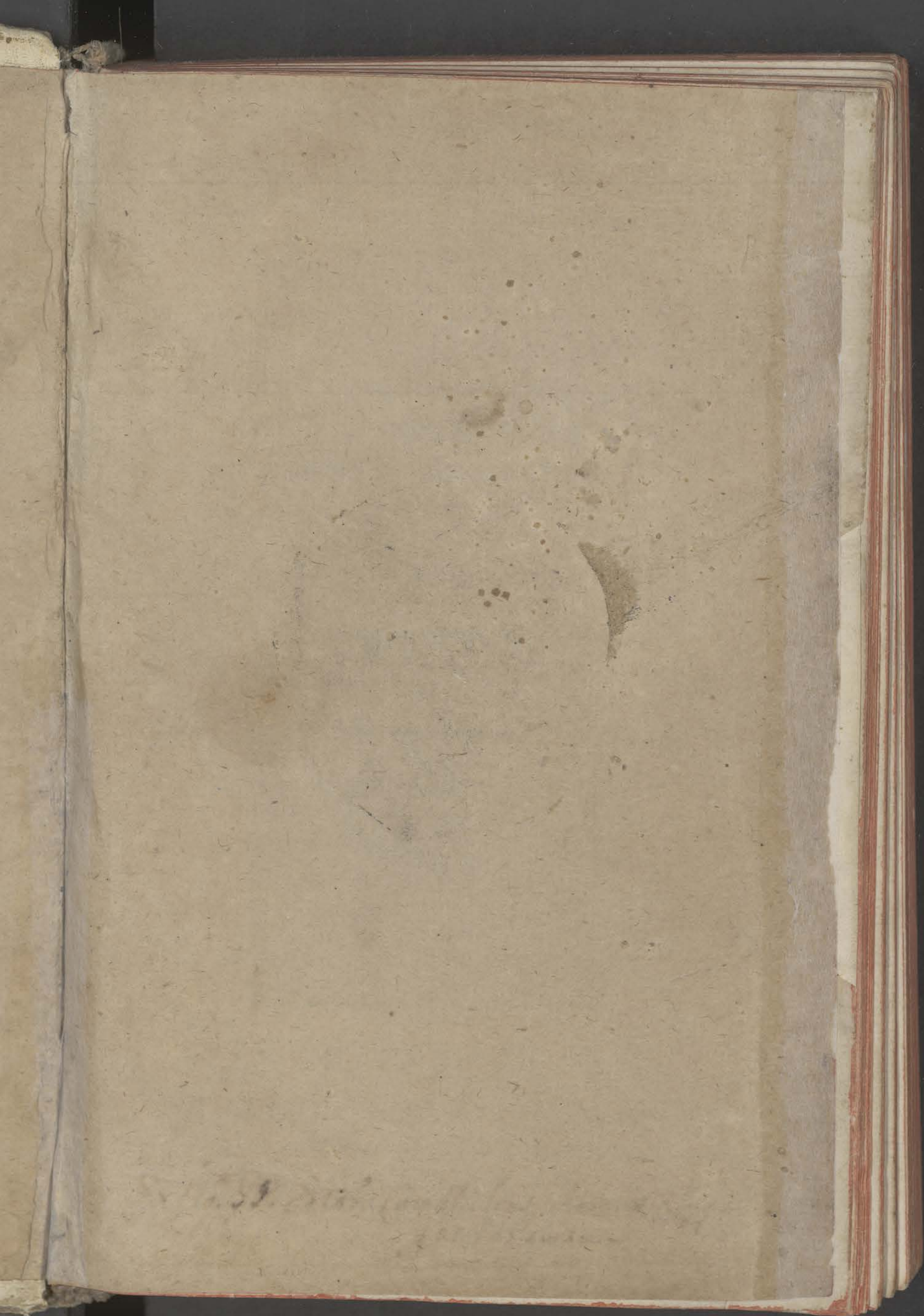
SVMMA* THEOL* S* THOM

IO: STEPH·WISGA·D·G: ARCHIEPS·GNESNE: PRIMAS

1a

SVPPLEMENTVM
AD TERTIAM PARTEM

QVAM S. THOMAS MORTE
præuentus nequiuit perficere, ex eiuſ-
dem S. Thomę ſcripto in quar-
tum lib. Sententiarum
excerptum,

ET NVNC DENVO ROMAE RECOGNITVM.

Ex
Eucladi

ROMAE
IN AEDIBVS POPVLI ROMANI

M. D. LXXXVI.

INDEX PRIOR
LOCORVM COMMVnium Supplementi Tertiæ Partis, ordine quoque Alphabeti.

FINIS.

ALTER SVPPLEMENTI INDEX, QVI EST OMnium Quæstionum, quæ in Supplemento explicantur.

De partibus pœnitentię in speciali: & primo de contritione. Quęstio prima.

De obiecto contritionis, in sex articulos. Quęstio 2.

De quantitate contritionis, in tres articulos. Quęstio 3.

De tempore contritionis, in tres articulos. Quęstio 4.

De effectu contritionis, in tres articulos.
Questio 5.

De confessione & eius necessitate, in sex articulos.
Questio 6.

De confessionis quidditate, in tres articulos.
Quæstio 7.

De ministro confessionis, in septem articulos.
Quæstio 8.

De qualitate confessionis, in quatuor articulos.
Questio 9.

De effectu confessionis, in quinque articulos.

Quæstio 10.

Vtrum confessio
- liberet à morte peccati? 1
- liberet aliquo modo à pœna? 2
- aperiat paradisum? 3
- spem tribuat salutis? 4
- generalis sufficiat ad delenda mortalia oblita? 5

De sigillo confessionis, in quinque articulos.

Quæstio 11.

Vtrum
- in quolibet casu sacerdos teneatur celare peccata, quæ sub sigillo confessionis nouit? 1
- sigillum confessionis se extendat ad alia quàm ad ea quæ sunt de confessione? 2
- solus sacerdos habeat sigillum confessionis? 3
- de licentia confitentis possit sacerdos dicere quæ habet in confessione? 4
- ille qui scit aliquid per confessionem, & per alium modum, etiam possit reuelare illud? 5

De satisfactione & eius quidditate, in tres articulos.

Quæstio 12.

Vtrum
- satisfactio sit
  - uirtus uel actus uirtutis? 1
  - actus iustitiæ? 2
- definitio satisfactionis in litera conuenienter ponatur? 3

De satisfactionis possibilitate, in duos articulos.

Quæstio 13.

Vtrum
- homo possit Deo satisfacere. 1
- unus pro alio possit pœnam satisfactoriam explere? 2

De qualitate satisfactionis, in quinque articulos.

Quæstio 14.

Vtrum
- homo possit de uno peccato satisfacere sine alio? 1
- qui extra charitatem existens possit satisfacere de peccatis ante contritis? 2
- ualere posit satisfactio præcedens, postquam charitatem habuerit? 3
- bona facta extra charitatem sint in aliquo merito? 4
- opera prædicta ualeant ad mitigationem pœnarum infernalium? 5

De his per quę fit satisfactio, in tres articulos. Quęstio 15.

De suscipientibus hoc sacramentum, in tres articulos. Quęstio 16.

De potestate clauium, in tres articulos. Quæstio 17.

De effectu clauium, in quatuor articulos. Quęstio 18.

De ministris clauium, in sex articulos. Quęstio 19.

De his in quos usus clauium exerceri potest, in tres articulos. Quæstio 20.

De

Quibus hoc sacramẽtum conferri debet, & in qua parte. Quæstio 32.

Vtrum
- hoc sacramentum
  - sanis conferri possit? 1
  - debeat dari in qualibet infirmitate? 2
  - dari debeat furiosis? 3
  - dari debeat pueris? 4
- in hoc sacramento totum corpus debeat inungi? 5
- conuenienter determinentur istæ partes ungendæ? 6
- mutilati debeant inungi illis unctionibus? 7

De iteratione huius sacramenti. Quæstio 33.

Vtrum
- hoc sacramentum debeat iterari? 1
- in eadem infirmitate debeat iterari? 2

De sacramento ordinis, quoad eius essentiam & eius partes. Quæstio 34.

Vtrum
- ordo
  - in ecclesia esse debeat? 1
  - conuenienter definiatur? 2
  - sit sacramentum? 3
- forma huius sacramenti conuenienter exprimatur? 4
- hoc sacramentum habeat materiam? 5

De effectu huius sacramenti. Quæstio 35.

Vtrum
- in sacramento ordinis
  - conferatur gratia gratum faciens? 1
  - character imprimatur quantum ad omnes ordines? 2
- character ordinis præsupponat characterem
  - baptismatum? 3
  - confirmationis? 4
- character unius ordinis de necessitate præsupponat characterem alterius ordinis? 5

De qualitate suscipientium. Quæstio. 36.

Vtrum
- in suscipientibus ordinem, requiratur bonitas uitæ? 1
- requiratur scientia totius sacræ scripturæ? 2
- pro merito uitæ aliquis gradus ordinis consequatur? 3
- promouens ad ordines indignos peccet? 4
- quis in peccato existẽs, possit sine peccato ordine suscepto uti? 5

De distinctione ordinum. Quæstio 37.

Vtrum
- debeant plures ordines distingui? 1
- sint septem ordines? 2
- ordines debeant distingui per sacros & non sacros? 3
- actus ordinum conuenienter assignetur? 4
- sacerdoti character imprimatur in ipsa calicis porrectione? 5

De

De matrimonij definitione. Quæstio 44.

Vtrum matrimonium
- sit in genere coniunctionis? 1
- congrue nominetur? 2
- conuenienter definiatur? 3

De consensu matrimonij. Quæstio 45.

Vtrum
- consensus sit causa efficiens matrimonij? 1
- oporteat consensum per uerba de præsenti exprimi? 2
- consensus expressus per uerba de futuro faciat matrimonium? 3
- consensus expressio per uerba, si desit interior consensus, faciat matrimonium? 4
- consensus in occulto per uerba de præsenti faciat matrimonium? 5

De consensu cui aduenit iuramentum uel copula carnalis. Quæstio 46.

Vtrum
- iuramentum adiunctum consensui per uerba de futuro expresse faciat matrimonium? 1
- carnalis copula post uerba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium? 2

De consensu coacto. Quæstio 47.

Vtrum
- aliquis consensus possit esse coactus? 1
- aliqua coactio cadat in constantem uirum? 2
- consensus coactus
  - tollat matrimonium? 3
  - ex parte cogentis faciat matrimonium? 4
- per consensum conditionalium fiat matrimonium? 5
- aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum? 6

De obiecto consensus. Quæstio 48.

Vtrum
- consensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam? 1
- matrimonium possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam? 2

De bonis matrimonij. Quæstio 49.

Vtrum
- haberi debeāt aliqua bona ad excusandum matrimonium? 1
- bona matrimonij sufficienter assignentur? 2
- sacramentum sit principalius inter bona matrimonij? 3
- actus
  - matrimonij excusetur per bona prædicta? 4
  - matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonij? 5
- cognoscens uxorem non intendens aliquod bonum matrimonij, sed solam delectationem, mortaliter peccet? 6

De

Vtrum { sanguineos sit procedendum per uiam accusationis? 10
ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos procedi debeat per testes? 11

De impedimento cognationis spiritualis.
Quæstio 56.

Vtrum { spiritualis cognatio impediat matrimonium? 1
per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur? 2

Vtrum cognatio spiritualis { contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi, & leuantem de sacro fonte? 3
transeat a uiro in uxorem? 4
transeat ad filios carnales patris spiritualis? 5

De cognatione legali, quæ est per adoptionem.
Quæstio 57.

Vtrum { adoptio conuenienter definiatur? 1
ex adoptione contrahatur aliquod uinculum impediens matrimonium? 2
cognatio legalis contrahatur solum inter adoptantem patrē & filium adoptatum? 3

De impedimento frigiditatis maleficij furiæ & amentię.
Quęstio 58.

Vtrum { frigiditas matrimonium impediat? 1
maleficium possit impedire matrimonium? 2
furia impediat matrimonium? 3
incestus quo cognoscit quis sororem uxoris suæ matrimonium dirimat? 4
defectus ætatis impediat matrimonium? 5

De disparitate cultus, quę matrimonium impediat.
Quęstio 59.

Vtrum { fidelis possit contrahere cum infideli? 1
inter infideles possit esse matrimonium? 2
coniunx conuersus ad fidem possit commanere cum uxore nolente conuerti? 3
conuersus possit uxorem infidelem dimittere cohabitare sine contumelia creatoris? 4
discedens ab uxore infideli possit aliam ducere? 5
alia uitia soluant matrimonium? 6

De uxoricidio. *Quęstio* 60.

Vtrum { liceat uxorem interficere inuentam in actu adulterij? 1
uxoricidium impediat matrimonium? 2

De impedimento matrimonij, quod est uotum solenne. Quęstio 61.

Vtrum { alter coniugum { post / ante } carnalem copulam possit altero inuito religionem intrare? 1, 2
mulier possit nubere alteri uiro, ante carnalem copulam, uiro suo religionem intrante? 3

De impedimento, quod superuenit matrimonio consummato, quod est fornicatio. Quęstio 62.

Vtrum { propter fornicationem liceat uiro uxorem dimittere? 1
uir { teneatur ex præcepto uxorem fornicantem dimittere? 2
proprio iudicio possit uxorem fornicantem dimittere? 3
& uxor in causa diuortij possint ad paria iudicari? 4
post diuortium uir { alteri nubere possit? 5
& uxor possint reconciliari? 6

De secundis nuptijs. *Quęstio* 63.

Vtrum { secundæ nuptiæ sint licitæ? 1
secundum matrimonium sit sacramentum? 2

De annexis matrimonio & debiti redditione. Quęstio 64.

Vtrum { alter coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti? 1
uir { teneatur reddere debitum uxori non petenti? 2
& mulier sint in actu matrimoniali æquales? 3
& uxor possint emittere uotum contra debitum matrimonij sine mutuo consensu? 4
in diebus sacris impediatur petitio debiti? 4
petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet? 5
unus coniunx teneatur alteri debitum reddere die festo? 6, 7

De bigamia. *Quęstio* 65.

Vtrum { habere plures uxores sit contra legem naturæ? 1
aliquando licitum fuerit habere plures uxores? 2
habere concubinam sit contra legem naturæ? 3
accedere ad concubinam sit peccatum mortale? 4
aliquando licitum fuerit concubinam habere? 5

De

De bigamia & irregularitate ex ea contracta.
Quæstio 66.

Vtrum
- bigamiæ irregularitas sit annexa? 1
- irregularitas sit annexa bigamiæ quæ contingit ex hoc quòd homo habet duas uxores, unam de iure, & alteram de facto? 2
- contrahatur irregularitas ex hoc quòd aliquis duxit uxorem non uirginem? 3
- bigamia soluatur per baptismum? 4
- cum bigamo liceat dispensare? 5

De libello repudij. *Quæstio* 67.

Vtrum
- inseparabilitas uxoris sit de lege naturæ? 1
- potuerit esse licitum per dispensationem uxorem dimittere? 2
- sub lege Moysi licitum fuerit uxorem dimittere? 3
- liceat
  - uxori repudiatæ alium uirum habere? 4
  - uiro repudiatam a se accipere? 5
- causa repudij sit odium uxoris? 6
- causæ repudij debeant in libello scribi? 7

De filijs illegitime natis. *Quæstio* 68.

Vtrum
- filij
  - qui nascuntur extra uerum matrimonium, sint legitimi? 1
  - illegitimi debeant aliquod damnum reportare? 2
- filius illegitimus possit legitimari? 3

De his quæ expectant resurrectionem, & primo de loco animarum post mortem. *Quæstio* 69.

Vtrum
- assignentur receptacula animabus post mortem? 1
- statim post mortem animæ deducantur ad cœlum, uel ad infernum? 2
- animæ existentes in paradiso uel inferno egredi ualeant? 3
- limbus
  - inferni sit idem quod sinus Abrahæ? 4
  - idem sit quod infernus damnatorum? 5
  - puerorum sit idem quod limbus patrum? 6
- debeant tot receptacula distingui? 7

De qualitate animæ exeuntis à corpore, & pœna ei inflicta ab igne corporeo. *Quæstio* 70.

Vtrum
- in anima separata remaneant
  - potentiæ sensitiuæ? 1
  - actus sensitiuarum potentiarum? 2
- anima separata pati possit ab igne corporeo? 3

De suffragijs mortuorum. *Quęstio* 71.

De oratione respectu sanctorum qui sunt in patria. *Quęstio* 72.

De signis quę iudicium præcedent. *Quæstio* 73.

De igne ultimæ conflagrationis. *Quæstio* 74.

De resurrectione. *Quæstio* 75.

Vtrum { corporum resurrectio sit futura? 1
resurre-ctio { erit omnium generaliter? 2
sit naturalis? 3

De causa resurrectionis. *Quæstio* 76.

Vtrum { Christi resurrectio sit causa nostræ resurrectionis? 1
uox tubæ sit causa nostræ resurrectionis? 2
ad resurrectionem angeli operentur? 3

De tempore & modo resurrectionis. *Quæstio* 77.

Vtrum { tempus resurre-ctionis { debeat differri in finem mundi? 1
sit occultum? 2
resurrectio fu-tura sit { in noctis tempore? 3
subito, an successiue? 4

De termino resurrectionis. *Quæstio* 78.

Vtrum { mors erit terminus a quo resurrectionis in omnibus? 1
resurrectio omnium erit a cineribus? 2
pulueres illi ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam quæ eis coniungetur? 3

De conditionibus resurgentium, & primo de eorum identitate. *Quæstio* 79.

Vtrum { in resurrectione anima idem corpus numero resumat? 1
sit idem numero homo qui resurget? 2
pulueres humani corporis ad eam partem corporis quæ cum eis dissoluta est per resurrectionem redire oporteat? 3

De integritate corporum resurgentium. *Quæstio* 80.

Vtrum { omnia membra humani corporis resurgant? 1
capilli & ungues resurgent in humano corpore? 2
humores in corpore resurgent? 3
totum quod fuit in corpore de ueritate humanæ naturæ resurgent in ipso? 4
quicquid fuit materialiter in membris totum resurget? 5

De qualitate resurgentium. *Quæstio* 81.

Vtrum omnes resurgent { in eadem { ætate? 1
statura? 2
in sexu uirili? 3
in uita animali? 4

De iudicio generali tempore & loco in quo fiet.
Quæstio 88.

De iudicantibus & iudicatis in iudicio generali.
Quæstio 89.

De forma iudicis uenientis ad iudicium.
Quæstio 90.

De qualitate mundi & resurgentium post iudicium.
Quæstio 91.

De uisione diuinæ essentiæ per comparationem ad beatos.
Quæstio 92.

De

De

De uoluntate & intellectu damnatorum.

Quæstio 98.

Vtrum
- omnis uoluntas damnatorum sit mala? 1
- damnati
  - pœniteant de malo quod fecerunt? 2
  - recta ratione uellent non esse? 3
  - uellent esse in inferno alios damnatos? 4
  - odio habeant Deum? 5
  - demereantur? 6
  - possint uti notitia quam in hoc mundo habuerunt? 7
  - aliquando cogitabunt de Deo? 8
  - gloriam beatorum uideant? 9

De misericordia Dei respectu damnatorum.

Quæstio 99.

Vtrum
- ex diuina iustitia inferatur pœna æterna peccatori? 1
- per diuinam misericordiam omnis pœna terminetur tam hominum, quàm dæmonum? 2
- diuina misericordia patiatur homines in æternum puniri? 3
- pœna Christianorum damnatorum per diuinam misericordiam terminetur? 4
- omnes illi qui operantur misericordiæ opera, punientur æternaliter? 5

FINIS.

SVPPLEMENTVM TERTIAE PARTIS SVMMAE Theologicæ, quam S. Thomas Aquinas morte occupatus perficere nequiuit: ex eiusdem auctoris scripto in Quartum, singulari cum diligentia & fide iam olim collectum:

Et nunc Romæ vnà cum aliis partibus à mendis plurimis, ex eodem scripto & manuscriptis exemplaribus, sedulo ac fideliter vindicatum, & locorum notatione, præsertim Concilij Tridentini, nouisq. Conclusionibus auctum & illustratum.

QVÆSTIO I.

De partibus pœnitentiæ in speciali. Et primo de contritione, in tres articulos diuisa.

De materia huius quæst. & seq. quibus agitur de cōtritione, concil. Tridēt. sess. 6. de iustificatione, & sessio 14. cap. 4. de cōtritione.

DEINDE cōsiderandum est de singulis pœnitentię partibus. Et primo, de contritione. Secundo, de confessione. Tertio, de satisfactione. De contritione autem consideranda sunt quinque. Primo, quid sit. Secundo, de quo esse debeat. Tertio, quanta esse debeat. Quarto, de duratiōe ipsius. Quinto, de effectu ipsius.

¶ Circa primū quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum cōuenienter definiatur.

¶ Secundo, vtrum contritio sit actus virtutis.

¶ Tertio, vtrum attritio possit fieri contritio.

ARTICVLVS I.

Vtrum contritio sit dolor pro peccatis assumptus, &c. 1

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd contritio non sit dolor pro peccatis assumptus, cum proposito confitendi & satisfaciendi, vt quidā definiūt: Quia sicut Aug.* dicit in lib. de ciuit. Dei, Dolor est de his quæ nobis nolentibus accidunt: sed peccata non sunt huiusmodi: ergo contritio nō est dolor pro peccatis.

Tho. 4. dist. 17. q. 2. art. 1. q. 1. & seq.

* lib. 14. c. 6. in medio, & c. 7. & 8. tomo. 5.

1. Definitio contritionis.

¶ 2 Præterea, Contritio nobis à Deo datur: sed quod datur, non assumitur: ergo contritio non est dolor assumptus.

¶ 3 Præterea satisfactio & cōfessio sūt necessaria ad hoc, quòd pœna remittatur, quæ in contritione remissa non fuit: sed quandoque tota pœna in contritione remittitur: ergo non est necessarium semper, quòd contritus habeat propositum confitendi & satisfaciendi.

SED contra est ipsa definitio.

CONCLVSIO.

Cum definitio illa, Contritio est dolor pro peccatis assumptus cũ proposito confitendi & satisfaciendi, definiti naturã, tum vt est actus virtutis, tũ vt pars est sacramẽti, ordinẽ habens ad alias eiusdẽ sacramenti partes, recte explicet: eam conuenientem esse negari non potest.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ*initium omnis peccati est superbia, per quã homo sensui suo inhęrens à mãdatis diuinis recedit: & ideo oportet, ꝙ illud quod destruit peccatum, hominem à proprio sensu discedere faciat. Ille autem, qui in suo sensu perseuerat, rigidus & durus per similitudinem vocatur: sicut durum in materialibus dicitur, quod non cedit tactui: vnde & frangi dicitur aliquis, quando à suo sensu diuellitur. Sed inter fractionem & comminutioné siue contritionem in rebus materialibus (vnde hæc nomina ad spiritualia transferuntur) hoc interest, vt dicitur in 4. Meteororũ,* quòd frangi dicũtur aliqua, quãdo in magnas partes diuiduntur: sed comminui vel conteri, quando ad partes minimas reducitur hoc quod in se solidum erat. Et quia ad dimissionem peccati requiritur, ꝙ affectum peccati homo totaliter dimittat, quem per quandam continuitatem & soliditaté in sensu suo habebat: ideo actus ille, quo peccatum dimittitur, contritio dicitur per similitudinem. In qua quidem contritione plura possunt considerari, scilicet ipsa substantia actus, modus agédi, principiũ, & effectus: & secundum hoc, de contritione inueniuntur diuersæ definitiones traditæ. Quantum enim ad ipsam substantiã actus, datur prędicta* definitio. Et quia actus cõtritionis est actus virtutis, & est pars pænitentiæ sacramẽti. ideo manifestatur in prædicta* definitione, inquantum est actus virtutis, in hoc quod ponitur genus ipsius, scilicet dolor: & obiectũ, in hoc quod dicitur, pro peccatis: & electio, quę requiritur ad actum virtutis, in hoc quod dicitur, assumptus: sed inquantũ est pars sacramenti, per hoc, ꝙ tangitur ordo ipsius ad alias partes, cum dicitur, cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Alia etiam definitio inuenitur, quæ definit contritionem secundũ quod est actus virtutis tantum: sed additur ad prędictam definitionem, differentia contrahens ipsam ad specialé virtutem: scilicet pænitentiam: dicit enim* ꝙ contritio est dolor voluntarius pro peccato, puniens in se quod dolet commisisse. In hoc enim, quod additur punitio, ad specialem virtutem contrahitur. Alia autem definitio inuenitur Isidori, † quę talis est: Contritio est compunctio & humilitas mentis cum lachrymis, veniés de recordatione peccati, & timore iudicij: & hæc quidem tangit rationé nominis in hoc, ꝙ dicit, humilitas mẽtis: quia sicut per superbiam aliqs in suo sensu redditur rigidus, ita per hoc ꝙ à suo sensu contritus recedit, humiliatur. Tangit etiã modum exteriorem, in hoc quod dicit, cũ lachrymis. & principiũ contritionis, in hoc quòd dicit veniens de recordatione peccati, &c. Alia sumitur ex verbis Augustini*, quæ tangit effectũ contritionis, quæ est, Contritio est dolor remittens peccatum. Alia sumitur ex verbis Gregor† quæ talis est: Contritio est humilitas spiritus, annihilans peccatum inter spem & timoré: & hæc tangit

Margin notes: Eccl. 10. — Libr. 4. in sum. 3. c. 2. — Concil. Triden. sessio 14. cap. 4. de contritione. — Posita in argu. 1. — Arg. 1. — 2. Definit. — * Magister lib. 4. Sent. dist. 4. §. 1. in fin. ex Aug. lib. de vera & falsa pęni. c. 8. tom. 4. — † lib. 2. de sũmo bono c. 12. in principio. — 3. Defin. — * Super psal. 146 super illud: Qui sanat cõtritos corde, to. 8. & glos. or. ibidem. — † Ex homil. 22. super Ezec. post med. to. 2.

tangit rationem nominis in hoc quod dicit, contritio est humilitas spiritus; & effectus eius i hoc quod dicit, annihilās peccatum: & originem in hoc quod dicit, inter spē & timorē: nec solū ponit causam principalē quæ est timor, sed etiā *causā quę est spes, sine qua timor desperationem facere posset.

*Al. con causam

AD primum ergo dicendū, ꝙ quamuis peccata quādo acciderunt, voluntaria fuerunt: tamen quando de eis conterimur, volūtaria non sunt: & ideo nobis nolentibus accidunt, non quidē secundū voluntatem, quā tunc habuimus cū ea volebamus: sed secundum illā quā nunc habemus qua vellemus, ꝙ numquā fuisset.

AD secundum dicendum, ꝙ contritio est à Deo solo quantū ad formam qua informatur; sed quantum ad substantiā actus, est ex libero arbitrio, & à Deo, qui cooperatur in omnibus operibus, & naturę & voluntatis.

AD tertium dicendū, quòd quāuis possit tota pœna per contritionem dimitti, tamen adhuc necessaria est confessio, & satisfactio: tum quia homo non potest esse certus de sua cōtritione, q̄d fuerit ad totum tollendum sufficiens: tum etiā quia confessio & satisfactio sunt in præcepto. Vnde trāsgressor cōstitueret, si non confiteretur, & non satisfaceret.

ARTICVLVS II.

Vtrū contritio sit actus virtutis.

2 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ contritio non sit actus virtutis. Passiones enim non sunt actus virtutum, quia eis non laudamur, neque vituperamur, vt dr̄ 2. Ethic.* sed dolor est passio: cū ergo cōtritio sit dolor, videtur, quòd non sit actus virtutis.

Lib. 2. Eth. c. 5.

¶ 2 Præterea, Sicut contritio dr̄ a terendo, ita & attritio: sed attritio non est actus virtutis, vt ab oībus dr̄: ergo neq; cōtritio.

SED contra, Nihil est meritorium nisi actus virtutis: sed cōtritio est actus quidam meritorius: ergo est actus virtutis.

CONCLVSIO.

Quamuis cōtritio, quæ proprie significatur hoc nomine, non sit virtutis actus: tamen quæ Metaphoricω̄s hac voce significatur (quia voluntatis rectitudinem denotat) actus est virtutis.

RESPONDEO dicendū, ꝙ cōtritio secundū proprietatē nominis sui non significat actum virtutis, sed potius quandā corporalem passionem: sed hic non quæritur sic de contritione, sed de eo ad quod significandū hoc nomen per similitudinē adaptatur. Sicut enim inflatio propriæ voluntatis ad malum faciendum, importat quantū est de se, malū ex genere: ita illius voluntatis annihilatio & comminutio quædam, de se importat bonū ex genere; quia hoc est detestari propriam voluntatē, qua peccatū est commissum: & ideo cōtritio, quæ hoc significat, importat aliquam rectitudinem voluntatis; & propter hoc est actus virtutis, illius scilicet cuius est peccatū præteritum detestari & destruere, scilicet pænitentiæ, vt patet ex his, q̄ in decima quarta distinctione dicta sunt,* & 3. parte quæst. 84.

* Thom 4. distin 14. q. 1. art. 1. apertius dist. 16. q. 1. arti. 1. q. 2.

AD primum ergo dicendū, ꝙ in contritione est duplex dolor de peccato: vnus, in parte sensitiua, qui passio est: & hic nō est essētialiter cōtritio, ꝓut est actus virtutis, sed magis effectus eius. Sicut enim pænitētiæ virtus exteriorē pœnā corpori infligit ad recompensandā offensā q̄ in Deū cōmissa est, officio membrorum:

*in cor. art. 1.

ita etiã & ipsi concupiscibili pœnã infert doloris prædicti *, quia etiam ipsa ad peccata cooperabatur. Sed tamen hic dolor potest pertinere ad contritioné inquantum est pars sacramenti, quia sacramenta non solum in interioribus actibus, sed etiã in exterioribus, & in rebus sensibilibus nata sunt esse. Alius dolor est in voluntate, qui nihil aliud est, quàm displicentia alicuius mali, secundũ quod affectus voluntatis nominãtur per nomina passionum: vt in 3. lib. dist. 26. dictum est *. & sic cõtritio est dolor per essentiam, & est actus virtutis pænitentiæ.

Tho. in 3. distin. 26. q. 1. artic. 5. corp.

AD secundum dicendum, ꝙ attritio nõ dicit accessũ ad perfectam contritionem: vnde in corporalibus dicuntur attrita, quæ aliquo modo diminuta sunt, sed non adhuc perfectè sunt comminuta. Sed contrita dicuntur quãdo omnes partes tritæ sunt simul per diuisionem ad minima *. Et ideo attritio significat in spiritualibus quandam displicentiam de peccatis commissis, sed non perfectam: Contritio autem perfectam.

Vt dictũ est ĩ cor. art. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum attritio possit fieri contritio.

3 Concil. Trident. sess. 14. cap. 4. de contritione.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, ꝙ attritio possit fieri cõtritio. Differt enim contritio ab attritione sicut formatum ab informi: sed fides informis fit formata: ergo attritio potest fieri contritio.

¶ 2 Præterea, Materia recipit perfectioné remota priuatione: sed dolor se habet ad gratiam sicut materia ad formam, quia gratia informat dolorem: ergo dolor qui prius erat informis culpa existente, quæ est priuatio gratiæ, remota culpa recipiet perfectionem informationis à gratia: & sic idem quod prius.

SED contra, Quorum principia sunt diuersa omnino, eorum vnum non potest fieri id, quod est alterũ: sed attritionis principium est timor seruilis; contritionis auté, timor filialis: ergo attritio non potest fieri contritio.

CONCLVSIO.

Quoniam actus omnis, charitate non formatus, transit, & non manet adueniẽte charitate: fieri non potest vt attritio, quæ talem actum significat, contritio fiat.

RESPONDEO dicendum, ꝙ super hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, ꝙ attritio fit contritio, sicut fides informis fit formata. Sed hoc (vt videtur) esse non potest, quia quamuis habitus fidei informis, fiat formatus; numquam tamen actus fidei informis fit actus fidei formatæ, quia actus ille informis transit, & non manet veniente charitate: attritio autem & contritio non dicunt habitum, sed actũ tantum. Habitus autem virtutum infusarum, qui voluntatem respiciunt, non possunt esse informes cum charitatem consequãtur: vt in 3. lib. dictum est *. Vnde antequam gratia infundatur, non est habitus à quo actus contritionis postea elicitur: & sic nullo modo attritio potest fieri contritio, & hoc alia opinio dicit.

* Thom. in 3. dis. 27. q. 2. art. vlti. q. 3.

AD primum ergo dicendum, ꝙ non est simile de fide, & contritione, vt dictum est *.

In corp. art.

AD secundum dicendũ, quòd remota priuatiõe à materia, quę manet perfectione adueniente, formatur materia illa: sed dolor ille qui erat informis, non manet charitate adueniẽte, & ideo formari non potest. Vel dicendũ quòd materia essentialiter non

habet

habet originem à forma: sicut actus habet originem ab habitu quo formatur. Vnde non est incõueniens materiam informari aliqua forma de nouo, quâ prius nõ informabatur: sed hoc de actu est impossibile, sicut impossibile est, ꝙ aliquid idem numero oriatur à principio, à quo prius non oriebatur: quia res semel tantum in esse producitur.

QVÆSTIO II.

De contritionis obiecto, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de obiecto contritionis.

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, vtrũ debeat homo cõteri de pœnis.

¶ Secundo, vtrum de peccato originali.

¶ Tertio, vtrum de omni actuali commisso.

¶ Quarto, vtrum de peccato actuali committendo.

¶ Quinto, vtrum de peccato alieno.

¶ Sexto, vtrum de singulis peccatis mortalibus.

4 ARTICVLVS I.

Tho. vbi supra arti. 2. q. 1. & seq.

Vtrum homo debeat conteri de pœnis, & non solũ de culpa.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ homo debeat cõteri de pœnis, & non solum de culpa. Augustinus * enim in libro de pænitẽtia, dicit: Nemo vitam æternam desiderat, nisi eũ huius vitæ mortalis pœniteat: sed mortalitas vitæ quædam pœna est: ergo debet pœnitẽs etiam de pœnis cõteri.

*Aug. li. de pœn. medicina ca. 2. parum à principio, to. 9

¶ 2 Præterea, Dicit Magister ex verbis Aug. † ꝙ pœnitens debet dolere ex hoc, ꝙ virtute se priuauit: sed priuatio virtutis quædam pœna est: ergo contritio est dolor etiam de pœnis.

† In libro de vera & falsa pœnit. c. 14 ante medium, to. 4. & habetur de pæn. dis. 5. c. 1. cõsideret. Magister 4. sent. dist. 16. §. 2. in medio.

SED contra, nullus tenet illud de quo dolet: sed pœnitens secundum suum nomen pœnam tenet: ergo non dolet de pœna: & sic contritio quæ est dolor pœnitentialis, non est de pœna.

CONCLVSIO.

Cum nulla voluntatis durities, cuius comminutionem significat contritio, in malis pœnæ inueniatur, non nisi de culpis contritio esse potest, quamuis de malis pœnæ dolere possimus.

RESPONDEO dicendum ꝙ contritio importat, vt dictum est *, alicuius duri & integri cõminutionem: hæc autem integritas & duritia inuenitur in malo culpæ: quia voluntas, quæ est ipsius causa in eo qui male agit, in suis terminis stat, nec præcepto legis cedit: & ideo huius mali displicentia contritio per similitudinem dicitur. Hæc autem similitudo nõ potest adaptari ad malum pœnæ, quia pœna simpliciter dicit diminutionem, & ideo de malis pœnæ potest esse dolor, sed non contritio.

Quæst. præc. artic. 1.

AD primum ergo dicendum, ꝙ pænitentia secundum Aug. debet esse de hac mortali vita, non ratione ipsius mortalitatis, nisi pænitentia large dicatur omnis dolor: sed ratione peccatorum, ad quę ex infirmitate huius vitę deducimur.

AD secundum dicendũ, quòd ille dolor, quo quis dolet de amissione virtutis per peccatum, non est essentialiter ipsa contritio, sed est principium eius: sicut enim aliquis mouetur ad appetendum aliquid propter bonum

quod inde expectat, ita mouetur ad dolendum de aliquo propter malū, quod inde cōsequutus est.

ARTIC. II.

Vtrum contritio esse debeat de peccato originali.

5 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ contritio esse debeat de peccato originali. De peccato enim actuali conteri debemus nō ratione actus, inquantum est ens quoddam, sed ratione deformitatis: quia actus secundum suā substantiam bonum quoddam est, & à Deo. Sed peccatū originale habet deformitatē, sicut & actuale: ergo etiā de eo cōteri debemus.

¶ 2 Preterea, Per peccatū originale homo fuit à Deo auersus, quia pœna eius erat carentia diuinę visionis: sed cuilibet debet displicere se fuisse à Deo auersum. ergo homo debet habere displicentiā peccati originalis, & sic debet de eo conteri.

SED contra, Medicina debet esse proportionata morbo: sed peccatum originale sine nostra voluntate contractum est: ergo non requiritur, ꝙ per actum voluntatis, qui est contritio, ab ipso purgemur.

CONCLVSIO.

Contritio, cum sit dolor, voluntatis duritiem ex peccato contractam quodammodo comminuens, non propriè est de peccato originali, quod non nostra voluntate est inductum, sed potius natura corrupta origine est contractum: potest tamen de eo aliqua displicentia esse.

Q. præcedent arti. 1. & 2.

RESPONDEO dicendū ꝙ cōtritio est dolor, vt dictū est,* respiciens & quodammodo comminuens voluntatis duritiem: & ideo solum de illis peccatis potest esse, quæ ex duritia nostræ voluntatis in nos proueniunt: & quia peccatum originale nostra voluntate non est inductum, sed ex vitiatæ naturæ origine contractum; ideo de ipso non potest esse contritio, propriè loquēdo, sed displicētia potest esse de eo, vel dolor.

AD primum ergo dicendum, ꝙ contritio nō est de peccato ratione substantiæ actus tantū, quia ex hoc non habet rationem mali: neque iterum ratione deformitatis tantum, quia deformitas de se non dicit rationem culpæ: sed quandoque importat pœnā: debet autem de peccato esse contritio inquantum importat deformitatem ex actu voluntatis prouenientem: & hoc non est in peccato originali, & ideo de eo non est contritio.

Et similiter dicendum AD secundum, quia auersio voluntatis est illa cui debetur contritio.

ARTIC. III.

Vtrum de omni actuali peccato debeamus conteri. 4

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non 6
de omni actuali peccato commisso à nobis, debeamus conteri. Quia contraria cōtrarijs curantur: sed quædam peccata per tristitiā committuntur, sicut acedia, & inuidia: ergo medicina eorum non debet esse tristitia: quæ est contritio, sed gaudium.

Concil. Trident. præcitato loco.

¶ 2 Præterea, Contritio est actus voluntatis, qui non potest esse de eo, quod cognitioni non subiacet: sed quædā peccata sunt quæ in cognitione nō habemus, sicut

ſicut oblita: ergo de eis non poteſt eſſe contritio.

¶ 3 Præterea, Per voluntariã contritionem delentur illa, quæ per voluntatem committuntur: ſed ignorantia voluntarium tollit: vt patet per Philoſoph. 3. Ethic. * ergo de his quæ per ignorantiam accidunt, non debet eſſe contritio.

Cap. 1.

¶ 4 Præterea, De illo peccato non debet eſſe contritio, quod per contritionem non tollitur: ſed quædam peccata non tolluntur per contritionem, ſicut venialia, quæ adhuc poſt cõtritionis gratiam manent: ergo non de omnibus peccatis præteritis debet eſſe contritio.

SED contra, Pœnitentia eſt medicina contra omnia peccata actualia, ſed pænitentia non eſt aliquorum: quorum non ſit contritio, quæ eſt prima pars eius: ergo & de omnibus peccatis debet eſſe contritio.

¶ Præterea, Nullum peccatum dimittitur, niſi quis iuſtificetur: ſed ad iuſtificationẽ requiritur contritio, vt prius dictum eſt: * ergo de quolibet peccato conteri oportet.

* Quęſt. pręced. art. 1.

CONCLVSIO.

Cum ex omni actuali peccato, duritiem quandam voluntas contrahat: ad illius remiſſionem, contritio ipſum comminuens neceſſaria eſt.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ omnis actualis culpa ex hoc contingit, ꝙ voluntas noſtra legi Dei non cedit: vel eam transgrediendo, vel omittendo, vel præter eam agendo: & quia durũ eſt quod habet potentiam, vt nõ facile patiatur, & ideo in omni actuali peccato duritia quædam eſt voluntatis: & propter hoc ſi debeat peccatum curari, oportet quòd per contritionem comminuentem remittatur.

AD primum ergo dicendum, ꝙ (ſicut ex dictis patet*) contritio opponitur peccato ex parte illa qua ex electione voluntatis procedit, non ſequentis imperiũ diuinæ legis: non autem ex parte eius, quod eſt in peccato materiale, & hoc eſt illud ſuper qđ cadit voluntatis electio. Cadit autem voluntatis electio non ſolum ſuper actus aliarum viriũ, quibus voluntas ad ſuum finem vtitur: ſed etiam ſuper actũ proprium ipſius uoluntatis, voluntas enim vult ſe velle aliquid: & ſic electio volũtatis cadit ſuper dolorem illum ſiue triſtitiã, quæ inuenitur in peccato inuidiæ & huiuſmodi: ſiue dolor ille ſit in ſenſu, ſiue in ipſa voluntate: & ideo illis peccatis contritionis dolor opponitur.

In corp. art. & q. pręc. ad 1.

AD ſecundum dicendum, ꝙ obliuio de aliquo poteſt eſſe dupliciter: Aut ita quòd totaliter à memoria exciderit, & tunc nõ poteſt aliquis illud inquirere: aut ita quòd partim à memoria exciderit, & partim maneat: ſicut cum recolo me aliquid audiuiſſe in generali, ſed neſcio quid in ſpeciali: & tunc requiro in memoria ad recognoſcendum: & ſecundum hoc etiã aliquod peccatum poteſt eſſe oblitum dupliciter: aut ita ꝙ in generali in memoria maneat, ſed non in ſpeciali. & tunc debet cogitare homo ad inueniendum peccatum: quia de quolibet peccato mortali tenetur homo ſpecialiter confiteri. Si autem inuenire non poſſit, iuſta adhibita diligẽtia, ſufficit de eo conteri ſecundũ qđ in notitia tenetur: & debet homo non ſolum de peccato, ſed de obliuione eius dolere, quæ

ex negligentia contigit. Si autē peccatum omnino à memoria exciderit, tunc ex impotentia faciendi excusatur à debito: & sufficit generalis contritio de omni eo in quo Deum offendit. Sed quando impotentia tollitur, sicut cū ad memoriā reuocatur peccatū; tunc tenetur homo specialiter conteri: sicut etiam pauper qui non potest soluere quod debet, excusatur, & tamen tenetur cum primò poterit.

AD tertium dicendum, quòd si ignorantia omnino voluntatē tolleret male agendi, excusaret, & non esset peccatum. sed quandoque non totaliter tollit voluntatem, & tunc à toto non excusat, sed à tanto: & ideo de peccato per ignorantiam cōmisso debet homo conteri.

*In 3. part. q. 87. arti. 1. & Th. in 4. dis. 16. q. 1. art. 2. q. 4. Et q. 2. art. 2. q. 2.

AD quartum dicendum, ꝙ post contritionē de mortali, potest remanere veniale, sed non post contritionem de veniali: & ideo de venialibus etiam debet esse cōtritio eo modō quo & pœnitentia: sicut supra dictum est*.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum de peccatis futuris aliquis debeat conteri.

7

AD QVARTVM sic ꝓcedit. Videtur, ꝙ etiā de peccatis futuris aliquis debeat conteri. Contritio enim est actus liberi arbitrij. Sed liberum arbitrium magis se extendit ad futura, quàm ad præterita: quia electio quæ est actus liberi arbitr. est de contingentibus futuris, vt dicitur in 3. Ethic.* ergo contritio magis est de peccatis futuris, quàm de præteritis.

Cap. 2.

¶ 2 Præterea, Peccatum aggrauatur ex consequenti effectu. Vnde Hieron. dicit,* ꝙ pœna Arii nondum est determinata, quia adhuc est possibile aliquos per eius hæresim corruere, quibus corruentibus eius pœna augetur, & similiter est de illo qui iudicatur homicida si letaliter percusserit, etiam antequam percussus moriatur; sed in illo interuallo medio debet peccator conteri de peccato: ergo nō solum secūdum quod habet quantitatem ex præterito actu, sed etiam secundum quod habet quantitatem ex futuro, & sic contritio respicit futurum.

Simile quid habetur in Basilio, circa medium li. de S. Virginitate explicāt illud 1. Thim. 5. Quorundā, &c.

SED contra, Contritio est pars pænitentiæ: sed pęnitentia semper respicit præterita. ergo & cōtritio, & sic non est de peccato futuro.

CONCLVSIO.

Contritio, cū sit præcipuus actus pęnitentiæ, cuius proprium obiectum est, peccatū ante commissum: non nisi præterita peccata propriè respicit. futura vero præcauet, quatenus illi prudentia adiungitur.

RESPONDEO dicendum, ꝙ in omnibus motoribus & mobilibus ordinatis ita est, ꝙ motor inferior habet motum proprium, & præter hoc sequitur in aliquo motum superioris motoris: sicut patet in motu planetarum, qui præter motus proprios, sequuntur motū primi orbis. In omnibus autem virtutibus moralibus primus motor est ipsa prudentia, quæ dicitur auriga virtutum: & ideo quælibet virtus moralis cum motu proprio habet aliquid de motu prudentiæ: & ideo cum pænitentia sit quædā virtus moralis, (quia est pars iustitiæ) cum actu proprio consequitur prudentiæ motum. Proprius autē actus eius est in obiectum proprium, quod est peccatum

tum cōmissum: & ideo actus eius proprius & principalis, scilicet contritio, secundum suam speciē respicit tantum peccatum præteritum: sed ex consequenti respicit peccatum futurum, secundum quod habet aliquid de actu prudentiæ adiunctū: & tamen in illud futurum secundum rationem propriæ speciei non mouetur. Et propter hoc ille qui conteritur, dolet de peccato præterito; & cauet futurum. Sed non dicitur esse contritio de peccato futuro: sed magis cautio, quæ est pars prudentiæ, contritioni adiuncta.

AD primum ergo dicendum, ꝙ lib. arb. dicitur esse de contingentibus futuris secundū qđ est de actibus, sed nō secūdū qđ est de obiectis actuum: quia homo potest cogitare ex libero arbitrio de rebus præteritis & necessarijs: sed tamē ipse actus cogitationis secundum quod sub libero arbitrio cadit, contingens futurum est: & sic etiam actus contritionis contingens futurū est, secundum quod sub libero arbitrio cadit: sed obiectum eius potest esse præteritum.

AD secundum dicendum, ꝙ ille effectus consequens, qui peccatum aggrauat, iam in actu præcessit velut in causa: & ideo quādo commissum est, totā suā quantitatem habuit, & ex effectu consequēte non accrescit ei aliquid quoad culpæ rationem: quamuis accrescat quoad pœnam accidentalem, secundum quod plures habebit rationes dolendi in inferno de pluribus malis ex suo peccato consecutis. Et sic loquitur Hieronymus. * Vnde non oportet, ꝙ contritio sit nisi de peccatis præteritis.

Verba citantur in arg. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo debeat conteri de peccato alieno.

AD QVINTVM sic ꝓcedi tur. Videtur, ꝙ homo debeat conteri de peccato alieno. Nō enim petit aliquis indulgentiam; nisi de peccato, de quo contritus est: sed de peccatis alienis indulgentiā petitur in Psal. 18. Ab alienis parce seruo tuo: ergo debet homo conteri de peccatis alienis.

¶ 2 Præterea, Homo ex charitate debet diligere proximum sicut seipsū: sed propter dilectionem sui, & de malis suis dolet, & bona desiderat: ergo cum teneamur proximo desiderare bona gratiæ sicut & nobis, videtur, ꝙ debeamus de peccatis eius dolere, sicut & de nostris: sed contritio nihil est aliud, quàm dolor de peccatis: ergo debet homo conteri de peccatis alienis.

SED contra, Contritio est actus pœnitētiæ virtutis: sed nullus pœnitet nisi de his quæ ipse fecit: ergo nullus conteritur de peccatis alienis.

CONCLVSIO.

Cum cōtritio in illo esse debeat, in quo peccati duritia antecessit; de alienis peccatis non conterimur; quamuis de illis dolere dicamur.

RESPONDEO dicendū, ꝙ illud idem conteritur, quod prius durum & integrum fuit: vnde oportet, ꝙ contritio de peccato sit in eodem, in quo peccati duritia præcessit: & sic de alienis peccatis non est contritio.

AD primum ergo dicendum, ꝙ ab alienis peccatis sibi parci Propheta precatur, inquantum ex consortio peccatorum aliquis per consensum aliquā immunditiā contrahit: sicut scriptum est Ps. 17. Cū peruerso peruerteris.

AD secundum dicendum, ꝙ

de

de peccatis aliorum dolere debemus, nō tamen oportet, ꝙ de eis conteramur: quia non omnis dolor de peccato præterito est contritio: vt ex dictis patet*.

In corp. art. & ar. 2. huius quæst.

ARTIC. VI.

Vtrum de singulis peccatis mortalibus requiratur contritio.

9 AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non requiratur de singulis peccatis mortalibus contritio. Est enim motus contritionis in iustificatione in instanti: sed in instanti non potest homo singula peccata recogitare: ergo non oportet, quòd sit cōtritio de singulis peccatis.

¶ 2 Præterea, Contritio debet esse de peccatis, secundū qđ auertunt à Deo: quia conuersio ad creaturam sine auersione à Deo, contritionem non requirit: sed omnia peccata mortalia in auersione conueniunt. ergo contra omnia sufficit vna contritio.

¶ 3 Præterea, Plus conueniūt peccata mortalia actualia adinuicem, quàm actuale & originale: sed vnus baptismus delet omnia actualia & originale: ergo vna contritio generalis delet omnia peccata mortalia.

SED contra, Diuersorum morborū diuersæ sūt medicinæ, quia non sanat oculum quod sanat calcaneum: vt dicit Hieron.* sed cōtritio est medicina singularis cōtra vnum mortale: ergo non sufficit vna communis de omnibus.

* Sup illud Mar. 9. Hoc genus dæmoniorū nō eijcitur, &c. tom. 9.

¶ Præterea, Contritio explicatur per confessionem: sed oportet singula peccata mortalia confiteri: ergo & de singulis cōteri.

CONCLVSIO.

Contritio quoad suum principium, de singulis mortalibus, quæ memoriæ occurrunt, fieri debet: quoad terminum verò, vna de omnibus contritio sufficit.

RESPONDEO dicendū, ꝙ contritio potest dupliciter cōsiderari: scilicet quantum ad sui principium, & quantum ad terminum. Et dico principium contritionis cogitationem, qua quis cogitat de peccato, & dolet, & si non dolore contritionis, saltem dolore attritionis. Terminus autem contritionis est, quando dolor ille iam gratia informatur. Quantum ergo ad principium cōtritionis, oportet ꝙ sit de singulis peccatis, quæ quis in memoria habet: sed quantum ad terminum, sufficit ꝙ sit vna communis de omnibus: tunc enim ille motus agit in vi omniū dispositionum præcedentium.

Et per hoc patet responsio AD primum.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis omnia peccata mortalia conueniant in auersione: tamen differunt in causa & modo auersionis, & quantitate elongationis à Deo: & hoc est secundum diuersitatem conuersionis.

AD tertium dicendum, ꝙ baptismus agit in virtute meriti Christi, qui habuit infinitā virtutē ad delendū oīa peccata: & propterea vnus sufficit cōtra omnia peccata. Sed in cōtritione cū merito Christi requirit actus noster: & ideo oportet ꝙ singulis peccatis respondeat sigillatim, cum non habeat infinitam virtutem ad contritionem. Vel dicendum ꝙ baptismus est spiritualis generatio, sed pænitentia quantum ad contritionem, & alias sui partes, est spiritualis quædam sanatio per modum cuiusdam alterationis. Patet autem in generatione corporali alicuius, quæ est cum corruptione, ꝙ vna generatione

tione remouentur omnia accidẽtia contraria rei generatæ, quæ erant accidẽtia rei corruptæ: sed in alteratione remouetur tantum vnum accidens accidenti cõtrarium, ad quod terminatur alteratio. Et similiter vnus baptismus simul delet omnia peccata, nouã vitam inducendo: sed pænitẽtia non delet omnia peccata, nisi ad singula feratur: Et ideo oportet de singulis conteri & confiteri.

QVÆSTIO III.

De quantitate contritionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de quantitate contritionis.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrũ contritio sit maior dolor qui esse possit in natura.

¶ Secũdo, vtrũ possit esse nimis magnus contritionis dolor.

¶ Tertio, vtrum debeat esse maior dolor de vno peccato, quàm de alio.

ARTIC. I.

Vtrum contritio sit maior dolor, qui esse possit in natura.

1 Thom. vbi.sup. ar.3.q.1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod contritio non sit maior dolor, qui esse possit in natura. Dolor enim est sensus læsionis: sed aliquæ læsiones magis sentiũtur quàm læsio peccati, sicut læsio vulneris: ergo contritio non est maximus dolor.

¶ 2 Præterea, Ex effectu sumimus iudicium de causa: sed effectus doloris sunt lachrymæ: cũ ergo aliquando contritus non emittat lachrymas corporales pro peccatis, quas tamen emittit de morte amici, vel de percussione, vel aliquo huiusmodi, videtur, quod contritio nõ sit dolor maximus.

¶ 3 Præterea, Quanto aliquid plus habet de admixtione cõtrarij, tanto est minus intensum: Sed contritionis dolor habet multũ de gaudio admixtum, quia cõtritus gaudet de liberatione, de spe veniæ, & de multis huiusmodi, ergo dolor eius est minimus.

¶ 4 Præterea, Dolor cõtritionis displicentia quædam est; Sed multa sunt quæ magis displicẽt contrito, quàm peccata sua præterita: non enim vellet pœnam inferni sustinere potius quàm peccare: nec iterum sustinuisse omnes pœnas tẽporales, aut etiã sustinere: aliàs pauci inuenirentur contriti. Ergo dolor contritionis non est maximus.

SED contra, secundũ Aug. * omnis dolor in amore fundatur: sed amor charitatis, in quo fundatur dolor contritionis, est maximus. Ergo & dolor contritionis est maximus. Lib. 14. de ciuit. Dei, c.7. 8.& 9. tom.5.

¶ 5 Præterea, Dolor est de malo: ergo de magis malo debet esse maior dolor. Sed culpa est magis malum, quàm pœna: ergo dolor de culpa, qui est contritio, excedit omnem alium dolorem.

CONCLVSIO.

Dolor ille qui propriè & essentialiter contritio dicitur, in uoluntate consistens cum de ipsis peccatis sit, quæ tamquam vltimo fini contraria, super omnia displicent, rectè dolorum omnium maximus dicitur: non autem is, quem ipsa ratio, de peccatis, in sensitiua parte facit.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut suprà dictum est * in contritione est duplex dolor, vnus est in ipsa voluntate: qui est essentialiter ipsa contritio, Quæst. 1. art. 2. ad 1.

qui

qui nihil aliud est quàm displicentia præteriti peccati: & talis dolor in contritione excedit omnes alios dolores: quia quantum aliquid placet, tantum contrariũ eius displicet: finis autem vltimus super omnia placet, cum omnia propter ipsum desiderentur: & ideo peccatum, quod à fine vltimo auertit, super omnia displicere debet. Alius dolor est in parte sensitiua, qui causatur ex primo dolore: vel ex necessitate naturæ, secundum quòd vires inferiores sequuntur motum superiorum: vel ex electione, secundum quod homo pœnitens in seipso hunc dolorem excitat vt de peccatis doleat: & neutro modo oportet, quòd sit maximus dolor, quia vires inferiores mouentur vehementius ab obiectis proprijs quàm ex redundantia superiorũ virium. Et ideo quanto operatio superiorum virium est propinquior obiectis inferiorum, tanto magis sequũtur eorum motum: & ideo maior dolor est in sensitiua parte ex lesione sensibili, quàm sit ille, qui in ipsa redundat ex ratione. Et similiter maior, qui redundat ex ratione de corporalibus deliberanti, quàm qui redundat ex ratione considerante spiritualia. Vnde dolor in sensitiua parte ex displicentia rationis proueniens de peccato, non est maior dolor alijs doloribus, qui in ipsa sunt. Et similiter nec dolor, qui est volũtarie assumptus: tum quia nõ obedit affectus inferior superiori ad nutum, vt tãta & talis passio sequatur in inferiori appetitu, qualem ordinat superior: tum etiam quia passiones à ratione assumuntur in actibus virtutum secundum mensuram quandam, quam quandoque dolor (qui est sine virtute) non seruat, sed excedit.

AD primum ergo dicendum, quòd sicut dolor sensibilis est de sensu læsionis, ita dolor interior est de cognitione * alicuius nociui: & ideo quãuis læsio peccati secũdum exteriorem sensum non percipiatur: tamen percipitur esse maxima secundum sensum interiorem rationis. * Aliàs cogitatione.

AD secundum dicẽdum quòd corporales immutationes immediate consequuntur ad passiones sensitiuæ partis, & eis mediantibus ad affectiones appetitiuæ superioris: & inde est, quòd ex dolore sensibili vel etiam sensibili vicino, citius defluunt lachrymæ corporales, quàm de dolore spirituali contritionis.

AD tertium dicendum, quòd gaudium illud quod pœnitens de dolore habet, non minuit displicentiã: quia ei non contrariatur, sed auget, secundum quod omnis operatio augetur per propriam delectationem: vt dicitur in 10. Ethic. * sicut qui delectatur in addiscendo aliquam scientiam, melius addiscit: & similiter qui gaudet de displicentia, vehementius displicentiam habet. Sed bene potest esse quod illud gaudiũ temperet dolorem ex ratione in partem sensitiuam resultantem. Cap. 4.

AD quartum dicendum, quòd quantitas displicentię de aliquare debet esse secundum quantitatem malitię ipsius. Malitia autem in culpa mortali mensuratur ex eo, in quem peccatur, inquãtum est ei indigna: & ex eo q̃ peccat, in quantũ est ei nociua: & q̃a homo debet magis Deũ, quàm seipsũ diligere, ideo plus debet odire culpã, inquãtum est offensa Dei, quàm inquantum est nociua sibi. Est autem nociua sibi principaliter, inquantum separat ipsum à Deo: & ex hac parte, ipsa separatio à Deo, quę pœna quędam est, magis debet displicere, quàm ipsa culpa, inquantum hoc nocumẽtum

cum

tum inducit; quia quod propteral terum oditur, minus oditur: sed minus quàm culpa, inquãtum est offensa in Deum. Inter omnes autem pœnas malitiæ attenditur quidam ordo secundum quantitatem nocumenti: & ideo cum hoc sit maximum nocumentum, quo maximum bonum priuatur, erit inter pœnas maxima, separatio a Deo. Est etiã alia quãtitas malitiæ accidentalis, quam oportet in displicentia attendere secundũ rationem præsentis & preteriti: quia qđ præteritũ est, iã nõ est, vnde habet minus de ratione malitiæ & bonitatis. Et inde est ꝙ plus refugit homo sustinere aliqd mali in presenti vel in futuro, quàm horreat de preterito. Vnde nec aliqua passio animæ directe respondet p̄terito, sicut dolor respondet præsenti malo, & timor futuro. Et propter hoc de duobus malis præteritis illud magis abhorret animus, cuius maior effectus in presenti remanet, vel in futurum timetur, etiam si in præterito minus fuerit. Et quia effectus præcedentis culpæ non ita percipitur quandoque, sicut effectus preteritę pœnę; tum quia culpa perfectius sanatur, quàm quædam pœna, tum quia defectus corporalis magis est manifestus quàm spiritualis: ideo homo etiam bene dispositus quandoque magis in se percipit horrorem præcedentis pœnæ, quàm præcedentis culpæ, quamuis magis esset paratus pati eandé pœnam, quàm committere eandem culpam. Est etiam considerãdum in comparatione culpę & pœnę, quòd quædam pœnæ habent inseparabiliter coniunctam Dei offensam, sicut separatio à Deo, quędam etiam addunt perpetuitaté, sicut pœna inferni: ergo pœna illa quæ offensam annexam habet, eodem modo cauenda est, sicut etiam culpa: sed illa quæ perpetuitatem addit, est magis quàm culpa, simpliciter fugienda. Si tamen ab eis separetur ratio offensæ, & consideretur tantum ratio pœnæ: minus habent de malitia, quàm culpa, inquantum est offensa Dei; & propter hoc minus debét displicere. Sciendũ est etiã, quòd quamuis talis debeat esse contriti dispositio, non tamen de eis tentandus est, quia affectus suos homo nõ de facili mensurare potest; & quandoque illud qđ minus displicet, videtur magis displicere: quia est propinquius nocumento sensibili, quod magis est nobis notum.

ARTICVLVS II.

Vtrum possit esse nimis magnus contritionis dolor.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd non possit esse nimis magnus contritionis dolor. Nullus enim dolor potest esse immoderatior, quàm ille, qui proprium subiectum destruit. Sed dolor cõtritionis si est tantus, quòd mortem, vel corruptionem corporis inducit, est laudabilis. Dicit enim Anselmus, *Vtinam sic impinguentur viscera animæ meæ, vt medullæ corporis mei exiccentur. Et Augustinus dicit se esse dignum oculos cæcare plorando: ergo dolor contritionis non potest esse nimius. II

In li. Meditatiorũ in fine habet aliquid simile.

¶ 2 Præterea, Dolor contritionis ex amore charitatis procedit, sed amor charitatis non potest esse nimius, ergo nec dolor contritionis..

3. SED contra, Omnis virtus moralis corrũpitur per superabundantiam & defectum: sed contritio est actus virtutis moralis, scilicet pœnitentiæ, cum sit pars iustitiæ: ergo potest esse superflus dolor de peccatis.

CON-

CONCLVSIO.

Cum peccatum inquantum est offensa Dei, supra modum displicere non possit, contritionis dolor, vt est in ratione, nimius nequaquam est: quantum autem ad dolorem sensibilem quē facit, excessus aliquis culpabilis esse potest.

RESPONDEO dicendū, ꝙ cōtritio ex parte doloris, qui est in ratione, scilicet displicentiæ, quo peccatum displicet, in quantum est offensa Dei, non potest esse nimia, sicut nec amor charitatis, quo intenso talis displicentia intenditur, non potest esse nimius. Sed quantum ad dolorem sensibilem, potest esse nimia: sicut etiam exterior corporis afflictio potest esse nimia. In his autem omnibus debet accipi pro mensura conseruatio subiecti, & bonæ habitudinis, sufficiētis ad ea quæ agenda incumbūt: Et propter hoc dicitur Rom. 12. Rationabile obsequium vestrum.

AD primum ergo dicendum, ꝙ Anselm. * desiderabat ex pinguedine deuotiōis medullas corporales exiccari, non quantū ad humorem naturalem: sed quantū ad desideria & concupiscentias corporales. August. autem quamuis dignum se cognosceret amissione exteriorum oculorum propter peccatū: quia quilibet peccator non solum æterna, sed etiā temporali morte dignus est, non tamē volebat sibi oculos cęcare.

Loco citato in arg. 1.

AD secundum dicendum, ꝙ ratio illa procedit de dolore, qui est in ratione. Tertia autem ꝓcedit de dolore sēsitiua partis

ARTIC. III.

Vtrum debeat esse maior dolor de vno peccato, quàm de alio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non debeat esse maior dolor de vno peccato, q̃ de alio. Hieronymus enim collaudat Paulum de hoc quòd minima peccata sicut magna plangebat: ergo non est magis dolendum de vno, quàm de alio.

¶ 2 Præterea, Motus contritionis est subitus: sed non potest esse vnus motus subitus, intensior simul & remissior, ergo contritio non debet esse maior de vno peccato, quàm de alio.

¶ 3 Præterea, De peccato pręcipue est contritio, secundum ꝙ à Deo auertit: sed in auersione omnia peccata mortalia conueniunt: quia omnia tollunt gratiam, qua anima Deo coniungitur: ergo de omnibus peccatis mortalibus æqualis debet esse contritio.

SED contra, Deut. 25 dicitur, Secundū mensurā delicti, sic erit & plagarū modus: sed in contritione peccatis plagę cōmensurātur, quia cōtritio habet propositum satisfaciendi annexum*: ergo contritio magis debet esse de vno peccato, quam de alio.

* vt dictum est quæst. 1. art. 1.

¶ Præterea, De hoc debet homo conteri, quod debuit vitare: Sed homo debet magis vitare vnum peccatū, quàm aliud, quia grauius est si necessitas alterum faciendi incumberet, ergo & similiter debet de vno (scilicet grauiori) magis, quàm de alio dolere.

CONCLVSIO.

Cum Deus peccato maiori magis offendatur, quàm minori: maiorem de maiori, quàm de minori peccato, contritionem habendam esse, perspicuū est.

RESPONDEO dicendū, quòd

quòd de contritione dupliciter possumus loqui. Vno modo secundum quòd sigillatim singulis peccatis respondet: & sic quantum ad dolorem superioris affectus, requiritur, quòd de maiori peccato q̄s doleat magis: quia ratio doloris est maior in vno quàm in alio, scilicet offensa Dei; ex magis .n. inordinato actu Deus magis offenditur. Similiter etiã cum maiori culpæ maior pœna debeatur, etiam dolor sensitiuæ partis, secundum quòd pro peccato ex electione assumitur, quia pœna peccati debet esse maior de maiori peccato: secundũ autẽ quod ex impressione superioris appetitus nascit in inferiori, attenditur quantitas doloris secũdũ dispositionẽ partis inferioris ad recipiendam impressionem a superiori, & non secundum quantitatẽ peccati. Alio modo potest accipi contritio, secundum quòd est simul de omnibus peccatis, sicut in actu iustificationis: & hæc quidem contritio vel ex singulorum consideratione peccatorum procedit; & sic quamuis sit actus vnus, tamen distinctio peccatorum virtute manet in ipso: vel ad minus habet propositum de singulis cogitandi annexum: & sic etiam habitualiter est magis de vno, quàm de alio.

AD primum ergo dicendum, quòd Paulus nõ laudatur de hoc quòd de omnibus peccatis doleret æqualiter: sed quia de paruis peccatis tantum dolebat ac si essent magna, per comparationem ad alios, qui de peccatis dolent: sed ipse multo amplius de maioribus doluisset.

AD secundũ dicẽdũ, q̄ in illo cõtritionis motu, subitaneo quã uis actualiter distinctio intensionis, respondens diuersis peccatis inueniri non possit, tamẽ inuenitur ibi eo modo, sicut dictũ est*, (In corp. art.) & etiam alio modo, secundum quòd singula peccata ordinem habent ad illud, de quo in illa contritione generali contrito dolendum occurrit, scilicet offensam Dei. Qui enim aliquod totum appetit, vel diligit potius, etiam diligit partes eius, quamvis non actu: & hoc modo, secundum quòd habent ordinem ad totum, quasdam plus, quasdam minus: sicut qui aliquam communitatem diligit, virtute singulos digit, plus & minus secundum eorum ordinem in bono communi. Et similiter qui dolet de hoc, q̄ Deum offendit, de diuersis implicite dolet diuersimode, secundũ quòd plus vel minus per ea Deũ offendit.

AD tertium dicendum, quòd quamuis quodlibet peccatũ mortale à Deo auertat & gratiam tollat, tamen quoddam plus elongat, quàm aliud: inquantum maiorem habet dissonantiam ex sua inordinatione ad ordinem diuinæ bonitatis, quàm aliud.

QVÆSTIO IIII.

De tempore contritionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de tempore contritionis, Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum tota hæc vita sit contritionis tempus.

¶ Secundo, vtrum expediat continue de peccato dolere.

¶ Tertio, vtrum post hanc vitam animæ de peccatis conterantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum tota hæc vita sit contritionis tempus. (Tho. 4. dist. 17. q. 2. arti. 4. q. 1. & sequent.)

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ non tota hæc vita sit contritionis

tionis tempus. Sicut enim de peccato commisso debet esse dolor, ita & pudor: sed non per totam vitam durat pudor de peccato, quia (sicut dicit Amb *.) non habet quod erubescat, cui peccatum dimissum est: ergo videtur, quòd nec contritio, quæ est dolor de peccato.

* lib. 2. de pœnitent. c.7. à medio to. 1.

¶ 2 Præterea, 1. Ioan. 4 dicitur, quòd perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam habet: sed dolor etiam pœnam habet: ergo in statu perfectæ charitatis non potest dolor contritionis manere.

¶ 3 Præterea, De præterito nõ potest esse dolor, qui propriè est de malo præsenti: nisi secundum quod aliquid de peccato præterito in præsenti manet, sed quandoque peruenitur ad aliquem statum in hac vita, in quo nihil de peccato præterito manet; neque dispositio, neque culpa, neque reatus aliquis: ergo nõ oportet vlterius de illo peccato dolere.

¶ 4 Præterea, Rom. 8. dicitur, quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, vt dicit glos.* ergo nõ oportet post remissionem peccati, ꝙ de ipso doleant.

* Est Augu st. in lib. de Correp. & Gratia. cap. 9. à medio to. 7

¶ 5 Præterea, Contritio est pars pœnitentiæ contra satisfactionem diuisa: sed non oportet semper satisfacere: ergo nec oportet semper de peccato conteri.

SED contra, Aug. in lib. de pœnitentia * dicit, quòd vbi dolor finitur, deficit pœnitentia; vbi deficit pœnitentia, nihil relinquitur de venia: ergo videtur cum oporteat veniam concessam non perdere, quòd oporteat semper de peccato dolere.

* De vera & falsa Pœni. cap. 13. in med. tom. 4. & Mag. 4. Sentẽ. dist. 14. § A. in fine.

¶ Præterea, Eccle. 5. dicitur: De propitiato peccato noli esse sine metu: ergo homo semper debet dolere ad peccatorum propitiationem habendam.

CONCLVSIO.

Cum per peccatum præteritum via nostra cursus in Deum retardetur, toto præsentis vitæ tempore, debet homo de præteritis peccatis conteri & dolere.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ in contritione vt dictum est *, est duplex dolor. Vnus rationis, qui est detestatio peccati à se cõmissi. Alius sensitiuæ partis, qui ex isto consequitur: & quantum ad vtrunque, cõtritionis tempus est totius vitæ præsentis status. Quandiu enim aliquis est in statu viæ, detestatur incommoda, quibus à peruentione ad terminum viæ retardatur, vel impeditur. Vnde cum per peccatum præteritũ, viæ nostræ cursus in Deũ retardetur; quia tempus illud q̃d erat deputatum ad currendum, recuperari non potest, oportet ꝙ semper in vitæ huius tempore, status contritionis maneat, quantum ad peccati detestationem. Similiter etiam quantum ad sensibilem dolorem: qui vt pœna à voluntate assumitur. Quia enim homo peccando, pœnam æternam meruit, & contra æternum Deũ peccauit; debet pœna æterna in temporalem mutata, saltem dolor in toto hominis æterno, id est, in statu huius vitæ, manere. Et propter hoc dicit Hug. de sancto Victore *, quòd Deus absoluens hominem à culpa & pœna æterna, ligat eum vinculo perpetuæ detestationis peccati.

* Quæst. 1. art. 2. ad 1. & Quæst. 3. artic. 1. corp.

* In libro Summæ Sententiarũ Tractat. 5. c. 11.

AD primum ergo dicendum, quòd erubescentia respicit peccatum solum, inquantum habet turpitu-

turpitudinem:& ideo postquàm peccatum quantum ad culpam remissum est, non manet pudori locus:manet autem dolori; qui non solum de culpa est, inquantum habet turpitudinẽ, sed etiã inquantum habet nocumentum annexum.

AD secundum dicendum, ꝙ timor seruilis quem charitas foras mittit, oppositionem habet ad charitatem ratione seruitutis;quia pœnam respicit;sed dolor cõtritionis ex charitate causatur,vt dictum est *,& ideo non est simile.

*Quæst. 3.art. 1. ad 3. & art. sequenti.

AD tertium dicendum, quòd quamuis per pœnitentiam peccator redeat ad gratiam pristinam & immunitatem à reatu pœnæ; nunquam tamen redit ad pristinam dignitatem innocentiæ: & ideo semper ex præterito peccato aliquid in ipso manet.

AD quartum dicendũ, quòd sicut non debet homo facere mala,vt veniant bona: ita nõ debet gaudere de malis,quia ex eis occasionaliter proueniunt bona,diuina gratia vel prouidentia agẽte:quia illorum bonorum,peccata causa non fuerunt, sed magis impedimenta: sed diuina prouidentia ea causauit, & de ea debet homo gaudere, de peccatis autem dolere.

AD quintum dicendum, ꝙ satisfactio attenditur secundum pœnam taxatam,quæ pro peccatis iniungi debet: & ideo potest terminari,vt non oporteat vlterius satisfacere. Hæc autem pœna præcipue proportionatur culpæ ex parte conuersionis ex qua finitatem habet. Sed dolor contritionis respõdet culpæ ex parte auersionis, ex qua habet quãdam infinitatem:vnde & contritio semper debet manere:nec est inconueniens si remoto posteriori remaneat prius.

ARTICVLVS II.

Vtrum expediat continue de peccato dolere.

AD SECVNDVM sic procedítur. Videtur, ꝙ non expediat continue de peccato dolere.Expedit enim quandoque gaudere:vt patet Philip.4.super illud:Gaudete in Domino semper: dicit glo. * quòd necessarium est gaudere. Sed non est possibile simul gaudere & dolere.Ergo non expedit continue de peccato dolere. 14

Glossa ordi.ibid

¶ 2 Præterea,Illud quod est de se malum & fugiendum, non est assumendum nisi quatenus est necessarium, vt medicina ad aliquid: sicut patet de vstione & sectione vulneris. Sed tristitia de se mala est, vnde dicitur Eccle. 30. Tristitiam longe expelle à te:& subditur causa; Multos .n. occidit tristitia,& non est vtilitas in illa.Hoc etiã Philosophus dicit in 7.Ethi.& 10.*Ergo non debet amplius dolere de peccato, nisi quatenus sufficit ad peccatum delendum: sed statim post primam contritionis tristitiam peccatum deletum est: ergo non expedit vlterius dolere.

* lib. 7. cap. 13. & 14.

¶ 3 Præterea,Bernardus dicit:Dolor bonus est,si continuus non sit: mel enim absynthio est admiscẽdum. ergo videtur quòd non expedit continue dolere.

SED contra est, quòd August. * dicit: Semper doleat pœnitẽs, & de dolore gaudeat.

¶ Præterea, Actus in quibus consistit beatitudo, expedit semper continuare quantum possibile est.sed huiusmodi est dolor de peccato:qđ patet Matth.5.Beati qui lugent: ergo expedit dolorẽ cõtinuare quantum possibile est.

In li. de vera & falsa Pœnit.c.13. in fine-- to. 4. & magister 4. sent. dist. 14. parag. a in fine de Pœni di.3.c.5

CONCLVSIO.

Cum contritio sit actus pœnitentiæ,maxime homini ex-

expediret continuè de peccatis conteri, & moderatè dolere, dummodo cæterarum virtutũ officia dum magis sunt necessaria, non omittat.

RESPONDEO dicendũ, quòd hæc est conditio in actibus virtutum inuenta, quòd non potest in eis accipi superfluum & diminutum: vt in 2. Ethicor.* probatur: vnde cum contritio (quantum ad id quod est displicentia quædam in apetitu rationis) sit actus pœnitẽtiæ virtutis, nunquam potest ibi esse superfluum: Et sicut nec quantum ad intensionem, ita nec quantum ad durationem: nisi secundum quod actus vnius virtutis impedit actum alterius magis necessarium pro tempore illo. Vnde quãtumcunque homo continue in actibus huius displicentiæ esse possit, quòd magis, & melius est, dũmodo actibus aliarum virtutum vacet suo tempore, secundum ꝙ oportet. Sed passiones possunt habere superfluum & diminutũ: & quantum ad intensionem & quãtum ad duratione͂, & ideo sicut passio doloris, quam voluntas assumit, debet esse moderate intensa: ita debet moderate durare, ne si nimis duret, homo in desperationem, & pusillanimitatem & huiusmodi vitia labatur.

* cap. 6. circa finem.

AD primum ergo dicendum, quòd gaudium seculi impeditur per dolorem contritionis, non autem gaudium quod de Deo est, quia habet ipsum dolorem pro materia.

AD secundum dicendum, ꝙ illud Eccles. de tristitia seculi loquitur; & Philosoph. loquitur de tristitia, quæ est passio, qua moderate vtendum est, secundum ꝙ expedit ad finem, ad quem assumitur.

AD tertiũ dicendũ, ꝙ Bernardus loquitur de dolore, qui est passio.

ARTICVLVS. III.

Vtrum etiam post hanc vitam animæ de peccatis cõterãtur

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ etiam post hanc vitam animæ de peccatis conterantur. Amor enim charitatis displicentiam de peccato causat: sed post hanc vitam manet in animabus charitas, & quantum ad actum & quantum ad habitum: quia charitas nunquam excidit, vt dicitur primæ Corinth. 13. ergo manet displicentia de peccato commisso, quæ essentialiter est cõtritio.

¶ 2 Præterea, Magis dolendum est de culpa, quàm de pœna, sed animę in purgatorio dolent de pœna sensibili, & de dilatione gloriæ, ergo multo magis dolent de culpa ab eis commissa.

¶ 3 Præterea, Pœna purgatorij est satisfactoria de peccato: sed satisfactio habet efficaciam ex vi contritionis, ergo contritio manet post hanc vitam.

SED contra, Contritio est pars pœnitentiæ sacramenti, sed sacramenta non manent post hãc vitam: ergo nec contritio.

¶ Præterea, Contritio potest esse tanta, quòd delet & culpam & pœnam: si ergo animæ in purgatorio conteri possent, posset vi contritionis earum, reatus pœnę eis dimitti, & ita à pœna sensibili liberari: quod est falsum.

CONCLVSIO.

Cum ad contritionem requiratur, vt dolor aliquis habeatur, idemque sit charitate formatus, & meritorius, hæc autem omnia in animabus post hanc vitã inueniri nequeant, fieri non potest vt tunc in eis sit contritio.

RE-

RESPONDEO dicendum, ꝙ in contritione tria consideranda sunt. Primum est, contritionis genus quod est dolor. Secundum est, contritionis forma, quæ est actus virtutis gratia informatus. Tertium est, contritionis efficacia, quæ est actus meritorius & sacramentalis, & quoddammodo satisfactorius. Animæ igitur post hanc vitam, quæ in patria sunt, contritionem habere nõ possunt, quia carent dolore, propter gaudij plenitudinem. Illæ verò quæ sunt in inferno, carent cõtritione, quia etsi dolorem habeãt, deficit tamen in eis gratia dolorem informans. Sed illæ quæ in purgatorio sunt, habent doloré de peccatis gratia informatum, sed non meritorium, quia non sunt in statu merendi. In hac autem vita, oĩa tria ꝑdicta inueniri possunt.

AD primum ergo dicendum, ꝙ charitas non causat istum dolorem, nisi in illis qui doloris capaces sunt, sed plenitudo gaudij beatis omnem capacitatem doloris excludit: & ideo quamuis charitatem habeant: tamen contritione carent.

AD secundum dicendũ, quòd animæ in purgatorio dolent de peccatis: sed ille dolor non est contritio, quia deest eis contritionis efficacia.

AD tertium dicendum, quòd pœna illa, quã animæ in purgatorio sustinent, non potest propriè dici satisfactio: quia satisfactio opus meritorium requirit: sed largo modo dicitur satisfactio, pœnæ debitæ solutio.

QVAEST. V.

De effectu contritionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de effectu contritionis. Circa quod quærun tur tria.

¶ Primo, vtrum peccati remissio sit contritionis effectus.

¶ Secundo, vtrum contritio possit totaliter tollere reatum pœnæ.

¶ Tertio, vtrum parua contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum.

ARTIC. I.

Vtrum peccati remissio sit contritionis effectus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ peccati remissio non sit cõtritionis effectus. Solus .n. Deus peccata remittit, sed contritionis nõs sumus aliqualiter causa, quia actus noster est. ergo contritio nõ est causa remissionis culpę. 16 Th. vbi sup. art. 5. q. 1. & sequent.

¶ 2 Præterea, contritio est actus virtutis, sed virtus sequitur peccati remissionem, quia virtus & culpa nõ sunt simul in anima: ergo contritio non est causa remissionis culpæ.

¶ 3 Præterea, Nihil impedit à perceptione Eucharistiæ nisi culpa: sed contritus ante confessionem non debet accedere ad Eucharistiam: ergo nondũ est consequutus remmissionem culpæ.

SED contra est, quod dicitur in gloss. super illud Psal. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, &c. Contritio cordis est sacrificiũ, in quo peccata soluũtur.

¶ Præterea, Virtus & vitium eisdem causis corrumpuntur & generantur, vt dicitur in secundo Ethicor. * sed per inordinatum amorem cordis, peccatũ cõmittitur: ergo per doloré ex amore charitatis ordinato causatum, soluitur, & sic contritio peccatum delet. Ca. 1. & 2.

CONCLVSIO.

Contritio vt virtutis est actus dispositiue: vt autem pars sacramẽti, effectiue instrumẽ

taliter, remissionem peccatorum causat.

RESPONDEO dicendũ, quòd contritio potest dupliciter considerari, vel inquantum est pars sacramenti, vel inquantum est actus virtutis; & vtroq. modo est causa remissionis peccati, sed diuersimode: quia inquantum est pars sacramenti, primò operatur ad remissionem peccati instrumentaliter; sicut & de alijs sacramẽtis in prima distin.* patuit. Inquantum autẽ est actus virtutis, sic est quasi causa materialis remissionis peccati, eo ꝙ dispositio est quasi necessitas ad iustificationem: dispositio autem reducitur ad causam materialem si accipiatur dispositio quæ disponit materiam ad recipiẽdum: secus autem est de dispositione agentis ad agendum, quia illa reducitur ad genus causę efficiẽtis.

Tho. in 4. disti. 1. q. 1. art. 4. & 4. Senten. di. 1.

AD primum ergo dicendum, ꝙ solus Deus est causa efficiens principalis remissionis peccati: sed causa dispositiua potest etiã esse ex nobis. Et similiter etiam causa sacramentalis, quia formæ sacramentorum verba sunt à nobis prolata, quæ habent uirtutẽ instrumentalem inducendi gratiam, qua peccata remittuntur.

AD secundum dicendum, ꝙ peccati remissio, uno modo præcedit uirtutem & gratiæ infusionem, & alio modo sequitur: & secundum hoc quod sequitur, actus à uirtute elicitus potest esse causa aliqua remissionis peccati.

AD tertium dicendum, quòd dispensatio Eucharistię pertinet ad ministros ecclesię; & ideo ante remissionem peccati per ministros ecclesiæ, non debet aliquis ad Eucharistiam accedere, quamuis sit sibi culpa quoad Deum remissa.

ARTICVLVS. II.

Vtrum contritio possit totaliter tollere reatum pœnæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ contritio non possit totaliter tollere reatum pœnę, quia satisfactio & confessio ordinantur ad liberationem à reatu pœnæ: sed nullus ita perfectè conteritur, quin oporteat eum confiteri & satisfacere: ergo contritio nunquam est tanta, quòd deleat totum reatum.

¶ 2 Præterea, In pœnitentia oportet esse quædam recompensatio pœnæ ad culpam: sed aliqua culpa per membra corporis exercetur: ergo cum oporteat ad debitam pœnæ recompensationẽ vt per quæ peccat quis, per hæc & torqueatur, uidetur quòd nunquam possit pœna talis peccati per contritionem exolui.

Sapient. 11.

¶ 3 Pręterea, Dolor contritionis est finitus: sed pro aliquo peccato, scilicet mortali, debetur pœna infinita: ergo nullo modo potest esse tanta contritio, quòd totam pœnam deleat.

SED contra est, quòd Deus plus affectum cordis acceptat, ꝙ exteriorem actum: sed per exteriores actus absoluitur homo à pœna, & culpa: ergo & similiter per cordis affectum, qui est contritio.

¶ Preterea, Exemplum huius de Latrone habetur, cui dictum est, Hodie mecum eris in Paradiso, propter unicum pœnitentiæ actum. Vtrum autem totus reatus per contritionem semper tollatur, supra dist. 14. quæsitum est, ubi hoc ipsum de pænitentia quærebatur.

CONCLVSIO.

Cõtritio siue ex parte charitatis, siue

siue ex parte doloris sensibilis consideretur, tanta esse potest, vt ad plenam culpæ & pœnæ deletionẽ sufficiat.

RESPONDEO dicendũ, quòd intensio contritionis potest attendi dupliciter: Vno modo, ex parte charitatis, quæ displicentiã causat: & sic cõtingit tantum intendi charitatem in actu, quòd contritio inde sequẽs merebitur non solum culpæ amotionem, sed etiam absolutionem ab omni pœna. Alio modo, ex parte doloris sensibilis, quem uoluntas in contritione excitat; & quia ille etiam pœna quędã est, tantũ potest intendi, quòd sufficiet ad deletionem culpæ & pœnæ.

AD primum ergo dicendum, quòd aliquis non potest esse certus quòd contritio sua sit sufficiens ad deletionem pœnę & culpæ: & ideo tenetur cõfiteri & satisfacere: maxime cum contritio uera non fuerit nisi propositum confitendi habuisset annexum, qđ debet ad effectũ reduci, etiã propter præceptum, quòd est de confessione datum.

AD secundum dicendum, ꝙ sicut gaudium interius redundat etiam ad exteriores corporis partes, ita etiam dolor interior ad exteriora membra deriuatur. Vnde dicitur Prouerb. decimoseptimo, Spiritus tristis exiccat ossa.

AD tertium dicendum, quòd dolor contritionis quamuis sit finitus quantum ad intẽsionem, sicut etiam & pœna peccato mortali debita finita est; habet tamẽ infinitam uirtutem ex charitate, qua informatur, & secundum hoc potest ualere ad deletionem culpæ & pœnæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum parua contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum.

18

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd contritio parua non sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum, quia contritio est medicina peccati, sed corporalis medicina, quæ sanat corporalem morbum minorem, non sufficit ad sanandum maiorem: ergo minima contritio non sufficit ad delendum maxima peccata.

¶ 2 Præterea, Supra dictũ est*, quòd oportet de maioribus peccatis magis conteri, sed contritio non delet peccatum, nisi sit secundum quod oportet, ergo minima contritio non delet omnia peccata. Quęst. 3. artic. 3.

SED contra, Quælibet gratia gratum faciens, delet omnem culpam mortalem: quia simul cum ea stare non potest, sed quælibet contritio est gratia gratum faciẽte informata: ergo quantumcunque sit parua, delet omnem culpam.

CONCLVSIO.

Dolor quãtumcunq. sit paruus, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet.

RESPONDEO dicendũ, quòd contritio (ut sæpe dictum est*) habet duplicem dolorem: unum rationis, qui est displicentia peccati cõmissi; & hic potest esse adeò paruus, quod non sufficiet ad rationem contritionis, ut si minus displiceret ei peccatũ, quàm debeat displicere separatio à fine: sicut etiam amor potest esse ita remissus, quòd non sufficit ad rationem charitatis. Alium dolorem habet in sensu, & paruitas huius non impedit rationem contri- quæst. præc. artic. 1. & Quæst. 1. artic. 2. ad 1 & q. 3. art. 1. cor.

contritionis: quia non se habet per se ad contritionem, sed quasi ex accidenti ei adiungitur, & iterum non est in potestate nostra. Sic ergo dicendum, ꝙ quantumcumque paruus sit dolor, dummodò ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet.

AD primum ergo dicendū, ꝙ medicinæ spirituales habent efficaciam infinitam ex virtute infinita quæ in eis operat: & ideo illa medicina, quæ sufficit ad curationem parui peccati, sufficit etiam ad curationē magni, sicut patet de baptismo, quo & magna & parua soluuntur: & simile est de contritione, dummodò ad rationem contritionis pertingat.

AD secundum dicendum, ꝙ hoc sequitur ex necessitate, ꝙ vnus homo plus doleat de maiori peccato quàm de minori: secūdum quod magis repugnat amori, qui dolorē causat. Sed si vnus alius haberet tantum de dolore pro maiori, quantum ipse habet pro minori, sufficeret ad remissionem culpæ.

QVAEST. VI.

De Confessione & eius necessitate in sex articulos diuisa.

Conc. Triden. sess. 14. cap. 5. de cōfessione.

DEINDE considerandū est de cōfessione, de qua sex sunt considerāda. Primo, de cōfessionis necessitate. Secūdo, de eius quidditate. Tertio, de ipsius ministro. Quarto, de qualitate eius. Quinto, de eius effectu. Sexto de eius sigillo.

¶ Circa primū quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum confessio sit necessaria ad salutem.

¶ Secundo, vtrum confessio sit de iure naturali.

¶ Tertio, vtrum omnes ad confessionem teneantur.

¶ Quarto, vtrum aliquis licite possit confiteri peccatum quod non habet.

¶ Quinto, vtrum statim teneatur quis confiteri.

¶ Sexto, vtrum possit cū aliquo dispensari ne homini confiteatur.

ARTIC. I.

Vtrum confessio sit necessaria ad salutem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ confessio non sit necessaria ad salutem. Sacramentū enim pœnitentiæ propter remissionē culpæ ordinatum est: sed culpa per gratiæ infusionem sufficienter remittitur: ergo ad pœnitentiam de peccato agendam non est necessaria confessio. 19 Tho. 4. dist. 17. q. 3. art. 1. q. 1. & sequent.

¶ 2 Præterea, Peccatum quod ex alio contractum est, ex alio debet habere medicinam: ergo peccatū actuale qđ ex proprio motu quilibet commisit, oportet ex seipso tantum habere medicinam. Sed contra tale peccatum ordinatur pœnitentia: ergo confessio non est de necessitate pœnitentiæ.

¶ 3 Præterea, Aliquibus est peccatum remissum sine hoc, ꝙ confessi legantur, sicut patet de Petro & Magdalena, & de Paulo: sed non est minoris efficaciæ gratia remittēs peccatū nunc, quàm tunc fuerit: ergo nec nunc de necessitate salutis est, quòd homo confiteatur.

¶ 4 Præterea, Confessio ad hoc exigitur in iudicio, vt secundum quantitatem culpæ pœna infligatur: sed homo potest pœnam sibi ipsi infligere maiorem, quàm etiā ab alio sibi infligatur: ergo videtur ꝙ confessio non sit de necessitate salutis.

SED cōtra, Boetius in libro de Conso.* Si opem medicantis expectas: oportet ꝙ morbum detegas: sed de necessitate salutis est Lib. 1. Prosa 4. in princ.

est ꝙ homo de peccatis medicinam accipiat: ergo & de necessitate salutis est quòd morbū per confessionem detegat.

¶ Præterea, In iudicio seculari non est idem iudex, & reus, sed iudicium spirituale est ordinarius; ergo peccator qui est reus, non debet esse suiipsius iudex, sed ab alio iudicari: & ita oportet quòd ei confiteatur.

CONCLVSIO.

Cum non possit pœnitentiæ sacramentum alicui in remedium adhiberi, nisi peccatum cognoscatur, eo quod incognitū curari non possit: sacramentalis confessio de necessitate salutis eius est, qui in peccatum actuale mortale cecidit.

RESPONDEO dicendū, ꝙ passio Christi, sine cuius virtute nec originale, nec actuale peccatum dimittitur, in nobis operatur per sacramentorum susceptionem, quæ ex ipsa efficaciam habent. Et ideo ad culpæ remissionē & actualis & originalis requiritur sacramentum Ecclesiæ, vel actu susceptum, vel saltem voto; quando articulus necessitatis, non contemptus sacramentū excludit: & per consequens, illa sacramenta quę ordinantur contra culpam, cum qua salus esse nō potest, sūt de necessitate salutis: & ideo sicut baptismus, quo deletur originale, est de necessitate salutis, ita & pœnitentiæ sacramentum. Sicut autem aliquis per hoc, quod baptismū petit, se ministris Ecclesiæ subijcit, ad quos pertinet dispensatio sacramēti; ita etiam per hoc, quod confitetur peccatum suum, se ministro Ecclesiæ subijcit, vt per sacramētum pœnitentiæ ab eo dispensatum remissionē consequatur, qui congruum remediū adhibere nō potest, nisi peccatum cognoscat, quod fit per confessionem peccātis. Et ideo confessio est de necessitate salutis eius, qui in peccatū actuale mortale cecidit.

AD primum ergo dicendum, ꝙ gratiæ infusio sufficit ad culpę remissionem, sed post culpam remissam adhuc peccator est debitor pœnæ temporalis: sed ad gratiæ infusionem consequendā ordinata sunt gratiæ sacramenta, ante quorū susceptionem vel actu vel proposito, aliquis gratiā non consequitur: sicut in baptismo patet. Et simile est de confessione: & vlterius per confessionis erubescentiam & vim clauiū, quibus se confitens subijcit: & satisfactionem iniunctam, quam sacerdos moderatur, secundū qualitatem criminum sibi per confessionem innotescentium, pœna tēporalis expiatur. Sed tamen confessio ex hoc, ꝙ operatur ad pœnæ remissionem, non habet quod sit de necessitate salutis: quia pœna ista est tēporalis, ad quā post culpę remissionem aliquis remanet ligatus. Vnde sine hoc ꝙ in præsēti via expiaretur, esset via salutis. Sed habet quod sit de necessitate salutis, ex hoc, ꝙ ad remissionem culpæ modo prædicto * operatur. In corp. art.

AD secundum dicendum, ꝙ peccatum quod ex altero cōtractum est, scilicet originale, potest omnino ab extrinseco remedium habere, vt in paruulis patet: sed peccatum actuale, quod ex seipso quisque cōmisit; non potest expiari, nisi aliquid cooperetur ille qui peccauit: sed tamen nō sufficit ad peccatum expiandum ex seipso, sicut sufficienter peccatū commisit; eo quòd peccatum ex parte conuersionis est finitum, ex qua parte peccator in ipsum reducitur, sed ex par-

te auersionis habet infinitatem, ex qua parte oportet quòd peccati remissio ab alio incipiat; quia quod est ultimũ in generatione, est primũ in resolutione, ut dicit in 3. Eth.* & ideo oportet ꝙ etiam peccatum actuale ex alio medicinam habeat.

ca. 3. a med.

AD tertium dicendum, ꝙ etsi non legatur eorum confessio, potuit tamen fieri: Multa enim facta sunt, quæ non sunt scripta. Et preterea, Christus habet potestatem excellentiæ in sacramentis, unde sine his, q̃ ad sacramentũ pertinét, potuit rẽ sacraméti cõferre.

AD quartum dicendum, ꝙ satisfactio non sufficeret ad expiãdum pœnam peccati ex quantitate pœnæ, quæ in satisfactione imponitur, sed sufficit in quantũ est pars sacramenti, uirtutem sacramentalẽ habens, & ideo oportet ꝙ per dispensatores sacramẽtorum imponatur, & ideo necessaria est confessio.

ARTICVLVS II.

Vtrum confessio sit de iure naturali.

29 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd confessio sit de iure naturali. Adam enim & Cain non tenebantur, nisi ad præcepta legis naturæ, sed reprehenduntur de hoc quod peccatum suum non sunt confessi: ergo confessio peccati est de iure naturali.

¶ 2 Præterea, Præcepta illa, quæ manent in ueteri lege & noua, sunt de iure naturali, sed confessio fuit in ueteri lege, ut dicitur Isa. 43. Narra si quid habes, ut iustificeris: ergo est de iure naturali.

¶ 3 Præterea, Iob non erat subiectus nisi legi naturali, sed ipse peccata confitebatur: quod patet per hoc quod dicit, Iob 31. Si abscondi ut homo peccatum meum: ergo est de iure naturali.

SED cõtra Isid. dicit*, quòd ius naturale est idem apud omnes, sed confessio non est eodem modo apud omnes: ergo nõ est de iure naturali. 1. 5. Ety. cap. 4.

¶ Præterea, Confessio fit ei qui habet claues: sed claues Ecclesię nõ sunt de iure naturali institutæ, ergo nec confessio.

CONCLVSIO.

Cum sacramenta naturalis rationis vires excedant sacramentalem, confessionem non naturalis sed diuini iuris esse perspicuum est.

RESPONDEO dicendũ, quòd sacramenta sunt quædam fidei protestationes, unde oportet ea fidei esse proportionata: fides autem est supra cognitionem rationis naturalis, unde & sacramenta sunt supra rationis naturalis dictamẽ: Et quia ius naturale est, quod nõ opinio genuit, sed innata quędã vis inseruit, ut Tullius dicit*, ideo sacramenta non sunt de iure naturali, sed de iure diuino, quod est supra naturale: quod quandoque etiam naturale dicitur, secundum quod cuilibet rei illud est naturale, quod ei a suo creatore imponitur. Tamen propriè dicuntur naturalia, quæ ex principijs naturę causantur: supra autem naturam sunt illa quæ ipse Deus sibi reseruat, siue natura ministerio operanda, siue in operationibus miraculorum, siue in reuelationibus mysteriorum, siue in institutionibus sacramentorum: Et sic confessio, quæ necessitatẽ sacramentalẽ habet, nõ est de iure naturali, sed de diuino.

In libr. 2. de Inuent. nõ parum ã te finem libri.

AD primum ergo dicendum, quòd Adam uituperatur ex hoc quod peccatum suum coram Deo non recognouit: confessio enim, quæ fit Deo per recognitionem peccati, est de iure naturali: nũc autem

autem loquimur de confeſſione quæ fit homini. Vel dicendum, q' confiteri peccatum, in caſu, eſt de iure naturali, ſcilicet cũ quis in iudicio conſtitutus à iudice interrogatur: tunc enim non debet mentiri, peccatum ſuum excuſando uel negãdo, de quo Adã & Cain uituperantur: Sed confeſſio, quæ fit homini ſponte, ad remiſſionem peccatorum conſequẽdam à Deo, non eſt de iure naturali.

AD ſecundum dicendum, q' præcepta legis naturæ manent eodẽ modo in lege Moyſi, & in noua lege: ſed confeſſio quamuis aliqualiter eſſet in lege Moyſi, non tamen eodem modo, ſicut in lege noua, nec ſicut in lege naturæ. In lege enim naturæ ſufficiebat recognitio peccati interior apud Deum; ſed in lege Moyſi oportebat aliquo ſigno exteriori peccatum proteſtari: ſicut per oblationem hoſtiæ pro peccato; ex quo etiam homini innoteſcere poterat eum peccaſſe: nõ autem oportebat ut ſpeciale peccatum à ſe commiſſum manifeſtaret, aut peccati circunſtantias, ſicut in noua lege oportet.

* Ex Gloſſa ordin. & interl. ibi.

21

AD tertium dicendum quòd Iob loquitur de illa abſconſione peccati, quam facit deprehẽſus, peccatum negando, aut excuſando, ut ex gloſſa * ibidem haberi poteſt.

*Super illud Eſaiæ. 3. Peccatũ ſuũ quaſi Sodoma, &c. to. 5. Et ad Demetriadem de ſeruãda Virginitate circa medium, to 1. & Mag. 4. Sent. diſ. 14. in princip.

ARTICVLVS. III.

Vtrum omnes ad confeſſionem teneantur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd non omnes ad confeſſionem teneantur, quia ſicut dicit Hiero *. pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium: ſed aliqui poſt baptiſmum naufragium non ſunt paſſi: ergo nec eis competit pœnitentia, & ſic nec confeſſio quæ eſt pœnitentiæ pars.

¶ 2 Præterea, Confeſſio facienda eſt iudici in quolibet foro: ſed aliqui ſunt qui non habent hominem iudicem ſupra ſe; ergo nec tenentur ad confeſſionem.

¶ 3 Præterea, Aliquis eſt qui non habet peccata niſi uenialia: ſed de illis non tenetur homo confiteri: ergo non quilibet tenetur ad confeſſionem.

SED contra eſt, quia cõfeſſio contra ſatisfactionem & contritionem diuiditur: ſed omnes tenentur ad contritionem, & ſatiſfactionem: ergo & omnes tenentur ad confeſſionem.

¶ Præterea, Hoc patet ex decreto de pœnit. & remis.* ubi dicitur, Quòd omnes utriuſq; ſexus cum ad annos diſcretionis peruenerint, tenẽtur peccata cõfiteri.

*In Decret. lib. 5. tit. 38 c. 12. ex Concil. Lateran. ſub Innoc. 3. cano. 21. concil. Tridẽt. ſeſſio. 14. cap. 5. & canone. 8.

CONCLVSIO.

Quanquam peccatores tantum ex diuino iure ad confeſſionem teneantur: ex vi tamen poſitiui iuris, omnes Chriſti fideles ad eam, ſemel ſaltẽ in anno, tenentur.

RESPONDEO dicendum, quòd ad confeſſionem dupliciter obligamur. Vno modo ex iure diuino, ex hoc ipſo, quòd eſt medicina; & ſecundum hoc nõ omnes tenentur ad confeſſionem, ſed illi tãtum, qui peccatum mortale incurrunt, poſt baptiſmum. Alio modo, ex præcepto iuris poſitiui, & ſic tenentur omnes ex inſtitutione Eccleſiæ edita in cõcilio generali ſub Innoc. iii. * tũ ut quilibet peccatorem ſe recognoſceret, quia omnes peccauerũt, & egent gratia Dei; tum ut cum maiori reuerentia ad Euchariſtiam accedatur: tũ etiã ut eccleſiarum rectoribus ſui ſubditi inoteſcãt, ne lupus intra gregem lateat.

*In Concil. Lateran. can. 21. & habetur in decre. l. 5. tit. 38 cap. 12.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis homo in hac mortali uita poſt baptiſmum naufragium

gium euadere possit, quod est peccatum mortale: non tamen euadere potest venialia quibus ad naufragium disponitur: contra q̃ etiam pœnitentia ordinatur: & ideo manet pœnitẽtiæ locus etiã in illis qui non mortaliter peccant, & per consequens, confessionis.

AD secundum dicẽdum, quòd nullus est qui non habeat iudicẽ Christum, cui per suum vicarium confiteri debet, qui quamuis eo inferior sit, inquantum prælatus est: tamen est eo superior, inquantũ peccator est ipse, & ille Christi minister.

AD tertium dicendum, quòd ex vi sacramenti non tenetur aliquis venialia cõfiteri, sed ex institutione ecclesiæ, quando non habet alia quæ confiteatur. Vel potest dici secundum quosdam,
* posita quod ex decre. prædicta * non
in arg. obligantur nisi illi qui habent
Sed cõt. peccata mortalia: quod patet ex
& corp. hoc quod dicit, quòd debent omnia peccata confiteri; quod de venialibus intelligi non potest, qa nullus omnia confiteri potest, & secundum hoc etiam ille, qui nõ habet mortalia, non tenetur ad confessionem venialium, sed sufficit ad præceptum ecclesiæ implendum vt se sacerdoti repræsenter, & se ostendat absque conscientia mortalis esse; & hoc ei pro confessione reputatur.

ARTICVLVS IIII.

22 *Vtrum aliquis licite possit confi-*
Thom.4 *teri peccatum quod non ha-*
di.21.q. *bet.*
2.arti.3.

*in fine AD QVARTVM sic pro-
Registri ceditur. Videtur, q̃ ali-
quis licite possit confite-
ca.10. ad ri peccatum, quod non habet: qa
interrog vt dicit Gregor *. Bonarum men-
10. Aug. tium est, ibi culpam agnoscere,
anglorũ vbi culpa non est: ergo ad bonam
Episco- mentem pertinet, vt de illis cul-
pi, pis se accuset, quas non cõmisit.

¶ 2 Præterea, Aliquis per humilitatem reputat se deteriorem aliquo, qui est manifestus peccator, & in hoc est commendandus: sed quod corde quis æstimat, licet ore confiteri. Ergo licite potest confiteri se habere grauius peccatum quàm habeat.

¶ 3 Præterea, Aliquis quandoque dubitat de peccato aliquo, vtrum sit mortale vel veniale, & talis debet de illo, vt videtur, confiteri vt de mortali: ergo aliquis debet confiteri aliquando peccatum quod non habet.

¶ 4 Præterea, Satisfactio ex confessione ordinatur: sed aliquis potest satisfacere de peccato, qđ non commisit: ergo etiam potest confiteri peccatũ quod nõ fecit.

SED contra, Quicunque dicit se fecisse, quod non fecit, mentitur: sed nullus in confessione mẽtiri debet, cum omne mendaciũ sit peccatum: ergo nullus debet confiteri peccatũ quod nõ fecit.

¶ Præterea, In iudicio exteriori non debet aliquod crimen alicui impingi, quod non potest per testes idoneos probari: sed testis in foro pœnitentiæ est cõscientia: ergo aliquis non debet se accusare de peccato, quod in conscientia sua non habet.

CONCLVSIO.

Cum per confessionem debeat pœnitens conscientiam suã confessori suo manifestam facere, patet nullatenus licere, peccatum quod quis nõ habet confiteri.

RESPONDEO dicendũ, quòd per confessionem debet pœnitens se cõfessori suo manifestare: ille autem, qui aliud sacerdoti de se loquitur, quàm in sua conscientia habeat, siue bonum, siue malum,

malum non se sacerdoti manifestat, sed magis occultat; & ideonõ est idonea confessio. Sed ad hoc quòd sit idonea, requiritur quòd os cordi concordet, vt solũ hoc os accuset, quod cõscientia tenet.

AD primum ergo dicendum, quòd agnoscere culpam, vbi culpa non est, potest esse dupliciter. Vno modo, vt intelligatur quantum ad substantiam actus: & sic non est verum. Non enim ad bonã mentem pertinet, sed ad erranté, vt se actum aliquem commisisse agnoscat, quem non commisit. Alio modo, quantum ad cõditionem actus: & sic verum est quod Gregr.* dicit: quia iustus in actu qui de se bonus est, formidat ne aliquis defectus ex parte sua fuerit. Et sic dicitur Iob. 9. Verebar omnia opera mea: & ideò ad bonam mentem etiam pertinet, vt hanc formidinem, quam corde tenet, lingua accuset: Et per hoc etiam patet solutio AD secundũ, quia iustus qui est vere humilis, non reputat se deteriorem, quantum ad perpetrationẽ actus, qui sit peior ex genere; sed quia timet ne in his quæ bene agere videtur, per superbiam grauius delinquat.

*loco citato in arg. 1. & li. 9. Mora. c. 25. & 26.

AD tertium dicendum, quòd quando aliquis dubitat de aliquo peccato an sit mortale: tenetur illud confiteri dubitatione manente: quia qui aliquid committit vel omittit, in quo dubitat esse peccatũ mortale, peccat mortaliter, discrimini se committẽs. Et similiter periculo se cõmittit, qui de hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri: nõ tamẽ debet asserere illud mortale esse, sed dubitatiue loqui, & iudicium sacerdotis expectare, cuius est discernere inter lepram & lepram.

AD quartum dicendum, quòd ex hoc, quòd homo satisfacit pro peccato, quod non commisit, non incurrit mendacium, sicut cum quis confitetur peccatum, quod non credit se fecisse: si enim dicat peccatum quod non fecit, dũ credit se fecisse, non mentitur: & ideo non peccat si eo modo dicat, sicut est in corde suo.

ARTICVLVS V.

Vtrum statim teneatur quis confiteri.

23 Tho. 4. dist. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. *Ex li. 2. de Sacra parte 14. cã. 8. Et li. 1. parte 12. cã. 2.

AD QVINTVM sic pceditur. Videtur, quòd statim teneatur quis cõfiteri: dicit enim Hugo * de S. Vict. Si necessitas non est, quæ prætendatur, contemptus nõ excusatur: sed quilibet tenetur vitare contemptum. ergo quilibet tenetur statim confiteri, cũ potest.

¶ 2 Præterea, quilibet tenetur plus facere ad euadendũ morbum spiritualem, quàm ad euadẽdum morbum corporalem: sed aliquis infirmus corporaliter, non sine detrimento salutis medicũ requirere tardat: ergo videtur q̃ non possit esse sine detrimento salutis, quòd aliquis sacerdoti, cuius copiam habet, non statim de peccato confiteatur.

¶ 3 Præterea, Illud quod sine termino debetur, statim debetur: sed sine termino debet homo confessionem Deo. Ergo tenetur ad statim.

SED contra, In Decretal *. simul datur tẽpus determinatũ de cõfessione & de Eucharistiæ perceptione: sed aliquis non peccat si non percipiat Eucharistiam ante tempus à iure determinatum: ergo nec peccat si ante tempus illud non confiteatur.

In. Decre. li. 5. titu. 38. cap. 12.

¶ Præterea, Quicunque illud omittit, ad quod ex præcepto tenetur, peccat mortaliter: si ergo aliquis non statim confiteatur quãdo habet copiam sacerdotis, si ad statim confitendum tenetur,

peccaret mortaliter: & eadem ratione alio tempore, & sic deinceps: & ita multa peccata mortalia homo incurreret pro una pœnitentię dilatione: quod uidetur inconueniens.

CONCLVSIO.

Quanquam statim omnes de suis dolere peccatis teneātur, & confessionem differre, periculo non careat: de necessitate tamen salutis non est, vt statim peccata sua quis confiteatur, sed habita copia Cōfessoris & statutis ab Eclesia pro pœnitētia tēporib⁹.

RESPONDEO dicendum, quòd cū propositum cōfitēdi sit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propositum, quando ad contritionem tenetur, scilicet quando peccata memoriæ occurrunt præcipue cum in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo, in quo sine peccati remissione oporteat eum peccatum incurrere. Sicut cum tenetur sacerdos ad celebrandū, si nō desit copia sacerdotis, confiteri tenetur: aut si desit, saltem conteri tenetur, & habere propositum confitendi, copia sacerdotis oblata. Sed ad confessionem actualiter faciēdam obligatur aliquis dupliciter. Vno modo, per accidens, scilicet quando ad aliquid tenetur, quod nō potest sine peccato facere nisi confessus, tunc.n. confiteri tenetur: sicut si debeat Eucharistiam percipere, ad quā nullus post peccatum mortale, nisi confessus, accedere debet, copia sacerdotis oblata, & necessitate non urgente. Et inde venit obligatio, qua Ecclesia omnes obligat ad semel in anno confitendū, quia instituit vt semel in anno, scilicet in Paschate omnes sacram communionem accipiant*: & ideo ante tempus illud omnes confiteri tenentur. Alio modo obligatur aliquis ad confessionem per se: & sic uidetur esse eadem ratio de confessione & de Baptismo differendo: qa utrunque est sacramentum necessitatis. Ad baptismum autem percipiendum non tenetur aliquis statim postquàm habet propositū baptismi, ita quòd peccet mortaliter nisi statim baptizetur: nec est aliquod tempus determinatum, ultra quod si baptismū differat, peccatum mortale incurrat. Sed potest contingere quòd in dilatione baptismi mortale erit peccatum, uel non erit, & hoc pensandum est ex causa dilationis: quia sicut dicit Philosophus in 8. Phys: Voluntas non retardat facere aliquod opus uolitum, nisi propter aliquam causam rationabilem: unde si causa dilationis baptismi mortale peccatum annexum habeat, utpote si propter cōtemptum uel aliquid huiusmodi, baptismum differat, dilatio erit peccatum mortale: aliàs non. Et idèo idem uidetur esse de confessione, quæ non est maioris necessitatis, quàm baptismus. Et quia ea quæ sunt de necessitate salutis, tenetur homo in hac uita implere. ideo si periculū mortis immineat, etiam per se loquendo, obligatur aliquis ad confessionem faciendam tunc, uel baptismum suscipiēdum. Et propter hoc etiam Iacob. simul præceptū edidit de confessione facienda, & de extrema unctione suscipienda. Et ideo uidetur probabilis eorum opinio, qui dicunt, quòd nō tenetur homo ad statim confitēdum, quamuis periculosum sit differre. Alij autem dicunt quòd tenetur contritus ad statim confitendum, debita oportunitate oblata, secundum rectam rationem: nec obstat quòd Decret.*

* Vt habetur in 3. parte quæ. 80. ar. 10. ad 3.

cret.* terminum præfigat, ut semel in anno confiteatur, quia Ecclesia non indulget dilationi, sed prohibet negligentiam in maiori dilatione: vnde per Decretalé † illam non excusatur a culpa dilationis quantum ad forum conscientiæ, sed excusatur a pœna quantum ad forum Ecclesiæ, ut non priuetur debita sepultura si morte preuentus fuerit ante tempus illud. Sed hoc uidetur nimis durum: quia præcepta affirmatiua non obligant ad statim, sed ad tempus determinatum; non quidem ex hoc quod tunc commode impleri possunt, (quia tunc si nõ daret aliquis eleemosynam de superfluo, quandoque pauper monstraretur, peccaret mortaliter; quod falsum est) sed ex hoc quòd tempus necessitatem urgentem adducit: & ideo non oportet ꝙ si statim oblata oportunitate non confiteatur, etiam si maior oportunitas non expectetur, aliquis peccet mortaliter: sed quando ex articulo temporis necessitas confessionis inducitur: nec hoc est ex indulgentia Ecclesię, quod non teneatur ad statim, sed ex natura præcepti affirmatiui: unde ante Ecclesiæ statutum, etiam minus tenebatur. Quidam uero dicunt quòd seculares non tenentur ante quadragesimale tempus confiteri, quod est eis pœnitentiæ tempus, sed religiosi tenentur ad statim: quia totum tempus, est eis pœnitentiæ tempus. Sed hoc nihil est: quia religiosi non tenentur ad alia, quàm cæteri homines, nisi ad quæ ex voto se obligauerunt, cuiusmodi non est confessio.

* vt patet in Decret. de Penit. di 1. c. 83, ex Aug. in Enchir. d. cap. 65. tom. 3.

† In Decret. lib. 5. tit. 38. cap. 12.

AD primum ergo dicendum, quòd Hug. * loquitur de illis, qui sine sacramento decedunt.

* Loco citato in arg. 1.

AD secundum dicendum, ꝙ non est de necessitate salutis corporalis ut statim medicus quæratur nisi quando necessitas curationis incumbit: & similiter est de morbo spirituali.

AD tertium dicendum, quòd retentio rei alienæ inuito domino, contrariatur præcepto negatiuo, quod obligat semper, & ad semper: & ideo tenetur semper ad statim reddendum. Secus est autem de impletione præcepti affirmatiui, quod obligat semper, sed non ad semper. Vnde non tenetur ad statim implendum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum possit cum aliquo dispensari, ne confiteatur.

24 Tho. 4. dist. 17. q. 3. art. 1. q. 5.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd possit cum aliquo dispensari ne confiteatur homini peccata. Præcepta enim quæ sunt de iure positiuo, subiacent dispensationi prælatorum Ecclesiæ: sed confessio est huiusmodi, vt ex dictis patet *: ergo potest dispensari cum aliquo, vt non confiteatur.

* art. 3. huius quæ.

¶ 2 Præterea, illud quod ab homine institutum est, potest etiam ab homine dispensationé recipere: sed confessio non legitur à Deo instituta, sed ab homine, Iaco. 5. Confitemini alterutrũ peccata vestra: habet autem Papa potestatem dispẽsandi in his quæ per Apostolos instituta sũt: sicut patet de bigamis: ergo etiã potest cum aliquo dispensare ne confiteatur.

SED contra, Pœnitentia, cuius pars est confessio, est sacramẽtum necessitatis, sicut & Baptismus: cum ergo in Baptismo nullus dispensare possit, nec in confessione aliquis dispẽsare poterit.

CONCLVSIO.

Cum confessio sit iuris diuini nõ potest aliqua auctoritate dispensari, vt quis ex vi sacramenti ad eam obligatus, nun-

nunquam confiteatur.

cap. omnis. de pœnit. & remis. concil. Tridẽt. sessio. 14. cap. 5. & cano. 8. RESPONDEO dicendum, quòd ministri Ecclesiæ instituuntur in Ecclesia diuinitus fundata; & ideo institutio Ecclesiæ præsupponitur ad operationem ministrorum, sicut opus creationis præsupponitur ad opus naturæ; & quia Ecclesia fundatur in fide & in sacramentis, ideo ad ministros Ecclesiæ nouos articulos fidei edere, aut editos remouere, aut noua sacramenta instituere, aut instituta remouere, non pertinet: sed hoc est potestatis excellentiæ, quæ soli debetur Christo, qui est Ecclesiæ fundamentum. Et ideo sicut Papa nõ potest dispensare, vt aliquis sine Baptismo saluetur: ita nec quòd saluetur sine confessione, secundũ quod obligat ex ipsa vi sacramenti. Sed potest dispensare in confessione, secundum quod obligat ex præcepto ecclesiæ: vt possit aliquis diutius confessionem differre, quàm ab ecclesia institutum sit.

AD primum ergo dicendum, quòd præcepta iuris diuini non minus obligant, quàm præcepta iuris naturalis: vnde sicut non potest dispensari in iure naturali, ita nec in iure positiuo diuino.

AD secundum dicendum, ꝙ præceptum de confessione non est ab homine primo institutum quamuis sit à Iacobo * promulgatum: sed à Deo institutionem habuit, quamuis expressa ipsius institutio non legatur. Tamen quędam præfiguratio ipsius inuenitur; & in hoc quòd Ioanni confitebantur peccata sua, qui Baptismo ipsius ad gratiam Christi pręparabantur: & in hoc quòd dominus sacerdotibus leprosos transmisit, qui quamuis non essent noui Testamenti sacerdotes, tamen in eis noui Testamenti sacerdotium significabatur.

*Iaco. 5.

Mat. 3. & Mat. 1. Mat. 8.

Hebr. 7.

QVESTIO. VII.

De quidditate Confessionis in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de quidditate confessionis. Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum Augustinus * conuenienter definiat confessionem. *loco iã citando.

¶ Secundo, vtrum confessio sit actus virtutis.

¶ Tertio, vtrum confessio sit actus pœnitentiæ virtutis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Augustinus conuenienter definiat confessionem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd Augustinus * inconueniẽter definiat confessionem dicens: Confessio est per quam morbus latens spe veniæ aperitur. Morbus enim contra quem confessio ordinatur, peccatum est: sed peccatũ aliquando est apertum: ergo non debuit dicere morbum latentem esse, cuius confessio est medicina. 25 Tho. vbi sup. ar. 2. q. 1. & sequent. *Ex lib. de vera & falsa pœnitentia c. 10. to. 4.

¶ 2 Præterea, Principiũ pœnitentiæ est timor: sed confessio est pars pœnitentiæ, ergo non debuit pro essentia confessionis ponere spem, sed magis timorem.

¶ 3 Præterea, illud quod sub sigillo ponitur, non aperitur, sed magis clauditur: sed peccatum qđ quis confitetur, sub sigillo confessionis ponitur: ergo non aperitur in confessione peccatum, sed magis clauditur.

¶ 4 Præterea, Inueniuntur aliæ quædam definitiones ab ista differentes. Greg *. enim dicit quòd confessio est peccatorum detestatio, & ruptio vulneris. * Hom. 40. in Euang. nõ longe a princ.

Quidam vero dicunt, quòd confessio est coram sacerdote legitima peccatorum declaratio. Quidam autem dicunt sic: Confessio est sacramentalis delinquentis accusatio, ex erubescentia, & per claues ecclesiæ satisfactoria, obligans ad peragendam pœnitentiam iniunctam: ergo videtur, ꝙ præassignata definitio, cum non omnia contineat, quæ in his continentur, insufficiens sit.

CONCLVSIO.

Confessio est per quam latens morbus spe veniæ aperitur.

RESPONDEO dicendum, quòd in actu confessionis plura consideranda occurrunt. Primo, ipsa substantia actus siue genus eius, quod est manifestatio quædã. Secundo, de quo fiat, scilicet de peccato. Tertio, cui fiat, scilicet sacerdoti. Quarto, causa eius, scilicet spes veniæ. Quinto, effectus eius, scilicet absolutio à parte pœnæ, & obligatio ad aliã partem exoluendam. In prima ergo definitione Aug.* tãgitur & substantia actus, in apertione: & de quo fit cõfessio, cum dicitur morbus latens: & causa, in spe veniæ, & in alijs definitionibus* tangũtur aliqua de illis quinque assignatis, vt cuilibet inspicienti patet.

* posita in arg. 1.

*in arg. 4. positis.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis sacerdos aliquando sciat eius peccatum ut homo, non tamen scit vt Christi vicarius. Sicut etiam iudex aliquãdo scit aliquid ut homo, quod ne scit vt iudex: & quãtum ad hoc, per confessionem aperitur. Vel dicendum, quòd quamuis actus exterior in aperto sit, actus tamẽ interior qui principium est actus exterioris in occulto est: & ideo oportet quòd per confessionem aperiatur.

AD secundum dicendum, ꝙ confessio præsupponit charitatẽ qua quis viuus efficitur, vt in litera* dicitur: Contritio autem est in qua datur charitas: Timor autem seruilis qui est sine spe, est præuius ad charitatem, sed habens charitatem magis mouetur ex spe, quàm ex timore: & ideo causa confessionis ponitur potius spes, quàm timor.

* lib. 4. sent. d. 18. §. D.

AD tertium dicendum, quòd peccatum in qualibet confessione aperitur sacerdoti, & clauditur alijs, confessionis sigillo.

AD quartum dicendum, quòd non oportet in qualibet definitione omnia tangere, quæ ad rẽ definitam concurrunt; & ideo inueniuntur quædam definitiones siue assignationes, datę penes vnam causam, quædam penes aliam.

ARTICVLVS II.

Vtrum confessio sit actus virtutis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ confessio non sit actus uirtutis. Omnis enim actus virtutis est de iure naturali, quia ad virtutes apti sumus à natura: vt Philosophus dicit in 2. Ethi*. sed confessio non est de iure naturali: ergo non est actus virtutis. 26

*paulo a princi. lib. 2.

¶ 2 Præterea, Actus virtutis magis conuenire potest innocenti quàm ei qui peccauit: sed confessio peccati de qua loquimur, non potest innocenti conuenire: ergo non est actus uirtutis.

¶ 3 Præterea, Gratia, quæ est in sacramentis, aliquo modo differt à gratia, quæ est in uirtutibus & donis: sed confessio est pars sacramẽti: ergo non est actus virtutis.

SED contra, Præcepta legis sunt

sunt de actibus virtutum. sed confessio cadit sub præcepto: ergo est actus virtutis.

¶ Præterea, Non meremur, nisi actibus virtutum, sed confessio est meritoria, quia cœlũ aperit: vt in littera Magister * dicit: ergo videtur, ꝙ sit actus virtutis.

li.4.Sēt. di 17.§. A.in me

CONCLVSIO.

Cum sit conditio ad virtutem pertinens, quod quis corde tenet ore confiteri: confessio quæ in sui ratione conditionem hanc includit, bonum est ex genere, & actus virtutis.

RESPONDEO dicendum ꝙ ad hoc ꝙ aliquis actus dicatur virtutis, vt prius dictum est*, sufficit ꝙ in sui ratione aliquam cõditionem implicet, quæ ad virtutem pertineat. Quamuis autẽ nõ omnia quæ ad virtutem requiruntur importet confessio: tamen importat ex suo nomine manifestationem alicuius, quod in consciẽtia tenet aliquis: sic enim simul in vnum os & cor conueniunt. Si enim quis aliquid proferat ore, quod corde non tenet, non est confessio, sed fictio: Hæc autẽ cõditio ad virtutem pertinet, vt aliquis ore confiteatur quod corde tenet; & ideo confessio est bonũ ex genere, & est actus virtutis: sed tamen potest male fieri nisi alijs debitis circunstantijs vestiatur.

Innuit q.1.art.2

AD primum ergo dicendum, ꝙ ad confessionem modo debito faciendã vt oportet, & cuius oportet, & quando, in generali inclinat ratio naturalis, & secundũ hoc confessio est de iure naturali: sed determinatio circunstantiarum quando, & quomodo, & quid confiteri oporteat, & cui; hoc est ex institutione iuris diuini in confessione de qua loquimur: & sic patet ꝙ ius naturale inclinat ad confessionem, mediante iure diuino, quo circunstantię determinantur: sicut etiã in omnibus est, q̃ sunt de iure positiuo.

AD secundum dicendum, ꝙ illius virtutis cuius obiectũ est peccatũ commissum, quamuis habitum possit innocens habere, tamen actum non habet innocẽtia permanente; & ideo etiã confessio peccatorum de qua nunc loquimur, non competit innocenti: quamuis sit actus virtutis.

AD tertium dicendũ, quòd quamuis gratia sacramentorũ & gratia virtutum sit alia, & alia: non tamen sunt contrariæ, sed disparatæ. Et ideo non est inconueniens vt idem sit actus virtutis, secundum quod ex libero arbitrio gratia informato procedit: & sit sacramentum vel pars sacramenti secundum ꝙ est medicina in remedium peccati ordinata.

ARTICVLVS III.

Vtrum confessio sit actus pœnitentiæ virtutis. 27

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, ꝙ confessio non sit actus pæniténtiæ virtutis, quia actus illius virtutis est q̃ est causa eius: sed causa confessionis est spes venię, vt ex definitione inducta* apparet: ergo videtur, ꝙ sit actus spei & non pænitentiæ. art.1.huiusquæs, arg.1.

¶ 2 Præterea, Verecundia est pars temperantiæ: sed confessio ex erubescentia operatur, vt ex præassignata * definitione apparet: ergo est actus temperantiæ, & non pænitentiæ. art.1.huiusquæs, arg.1.

¶ 3 Præterea, Actus pænitentiæ innititur diuinæ misericordiæ: sed confessio magis innititur sapientiæ, propter veritatẽ, quæ in ipsa esse debet. ergo non est actus pænitentiæ.

¶ 4 Præ-

¶ 4 Præterea, Ad pænitentiã mouet articulus de iudicio; propter timoré, qui pænitentiæ origo est: sed ad confessionem mouet articulus de vita æterna, q̃a est propter spem veniæ: ergo nõ est actus pænitentiæ.

¶ 5 Præterea, Ad virtuté veritatis pertinet, vt ostédat se q̃s talem, qualis est; sed hoc facit cõfitens: ergo confessio est actus virtutis, quæ dicitur veritas, & non pænitentiæ.

SED contra, Pænitentia ordinatur ad destructionem peccati, sed ad hoc idem ordinatur cõfessio: ergo est actus pænitentiæ.

CONCLVSIO.

Confessio est actus virtutis pænitentiæ elicitus, quamuis imperatiue ad multas virtutes prout in earum finem trahi potest, pertinere possit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ hoc in virtutibus considerandum est, quòd quando supra obiectum virtutis, additur specialis ratio boni & difficilis, requiritur specialis virtus: sicut magni sumptus ad magnificentiam pertinent, quamuis cõmuniter sumptus mediocres & donationes pertineant ad liberalitatem: vt patet in secũdo* & quarto Ethicorum. Et similiter est in confessione veri, quæ quamuis ad veritatis virtutem pertineat absolutè, tamen secundum quod aliqua ratio boni additur, ad aliam virtutem pertinere incipit: & ideo dicit Philosophus in 4. Ethicorum †, quòd confessio, quæ fit in iudicijs, non pertinet ad veritatis virtutem, sed magis ad iustitiam: & similiter confessio beneficiorum Dei in laudem diuinã, non pertinet ad virtutem veritatis, sed ad virtutem latriæ: & ita etiam confessio peccatorum ad remissionem eorum consequédã, non pertinet elicitiuè, ad virtutem veritatis, vt quidã dicũt, sed ad virtutem pænitentiæ: imperatiue autem ad multas virtutes pertinere potest, secundũ ꝙ in finem multarum virtutum trahi potest confessionis actus.

lib. 2. c. 7. ante mediũ. Et lib. 4. c. 1.

Cap. 7. parũ ante medium.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ spes est confessionis causa; non sicut eliciens, sed sicut imperãs.

AD secundum dicendum, ꝙ erubescentia in illa definitione non ponitur quasi causa confessionis, cum magis nata sit impedire confessionis actum: sed magis quasi concausa ad liberandũ à pœna, inquantum ipsa erubescentia pœna quædam est: sicut etiam claues Ecclesiæ concausæ confessionis ad hoc sunt.

AD tertium dicendum, ꝙ secundum quandam adaptationem partes pænitentiæ tribus attributis personarum adaptari possunt: vt contritio, misericordiæ, vel bonitati respondeat; propter dolorem de malo: confessio, sapiẽtiæ: propter veritatis manifestationé: satisfactio, potentiæ; propter satisfaciendi laboré: & quia contritio est prima pars pænitẽtiæ, efficaciã alijs partibus præbens: ideo eodé modo iudicatur de tota pęnitentia, sicut de contritione.

AD quartum dicendũ, ꝙ quia confessio magis ex spe procedit, quàm ex timore, vt dictum est: * ideo magis innititur articulo de vita æterna, quam respicit spes, quàm articulo de iudicio, quod respicit timor: quamuis pænitentia ratione contritionis econuerso se habeat.

Q. 1. art. 2. & art. 1. huius q. ad 2.

AD quintum patet solutio ex dictis. †

In corp. art.

QVÆST. VIII.

De ministro confessionis, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de ministro confessionis.

¶ Circa qđ quæruntur septẽ.

¶ Primo, vtrum necessarium sit confiteri sacerdoti.

¶ Secundo, vtrum in aliquo casu liceat alijs quàm sacerdotibus confiteri.

¶ Tertio, vtrum extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire.

¶ Quarto, vtrum sit necessarium ꝙ homo confiteatur proprio sacerdoti.

¶ Quinto, vtrũ possit aliquis alteri, quàm proprio sacerdoti cõfiteri ex priuilegio, vel mandato superioris.

¶ Sexto, vtrum pænitens in extremo vitæ suæ possit absolui à quolibet sacerdote.

¶ Septimo, vtrum pœna temporalis taxari debeat secundũ quantitatem culpæ.

ARTIC. I.

Vtrum necessarium sit confiteri sacerdoti.

28 Tho. vbi supra ar. 3. q. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic ꝑceditur. Videtur, ꝙ non sit necessarium sacerdoti cõfiteri. Ad confessionẽ enim nõ obligamur nisi ex diuina institutione. Sed diuina institutio nobis proponitur Iacob. 5. Confitemini alterutrũ peccata vestra: vbi nõ fit mẽtio de sacerdote: ergo nõ oportet cõfiteri sacerdoti

¶ 2 Præterea, Pænitentia est necessitatis sacramentũ, sicut & baptismus: sed in baptismo propter necessitatem sacramenti, est minister quilibet homo: ergo & in pænitentia: Sed ministro pænitentiæ facienda est confessio: ergo sufficit cuilibet confiteri.

¶ 3 Præterea, Cõfessio est ad hoc necessaria, vt taxetur pænitenti satisfactionis modus: sed quandoque aliquis non sacerdos discretius posset pænitenti dare satisfactionis modum, quàm multi sacerdotes. Ergo non est necessarium ꝙ confessio fiat sacerdoti.

¶ 4 Præterea, Confessio ad hoc est ordinata in Ecclesia, vt rectores vultum pecorum suorũ cognoscant: sed quandoq; rector vel prælatus non est sacerdos: ergo confessio non semper facienda est sacerdoti.

SED contra, Absolutio pœnitentis, propter quã fit confessio; non pertinet nisi ad sacerdotes, quibus claues Ecclesiæ commissæ sunt. Ergo confessio debet fieri sacerdoti. Cap. omnis. de pænit. & remis.

¶ Præterea, Confessio præfiguratur in Lazari mortui * viuificatione: sed Dominus solis discipulis præcepit, vt soluerent Lazarum, vt patet Ioan. 11. Ergo sacerdotibus facienda est confessio. Al. suscitatione.

CONCLVSIO.

Cum solus sacerdos ministeriũ habeat super verum Christi corpus, illi soli facienda est sacramentalis confessio.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ gratia, quæ in sacramentis datur, à capite in mẽbra descendit, & ideo solus ille minister est sacramentorum, in quibus gratia datur, qui habet ministerium super corpus Christi verum: quod solius sacerdotis est, qui cõsecrare Eucharistiam potest: & ideo cũ in sacramento pænitẽtiæ gratia conferatur, solus sacerdos, minister est huius sacramenti: & ideo ei soli facienda est sacramẽtalis confessio, quæ ministro Ecclesiæ fieri debet.

Cap.5. AD primum ergo dicendum, ꝙ Iacobus * loquitur ex præsupositione diuinæ institutionis: & quia diuinitus institutio præcesserat de confessione sacerdotibus facienda, per hoc ꝙ eis potestatem remittendi peccata in Apostolis dedit, vt patet Ioan. 20. ideo intelligendum est, quòd Iacobus sacerdotibus confessionem esse faciendam monuit.

AD secundum dicendum, ꝙ baptismus est magis sacramẽtum necessitatis, quàm pænitentia, quoad confessionem & absolutionem: quia quandoque baptismus prætermitti non pōt sine periculo salutis æternæ, vt patet in pueris, qui non habent vsum rationis: sed non est ita de confessione & absolutione, quæ tantum ad adultos pertinent: in quibus contritio cum proposito confitẽdi, & desiderio absolutionis sufficit ad liberandum à morte æterna. Et ideo non est simile de baptismo & confessione.

q.6.art.1.ad.4. AD tertium dicendum, ꝙ sicut dictum est * in satisfactione non solum attendenda est quantitas pœnæ: sed etiã virtus eius, secundum quod est pars sacramẽti: & sic requirit sacramentorum dispensatorem, quamuis etiã ab alio, quàm à sacerdote quantitas pœnæ taxari possit.

AD quartum dicendũ, ꝙ cognoscere vultum pecoris, ad duo potest necessarium esse. Primo, ad hoc quod coordinetur gregi Christi: & sic cognoscere vultum pecoris pertinet ad curam & sollicitudinem pastoralem, quæ incumbit quandoque illis, qui non sunt sacerdotes. Secundo, ad hoc ꝙ prouideatur ei competens medicamentum salutis: & sic cognoscere vultum pecoris, pertinet ad eum cuius est medicamentum salutis (scilicet sacramentum Eucharistiæ) & alia præbere (scilicet ad sacerdotem): & ad talem cognitionem pecoris, confessio ordinatur.

ARTICVLVS II.

Vtrũ in aliquo casu liceat alijs quàm sacerdotibus confiteri. 29

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ in nullo casu liceat alijs quàm sacerdotibus confiteri: q̃a confessio, sacramentalis accusatio est: vt ex suprapósita * definitione habetur: sed dispensatio sacramenti ad illum tantum pertinet, qui est sacramenti minister; cum ergo minister sacramenti pœnitentiæ proprius sit sacerdos, videtur, quòd nulli alij sit confessio facienda. q.7.art.1.

¶ 2 Præterea, Confessio in quolibet iudicio ad sententiam ordinatur: sed sententia in foro contentioso à non suo iudice lata, nulla est: Ergo non est facienda confessio nisi iudici. Sed iudex in foro conscientiæ non est nisi sacerdos, qui habet potestatem ligandi & soluendi. Ergo nõ est alij confessio facienda.

¶ 3 Præterea, In baptismo quia quilibet potest baptizare, si baptizat laicus, etiam absque necessitate non debet à sacerdote baptismus iterari: sed si aliq̃s confiteatur laico in casu necessitatis, iterum tenetur sacerdoti confiteri, si articulum necessitatis euadat. Ergo confessio non debet fieri laico in casu necessitatis.

SED contra est, quod in littera * determinatur.

* Lib. 4. Senten. dist. 17. para. c. post mediũ. & in fine parag. d. & Aug. lib. de vera & falsa pæni. c. 10. to. 4. habetur de pæn. dist. 1. c. 87. antẽ finem.

CONCLVSIO.

Non nisi in necessitatis articulo, alteri quàm sacerdoti peccatorum confessio fieri potest.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut baptismus est sacramẽtũ necessitatis:

cessitatis: ita & pœnitentia. Baptismus autem, quia est sacramentum necessitatis, duplicem habet ministrum: Vnum, cui ex officio baptizare incũbit, scilicet sacerdotem. Alium, cui ratione necessitatis, dispensatio baptismi committitur: & ita etiam minister pœnitentiæ, cui confessio est facienda ex officio, est sacerdos: sed in necessitate etiam laicus vicem sacerdotis supplet, vt ei confessio fieri possit.

AD primum ergo dicendum, quòd in sacramento pœnitẽtiæ, non solum est aliquid ex parte ministri, scilicet absolutio & satisfactionis iniunctio, sed etiam aliquid ex parte ipsius, qui suscipit sacramentum, quod est etiã de essentia sacramenti, sicut contritio & confessio. Satisfactio autem iam incipit esse à ministro, inquantum eam iniungit, & à pœnitente, inquantum eam implet: & ad plenitudinem sacramenti vtrumq; debet concurrere, quando possibile est. Sed quando necessitas imminet, debet facere pœnitens quod ex parte sua est, scilicet conteri & confiteri cui potest: qui quamuis sacramentũ perficere non possit vt faciat id quod ex parte sacerdotis est, absolutionem scilicet, defectum tamen sacerdotis summus sacerdos supplet. Nihilominus confessio ex defectu sacerdotis laico facta, sacramentalis est quodammodo: quãuis non sit sacramentum perfectum, quia deest ei id quod est ex parte sacerdotis.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis laicus nõ sit iudex eius, qui sibi confitetur absolutè: tamen ratione necessitatis accipit iudicium super eum, secundum quod confitens ex defectu sacerdotis se ei subdit.

AD tertium dicendum, quòd per sacramenta homo non solum Deo, sed etiam ecclesiæ oportet quòd reconcilietur: Ecclesiæ autem reconciliari non potest nisi sanctificatio Ecclesiæ ad eum perueniat: in baptismo autem sanctificatio Ecclesiæ ad hominem peruenit per ipsum elementum exterius adhibitum, quod verbo vitæ sanctificatur secundum formam Ecclesiæ à quocunq; detur: & ideo ex quo semel baptizatus est à quocunque, non oportet ꝙ iterum baptizetur. Sed in pœnitentia, Ecclesiæ sanctificatio nõ peruenit ad hominem nisi per ministrum: quia non est ibi aliquod elementum corporale exterius adhibitum, quod ex sanctificatione inuisibilem gratiam conferat. Et ideo quamuis ille laico cõfessus in articulo necessitatis, consecutus sit veniam à Deo, eo quòd ꝓpositum quod cõcepit, cõfitendi secundum mandatum Dei sicut, potuit impleuit: non tamẽ adhuc Ecclesiæ reconciliatus est vt ad sacramenta Ecclesiæ admitti debeat, nisi prius à sacerdote absoluatur: sicut ille qui baptismo flaminis baptizatus est, ad Eucharistiam non admittitur. Et ideo oportet quòd iterum cõfiteatur sacerdoti, cum copiam habere potuerit: & præcipuè qa (vt dictũ est) * sacramentum pœnitentiæ perfectum non fuit. Vnde oportet quòd perficiatur, vt ex ipsa perceptione sacramẽti pleniorem effectum consequatur, & vt mandatum de pænitentiæ sacramento recipiendo impleat.

* Hoc eodem art. ad 1.

ARTIC. III.

Vtrum extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionẽ venialiũ audire.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ extra casum necessitatis non possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire. 30

Quia

Quia sacramentum aliquod committitur laico dispensandum ratione necessitatis: sed confessio venialium non est de necessitate: ergo non committitur laico.

¶ 2 Præterea, Contra venialia ordinatur extrema vnctio, sicut & pænitentia: sed illa non potest dari à laico: vt patet Iacobi vltimo: ergo nec confessio venialiũ potest ei fieri.

SED contra est, quòd dicit Beda in litera *.

*citatur à Magistro lib. 4. Sentẽ. dist. 17. parag. e. ante finem.

CONCLVSIO.

Non est necessarium vt quis sacerdoti venialia confiteatur, cum per confessionem laico factam pectoris tunsionem, & per aspersionẽ aquæ benedictæ remittantur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ per peccatũ veniale homo nec à Deo, nec à sacramẽtis Ecclesiæ separatur: & ideo nõ indiget nouæ gratiæ collatione ad eius dimissionem, neque indiget reconciliari ecclesiæ. Et propter hoc non oportet quod venialia aliquis sacerdoti confiteatur: quia tamen ipsa confessio laico facta sacramentale quoddam est, quãuis non sit sacramentum perfectum, & est ex charitate procedens: & talibus natum est veniale remitti, sicut per tunsionem pectoris, & per aspersionẽ aquæ benedictæ.

Et per hoc patet solutio AD primum: quia venialia non indigent sacramenti perceptione ad dimissionem sui, sed sufficit ibi aliquid sacramentale, vt aqua benedicta vel aliquid huiusmodi.

AD secundum dicendum, ꝙ extrema vnctio non datur directe contra veniale, nec aliquod aliud sacramentum.

ARTIC. IIII.

Vtrum sit necessarium quòd homo confiteatur proprio sacerdoti.

31

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non sit necessariũ, quòd homo confiteatur proprio sacerdoti. Gregor.* enim dicit: Apostolico moderamine & pietatis officio à nobis constitutũ est, ꝙ sacerdotibus monachis Apostolorum figuram tenentibus liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pænitentiam imponere, atque peccata soluere: sed monachi non sunt proprij sacerdotes aliquorum, cum non habeant curam animarum: ergo cum confessio fiat propter absolutioné, sufficit ꝙ fiat cuicunque sacerdoti.

Refertur 16. quæstio. 1. c. ex Auct.

¶ 2 Præterea, Sicut sacerdos est minister huius sacramenti, ita & Eucharistiæ: sed quilibet sacerdos potest Eucharistiã conficere: ergo quilibet sacerdos potest sacramentũ pęnitentiæ ministrare: ergo non oportet quòd fiat proprio sacerdoti.

¶ 3 Præterea, Illud ad quod determinate tenemur, non est in nostra electione constitutum: sed sacerdos cui confiteri tenemur, est in nostra electione constitutus. vt patet per August. * in litera. Dicit enim, Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiã, quærat sacerdotem, qui sciat soluere & ligare: ergo videtur, ꝙ non sit necessarium proprio sacerdoti confiteri.

In lib. de vera & falsa pænit. c. 10. à med. to. 4. & 4. Sent. dist. 17. §. 1. E.

¶ 4 Præterea, Quidam sunt, sicut Papa, & Prælati, qui non videntur habere proprium sacerdotem, cum nõ habeant superiorem: sed isti tenentur ad confessionem: ergo non semper tenetur homo cõfiteri ꝓprio sacerdoti.

¶ 5 Præterea, Illud qnod est institutum, pro charitate, contra charitatẽ nõ militat, vt Ber.* dicit.

* In lib. de dispẽsatione & præcepto, non remotè à principio.

dicit. Sed confeſsio quæ pro charitate inſtituta eſt, contra charitatem militaret, ſi homo ad confitendum vni ſacerdoti eſſet obligatus: vt puta, ſi peccator ſciat ſacerdotem ſuum hæreticum, aut ſolicitatorem ad malum, aut fragilem: qui ad peccatum quod q́s ei confitetur, ſit pronus, vel ſi reuelator eſſe confeſsionis probabiliter exiſtimetur, vel ſi peccatum contra ipſum commiſſum ſit, de quo quis confiteri debet: ergo videtur, q̃ nõ ſemper oporteat cõfiteri proprio ſacerdoti.

¶ 6 Præterea, In eo quòd eſt neceſſarium ad ſalutem non ſunt homines arctandi, ne impediantur à via ſalutis. Sed magna arctatio videtur ſi oporteat vni homini confiteri de neceſſitate: & per hoc multi poſſent à confeſſione retrahi: vel timore, vel verecundia, vel aliquo alio huiuſmodi: ergo cùm confeſſio ſit de necesſitate ſalutis, non debent homines ad hoc arctari (vt videtur) q̃ proprio ſacerdoti confiteantur.

*In Cõcil. Lateran. can. 21. & in Synodo Auguſtẽ cap. 19. tom, 3. Concil. habetur in Decr. lib. 5. ti. 38. c. 12

SED contra eſt, decret. Innocen. *qui inſtituit quòd omnes vtriuſque ſexus ſemel in anno proprio ſacerdoti confiteant.

¶ Præterea, Sicut Epiſcopus ſe habet ad diœceſim ſuam, ita ſacerdos ad ſuam parochiam: ſed non licet vni Epiſcopo in diœceſi alterius, Epiſcopale officium exercere: ſecundũ ſtatuta canonũ†. ergo nõ licet vni ſacerdoti parochianũ alterius audire.

†Id habetur de Pænitẽ. diſt. 6. c. 2. poſt med. & 9. q. 2. c. 1. 3. & 7. ex Cõc. Antioc. canone 13. & 22

CONCLVSIO.

Cum miniſtri iuriſdictio in confitentem ad ſacramenti huius neceſſitatem pertineat, nõ niſi proprio ſacerdoti confeſſio eſt facienda.

RESPONDEO dicẽdũ, quòd alia ſacramenta non conſiſtunt in hoc, quòd ad ſacramẽtũ accedens, aliquid agat, ſed ſolum vt recipiat: ſicut patet in Baptiſmo & huiuſmodi: ſed actus recipiẽtis requiritur ad percipiẽdam vtilitatem ſacramenti in eo, q́ eſt ſuæ voluntatis arbiter cõſtitutus: quaſi remouẽs prohibens, ſcilicet fictionem: Sed in pœnitentia, actus accedentis ad ſacramentum eſt de ſubſtantia ſacramenti, eò quòd contritio, confeſſio & ſatisfactio ſunt pœnitentiæ partes, quæ ſunt actus pœnitentis: actus autem noſtri, cùm in nobis principiũ habeãt, non poſſũt nobis ab alijs diſpẽſari niſi per imperiũ. Vnde oportet quòd ille, qui diſpenſator huius ſacramenti conſtituitur, ſit talis, qui poſsit imperare aliquid agendum. Imperium autem non competit alicui in alium, niſi qui habet ſuper eum iuriſdictionem: & ideo de necesſitate huius ſacramenti eſt, non ſolùm vt miniſter habeat ordinẽ, ſicut in alijs ſacramẽtis; ſed etiam vt habeat iuriſdictionẽ. Et ideo ſicut ille, qui non eſt ſacerdos, nõ poteſt hoc ſacramentũ conferre: ita nec ille, qui non habet iuriſdictionẽ. Et propter hoc oportet ſicut ſacerdoti, ita proprio ſacerdoti confeſsionem fieri: cũ enim ſacerdos non abſoluat niſi ligãdo ad aliquid faciẽdum, ille ſolus poteſt abſoluere, qui poteſt per imperium ad aliquid faciendum ligare.

AD primum ergo dicendum, quòd Gregorius* loquiť de illis monachis, qui iuriſdictionem habent, vtpote quibus alicuius parochiæ cura eſt commiſſa: de quibus aliqui dicebant, quòd ex hoc ipſo quo monachi erant, nõ poterãt abſoluere, & pœnitẽtias iniungere, quod falſum eſt.

*Loco citato in argu.

AD ſecundum dicendum, q̃ ſacramentum Euchariſtiæ nõ requirit imperium in aliquem hominem

In corp. art. minem, secus autem est in hoc sacraméto, vt dictũ * est & ideo ratio non sequitur: & tamen non licet Eucharistiam ab alio, quàm à proprio sacerdote accipere, quamuis verum sit sacramentum quod ab alio percipitur.

AD tertium dicendum, ꝙ electio discreti sacerdotis non est nobis commissa, vt ex nostro arbitrio facienda; sed de licentia Superioris, si forte proprius sacerdos esset minus idoneus ad apponendum peccatis salutare remedium.

AD quartum dicendũ, ꝙ quia prælatis incumbit sacramenta dispensare, quæ non nisi mundi tractare debent: ideo concessum est eis à iure,* ꝙ possint sibi eligere proprios sacerdotes confessores: qui quantum ad hoc, sunt eis superiores: sicut etiam vnus medicus ab alio curatur, nõ inquãtum medicus, sed inquantum infirmus.

* Vt dicitur in Decret. lib. 5. ti. 38. cap. 16.

AD quintum dicendum, ꝙ in casibus illis in quibus probabiliter timet pænitens periculum sibi vel sacerdoti ex confessione quam ei faceret, debet recurrere ad Superiorem, vel ab eodem petere licentiam alteri confitendi: ꝙ si licentiam habere non possit idem est iudicium, quod de illo, qui non habet copiam sacerdotis: vnde magis debet eligere laicum cui confiteatur. Nec in hoc transgreditur aliquis præceptũ Ecclesiæ; quia præcepta iuris positiui non se extendunt vltra intentionem præcipientis, quę est finis præcepti, hic autem est charitas, secundum Apostolũ. * Nec etiam aliqua iniuria fit sacerdoti, quia priuilegiũ meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate.

1. Tim. 1.

AD sextum dicendum, ꝙ in hoc quod oportet proprio sacerdoti confiteri, non arctatur via salutis; sed sufficiẽs ad salutẽ via statuitur. Peccaret autem sacerdos, si non esset facilis ad præbẽdum licentiam alteri confitendi, quia multi sunt adeo infirmi, ꝙ potius sine confessione morerentur, quàm tali sacerdoti confiterẽtur. Vnde illi q̃ sunt nimis soliciti, vt conscientias subditorũ, per confessionẽ sciant, multis laqueum damnationis inijciunt; & per consequens, sibiipsis.

ARTICVLVS V.

Vtrũ aliquis possit alteri, quàm proprio sacerdoti confiteri, ex priuilegio vel mandato superioris. 32

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non possit aliquis alteri, quàm proprio sacerdoti confiteri, etiã ex priuilegio vel mandato superioris. Quia non potest aliquod priuilegiũ indulgeri in præiudiciũ alterius: sed hoc esset in præiudicium proprij sacerdotis, si alius confessionem subditi sui audiat. ergo non potest per priuilegium siue licentiã vel mãdatum superioris obtineri.

Extrauag. vas electionis tit. de hæret. inter communes.

¶ 2 Pręterea, Illud per qđ impeditur diuinũ mãdatum, nõ potest per mandatũ vel priuilegiũ alicuius hominis cõcedi: sed mãdatum diuinũ est ad rectores Ecclesiarum, vt diligenter vultũ pecoris sui agnoscant: Prou. 27. qđ impeditur si alius quàm ipsi confessionem eius audiat: ergo hoc non potest per alicuius hominis priuilegiũ vel mãdatũ ordinari.

¶ 3 Præterea, Ille qui audit cõfessionem alicuius, est proprius iudex eius, aliàs non posset eum ligare & soluere: sed vnius hominis nõ possunt esse plures ꝓprij sacerdotes vel iudices: quia tũc teneretur pluribus obedire, qđ esset impossibile, si contraria pcipeterẽt, vel incõpossibilia. ergo nõ

potest aliquis confiteri nisi proprio sacerdoti, etiam ex superioris licentia.

¶ 4 Præterea, Iniuriam sacramento facit, qui sacramentum iterat super eandem materiam, vel ad minus inutiliter facit: sed qui confessus est alij sacerdoti, tenetur iterum confiteri proprio sacerdoti, si petat, quia non est absolutus ab obedientia, qua ei tenetur ad hoc: ergo non potest licitè fieri, quòd aliquis alij quàm proprio sacerdoti confiteatur.

SED contra, Ea, quæ sunt ordinis, possunt habenti similem ordinem committi, ab eo, qui ea facere potest: sed superior, vt Episcopus, potest confessionem audire illius, qui est de parochia alicuius presbyteri; quia etiam quandoque aliquos casus sibi reseruat, cum sit principalior rector: ergo etiã potest cõmittere alteri sacerdoti qđ ipsũ audiat.

¶ Præterea, Quicquid potest inferior, potest superior: sed ipse sacerdos potest suo parochiano dare licentiam vt alteri confiteatur. ergo multò fortius eius superior hoc potest.

¶ Præterea, Potestatem quã habet sacerdos in populo, habet ab Episcopo: sed ex illa potestate potest confessionem audire: ergo & eadem ratione alius cui Eps potestatem concedet.

CONCLVSIO.

Cum quisquis iurisdictionem habet, ea quæ iurisdictionis sunt, alteri committere possit, consequens est, ex superioris priuilegio vel mandato, posse aliquem alteri quàm proprio sacerdoti confiteri.

RESPONDEO dicendum quòd sacerdos aliquis potest dupliciter impediri, ne alicuius confessionem audiat. Vno modo propter defectum iurisdictionis. Alio modo propter impedimétũ executionis ordinis; sicut excommunicati, & degradati, & huiusmodi. Quicunque autem iurisdictionem habet, potest ea quæ sunt iurisdictionis committere: & ideo si aliquis impediat, quòd alterius confessionem audire non possit, propter iurisdictionis defectum, potest sibi, per quemcumq; iurisdictionem habentem immediatam in illos, cõmitti, quòd confessionem audiat, & absoluat: siue per ipsum sacerdoté, siue p Epm, siue per Papã. Si auté pp executionis ordinis impedimentũ, audire non possit: potest sibi concedi, ꝙ confessionem audiat, per eum, qui impedimentum remouere potest.

AD primum ergo dicendum, ꝙ præiudicium non fit alicui, nisi ei subtrahatur, quod est in fauorem eius indultũ. Iurisdictionis autem potestas non est commissa alicui homini in fauorem suum, sed in vtilitatem plebis, & honorem Dei: Et ideo si superioribus prælatis expedire videatur, ad salutem plebis & honoré Dei promouendum, ꝙ alijs, quæ sunt iurisdictionis, committant: in nullo fit præiudiciũ inferioribus prælatis, nisi illis qui quærunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, & qui gregi præsunt, nõ vt eum pascant, sed vt ab eo pascantur.

AD secundum dicendum, ꝙ rector Ecclesiæ debet vultum pecoris sui agnoscere dupliciter. Vno modo, per solicitam exterioris conuersationis considerationem, qua inuigilare debet super gregem sibi commissum; & in hac cognitione nõ oportet ꝙ credat subdito, sed certitudiné facti, inquantum potest, inquirat. Alio modo, per confessionis manifestationem: & quantum

ad hanc cognitionem, non potest maiorem certitudinem accipere, quàm vt subdito credat; qa hoc est ad subueniendum conscientiæ ipsius. Vnde in foro confessionis creditur homini & pro se, & contrà se, non autem in foro exterioris iudicij. Et ideo ad hãc cognitionem sufficit, quòd credat subdito dicenti se alteri absoluere valenti fuisse confessum: & sic patet quòd talis cognitio pectoris per priuilegium alteri indultum de confessione audienda, non impeditur.

AD tertium dicendum, quòd inconueniens esset, si duo æqualiter super eandem plebem constituerentur; sed quod duo, quorũ vnus alio principalior est, super eandem plebem constituantur, non est inconueniens, & secundũ hoc super eandem plebem immediate sunt, & sacerdos parochialis, & Episcopus, & Papa, & quilibet eorum potest ea quæ sunt iurisdictionis ad ipsum pertinentia, alteri committere. Sed si Superior committat, qui & principalior est, dupliciter potest committere. Aut ita quod eum vice sui constituat, sicut Papa & Episcopus suos pœnitentiarios constituunt. & tunc talis est principalior, quàm inferior prælatus: sicut pœnitentiarius Papę, quàm Episcopus, & pœnitentiarius Episcopi, quàm sacerdos parochialis, & magis tenetur ei confitens obedire. Alio modo, vt eum coadiutorem illius sacerdotis constituat: & quia coadiutor ordinatur ad eum, cui adiutor datur, ideo coadiutor est minus principalis: & ideo pænitens non tantum obedire tenetur ei, quantum proprio sacerdoti.

AD quartum dicendum, quòd nullus tenetur confiteri peccata, quæ non habet: & ideo si aliquis pœnitentiario Episcopi, vel alteri ab Episcopo cõmissionem habenti cõfessus fuerit, cum sint sibi dimissa peccata, & quoad Deum, & quoad Ecclesiam, non tenetur ea confiteri proprio sacerdoti; quantumcunque petat. Sed propter statutum Ecclesiæ * de cõfessione facienda proprio sacerdoti semel in anno, eodem modo se debet habere; sicut ille qui habet solum venialia. Talis enim solũ venialia cõfiteri debet, vt quidam dicũt; vel profiteri se à peccato mortali immunem esse: & sacerdos ei in foro conscientię credere debet, & tenetur. Si tamen iterum confiteri teneretur, non frustra primo confessus fuisset: quia quanto pluribus sacerdotibus confitetur quis, tanto ei plus de pœna remittitur: tum ex erubescentia confessionis, quę in pœnam satisfactoriam computatur, tum ex vi clauium. Vnde toties posset aliquis confiteri, quòd ab omni pœna liberaretur. Nec iteratio facit iniuriam sacramẽto, nisi in illo in quo sanctificatio adhibetur, vel per characteris impressionem, vel per materiæ consecrationem; quorum neutrũ est in pœnitentia. Vnde bonum est quòd ille qui auctoritate Episcopi confessionem audit, inducat confitentem ad hoc quòd cõfiteatur proprio sacerdoti: quòd si noluerit, nihilominus eum absoluere debet.

Ic Decr. li. 5. tit. 38, c. 12.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pœnitens possit in fine vitæ a quolibet sacerdote absolui.

Tho. 4. dist. 20. q. vnita, ar. 1. q. 2.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd in fine vitæ, pœnitens non possit à quolibet sacerdote absolui. Quia ad absolutionem requiritur aliqua iurisdictio, vt dictum est *: sed sacerdos non acquirit iurisdictionem super illũ, qui

Art. præced. cor.

qui in fine vitæ pœnitet. ergo non potest eum absoluere.

¶ 2 Præterea, Ille qui sacramentũ Baptismi in articulo mortis ab alio, quàm proprio sacerdote suscipit, non debet à proprio sacerdote iterum baptizari. Si ergo quilibet sacerdos in articulo mortis possit absoluere à quolibet peccato, non debet pœnitens, si euadit, ad suũ sacerdotem recurrere; quod falsum est, quia aliàs sacerdos non haberet cognitionem vultus pecoris sui.

¶ 3 Præterea, In articulo mortis sicut licet alieno sacerdoti baptizare, ita etiam non sacerdoti: sed non sacerdos nunquam potest absoluere in foro pœnitentiali: ergo nec sacerdos in articulo mortis eum, qui non est sibi subditus.

SED contra, Necessitas spiritualis est maior, quàm corporalis: sed aliquis in necessitate vltima, potest aliorum rebus vti, etiã inuitis dominis, ad subueniendũ corporali necessitati: ergo & in articulo mortis ab subueniendũ spirituali necessitati, potest quis à non suo sacerdote absolui.

¶ Præterea, Ad idem sunt auctoritates in litera positæ*.

lib.4. Sē
tent. dist
20.

CONCLVSIO.

Cum necessitas legem non habeat, potest pœnitens à quouis sacerdote in mortis articulo non modo à peccatis omnibus absolui sed etiam a qualibet excommunicatione, a quocunque sit lata.

concil.
Tridēt.
sessio. 14
ca. 7. de
casuum
reserua-
tione.

RESPONDEO dicendũ, quòd quilibet sacerdos, quantũ est ex virtute clauiũ, habet potestatem indifferenter in omnes, & quantum ad omnia peccata: sed quòd non possit omnes ab omnibus peccatis absoluere, hoc est, quia per ordinationem Ecclesiæ habet iurisdictionem limitatam vel omnino nullam. Sed quia necessitas legem non habet, ideo quando necessitatis articulus imminet, per Ecclesiæ ordinationem non impeditur, quin absoluere possit; ex quo habet clauẽs etiam sacramentaliter, & tantũ consequitur ex absolutione alterius, sicut si à proprio sacerdote absolueretur: nec solum à peccatis potest tunc à quolibet sacerdote absolui, sed etiam ab excommunicatione, à quocunque sit lata: quia hæc absolutio etiã ad iurisdictionem pertinet, quæ per legem ordinationis Ecclesiæ coarctatur.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ aliquis potest vti iurisdictione alterius ex eius voluntate: quia ea quæ iurisdictionis sunt, committi possunt. Vnde quia Ecclesia acceptat, vt quilibet sacerdos absoluere possit in articulo mortis: ideo ex hoc ipso secundum quid vsum iurisdictionis habet, quamuis iurisdictione careat.

AD secundum dicendum, ꝙ non oportet eum recurrere ad proprium sacerdotem, ut iterum à peccatis absoluatur, à quibus in articulo mortis absolutus est: sed ut innotescat ei, quod sit absolutus. Nec similiter oportet ꝙ absolutus ab excommunicatione ad iudicem uadat, qui aliàs absoluere potuisset, absolutionem petens, sed satisfactionem offerens.

AD tertiũ dicendũ, ꝙ Baptismus habet efficaciã ex ipsa sanctificatione materiæ; & ideo à quocunque conferatur alicui, ille sacramẽtũ recipit: sed uis sacramentalis pœnitẽtiæ cõsistit in sanctificatione ministri; & ideo ille ꝙ laico confitẽt, quãuis impleat qđ ex parte sua est de sacramentali cõfessione, tamen sacramentalem absolutioné nõ cõseqt: & ideo ali

quid

quid ualet ei quantum ad diminutioné pœnæ, quæ fit per confessionis meritum & pœnã; sed non consequitur diminutionem illã pœnæ, quæ est ex ui clauium: & ideo oportet quòd iterum sacerdoti confiteatur; & magis sic confessus decedens punitur post hanc vitam, quàm si sacerdoti fuisset confessus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum pœna temporalis taxetur secundum quantitatem culpæ.

34 Tho. 4. dist. 20. q. vnica, ar. 2. q. 1.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd pœna temporalis, cuius reatus post pœnitentiam manet, non taxetur secundum quantitatem culpæ. Taxatur enim secundum quantitatem delectationis, quæ fuit in peccato, ut patet Apocalyp. 18. Quantum glorificauit se, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Sed quandoq; vbi est maior delectatio, ibi est minor culpa: quia peccata carnalia, quæ plus habét delectationis, quàm spiritualia, minus habent de culpa, secundũ Gregoriũ. Ergo pœna nõ taxatur secundum quantitatem culpæ.

¶ 2 Præterea, Eodem modo aliquis obligatur ad pœnam per peccata mortalia in noua lege sicut in veteri: sed in ueteri lege debebatur pro peccatis pœna septem dierum, vt scilicet septé diebus immundi essent pro vno peccato mortali: cum ergo in nouo Testaméto imponatur pœna septennis pro vno peccato mortali; videtur, quòd quantitas pœnæ non respiciat quãtitatem culpæ.

¶ 3 Præterea. Maius est peccatum homicidij in laico, quàm fornicationis in sacerdote: quia circunstantia, quæ sumitur ex specie peccati, magis aggrauat, quàm quæ sumitur ex conditione personæ: sed laico pro homicidio imponitur septennis pœnitentia *, sacerdoti autem pro fornicatione decem annorum † secundum canones: ergo pœna non taxatur secundũ quantitaté culpæ.

¶ 4 Præterea, Maximum peccatum est quod in ipsum corpus Christi committitur, quia tanto grauius quis peccat, quanto maior est in quem peccatur: sed pro effusione sanguinis Christi in sacramento altaris contenti, iniungit tantũ pœnitétia quadraginta dierum * vel parum amplius: pro fornicatione auté simplici iniungitur pœnitétia septennis, secundum Canones †. ergo quantitas pœnæ non respondet quantitati culpæ.

* vt dicit in dec. dist. 56. ca. 42. † habetur in decr. dist. 82. ca. 5. in princip. * vt dicit de cõse cra. di. 2 c. 27. † vt habetur in d. dist. 82. cap. 5.

SED contra, Isa. 27. In mensura contra mensuram cum abiecta fuerit, iudicabis eam: ergo quantitas iudicij punitionis peccati, est secundum quantitaté culpæ.

¶ Præterea. Homo reducitur ad æqualitatem iustitiæ per pœnam inflictam: sed hoc non esset, si quantitas culpæ & pœnæ non sibi responderent: ergo vnum alteri respondet.

CONCLVSIO.

Tametsi quantũ ad debiti solutioné, pœna secũdũ culpæ quãtitatem taxanda sit, quatenus tamẽ pœna, ad illius qui peccauit, vel aliorum remedium iniungitur, non semper secundum culpæ quantitaté, sed quandoque secundum personarum conditionem taxari debet.

RESPONDEO dicendũ, quòd pœna post dimissionem culpæ exigitur ad duo, scilicet ad debitum soluendum, & ad remedium præstandum. Potest ergo

ergo taxatio pœnæ considerari quantum ad duo. Primo, quantũ ad debitum: & sic quantitas pœnæ radicaliter respondet quantitati culpæ, antequam de ea aliquid dimittatur: secundum tamẽ quod per primum eorum; quæ pœnam nata sunt remittere, plus remittitur, secundum hoc per aliud minus remittendum vel soluendum restat: quia quanto per contritionem plus de pœna dimissum est, tãto per confessionem minus dimittendum restat. Secundo, quantum ad remedium, vel illius qui peccauit, vel aliorum: & sic quandoque pro minori peccato iniungitur maior pœnitentia: vel quia peccato vnius difficilius potest resisti, quàm peccato alterius: sicut iuueni imponitur pro fornicatione maior pœna, quàm seni, quamuis minus peccet: vel quia in eo peccatum est periculosius, sicut in sacerdote quàm in alio: vel quia multitudo magis prona est ad illud peccatum; & ideo per pœnam vnius, alij sunt exterrendi. Pœna ergo in foro pœnitentiæ quantum ad vtrunque taxanda est: & ideo non semper pro maiori peccato maior pœna imponitur. Sed pœna purgatorij solum est ad soluendum debitum, quia iam vlterius non manet locus peccandi: & ideo illa pœna taxatur solum secundum quantitatem peccati, considerata tamen contritionis quantitate, & confessione & absolutione, quia per omnia hæc aliquid de pœna dimittitur: vnde etiam à sacerdote, iniungendo satisfactionem, sunt consideranda.

* citat, in arg. AD primum ergo dicendum, quòd in verbis illis * duo tanguntur ex parte culpæ, scilicet glorificatio & delitiæ siue delectatio: quorum primum pertinet ad elationem peccantis, qua Deo resistit. Secundum ad delectationem peccati. Quamuis autẽ quandoque sit minor delectatio in maiori culpa, tamen est ibi semper maior elatio. & ideo ratio non procedit.

AD secundum dicendum, ꝙ illa pœna septem dierũ non erat expiatiua à pœna debita peccato; vnde etiam si post illos dies moreretur, in purgatorio puniretur: sed expiabatur ab irregularitate, à qua omnia sacrificia legalia expiabant. Nihilominus tamen, cęteris paribus: plus peccat homo in noua lege, quàm in veteri: propter sanctificationem ampliorem, qua sanctificatur in Baptismo; & propter beneficia Dei potiora, humano generi exhibita & hoc patet ex hoc, quod dicitur Heb. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, &c. Nec tamẽ hoc verum est vniuersaliter, ꝙ exigatur pro quolibet peccato mortali septennis pœnitẽtia, sed hæc est quasi quędam regula communis, vt in pluribus competens, quam tamẽ oportet omittere, consideratis diuersis peccatorum & pœnitentium circunstantijs.

AD tertium dicendum, quòd Episcopus vel sacerdos cum maiori periculo suo & aliorum peccat: & ideo solicitius retrahunt eum Canones à peccato, q̃ alios, maiorem pœnam iniungendo, secundum quod est in remedium: quamuis quandoque non debeatur tanta ex debito: Vnde & in purgatorio non tanta ab eo exigitur.

AD quartum dicendum, ꝙ pœna illa est intelligenda, quando nolente sacerdote hoc accidit. Si enim sponte effunderet, multo grauiori pœna dignus esset.

QVÆSTIO IX.

De qualitate cõfessionis in quatuor

tuor articulos diuisa.

Concil. Trident sessio.14 c.5.

DEINDE considerandum est de qualitate confessionis: Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, utrum confessio possit esse informis.

¶ Secundo, vtrum oporteat confessionem esse integram,

¶ Tertio, vtrum possit aliquis per alium, vel per scriptum confiteri.

¶ Quarto, vtrum illæ conditiones, quæ à magistris assignantur, ad confessionem requirantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum confessio possit esse informis.

35 Thomas 4.dist.17 q.3.ar.4 q.1.& seq,

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd cōfessio nō possit esse informis: dicitur enim Eccles. 17. A mortuo, quasi nihil, perit confessio: sed ille qui non habet charitatem, est mortuus, quia ipsa est animæ vita: ergo absque charitate non potest esse confessio.

¶ 2 Præterea, Confessio diuiditur contra contritionem & satisfactionem: sed contritio & satisfactio nunquam possunt extra charitatem fieri: ergo nec confessio.

¶ 3 Præterea, In confessione oportet qnòd os cordi concordet, quia hoc, ipsum nomen confessionis requirit: sed ille qui adhuc manet in affectu peccati, si confitetur, non habet cor ori cōforme: quia corde peccatum tenet, quod ore damnat. ergo talis non confitetur.

SED contra, Quilibet tenetur ad confessionem mortalium: sed si aliquis semel confessus est, etiam in mortali existens, non tenetur vlterius ad confitendū eadem peccata: quia cum nullus sciat se charitatem habere, nullus sciret se confessum fuisse: ergo non est de necessitate confessionis, ꝙ sit charitate formata.

CONCLVSIO.

Confessio, vt est pars sacramenti, potest nonnunquam in eo esse, qui non contritus & sine charitate est: vt uero actus uirtutis est, non potest proprie absque charitate in aliquo esse.

RESPONDEO dicendū, quòd confessio est actus virtutis, & pars sacramenti: secundum autem ꝙ est actus virtutis, est actus meritorius proprie: & sic confessio non valet sine charitate, quæ est principium merendi: sed secūdum quod est pars sacramenti, sic ordinat confitentem ad sacerdotem, qui habet claues Ecclesiæ, qui per confessionem, conscientiam confitentis cognoscit: & secundum hoc confessio potest esse etiam in eo, qui non est cōtritus, quia potest peccata sua pandere sacerdoti, & clauibus Ecclesiæ se subijcere: & quamuis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet: sicut etiam in alijs sacramentis est. Vnde non tenetur iterare confessionem, qui fictus accedit, sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri.

AD primum ergo dicendum, quòd auctoritas illa intelligenda est quantum ad fructum confessionis percipiendum, quem nullus extra charitatem existens, percipit.

AD secundum dicendum, ꝙ contritio & satisfactio fiunt Deo, sed confessio fit homini: & ideo de ratione contritionis & satisfactionis est, quòd homo sit Deo per charitatem vnitus, non autē de ratione confessionis.

AD

AD tertium dicendū, quòd ille qui peccata quæ habet, narrat, vere loquitur: & sic cor concordat voci vel verbis, quātū ad substantiam confessionis, quāuis discordet à confessionis fine.

ARTICVLVS II.

36 *Vtrum oporteat confessionem esse integram.*

c. omnis de pœnit. & remis.

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non oporteat confessionem esse integram: vt scilicet omnia peccata vni sacerdoti confiteatur aliquis. Quia erubescētia facit ad diminutionem pœnæ: sed quanto pluribus sacerdotibus qs confitetur, tanto maiorem erubescentiam patitur: ergo fructuosior est confessio, si pluribus sacerdotibus diuidatur.

¶ 2 Præterea, Cōfessio ad hoc necessaria est in pœnitentia, vt pœna secundum arbitrium sacerdotis, peccato taxetur: sed sufficiens pœna potest imponi à diuersis sacerdotibus de diuersis peccatis: ergo non oportet vni sacerdoti omnia peccata confiteri.

¶ 3 Præterea, Potest contingere quòd post cōfessionem factā & satisfactionem perfectam, recordetur quis alicuius peccati mortalis, quod dum cōfitebatur, in memoria non habebat; & tunc copiam proprij sacerdotis, cui primo confessus fuerat, habere non poterit: ergo illud solū peccatum poterit alteri confiteri: & sic diuersa peccata diuersis sacerdotibus confitebitur.

¶ 4 Præterea, Sacerdoti non debet fieri confessio de peccatis nisi propter absolutionem: sed quandoque sacerdos qui confessionem audit, potest de quibusdā peccatis absoluere, non de omnibus: ergo ad minus in tali casu nō oportet ꝙ confessio sit integra.

SED contra, Hypocrisis est impedimentum pœnitentiæ: sed diuidere confessionem ad hypocrisim pertinet; vt Augustinus dicit *: ergo confessio debet esse integra.

In li. de vera & falsa pœnit. c. 15 à med. to. 4 li. 4 Sét. di. 15. paragr. F.

¶ Præterea, Confessio est pœnitentiæ pars: sed pœnitentia debet esse integra, vt in 4. Sent. Magist. dicit †: ergo & confessio.

CONCLVSIO.

Quemadmodum corporis medicus, totam infirmi habitudinem perspectam habere debet, vt ei recte medeatur: ita sacerdoti peccatorum omniū integra confessio est facienda.

RESPONDEO dicendum, ꝙ in medicina corporali oportet quòd medicus non solum vnum morbum, contra quem medicinam dare debet, cognoscat, sed etiam vniuersaliter totam habitudinem ipsius infirmi: eo ꝙ vnus morbus ex adiunctione alterius aggrauatur; & medicina quæ vni morbo competeret, alteri nocumentum præstaret. Et similiter est in peccatis, quia vnum aggrauatur ex adiunctione alterius, & illud quod vni peccato esset conueniens medicina, alteri incentiuum præstaret, cum quandoque aliquis contrarijs peccatis infectus sit, vt Gregor. in Pastoral. docet. Et ideo de necessitate confessionis est, quòd homo omnia peccata confiteatur, quæ in memoria habet: quòd si non faciat, non est confessio, sed confessionis simulatio.

AD primum ergo dicendum, quòd etsi erubescentia sit multiplicior quando diuidit diuersa peccata diuersis: tamen omnes simul non sunt ita magnæ erubescentiæ, sicut illa vna, qua quis omnia

omnia sua peccata simul confitetur: quia vnum peccatum per se consideratum, non ita demõstrat malam dispositionem peccantis, sicut quando est cum pluribus alijs consideratum; quia in vnũ peccatum aliquis quandoque ex ignorantia vel infirmitate labitur: sed multitudo peccatorum demonstrat malitiam peccantis, vel magnã corruptionẽ eiusdem.

AD secundum dicendum, ꝙ pœna à diuersis sacerdotibus imposita non esset sufficiens: quia quilibet consideraret tantũ vnũ peccatum per se, & non grauitatem ipsius quam habet ex adiunctione alterius: & quandoque pœna quæ contra vnum peccatum daretur, esset promotiua alterius peccati. Et præterea sacerdos cõfessionem audiens, vicem Dei gerit; & ideo debet ei fieri hoc modo confessio, sicut fit contritio Deo. Vnde sicut non esset contritio, nisi quis de omnibus peccatis, quæ memoriæ occurrunt conteretur, ita non esset confessio, nisi quis de omnibus, quæ memoriẹ occurrerint, cõfiteatur.

AD tertium dicendum, quòd quidam dicunt, quòd quando aliquis recordatur eorũ, quæ prius oblitus erat, debet etiam ea quæ prius confessus fuit, iterum confiteri, & præcipue si non potest eundem habere, cui ante confessus fuerat, qui omnia cognoscit; vt totius culpæ quantitas vni sacerdoti innotescat. Sed hoc non uidetur necessarium, q̃a peccatum habet quantitatem & ex seipso, & ex adiunctione alterius; peccatorum autem, de quibus confessus est, manifestauit quantitatem, quam ex seipsis habent: ad hoc autem, quòd sacerdos vtramque quantitatẽ huius peccati, cuius fuerat oblitus, cognoscat, sufficit ꝙ hoc peccatum confitens dicat explicite, & alia in generali: dicendo, quòd cum alia multa confiteretur, huius oblitus fuit.

AD quartum dicendum, quòd etiam si sacerdos non possit de omnibus absoluere, tamen tenetur pœnitens ei omnia confiteri, vt quantitatem totius culpæ cognoscat, & de illis de quibus non potest absoluere, ad superiorem remittat.

ARTICVLVS III.

Vtrum possit quis per alium vel per scriptum confiteri.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, ꝙ possit quis per aliũ, uel per scriptum confiteri: quia confessio ad hoc necessaria est, ut conscientia pœnitentis sacerdoti pãdatur: sed homo potest per aliũ uel per scriptum suam conscientiam sacerdoti manifestare: ergo sufficit per alium, vel per scriptũ confiteri. 37

¶ 2 Præterea, Quidam nõ intelliguntur à proprijs sacerdotibus propter linguæ diuersitatem; & tales nõ possunt nisi per alios confiteri: ergo non est de necessitate sacramenti, quòd per seipsũ quis confiteatur, & ita videtur, quòd si per alium quis confessus fuerit qualitercunque, sufficiat ei ad salutem.

¶ 3 Præterea, De necessitate sacramenti est, quòd homo proprio sacerdoti confiteatur, ut ex dictis patet*: sed aliquando proprius sacerdos est absens, cui nõ potest pœnitens propria voce loqui, posset autem per scriptum ei suam conscientiam manifestare: ergo videtur, ꝙ per scriptũ ei suã conscientiã trãsmittere debeat.

*Quæst. præced. art. 5.

SED contra, Homo ita tenetur ad cõfessionẽ peccatorũ, sicut ad confessionẽ fidei: sed confessio fidei ore est faciẽda, vt patet Ro. 10. ergo & confessio peccatorũ.

¶ Præte-

¶ Præterea, Qui per seipsum peccauit, perseipsum debet pœnitere: sed confessio est pœnitentiæ pars: ergo pœnitens debet cõfiteri propria voce.

CONCLVSIO.

Confessio peccatorum quatenus pars est sacramenti, proprio ore facienda est, nisi naturæ aliquod impedimentum adfuerit.

RESPONDEO dicendũ: quòd confessio non solum est actus virtutis, sed etiam est pars sacramenti: quamuis autem ad eã secũdum quòd est actus virtutis, sufficeret qualitercunque fieret, etsi non esset tanta difficultas in vno modo sicut in alio: tamen secundum quòd est pars sacramenti: habet determinatum actum, sicut & alia sacramenta habẽt determinatam materiã: & sicut in baptismo ad significandã interiorẽ ablutionẽ, assumitur illud elementũ, cuius est maximus vsus in abluẽdo: ita in actu sacramẽti cõfessionis, ad manifestandum, ordinate assumitur ille actus, quo maxime consueuimus manifestare. s. proprium uerbum. Alij autem modi sunt inducti in supplementum istius.

AD primum ergo dicendum. quòd sicut in baptismo non sufficit qualitercunque abluere, sed per elementum determinatum: ita nec in pœnitẽtia sufficit qualitercunque peccata manifestare, sed oportet, quòd per actum determinatum manifestentur.

AD secundum dicendum, qꝫ in eo qui vsum linguæ non habet, sicut est mutus, vel qui est alterius linguæ, sufficit quòd per scriptum aut per nutum, aut per interpretem confiteatur: quia nõ exigitur ab homine plus quàm possit, quamuis homo non possit vel debeat Baptismum accipere, nisi in aqua, quæ est omnino ab exteriori, & nobis ab alio exhibetur: sed actus confessionis est ab intra & à nobis, & ideo quando non possumus vno modo, debemus secundum quòd possumus confiteri.

AD tertium dicendum, quòd in absentia proprij sacerdotis etiam potest laico fieri confessio: & ideo non oportet quòd per scriptum fiat: quia plus pertinet ad necessitatẽ confessionis actus, quàm ille, cui fit confessio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sexdecim conditiones assignatæ requirantur ad confessionem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, qꝫ sexdecim illæ conditiones, quæ à magistris assignantur, his versibus contentæ, non requirantur ad confessionem.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Fides enim & simplicitas, & fortitudo sunt per se virtutes: ergo non debent poni per se conditiones confessionis.

¶ 2 Præterea, Purũ est quod non habet permixtionem: similiter simplex cõpositionem & permixtionem aufert, ergo superflue alterutrum ponitur.

¶ 3 Præterea, Peccatum semel tantum commissum nullus tenetur confiteri nisi semel: ergo si homo peccatum non iterat, non oportet quòd sit frequens eius pœnitentia.

¶ 4 Præterea. Confessio ad satisfactionem ordinatur: sed satisfactio quandoque est publica: ergo

ergo & confessio non semper debet esse secreta.

¶ 5 Præterea, Illud quod non est in potestate nostra non requirit à nobis: sed lachrymas emittere, non èst in potestate nostra ergo non requiritur à confitéte.

SED contra est Magistrorum assignatio.

CONCLVSIO.

Oportet confessionem, vt actus virtutis est, esse discretam, libentem, puram, fortem, verecundam lachrymabilem, humilem, veram, nudam, simplicem, integram: vt vero est pars sacramenti, necesse est esse accusantem, & parere paratam, atque secretã: vtile autem est, illam esse frequentem & acceleratam.

In arg. 2. RESPONDEO dicendũ, ꝙ dictarum * conditionum quædam sunt de necessitate confessionis, quædã de bene esse ipsius. Eæ autem quæ sunt de necessitate confessionis, vel competunt ei secũdum quod est actus virtutis, vel secundum quod est pars sacramenti. Si primo modo; aut ratione virtutis in genere, aut ratione specialis virtutis, cuius est actus; aut ex ipsa ratione actus. Virtutis autem in genere sunt quatuor conditiones: vt in 2. Ethicor. * dicitur. Prima est; vt aliquis sit sciens: & quantum ad hoc dicitur quòd confessio debeat esse discreta, secundũ quod in actu omnis virtutis prudentia requiritur: est autem hæc discretio, vt maiora peccata cum maiori pondere confiteatur. Secunda conditio est, vt sit eligens, quia actus virtutum debent esse volũtarij: & quantum ad hoc dicitur, libens. Tertia conditio est, vt ꝓpter hoc, scilicet debitum finem operetur: & quantum ad hoc, dicitur ꝙ debeat esse pura, vt scilicet recta sit intentio. Quarta est, vt immobiliter operetur: & quantum ad hoc dicitur, ꝙ debeat esse fortis, vt scilicet propter verecundiã veritas non dimittatur. Est autẽ confessio actus virtutis pænitentiæ, quæ quidẽ primo initium sumit in horrore turpitudinis peccati: & quantũ ad hoc confessio debet esse verecunda: vt scilicet non se iactet de peccatis, propter aliquam seculi vanitatem admixtam. Secundo, progreditur ad dolorem de peccato commisso: & quantum ad hoc dicitur quod debeat esse lachrymabilis. Tertio, in abiectione sui terminatur: & quantũ ad hoc debet esse humilis, vt se miserũ cõfiteatur & infirmũ. Ex ipsa autẽ ratiõe huiusmodi actus, habet cõfessio, ꝙ sit manifestatiua, q̃ quidẽ manifestatio per quatuor impediri potest. Primo, per falsitatem: & quantum ad hoc dicitur ꝙ debeat esse fidelis, id est, vera. Secundo, per obscuritatem verborũ: & cõtra hoc dicitur nuda, vt non inuoluat obscuritatẽ verborum. Tertio, per verborum multiplicationẽ: & propter hoc dicitur, simplex, vt scilicet non recitet in confessione, nisi quod ad quantitatẽ peccati pertinet. Quarto, per subtractionẽ, vt scilicet non subtrahatur aliquid de his quæ manifestanda sunt; & cõtra hoc dicitur, integra. Secundum autẽ quod confessio est pars sacramenti, sic concernit iudiciũ sacerdotis, qui est minister sacramenti vnde oportet ꝙ sit accusans ex parte confitentis; parere parata, per comparationem ad sacerdotem; secreta, quantum ad conditionem fori, in quo de occultis conscientiæ agitur. Sed

Lib. 2. c. 4.

de bene esse confessionis est, quòd sit frequens, & quòd sit accelerata, vt scilicet statim con fiteatur.

AD primum ergo dicendum, ꝙ non est inconueniens, ꝙ conditio vnius virtutis in actu alterius virtutis inueniatur, qui ab ipsa imperatur, vel quia medium quod est vnius virtutis principaliter, etiam aliæ virtutes per participationem habent.

AD secundum dicendũ, quòd hæc conditio, pura, intentionis excludit peruersitatem, à qua homo mundatur: sed, simplex, alieni admixtionem excludit.

AD tertium dicendum, quòd hoc non est de necessitate confessionis, sed de bene esse.

AD quartum dicendũ, quòd propter scandalum aliorum qui possunt ex peccatis auditis ad malum inclinari, non debet confessio fieri in publico, sed in occulto; ex pœna autem satisfactoria nõ scandalizatur ita aliquis, quia quandoque pro paruo, vel nullo peccato, similia opera satisfactoria fiunt.

AD quintum dicendũ, quòd intelligendum est, de lachrymis mentis.

QVÆST. X.

De effectu † confessionis in quinque articulos diuisa.

† Concil. Trident. sessio 14. c. 1. 2. 3. & 5.

DEINDE considerandũ est de effectu confessionis. Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrum confessio liberet à morte peccati.

¶ Secundo, vtrum confessio liberet aliquo modo à pœna.

¶ Tertio, vtrum cõfessio aperiat paradisum.

¶ Quarto, vtrum confessio tribuat spem salutis.

¶ Quinto, vtrum confessio generalis deleat peccata mortalia præterita.

ARTICVLVS I.

Vtrum confessio liberet à morte peccati. 39

Tho. vbi supra art. 5. & q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ confessio non liberet à morte peccati. Confessio enim contritionem sequitur: sed contritio sufficienter delet culpam: ergo confessio non liberat à morte peccati.

¶ 2 Præterea, Sicut mortale est culpa, ita etiam veniale: sed per confessioné fit veniale, quod prius fuit mortale, vt in littera dicitur *: ergo per confessionem non remittitur culpa, sed culpa in culpam mutatur.

Lib. 4. sent. distin. 17. §. D. à medio.

SED contra, Cõfessio est pars pænitentiæ sacramenti: sed pænitentia à culpa liberat: ergo & confessio.

CONCLVSIO.

Cum à culpa non liberet contritio, nisi quatenus votum confessionis annexum habet, ideo ipsa confessio animam à morte peccati liberare dicenda est.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ pænitentia inquantum est sacramentum, præcipue in confessione perficitur: quia per eam homo ministris Ecclesiæ se subdit, qui sunt sacramentorum dispensatores. Contritio enim votũ cõfessionis annexum habet, & satisfactio pro iudicio sacerdotis, cui fit confessio, taxatur. Et quia in sacramento Pænitentiæ gratia infunditur, per quam fit remissio peccatorum, sicut in Baptismo; ideo

ideo eo modo confeſſio ex vi abſolutionis coniunctæ remittit culpam, ſicut Baptiſmus. Liberat autem Baptiſmus à morte peccati, non ſolum ſecundũ ꝙ actu ſuſcipitur, ſed etiam ſecundum ꝙ in voto habetur: ſicut patet in illis, qui iam ſanctificati ad Baptiſmũ accedunt: & ſi aliquis impedimentum non præſtaret, ex ipſa collatione Baptiſmi gratiã conſequeretur remittentem peccata, ſi prius ei remiſſa non fuiſſent. Et ſimiliter dicendũ eſt de confeſſione adiuncta abſolutioni: quia ſecundum quod in voto pænitentis præceſsit, à culpa liberauit. Poſtmodum autem in actu confeſſionis & abſolutionis gratia augetur, & etiam remiſſio peccatorum daretur, ſi precedẽs dolor de peccatis non ſufficiẽs ad contritionem fuiſſet, & ipſe tunc obicem gratiæ non præberet. Et ideo ſicut de Baptiſmo dicitur, quòd liberat à morte: ita etiam de confeſſione dici poteſt.

AD primum ergo dicendum, quòd contritio habet votum cõfeſſionis annexum: & ideo eo modo liberat à culpa pænitentes, ſicut deſiderium Baptiſmi baptizandos.

Loco citato in argum. AD ſecundum dicendum, ꝙ veniale non ſumitur ibi pro culpa, ſed pro pœna de facili expiabili: vnde non ſequitur, ꝙ culpa in culpam conuertatur, ſed penitus annihilatur. Dicitur enim veniale tripliciter. Vno modo, ex genere: ſicut verbũ otioſum. Alio modo, ex cauſa, id eſt, veniæ cauſam in ſe habens: ſicut peccatum ex infirmitate. Alio modo, ex euentu: ſicut hic accipitur, quia per confeſſionem hoc euenit, ꝙ de culpa præterita homo veniam conſequatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum confeſſio liberet aliquo modo à pœna. 40

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ confeſsio nõ liberet aliquo modo à pœna, quia peccato nõ debetur, niſi pœna æterna vel temporalis: ſed pœna æterna per contritionem dimittitur: pœna autem tẽporalis, per ſatiſfactionem: ergo per confeſsionem nihil dimittitur de pœna.

¶ 2 Præterea, Voluntas pro facto reputatur, vt in littera dicitur: *ſed ille qui cõtritus eſt, habuit propoſitum confitendi: ergo tantum valuit ſibi, ſicut ſi fuiſſet confeſſus; & ita per confeſsionẽ, quam poſtea facit, nihil ei de pœna dimittitur. * Lib. 4. Sentent. diſt. 17. §. A. ante med. ex Caſſ. ſup Pſ. 31.

SED contra, Confeſsio pœnam habet: ſed per omnia opera pœnalia expiatur pœna peccato debita: ergo & per confeſsionem.

CONCLVSIO.

Confeſſio ex vi abſolutionis coniuncta, ſicuti à culpa, ita etiam à pœna æterna liberat: temporalem quoque pœnam, cum verecundiam quandam annexã habeat, ſecundum maiorem vel minorem confitentis diſpoſitionem, ratione illius erubeſcentiæ, quam annexam habet, diminuit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ confeſsio ſimul cũ abſolutione habet vim liberandi à pœna dupliciter. Vno modo, ex ipſa vi abſolutionis: & ſic quidẽ liberat in voto exiſtens à pœna æterna,

ficut etiam à culpa: quæ quidem pœna eſt pœna condemnãs, & ex toto exterminans : à qua homo liberatus, adhuc manet obligatus ad pœnam temporalem, ſecũdum quod pœna eſt medicina purgans & promouẽs : & ſic hæc pœna reſtat in purgatorio patiẽda etiã his, qui à pœna inferni liberati ſunt: q̃ quidem pœna eſt improportionata viribus pœnitentis in hoc mũdo viuentis, ſed per vim clauium intantum minuitur, quòd proportionata viribus pœnitẽtis remanet, ita quòd ſatisfaciendo, ſe in hac vita purgare poteſt. Alio modo, diminuit pœnã ex ipſa natura actus confitentis, qui habet pœnam erubeſcentiæ annexam: & ideo quãto aliquis pluries de ipſis peccatis cõfitetur, tãto magis pœna minuitur.

Et per hoc patet reſponſio AD primum.

AD ſecundum dicendũ quòd voluntas pro facto non reputatur in his quæ ſunt ab alio, ſicut eſt de Baptiſmo: non enim tantũ valet voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum; ſicut ipſius ſuſceptio. Sed reputatur voluntas pro facto in his, quæ ſunt omnino ab homine: & iterum quantũ ad p̃mium eſſentiale, non autem quãtum ad pœnæ remotionem, & huiuſmodi, reſpectu quorum attenditur meritum accidentaliter & ſecundario. Et ideo confeſſus & abſolutus minus in purgatorio punietur, quàm contritus tantũ.

ARTIC. III.

Vtrũ confeſſio aperiat paradiſũ.

41 AD TERTIVM ſic p̃ceditur. Videtur, ꝙ confeſſio non aperiat paradiſum, quia diuerſorum ſacramẽtorum diuerſi ſunt effectus: ſed apertio paradiſi eſt effectus baptiſmi: ergo non eſt effectus confeſſionis.

¶ 2 Præterea, In id qđ clauſum eſt, ante apertionem intrari non poteſt: ſed ante confeſſionẽ moriens intrare paradiſum poteſt: ergo confeſsio non aperit paradiſum.

SED contra, Confeſſio facit hominem ſubijci clauibus Eccleſiæ, ſed per eas aperitur paradiſus: ergo & per confeſſionem.

CONCLVSIO.

Sacramentalis confeſsio, cum à culpa & pœnæ reatu hominẽ liberet, ianuam paradiſi aperire, rectè dicitur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ à paradiſi introitu prohibetur aliquis per culpam & reatũ pœnæ: & quia hæc impedimenta confeſſio amouet, vt ex dictis patet;* ideo dr̃ paradiſum aperire.

* In duobus articulis p̃cedentibus.

AD primum ergo dicendum, ꝙ quamuis Baptiſmus & pænitẽtia ſint diuerſa ſacramenta, tamẽ agunt in vi vnius paſſionis Chriſti, per quam aditus paradiſi eſt apertus.

AD ſecundũ dicendũ, ꝙ ante votũ confeſſionis paradiſus clauſus erat peccãti mortaliter, quãuis poſtea per contritionem in virtute voti cõfeſſionis, apertus ſit, etiam ante confeſſionẽ actualiter factam: non tamen obſtaculum reatus eſt totaliter amotum ante confeſſionẽ & ſatisfactionẽ.

ARTIC. IIII.

Vtrum confeſſio tribuat ſpem ſalutis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ effectus confeſſionis poni non debeat, quòd tribuat ſpẽ ſalutis: ſpes enim ex omnibus me- 42

ritorijs actibus prouenit: ergo nõ videtur esse proprius effectus confessionis.

¶ 2 Præterea, Per tribulationem ad spem peruenimus, ut patet Rom. 5. sed tribulationẽ homo præcipue in satisfactione sustinet: ergo tribuere spem salutis magis est satisfactionis, quàm cõfessionis.

SED contra, Per confessionẽ homo fit humilior & mitior, sicut in littera Magister * dicit: sed ꝑ hoc homo accipit spem salutis: ergo confessionis effectus est tribuere spem salutis.

*Lib. 4. dist. 17. in fin.

CONCLVSIO.

Confessio sacramentalis spem salutis tribuit, quatenus per eam homo clauibus Ecclesiæ ex passione Christi virtutem habentibus se subijcit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ spes remissionis peccatorũ nõ est nobis nisi per Christũ: & quia homo per confessionem se subijcit clauibus Ecclesiæ ex passioneChristi virtutẽ habentibus, ideo dicitur, quòd cõfessio spem salutis tribuit.

*In duobus articulis pręcedentibus.

AD primum ergo dicendum, quòd ex actibus non potest esse spes salutis principaliter, sed ex gratia Redemptoris: & quia confessio gratiæ Redemptoris innititur, ideo spem salutis tribuit, non solùm vt actus meritorius, sed etiam vt pars sacramenti.

AD secundum dicendũ, quòd tribulatio spem salutis tribuit per experimentum propriæ virtutis, & purgationem à pœna: sed confessio etiam modo prædicto*.

42

*In corp. arti.

ARTICVLVS V.

Vtrum confessio generalis sufficiat ad delenda mortalia oblita.

43

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ confessio generalis non sufficiat ad delendum peccata mortalia oblita. Peccatum enim per confessionem deletum, non est necesse iterum cõfiteri: si ergo peccata oblita, per confessionem generalem dimitterẽtur, non esset necessarium, ꝙ cum ad notitiam redeunt, aliquis ea confiteretur.

Tho. 4. dist. 21. q. 2. art. 2.

¶ 2 Præterea, Quicunque non est conscius sibi peccati, vel non habet peccatum, vel est oblitus sui peccati: si ergo per generalem confessionem peccata mortalia oblita dimittuntur, quicunque non est sibi conscius de aliquo peccato mortali, quandocũque generalem confessionem facit, potest esse certus, ꝙ sit immunis à peccato mortali: quod est contra Apostolum 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum.

¶ 3 Præterea, Nullus ex negligentia reportat commodum: sed non potest esse sine negligentia, ꝙ aliquis peccatũ mortale obliuiscatur antequã ei dimittatur: ergo nõ reportat ex hoc tale cõmodum, ꝙ sine speciali cõfessione de peccato ei dimittatur.

¶ 4 Præterea, Magis est elongatum à cognitione confitentis id quod omnino ignorat, quàm illud cuius est oblitus. Sed peccata per ignorantiam commissa generalis confessio non delet: quia tunc hæretici qui sunt, nesciunt aliqua peccata, in quibus sunt, esse peccata; aut etiam aliqui simplices, per generalem cõfessionem absoluerentur: quod falsum est. Ergo generalis confessio non tollit peccata oblita.

SED contra, Psal. 33. dicitur:

Accedite ad eũ, & illuminamini & facies vestræ non confundentur: sed ille qui confitetur omnia peccata quæ scit, accedit ad Deum quãtum potest; plus autem ab eo requiri non potest: ergo nõ confunditur, vt repulsam patiatur, sed veniam consequitur.

¶ Præterea, Ille qui cõfitetur veniam cõsequitur, nisi sit fictus: sed ille, qui confitetur omnia peccata, q̃ in memoria habet, & aliquorum oblitus est, nõ ex hoc est fictus quia ignorantiam facti patitur, quæ à peccato excusat: ergo veniam consequitur, & sic peccata, quæ oblita sunt, relaxãtur cùm impium sit dimidiã sperare* veniam.

* Al. salutem.

CONCLVSIO.

Per confessionem generalem delentur peccata mortalia oblita: si vero peccatum mortale memoria teneat aliquis, confessione speciali est opus, vt erubescentia peccati esse ostendatur.

RESPONDEO dicendũ, quòd confessio operatur præsupposita contritione, quæ culpam delet: & sic confessio directè ordinatur ad dimissioné pœnæ; qđ quidem facit ex erubescentia, quam habet, & ex vi clauium, quibus se cõfitens subiicit. Contingit autem quandoque, quòd per contritionem præcedentem peccatum aliquod deletum est, quo ad culpã: siue in generali, si eius memoria tũc nõ habebatur: siue in speciali: & tũc, qñ cõfités alicuius peccati oblitus est, confessio generalis sacramẽtalis operatur ad dimissionem pœnæ ex vi clauium, quibus se confitens subijcit, nullum obstaculum quãtum in ipso est, ponens: sed ex illa parte, qua erubescentia confessionis peccati, pœnam minuebat, pœna istius, de quo quis specialiter coram sacerdote non erubuit, non est diminuta.

AD primum ergo dicendum, quòd in confessione sacramentali non solùm requiritur absolutio, sed iudicium sacerdotis satisfactionem imponentis expectatur: & ideo quamuis iste absolutione sit functus, tamen tenetur cõfiteri, vt suppleatur quod defuit ad sacramentalem confessionem.

AD secundum dicendum, q̃ confessio non operatur (vt dictũ est*) nisi cõtritione præsupposita quæ an vera fuerit, non potest aliquis scire; sicut nec scire potest an gratiæ habeat plenitudinem: & ideo non potest scire per certitudinem, vtrum per cõfessionem generalem sit sibi peccatum oblitum dimissum, quamuis possit per coniecturas aliquas existimare. In corp. arti.

AD tertium dicendum, quòd iste non reportat commodum ex negligentia, quia non ita plenãm remissionem cõsequitur, sicut alias cõsequutus fuisset, nec tantũ meretur: & tenetur iterum confiteri cùm ad memoriam peccatũ venerit.

AD quartum dicendũ, quòd ignorãtia Iuris nõ excusat, quia ipsa peccatum est: sed ignorantia facti excusat. Vnde aliquis de hoc quòd nõ confitetur peccata quia nescit esse peccata propter ignorantiam Iuris diuini, non excusatur à fictione: excusaretur autem si nesciret ea esse peccata propter ignorantiam particularis circunstãtiæ; sicut si cognouit alienã, quã credidit esse suam. Sed obliuio de actu peccati habet ignorantiam facti; & ideo excusat à peccato fictionis in confessione, quod fructum absolutionis & confessionis impedit.

QVAE-

QVÆSTIO. XI.

De Sigillo confeßionis, in quinque articulos diuisa.

DEINDE quæritur de sigillo confeßionis.

¶ Et circa hoc queruntur quinque.

¶ Primo, vtrum in quolibet casu teneatur homo celare ea, quæ sub sigillo confeßionis habet.

¶ Secundo, vtrum sigillum confeßionis se extẽdat ad alia, quàm illa quæ habita sũt de confeßione.

¶ Tertio, vtrum solus sacerdos sigillũ confeßionis habeat.

¶ Quarto, vtrum de licentia cõfitentis poßit sacerdos eius delictum, quod habet sub sigillo cõfeßiõis alteri prodere.

¶ Quinto, vtrum teneatur illud celare, etiam si aliter ea nouerit.

ARTICVLVS I.

Vtrum in quolibet casu teneatur sacerdos celare peccata, quæ sub sigillo confeßionis habet.

44 Tho. 4. dist. 21. q. 3. art. 2. & seq. * In lib. de dispẽsati. & præcepto non remoteà princ.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd non in quolibet casu teneatur sacerdos celare peccata quæ sub sigillo confeßionis nouit: quia sicut dicit Bern.* Quod est institutum pro charitate, contra charitatem non militat. Sed celatio confeßionis in aliquo casu contra charitatem militaret, sicut si aliq̃s in confeßione sciat aliquem hæreticum, quem non potest inducere ad hoc, quòd desistat à corruptione plebis: & simile est de illo qui scit per cõfeßionem affinitatem esse inter aliquos, qui cõtrahere volũt. Ergo talis dẽt cõfeßionẽ reuelare.

¶ 2 Præterea, Illud ad quod quis obligatur ex præcepto Ecclesiæ tantũ, non est necesse obseruari, mandato Ecclesiæ in contrarium facto: sed celatio confeßionis est introducta ex statuto Ecclesiæ tantum: si ergo per Ecclesiam præcipiatur, ꝙ quicunq; scit aliquid de tali peccato, dicat, ille qui scit per confeßionẽ, debet dicere.

¶ 3 Præterea, Magis debet homo seruare conscientiam suam, quàm famam alterius, quia charitas ordinata est. Sed aliquando aliquis peccatum celans, incurrit propriæ conscientiæ damnũ: sicut cum in testimonium adducitur pro peccato illo quod scit in confeßione, & iurare cogitur de veritate dicenda: vel cum aliquis Abbas scit per confeßionẽ, alicuius Prioris subiecti sibi peccatum, ex cuius occasione inducit ipsum ad ruinam, si ei prioratum dimittat: Vnde tenetur ei auferre pastoralis curæ dignitatẽ: auferendo autem videtur confeßionem publicare. Ergo videtur, ꝙ in aliquo casu liceat cõfeßionem publicare.

¶ 4 Præterea, aliquis sacerdos per confeßionem alicuius, quem audiuit, potest accipere consciẽtiam, ꝙ sit prælatione indignus: sed quilibet tenetur contradicere promotioni indignorũ, si sua interfit: cum ergo contradicẽdo, suspicionem inducere videatur de peccato, & sic quodammodo confeßionem reuelare; videtur, quòd quandoque oporteat confeßionem reuelare.

SED contra est, quod dicit Decret. † de pæniten. & remiß. Caueat sacerdos ne verbo aut signo aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem.

† Cap. omnis & pænit & rem. & cap. sacerdos de pænitent. dist. 6.

¶ Præterea Sacerdos debet Deo, cuius minister est, cõformari: sed

Deus peccata, quæ per confessionem panduntur, non reuelat, sed tegit: ergo nec sacerdos[u] reuelare debet.

CONCLVSIO.

Quemadmodum Deus semper tegit peccatum eius, qui se sibi subijcit per pænitentiam, sic sacerdos peccata confitentis celare semper debet: cum confessio exterior ad sacerdotem sit signum confessionis interioris, quæ fit ad Deum.

RESPONDEO dicendũ, quòd in sacramentis ea quæ exterius geruntur, sunt signa rerũ quæ interius contingunt. & ideo confessio, qua quis sacerdoti se subiicit: signum est interioris subiectionis, qua quis Deo subiicitur: Deus autem peccatum illius qui se sibi subijcit per pœnitentiã, tegit: Vnde & hoc oportet in sacramento pœnitentiæ significari. Et ideo de necessitate sacramenti est, quòd quis confessionem celet: & tãquam violator sacramenti peccat, qui confessionem reuelat. Et præter hoc sunt aliæ vtilitates huius celationis, quia per hoc homines magis ad cõfessionem attrahũtur & simplicius etiam peccata confitentur.

AD primum ergo dicendum, quòd quidam dicunt, quòd sacerdos non tenetur seruare sub sigillo confessionis nisi peccata, de quibus pænitens emendationem promittit: aliàs potest ea dicere ei, qui potest prodesse & nõ obesse. Sed hæc opinio uidetur erronea, cum hoc sit contra ueritatem sacramenti. Sicut enim baptismus est sacramentum, quamuis quis fictus accedat: nec est immutatum aliquid propter hoc de essentialibus sacramenti: ita confessio non desinit esse sacramentalis, quamuis ille qui confitetur, emendationem non proponat, & ideo nihilominus sub occulto tenendũ est. Nec tamen sigillum confessionis contra charitatem militat: quia charitas nõ requirit, ꝙ apponatur remediũ peccato, quod homo nescit: illud autẽ ꝙ sub cõfessione scitur, est quasi nescitum; cũ illud nõ sciat aliquis ut homo, sed ut Deus. Tamen aliquod remedium adhibere debet in pdictis casibus quantum potest sine reuelatione confessionis, sicut monendo eos qui confitentur, & alijs diligentiam apponendo ne corrumpãtur per hæresim. Potest etiã dicere prælato, ꝙ diligentius uigilet super gregem suum, ita tamen ut non dicat aliquid per qđ uerbo uel nutu confitentem prodat.

AD secundũ dicẽdum, ꝙ præceptum de confessione celanda cõsequitur ipsum sacramentum, & ideo sicut præceptum de confessione sacramentali faciẽda, est de iure diuino, & non potest aliqua dispensatione vel iussione humana homo absolui ab eo: ita nullus ad reuelationem confessionis potest ab homine cogi, vel licẽtiari. Vnde si præcipiatur sub pœna excõicationis iam latæ, ꝙ dicat, si aliquid scit de tali peccato, nõ debet dicere, quia debet existimare ꝙ intentio præcipiẽtis est si sciat vt homo, hoc autem non scit vt homo. Et si etiã exprimeret de cõfessione interrogatus, non deberet dicere: nec excommunicationem incurreret, quia non est subiectus superiori suo, nisi vt homo: hoc autem non scit vt homo, sed vt Deus.

AD tertium dicendum, quòd homo non adducitur in testimonium, nisi vt homo: & ideo sine læsione conscientiæ potest iurare se nescire, quod scit tantum vt Deus. Similiter etiam

potest prælatus sine læsione conscientiæ dimittere peccatum impunitum, quod scit tantum vt Deus, vel sine aliquo remedio: quia non tenetur adhibere remediũ, nisi eo modo, quo ad ipsum defertur. Vnde in his quæ ad ipsum deferuntur in foro pœnitentiæ, debet in eodem foro, quantum potest, adhibere remedium: vt Abbas in casu prædicto * debet eum admonere vt prioratum resignet: vel si noluerit, potest ex aliqua alia occasione absoluere eum à cura prioratus, ita tamen quòd omnis suspicio vitetur de confessionis reuelatione.

*In arg.

AD quartum dicendum, quòd ex multis alijs causis redditur quis indignus ad prælationis officiũ, quàm ex peccato, sicut ex defectu scientiæ, vel ætatis, vel alicuius huiusmodi: & ideo qui contradicit, nec suspicionem de crimine inducit, nec confessionem reuelat.

ARTICVLVS II.

45 Tho. vbi sup. di. 1. ar. 1. & seq.

Vtrum sigillum confessionis se extendat ad alia quàm ad illa quæ sunt de confessione.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd sigillum confessionis se extendat ad alia, quàm ad illa, quæ sunt de confessione. Quia de confessione non sunt, nisi peccata: sed aliquando cum peccatis alia multa quis narrat, quæ ad confessionem non pertinent: ergo cum illa sacerdoti dicantur vt Deo, videtur, quòd etiam ad illa sigillum confessionis se extendat.

¶ 2 Præterea, Aliquando aliquis dicit alicui aliquod secretum, & ille recipit sub sigillo cõfessionis: ergo sigillum confessionis se extendit ad illa quæ non sunt de confessione.

SED contra, Sigillum confessionis est aliquid annexum sacramentali confessioni: sed ea quæ annexa sunt alicui sacramento, non se extendunt vltra sacramentum illud; ergo sigillum confessionis non se extendit nisi ad ea, de quibus est sacramentalis confessio.

CONCLVSIO.

Cum sigillum confessionis sit aliquid annexum confessioni sacramentali: ad ea solum directe se extendit, de quibus est sacramentalis confessio: licet etiem indirecte ea, quæ non se extendunt ad confessionem sacramentalem, cadant in sigillum confessionis, propter scandalum,

RESPONDEO dicendum, quòd sigillum confessionis directe non se extendit, nisi ad illa, de quibus est sacramentalis confessio: sed indirecte, id quod non cadit sub sacramentali confessione, etiam ad sigillum confessionis pertinet, sicut illa, per quæ posset peccator, vel peccatum deprehendi. Nihilominus etiam illa summo studio sunt celanda: tum propter scandalum: tum propter pronitatem, quæ ex consuetudiaccidere posset.

Et per hoc patet respõsio AD primum.

AD secundum dicendum, quòd aliquis non debet de facili aliquid recipere hoc modo: si tamen recipiat, tenetur ex promissione hoc modo celare, ac si in confessione haberet, quamuis sub sigillo confessionis non habeat.

ARTICVLVS III.

Vtrum solus sacerdos habeat sigillum confessionis. 46

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd non solus sacerdos sigillum confessionis habeat. Quia ali

quando aliquis confitetur sacerdoti per interpretem necessitate vrgente:sed interpres (ut uidetur) tenetur confessionem celare:ergo etiam non sacerdos aliq̃d sub sigillo confessionis habet.

¶ 2 Præterea, Aliquando aliquis in casu necessitatis potest laico confiteri *: sed ille tenetur peccata celare, cum sibi dicantur sicut Deo: ergo non solum sacerdos sigillum confessionis habet.

q.8.arti 2.

¶ 3 Præterea, Aliquando aliquis se sacerdotem fingit, ut conscientiam alterius exploret per hãc fraudẽ, & ille etiã (ut uidet) peccat, si confessionem reuelet: ergo non solum sacerdos sigillum confessionis habet.

SED contra est, quòd solus sacerdos minister est huius sacramenti: sed sigillum confessionis est annexum huic sacramento: ergo solus sacerdos habet sigillum confessionis.

¶ Præterea, Ideo aliquis tenetur ea, quæ in confessione audit, celare, quia non scit ea ut homo, sed ut Deus: sed solus sacerdos est minister Dei: ergo ipse solus tenetur occultare.

CONCLVSIO.

Quamuis propriè sigillũ confessionis soli sacerdoti, vt ministro clauium, competat: attamen sicut laicus propter necessitatem, confessionem audiens, aliquid de actu clauis participat, ita & de actu sigilli confessionis

RESPONDEO dicendũ, quòd sigillum confessionis competit sacerdoti inquantum est minister huius sacramenti, quod nihil aliud est, quàm debitum confessionem celandi; sicut clauis est potestas absoluendi. Tamen sicut aliquis, qui non est sacerdos, in aliquo casu participat aliquid de actu clauis, dum confessionem audit, propter necessitatem: ita etiam participat aliquid de actu sigilli confessionis, & tenetur celare, quamuis proprie loquendo sigillum confessionis non habeat.

q.8.arti 2.

Et per hoc patet solutio AD obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum de licentia confitentis possit sacerdos eius peccatũ, quod habet sub sigillo confessionis, alteri prodere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̃ de licentia confitentis non possit sacerdos peccatum, q̃d habet sub sigillo confessionis, alteri prodere. Quod enim non potest superior, nõ potest inferior: sed Papa non posset aliquem licẽtiare, ut peccatum: quod habet in confessione, alteri proderet: ergo nec ille qui confitetur potest ipsum licentiare, ut peccatum q̃d habet in confessione, alteri ꝓdat.

¶ 2 Præterea, Illud quod est institutum propter bonum commune, non põt ex arbitrio unius irritari: sed celatio confessionis est instituta propter bonum totius Ecclesiæ, ut homines cũfidentius ad confessionem accedant: ergo ille q̃ cõfitetur, non potest licentiare sacerdotem ad dicẽdũ.

¶ 3 Præterea, Si posset licentiari sacerdos, uideretur dari pallium malitiæ malis sacerdotibus: quia possent prætendere sibi licẽtiam datam; & sic impune peccarent; quod est inconueniens: ergo uidetur, quòd non possit à cõfitente licentiari.

¶ 4 Præterea, Ille cui iste peccatum reuelabit, non habebit peccatum hoc sub sigillo confessionis, & sic poterit peccatũ publicari, quod iam deletum est: quod est inconueniens; ergo non potest licentiare.

SED

SED contra, Superior potest remittere peccatorem cum literis ad inferiorem sacerdotem de uoluntate ipsius. ergo de uoluntate confitentis, potest sacerdos peccatum alteri reuelare.

¶ Præterea, Qui potest aliqd facere per se, potest etiam per alterum facere: sed confitens potest peccatum suum, quod fecit, per se, alteri reuelare: ergo etiam potest per sacerdotem hoc facere.

CONCLVSIO.

47 *Cùm confitens efficere possit, vt sacerdos sciat illud vt homo, quod sciebat vt Deus; dum detegendæ cõfessionis facultatem tribuit, si illam reuelet, non violat sigillum confessionis: illud tamen citra scandalum fieri debet, ne fractor sigilli putetur.*

RESPONDEO dicendum, quòd duo sunt, propter quæ tenetur sacerdos peccatum occultare. Primo & principaliter, quia ipsa occultatio est de essentia sacramenti, inquantum scit illud ut Deus, cuius uicem gerit in cõfessione. Alio modo, propter scandalum uitandum. Potest autẽ confitens facere, ut illud quod sacerdos sciebat tantum ut Deus, sciat etiam ut homo: quod facit, dum licentiat eum ad dicẽdũ. Et ideo si dicat, non frangit sigillum confessionis: tamen debet cauere scãdalum, dicendo: ne fractor sigilli prædicti reputetur.

AD primum ergo dicendum, quòd Papa non potest licentiare sacerdotem ad dicendũ: quia non potest facere quòd illud sciat ut homo, quod tamen facere potest ille qui confitetur.

AD secundum dicendum, ꝙ non irritatur illud quod est institutũ propter bonũ cõmune: quia sigillum cõfessionis nõ frangitur, quum dicitur quod alio modo scitur.

AD tertium dicendum, quòd ex hoc non datur aliqua impunitas malis sacerdotibus: quia imminet eis probatio (si accusantur) quòd de licentia confitentis reuelauerint.

AD quartum dicendum, quòd ille, ad quẽ notitia peccati deuenit mediante sacerdote, de uoluntate confitentis; participat in aliquo actu sacerdotis: & ideo simile est de eo & de interprete, nisi forte peccator uelit quòd ille absolutè sciat & liberè.

ARTICVLVS V.

Vtrũ illud quod quis scit per cõfessionem, & etiã aliquo alio modo, possit alteri reuelare.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ illud quod quis scit per confessionem, & etiam aliquo alio modo, non possit alteri reuelare. Nõ enim frangitur sigillum confessionis, nisi dum peccatum, quod scitur in confessione, reuelatur: si ergo iste reuelat peccatũ ꝙ in cõfessione audiuit, qualitercunque aliàs sciat, sigillum confessionis frangere uidetur. 48

¶ 2 Præterea, Quicũque confessionem alicuius audit, ei obligatur ad hoc quòd peccata ipsius non reuelet. sed si aliquis promitteret alicui tenere priuatũ quod ei diceretur, quantumcunq; aliàs sciat deberet priuatum tenere: ergo quod quis in confessione audiuit, quantumcunque aliàs sciat, debet priuatum habere.

¶ 3 Præterea, Duorum quod est altero potentius, trahit ad se reliquum: sed scientia, qua quis scit peccatum ut Deus, est potentior & dignior scientia, qua scit peccatum ut homo: ergo trahit ad se eam, & ita non poterit reuelare secundum quod scientia,

qua

qua scit vt Deus exigit.

¶ 4 Præterea, Secretum confessionis institutum est ad vitandum scandalum, & ne homines à confessionibus retrahantur: sed si aliquis posset dicere illud quod in confessione audiuit, etiam si aliter sciret, nihilominus scandalū sequeretur: ergo nullo modo potest dicere.

SED contra, Nullus potest alium obligare ad quod non erat obligatus, nisi sit suus prælatus qui obliget eum præcepto: sed ille, qui sciebat alicuius peccatum per visum, non erat obligatus ad celandum: ergo ille, qui ei confitetur, cum non sit pælatus suus, non potest eum obligare ad celandum, per hoc quòd ei confitetur.

¶ Præterea, Secundū hoc posset impediri iustitia Ecclesiæ, si aliquis vt euaderet sententiam excommunicationis, quæ in ipsum feréda esset propter aliquod peccatum de quo conuictus est, confiteretur ei qui sententiam ferre debuisset: sed iustitiæ executio est in præcepto: ergo non tenetur quis celare peccatū, quđ in confessione audiuit, si aliàs ipsum sciat.

CONCLVSIO.

Si immineat necessitas, potest cōfessor prodere quæ sibi in confessione dicta fuerunt, modo ante aut post confessionem ea resciuerit: ita tamen vt ea dicat vt homo, non vt Deus.

RESPONDEO dicendū, quòd circa hoc est triplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd illud, quod in confessione aliquis audiuit, non potest aliquo modo dicere alij, etiamsi aliàs sciuit; siue ante, siue post. Quidā vero dicunt, quòd per confessionem præcluditur sibi via, ne possit aliquid dicere de hoc quod prius sciuit: non autem quin possit dicere si post alio modo sciat. Vtraque autem opinio dum nimium sigillo confessionis attribuit, præiudicium veritati & iustitiæ seruandę facit. Posset enim aliquis ad peccandum esse pronior, si non timeret ab illo accusari, cui confessus est, si coram illo peccatum iteraret. Similiter etiam multum iustitiæ perire poterit, si testimonium ferre aliquis non posset de eo quod vidit* post confessionem de hoc factam. Nec obstat quod quidam dicunt, quòd debet protestari se non tenere priuatum hoc: quia hoc non posset protestari, nisi postquam peccatum esset sibi dictum. Et tunc quilibet sacerdos posset, cum vellet, reuelare peccatum, protestationem faciendo, si hoc ipsum ad reuelandum liberum redderet. Et ideo alia opinio est communior, quòd illud quod homo aliàs scit siue ante confessionem, siue post, non tenetur celare, quantum ad id, ꝙ scit vt homo. potest enim dicere: Scio illud, quia vidi; tenetur tamen celare illud, inquantum scit vt Deus: non enim potest dicere ego hoc audiui in confessione. tamen propter scandalum vitandū debet abstinere, ne de hoc loquatur, nisi immineat necessitas.

* Aliàs propter

AD primum ergo dicendum, quòd quando aliquis dicit se vidisse quod in cōfessione audiuit, non reuelat quod in confessione audiuit, nisi per accidens. sicut q. scit aliquid per auditum, & visū, non reuelat quod vidit, per se loquendo, si dicat se audiuisse, sed per accidens, quia dicit auditū, cui accidit visum esse. Et ideo talis sigillū cōfessionis nō frangit.

AD secundum dicēdum, quòd non obligatur audiens confessionem ad hoc quod nō reuelet peccatum simpliciter: sed prout est

in

in confessione auditum: nullo enim casu dicere debet se audiuisse in confessione.

AD tertium dicendum, quòd hoc intelligendum est de duobus quæ habent oppositionem: sed scientia qua scit aliquis peccatũ vt Deus: & illa qua scit vt homo, non sunt opposita: & ideo ratio non procedit.

AD quartum dicendum, quòd non debet ita vitari * peccatum ex vna parte, quòd ex alia, iustitia relinquatur. Veritas enim nõ est propter scandalum dimittenda. Et ideo quando imminet periculum iustitiæ & veritatis, non debet dimitti reuelatio eius ꝙ quis in confessione audiuit, si aliter sciat, propter scandalum: veruntamen scandalum, quantum in se est, euitare tenetur.

* Aliàs, scandalũ

QVÆSTIO XII.

† concil Trident. sessio.14. cap.8. & 9.

De satisfactione quoad ei⁹ quidditatem, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de satisfactione: de qua sunt quatuor consideranda. Primo de eius quidditate. Secundo, de ipsius possibilitate. Tertio, de eius qualitate. Quarto de his per quæ homo Deo satisfacit.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum satisfactio sit virtus vel actus virtutis.

¶ Secundo, vtrum sit actus iustitiæ.

¶ Tertio, vtrum definitio satisfactionis quæ in litera ponitur. cõuenienter assignetur

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum satisfactio sit virtus vel actus virtutis.

49 Tho.4. dist. 15. q.1.ar.3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd satisfactio neque sit virtus, neque actus virtutis. Omnis enim virtutis actus est meritorius: sed satisfactio non est meritoria, vt videtur, quia meritum gratuitum est, sed satisfactio debitum attendit: ergo satisfactio non est actus virtutis.

¶ 2 Præterea, Omnis actus virtutis est voluntarius: sed aliquando fit de aliquo satisfactio homine inuito, vt quando aliquis pro offensa in alterum commissa, à iudice punitur: ergo satisfactio nõ est virtutis actus.

¶ 3 Præterea, Secundum Philosophum in 8. *Ethi. Virtutis & moris principale est electio: sed satisfactio non fit per electionem, sed respicit principaliter exteriora opera, ergo non est virtutis actus. c. 13. in fin.

SED contra, Satisfactio ad pœnitentiam pertinet: sed pœnitentia est virtus: ergo & satisfactio est actus virtutis.

¶ Præterea, Nullus actus operatur ad deletionem peccati, nisi sit actus virtutis, quia contrariũ destruitur per suum contrarium: sed per satisfactionem peccatum totaliter annihilatur: ergo satisfactio est virtutis actus.

CONCLVSIO.

Satisfactio dicitur esse non solum actus virtutis materialiter (cum malitiam implicitam vel defectum debitæ circunstantiæ non habeat) sed etiam formaliter, cum in suo nomine formam & rationem uirtutis implicitam habere dicatur.

RESPONDEO dicendũ, quòd aliquis actus dicitur esse actus virtutis dupliciter. Vno modo materialiter: & sic quilibet actus, qui malitiam non habet implicitam, vel defectum debitæ

bitæ circunstantię, actus virtutis dici potest: q̃a quolibet tali actu potest vti virtus in suū finē; sicut est ambulare, loqui & huiusmodi. Alio modo dicitur actus aliq̃s esse actus virtutis, formaliter: q̃a ipse in suo nomine formam, & rationem virtutis implicitam habet, sicut fortiter sustinere dicitur actus fortitudinis. Formale autem cuiuslibet virtutis moralis est ratio medij: vnde omnis actus, qui rationem medij importat, actus virtutis formaliter dicitur. Et quia æqualitas medium est, quod suo nomine satisfactio importat (non enim dicitur aliquid satisfieri nisi secundum proportionem æqualitatis ad aliq̃d) constat quod satisfactio, etiam formaliter, est actus virtutis.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis satisfacere, in se sit debitum: tamen inquantum satisfaciens voluntariè hoc opus exequitur, rationem gratuiti accipit ex parte operantis, & sic operans facit de necessitate virtutem: ex hoc enim debitum habet dimittere meritum, quod necessitatem importat, quæ voluntati contrariatur: vnde si voluntas necessitati consentiat, ratio meriti non tolletur.

AD secundum dicendum, q̃ actus virtutis non requirit volūtarium in eo qui patitur, sed in eo qui facit, quia illius actus est. Et ideo cum ille, in quem iudex vindictam exercet, se habeat, vt patiens ad satisfactionem, non vt agens: non oportet, quòd in eo voluntaria sit satisfactio, sed in iudice faciente.

AD tertium dicendum, quòd principale in virtute potest accipi dupliciter. Vno modo principale in ipsa accipi potest inquātum est virtus; & sic ea quæ ad rationem eius pertinent: vel magis ei propinqua sunt, principaliora sunt in virtute: & sic electio & interiores actus in virtute, inquantū virtus est, principaliores sunt. Alio modo pôt accipi principale in virtute inquantū est talis virtus: & sic principalius in ipsa est illud, ex quo determinationem accipit actus interior, q̃ in aliquibus virtutibus determinatur p̃ actus exteriores: quia electio, quæ est communis omnibus virtutibus ex hoc quòd est electio talis actus, efficitur propria huius uirtutis: & sic actus exteriores in aliquibus uirtutibus sunt principaliores, & ita etiam est in satisfactione.

ARTICVLVS II.

Vtrū satisfactio sit actus iustitiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ satisfactio non sit actus iustitiæ, q̃a satisfactio fit ad hoc quòd reconcilietur homo ei quē offendit: sed reconciliatio cum sit actus amoris, ad charitatem pertinet: ergo satisfactio est actus charitatis, & non iustitiæ.

¶ 2 Præterea, Causæ pecatorum in nobis sunt passiones animæ, quibus ad malum incitamur: sed iustitia secundum Philosophum * non est circa passiones, sed circa operationes: cum ergo ad satisfactionem pertineat peccatorum causas excidere, vt in litera dicitur, † videtur, quòd nō sit actus iustitiæ.

*Ex lib. 5.Ethic, c.2.& 3.

†Li 4. sent. di. 15.para. C.in me.

¶ 3 Præterea, Cauere in futurum non est actus iustitiæ, sed magis prudentiæ, cuius pars ponitur cautela: sed hoc pertinet ad satisfactionem, quia ipsius est suggestionibus peccatorum aditum non indulgere*: ergo satisfactio non est actus iustitiæ.

* vt iam dictū est.

SED contra, Nulla virtus attendit rationem debiti nisi iustitia: sed satisfactio honorem debitum

tum Deo impédit, ut Ansel *. ait: ergo satisfactio est actus iustitiæ. (In li.1. Cur Deus homo cap. 11.)

¶ Præterea, Nulla virtus habet rerum exteriorum adæquationem perficere, nisi iustitia: sed hoc fit per satisfactioné, qua constituitur æqualitas emendæ ad offensam præcedentem: ergo satisfactio est iustitiæ actus.

CONCLVSIO.

Cùm nomen satisfactionis adæquationem proportionis designet (nempe æqualitatem respectu offensæ præcedentis in faciente) & medium iustitiæ accipiatur secundū adæquationem rei ad rem in aliqua proportione: constat, quòd satisfactio formaliter actus iustitiæ est.

RESPONDEO dicedú, quod secundum Philosophū in 5. Ethicor. * medium iustitiæ accipitur secundum adæquationem rei ad rem in proportionalitate aliqua, unde cum talem adæquationem ipsum nomen satisfactionis importet, quia hoc aduerbium, satis, æqualitatem proportionis designat, constat, quòd satisfactio formaliter iustitię actus est. Sed iustitiæ actus secundum Philosophum * est uel sui ad alterum, ut quando aliquis reddit alteri quod ei debet: uel alterius ad alterum, sicut quando iudex facit iustitiam inter duos. Quando autem est actus iustitiæ sui ad alterum, æqualitas in ipso faciente constituitur: quando auté alterius ad alterum, æqualitas constituitur in iustum passo. Et quia satisfactio ęqualitatem in ipso faciente exprimit, ideo dicit actū iustitiæ, qui est sui ad alterum. proprie loquendo. Sed sui ad alterum potest aliquis facere iustitiā uel in actionibus & passionibus, vel in rebus exterioribus: sicut etiam iniuria fit alteri vel subtrahendo res, vel per aliquam actionem lædendo. Et quia usus rerum exteriorum est dare, ideo actus iustitiæ secundum quod æqualitaté in rebus exterioribus constituit, propriè dicit hoc quod est reddere: sed satisfacere, manifestè æqualitatem in actionibus demonstrat, quamuis quandoque unum pro altero ponatur. Et quia adæquatio non est, nisi inæqualium, ideo satisfactio inæqualitatem actionum præsupponit: quæ quidem offensam constituit: & ideo habet respectum ad offensam præcedentem: nulla autem pars iustitiæ respicit offensam præcedentem, nisi iustitia vindicatiua, quæ æqualitatem constituit in eo qui iustum patitur, indifferenter: siue sit patiens idem quod agens, vt quando aliquis sibiipsi pœnam infert: siue non sit idem quod agens, vt quando iudex alium punit, ad utrūque uindicatiua iustitia se habente. Similiter & pœnitentia, quæ æqualitatem tantum in faciente importat, quia ipsemet pœnitens pœnam tenet: fit, vt quodammodo pœnitentia uindicatiuæ iustitiæ species sit: & per hoc constat quod satisfactio, quæ æqualitatem respectu offensæ præcedentis in faciente importat, opus iustitiæ est; quantum ad illam partem, quæ pœnitentia dicitur.

(* cap. 3.) (li. 5. Ethic-ca. 3. & 4.)

AD primum ergo dicendum, quòd satisfactio (vt ex dictis patet*) est quædam iniuriæ illatæ recompensatio: unde sicut iniuria illata immediate ad inæqualitatem iustitiæ pertingebat: & per consequens ad inæqualitaté amicitiæ oppositam: ita & satisfactio directę ad æqualitatem iustitiæ perducit, & ad æqualitatem amicitię, ex cōsequenti. Et quia actus aliquis elicitiue ab illo habitu (* In corp. art.)

pro-

procedit, ad cuius finē immediate ordinatur; imperatiue antem ab illo, ad cuius finem vltimo tendit: ideo satisfactio elicitiue est à iustitia, sed imperatiue, à charitate.

AD secundum, dicendum, quod quamuis iustitia sit principaliter circa operationes, tamē etiā, ex consequenti, est circa passiones, inquantum sunt operationū causæ. Quare sicut iustitia cohibet iram, ne alteri læsionem iniuste inferat; & concupiscentiam, ne ad alienum torum accedat, sic etiam satisfactio potest peccatorum causas excidere.

AD tertium dicendum, quòd quælibet uirtus moralis participat actum prudentiæ, eo quòd formaliter ipsa complet in eis rationem uirtutis, cum secundum eam medium accipiatur in singulis uirtutibus moralibus, ut patet per definitionem uirtutis, positam in 3. Ethic *. *cap. 6.

51 ARTICVLVS III.

Vtrum definitio satisfactionis in litera conuenienter ponatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd definitio satisfactionis in litera † inconuenienter ponatur ab Augustino, dicente*, quòd satisfactio est peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non indulgere. Causa enim actualis peccati fomes est: sed in hac uita non possumus fomitem excidere: ergo satisfactio non est peccatorum causas excidere.

†li. 4. Sēten. di. 15. §. C. *In li. de Ecclesia. dogmatibus c. 54 inter opera Aug. to. 3. & habetur de Pœnitent. di. 3. cap. 3.

¶ 2 Præterea, Causa peccati est fortior quàm peccatum: sed homo per se nō potest peccatum excidere: ergo multo minus causas peccati, & sic idē quod prius.

¶ 3 Præterea, Satisfactio cū sit pars pœnitentiæ, præteritum respicit, non futurum. sed non indulgere aditum suggestionibus peccatorum respicit futurum: ergo non debet poni in definitione satisfactionis.

¶ 4 Præterea, Satisfactio dicitur respectu offensæ præteritæ: sed de offensa præcedenti nulla fit mentio ergo inconuenienter assignatur definitio satisfactionis.

¶ 5 Præterea, Anselmus ponit aliam definitionem in li. Cur Deus homo *. scilicet: satisfactio est honorem debitum Deo impēdere: in qua nulla fit mentio horū quæ Augustinus hic ponit: ergo altera earum uidetur esse incompetens. li. 1. ca. 11.

¶ 6 Præterea, Honorem debitum potest innocens impendere: sed satisfacere non competit innocenti: ergo definitio Ansel*. est male assignata. *posita. in arg. 5

CONCLVSIO.

Cum satisfactio respectu culpæ præteritæ, quam recompensando curat, dicatur illatæ iniuriæ recompensatio, secundum iustitiæ æqualitatem, necesse est fateri, definitionem Anselmi bonam esse, scilicet quòd satisfacere est honorem debitum Deo impēdere: sic & Augustinus recta satisfactionem definit, respectu præseruationis à culpa futura.

RESPONDEO dicendum, quòd iustitia non ad hoc tantū tendit, ut inæqualitatem præcedentem auferat puniendo culpā præteritam, sed etiam ut in futurum æqualitatem custodiat, quia secūdū Philosophū in 2. Ethic*. Pœnæ medicinæ sunt. Vnde & satisfactio, quæ est iustitiæ actus pœnam inferentis, est medicina curans peccata præterita, & præseruans *ca. 3. ante med.

seruans à futuris: & ideo quando homo homini satisfacit, & prçteritam recompensat, & à futuris cauet: & secundum hoc dupliciter potest satisfactio definiri. Vno modo respectu culpæ præteritæ, quam recompensando curat: & sic dicitur ꝙ satisfactio est illatæ iniuriæ recompensatio secundum iustitiæ æqualitatem. Et in idem redit definitio Anselmi * q. dicit, ꝙ satisfacere est honorem debitum Deo impendere, vt consideretur debitum ratione culpæ commissæ. Alio modo potest definiri, secundum quod præseruat à culpa futura: & sic definit eam hic August. * Præseruatio autem à morbo corporali fit per ablationem causarũ, quibus morbus consequi põt; eis enim ablatis non potest morbus sequi. Sed in morbo spirituali non est ita: quia liberum arbitrium non cogitur, vnde causis præcedẽtibus potest vitari, quamuis difficulter causis amotis potest incurri: & ideo in satisfactionis definitione duo ponit, scilicet abscisionem causarum, quantũ ad primum: & renitentiam liberi arbitrij ad ipsum peccatum, quantũ ad secundum.

1. satisfactionis definiio

* Posita in arg. 5. 2. Defin.

* Locis citatis in arg. 1

AD primum ergo dicendum, ꝙ accipiendæ sunt causæ proximæ peccati actualis, quæ sunt duplices scilicet interiores, vt libido, ex consuetudine vel actu peccati relicta: & ea quæ dicuntur reliquiæ peccati. Quędam verò sunt exteriores, vt exteriores occasiones ad peccandum, scilicet locus, mala societas, & huiusmodi: & tales causæ in hac vita per satisfactionem tolluntur, quamuis fomes, qui est causa remota peccati actualis non tollatur totaliter in hac vita per satisfactionem, etsi debilitetur.

AD secundum dicendum, ꝙ quia causa mali vel priuationis, eo modo quo causam habet, non est nisi bonum deficiens: bonũ autem facilius tollitur, quàm constituatur: ideo facilius est causas priuationis & mali excidere, q̃ ipsum malum remouere; quod nõ remouetur nisi per constructionem boni, vt patet in cęcitate & causis eius. Et tamen causæ peccati ꝑdictæ * nõ sunt sufficiẽtes, causæ cũ ex eis non de necessitate sequatur peccatum, sed sunt occasiones quædam, nec iterum satisfactio sine Dei auxilio fit, quia sine charitate esse non potest, vt dicetur *.

* In respon. ad 1.

* Infra q̃. 14. art. 2.

AD tertium dicendũ, ꝙ quãuis pænitentia ex prima sui † institutione respiciat præteritum, tamen etiam ex consequenti, futurum respicit, inquantũ est medicina præseruans, & sic etiam satisfactio.

† Aliàs intẽtione.

AD quartum dicendũ, quòd Augustinus * definit satisfactionem, secundum quod fit Deo, cui secundum rei veritatẽ nihil subtrahi potest, quamuis peccator, quantum in se est, aliquid subtrahat: & ideo in tali satisfactione principalius requiritur emendatio in futurum, quàm recompensatio præteritorũ, & propter hoc ex parte ista August. * definiuit satisfactionem. Nihilominus tamen ex cautela futurorum cognosci potest recompensatio præteritorum, quę fit circa eadẽ conuerso modo. In ꝑterita enim respicientes, causas peccatorum propter peccata detestamur, à peccatis incipientes detestationis motum: sed in cautela à causis incipimus, vt causis subtractis, facilius peccata vitemus.

* In lib. de Eccl. dogm. c. 54. tom. 3.

* Loco sæpius citato.

AD quintum dicendum, ꝙ nõ est inconueniens, ꝙ de eodẽ dentur diuersæ assignationes secundum diuersa, quæ in ipso inueniuntur, & sic est in proposito, vt ex dictis patet *.

* In corpo art.

AD sextum dicendum, quòd intelligitur debitum quod debemus Deo ratione culpæ cōmissæ quia debitum pænitentia respicit: vt prius dictum est†.

†In corpo. arti. 1.q.pce. sub fin.

QVÆST. XIII.

De satisfactionis † possibilitate in duos articulos diuisa.

† Conc. Triden. superiori quest. indicatum.

DEINDE considerandum est de possibilitate satisfactionis.

¶ Circa qđ quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum homo posit Deo satisfacere.

¶ Secundo, vtrū alquis pro alio satisfacere posit.

ARTIC. I.

Vtrum homo possit Deo satisfacere.

52 Tho. vbi supra artic. 2.

AD PRIMVM sic pceditur. Videtur, quòd homo nō posit Deo satisfacere. Satisfactio enim debet æquari offensæ, vt ex dictis patet*: sed offensa in Deum commissa est infinita, quia quantitatem recipit ab eo in quem committitur, cùm plus offendat qui principem percutit, quàm alium quenquam: cùm ergo actio hominis non possit esse infinita, videtur, quòd homo Deo satisfacere non possit.

* Art. 2. & 3. q. præced.

¶ 2 Præterea, Seruus, quia totum quod habet Domini est, non potest pro aliquo debito recompensare: sed nos serui Dei sumus & habemus quicquid boni habemus ab ipso: cùm ergo satisfactio sit recompensatio offensæ præteritæ, videtur, quòd Deo satisfacere non possimus.

¶ 3 Præterea, Ille cuius totū quod habet non sufficit ad vnum debitum exoluendum, non potest pro alio debito satisfacere: sed quicquid homo est, & potest, & habet, non sufficit ad exoluendū debitum, pro beneficio creatiōis Vnde Isa. 40. dicitur, quòd ligna Libani nō sufficient ad holocaustum: ergo nullo modo potest satisfacere pro debito offensæ commissæ.

¶ 4 Præterea, Homo totum tempus suum debet in Dei seruitium expendere: sed tempus amissum non potest recuperari; propter quod est grauis iactura temporis, vt Seneca* dicit: ergo non potest, homo recompensationem Deo facere, & sic idē quod prius.

In lib. 1. Epistolarū, Episto. 1. parum à princ.

¶ 5 Præterea, Peccatum actuale mortale est grauius quàm originale: sed pro originali nemo potuit satisfacere, nisi Deus & homo esset †: ergo neque pro actuali.

† 3. par. q. 1. art. 2. & 4.

SED contra, Sicut Hieron.* dicit: Qui dicit Deum aliquid impossibile homini præcepisse, anathema sit: sed satisfactio est in præcepto, Luc. 3. Facies fructus dignos pænitentiæ: ergo possibile est Deo satisfacere.

* In expositione fidei ad Damasum, non remotè à fine to. 2.

¶ Præterea, Deus est magis misericors, quàm aliquis homo sed homini est possibile satisfacere: ergo & Deo.

¶ Præterea, Satisfactio est cū pœna culpæ æquatur, quia iustitia est idem quod contrapassum, vt Pithagorici dixerunt: sed contingit æqualem pœnam assumere delectationi, quæ fuit in peccando: ergo contingit Deo satisfacere.

CONCLVSIO.

Potest homo Deo satisfacere, cū quod potest, Deo reddit: videtur enim esse aliquo modo aqualis proportio inter hominis conatum & Dei gratiam. Si vero hæc dictio, Satis, importet proprie æqualitatem quan-

quantitatis, ſatisfacere minime poteſt.

RESPONDEO dicendũ, quòd homo Deo dupliciter debitor efficitur, vno modo ratione beneficij accepti, alio modo ratione peccati commiſſi. Et ſicut gratiarum actio vel latria, vel ſi quid eſt aliquid huiuſmodi, reſpicit debitum accepti beneficij: ita ſatisfactio reſpicit debitum peccati commiſſi. In his autem honoribus, qui ſunt ad parentes & Deum, etiam ſecundum Philoſophum,* impoſſibile eſt æquiualens reddere ſecundum quantitatem: ſed ſufficit, vt homo reddat quod poteſt, quia amicitia non exigit æquiualens, ſed quod poſſibile eſt, & hoc etiã eſt æquale aliqualiter, ſcilicet ſecundum proportionalitatem: quia ſicut ſe habet hoc quod Deo eſt debitum ad ipſum Deum, ita hoc quod iſte poteſt reddere ad ipſum Deum, & ſic aliquo modo forma iuſtitiæ conſeruatur: & ſimiliter eſt ex parte ſatisfactionis. Vnde non poteſt homo Deo ſatisfacere, ſi ly Satis, æqualitatem quantitatis importet: contingit autem ſi importet æqualitatem proportionis, vt dictum eſt*, & hoc, ſicut ſufficit ad rationem iuſtitiæ, ita ſufficit ad rationem ſatisfactionis.

Lib. 8. Ethi. c. vltimo à medio.

Cypr, tract. de opere & Elecemo.

*In cor. huius artic.

AD primum ergo dicendum, ꝙ ſicut offenſa habuit quandam infinitaté ex infinitate diuinæ maieſtatis, ita etiam ſatisfactio accipit quandam infinitaté ex infinitate diuinæ miſericordiæ, prout eſt gratia informata, per quam acceptum redditur quod homo reddere poteſt. Quidam tamen dicunt quòd habet infinitatem ex parte auerſionis, & ſic gratis dimittitur: ſed ex parte conuerſionis finita eſt, & ſic pro ea ſatiſfieri poteſt: ſed hoc nihil eſt, quia ſatisfactio non reſpõdet peccato niſi ſecundum quod eſt offenſa Dei, quod non habet ex parte conuerſionis, ſed ſolum ex parte auerſionis. Alij verò dicũt ꝙ etiam quantum ad auerſioné, pro peccato ſatisfieri poteſt, virtute meriti Chriſti, quod quodãmodo infinitum fuit, & hoc in idé redit quod prius dictũ eſt*: quia per fidem mediatoris gratia data eſt credentibus: ſi tamen alio modo gratiã daret, ſufficeret ſatisfactio per modũ prædictũ.*

In Reſponſ. ad 1. huius artic.

In corp. arti.

AD ſecundum dicendũ, quòd homo qui ad imaginé Dei factus eſt, aliquid libertatis participat, in quantum eſt Dominus ſuorum actuum per liberum arbitriũ. & ideo ex hoc quod per liberũ arbitrium agit, Deo ſatisfacere poteſt: quia quamuis Dei ſit, prout à Deo eſt ſibi conceſſum, tamen libere ei traditum eſt, vt eius Dominus ſit: quod ſeruo nõ competit.

AD tertium dicendum, quòd ratio illa concludit quòd Deo æquiualens ſatisfactio fieri non poſſit, non autem quòd nõ poſſit ei ſufficiens fieri: quamuis enim totum ſuum poſſe homo Deo debeat, non tamen ab eo exigitur de neceſſitate ſalutis, vt totum quod poſſit, faciat: quia hoc eſt ei impoſſibile ſecundum ſtatum præſentis vitæ, vt totum poſſe ſuum in aliquid vnum expédat, cum oporteat eum circa multa eſſe ſolicitum: ſed eſt quædã méſura homini adhibita, quæ ab eo requiritur; ſcilicet impletio mãdatorum Dei: & ſuper ea poteſt aliquid erogare, vt ſatisfaciat.

AD quartum dicendum, quòd quamuis homo non poſſit tempus præteritum recuperare, poteſt tamen in futuro recompenſare illud quod in præterito feciſſe debuiſſet; quia non debuit debito præcepti totum quod potuit, vt dictum eſt*.

In corp. artic. & ad 3.

AD quintum dicendū, quòd originale peccatum & si minus habeat de ratione peccati, quàm actuale, est tamē grauius malum: quia est ipsius humanæ naturæ infectio: & ideo per vnius hominis puri satisfactionem expiari non potuit, sicut actuale.

ARTIC. II.

Vtrum pœnam satisfactoriam possit unus pro alio explere.

53

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd pœnam satisfactoriā nō possit vnus pro alio explere. Quia ad satisfactionem meritum requiritur: sed vnus pro altero non potest mereri, vel demereri, cùm scriptū sit*. Tu reddes vnicuique secūdum opera sua: ergo vnus pro alio non potest satisfacere.

Tho. 4. dist. 20. q. vnic. art. 2. q. 3.

Psal. 61.

¶ 2 Præterea, Satisfactio contra contritionem & confessionem diuiditur: sed vnus pro alio non pōt cōfiteri: ergo nec satisfacere.

¶ 3 Præterea, Vnus pro alio orando etiam sibi meretur: si ergo aliquis pro alio satisfacere potest, satisfaciendo pro alio, pro se satisfacit; & ita ab eo qui pro altero satisfacit, non exigitur alia satisfactio pro peccatis proprijs.

¶ 4 Præterea, Si vnus pro alio satisfacere potest, ergo ex quo vnus soluit debitum pœnæ, alius statim à debito liberatur: ergo si moriatur postquam tota pœna sibi debita ab alio suscepta est, statim euolabit, vel si adhuc puniatur, duplex pœna reddetur pro eodem peccato, scilicet illius qui satisfacere incipit, & illius qui punitur in purgatorio.

SED contra, Ad Gal. 6. dicitur, Alter alterius onera portate: ergo videtur, quòd vnus possit onus pœnitentiæ impositæ, pro alio portare.

¶ Præterea, Charitas magis potest apud Deum quàm apud homines: sed vnus potest apud homines pro alterius amore debitum eius soluere: ergo multò fortiùs hoc in diuino iudicio fieri potest.

CONCLVSIO.

Potest quidem aliquis charitate præditus pro alio pœnam satisfactoriam, quatenus ipsa ad debiti solutionem ordinatur, explere: non autem quatenus in sequentis peccati remedium est, nisi secundum accidens.

RESPONDEO dicendū, quòd pœna satisfactoria est ad duo ordinata: scilicet ad solutionem debiti, & ad medicinam pro peccato vitando. Inquantum ergo est ad medicinam sequentis peccati, sic satisfactio vnius non prodest alteri: quia ex ieiunio vnius, caro alterius nō domatur, nec ex actibus vnius, alius bene agere consueuit, nisi secūdum accidens, inquantum scilicet aliquis per bona opera potest alteri mereri augmentum gratiæ, quæ efficacissimum remedium est ad vitandum peccatum: sed hoc est per modum meriti magis quā per modum satisfactionis: Sed quantū ad solutionē debiti, vnus potest pro alio satisfacere, dummodo sit in charitate, vt opera eius satisfactoria esse possint. Nec oportet quòd maior pœna imponatur ei qui pro altero satisfacit quàm principali imponeret, vt quidam dicūt, hac ratione moti: quòd pœna propria magis satisfaciat quàm aliena: quia pœna maximè habet vim satisfaciendi ratiōe charitatis qua homo ipsam sustinet; & quia maior charitas apparet in hoc quod aliquis pro altero satisfacit, quàm si ipse satisfaceret: ideo minor pœna requiritur

quiritur in eo qui pro alio satisfacit, quàm in principali requireretur. Vndè dicitur in Vitis Patrum, quòd propter charitaté vnius, qui alterius fratris sui charitate ductus, pænitentiam fecit pro peccato quod non commiserat, dimissum est etiam ei. Nec etiam exigitur quantum ad solutionem debiti, q̄ ille pro quo fit satisfactio, sit impotens ad satisfaciendum: quia etiam si esset potens, alio satisfaciente pro ipso, ipse à debito immunis esset: sed hoc requiritur inquantum pœna satisfactoria est in remedium. Vnde non est permittendum quòd aliquis pro alio pænitetiã agat, nisi defectus aliquis appareat in pœnitente: vel corporalis, per quem sit impotẽs ad sustinendũ: vel spiritualis, per quem non sit promptus ad portandam pœnã.

AD primum ergo dicendũ, q̄ præmium essentiale redditur secundum dispositionem hominis, quia secundùm capacitatem videntium erit plenitudo visionis diuinæ: & ideo sicut vnus non disponitur per actum alterius; ita vnus alteri non meretur præmium essentiale, nisi meritũ eius habeat efficaciam infinitã, sicut Christi, cuius merito solo pueri per baptismum ad vitam æternã perueniunt. Sed pœna temporalis pro peccato debita, post culpæ remissionem non taxatur secundum dispositionem eius cui debetur; quia quandoq; ille qui est melior, habet maioris pœnæ reatum: & ideo quantum ad pœnę remissionem, vnus alteri potest mereri, & actus vnius efficitur alterius mediãte charitate, ꝑ quam oẽs vnũ sumus in Christo.

AD secundum dicendnm, q̄ contritio ordinatur contra culpam, quæ ad dispositionem bonitatis vel malitiæ hominis pertinet: & ideo per contritionem vnius, alius à culpa non liberatur. Similiter per confessioné homo se sacramentis ecclesiæ subijcit, nõ autem potest vnus sacramentum pro alio accipere; quia in sacramento gratia suscipienti datur, non alij. Et ideo non est similis ratio de satisfactione, contritione, & confessione.

AD tertium dicendum, quòd in solutione debiti attenditur quãtitas pœnæ, sed in merito attẽditur charitatis radix: & ideo ille qui ex charitate pro alio meretur, saltem merito congrui, etiã sibi magis meretur: non auté qui pro alio satisfacit, etiã pro se satisfacit: quia illa quãtitas pœnę non sufficit ad vtrũque peccatũ: tñ satisfaciendo ꝓ alio, sibi meretur aliquid maius quàm sit dimissio pœnæ, scilicet vitam æternã.

AD quartum dicendum, quòd si ipsemet ad aliquam pœnam se obligasset, non prius à debito esset immunis, quàm eam soluisset: & ideo pœnã ipse patietur, quãdiu ille satisfactionem pro eo fecerit: quam si non fecerit, tunc vterque est debitor illius pœnæ, vnus pro cõmisso, alius pro omisso: & ita non sequitur quòd peccatum vnum bis puniatur.

QVAEST. XIIII.

De qualitate satisfactionis, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de qualitate satisfactionis.

¶ Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrum homo possit de vno peccato satisfacere sine alio.

¶ Secundo, vtrum ille qui de omnibus peccatis prius contritus fuit, & postea in peccatũ incidit, de alijs peccatis quæ sibi ꝑ contritionem dimissa fuerũt, satisfacere per

sit extra charitatẽ existẽs.

¶ Tertio, vtrum homini postquã charitatẽ habuit, valere incipiat satisfactio præcedẽs.

¶ Quarto, vtrũ opera extra charitatem facta sint alicuius boni meritoria.

¶ Quinto, vtrum opera prædicta valeant ad pœnæ infernalis mitigationem.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo possit de vno peccato satisfacere sine alio.

54

Tho.4. dist. 15. q.1. art. 3. q.1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ homo possit de vno peccato sine alio satisfacere: eorum enim quæ non habent connexionem adinuicem, vnum potest auferri sine alio: sed peccata non habent adinuicem connexionẽ, aliàs qui haberet vnum, haberet omnia: ergo vnum potest expiari sine alio per satisfactionem.

De pœn. dist. 3. c. 3.

¶ 2 Præterea, Deus est magis misericors, quàm homo: sed homo recipit vnius debiti solutionem sine alio: ergo & Deus satisfactionẽ vnius peccati sine alio.

*Magist. li. 4. sententi. distin. 15. §. C. in med. ex Aug. de Eccles. dogmat. c. 54. to. 3.

¶ 3 Præterea, Satisfactio (vt in littera dicitur *) est peccatorum causas excidere, nec eorum suggestionibus aditum indulgere: sed cõtingit hoc fieri de vno peccato sine alio, vt si aliquis luxuriam refrenet, & auaritiæ insistat: ergo de vno peccato potest fieri satisfactio sine alio.

Gre. homel. 34. in Euan.

SED contra, Isaiæ 58. Ieiunium eorum qui ad cõtentiones & lites ieiunabant, Deo acceptũ non erat, licet ieiuniũ sit satisfactionis opus: sed non potest fieri satisfactio, nisi per opus Deo acceptũ: ergo non potest qui habet aliquod peccatum, Deo satisfacere.

¶ Præterea, Satisfactio est medicina curans peccata præterita, & præseruans à futuris, vt dictum est *: sed peccata non possunt sine gratia euitari: ergo cũ quodlibet peccatum gratiam auferat, non potest de vno peccato sine alio, fieri satisfactio.

*Quæst. 12. arti. 3.

CONCLVSIO.

Cum per satisfactionẽ tolli debeat offensa præcedentis peccati, offensæ autem ablatio sit amicitiæ diuinæ restitutio, quæ per quoduis peccatum impeditur: fieri non potest, vt homo de vno peccato satisfaciat, alio retento.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ quidam dixerunt, ꝙ potest de vno peccato satisfieri sine alio, vt Magister in littera * dicit: sed hoc non potest esse. Cum enim ꝑ satisfactionem tolli debeat offensa præcedens, oportet, ꝙ talis sit modus satisfactionis, qui competat ad tollendam offensam: offensæ autem ablatio est amicitiæ restitutio, & ideo si aliquid sit quod amicitiæ restitutionẽ impediat, etiam apud homines satisfactio esse non potest. Cum ergo quodlibet peccatum amicitiam charitatis impediat, quæ est hominis ad Deum, impossibile est vt homo de vno peccato satisfaciat, alio retento: sicut nec homini satisfaceret, qui pro alapa ei data, se ei prosterneret, & aliam similem daret.

*Lib. 4. Sent. distin. 15.

AD primum ergo dicendum, ꝙ quia peccata non habent connexionem ad inuicem in aliquo vno, vnum potest quis incurrere sine alio: sed vnũ & idem est secundum quod omnia peccata remittuntur, & ideo remissiones diuersorum peccatorum connexæ sunt; & ideo de vno sine alio, satisfactio fieri non potest.

AD secundum dicendum, ꝙ in obligatione debiti non est nisi inæ-

si inæqualitas iustitiæ opposita, quia vnus rem alterius habet: & ideo ad restitutionem non exigitur, nisi ꝙ restituatur æqualitas iustitiæ, quod quidem potest fieri de vno debito & non de alio. Sed vbi est offensa, ibi est inæqualitas non tantum iustitiæ opposita, sed etiã amicitiæ: & ideo ad hoc ꝙ per satisfactionem offensa tollatur, non solum oportet, ꝙ æqualitas iustitiæ restituatur per recompensationem æqualis pœnæ, sed etiam ꝙ restituatur amicitiæ æqualitas, quod nõ potest fieri dũ aliquid est quod amicitiam impediat.

AD tertium dicendũ, ꝙ vnũ peccatum suo pondere ad aliud trahit, vt Gregorius dicit * . Et ideo qui vnũ peccatum retinet, non sufficienter causas alterius peccati excidit.

Lib. 25. mor. ca. 2. & homil. 11. in Ezechielem

ARTIC. II.

55 *Vtrum aliquis de illis peccatis quæ sibi per contritionem dimissa fuerunt satisfacere possit, extra charitatem existẽs.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ qui de omnibus peccatis contritus fuit prius, & postea in peccatum incidit, de alijs peccatis quæ sibi per contritionem dimissa fuerunt, satisfacere possit extra charitatem existens: dixit enim Daniel Nabuchodonosor, Dan. 4. Peccata tua eleemosynis redime: sed ipse adhuc peccator erat, quod sequens pœna demonstrat: ergo potest in peccato existens satisfacere.

¶ 2 Præterea, Nemo scit vtrũ amore, an odio dignus sit Eccleſiast. 9. Si ergo non possit fieri satisfactio nisi ab eo qui est in charitate, nullus sciret se satisfecisse; & hoc est inconueniens.

¶ 3 Præterea, Ex intentione quam homo habet in principio actus, totus actus informatur: sed pænitens quando pænitentiam inchoauit, in charitate erat: ergo tota satisfactio sequẽs, ex illa charitate intentionẽ informante efficaciam habebit.

¶ 4 Præterea, Satisfactio consistit in quadã adæquatione culpæ ad pœnam: sed talis adæquatio pœnæ potest etiã fieri in eo q charitatẽ non habet: ergo, &c.

SED contra, Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas: sed satisfactionis virtus est delere delicta: ergo sine charitate non habet suam virtutem.

¶ Præterea, Præcipuũ opus in satisfactione est eleemosyna: sed eleemosyna extra charitatẽ facta non valet, vt patet primæ Corin. 13. Si distribuero in cibos pauperũ, &c. ergo nec satisfactio aliqua est cum peccato mortali.

CONCLVSIO.

Cum opera extra charitatẽ facta, Deo accepta non sint, non potest quispiam, extra charitatem Dei existens, pro peccatis ante per contritionem dimissis satisfacere.

RESPONDEO dicendum, ꝙ quidam dixerunt, ꝙ postquam omnia peccata per præcedentem contritionem remissa sunt, si aliquis ante satisfactionem peractã in peccatum decidat, & in peccato existens satisfaciat, satisfactio talis ei valeat, ita quod si in peccato moreretur, in inferno de illis peccatis non puniretur. Sed hoc non potest esse, quia in satisfactione oportet, quod amicitia restituta, etiam iustitiæ æqualitas restituatur, cuius contrarium amicitiam tollit: vt Philosophus in 9. Ethi. * dicit. Aequalitas autem in satisfactione ad Deum, Lib. 9. ex c. 4. à medio

non est secundum æquiualentiã, sed magis secundũ acceptationẽ ipsius: & ideo oportet, etiã si iã offensa sit dimissa per præcedentẽ cõtritionẽ, ꝙ opera satisfactoria sint Deo accepta, qđ dat eis charitas: & ideo sine charitate opera facta non sunt satisfactoria.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ consilium Danielis intelligitur, quod à peccato cessaret & pæniteret; & sic per eleemosynas satisfaceret.

AD secundum dicendũ, ꝙ sicut homo nescit pro certo vtrũ charitatem habuerit in satisfaciendo, vel habeat; ita etiam nescit pro certo vtrum plenè satisfecerit: & ideo dicitur Eccles. 5. de propitiato peccato, noli esse sine metu. Nec tamen exigitur, ꝙ propter hunc metum homo satisfactionem expletam iteret, si conscientiã peccati mortalis nõ habeat: quamuis enim pœnam nõ expiet ꝑ huiusmodi satisfactionem, tamen non incurrit reatum omissionis ex satisfactione neglecta: sicut nec ille qui accedit ad Eucharistiã sine conscientia peccati mortalis, cui subiacet, reatũ indignæ sumptionis incurrit.

AD tertium dicendum, quòd intentio illa interrupta est per peccatum sequens: & ideo non dat vim aliquam operibus post peccatum factis.

AD quartum dicendũ, quòd non potest fieri adæquatio sufficiens, nec secundum diuinam acceptationem, nec secundũ æquiualentiam: & ideo ratio illa non sequitur.

ARTIC. III.

Vtrum homini, postquam charitatem habuerit, valere incipiat satisfactio præcedens.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, ꝙ postquam homo charitatem habuerit, valere incipiat satisfactio præcedens. Quia super illud Leu. 25. Si attenuatus frater tuus &c. dicit * glos. ꝙ fructus bonæ conuersationis debent computari ex eo tempore quo peccauit: sed non computarentur, nisi aliquam efficaciam acciperent ex charitate sequẽti: ergo post charitatẽ recuperatã valere incipiũt.

* Glos. interl. ibid. sup illud. Computabũtur fructus ex eo tẽpore.

¶ 2 Præterea, Sicut efficacia satisfactionis impeditur per peccatum, ita efficacia Baptismi impeditur per fictionem: sed Baptismus incipit valere recedente fictione *: ergo & satisfactio recedente peccato.

*3. part. q. 69. ar. 9. & 10.

¶ 3 Præterea, Si alicui pro peccatis commissis iniuncta fuerint ieiunia, & in peccatum cadens ea perfecerit, non iniungitur, cũ iterum cõfitetur, vt ieiunia illa iteret. iniungeretur autem ei si per ea satisfactio non impleretur: ergo per pænitentiam sequentem, opera præcedentia satisfaciendi efficaciam accipiunt.

SED contra, Opera extra charitatem facta ideò non erant satisfactoria, quia fuerunt mortua: sed per pænitentiam non viuificantur: ergo nec incipiunt esse satisfactoria.

¶ Præterea, Charitas non informat actum nisi qui ab ipsa aliqualiter procedit: sed opera non possunt esse Deo accepta, ac per hoc nec satisfactoria, nisi sint charitate informata: ergo cũ opera facta extra charitatem, nullo modo ex charitate processerint, vel de cætero procedere possint, nullo modo poterunt in satisfactionem computari.

CONCLVSIO.

Opera extra charitatem facta, per charitatem sequen-

tem non viuificantur, ac per hoc non valet satisfactio præcedens, etiam si charitas sequatur.

RESPONDEO dicendū, quòd quidam dixerūt, quòd opera in charitate facta, quæ viua dicuntur, sunt meritoria vitæ æternæ, & satisfactoria respectu pœnæ dimittendæ: & quòd per charitatem sequentem, opera extra charitatem facta viuificantur quantum ad hoc quòd sunt satisfactoria, sed non quantum ad hoc quòd sunt meritoria vitę ęternę. Sed hoc nō pōt esse: quia vtrunq; habent ex eadem ratione, opera ex charitate facta, scilicet ex hoc quòd sunt Deo grata: vnde sicut charitas adueniens non potest opera extra charitatem facta, grata facere quantum ad vnum, ita nec quantum ad aliud.

AD primum ergo dicendū, ꝙ non debet intelligi quòd fructus computentur à tempore quo primò in peccato fuit, sed à tempore in quo peccare cessauit, quò scilicet vltimò in peccato fuit: vel intelligitur quando statim post peccatum contritus fuit, & fecit multa bona antequam confiteretur. Vel dicendū, quòd quanto est maior contritio, tanto magis diminuit de pœna, & quanto aliquis plura bona facit in peccato existens, magis se ad gratiam cōtritionis disponit: & ideo probabile est, quòd minoris pœnæ sit debitor, & propter hoc deberent à sacerdote discrete computari, ut ei minorem pœnam iniungat, inquantum inuenit eum melius dispositum.

AD secundum dicendum, ꝙ baptismus imprimit characterem in anima, non autem satisfactio: & ideo adueniens charitas, quæ fictionem tollit & peccatum, facit quòd baptismus effectum suum habeat, non autem hoc facit de satisfactione. Et præterea baptismus ex ipso opere operato iustificat, quod nō est hominis, sed Dei: & ideo non eodem modo mortificatur, sicut satisfactio, quæ est opus hominis.

AD tertium dicendū, quòd aliquæ satisfactiones sunt ex quibus manet aliquis effectus in satisfacientibus, etiam postquam actus satisfactionis transijt, sicut ex ieiunio, manet corporis debilitatio; & ex eleemosynarum largitione, substantiæ diminutio: & sic de similibus. Et tales satisfactiones in peccatis factę nō oportet vt iterentur, quia quantum ad hoc quòd de eis manet, per pœnitentiam Deo acceptæ sunt. Satisfactiones autem quæ non relinquunt aliquem effectum in satisfaciente, postquam actus transijt, oportet vt iterentur, sicut orationes & alia huiusmodi. Actus autem interior, quia totaliter transit, nullo modo viuificatur, sed oportet vt iteretur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum opera extra charitatem facta, sint alicuius boni meritoria.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videt, quòd opera extra charitatem facta sint alicuius boni meritoria, saltem temporalis. Quia sicut se habet pœna ad malum actum, ita se habet præmium ad bonum: sed nullum malum factum, apud Deū iustum iudicem est impunitum: ergo nec aliquod bonum irremuneratum, & sic per illud bonum aliquid meretur. 57

¶ 2. Præterea, Merces non datur nisi merito, sed operibus extra charitatem factis merces datur: vnde dicitur Matth. 5. de illis qui propter gloriam humanā opera bona faciunt, quòd receperunt

runt mercedem suam: ergo opera illa fuerunt alicuius boni meritoria.

¶ 3 Prętérea, Duo existentes in peccato, quorum vnus multa bona facit ex genere & circunstantia, alius autem nulla, non æqualiter propinque se habent ad accipiendum bona à Deo, aliàs non esset ei consulendum vt aliquid boni faceret: sed qui magis appropinquat Deo, magis de bonis eius percipit: ergo iste per opera bona quæ facit, aliquid boni à Deo meretur.

¶ 4 SED contra est, quod Augustinus dicit, quòd peccator nõ est dignus pane quo vescitur: ergo non potest aliquid à Deo mereri.

¶ 5 Præterea, Qui nihil est, non potest aliquid mereri; sed peccator cum non habeat charitatem, nihil est, secũdum esse spirituale; ut patet primæ Corin. 13. ergo nón potest aliquid mereri.

CONCLVSIO.

Cum omnia, tam temporalia quàm æterna ex diuina liberalitate nobis donentur: opera bona extra charitatem facta ex condigno, nullius boni meritoria sunt: ex congruo vero, alicuius meritoria dici possunt.

RESPONDEO dicendũ, quòd meritũ proprie dicit̃ actio qua efficitur, ut ei, qui agit, sit iustum aliquid dari: Sed iustitia dupliciter dicit̃. Vno modo ꝓprie, quæ scilicet respicit debitum ex parte recipiẽtis. Alio modo, quasi similitudinariè, quæ scilicet respicit debitum ex parte dantis: aliquid enim decet dantem dare, quod tamen non habet recipiens debitum recipiendi, & sic iustitia dicitur decentia diuinæ bonitatis: sicut Ansel.* dicit, ꝙ Deus iustus est, cum peccatoribus parcit: quia eum decet. Et secundum hoc etiam meritum dupliciter dicitur. Vno modo, actus ille, per quem efficitur, ut ipse agens habeat debitum recipiendi, & hoc vocatur meritum condigni. Alio modo ille per quem efficitur, vt sit debitum dandi in dante secũdum decẽtiam ipsius, & ideo hoc meritum vocatur meritum congrui. Cum autem in omnibus illis, quæ gratis dantur, prima ratio dandi sit amor, impossibile est quòd aliquis proprie sibi debitũ faciat qui amicitia caret: & ideo cum omnia & temporalia & æterna, ex diuina liberalitate nobis donentur, nullus acquirere põt debitum recipiendi aliquod illorum, nisi per charitatem ad Deũ: & ideo opera extra charitatẽ facta, non sunt meritoria ex condigno, neq; æterni neq; temporalis alicuius boni, apud Deũ. Sed quia diuinam bonitatem decet, ut vbicunque dispositionem inuenit, perfectionẽ adijciat: ideo ex merito congrui dicitur aliqs mereri aliquod bonum, per opera bona extra charitatẽ facta: & secũdum hoc opera ista ad triplex bonum valent, scilicet ad temporalium consecutionem, ad dispositionẽ ad gratiã, & ad assuefactionem bonorum operũ. Quia tamen hoc meritum nõ proprie dicitur meritum, ideo magis concedendum est, quòd huiusmodi opera non sint alicuius boni meritoria, quàm quod sint.

AD primum ergo dicendum, quòd sicut Philos. dicit in 8. Ethic.* Quia filius per omnia quæ facere potest, nihil æquale reddere patri potest, his quæ à parte recepit: ideo nunquam pater debitor filij efficitur, & multo minus homo põt propter æquiualentiam operis, dominũ sibi constituere debitorem: & ideo nullũ

*In suo Porsologio. c. 10

*Li. 8. c vltimo à med.

opus

opus nostrũ ex quãtitate suæ bonitatis habet quòd aliquid mereatur, sed habet ex vi charitatis, quæ facit ea, quæ sunt amicorum, esse communia. Vnde quãtumcunque sit opus bonum extra charitatem factum, non facit, proprie loquendo, in homine debitum, aliquid à Deo recipiendi: sed opus malum ex quantitate suæ malitiæ secundum æquiualentiam, pœnam meretur, quia ex parte Dei nõ sunt nobis aliqua mala facta, sicut bona: & ideo quamuis opus malum mereatur pœnam ex condigno, nõ tamẽ opus bonũ sine charitate meretur ex condigno prẹmium.

AD secundum & tertium dicendum, quòd procedunt de merito congrui.

Aliæ autem rationes procedũt de merito condigni.

ARTICVLVS V.

Vtrum opera prædicta valeant ad mitigationem pœnarum infernalium.

58 AD QVINTVM sic pceditur. Videtur, quòd opera prædicta nõn valeant ad pœnę infernalis mitigationem, quia secundum quantitaté culpæ erit quantitas pœnæ in inferno: sed opera extra charitaté facta nõ minuũt quãtitaté peccati: ergo nec infernalis pœnæ.

¶ 2 Præterea, Pœna infernalis quamuis sit duratione infinita, tamen intésione finita est: sed quodlibet finitum consumitur aliqua finita subtractione facta: si ergo opera extra charitatem facta aliquid subtraherét de pœna debita pro peccatis, contingeret tantum multiplicari illa opera, quòd totaliter tolleretur pœna inferni; quod falsum est.

Li. 8.c ltimo à ed.

c. 110. to. 3. ¶ 3 Præterea, Suffragia Ecclesiæ sunt magis efficacia quàm opera extra charitatem facta: sed sicut ait Aug. in Enchirid*. Damnatis in inferno non prosunt suffragia Ecclesiæ: multo ergo minus pœnæ per opera extra charitatem facta mitigantur.

SED contra est, quod idem August. dicit in Enchirid*. Quibus prosunt, aut ad hoc prosunt, vt sit plena remissio, aut certe vt tolerabilior fiat ipsa damnatio. cap. 110. in fin. to 3. & habetur in decretis. 13. q. 2. ca. 22.

¶ Præterea, Magis est, facere bonũ, quàm dimittere malum: sed dimittere malũ semper vitat pœnã etiam in eo qui charitate caret: ergo multo fortius facere bonum.

CONCLVSIO.

Quanquam opera bona, extra charitatem facta, neminem a pœna æterna liberare possint, eam tamen diminuere, quatenus per ea, meritum eius pœna impeditur, dici possunt: temporalis quoque pœna diminutionem vel dilationem huiusmodi opera merentur.

RESPONDEO dicendũ, quòd diminuere pœnam infernalé põt intelligi dupliciter. Vno modo, ita quòd quis liberetur à pœna quam iam meruit: & sic cũ nullus liberetur à pœna nisi sit absolutus à culpa, quia effectus non diminuuntur, neque tolluntur, nisi diminuta vel ablata causa; per opera extra charitatem facta: quæ neque culpam tollere, neque diminuere possunt, pœna inferni mitigari non potest. Alio modo ita quòd meritum pœnæ impediatur: & sic huiusmodi opera minuunt pœnam inferni. Primo, quia homo reatum omissionis euadit, qui huiusmodi opera perficit. Secundo, quia huiusmodi opera aliquo modo ad bonum disponũt, vt homo ex minori contemptu, peccata faciat, atque etiam à multis peccatis per huiusmodi opera retrahatur. Veruntamen diminutionem vel dilationem

lationem temporalis pœnæ merentur huiusmodi opera (sicut patet de Achab. 3. Reg. 21.) Eodem modo, sicut & bonorum temporalium consecutionem. Quidam autem dicunt, quòd diminuunt pœnam inferni non subtrahendo aliquid de ipsa quantum ad substantiam, sed fortificando subiectum, vt melius sustinere possit. Sed hoc non potest esse: quia fortificatio nõ est nisi ex ablatione passibilitatis. passibilitas autẽ est secundum mensuram culpæ: & ideo si culpa non diminuitur, nec subiectũ fortificari põt. Quidã etiã dicunt, quòd diminuitur pœna quantum ad vermem cõscientiæ, licet non quantum ad ignem. Sed hoc etiam nihil est. quia sicut pœna ignis æquatur culpę, ita etiam pœna remorsionis conscientiæ; unde similis ratio est de vtroque.

Et per hoc patet solutio AD obiecta.

QVÆST. XV.

De his, per quæ fit satisfactio, †in tres articulos diuisa.

†concil Trident. sessio. 14 cap. 9. & cap. sunt plures. de pæ-- nit. d. 4.

DEINDE considerandũ est de his per quæ satisfactio fit.

¶ Circa quod quærũtur tria.

¶ Primo, vtrum satisfactionẽ oporteat fieri per opera pœnalia.

¶ Secũdo, vtrum flagella quibus à Deo in hac vita homo punitur, sint satisfactoria.

¶ Tertio, vtrum conuenienter enumerentur opera satisfactoria, cum dicitur, quòd sint tria, scilicet eleemosyna, ieiunium, & oratio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum oporteat fieri satisfactionem per opera pœnalia.

59 Tho. vbi supra. ar 4. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd satisfactionem non oporteat fieri per opera pœnalia, quia per satisfactionem oportet fieri recompensationem ad diuinam offensam: sed nulla recompensatio videtur fieri per opera penalia, quia Deus non delectatur in pœnis nostris: ergo non oportet satisfactionem per opera pœnalia fieri.

¶ 2 Præterea, Quanto aliquod opus ex maiori charitate procedit, tanto minus est pœnale; quia charitas pœnam non habet, ut dicitur primæ Ioannis quarto: si ergo oporteat opera satisfactoria esse pœnalia, quanto magis sunt ex charitate facta, tanto minus erunt satisfactoria; quod falsum est.

¶ 3 Præterea, Satisfacere (vt dicit Ansel*.) est honorem debitum Deo impendere: sed hoc etiã alijs, quàm operibus pœnalibus, fieri potest: ergo satisfactionem non oportet pœnalibus operibus fieri. libro. 1. Cur Deus homo cap. 11.

SED contra est, quòd Greg. dicit*: Iustum est, vt peccator tãto maiora sibi inferat lamenta, per pœnitentiam, quanto maiora sibi intulit damna per culpam. In sensu id habetur 4. Moral. c. 21. post medium.

¶ Præterea, Per satisfactionẽ oportet peccati vulnus sanari ꝑfecte: sed peccatorum medicinæ sunt pœnæ, ut Philosophus dicit in 2. Ethic*. ergo oportet, quòd per pœnalia opera satisfactio fiat. li. 2. ca. 3. ante mediũ.

CONCLVSIO.

Satisfactio, siue referatur ad præteritam offensam, siue ad futuram culpam; per penalia opera fieri asseritur.

RESPONDEO dicendum, quòd satisfactio, vt dictum est*, respectum habet & ad præteritã offensam, pro qua recompensatio fit per satisfactionem, & etiam ad futuram culpam, à qua per eam preseruamur; & quãtum ad vtrũque, exigitur ꝙ satisfactio per Q. 12. ar 3. cor.

opera pœnalia fiat. Recompensatio enim offensæ importat adæquationem, quã oportet esse eius qui offendit ad eum in quem offensa commissa est: adæquatio autem in humana iustitia attenditur per subtractionẽ ab vno, qui plus habet iusto, & additionem ad alterum, cui subtractum est aliquid. Quamuis autem Deo, quantũ est ex eius parte, nihil subtrahi possit, tamen peccator quantũ in ipso est, aliquid ei subtraxit peccando (vt dictum est*) Vnde oportet ad hoc, quòd recompensatio fiat, quòd aliquid subtrahatur à peccante per satisfactionem, quod in honorẽ Dei cedat. Opus autem bonum ex hoc, quòd est huiusmodi, non subtrahit aliquid ab operante, sed magis perficit ipsum. Vnde subtractio non potest fieri per opus bonum, nisi pœnale sit: & ideo ad hoc, quod aliquod opus sit satisfactorium, oportet quòd sit bonum, & in honorem Dei sit, & pœnale, vt per hoc aliquid peccatori subtrahatur. Similiter etiam pœna à culpa futura præseruat, quia non facile homo ad peccata redit, ex quo pœnã expertus est. Vnde secundum Philosophum*, Pœnæ medicinæ sunt.

Q.12 a. 3. ad 4.

li.2.Eth ca.3.antemediũ

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis Deus non delectetur in pœnis, vt sunt pœnæ, delectatur tamen in eis vt sunt iustæ: & sic satisfactoriæ esse possunt.

AD secundum dicendum, ꝙ sicut in satisfactione consideratur pœnalitas, ita & in merito cõsideratur difficultas. Diminutio autẽ difficultatis, quæ est ex parte ipsius actus, diminuit (cæteris paribus) meritum: sed diminutio difficultatis quæ est ex promptitudine voluntatis, non diminuit meritum, sed auget. Et similiter diminutio pœnalitatis ex promptitudine voluntatis, quam facit charitas, non diminuit efficaciam satisfactionis, sed auget.

AD tertium dicendum, quòd debitum pro peccato est recompensatio offensæ, quæ sine pœna peccantis non fit, & de tali debito Anselmus intelligit.

ARTICVLVS II.

Vtrum flagella præsentis uitæ sint satisfactoria. 60

AD SECVNDVM sic proceditur Videtur, ꝙ flagella quibus à Deo in hac vita punimur, non possint esse satisfactoria. Nihil enim potest esse satisfactorium, nisi quod est meritorium, vt ex dictis* patet: sed non meremur, nisi per ea quæ in nobis sunt: cum ergo flagella quibus à Deo punimur, non sint in nobis, videtur, quòd satisfactoria esse non possint.

Quæst. præced. ar.2.

¶ 2 Præterea, Satisfactio tantum bonorum est: sed huiusmodi flagella etiam malis inducuntur, & præcipue eis debentur: ergo non possunt esse satisfactoria.

¶ 3 Præterea. Satisfactio respicit peccata præterita: sed aliquando ista flagella infliguntur illis qui peccata non habent, sicut de Iob patet: ergo videtur, ꝙ non sint satisfactoria.

SED contra est, quod dicitur Rom. 5. Tribulatio patientiã operatur, patientia autem probationem, id est, à peccato purgationem, vt glossa* ibidem dicit: ergo flagella huius vitæ, peccata purgant, & sic sunt satisfactoria.

* Glossa ord.ibidem.

¶ Præterea, Ambr.* dicit. Et si fides, idest, peccati conscientia desit, pœna satisfacit: ergo huius vitæ flagella sunt satisfactoria.

Sup Psal 118.ser. 18-a pr to.4. Refert de Pœnit.d 3.c.41. &c. 44. & habetur 4.sẽtent. di. 15.§.B. & C.

CONCLVSIO.

Flagella & castigationes huius vitæ, quæ à Deo peccatori infliguntur, si aliquo modo fiãt illius patientis, rationem satisfactio-

factionis accipiũt: si minus, hoc est, si eis omnino per impatientiam dissentiat, cum non illius esse dicantur, non satisfactionis, sed vindicationis nomen habent.

RESPONDEO dicendum, quòd recompensatio offensæ præteritę potest fieri ab eo qui offendit, & ab alio. Quando autem fit ab alio, talis recompensatio vindicationis magis, quàm satisfactionis rationem habet: quando autẽ fit ab ipso qui offendit, etiã rationem satisfactionis habet. Vnde si flagella, quæ pro peccatis à Deo infliguntur, fiant aliquo modo ipsius patientis, rationem satisfactionis accipiunt: fiunt autem ipsius inquantum ea acceptat ad purgationem peccatorum eis vtens patienter. Si autem omnino eis per impatientiam dissentiat, tunc non efficiuntur aliquo modo ipsius: & ideo non habent rationem satisfactionis, sed vindicationis tantum.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis illa flagella non sint omnino in potestate nostra, tamen quantum ad aliquid sunt, vt scilicet eis patienter vtamur, & sic homo facit de necessitate virtutem; vnde & meritoria & satisfactoria esse possunt.

AD secundum, dicendum, ꝙ sicut ex eodem igne (vt Greg. dicit*) aurum rutilat, & palea fumat: ita etiam eisdem flagellis & boni purgantur, & mali magis inficiuntur per impatientiam: & ideo quamuis flagella sint communia, tamen satisfactio tantum est bonorum.

Id habet August. lib. 1. de ciui. Dei ca 8. circa finem to. 5.

AD tertium dicendum, quòd flagella respectum habent ad culpam præteritam, semper; sed non semper ad culpam personæ, sed quandoque ad culpam naturæ. Si enim in humana natura nulla culpa præcessisset, nulla pœna fuisset: sed quia culpa in natura præcessit, personæ alicui diuinitus pœna infertur sine culpa personæ, ad meritum virtutis, & cautelam peccati sequentis: & etiam duo hæc necessaria sunt in satisfactione. Oportet enim esse opus meritorium. vt honor Deo exhibeatur, & oportet esse virtutum custodiam, vt à futuris peccatis præseruemur.

Greg. li. 16. Mor. ca. 20.

ARTICVLVS III. 61

Vtrum conuenienter enumerentur opera satisfactoria.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, ꝙ inconuenienter enumerentur opera satisfactoria, cum dicitur, quòd sint tria, eleemosyna, ieiunium, & oratio. Quia opus satisfactorium debet esse pœnale: Sed oratio pœnam non habet, cum sit contra pœnæ tristitiam medicina; secundum delectationem: vnde dicitur Iacob. quinto. Tristatur aliquis vestrum? oret, Aequo animo est? psallat: ergo non debet cõputari īter opera satisfactoria.

¶ 2 Præterea, Omne peccatũ vel est carnale, vel spirituale: sed sicut dicit Hieronymus*, Ieiunio sanantur pestes corporis, oratione pestes mentis: ergo non debet esse aliquod aliud opus satisfactorium.

Super illud Ma. 9. Hoc genus dęmoniorum non &c. tõ. 9

¶ 3 Præterea, Satisfactio est necessaria ad emundationem peccatorum: sed ellemosyna ab omnibus peccatis emundat, Lucæ 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis: ergo alia duo sunt superflua.

¶ 4 SED contra, Videtur, ꝙ debeant esse plura, quia cõtraria contrarijs curãtur: sed multo plura sunt peccatorum genera, quàm tria: ergo debent plura satisfactionis opera computari.

¶ 5 Præ-

¶ 5 Præterea, Peregrinationes, etiam iniunguntur pro satisfactione, & disciplinæ, siue flagellationes; quæ non computantur sub aliquo horum: ergo insufficienter enumerrantur.

Greg.li. 16.Mor. ca.20.

CONCLVSIO.

Cum de diuinis offensis, aliter satisfacere non possimus, quàm vt de tribus illis, quæ sola habemus, bonis, animæ scilicet, corporis ac fortunæ, aliquid ad honorem Dei nobis subtrahamus: hoc autem vel per eleemosynam, ieiunium, aut orationem fiat: recte tria hac assignari opera satisfactionis, manifestum est.

61

Ar.1.huius quę. RESPONDEO dicendum, quòd satisfactio, vt dictum est*, debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahamus ad honorem Dei: nos autem non habemus nisi tria bona: scilicet bona animę, bona corporis, & bona fortunæ, scilicet exteriora. Ex bonis quidem fortunæ subtrahimus nobis aliquid per eleemosynam; sed ex bonis corporis, per ieiunium; ex bonis autem animæ, non oportet ꝙ aliquid subtrahamus nobis quantum ad essentiam: vel quantum ad diminutionem ipsorum, quia per ea efficimur Deo accepti: sed per hoc quòd ea submittimus Deo totaliter, & hoc fit per orationem. Competit etiam iste numerus ex parte illa, qua satisfactio peccatorum causas excidit,* quia radices peccatorum tres ponuntur, primæ Io.2. scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Contra concupiscentiam carnis ordinatur ieiunium, contra concupiscentiam oculorum eleemosyna, & contra superbiam uitæ, ordinatur oratio: ut Augu. dicit super Matt. Competit etiam quantum ad hoc quòd satisfactio est peccatorum suggestionibus aditum nō indulgere, quia omne peccatum uel in Deum committimus, & contra hoc ordinatur oratio. Vel in proximum, & contra hoc ordinatur eleemosyna: Vel in nosipsos, & contra hoc ordinatur ieiunium.

Super illud Ma. 9. Hoc genus dę moniorum non &c. tō.9

Vt habemerus ex parte illa a in Au: & decre locis sunt pra quę. 12.ar.2. in arg. Sed contra, citatis.

AD primum ergo dicendum, quòd secundum quosdam duplex est oratio. Quædam quæ est contemplatiuorum, quorum conuersatio in cœlis est: & talis quia totaliter est delectabilis, non est satisfactoria. Alia est, quæ pro peccatis gemitus fundit, & talis habet pœnam, & est satisfactionis pars. Vel dicendum, & melius, ꝙ quælibet oratio habet rationem satisfactionis, quia quamuis habeat suauitatem spiritus, habet tamen afflictionem carnis, quia vt dicit Grego.* super Ezech. Dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis: vnde & neruus fœmoris Iacob ex lucta angeli emarcuisse legitur, Gene.32.

Hom.14 in Ezec. interme di.&fin.

AD secundum dicendum, ꝙ peccatum carnale dicitur dupliciter, Vno modo, quòd in ipsa delectatione carnis completur; ut gula & luxuria. Alio modo, quod completur in his, quæ ad carnem ordinantur, quamuis non in delectatione carnis, sed in delectatione animę magis perficiatur, vt auaritia: vnde talia peccata sunt quasi media inter spiritualia & carnalia: & ideo oportet, quòd eis etiam aliqua satisfactio respondeat propria, scilicet eleemosyna.

AD tertium dicendum, quòd quãuis singula istorũ triũ ꝑ quãdã conueniẽtiã singulis peccatis approprientur; q̄a cõgruũ est, vt

in quo

in quo quis peccauit, in hoc puniatur; * & quòd peccati commissi, per satisfactionem radix abscindatur: tamen quodlibet horum pro quolibet peccato satisfacere potest. Vnde ei qui non pōt vnum ex his perficere, iniungitur aliud, & præcipue eleemosyna; quæ aliorum uices supplere potest, inquantum alia satisfactionis opera per eleemosynam quisque sibi mercatur * quodammodo in illis quibus eleemosynam tribuit. Vnde non oportet, ꝙ si eleemosyna omnia mundet peccata, propter hoc aliæ satisfactiones superfluant.

Sapient. 11.

Alias mereretur.

AD quartum dicendum, quòd quãuis sint multa peccata in specie, tamẽ omnia alia ad illas tres radices, uel ad illa tria peccatorum genera, quibus diximus* dictas satisfactiones respondere, reducuntur.

In corp. art.

AD quintum dicendum, quòd quicquid ad afflictionem corporis pertinet, totum ad ieiunium refertur: & quicquid in proximi vtilitatem expenditur, totum eleemosynæ rationem habet: & similiter quæcunque latria exhibetur Deo, orationis accipit rationem: & ideo etiam vnũ opus potest habere plures rationes satisfaciendi.

QVÆSTIO XVI.

De suscipientibus sacramentum pœnitentiæ, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de suscipientibus sacramentum pœnitentiæ.

¶ Circa quod queruntur tria.

¶ Primo, utrum pœnitentia possit esse in innocentibus:

¶ Secundo, vtrum in sanctis, qui sunt in gloria.

¶ Tertio, vtrum in angelis, seu bonis seu malis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pœnitentia possit esse in innocentibus. 62

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd in innocentibus pœnitẽtia esse non possit. Quia pœnitentia est commissa mala plangere: sed innocentes nullum malum cõmiserunt: ergo in eis pœnitentia non est.

Thom. 4 di. 14. q. 1. ar. 3. q. 2. & sequent.

¶ 2 Præterea, Pœnitentia ex suo nomine importat pœnam: sed innocentibus non debetur pœna: ergo non est in eis pœnitentia.

¶ 3 Præterea, Pœnitentia in idem coincidit cum vindicatiua iustitia, sed omnibus existentibus innocentibus uindicatiua iustitia locũ non haberet: ergo nec pœnitentia, & ita non est in innocentibus.

SED contra, Omnes uirtutes simul infunduntur: sed pœnitentia est uirtus: cum ergo in baptismo innocẽtibus infundantur aliæ virtutes*, infũditur etiam & pœnitentia,

vt dicitur in 3. p. q. 69. artic. 6.

¶ Præterea, Ille qui nunquam fuit infirmus corporaliter, dicitur sanabilis: ergo & similiter ille qui nunquam fuit infirmus spiritualiter. Sed sicut sanatio in actu à vulnere peccati, non est nisi per actum pœnitentiæ, ita nec sanabilitas nisi per habitum pœnitentiæ: ergo ille qui nunquam habuit infirmitatem peccati, habet habitum pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

Cum innocentes in statu innocentiæ, peccata nulla commiserint, committere autem possint, licet in ijs non sit actus pœnitentiæ, habitus tamen constitui debet, si gratiam scilicet habeant, cum qua omnes virtutes infunduntur.

RESPON-

RESPONDEO dicendum, quòd habitus medius est inter potentiam & actum; & quia remoto priori, remouet posterius non autem econuerso: ideo remota potentia ad actum, remouetur habitus, non autem remoto actu. Et quia subtractio materiæ tollit actum, propter hoc, quòd actus non potest esse sine materia in quam transit: ideo habitus alicuius virtutis competit alicui, cui non suppetit materia propter hoc qđ suppetere potest, & ita in actum exire, Sicut pauper homo potest habere habitũ magnificẽtiæ, sed non actum * quia non habet magnitudinem diuitiarũ, quę sũt materia magnificentiæ†, sed potest habere habitum. Et ideo cùm innocentes in statu innocentiæ non habeant peccata cõmissa, quę sunt materia pænitentiæ, sed possunt habere: actus pænitẽtiæ in eis esse non potest, sed habitus potest: & hoc, si gratiam habeant cũ qua omnes virtutes infunduntur*.

*Vt dicitur in 2.2.q.135 art.3.ad 4.

† Vt ibidem in corp.dicitur.

* Vt dictum est 2.2.quę.110.art. 3.& 4.& 3.par.q. 62. arti. 2.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis non commiserint possũt tamen cõmittere; & ideo eis habitum pænitentiæ habere competit. Sed tamen habitus iste numquam in actum exire potest, nisi fortè respectu venialium peccatorum: quia peccata mortalia tollunt ipsum. Nec tamen est frustra: quia est perfectio potentiæ naturalis.

AD secundum dicendũ, quòd quãuis nõ sit debita in eis pœna actu, tamen in eis possibile est aliquid esse, pro quo eis pœna debeatur.

AD tertium dicendum, quòd remanente potentia ad peccandum, adhuc haberet locum vindicatiua iustitia secundum habitum; quamuis non secundum actum, si peccata actu non essent.

ARTIC. II.

Vtrum sancti homines qui sunt in gloria, habeãt pænitentiã.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ sancti homines qui sunt in gloria, non habeant pænitentiam. Quia sicut dicit Grego. in Moral*. Beati peccatorum recordantur, sicut nos sani, sine dolore dolorum memoramur: sed pænitentia est dolor cordis: ergo sancti in patria non habent pænitentiam.

Lib. 4. Moral. circa finem lib.

¶ 2 Præterea, Sancti in patria sunt Christo conformes: sed in Christo nõ fuit pænitentia, quia nec fides, quæ est principium pænitentiæ: ergo nec in sanctis in patria erit pænitentia.

¶ 3 Præterea, Frustrà est habitus qui ad actũ non reducitur: sed sancti in patria non pænitebũt actu, quia sic esset eis aliqd contra votum: ergo non est in eis habitus pænitentiæ.

¶ 4 SED contra, Pænitentia est pars iustitiæ: sed iustitia est perpetua & immortalis, & in patria remanebit: ergo & pænitentia.

¶ 5 Præterea, in vitis patrum legitur à quodam patre dictum, quòd etiam Abraham pænitebit de hoc, quod non plura bona fecerit: sed magis debet homo pænitere de malo commisso, quàm de bono omisso, ad quod non tenebatur (quia de tali bono loquitur:) ergo erit ibi pænitentia de malis commissis.

CONCLVSIO.

Sicut virtutes cardinales remanebunt in patria, ita etiã pænitentiam, quæ est pars virtutis cardinalis, scilicet iustitiæ, habebunt sancti, qui sunt in gloria.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ virtutes cardinales remanebunt in patria: sed secundũ actus quos habent in fine suo: & ideo cũ pænitentia virtus, sit pars iustitiæ, quæ est virtus cardinalis, quicũque habet habitum pænitentiæ in hac vita, habebit in futura: sed non habebit eundem actum quem nunc habet, sed alium, scilicet gratias agere Deo pro misericordia relaxante peccata.

AD primum ergo dicendum, ꝙ illa auctoritas probat, * ꝙ nõ habent eundem actum quem hic habet pænitentia: & hoc concedimus.

Est Gregorij, citata in arg. 1.

AD secundum dicendum, ꝙ Christus non potuit peccare: & ideo materia huius virtutis non competit sibi nec actu, nec potẽtia: & propter hoc, non est simile de ipso & de alijs.

AD tertium dicendum, quòd pænitere proprie loquẽdo, prout dicit actum pænitentiæ, qui nunc est, non erit in patria: nec tamen habitus frustra erit, quia alium actum habebit.

QVartum cõcedimus. Sed quia quinta ratio probat ꝙ etiam idẽ actus pænitentiæ erit in patria, qui modo est:

Ideo dicendum AD Quintum, ꝙ voluntas nostra in patria omnino erit conformis voluntati Dei. Vnde sicut Deus voluntate antecedente vult omnia esse bona, & per consequens, nihil esse mali; non autem voluntate consequente: ita etiam est de beatis; & talis voluntas improprie dicitur ab illo sancto patre pænitentia.

ARTIC. III.

Vtrum angelus sit susceptiuus pœnitentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ etiã angelus seu bonus, seu malus sit susceptiuus pænitẽtiæ. Quia timor est initium pœnitentiæ, sed in eis est timor., Iac. 2. Dæmones credunt, & contremiscunt: ergo in eis potest esse pænitentia.

¶ 2 Præterea, Philosophus dicit in 9. Ethic. * ꝙ pænitudine replentur mali, & hæc est maxima pœna eis: sed dæmones maxime sunt praui, nec aliqua pœna eis deest; ergo dæmones possunt pænitere.

Lib. 9. Ethic. c. 4. parum ante fin.

¶ 3 Præterea, Facilius mouetur aliquid in id quod est secundum naturam, quàm in id quod est contra naturam: sicut aqua, quæ per violentiam calefacta est, etiam per seipsam ad naturalem proprietatem redit. Sed angeli possunt mutari in peccatũ, quod est contra communẽ naturam eorum. Ergo multo fortius possunt reuocari in id quod est secundũ naturam. Sed hoc facit pœnitentia: ergo sunt susceptibiles pœnitentiæ.

¶ 4 Præterea, Idem iudicium est secundum Dama. † de angelis & de animabus separatis: Sed in animabus separatis potest esse pænitentia, vt quidam dicunt; sicut in animabus beatis, quæ sũt in patria: ergo & in angelis potest esse pænitentia.

Lib. 2. ortho. fidei, c. 4. in fine.

SED contra, Per pænitentiã homo consequitur veniã de peccato commisso: sed hoc est impossibile in angelis: ergo non sunt susceptibiles pænitentiæ.

¶ Præterea, Damasc. dicit, ꝙ homo fungitur pænitentia propter corporis infirmitatem: sed angeli sunt incorporei: ergo in eis non potest esse pænitentia.

CONCLVSIO.

Pænitentia, secundum quod est passio, competit malis angelis, nullo modo autem in angelis bea-

beatis esse potest: secūdū verò quod est virtus, nō potest esse in malis angelis, cum peccatum illorum sit irremissibile.

RESPONDEO dicendū, ꝙ pænitentia in nobis dupliciter accipitur. Vno modo, secundum quod est passio: sic autem nihil aliud est, quàm dolor vel tristitia de malo commisso: & quāuis secundum quod est passio, nō sit nisi in concupiscibili, tamen aliquis actus voluntatis similitudinariè pænitentia dicitur, quo quis scilicet detestatur quod fecit: sicut etiam amor, & aliæ passiones dicuntur in intellectiuo appetitu. Alio modo accipitur secundum quod est virtus, & hoc modo detestari malum commissū cum emendationis proposito & intentione expiandi, vel Deum placandi de offensa commissa, est actus eius. Detestatio autem mali competit alicui, secundum qđ habet ordinem naturalem ad bonum: & quia in nulla creatura talis ordo vel inclinatio totaliter tollitur, ideo etiam in damnatis talis detestatio manet, & per cōsequens, pænitentiæ passio vel simile: vt dicitur Sapien. 5. Intra se pænitentiam agentes, &c. Et hæc quidem pænitentia cum nō sit habitus, sed passio vel actus, nullo modo in beatis Angelis esse potest, in quibus peccata commissa non præcesserūt: sed in malis Angelis est, cum sit eadem ratio de ipsis, & de animabus damnatorum: quia secundum * Dam. Quod hominibus est mors, hoc Angelis est lapsus. Sed peccatum Angeli est irremissibile: & quia peccatum, vt remissibile est vel expiabile, est propria materia ipsius virtutis, quæ pænitentia dicitur; ideo cum materia non possit eis competere, non adest eis potentia exeundi in actum, & ideo nec habitus eis conuenit: & ideo Angeli susceptiui virtutis pœnitentiæ esse non possunt.

* Lib. 2. ortho. fid. c. 4. in fin.

AD primum ergo dicendum, ꝙ ex timore in eis generatur aliquis pænitentiæ motus, sed non quę sit virtus. Et similiter dicendum. AD Secundum,

AD tertium dicendum, quòd quicquid in eis est naturale, totum est bonum, & ad bonum, inclinans: sed liberū arbitrium in eis, est in malo obstinatum: & quia motus virtutis & vitij non sequitur inclinationē naturæ, sed magis motū liberi arbitrij: ideo non oportet, ꝙ quamuis naturaliter inclinent ad bonū, ꝙ motus virtutis in eis sit, vel esse possit.

AD quartum dicendū, quòd non est eadem ratio de Angelis sanctis, & de animabus sanctis: quia in animabus sanctis præcessit vel pręcedere potuit peccatū remissibile, non autem in Angelis: & ita, quamuis sint similes quantum ad statum præsentem; nō tamen quantum ad statū præteritum: quem pænitentia respicit directè.

QVAEST. XVII.

De potestate clauium † in tres articulos diuisa.

† Cōcil. Tridēt. sess. 14. de sacramēto pęnit. can. 15. extraua. quia quorundam de verborū signifi.

CONSEQVENTER considerandum est de potestate ministrorum huius sacramēti, quæ ad claues pertinet. Circa qđ primo videndum est de clauibus. Secundo, de excommunicatione. Tertio, de indulgētia: hæc enim duo sunt annexa potestati clauium. Circa primum considerandа sunt quatuor. Primo, de entitate & quidditate clauiū, & vsu earum. Secundo, de effectu earum. Tertio, de ministris clauium. Quarto, de his in quibus potest exerceri vsus clauium.

Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum claues in Ecclesia esse debeant.

¶ Secundo, vtrum clauis sit potestas ligandi atque soluendi, &c.

¶ Tertio, vtrum sint duæ claues, vel tantum vna.

ARTICVLVS I.
Vtrum claues in Ecclesia esse debeant.

65 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd claues in Ecclesia esse non debeant. Non enim requiruntur claues ad intrandum domum, cuius ostium est apertum: sed Apoc. 4. dicitur, Vidi, & ecce in cęlo ostium apertum, quod Christus est, qui de se ipso dicit, Ioan. 10. Ego sum ostium: ergo ad introitum cæli, Ecclesia clauibus non indiget.

Tho. 4. dist. 18. q. 1. art. 1. q. 1. & sequent.

¶ 2 Præterea, Clauis est ad aperiendum & claudendum: sed hoc solius Christi est, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit: Apoca. 3. ergo Ecclesia in ministris suis claues non habet.

¶ 3 Præterea, Cuicunque clauditur cælum, aperitur infernus; & econtrariò: ergo quicunque habet claues cæli, habet claues inferni. Sed Ecclesia non dicitur habere claues inferni: ergo nec claues cæli habet.

SED contra est, quod dicitur Matth. 16. Tibi dabo claues regni cælorum.

¶ Præterea, Omnis dispensator debet habere claues eorum quæ dispensat: sed ministri Ecclesiæ sunt dispensatores diuinorum mysteriorum, vt patet 1. Corint. 4. ergo debet habere claues.

CONCLVSIO.

Cum Christus claues regni cælorum habuerit, hoc est, potestatem aperiendi & claudendi regni cælorum, potuit eas dare Ecclesiæ. Quod re vera effectum est, cum ex latere illius dormientis in cruce Sacramenta fluxerunt, quibus Ecclesia fabricata est.

RESPONDEO dicendú, quòd in corporalibus clauis dicitur instrumentum, quo ostium aperitur: regni autem ostium nobis per peccatum clauditur & quantum ad maculam, & quantú ad reatum pœnæ: & ideo potestas, qua tale obstaculum remouętur, dicitur clauis. Hæc autem potestas est in diuina Trinitate per auctoritaté, & ideo dicitur à quibusdam, quod habeat clauem auctoritatis: sed in Christo homine fuit hæc potestas ad remouendum prædictum obstaculum, per meritum passionis, quæ etiam dicitur ianuam aperire. Et ideo dicitur, secundum quosdam, habere claues excellentiæ: Et quia ex latere Christi dormientis in cruce sacramenta fluxerunt, ex quibus Ecclesia fabricatur, ideo in sacraméntis Ecclesiæ efficacia passionis manet: & propter hoc etiam ministris Ecclesiæ, qui sunt dispensatores sacramentorum, potestas aliqua ad prædictum obstaculum remouédum est collata, non propria, sed virtute diuina & passionis Christi: & hæc potestas metaphorice clauis Ecclesiæ dicitur, quę est clauis ministerij.

AD primum ergo dicendú, quod ostium cœli, quantum est de se, semper est apertú: sed alicui clausum dicitur propter impedimentum intrandi in cælum, quod in ipso est: impedimentum autem totius humanæ naturæ ex peccato primi hominis consecutum, per passionem Christi amotum est; & ideo Ioannes post passionem vidit in cælo ostiú apertú: sed adhuc quotidie alicui manet clausum propter peccatú originale, quod

quod cótraxit, vel actuale quod commisit: & propter hoc indigemus sacramentis & clauibus Ecclesiæ.

AD secundum dicendum, ꝙ hoc intelligit de clausione, qua limbum clausit, ne aliquis vltra in illũ descendat: & de apertione, qua paradisum aperuit, remoto impedimento naturæ per suã passionem.

AD tertium dicendum, quòd clauis inferni, qua aperitur & clauditur, est potestas gratiã cóferendi; per quam homini aperitur infernus, vt de peccato educatur, quod est inferni porta; & clauditur, ne vltra homo in peccatum labatur, gratia sustétatus. Potestas auté gratiam conferédi solius Dei est, & ideo clauem inferni sibi soli retinuit. Sed clauis regni est potestas etiam dimittédi reatum pœnæ temporalis, qui manet, per quem homo à regno prohibetur; & ideo magis potest homini dari clauis regni, quàm clauis inferni, nõ.n.idem sunt, vt ex dictis * patet. Aliquis enim de inferno educitur per remissionem æternæ pœnæ, qui nõ statim in regnũ introducitur propter reatũ temporalis pœnæ, qui manet. Vel dicendum, vt quidam dicunt, ꝙ eadem est clauis inferni, & cæli: quia ex hoc ipso, ꝙ alicui aperitur vnũ, clauditur alterũ, sed denominatur à digniori.

In istamet solutione.

66

* Magister lib. 4. senté. dist. 18. §.B.

† Hierony. super illud Matthæ. 16. Tibi dabo claues regni, &c. to. 9.

ARTIC. II.

Vtrum clauis sit potestas ligandi & soluendi, &c.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ clauis nõ sit potestas ligandi & soluendi, qua ecclesiasticus iudex dignos recipere, indignos excludere debet à regno, vt ex littera * habet: & ex gloss. Hierony. † Matth. decimosexto, Potestas enim spiritualis in sacramento collata est idem quod character: sed clauis & character non videntur idem esse: quia per characterem homo ad Deum cóparatur, per claues auté ad subditos: ergo clauis non est potestas.

¶ 2 Præterea, Iudex ecclesiasticus non dr̃ nisi ille, qui habet iurisdictionem, quæ simul cũ ordine non datur: sed claues in ordinis susceptione conferũtur ergo non debuit de ecclesiastico iudice in definitione clauiũ mentio fieri.

¶ 3 Præterea, Ad id quod aliquis habet ex seipso, non indiget aliquã potestate actiua, per quam inducatur ad actum: sed eo ipso quo aliquis est dignus, ad regnum admittitur: ergo nõ pertinet ad potestatem clauium, dignos ad regnum admittere.

¶ 4 Præterea, Peccatores indigni sũt regno: sed ecclesia pro peccatoribus orat vt ad regnum perueniant: ergo nõ excludit indignos, sed magis admittit, quantum in se est.

¶ 5 Præterea: In omnibus agẽtibus ordinatis vltimus finis ꝑtinet ad principale agens, non ad agens instrumentale: sed principale agens ad salutem hominis est Deus: ergo ad Deum pertinet ad regnum admittere, quod est vltimus finis, & non ad habẽtem claues, qui est sicut instrumentum vel minister.

CONCLVSIO.

Cum cœlum iam per passionem Christi apertum sit, non absolute, sed iuxta dignitatem vel indignitatem eorum quibus cœlum, aut aperitur, aut clauditur, clauis dicitur potestas ligandi & soluendi.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ secundum Philosophum in 2. de Anima, * potentiæ per actus definiuntur: vnde cum clauis Li. 2, de anima tex. 33.

sit potentia quædam, oportet, quòd per actum siue vsum suũ definiatur, & quòd in actu obiectum exprimatur; à quo speciem recipit actus, & modus agendi, ex quo apparet potentia ordinata. Actus autem potestatis spiritualis non est vt cælum aperiat absolutè, quia iam apertum est (vt dictum* est) sed vt quantum ad hunc aperiat: quod quidem ordinatè fieri non potest, nisi eius idoneitate cui aperiendum est cælum, pensata: & ideo in prædicta* definitione clauis, ponitur genus, scilicet potestas; & subiectum potestatis, scilicet iudex ecclesiasticus; & actus .s. excludere & recipere, secundum duos actus materialis clauis, qui sunt aperire & claudere, cuius obiectum tangit in hoc quod dicit, à regno; modus autem in hoc quod dicit, dignos, & indignos in illis in quos actus exercetur, pensatur.

Arti. 1. huius q. ad 1.

Posita in arg. 1. huius artic.

AD primum ergo dicendum, quòd ad duo, quorum vnum est causa alterius, vna potestas ordinat: sicut in igne calor ad calefaciendum & dissoluendum: & quia omnis gratia & remissio in corpore mystico, ex capite suo prouenit: ideo eadem potestas esse videtur per essentiam qua sacerdos conficere potest, & qua potest soluere & ligare, si iurisdictio adsit: nec differt nisi ratione secundum quod ad diuersos effectus cõparatur: sicut etiam ignis dicitur secundum aliam rationẽ calefactiuus & liquefactiuus. Et quia nihil est aliud character ordinis sacerdotalis, quàm potestas exercendi illud, ad quod principaliter ordo sacerdotij ordinatur sustinendo; oportet, quòd sit idẽ quod spiritualis potestas. ideo character & potestas conficiendi, & potestas clauiũ, est vnũ & idẽ per essentiã, sed differt rõne.

AD secundum dicendũ, quòd omnis potestas spiritualis datur cum aliqua cõsecratione; & ideo clauis cum ordine datur: sed executio clauis indiget materia debita, quæ est plebs subdita per iurisdictionem, & ideo antequam iurisdictionem habeat, habet claues, sed non habet actum clauiũ: & quia clauis per actum definitur, ideo in definitione clauis ponitur aliquid ad iurisdictionẽ pertinens.

AD tertium dicendum, quòd aliquis potest esse dignus aliquo dupliciter: aut ita quòd ipsũ habendi ius habeat, & sic quilibet dignus iam habet cælum apertũ: aut ita, quòd insit ei aliqua congruitas ad hoc, quòd ei detur, & sic dignos, quibus nondum totaliter apertum est cælũ potestas clauiũ recipit.

AD quartum dicendũ, quòd sicut Deus non obdurat impartiẽdo malitiam, sed non conferendo gratiam: ita sacerdos dicitur excludere, non quòd impedimentũ ad intrandũ ponat, sed quia impedimentum positum nõ amouet, quia ipse amouere non potest, nisi prius Deus amouerit: & ideo rogatur Deus vt ipse absoluat, vt sic sacerdotis absolutio locũ habeat.

AD quintum dicendũ, quòd actus sacerdotis non est immediatè super regnum, sed super sacramenta, quibus homo ad regnum peruenit.

ARTIC. III.

Vtrum sint duæ claues, vel tantum vna. 67

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd non sint duæ claues, sed tantum vna. Ad vnã enim seram nõ requiritur nisi vna clauis: sed sera ad quam amouẽdam ordinantur ecclesiæ claues, est peccatũ: ergo contra vnum peccatum non indi-

Extra de ligã. quia quorundam de verbor. signifi.

indiget ecclesia duabus clauibus.

¶ 2 Præterea, Claues in collatione ordinis conferuntur: sed scientia non est semper ex infusione, sed quandoque ex acquisitione; nec ab omnibus ordinatis habetur, sed à quibusdam non ordinatis habetur: ergo scientia non est clauis, & sic est vna tantū clauis, scilicet potestas iudicādi.

¶ 3 Præterea, Potestas quam habet sacerdos sup̄ corpus Christi mysticum, depēdet ex potestate quā habet super corpus Christi verum: sed potestas conficiēdi corpus Christi verū, est vna tantū: ergo etiā potestas q̄ respicit corpus Christi mysticum, est vna tm̄. Sed hæc est clauis: ergo, &c.

¶ 4 SED contra, videtur q̄ sint plures, quàm duæ, quia sicut ad actū hominis requiritur sciētia & potentia, ita & voluntas: sed scientia discernendi ponitur clauis, & similiter potentia iudicandi: ergo & voluntas absoluendi debet dici clauis.

¶ 5 Præterea, Tota Trinitas peccatū remittit: sed sacerdos p̄ claues est minister remissionis peccatorū: ergo dēt habere tres claues, vt Trinitati cōfiguretur.

CONCLVSIO.

Cum actus clauis requirat idoneitatem ex parte recipientis, duplex clauis esse dicitur: quarum vna ad iudiciū de idoneitate eius qui absoluendus est, quæ scientia discernēdi dicitur, altera ad absolutionem ipsam pertinet, quæ potestas iudicandi appellatur.

RESPONDEO dicendū, quòd in omni actu, qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duo sunt necessaria ei, qui debet actum illū exercere; scilicet iudicium de idoneitate recipiētis, & expletio actus. Et ideo etiā in actu iustitiæ, p̄ quam redditur alicui hoc quo dignus est, oportet esse iudiciū quo discernatur an iste sit dignus, & ipsā redditionē: & ad vtrunq; horū auctoritas quædā siue potestas exigit̄. Non .n. dare possumus nisi qđ in potestate nostra habemus: nec iudiciū dici pōt, nisi vim coactiuā habeat, eo q̄ iudiciū ad vnū iam terminatur; q̄ quidem determinatio in speculatiuis fit p̄ virtutē primorū principiorū, quibus resisti nō pōt: & in rebus practicis per vim imperatiuā in iudicante existentē. Et quia actus clauis requirit idoneitatē in eo, in quem exercetur, q̄a recipit per clauē iudex ecclesiasticus dignos, & excludit indignos, vt ex dicta definitione* patet: ideo indiget iudicio discretionis, quo idoneitatē iudicet: ex ipso receptionis actu, & ad vtrunq; horū potestas quædā siue auctoritas requirit̄. Et secundū hoc sunt duæ claues, quarū vna pertinet ad iudicium de idoneitate eius q̄ absoluēdus est; & alia, ad ipsā absolutionem: & hæ duæ claues non distinguuntur in essentia auctoritatis, quia vtraq; ad officium idem competit: sed ex cōparatione ad actus, quorum vnus aliū præsupponit.

* In art. præced. arg. 1. posita.

AD primum ergo dicendū, q̄ ad vnā serā aperiendā vna clauis immediatè ordinatur: sed nō est inconueniens, q̄ vna ad actū alterius ordinetur, & sic est in proposito. Secunda enim clauis, quæ dicitur potestas ligādi & soluēdi, est quæ immediatè serā aperit peccati: sed clauis quæ dr̄ sciētia ostēdit, cui aperiēda sit sera illa.

AD secundum dicendum, q̄ circa clauē scientiæ duplex est opinio. Quidam enim dixerunt, quòd scientia secundum quod est habitus aquisitus vel infusus dicitur hic clauis: & quod non est principalis clauis, sed in

ordine ad aliam clauem dicitur clauis, & ideo quando est sine alia, non dicitur clauis: sicut in viro literato, qui non est sacerdos. Et licet hac claui quandoq; aliqui sacerdotes careant, quia neque habent scientiam acquisitam neque infusam, qua absoluere & ligare possint: tamen quandoque industria naturali ad hoc vtuntur, quæ secundum eos clauiola dicitur: & sic clauis scientiæ, quamuis cum ordine non tradatur, traditur tamen cum ordine, q sit clauis: quod prius non erat: & hæc videtur opinio Magistri fuisse *. Sed hoc non videtur verbis Euangelij concordare, quæ claues Petro dandas promittunt, & ita non solú vna, sed duæ in ordine dãtur. Et propter hoc alia opinio est, q scientia quæ est habitus, non est clauis, sed auctoritas actum scientię exercendi, quæ quandoque sine scientia est, quandoq; auté scientia sine ipsa, sicut patet etiam in iudicijs secularibus. Aliq̃s enim iudex secularis habet auctoritatem iudicandi, qui non habet iuris scientiam: & aliquis econtrario habet iuris scientiam, qui nõ habet auctoritatem iudicandi. Et quia actus iudicij ad quem aliquis ex auctoritate suscepta ordinatur, non autem ex scientia habita, sine vtroque bene fieri non potest: ideo auctoritas iudicandi, quæ clauis est scientiæ, sine scientia non potest sine peccato accipi; sed sciétia sine auctoritate sine peccato haberi põt.

*Lib. 4. sentent. dist. 19. §. A.

AD tertium dicendum, quòd potestas conficiendi est ad vnum tantum actum, alterius generis: & ideo non connumeratur clauibus, nec multiplicatur sicut potestas clauium, quæ est ad diuersos actus, quamuis secundum potestatis siue auctoritatis essentiã sit vna, vt dictum est †.

†In fine corp. huius arti.

AD Quartum dicendũ, quòd velle vnicuique est liberum: & ideo ad volendum non exigitur auctoritas, & propter hoc voluntas non ponitur clauis.

AD quintum dicendũ, quòd tota Trinitas eodem modo remittit peccata, sicut vna persona: & ideo non oportet, q sacerdos qui minister est Trinitatis, tres claues habeat, & præcipue cum voluntas, quæ spiritui sancto appropriatur, clauem non requirat, vt dictum est *.

*In solutione p̃cedenti.

QVAEST. XVIII.

De effectu † clauium, in quatuor articulos diuisa.

†Cõcil. Tridét. sess. 14. de sacramẽto pœnit. cano. 15. Extraua. Quia quorundam de verb. significat.

DEINDE considerandũ est de effectu clauium.

¶ Circa quod quærunntur quatuor.

¶ Primo, vtrum potestas clauiũ se extendat ad remissionem culpæ.

¶ Secundo, vtrum sacerdos possit remittere peccatum, quoad pœnam.

¶ Tertio, vtrum sacerdos per potestaté clauiũ ligare possit.

¶ Quarto, vtrum possit etiã soluere & ligare secundũ proprium arbitrium.

ARTICVLVS I.

Vtrum potestas clauium se extendat ad remissionem culpæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q potestas clauium se extendat ad remissioné culpæ, dicitur enim discipulis, Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittũtur eis. Sed hoc nõ dicitur quãtum ad manifestationem tantum, vt Magister in littera * dicit: quia sic sacerdos noui testaméti nõ haberet maiorem potestatem, quàm sacerdos veteris Testamenti: ergo exercet potestatem in culpæ remissionem.

Thomas vbi sup. art. 3. q. 1. & seq.

*lib. 4. Sententi. distin. 18.

¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, In pœnitentia datur gratia ad remissionem peccati: sed huius sacramenti dispensator est sacerdos ex vi clauium: ergo cum gratia non opponatur peccato ex parte pœnæ, sed ex parte culpæ, videtur, quòd sacerdos ad remissionem culpæ operetur ex vi clauium.

¶ 3 Præterea, maiorem virtutem recipit sacerdos ex sua consecratione, quàm aqua baptismi ex sua sãctificatione; sed aqua baptismi hanc vim accipit vt corpus tangat & cor abluat, secũdũ Aug. † ergo multo fortius sacerdos in sui consecratione hanc potestaté accipit, vt cor à culpæ macula abluere possit.

† Tractatu 80 in Ioã. post med. to. 9. & in 3. par. q. 64. ar. 1. arg. 3. & alibi sæpius.

¶ 4 SED contra, Magister * dicit, quòd Deus hanc potestaté non contulit ministro, quòd ad interiorem mundationem cooperaretur ei: sed si peccata quo ad culpam remitteret, cooperaretur ei in mundatione interiori. ergo potestas clauium non se extendit ad culpæ dimissionem.

* lib. 4. Sent. di. 18. para. D.E.

¶ 5 Præterea, Peccatum non remittitur, nisi per Spiritum sanctum: sed dare Spiritum sanctum non est alicuius hominis, vt in 1. lib. Sét. Magister † dixit: ergo nec peccata remittere quo ad culpã.

† li. 1. d. 14. para. D.

CONCLVSIO.

Solus Deus remittit per se culpam: sacerdos vero ministerialiter virtute potestatis clauium, quæ quodammodo ordinatur ad culpę remissionem

RESPONDEO dicendũ, quòd sacramenta (secundũ Hu*.) ex sanctificatione inuisibilé gratiã cõtinét. Sed hæc sanctificatio quandoque ad necessitatem sacramenti requiritur, tam in materia † q̃ in ministro *; sicut patet in confirmatione: & tunc vis sacramentalis est in vtroque coniunctim. Quãdoque auté ex necessitate sacramenti non requiritur nisi sãctificatio materię; sicut est ĩ baptismo *: quia non habet ministrum determinatum quantum ad sui necessitatem †; & tunc tota vis sacramentalis consistit in materia. Quandoque vero de necessitate sacramenti requiritur consecratio vel sanctificatio ministri sine aliqua sãctificatiõe materię: & tunc tota vis sacramentalis cõsistit in ministro, sicut est in pœnitentia. Vnde eodé modo se habet potestas clauium, quæ est in sacerdote ad effectum sacramenti pœnitentiæ, sicut se habet virtus quæ est in aqua baptismi ad effectum baptismi. Baptismus autem & sacramentum pœnitentiæ conueniunt quodammodo in effectu; quia vtrunque contra culpam ordinatur directè, quod non est de aliis sacramentis; sed in hoc differunt, quia sacramentũ pœnitentiæ, eo quòd habet actus suscipiétis quasi materiales, non potest dari, nisi adultis; in quibus reqritur præparatio ad suscipiendum effectum sacramentorum. Sed batismus quandoque datur adultis; & quandoque pueris, & aliis carentibus vsu rationis *: & ideo per baptismum datur gratia & remissio peccatorum pueris sine aliqua sui præparatione precedente non autem adultis, in quibus præexigitur præparatio remouens fictionem. Quæ quidé præparatio quãdoq; præcedit tempore, sufficiens ad gratiæ susceptionem, antequam baptismus actu percipiatur: sed non ante votum baptismi, post tempus propalatæ veritatis. Quandoque autem talis præparatio tépore non præcedit, sed est simul cum baptismi susceptiõne: & tunc per baptismi susceptionem gratia remissionis culpæ cõfertur. sed per pœnitẽtiæ sacramentum nunquã datur gratia nisi præparatio adsit, uel prius fuerit.

Lib. 1 de sacramẽtis pa. 9. c. 1. ante medium

† vt dictum est in 3. pa. q. 72. articulo 3.

* ibi art. 11.

* ut dicitur in 3. part. q. 66. art. 3. arg. 5.

† vt ibidem in 3. parte dicitur. q. 67. ar. 3. 4 & 5.

* ut dictũ est in 3. p. q. 98. ar. 3. & a. 9. & 12. Et quæ. 39. arti. 3. ad 1.

Vide in 3. p. q. totam 62. & q. 64 ar. 1. cor. & 84. ar.

rit. Vnde virtus clauiũ operatur ad culpæ remissioné, uel in uoto existens, vel in actu se exercens; sicut & aqua baptismi: sed sicut baptismus non agit sicut principale agens, sed sicut instrumẽtũ, non quidem pertingens ad ipsam gratiæ susceptionem causandam etiã instrumentaliter, sed disponens ad gratiam, per quam fit remissio culpæ, ita est de potestate clauiũ. Vnde solus Deus remittit per se culpam & in uirtute eius agit instrumentaliter Baptismus ut instrumentum inanimatum, & sacerdos ut instrumẽtum animatum, quod dicitur seruus secundũ Philosophũ in 8. Ethic*. & ideo sacerdos agit vt minister. Et sic patet, quòd potestas clauiũ ordinatur aliquo modo ad remissioné culpæ, nõ sicut causans, sed sicut disponens ad eam: Vnde si ante absolutionem aliquis non fuisset perfecte dispositus ad gratiam suscipiendam, in ipsa confessione & absolutione sacramentali gratiã consequeretur, si obicem non poneret. Si enim clauis nullo modo ad culpæ remissioné ordinaretur, sed ad remissioné pœnæ tantũ, vt quidã dicunt, non exigeretur votum suscipiendi effectũ clauium, ad culpæ remissionem: sicut non exigitur votũ suscipiendi alia sacramẽta, quæ non ordinantur ad culpæ dimissioné, sed contra pœnam. Sed hoc facit videri, ꝙ ordinetur ad culpæ dimissionem, quia semper vsus clauiũ ad hoc ꝙ effectũ habeat, requirit præparationé ex parte recipientis sacramentum: & simile esset de baptismo si nunquam daretur nisi adultis.

Li. 8. c. 11. non procul à fine.

AD primum ergo dicendum, quod sicut Magister dicit in litera*, sacerdotibus commissa est potestas remittendi peccata, non vt propria virtute remittant, quia hoc Dei est: sed ut operationem Dei remittentis ostendant tãquã ministri. Sed hoc cõtingit tribus modis. Vno modo, ut ostendãt eã non præsenté, sed promittant eã futuram, sine hoc, quod aliquid operentur ad ipsam: & sic sacramenta ueteris legis operationem Dei significabant: vnde & sacerdos veteris legis ostendebat tantum, & nihil operabatur. Alio modo ut significent præsentem, & nihil ad eam operentur: & sic quidam dicunt, quòd sacramenta nouæ legis significent collationem gratiæ, quam Deus in ipsa sacramẽtorũ collatione dat, sine hoc, ꝙ in sacramẽtis sit aliqua uirtus operans ad gratiam. Et secundũ hanc opinionem, etiam potestas clauium esset tantum ostendens diuinam operationem in culpæ remissione in ipsa sacramentali collatione factam. Tertio modo ut significent diuinam operationem ad remissionem culpæ præsentem, & ad ipsam aliquid dispositiue & instrumentaliter operentur; & sic secundum aliam opinionem, quæ sustinetur communius, sacramenta nouæ legis emũdationem ostendunt diuinitus factam: & hoc modo etiã sacerdos noui Testamenti ostendit absolutos à culpa; quia proportionaliter oportet loqui de sacramentis & de potestate ministrorum. Nec obstat quin claues Ecclesiæ ad remissionem culpæ disponant, quia culpa iam est remissa: sicut nec ꝙ Baptismus disponat quantũ in se est, in eo q. iam sanctificatus est.

Lib. 4. Sent. di. 18.

AD secundum dicendum, ꝙ nequa sacramentum pœnitentiæ, neque sacramentum Baptismi, operando, pertingit directe ad gratiam, nec ad culpæ remissionem, sed dispositiue.

Vnde etiam patet responsio AD tertium.

Aliæ rationes ostendunt quòd ad remissionem culpæ directe, clauium potestas nõ operetur; quod conce-

concedendum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacerdos possit remittere peccatum quoad pœnam.

69

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd sacerdos non posit remittere peccatum quoad pœnã. Peccato enim debetur pœna æterna & temporalis: sed adhuc post absolutioné sacerdotis manet pœnitens obligatus ad pœnam temporalem in purgatorio, vel in hoc mundo faciendam: ergo non dimittit aliquo modo pœnam.

¶ 2 Præterea, Sacerdos non potest præiudicare iustitiæ diuinæ: sed ex diuina iustitia, taxata est pœnitentibus pœna, quam debent subire: ergo sacerdos non potest de ea aliquid remittere.

¶ 3 Præterea, Ille qui paruũ peccatum commisit, non est minus susceptiuus effectus clauium, quàm ille qui commisit maius peccatum: sed si aliquid de pœna per officium sacerdotis de maiori peccato dimittitur, possibile est esse adeo paruum peccatum, cui non debeatur plus de pœna, quàm illud quod maiori peccato dimissum est: ergo poterit totam pœnam illius parui peccati dimittere, quod falsum est.

¶ 4 Præterea, Tota pœna tẽporalis peccato debita est unius rationis: si ergo per primam absolutionem dimittatur aliquid de pœna, & per secundam ab eodem peccato absolutionem poterit aliquid dimitti, & sic tantum poterit multiplicari absolutio, quòd ui clauium tota pœna tolletur, cum secunda absolutio, non sit minoris efficaciæ quàm prima: & sic peccatum remanebit omnino impunitum, quod est inconueniens.

SED contra, Clauis est potestas ligandi & soluendi, sed potest sacerdos iniungere pœnam temporalem: ergo & potest absoluere à pœna.

¶ Præterea, Sacerdos non potest dimittere peccatum quantũ ad culpam, ut in litera dicitur *: nec quantum ad pœnam æternã, pari ratione. Si ergo non potest remittere quantum ad pœnam temporalem, nullo modo remittere poterit: quod est omnino contrarium dictis Euangelij. Magister li.4.sẽt. dist. 18. §.D. & E.

CONCLVSIO.

Etsi ex vi clauium non tota pœna remittitur, aliquid tamen de pœna temporali sacerdos remittere potest.

RESPONDEO dicendũ, quòd idem iudicium est de effectu, quem potestas clauium actualiter exercita complet in eo, in quo cõtritio tempore præcessit, & de effectu baptismi, qui iam habenti gratiam, datur. Aliqs enim per fidem & contritionem præcedentem baptismum, gratiam remissionis peccatorum quantũ ad culpam, consequutus est: sed quãdo actualiter postea baptismum suscipit, gratia augetur *, & à reatu pœnæ totaliter absoluitur, eo quòd fit particeps passionis Christi. Et similiter illi, qui per contritionem consequutus est remissionem peccatorum, quantum ad culpam, & per consequens, quantum ad reatum pœnæ ęternę, quæ simul cum culpa dimittitur, ex ui clauium, ex passione Christi efficaciam habentium, augetur gratia, & remittitur temporalis pœna, cuius reatus adhuc remanserat post culpæ remissionem, nõ tamen tota, sicut in baptismo*, sed pars eius: quia in baptismo homo regeneratus configuratur passioni Christi totaliter efficaciã passionis Christi (quæ sufficit ad omnem pœnam delendam *) in se

Vt patet ex, 3.pa. q.69.ar. 4.ad. 2.

3.par.q. 69.ar. 3.

3.p. qu. 49.ar. 3.

in ſe ſuſcipiens,ut nihil de prioris peccati actualis pœna, remaneat:quia non debet alicui imputari ad pœnam,niſi quod ipſemet fecit. † In Baptiſmo autem homo nouam vitã ſuſcipiens,fit per gratiam baptiſmalem nouus homo: & ideo nullus reatus pœnæ in eo remanet pro præcedenti peccato *. Sed in pœnitentia homo non mutatur in aliam vitam, quia non eſt regeneratio, ſed ſanatio quædam: ideo ex vi clauiũ, quæ operatur in ſacramento pœnitentiæ, non tota pœna remittitur *,ſed aliquid de pœna temporali,cuius reatus poſt abſolutionem à pœna æterna remanere potuit nec ſolum de pœna illa,quã hic pœnitens habet in confitendo,vt quidam dicunt;quia ſic cõfeſſio & ſacramentalis abſolutio non eſſent niſi in onus, quod nõ competit ſacramẽtis nouæ legis: ſed etiã de illa pœna quæ in purgatorio debetur, aliquid remittitur, vt minus in purgatorio puniatur abſolutus,ante ſatisfactionem decedens,quàm ſi ante abſolutionem decederet.

† 3.p.q. 69 ar.1. corp.

* 3.p. qõ. 69.ar.2.

* Vt patet ex. Aug. lib.2. de pecc. m. & remiſ. c.34.to. 7.Et contra Fauſtum li. 22. cap. 67.to.6. & tract. 124.in Euãgel. Ioann.t. 9.

AD primum ergo dicendum, quòd ſacerdos non remittit totã pœnam temporalem,ſed partem: & ideo adhuc manet obligatus ad pœnam ſatisfactoriam.

AD ſecundum dicendum, quòd paſſio Chriſti ſufficienter ſatisfecit pro peccatis totius mundi: & ideo ſine præiudicio diuinæ iuſtitiæ aliquid de pœna ſibi debita remitti poteſt,ſecundum quod effectus paſſionis Chriſti ad ipſum per ſacramenta Eccleſię pertingit.

AD tertium dicendum, quòd pro quolibet peccato oportet aliquam pœnam ſatisfactoriam remanere,per quam medicina contra peccatum præſtetur: & ideo quamuis virtute abſolutionis dimittatur aliqua quantitas pœnæ debitæ pro aliquo magno peccato,non oportet,quòd tanta quantitas pœnæ dimittatur reſpectu cuiuſlibet peccati, quia ſecundũ hoc, aliquod peccatum remaneret omnino ſine pœna: ſed uirtute clauium de pœnis ſingulorum peccatorum proportionaliter dimittitur.

AD quartum dicendum,quòd quidam dicunt, quòd in prima abſolutione tantum dimittitur vi clauium,quantum dimitti poteſt: ſed tamen valet iterata confeſſio, tum propter inſtructionẽ, tum propter maiorem certitudinem,tum propter intercesſionem ſacerdotis vel confeſſoris, tum propter verecundiæ meritũ. Sed hoc non videtur verum:quia etſi hæc eſſet ratio confeſſionem iterandi,non tamen eſſet ratio iterandi abſolutionem,præcipue in eo qui non habet aliquam cauſam dubitationis de præcedenti abſolutione:ita enim poterit dubitare poſt ſecundam abſolutionem,ſicut poſt primam. Sicut vidimus,quòd ſacramentum extremæ vnctionis non iteratur ſuper eundem morbum,eo quòd totum quod per ſacramentum fieri potuit,ſemel factum eſt. Et præterea in ſecunda confeſſione non requireretur, quòd haberet claues ille, cui fit confeſſio,ſi nihil ibi vis clauium operetur. Et ideo dicunt alij,etiam in ſecunda abſolutione aliquid vi clauium dimitti de pœna:quia in ſecunda abſolutione, gratiæ confertur augmentũ, & quanto maior gratia recipitur,minus de impuritate præcedentis peccati manet. & ideo minor pœna purgans debetur: Vnde etiam in prima abſolutione alicui plus & minus dimittitur de pœna,ſecundum quod ſe plus ad gratiam diſponit,& poteſt eſſe tanta diſpoſitio,quòd etiam ex vi contritionis tota pœna tollitur,

Infra q. 33.art.3

q.5.art. 2. tur, vt prædictum est*. Vnde etiã non est inconueniens si per frequentem confessionem etiam tota pœna tollatur, vt peccatum omnino remaneat impunitũ, pro quo pœna Christi satisfecit.

ARTICVLVS III.

Vtrum sacerdos per potestatem clauium possit ligare.

70 Vide dictam extrauag. quiaquorundam de uerbo. signi.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd sacerdos per potestatem clauium ligare non possit, virtutes enim sacramentales ordinantur contra peccatum vt medicina: sed ligare non est medicina peccati: sed magis aggrauatio morbi, vt videtur: ergo sacerdos per vim clauium, quæ est vis sacramentalis, non potest ligare.

¶ 2 Præterea, Sicut absoluere vel aperire est amouere obstaculum, ita ligare est obstaculum ponere: sed obstaculum regni peccatum est, quod nobis ex alio imponi non potest; quia non nisi volũtate peccatur: ergo sacerdos ligare non potest. Infra q. 33. art. 3

¶ 3 Præterea, Claues ex passione Christi efficaciam habent sed ligare non est effectus passionis: ergo ex clauium potestate non potest sacerdos ligare. Aug. li. 1 Retract. ca. 13. t. 1.

SED contra est, quod dicitur Matth. 16. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis.

¶ Præterea, Potestates rationales sunt ad opposita: sed potestas clauium est potestas rationalis, cum habeat discretioné adiunctam ergo habet se ad opposita: ergo si potest soluere, potest & ligare.

CONCLVSIO.

Cum sacerdos in vsu clauium operationi Dei, cuius minister est, sit conformis: dimittit quodammodo culpam, non vero ligat nisi improprie, quatenus scilicet, non absoluit; in pœnã autem, habet potestatem & soluendi & ligandi, soluendo à pœna quam remittit: & ligando ad pœnam quæ remanet.

RESPONDEO dicendum, quòd operatio sacerdotis in vsu clauium, est conformis Dei operationi, cuius minister est. Deus autem habet operationem & in culpam & in pœnam sed in culpã, ad soluendum quidem, directe; ad ligandum autem, indirecte, inquantum obdurare dicitur, dum gratiam non largitur: Sed in pœnam habet operationem directe, quantum ad vtrũque: quia & pœnæ parcit, & pœnam infligit. Similiter ergo & sacerdos, etsi in absoluẽdo ex vi clauium, habeat aliquam operationem ordinatam ad culpæ dimissionem modo iam prædicto*; nõ tamen ligando aliquam operationem habet in culpam, nisi ligare dicatur, inquantum non absoluit, sed ligatos ostẽdit. Sed in pœnam habet potestatem & ligandi & soluendi: soluit enim à pœna quam dimittit: sed ligat quantum ad pœnam quæ remanet. Sed ad hanc ligare dupliciter dicitur. Vno modo considerãdo ipsam quantitatem pœnæ in communi; & sic non ligat, nisi inquantum non soluit, sed ligatum ostendit. Alio modo considerando pœnam, hanc vel illam determinate, & sic ligat ad pœnam, imponendo eam. Ar. 1. huius quę.

AD primum ergo dicendum, quòd illud residuum pœnæ ad qđ obligat, est medicina purgans peccati impuritatem.

AD secundum dicendum, ꝙ obstaculum regni non solum est peccatum, sed etiam pœna, quam qua-

qualiter sacerdos imponat dictum * est.

In corp. huius ar

AD tertium dicendum, quòd etiam passio Christi obligat nos ad pœnam aliquam, per quam ei conformemur.

Rom. 8.

ARTIC. IIII.

Vtrum sacerdos possit ligare, & soluere, secundum proprium arbitrium.

71 AD QVARTVM sic ꝓceditur, Videtur, quod sacerdos possit ligare & soluere secundum proprium arbitrium. Hieronym. enim dicit †, Mensuram temporis in agenda pœnitentia, ideo non satis aperte præfigunt canones pro vnoquoque crimine, vt de singulis dicant qualiter vnumquodque sit * emundandum: sed magis arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt: ergo videt, quòd ipse secundum suum arbitrium possit ligare & soluere.

† Refert in decretis de pœnit. d 1. ca. 85. incipit. Mẽsurã auté. Et citatur à Magi. 4. Sent. di. 20. §. C. in fin.

* Al. emédandũ

† Lu. 16.

¶ 2 Præterea, Dominus † laudauit villicum iniquitatis quòd prudenter fecisset, quia debitori bus domini sui remisisset largiter: sed Deus est magis pronus ad miserendum quàm aliquis dominus temporalis: ergo videtur, ꝙ laudabilior sit sacerdos, quanto plus de pœna remiserit.

¶ 3 Præterea, Omnis Christi actio nostra est instructio: sed ipse quibusdam peccantibus nullã pœnam imposuit, sed solum emẽdationẽ vitæ, vt patet de adultera, Io. 8. ergo videtur, quòd secundum arbitrium suum possit etiam sacerdos, qui est vicarius Christi, dimittere totam pœnam, vel partem.

SED contra, Greg. dicit *: Falsam pœnitentiam dicimus, q̃ non secundum auctoritatem sanctorũ patrũ, ꝓ qualitate criminis imponitur: ergo videtur, ꝙ omnino non sit in arbitrio sacerdotis.

Refert in decretis de pœnit. d. 5. cap. Falsus. Et l. 4. sentẽt di. 16. parag. B.

¶ Præterea, Ad actum clauium requiritur discretio: sed si esset omnino in voluntate sacerdotis dimittere & imponere de pœna quantum vellet, non esset ibi necessaria discretio; quia nunquam ibi indiscretio posset accidere: ergo non est omnino in arbitrio sacerdotis.

CONCLVSIO.

Cum sacerdos operetur in vsu clauium sicut minister & instrumentum Dei, tanquam principalis agentis: non potest soluere & ligare ad arbitriũ suum, sed tantũ sicut à Deo sibi præscriptum est.

RESPONDEO dicendum, quòd sacerdos operatur in vsu clauium sicut instrumentũ & minister Dei: nullum autem instrumentum habet efficacem actum nisi secundum quod mouetur à principali agente: & ideo dicit Dionys. * in fine Ecclesia. hierar. quòd sacerdotibus vtendum est virtutibus hierarchicis, quomodo diuinitas eos mouerit. In cuius signum Matth. 16. ante potestatem clauium Petro traditam fit mentio de reuelatione diuinitatis ei facta. & Ioan. 20. præmittitur potestati remissionis Apostolis datæ, Spiritus sancti donũ, quo filij Dei aguntur. Vnde si q̃s præter illum motum diuinum vti sua potestate præsumpserit, non consequeretur effectũ, vt Diony. dicit †. Et præter hoc à diuino ordine auerteretur, & sic culpam incurreret: Et quia pœnæ satisfactoriæ infligẽdæ medicinæ sunt; sicut medicinæ in arte determinatæ, non omnibus competunt, sed variandæ sunt secundum arbitrium medici non propriam voluntatem sequentis, sed scientiam medicinæ: ita pœnæ satisfactoriæ in canone determinatæ; nõ competunt omnibus, sed variandæ sunt

In c. vltimo p. 3, à medio illius.

Rom. 8.

Eodem loco nũc dicto.

concil. Tridét. indicatis locis

dæ sunt secundum arbitriũ sacerdotis diuino instinctu regulatũ. Sicut ergo medicus aliquãdo prudenter non dat medicinam ita efficacem, quæ ad morbi curationẽ sufficiat, ne propter debilitatem naturæ maius periculum oriatur: ita sacerdos diuino instinctu motus non semper totam pœnam, q̃ vni peccato debetur iniungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine pœnæ desperet, & a pœnitentia totaliter recedat.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ arbitrium illud debet esse diuino instinctu regulatum.

AD secundũ dicendũ, ꝙ etiam de hoc laudatur villicus ꝙ prudẽter fecit, & ideo in remissione pœnæ debite discretio adhibẽda est.

AD tertium dicendum, quòd Christus habuit potestatem excellentiæ in sacramentis: vnde ipse ex auctoritate pœnam totam uel partem poterat dimittere sicut volebat: Non est ergo simile de his q. operãt tãtũ vt ministri.

In c. vltimo p. 3, à medio illius.

QVÆSTIO XIX.

De Ministris clauium, in sex articulos diuisa.

concil. Tridét. indicatis locis

DEINDE considerandũ est de ministris clauium, & usu earum.

¶ Circa quod quæruntur sex.

Rom. 8.

¶ Primo, vtrum sacerdos legalis claues habuerit.

¶ Secundo, vtrum Christus claues habuerit.

Eodem loco nũc dicto.

¶ Tertio, vtrum soli sacerdotes claues habeant.

¶ Quarto, vtrum sancti homines nõ sacerdotes, claues uel vsum earum habeant.

¶ Quinto, vtrum mali sacerdotes vsum clauium habeant efficacem.

¶ Sexto, utrum schismatici, hæretici, excommunicati, suspensi, & degradati vsum clauium habeant.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacerdos legalis claues habuerit.

72

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd sacerdos legalis claues habuerit. Clauis enim est sequela ordinis: sed ipsi habuerunt ordinẽ ex quo sacerdotes dicebantur: ergo etiam claues habuerunt sacerdotes legis.

Tho. 4. di. 19. q. 1. a. 1. q. 1. & sequent.

¶ 2 Præterea, Sicut Magister dicit †, claues sunt duæ, scilicet scientia discernendi, & potentia iudicandi: sed ad vtrunque sacerdotes legales habebãt auctoritatẽ: ergo habebant claues.

Li. 4. Sẽt d. 18, parag. C.

¶ 3 Præterea, Sacerdotes legales habebant aliquam potestatem super reliquum populum; nõ temporalem, quia sic potestas regia non fuisset distincta à sacerdotali: ergo spiritualem. Et hæc est clauis: ergo habebant clauem.

SED contra, Claues ordinantur ad aperiendum regnum cœlorum, quod aperiri non potuit ante Christi passionem: ergo sacerdos legalis claues non habuit.

¶ Præterea, Sacramenta veteris legis gratiã non conferebant: sed aditus regni cœlestis aperiri non potuit nisi per gratiam: ergo per illa sacramenua non poterat aperiri; & sic etiam sacerdos, qui minister eorum erat, claues regni cœlestis non habebat.

CONCLVSIO.

Cum potestas sacerdotum legalium non se extẽderit ad cælestia, sed solum ad figuras cœlestium, non habuerunt claues, sed in eis clauium figura præcessit.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, ꝙ in veteri lege erant claues regni apud

sacerdotes : qa eis erat cōmissum imponere pœnam pro delictis, vt dicitur Leuit. 5. quod ad claues pertinere videtur : sed fuerunt tunc incompletæ, nunc autē per Christum in sacerdotibus nouæ legis perfectæ sunt. Sed hoc videtur esse contra intentionem Apostoli, in Epistola ad Heb. cap. 9. Ibi enim sacerdotiūChristi præfertur sacerdotio legali, per hoc quòd Christus assistit Pontifex futurorum bonorum, introducēs per proprium sanguinem in tabernaculum non manufactum, in quod introducebat sacerdotium veteris legis per sanguinem hircorum & taurorum. Vnde patet quòd sacerdotii illius potestas non se extēdebat ad cœlestia, sed ad figuras cęlestium: & ideo secūdum alios dicendum, quòd nō habebant claues, sed in eis figura clauium præcessit.

AD primum ergo dicendū, ꝙ clauis regni cælestis consequitur ad sacerdotium, per quod homo in cælestia introducitur, non autem tale erat sacerdotium Leuiticum: & ideo claues cæli non habuerunt, sed claues terreni tabernaculi.

AD secundum dicendum, ꝙ sacerdotes Veteris legis habebāt auctoritatem discernendi & iudicandi, sed non vt admitteretur homo iudicatus ab eis in cælestia, sed in figuras cælestium.

AD tertium dicendum, quòd non habebant spiriritualem potestatem: quia per sacramenta legalia non à culpis, sed ab irregularitatibus homines purgabant, ut ad manufactum tabernaculum aditus purgatis per eos, pateret.

ARTICVLVS II.

73 *Vtrum Christus clauem habuerit.*

AD SECVNDVM sic proceditur Videtur, ꝙ Christus non habuerit clauem. Clauis enim characterem ordinis consequitur: sed Christus non habuit characterem. ergo nō habuit clauem.

¶ 2 Præterea, Christus habuit in sacramentis potestatem excellentiæ, ut effectum sacramenti sine sacramentalibus posset conferre: sed clauis est quoddam sacramentale: ergo non indigebat claui, & sic frustra eam habuisset.

SED contra est, quod dicitur Apoc. 3. Hæc dicit qui habet clauem Dauid, &c.

CONCLVSIO.

Christus cum in actu clauium, scilicet in aperiendo vel claudendo cælo, sit principale agēs, vt Deus per auctoritatem, & vt homo per meritum, clauē excellentię habere dicitur.

RESPONDEO dicedū, ꝙ virtus aliquid agendi est in instrumento, & in agente non eodē modo, sed in agēte est perfectius. Potestas autem clauium, quā nos habemus, & aliorum sacramentorū, virtus est instrumentalis: sed in Christo est vt in agēte ad salutem nostram; per auctoritatem quidem, inquantum est Deus, sed per meritum, inquantum est homo. Claues autem de ratione sua exprimit potestatem aperiendi & claudendi, siue aliquis aperiat quasi principale agens, siue quasi minister. Et ideo in Christo oportet ponere clauem, sed altiori modo, quàm sit in eius ministris: & ideo dicitur quòd habeat clauem excellentiæ.

AD primum ergo dicendum, quòd character de sua ratione dicit aliquid ab aliquo deriuatum, & ideo potestas clauium, quæ in nobis à Christo deriuata est, sequtur characterem quo Christo cōor-

formantur:sed in Christo non cō sequitur characterem, sed principalem formam.

AD secundum dicendum, quòd clauis illa quam Christus habuit,nō erat sacramētalis, sed sacramentalis clauis principiū.

ARTIC. III.

74 *Vtrum soli sacerdotes claues habeant.*

†In lib. 2. de officijs Ecclesiasticis, cap. 14. & li. 7. Ety. cap. 12. in fine, & citatur à magist. in 4. lib. Sét. dist. 24. §. C. Simile qd habetur in decretis. dist. 25. cap. Perlectis. & expresse dist. 21. c.2. incipit,Cleros. in fine.

*Quæst. 17. arti. 2.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd non soli sacerdotes claues habeant. Dicit enim Isido. † ꝙ ostiarij inter bonos & malos habent iudiciū,dignos recipiūt, indignos reijciunt: sed hæc est definitio clauium, vt ex dictis* patet:ergo nō solum sacerdotes, sed etiam ostiarij claues habent.

¶ 2 Præterea,Claues sacerdotibus dātur dū ꝑ vnctionē potestatem diuinitus accipiunt: sed Reges etiam potestatem in populum fidelem diuinitus habent & per vnctionem sanctificantur: ergo non soli sacerdotes habent claues.

¶ 3 Præterea, Sacerdotiū est ordo vni singulari personæ conueniens:sed clauem aliquādo videtur habere tota vna congregatio,quia quædam capitula excōmunicationem inferre possūt;qđ ad potestatem clauium pertinet: ergo non soli sacerdotes clauem habent.

¶ 4 Præterea,Mulier non est sacerdotalis ordinis susceptiua, quia ei in Ecclesijs docere non competit,secundum Apostolū 1. Cor.14. sed aliquæ mulieres videntur habere claues,sicut abbatissæ quæ habent spiritualem potestatem in subditas: ergo non solum sacerdotes habent claues.

Lib.1. đ Pænitē. c.2. circa prin. tom.1.

SED contra est, ꝙ Ambr†. dicit:Hoc ius, scilicet ligandi & soluendi, solis sacerdotibus est concessum.

¶ Præterea Per potestatē clauium efficitur aliquis medius inter populum & Deū.Sed hoc tātum sacerdotibus competit, qui constituuntur in his quæ sunt ad Deum, vt offerant dona & sacrificia pro peccatis:vt dicitur Hebræ.5. Ergo soli sacerdotes claues habent.

CONCLVSIO.

Clauis ordinis, quæ immediatè remouet impedimentum introitus in regnum cælorum, competit solis sacerdotibus: clauis uero iurisdictionis,quæ non clauis cæli, sed quædam dispositio ad ipsam dicitur, etiam alijs ministris Ecclesiæ competit.

RESPONDEO dicendū, ꝙ clauis est duplex.Vna quæ se extendit ad ipsum cælum immediatè, remouendo impedimenta introitus in cælum per remissionē peccati;& hæc vocatur clauis ordinis:& hanc soli sacerdotes habent, quia ipsi soli ordinantur populo in his quæ directè sunt ad Deum.Alia clauis est quæ non directè se extendit ad ipsum cælum, sed mediante militante Ecclesia, per quam aliquis ad cælū vadit,dum per eam aliquis excluditur vel admittitur ad consortium Ecclesiæ militantis per excommunicationem & absolutionem;& hæc vocatur clauis iurisdictionis in foro causarū:& ideo hanc, etiam non sacerdotes habere possunt; sicut archidiaconi & electi,& alij qui excommunicare possunt.Sed non propriè dicitur clauis cæli,sed quædā dispositio ad ipsam.

AD primum ergo dicendū,ꝙ ostiarij habent clauem custodiendi ea quæ in templo materiali continentur,& habent iudicium à tali templo excludendi, & admitten-

mittendi; non quidem sua auctoritate iudicantes qui sint digni vel indigni, sed iudicium sacerdotum exequentes: vt sic quodammodo executores potestatis sacerdotalis videantur.

Greg. c. 4. in 10. c. 1. Regum. AD secundum dicēdū, quòd Reges non habent aliquam potestatem in spiritualibus, & ideo clauem regni cælestis non accipiunt; sed solùm in temporalibus quæ etiam non nisi à Deo esse potest, vt patet Roman. 13. Nec per vnctionem in aliquo sacro ordine consecrantur, sed excellentia potestatis ipsorum à Christo descendere significatur, & vt ipsi sub Christo in populo Christiano regnent.

Lib. 2. c. 4. à medio. AD tertium dicendum, quòd sicut dicitur in Politicis † quandoque iudex habet totam potestatem, sicut est in regno: quādoque autem multi in diuersis officijs constituti, etiam ex æquo, vt dicitur in 8. Ethic. * ita etiam spiritualis iurisdictio potest haberi ab vno solo, sicut ab episcopo; & à pluribus simul, sicut à Capitulo: & sic habēt clauem iurisdictionis, non tamen clauem ordinis omnes simul.

* ca. 10. & 11.

1. Cor. 11. & 14. AD quartum dicendum, quòd mulier secundū Apost. est in statu subiectionis, & ideo nō potest habere aliquam spiritualē iurisdictionem: quia etiam secundum Philos. in 8. Ethic. † corruptio est vrbanitatis, quando ad mulierem dominium peruenit. Vnde mulier non habet neque clauem ordinis; neq; clauem iurisdictionis. Sed committitur mulieri aliquis vsus clauium, sicut habere correctionem in subditas mulieres, propter periculum, quod imminere posset, si viri mulieribus cohabitarent.

Ex c. 10. à medio

Vt patet ex decr. li. 5. titul. 38. c. 10.

ARTIC. IIII.

Vtrum etiam sancti homines, nō sacerdotes, claues vel vsum earum habeant.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ etiā sancti homines nō sacerdotes, vsum clauiū habeāt. Absolutio enim & ligatio, quæ fit per claues, efficaciā habet ex merito passionis Christi: sed illi maximè passioni Christi conformātur, qui per patientiā & alias virtutes Christum passum sequūtur: ergo videtur, ꝙ etiam si non habeant sacerdotalem ordinem, possint ligare & soluere. 75

¶ 2 Præterea, Hebr. 7. dicitur: Sine vlla contradictione, qđ minus est à meliore benedicit: sed in spiritualibus, secundū Aug. * hoc est maius esse quod est melius esse: ergo meliores, qui scilicet plus de charitate habēt, possunt alios benedicere absoluendo; & sic idem quod prius. Lib. 6. de Trinitate ca. 8. circa med. to. 3.

SED contra, Cuius est potētia, eius est actio, secundum Philos. * sed clauis quę est potestas spiritualis, est tātum sacerdotū: ergo & vsus eius non nisi sacerdotibus conuenire potest. * In lib. de somno & vigilia. c. 1. ante med.

CONCLVSIO.

Cū purus homo in actu clauiū sit solum agens instrumentale, quantamcumque gratiam aliquis habeat, ad effectū clauium pertingere non potest: nisi ad hoc, vt minister, per ordinis susceptionem applicetur.

RESPONDEO dicendū, ꝙ agens per se & agens instrumētale in hoc differūt: ꝙ agens instrumentale non inducit in effectum similitudinem suam, sed similitudinem principalis agētis: principale autem agens inducit similitudinem suam. Et ideo ex hoc aliquid constituitur principale agens, ꝙ habet aliquam formam,

mam, quam in alterum transfundere potest: nõ autem ex hoc cõstituitur agens instrumẽtale, sed ex hoc ꝙ est applicatum à principali agente ad effectum aliquem inducendum. Cum ergo in actu clauiũ principale agens sit Christus; vt Deus, per auctoritatẽ; & vt homo, per meritũ ex ipsa plenitudine diuinę bonitatis in eo, & ex perfectione gratiæ, consequitur, ꝙ possit in actum clauiũ. Sed homo alius non põt in actũ clauium sicut per se agens: quia nec ipse alteri gratiam, qua remittuntur peccata, dare potest, nec sufficienter mereri, & ideo non est, nisi sicut agens instrumẽtale. Vnde & ille qui effectũ clauium consequitur, non assimilatur vtenti clauibus, sed Christo. Et propter hoc quantumcumque aliquis habeat de gratia, non potest pertingere ad effectum clauium, nisi applicetur ad hoc quasi minister, per ordinis susceptionem.

AD primum ergo dicendum, ꝙ sicut inter instrumentũ & effectum non exigitur similitudo secundum cõuenientiam in forma, sed secundum proportionem instrumenti ad effectum: ita etiam nec inter instrumentum & principale agens, & talis similitudo est in sanctis hominibus ad Christum passum, & talis similitudo eis vsum clauium non confert.

AD secundum dicendũ, quòd quamuis purus homo non possit alteri ex condigno mereri gratiam, tamen vnius meritũ potest cooperari ad salutem alterius: & ideo duplex est benedictio. Vna quæ est ab ipso homine puro, sicut merente per proprium actũ: & talis potest fieri à quolibet sancto, in quo Christus habitat per gratiam: & hæc requirit maioritatem bonitatis, ad minus inquantum huiusmodi. Alia est benedictio, qua homo benedicit, vt benedictionem quæ est ex merito Christi, instrumentaliter alicui applicans: & quantum ad hanc, requiritur maioritas ordinis, & non virtutis.

ARTIC. V.

Vtrum mali sacerdotes vsum clauium habeant.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ mali sacerdotes vsũ clauium non habeant. Ioan. 20. vbi vsus clauium Apostolis traditur, Spiritus sancti donum præmittitur: sed mali non habent Spiritũ sanctum: ergo non habent vsum clauium.

¶ 2 Præterea, Nullus sapiens Rex dispensationem sui thesauri, suo inimico cõmittit: sed vsus clauium consistit in dispensatione thesauri cęlestis Regis, qui est ipsa sapientia: ergo mali qui per peccatum sunt eius hostes, non habent vsum clauium.

Lib. 5. de Baptismo contra Donatist. c. 21. circa finẽ. to. 7. Et refertur de Consec. disti. 4. ca. Quomodo exaudit. & Mag. Sent. distin. 19. §. B.

¶ 3 Præterea, Aug. † dicit ꝙ sacramentum gratiæ, dat etiam Deus per malos; ipsam vero gratiã, non nisi per seipsum, vel per sanctos suos; & ideo remissionem peccatorũ per seipsum facit, vel per ipsius columbæ membra. Sed remissio peccatorum est vsus clauium. Ergo peccatores qui non sunt columbæ membra, vsum clauium non habent.

* In Pastorali 1. parte c. 11. parum à princ. Similia loca vide in 4. Sentẽt. dist. 19. §: B.

¶ 4 Præterea, Intercessio mali sacerdotis non habet aliquam efficaciam ad reconciliandũ; quia secundum Greg. * Cum is qui displicet, ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur: sed vsus clauium fit per quandam intercessionem, vt patet in forma absolutionis: ergo praui sacerdotes non habent efficacem clauium vsum.

SED contra, Nullus potest scire de alio, an sit in statu salutis. Si ergo nullus posset vti clauibus in absoluendo, nisi existens in statu salutis, nullus sciret se esse absolutum; quod est valde inconueniens.

¶ Præterea, Iniquitas ministri non potest auferre liberalitatem Domini: sed sacerdos est solùm minister: ergo non potest sua malitia donum à Deo transmissum per eum nobis auferre.

CONCLVSIO.

Sacerdos malus etsi gratia priuetur, nullo modo priuatur vsu clauium, cum sicut participatio formæ non facit instrumentum, ita nec subtractio talis formæ tollat vsum instrumenti.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut participatio formæ, quę est inducenda in effectũ, nõ facit instrumentum: ita nec subtractio talis formæ, tollit vsum instrumenti: & ideo cùm homo sit tantum instrumentaliter agẽs in vsu clauium, quantũcumq; sit gratia per peccatum priuatus, ꝑ quam gratiam fit remissio peccatorum, nullo tamen modo priuatur vsu clauium.

Magister 4. Sentẽ. dist. 19. parag. C

AD primum ergo dicendum, quòd donum Spiritus sancti exigitur ad vsum clauium, non vt si ne quo fieri non possit: sed quia sine eo incongruè fit ex parte vtentis, quamuis subijciens se clauibus, effectum clauium consequatur.

AD secundum dicendũ, quòd Rex terrenus in thesauro suo defraudari & decipi potest, & ideo dispensationẽ eius hosti nõ committit: sed Rex cælestis defraudari non potest, [e] quia totum ad ipsius honorem cedit, etiam quod aliqui clauibus malè vtuntur; q̃a nouit ex malis elicere bona, & per malos etiam multa bona facere: & ideo non est simile.

AD tertium dicendũ, quòd August* . loquitur de remissione peccatorum, secundum quod sancti homines cooperantur ad ipsã non ex vi clauium, sed ex merito congrui: & ideo dicit, quòd etiã per malos sacramenta ministrat; & inter alia sacramenta etiã absolutio, quæ est vsus clauium, cõputari debet. Sed ꝑ mẽbra columbæ, id est per sanctos homines, facit remissionem peccatorum, inquantum eorum intercessionibus peccata remittit. Vel potest dici quòd membra columbæ nominat omnes ab Ecclesia non præcisos: qui enim ab eis sacramenta recipiunt, gratiam consequũtur; non autem qui recipiunt ab illis qui sunt ab Ecclesia præcisi, quia ex hoc ipso peccant; excepto baptismo, quem in casu necessitatis licet ẽt ab excõicato recipere*.

Loco citato in argu. 3.

Vt dicit Augusti. ser. 11. & verbis domini circa finem, to. 10. & li. 1. de baptismo cont. Donatist. c. 2. to. 7. & de fide ad Petrum c. 36. 39. & 3. to. 3.

AD quartum dicendũ, quòd intercessio, quam sacerdos malus ex propria persona facit, non habet efficaciam: sed illa quam facit vt minister Ecclesiæ, habet efficaciam ex merito Christi, vtroque tñ modo debet intercessio sacerdotis populo subiecto prodesse.

ARTIC. VI.

Vtrum schismatici hæretici, excommunicati, suspensi & degradati, vsum clauiũ habeãt.

AD SEXTVM sic ꝑceditur. Videt, ꝙ schismatici, hæretici, excommunicati, suspensi & degradati, vsum clauiũ habeant. Sicut enim potestas clauium dependet ab ordine, ita & potestas conficiendi: sed non possunt amittere vsum potestatis conficiendi, quia si cõficiunt, confectũ est, quãuis peccent

cent conficientes †: ergo etiam non possunt amittere vsũ clauiũ.

† Vt dictum est in 3. p. q.82. artic.7.

¶ 2 Præterea, Omnis potestas spiritualis actiua in eo qui habet vsum liberi arbitrij, exit in actũ quando vult: sed potestas clauiũ adhuc manet in prædictis, quia cũ non detur nisi in ordine, oporteret reordinari eos quando ad Ecclesiam redeunt: ergo cum sit potentia actiua, possunt in actũ eius exire, cum voluerint.

¶ 3 Præterea, Spiritualis gratia magis impeditur per culpam, quàm per pœnã: sed excõicatio, & suspensio, & degradatio, sunt pœnæ quædam: cũ ergo propter culpã non amittat aliquis vsum clauium, vr̃, ꝙ nec propter ista.

SED contra, Augustinus dicit †: ꝙ Ecclesiæ charitas peccata dimittit. Charitas autem est quæ facit Ecclesię vnionem: cum ergo prædicti sint ab Ecclesiæ vnione diuisi, videtur, quòd vsũ clauium non habeant in remittendis peccatis.

† Tractatu 121. in Ioannem non procul à fine to. 9.

¶ Præterea, Nullus absoluitur à peccato secundum hoc ꝙ peccat: sed aliquis à prædictis * absolutionem peccatorũ petens, peccat, contra præceptum Ecclesiæ faciens: ergo per eos à peccato absolui nõ potest: & sic idẽ quod prius.

* In arg. 1.

CONCLVSIO.

Hæretici, schismatici & excommunicati, habent quidem potestatem quantum ad essentiam: sed vsus in eis impeditur ex defectu materiæ, quia eos Ecclesia tali vsu priuat, subtrahendo illis subditos.

RESPONDEO dicendũ. ꝙ in omnibus prædictis * manet clauium potestas quantum ad essentiam, sed vsus impeditur ex defectu materiæ. Cum enim vsus clauium in vtente, prælationem requirat respectu eius in quem vtitur (vt supra dictũ * est) propria materia, in quam exercetur vsus clauium, est homo subditus. Et quia per ordinationem Ecclesiæ vnus subdit alteri: ideo etiam per Ecclesię prælatos potest subtrahi alicui ille, qui erat ei subiectus. Vnde cum Ecclesia hæreticos & schismaticos & alios huiusmodi priuet, subtrahẽdo subditos, vel simpliciter, vel quantũ ad aliq̃d quantũ adhoc ꝙ priuati sũt, nõ possũt vsũ clauiũ habere.

* Arg. 1. huius artic.

* Quæst. 17. arti. 2. ad 2. & artic. seq. in corp.

AD primum ergo dicendum, ꝙ materia sacramenti Eucharistiæ, in quã suam potestatẽ exercet sacerdos, non est homo, sed panis triticeus, & in Baptismo homo simpliciter. Vnde sicut si subtraheretur hæretico panis triticeus, conficere non posset: ita nec si subtrahatur prælato prælatio, absoluere poterit: potest tamen baptizare & conficere, quãuis ad sui damnationem.

AD secundum dicendum, ꝙ propositio habet veritatẽ, quando non deest materia, sicut est in proposito.

AD tertium dicendum, quòd ex ipsa culpa nõ subtrahitur materia, sicut per aliquam pœnam: vnde pœna non impedit per contrarietatem ad effectum inducendum, sed ratione prædicta *.

* In corp. artic.

QVAEST. XX.

De his in quos vsus clauium exerceri potest, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de his in quos vsus clauium exerceri potest.

¶ Circa quod tria quęruntur.

¶ Primo, vtrum sacerdos possit in quemlibet hominem vti claue, quam habet.

¶ Secundo, vtrum sacerdos possit semper suum subditū absoluere.

¶ Tertio, vtrū aliquis possit vti clauibus in suum Superiorē.

ARTIC. I.

Vtrum sacerdos possit vti claue, quam habet, in quemlibet hominem.

78 Tho. in 4. dist. 19. q. 1. art. 3. q. 1. & sequēt.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd sacerdos possit vti claue quam habet, in quemlibet hominem. Potestas enim clauium in sacerdote descendit ex illa diuina auctoritate qua dixit, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Sed illud indeterminatè dictum est. Ergo habens clauem, indeterminate pōt ea vti in quoslibet.

¶ 2 Præterea, Clauis corporalis quæ aperit vnam serā, aperit omnes alias eiusdem modi: sed omne peccatū cuiuscumque hominis est eiusdem rationis obstaculū, respectu introitus cæli. ergo si potest vnum hominem sacerdos p clauē, quā habet absoluere; poterit & quoslibet alios.

¶ 3 Præterea, Sacerdotiū noui Testamenti, est perfectius, q̃ veteris: sed sacerdos veteris Testamenti poterat vti sua potestate, quā habebat, discernēdi inter lepram & lepram, indifferenter in omnes: ergo multo fortius sacerdos Euāgelicus potest vti sua potestate in omnes. (Deuter. 17.)

SED cōtra est quod dicitur 16. quæst. 1. Nulli sacerdotum liceat parochianum alterius absoluere aut ligare: ergo non quilibet potest quemlibet absoluere. (*In Decret. 16. quæst. 1. c. 19. incipit Adijcim'.)

¶ Præterea, Iudicium spirituale debet esse ordinatius quàm temporale: sed in iudicio temporali non potest quilibet iudex quēlibet iudicare: ergo cùm vsus clauium sit iudicium quoddam, non potest sacerdos quilibet sua claui in quemlibet vti.

CONCLVSIO.

Prælatus, qui habet indistinctā potestatem in omnes; potest vti potestate clauium in omnes: at qui sub eo distinctas potestates acceperunt, in eos solum qui sibi commissi sunt, clauibus vti possunt, nisi in articulo necessitatis.

RESPONDEO dicendū, q ea quæ circa singularia operari oportet, non eodem modo omnibus cōpetunt. Vnde sicut præter generalia medicinæ præcepta oportet adhiberi medicos, qui bus præcepta vniuersalia medicinæ singulis infirmis, *secundū quod debēt, aptentur: ita in quolibet principatu præter illum q vniuersalia præcepta legis tradit, oportet esse aliquos, qui ea singulis, secundum quod debent adaptent: Et propter hoc etiā in cælesti hierarchia sub potestatibus, quæ indistinctè præsūt, præponuntur principatus, qui singulis prouincijs distribuuntur: & sub his Angeli, qui singulis hominibus in custodiam deputantur, vt patet ex his quæ dicta sūt in 2. lib. †Vnde & ita debet esse in prælatione Ecclesiæ militantis: vt apud aliquem esset prælatio indistinctè in omnes, & sub hoc essent alij, qui super diuersos diuersam potestatē & distinctam acciperent: & quia vsus clauium requirit aliquam prælationis potestatem, per quam ille in quem vsus clauium communicatur. efficitur materia propria illius actus: ideo ille qui habet indistinctam potestatem sup omnes, potest vti clauibus in omnes: illi autem qui sub eo distinctas potestates acceperunt, non

(*Aliàs infirmitatibus.)

(†Tho. in 2. sentē. dist. 10. q. 1. art. 1. & art. 2. ad 1. & art. 3.)

in quoslibet vti possũt clauibus sed in eos tantum qui eis in sortem venerunt, nisi in necessitatis articulo, vbi nemini sacramenta sunt deneganda.

AD primum ergo dicendum, quòd ad absolutionem à peccato requiritur duplex potestas,* scilicet potestas ordinis, & potestas iurisdictionis. Prima quidem potestas est æqualiter in omnibus sacerdotibus, non autem secunda: & ideo vbi Dominus Ioan. 20. dedit omnibus Apostolis cõmuniter potestatem remittendi peccata, intelligitur de potestate quæ consequitur ordinem, vnde & sacerdotibus, quando ordinantur, illa verba dicuntur: sed Petro singulariter dedit potestatem dimmittẽdi peccata, Matth. 16. vt intelligatur quòd ipse p̄ alijs habet potestatem iurisdictionis: potestas autem ordinis, quantum est de se, se extendit ad omnes absoluendos: & ideo inde terminatè Dominus dicit: Quorũ remiseritis peccata, intelligens tamẽ, quòd vsus illius potestatis esse deberet, præsupposita potestate Petro collata, secundũ ipsius ordinationem.

Supra quæst. 19. arti. 3. ad 4.

AD secundum dicendũ, quòd clauis materialis non potest aperire, nisi seram propriam, nec aliqua virtus actiua potest agere, nisi in propriam materiam: materia autem propria potestatis ordinis efficitur aliquis per iurisdictionem: & ideo non potest aliquis claue vti in eum, in quẽ iurisdictio non datur.

AD tertium dicendum, quòd populus Israel vnus populus erat, &* vnum tantummodo templũ habebat: vnde non oportebat sacerdotum iurisdictiones distingui, sicut nunc in Ecclesia, in qua congregantur diuersi populi & nationes.

Aliàs tã tum vnũ Dñium tempo-rale.

ARTIC. II.

Vtrum sacerdos possit semper suum subditum absoluere. 79

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ sacerdos non possit semper suum subditum absoluere. Sicut enim Augustinus* in litera† dicit, Nullus officio sacerdotis vti debet, nisi immunis ab illis sit, quæ in alijs* vindicat. Sed quandoque contingit, quòd sacerdos est particeps criminis q̄d subditus suus commisit; sicut cũ mulierẽ subditũ cognouit. Ergo vĩ, quòd nõ semper possit in suos subditos potestate clauium vti.

** In lib. de vera & falsa. pænitẽ. cap. 20. tom. 4.*
† Et habet magister 4. Senten. dist. 19. §. D. in fine.
** Alias iudicat.*

¶ 2 Præterea, Per potestatem clauium homo ab omnibus defectibus curatur: sed quandoque alicui peccato annexus est irregularitatis defectus, vel excommunicationis sententia, à qua simplex sacerdos absoluere non potest: ergo videtur, quòd non possit vti clauium potestate, in illos qui talibus irretiti sunt.

¶ 3 Præterea, Sarcedotij nostri iudicium* & potestas per iudicium veteris sacerdotij figuratur: sed minoribus iudicibus secũdum legẽ non omn a compete bat discutere, sed a superiores recurrebant; vt dicitur Exod. 24. Si quid natum fuerit quæstionis inter vos, &c. ergo videtur quòd nec sacerdos de grauibus peccatis possit subditum sum absoluere, sed debeat ad superiorem remmittere.

** Alias iurisdictio.*

SED contra, Cuicunque committitur principale, committitur & accessorium: sed sacerdotibus committitur quòd subditis suis Eucharistiam dispensent, ad quam ordinatur absolutio à peccatis quibuscunq;: ergo sacerdos ab omnibus peccatis potest subditum suum absoluere, quantum est de clauium potestate.

¶ 4 Præterea, Gratia omne peccatum tollit, quantumcunque sit parua. sed sacerdos sacraméta dispensat, quibus gratia datur: ergo quantum est de potestate clauium, de omnibus peccatis absoluere potest.

CONCLVSIO.

Potest simplex sacerdos potestate ordinis remittere omnia peccata: aliqua tamen peccata per defectum iurisdictionis quam illi superior non committit, remittere non potest.

RESPONDEO dicendum, ꝙ potestas ordinis quantum est de se, extendit se ad omnia peccata remittéda: sed quia ad vsum huiusmodi potestatis (vt dictum est*) requiritur iurisdictio, quæ à maioribus in inferiores descendit, ideo potest superior aliqua sibi reseruare, in quibus iudiciũ inferiori nõ committat, aliàs de quolibet potest simplex sacerdos habens iurisdictionem absoluere. Sunt autem quinq; casus, in quibus oportet, ꝙ simplex sacerdos pænitentem ad superiorẽ remittat. Primus est, quando solennis pænitentia est imponẽda; quia eius minister proprius est Eps. Secundus est de excõicatis, quando inferior sacerdos nõ potest absoluere, vtpote quando est à superiori excõicatus. Tertius, quando inuenit irregularitatem contractam, pro cuius dispensatione debet ad superiorem remittere. Quartus, de incendiarijs. Quintus, quando est consuetudo in aliquo Episcopatu, ꝙ enormia crimina ad terrorem reseruentur Episcopo, quia consuetudo dat vel aufert in talibus potestatem.

q. 17. ar. 2. & q. præced. art. 3. ad 4. & q. præsenti. art. 1. ad 1.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ in tali casu, nec sacerdos debet audire confessionem mulieris, cũ qua peccauit, de illo peccato. sed debet ad alium mittere: nec illa debet ei confiteri, sed debet petere licentiam ad alium eundi, vel ad superiorem recurrere, si ille licentiam denegaret: tũ propter periculum; tum quia est minor verecundia: si tamen absolueret, absoluta esset. Quod enim Augustinus dicit,* ꝙ non debet esse in eodem crimine, intelligendum est secundum cõgruitatem, non secundum necessitatem sacramenti.

Loco citato in arg. 1.

AD secundum dicendum, ꝙ pænitentia ab omnibus defectibus culpę liberat: non autem ab omnibus defectibus pœnæ, quia adhuc post peractam pænitentiã de homicidio, aliquis remanet irregularis: vnde sacerdos põt de crimine absoluere, & pro pœna amouenda debet ad superiorem remittere: nisi in excommunicatione, quia absolutio ab ipsa, debet præcedere absolutioné à peccato: quia quãdiu aliquis est excommunicatus, non potest recipere aliqđ Ecclesiæ sacramentũ.

AD tertium dicendum, quòd ratio illa procedit quantum ad hæc in quibus sibi superiores potestatem iurisdictionis reseruãt.

ARTIC. III.

Vtrum aliquis possit vti clauibus in suum suporiorem.

80

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ aliquis nõ possit vti clauibus in suum superiorem. Actus enim quilibet sacramentalis requirit proriam materiã: sed propria materia vsus clauiũ, est persona subiecta, vt dictum est: * ergo in eo qui non est subditus, nõ potest clauibus sacerdos vti.

q. 17. ar. 2. ad 2. & q. pc. artic. 6. cor. & q. presenti artic. 1. corp.

¶ 2 Præterea, Ecclesia militans imitatur triumphanté: sed in cœlesti Ecclesia inferior Angelus

gelus nunquam purgat, aut illuminat, aut perficit superiorem: ergo nec aliquis inferior sacerdos potest vti actione hierarchica, quæ est per absolutionem in superiorem.

¶ 3 Præterea, Iudicium pœnitentiæ debet esse ordinatius q̃ iudicium exterioris fori: sed in exteriori foro, inferior non pōt excommunicare aut absoluere superiorem: ergo videtur, quòd nec in foro pœnitentiali.

SED contra, Superior prælatus etiam circundatus est infirmitate, & contingit ipsum peccare: sed remedium contra peccatum est potestas clauium: ergo cum ipse nō possit in seipsum claue vti, quia non potest esse simul iudex & reus, videtur, quòd possit inferior in ipsū clauis potestate vti.

¶ Præterea, Absolutio quæ fit per virtutem clauium, ordinatur ad perceptionē Eucharistię: sed inferior potest superiori Eucharistiam dispensare, si petat: ergo & clauium potestate in ipsum vti, si se ei subiecerit.

CONCLVSIO.

Cum superior prælatus non possit in seipsum claue vti, & possit inferioris potestatem limitatā extendere in se & in alios: cōsequens est, quòd inferior in superiorem vti possit clauium potestate sic extensa.

RESPONDEO dicendum, quòd potestas clauium, quantum est de se, extendit se ad omnes, vt dictum* est; sed quod in aliquē sacerdos non possit potestate clauium vti, contingit ex hoc, quòd eius potestas est ad aliquos specialiter limitata: vnde ille qui limitauit, potest extendere in quē uoluerit, & propter hoc etiam potestatem sibi dare potest in seipsum, qnamuis ipse in seipsum vti clauium potestate non possit, qa potestas clauium requirit pro materia aliquem subiectum, & ita alium, sibiipsi enim aliquis subiectus esse non potest.

*Art. præced. cor.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis Episcopus quē simplex sacerdos absoluit, sit superior eo simpliciter: est tamen inferior eo, inquantum ei se vt peccatorem subiicit.

AD secundum, dicendum, q̃ in Angelis non potest accidere aliquis defectus ratione cuius inferioribus suis superiores subdātur, sicut accidit in hominibus: & ideo non est simile.

AD tertium dicendum, quòd iudicium exterius est secundum homines: sed iudicium confessionis est quo ad Deum, apud quem aliquis redditur minor ex hoc q̃ peccat, non autem apud hominū prælationes: & ideo in exteriori iudicio, sicut nullus in seipsum sententiam dare potest excommunicationis, ita nec alteri cōmittere, nec se excommunicare: sed in foro conscientiæ potest alteri cōmittere suam absolutionem, qua ipse vti non posset. Vel dicendū, quòd absolutio in foro confessionis est principaliter potestatis clauium, & ex consequenti respicit iurisdictionem: sed excommunicatio respicit totaliter iurisdictionem: quantum autem ad potestatem ordinis, omnes sunt æquales, non autem quantum ad iurisdictionem, & ideo non est simile.

QVÆST. XXI.

De excommunicatione, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER videndum est de excommunicatione. De qua primò considerandum est de definitione excommunicationis, & congruitate,

gruitate, & causa. Secundo, de eo qui potest excommunicare & ex communicari. Tertio, de participatione cum excommunicatis. Quarto, de absolutione ab excommunicatione.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, utrum conuenienter excõmunicatio definiatur:

¶ Secundo, utrum Ecclesia debeat aliquem excommunicare.

¶ Tertio utrum, aliquis pro aliquo temporali damno sit ex communicandus.

¶ Quarto, utrum excommunicatio iniuste lata, aliquem effectum habeat.

86

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum competens sit hæc definitio excommunicationis.

Tho. 4. di. 18 q. 2. a. 1. q. 1, & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd incompetens sit hæc definitio excommunicationis à quibusdam posita. *Excommunicatio est separatio à communione Ecclesiæ, quoad fructum & suffragia generalia. Suffragia enim Ecclesiæ ualent eis pro quibus fiũt: sed Ecclesia orat pro eis qui extra Ecclesiam sunt, sicut pro hæreticis & paganis: ergo etiam pro excommunicatis, qui extra Ecclesiã sunt: & sic eis suffragia Ecclesiæ ualent.

*1. definitio.

¶ 2 Præterea, Nullus amittit suffragia Ecclesiæ, nisi per culpã: sed excommunicatio non est culpa, sed pœna: ergo per excommunicationem nõ separatur aliquis à suffragijs Ecclesiæ cõmunibus.

¶ 3 Præterea, Fructus Ecclesiæ non uidetur esse aliud quàm suffragia: non enim potest intelligi de fructu bonorum temporalium, quia hæc excommunicatis non auferuntur. Ergo inconuenienter utrumque ponitur.

¶ 4 Præterea, Excommunicatio minor quædã excommunicatio est: sed per eam homo non perdit suffragia Ecclesiæ: ergo definitio non est conueniens.

CONCLVSIO.

Cum hic agatur de excommunicatione maiore, bona est hæc definitio. Excommunicatio, est separatio à communione Ecclesiæ, quo ad fructum & suffragia generalia: hic enim continetur & communionis fidelium & sacramentorum interdictio.

RESPONDEO dicendum, quòd ille qui per Baptismum in Ecclesia ponitur, ad duo asscribitur, scilicet ad cœtum fidelium, & ad participationem sacramentorum: & hoc secundum, præsupponit primũ, quia in sacramentis participandis, etiam fideles excõmunicant. Et ideo aliquis potest extra Ecclesiam fieri per excommunicationem dupliciter. Vno modo ita, quòd separetur tantũ a participatione sacramẽtorũ, & hæc est excõmunicatio minor. Alio modo ita, quòd excludatur ab vtroque, & sic erit excommunicatio maior, quę hic definitur. Non autem potest esse tertium, scilicet quòd excludatur à cõmunione fidelium, & non à participatione sacramentorũ ratione iã dicta *: quia scilicet fideles in sacramentis communicant. Sed cõmunicatio fidelium est duplex. Quædam in spiritualibus, sicut sunt mutuæ orationes & cõuẽtus ad sacra percipienda. Quædam in corporalibus actibus legitimis. Quæ quidem communicationes his vers. continentur:

* in istmet cor.

Si pro delictis anathema quis efficiatur,

Os orare, vale, communio, mẽsa negatur.

Os, scilicet ne osculum detur.

Ora

In Decr 11. q. 3. c. 16. 17. 18. 19. 24. 99. 107. & c. 3. & 10. *In arg. 1. 2. Definitio.

Orare, ne cum excommunicatis oremus. Vale, ne salutentur. † Communio, ne scilicet in sacramentis cum ipsis aliquis communicet. Mensa negatur, ne aliqs cum eis comedat. Præmissa* ergo definitio importat separationem à sacramentis; in hoc quod dicit, quoad fructum; & à communione fidelium quantum ad spiritualia, in hoc quod dicit: Et suffragia Ecclesiæ communia. Alia autem definitio inuenitur, quæ datur secundum separationem ab vtrisque actibus, quæ talis est. Excommunicatio est à qualibet licita communione fidelium separatio.

AD primum ergo dicendum, quòd pro infidelibus oratur, sed ipsi orationis fructum non percipiunt, nisi ad fidem conuertantur: similiter & pro excommunicatis orari potest, quamuis non inter orationes, quæ pro membris Ecclesiæ fiunt, & tamen fructum non percipiunt, quamdiu in excommunicatione manent: sed oratur vt detur eis spiritus pœnitentiæ, vt ab excommunicatione soluantur.

AD secundum dicendum, quòd suffragia alicuius valent alicui, secundum quod ei continuantur. Potest autem actio vnius alteri continuari dupliciter. Vno modo ex vi charitatis, quæ omnes fideles connectit, vt sint vnũ in Deo, sicut dicit in Psa. 118. Particeps ego sum omnium, &c. & hanc cõtinuationẽ excommunicatio non intercipit, quia iuste quis excommunicari non potest nisi pro culpa mortali, per quam quis à charitate iam diuisus est, etiam si non excommunicetur. Iniusta autem excommunicatio charitatem alicui auferre non potest, cum sit de maximis bonis, quæ non possunt alicui inuito auferri. Alio modo per intentionem suffragia facientis, quæ in aliquem fertur pro quo fiunt: & hanc continuationem excommunicatio intercipit, quia Ecclesia per excommunicationis sententiam separat excommunicatos ab vniuersitate fidelium, pro quibus suffragia facit.* Vnde suffragia Ecclesiæ eis non prosunt quæ pro tota Ecclesia fiunt, nec ex persona Ecclesiæ oratio pro eis inter membra Ecclesiæ fieri potest: quamuis aliqua persona priuata possit ad eorum conuersionem aliquod suffragium per intentionem dirigere.

vt dicit Magist. 4. Sent. di. 18. §. G in fin.

AD tertium dicendum, quòd fructus spiritualis Ecclesiæ non solum est ex suffragijs, sed etiam ex perceptione sacramentorum & ex fructu fidelium.

AD quartum dicendum, quòd minor excommunicatio non habet perfectam rationem excommunicationis; sed aliquid ipsius, participat: & ideo non oportet quòd ei totaliter excommunicationis definitio conueniat, sed solum quoad aliquid.

ARTICVLVS II.

Vtrum Ecclesia debeat aliquem excommunicare. 82

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd Ecclesia nullum debeat excommunicare. Quia excommunicatio maledictio quædam est: sed Ro. 12. prohibemur maledicere: ergo Ecclesia excommunicare non debet.

¶ 2 Præterea, Ecclesia militans debet imitari triumphantem: sed vt in Epistola Iude legitur, cum Michael Archangelus, cũ Diabolo altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudiciũ inferre blasphemiæ, sed dixit: Imperet tibi Dominus: ergo nec Ecclesia militans debet alicui iudicium maledictionis uel excommunicationis inferre.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Nullus est in manu hostis tradendus nisi omnino desperatus: sed per excommunicationem traditur aliquis in manum Satanæ, vt patet 1. Cor. 5. cum ergo de nemine sit desperandum in vita ista, Ecclesia nullum debet excommunicare.

SED contra est, quod Apostolus 1. Cor. 5. mandat quendam excommunicari.

¶ Præterea, Matt. 18. dicitur de illo qui Ecclesiam audire contemnit. Sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus: sed Ethnici sūt extra Ecclesiam: ergo & illi qui Ecclesiam audire contemnunt, per excommunicationem extra Ecclesiam sunt ponendi.

CONCLVSIO.

Cum Ecclesia in terris, Dei vicem gerat, illiusque iudicium Dei iudicio conforme sit, rite excommunicare potest, siue peccatorem à communione Ecclesię, siue à suffragijs et alijs spiritualibus separet.

RESPONDEO dicendū, quòd iudicium Ecclesiæ, conforme debet esse iudicio Dei, Deus autem peccatores multipliciter punit. Vno modo flagellis castigando, vt ad bonum eos trahat: Alio modo hominem sibi relinquendo, vt auxillis subtractis, quibus à malo prępediebat, suam infirmitatem cognoscat, & humilis ad Deum redeat, à quo superbus discesserat. Et quantum ad vtrunque, Ecclesia in excommunicationis sententia, diuinum iudicium imitatur. Inquantum enim aliquem à communione fidelium separat vt erubescat, imitatur diuinum iudicium, quo per flagella castigat: inquantum autem à suffragiis & aliis spiritualibus separat, imitatur diuinum iudicium, quo hominem sibi relinquit, vt per humilitatem seipsum cognoscens ad Deum redeat.

AD primum ergo dicendum, quòd maledictio potest esse dupliciter. Vno modo ita, quòd in malo quod irrogat, vel dicit per intentionem, sistat: & sic maledictio omnibus modis est prohibita. Alio modo ita, ꝙ malum quod quis maledicēdo imprecatur, ad bonum illius ordinet, qui maledicitur: & sic maledictio quandoque est licita & salutifera: sicut etiam medicus aliqđ nocumentum infert infirmo, vt sectionem, per quā ab infirmitate liberetur.

AD secundū dicendum, quòd Diabolus incorrigibilis est: & ideo non est susceptibilis alicuius boni per excommunicationis sententiam *.

*Alias pœnam.

AD tertium dicendum, quòd ex hoc ipso quòd aliquis suffragiis Ecclesiæ priuatur, triplex incommodum incurrit, per tria q̄ quis ex suffragijs Ecclesiæ consequitur. Valent enim ad augmentum gratiæ eis qui eam habent: vel ad merendum, eis qui non habent: & quantum ad hoc Magister sententiarum † dicit, quòd gratia Dei per excommunicationem subtrahitur. Valent etiā ad custodiam virtutis; & quantū ad hoc dicit* quòd protectio subtrahitur; nō quòd omnino à Dei prouidentia excludatur excommunicatus, sed ab illa protectione, qua filios Ecclesiæ specialiori modo custodit. Valent etiam ad defensionem ab hoste; & quantum ad hoc dicit†, quòd Diabolo maior potestas sęuiendi in ipsum datur, & spiritualiter & corporaliter. Vnde in primitiua Ecclesia, quando oportebat per signa homines ad fidem inuitare, sicut Spiritus sancti donū visibili signo manifestabatur; ita & excommunicatio corporali vexatione

† lib. 4. Sent. di. 18. §. G. circa finem.

*Magister loco iam citato.

† Magister post verba iā citatas.

tione

tione a Diabolo innotescebat. Nec est inconueniens, si ille q. nō est desperatus, hosti detur: q.a nō datur quasi damnandus, sed quasi corrigendus *, cum in potestate Ecclesiæ sit, ex eius manu ipsum, cum voluerit eripere.

*vt patet ex Aug. serm. 12. in nouis sermonib.

83

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis pro aliquo temporali damno debeat excommunicari.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, ꝙ nullus pro aliquo temporali damno debeat excommunicari. Quia pœna nō debet excedere culpam: sed pœna excōmnnicationis est priuatio alicuius boni spiritualis, quod omnibus bonis tēporalibus præeminet: ergo pro temporalibus nullus est excommunicandus.

1. Thessal. 5.

¶ 2 Præterea, Nulli malum ꝓ malo reddere debemus, secundū Apostoli præceptum: sed hoc esset malum pro malo reddere, si pro tali damno quis excommunicaretur: ergo nullo modo hoc debet fieri.

Actorum. 5. Et vide August. in nouis sermonibus s. 2. & lib. 3. cō. Var. c. 1. & 2. tom. 7.

SED contra est, quod Petrus Ananiam & Sapphiram pro defraudatione pretij agri, sententia mortis damnauit *, ergo & Ecclesiæ licet pro temporalibus dānis excommunicare.

CONCLVSIO.

Cum per peccatum mortale redditur homo regno indignus, potest quis mortaliter, peccans damnum temporale inferendo, pro illo (præsertim si contumax sit) ab Ecclesia excommunicari.

RESPONDEO dicendum, quòd per excommunicationem iudex Ecclesiasticus excommunicatos excludit quodammodo à regno: vnde cum non debeat a regno excludere nisi indignos (vt ex definitione clauis † patuit) nec aliquis reddatur indignus, nisi per peccatum mortale charitatem amiserit, quæ est via ducens ad regnum: ideo nullus excommunicari debet nisi pro peccato mortali. Et quia in damnificando aliquem corporaliter vel in rebus temporalibus, aliquis mortaliter peccat: & contra charitatem facit: ideo pro damno temporali illato, Ecclesia aliquem excō municare potest. Sed quia excommunicatio est grauissima pœnarū, pœnæ autem medicinæ sunt secūdum Philosophum in 2. Ethicorum *: sapientis autem medici est à leuioribus incipere medicinis, & minus periculosis: ideo excommunicatio infligi non debet etiā pro pecccato mortali, nisi contumax fuerit, uel non veniendo ad iudicium, vel ante terminationē iudicij sine licentia recedendo, vel determinationi non parendo †. Tunc enim postquam monitus fuerit, si obedire contempserit, contumax reputatur, & excōmunicari debet à iudice, iam non habente quid contra ipsum faciat amplius.

Quæ. 17. arti. 2.

li. 2. cap 3. ante med.

vt habetur. 2. q. 6. c. 19. Quisqs. & in Cō Mileuit. ca. 24. in fine.

AD primum ergo dicendū, ꝙ culpæ quantitas non mensuratur ex nocumento, quod quis facit, sed ex voluntate, qua quis facit contra charitatem agens: & ideo quamuis pœna excommunicationis excedat nocumentum, non tamen excedit quantitatem culpæ.

AD secundum dicendum, ꝙ cum aliquis per pœnam aliquam corrigitur, non redditur ei malum, sed bonum: quia pœnæ medicinæ sunt, vt dictum est *.

in corp. arti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum excommunicatio iniuste lata aliquem effectum habeat.

AD

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd excommunicatio iniuste lata nullo modo effectũ habeat. Quia per excommunicationem protectio & gratia Dei subtrahitur*, quę non iniuste subtrahi potest: ergo excommunicatio iniustè lata non habet effectum.

vt dicit 4. Sent. dist. 18. §.6. in fi. & q. præsenti ar. 2. & 3. ti ar. 2. ad 3.

¶ 2 Præterea, Hieronymus dicit,✝ quod est de supercilio Pharisæorum, æstimare esse ligatum vel solutum, qui ligatur vel soluitur iniustè: sed eorum superciliũ erat superbum & erroneum: ergo excommunicatio iniusta nullum habet effectum.

✝ Super illud M. 16. Tibi dabo claues to. 9

SED contra, Secundũ Greg*. Sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, timenda est: non autem esset timenda, nisi aliquid noceret, etiam iniusta: ergo, &c.

Hom. 26 in Euãg. à medio illius habetur 11. q. 3. c. 1. & 27.

CONCLVSIO.

Si excommunicatio iniuste lata sit ex parte excommunicantis scilicet vel ex ira, aut ex odio nihilominus effectum sortitur at si ex parte excommunicationis, ita vt error ille irritam faciat sententiam, nullius est effectus.

RESPONDEO dicendũ, quòd excommunicatio potest dici iniusta dupliciter. Vno modo ex parte excommunicantis, sicut cum ex odio vel ex ira aliquis excommunicat: & tunc excommunicatio nihilominus habet effectum suum, quamuis ille qui excommunicat peccet ✝: quia iste iuste patitur, quãuis ille iniuste faciat. Alio modo ex parte ipsius excommunicationis, vel quia causa excommunicationis est indebita, vel quia fertur sententia, iuris ordine prætermisso: & tunc si sit talis error ex parte sententiæ, qui sententiam nullam esse faciat, non habet effectum, quia non est excommunicatio. Si autẽ talis error non annullet sententiam, habet effectum suum, & debet excommunicatus humiliter obedire, & erit ei ad meritũ: vel absolutionem petere debet ab excommunicante, vel ad superiorem iudicem recurrere. Si autem contemneret, eo ipso mortaliter peccaret. Contingit autem quandoque, ꝙ sit debita causa ex parte excõmunicantis: ꝗ non est debita ex parte excommunicati, sicut cũ aliqs pro falso crimine in iudicio probato excõmunicatur: & tũc si humiliter sustinet, humilitatis meritum recompensat excommunicationis damnum.

Cap. sacro. extra de sent. excom.

Greg. li. 2, Epist. Epi. 34. post medium. & 23. q. 4. c. 23. Inter querelas.

AD primum ergo dicendum quòd quamuis homo gratiam Dei iniustè amittere nõ possit, potest tamen amittere illa iniustè quæ ex parte nostra sunt, quæ ad gratiam Dei disponunt: sicut patet, si subtrahitur alicui doctrinæ verbum quod ei debetur, & hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur, vt ex prædictis ✝ patet.

✝ art. 2. co. & ad 3. & art. præsenti arg. 1.

AD secundum dicendum, ꝙ Hieronymus * loquitur quantum ad culpam, & non quantum ad pœnas, quæ possunt etiam iniuste infligi à rectoribus Ecclesiarum.

*Loco citato in arg. 2.

QVÆSTIO. XXII.

De his qui possunt excommunicare, & excommunicari, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de his ꝗ possunt excõmunicare & excommunicari.

Tho in. 4. di. 18. q. 2. a. 2. q. 1. & sequent.

Concil. Trident sessio. 25 de refor. ca. 3. in cip. quã uis.

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum quilibet sacerdos possit excommunicare.

¶ Secundo, vtrum non sacerdos excommunicare possit.

¶ Ter-

¶ Tertio, vtrum excommunicatus vel suspensus possit aliũ excommunicare.

¶ Quarto, vtrũ aliquis seipsum, vel æqualem, vel superiorem possit excommunicare.

¶ Quinto, vtrum aliqua vniuersitas excommunicari possit.

¶ Sexto, utrum semel excommunicatus excommunicari possit ulterius.

ARTICVLVS PRIMVS.

85 *Vtrũ quilibet sacerdos possit excommunicare.*

Tho in. 4.di.18. q.2.a.2. q.1.& sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd quilibet sacerdos possit excõmunicare. Excommunicatio enim est actus clauium: sed quilibet sacerdos habet claues: ergo quilibet sacerdos potest excommunicare.

¶ 2 Præterea, Maius est absoluere & ligare in foro pœnitentiæ, quàm in foro iudicij: sed quilibet sacerdos potest sibi subditos in foro pœnitentiali absoluere & ligare: ergo etiam potest sibi subditos quilibet sacerdos excommunicare.

SED contra, Ea in quibus imminet periculum, sunt maioribus reseruanda: sed pœna excommunicationis est ualde periculosa, nisi cum moderamine fiat: ergo nõ debet cuilibet sacerdoti committi.

CONCLVSIO.

Concil. Trident sessio.25 de refor. ca. 3. in cip. quã uis.

Soli Episcopi & maiores prælati excommunicare possunt, qui habent iurisdictionem in foro iudiciali, ad quod spectat causa, quæ obligat hominem in comparatione ad alios homines.

RESPONDEO dicendum, quòd in foro conscientiæ causa agitur inter hominem & Deum: in foro autem exterioris iudicij causa agitur hominis ad hominẽ: & ideo absolutio uel ligatio quę unum hominem obligat quo ad Deum tantum, pertinet ad forum pœnitentiæ: sed illa quæ hominẽ obligat in comparatione ad alios homines, ad forum publicum exterioris iudicij pertinet. Et quia homo per excommunicationem à communione fidelium separatur, ideo excommunicatio ad forum exterius pertinet: & ideo illi soli possunt excommunicare, qui habent iurisdictionem in foro iudiciali: & propter hoc soli Episcopi propria auctoritate, & & maiores Prælati secundum communiorem opinionem possunt excõmunicare. Sed presbyteri parochiales non nisi ex commissione eis facta, uel in certis casibus: sicut in furto & rapina & huiusmodi: in quibus est eis à iure concessum quod excommunicare possint. Alij autem dixerũt quod etiam sacerdotes parochiales possunt excommunicare: sed prædicta* opinio est rationabilior. *Hoc eodem co.

AD primum ergo dicendum, quòd excommunicatio non est actus clauis directè, sed magis respectu exterioris iudicij: sed sententia excommunicationis quamuis in exteriori iudicio promulgetur: quia tamen aliquo modo pertinet ad aditum regni, secundum quod Ecclesia militãs est uia ad triumphantem, ideo etiam talis iurisdictio per quam homo excõmunicare potest, clauis potest dici: & secundum hoc à quibusdam distinguitur, quòd est clauis ordinis, quam omnes sacerdotes habent; & clauis iurisdictionis in foro iudiciali, quam habent soli iudices exterioris fori. Vtranque tamen Deus Petro contulit, Matth. 16. & ab ipso in alios descendit, qui utranque habent.

AD secundum dicẽdum, quòd sa-

sacerdotes parochiales habent quidem iurisdictionem in subditos suos quantum ad forum conscientiæ, sed non quantum ad forum iudiciale, quia non possunt conueniri coram eis in causis contentiosis: & ideo excommunicare nō possunt, sed absoluere possunt in foro pœnitentiali. Et quamuis forum pœnitentiale sit dignius, tamen in foro iudiciali maior solennitas requiritur: quia in eo oportet, quòd non solum Deo, sed etiam homini satisfiat.

ARTICVLVS II.

Vtrum non sacerdotes excommunicare possint.

86

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd non sacerdotes excommunicare non possint. Quia excōmunicatio est actus clauiū, vt in quarto sententiarum dicitur †:

†li.4.d.18.§.G.&H. vt dictū est suprà q.19.ar.3.&.4. sed non sacerdotes non habent claues *: ergo excommunicare nō possunt.

¶ 2 Præterea, Plus requiritur ad excommunicationem, quàm ad absolutionem in foro pœnitentiæ: sed non sacerdos in foro pœnitentiæ absoluere non potest: ergo nec excōmunicationē inferre.

SED contra est, quod Archidiaconi, Legati, & Electi excommunicant, qui quandoque non sunt sacerdotes: ergo non solum sacerdotes excommunicare possunt. *

*vt etiā dictum est q.16.a.3.cor.

CONCLVSIO.

Cum excommunicatio non directe respiciat gratiam, etiam non sacerdotes modo iurisdictionem in foro contentioso habeant, excommunicare possunt.

RESPONDEO dicedū, quòd sacramenta in quibus gratia confertur, dispensare, ad solos sacerdotes pertinet: & ideo ipsi soli possunt absoluere, & ligare in foro pœnitentiali. Sed excommunicatio non directe respicit gratiam: sed ex consequenti, inquantum homo suffragijs Ecclesiæ priuatur, quæ ad gratiam disponūt, *4. Sentent.di.18.§.G. in fine. vel in gratia conseruant* & ideo etiam non sacerdotes, dummodo iurisdictionem habeant in foro contentioso, possunt excommunicare.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis non habeant clauem ordinis, habent tamen clauem iurisdictionis.

AD secundum dicendum, quòd ista duo se habent sicut excedentia & excessa. & ideo alicui competit vnum, cui non competit aliud.

ARTICVLVS III.

Vtrum excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare. 87

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd excōmunicatus vel suspensus possit alium excommunicare. Ille enim qui est excōmunicatus vel suspensus, neque ordinem, neque iurisdictionem amittit; quia neque reordinatur cum absoluitur, neque cura iterum ei committitur: sed excommunicatio non requirit nisi ordinem vel iurisdictionem: ergo etiam excommunicatus vel suspensus excommunicare potest.

¶ 2 Præterea, Maius est conficere corpus Christi, quàm excommunicare: sed excommunicati cōficere possunt †: ergo & excommunicare possunt.

†Tho.4 di.13.q.1.a.1.q.3.&3.p.q.82.ar.7.24.q.1.cap.4.

SED contra, Ligatus corporaliter, non potest alium ligare: sed vinculum spirituale est fortius, quàm corporale: ergo excōmunicatus non potest alium excommunicare, cum excommunicatio sit

tio sit vinculum spirituale.

CONCLVSIO.

Cum excommunicatus à communione fidelium separetur & vsu iurisdictionis priuetur: & suspensus à iurisdictione, non possit ea quæ iurisdictionis sunt exequi: neuter excommunicare potest.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ vsus iurisdictionis est in comparatione ad alium hominem: & ideo cum omnis excõicatus à cõmunione fideliũ separetur, quilibet excommunicatus vsu iurisdictionis priuatur; & quia excõmunicatio est iurisdictiõis, ideo excommunicatus excommunicare non potest; & eadem ratio est de suspenso à iurisdictione: Si.n. sit suspensus ab ordine tantum, tunc non potest ea quæ sunt ordinis; sed potest ea quæ sunt iurisdictionis: & econtra, si sit suspensus à iurisdictione, & nõ ab ordine: si autem ab vtroque, tunc neutrum potest.

*Hanc obiect. cum solut. habes 24. q. 1. ca. 36.

AD primum ergo dicendũ *, ꝙ quamuis non amittat iurisdictionem, amittit tamen iurisdictionis vsum.

AD secundum dicendum, ꝙ conficere consequitur potestatẽ characteris, qui indelebilis est: & ideo homo ex quo characterẽ ordinis habet, semper potest cõficere, licet non semper ei liceat. Secus autem de excommunicatione, quæ iurisdictionem sequitur, quæ auferri potest & ligari.

ARTIC. IIII.

Vtrũ aliquis possit seipsum, vel æqualem, vel superiorem excommunicare.

88 Tho. ubi supra ar. 3. q. 1. & seq.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ aliquis possit seipsum, vel æqualem, vel superiorem excommunicare. Quia angelus Dei maior erat Paulo, Matthæi vndecimo, qui minor est in regno cælorum, maior est illo, quo nemo inter natos mulierum maior: sed Paulus excommunicauit angelum de cælo, vt patet Galat. 1. ergo homo potest superiorem excommunicare.

¶ 2 Præterea, Sacerdos aliquando excõmunicat in generali pro furto, uel pro aliquo huiusmodi: sed potest contingere ꝙ ipsemet fecit, uel superior, aut æqualis: ergo aliquis potest se, uel æqualem, uel superiorem excõicare.

¶ 3 Præterea, Aliquis potest superiorem absoluere in foro pœnitentiali, uel æqualem; sicut cũ Episcopi suis subditis confitentur, & cum unus sacerdos alteri uenialia cõfitetur: ergo uidetur, ꝙ etiam excommunicare aliquis superiorem uel æqualem possit.

SED contra, Excommunicatio est actus iurisdictionis: sed aliquis non habet in se iurisdictionem, quia in eadem causa nõ potest quis esse iudex & reus: nec iterum superiorẽ aut æqualem: ergo non potest aliquis superiorem, uel æqualẽ, aut se excommunicare.

CONCLVSIO.

Cum per iurisdictionem, cuius actus est excommunicatio, eo quisque superior fiat, in quẽ illam exercet: nullus potest seipsum vel æqualem vel superiorem excommunicare.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ cum per iurisdictionem aliquis constituatur in gradu superioritatis respectu eius, in quem habet iurisdictionem, quia iudex est eius: ideo nullus habet

in seipsum, vel superiorem, vel æqualem, iurisdictionem, & per consequens nullus potest seipsú excommunicare, vel superiorem aut æqualem.

AD primum ergo dicendum, quòd Apostolus loquitur sub hypothesi, id est, si poneretur angelus peccare, sic enim non esset Apostolo superior, sed inferior: nec est inconueniens quòd in códitionalibus, quarú antecedentia impossibilia sunt, & consequétia impossibilia sint.

AD secundum dicendú, quòd in tali casu nullus excommunicatur quia par in parem non habet imperium.

AD tertium dicendum, quòd absolutio & ligatio in foro confessionis est quo ad Deum tantú, apud quem aliquis alio superior redditur inferior per peccatum, sed excommunicatio est in iudicio exteriori, in quo aliquis non amittit superioritaté ex hoc ipso quod peccat, vnde non est similis ratio de vtroq; foro. Et tñ etiam in foro cófessionis aliquis non potest seipsú absoluere, nec superiorem, aut æqualem de mortali, nisi ex cómissione sibi facta. De venialibus autem potest, quia venialia ex quibuslibet sacramétis gratiam conferentibus, remittuntur: vnde remissio venialium sequitur potestatem ordinis.

ARTIC. V.

Vtrum in aliquam vniuersitatem sententia excommunicationis ferri possit.

89 Cap. Romana §. in Vniuersitatem. de sentent. excom. lib. 6.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur, ꝙ in aliquam vniuersitatem sententia excommunicationis ferri possit. Cótingit enim quòd aliqua vniuersitas sibi in malitia colligatur: sed ꝓ malitia, in qua aliquis cótumax extiterit, debet excommunicatio ferri: ergo potest in aliquam vniuersitaté ferri excommunicatio.

¶ 2 Præterea, Illud quod est grauissimum in excómunicatione, est separatio à sacramentis Ecclesiæ: sed aliquando tota ciuitas interdicitur à diuinis: ergo & excommunicari vniuersitas aliqua potest.

SED cótra est gloss. August.* Matth. 13. quæ dicit ꝙ princeps & multitudo non est excommunicanda.

* Gloss. ordi. super illud Mat. 13. Ne forte colligentes zizania, & ex August. Epistol. 75. ad Auxilium. & habetur 24. q. 3. cap. 1. Si habes.

CONCLVSIO.

Cum Deus, cuius iudicium Ecclesia imitari debet, iustum cum impio non condemnet, & probabile sit in nulla communitate omnes ad malum consentire, nunquam tota communitas excommunicari debet, licet singuli excommunicari possint.

RESPONDEO dicendum, quòd excommunicari non debet aliquis nisi pro peccato mortali; peccatum autem in actu cósistit: actus autem non est communitatis, sed singularium personarum, vt frequenter: & ideo singuli de communitate excómunicari possunt, non autem ipsa communitas.* Et si etiam quandoque actus sit alicuius totius multitudinis, vt qñ multi nauē trahunt, quā nullus per se trahere posset, tamen non est probabile quòd aliqua cómunitas ita tota ad malú consentiat, quin aliqui sint dissétientes: & q̃a non est Dei, qui iudicat omnem terram, vt condemnet iustum cum impio: vt dicitur Genes. 18. ideo Ecclesia, quæ Dei iudicium imitari debet, satis prouidè statuit, vt communitas non excommunicetur, ne cum lolijs & zizanijs, simul eradicetur & triticum.

* 24. q. 3. c. Quod autem.

*In cor. artic.

AD primum ergo patet solutio ex dictis.*

AD secundum dicendum, quod suspensio non tãta pœna est quãta excommunicatio: quia suspensi non fraudantur Ecclesiæ suffragijs, sicut excommunicati.* Vnde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, sicut & totum regnum ponitur sub interdicto pro peccato Regis: & ideo nõ est simile de excommunicatione & suspensione.

* Vt patet ex art. 2. huius q. corpo. & loco ibid. citato.

ARTIC. VI.

Vtrum ille qui semel est excommunicatus, vlterius excommunicari possit.

90

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd ille qui semel est excommunicatus, vlterius excommunicari nõ possit, 1. Corinth. 5. dicit Apostolus, Quid .n. mihi de his qui foris sunt, iudicare? sed excõmunicati iam sunt extra Ecclesiã ergo super eos Ecclesia iudicium non habet, vt possit eos iterum excommunicare.

* Gloss. ordi. super illud Mat. 13. Ne forte colligentes zizania, & ex August. Epistol. 75. ad Auxilium. & habetur 24. q. 3. cap. 1. Si habes.

¶ 2 Præterea,* Excommunicatio est separatio quædam à diuinis, & à communione fidelium, sed postquã aliquis est priuatus aliquo, non potest iterũ illo priuari: ergo vnus excommunicatus non potest iterum excommunicari.

* Vt dictum est quæsti. præced. art. 1.

24. q. 3. c. Quod autem.

SED contra, Excommunicatio, quædã pœna est, & medicinale remedium: * sed pœnæ omnes & medicinæ iterantur, cùm causa exigit: ergo & excommunicatio iterari potest.

* Vt dictum est quæsti. præced. artic. 3. corp.

CONCLVSIO.

Toties quis excommunicare potest, quoties excommunicationis aliqua adfuerit causa qua fit vt magis ab Ecclesia suffragijs elongetur.

RESPONDEO dicendũ, quòd ille qui excommunicatus est vna excõmunicatione, potest iterum excommunicari, vel per eiusdem excommunicationis iterationem, ad maiorem sui confusionem, vt sic à peccato resiliat: vel propter alias causas: & tunc tot sunt principales excommunicationes, quot causæ pro quibus aliquis excommunicatur.

AD primum ergo dicendum, quod Apostolus loquitur de paganis & alijs infidelibus, qui non habent characterem, per quẽ annumerati sint populo Dei: sed quia character baptismalis, quo quis populo Dei annumeratur, est indelebilis; * ideo semper remanet baptizatus aliquo modo de Ecclesia, & sic Ecclesia semper de ipso iudicare potest.

† Vt dictum est in 3. parte q. 63. art. 5.

AD secundum dicendum, quod priuatio quamuis nõ recipiat magis & minus secundũ se, recipit tamen magis & minus secundum causam suam: & secundũ hoc excõicatio potest iterari, & magis est elõgatus à suffragijs Ecclesiæ qui pluries est excommunicatus, quàm qui semel tantum.

QVAEST. XXIII.

De participatione cum excommunicatis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de participatione cũ excommunicatis.

ca. nulli. c. cũ desideres. c. significauit. c. nuper c. inter alia. de sent. excomm.

¶ Circa quòd quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum liceat excommunicato participare in puris corporalibus.

¶ Secundo, vtrum participans excommunicato sit excommunicatus.

¶ Tertio, vtrum participare excommunicato in casibus nõ concessis, semper sit peccatum mortale.

ARTIC. I.

Vtrum liceat excommunicato communicare in pure corporalibus.

91

Tho. vbi supra artic. 4. q. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat excommunicato communicare in purè corporalibus. Excommunicatio enim est actus clauium: sed potestas clauiũ se extendit ad spiritualia tantũ ergo per excommunicationẽ nõ prohibetur quin vnus alij in corporalibus communicare possit.

Bernardus in lib. de præcepto & dispensatiõe, nõ remote à principio, & sup. q. 11. arti. 1.

¶ 2 Præterea, Quod est institutum pro charitate, contra charitatem non militat: sed ex præcepto charitatis tenemur inimicis subuenire, quod sine aliqua communicatione fieri nõ potest. ergo licet alicui excommunicato in corporalibus communicare.

SED contra est quod dicitur 1. Corint. 5. cum eiusmodi nec cibum sumere.

CONCLVSIO.

In pure corporalibus excommunicato minori excommunicatione fidelibus communicare licet: maiori vero minime, nisi vel hoc ipsum vinculum ignoretur, vel aliqua spiritalis cõmodi, uel legis, aut necessitatis ratio ad hoc impulerit.

RESPONDEO dicendũ, quòd duplex est excõmunicatio. Vna est minor, quæ separat tantũ à participatione sacramentorũ, sed non à communione fidelium, & ideo tali excõmunicato licet communicare, sed non licet ei sacramenta conferre. Alia est maior excommunicatio, & hæc separat hominẽ & à sacramẽtis Ecclesiæ & à cõmunione fidelium: & ideo excommunicato tali excommunicatione communicare non licet. Sed quia Ecclesia excommunicationem ad medelam, & non ad interitum inducit, ideo excipiuntur ab hac generalitate quædam in quibus communicare licet, scilicet in his quæ pertinent ad salutem: quia de talibus homo licitè potest cum excommunicato loqui; potest etiam & alia verba interserere, vt facilius salutis verba ex familiaritate recipiantur Excipiuntur etiam quædam personæ, ad quas specialiter pertinet prouisio excommunicati, scilicet vxor, filius, seruus, rusticus, & seruiens. Sed hoc intelligendũ est de filijs non emancipatis, aliàs tenerentur vitare patrem. De alijs autem intelligitur, quòd licet excommunicato communicare, si ante excommunicationem se ei subdiderint, nõ autẽ si post. Quidam autem intelligunt econuerso, scilicet quòd superiores possunt licitè communicare inferioribus; alij vero contrarium dicunt. Sed ad minus in his communicare eis debent, in quibus sunt eis obligati, quia sicut inferiores obligantur ad obsequium superiorum: ita superiores ad prouidentiam inferiorum. Sunt etiã quidam casus excepti, sicut quãdo ignoratur excommunicatio; & quando aliqui sunt peregrini & viatores in terra excommunicatorum, qui licitè possũt ab eis emere, vel etiam accipere eleemosynam. Et similiter si aliquis videat excommunicatum in necessitate: quia tunc ex præcepto charitatis tenetur ei prouidere & ista hoc versu continentur.

Vtile, lex humile, res ignorata, necesse.

Vt vtile referatur ad verba salutis, lex ad matrimonium, humile ad subiectionem: cætera patent.

AD

AD primum ergo dicendum, quòd corporalia ad spiritualia ordinantur :& ideo potestas quæ se extendit ad spiritualia, etiam ad corporalia se extendere potest sicut ars quæ est de fine, imperat de his, quæ sunt ad finem.

AD secundum dicendũ, quòd in illo casu ĩ quo aliquis ex præcepto charitatis cõmunicare tenetur, non prohibetur, vt ex di ctis patet.* *In cor. artic.

ARTIC. II.

Vtrum participans excommunicato sit excommunicatus

92 C. quod indubijs de sent. excom.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ participans excommunicato non sit excommunicatus. Plus enim separatus est ab Ecclesia Gentilis, quam excommunicatus sed ille qui participat Gentili, aut Iudæo, non est excommunicatus: ergo nec ille qui participat excommunicato Christiano.

¶ 2 Præterea, Si ille qui participat alicui excõicato sit excõmunicatus, eadem ratiõe qui participat participanti, erit excommunicatus: & sic in infinitũ procedetur, quod videtur absurdum, ergo non est excommunicatus q. excommunicato participat.

SED contra est quòd excommunicatus est positus extra communionem: ergo qui ei communicat, à communione Ecclesiæ recedit: & sic videtur, quòd sit excommunicatus.

CONCLVSIO.

Participans cum excommunicato, excommunicatus quoque est, aliquando maiori, nonnunquam minori excõicatione.

RESPONDEO dicendũ, quòd excommunicatio potest in aliquem ferri dupliciter. Aut ita quòd ipse sit excommunicatus cum omnibus ei participãtibus, & tunc non est dubiũ quòd quicunque participat ei, est excommunicatus maiori excommunicatione. Aut est excommunicatus simpliciter, & tunc aut participat aliquis ei in crimine, præbẽdo ei consilium, auxilium, aut fauorem; & sic iterum est excommunicatus maiori excommunicatione: aut participat in alijs, sicut in verbo, vel in osculo, vel in mẽsa: & sic est excommunicatus minori excommunicatione. q.22.arti.1.cor. & locis ibid. citatis.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ Ecclesia non ita intẽdit corrigere infideles, sicut fideles, quorũ cura sibi incumbit; & ideo non ita arcet à communione infidelium, sicut à communione fidelium illorum, quos excommunicat, super quos habet aliquã potestatẽ.

AD secundum dicendũ, quòd excommunicato minori excommunicatione licet communicare, & sic excommunicatio non transit in tertiam personam.

ARTIC. III.

Vtrum participare cum excommunicato in casibus non concessis, semper sit peccatũ mortale.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd participare cum excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortale. 93 Quia Decretalis* quædam respõdet, quòd propter metum mortis non debet aliquis excommunicato communicare, quia aliquis debet prius subire mortem, q̃ mortaliter peccet: sed hæc ratio nulla esset, nisi participare cum excõmunicato semper esset peccatum mortale: ergo, &c. In lib. 1. Decretalium tit. 40. de his, quæ vi metusve caussa fiunt, c. 5. Sacri.

¶ 2 Pręterea, Facere cõtra pce-

ptum Ecclesiæ, est peccatum mortale: sed Ecclesia præcipit; quòd excommunicato nullus communicet: ergo participare cum excõmunicato, est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Nullus arcetur à perceptione Eucharistiæ pro peccato veniali: sed ille qui participat excõmunicato in casibus nõ cõcessis, arcetur à perceptione Eucharistiæ, quia incurrit minorem excommunicationem: ergo participans excommunicato in casibus non concessis, peccat mortaliter.

¶ 4 Præterea, Nullus debet excommunicari maiori excommunicatione, nisi pro peccato mortali: *sed aliquis secũdum iura † potest excõmunicari maiori excommunicatione, propter hoc q excommunicato participat: ergo participare excommunicato, est peccatum mortale.

11.q. 3. c.40. Nemo.

† vt habet 11. q.3.c.3.4.16.17 18.19.20.26.28.& c.107.

SED contra, à peccato mortali nullus potest absoluere, nisi super eum habeat iurisdictionẽ: sed quilibet sacerdos potest absoluere à participatione cum excommunicatis: ergo non est peccatum mortale.

¶ Præterea, pro mensura peccati debet esse pœne modus *; sed pro participatione excommunicationis secundum communem consuetudinem, non imponitur pœna debita mortali peccato; sed magis debita veniali: ergo non est peccatum mortale.

Deut.25

CONCLVSIO.

Tantum participans excommunicato in crimine, vel in diuinis, vel in Ecclesiæ contemptũ, peccat mortaliter.

RESPONDEO dicendũ, q quidam dicunt, q quandocunque aliquis participat excommunicato, vel verbo, vel quocunq; dictorum * modorum, secundum quos ei communicare non licet, peccat mortaliter, nisi in casibus à iure † exceptis: sed quia hoc videtur valde graue, q homo pro vno verbo leui quo excommũnicatũ alloquitur, mortaliter peccet, & multis qđ excõicantes laqueũ dãnationis iniicerent; qđ in eos retorqueretur: ideo aliis probabilius videtur, q non semper peccet mortaliter, sed solum quando in crimine illi participat, vel in diuinis, vel in contemptum Ecclesię.

In corp. art. præced.

† vt habet 11. q.3.cap. 100. & 101. & & 102. & lib. 5 Decret. titu. 39. c.31. in arg.1.

AD primum ergo dicendũ, q Decretalis * illa loquitur de participatione in diuinis. Vel dicẽdum, q similis ratio est de peccato mortali & de veniali, quantũ ad hoc, q sicut peccatũ mortale non potest bene fieri, ita nec veniale: & ideo sicut homo debet prius sustinere mortem, quàm peccet mortaliter, ita etiã quàm peccet venialiter, illo modo debiti, quo debet veniale vitare.

* citata

AD secundum dicendum, q præceptum Ecclesiæ directe respicit spiritualia, & ex consequẽti, legitimos actus: & ideo qui communicat ei in diuinis, facit contra præceptum, & mortaliter peccat: qui autem participat ei in aliis, facit præter præceptum, & peccat venialiter.

AD tertium dicendum, quòd aliquis etiam sine aliqua culpa quandoque ab Eucharistia arcetur: sicut patet in suspensis, vel interdictis; q͂a tales pœnæ quandoque alicui pro culpa alterius, quæ in eis punitur, inferuntur.

AD quartum dicẽdum, quòd quamuis participare excõmunicato, sit peccatum veniale; tamen participare ei pertinaciter, est peccatũ mortale: & propter hoc potest aliquis excommunicari secundum iura *.

* Locis citatis in argu. 4. & lib. 5. Decr. tit. 39. c.30.

QVAE-

QVAEST. XXIIII.

De absolutione ab excommunicatione, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de absolutiõe ab excommunicatione. Circa quod tria quæruntur.

¶ Primo, vtrum quilibet sacerdos possit subditum suũ ab excõicatione absoluere.

¶ Secundo, vtrum aliquis possit inuitus ab excommunicatione absolui.

¶ Tertio, vtrum aliquis possit absolui ab vna excommunicatione, & non ab alia.

ARTIC. I.

Vtrum quilibet sacerdos possit subditum suum ab excõmunicatione absoluere.

94 Tho. in 4. disti. 18. q. 2. art. 5. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absoluere. Maius enim est vinculum peccati, quàm excommunicationis: sed quilibet sacerdos potest subditum suum à peccato àbsoluere: ergo multo fortius ab excommunicatione.

¶ 2 Præterea, Remota causa, remouetur effectus: sed excommunicationis causa est peccatũ mortale: ergo cum possit quilibet sacerdos à peccato illo mortali absoluere, poterit ab excommunicatione similiter.

SED contra, Eiusdem potestatis est excommunicare, & excommunicatum absoluere: sed sacerdotes inferiores non possunt suos subditos excommunicare: ergo nec absoluere.

CONCLVSIO.

Sicut à minori excõmunicatione, sic & à maiori, si modo à iure inflicta sit, & nulli reseruata, omnis sacerdos suũ subditum absoluere potest: solus vero Iudex qui irrogauit, aut eius superior, si à iudice illata sit, extra mortis necessitatem, potest absoluere.

RESPONDEO dicendũ, Vide li.
ꝙ à minori excommunicatione 5. Decr.
quilibet potest absoluere, qui po B. Greg.
test à peccato participationis titu. 39.
absoluere. Si autem sit maior, aut est lata à iudice, & sic ille qui tulit vel eius superior potest absoluere: vel est lata à iure, & tũc Episcopus, vel etiam sacerdos, potest absoluere, exceptis sex casibus, quos sibi iuris conditor, scilicet Papa reseruauit. ✝Prim' est ✝ Ibid.
quando aliquis inijcit manus in c. 29.
clericum, vel in religiosum. * Se- * Ibid.
cundus est de illo, qui frangit Ec cap. 5.
clesiam, & est denuntiatus. ✝ Ter ✝ Ibid.
tius est de illo qui incendit Ec- c. 19. 23.
clesiam, & denuntiatus est. Quar q. 8. cap.
tus est de illo, qui in diuinis sciẽ 31. & 32
ter communicat excõmunicatis, & Decr.
nominaliter à Papa. Quintus, de loco ci-
illo, qui falsificat litteras Aposto tato, ca.
licæ sedis. Sextus de illo qui ex- 22.
communicatis in crimine communicat. Non enim debet absolui nisi ab eo, qui excommunicauit, etiam si non sit eius subditus: nisi propter difficultatem accedendi ad ipsum, absolueretur ab Episcopo, vel à sacerdote proprio, præstita iuratoria cautione, ꝙ parebit mandato illius iudicis, qui sententiam tulit. A primo autem casu octo excipiuntur. Primus est in articulo mortis, in quo à qualibet excõmunicatione potest quis à quolibet sacerdote absolui. Secundus, si sit ostiarius alicuius potentis, & non ex odio vel proposito percussit. Tertius, si percutiens sit mulier. Quartus, si sit seruus, & dñs læderetur de eius absentia, qui nõ est in culpa

Quintus, si regularis regularē percutiat, & non sit enormis excessus. Sextus si sit pauper. Septimus, si sit impubes, vel senex, vel valetudinarius. Octauus, si habeat inimicitias capitales. Sunt etiam alij septem casus, in quibus percutiens clericum, excommunicationem non incurrit. Primo, si causa disciplinæ, vt magister vel prælatus, percusserit. Secundo, si iocosa leuitate. Tertio, si inuenerit eum turpiter agentē cum vxore, vel matre, vel sorore, vel filia. Quarto, si statim vim vi repellat. Quinto, si ignoret eū esse clericum. Sexto, si inueniat eum in apostasia, post trinam admonitionem. Septimo, si transferat se clericus ad actum penitus contrarium, vt si fiat miles, vel ad bigamiam transeat.

AD primum ergo dicendum, ꝙ quamuis vinculum peccati sit maius simpliciter, quàm excōicationis, tamen quoad aliquid, vinculum excōmunicationis est maius; inquantum nō solum obligat quoad Deum, sed etiam in facie Ecclesiæ. Et ideo in absoluendo ab excommunicatione requiritur iurisdictio in exteriori foro: non autem in absolutione à peccato: nec exigitur cautio iuramenti, sicut exigitur in absolutione ab excommunicatione; per iuramentum enim, controuersiæ quæ sunt inter homines, terminātur, secundum † Apostolum.

Ad Heb. 6.

AD secundum dicendum, ꝙ cum excōicatus nō sit particeps sacramentorum Ecclesiæ, sacerdos non potest absoluere excōicatum à culpa, nisi sit prius absolutus ab excommunicatione.

Nota cō fessor.

ARTIC. II.

Vtrum aliquis possit absolui inuitus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ 95
nullus possit absolui inuitus. Spiritualia enim non conferuntur alicui inuito: sed absolutio ab excommunicatione est beneficium spirituale: ergo non potest præstari inuito.

¶ 2 Præterea, Excommunicationis causa est contumacia: sed quando aliquis nō vult absolui, excommunicationē contemnēs, tunc est maxime contumax: ergo non potest absolui.

SED contra, Excommunicatio contra voluntatem alicui potest inferri: 96
sed quæ contra volūtatem eueniunt, etiam contra voluntatem amoueri possunt; sicut patet de bonis fortunæ: ergo excōmunicatio potest tolli ab aliquo inuito.

CONCLVSIO.

Excōmunicatio, cum pœna quædam sit ad quā impertinens est, voluntarium: sicut in inuitum ferri, sic & inuitus aliquis absolui ab ea potest.

RESPONDEO dicendū, ꝙ malum culpę & pœnæ in hoc differunt, ꝙ culpæ principium est in nobis, quia omne peccatum voluntarium est: pœnæ autem principium quandoq; extra nos est; non enim requiritur ad pœnam ꝙ sit voluntaria; imò magis est de ratione pœnæ, ꝙ sit contra voluntatem. Et ideo sicut peccata non committuntur nisi in voluntate: ita non remittuntur alicui inuito: sed excommunicatio sicut in aliquem inuitū ferri potest, ita etiam inuitus ab ea absolui poterit.

Aug. de vera Relig. c. 14.

AD primum ergo dicendum, quòd propositio habet veritatē de illis bonis spiritualibus, quæ in voluntate nostra consistunt, sicut sunt virtutes, quæ non possunt

sunt à nolentibus perdi; scientia
95 enim quamuis sit spirituale bonum, tamen potest à nolente per infirmitatem amitti. Et ideo ratio non est ad propositum.

AD secundum dicendum, quod etiam manente contumacia, pōt aliquis discrete excommunicationem iuste latã remittere: si videat saluti illius expedire, in cuius medicinam excommunicatio lata est.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis possit absolui ab vna excommunicatione, nisi absoluatur ab omnibus?

96 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod aliquis non possit absolui ab vna excommunicatione, nisi absoluatur ab omnibus. Effectus enim debet proportionari suæ causæ: sed causa excommunicationis est peccatum: cum ergo aliqs non possit absolui ab vno peccato, nisi absoluatur ab omnibus, nec in excommunicatione hoc esse poterit.

¶ 2 Præterea, Excōmunicationis absolutio in Ecclesia fit: sed ille qui vna excommunicatione est irretitus, extra Ecclesiam est: ergo quamdiu vna manet, ab alia absolui non potest.

SED contra, Excommunicatio quædam pœna est: sed ab vna pœna aliquis liberatur alia remanente: ergo ab vna excommunicatione alia remanente quis absolui potest.

CONCLVSIO.

Cum pœnæ quoad remissionem nullam habeant connexionē, excommunicationes autem pœnę tantum sint, potest quis ab vna absolui excommunicatione, alia remanente, præsertim si à diuersis inflictæ sint Iudicibus.

RESPONDEO dicendū, quòd excommunicationes non habent connexionem in aliquo: & ideo possibile est quòd aliquis ab vna absoluatur, & in altera remaneat. Sed circa hoc sciendum est, quòd aliquis quandoque est excommunicatus pluribus excōmunicationibus ab vno iudice: & tunc quando absoluitur ab vna, intelligitur ab omnibus absolui, nisi contrarium exprimatur, vel nisi cū quis absolutionem impetrat de vno tantum casu excommunicationis, cum tamen pluribus excommunicatus sit. Quandoque autem est excommunicatus pluribus excommunicationibus à diuersis iudicibus: & tunc absolutus ab vna excommunicatione non pp hoc est absolutus ab altera, nisi omnes alij ad petitionem eius, absolutionem eius confirmauerint, vel nisi omnes demãdent vni absolutionem.

AD primum ergo dicendū, quod omnia peccata habent connexionem in auersione voluntatis à Deo, cum qua non potest esse peccatorum remissio: & ideo vnum peccatum sine altero remitti nō potest. Sed excommunicationes non habent aliquam talem connexionem, nec iterum absolutio ab excommunicatione impeditur propter voluntatis contrarietatem, ut dictum est*: & ideo ratio non sequitur. * hoc eodem ar. & ar. p̄ced.

DD secundum dicendum, quod sicut pluribus de causis erat aliquis extra Ecclesiam: ita possibile est quòd ista separatio remoueatur quantum ad vnam causam & maneat quantum ad alteram.

QVÆST. XXV.

De indulgentia secundum se, in tres articulos diuisa.

De materia cap. quod autem, & cap. nostro de pœnit. & remis.

CONSEQVENTER cōsiderandum est de indulgentia. Et primo de ea secundum,

cundum se. Secundo, de facientibus indulgentiam. Tertio, de recipientibus eam.

¶ Circa primum quærũtur tria.

¶ Primo, vtrum per indulgentiã possit aliquid remitti de pœna satisfactoria.

¶ Secundo, vtrum indulgentiæ tantum valeant quantum pronuntiantur

¶ Tertio, vtrum pro temporali subsidio sit indulgẽtia faciẽda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum per indulgentiam possit aliquid remitti de pœna satisfactoria.

97 Tho. 4. dist. 20. q. 1. ar. 3. q. 1. & sequẽt. *Gloss. ord. ibidem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod per indulgentiam non possit aliquid remitti de pœna satisfactoria. Quia super illud 2. Timoth. 2. Negare seipsum nõ põt, dicit gloss. * quòd faceret, si dicta sua non impleret: sed ipse dixit Deut. 25. Secundum mensuram delicti erit & plagarum modus: ergo non potest aliquid remitti de pœna satisfactionis, taxata secundum quantitatem culpæ.

¶ 2 Præterea, Inferior nõ potest absoluere ab eo ad quod superior obligauit: sed Deus in absoluendo à culpa, obligat ad pœnam temporalem, vt dicit Hugo †de S. Vict. ergo nullus homo potest absoluere à pœna illa, aliquid inde dimittendo. †In tra. 5. Summæ Sententiarum ca: 11.

¶ 3 Præterea, Hoc ad potestatem excellentiæ pertinet, vt sine sacramentis effectus sacramẽtorum tradatur: sed nullus habet potestatem excellentiæ in sacramẽtis, nisi Christus: cũ ergo satisfactio sit pars sacramenti pœnitentiæ, operans ad dimissionem pœnæ debitæ, uidetur quòd nullus homo purus possit dimittere debitũ pœnę sine satisfactione.

¶ 4 Præterea, Potestas ministris Ecclesiæ non est tradita in destructionem, sed in ædificationem: sed hoc ad destructionẽ pertineret, si satisfactio, quæ ad vtilitatem nostram inducta est, inquantum remedium præbet, tolleretur: ergo potestas ministrorũ ecclesiæ ad hoc se non extendit.

SED contra, 2. ad Corinth. 2. Nam & ego quòd donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi, gl.* id est, ac si Christus donasset: sed Christus poterat relaxare absque omni satisfactione pœnam peccati: vt patet Ioan. 8. de muliere adultera: ergo & Paulus potuit. ergo & Papa põt, qui non est minoris potestatis in Ecclesia, quam Paulus fuit. Gloss. interlinea ibid.

¶ Præterea, Ecclesia vniuersalis nõn potest errare; quia ille q. in omnibus exauditus est pro sua reuerentia, dixit Petro, super cuius confessione Ecclesia fundata est: Ergo rogaui pro te, vt non deficiat fides tua; Luc. 22. sed ecclesia vniuersalis indulgentias approbat, & facit, ergo indulgentię aliquid valent. Hebr. 5.

CONCLVSIO.

Cum ex infinito illo Ecclesię thesauro in quem ad vniuersalis Ecclesiæ vtilitatem, suscepta Christi & sanctorum supererogationis opera recludũtur virtutem habeant indulgentiæ: non tantũ hic pœnã satisfactionis loco, sed etiã i purgatorio persoluẽdã, remittũt. Quæ. 13. art. 2.

RESPONDEO dicendum, quòd ab omnibus conceditur indulgentias aliquid ualere: quia impium esset dicere, quòd Ecclesia aliquid uane faceret. Sed quidam dicunt quòd non ualent ad absoluendum à reatu pœnæ, quã quis in Purgatorio secundum iudicium Dei meretur: sed ualẽt ad absoluẽdũ ab obligatione, qua sacerdos obligauit pœnitentem ad

pœ-

pœnam aliquam, uel ad quã etiã ordinatur ex Canonum statutis. Sed hæc opinio nõ uidetur uera. Primo, quia est expresse contra priuilegium Petro datum, cui di-
Matt.16 ctum est*, ut quod in terra remitteret, in cælo remitteretur. Vnde remissio quæ fit quantum ad forũ ecclesiæ, ualet etiam, quantum ad forum Dei. Et præterea, ecclesia huiusmodi indulgentias faciens, magis damnificaret, quàm adiuuaret: quia remitteret ad grauiores pœnas; scilicet purgatorii, absoluendo à pœnitentiis iniunctis.

Et ideo aliter dicendum est, quod ualent & quantum ad forum ecclesiæ, & quantũ ad iudiciũ Dei, ad remissioné pœnæ residuæ post cõtritioné & absolutionem, & cõfessionem, siue sit iniuncta, siue non. Ratio autem quare ualere possint, est unitas corporis mystici, in qua multi in operibus pœnitentiæ supererogauerunt ad mensuram debitorum suorum: & multas etiam tribulationes iniustas sustinuerunt patienter, per quas multitudo pœnarum poterat expiari, si eis deberetur: quorum meritorum tanta est copia, quòd omnem pœnam debitam nunc uiuentibus excedunt, & pręcipue propter meritum Christi, quod etsi in sacramentis operatur; non tamen efficacia eius in sacramentis includitur, sed sua infinitate excedit efficaciam sacra-
Quæ.13. art.2. mentorum. Dictum* est autem supra, quòd unus pro alio satisfacere potest: sancti autem in quibus superabundantia operum satisfactionis inuenitur, non determinate pro isto qui remissione indiget, huiusmodi opera fecerũt, aliàs absque omni indulgentia remissionem consequeretur: sed cõmuniter pro tota ecclesia, sicut Apostolus ait se adimplere ea quę desunt passionũ Christi in corpore suo, pro ecclesia, ad quam scribit Coloss. 1. & sic prædicta* merita sunt communia totius ecclesiæ. *In isto met cor.
Ea autem quæ sunt alicuius multitudinis communia, distribuunt singulis de multitudine, secundũ arbitrium eius, qui multitudini præest. Vnde sicut aliquis consequeretur remissionem pœnæ, si alius pro eo satisfecisset: ita si sibi satisfactio alterius per eum qui potest, distribuatur. Quę.13. art.2.

AD primum ergo dicendum, quòd remissio, quæ per indulgentias fit, non tollit quantitatem pœnæ ad culpam: quia pro culpa unius, alius sponte pœnam sustinuit, ut dictum est*. In corp. art.

AD secundum, dicendum, quod ille qui indulgentias suscipit nõ absoluitur, simpliciter loquendo, à debito pœnæ, sed datur sibi unde debitum soluat.

AD tertium dicendum, quòd effectus sacramentalis absolutionis est diminutio reatus: & hic effectus non inducitur per indulgentias, sed pro eo faciens indulgentias soluit pœnam, quam debuit, de bonis Ecclesię communibus: ut ex dictis patet*. In corp. art.

AD quartum dicendum, quòd maius remedium prębetur contra peccata uitanda ex gratia, quàm ex assuetudine nostrorum operum. Et quia ex affectu, quem accipiens indulgentias concipit ad causam, pro qua indulgentia datur, ad gratiam disponitur: ideo etiam per indulgentias remedium ad peccata uitanda datur: & ita non est in destructionem indulgentias dare, nisi inordinate dentur. Tamen consulendum est eis qui indulgentias consequunt, ne propter hoc ab operibus pœnitentiæ iniunctis abstineant, vt etiam ex his remediũ consequantur, quamuis à debito pœnæ essent immunes: & pręcipue quia quandoque sunt plurium debitores, quàm credant.

AR-

ARTICVLVS II.

98 *Vtrum indulgentiæ tantum valeant, quantum pronuntiantur.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod indulgentiæ non tantū valeant, quantum pronuntiātur. Indulgentiæ enim non habent effectum nisi ex vi clauium: sed ex vi clauium non potest habens clauem dimittere de pœna peccati, nisi aliquid determinatum, considerata quantitate peccati & cōtritionis pœnitentis: ergo cum indulgentiæ fiant pro*libito instituentis indulgentiam, videtur, quòd non ualeant tantum, quantum pronuntiantur.

*Al. debito.

¶ 2 Præterea, Per debitum pœnæ homo à gloriæ adeptione retardatur, quam summe appetere debet: sed si indulgentiæ tantum valent quantum pronūntiantur, in breui homo per indulgentias discurrens, posset ab omni reatu temporalis pœnæ immunis reddi: ergo videtur, quòd deberet his acquirēdis, omnibus alijs operibus dimissis, homo vacare.

¶ 3 Præterea, Aliquando datur indulgentia, quòd qui dat auxilium ad aliquam fabricam erigendam, tertiam partem remissionis peccatorum consequatur. Si ergo indulgentiæ tantum valent, quantum prædicantur, tunc qui dat vnum denarium, & secundo vnū alium, & iterum vnum alium, plenam absolutionem ab omni peccatorum pœna consequitur; quod videtur absurdum.

¶ 4 Præterea, Quandoque datur hoc modo indulgentia, quòd qui vadit ad aliquam ecclesiam, septem annos remissionis consequatur: si ergo tantum valet indulgentia, quantum prædicatur, ille qui habet domum suam iuxta ecclesiam illam, vel clerici ecclesiæ, qui quotidie vadunt, consequuntur tantum quantum ille, qui à remotis partibus venit, q videtur iniustum: & iterum, vt videtur, pluries illam indulgentiā consequitur in die, cum pluries vadat.

¶ 5 Præterea, Idem videtur remittere alicui pœnam vltra iustam æstimationem, quàm remittere absque causa, quia quantum ad hoc quòd excedit: non recompensatur: sed ille qui facit indulgentiam, nō posset remittere absque causa pœnam in toto vel in parte alicui, etiam si diceret Papa alicui; Ego remitto tibi omnē pœnam debitam pro peccato: ergo videtur, quòd nec possit aliqd dimittere vltra iustam æstimationem. Sed indulgentiæ plerunque prædicantur vltra iustam æstimationem: ergo non tantum valent, quantum prædicantur.

SED contra, Iob 13. Nunquid Deus indiget nostro mēdacio, vt pro eo loquamur dolos? ergo ecclesia prædicando indulgentias, non mentitur; & ita tantum valent, quantum prædicantur.

¶ Præterea, 1. Corinth. 15. dicit Apostolus: Si inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra: ergo quicunque in prædicatione falsum dicit, fidem quantū in se est, euacuat; & ita mortaliter peccat: si ergo non tantum valent indulgentiæ, quantum prædicantur, omnes mortaliter peccant, indulgentiam prædicantes: quod est absurdum.

CONCLVSIO.

Cum Ecclesiæ meritorum abundantia (quæ causa est remissionis pœnæ in indulgentijs) omnem debitam hominibus pœnam excedat, simpliciter dicendæ sunt indulgentiæ tantum valere, quantum prædican-

cantur: dummodo ex parte dantis, auctoritas: & ex parte recipientis charitas: & ex parte causæ, pietas adsit.

RESPONDEO dicendũ, quòd circa hoc est multiplex opinio: quidam enim dicunt, quòd huiusmodi indulgentiæ non tantum valent, quantum prædicantur: sed vnicuique tantum valet, quantum fides & deuotio sua exigit. Sed dicunt quòd Ecclesia ad hoc ita pronuntiat, vt quadam pia fraude homines ad bene faciendum alliciat: sicut mater, quæ promittens filio pomum, ipsum ad ambulandum prouocat. Sed hoc uidetur esse ualde periculosum dicere: sicut enim dicit Augustinus * in epistola ad Hieron. Si in sacra scriptura deprehenditur aliquid falsitatis, iam robur auctoritatis sacræ scripturæ perit: & similiter si in prædicatione Ecclesiæ aliqua falsitas deprehenderetur, nõ essent documenta Ecclesiæ alicuius auctoritatis ad roborandam fidem. Et ideo alij dixerunt, quod tantum valent quantum pronuntiantur; secundum iustam æstimationem, non tamen dantis indulgentiam, qui nimis forte æstimat, quod dat; aut secundum æstimationem recipientis, qui nimis parum æstimare posset quod datur: sed secundum iustam æstimationem, quæ iusta est secundum iudicium bonorum, pensata conditione personæ, & vtilitate & necessitate Ecclesiæ: quia uno tempore Ecclesia plus indiget, quàm alio.

Epist. 8. parũ ante med. tom. 2.

¶ Sed hæc etiam opinio stare non potest, vt videtur: Primo, quia secundum hoc indulgentiæ non valerent ad remissionem, sed magis ad commutationem quandã. Et præterea, prædicatio Ecclesiæ à mendacio non excusaretur, cũ quandoque indulgentia prædicetur longe maior, quàm iusta æstimatio possit requirere, omnibus prædictis* cõditionibus pensatis. Sicut quando Papa dat indulgentiam, quòd pergens ad vnam Ecclesiam, habeat septem annos indulgẽtiæ: cuiusmodi etiam indulgentiæ à Beato Gregor. in stationibus Romæ institutæ sunt. Et ideo alij dicunt, quòd quantitas remissionis in indulgentijs, non mensuranda est tantum secundũ deuotionem suscipientis, vt prima opinio dicebat; neque secundum quantitatem eius quod datur, sicut dicebat secunda, sed secundum causam, pro qua indulgentia datur; ex qua reputatur quis dignus, ut talem indulgentiam consequatur. Vnde secundũ quòd accedit ad causam illam, secundum hoc consequitur remissionem indulgentiæ, vel in toto, vel in parte.

In istomet cor.

¶ Sed hoc iterum non potest saluare consuetudinem Ecclesiæ, quæ interdum maiorem pro eadem causa, interdum minorem indulgentiam ponit: sicut rebus eodem modo se habentibus, quandoque datur vnus annus visitatibus Ecclesiam vnam, quandoque 40. dies, prout gratiam Papa facere voluerit, indulgentiam constituens. Vnde quantitas remissionis Indulgentiæ non est mensurãda ex causa, quæ facit aliquem in dulgentia dignum. Et ideo aliter dicendum est, quòd quantitas effectus sequitur quantitatem suæ causæ; causa autẽ remissionis pœnæ in indulgentijs non est nisi abundantia meritorum Ecclesiæ; quæ se habet sufficienter ad totã pœnam expiandam; non autem causa remissionis effectiua est, vel deuotio, vel labor, uel datum recipientis indulgentiam, aut causa

pro qua fit indulgentia. Vnde nõ oportet ad aliquid horum proportionare quantitatem remissionis, sed ad merita Ecclesiæ, quæ semper superabundant: & ideo secundũ quod applicantur ad istũ, secundum hoc remissionem consequitur. Ad hoc autem quòd applicentur isti, requiritur auctoritas dispensandi huiusmodi thesaurum, & vnio eius cui dispensatur ad eum, qui merebatur (quod fit per charitatem) & ratio dispẽsationis, secundum quam saluetur intentio illorum, qui opera meritoria fecerũt: fecerunt enim ad honorem Dei, & vtilitatem Ecclesiæ in generali. Vnde quæcunque causa adsit, quæ in vtilitatem Ecclesię & honorem Dei vergat, sufficiens est ratio indulgentias faciendi. Et ideo secundum alios dicendum, quòd indulgentiæ simpliciter tantum valẽt quãtum prædicantur, dummodo ex parte dantis sit auctoritas: & ex parte recipientis, charitas; & ex parte causæ, pietas, quæ comprehendit honorem Dei; & proximi utilitatem. Nec in hoc fit nimis magnum forum de misericordia Dei (vt quidam dicunt) nec diuinæ iustitiæ derogatur: quia nihil de pœna dimittitur, sed vnius pœna, alteri computatur.

AD primum ergo dicendum, quòd clauis, sicut supra dictum est*, est duplex, scilicet ordinis & iurisdictionis. Clauis ordinis sacramentale quoddam est: & q̃a sacramentorum effectus non sunt determinati ab homine, sed à Deo, ideo non potest taxare sacerdos, quantum per clauem ordinis in foro confessionis de pœna debita dimittatur: sed tantum dimittitur, quantum Deus ordinauit. Sed clauis iurisdictionis non est quid sacramentale, & effectus eius arbitrio hominis subiacet: & huiusmodi clauis effectus est remissio, quæ est per indulgentias, cum non pertineat ad dispẽsationem sacramentorum talis remissio, sed ad dispensationem bonorum communium Ecclesiæ; & ideo etiam legati non sacerdotes indulgentias facere possunt. Vnde in arbitrio dantis indulgentiam est, taxare quantum per indulgentiam de pœna remittatur. Si tamen inordinate remittat, ita quòd homines quasi pro nihilo ab operibus pœnitentiæ reuocentur, peccat faciens tales indulgẽtias, nihilominus quis plenam indulgentiam consequitur.

Quę.19. a.3. cor.

AD secundũ dicendum, quòd quamuis huiusmodi indulgentiæ multum valeant ad remissionem pœnæ, tamen alia opera satisfactionis sunt magis meritoria respectu pręmij essentialis, quod in infinitum melius est, quàm dimissio pœnæ temporalis.

AD tertium dicendum, quòd quando datur indulgentia indeterminate (qui dat auxilium ad fabricam Ecclesię) intelligitur tale auxilium, quod sit conueniens ei, qui auxilium dat; & secundũ quod accedit ad hoc, secundum hoc plus vel minus de indulgentia consequitur. Vnde etiam aliquis pauper dans vnum denariũ, consequitur totam indulgentiã: non autem diues, quem non decet ad opus tam pium & fructuosum, ita parum dare: sicut non diceret Rex alicui homini auxilium huiusmodi facere, si ei obolũ daret.

Marc.12

AD quartum dicendum, quòd ille qui est vicinus Ecclesiæ, & Ecclesiæ sacerdotes & clerici cõsequuntur tantam indulgentiam sicut illi qui venirẽt à mille diætis: quia remissio non proportionatur labori, vt dictum est*, sed meritis quæ dispẽsantur: sed ille qui plus laboraret, plus de merito acquireret. Sed hoc intelligendum quando indistincte indulgẽ-

tia

tia datur. Quandoque enim distinguitur; sicut Papa in generalibus absolutionibus, illis qui transeũt mare, dat quinque annos; alijs q̃ transeunt mõtes, tres; aliis, vnũ. Nec tamen quotiescunque vadit infra tempus indulgentiæ, toties eam consequitur. Quandoque autem ad determinatum tempus datur, vt cum dicitur, Quicunque vadit ad ecclesiam talem, vsque ad tale tempus, habeat tantum de indulgẽtia: intelligitur, semel tantum. Sed si in aliqua Ecclesia sit indulgentia perennis, sicut in Ecclesia beati Petri, quadraginta dierum: tunc quoties aliquis vadit, toties indulgentiã consequit̃.

AD quintum dicendũ, quòd causa non requiritur ad hoc, ꝙ secundum eam mensurari debeat remissio pœnæ: sed ad hoc quòd intentio illorum, quorum merita communicantur, ad ipsum peruenire possint. Bonum autem vnius communicatur alteri dupliciter: Vno modo, per charitatem: & sic, etiam sine indulgentijs aliquis est omnium bonorum particeps, quæ fiunt, si in charitate sit. Alio modo, per intentionem facientis: & sic per indulgentias, si causa legitima adsit, potest intentio illius, qui pro vtilitate Ecclesiæ operatus est, ad istum cõtinuari.

Marc. 13

ARTICVLVS III.

Vtrum pro temporali subsidio debeat fieri indulgentia.

99 AD TERTIVM sic ꝓceditur, Videtur, quòd pro tẽporali subsidio nõ debeat fieri indulgentia: quia remissio peccatorum est quoddam spirituale: sed dare spirituale pro temporali, est simonia *: ergo hoc fieri non debet.

q. 22. 100. a. 1

¶ 2 Præterea, Spiritualia subsidia sunt magis necessaria, quàm temporalia: sed pro spiritualibus subsidijs non videntur fieri indulgentiæ: ergo multo minus pro temporalibus fieri debent.

SED contra est communis Ecclesiæ consuetudo, quæ pro peregrinationibus & eleemosynis faciendis, indulgentias facit.

CONCLVSIO.

Licet pro temporali subsidio ad spiritualia ordinato indulgẽtias conferre, non autem pro temporali simpliciter, ad vitandam simoniam.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ temporalia ad spiritualia ordinãtur, quia propter spiritualia debemus vti temporalibus: & ideo pro temporalibus simpliciter nõ potest fieri indulgentia, sed pro temporalibus ordinatis ad spiritualia sicut est repressio inimicorum Ecclesiæ, qui pacem Ecclesiæ perturbant, sicut constructio Ecclesiarum & pontium, & aliarum eleemosynarum.

Et per hoc patet quòd nõ sit ibi simonia, quia non datur spirituale pro temporali, sed pro spirituali: vnde patet solutio AD primũ.

AD secundũ dicendũ, ꝙ etiam pro pure spiritualibus potest fieri indulgentia, & fit quandoque: sicut quicunque orat pro Rege Franciæ, habet decem dies de indulgentia à Papa Innocent. IIII. & similiter crucem prædicantibus, dat̃ quandoque eadem indulgentia, quæ crucem accipiẽtibus.

QVÆST. XXVI.

De ijs qui possunt indulgentias facere, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de illis qui possunt indulgentias facere.

¶ Circa quòd quærũtur quatuor.

¶ Primo, vtrum quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere.

¶ Secun-

¶Secundo. vtrum diaconus vel alius non sacerdos, possit eas facere.

¶Tertio, utrum Episcopus possit eas faceret.

¶Quarto, vtrum existens in peccato mortali, possit eas facere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere.

100 Tho. 4. dist. 20. q.1.ar.4 q.1.& equent.

AD PRIMVM sic proceditur, Videtur, quòd quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere. Indulgentia enim habet efficaciam ex abundantia meritorũ Ecclesiæ: sed non est aliqua congregatio, in qua non sit aliqua abundantia meritorum: ergo quilibet sacerdos potest facere indulgentias, si habeat plebem subiectam, & similiter quilibet prælatus.

¶ 2 Præterea, Prælatus quilibet gerit personam totius multitudinis, sicut vnus homo particularis gerit personam suam: sed quilibet potest alteri communicare bona sua pro altero satisfaciendo: ergo & prælatus potest communicare bona multitudinis sibi cõmissæ. & sic videtur, quòd possit indulgentias facere.

SED contra, Minus est excommunicare, quàm indulgentias facere: sed hoc non potest sacerdos parochialis: ergo nec illud.

CONCLVSIO.

Cum solus Episcopus tanquam proprius ecclesiæ prælatus, plenam habeat in foro ecclesiæ (in qua sola est meritorum indeficientia) iurisdictionem: nõ potest sacerdos parochialis indulgentias facere.

RESPONDEO dicendũ, quòd indulgentiæ effectum habent secundum quod opera satisfactoria vnius alteri computantur, non solum ex ui charitatis, sed etiam ex intentione operantis aliquo modo directa ad ipsum. Sed intentio alicuius potest ad alterum dirigi tripliciter, aut in generali, aut in speciali, aut in singulari. In singulari quidem, sicut cũ qs pro alio satisfacit determinate, & sic quilibet põt alteri sua opera communicare. In speciali autem, sicut cum quis orat pro cõgregatione sua, & familiaribus, & benefactoribus, & ad hoc etiam ordinat sua opera satisfactoria: & sic ille, qui congregationi præest, potest opera illa alij communicare, applicando intentionem illorum, qui sunt de congregatione sua ad hunc determinate. Sed in generali, sicut cum quis opera sua ordinat ad bonum ecclesiæ in generali: & sic ille qui præest ecclesiæ generaliter, potest opera illa communicare applicando intentionem suam ad hunc vel ad illum. Et quia homo est pars congregationis, & congregatio est pars Ecclesiæ: ideo in intentione priuati boni includitur intentio boni congregationis, & boni totius Ecclesiæ; & ideo ille qui præest Ecclesiæ, potest communicare ea quę sunt cõgregationis, & huius hominis: & ille q̃ præest congregationi, põt cõmunicare ea q̃ sunt huius hominis, sed nõ cõuertĩt. Sed neq; prima communicatio, neque secunda, indulgentia dicitur: sed solũ tertia, propter duo. Primo, quia per illas communicationes, quãuis homo soluatur à reatu pœnæ, quantum ad Deum; tamen nõ soluitur à debito faciendi satisfactionem iniunctam, ad quam obligatus est ex præcepto Ecclesiæ: sed per tertiam communicationem homo etiam ab hoc debito

solutur. Secundo, quia in vna persona vel in vna congregatione non est indeficientia meritorum, vt sibi & omnibus alijs valere possint: vnde iste non absoluitur à pœna debita pro toto, nisi tantū determinate pro eo fiat, quantum debebatur. Sed in ecclesia tota, est indeficientia meritorum, præcipue propter meritum Christi: & ideo solus ille, q̃ præficitur ecclesiæ, potest indulgentias facere. Sed cum ecclesia sit congregatio fidelium, congregatio autem hominum sit duplex, scilicet œconomica, sicut illi qui sunt de vna familia: & politica, sicut illi qui sunt de vno populo: Ecclesiæ assimilatur congregationi politicæ, quia ipse populus ecclesia dicitur: sed conuentus diuersi vel parochiæ in vna diœcesi assimilantur congregationi in diuersis familijs, vel in diuersis officijs. Et ideo solus Episcopus proprie prelatus ecclesiæ dicitur, & ideo ipse solus quasi sponsus annulum ecclesiæ recipit: & ideo solus ipse habet plenam potestatem in dispensatione sacramentorum & iurisdictionem in foro * ecclesię quasi persona publica: alij autem, secūdum quod ab eo eis committitur. Sed sacerdotes qui plebibus præficiuntur, non sunt simpliciter prælati, sed quasi coadiutores: vnde in consecratione sacerdotū Episcopus dicit, Quāto fragiliores sumus, tanto magis auxilijs his indigemus: & propter hoc etiam non omnia sacramenta dispensant. Vnde sacerdotes parochiales vel Abbates, aut alij huiusmodi prælati, non possunt indulgentias facere.

Solus Episcopus est ecclesiæ prelatus simpliciter

* Al. causarum.

Et per hoc patet responsio AD obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum diaconus uel alius non sacerdos, possit indulgentias facere.

101 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd diaconus non possit indulgentias facere, vel alius non sacerdos, quia remissio peccatorum est effectus clauium: sed non habet claues nisi solus sacerdos: ergo ipse solus potest indulgentias facere.

¶ 2 Præterea, Plenior remissio pœnæ est in indulgentijs, quàm in foro pænitentiali: sed hoc non potest nisi solus sacerdos; ergo nec illud.

SED contra, Eidem confertur dispensatio thesauri Ecclesiæ, cui committitur regimen Ecclesiæ: sed hoc cōmittitur quandoque non sacerdoti: ergo potest indulgentias facere; nā ex dispēsatione thesauri Ecclesiæ efficaciam habent.

CONCLVSIO.

Cum indulgentiarum potestas iurisdictionē sequatur, possunt diaconi et alij non sacerdotes, uel commissam uel ordinariam iurisdictionem habentes, indulgentias facere.

RESPONDEO dicendū, q̃ potestas faciendi indulgentias sequitur iurisdictionem, vt supra dictū * est: & quia diaconi & alij non sacerdotes possunt habere iurisdictionem, vel commissam, sicut legati; vel ordinariā, sicut electi: ideo possunt indulgentias facere etiā non sacerdotes, quāuis non possint absoluere in foro pænitentiali, quod est ordinis.

Quæst. præced. artic. 2. corp. & ad 1.

Et per hoc patet solutio AD obiecta. Indulgentias enim facere pertinet ad clauē iurisdictionis, & non clauem ordinis.

ARTIC. III.

Vtrum Episcopus possit indulgẽtias facere.

102 Cap. q̃d autẽ. de pænitẽ. &remis.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd etiam Episcopus non possit indulgentias facere, quia thesaurus ecclesiæ est communis toti ecclesiæ: sed id quod est commune toti ecclesiæ, non potest dispensari nisi per illum, qui toti ecclesiæ præest: ergo solus Papa potest indulgentias facere.

¶ 2 Præterea, Nullus potest remittere pœnas à iure determinatas, nisi ille qui habet potestatem ius condendi: sed pœnæ satisfactoriæ, sunt pro peccatis determinatæ à iure: ergo remittere huiusmodi pœnas potest solus Papa, qui conditor est iuris.

SED contra est consuetudo Ecclesiæ, secundum quam Episcopi dant indulgentias.

CONCLVSIO.

Solus Papa ob plenitudinem Põtificalis potestatis quam habet, plenarias indulgẽtias pro libito suæ volũtatis, legitima tamen existente causa facere potest: cæteri autem Episcopi quantum sibi à Papa taxatum fuerit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ Papa habet plenitudinem pontificalis potestatis, quasi rex in regno. Sed Episcopi assumuntur in partem solicitudinis, quasi iudices singulis ciuitatibus præpositi: propter quod eos solos in suis litteris Papa fratres vocat, reliquos autem omnes vocat filios. Et ideo potestas faciẽdi indulgẽtias plene residet in Papa: quia potest facere prout vult, causa tamen existente legitima: sed in Episcopis est taxata secundum ordinationem Papæ, & ideo possunt facere secundũ quod eis est taxatum, & non amplius:

Et per hoc patet solutio AD obiecta.

ARTIC. IIII.

Vtrũ ille, qui est in peccato mortali, possit indulgẽtias facere. 103

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ ille, qui est in peccato mortali, non possit facere indulgentias; quia riuus, cui fons non influit, nihil profluere põt: sed prælato in peccato mortali existenti, non influit fons gratiæ, scilicet spiritus sanctus: ergo non potest in alios profluere faciendo indulgentias.

¶ 2 Præterea, Maius est facere indulgẽtiam, quàm recipere: sed ille, qui est in peccato mortali, non recipit, vt dicetur †. ergo nec facere potest. Quæst.sequẽt.artic.1.

SED contra, Indulgentiæ fiunt per potestatem prælatis Ecclesiæ traditam: sed peccatũ mortale non tollit potestatẽ, sed bonitatem: ergo potest aliquis in peccato mortali existens, indulgentias facere.

CONCLVSIO.

Cum per peccatum, iurisdictionem homo non amittat, potest prælatus in peccato mortali existens indulgentias facere.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ facere indulgentias pertinet ad iurisdictionem, sed per peccatum homo non amittit iurisdictionẽ: & ideo indulgentiæ æque valent, si fiant ab eo qui est in peccato mortali, sicut si fierent ab eo, qui est sanctissimus: cum nõ remmittat pœnam ex vi meritorum suorum, sed ex vi meritorũ recõditorũ in thesauris Ecclesiæ

AD primum ergo dicendum, ꝙ iste prælatus in peccato mortali indulgẽtias faciens, nõ profluit de suo aliquid: & ideo non requiritur ꝙ influxum recipiat à fonte, ad hoc, ꝙ eius indulgentiæ valeant.

AD secundum dicendum, ꝙ maius est facere indulgentias, quàm recipere, quantum ad potestatem: sed est minus quantum ad propriam vtilitatem.

QVAEST. XXVII.

De his quibus valent indulgentiæ in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de his, quibus valent indulgentiæ. Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum indulgentia valeat existentibus in peccato mortali.

¶ Secundo, vtrum valeat religiosis.

¶ Tertio, vtrũm valeat non facienti illud, pro quo indulgentia datur.

¶ Quarto, vtrum valeat ei, qui indulgentiam facit.

ARTIC. I.

Vtrum indulgentia valeat existentibus in peccato mortali.

104 Tho. vbi supra artic. 5. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ indulgentia valeat existentibus in peccato mortali. Quia aliquis potest alteri mereri, etiã in peccato mortali existenti, gratiam & multa alia bona: sed indulgentiæ habẽt efficaciam ex hoc, ꝙ merita sanctorum applicantur ad istum: ergo habent effectũ in illis, qui sũt in peccato mortali.

¶ 2 Preterea, Vbi est maior indigentia, magis habet locũ misericordia: sed ille, q. est in peccato mortali, maxime indiget: ergo ei maxime debet fieri misericordia per indulgentiam.

SED contra, Membrum mortuum non suscipit influentiam ex alijs membris viuis: sed ille qui est in peccato mortali, est quasi mẽbrum mortuum: ergo per indulgentias non suscipit influẽtiã ex meritis viuorũ membrorũ.

CONCLVSIO.

Cum nulli dimittatur pœna, nisi dimissa prius culpa, mortalium criminum reis nullatenus indulgentiæ prosunt, sed contritis & confessis.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ quidam dicunt indulgentias valere etiam existentibus in peccato mortali, non quidem ad dimissionem pœnæ, quia nulli potest dimitti pœna, nisi cui iam dimissa est culpa; qui enim non est consequutus operatioñe Dei in remissionem culpæ, non potest consequi remissionem pœnę à ministro ecclesiæ, neque in indulgẽtijs, neque in foro pænitentiali; Valent tamen eis ad acquirendã gratiam. Sed hoc non videtur verum; quia quamuis merita illa, quæ per indulgentiam cõmunicantur, possint valere ad merendum gratiam: non tamen propter hoc dispensantur, sed determinãtur ad remissioñe pœnæ: & ideo non valent existentibus in peccato mortali: & ideo in omnibus indulgentijs fit mentio de vere contritis & confessis. Si autem fieret communicatio per hunc modum; Facio te participem meritorũ totius Ecclesiæ, vel vnius congregationis, vel vnius specialis personæ: sic possent valere ad merendum aliquid illi, qui est in peccato mortali, vt prædicta * opinio dicit. * Hoc eodem corp.

Et per hoc patet solutio AD primum.

AD secundum dicendum, quod quamuis sit magis indigens, qui est in pecato mortali, tamen est minus capax.

ARTIC. II.

Vtrum indulgentiæ valeant religiosis.

105 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod indulgentiæ non valeāt religiosis. Non enim cōpetit eis suppleri, ex quorum superabundantia alijs suppletur: sed ex superabundantia operum satisfactionis, quæ sunt in religiosis, alijs suppletur per indulgentias ergo eis non competit per indulgentias suppleri.

¶ 2 Præterea, In Ecclesia non debet aliquid fieri quod inducat religionis dissolutionem: sed si religiosis indulgentiæ prodesséť esset occasio dissolutiōis disciplinæ regularis; quia religiosi nimis vagarentur per huiusmodi indulgentias, & pœnas sibi impositas in capitulo, negligerét ergo religiosis non prosunt.

SED contra, Nullus ex bono reportat damnum: sed religio bonum quoddam est: ergo religiosi non consequuntur hoc damnum vt eis indulgentiæ non valeant.

CONCLVSIO.

Cum religiosi non minus quàm cæteri, aliorum meritis iuuari possint: consequens est, non tantum laicis, sed etiam religiosis indulgentias prodesse.

RESPONDEO dicendū, quòd tam secularibus quàm religiosis valent indulgentiæ, dummodo sint in charitate, & seruét ea quæ pro indulgentijs indicuntur. non enim religiosi sunt minus adiuuabiles meritis aliorum quàm seculares.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis religiosi sint in statu perfectionis, tamen ipsi sine peccato viuere non possunt: & ideo si aliquando propter peccatum aliquod commissum sint alicuius rei pœnæ, posśūt per indulgentiam ab hac expiari (nō.n. est inconueniens, si ille qui est simpliciter superabundans, aliquo tempore indigeat, & quantū ad aliquid): & sic indigent supplemento quo subleuentur. Vnde dicitur Galat. 6. Alter alterius onera portare.

AD secundum dicendū, quòd propter indulgentias non debet dissolui regularis obseruātia: quia religiosi magis merētur religionem suam seruando, quantum ad præmium vitæ æternæ, quàm indulgentias exquirendo; quamuis minus quantum ad dimissionem pœnæ, quod est minus bonū. Nec iterum per indulgentias dimittuntur pœnæ iniūctæ in capitulo; quia in capitulo agitur quasi forum iudiciale magis quàm pænitentiale (vnde etiam nō sacerdotes capitulum tenent) sed absoluitur à pœna iniūcta vel debita pro peccato, in foro pænitentiali.

ARTIC. III.

Vtrum ei, qui non facit illud, pro quo indulgentia datur, possit quandoque indulgentia dari.

106 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd ei, qui non facit illud pro quo indulgētia datur, possit quādoque indulgentia dari. Quia ei qui non potest operari, voluntas pro facto reputatur: † sed aliquando fit indulgentia pro aliqua eleemosyna facienda, quam aliquis pauper facere non potest, & tamen libenter faceret: ergo indulgentia ei valet.

† Cassiod. sup Psal. 31. super illud, Dixi confitebor. & glo. ord. ibid.

¶ 2 Præ-

*q. 13. artic. 2.

¶ 2 Præterea, * Vnus potest pro alio satisfacere: sed indulgentia ad remissionem pœnæ operatur sicut & satisfactio: ergo vnus pôt pro alio indulgentiam accipere, & sic ille consequetur indulgentiam, qui non fecit hoc, pro quo indulgentia datur.

SED contra; Remota causa, remouet effectus. si ergo aliquis non facit hoc, pro quo indulgentia datur, quod est indulgentiæ causa; indulgentiam non consequitur.

CONCLVSIO.

Cum indulgentia sub certa conditione detur, indulgentiam minimè consequitur qui id non efficit: pro quo indulgentia datur.

RESPONDEO dicendũ, quòd non existente conditione, non consequitur illud quod sub conditione datur: vnde cum indulgentia detur sub hac conditione quòd aliquis aliquid faciat vel det; si illud non exerceat, indulgentiam non consequitur.

AD primum ergo dicendum, quòd hoc intelligitur quantum ad præmium essentiale: sed non quantum ad accidentalia aliqua præmia, sicut est dimissio pœnæ vel aliquid huiusmodi.

AD secundum dicendum, ꝙ opus proprium potest quis applicare per intentionem cuicunque voluerit, & ideo potest pro quocunq; vult, satisfacere: sed indulgentia non potest applicari ad aliquem, nisi ex intentione eius qui dat indulgentiam: & ideo cũ ipse applicet ad facientẽ vel dãtem hoc aut illud, ille non potest qui hoc facit, ad alterum hãc intentionem transferre. Si tamẽ sic fieret indulgentia; ille qui facit vel pro quo hoc fit, habeat tantam indulgentiam, valeret ei pro quo fit, nec tamen iste qui facit hoc opus, daret alteri indulgentiam, sed ille qui indulgentiã sub tali forma facit.

ARTIC. IIII.

Vtrum indulgentia valeat ei qui facit. 107

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd indulgentia non valeat ei qui facit, quia facere indulgentiam est iurisdictionis: sed nullus in seipsũ potest exercere ea, quæ sunt* iurisdictionis; sicut nullus potest se excommunicare: † ergo nullus potest indulgentiæ à se factæ particeps esse.

Supra q. 22. arti. 4. in arg. Sed contra.

¶ 2 Præterea, Secundum hoc ille qui facit indulgentiam, posset pro aliquo modico facto sibi pœnam remittere omnium peccatorum, & ita impunè peccaret, quod videtur absonum.

† Vt ibidem dictũ est.

¶ 3 Præterea, Eiusdẽ potestatis est facere indulgentias & excommunicare: sed aliquis non potest excommunicare seipsum: ergo nec indulgentiæ, quam facit particeps esse potest.

SED contra est, quod tunc esset ipse peioris conditionis, ꝗ alij si ipse non posset vti thesauro Ecclesiæ quem alijs dispensat.

CONCLVSIO.

Tametsi non possit prælatus pro se solo, indulgentiam institutere, interim cum non sit peioris conditionis cæteris hominibus: indulgentia alijs concessa, pro se etiam vti potest.

RESPONDEO dicendũ, quòd indulgentia debet ex aliqua causa dari ad hoc; quod aliquis per indulgentiam ad actum aliquem prouocetur, qui in vtilitatem Ecclesiæ; & in honorem Dei vergãt. Prælatus autem cui cura vtilitatis Ec-

clesiæ & honoris diuini propagandi est commissa; nõ habet causam, vt seipsum ad hoc prouocet: & ideo non potest facere indulgentiam sibi tantum, sed potest vti indulgentia, quam pro alijs facit; quia alijs subest causa faciendi.

AD primum ergo dicendum, quòd actus iurisdictionis non potest aliquis in seipsum exercere, sed eis quæ auctoritate iurisdictionis dantur alijs, potest etiam prælatus vti, tam in temporalibus quàm in spiritualibus. Sicut etiam sacerdos sibi eucharistiam
In 3. p. q. 82. accipit, quam alijs dat.* Et ita etiam Episcopus potest accipere sibi suffragia ecclesiæ quæ alijs dispensat, quorum effectus immediatus est remissio pœnæ per indulgentias, & non actus iurisdictionis.

AD secundum patet solutio
In corp. artic. ex dictis.*

AD tertium dicendum, quòd excõmunicatio profertur per modum sententiæ, quã nullus in seipsum ferre potest, eo q̃d in iudicio nõ potest idem esse iudex &
Supr. q. 22. ar. 4. reus. Indulgentia autem non per modum sententiæ datur, sed per modum dispensationis cuiusdã, quam homo potest facere ad seipsum.

QVAEST. XXVIII.

De solenni ritu pænitẽtiæ, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de solenni ritu pænitentiæ.

¶ Circa quod tria quærũtur.

¶ Primo, vtrum aliqua pænitẽtia possit publicari vel solẽnizari.

¶ Secundo, vtrum solennis pænitentia possit iterari.

¶ Tertio, vtrum publica pænitentia imponenda sit mulieribus.

ARTIC. I.

Vtrũ aliqua pænitentia debeat publicari vel solennizari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd non debeat aliqua pænitentia publicari vel solẽnizari,* quia non licet sacerdoti, etiam metu, peccatum alicuius confiteri, quantumcunque publicũ: sed per pænitentiam solennem publicatur peccatum: ergo non debet solennizari.
Tho. in 4. disti. 14. q. 1. artic. 5. q. 1. & sequent. * Quæst. 11. ar. 1.

¶ 2 Præterea, Iudicium debet esse secundum conditionem fori: sed pænitentia est quoddam iudicium quod in foro occulto agitur: ergo non debet publicari vel solennizari.

¶ 3 Præterea, Pænitentia omnes defectus reuocat ad perfectũ, vt Ambros. dicit. Sed solẽnizatio facit contrarium, quia pænitẽtẽ multis defectibus innectit; non enim laicus potest post solennẽ pænitentiam ad clericatum promoueri, nec clericus ad superiores ordines. Ergo pænitentia nõ est solennizanda.
Id habet August. lib. 3. hypognost. à medio illius, to. 7.

SED contra, Pænitentia est quoddam sacramentũ: sed in quolibet sacramento solẽnitas quædam adhibetur. ergo & in pænitẽtia adhiberi debet.

¶ Præterea, Medicina debet respondere morbo: sed peccatum quandoque est publicum, q̃uod multos ad exemplum peccandi trahit. ergo & pænitentia, quæ est medicina eius, debet esse publica & solennis, qua multi ædificentur.
De pæniten. dist. 1. c. 86. post medi. & li. 5. decr. titu. 38. c. 1.

CONCLVSIO.

Iniungenda nonnumquã est ijs qui enormibus ac publicis criminibus contaminati & obstricti sunt, publica & solennis pænitentia, ad ipsorum salutem, et aliorum exemplum.

RE-

RESPONDEO dicendũ, quòd aliqua pænitentia debet esse publica & solennis propter quatuor, Primo vt peccatum publicum publicam habeat medicinam. Secundo, quia maxima confusione etiam in hoc mundo, est dignus, qui grauissimũ scelus cõmisit. Tertio, vt sit alijs ad terrorem. Quartò, vt sit ad exemplũ pænitendi; ne desperent qui in grauibus peccatis detinentur.

AD primum ergo dicendum, quòd sacerdos non reuelat confessionem, talem pænitentiam iniungendo; quamuis suspicio oriatur illum aliquod enormè peccatum commisisse. Nõ enim culpa pro certo scitur ex pœna, *quia quandoque aliquis pænitentiam pro alio facit: sicut legitur in vitis Patrũ de quodam, qui, vt socium suum ad pænitentiam prouocaret, ipse cum eo pænitentiã egit. Si autem peccatum sit publicum, ipse pænitens exequẽdo pænitentiam confessionem a se factã manifestat.

Sup. q. 13. ar. 2.

Id habet Aug. lib. 3. hypognost. à medio illius, to. 7.

AD secundum dicendum, ꝙ pænitentia solennis, quantum ad iniũctionem, non exit forum occultum, quia sicut occultè q̃s cõfitetur, ita occultè ei pænitentia iniungitur: sed executio exit forum occultum; & hoc non est inconueniens.

AD tertium dicendum, quòd pænitentia quamuis reuocet omnes defectus restituendo in pristinam gratiam, non tamen semper restituit in pristinam dignitatem: & ideo etiã mulieres post peractam pænitentiã de fornicatione, non velantur: quia dignitatem virginitatis nõ recuperãt Et similiter post publicam pænitentiã peccator nõ redit ad hãc dignitatem, vt possit ad clericatum assumi; & Episcopus talem ordinans, potestate ordinãdi priuari debet; †nisi forte necessitas Ecclesiæ id exposcat, aut consuetudo; tunc enim dispensatiuè recipitur ad minores ordines, non autem ad sacros ordines. Primo, propter dignitatem ordinũ istorum. Secundo, propter timorem recidiui. Tertio, propter scandalum vitandum, quod posset in populo oriri ex memoria præcedẽtium peccatorum. Quarto quia non haberet frontem alios corrigendi: cùm peccatum eius fuerit publicum.

† Aug. epist. 50 ad Bonifacium, & habetur in decret. dis. 50. c. 59 26. & ibi dẽ c. 56. & 61. & in conc. Cartha. 4. c. 68. & in cõcil. Agaten. c. 29

Habetur in cõcil. Tol. 2. c. 2. & in decr. dist. 50. c. 70.

ARTIC. II.

Vtrum solennis pænitentia iterari possit.

109

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ solennis pænitentia iterari possit. Sacramenta enim quæ characterem non imprimunt, cũ sua solennitate iterari possunt† sicut Eucharistia, & extrema vnctio, & huiusmodi: sed pænitẽtia non imprimit characterem: ergo cum sua solẽnitate iterari potest.

3. p. q. 80. arti. 10.

¶ 2 Præterea, Pænitentia solennizatur propter grauitatem & manifestationem peccati: sed post peractam pænitentiam, contingit similia peccata committere, vel etiam grauiora. ergo solennis pænitentia iterum debet adhiberi.

SED contra, Solennis pænitentia significat eiectionem primi hominis de paradiso, sed hæc tantum semel est facta. ergo & pænitentia solennis tantum semel debet fieri.

CONCLVSIO.

Solennis pænitentia, cum propter significationem, tum etiam ne in contemptum habeat, iterari minime debet.

RESPONDEO dicendũ, quòd

ꝙ solennis pænitentia iterari nõ debet, propter tria. * Primo, ne ex iteratione vilescat. Secundo propter significationem, † quia significat expulsionem primi hominis de paradiso, quæ semel tantum facta est. Tertio, quia solennizatio est quasi quædam professio pænitentiam perpetuo conseruandi; & ideo iteratio solennitati repugnat. Si tamen postmodum peccauerit; non clauditur ei locus pænitentiæ, sed pænitentia solennis iterum ei iniũgenda non est.

* Augu. epist. 54 ad Macedonium, to. 2. & habetur de pæn. dist. 3. c. 22. & 4. Senten. dist. 14. paragra. B. & in Decret. dist. 50. c. 63.

† Decre. dist. 50. cap. 65.

AD primum ergo dicendum, ꝙ in illis sacramentis, in quibus solennitas operatur, iteratio solennitati repugnat, vt est in proposito: & ideo non est simile.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis ratione criminis deberetur sibi eadem pænitentia, tamen solennitatis iteratio non competit, pp prædictas* causas.

*In cor. huius artic.

ARTIC. III.

Vtrum solennis pænitentia sit imponenda mulieribus, atque clericis.

110 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ solennis pænitentia, non sit imponenda mulieribus.* Quia vir, cui imponitur solennis pænitentia, debet comam abijcere: sed hoc non competit mulieri, vt patet 1. ad Cor. 11. ergo non debet agere solennẽ pænitentiã.

Vt patet ex cõci. Agaten. c. 11. & in decr. dist. 50. c. 64.

¶ 2 Item, Videtur, ꝙ clericis sit imponenda; quia imponitur propter grauitatem delicti: sed idem peccatũ grauius est in clerico, quàm in laico: ergo magis debet imponi clerico, quàm laico.

¶ 3 Item, Videtur, ꝙ à quolibet sacerdote possit imponi. Quia absoluere in foro pænitentiali est eius, qui habet claues: sed simplex sacerdos habet claues: ergo potest esse minister huiusmodi pænitentiæ.

CONCLVSIO.

Publica ac solennis pænitentia, licet ad vitandum scandalum, clericis non sit imponenda, alijs tamen viris ac mulieribus imponi potest, idque ab Episcopo, et semel tantum: publica autem & non solennis, etiã clericis, imponi potest pluries, sicut & alijs.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ omnis solennis pænitentia est publica: sed non conuertitur. Pænitentia enim solennis hoc modo fit: In capite Quadragesimæ tales pænitentes præsentant se cum presbyteris suis Episcopo ciuitatis ante fores Ecclesiæ, sacco induti, nudis pedibus; vultibus in terram demissis, comã deposita: & eis in ecclesiam introductis, Episcopus cum omni clero, septem Psalmos pænitentiales dicit; & postmodum eis manũ imponit, aquam benedictã super eos spargit, & cinerem capitibus superponit, cilicio * colla eorũ operit, & denuntiat eis lachrymabiliter, ꝙ sicut Adam ciectus est de paradiso, ita ipsi de ecclesia eijciuntur: postea iubet ministris, vt eos ab ecclesia pellant, clero eos prosequente cum hoc Responsorio: In sudore vultus tui, &c. In cœna autem Domini quolibet anno à suis presbyteris in ecclesiam reducuntur: & erunt ibi vsque ad octauas Paschæ; ita tamen, quòd non communicabunt, nec pacẽ accipiẽt: & sic fiet quolibet anno, quousque aditus ecclesiæ fuerit eis interdictus. Vltima autem reconciliatio reseruatur Episcopo, ad quem solum spectat solennis

Hæc habentur in Decretis, dist. 50. c. 65 incipit, In capite.

Al. capita.

nis pœnitentiæ impositio *. Potest autem imponi viris & mulieribus: sed non clericis, propter scandalum. Non autem talis pœnitentia debet imponi nisi pro peccato, quod totam commouerit vrbem. Publica autem & non solennis pœnitentia, est quæ in facie ecclesiæ fit, sed non cum solennitate prædicta *, sicut peregrinatio per mundum cum baculo cubitali: & hæc potest iterari: & à simplici sacerdote iniungi, & potest etiam clerico imponi. Tamen quandoque solennis pœnitentia accipitur pro publica: & secundum hoc, auctoritates q̃dam varie loquuntur de solenni.

ut dicit in Decr. dist. 50. ca. 66.

In hoc corp.

AD primum ergo dicendum, quòd mulier habet comam in signum subiectionis, non autẽ vir: & ideo non competit vt in pœnitentia mulieri coma deponatur, sicut viro.

Hæc habentur Decretis, dist. 50. c. 65 incipit, In capite.

AD secundum dicendum. q̃ quamuis in eodem genere peccati clericus plus peccet quàm laicus; tamen non imponitur ei pœnitentia solennis, ne ordo veniat in contemptum, vnde non defertur personæ, sed ordini.

Decret. dist. 52. ca. 65. in fine.

AD tertium dicendum, quòd magna peccata indigent magna cautela ad sui curationẽ: & ideo iniunctio pœnitentiæ solennis, quæ non nisi pro grauissimis peccatis fit, soli Episcopo reseruatur

Al. capita.

QVÆSTIO XXIX.

De sacramento extremæ vnctionis † quantum ad ipsius essentiam & institutionem, in nouem articulos diuisa.

† concil Trident sessio. 14 de sacramẽto extremæ unctionis. ca. 2

POST hæc considerandum est de sacramento extremæ vnctionis, de quo quinque videnda sunt.

¶ Primo, de essentialibus ipsius, & de eius institutione.

¶ Secundo de effectu ipsius.

¶ Tertio, de ministro ipsius.

¶ Quarto, de eo cui conferri debet, & in qua parte.

¶ Quinto de eius iteratione.

¶ Circa primum quæruntur nouem.

¶ Primo, vtrum extrema vnctio sit sacramentum.

¶ Secundo, utrum sit vnum sacramentum.

¶ Tertio, utrum hoc sacramentũ fuerit à Christo institutum.

¶ Quarto, utrum oleum oliuæ sit conueniens materia huius sacramenti.

¶ Quinto, utrum oporteat oleum esse consecratum.

¶ Sexto, utrum oporteat materiam huius sacramenti per Episcopum consecrari.

¶ Septimo, vtrum hoc sacramẽtũ habeat aliquam formam.

¶ Octauo, utrum forma huius sacramenti debeat proferri per orationem deprecatiuã.

¶ Nono, utrum prædicta oratio sit competens forma huius sacramenti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum extrema vnctio sit sacramentum.

III Thom. in 4. dis 23. q. 1. ar. 1. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur, Videtur, quòd extrema unctio non sit sacramentum, quia sicut oleum assumitur ad infirmos, ita ad catechumenos: sed unctio, quæ fit oleo ad catechumenos, non est sacramentum: ergo nec extrema unctio, quæ fit oleo ad infirmos.

¶ 2 Præterea, Sacramenta ueteris legis fuerunt signa sacramẽtorum nouæ legis: sed extrema unctio non habuit aliquam figuram in ueteri lege: ergo non est sacramentum nouæ legis.

¶ 3 Præterea, Secundum Dionysium * omne sacramentum est uel ad purgandum, uel ad illuminandum, uel ad perficiendum. Sed

Ex ca. 3. eccles. hierarc.

Sed extrema vnctio non ponitur neque ad purgandum, nec ad illuminandum, (quia hoc soli Baptismo attribuitur) neque ad perficiendum (quia hoc secundum ipsum Dionys. * pertinet ad Chrisma & ad Eucharistiam). Ergo extrema vnctio non est sacramentũ.

ca.2.ecclesi.hierarch.

SED contra, Sacramenta Ecclesiæ sufficienter subueniunt defectibus hominum secundum quẽlibet statum: sed exeuntibus non subuenit aliud, quàm extrema vnctio: ergo ipsa est sacramentum.

Concil. Florent sup vnione Iacobino-rũ & Armenio-rum in doct. de sacram. & in Decret. di. 95.ca.3.

¶ Præterea, Sacramenta nihil aliud sunt, quàm quædam spirituales medicinæ: sed extrema vnctio est quædam spiritualis medicina, quia valet ad remissionẽ peccatorum, vt habetur Iacob.5. ergo est sacramentum.

CONCLVSIO.

Cum extrema vnctio ad peccatorum remissionem valeat, nec ad aliud sacramentum ordinetur, sacramentum, non autem quippiam sacramentale est,

RESPONDEO dicendum, quòd in his quæ ecclesia, visibiliter operatur, quædam sunt sacramenta, vt Baptismus; quædam sacramẽtalia, vt exorcismus: quorum est hæc differentia, quia sacramentum dicitur illa actio Ecclesiæ, quæ attingit ad effectum principaliter intentum in administratione sacramentorum; sed sacramentale dicitur illa actio, q̃ quamuis non pertingat ad illum effectum: tamen ordinatur aliquo modo ad illam actionem principalem. Effectus autem intentus in administratione sacramentorum, est curatio morbi peccati. vnde Isa.27. Hic est omnis fructus vt tollat peccatũ: & ideo cũ ad hũc effectũ pertingat extrema vnctio, vt ex verbis Iacob. patet, nec ordinetur ad aliud sacramentum quasi ei annexum; constat, q̃ extrema vnctio non est sacramentale, sed sacramentum †.

Iacob.5

† Innocent. 1. in Epist ad Decẽtium Eugubinũ Episcoca.8.

AD primum ergo dicendum, quòd oleum, quo catechumeni inungũtur, sua vnctione nõ perducit ad peccati remissionem; q̃a hoc ad baptismum pertinet: sed aliquo modo ad baptismum disponit, vt supra dictũ est*: & ideo illa vnctio non est sacramentum, sicut unctio extrema.

*In 4.d. 6.q.2.a. 2. q. 3. in corp. Et in 3. parte.q. 71 art.1. corp.

AD secundũ dicendũ, q̃ hoc sacramentum immediate hominẽ ad gloriam disponit; cum exeuntibus à corpore detur: & quia in veteri lege nõ erat adhuc tẽpus perueniẽdi ad gloriã, quia nemi nẽ ad perfectum adduxit lex †*: ideo istud sacramentum ibi præfigurari non debuit per aliquod sacramentum sibi respondens, sicut per figurã eiusdem generis; quamuis per figuras remotas aliquo modo figuratum sit, in omnibus curationibus, quæ leguntur in veteri testamento.

† Ad Hebre.7. * simile quid habetur in 1.2.q. 102.art. 5.ad.3. & 3.parte,q.65. a.1.ad.4

AD tertium dicendum, quòd Dionys.* non facit aliquam mentionem de extrema vnctione, sicut nec de pœnitentia, nec de matrimonio: quia ipse non intendit determinare de sacramentis, nisi quatenus per ea innotescere põt Ecclesiasticæ hierarchiæ ordinata dispositio, quãtũ ad ministros & actiones ministrorum & recipientes. Tamen cum per extremam vnctionem aliquis consequatur gratiam, & remissionem peccatorum: nõ est dubium quòd extrema vnctio habet uim illuminatiuam & purgatiuam, sicut Baptismus, quamuis non ita plenã.

* loco citato In arg.3.

Infra.q. 30.ar.1.

ARTIC. II.

Vtrum extrema vnctio sit vnũ sacramentum.

AD

112 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd extrema vnctio nō sit vnū sacramentum, quia vnitas rei est ex sua materia, & ex sua forma, cum ex eodem res habeat esse & vnitatem: sed forma huius sacramenti frequenter iteratur, etiam eadem vice & materia pluries, cum inunctio adhibeatur secundum diuersas partes: ergo non est vnum sacramentum. Infra, q. 32. artic 5. & 6.

¶ 2 Præterea, Ipsa vnctio est sacramentum, ridiculum enim est dicere quòd oleum sit sacramentum: sed sunt plures vnctiones: ergo sunt plura sacramenta.

¶ 3 Præterea, Vnum sacramentum ab vno ministro perfici debet: sed in aliquo casu extrema vnctio non potest perfici ab vno ministro; sicut si post primam vnctionem factam sacerdos moriatur, tunc enim alius sacerdos debet vlterius procedere: ergo extrema vnctio non est vnum sacramentum.

SED contra, Sicut se habet immersio ad baptismum, ita se habet vnctio ad hoc sacramētum *: sed plures immersiones sunt vnū sacramentum baptismi: ergo & plures vnctiones sunt vnum sacramentum extremæ vnctionis. *3. p. q. 66. ar. 8.

¶ Præterea, Si non esset vnū sacramentum, tunc facta prima vnctione non oporteret ad perfectionem sacramenti quod fieret secunda; quia quodlibet sacramentum per se habet esse perfectum: sed hoc falsum est: ergo est vnum sacramentum.

CONCLVSIO.

Extrema vnctio quamuis per multas perfitiatur actiones, vnum nihilominus sacramētum est: cum hæ actiones ad rem vnam significandam, atque efficiendā ordinetur.

RESPONDEO dicendum, quòd vnum numero, per se loquendo, dicitur tripliciter. Vno modo, sicut indiuisibile, quod nec actu nec potentia est plura: vt punctus & vnitas. Alio modo, sicut continuum, quod quidē actu est vnum, sed plura potentia: vt linea. Tertio modo, sicut perfectum aliquod, quod ex pluribus partibus cōstituitur: (vt domus) quod est multa quodammodo etiam in actu, sed illa multa conueniunt in aliquo vno: & hoc modo quodlibet sacramētū dicitur vnum, inquantū multa quæ sunt in vno sacramento, adunantur ad vnum significandum vel causandum *, quia sacramentū significādo causat. Et ideo quando vna actio sufficit ad significationem, vnitas sacramenti consistit in illa actione tantum, sicut patet in confirmatione. Quando autem significatio sacramenti potest esse & in vna & in multis actionibus, tūc sacramentū perfici potest & vna actione & pluribus: sicut Baptismus vna immersione & tribus: quia ablutio, quæ significatur in Baptismo, potest esse per vnam immersionē & per multas. Quando autem perfecta significatio non potest esse nisi per plures actiones, tūc plures actiones sunt de perfectione sacramenti: sicut patet in Eucharistia, quia refectio corporalis, quæ significat spiritualem, non potest esse nisi per cibum & potū. Et simile est in hoc sacramento: quia curatio interiorum vulnerū non potest perfecte significari nisi per appositionem medicinę ad diuersas vulnerum radices: & ideo plures actiones sunt de perfectione huius sacramenti. 3. p. q. 73. ar. 2. corp. *3. p. q. 92. ar. 1.

AD primum ergo dicendum, quòd vnitas totius perfecti non tollitur propter diuersitatem materiæ aut formæ, quæ est in parti-

partibus totius. Sicut constat ꝙ non est eadem materia carnis & ossis, ex quibus constituitur vnus homo, nec eadem forma: & similiter etiam in sacramento Eucharistiæ: & in hoc sacramento pluralitas materiæ & formæ vnitatem sacramenti non tollit.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis illæ actiones sint plures simpliciter, tamen vniuntur in vna perfecta actione, quæ est vnctio omnium exteriorum sensuũ, quibus haurit morbus interior.

AD tertium dicendum, quòd quamuis in Eucharistia si post cõsecrationem panis moriatur sacerdos, alius sacerdos possit procedere ad consecrationem uini, incipiẽs ubi ille dimisit, vel etiã incipere à capite supra aliam materiam: tamen in extrema vnctione non potest à capite incipere, sed debet semper procedere: q̃a vnctio in eadem parte facta tantum valet, ac si consecraretur bis
*3.p. q. 82.ar.2. eadem hostia *: quod nullo modo faciendum est. Nec tamẽ ministrorum pluralitas tollit vnitatem huius sacramenti, quia instrumentaliter tantum operantur: mutatio autem martellorum non tollit vnitatem operationis fabri.

ARTICVLVS III.

113 *Vtrum hoc sacramentum fuerit à Christo institutum.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ hoc sacramentum non fuerit institutum à Christo. Quia de institutione sacramentorum, quæ Christus instituit, fit mentio in Euangelio, sicut de Eucharistia & Baptismo: sed nulla fit mentio de extrema unctione: ergo non est à Christo instituta.

Li.4. Sẽtent. di. 23. §.B. ¶ 2 Præterea, Magister * expresse dicit in 4. distinctione 23. quod est institutũ ab Apostolis: ergo ipse Christus per se non instituit.

¶ 3 Præterea, Sacramentum quod Christus instituit, etiam ipse per se exhibuit, vt patet de Eucharistia & Baptismo: sed hoc sacramentũ nulli ipse exhibuit: ergo per se non instituit.

SED contra, Sacramenta nouæ legis sunt digniora, quàm sacramẽta veteris legis: sed omnia sacramẽta veteris legis sũt à Deo instituta: ergo multo fortius omnia sacramenta nouæ legis habẽt institutionem ab ipso Christo.

¶ Præterea, Eiusdem est instituere & statutum remouere: sed ecclesia quę in successoribus Apostolorum habet eandem auctoritatem, quam Apostoli habuerũt, non posset auferre sacramẽtũ extremæ vnctionis: ergo Apostoli nõ instituerũt, sed ipse Christus.

CONCLVSIO.

Extremæ vnctionis sacramentũ cum ex institutione efficaciã habeat, quæ ei non nisi diuinitus inest, à Christo fuisse institutum, sicut & cætera sacramenta dici debet, quamuis ab Apostolis promulgatum sit.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd sacramentum istud, & confirmationis; Christus non instituit per se, sed apostolis instituendum dimisit, quia hæc duo propter plenitudinem gratiæ, quæ in eis confertur, non potuerunt ante spiritus sancti missionem plenissimam institui: unde sunt ita sacramenta nouæ legis, quòd in veteri lege figuram non habuerunt. Sed hæc ratio non multum cogit: quia sicut Christus ante passionem suam promisit plenam Spi-

ritus sancti missionem. ita potuit instituere hæc sacraméta. Et ideo alij dicunt, quòd omnia sacramenta Christus instituit per seipsú: sed quædam per seipsum promulgauit, quæ sunt maioris difficultatis ad credendum. Quædam auté Apostolis promulganda reseruauit, sicut extremam vnctionem & confirmationem. Et hæc opinio pro tanto videtur probabilior, quia sacramenta ad fundamétum legis pertinent: & ideo ad legislatorem pertinet eorum institutio: & iterum, quia ex institutione efficaciam habent, quæ eis non nisi diuinitus inest.

AD primum ergo dicendú, ꝙ multa Dominus fecit & dixit, q̃ in euangelijs non continentur. Illa enim præcipue curauerunt Euãgelistæ tradere, quæ ad necessitatem salutis & ecclesiæ dispositionem pertinent, & ideo potius institutionem Baptismi & pœnitétiæ, & eucharistiæ, & ordinis factam à Christo narrauerunt, q̃ extremæ vnctionis uel confirmationis quæ neque sunt de necessitate salutis, neque ad dispositioné siue distinctionem Ecclesiæ pertinent. Tamé etiam de olei vnctione fit mentio in euangelio, Marci 6. vbi dicitur, quòd Apostoli oleo vngebant infirmos.

AD secundum dicendum, ꝙ Magister † dicit ab Apostolis institutum, quia per doctrinam Apostolorum nobis promulgata est eius institutio.

† loco citato in arg. 2.

AD tertium dicendum, quòd Christus non exhibuit aliquod sacramentum nisi quod ipse accepit in exemplum: accipere autem pœnitentiam & extremã unctionem sibi non competebat, quia sine peccato erat: ideo ipse non exhibuit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum oleum oliuæ sit cõueniẽs materia huius sacramenti.

Thom. ubi sup. ar. 3. q. 1 & seq.

AD QVARTVM sic ꝓceditur Videtur, quòd oleum oliuæ non sit conueniens materia huius sacramenti. Quia hoc sacramentum immediate ad incorruptionem ordinat: sed incorruptio significatur per balsamum quod in chrismate ponitur. ergo chrisma esset conuenientior materia huius sacramenti.

¶ 2 Præterea, Hoc sacramentum est spiritualis medicatio: sed spiritualis medicatio per uini appositionem significatur, sicut patet Luc. 10. in parabola de sauciato: ergo uinum etiam esset conuenientior materia huius sacramenti.

¶ 3 Præterea, Vbi est maius periculum, ibi debet * esse commune remedium: sed oleum oliuæ non est commune remediú, quia non inuenitur in qualibet terra: ergo cum hoc sacramétum detur exeuntibus, qui sunt in maximo periculo, uidetur, quòd oleum oliuæ non sit materia conueniens.

* Aliàs communius adhiberi remed.

SED contra est, quòd Iaco. 5. oleum materia huius sacramenti determinatur: sed oleum proprie non dicitur nisi oleum oliuæ; ergo hoc est materia huius sacramenti.

¶ Præterea, Spiritualis sanatio per olei * inunctionem significatur, vt patet Isa. 1. vbi dicitur, Plaga tumens non est curata medicamine, neque fota oleo, ergo conueniens materia huius sacramenti est oleum.

* Aliàs vnctionem.

CONCLVSIO.

Oleum oliuæ, cum sit lenitiuum ac penetratiuum vsque ad intima ac diffusiuum, conueniens materia est sacramenti extremæ vnctionis, quod spiritua

ritualem sanationem perfectam ac lenem facere debet.

RESPONDEO dicendũ, quòd spiritualis sanatio, quæ in fine adhibetur, debet esse perfecta, quia post eam alia non relinquitur: & lenis, vt spes quæ exeũtibus est maxime necessaria, non frangatur, sed foueatur. Oleum autem lenitiuum est & penetratiuũ vsque ad intima, & etiam diffusiuum: & ideo quantum ad vtrũq; prædictorum *, est conueniés materia huius sacramenti. Et quia oleum principaliter nominatur oliuæ liquor, cum alij liquores solũ ex similitudine ad ipsum Olei nomen accipiant: ideo oleum oliuæ etiam debet esse, quod assumitur in materiã huius sacraméti*.

In hoc corp.

Concil. Florét. in doct. de Sacramẽt.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ incorruptio gloriæ est res non cõtenta in hoc sacraméto, nec oportet, quòd tali rei significatio materiæ respondeat. Vnde non oportet quòd balsamũ ponatur in materia huius sacramenti:* quia balsamum, propter odorem, pertinet ad bonitatem famæ; qua de cætero non indigent propter se exeuntes, sed indigent tantum nitore conscientiæ; qui per oleum significatur.

li. 1. Decret. ti. 15. ca. 1.

AD secundum dicendum, ꝙ vinum sanat mordendo, sed oleũ, leniendo: & ideo curatio per vinum magis pertinet ad pœnitentiam, quàm ad hoc sacramentum.

AD tertium dicendum, quòd oleum oliuæ quamuis non vbiq; crescat: tamen de facili potest ad quemlibet locum transferri. Et præterea hoc sacramentum* non est tantæ necessitatis, quòd exeuntes sine hoc sacramento non possint salutem consequi.

vt dictũ est ar. p̃ce. ad 1.

ARTICVLVS V.

Vtrum oporteat oleum esse consecratum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non oporteat oleum esse consecratum, quia hoc sacramentum habet vnam sanctificationem in vsu per formam verborum: ergo superfluit alia sanctificatio, si ad materiam ipsius fiat.

¶ 2 Præterea, Sacramenta habent efficaciam & significationẽ in ipsa materia: sed significatio effectus huius sacramenti competit oleo ex naturali proprietate ipsius, efficacia autem ex institutione diuina: ergo non est necessaria aliqua sanctificatio materiæ.

¶ 3 Præterea, Baptismus est perfectius sacramentum quàm extrema vnctio: sed in baptismo nõ preexigitur materiæ sanctificatio quantum est de necessitate sacramenti: ergo nec in extrema vnctione.

SED contra est, quòd in omnibus alijs vnctionibus est materia consecrata prius: ergo cũ hoc sacramentum sit quædam vnctio, requirit materiam consecratam.

Beda in 5. ca. Iacob. & super 6. c. Marci super illud Demonia multa eiciebãt.

CONCLVSIO.

Oleum, quod in extrema vnctione assumitur pro materia, cõsecratum esse debet.

RESPONDEO dicendũ, quòd quidam dicunt quòd oleũ simplex est materia huius sacramenti, & in ipsa sanctificatione olei, quæ fit per Episcopum, perficitur sacramentum. Sed hoc patet esse falsum, ex his quæ de Eucharistia dicta * sunt, vbi ostensum est, quòd solum illud sacramentum consistit in consecratione materiæ.

*In 4. d. 8. q. 2. a. 1. q. 1. ad 2. & quæ. sequent.

Et ideo dicendum, quòd hoc sacramentum consistit in ipsa vnctione, sicut baptismus in ipsa ablutione: & materia huius sacramenti est oleum sanctificatũ. Potest autem triplex ratio assignari, quare exigitur materiæ sancti-

ficatio in hoc sacramento, & in quibusdam alijs. Prima est quia omnis efficacia sacramentorum à Christo descendit:& ideo sacramenta illa,quibus ipse est vsus, habét efficaciam ex ipso vsu suo; sicut tactu suæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis:sed hoc sacramento non est vsus nec aliqua corporali vnctione; & ideo in omnibus vnctionibus requiritur sanctificatio materiæ. Secunda causa est propter plenitudiné gratiæ quæ confertur non solum vt tollat culpã, sed etiã reliquias,& infirmitatem corporis.Tertia est ex hoc, quòd effectus eius corporalis,scilicet sanatio corporalis non causatur ex materiæ naturali ꝓprietate:& ideo oportet,quòd hęc efficacia sibi per sãctificationem detur.

Infra q. 30.ar.2. corp.

AD primum ergo dicendum, quòd prima sanctificatio est materiæ secundum se, sed secunda magis pertinet ad vsum ipsius,secundum quod est actu conferens effectum suum, & ideo neutra superfluit, quia etiam instrumenta efficaciam accipiunt ab artifice, & dum fiunt,& dum ad actum applicantur.

AD secundum dicendum, ꝙ illa efficacia quæ est ex ipsa institutione sacramenti, applicatur huic materię per sanctificationẽ.

AD tertium patet solutio ex dictis *.

In corp. art.

ARTICVLVS VI.

Vtrum oporteat materiam huius sacramenti esse consecratam per Episcopum.

116

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non oporteat materiam huius sacramenti esse consecratam per Episcopum, quia dignior est consecratio materiæ in sacramento Eucharistiæ, q̃ in hoc sacramento: sed in Eucharistia materiam sacerdos potest consecrare: ergo & in hoc sacramento.

¶ 2 Præterea, In operibus * corporalibus ars dignior nunquã præparat materiam inferiori: quia dignior est ars quæ vtitur, ea quæ præparat; vt dicitur in 2. Phys †. Sed Episcopus est supra sacerdotem: ergo non præparat materiã in illo sacramento quo sacerdos vtitur. Sed sacerdos dispensat hoc sacramentum, vt dicetur *: ergo consecratio materiæ ad Episcopum non pertinet.

* Alias operationibus.

† li.2. textu 25.

*Infra q. 31.art.

SED contra est, quia etiam in alijs vnctionibus materia per Episcopum consecratur: ergo ita debet esse in ista.

CONCLVSIO.

Materia huius sacramenti per Episcopum consecrata esse debet, vt sacerdotalis potestas ab Episcopali deriuata esse ostendatur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ minister sacramenti non inducit effectum sacramenti propria virtute,vt principale agens;sed per efficaciam sacramenti quod dispensat:quæ quidem efficacia primo est à Christo,& ab ipso in alios descendit ordinatè, scilicet in populum, mediantibus ministris qui sacramenta dispensant; & i ministros inferiores mediãtibus superioribus, qui materiam sanctificant.Et ideo in omnibus sacramentis, quæ indigent materia sãctificata,prius sanctificatio materiæ fit p Epũm & vsus quãdoque per sacerdotem: vt ostendatur sacerdotalis potestas ab Episcopali deriuata, secundum illud Psalmi 132. Sicut unguentũ in capite,scilicet in Christo: quod prius descendit in barbam Aarõ, deinde vsq; ad oram vestimenti.

Augu super eum locum Psal.

AD primum ergo dicendum, quòd sacramentum Eucharistiæ consistit in ipsa materiæ sancti-

ctificatione, non autem in usu: & ideo proprie loquendo, illud quod est materia sacramenti, non est quid consecratum: unde non præexigitur aliqua sanctificatio circa materiam per Episcopum facta, sed exigitur sanctificatio altaris, & huiusmodi; & etiam ipsius sacerdotis, quæ non nisi per Episcopum fieri potest. Vnde in illo etiam sacramento ostenditur potestas sacerdotalis ab Episcopo deriuata; ut Dionys. dicit †. Ideo autem illam consecrationē materiæ potest facere sacerdos, quæ est in se sacramentum, & nō illam, quæ ut sacramentale quoddam ordinatur ad sacramentum, quod consistit in usu fidelium: quia quantum ad corpus Christi uerum, nullus ordo est supra sacerdotium, sed quantum ad corpus Christi mysticum, Episcopalis ordo est supra sacerdotalem, ut infra dicetur †.

ex cap. 3. Eccle. Hierar.

Quę. 40. art. 4.

AD secundum dicendum, ꝙ materia sacramenti non est talis materia, ut in qua fiat aliquid per eum qui ea utitur, sicut est in artibus mechanicis. sed ut eius uirtute aliquid fiat: & sic participat aliquid de ratione causæ agētis, inquantum est instrumentum quoddam diuinæ operationis. Et ideo oportet, quòd à superiori arte, uel potestate talis uirtus materiæ acquiratur: Quia in causis agentibus quanto aliquod agens est prius, tanto est perfectius, in causis autem pure materialibus quanto materia est prior, tanto imperfectior.

117 ARTICVLVS VII.

Vtrum hoc sacramentum habeat aliquam formam.

Th. ubi sup. art. 4. q. 1. & sequentibus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ hoc sacramentum nō habeat aliquam formam. Cum enim efficacia sacramentorum sit ab institutione: & item à forma, oportet quòd forma tradatur ab ipso, qui sacramentum instituit: sed forma huius sacramenti, non inuenitur tradita neque à Christo, neque ab Apostolis: ergo hoc sacramentum non habet aliquam formam.

¶ 2 Præterea, Ea quæ sunt de necessitate sacramenti, obseruantur eodem modo apud omnes: sed nihil magis est de necessitate sacramenti habentis formam, quàm ipsa forma: ergo cum non sit aliqua forma communiter obseruata ab omnibus in hoc sacramento, quia diuersi diuersis uerbis utuntur; uidetur, quòd hoc sacramentum non habeat aliquam formam.

¶ 3 Præterea, In baptismo non requiritur forma nisi ad sanctificationem materiæ, quia est aqua uerbo uitæ diluendis criminibus sanctificata*: sed hoc sacramentum habet materiam prius sanctificatam: ergo non indiget aliqua forma uerborum.

SED contra est, quod Magister † dicit, quòd omne sacramentum nouę legis consistit in rebus & uerbis: uerba autem sunt forma sacramenti: ergo cum hoc sit sacramentum nouæ legis, uidetur, quòd habeat formam.

Hugo de S. Victore lib. Summæ Sententiarum tractatu 5. c. 4. & citat Thomas in 4. di. 3. q. unica. art. 1. q. 2. a. 1.

† lib. 4. Sent. di. 1. §. D.

¶ Præterea, Ad hoc est ritus uniuersalis ecclesiæ, quæ quibusdam uerbis utitur in collatione huius sacramenti.

CONCLVSIO.

Cum materia significatio ad multa communis, non nisi per verborum formam ad certū quendam effectum determinetur, perspicuum est, formā verborum huius sacramenti, sicut & aliorum sacramentorum debere esse determinatam.

RE-

RESPONDEO dicendũ, ꝙ quidam dixerunt, quòd nulla est forma de necessitate huius sacramenti. Sed hoc videtur derogare effectui huius sacramenti. Quia omne sacramentũ efficit significando, significatio autẽ materiæ nõ determinatur ad effectũ determinatũ, cũ ad multa se possit habere, nisi ꝑ formã verborũ: & ideo in omnibus sacramentis nouæ legis, quæ efficiunt qđ figurant, oportet esse & res & verba. Et præterea Iacobus totam vim huius sacramenti videtur constituere in oratione, quæ est forma huius sacramenti, vt dicetur*. & ideo prædicta opinio præsũptuosa videtur & erronea. Et propter hoc dicendum, sicut communiter dicitur, quòd habet formam determinatã sicut & alia sacramẽta.

Iacob. 5

*In respon. ad 2. huius art. & q. præsenti art. 8. & 9.

AD primum ergo dicendum, ꝙ sacra scriptura omnibus communiter proponitur: & ideo forma Baptismi, qui ab omnibus dari potest, debet in sacra Scriptura exprimi: & similiter forma Eucharistiæ, quæ exprimit sacramẽti illius fidem, quæ est de necessitate salutis. Sed formæ aliorum sacramentorũ non inueniũtur in sacra scriptura traditę, sed has ecclesia ex traditione Apostolorũ habet, qui à Domino acceperunt: vt dicit Apost. 1. Cor. 11. Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, &c.

AD secundum dicendum, ꝙ illa verba, quæ sunt de essentia formæ, scilicet oratio deprecatiua, ab omnibus dicuntur: sed alia, quæ sunt de bene esse, non obseruantur ab omnibus.

AD tertium dicendum, quòd materia baptismi habet quandã sanctificationem per se ex ipso tactu carnis saluatoris, sed ex forma verborum accipit sanctificationem actu ad sanctificantem & similiter post santificationem materiæ huius sacramenti secundũ se, requiritur sanctificatio in vsu per quã actu sanctificet.

ARTIC. VIII.

Vtrum forma huius sacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam, & non per deprecatiuam. 118

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quòd forma huius sacramenti debeat proferri per oratio nem indicatiuam, & non per deprecatiuã. Quia omnia sacramenta nouæ legis habent certum effectum. Sed certitudo effectus nõ exprimitur in formis sacramentorum nisi per orationem indicatiuam, vt cum dicitur, hoc est corpus meum vel ego te baptizo: &c. ergo forma huius sacramẽti dẽt esse oratio indicatiua.

¶ 2 Præterea, In formis sacramentorum debet exprimi intentio ministri, quę requiritur ad sacramentum: sed intentio conferendi sacramentum non exprimitur nisi per orationem indicatiuam. ergo &c.

¶ 3 Præterea, In quibusdam Ecclesiis dicuntur hæc verba in collatione huius sacramẽti: Vngo hos oculos oleo sanctificato in nomine Patris &c. & hoc est conforme aliis formis sacramentorũ: ergo videtur quòd in hoc cõsistit forma huius sacramenti.

SED contra, Illud quod est forma sacramenti, ab omnibus oportet quòd seruetur: sed verba prædicta* non dicuntur secundum cõsuetudinem omnium Ecclesiarum sed tantũ verba deprecatiua, scilicet, per istam sanctam vnctionẽ & piissimam suam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicqd deliquisti per uisum, &c. ergo forma huius sacramenti est oratio deprecatiua.

Arg. 3. huius artic.

Iaco. 5. ¶ Præterea, Hoc videtur ex verbis Iacobi qui attribuit efficaciam huius sacramenti orationi; Oratio fidei (inquit) saluabit infirmum: ergo cum efficacia sacramenti sit ex forma, videtur quòd forma huius sacramenti sit oratio deprecatiua.

CONCLVSIO.

Cum nullus sit huius sacramenti effectus, qui semper ex ministri operatione (etiam omnibus quæ ad sacramentum pertinent, ritè peractis) consequatur: non potest in eo forma esse indicatiui modi, sed per deprecatiuam orationem dari debet.

RESPONDEO dicendū, quòd forma huius sacramenti est oratio deprecatiua, vt patet per verba Iacobi, & ex vsu Romanæ Ecclesię, quæ solū verbis deprecatiuis vtitur in collatione huius sacramēti: cuius ratio multiplex assignatur. Primo quia suscipiens sacramentum, hoc est viribus ꝓprijs destitutus: vnde indiget orationibus subleuari. Secundo, quia datur exeuntibus qui iam desinunt esse de foro Ecclesię, & in solius Dei manu requiescunt; vnde & ei per orationem committuntur. Tertio, quia hoc sacramentum non habet aliquem effectum qui semper ex operatione ministri consequatur omnibus q̄ sunt de essentia sacramenti etiā ritè peractis, sicut character in Baptismo & Confirmatione, & transsubstantiatio in Eucharistia & remissio peccati in pænitentia existente contritione, quæ est de essentia sacramemti pænitentiæ, non autem de essentia huius sacramenti: & ideo in hoc sacramēto non potest esse forma indicatiui modi, sicut in prædictis sacramentis.

AD primum ergo dicendum, quòd hoc sacramentum, sicut & prædicta, *quantum est de se, habet certitudinem sed potest ex fictione recipientis impediri etiam si sacramento se subijciat per intentionem sic quòd nullū effectum consequatur: & propter hoc non est simile de hoc & de alijs sacramentis in q̄bus semper aliquis effectus consequitur. Sub fine corp.

AD secundum dicendū, quòd per ipsum actum qui ponitur in forma (scilicet, per istam sanctam vnctionem) satis exprimitur intentio. Concil. Floren. in doctrina de sacramen.

AD tertium dicendum, quòd verba illa indicatiui modi, quæ secundum morem quorundam p̄mittuntur orationi, non sunt forma huius sacramēti, sed sunt dispositio ad formā, inquantum intentio ministri determinatur ad actum illum per illa verba.

ARTIC. IX.

Vtrum prædicta oratio sit competens forma huius sacramenti.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quòd p̄dicta oratio non sit competens forma huius sacramenti. Quia in formis aliorum sacramētorum fit mentio de materia (sicut patet in confirmatione) quæ non fit in prædictis verbis: ergo non est conueniens forma. 119

¶ 2 Præterea, Sicut effectus huius sacramēti prouenit in nos per misericordiam diuinam, ita & aliorum sacramentorum: sed in formis aliorum sacramentorum non fit mentio de misericordia diuina, sed magis de Trinitate & Passione: ergo similiter debet hic esse.

¶ 3 Præterea, Duplex effectus huius sacramenti in littera *ponitur: sed in verbis prædictis nō fit mentio nisi de vno, scilicet remis- Lib. 4. Senten. dist. 23. paragra. B.

remissione peccatorum, non autē de corporali sanatiōe, ad quā Iacobus ordinat orationem fidei dicens, Oratio fidei saluabit infirmum, ergo forma prædicta est incompetens.

CONCLVSIO.

Conueniēs verborum forma est huius sacramenti ea qua Ecclesia vtitur, scilicet per istā sanctam, &c.

RESPONDEO dicendū, quòd prædicta* oratio est competens forma huius sacramenti: qa tangit sacramentū, in hoc quod dicitur per istam sanctā vnctionem: & illud quod operatur in sacramento, scilicet diuinam misericordiam & effectum, scilicet remissionem peccatorum.

* In argum. 2. præced. artic.

AD primum ergo dicendum, quòd materia huius sacramenti potest intelligi per actū vnctionis, non autem materia confirmationis per actum in forma expressum: & ideo non est simile.

AD secundum dicendum, q̄ misericordia respicit miseriam: & quia hoc sacramentum datur in statu miseriæ scilicet infirmitatis, ideò potius hic quàm in alijs fit mentio de misericordia.

AD tertium dicendum quòd in forma debet exprimi effectus principalis: & qui semper inducitur ex sacramento, nisi sit defectus ex parte recipientis: non autem talis effectus est corporalis sanitas, vt dicetur* quamuis quādoque sequatur: ratione cuius Iacobus hunc effectum attribuit orationi quæ est forma huius sacramenti.

Q. sequē ti art. 2.

QVAEST. XXX.

De effectu † huius sacramenti, in tres articulos diuisa.

† Conc. Triden. sess. 14. de sacramēto extremæ Vnctionis c. 2.

DEINDE considerandū est de effectu huius sacramenti.

¶ Circa quòd quæruntur tria.

¶ Primo: vtrum extrema vnctio valeat ad remissionem peccatorum.

¶ Secundo, vtrum sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti.

¶ Tertio, vtrum hoc sacramentum characterem imprimat.

ARTIC. I.

Vtrum extrema vnctio valeat ad remissionem peccatorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd extrema vnctio nō valeat ad remissionem peccatorum. Ad hoc enim quod per vnum potest effici, aliud non exigitur, sed in eo qui extremam vnctionem accipit, requiritur pænitentia ad peccatorum remissionem. ergo p̄ extremam vnctionem non dimittuntur peccata. 120

Tho. 4. dist. 23. q. 1. art. 2. q. 1. & sequē.

¶ 2 Præterea, In peccato non sunt nisi tria, macula, reatus pœnæ, & reliquiæ peccati: sed per extremam vnctionem non remittitur peccatum quo ad maculā sine contritione, quæ etiam sine vnctione remittit: nec iterū quo ad pœnam, quia adhuc si conualescat tenetur perficere satisfactionem iniunctam: nec quo ad reliquias culpæ, quia adhuc remanent dispositiones ex actibus p̄cedētibus relictæ, vt patet post conualescentiā: ergo nullo modo per extremam vnctionem fit peccatorum remissio.

¶ 3 Præterea, Remissio peccatorum non fit succesiuè, sed in instanti, sed extrema vnctio non fit tota simul, qa plures vnctiōes requi-

requiruntur: ergo eius effectus nō est remissio peccatorum.

SED contra est, qđ dr̄ Iaco. 5. Si in peccatis sit, dimittētur ei.

¶ Præterea. Omne sacramētū nouæ legis gratiam confert: sed per gratiam fit remissio peccatorum: ergo extrema vnctio, cū sit sacramentum nouæ legis, operatur ad remissionem peccatorum.

CONCLVSIO.

Quamuis præcipue ad spiritalem illam debilitatem, quæ in nobis ex actuali vel originali peccato relinquitur, amouendam, extrema vnctio valeat: quia tamen gratiā confert peccata remittentem, rectè secundario peccata remittere dicitur.

RESPONDEO dicendū, quòd quodlibet sacramentum est institutum principaliter ad vnū effectum, quamuis etiam alios, ex consequenti, inducere possit: & quia sacramentum efficit quod figurat, ideo ex ipsa significatione sacramēti, debet accipi eius principalis effectus. Adhibetur autē hoc sacramentum secundum modum cuiusdam medicationis, sicut Baptismus per modum ablutionis: medicina autem est ad pellendum infirmitatem. Vnde principaliter hoc sacramentum est institutum ad sanandum infirmitatem peccati, vt sicut Baptismus est quædam spiritualis regeneratio, & pænitentia quædam spiritualis suscitatio: ita & extrema vnctio sit quędam spiritualis sanatio, vel medicatio. Sicut autē corporalis medicatio præsupponit corporalem vitam in medicato, ita spiritualis spiritualem: & ideo hoc sacramentum nō datur contra defectus quibus spiritualis vita tollitur, scilicet contra peccatum originale vel mortale: sed contra illos defectus, quibus homo spiritualiter infirmatur, vt non habeat perfectū vigorem ad actus vitę, gratię, vel glorię. Et hic defectus nihil aliud est, quàm quædam debilitas & ineptitudo, quæ in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali, & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc sacramētū. Sed quia hoc robur gratia facit, quæ secum non compatitur peccatū: ideo ex consequēti, si inuenit peccatū aliquod, vel mortale vel veniale, quo ad culpam tollit ipsum, dūmodo nō ponatur obex ex parte recipientis, sicut etiam de Eucharistia & confirmatione supra dictum est.* & ideo etiam Iac. de remissione peccati conditionaliter loquitur dicens: Si in peccatis sit, dimittentur ei, scilicet quoad culpam; non enim semper delet peccatū, quia non semper inuenit; sed semper remittit quoad debilitatem prædictam quam quidam reliquias peccati dicunt.*Quidam verò dicunt, ꝙ principaliter est institutum contra veniale quod quidem non potest dum hæc vita agitur, perfecte curari: & ideo sacramentum exeuntium specialiter contra veniale ordinatur. Sed hoc non videtur verum, quia pænitentia sufficienter, etiā in hac vita, delet venialia peccata quoad culpam: quod autem non potest euitari, post peractam pænitentiam non aufert præcedēti pænitentiæ suum effectum: & iterum hoc pertinet ad debilitatem prædictam. Vnde dicendum quòd principalis effectus huius sacramenti est remissio peccatorum quoad reliquias peccati, & ex consequenti etiā quoad culpā si eam inueniat.

Iaco. 5. Beda. in 5. c. Iacobi & in c. 8. Luc.

† In hoc artic.

† 3. p. q. 65. ar. 1. corp.

3. p. q 65. ar. 1. corp.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis effectus principalis alicuius sacramenti possit haberi sine actuali perceptione

illius

illius sacramenti, vel sine sacramento, vel aliud sacramentũ ex consequenti: nunquam tamen haberi potest sine proposito illius sacramenti. Et ideo quia pænitẽtia est principaliter instituta cõtra actualem culpam, quodcunq; aliud sacramentum actualem culpam, deleat ex consequenti, non excludit necessitatem pænitentiæ.

AD secundum dicendum, ꝙ extrema vnctio aliquo modo, quantum ad illa tria, remittit peccatum: quamuis enim culpa quo ad maculam sine contritione non dimittatur; tamen hoc sacramentũ per gratiã quã infundit, facit ꝙ ille motus liberi arbitrij in peccatum, sit contritio: sicut etiam in Eucharistia & Cõfirmatione potest accidere. Similiter etiam & reatus pœnæ temporalis diminuit: sed ex consequenti, inquantum debilitatem tollit; quia eandem pœnã leuius portat fortis, quàm debilis; vnde non oportet, ꝙ propter hoc minuatur satisfactionis mensura. Reliquiæ autem peccati non dicuntur hic dispositiones ex actibus relictæ, quæ sunt quidam habitus inchoati; sed quædam spiritualis debilitas in ipsa mente existens, qua sublata etiam eisdẽ habitibus vel dispositionibus manentibus, non ita potest inclinari mens ad peccatum.

Iaco. 5. Beda. in 5. c. Iacobi & in c. 8. Luc. †In hoc artic. †3. p. q. 65. ar. 1. corp.

AD tertium dicendum, quòd quando sunt multæ actiones ordinatæ ad vnum effectum, vltima est formalis respectu omnium præcedentium, & agit in uirtute earum: & ideo in ultima unctione gratia infunditur, quæ effectũ sacramento præbet.

3. p. q. 65. ar. 1. corp.

ARTIC. II.

Vtrum sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ sanitas corporalis nõ sit effectus huius sacramenti. Omne enim sacramentum est medicina spiritualis: sed spiritualis medicina ad spiritualem sanitatem ordinatur; sicut corporalis ad corporalem: ergo sanitas corporalis nõ est effectus huius sacramenti.

¶ 2 Præterea, Sacramentum semper habet effectum suum in eo qui non fictus accedit: sed quandoque non sanatur corporaliter, suscipiens hoc sacramentum, quantumcunq; deuotus accipiat: ergo sanitas corporalis non est effectus eius.

¶ 3 Præterea, Efficacia huius sacramenti nobis ostenditur Iacobi 5. sed ibi non attribuitur sanationis effectus unctioni, sed orationi; dicit enim, Oratio fidei saluabit infirmum: ergo corporalis sanatio non est effectus huius sacramenti.

SED contra, Operatio Ecclesiæ habet maiorem efficaciã post Christi passionẽ, quàm ante: sed ante oleo inuncti per Apostolos, sanabantur; ut patet Marci 6. ergo & nunc habet effectum in corporali sanatione.

¶ Præterea, Sacramenta significando efficiunt: sed Baptismus per absolutionẽ corporalem, quã exterius facit, significat & efficit spiritualem †: ergo & extrema unctio per sanationem corporalem, quam exterius significat, efficit & causat spiritualem.

August. de uisitatione infirmorum lib. 2. ca. 4. tom. 9.

CONCLVSIO.

Sicuti ablutio batipsmi effectũ habet corporalis ablutionis, sic & extrema vnctio habet corporalis medicationis effectum sanationem scilicet corporalem: quã tamen nõ nisi quũ ad principalem effectũ cõducit, præstare dicẽda est.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ſicut Baptiſmus per ablutionẽ corporalem facit ſpiritualẽ emũdationẽ à maculis ſpiritualibus, ita hoc ſacramentum per medicationem ſacramentalem exteriorem facit ſanationem interiorẽ: Et ſicut ablutio Baptiſmi habet effectum corporalis ablutionis, quia etiam corporalem mundationem facit: ita etiam extrema vnctio habet effectum corporalis medicationis, ſcilicet corporalem ſanationẽ. Sed hæc eſt differentia, ꝙ corporalis ablutio ex ipſa naturali proprietate elementi facit corporalem mũdationẽ, & ideo ſemper eam facit: ſed extrema vnctio non facit corporalem ſanationem ex proprietate naturali materiæ, ſed ex virtute diuina, quæ rationabiliter operatur. Et quia ratio operans nunquam inducit ſecundarium effectum, niſi ſecundum quod expedit ad principalem: ideo* ex hoc ſacramento non ſemper ſequitur corporalis ſanatio, ſed quando expedit ad ſpiritualem ſanationem, & tũc ſemper eam inducit, dummodo non ſit impedimentũ ex parte recipientis.

August. ſer. 215. de tempore to. 10.

*Aliàs in Bern. in vita S. Malachiæ Epiſcop. & Concil. Florent.

AD primum ergo dicendum, ꝙ obiectio illa probat, ꝙ corporalis ſanitas non ſit effectus principalis huius ſacramenti: & hoc verum eſt.

AD ſecundum patet ſolutio ex dictis.*

In corp. huius artic.

AD tertium dicendum, quòd oratio illa eſt forma huius ſacramenti, vt dictum eſt: * & ideo hoc ſacramentum ex ſua forma habet efficaciam (quantum eſt de ſe) ad ſanationem corporalem.

*Q. præced. art. 8. & 9.

ARTIC. III.

Vtrum hoc ſacramentum characterem imprimat.

AD TERTIVM ſic ꝓceditur. Videtur, ꝙ hoc ſacramentum characterem imprimat. Character enim eſt ſignum diſtinctiuum: ſed ſicut baptizatus diſtinguitur à non baptizato, ita vnctus à non vncto: ergo ſicut Baptiſmus imprimit characterem, ita & extrema vnctio.

¶ 2 Præterea, In ordinis & confirmationis ſacramentis eſt vnctio, ſicut & in hoc ſacramento: ſed in illis imprimitur character: ergo & in iſto.

¶ 3 Præterea, In omni ſacramento eſt aliquid qđ eſt res tantum, & aliquid quod eſt ſacramẽtum tantũ, & aliquid qđ eſt res & ſacramentũ: ſed non poteſt aliquid aſſignari in hoc ſacramẽto, quod ſit res & ſacramentum, niſi character: ergo & in hoc ſacramento imprimitur character.

SED contra, Nullum ſacramẽtum imprimens characterem iteratur, hoc autẽ iteratͬ, vt dicetͬ†: ergo non imprimit characterem.

Quæſt. 33. ar. 1.

¶ Præterea, Diſtinctio quæ fit ſecundum characterem ſacramentalem, eſt diſtinctio eorum, qui ſunt in præſenti Eccleſia: ſed extrema vnctio confertur ei qui exit de præſenti Eccleſia: Ergo in eo non imprimitur character.

CONCLVSIO.

Hoc ſacramentum, cum per illud non deputetur homo, ad aliquid ſacrum peragendum vel ſuſcipiendum, ſed ſolum ſit in remediũ; characterem nullum imprimit.

RESPONDEO dicendũ,* ꝙ character non imprimitur niſi in illis ſacramentis, quibus homo ad aliquid ſacrũ deputatur: hoc autem ſacramentum eſt ſolũ in remediũ, & non deputatur per ipſum

Tho. 4. diſti. 4. q. 1. art. 4. q. 2. & corp. 3. p. q. 63. arti. 1. & 6

ipsum homo ad aliquid sacrum agẽdum vel suscipiendũ. Et ideo non imprimitur in eo character.

AD primum ergo dicendum, ꝙ character facit distinctionem statuum, quantum ad ea quæ in Ecclesia sunt agenda: & talem distinctionem homo non habet ab alijs per hoc, ꝙ ipse est inũctus.

AD secundum dicendum, ꝙ vnctio, quæ fit in ordine & confirmatione, est vnctio consecrationis, qua homo deputatur ad aliquid sacrum: sed hæc vnctio est vnctio medicationis. Et ideo non est simile.

AD tertium dicendum, quòd in hoc sacramento res & sacramentum non est character, sed quædam interior deuotio, quæ est spiritualis vnctio.

QVÆST. XXXI.

De ministro † huius sacramenti, in tres articulos diuisa.

† Conc. Triden. sess. 14. de sacramento extremæ unctionis c. 3.

DEINDE considerandũ est de administratiõe huius sacramenti.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum laicus possit hoc sacramentum conferre.

¶ Secundo, vtrum Diaconus.

¶ Tertio, vtrum solus Episcopus

ARTICVLVS I.

Vtrum laicus possit hoc sacramentum conferre.

123 Tho. ubi supra, q. 2. art. 1. q. 1. & sequentibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd etiam laicus possit hoc sacramentum conferre, quia hoc sacramentum habet efficaciã ex oratione. vt Iacobus * dicit. Sed oratio laici quandoque est ita Deo accepta sicut sacerdotis. Ergo potest hoc sacramentum conferre.

*Iacob. 5.

¶ 2 Præterea, De quibusdam patribus in Aegypto legitur, ꝙ oleum ad infirmos transmittebant, & sanabantur: Et similiter dicitur de beata Genouefa, quòd oleo infirmos vngebat. Ergo hoc sacramentũ potest conferri etiã à laicis.

SED contra est, ꝙ in hoc sacramento fit remissio peccatorũ: sed laici non habent potestatem dimittendi peccata: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Quamuis in mortis articulo, ne alicui via salutis præcludatur, possit baptismus etiam à laico conferri, non tamen extrema vnctio, cuius tanta non est necessitas, vt dispensatione egeat.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ secundum Diony. in Ecclesiastica Hierarchia * : sunt quidam exercentes actiones hierarchicas, & quidam recipientes tantum, qui sunt laici. Et ideo nullius sacramenti dispensatio laicis ex officio competit: * sed ꝙ baptizare possunt in casu necessitatis, ex diuina dispensatione factum est, vt nulli regenerationis spiritualis facultas desit.

Cap. 5. nõ procul. à princ.

* 3. p. q. 67. arti. 3. 4. & 5.

AD primum ergo dicendum, ꝙ oratio illa non fit à sacerdote in persona sua, quia cũ sit quandoque peccator, non esset exaudibilis: sed fit in persona totius Ecclesiæ, in cuius persona orare põt quasi persona publica, nõ autẽ laicus, q. persona priuata est.

AD secundum dicendum, ꝙ illæ vnctiones non erant sacramentales, sed ex quadam deuotione recipiẽtium talem vnctionem, & meritis ungentium uel oleum mittentium, consequebatur effectus sanitatis corporalis per gratiam sanitatum, non autẽ per gratiam sacramentalem.

ARTIC. II.

124 *Vtrum Diaconi possint hoc sacramentum conferre.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ Diaconi possint hoc sacramentum conferre. Quia secundum Dion.* Diaconi habent virtutem purgatiuam: sed hoc sacramentum est institutum tantũ ad purgandum ab infirmitate mentis & corporis: ergo & Diaconi possunt conferre.

Cap. 5. Eccle. Hierarchię p. 1. circa med.

¶ 2 Præterea, Dignius sacramẽtum est Baptismus quàm hoc, de quo hic agimus: sed Diaconi possunt baptizare, vt patet de beato Laurentio* : ergo & possunt hoc sacramentum conferre.

*Vt etiã dictũ est 3. p. q. 67. arti. 1. ad 3.

SED contra est, quod dicitur Iacobi 5. Inducat presbyteros Ecclesiæ.

CONCLVSIO.

Hoc sacramentum, cum gratiã conferat, non potest diaconus ex officio conferre.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ Diaconus habet vim purgatiuam tantum, non illuminatiuam: vnde cũ illuminatio fiat per gratiam, nullũm sacramentũ, in quo gratia cõfertur, Diaconus potest dare ex officio: & ideo nec hoc, cum in eo gratia conferatur.

Concil. Triden. sess. 14. de sacramento extremę vnctionis cap. 3. & canone 4.

AD primum ergo dicendum, ꝙ hoc sacramentum illuminando per gratiæ collationem, purgat. Et ideo Diacono eius collatio non competit.

AD secundum dicendum, ꝙ hoc sacramentum non est necessitatis sacramentum, sicut baptismus: vnde non ita committitur dispensatio eius omnibus in articulo necessitatis, sed solùm illis quibus ex officio competit: Diaconis autem, etiam baptizare nõ competit ex officio.

ARTIC. III.

Vtrum solum Episcopus possit hoc sacramentum conferre. 125

AD TERTIVM sic pceditur. Videtur, quòd solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre. Quia hoc sacramentum vnctione perficitur, sicut & confirmatio: sed solus episcopus potest confirmare: ergo solus Episcopus potest hoc sacramentum conferre.

¶ 2 Præterea, Qui non potest quod minus est, non potest quod est maius. Sed maior est vsus materiæ sanctificatæ, quàm sanctificatio eius: quia est finis ipsius. Ergo cum sacerdos non possit sanctificare materiam, nec potest materia sanctificata vti.

SED contra, Huius sacramẽti minister inducendus est ad eũ qui suscipit sacramentum: vt patet Iacobi 5. Sed Episcopus nõ posset accedete ad omnes infirmos suæ diœcesis: ergo non solus Episcopus potest hoc sacramentum conferre.

CONCLVSIO.

Cum hoc sacramentum in aliquo super alios, perfectionis gradu suscipientẽ non constituat, sed cunctis exhibeatur: non modo per Episcopos sed etiam per simplices sacerdotes administrari potest.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ secundum Dion. * Episcopus proprie habet perficiendi officium, sicut sacerdos illuminãdi: vnde illa sacramenta dispensanda solis Episcopis reseruantur, quæ suspicientem in aliquo statu perfectionis super alios ponunt: hoc autem non est in hoc sacramento, cum omnibus detur.

Cap. 5. ecclef. Hier. p. 1 à medio, & in tit. cõtempl.

Et ideo per simplices sacerdotes potest administrari.

AD primum ergo dicendum, quòd confirmatio imprimit characterem, quo collocatur homo in statu perfectionis, vt supra dictum est †: Non autem hoc est in sacramento; & ideo non est simile.

125 in 4.d.7 a.1.q.3. co.& ibi dē a.q.2 ad.1. q.1 & a.2.q 3.corp. &3.p.q. 63.art 6 Et q.72. a.1.&.5

AD secundum, dicendum, quòd quamuis in genere causæ finalis, vsus materiæ sanctificatæ sit potior quam sanctificatio materiæ: tamen in genere causę efficientis sanctificatio materiæ est perior: quia ab eadem pendet vsus, sicut ab actiua causa. Et ideo sanctificatio requirit altiorem virtutem actiuam, quàm vsus.

QVAESTIO XXXII.

Quibus hoc sacramentum conferri debeat, & in qua parte corporis, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de his, quibus hoc sacramentum conferri debet: & in qua parte corporis.

¶ Circa quod quæruntur septē.

¶ Primo, utrum sanis debeat conferri hoc sacramentum.

¶ Secundo, vtrum debeat conferri in qualibet infirmitate.

¶ Tertio, utrum debeat conferri furiosis & amentibus.

¶ Quarto, vtrum pueris.

¶ Quinto, vtrum totum corpus in hoc sacramento inungi debeat.

¶ Sexto, vtrum conuenienter determinentur partes, in quibus inungitur.

¶ Septimo, vtrum mutilati, in prędictis partibus inungi debeant.

Vtrum sanis debeat conferri hoc sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd etiā sanis debeat conferri hoc sacramentum, quia principalior effectus huius sacramenti est sanatio mentis, quàm sanatio corporis, vt dictum * est: sed etiam sani corpore indigent sanatione mentis: ergo eis etiam debet hoc sacramentum conferri. 126 Th.4.d. 23.q.2. a.2.q.1. & seq. Q.30. ar 2. co. & ad.1.

¶ 2 Pręterea, Hoc sacramentum est exeuntium, sicut baptismus intrantium: sed omnibus intrantibus baptismus datur: ergo omnibus exeuntibus debet dari hoc sacramentum. Sed quandoq; illi qui sunt in propinquo exitus, sunt sani, sicut illi qui decapitādi sunt. ergo talibus debet hoc sacramentum dari.

SED contra est, quod dicitur Iac.5. Infirmatur quis in vobis, &c. Ergo solis infirmis competit hoc sacramentum.

CONCLVSIO.

Hoc sacramentum, cum sit spiritalis quædā curatio, quæ per quendam corporalis curationis modum significatur, sanis conferri non debet.

RESPONDEO dicēdum, quòd hoc sacramentum est quædam spiritualis curatio, vt prius dictum * est, quæ quidem per quendam corporalis curationis modū significatur: & ideo illis quibus corporalis curatio nō competit, scilicet sanis, non debet hoc sacramentum conferri. Quæ. 30 a.1.&.2. c. Et. q. 29.ar.1. corp.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis spiritualis sanitas sit principalis effectus huius sacramenti, tamen oportet quòd per curationem corporalem significetur

tur curatio ſpiritualis huius ſacramenti, etiam ſi corporalis ſanatio non ſequatur: & ideo ſolũ illis hoc ſacramento ſanitas ſpiritualis dari poteſt, quibus corporalis curatio cõpetit, ſcilicet infirmis: ſicut ille ſolus põt baptiſmũ ſuſcipere, qui poteſt corporalis ablutionis eſſe particeps, non autẽ puer in vẽtre matris exiſtẽs*.

*vt dictum eſt in 3.p.q 68.ar. 11

AD ſecundum dicendum, ꝙ etiam baptiſmus non eſt niſi illorum intrantium, qui corporali ablutioni ſubijci poſſunt. Et ideo hoc ſacramentum illorum tantum exeuntium eſt, quibus corporalis curatio competit.

ARTICVLVS II.

Vtrum hoc ſacramentum dari debeat in qualibet infirmitate.

127 AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ hoc ſacramẽtum dari debeat in qualibet infirmitate. Quia Iacobi quinto, vbi hoc ſacramentum traditur, nulla infirmitas determinatur. Ergo in omnibus infirmitatibus debet hoc ſacramentum conferri.

¶ 2 Præterea, Quanto remedium eſt dignius, tanto debet eſſe generalius: ſed hoc ſacramentũ eſt dignius, quàm medicina corporalis: Cum ergo medicina corporalis omnibus infirmis detur, videtur quòd etiam hoc ſacramentum.

SED contra, Hoc ſacramentum ab omnibus dicitur extremę unctionis: ſed non omnis infirmitas ad extremum vitæ perducit, cũ quædam ægritudines ſint cauſæ longioris vitæ, vt dicit Philoſ.† ergo non in omnibus infirmitatibus debet hoc ſacramentũ dari.

†In li. de longitudine & breuitate vitæ, parum à prin. libelli.

CONCLVSIO.

Non quouis morbo laborantibus eſt hoc ſacramentum exhibendum, ſed ad mortem proximè aliqua ægritudine affectis.

RESPONDEO dicendum, quòd hoc ſacramentum eſt vltimum remediũ, quod Eccleſia poteſt conferre, quaſi immediate diſponens ad gloriam: Et ideo illis tantum infirmantibus debet exhiberi, qui ſunt in ſtatu exeuntium propter hoc, quòd ægritudo nata eſt inducere mortem, & de periculo timetur.

AD primum ergo dicendum, quòd quælibet infirmitas augmẽtata, poteſt mortem inducere. Et ideo ſi genera infirmitatum penſentur, in qualibet ęgritudine poteſt dari hoc ſacramentũ: Et hinc eſt quòd Apoſt. non determinat infirmitatem aliquam: ſed ſi penſetur infirmitatis modus & ſtatus, non ſemper debet infirmantibus hoc ſacramentum dari.

AD ſecundum dicendũ, quòd medicina corporalis habet pro principali effectu ſanitatem corporalem, quia omnes infirmi in quolibet ſtatu indigent: ſed hoc ſacramentum habet pro principali effectu illam ſoſpitatem, quæ exeuntibus, & iter ad gloriã agentibus, eſt neceſſaria: & ideo non eſt ſimile.

ARTIC. III.

Vtrum hoc ſacramentum dari debeat furioſis, & amentibus.

128 AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ furioſis & amentibus hoc ſacramentum dari debeat. Quia tales ægritudines ſunt periculoſiſſimæ, & cito ad mortẽ diſponunt: ſed periculo debet adhiberi remedium: ergo hoc ſacramentum quod eſt in remedium infirmitatis humanæ debet talibus cõferri

¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, Dignius sacramentum est baptismus, q̃ istud: sed baptismus datur furiosis, vt supra dictum* est. ergo & hoc sacramentum eis debet dari.

*Thom. 4. Sent. dis. 4. p. 3. arti. 1. q. 3. cor. & arg. 2. Et in 3. p. q. 68. art. 12.

SED contra, Hoc sacramentũ non est dandum nisi recognoscentibus ipsum: sed tales non sunt furiosi & amentes: ergo eis dari non debet.

CONCLVSIO.

Furiosis & amentibus, vtpote quibus desit deuotionis affectus, nullatenus hoc sacramẽtum conferri debet, nisi lucida interualla habeant, quibus sacramentum recognoscant.

RESPONDEO dicendum, quòd ad effectum huius sacraméti percipiendum plurimum ualet deuotio suscipientis, & personale meritum conferentium, & generale totius Ecclesiæ: quod patet ex hoc quòd per modum deprecationis, forma huius sacramẽti confertur*. Et ideo illis qui non possunt recognoscere, & cum deuotione suscipere hoc sacramẽtum, dari non debet; & præcipue furiosis & amentibus, qui possent irreuerentiam sacramento per aliquam immunditiam facere: nisi haberent lucida interualla, in quibus sacramentum recognoscerent; & sic eis conferri in statu illo posset.

vt dictũ est. q. 29 ar. 8.

128 AD primum ergo dicendum, quòd quamuis in periculo mortis tales quandoque sint, tamen remedium per deuotionem propriam non potest eis applicari: Et ideo non debet eis conferri.

AD secundum dicendum, ꝙ baptismus non requirit motum liberi arbitrii: quia datur contra originale* peccatum, quod non curatur in nobis ex nostro libero arbitrio: sed in hoc sacramento requiritur motus liberi arbitrii: & ideo non est simile. Et præterea baptismus est sacramentum necessitatis, non autem extrema vnctio.

Alias Principaliter.

ARTIC. IIII.

Vtrum hoc sacramentum debeat dari pueris. 129

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ hoc sacramentũ debeat dari pueris. Quia eisdem infirmitatibus quandoque laborant pueri & adulti. Sed eidem morbo debet adhiberi idem remedium: ergo sicut adultis, ita & pueris debet hoc sacramentum dari.

¶ 2 Præterea, Hoc sacramentum datur ad purgandũ reliquias peccati (vt supra dictum † est) tã originalis, quàm actualis. Sed in pueris sunt reliquiæ originalis peccati: ergo eis debet hoc sacramentum dari. Q. 30. ar. 1. corp.

SED contra est; quòd nulli debet dari hoc sacramentum. cui non competit forma sacramenti: sed forma huius sacramenti non competit pueris qui non peccauerunt per uisum & auditum, vt in forma exprimitur: ergo eis non dari debet hoc sacramentum.

CONCLVSIO.

Hoc sacramentum, cum actualem deuotionem in suscipiente requirat, pueris conferri non debet.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ hoc sacramentum exigit actualẽ deuotionem in suscipiente, sicut & Eucharistia. Vnde sicut Eucharistia non debet dari pueris, ita nec hoc sacramentum.

AD primum ergo dicendum. quod infirmitates in pueris non sunt ex peccato actuali causatæ,

sicut

ſicut in adultis : & contra illas præcipue infirmitates, hoc ſacramentum datur, quæ ſunt ex peccato cauſatæ, quaſi peccati reliquiæ.

AD ſecundum dicendū: quòd non datur contra reliquias originalis peccati, niſi ſecundū quod ſunt per actualia peccata quodámodo confortatæ: vnde principaliter contra actualia peccata datur (vt ex ipſa forma patet) quæ non ſunt in pueris.

ARTICVLVS V.

Vtrum in hoc ſacramento totū corpus inungi debeat.

130 AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd in hoc ſacramento totū corpus inungi debeat. Quia ſecundū Aug. † anima tota eſt in toto corpore: ſed præcipue datur hoc ſacramentum ad ſanandum animā. Ergo in corpore toto debet inūctio fieri.

Tho. ubi ſupra ar 3. q. 1. & ſequen. *Li. 6. de Trinitate ca. 6. non procul à fine to. 3.

¶ 2 Præterea, Vbi eſt morbus ibi debet apponi medicina : ſed quandoque morbus eſt vniuerſalis & in toto corpore, ſicut febris : ergo totum corpus debet inungi.

¶ 3 Preterea, In baptiſmo totum corpus immergitur : ergo & hic totum debet inungi.

SED contra, eſt vniuerſalis Eccleſiæ ritus, ſecundum quem non inungitur infirmus hoc ſacramento, niſi in determinatis partibus corporis †.

CONCLVSIO.

ut dicit in corp. art. ſequētis.

Non totum corpus, ſed ea dumtaxat humani corporis partes, inungi oleo huius ſacramenti debent, in quibus eſt aliqua ſpiritualis infirmitatis radix.

RESPONDEO dicendū φ, hoc ſacramentū per modū curationis exhibetur : curatio autem corporalis non oportet quòd fiat per medicinam toti corpori appoſitam, ſed illis partibus vbi eſt radix morbi. Et ideo etiam vnctio ſacramentalis debet fieri in illis partibus tantum, in quibus eſt radix ſpiritualis infirmitatis.

AD primum ergo dicendum, quòd anima quamuis ſit tota in qualibet parte corporis, quantū ad eſſentiam, non tamen quantū ad potentias, quæ ſunt radices actuum peccati. Et ideo oportet, quòd in determinatis partibus fiat, in quibus illæ potentiæ habent eſſe.

AD ſecundum dicendum, φ non ſemper apponitur medicina vbi eſt morbus: ſed congruētius, vbi eſt radix morbi.

AD tertium dicendum, quòd baptiſmus fit per modum ablutionis. Ablutio autem corporalis nō purgat maculam * ab aliqua parte, niſi cui apponitur. Et ideo baptiſmus toti corpori adhibetur: ſecus, autē eſt de extrema vnctione ratione iam dicta †.

* Aliàs in.

† in co- huius a. & reſp. ad. 1. & 2.

ARTICVLVS VI.

Vtrum cōuenienter determinentur partes vngendæ.

131 AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter determinentur iſtæ partes, vt ſcilicet infirmus inungatur in oculis, in naribus, auribus, labijs, manibus, & pedibus. Quia ſapiens medicus curat morbum in radice, ſed de corde exeunt cogitationes quæ coinquināt hominem: vt dicitur Matt. 15. Ergo in pectore debet fieri inunctio.

¶ 2 Præterea, Puritas mentis non minus eſt neceſſaria exeuntibus, quàm intrantibus. Sed intrātes vnguntur chriſmate in vertice à ſacerdote, ad ſignificandum mentis puritatem: ergo & exeuntes

tes,hoc sacramento vngi debent in vertice.

¶ 3 Præterea,Ibi debet adhiberi remedium,vbi est maior vis morbi.Sed spiritualis morbus p̄cipue viget in viris, in renibus; & in mulieribus,in vmbilico , vt dicitur Iob. 40. Fortitudo eius in lumbis eius,&c.secundū expositionem Greg †. Ergo ibi debet fieri inunctio.

l.32.Moral.c.11 à medio ¶ 4 Præterea , Sicut per pedes peccatur,ita & per alia membra corporis . Ergo sicut inunguntur pedes,ita & alia corporis membra inungi debent.

CONCLVSIO.

Quinque sensuum organica mebra inungi præcipuè debent, quæ cognitionis nostræ ac peccatorum sunt principia:in nō nullis autem propter appetitiuam & motiuam, inunguntur renes ac pedes.

RESPONDEO dicendū: quòd principia peccandi in nobis sunt eadem,quæ & principia agendi , quia peccatum consistit in actu. Principia autem agēdi in nobis sunt tria.Primum est,dirigens,scilicet vis cognoscitiua.Secundum est,imperās, scilicet vis appetitiua.Tertium est exequēs, scilicet vis motiua . Omnis autē nostra cognitio à sensu ortum habet:& quia vbi est in nobis prima origo peccati,ibi debet * vnctio adhiberi ; ideo inunguntur loca quinque sensuum ; scilicet oculi,propter visum;aures,propter auditum;nares,propter odoratum;os,propter gustum;manus, propter tactum,qui in pulpis digitorum præcipue viget & propter appetitiuam inunguntur aliquibus renes. Pedes autem inunguntur propter motiuā, qui sunt principalius eius instrumentum. Et quia primum principium operationis humanæ est cognoscitiua;ideo illa vnctio ab omnibus obseruatur,quæ fit ad quinq; sensus quasi de necessitate sacramenti:sed quidam non seruant alias, quidam vero illam seruant, quæ fit ad pedes & non quę ad renes: quia appetitiua & motiua sunt secundaria principia.

Aliàs medicina.

Concil. Florēt. super unione Iacobinorū & Armeniorum in doctrina de Sacramēt.

AD primum ergo dicendū,q̄ cogitatio à corde non exit nisi per aliquam imaginationem,quę est motus à sensu factus , vt dicitur in secūdo de anima†.Et ideo cor non est prima radix cogitationis, sed organa sensuum ; nisi quatenus cor est principium totius corporis; sed hoc principiū est radix remota. †li.2.t.160.

AD secundum dicendum , q̄ intrantes debent acquirere puritatē mentis,sed exeuntis debent eam purgare. & ideo exeuntes debent inungi in illis partibus: quibus contingit puritatem mentis inquinari.

AD tertium dicendum, quòd secundum quorundam consuetudinē fit in renibus , propter hoc quòd ibi maxime viget concupiscibilis : sed appetitiua non est prima radix vt dictum est *

AD quartum dicendum,quòd organa corporis quibus actus peccati exercentur,sunt pedes, manus,& lingua,quibus etiam exhibetur vnctio ; & membra genitalia,quibus propter immunditiam illarum partium , & honestatem sacramenti non debet vnctio adhiberi. In corp. art.

ARTICVLVS VII.

Vtrum mutilati debeant inungi illis vnctionibus.

132 AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur , q̄ mutilati non sint inungendi illis unctionibus,quæ partibus illis competunt.Quia sicut hoc

hoc sacramentum exigit determinatam dispositionem in suscipiẽte, vt scilicet sit infirmus, ita & determinatam partẽ: sed ille qui non habet infirmitatem, non potest inungi: ergo nec ille qui nõ habet partem illam, in qua debet fieri vnctio.

¶ 2 Præterea, Ille qui est cæcus à natiuitate, nõ deliquit per visum: sed in unctione quæ fit ad oculos, fit mentio de delicto per visum: ergo talis vnctio, cæco nato non debet fieri: & sic de alijs.

SED contra est, quòd defectus corporis non impedit aliquod aliud sacramẽtum: ergo nec istud impedire debet. Sed de necessitate istius sacramenti est quælibet vnctionum: ergo omnes debent fieri mutilatis.

CONCLVSIO.

Mutilati, cum potentias animæ, illis membris debitas habeãt, & ideo interius peccare possint, in partibus proxime accedẽtibus ad illas partes, quibus alias inungerentur, inungi debent.

RESPONDEO dicendũ, quòd mutilati etiam inungi debent, quanto propinquius fieri potest ad partes illas, in quibus vnctio fieri debuerat: quia quamuis non habeant membra, habent tamen potentias animę quæ illis membris debentur, saltem in radice; & interius peccare possunt, per ea quæ ad partes illas pertinent, quamuis non exterius.

¶ Et per hoc patet solutio AD obiecta.

QVÆSTIO XXXIII.

De iteratione huius sacramenti, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de iteratione huius sacramenti.

¶ Circa quod quæruntur duo. Primo, vtrum hoc sacramentũ debeat iterari.

¶ Secundo, vtrum in eadem infirmitate debeat iterari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum hoc sacramẽtum debeat iterari 133

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd hoc sacramentum non debeat iterari, quia dignior est vnctio, quæ fit homini quàm quę fit lapidi. Sed vnctio altaris non iteratur, nisi altare illud fractum fuerit. Ergo nec unctio extrema, quæ adhibetur homini, debet iterari. Thom. vbi su p ar. 4. q. 1. & 2.

¶ 2 Præterea, Post extremum nihil est: sed hæc unctio dicit extrema: ergo non debet iterari.

SED contra, Hoc sacramentum est quædam spiritualis curatio per modum corporalis curationis exhibita: sed curatio corporalis iterarur: ergo & hoc sacramentum iterari potest.

CONCLVSIO.

Sacramentum hoc cum effectum perpetuum non habeat, sine sui aliqua iniuria iterari potest.

RESPONDEO dicendũ, quòd nullum sacramentale, nec sacramentum quod habet effectum perpetuum, debet iterari: quia ostenderetur sacramentum nõ fuisse efficax ad faciendum illum effectum; & sic fieret iniuria illi sacramento. Sacramentum autem quod habet effectum non perpetuum, potest iterari sine iniuria, vt effectus deperditus iterato recuperentur*. Et quia sanitas corporis & mentis, quæ est effectus huius sacramenti, potest amitti postquam fuerit per sacramenta effecta: ideo hoc sacramentum sine sui iniuria potest iterari. August. ser. 215. de tẽp. tom. 20.

AD primum ergo dicendum, quòd

quòd vnctio lapidis, fit ad ipsius altaris consecrationem, quæ est perpetuo in lapide quandiu altare manet: & ideo non potest iterari. Sed hæc vnctio non fit ad consecrationem hominis, cum nõ imprimatur per eam character; & ideo non est simile.

AD secundum dicendum, ꝙ illud quod secundum æstimationem hominum est extremum, quãdoque secundum rei ueritatem non est extremum: & sic dicitur hoc sacramentum extrema vnctio: quia non debet dari, nisi illis quorum mors est propinqua, secundum existimationem hominum.

134 ARTIC. II.

Vtrum in eadem infirmitate debeat iterari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ in eadem infirmitate nõ debeat iterari, quia uni morbo nõ debetur nisi vna medicina: sed hoc sacramentum est quædam spiritualis medicina: ergo contra vnum morbum non debet iterari.

¶ 2 Præterea, Secundum hoc posset aliquis infirmus tota die inungi; si in eodem morbo posset iterari unctio; quod est absurdum.

SED contra est, quòd aliquando morbus diu durat post sacramenti perceptionem; & sic reliquiæ peccatorum contrahuntur, contra quas principaliter hoc sacramentum datur: ergo debet iterari.

CONCLVSIO.

Eadem infirmitate laborantibus non secundum eundem, sed diuersum infirmitatis statũ, potest extrema vnctio iterum exhiberi.

RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum non respicit tantum infirmitatem, sed etiam infirmitatis statum: quia non debet dari nisi infirmis, qui secundum humanam æstimationem videñt morti appropinquare. Quædam enim infirmitates nõ sunt diuturnæ: vnde si in eis datur hoc sacramentum, tunc si homo ad statum illum perueniat quòd sit in periculo mortis, non recedit à statu illo, nisi infirmitate curata, & ita non debet iterum inungi: sed si recidiuum patiatur, erit alia infirmitas, & poterit fieri alia inunctio. Quædam uero sunt ægritudines diuturnæ, vt hectica, hydropisis, & huiusmodi; & in talibus non debet fieri inunctio, nisi quando uideñt perducere ad periculum mortis: & si homo illum articulũ euadat eadem infirmitate durante, & iterum ad similem statum per illam ægritudinem reducatur, iterum potest inungi: quia iam quasi est alius infirmitatis status, quamuis non sit alia infirmitas simpliciter.

¶ Et per hoc patet solutio AD obiecta.

QVAEST. XXXIIII.

De Sacramento ordinis, quo ad eius essentiam, & eius partes, in quinque articulos diuisa.

POST hæc considerandum est de sacramento ordinis. Et primo, de ordine in communi. Secundo, de distinctione ordinum. Tertio, de conferentibus ordinem. Quarto, de impedimentis ordinandorum. Quinto, de his quæ sunt ordinibus annexa. De ipso autem ordine in communi, tria videnda sunt. Primo, de eius entitate & quidditate, & partibus eius. Secundo, de eius effectu. Tertio, de suscipientibus ipsum.

¶ Circa

¶ Circa primum quærunt quinque,

¶ Primo, utrum ordo in Ecclesia esse debeat.

¶ Secundo, utrum conuenienter definiatur.

¶ Tertio, utrum sit sacramẽtum.

¶ Quarto, utrum eis forma conuenienter exprimatur.

¶ Quinto, utrum hoc sacramentum habeat materiam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ordo in Ecclesia esse debeat.

135 Thom. 4 d. 24. q. 1. a. 1. q. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur, Videtur, quòd ordo in Ecclesia esse non debeat. Ordo enim requirit subiectionem & prælationem: sed subiectio uidetur repugnare libertati, in quam uocati sumus per Christum: ergo ordo in Ecclesia esse non debet.

¶ 2 Præterea, ille qui in ordine cõstituit, alio superior fit: sed in Ecclesia quilibet debet se altero inferiorem reputare. Phil. 2. Superiores inuicem arbitrãtes: ergo non debet in ecclesia esse ordo.

concil. Tridét. sessio. 23 cap. 1. 2. & seq.

¶ 3 Præterea, Ordo inuenit in Angelis propter distinctioné eorum in bonis naturalibus, & gratuitis: sed omnes homines sũt in natura unum, gratiarum etiam dona quis eminentius habeat, ignotum est: ergo ordo in Ecclesia esse non debet.

SED contra, ad Roma. n13. dicitur. Quæ sunt à Deo, ordinata sunt: sed Ecclesia à Deo est, quia ipse eam ædificauit sanguine suo. Ergo ordo in Ecclesia esse debet.

¶ Præterea, Status Ecclesię est medius inter statum naturæ & gloriæ: sed in natura inuenitur ordo, quo quædam aliis superiora sunt; & similiter in gloria, ut patet in Angelis: ergo in Ecclesia debet esse ordo.

CONCVLSIO.

Oportuit in Ecclesia ordinem aliquem sacrum esse, quo quidam alys, ad illorum & non sui utilitatẽ, præficerentur.

RESPONDEO dicendũ, quòd Deus sua opera in sui similitudinem* producere uoluit quãtum possibile fuit, ut perfecta essent, & per ea cognosci posset. Et ideo ut in suis operibus repręsentaretur, non solum secundum qđ in se est, sed etiam secundum qđ aliis influit: hanc legem naturalem imposuit omnibus, ut ultima per media reducerentur & perficerentur, & media per prima, ut Dionys.* dicit. Et ideo ut ista pulchritudo, Ecclesiæ non deesset, posuit ordinem in ea, ut quidam aliis sacramenta traderent, suo modo Deo in hoc assimilati: quasi Deo cooperantes, sicut & in corpore naturali quædam membra aliis influunt.

Al. perducere.

cap. 5. ecclesiast. hierarc. in ti. de sacerdotum perfectionibus, in principio.

AD primum ergo dicendum quòd subiectio seruitutis repugnat libertati, quæ seruitus est cum aliquis dominatur aliis, ad sui utilitatem subiectis utens: talis autem subiectio non requiritur in ordine, per quem qui præsunt, salutem subditorum quærere debent, non propriam utilitatem.

AD secundum dicendum, ꝙ quilibet se debet reputare inferiorem merito, sed non officio: ordines autem officia quædam sunt.

AD tertium dicendum, quòd ordo in Angelis non attenditur secundum distinctionem naturæ: nisi per accidens, inquantum ad distinctionem naturæ sequitur in eis distinctio gratiæ. Attenditur autem in eis per se secundum distinctionem in gratia; quia eorum ordines respiciunt participationem

tionem diuinorũ, & communicationem in statu gloriæ, quæ est secundum mensuram gratiæ, quasi gratiæ finis, & effectus quodãmodo. Sed ordines Ecclesiæ militantis respiciunt participationẽ sacramẽtorum & communicationẽ; quæ sũt causa gratiæ, & quodammodo gratiam præcedunt. Et sic non est de necessitate nostrorum ordinum gratia gratum faciens, sed solum potestas dispẽsandi sacramẽta: & propter hoc etiam ordo non attenditur per distictionẽ gratiæ gratũ faciẽtis, sed per distinctionem potestatis.

Al. perducere.

ARTIC. II.

136 *Vtrum conuenienter ordo definiatur.*

cap. 5. ecclesiast. hierarc. in ti. de sacerdotum perfectioni bus, in principio.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod inconueniẽter ordo à Magistro Sent. dist. 24.* definiatur, ubi dicitur: Ordo est signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato. Pars enim non debet poni genus totius, sed character, per quem signaculum exponitur in consequenti* definitione est pars ordinis, quia diuiditur cõtra id quod est res tantum, uel sacramentum tantũ, cum sit res & sacramentũ: ergo signaculum non debet poni quasi genus ordinis.

Li. 4. distin. 24. §. K.

Loco iã citato.

¶ 2 Præterea, Sicut in sacramento ordinis imprimitur character, ita in sacramento baptismi: sed in* definitione baptismi non ponebatur character. ergo nec in definitione ordinis poni debet.

Posita in 4 Sent. distin. 3. §. A. in princip.

¶ 3 Præterea, In baptismo etiam quædam spiritualis datur potestas accedendi ad sacramenta, & iterum est quoddam signaculum cum sit sacramentum. ergo hæc definitio conuenit baptismo: & sic inconuenienter assignatur de ordine.

¶ 4 Præterea, Ordo relatio quędã est, quæ in utroq; extremorũ saluatur: extrema autem relationis ordinis sunt superior & inferior: ergo inferiores habent ordinem sicut & superiores: sed in eis nõ est aliqua potestas præeminẽtiæ; qualis hic ponitur in definitione ordinis, ut patet per expositione sequentẽ, vbi ponitur* promotio potestatis. Ergo inconuenienter definitur hic ordo.

Loco in arg. 1. citato.

CONCLVSIO.

Ordo signaculum quoddam Ecclesiæ est; quo spiritualis potestas traditur ordinato.

RESPONDEO dicendum quòd definitio quam Magister* de ordine ponit, conuenit ordini secundum quod est Ecclesiæ sacramentum. & ideo duo ponit, scilicet signum exterius, ibi (signaculum quoddam, id est signũ quoddam) & effectum interiorẽ ibi (quo spiritualis potestas, &c.)

4. Sentẽ. dist. 24. §. K.

AD primum ergo dicendum, quòd signaculum non ponitur hic pro charactere interiori, sed pro eo quod exterius geritur, qđ est signum interioris potestatis, & causa: & sic etiam sumitur character in alia definitiõe, si tamẽ pro interiori charactere sumeretur, non esset inconueniens, quia diuisio sacramenti in illa tria, nõ est in partes integrales propriè loquẽdo. Quia illud quod est res tantum, non est de essentia sacramenti: quod est etiam sacramentum tantum, transit; & sacramentum & res manere dicitur. Vnde relinquitur, quòd ipse character interior sit essentialiter & principaliter ipsum sacramentum ordinis.

AD secundum dicendum, quod quamuis in baptismo conferatur aliqua spiritualis potentia recipiendi alia sacramenta, ratione

cuius characterem imprimit, non tamé hic est principalis effectus eius; sed ablutio interior, propter quam baptismus fieret etiã priori causa non existente. Sed ordo potestatem principaliter importat: & ideo character, qui est spiritualis, potestas, in definitione ordinis ponitur*; non autem in definitione Baptismi.

Posita in argu. 1.

AD tertium dicendum, quòd in baptismo datur quædam potétia spiritualis ad recipiendum, & ita quodammodo passiua. Potestas auté proprie nominat potentiam actiuã cum aliqua præeminentia: & ideo hæc definitio Baptismo non competit.

AD quartum dicendum, quòd nomen ordinis, dupliciter accipitur: quandoque enim significat ipsam relationem; & sic est tam in inferiori, quàm in superiori, vt obiectio tangit, & sic non accipitur hic. Quandoque auté accipitur pro ipso gradu, qui ordinem primo modo acceptum facit: & quia ratio ordinis prout est relatio, inuenitur vbi aliquid superius altero occurrit, ideo hic gradus eminens per potestatem spirituale, ordo nominatur.

ARTIC. III.

Vtrum ordo sit sacramentum.

137 Concil. Triden. sess. 23. cap. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd ordo nõ sit sacramentũ. Sacramentũ enim (vt dicit Hug.* de sancto Vict.) est materiale elementum: sed ordo non nominat aliquid huiusmodi, sed magis relationé vel potestaté; quia ordo est pars potestatis secundum Isidor. ergo ordo non est sacramentum.

*Li. 1. de sacram. p. 9. c. 1. & Tho. 4. dist. 1. q. 1. art. 1. q. 5. arg. 1. & in corp. & ad 1.

¶ 2 Præterea, Sacramenta nõ sunt de Ecclesia triumphante: sed ibi est ordo, vt patet in Angelis: ergo ordo non est sacramentum.

¶ 3 Præterea, Sicut prælatio spiritualis, quæ est ordo, datur cum quadam consecratione, ita & prælatio sæcularis: quia & reges inunguntur, vt dictũ est †. Sed regia dignitas non est sacramentum. Ergo nec ordo, de quo hic loquimur.

† Sup. q. 19. artic. 3. argu. 2. & eius sol. & Aug. libr. 83. quæst. q. 61. tom. 4. & lib. 1. retra. c. 26. circa med. to. 1. & in tit. Psal. 26. & super illud Ps. 149. Exultét in rege suo, to. 9.

SED contra est, quod ab omnibus enumeratur inter septem Ecclesiæ sacramenta.

¶ Præterea, Propter quod vnum quodque tale, & illud magis: sed propter ordinem fit homo dispensator aliorũ sacramentorum: ergo ordo habet magis rationem, quod sit sacramentum, quàm etiam alia.

CONCLVSIO.

Cum in susceptione ordinis, consecretur homo per visibilia signa: ordinem esse sacramentum consequitur.

RESPONDEO dicendũ quod sacramentum (vt ex dictis * patet) nihil est aliud, quàm quædã sanctificatio homini exhibita cũ aliquo signo visibili: vnde cũ in susceptione ordinis quædam cõsecratio homini exhibeatur per visibilia signa, constat ordinem esse sacramentum.

*Quæst. 29. arti. 1. cor. & Tho. in 4. dist. 1. q. 1. artic. 1.

AD primum ergo dicendum, quod quamuis ordo in suo nomine non exprimat aliquod materiale elementum, tamen ordo non confertur sine aliquo elemento materiali.

AD secundum dicendum, quod potestates proportionari debét illis ad quæ sunt: communicatio autem diuinorum, ad quã datur spiritualis potestas, nõ fit in Angelis per aliqua sensibilia signa, sicut in hominibus contingit. Et ideo potestas spiritualis, quæ est ordo, non adhibetur Angelis cũ aliquibus signis visibilibus, sicut hominibus: & ideo in hominibus

ordo est sacramentum, sed non in Angelis.

AD tertium dicendum, quòd non omnis benedictio, quæ hominibus adhibetur, vel consecratio est sacramentum, quia & monachi & abbates benedicuntur, tamen illæ benedictiones non sunt sacramenta: & similiter nec regalis inunctio, quia per huiusmodi benedictiones non ordinantur aliqui ad dispensationem diuinorum sacramentorum, sicut ꝑ benedictiones ordinis. Et ideo non est simile.

ARTIC. IIII.

Vtrum forma huius sacramenti conuenienter exprimatur.

138 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ forma huius sacramenti inconuenienter in littera * exprimatur. Quia sacramenta efficaciam habent ex forma: sed efficacia sacramentorum est ex virtute diuina, quæ in eis secretius operatur salutem: ergo in forma huius sacramenti deberet fieri mentio de virtute diuina per inuocationem Trinitatis, sicut in alijs sacramentis.

Dist. 24. lib. 4. Sétent.

¶ 2 Præterea, Imperare est eius qui habet auctoritatem: sed auctoritas non residet penes eũ qui sacramenta dispensat, sed ministerium tantum: ergo non deberet vti imperatiuo modo, vt diceret, Agite, vel, accipite hoc vel illud, vel aliquid huiusmodi.

¶ 3 Præterea, In forma sacramenti non debet fieri mentio nisi de illis, q̃ sunt de essentia sacramẽti: sed vsus potestatis acceptę nõ est de essentia huius sacramẽti, sed consequitur ad ipsum: Ergo non deberet de eo fieri mentio in forma huius sacramenti.

¶ 4 Præterea, Omnia sacramenta ordinant ad æternam remunerationem: sed in formis aliorum sacramentorum non fit mentio de remuneratiõe: ergo nec in forma huius sacramenti deberet de ea fieri mentio, sicut fit cum dicitur: Habiturus partem, si fideliter, &c.

CONCLVSIO.

Cum & ordinis vsus, & potestatis traductio, per formam, qua Ecclesia in hoc sacramẽto vtitur, significetur: eã conuenientem esse fatendum est.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ hoc sacramentum principaliter consistit in potestate tradita. Potestas autem à potestate traducitur, sicut simile ex simili: & iterum potestas per vsum innotescit, quia potentiæ notificantur per actus: & ideo in forma ordinis exprimitur vsus ordinis ꝑ actum qui imperatur, & exprimitur traductio potestatis per imperatiuum modum.

AD primum ergo dicendum, ꝙ alia sacramenta non ordinantur principaliter ad effectus similes potestati, per quam sacraméta dispensant, sicut hoc sacramentum: & ideo in hoc sacramento est quasi quædam communicatio vniuoca. Vnde in alijs sacramentis exprimitur aliquid ex parte diuinæ virtutis, cui effectus sacramenti assimilatur: nõ autem in hoc sacramento. Quamuis enim in Episcopo, qui est minister huius sacramenti, non sit auctoritas respectu collationis huius sacramenti: tamen habet aliquam auctoritatem respectu potestatis ordinis, quæ cõfertur per ipsum: inquantum à sua potestate deriuatur.

AD tertium dicendum, quòd vsus potestatis est effectus potestatis in genere causæ efficientis, & sic non habet, quòd in definitione ordinis ponatur, sed

est quodammodo causa in genere causæ finalis: & ideo secundum hanc rationem poni potest in definitione ordinis.

ARTIC. V.

Vtrum hoc sacramentum habeat materiam.

139 AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd hoc sacramentum nõ habeat materiam. Quia in omni sacramento quod habet materiam virtus operans in sacramento est in materia: sed in rebus materialibus, quæ hic adhibentur sicut sunt claues, candelabra & huiusmodi, non videtur esse aliqua virtus sanctificandi. ergo non habet materiam.

¶ 2 Præterea, In isto sacraméto confertur plenitudo gratiæ septiformis (vt in littera* dicitur) sicut in confirmatione. Sed materia confirmationis præxigit sanctificationem. Cum ergo ea quæ in hoc sacramento videntur esse materialia non sint præsanctificata, videtur quòd non sint materia huius sacramenti.

dist. 24. parag. A & B.

¶ 3 Præterea, In quolibet sacramento habente materiam, requiritur contactus materiæ ad eum qui suspicit sacramentũ: sed vt à quibusdam dicitur cõtactus dictorum materialium ab* eo q suspicit sacramentum non est de necessitate sacramenti, sed solum porrectio. ergo prædictæ res materiales non sunt materia huius sacramenti.

* Al. ad eum

SED contra est quòd omne sacramentum consistit in rebus & verbis. sed res in quolibet sacramento sunt materia ipsius. ergo & res quæ in hoc sacramento adhibentur, sunt materia huius sacramenti.

4. Sent. disti. 1. §. D.

¶ Præterea, Plus requiritur ad dispésandum sacraméta quàm ad suscipiendum: sed baptismus in quo datur potestas ad suscipiendum sacramenta, indiget materia. ergo & ordo in quo datur potestas ad ea dispensanda.

CONCLVSIO.

Specialem oportet esse materiã huius sacramenti, sicut est aliorum sacramentorum.

In corp. art.

RESPONDEO dicendum quòd materia in sacramentis exterius adhibita significat virtutem in sacramentis agentem ex intrinseco omnino aduenire: vnde cum effectus huius sacramenti, scilicet character, nõ percipiatur ex aliqua operatione ipsius qui ad sacramentum accedit, sicut erat in pænitentia sed omnino ex intrinseco adueniat, cõpetit ei materiam habere, tamen diuersimodè ab alijs sacramentis q̃ materiã habent. Quia hoc quod confertur in alijs sacramentis, deriuatur tantum à Deo, non à ministro qui sacramentum dispensat: sed illud quod in hoc sacramento traditur, scilicet spiritualis potestas, deriuatur etiam ab eo qui sacramentum dat, sicut potestas imperfecta à perfecta. Et ideo efficacia aliorum sacramentorum principaliter consistit in materia, quæ virtutem diuinam & significat & continet ex sanctificatione per ministerium adhibita: sed efficacia huius sacramenti principaliter residet pænes eum qui sacramentum dispẽsat: materia autem adhibetur magis ad determinãdam potestatẽ, quæ traditur particulariter ab habente eam complete, quàm ad potestatem causandam: quod patet ex hoc quod materia competit vsui potestatis.

¶ Et per hoc patet solutio AD primum.

AD secundum dicendum, q materiã in alijs sacramẽtis oportet sanctificari propter virtutem

quam

quam continet: sed non est ita in proposito.

AD tertium dicendum, quòd sustinendo illud dictum, ex dictis * apparet causa eius: quia enim potestas ordinis non accipitur à ministro, sed à materia: ideo porrectio materiæ magis est de essentia sacramenti: quam tactus: tamen ipsa verba formæ videntur ostendere, ꝙ tactus materiæ sit de essentia sacramenti, q̃a dicitur: accipe hoc vel illud.

*In corp. art.

QVAEST. XXXV.

De effectu huius sacramenti, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de effectu huius sacramenti.

¶ Circa quod quæruntur quinq;

¶ Primo, vtrum in sacramento ordinis conferatur gratia gratum faciens.

¶ Secundo, vtrum imprimatur character, quantum ad omnes ordines.

¶ Tertio, vtrum character ordinis præsupponat characterem baptismalem.

¶ Quarto, vtrum præsupponat de necessitate characterem confirmationis.

¶ Quinto, vtrũ character vnius ordinis præsupponat, de necessitate, characterem alterius ordinis.

ARTIC. I.

Vtrũ in sacramento ordinis conferatur gratia gratũ faciens.

140 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ in sacramento ordinis non conferatur gratia gratum faciens, quia communiter dicitur, quòd sacramentum ordinis ordinatur contra defectum ignorantiæ. Sed contra ignorantiam non datur gratia gratum faciens, sed gratia gratis data: quia gratia gratũ faciens magis respicit affectum: ergo in sacramento ordinis non datur gratia gratum faciens.

Tho. vbi sup. art. 2. q. 1. & seq.

¶ 2 Præterea, Ordo distinctionem importat: sed membra Ecclesiæ non distinguuntur per gratiã gratum facientem, sed secundum gratiam gratis datam, de qua dicitur 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt: ergo in ordine non datur gratia gratum faciens.

¶ 3 Præterea, Nulla causa præsupponit effectum suum: sed in eo qui accedit ad ordines, præsupponitur gratia, per quam fit idoneus ad susceptionem ordinis: ergo talis gratia non confertur in ordinis collatione.

SED contra, † Sacramenta nouæ legis efficiunt, quod figurant: sed ordo per numerum septenarium, significat septẽ dona Spiritus sancti, vt in littera dicitur *: ergo dona Spiritus sancti, quæ non sunt sine gratia gratum faciente, in ordine dantur.

†3. p. q. 62. ar. 1. ad 1. Magister li. 4. Sent. dist. 24. §. A.

¶ Præterea, Ordo est sacramẽtum nouæ legis: sed in definitione talis sacramenti ponitur, * vt causa gratiæ existat: ergo causat gratiam in suscipiente.

*Magist. 4. Sentẽ. distin. 1. §. B.

CONCLVSIO.

Cum diuinorum operum perfectio requirat, vt cuicunque aliqua diuinitus potentia datur, eidem & ea per quæ illius potentiæ exequutio fieri congrue possit, donentur: in sacramento Ordinis gratiam gratum facientem conferri, qua digne sacramenta dispensentur, dubium non est.

RESPONDEO dicendũ,

 quòd

quòd Dei perfecta sunt opera, vt dicitur Deute. 32. & ideo cuicunque datur potentia aliqua diuinitus, dantur etiam ea per q̄ exequutio illius potentiæ possit congruè fieri: & hoc etiam in naturalibus patet: quia animalibus dantur membra, quibus potētiæ animę possint exire in actus suos, nisi sit defectus ex parte materiæ. sicut autem gratia gratum faciens est necessaria ad hoc, quòd homo dignè sacramenta recipiat, ita etiam ad hoc, quòd homo dignè sacramenta dispenset: & ideo sicut in baptismo (per quem fit homo susceptiuus aliorum sacramentorum) datur gratia gratum faciens: ita in sacramēto ordinis, *per quod homo ordinatur ad aliorum sacramentorum dispensationem.

* Aug. lib. 2. cōtra. Cresc. c. 11. to. 7.

AD primum ergo dicendum, quòd ordo datur non in remediū vnius personæ, sed totius Ecclesiæ. Vnde quod dicitur contra ignorantiam dari, non est intelligendum ita, quòd per susceptionem ordinis pellatur ignorantia in suscipiēte, sed quia suscipiens ordinem præficitur ad pellendā ignorantiam in plebe.

AD secundum dicendum, quòd quamuis dona gratiæ gratum facientis, communia sint omnibus membris Ecclesiæ: tamen actus illorum donorum secundum quæ attenditur distinctio in membris Ecclesiæ, idoneus susceptor aliqs esse nō potest, nisi charitas adsit, quæ quidem sine gratia gratum faciente esse non potest.

AD tertium dicendum, quòd ad idoneam exequutionem ordinum non sufficit bonitas qualiscunque, sed requiritur bonitas excellens: vt sicut illi qui ordinē suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita & superiores sint merito sanctitatis: & ideo præexigitur gratia, q̄ sufficiat ad hoc, quòd dignè connumerentur in plebe Christi: sed cō fertur in ipsa susceptione ordinis amplius gratiæ munus, per qđ ad maiora reddantur idonei.

ARTIC. II.

Vtrum in sacramento ordinis imprimatur character, quantū ad omnes ordines. 141

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd in sacramento ordinis non imprimatur character quantum ad omnes ordines. Quia ordinis character est quædam spiritualis potestas, sed quidam ordines nō ordinātur nisi ad quosdam actus corporales, scilicet ostiarij vel acolyti: ergo in eis non imprimitur character.

Concil. Triden. sess. 23. c. 4. sess. 7. de sacramen. in genere cano. 9.

¶ 2 Præterea, Omnis character est indelebilis: ergo per characterem homo ponitur in tali statu, à quo non possit recedere: sed illi qui habent aliquos ordines, possunt licitè redire ad laicatum: ergo non imprimitur character in omnibus ordinibus.

¶ 3 Præterea, Per characterē homo asscribitur ad aliquid sacrum dandum, vel suscipiendum: sed ad susceptionem sacramentorum homo sufficienter ordinatur per characterem baptismalem; dispensator autem sacramentorū non constituitur homo, nisi in ordine sacerdotali: ergo in alijs ordinibus non imprimitur character.

SED contra, Omne sacramētum, in quo non imprimitur character, est iterabile: sed nullus ordo est iterabilis: ergo in quolibet ordine imprimit character.

¶ Præterea, Character est signum distinctiuum: sed in quolibet ordine est aliqua distinctio: ergo quilibet ordo imprimit characterem.

Gregorius lib. 2. Epist. 32. & habetur in Decret. dist. 68. ca. sicut semel.

CONCLVSIO.

Cum per quemlibet ordinē constituatur aliquis supra plebem in aliquo gradu potestatis, ordinata ad sacramentorum dispensationem, perspicuum est in singulis ordinibus characterem imprimi.

RESPONDEO dicendū, quòd circa hoc fuit triplex opinio. Quidā enim dixerunt, quòd in solo ordine sacerdotali character imprimitur. Sed hoc non est verum: quia actū diaconi nullus potest exercere licitè, nisi diaconus: & ita patet, quòd habet aliquam spiritualem potestatem in dispensatione sacramētorum, quam alij non habent. Et ꝓpter hoc alij dixerunt, quòd in sacris ordinibus imprimit character, non autē in minoribus. Sed hoc nihil iterum est, quia per quemlibet ordinem aliquis constituitur supra plebem in aliquo gradu potestatis ordinatæ ad sacramentorum dispensationem. Vnde cum character sit signum distinctiuum ab alijs, oportet, ꝙ in omnibus character imprimatur: cuius etiam signum est, quòd perpetuò manēt, & nunquam iterantur. Et hæc est tertia opinio, quæ communior est.

AD primum ergo dicendum, quòd quilibet ordo, vel habet actum circa ipsum sacramentum, vel ordinatum ad sacramentorū dispensationem: sicut ostiarij habent actum admittendi homines ad diuinorum sacramentorū inspectionem, & sic de alijs: & ideo in omnibus requiritur spiritualis potestas.

*Aug. lib. 2. cō tra. Epistō. Par. c. 13. & de bapt. cont. donatist. lib. 1. c. 1.

AD secundum dicendum, ꝙ quantumcunque homo ad laicatum se transferat, semper tamen manet in eo character: *quod patet ex hoc, quod si ad clericatum reuertatur, non iterum ordinem, quem habuerat, suscipit.

A'D tertium dicendum, sicut ad primum.

ARTIC. III.

Vtrum character ordinis præsupponat characterem baptismalem.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd character ordinis non ꝓ supponat characterem baptismalem. Quia ꝑ characterem ordinis homo efficitur dispensator sacramentorum; per characterem baptismalem susceptiuus eorundem. Sed potestas actiua non præsupponit de necessitate passiuam, q̄a potest esse sine ea; sicut patet in Deo: ergo character ordinis non præsupponit de necessitate characterem baptismalē. 142

¶ 2 Præterea, Potest contingere, quòd aliquis non sit baptizatus, qui se baptizatum existimat probabiliter: si ergo talis ad ordines accedat, nō cōsequetur characterem ordinis, si character ordinis præsupponit characterē baptismalem: & sic ea quæ faciet, vel in consecratione vel in absolutione, nihil erunt; & in hoc Ecclesia decipietur: quod est inconueniens.

SED contra, Baptismus est ianua sacramentorum. Ergo cùm ordo sit quoddam sacramentum, præsupponit baptismum.

CONCLVSIO.

Character ordinis characterem præsupponit baptismi, qui ianua est cæterorum sacramentorum, & ad ea recipienda potentiam tribuit.

RESPONDEO dicendū, quòd nihil potest aliquis recipere, cuius receptiuam potentiā

non habet; per characterem autē baptismalem, efficitur homo receptiuus aliorum sacramentorum. Vnde qui characterem baptismalem non habet, nullum aliud sacramentum recipere potest: & sic character ordinis, baptismalē characterem præsupponit.

AD primum ergo dicendum, ꝙ in eo qui habet potentiā actiuā à se, potentia actiua non præsupponit passiuam: sed in eo qui habet potentiam actiuā ab alio, præexigitur ad potentiam actiuam potentia passiua, quæ recipere possit potentiam actiuam.

AD secundum dicendum, ꝙ talis si ad sacerdotiū promoueatur, non est sacerdos nec conficere potest, nec absoluere in foro pænitentiali. Vnde secundū Canones* debet iterato baptizari & ordinari. Et si etiam in Episcopūm promoueatur, illi quos ordinat non habent ordinem: sed tamen pie credi potest, ꝙ quantum ad vltimos effectus sacramentorum, summus Sacerdos suppleret defectum, & ꝙ non permitteret hoc ita latere, quod Ecclesiæ posset periculum imminere.

In decr. li. 3. tit. 43. & est de presbytero non baptizato c. 1. & 3.

ARTIC. IIII.

Vtrum character ordinis præsupponat de necessitate characterem Confirmationis.

143 AD QVARTVM sic pceditur. Videtur, ꝙ ordo præsupponat de necessitate characterem confirmationis. Quia in his quæ sunt ordinata ad inuicē, sicut mediū præsupponit primum, ita vltimum præsupponit medium: sed character confirmationis præsupponit baptismalem quasi primum: Ergo character Ordinis præsupponit characterem confirmationis quasi medium.

¶2 Præterea, Qui ad alios confirmandos ponuntur, maxime debent esse firmi. Sed illi qui sacramentum ordinis suscipiunt, sunt aliorum confirmatores: ergo ipsi maxime debent habere sacramentum confirmationis.

SED contra, Apostoli receperunt potestatem ordinis ante ascensionem, Ioan. 20. vbi dictum est eis: Accipite Spiritum sanctū, &c sed confirmati sunt post ascēsionem per aduentū Spiritus sancti: ergo ordo non præsupponit confirmationem.

144

CONCLVSIO.

Quanquam maxime conueniens sit, vt qui ordinem suscipiūt sint confirmati hoc tamen necessarium est.

RESPONDEO dicendū, ꝙ ad susceptionem ordinis præexigitur aliquid quasi de necessitate sacramenti, & aliquid quasi de congruitate. De necessitate enim sacramenti exigitur, ꝙ ille qui accedit ad ordines, sit ordinis susceptiuus: quod competit ei per baptismum. Et ideo character baptismalis præsupponitur de necessitate sacramenti, ita ꝙ sine eo, saramentum ordinis cōferri non potest. Sed de congruitate requiritur omnis perfectio, per quam aliquis reddatur idoneus ad exequutionem ordinis, & vnum de istis est, vt sit confirmatus. Et ideo de congruitate character ordinis characterem confirmationis præsupponit, & non de necessitate.

AD primum ergo dicendum, ꝙ non est similis habitudo huius medij ad vltimum, & primi ad medium: quia per characterē baptismalem fit homo susceptiuus sacramenti confirmationis, nō autem per characterem confirmationis fit homo susceptiuus sacramenti ordinis: & ideo non est similis ratio.

AD

AD secundum dicendum, quod illa ratio procedit de idoneitate quantum ad congruitatem.

ARTIC. V.

Vtrum character vnius ordinis de necessitate præsupponat characterem alterius ordinis.

144 AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd character vnius ordinis præsupponat de necessitate characterem alterius ordinis. Quia maior est conueniētia ordinis ad ordinem, quàm ordinis ad aliud sacramentum: sed character ordinis præsupponit characterem alterius sacramenti, scilicet baptismi: ergo multo fortius character vnius ordinis, præsupponit characterem alterius.

¶ 2 Præterea, Ordines sunt quidam gradus, sed nullus potest peruenire ad posteriorem gradū, nisi prius conscenderit priorem: ergo nullus potest accipere characterem ordinis sequentis, nisi prius acceperit ordinem præcedentem.

SED contra, Si omittatur aliquid in sacramento, quod sit de necessitate sacramenti, oportet quod sacramentum iteretur. Sed si aliquis accipiat sequentem ordiné, prætermisso primo, non reordinabitur, sed confertur sibi quod deerat, secundum statuta Canonū†. Ergo præcedens ordo non est de necessitate sequentis.

In decr. li.5. titulo 29 c. Tuę literę.

CONCLVSIO.

Non oportet vt qui maiores Ordines susceperunt, minores prius habuerint, quanquàm Ecclesia sic ordinate Ordines conferri statuerit vt prius minores, deinde maiores recipiantur.

RESPONDEO dicendū, quòd non est de necessitate superiorum ordinum, quòd aliquis minores ordines prius habeat, quia potestates sunt distinctæ, & vna quantum est de sui ratione, non requirit aliam in eodem subiecto. Et ideo etiam in primitiua Ecclesia, aliqui ordinabantur in Presbyteros, qui prius inferiores ordines non susceperant, & tamen poterant omnia quæ inferiores ordines possunt; quia inferior potestas comprehenditur in superiori virtute, sicut sensus in intellectu, & ducatus in regno. Sed posteà per constitutionem Ecclesiæ †, determinatum est, quod ad maiores ordines se non ingerat qui prius in minoribus officijs se non humiliauit: & inde est quòd qui ordinantur per saltum secundum Canones†, non reordinatur; sed id quod omissum fuerat de præcedentibus ordinibus, eis confertur.

† In decretis D. 52.

† In decret ali in arg. Sed contra citata.

AD primum ergo dicendum, quòd magis conueniunt ordines adinuicem secundum similitudinem speciei, quàm ordo cum Baptismo: sed secundum proportioné potentiæ ad actum, magis conuenit baptismus cum ordine, quàm ordo cum ordine. Quia per baptismum acquirit homo potentiā passiuam recipiendi ordines; non autem per ordinem inferiorem datur potentia passiua recipiendi maiores ordines.

AD secundum dicendū, quòd ordines non sunt gradus, qui concurrāt in actione vna vel in vno motu; vt oporteat ad vltimum per primum deuenire, sed sunt sicut gradus in diuersis rebus constituti: sicut est gradus inter hominem & Angelum: non oportet autem quòd ille qui sit Angelus, prius fuerit homo: similiter etiā sunt gradus inter caput & omnia membra corporis, nec oportet quod illud quod est caput, prius fuerit pes: & similiter est in proposito.

QVÆ-

QVAESTIO XXXVI.

De qualitate suscipientium hoc sacramentum, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de qualitate suscipientium hoc sacramentum.

¶ Circa qđ quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrum in suscipientibus hoc sacramentum requiratur bonitas vitæ.

¶ Secundo, vtrum requiratur sciẽtia totius sacræ scripturæ.

¶ Tertio, vtrum ex ipso merito vitæ aliquis ordinis gradus consequatur.

¶ Quarto, vtrum promouens indignos ad ordines, peccet.

¶ Quinto, vtrum aliquis in peccato existens possit sine peccato ordine suscepto vti.

ARTICVLVS I.

Vtrum in suscipientibus ordines requiratur bonitas vitæ.

145 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd in suscipientibus ordines non requiratur bonitas vitæ. Quia per † ordinem aliquis ordinatur ad dispensationem sacramentorum: sed sacraméta possunt dispensari à bonis & malis: ergo non requiritur bona vita.

concil. Tridét. sessio. 23 de refor cap. 5. Th. vbi supra ar 3. q. 1. & seq.

†. Aug. lib. 3. cõtra. Pet. ca. 54. & 55 tom. 7 & in Concil. Cartha. 4. ca. 33.

¶ 2 Præterea, Non est maius ministerium quod Deo in sacramentis exhibetur, quàm quod ipsi corporaliter adhibetur: sed à ministerio ipsius corporali non repulit Dominus mulierem peccatricem & infamẽ, vt patet Luc. 7. ergo nec à ministerio eius in sacramentis tales sunt amouendi.

¶ 3 Præterea, Per omnem gratiam datur aliquod remedium contra peccatum: sed illis qui habent peccatum, non debet aliquod remedium denegari, quod eis valere possit: cum ergo in sacramento ordinis gratia conferatur *, videtur, quòd debeat etiam peccatoribus hoc sacramentum dari.

* vt dictum est qõ. 35. a. 1. & Au. quæ. ex nouo Testament q. 93. to 4. & cõt lit. Petil. lib. 2 c. 106. to 7.

SED contra Leui. 21. Homo de semine Aaron, qui habuerit maculam, non offeret panes coram Dño, nec accedet ad ministeriũ eius: sed per maculam (vt dicit glo †. omne vitium intelligitur: ergo ille qui est aliquo vitio irretitus, non debet ad ministeriũ ordinis admitti.

¶ Præterea, Hiero. * dicit quòd non solum Episcopi, presbyteri & diaconi debent magnopere prouidere, vt cunctum populum cui præsident, sermone & conuersatione præcedant, verum etiam inferiores gradus & omnes qui diuino † oraculo deseruiunt; & quia vehementer Ecclesiam Dei destruit meliores esse laicos, quàm clericos: ergo in omnibus ordinibus requiritur sanctitas vitæ.

†Gloss. or. ibid. * Refert in Decr. Causa 8. q. 1. c. 31 incipit Qualis enim, & dicitur esse ex commẽt super 1, ca. epist. ad Titũ. † Al. domui Dei

CONCLVSIO.

Quoniam præsumptionis ille crimen incurreret, qui ad ordines suscipiendos cum peccati mortalis conscientia accedere non vereretur: ad eorum susceptionem, bonitas vitæ, non quidem ex parte sacramenti sed præcepti diuini, necessaria est.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut Dionysius dicit in 3. cap. * Eccl. Hier. vt subtiliores & clariores essentiæ repletæ influxu solarium splendorum lumen in eis supereminens ad similitudinem Solis ad alia corpora inuehunt: sic in diuino omni non est audendum alijs ducem fieri, nisi secundum omnem habitum suum

* ca 3 cir ca finé.

suum factus sit Deiformissimus & Deo simillimus. Vnde cum in quolibet ordine aliquis constituatur dux alijs; in rebus diuinis, quasi presūptuosus mortaliter peccat, qui cum conscientia peccati mortalis ad ordines accedit: & ideo sanctitas vitæ requiritur ad ordinem de necessitate præcepti, sed non de necessitate sacramenti. Vnde si malus ordinatur, nihilominus ordinem habet*, tamen cum peccato.

Augustinus li. 2. cōtra epi. Par. c. 11. & l. 2. cōtra literas Petil. ca 48. to. 7.

AD primum ergo dicendum, quòd sicut vera sacramenta sunt, quæ peccator dispensat, ita verū sacramentum ordinis recipit: & sicut indigne dispensat, ita indigne recipit.

AD secundum dicendū: quòd illud ministerium erat tantum in exequutiōe corporalis obsequij, quod etiam licite peccatores facere possunt. Secus autem est de ministerio spirituali, ad quod applicātur ordinati; q̄a per ipsum efficiuntur medij inter Deum & plebem: & * ideo debent de bona consciētia nitere quoad Deū, & bona fama quoad homines.

Decret. li. 1. tit. 15. c. 1.

AD tertium dicendum, quòd aliquæ medicinæ sunt quæ exigunt robur naturæ, aliàs cum periculo mortis assumuntur; & aliæ sunt, quæ debilibus dari possunt: ita etiam in spiritualibus quædā sacramenta sunt ordinata ad remedium peccati, & talia peccatoribus sunt exhibenda sicut baptismus & pœnitentia: alia verò quæ perfectionem gratiæ conferunt, requirunt hominem per gratiam confortatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur sciētia totius sacræ scripturæ.

146

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ requiratur sciētia totius sacræ Scripturæ. Quia ille debet habere legis scientiam, à cuius ore lex requiritur: sed laici legē requirunt de ore sacerdotis, vt patet Malach. 2. ergo ipse debet totius legis habere scientiam.

¶ 2 Præterea, 1. Pet. 3. Parati semper ad satisfactionem, omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, fide & spe: sed reddere de his rationē quæ sunt fidei, & spei, est illorum qui perfectam scientiam sacrarum Scripturarum habent: ergo talem scientiam debēt habere illi qui ponūtur in ordinibus, quibus verba prædicta dicuntur.

¶ 3 Prĕterea, Nullus congrue legit quod non intelligit, quia legere & non intelligere, negligere est, vt dicit Cato. sed ad Lectorem (qui est quasi infimus ordo) pertinet vetus Testamentum legere vt in litera dicitur*: ergo ad eum pertinet habere totius veteris testamenti intellectum, & multo fortius ad alios superiores ordines.

Mag. li. 4. Sent. dist. 24. parag. D. & habetur in Decretis dist. 25. ca. 2. ex Isidoro in epist. ad Ludifredum.

SED contra est quòd multi promouētur ad sacerdotium, qui penitus de talibus nihil sciunt, etiam in religionibus multis: ergo videtur, quòd talis scientia non requiratur.

¶ Præterea, in vitis Patrum legitur, aliquos simplices monachos ad sacerdotium promotos, qui erant sanctissimæ vitæ: ergo non requiritur prĕdicta scientia in ordinandis.

CONCLVSIO.

Non nisi eam scientiam, alicuius ordinis susceptio requirit quæ ad moderādam eius exequutionem fuerit necessaria.

RESPONDEO dicendū, quòd in quolibet actu hominis, si debet esse ordinatus, oportet quòd adsit directio rationis, vnde ad hoc quòd homo ordinis

officiũ exequatur, oportet, quòd habeat tantum de scientia, quòd sufficiat ad hoc, quòd dirigatur in actu ordinis illius. Et ideo etiam, talis scientia requiritur in eo qui debet ad ordines promoueri, & non quòd vniuersaliter in tota sacra Scriptura sit instructus: sed plus vel minus secundũ quod ad plura vel pauciora se eius officium extendit; vt scilicet illi qui alijs præponuntur, cũram animarum suscipientes, sciãt ea quæ ad doctrinam fidei & mõrum pertinent, & alij sciãnt ea q̃ ad exequutionem sui ordinis spectant.

Vide decret. di. 35. ca. 1. & 2. & dist. 38.

AD primum ergo dicendum, quòd sacerdos habet duos actus: vnum principalem, supra corpus Christi verum; & alterum secundarium, supra corpus Christi mysticum. Secundus autem actus dependet à primo, sed non conuertitur. Et ideo aliqui ad sacerdotium promouentur, quibus committitur primus actus tantũ, sicut religiosi, quibus cura animarum non committitur: & à talium ore lex non requiritur, sed solum q̃ sacramenta conficiant: & ideo talibus sufficit, si tantum de scientia habeat, quòd ea quæ ad sacramentum perficiendum spectant, rite seruare possint. Alij autẽ promouentur ad alium actum, qui est supra corpus Christi mysticum: & à talium ore populus legem requirit, vnde scientia legis in eis esse debet, non quidem vt sciant omnes difficiles quæstiones legis, quia in his debet ad superiores recursus haberi; sed vt sciant ea quæ populus debet credere, & obseruare de lege. Sed ad superiores sacerdotes, scilicet Episcopos, pertinet, vt etiam ea quę difficultatem in lege facere possunt, sciant; & tanto magis, quanto in maiori gradu collocantur.

AD secundum dicendum, q̃ ratio reddenda de fide & spe, nõ est intelligenda talis, quæ sufficiat ad probandum quæ fidei vel spei sunt, cum vtrumque de inuisibilibus sit: sed vt sciant in communi probabilitatem vtriusque ostendere; ad quod non requiritur multum, magna scientia.

AD tertium dicendum, quòd ad lectorem non pertinet tradere intellectum sacræ Scripturæ populo, quia hoc est superiorum ordinum; sed solum pronuntiare: & ideo ab eo non exigitur, q̃ tantum habeat de scientia, qua sacram Scripturam intelligat, sed solum quòd recte pronuntiare sciat: & quia talis scientia de facili addiscitur à multis, ideo probabiliter æstimari potest, quòd ordinatus talem scientiam acquiret, si etiam tunc, eam non habeat; maxime, si in via ad hoc esse videatur.

ARTIC. III.

Vtrum ex merito vitæ aliquis gradus ordinis consequatur.

AD TERTIVM sic p- 147
ceditur. Videtur, quòd ex ipso merito vitæ aliquis ordinis gradus cõsequatur. Quia sicut dicit Chrysostom*. Nõ omnis sacerdos, sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos est: sed ex merito vitæ aliquis efficitur sanctus: ergo & sacerdos, & multo fortius, alios ordines habens.

* Hom. 43. in Matth. in opere imperfecto, non procul à princ. tomo 2.

¶ 2 Præterea, In rebus naturalibus ex hoc ipso aliqua in gradu superiori collocantur, quòd Deo appropinquant, & magis de eius bonitatibus participant, vt Dionys. dicit 4. cap. Ecclesiasticæ Hierarch.† sed ex merito sanctitatis & scientiæ aliquis efficitur Deo propinquior & plus de eius bonitatibus recipiẽs: ergo ex hoc ipso in gradu ordinis collocatur.

† ca 4. parte 3. in tit. Cõtemplatio, circa medium illius.

SED contra, Sanctitas semel habita potest amitti: sed ordo semel

mel habitus, nunquam amittitur: ergo ordo non consistit in ipso merito sanctitatis.

CONCLVSIO.

Tametsi virtutis ornamentum ordinandos & iam ordinatos maxime deceat, per se tamen nemini ordinem præstare potest.

RESPONDEO dicendum, quòd causa debet esse proportionata suo effectui: & ideo sicut in Christo, à quo descendit gratia in omnes homines, oportet quòd sit gratiæ plenitudo; ita in ministris Ecclesiæ, quorum non est dare gratiam, *sed gratiæ sacramenta, non constituitur gradus Ordinis ex hoc quòd habeant gratiã, sed ex hoc quòd participant aliquod gratiæ sacramentum.

Vide totã q.62. in 3.parte. & q. 64.art.1 corp.

AD primum ergo dicendum, quòd Chrysostomus accipit Sacerdotis nomen quantum ad rationem interpretationis,* secundum quod sacerdos idem est quod sacra dans: sic enim quilibet iustus, inquantum sacra merita alicui in auxilium dat, sacerdotis interpretationem habet. Non autẽ loquitur secundum nominis significationem; est enim hoc nomen, sacerdos, institutum ad significandum eum, qui sacra dat in sacramentorum dispensatione.

Isid.lib. 7.Etym, c.12.

AD secundum dicendũ, quòd res naturales efficiuntur in gradu super alia, secundum quod in ea agere possunt ex forma sua: & ideo ex hoc ipso quòd formam nobiliorem habẽt, in altiori gradu constituuntur. Sed ministri Ecclesiæ non præponuntur alijs, vt eis ex propriæ sanctitatis virtute aliquid tribuant: quia hoc solius Dei est, sed sicut ministri, & quodammodo instrumenta illius effluxus, qui fit à capite in membra. Et ideo non est simile quantum ad dignitatẽ ordinis, quamuis sit simile quantum ad congruitatem.

ARTIC. IIII

Vtrum promouens indignos ad ordines, peccet.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd 148
promouens indignos ad Ordines, non peccet: Quia Episcopus indiget coadiutoribus in minoribus officijs cõstitutis: sed nõ posset eos inuenire in sufficienti numero, si talem idoneitatem in eis requireret, qualis à sanctis describitur, ergo si aliquos nõ idoneos promouet, videtur quòd sit excusabilis.

¶ 2 Præterea, Ecclesia nõ solum indiget ministris ad dispensationem spiritualium, sed etiam ad gubernationem temporalium: sed quandoque illi, qui non habent scientiam vel sanctitatem vitæ, possunt esse vtiles ad gubernationem temporalium, vel propter potentiam secularem, vel propter industriam naturalem: ergo videtur, quòd tales sine peccato possent promoueri.

¶ 3 Præterea, Quilibet tenetur peccatum vitare quantum potest. Si ergo Episcopus peccat indignos promouens, debet adhibere maximam diligentiam ad sciẽdum, an illi qui accedunt ad Ordines, sint digni: vt fieret diligẽs inquisitio de moribus & scientia eorum; quod non videtur alicubi obseruari.

SED contra, Peius est promouere malos ad sacra*mysteria, quàm iam promotos non corrigere: sed Heli mortaliter peccauit, non corrigens filios suos de malitia eorum; vnde cadens retrorsum, mortuus est, vt dicitur 1.Regum 4. ergo non sine peccato euadit, qui indignos promouet.

Al. ministeria.

¶ Præ-

¶ Præterea, Spiritualia temporalibus sunt præponenda in ecclesia: sed mortaliter peccaret q. res ecclesiæ temporales scienter sub periculo poneret: ergo multo fortius, qui poneret res spirituates sub periculo. Sed sub periculo ponit res spirituales quicunque indignos promouet (quia cuius vita despicitur, vt dicit Gregor*. restat vt eius prædicatio cōtemnatur) & eadem ratione omnia spiritualia ab eis exhibita: ergo indignos promouens mortaliter peccat.

Hom. 12 in Euāg. paulo à princi-- pio. Id etiam habet Bernar. in serm. 2. de resurre. à medio.

CONCLVSIO.

Cum ideo dominus supra familiam suam aliquos constituat vt tritici det illis mensuram; peccat mortaliter, tanquam infidelitatis reus qui indignos ad ordines promouet.

RESPONDEO dicēdum, quòd à Domino describitur* fidelis seruus, qui est constitutus supra familiam suam, vt det illis tritici mensuram: & ideo infidelitatis reus est, qui alicui supra mensuram eius, diuina tradit: hoc autem facit quicunq; indignum promouet, & ideo crimen mortale cōmittit, quasi summo Domino infidelis; & præcipuè cum hoc in detrimentum Ecclesiæ vergat, & honoris diuini, qui per bonos ministros promouet. Esset enim infidelis terreno domino, q. in eius officio aliquos inutiles poneret.

Luc. 12.

AD primum ergo dicendum, quòd Deus nunquam ita deserit ecclesiam suam, quin inueniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis, si digni promouerentur, & indigni repellerent: & si non possent tot ministri inueniri, quot modo sunt; melius esset habere paucos ministros bonos, quàm multos malos, vt dicit beatus Clemens*.

In epi. 2 ad Iacobum fratrem Domini, post me. & habetur in Decre. dist. 23. c. Taes.

AD secundum dicendum, q. temporalia non sunt quærenda, nisi propter spiritualia: vnde omne incommodum temporale deberet eligi, & omne lucrum sperni propter spirituale bonum promouendum.

AD tertium dicendum, quòd ad minus hoc requiritur quòd nesciat ordinans aliquid contrariū sanctitati in ordinando esse: sed etiam exigitur amplius, vt secundum mensuram ordinis vel officij iniungendi diligentior cura apponatur, vt habeatur certitudo de qualitate promouendorū, saltem ex testimonio aliorum; & hoc est quod Apostolus dicit 1. Tim. 5. Manus cito nemini imposueris.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliquis in peccato existēs possit sine peccato ordine suscepto vti.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd aliquis in peccato existens possit sine peccato ordine suscepto vti. Quia peccat, si non vtatur, cum ex officio teneatur: si ergo vtendo peccat, non potest peccatum vitare; quod est inconueniens.

149

¶ 2 Præterea, Dispensatio est iuris relaxatio: ergo quamuis de iure esset ei illicitum vti ordine suscepto, tamen ex dispensatione ei liceret.

¶ 3 Preterea, Quicunque cōmunicat alicui in peccato mortali, peccat mortaliter: si ergo peccator in vsu ordinis peccat mortaliter, tunc etiam peccat mortaliter qui ab eo aliquid diuinorū accipit, vel ab eo exigit; quod videtur absurdum.

¶ 4 Preterea, Si vtendo ordine suo peccat, ergo quilibet actus ordinis quem facit, est peccatum mortale, & ita cū in vna exequutione ordinis multi actus concurrant,

rant, videtur, quòd multa peccata mortalia committat; quod valde durum videtur.

SED contra est, quod Dionysius in Epistola *ad Demophilum dicit: Talis, scilicet qui non est illuminatus, audax videtur sacerdotalibus manum apponens, & non timet neque verecundatur diuina præter dignitatem exequens, & putans Deum ignorare quæ ipse in seipso cognouit, & decipere æstimat falso nomine patrem ab ipso appellatum, & audet ipsius muneris immundas infamias, (non enim dicā orationes) super diuina signa Christiformiter enūtiare. Ergo sacerdos est quasi blasphemus & deceptor qui indignè suum ordinem exequitur, & sic mortaliter peccat, & eadē ratione quilibet alius ordinatus.

Paulo ā-temediū illius epist.

¶ Præterea, Sanctitas vitæ requiritur in suscipiente ordinem, vt sit idoneus ad exequendum: sed peccat mortaliter qui cū peccato mortali ad ordines accedit: ergo multo fortius peccat mortaliter in qualibet exequutione sui ordinis.

CONCVLSIO.

Cum de iure naturali sit vt sancta sancte pertractentur, extra necessitatis articulum, quisquis in peccato mortali existens, suscepto vtitur ordine, mortaliter peccat.

RESPONDEO dicendū, ꝙ lex præcipit* ut homo †iuste ea quæ iusta sunt exequatur: & ideo quicunque hoc quod sibi cōpetit ex ordine, facit indigne; quod iustum est iniuste exequit, & contra præceptum legis facit, ac per hoc mortaliter peccat. Quicunque autem cum peccato mortali aliquod sacrum officium pertractat, non est dubium quin indigne illud faciat: vnde patet; quòd mortaliter peccat.

*Deut. 6 †Decre di 81. ca 6. incipit, Maximianus.

AD primum ergo dicendū, ꝙ non est perplexus vt necessitatē peccandi habeat: quia potest peccatum dimittere vel officium resignare, ex quo obligabatur ad ordinis exequutionem.

AD secundum, dicendum, ꝙ ius naturale est indispēsabile, hoc autem est de iure naturali, vt homo sancta sancte pertractet: & cōtra hoc nulus potest dispensare.

AD tertium dicendum, quòd quādiu minister Ecclesiæ qui est in peccato mortali, ab Ecclesia sustinetur, ab eo sacramēta eius subditus recipere debet, q̄a ad hoc est ei obligatus: sed tamen preter necessitatis articulum non esset tutum, quòd eum induceret ad aliquid sui ordinis exequendum durante tali conscientia, quòd ille in peccato mortali esset; quam tamen deponere posset, quia in instanti homo à diuina gratia emundatur.

AD quartum dicendum, quòd quandocunque homo exhibet se in aliquo actu vt ministrum Ecclesię, in peccato mortali existēs, mortaliter peccat, & toties quoties huiusmodi actum facit: quia vt Dionysius dicit primo capite Ecclesiasticæ hierarchiæ *: Immundis nec symbola, id est, sacramentalia signa, tangere fas est. Vnde quando tangunt res sacras, quasi suo officio vtentes, peccāt mortaliter. Secus autem esset, si in aliqua necessitate aliquod sacrū contingerent, vel exequerentur in illo casu, in quo etiam laicis liceret, sicut si baptizarent in aliquo articulo necessitatis, vel si corpus Christi in terram proiectum colligerent.

*cap. 1. nō procul à fi.

QVAEST. XXXVII.

De distinctione Ordinum & eorum actibus, & characteris impressione: in quinque articulos diuisa.

CONSE-

CONSEQVENTER agendum est de distinctione Ordinum, & eorum actibus & characteris impressione.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrum Ordo debeat in plures distingui.

¶ Secundo, quot sint.

¶ Tertio, vtrum debeant distingui per sacros & non sacros.

¶ Quarto, vtrum actus ordinum conuenienter in litera assignentur.

¶ Quinto, quando Ordinum characteres imprimantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum debeant plures ordines distingui.

150 Tho. 4. dist. 24. q. 2. ar. 1 q. 1. & sequent. concil. Trident sessio. 23 c. 2.

AD PRIMVM sic proceditur, Videtur, quòd non debeant plures ordines distingui. Quanto enim aliqua virtus est maior, tanto minus est multiplicata: sed hoc sacramentum est dignius alijs sacramentis, inquantum constituit suscipientes in aliquo gradu super alios: cum ergo alia sacramenta non distinguantur in plura, quæ recipiant prædicationem totius, nec hoc sacramentum debet in plures ordines distingui.

¶ 2 Præterea, Si diuiditur, aut est diuisio totius in partes integrales, aut in partes subiectiuas: non autem in partes integrales, quia sic non reciperent prædicationem totius: ergo est diuisio in partes subiectiuas. Sed partes subiectiuæ recipiunt in plurali prædicationem generis remoti, sicut generis proximi; sicut homo & asinus sunt plura animalia, & plura corpora animata. Ergo & sacerdotium & diaconatus, sicut sunt plures ordines, ita sunt plura sacramenta, cum sacramentum sit quasi genus ad ordines.

¶ 3 Præterea, Secundum Philosoph. in 8. † Ethic. regnum in quo vnus tantum principatur, est nobilius regnum cõmunitatis, quàm aristocratia, qua diuersi in diuersis officijs constituuntur: sed regnum Ecclesiæ debet esse nobilissimum: ergo non deberet esse in Ecclesia distinctio ordinum ad diuersos actus: sed tota potestas deberet apud vnum residere; & & sic deberet esse tantum vnus ordo. — l. 8. c. 10 non procul à principio.

SED contra, Ecclesia est corpus Christi mysticum simile corpori naturali, secundum Apostolũ*: sed in corpore naturali sunt diuersa membrorum officia: ergo & in ecclesia debent esse diuersi ordines. — Partim ad Ephe 1. & Colos. 1. partim ad. Rom. 12 & 1. Cor. 12.

¶ Præterea, Ministerium noui Testamenti est dignius quàm veteris, vt patet 2. Cor. 3. sed in veteri Testamento non solum sacerdotes, sed etiam ministri eorum Leuitæ sanctificabantur: ergo & in nouo Testamento debent consecrari per Ordinis sacramentum non solum sacerdotes, sed ministri eorum; & ita oportet, quòd sint plures Ordines.

CONCLVSIO.

Vt Dei sapientia illustrior appareret, quæ in distinctione rerum ordinata maxime relucet: non vnum sed plures oportuit in ecclesia sacros ordines esse.

RESPONDEO dicendũ, q Ordinũ multitudo est inducta in Ecclesia propter tria. Primo quidem propter Dei sapientiam commendandam, quæ in distinctione rerum ordinata maxime relucet, tam in naturalibus, quàm in spiritualibus. quod significatur in hoc quòd regina Saba videns ordinem

dinem ministrantium Salomoni, non habebat vltra spiritum deficiens in admiratione sapientiæ illius * . Secundo, ad subueniendum humanæ infirmitati; quia p vnum non poterant omnia, quæ ad diuina mysteria pertinebant, expleri, sine magno grauamine: & ideo distinguuntur Ordines diuersi ad diuersa officia: & hoc patet per hoc, quòd Dominus Num. 11. dedit Moysi septuaginta senes populi in adiutoriũ. Tertio, vt via proficiédi hominibus amplior detur; dum plures in diuersis officijs distribuuntur, vt omnes sint Dei cooperatores: quo nihil est diuinius, vt Dio. *dicit.

3.Reg. 10.2. Paral. 9.

Cap. 3. celest. hierarc. circa medium.

AD primum ergo dicendum, ꝙ alia sacramenta dantur ad effectus aliquos percipiendos, sed hoc sacramentum datur principaliter ad actus aliquos agédos: & ideo secundum diuersitatem actuum oportet, ꝙ Ordinis sacramentum distinguatur sicut potétiæ distinguuntur per actus.

AD secundum dicendum, ꝙ diuisio Ordinis non est totius integralis in suas partes, neque totius vniuersalis: sed totius potentialis, cuius hæc est natura, ꝙ totum secundum completam rationem est in vno, in alijs autem est aliqua participatio ipsius: Et ita est hic; tota enim plenitudo sacramenti huius est in vno ordine, scilicet sacerdotio, sed in alijs est quædam participatio ordinis: & hoc significatum est in hoc quod Dominus dixit Num. 11. Moysi, Auferã de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi. Et ideo omnes ordines sunt vnũ sacramentum.

AD tertium dicendum, quòd in regno quamuis tota potestatis plenitudo resideat penes regem: non tamen excluduntur ministrorum potestates, quæ sunt participationes quædam regiæ potestatis, & similiter est in ordine. In Aristocratia autem apud nullum residet plenitudo potestatis, sed apud omnes.

ARTIC. II.

Vtrum sint septem ordines.

151 Idé Concil. Trident. sessio. 23. c. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd non sint septem ordines. Ordines enim ecclesię ordinantur ad actus hierarchicos: sed tres tantum sunt actus hierarchici, scilicet purgare, illuminare, & perficere; secundum quos Dion. distinguit tres ordines in 5 cap. eccle. hier. * ergo nõ sunt septé. Cap. 5. part. 1.

¶ 2 Præterea, Omnia sacramẽta habent efficaciã & auctoritaté ex institutione Christi. vel saltẽ Apostolorum eius, sed in doctrina Christi & Apostolorum non fit métio nisi de presbyteris & diaconibus: ergo videtur, quòd non sint alij ordines.

¶ 3 Præterea, Per sacramentum ordinis constituitur aliquis dispensator aliorum sacramentorum: sed alia sacramenta nõ sunt nisi sex: ergo debent esse tantum sex ordines.

¶ 4 SED contra. Videtur, ꝙ debeant esse plures; quia quanto aliqua virtus est altior, tanto est minus multiplicabilis: sed potestas hierarchica est altiori modo in angelis, quàm in nobis, vt Dionysius * dicit: cũ ergo in hierarchia angelica sint noué ordines, totidem deberent esse in ecclesia, vel plures.

Ex cap. 1. eccle. hierarc. à medi. & c. 9.

¶ 5 Præterea, Prophetia † Psalmorum est nobilior inter omnes prophetias: sed ad pronuntiandum in ecclesia alias prophetias est vnus ordo, scilicet lectorum: ergo & ad pronuntiandum Psalmos deberet esse alius ordo, & præcipuè cum in Decretis dist.* 21. Psalmista, secundus ab ostiario inter ordines ponatur.

† Decretis dist. 21. c. 2. * In decret. distin. 25. ca. Perlectis, ex Isidoro in epist. ad Ludifr. & lib. 7. Etym. c. 12.

CONCLVSIO.

Iuxta numerum ministeriorum quæ ad Euchraistiæ consecrationem, decentemque eius tractationem opus erant, rectè septem ordines sunt instituti: videlicet sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorũ, Acolytorum, Lectorum, Exorcistarum, & Ostiariorum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ quidam sufficientiam ordinum assumũt per quandã adaptationẽ ad gratias gratis datas: de quibus habetur 1. Cor. 12. Dicunt enim ꝙ sermo sapientiæ competit Episcopo, quia ipse aliorum ordinator est; quod ad sapientiam pertinet: sermo scientiæ, sacerdoti; quia debet habere clauem scientiæ: fides Diacono, qui prædicat Euangelium: opera virtutũ, Subdiacono, qui se ad opera perfectionis extendit per votum continentię: interpretatio sermonũ, Acolyto; quod significatur in lumine quod defert: gratia sanitatum, exorcistæ: genera linguarum Psalmistę: prophetia, lectori: discretio spirituum, Ostiario; * qui quosdam repellit & quosdam admittit. Sed hoc nihil est, quia gratiæ gratis datæ non dantur eidem sicut ordines dãtur eidẽ. Dicitur enim 1. Corint. 12. Diuisiones gratiarum sunt. Et iterum, ponuntur quædam quæ Ordines non sunt, scilicet Episcopatus & Psalmistatus. Et ideo alij * assignant secundum quandam assimilationẽ ad cælestem hierarchiã, in qua ordines distinguuntur secundum purgationem, illuminationem, & perfectionem. Dicunt enim ꝙ ostiarius purgat exterius segregando bonos à malis, etiam corporaliter: interius verò, acolytus, quia per lumen quod portat significat se interiores tenebras pellere: & vtroque modo exorcista, quia diabolum quẽ expellit, vtroque modo perturbat: sed illuminatio, quæ fit per doctrinam; quantum ad doctrinam propheticã, fit per lectores; quãtum ad Apostolicam: fit per subdiaconos; quantum ad euangelicam, per diaconos fit. Sed perfectio communionis, vtpote quæ est pænitentiæ & baptismi & huiusmodi, fit per sacerdotem: excellens verò per Episcopum, vt consecratio sacerdotum & virginum: sed excellentissima, per summum Pontificem, in quo est plenitudo auctoritatis. Sed hoc nihil est: tum quia ordines cælestis hierarchiæ non distinguũtur per prędictas actiones hierarchicas, cum quælibet cuilibet ordinum conueniat: tum quia serundum Dionysium †, solis Episcopis cõuenit perficere; illuminare autẽ sacerdotibus; purgare autem, ministris omnibus. Et ideo alij appropriant ordines, septem donis; vt sacerdotio respondeat donum sapientiæ, quæ nos pane vitæ & intellectus cibat, sicut sacerdos nos pane cælesti reficit; sed timor, ostiario, quia nos separat à malis; & sic intermedij ordines respõdent medijs donis. Sed hoc iterũ nihil est, q̃a ĩ quolibet ordinũ septiformis gratia datur.

¶ Et ideo aliter dicendum, ꝙ ordinis sacramentum ad sacramẽtum Eucharistię ordinatur; quod est sacramentum sacramentorum, vt Dionysius dicit*. Sicut enim templum, & altare, & vasa, & uestes: ita & ministri qui ad Eucharistiam ordinantur, consecratione indigent: & hæc consecratio est ordinis sacramentum. Et ideo distinctio ordinum est accipienda secundum relationem ad Eucharistiam; quia potestas ordinis aut est ad consecrationem ipsius

Eucha-

Isidor. lib. 7. Etim. c. 12.

Vide Theophilactũ in c. 19. Luc.

De his 7. Ordinibus vide Ambr. in ca. 4. epist. ad Ephesi. in ea verba, Et ipse dedit, &c. & conci. Aquisgranen. c. 6. 7. & 8. & Isidor. lib. 2. de officijs ecclesi. c. 7. 8. & 10. & conc. Romanũ sub Silvestro, can. 1. 2. & 3.

†Cap. 5. eccl. hierarch. p. 1. à medio, & in tit. Contemplatio.

* Cap. 3. ecclesi. hierarc. circa princ.

Eucharistiæ, aut ad aliquod ministerium ordinatum ad hoc sacramentum Eucharistiæ. Si primo modo, sic est ordo sacerdotũ: & ideo cum ordinãtur, accipiunt calicem cum vino, & patenam cũ pane; accipientes potestatem cõficiendi corpus & sanguiné Christi. Cooperatio auté ministrorũ est vel in ordine ad ipsum sacramentum, vel in ordine ad suscipientes. Si primo modo, sic est tripliciter. Primo enim, est ministerium quo minister cooperatur sacerdoti in ipso sacramento, quantum ad dispensationem, sed non quantum ad consecrationem quam solus sacerdos facit: & hoc pertinet ad diaconum; vnde in littera * dicitur, ꝙ ad diaconum pertinet ministrare sacerdotibus in omnibus quæ aguntur in sacramétis Christi; vnde & ipse Christi sanguinem dispensat. Secundò est ministerium ordinatum ad materiam sacramenti ordinandã in sacris vasis ipsius sacramenti: & hoc pertinet ad subdiaconũ; vnde dicitur in littera, * ꝙ vasa corporis & sanguinis domini portant, & oblationes in altari ponunt; † & ideo accipiunt calicem de manu Episcopi, sed vacuum, cum ordinãtur. Tertio, est ministerium ordinatum ad præsentandum materiam sacramenti: & hoc cõpetit acolyto; ipse enim vt in littera * dicitur, vrceolum cum vino & aqua præparat; † vnde accipit vrceolum vacuũ. Sed ministerium ad præparationem recipientium ordinatum non potest esse nisi super immundos, quia qui mundi sunt, iam sunt ad sacramenta percipienda idonei. Triplex autem est genus immundorum, secundum Dionysium *. Quidam enim sunt omnino infideles, credere nolentes: & hi totaliter etiam à visione diuinorũ & à cœtu fidelium arcendi sunt: & hoc pertinet ad ostiarios. Quidam autem sunt volentes credere, sed nondum instructi, scilicet catechumeni: & ad horum instructionem ordinatur ordo lectorum; † & ideo prima rudimenta doctrinæ fidei, scilicet vetus Testamentum, eis legendum committitur. * Quidam verò sunt fideles & instructi, sed impedimentum habentes ex dæmonis potestate, scilicet energumeni: & ad hoc ministeriũ est ordo exorcistarũ, Et sic patet ratio & numeri, & gradus ordinum.

Raban' lib. 1. de insti. cler. c. 7. 8. 9. 10. 11. & 12.

*Lib. 4. Sent. distin. 24. para. H.

Lib. 4. Sent. distin. 24. para. G.

†In 4. concil. Carthaginen. c. 4.

*Lib. 4. dist. 24. para. F.

†Conc. Cartha. 4. c. 6.

*Cap. 3. eccl. hierar. Par. 3. inter princ. & med.

†Sup. q 36. arti. 2. in arg. Sed cõt. & loco ibidem notato.

*Conci. Cartha. 4. c. 7.

AD primum ergo dicendum, ꝙ Dionysius loquitur de ordinibus, non secundum quod sunt sacramenta, sed secundũ quod ad hierarchicas actiones ordinantur: & ideo secundum actiones illas tres ordines distinguit, quorum primus habet omnes tres, scilicet episcopus. Secundus habet duas, scilicet sacerdos. Sed tertius habet vnam, scilicet purgare, ipse scilicet sacerdos, qui minister dicitur; & sub hoc omnes inferiores ordines comprehenduntur. Sed ordines habent ꝙ sint sacramenta, ex relatione ad maximum sacramentorum: & ideo secundum hoc debet numerus Ordinum accipi.

AD secundum dicendum, ꝙ in primitiua Ecclesia propter paucitatem ministrorum omnia inferiora ministeria diaconibus committebantur, vt patet per Dionysium tertio capite Ecclesiasticæ hierarchiæ. * vbi dicit; Ministrorum alij stant ad portas templi clausas, alij aliud proprij ordinis operantur: alij autem sacerdotibus proponunt super altare sacrum pané & benedictionis calicé. Nihilominus erant omnes prædictæ potestates, sed implicitè, in vna diaconi potestate: sed postea ampliatus est cultus diuinus, & ecclesia quã implicite

Cap. 3. p. 2. non procul à princ.

habebat i vno Ordine, explicitè tradidit in diuersis: & secundum hoc dicit Magist. *in litera, quod Ecclesia alios ordines sibi instituit.

Lib. 4. Sent. distin. 24. parag. I. in fin.

*Al. qui

AD tertium dicendum, quòd ordines principaliter ordinantur ad sacramentũ, Eucharistiæ, ad alia autem per consequens; quia etiã alia sacraméta ab eo,* quod in hoc sacramento continentur, deriuãtur. Vnde nõ oportet quòd distinguantur ordines secundum sacramenta.

AD quartum didendũ, quòd angeli differũt specie, & propter hoc in eis potest esse diuersus modus accipiẽdi diuina; & ideo etiam diuersæ hierarchiæ in eis distinguuntur: sed in hominibus tantùm est vna hierarchia; propter vnum modum accipiendi diuina, qui consequitur humanam speciem, scilicet per similitudines rerum sensibilium. Et ideo distinctio ordinum in angelis nõ potest esse per comparationem ad aliquod sacramẽtum, sicut est apud nos: sed solùm per comparationem ad hierarchicas actiones, quas in inferiores exercet quilibet ordo in eis: & secundum hoc nostri ordines eis respondent, quia in nostra hierarchia sunt tres ordines secundum tres hierarchicas actiones distincti, sicut in qualibet hierachia vna angelorum.

AD quintum dicendum, quòd Psalmistatus non est Ordo, sed officium Ordini annexum: quia .n. Psalmi cum cantu pronuntiãtur: ideo dicitur Psalmista, cantor. Cantor autem non est nomen Ordinis specialis, tum quia cantare pertinet ad totum chorum, tum quia non habet aliquam specialẽ relationem ad Eucharistiæ sacramentum: quia tamen officium quoddam est, inter Ordines largo modo acceptos, quandoque computatur.

ARTIC. III.

Vtrum Ordines debeant distingui per sacros & non sacros.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd Ordines nõ debeant distingui per sacros & non sacros. Omnes enim Ordines sacramenta quædam sunt: sed omnia sacramẽta sunt sacra: ergo omnes Ordines sunt sacri.

¶ 2 Præterea, Secundum Ordines Ecclesiæ non deputatur aliquis nisi ad diuina officia, sed omnia talia sunt sacra: ergo & omnes ordines sunt sacri.

SED contra est, quòd* Ordines sacri impediunt matrimoniũ cõtrahendum, & dirimũt iam cõtractum: sed quatuor inferiores Ordines non impediunt contrahendum, nec dirimũt contractũ: ergo non sunt sacri Ordines.

Infra q. 53. arti. 3. & 4.

CONCLVSIO.

Quamuis omnes secundum se ordines, sacri sint: rectè tamẽ ratione materiæ circa quam versantur (quæ in Sacerdotio Diaconatu, & Subdiaconatu consecrata est, & non in alijs) per sacros & non sacros distinguuntur.

RESPONDEO dicendũ, quòd Ordo dicitur sacer dupliciter, Vno modo, secundum se: & sic quilibet Ordo est sacer, cùm sit sacramentum quoddam. Alio modo, ratione materiæ, circa quam habet aliquem actum: & sic Ordo sacer dicitur, qui habet aliquem actum circa rem aliquam consecratam; & sic sunt tãtum tres Ordines sacri, scilicet Sacerdotium & Diaconatus, qui habent actum circa corpus Christi & sanguinem consecratum, & subdiaconatus qui habet actum

Supra q. 5. art. 5.

circa vasa cõsecrata: & ideo etiã eis cõtinentia indicitur, vt sancti & mundi sint qui sancta tractãt.

Et per hoc patet solutio AD obiecta.

ARTIC. IIII.

Vtrum actus ordinum conuenienter in littera assignentur.

153

Tho. in 4. sent. dist. 24. q. 2. art. 2. q. vnica.

*Lib. 4. sentent. dist. 24. per totã dist.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd actus ordinum inconuenienter in littera,* assignentur. Quia per absolutioné præparatur aliquis ad corpus Christi sumendum: sed præparatio suscipientium sacramétum pertinet ad inferiores ordines, ergo incõueniéter absolutio à peccatis ponitur inter actus sacerdotis.

¶ 2 Præterea, Homo per baptismum est immediatè Deo configuratus, characterem configurantem suscipiens: sed orare & offerre oblationes sunt actus immediatè ad Deum ordinati: ergo quilibet baptizatus potest hos actus facere, & non soli sacerdotes.

¶ 3 Præterea, Diuersorum ordinum diuersi sunt actus: sed oblationes in altari ponere, & epistolam legere, ad subdiaconum ꝑtinet; crucem etiam ferunt subdiaconi coram Papa: ergo hi non debent poni actus Diaconi. *

* Isido. epist. ad Ludifr.

¶ 4 Præterea, Eadem veritas continetur in veteri & nouo Testamento: *sed legere vetus Testamentum est Lectorum: ergo eadé ratione & legere nouum, & non Diaconorum.

*Supra art. 2. in fine cor.

¶ 5 Præterea, Apostoli nihil aliud prædicauerunt quàm Euangelium Christi, vt patet Rom. 1. sed doctrina Apostolorum committitur subdiaconis enuntiãda: ergo & doctrina Euangelij.

†Cap. 5. ecclesiasti. Hierar. par. 1. in tit. contemplatio.

¶ 6 Præterea, Secundũ Dionysium, †quod est superioris ordinis, non debet inferiori conuenire: sed ministrare cum vrceolo est actus subdiaconorũ: ergo non debet, acolytis attribui.

¶ 7 Præterea, Actus spirituales debent corporalibus præeminere: sed acolytus non habet nisi actum corporalé: ergo exorcista non habet actum spiritualem pellédi dæmones, cùm sit inferior.

¶ 8 Præterea, Quæ magis conueniunt, iuxta se ponenda sunt: sed legere vetus Testamentum maximè debet conuenire cum lectione noui Testamenti, quæ competit superioribus ministris: ergo* legere vetus Testamentũ non debet poni actus lectoris, sed magis acolyti, & præcipuè, cùm lumen corporale quod acolyti deferunt, significet lumen spiritualis doctrinæ.

In Dec. dist. 25. cap. 1.

¶ 9 Præterea, In quolibet actu ordinis spiritualis, debet esse aliqua vis spiritualis, quam habeant ordinati præ alijs: sed in apertione & clausione ostiorum non habent aliam potestatem ostiarij quam alij homines: ergo hoc nõ debet poni actus ipsorũ.

CONCLVSIO.

Conueniens singulis ordinibus assignatus est actus, ille nimirũ per quem proxime ad Eucharistiæ sacramentum ordinatur, is qui ordinem suscipit.

RESPONDEO dicendũ, quòd cùm consecratio, quæ fit in ordinis sacraméto, ordinetur ad sacramentum eucharistiæ, vt dictum est, * ille est principalis actus vniuscuiusque ordinis, secundum quem magis proximè ordinatur ad eucharistiæ sacramétum: & secundum hoc etiã vnus ordo est alio eminentior, secundum quod vnus actus magis de proximo ad prædictum sacramétum ordinatur, Sed q̃a ad Eucharistiæ sacramentum quasi dignissimum multa ordinãtur: ideo non est inconueniens, vt præter

Ar. præced. cor. & art. 2. huius q. ad 1.

principalem actum, etiã multos actus, vnus ordo habeat, & tanto plures quanto est eminentior: q̃a virtus quanto est superior, tanto ad plura se extendit.

AD primum ergo dicendum, quòd duplex est præparatio suscipiẽtium sacramentum. Quædã remota, & hæc per ministros efficitur. Quædam proxima, qua statim efficiuntur idonei ad sacramentorum dispẽsationem, & hæc pertinet ad sacerdotes; quia etiã in naturalibus ab eodem agente fit materia in vltima dispositione ad formam, & recipit formam. Et quia in proxima dispositione ad eucharistiam fit aliquis per hoc quod à peccatis purgatur: ideo omnium sacramentorũ quæ sunt instituta principaliter ad purgationem peccatorum, est minister proprius sacerdos, scilicet baptismi, pænitentiæ & extremæ vnctionis.

AD secundum dicendum, q̃ actus, aliqui immediatè ad Deum ordinantur dupliciter. Vno modo ex parte vnius personæ tantũ, sicut facere orationes singulares, & vouere, & huiusmodi: & talis actus competit cuilibet baptizato. Alio modo ex parte totius ecclesiæ: & sic solus sacerdos habet actus immediatè ad Deum ordinatos, quia ipse solus potest gerere personã totius ecclesiæ, q̃ consecrat Eucharistiam, quæ est sacramentũ vniuersalis ecclesiæ.

AD tertium dicendum, quòd oblationes à populo oblatæ per sacerdotẽ offeruntur: & ideo duplex ministerium circa oblationes est necessarium. Vnum, ex parte populi, & † hoc est subdiaconi qui accipit oblationes à populo & altari imponit, vel offert diacono. Aliud, ex parte sacerdotis, & * hoc diaconi est, qui oblationes ministrat ipsi sacerdoti: & in hoc est actus principalis vtriusque ordinis, & p̃pter hoc ordo diaconi est superior. Legere autem epistolam non est actus diaconi, nisi secundũ quod actus inferiorum ordinum superioribus attribuuntur: similiter etiam crucem ferre, & hoc secundum consuetudinem aliquarum ecclesiarum, quia in actibus secũdarijs non est inconueniens diuersas cõsuetudines esse.

In Decr. dist. 25. cap. 1.

† Decre. dist. 21. cap. 2.

* Decr. dist. 25. c. 1. & Isidor. lib. 7. Etym. c. 12. & in Episto. ad Ludifredum.

AD quartum dicendũ, quòd doctrina est remota præparatio ad sacramentum suscipiendum: & ideo pronuntiatio doctrinæ, ministris cõmittitur. Sed doctrina veteris Testamenti adhuc est magis remota quàm doctrina noui, quia non instruit de hoc sacramẽto nisi in figuris: * & ideo nouum Testamentum superioribus ministris pronuntiandum cõmittitur, vetus autem inferioribus: doctrina etiam noui Testamenti perfectior est (quam Dominus per seipsum tradidit) quàm ipsius manifestatio per Apostolos. Et ideo Euangelium diaconis, epistola subdiaconis cõmittuntur.

Et per hoc patet solutio AD quintum.

AD sextum dicendum, quòd † acolyti habent actum super vrceolum tantùm, nõ super ea quæ in vrceolo continentur: sed subdiaconus habet actum super cõtentis in vrceolo, quia * vtitur aqua & vino ad ponendum in calice, & aquam iterum manibus sacerdotis præbet. Et diaconus, sicut & subdiaconus, solùm habet actum super calicem, non super contenta, sed sacerdos, super contenta: & ideo sicut † subdiaconus in sui ordinatione accipit calicem vacuum, sacerdos plenum: ita * acolytus vrceolum vacuũ, † sed subdiaconus plenum, & sic est quædã cõnexio in ordinibus.

AD septimum dicendum, q̃ cor-

* Isid. in Epist. ad Ludifredum, & habetur in decr. dist. 25. c. 2. ante medium.

† Conc. Cartha. 4. c. 6.

* Isidor. Epist. ad Ludifredum & Concil. Cartha. 4. c. 5. & decret. dist. 23. cap. 16.

† Ibidẽ.

* Ibidem in Cõci. Cartha. cap. 6

† Ibidẽ cap. 5.

corporales actus acolyti magis de proximo ordinantur ad actũ sacrorum ordinum, quàm exorcistæ actus, quamuis sit aliquo modo spiritualis: q̃a acolyti habent ministerium super vasa, in quibus materia sacramenti continetur, quãtum ad vinum, quod vase continẽte indiget ꝑp sui humilitatẽ: Et ideo inter oẽs ordines ordo acolytorũ superior est.

AD octauum dicendum, quòd actus acolytorum se habet propinquius ad actus principales superiorum ministrorũ, quàm actus aliorum minorum ordinum, vt ꝑ se patet: & similter etiam quãtũ ad actus secundarios, quibus populum per doctrinã disponunt;* quia acolytus doctrinam noui Testamenti visibiliter figurat, lumen portans; sed lector, recitãdo figuras alias, & ideo acolytus est superior. Similiter etiam exorcista: quia sicut se habet actus lectoris ad actum secundarium diaconi, & subdiaconi; ita se habet actus exorcistæ ad secundarium actum sacerdotis, scilicet, ligare & absoluere, per quem * corporaliter homo à seruitute diaboli liberatur. Et in hoc patet ordinatissimus ordinis progressus, quia sacerdoti; quantũ ad actum eius principalem, scilicet, consecrare corpus Christi; cooperantur tantum tres superiores Ordines: sed quantum ad actum eius secundariũ, q̃ est absoluere & ligare, cooperanẽ superiores & inferiores.

*Isid. li. 7. Etym. cap. 12.

* Aliàs, totaliter.

AD nonum dicendum, quòd quidam dicunt ꝙ in susceptione ordinis, ostiario datur quædã vis diuina, vt arcere possit alios ab introitu templi: *sicut & in Christo fuit quando eiecit vendentes de templo, sed hoc magis pertinet ad gratiam gratis datam, quàm ad gratiam sacramẽti.

*4. Sent. dist. 24. §. C.

¶ Et ideo dicendum, quod suscipit potestatem, vt ex officio, hoc agere possit; quamuis etiam & hoc ab alijs fieri possit, sed nõ ex officio. Et ita est in omnibus actibus minorum ordinum quòd possint per alios licitè fieri, quãuis illi ad hoc non habeant aliq̃d officiũ: sicut etiã in domo nõ consecrata potest dici Missa, q̃uis consecratio ecclesiæ ad hoc ordinetur, vt in ea missa dicatur.

ARTIC. V.

Vtrum sacerdoti character imprimatur ab ipsa calicis porrectione. 154

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd sacerdoti character nõ imprimatur in ipsa calicis porrectione: quia consecratio sacerdotis fit cum quadam vnctione, sicut & confirmatio, sed in cõfirmatione in ipsa vnctione imprimiẽ character: ergo etiã in sacerdotio, & nõ in calicis porrectiõe.

Tho. vbi supra, artic. 3. q. vnic.

¶ 2 Præterea, Dominus dedit discipulis sacerdotalem potestatem, quando dixit, Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, &c. Ioan. 20. sed spiritus sanctus datur per manus impositionem: ergo & in ipsa manus impositione imprimitur character Ordinis.

¶ 3 Præterea, Sicut consecrãtur ministri, ita & vestes ministrorum: sed vestes sola benedictio consecrat, ergo & in ipsa benedictione Episcopi, consecratio sacerdotis efficitur.

¶ 4 Præterea, Sicut sacerdoti datur calix, ita, & vestis sacerdotalis: si ergo in datione calicis imprimitur character, eadem ratione & in datione casulæ, & sic sacerdos haberet duos characteres; quod falsum est.

¶ 5 Præterea, Ordo diaconi conformior est ordini sacerdotis q̃ ordo subdiaconi: sed si character imprimereẽ sacerdoti i ipsa

calicis porrectione, subdiaconus esset conformior sacerdoti quàm diaconus; quia subdiaconus characterem recipit in ipsa calicis porrectione, non antè diaconus: ergo character sacerdotalis non inprimitur in ipsa calicis porrectione.

art. preced. ad 6 Isido. li. 7. c. 12. & i epi. ad Ludi. & habetur 4. Sétent. distin. 24. ¶ 6 Præterea, Acolytorum ordo magis appropinquat ad actū sacerdotis per hoc quod habet actum super vrceolum, quàm per hoc quòd habet actum super cādelabrum: sed magis imprimitur character in acolytis quando accipiunt candelabrum, quàm quādo accipiunt vrceolum: quia nomen acolyti, cerei portationem significat, ergo in sacerdote non imprimitur character, quando ca licem accipit.

SED cōtra Principalis actus ordinis sacerdotis est consecrare corpus Christi: sed ad hoc datur sibi potestas in calicis acceptione: ergo tunc imprimitur character.

CONCLVSIO.

Cum principalis actus sacerdotis sit, corpus & sanguinem Christi consecrare: recte in ipsa calicis datione sub certa verborum forma imprimitur sacerdotalis character.

Art. præced. ad 1. RESPONDEO dicendū, q' (sicut dictum* est) eiusdem est formam aliquam inducere, & materiam de proximo præparare ad formam. Vnde † Episcopus in collatione ordinū duo facit: præparat enim ordinandos ad ordinis susceptionem, & ordinis potestatem tradit. Præparat quidé & instruendo eos de proprio officio, & aliquid circa eos operādo, vt idonei sint ad potestatem accipiendam. Quæ quidem præparatio in tribus consistit, scilicet benedictione, manus impositione, & vnctione. Per benedictionem diuinis obsequijs mancipantur: & ideo benedictio omnibus datur. Sed per manus impositionem datur plenitudo gratiæ, per quam ad magna officia sint idonei: & ideo solis diaconibus & sacerdotibus sit manus impositio, quia eis competit dispensatio sacramentorum; quāuis vni, sicut principali; & alteri, sicut ministro. Sed in vnctione, ad aliquod sacramentum tractandum consecrantur: & ideo vnctio solis sacerdotibus fit, qui proprijs manibus corpus Christi tangūt: sicut etiam calix inungitur, qui continet sanguinem; & patena, quæ continet corpus. Sed potestatis collatio fit per hoc, quòd datur eis aliquid, quod ad proprium actū pertinet: & quia principalis actus sacerdotis est consecrare corpus & sanguiné Christi, ideo in ipsa datione calicis sub forma verborum determinata, character sacerdotalis imprimitur.

† Isido. lib. 7. Et Mic. 2.

AD primum ergo dicendum, q' in confirmatione non datur officium operandi super aliquam materiam exterioré; & ideo character ibi non imprimitur in aliqua exhibitione alicuius rei, sed in sola manus impositione & vnctione: sed in ordine sacerdotali aliter est. Et ideo nō est simile.

AD secundum dicendum, q' Dominus discipulis dedit sacerdotalem potestatem, quantum ad principalem actum, ante passioné in cœna, quando dixit, Accipite & manducate; vnde subiunxit, Hoc facite in meam commemorationem: sed post resurrectioné dedit eis potestatem sacerdotalem, quantum ad actum secundarium, qui est ligare & soluere.

AD tertium dicendum, quòd in vestibus non requiritur alia consecratio nisi q' diuino cultui

mancipentur: & ideo sufficit eis pro cõsecratione benedictio: sed aliter est de ordinatis, vt ex dictis * patet.

*In cor. art.

AD quartum dicendũ, quòd vestis sacerdotalis non significat potestatem sacerdoti datam, sed idoneitatem quæ in eo requiritur ad actum potestatis exequendum: & ideo nec sacerdoti, nec alicui alij, imprimitur character in alicuius vestis datione.

AD quintum dicendũ, quòd potestas diaconi est media inter potestatem subdiaconi, & sacerdotis. sacerdos enim directe habet potestatẽ super corpus Christi; subdiaconus autem, super vasa tantum; sed diaconus, super corpus Christi in vase contentum, vnde eius non est tangere corpus Christi, sed portare corpus in patena, & dispensare sanguinem cum calice: & ideo eius potestas ad actum principalem, non potuit exprimi; nec per dationẽ vasis tantum, nec per dationem materiæ: sed exprimitur potestas eius ad actum secundarium tantum, in hoc quòd datur ei liber Euangeliorum: & in hac potestate intelligitur alia. Et ideo in ipsa libri datione imprimitur character.

AD sextum dicendum, quòd principalior actus acolyti est, quo ministrat in vrceolo, quàm quo ministrat in candelabro; quãuis denominetur ab actu secundario, propter hoc quòd est magis notus & magis proprius ei: & ideo in datione vrceoli imprimitur acolyto character, virtute verborũ ab episcopo prolatorũ.

QVAEST. XXXVIII.

De conferentibus hoc sacramentum in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de conferentibus hoc sacramentum. Circa quod quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre.

¶ Secundo, vtrum hæreticus: vel quicunque alius ab ecclesia præcisus, possit hoc sacramẽtum conferre.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum tantum Episcopus Ordinis sacramentum conferat. 155

Tho. 4. dist. 25. q. 1. a. 1. concil. Trident. sess. 23. de sacrame. ordi. cano. 7.

AD PRIMVM sic proceditur, Videtur, quòd non tantum episcopus ordinis sacramentum conferat. Quia manus impositio ad consecrationem aliquid facit: sed sacerdotibus, qui ordinantur, non solus Episcopus manus imponit, sed etiam sacerdotes adstantes: ergo non solus Episcopus confert ordinis sacramentum.

¶ 2 Præterea, Tunc vnicuiq; datur potestas ordinis, quando ei exhibetur quod ad actum sui ordinis pertinet. sed subdiaconis datur vrceolus cum aqua, & manutergio ab archidiacono, similiter acolytis, candelabrum cum cereo, & vrceolus vacuus: ergo non solus episcopus confert ordinis sacramentum.

¶ 3 Præterea, Illa quæ sunt ordinis non possunt alicui committi*, qui non habet ordinem: sed conferre ordines minores cõmittitur aliquibus, qui non sunt Episcopi, sicut presbyteris Cardinalibus: ergo conferre ordines, non est episcopalis ordinis.

* vt habetur in Concil. Carth. 4 c. 5. & 2. 2. q. 187 ar. 1 sub fin. corp.

¶ 4 Præterea, Cuicunque cõmittitur principale, committitur & accessorium: sed ordinis sacramentum ordinatur ad Eucharistiam sicut accessorium ad principale: cum ergo sacerdos consecret Eucharistiam, ipse etiam poterit ordines conferre.

¶ 5 Præ-

¶ 5 Præterea, Plus distat sacerdos à diacono, quàm Episcopus ab Episcopo: sed Episcopus potest consecrare Episcopum: ergo & sacerdos potest promouere diaconum.

SED contra, Nobiliori modo applicantur ad diuinum cultum ministri per ordines, quàm vasa sacra; sed consecratio vasorum pertinet ad solum Episcopum: ergo multo fortius consecratio ministrorum.

¶ Præterea, Sacramentum ordinis est excellentius, quàm confirmationis, sed solus episcopus confirmat: ergo multo magis solus confert ordinis sacramentũ.

¶ Præterea, Virgines per benedictionem non constituuntur in aliquo gradu spiritualis potestatis, sicut ordinati constituuntur: sed virgines benedicere est solius Episcopi; ergo multo magis solus ipse potest aliquos ordinare.

CONCLVSIO.

Cum Episcopus propter excellentiorem quam habet potestatem, solus confirmet, virgines consecret, & in diuinis ministerijs aliquos collocet: ad eum etiam solum pertinet sacros ordines conferre.

RESPONDEO dicendum, quòd potestas episcopalis habet se ad potestatem ordinum inferiorum, sicut politica quæ coniectat bonum commune ad inferiores artes & virtutes quæ coniectant aliquod bonum speciale, vt ex dictis patet. Politica autẽ ponit, vt ditur in 1. Ethic †. legẽ (li. 1. c. 2.) inferioribus, scilicet quis quam debet exercere & quantũ & qualiter: & ideo ad Episcopum pertinet in omnibus diuinis mysterijs aliquos collocare. Vnde ipse solus cõfirmat, qa cõfirmati in quo-

dam officio confitendi fidem cõstituuntur. Et ideo ipse etiam solus *virgines benedicit, quæ figuram gerunt Ecclesiæ Christo desponsatæ, cuius cura ipsi principaliter committitur. Ipse etiã in ministerijs ordinum ordinandos consecrat, & vasa quibus vti debent, eis determinat sua consecratione. sicut etiam officia secularia in ciuitatibus distribuunt ab eo, qui habet excellentiorem potestatem, sicut à Rege. (Isid. in Epi. ad Ludifredum. & habetur in decretis d. 25 ca. 2.)

AD primum ergo dicendum, quòd in impositione manuum nõ datur character sacerdotalis ordinis, vt ex dictis* patet; sed gratia, secundum quam ad exequendum ordinem sint idonei: & quia indigẽt amplissima gratia, ideo † sacerdotes manus cum Episcopo imponunt eis qui in sacerdotes promouentur; * sed Diaconis, solus Episcopus. (A. pręcor.) (vt dicit in Cõci. Cartag. 4. ca. 3.) (*ibidem c. 4.)

AD secundum dicendũ, quòd quia † archidiaconus est quasi princeps ministerij, ideo omnia quæ ad ministerium pertinent, ipse tradit; sicut cereum, quo acolytus Diacono seruit ante Euangelium, ipsum portando; & vrceum, quo seruit subdiacono; & similiter dat subdiacono ea, quibus superioribus ordinibus seruit, sed tamen in illis non consistit principalis actus subdiaconi, sed in hoc quòd cooperatur circa materiam sacramẽti, & ideo characterem accipit in hoc quòd datur ei calix ab Episcopo: sed acolytus accipit characterem ex verbis Episcopi, in hoc quod accipit p̃dicta ab Archidiacono; & magis in acceptione vrceoli; quàm candelabri. Vnde non sequitur quòd archidiaconus ordinem cõferat. (†in Decret. li. 1 titul. 23)

AD tertium dicendum, quod Papa qui habet plenitudinem potestatis pontificalis *, potest committere non Episcopo ea quæ ad Episcopalem dignitatem per- (Hæc eadem latius Tho in 4. dist 7. q. 3. ar 1. q. 3.)

pertinent dummodo illa non habeant immediatam relationẽ ad verum corpus Christi: & ideo ex eius commissione aliquis sacerdos simplex potest conferre minores ordines, & confirmare, nõ* autem aliquis non sacerdos; nec iterũ sacerdos, maiores ordines, qui habent immediatam relationẽ ad corpus Christi, supra quod consecrandum Papa non habet maiorem potestatem, quàm simplex sacerdos.

*Hierõ. in Dial. contra Lucifer.

AD quartum dicendum, quòd quamuis sacramentum Eucharistiæ sit * maximum sacramentum inse; tamen non collocat in aliquo officio, sicut ordinis sacramẽtum: & ideo non est similis ratio.

*Aliàs maximũ & principalius sacraméto ordinis, in se:

AD quintum dicẽdum, quòd ad communicandum alteri quod quis habet, non exigitur solum propinquitas, sed completio potestatis: & quia sacerdos non habet completam potestatem in hierarchicis officijs, sicut Episcop'; ideo non sequitur quòd possit Diaconos facere quamuis ille ordo sit sibi propinquus.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæretici & ab Ecclesia præcisi possint ordines conferre

156 Th. 4. di 25. q. 1. a 2. & Magi 4. Sentent. di. 25. † Sup. q 19. art. 6.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ hæretici & ab Ecclesia præcisi non possint ordines conferre. Maius est enim conferre ordines, quàm aliquem absoluere vel ligare †: sed hæreticus non potest absoluere vel ligare: ergo nec ordines conferre

¶ 2 Præterea, Sacerdos ab ecclesia separatus conficere potest, quia in eo character indelebiliter manet, per quem hoc potest: sed Episcopus non accipit aliquem characterem in sui promotione: ergo non est necesse quòd episcopalis potestas remaneat in eo post separationem eius ab Ecclesia.

¶ 3 Præterea, In nulla communitate ille q. à cõitate expellitur, põt officia communitatis disponere: sed ordines sunt quædã officia Ecclesiæ: ergo ille qui extra Ecclesiam ponitur non potest ordines conferre.

¶ 4 Præterea, * Sacramenta habent efficaciã ex passione Christi: sed hæreticus non continuatur passioni Christi: neq; per propriam fidem; cum sit infidelis; neque per fidem Ecclesiæ, cum sit ab Ecclesia separatus: ergo non potest sacramentum ordinis conferre.

*3. p. q. 6. ar. 5.

¶ 5 Præterea, In ordinis collatione exigitur benedictio: sed hæreticus non potest benedicere, quinimo benedictio sua in maledictionem conuertitur, vt patet per auctoritates in litera inductas *: ergo non potest ordines conferre.

li. 4. Sen. di. 13. parag. Ante finẽ. & in decretis cã ussa 1. q. 1. p̃ multa capita.

SED contra est, quòd aliquis Episcopus in hæresim lapsus quãdo reconciliatur, non iterum consecratur: ergo nõ amisit potestatẽ, quam habebat, ordines conferẽdi.

¶ 2 Præterea, Maior est potestas conferendi ordines, quàm potestas ordinum: sed potestas ordinum non amittitur propter hæresim vel aliquid huiusmodi: ergo nec potestas ordines conferendi.

¶ 3 Præterea, Sicut baptizãs exhibet tantum ministerium exterius. ita & conferens ordines Deo interius operante: sed † nulla ratione aliquis ab Ecclesia præcisus amittit baptizandi potestatem: ergo nec ordines conferẽdi.

li. 4. de bap. cõt. Donatist. c. 4.

CONCLVSIO.

Possunt Episcopi heretici, & ab Ecclesia præcisi (quum nullo vnquam casu potestas cum consecratione data, re ipsa manente perdi queat) sacros conferre

conferre ordines sicut & cætera sacramenta, ordinati tamen ab illis, nullam susceptorum ordinum exequutionem suscipiunt aut gratiã.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ circa hoc ponuntur in litera quatuor opiniones. Quidam enim dixerunt quòd heretici quandiu ab Ecclesia tolerantur, habent potestatem ordines conferendi, non autem postquam fuerint ab ecclesia præcisi: similiter nec degradati, & alij huiusmodi: & hæc est prima opinio. Sed hoc non potest esse, quia omnis potestas quę datur cum aliqua consecratione, nullo casu contingente tolli potest re ipsa durante, sicut nec ipsa consecratio annullari: quia etiam altare vel chrisma semel consecrata, perpetuo consecrata manet: vnde cum episcopalis potestas cum quadam consecratione detur, oportet quòd perpetuo maneant, quantumcunq; aliquis peccet, vel ab ecclesia præcidatur. Et ideo alij dixerunt, quòd præcisi ab ecclesia, qui in ecclesia episcopalem potestatem habuerunt, retinent potestatẽ alios ordinandi & promouendi, sed promoti ab eis, hoc non habent: & hæc est quarta opinio. Sed hoc etiam non potest esse, quia si illi qui fuerunt in ecclesia promoti, retinent potestatem quam acceperunt, patet quòd exequendo suam potestatem, veram consecrationem faciunt: & ideo vere tribuunt omnem potestatem quæ cum consecratione datur, & sic ordinati ab eis vel promoti habent eandem potestatem quam & ipsi. Et ideo alij dixerũt quod etiam præcisi ab Ecclesia possunt ordines conferre & alia sacramenta, (dummodo formam * debitam & intentionem seruent) & quantum ad primum effectũ, qui est collatio sacramenti, & quantum ad vltimum, qui est collatio gratiæ: & hæc est secunda opinio. Sed hoc etiam non potest stare, quia ex hoc ipso quòd aliquis hæretico præciso ab Ecclesia in sacramentis communicat, peccat, & ita fictus accedit, & gratiam consequi non potest, nisi forte in baptismo in articulo necessitatis. Et ideo alij † dicunt, quòd vera sacramenta conferunt, sed cum eis gratiam non dant, non propter inefficaciam sacramentorũ, sed propter peccata recipientiũ ab eis sacramenra contra prohibitionem Ecclesiæ, & hæc est tertia opinio, quæ vera est.

*In cõc. Niceno c.19. & 4. sente. dist.29. S.C.

† Ambr. de ijs q̃ myst. initiantur. c.4 Aug li.6. de bapt. ca 1. & li. 4. c.1. & 25. & li. 3. ca.13. & 15 & li.1. ca. 2. & cõt Cres. lib 2. c. 10. to.7.

AD primum ergo dicendum, quòd effectus absolutionis non est aliud quàm remissio peccatorum quæ per gratiam fit; & ideo hæreticus non potest absoluere, sicut nec gratiam in sacramentis conferre: & iterum quia ad absolutionem requiritur iurisdictio, quam non habet ab Ecclesia præcisus.

AD secundum dicendum, ꝙ in promotione ipsius Episcopi datur sibi potestas quæ perpetuo manet in eo, quamuis dici nõ possit character: quia per eam non ordinatur homo directe ad Deũ, sed ad corpus Christi mysticum: & tamẽ indelebiliter manet sicut character, quia per consecrationem datur.

AD tertium dicendum, quòd illi qui promouentur ab hæreticis, quamuis accipiant ordinem, non tamen recipiunt executionem, vt licite possint in suis ordinibus ministrare, ratione illa quam obiectio tangit.

AD quartum dicendum, quòd per fidem Ecclesiæ continuatur passioni Christi, quia quamuis in ea non sint secundum se, sunt tamen in ea secundum formam Ecclesiæ

clesiæ quam seruant.

AD quintum dicendum, quòd hoc est referendum ad vltimum effectum sacramentorum, vt tertia opinio dicit.

QVAEST. XXXIX.

De impedimentis huius sacramenti, in sex articulos diuisa

DEINDE considerandú est de impedimentis huius sacramenti.

Ambr. de ijs q myst.ini tiantur. c.4 Aug li.6. de bapt.ca 1. & li. 4.c.1.& 25.&li. 3.ca.13. & 15 & li.1.ca. 2.& cót Cres.lib 2.c.10. to.7.

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, utrum sexus fœmineus impediat huius sacraméti susceptionem.

¶ Secundo, vtrum carentia vsus rationis

¶ Tertio, vtrum seruitus.

¶ Quarto, vtrum homicidium.

¶ Quinto, vtrum illegitima natiuitas.

¶ Sexto, vtrum defectus membrorum.

ARTIC. I.

Vtrum sexus fœmineus impediat ordinis susceptionem.

157 Thom. vbi su.q 3.att. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd sexus fœmineus non impediat ordinis susceptioné, quia officium prophetæ est maius, quàm officium sacerdotis, quia propheta est medius inter Deum & sacerdotes, sicut sacerdos, inter Deum & populum: sed prophetæ officium aliquando mulieribus est concessum, vt patet 4. Regum 22. ergo & sacerdotij officium competere potest.

¶ 2 Præterea, Sicut ordo ad quandam eminentiam pertinet, ita & prælationis officiú, & martyrium, & religionis status. Sed prælatio committitur mulieribus in nouo Testamento, vt patet de Abbatissis: & in veteri, vt patet de Delbora, quę iudicauit Israel, Iudic.4. Competit etiam eis martyrium & religionis status. Ergo & ordo ecclesiæ.

¶ 3 Præterea, Ordinum potestas in anima fundatur: sed sexus non est in anima: ergo diuersitas sexus non facit distinctionem in receptione ordinum.

SED contra est, quod dicitur 1.ad Timot.2. Mulierem in ecclesia docere non permitto, nec dominari in virum.

¶ Pręterea, In ordinãdis pręexigitur corona, quamuis non de necessitate sacramenti: sed corona vel tonsura non competit mulieribus, vt patet 1. ad Corinth. 11. ergo nec ordinum susceptio.

CONCLVSIO.

Mulieres, cum statum subiectionis habeant, atque ita non possit in eis sacraměti ordinis significatio repraesentari; nullo modo hæ sacramentum suscipere possunt.

RESPONDEO dicendum, quòd quædam requiruntur in recipiente sacramentum, quasi de necessitate sacramenti: quæ si desint, non potest aliquis suscipére, neque sacramentum neque re sacramenti. Quædam vero requiruntur non de necessitate sacramenti, sed de necessitate pręcepti, propter congruitatem ad sacramétum: & sine talibus aliquis suscipit sacramentum, sed non ré sacramenti. Dicendum ergo quòd sexus virilis requiritur ad suscep- † Aug. de here
tionem ordinum, non solum secú- sibus ad
do modo, sed etiam primo. Vnde qđ vult
& si mulieri exhibeantur om- Deú, hæ
nia quæ in ordinibus fiunt, ordi- resi. 27.
nem tamen non suscipit †: quia to. 7. &
cum sacramentum sit signum in Epipha
his quæ in sacramento aguntur, hæresi.
requiritur non solum res, sed si- 42.cont
gnificatio rei, sicut dictú est *: in Marció.
extrema vnctione requiri quod & here.
sit infirmus, vt significetur cura- 49.
tione indigens. Cum igitur in se- * Infra,
xu fœmineo non possit significari q.32.a.
aliqua 1.

qua eminentia gradus,*quia mulier statum subiectionis habet: ideo non potest ordinis sacramētum suscipere. Quidam autem dixerunt, quòd sexus virilis est de necessitate præcepti, sed non de necessitate sacramenti: quia etiam in decretis†fit mentio de diaconissa & presbytera. Sed diaconissa ibi dicitur quæ in aliquo, actū diaconi participat, scilicet quæ legit homiliā in ecclesia: presbytera autem dicitur vidua, quia presbyter idem est quod senior.

*Decre. di 32,ca 19.incipit mulieres & di.88.c. 1. Et ca usa.27.q 1.ca.23. †ex Concl. Cartai. c.1.

AD primum ergo dicendum, quod prophetia non est sacramētum, sed Dei donum: vnde ibi nō exigitur significatio, sed solum res. Et quia secundum rem in his quæ sunt animæ, mulier non differt à viro, cum quando que mulier inueniatur melior, quantum ad animum, multis viris, ideo donum prophetiæ & alia huiusmodi potest recipere, sed non ordinis sacrameneum.

Et per hoc patet solutio AD secundum ET tertium. De* Abbatissis tamen dicitur, quòd non habent prælationem ordinariā, sed quasi ex cōmissione, propter periculum cohabitationis virorū ad mulieres. Delbora autem in tēporalibus præfuit, non in sacerdotalibus, sicut & nunc possunt mulieres temporaliter dominari.

*Supra q 19.ar.3. arg.4.& eius solut.

ARTIC. II.

Vtrum pueri & carentes vsu rationis, ordines possint suscipere.

158 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, qđ pueri, & qui carent vsu rationis, non possint ordines suscipere: quia (vt in litera*dicit) sacri canones in suscipientibus ordines, certum & determinatum ætatis tempus statuerunt sed hoc nō esset, si pueri recipere possent ordinis sacramentum: ergo &c.

*li.4.sent d.25.§.1

¶ 2 Præterea, Sacramentum ordinis est dignius, quàm matrimonium, sed pueri & alij carentes vsu rationis, non possint contrahere matrimonium: ergo nec ordines suscipere.

¶ 3 Præterea, Cuius est potentia, eius est actus, secundum Philosophum in lib. de Somno & vigil † sed actus ordinis requirit vsum rationis: ergo & ordinum potestas. Ca. 1.ante med.

SED contra, Illi qui ante annos discretionis est promotus ad ordines, sine iteratione ipsorum quandoque in eis conceditur ministrare, vt patet extra, de Cle.† per saltum promo. hoc autem nō esset si ordinem non suscepisset: ergo puer pōt ordines suscipere. In decretalibus lib.5.tit 29.

¶ Præterea: Alia sacramenta, in quibus character imprimitur, possunt pueri suscipere, videlicet baptismum & confirmationem: ergo pari ratione & ordines.

CONCLVSIO.

Cum in sacramento ordinis, nullus actus suscipiētis, sit de necessitate sacramenti, sed solū spiritualis quædam potestas diuinitus detur: etiam pueri rationis vsu carentes, quod ad sacramenti rationem attinet, veros ordines suscipiunt, licet à maioribus ex Ecclesiæ statuto, arcendi sint.

RESPONDEO dicendū, quòd per pueritiam & alios defectus, quibus tollitur usus rationis, præstatur impedimentum actui: & ideo omnia illa sacramēta quæ actū requnt suscipientis sacramentum, talibus non cōpetūt sicut pœnitentia, matrimoniū, & huiusmodi. Sed quia potestates infusæ sunt priores actibus, sicut

& naturales, quamuis acquisitæ sint posteriores: remoto auté posteriori non tollitur prius: ideo omnia sacramenta in quibus non requiritur actus suscipientis de necessitate sacramenti, sed potestas aliqua spiritualis diuinitus datur, possunt pueri suscipere, & alij qui vsu rationis carent. Hac tamen distinctione habita, quòd in minoribus ordinibus requiritur discretionis tempus de honestate, propter dignitatem sacramenti, sed non de necessitate præcepti, neque de necessitate sacramenti. Vnde aliqui, si necessitas adsit & spes profectus, ad minores ordines possunt ante annos discretionis promoueri sine peccato, & suscipient ordinem: quia quamuis tunc non sint idonei ad officia quæ eis committuntur, tamen per assuefactionem idonei reddentur. Sed ad maiores ordines requiritur vsus rationis, & de honestate & de necessitate pcepti:* propter votum continentiæ; quod habent annexum, & qa etiam eis sacramenta tractanda committuntur. Sed ad episcopatum, vbi etiã in corpus misticum accipitur potestas, requiritur actus suscipientis curam animarũ pastoralem: & ideo est etiam de necessitate consecrationis episcopalis, quòd usum rationis habeat. Quidam autem dicunt quòd ad omnes ordines requirit̃ vsus rationis de necessitate sacramenti, sed eorum dictum ratione vel auctoritate non confirmatur.

Greg.li.1.Epistolarum epist.42.

AD primum ergo dicendum, quòd non omne quod est de necessitate præcepti, est de necessitate sacramenti, vt dictum est*.

In corp. art.

AD secundum dicendũ: quòd matrimonium causat consensus, qui sine vsu rationis esse non potest: sed in receptione ordinis non requiritur aliquis actus ex parte recipientium, quod patet ex hoc, quòd nullus actus ex parte eorum, exprimitur in eorũ cõsecratione. Et ideo nõ est simile.

AD tertium dicendum, quòd eiusdem est actus & potentia, sed tamen aliquando potentia præcedit: sicut liberum arbitriũ, vsum suum: & sic est in proposito.

ARTICVLVS III.

Vtrum seruitus impediat aliquem ab Ordinis susceptione

AD TERTIVM sic pceditur. Videtur, quòd seruitus non impediat aliquem ab Ordinis susceptione. Subiectio enim corporalis non repugnat prælationi spirituali: sed in seruo est subiectio corporalis: ergo non impeditur quin possit suscipere prælationem spiritualem, quæ in Ordine datur. 159

¶ 2 Præterea, Illud quod est occasio humilitatis, nõ debet impedire susceptionem alicuius sacramenti. Sed seruitus est huiusmodi, vnde Apostolus consulit, quòd si aliquis possit, magis vtat̃ seruitute. 1. Cor. 7. ergo nõ debet impedire à pmotione Ordinis.

¶ 3 Preterea, Magis est turpe clericum in seruum vendi, quàm seruum in clericum promoueri: sed licite clericus in seruum vendi potest, quia Episcopus Nolanus, scilicet Paulinus, seipsum in seruũ vendidit, vt in Dialog.* legitur: ergo multo fortius potest seruus in clericum promoueri.

Geg.l.3.dialogo.ca.1.

SED contra, Videtur, quòd impediat quantum ad necessitaté sacramenti. Quia mulier non potest suscipere Ordinis sacramentum, ratione subiectionis: sed maior subiectio est in seruo, quia mulier non datur viro in ancillam, propter quod non est de pedibus sumpta: ergo & seruus non potest hoc sacramentum suscipere.

¶ 6 Præ-

¶ 6 Præterea, Aliquis ex quo suscipit Ordinem, tenetur in Ordine ministrare: sed non potest simul ministrare domino suo carnali & in spirituali ministerio: ergo videtur, quòd non possit Ordinē suscipere, q̃a dominus debet seruari indemnis.

CONCLVSIO.

Serui cum sui potestatem non habeant, non possunt ad sacros ordines promoueri, quos tamen verè suscipiunt, si eis conferātur.

RESPONDEO dicendum quòd in susceptione Ordinis mācipatur homo diuinis officijs: & quia nullus potest alteri dare q̃d suum non est, ideo seruus, qui nō habet potestatem sui, non potest ad Ordines promoueri: si tamen promouetur, Ordinem suscipit. Quia libertas non est de sacramēti necessitate, licet sit de necessitate præcepti, cum non impediat potestatem, sed actum tantum. Et similis ratio est de omnibus, qui sunt alijs obligati, vt ratiocinijs detenti, * & huiusmodi personæ.

Decreta lib. 1. ti. 19. AD primum ergo dicendum, quòd in susceptione spiritualis potestatis est aliquis obligatus ad aliqua etiam corporaliter agēda: & ideo per corporalem subiectionem impeditur.

AD secundum dicendū, quòd ex multis alijs quæ non præstant impedimentum executioni ordinum, potest aliquis occasionem humilitatis accipere: & ideo ratio non sequitur.

AD tertium dicendum, quòd beatus Paulinus * ex abundantia charitatis spiritu Dei ductus hoc fecit: quod rei euentus probauit, quia per eius seruitutem multi de grege suo sunt à seruitute liberati: & ideo non est ad consequentiam trahendum, quia vbi spiritus domini, ibi libertas 2. Cor. 3.

Loco citato in arg.

AD quartum dicēdum. quòd signa sacramentalia ex naturali similitudine repræsentant, mulier autem ex natura habet subiectionem, sed non seruus: & ideo non est simile.

AD quintum dicendum, quòd si est promotus sciente domino suo, & non reclamante, ex hoc ipso efficitur ingenuus: si autem eo nesciente, tunc Episcopus, & ille qui præsentauit, tenentur domino in duplum, quàm sit pretium serui, si sciuerunt ipsum esse seruum, alias, si seruus habeat peculium, debet seipsum redimere, alioquin reduceretur in seruitutem domini sui, non obstante q̃ ordinem suū exequi non potest.

ARTIC. IIII.

Vtrum propter homicidium debeat aliquis ab ordinibus prohiberi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd propter homicidiū non debeat aliquis à sacris oridnibus prohiberi. Quia ordines nostri sumpserunt initium à Leuitarum officio, vt in præcedenti distinctione dictum est: sed Leuitæ consecrauerunt manus suas in sangurnis effusione fratrumsuorū, vt patet Exod. trigesimo secundo: ergo & in nouo Testamento non debent aliqui à susceptione ordinum prohiberi propter sanguinis effusionem. 160

¶ 2 Præterea, Propter actū virtutis nullus debet impediri ab aliquo sacramento: sed aliquādo sanguis effunditur per iustitiam, sicut à iudice; & peccaret habens officium, si non effunderet: ergo non impeditur propter hoc, à sacramenti susceptione.

¶ 3 Præterea, Pœna non debetur nisi culpæ: sed aliquis sine culpa quandoque homicidium committit, sicut se defendendo,

vel

vel etiã casualiter: ergo nõ debet incurrere irregularitatis pœnã.

SED contra hoc sunt plura Canonum † statuta, & Ecclesiæ consuetudo.

In decretalibus li. 5. ti. 12. de Homicidio volũtario, cap. 1. 8. 12. & 11.

CONCLVSIO.

Quoniam paci, cuius Eucharistia sacramentum est, maxime repugnat homicidium, homicida à sacris arcentur ordinibus, ex Ecclesia præcepto, nõ autem necessitate aliqua sacramenti.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ omnes ordines referuntur ad Eucharistiæ sacramentum, quod est sacramentum pacis nobis factæ per effusioné sanguinis Christi: & quia homicidium maxime contrariatur paci, & homicidæ magis conformantur occidentibus Christum, quàm ipsi Christo occiso, cui omnes ministri prædicti sacramenti debent conformari; ideo de necessitate præcepti est, ꝙ non sit homicida qui ad ordines promouetur, quamuis non sit de necessitate sacramenti.

160

AD primum ergo dicendum, ꝙ vetus lex inferebat pœnã sanguinis, non auté lex noua: & ideo non est simile de ministris veteris, & nouæ legis, quæ est iugum suaue & onus leue.

AD secundum dicendũ, quòd irregularitas nõ incurritur propter peccatum tantum, sed principaliter propter ineptitudinem personæ ad sacramentum Eucharistiæ ministrandum: & ideo iudex, & omnes qui in causa sanguinis ei participant, sunt irregulares, propter hoc, ꝙ effusio sanguinis non decet ministros dicti sacramenti.

AD tertium dicendum, quòd nullus facit nisi illud cuius causa est, quod est voluntarium in homine: & ideo ille qui ignorans hominem occidit homicidio casuali, non dicitur homicida, nec irregularitatem incurrit: nisi operam dederit illicitæ rei, vel nisi omiserit debitam diligentiam: quia iam quodam modo efficitur voluntarium. Non autem hoc est propter hoc ꝙ culpa careat, quia etiam sine culpa incurritur irregularitas: & ideo etiam ille qui se defendendo in aliquo casu nõ peccat, homicidium committés, nihilominus irregularis est.

ARTIC. V.

Vtrum illegitime nati debeant ab ordinibus suscipiendis impediri.

161

Cap. 1. & multis seq. extra de filijs presbyter.

AD QVINTVM sic pceditur. Videtur, quòd illegitime nati non debeant ab ordinibus suscipiendis impediri, quia filius non debet portare iniquitatem patris: portaret autem si propter hoc impediretur ab ordinibus suscipiendis: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Magis impeditur aliquis propter defectũ proprium, quàm alienum: sed à susceptione ordinum propter illicitũ concubitum suũ non semper aliquis impeditur: ergo nec propter illicitum concubitum patris sui.

SED contra est, quod dicitur Deut. 23. Non ingredietur mamzer, hoc est de scorto natus, in Ecclesiam Domini, vsque ad decimã generationé: ergo multo minus debet promoueri ad ordines.

CONCLVSIO.

Cum ordinati constituantur in quadam præ alijs dignitate quæ ex vitiosa origine obscuratur, illegitime nati impediuntur à suscipiendis ordinibus: præcepti potius, quàm sacramenti necessitate.

RESPONDEO dicendũ, quòd ordinati in quadam dignitate præ alijs cõstituuntur: ideo ex quadam honestate requiritur in eis claritas quędam: non de necessitate sacramenti, sed de necessitate præcepti: vt .s. sint bonæ famæ, bonis moribus ornati, non publice pœnitentes. Et quia obscuratur hominis claritas ex vitiosa origine, ideo etiam ex illegitimo toro nati à susceptione ordinum repellũtur, nisi cum eis dispensetur: & tantò est difficilior eorum dispensatio, quantò eorum origo est turpior.

AD primum ergo dicendum, quòd irregularitas non est pœna iniquitati debita: & ideo patet, quòd illegitimè nati non portant iniquitatem patris ex hoc quòd irregulares sunt.

AD secundum dicendum, ꝙ ea quæ per actum proprium committuntur, possunt per pænitentiam ad actum contrarium aboleri: non autem ea quæ ex natura sunt Et ideo non est simile de vitioso actu, & de vitiosa origine.

ARTIC. VI.

Vtrum propter defectum membrorum debeat aliquis impediri.

362 AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd propter defectum membrorum non debeat aliquis impediri, quia afflictio non debet addi afflicto, ergo non debet priuari ordinis gradu propter pœnam corporalis defectus.

¶ 2 Præterea, Plus exigitur ad actum ordinis integritas discretionis, quàm integritas corporis: sed aliqui possunt promoueri ante annos discretionis: ergo & cum corporis defectu.

SED contra, Tales prohibebantur à ministerio veteris legis: ergo multò fortius debent in noua lege prohiberi. De bigamia verò dicetur* in tractatu de matrimonio. *Infr. q. 66. & de ijs in decret. lib. 1. tit. 21.

CONCLVSIO.

Mutilati aliquo membro notabilis infamia, vel quod ordinis exequutionem impediat arceantur à sacris ordinibus.

RESPONDEO dicendũ, quòd (sicut ex dictis patet) aliqs efficitur ineptus ad susceptionẽ ordinum, vel propter impedimentum actus, vel propter impedimentum claritatis personæ: & ideò patientes defectum in membris impediuntur à susceptione ordinis, si sit talis defectus, qui maculam notabilem inferat, per quem obscuretur personæ claritas (vt abscissio nasi) vel periculum in executione facere possit: aliàs non impediuntur. Hæc autem integritas exigitur de necessitate præcepti, sed non de necessitate sacramenti. Et per hoc patet solutio ad obiecta. art. præced. cor. vide in Decret. lib. 1. tit. 20.

QVAEST. XL.

De his quæ sunt annexa sacramento ordinis, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de his, quæ sunt annexa sacramẽto ordinis.

¶ Et circa hoc quærũtur septem.

¶ Primo, vtrum ordinati debeant habere coronæ rasuram & tonsuram.

¶ Secundo, vtrũ corona sit ordo.

¶ Tertio, vtrum per acceptionem coronæ aliquis renuntiet temporalibus bonis.

¶ Quarto, vtrum suprà sacerdotalem ordinem debeat esse aliqua potestas episcopalis.

¶ Quinto, vtrum episcopatus sit ordo.

¶ Sexto, vtrum supra Episcopos possit

possit esse aliqua potestas superior in Ecclesia.

¶ Septimo, vtrum vestes ministrorum conuenienter sint in Ecclesia institutæ,

ARTIC. I.

Vtrum ordinati debeant tonsuram deferre.

163 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd ordinati non debeant coronæ rasuram habere. Quia Dominus comminatur captiuitatem & dispersionem his qui sic attõdentur, vt patet Deut. 32. de captiuitate nudati inimicorum capitis, & Hier. 49. Dispergam eos in omnem ventum qui sunt attõsi in comam: sed ministris Christi non debetur captiuitas, sed libertas: ergo coronæ rasura & tonsura eis non competit.

Tho. 4. dist. 24. q. 3. art. 1. & 2. 3.

¶ 2 Præterea, Veritas debet respondere figuræ: sed figura coronæ præcessit in veteri lege in tonsura Nazaræorum, sicut in littera †dicitur: cum ergo Nazaræi non essent ordinati ad ministerium diuinum, videtur quòd ministris ecclesiæ non debeatur tonsura vel rasura coronę: & hoc etiam videtur per hoc, quod cõuersi, qui non sunt ministri ecclesiæ, tondẽtur in religionibus.

†Lib. 4. sent. dis. 24. §. B. à medio ex Isid. lib. de officijs eccl. 4.

*Citatur à Magistro 4. Sent. distin. 24. §. B. ante medium. & talequid habet Chryso. in illud dictum Ioã. vos qui amici mei, tom. 3.

¶ 3 Præterea, Per capillos superflua significantur, quia capilli ex superfluis generantur: sed ministri altaris omnem superfluitatem à se debent expellere: ergo totaliter debẽt caput radere, & non in modum coronæ.

SED contra, Quia secundum Greg. *seruire Deo regnare est: sed corona est signum regni: ergo illis, qui ad diuinum ministeriũ applicantur, corona competit.

¶ Præterea, Capilli in velamen dati sunt, vt patet 1. Cor. 11. sed ministri altaris debent habere mentem reuelatam: ergo competit eis rasura coronæ.

CONCLVSIO.

Conueniens est, vt qui sacros suscipiunt ordines, tonsuram, quæ regni cuiusdam & perfectionis signum est, deferant.

RESPONDEO dicendum, quòd eis, qui ad diuina ministeria applicantur, competit rasura & tonsura in modum coronæ, ratione figuræ: quia corona est signum regni & perfectionis, cum sit circularis: illi autem qui diuinis ministerijs applicantur, adipiscunt regiam dignitatem, & perfecti in virtute esse debent. Competit etiam eis ratione subtractionis capillorum: & ex parte superiori per rasuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus à contemplatione diuinorum retardetur: & ex parte inferiori per tonsuram, ne eorum sẽsus temporalibus obuoluantur.

AD primum ergo dicendum, quòd Dominus comminatur illis qui hoc ad cultum dæmonum faciebant.

AD secundum dicendũ, quòd ea quæ fiebant in veteri testamẽto, im perfectè repræsentant ea quæ sunt in nouo: & ideo ea quæ pertinent ad ministros noui Testamenti non solum significabantur per officia Leuitarum, sed etiam per omnes illos qui aliquã perfectionem profitebantur. Nazaræi autem profitebantur perfectionem quandam in depositione comæ, † significantes temporalium contemptum, quamuis non in modum coronæ deponerẽt: sed omnino totum, quia nondum erat tempus regalis & perfecti sacerdotij. Et similiter etiam conuersi tondentur propter renuntiationem temporalium, sed

Concil. Toleta. 4. c. 40.

†Vt exponit Magist. loco notato in arg. 2.

non raduntur, quia non occupantur diuinis ministeriis, in quibus diuina oporteat eos mente contemplari.

AD tertium dicendum, quòd non solùm debet significari temporalium abiectio, sed etiam regalis dignitas in forma coronæ: & ideo non debet totaliter coma tolli; & etiam ne indecens videatur.

ARTIC. II.

Vtrum corona sit ordo.

164 c. cleros 21. dist. c. cũ contingat de ætate & qualita. c. vlt. de tempo. ord. lib. 6.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ corona sit ordo. Quia in actibus Ecclesiæ spiritualia corporalibus respondent: sed corona est quoddam corporale signũ quod Ecclesia adhibet: ergo videtur, quod signatum interius ei respondeat, & ita in coronatione imprimet character, & erit ordo.

¶ 2 Præterea, Sicut ab Episcopo solum datur confirmatio, & alij ordines, ita & corona: sed in confirmatione, & alijs ordinibus imprimitur character: ergo & in corona, & sic idem ꝙ prius.

¶ 3 Præterea, Ordo importat quendam dignitatis gradum, sed clericus hoc ipso quòd clericus est, in gradu supra populum constituitur: ergo corona per quam efficit clericus, est aliquis ordo.

SED contra, Nullus ordo datur, nisi in Missæ celebratione: sed corona datur etiam absque officio Missæ ergo non est ordo.

¶ Præterea, In collatione cuiuslibet ordinis fit mentio de aliqua potestate data, non autem in collatione coronæ: ergo non est ordo.

CONCLVSIO.

Cum per coronam nulla potestas peculiaris tradatur, sed ad communia quadam Ecclesiæ ministeria, deputatio tantum fiat: non ordo, sed ad ipsum potius est præambulũ.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ministri Ecclesiæ à populo separantur ad vacandum diuino cultui. In cultu autem diuino quædam sunt quæ per potentias determinatas sunt exercenda; & ad hoc datur spiritualis potestas ordinis. Quædam autem sunt quæ communiter à toto ministrorum collegio fiunt, sicut, dicere diuinas laudes: & ad hoc non præexigitur aliqua potestas ordinis, sed solum quædam deputatio ad tale officium: & hoc fit per coronam, & ideo non est ordo, sed præambulum ad ordinem.

AD primum ergo dicendum, quòd corona habet interius aliquid spirituale quod ei respondet, sicut signatum signo; sed hoc non est aliqua spiritualis potestas: & ideò in corona non imprimitur character nec est ordo.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis per coronam non imprimatur character, tamen deputatur homo ad diuinum cultum: & ideo talis deputatio debet fieri per summum ministrorum, scilicet per Episcopum, qui etiam vestes benedicit, & vasa & alia omnia quæ ad diuinum cultum applicantur.

AD tertium dicendum, quòd ex hoc quòd aliquis est clericus est in altiori statu, quàm laicus; non tamen habet ampliorem potestatis gradum, qui ad ordinem requiritur.

ARTIC. III.

Vtrum per acceptionem coronæ aliquis renuntiet temporalibus bonis. 165

Epist. ad Nepotianum inter prin. & med. tom. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd per acceptioné coronæ aliquis renunciet temporalibus bonis. Ipsi enim dicunt, cum coronan-

ronantur, Dominus pars hæreditatis meæ, sed sicut dicit Hierony-*Dominus in his temporalibus pars fieri dedignatur: ergo abrenuntiant temporalibus.

*Epist. ad Nepotian. inter princip. & med. tom. 1.

¶ 2 Præterea, Iustitia ministrorum noui Testamenti, debet abundare super ministros veteris Testamenti, vt patet Matth. 5. sed ministri veteris Testamenti. scilicet Leuitæ, non acceperunt partem hæreditatis cum fratribus suis: ergó nec ministri noui Testamenti habere debent.

*Deut. 10. & 18.

¶ 3 Præterea, Hug. †dicit, quod postquam aliquis est factus clericus, debet deinceps de stipendijs Ecclesiæ substentari: sed hoc non esset, si patrimonium suum retineret: ergo videtur quòd abrenūtiet in hoc, quòd fit clericus.

†Lib. 2. de sacramen. parte 3. c. 1. circa finem.

SED contra est, quod Hieremias fuit de ordine sacerdotali, vt patet Hiere. 1. sed ipse habuit possessionem hæreditatis, vt patet Hiere. 32. ergo clerici possūt habere patrimonialia bona.

¶ Præterea, Si hoc non posset non videretur tunc differentia inter religiosos & clericos seculares.

CONCLVSIO.

Clerici coronam suscipientes, cū per eam diuino cultui deputentur, cui non repugnat rerum temporalium possessio, nunquam patrimonio & alijs temporalibus bonis, renuntiare debent.

RESPONDEO dicendū, quod clerici in hoc quòd coronā accipiunt, non renunciant patrimonio, nec alijs rebus temporalibus, quia terrenorum possessio non contrariatur diuino cultui, ad quem clerici deputantur, sed nimia eorum solicitudo. Quia, vt dicit Greg. affectus ī crimine est

AD primum ergo dicendum, quòd Dominus dedignatur pars fieri eorū qui res mundi ita possident, vt ex æquo cum alijs diligatur: ita scilicet, quòd aliquis ponat finem suum in Deo, & in rebus mundi: non tamen dedignatur pars fieri eorum qui res mundi ita possident, vt per eas à cultu diuino non retrahantur.

AD secundum dicendnm, quod Leuitæ in veteri Testamento habebant ius in hæreditate paterna; sed ideo non acceperunt partem cum alijs tribubus, quia erāt per omnes tribus dispergendi, quod fieri non potuisset, si vnam determinatam partem terræ accepissent, sicut aliæ tribus.

AD tertium dicendum, quòd si sint indigentes clerici & ad sacros ordines promoti, Episcopus qui eos promouit, tenetur eis prouidere, aliàs eis non tenetur: ipsi autem ex ordine suscepto tenentur Ecclesiæ ministrare. Verbū autē Hug. intelligitur de illis qui nō habent vnde sustētentur.

Citatum in argu.

ARTIC. IIII.

Vtrum supra sacerdotalem ordinem debeat esse aliqua potestas Episcopalis. 166

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd supra sacerdotalem ordinem nō debeat esse aliqua potestas Episcopalis. Sicut enim in litera dicitur, *Ordo sacerdotalis ab Aaron sumpsit exordium: sed in veteri lege nullus erat supra Aaron: ergo nec in noua lege debet aliqua potestas esse supra sacerdotalem.

*Li. 4. Sent. distin. 24. §. 1. & Rabanus lib. 1. de insti. cleric. c. 6. & Isidorus lib. 2. de officijs Eccles. c. 7.

¶ 2 Præterea, Potestas ordinatur secundum actus: sed nullus actus sacerdotalis potest esse maior, quàm consecrare corpus Christi, ad quod est potestas sacerdotalis: ergo supra sacerdotalem potestatem non debet esse Episcopalis.

¶ 3 Præterea, Sacerdos in offerendo gerit figuram Christi in Ecclesia, qui se patri pro nobis obtulit. sed in Ecclesia nullus est maior Christo, quia ipse est caput Ecclesiæ: ergo vt prius.

SED contra, Potestas tanto est altior, quanto ad plura se extendit. Sed potestas sacerdotalis (vt Diony. † dicit) extendit se ad purgandum & illuminandum tantum; Epalis auté ad hoc, & ad perficiendú: ergo supra sacerdotalé potestaté debet esse Epalis.

c. 5. Eccles. Hierar. p. 1. titulo cótemplatio.

¶ Præterea, Diuina ministeria debét esse magis ordinata, quàm humana: sed humanorum officiorum ordo exigit, vt in quolibet officio præponatur vnus qui sit princeps illius officij: sicut præponitur militibus dux. Ergo & sacerdotibus debet aliquis præponi qui sit sacerdotú princeps. Et hic est Eps: ergo Epalis potestas debet esse supra sacerdotalé.

CONCLVSIO.

Oportuit in Ecclesia supra sacerdotalem ordinem, Episcopi potestatem esse, à qua sacerdos iurisdictionem susciperet, ad ligandum & soluendum.

Concil. Tridét. sessio. 23 de sacraméto ordin. can. 7.

RESPONDEO dicendú, quod sacerdos habet duos actus: vnum principalem, scilicèt consecrare corpus Christi: alterum, secundarium, scilicet præparare populú Dei ad susceptionem huius sacraméti, vt prius dictú est. Quantum autem ad primum actú potestas sacerdotis non dependet ab aliqua superiori, potestate nisi diuina: sed quátú ad secúdú, dependet ab aliqua superiori potestate, & humana. Omnis enim potestas quæ non potest exire in actum, nisi præsuppositis quibusdam ordinationibus, dependet ab illa potestate quæ illas ordinationes facit: sacerdos autem non potest absoluere & ligare nisi præsupposita prælationis iurisdictione, qua sibi subdátur illi quos absoluit. Potest autem consecrare quálibet materiá à Christo determinatam, nec aliud requiritur quantum est de necessitate sacramenti: quamuis ex quadam congruitate præsupponatur actus epalis in consecratione altaris & vestium & huiusmodi. Et ita patet, † quòd oporteat esse supra sacerdotalé potestatem epalem, quantú ad actum secundariú sacerdotis, non autem quantum ad primum.

Epiph. hæresi 75. contra Acrium, & Aug. de hæresibus ad Quodvult Deú, hæresi 53. to. 6.

AD primum ergo dicendum, ꝙ Aaron sacerdos fuit, & pontifex, id est, sacerdotum princeps: súpsit ergo sacerdotalis potestas ab ipso exordium inquantú fuit sacerdos sacrificia offerens, quod etiam minoribus sacerdotibus licebat: sed non ab eo, inquantum fuit pontifex, per quam potestatem poterat aliqua facere, vt ingredi semel in anno Sancta sanctorum, quæ alijs non licebat. Ad Heb. 9.

AD secundum dicendum, ꝙ quantum ad illum actum non est aliqua potestas superior, sed quantum ad alium, vt dictú est *. In cor. arti.

AD tertium dicendum, quòd sicut omnium rerum naturalium perfectiones præexistunt exempláriter in Deo, ita Christus fuit exemplar omnium officiorum ecclesiasticorum: vnde vnusquisq; minister Ecclesiæ, quantum ad aliquid, gerit typum Christi, vt ex littera patet: * & tamen ille est superior qui secundum maiorem perfectionem Christum repræsentat. Sacerdos auté repræsentat Christum in hoc quod per seipsum aliquod ministerium impleuit, sed Eps in hoc quod alios ministros instituit, & Ecclesiam fundauit. Vnde ad Epm pertinet mácipare aliquid diuinis officijs quasi cultum diuinum ad similitudinem

Dist. 24. lib. 4. Sétent. per totá dist.

tudinem Christi statuens:& propter hoc etiam Episcopus specialiter sponsus Ecclesiæ dicitur,sicut & Christus.

ARTIC. V.

167 *Vtrum Episcopatus sit ordo.*

AD QVINTVM sic proceditur.Videtur, ꝙ Episcopatus sit ordo. Primo,per hoc quod † Diony. assignat hos tres ordines ecclesiasticæ hierarchiæ, Episcopum,sacerdotem,& ministrum. * In littera etiam dicitur quòd est ordo Episcoporum quadripartitus.

†c.5.Ec. hierar. p.1.
*Lib.4. sent.dis. 24.para. M.

¶ 2 Præterea,Ordo nihil aliud est,quàm quidam potestatis gradus in spiritualibus dispensandis:sed Episcopi possunt dispensare aliqua sacramenta, quæ non possunt sacerdotes, sicut confirmationem & ordinem: ergo episcopatus est ordo.

c.cleros dist.21.

¶ 3 Præterea, In Ecclesia non est aliqua spiritualis potestas nisi ordinis vel iurisdictionis : sed ea quæ pertinent ad episcopalẽ potẽm, non sunt iurisdictionis, aliàs possent committi non Episcopo, qđ falsum est:ergo sunt potestatis ordinis ; ergo Episcopus habet aliquem ordinem, quem non habet sacerdos simplex, & sic episcopatus est ordo.

SED contra est,ꝙ vnus ordo nõ dependet à præcedenti quantum ad necessitatem sacramenti: sed episcopalis potestas dependet à sacerdotali, quia nullus potest recipere episcopalem potestatem, nisi prius habeat sacerdotalẽ ergo epatus non est ordo.

¶ Præterea, Maiores ordines non conferũtur nisi in sabbathis: sed episcopalis potestas traditur in dñicis: ergo non est ordo.

Leo papa 1.Episto.79. & est ad Diosco. Alexãd. & in Decretal. lib.1.ti. 11.

CONCLVSIO.

Episcopatus ordo esse dici potest, non quatenus sacramentum est ad Eucharistiam ordinatum,sed tantum vt est officiũ quoddam ad sacras & hierarchicas actiones.

RESPONDEO dicendũ, quòd ordo potest accipi dupliciter, Vno modo secundum ꝙ est sacramentum: & sic, vt prius dictum est *, ordinatur omnis ordo ad Eucharistiæ sacramentum: vnde cum Episcopus non habeat potestatem superiorem sacerdote, quantum ad hoc episcopatus non erit ordo. Alio modo potest considerari ordo, secundũ quod est officium quoddam respectu quarundam actionum sacrarum: & sic cum Eps habeat potestatẽ in actionibus hierarchicis respectu corporis mystici supra sacerdotem,episcopatus erit ordo : & secundum hoc loquuntur auctoritates inductæ *.

q.37.ar. 2.cor.ad 1.& art. 4. corp.
* In arg. 1.

Vnde patet solutio AD primũ.

AD secundum dicendum, ꝙ ordo prout est sacramentum imprimens characterem, ordinatur specialiter ad sacramentum Eucharistiæ, in quo ipse Christus continetur, quia per characterẽ ipsi Christo cõfiguramur:& ideo licet detur aliqua potestas spiritualis episcopo in sui promotione respectu aliquorum sacramentorum, non tamen illa potestas habet rationem characteris, & propter hoc episcopatus non est ordo, secundum quod ordo est sacramentum quoddam.

AD tertium dicendum,quòd potestas episcopalis non est tantum iurisdictionis,sed etiam ordinis,vt ex dictis patet:*secundum quod ordo communiter accipitur.

In cor. ar. & ar. præc. corp.

ARTIC. VI.

Vtrũ supra Episcopos possit esse aliquis superior in Ecclesia.

168 AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſupra Epiſcopos non poſſit eſſe aliquis ſuperior in Eccleſia. Quia omnes Epiſcopi ſunt Apoſtolorum ſucceſſores: ſed poteſtas quæ eſt data vni Apoſtolorum, ſcilicet Petro, Mar. 16. eſt data omnibus Apoſtolis, Ioã. 20. ergo omnes Epiſcopi ſunt pares, & vnus non eſt ſupra alium.

¶ 2 Præterea, Ritus Eccleſiæ magis debet eſſe conformis ritui Iudæorum quàm ritui Gentilium. Sed diſtinctio epiſcopalis dignitatis, & ordinatio vnius ſupra alium (vt in littera dicitur†) eſt à Gentilibus introducta: in veteri autem lege non erat: ergo nec in Eccleſia Epiſcopus vnus ſuper alium eſſe debet.

† lib. 4. Sent. diſt. 24. §. M.

¶ 3 Præterea, * Superior poteſtas non poteſt conferri per inferiorem, neque æqualis per æqualem: quia ſine vlla contradictione, quod minus eſt, à maiori benedicitur, Hebr. 7. vnde etiã ſacerdos non promouet Epiſcopum neque ſacerdotem, ſed Epiſcopus ſacerdotem. Sed Epiſcopus poteſt quemlibet Epiſcopum promouere: quia etiam Hoſtienſis Epiſcopus conſecrat Papam. Ergo epiſcopalis dignitas in omnibus eſt æqualis, & ſic vnus Epiſcopus non debet alij ſubeſſe vt in littera dicitur. †

* Decr. diſt. 21. cap. 7.

SED contra eſt, quòd legitur in concilio Conſtantinopolitano *: Veneramur ſecundum Scripturas & ſecundum Canonũ ſtatuta & definitiones, ſanctiſſimum antiquæ Romæ Epiſcopum primum eſſe & maximum Epiſcoporum, & poſt ipſum, Conſtantinopolitanũ Epiſcopũ: ergo vnus Epiſcopus eſt ſupra alium.

† Lib. 4. Sent. diſtin. 24. §. M.

* Conci. 8. Conſtantin. can. 21. & Refertur in Decretis diſt. 22. c. Definimus.

¶ Præterea, Beatus Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus dicit: vt membra maneamus in capite noſtro apoſtolico throno Romanorum pontificum, à quo noſtrũ eſt quærere, quid credere, & quid tenere debeamus, ipſum venerantes, ipſum rogantes pro omnibus quonia ipſius ſolius eſt reprehendere, corripere, ſtatuere, diſponere, ſoluere, & ligare, loco illius qui ipſum ædificauit: & nulli alij quod ſuum eſt plenum, ſed ipſi ſoli dedit cui omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tamquam ipſi Domino Ieſu Chriſto obediunt. Ergo Epiſcopi alicui ſubsũt etiã de iure diuino.

CONCLVSIO.

Rationi conſentaneũ eſt, vt ad Eccleſiæ vnitatem conſeruandam, ſupra poteſtatem Epiſcopalem (qua particularis Eccleſia regitur) ſit ſummi Pontificis poteſtas, qua vniuerſa regatur Eccleſia.

RESPONDEO dicendũ quòd vbicunque ſunt multa regimina ordinata in vnum, oportet eſſe aliquod vniuerſale ſupra particularia regimina, quia in omnibus virtutibus & artibus, vt dicitur in 1. †Ethi. eſt ordo ſecundum ordinem finium: bonũ autem commune eſt diuinius quã bonum ſpeciale; & ideo ſupra poteſtatem regitiuam, quæ* conie-ctat bonum ſpeciale, oportet eſſe poteſtatẽ regitiuam vniuerſalẽ† reſpectu boni communis, alias nõ poſſet eſſe colligatio ad vnum. Et ideo cũ tota Eccleſia ſit vnũ corpus, oportet ſi iſta vnitas debet conſeruari, quòd ſit aliqua poteſtas regitiua reſpectu totius Eccleſiæ ſupra poteſtatem epiſcopalem, qua vnaquæque ſpecialis Eccleſia regitur; & hæc eſt poteſtas Papæ; & ideo illi qui hanc poteſtatem negant, ſchiſmatici dicuntur, quaſi diuiſores vnitatis Eccleſiæ. Et inter Epm ſimplicem

† Lib. 1. c. 1. & 2.

* Alias communicat.

† Alias quæ communicat bonum vniuerſale.

plicem & papam sunt alij gradus dignitatum correspondentes gradibus vnionis; secundum quos vna congregatio vel communitas includit aliam: sicut communitas prouinciæ includit communitatem ciuitatis, & communitas regni communitatem vnius prouinciæ, & communitas totius mundi includit cõmunitatẽ vnius regni.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis omnibus Apostolis data sit communiter potestas ligandi & soluendi: tamen vt in hac potestate ordo aliquis significaretur; primo soli Petro data est; vt ostendatur quòd ab eo in alios ista potestas debeat descendere: propter quod etiam ei dixit singulariter, Confirma fratres tuos, & pasce oues meas: id est, loco mei (vt dicit Chrysost.) præpositus & caput esto fratrum, vt ipsi te in loco meo assumentes vbique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent, & confirmẽt.

AD secundum dicendũ, quòd ritus Iudæorum non erat diffusus in diuersis regnis & prouincijs, sed tantum in vna gente: & ideo non oportebat quòd sub eo qui habebat potestatem principalem, alij pontifices distinguerentur: sed Ecclesiæ ritus sicut & Gentilium per diuersas nationes diffunditur. Et ideo oportet quòd quantum ad hoc, magis Gentiliũ ritui quàm Iudæorum: Ecclesiæ status conformetur.

AD tertium dicendum, quòd potestas sacerdotis exceditur à potestate Episcopi, quasi à potestate alterius generis. Sed potestas Episcopi exceditur à potestate Papæ, quasi à potestate eiusdẽ generis: & ideo omnem actum hierarchicum, quem potest facere Papa in ministratione sacramentorum, potest facere Episcopus, non autem omnem actum, quem potest facere Episcopus, potest facere sacerdos in sacramentorum collatione. Et ideo quantũ ad eã quæ sunt Episcopalis ordinis, omnes Episcopi sunt æquales, & propter hoc, quilibet Episcopus alium potest consecrare.

ARTIC. VII.

Vtrum vestes ministrorum conuenienter sint in Ecclesia institutæ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd vestes ministrorum non conuenienter sint in Ecclesia institutæ. Ministri enim noui Testamenti magis tenentur ad castitatem, quàm ministri veteris: sed inter alias vestes ministrorum veteris Testamẽti erãt femoralia in signũ castitatis, ergo multo fortius esse debent inter vestes ministrorum Ecclesiæ. Exod. 28. & Leuit. 6. & 16.

¶ 2 Præterea, Sacerdotium noui Testamenti est dignius quàm sacerdotium veteris: sed veteres sacerdotes habebant mitras, quod est signũ dignitatis: ergo sacerdotes nouæ legis eas debẽt habere.

¶ 3 Præterea; Sacerdos est propinquior ordinibus ministrorum, quàm ordo Episcopalis. Sed Episcopi vtuntur vestibus ministrorum, * Dalmatica scilicet, quę est vestis diaconi: & tunica, quæ est vestis subdiaconi: Ergo multo fortius debent eis vti simplices sacerdotes. *Greg. l. 7. Epi. 111.

¶ 4 Præterea, In veteri lege Pontifex deferebat superhumerale, quod significabat onus Euangelij: vt dicit Beda † Hoc autem maxime Pontificibus nostris incumbit. Ergo debent habere superhumerale. †In tractatu de tabernaculo & vestibus sacerdotis.

¶ 5 Præterea, in rationali, quo vtebantur Pontifices veteris legis, scribebatur doctrina & veritas: sed veritas maxime in noua lege declarata est: ergo Pontificibus nouæ legis competit.

¶ 6 Præterea, Lamina aurea, in qua ſcriptum erat digniſſimũ nomen Dei, erat digniſſimum ornamentorũ veteris legis: ergo illud maxime debuit tranſferri in nouam legem.

¶ 7 Præterea, Ea quæ exterius geruntur in miniſtris Eccleſiæ, ſunt ſigna interioris poteſtatis: ſed Archiepiſcopus non habet alterius generis poteſtatem quàm Epiſcopus, vt dictum eſt: ergo non debet habere palliũ, quod non habent Epiſcopi.

¶ 8 Præterea, Poteſtatis plenitudo reſidet penes Romanum Pontificem: ſed ipſe non habet baculum: ergo nec alij Epiſcopi debent habere.

CONCLVSIO.

Omnibus Eccleſiæ miniſtris ad diuina exequenda officia, variæ ac multiplices aptatę ſunt veſtes, prout vnicuique conuenire iudicauit eccleſia, à ſpiritu ſancto edocta.

RESPONDEO dicẽdum, quòd veſtes miniſtrorũ deſignãt idoneitatem, quæ in eis requiritur ad tractandum diuina: & quia quædam ſunt quæ in omnibus requiruntur, & quædam requirũtur in ſuperioribus, quæ non ita exiguntur in inferioribus: ideo quędam veſtes ſunt omnibus miniſtris communes, quædam autem ſuperioribus tantum: & ideo omnibus miniſtris competit amictus humeros tegens, quo ſignificatur fortitudo ad diuina officia exequenda, quibus mancipantur: & ſimiliter alba, quæ ſignificat puritatem vitæ: & cingulum, quod ſignificat repreſſionẽ carnis. Sed ſubdiaconus vlterius habet manipulum in ſiniſtra, quo ſignificatur exterſio minimarum macularum: quia manipulus eſt quaſi ſudariũ ad extergendũ vultum. ipſi enim primo ad ſacra tractanda admittuntur. Habent etiam tunicã ſtrictam, per quam doctrina Chriſti ſignificatur: vnde & in veteri lege, in ipſa tintinnabula pendebant: ſubdiaconi enim primo admittuntur ad doctrinam nouæ legis annuntiandam, Sed diaconus habet amplius ſtolam in ſiniſtro humero, in ſignum, quòd applicatur ad miniſterium in ipſis ſacramentis. Et Dalmaticam (quæ eſt veſtis larga, ſic dicta, quia in Dalmaticis partibus primò vſus eius fuit) ad deſignandum quod ipſe primò diſpenſator ſacramẽtorum ponitur: ipſe enim sãguinem diſpenſat, in diſpenſationẽ autem largitas requiritur. Sed ſacerdoti in vtroque humero ponitur ſtola; vt oſtẽdatur quòd ei plena poteſtas diſpenſandi ſacramenta datur, non vt miniſtro alterius: & ideo ſtola deſcendit vſque ad inferiora. Habet etiam caſulam, quæ ſignificat charitatem: quia ipſe charitatis cõficit ſacramentum, ſcilicet Euchariſtiam. Sed Epiſcopis adduntur nouem ornamenta ſuprà ſacerdotes, quæ ſunt caligę, sãdalia, ſuccinctoriũ, tunica, dalmatica, mitra, chirothecæ, annulus, & baculus: quia nouem ſunt quæ ipſi ſupra ſacerdotes poſſunt, ſcilicet, clericos ordinare, virgines benedicere, baſilicas dedicare, clericos deponere, ſynodos celebrare, chriſma conficere, veſtes & vaſa conſecrare. Vel per caligas ſignificatur rectitudo greſſuũ. Per ſandalia, quę pedes tegunt: contẽptus terrenorum. Per ſuccinctorium, quo ſtola ligatur cum alba: amor honeſtatis. Per tunicam, perſeuerantia: quia Ioſeph tunicam talarem habuiſſe legitur quaſi deſcendentẽ vſque ad talos, per quos ſignificatur extremitas vitæ. Per dalmaticam, largitas in operibus miſericordiæ. Per chirothecas, cautela

in

in opere. Per mitram, scientia vtriusque Testamenti: vnde & duo cornua habet. Per baculum, cura pastoralis, qua debent colligere vagos, quod significat curuitas in capite baculi: sustentare infirmos, quod ipse stipes signat baculi: & pungere lentos, quod significat stimulus in pede baculi: vnde versus:

Collige, sustenta, stimula: vaga, morbida, lenta.

Per annulum, sacramenta fidei. qua ecclesia desponsatur Christo. Episcopi enim sunt in Ecclesia loco Christi. Sed vlterius Archiepiscopi pallium habent in signum priuilegiatæ potestatis: significat enim torquem auream quam solebant legitime certantes accipere.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ sacerdotibus veteris Legis indicebatur continentia illo tantum tempore quo ad suum ministeriũ accedebant: & ideo in signum castitatis tunc seruandæ, in sacrificiorũ oblatione fœminalibus vtebantur. Sed ministris noui Testamenti indicitur perpetua continentia; & ideo non est simile.

AD secundum dicendum, ꝙ mitra non erat signum alicuius dignitatis, fuit enim sicut quoddã galerum: vt Hieronymus * dicit: sed cydaris, quæ erat signum dignitatis, solis pontificibus dabatur, sicut & nunc mitra.

* In Epistola ad Fabiolã de veste sacerdo. parũ ante mediũ tom. 3.

AD tertium dicendum, quòd potestas ministrorum est in Episcopo sicut in origine, non autem in sacerdote; quia ipse non confert illos ordines: & ideo magis Episcopus, quàm sacerdos, vestibus ministrorum vtitur.

AD quartum dicendum, quòd loco superhumeralis vtuntur stola: quę ad idem significandum est, ad quod erat superhumerale.

AD quintum dicendum, quòd pallium succedit loco rationalis.

AD sextum dicendum, quòd pro illa lamina habet Pontifex noster crucem, vt Innoc. dicit; sicut pro feminalibus, habet sandalia; pro linea, albam; pro balteo, cingulum; pro podere, tunicam; pro ephod, amictum; pro rationali, pallium; pro cydari, mitram.

AD septimum dicendum, ꝙ quamuis non habeat * alterius generis potestatem, tamen eandem habet ampliorem: & ideo ad hãc perfectionẽ designandã, sibi palliũ datur, quo vndiq; circundat.

* Al. aliã genere.

AD octauum dicendum, quòd Romanus pontifex non vtitur baculo: quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quẽdam discipulum suum qui postea factus est Episcopus Treuerensis, & ideo in diœcesi Treuerensi Papa baculum portat, & non in alijs locis: vel etiam in signũ, quòd non habet coarctatam potestatem, quod curuatio baculi significat.

Papa cũr baculum non defert.

QVAEST. XLI.

De sacramento matrimonij † in quatuor articulos diuisa.

† Conc. Trident sessio. 24 de sacrãmẽto matrimonij.

POST hæc considerandum est de matrimonio. Et primo agendum est de eo, inquantum est in officium naturæ. Secundo, inquantum est sacramẽtum. Tertio, inquantum absolute, & secundum se consideratur.

¶ Circa primũ quærũt quatuor.

¶ Primo, utrum sit de iure naturali.

¶ Secundo, vtrum cadat sub præcepto.

¶ Trtio, vtrum eius actus sit licitus.

¶ Quarto, vtrum possit esse meritorius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum matrimonium sit de iure naturali. 170

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd matrimonium non sit natura-

Tho 4. di. 26. q. 1. art. 2.

turale. Quia ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit: sed in alijs animalibus est coniunctio sexuum absque matrimonio: ergo matrimonium non est de iure naturali.

¶ 2 Præterea, Id quod est de iure naturali, inuenitur in omnibus hominibus secundum quemlibet eorum statum. Sed matrimonium non fuit in quolibet statu hominum; quia sicut dicit Tullius in primo Rhetoricorum*; homines à principio syluestres erant; & tunc nemo sciuit proprios liberos, nec certas nuptias: in quibus matrimonium cõsistit: ergo non est naturale.

lib. 1. de Inuent. circa pricipium.

¶ 3 Preterea, Naturalia sunt eadem apud omnes: sed non eodé modo est matrimonium apud omnes, cum pro diuersis legibus diuersimode matrimonium celebretur: ergo non est naturale.

¶ 4 Præterea, Illa sine quibus potest saluari naturæ intentio, non videntur esse naturalia: sed natura intendit conseruationem speciei per generationem, q̃ potest esse sine matrimonio, vt patet in fornicarijs: ergo matrimonium non est naturale.

SED contra est, quod in principio Digestorum dicitur †: Ius naturale est maris & fœminæ coniunctio, quam nos matrimonium appellamus.

¶ Præterea, Philosophus in 8. Ethic.* dicit, quòd homo magis est naturaliter coniugale animal, quàm politicum: sed homo est naturaliter animal policitum & gregale, vt ipse dicit †: ergo naturaliter est coniugale, & sic coniugiũ siue matrimoniũ est naturale.

In digesto veteri lib. 1. titulo 1. lege. 1.

*li. 8. c. 12. à medio.

†Aristoteles 8. Ethic. c. 12. à medio.

CONCLVSIO.

Matrimonium de iure natura. vel naturale est, non quia sit à natura, sed quia ad ipsum propter bonum prolis, & mutuum fidele obsequium, maxime natura inclinat.

RESPONDEO dicendũ, quòd aliquid dicitur esse naturale dupliciter. Vno modo sicut ex principijs naturæ ex necessitate causatum, vt moueri sursum est naturale igni: & sic matrimonium non est naturale, nec aliquid eorum quæ* mouente libero arbitrio complentur. Alio modo dicitur naturale, ad quod natura inclinat, sed mediante libero arbitrio completur, sicut † actus virtutum dicuntur naturales: & hoc modo matrimonium est, naturale, quia ratio naturalis ad ipsum inclinat dupliciter. Primo quantum ad principalem eius finem, qui est bonum prolis. Non enim intendit natura solum generationem prolis: sed etiam traductionem & promotionem vsque ad perfectum statum hominis: inquantum homo est, qui est virtutis status. Vnde secundũ Philosophum* tria à parentibus habemus, scilicet esse, nutrimentum & disciplinam: Filius autem à parente educari & instrui non posset, nisi determinatos & certos parentes haberet; quod non esset nisi esset aliqua obligatio viri ad mulierem determinatam, quæ matrimonium facit. Secundo quantum ad secundarium finem matrimonij, qui est mutuum obsequiũ sibi à coniugibus in rebus domesticis impensum. Sicut enim naturalis ratio dictat, vt homines simul cohabitent, quia vnus non sufficit sibi in omnibus quę ad ipsam vitam pertinent, ratione cuius dicitur homo naturaliter politicus: ita etiam eorum quibus indigetur ad humanam vitam, quædam opera sunt competentia viris, quædam mulieribus. Vnde natura monet vt sit quædam viri ad mulierem associatio, in qua est

Alias mediante.

†Al. virtutes.

lib. 8. Ethi. c. 12 à medio &c. 11. circa pricipium.

est matrimonium. Et has duas causas ponit Philosophus in octauo Ethicor *.

l.8.Ethi c.c.12. à medio illius.

AD primum ergo dicendum, quòd natura hominis ad aliquid inclinat dupliciter. Vno modo, quia est conueniens naturæ generis, & hoc est commune omnibus animalibus. Alio modo, quia est conueniens naturæ differentiæ: qua species humana abundat à genere, inquantum est rationalis, sicut est actus prudétiæ, vel temperantiæ: & sicut natura generis, quamuis sit vna in omnibus animalibus, non tamen eodé modo est in omnibus: ita etiam non inclinat eodem modo in omnibus, sed secundum quod vnicuique competit. Ad matrimonium ergo inclinat natura hominis ex parte differentiæ, quantum ad rationem secundam assignatam: vnde Philosophus * hanc rationem assignat in hominibus supra alia animalia. Sed quantum ad rationem primam inclinat ex parte generis: vnde dicit, quod filiorum procreatio communis est omnibus animalibus. Tamen ad hoc non inclinat natura eodem modo in omnibus animalibus, quia quædam animalia sunt quorum filij nati, statim possunt sufficienter sibi victum quærere, vel ad quorú sustentationem mater sufficit: & in his non est aliqua maris ad fœminam determinatio. In illis autem, quorum filij indigent vtriusque sustentatione, sed ad paruum tempus, inuenitur aliqua determinatio quantum ad tempus illud: sicut in auibus quibusdam patet: sed in homine, quia indiget filius cura parentum vsque ad magnum tempus, est maxima determinatio masculi ad fœminam, ad quam etiam natura generis inclinat.

lib.8.Ethic.c. 12. à medio. & l. 1. Polit. c.1. circa medium.

AD secundum dicendum, quod verbum Tullij*potest esse verum quantum ad aliquam gentem, si tamen accipiatur principiú proximum illius gentis, per quod ab alijs gentibus est distincta: quia non in omnibus perducitur ad effectú id, ad quod naturalis ratio inclinat. Non autem est verum, vniuersaliter: quia à principio humani generis, sacra Scriptura recitat fuisse coniugia.

citatum in arg. 2

AD tertium dicendum, quòd secundú Philosophú in 7. Ethi*. Natura humana non est immobilis sicut diuina: & ideo diuersificantur ea quæ sunt de iure naturali, secundum diuersos status & conditiones hominum: quamuis ea quæ sunt in rebus diuinis, naturaliter nullo modo varientur.

li.7. Ethic. nó procul à fine lib.

AD quartum dicendum, quòd natura non tantum intendit esse, in prole, sed etiam perfectum esse: ad quod exigitur matrimoniú, vt ex dictis*patet.

Art. præ ced. in corp.

ARTICVLVS II.

Vtrú matrimonium cadat sub præcepto.

171

Thomas vbi supra ar. 2

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt, quòd matrimonium adhuc maneat sub præcepto. Quia præceptum obligat, quãdiu non reuocatur: sed prima institutio matrimonij fuit sub præcepto, vt in litera*dicitur: nec vnquã hoc præceptum legitur reuocatum, imo confirmatum. Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet: ergo adhuc matrimonium est sub præcepto.

* In 4. Sent. di. 26. §. C.

¶ 2 Preterea, Præcepta iuris naturalis secundum omne tẽpus obligãt: sed matrimonium est de iure naturali, vt dictum*est: ergo, & cætera.

Art. præ ced.

¶ 3 Præterea, Bonum speciei est melius, quàm bonum indiuidui: quia bonum gentis est diuinius, quàm bonum vnius hominis, vt dicitur in 1. Ethic*. Sed p̃ceptum primo homini datum ad conse-

Lib. 1. c. 2. circa finem illius.

conse-

conseruationem indiuidui per actum nutritiuæ, adhuc obligat: ergo multo magis præceptum de matrimonio, quod pertinet ad cõseruationem speciei.

¶ 4 Præterea, Vbi manet eadem ratio obligans, eadem obligatio manere debet, sed propter hoc obligabantur homines ad matrimonium antiquo tempore, ne multiplicatio humani generis cessaret: cùm ergo hoc idem sequať, si quilibet libere potest à matrimonio abstinere, videtur, ꝙ matrimonium sit in præcepto.

SED contra est, quod dicitur 1. Cor. 7. Qui non iungit matrimonio virginem suam, melius facit, scilicet, quàm qui iungit: ergo contractus matrimonij nunc non est sub præcepto.

¶ Preterea, Nulli debetur premium pro transgressione præcepti: sed virginibus debetur speciale præmium, scilicet aureola: ergo matrimonium non est sub præcepto.

CONCLVSIO.

Non tenentur homines ex præcepto ad contrahendum matrimonium, cum vitam contemplatiuam impediat, cui tamẽ aliquos, ad humanæ multitudinis perfectionem vacare oportet.

RESPONDEO dicendum, quòd natura inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, sicut ad id quod est necessariũ ad perfectionem vnius: & talis inclinatio quẽlibet obligat, quia naturales perfectiones omnibus sunt communes. Alio modo inclinat ad aliqd quod est necessarium ad perfectionem multitudinis: & cum multa sint huiusmodi, quorum vnum impedit aliud, ex tali inclinatione non obligatur quilibet homo per modum præcepti: aliàs quilibet homo obligaretur ad agriculturam & ædificatoriam, & ad huiusmodi officia, quæ sunt necessaria communitati humanæ. Sed inclinationi naturæ satisfit, cũ per diuersos diuersa de predictis cõplentur. Cum ergo ad perfectionem humanæ multitudinis sit necessarium aliquos contemplatiuæ vitæ inseruire, quæ maxime per matrimonum impeditur: inclinatio naturæ ad matrimonium non obligat per modum præcepti, etiam secundum Philosophos. Vnde Theophrastus * probat, ꝙ sapienti non expedit nubere. Id ex illo refert Hieron, li. 1. contra Iouinianum in fo. 2. ante finẽ 1. tom.

AD primum ergo dicendum, quòd præceptum illud non est reuocatum, nec tamen obligat vnũquemque ratione iam dicta †: nisi illo tempore quo paucitas hominum exigebat, vt quilibet generationi vacaret. † In cor huius ar.

AD secundum ET tertium patet solutio ex dictis *. * In hoc art.

AD quartum dicendum, quòd natura humana communiter ad diuersa officia & actus inclinat, vt dictum est †: sed quia est diuersimode in diuersis, secundũ quod indiuiduatur in hoc vel in illo, vnum magis inclinat ad vnum illorum officiorum: & aliud magis ad aliud; ex diuersitate complexionum diuersorum indiuiduorum. Et ex hac diuersitate simul cum diuina prouidentia, quæ omnia moderatur, * conuenit, quòd vnus eligat vnum officiũ, vt agriculturam: alius, aliud: & sic etiam contingit quòd quidam eligant matrimonialem vitam, & quidam contemplatiuam. Vnde nullũ periculum imminet. † In cor art. Al. contingit.

ARTIC. III.

Vtrum actus matrimonij sit licitus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd actus matrimonialis sem per

per sit peccatũ. Dicitur enim 1. Cor. 7. Qui nubunt, sint tanquam non nubentes: sed non nubentes non * habent actum matrimonialem: ergo etiam nubentes peccant in actu illo.

Al. exercent.

¶ 2 Præterea, Isa. 59. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum. Sed actus matrimonialis diuidit hominem à Deo, vnde Exo 19. præcipitur populo, qui debebat Deũ videre, ꝙ non accederet ad vxores suas. Et Hiero✝. dicit, quòd in actu matrimoniali Spiritus sanctus prophetarum corda non tangit. Ergo est iniquitas.

InEpist. de monogamia à medio illius, to. 1.

¶ 3 Præterea, Illud quod secundum se est turpe, nullo modo potest bene fieri: sed actus matrimonialis semper habet concupiscentiam adiunctam, quæ semper turpis est: ergo semper est peccatum.

¶ 4 Præterea, Nihil excusatur nisi peccatum: sed actus matrimonialis indiget excusari per bona matrimonij, vt Magister dicit: * ergo est peccatum.

Lib. 4. sent. di. 31. §. F.

¶ 5 Præterea, De similibus semper idem est iudicium: sed concubitus matrimonialis est eiusdem speciei cum actu adulterij, quia ad idem terminatur, scilicet speciem humanam: ergo cùm actus adulterij sit peccatum, & actus matrimonij similiter.

¶ 6 Præterea, Superfluitas in passionibus corrumpit virtutem. Sed semper in actu matrimoniali est superfluitas delectationis, adeò vt absorbeat rationem, quæ est principale hominis bonum: vnde Philoso. dicit in 7. Ethic. * quòd impossibile est hominẽ aliquam in ipsa intelligere: ergo actus matrimonialis semper est peccatum.

Lib. 7. eth. c. 11 circa fi.

SED CONTRA 1. Cor. 7. dicitur. Si nupserit virgo, nõ peccauit, & 1. Tim. 5. Volo iuniores nubere, filios procreare: sed procreatio filiorum non potest * esse sine carnali coniunctione: ergo actus matrimonialis non est peccatum, aliàs Apostolus non voluisset illud.

*Al. fieri.

¶ Præterea, Nullum peccatum est in precepto: sed actus matrimonialis est in præcepto, 1. Cor. 7. Vxori vir debitum reddat: ergo non est peccatum.

CONCLVSIO.

Cũ ad prolis procreationẽ sit ipsum matrimoniũ institutũ, actus ipsius semper licitus est.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ supposito, quòd natura corporalis sit à Deo bona instituta: impossibile est dicere, quòd ea quæ pertinent ad conseruationem naturæ corporalis, & ad quæ natura inclinat, sint vniuersaliter mala. Et ideo cum inclinatio sit naturæ ad prolis procreationẽ, per quam natura speciei conseruatur: impossibile est dicere quòd actus quo procreatur proles, sit vniuersaliter illicitus, vt in eo medium virtutis inueniri nõ possit: nisi ponatur secundum quorũdam insaniam, quòd res corruptibiles creatæ sunt à malo Deo, ex quo forte deriuatur illa opinio q̃ in litera tangitur, & ideo est pessima hæresis.

AD primum ergo dicendum, quòd Apostolus in verbis illis non prohibuit matrimonij actũ: sicut nec rerum possessionem, cũ dixit, qui vtuntur hoc mundo, sint quasi non vtentes; sed in vtroque fruitionem prohibuit: quod patet ex ipso modo loquendi. Non enim dixit, sint non vtẽtes, vel, non habentes: sed, quasi non vtentes, vel, non habentes.

AD secundum dicendum, ꝙ Deo coniungimur & secundum ha-

habitum gratiæ, & secundū actū contemplationis & amoris. Quod ergo primam coniunctionem separat, semper est peccatum, non semper autem quod secundam: quia aliqua occupatio licita circa res inferiores animum distrahit, vt actu Deo coniungi non sit idoneus: & hoc præcipue accidit in carnali coniunctione, in qua detinetur mens propter delectationem intensam. Et propter hoc illis quibus competit diuina contemplari, aut sacra tractare, indicitur pro tempore illo abstinentia ab vxoribus: & secundum hoc etiam dicitur, quod Spiritus sanctus, quantum ad actum reuelationis secretorum, non tangebat mentes Prophetarum in vsu matrimonij.

AD tertium dicendum, quòd turpitudo illa concupiscentiæ, quæ actum matrimonialem semper cōcomitatur, non est turpitudo culpæ, sed pœnæ ex peccato primo proueniens; vt scilicet inferiores vires & membra corporis, rationi non obediant. Et propter hoc ratio non sequitur.

AD quartum dicēdum. quòd illud propriè excusari dicitur quod aliquam similitudinem mali habet, & tamen non est malum, vel non tantum quantum apparet; quia quædam excusātur à toto, quædam à tanto: & quia actus matrimonialis propter corruptionem concupiscentiæ, habet similitudinē actus inordinati: ideo per bona matrimonij excusatur à toto, vt non sit peccatum,

AD quintum dicendum, quòd quamuis sint idem specie naturæ, tamen differunt in specie moris, quam vna circunstantia variat, scilicet accedere ad suā vel non suam: sicut etiam occidere hominem per violentiam vel per iustitiam facit diuersam speciem moris, quamuis sit vna species naturæ; & tamen vnum est licitum, aliud illicitum.

AD sextum dicendum, quòd superfluitas passionis, quæ virtutem corrūpit, non solum impedit rationis actum: sed etiam tollit rationis ordinem, quod non facit delectationis intensio in actu matrimoniali: quia etsi tunc non ordinetur homo, tamen est à ratione præordinatus.

ARTIC. IIII.

Vtrum actus matrimonij sit meritorius. 173

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd actus matrimonialis non sit meritorius. Chrysost †. enim dicit super Matth. Matrimonium etsi vtentibus se pœnam non inferat, mercedem tamen non præstat: sed meritum respectu mercedis dicitur: ergo actus matrimonialis non est meritorius. (Thomas vbi supra, a.4. †Hom.1. in opere imperfecto, sup illud. Cum esset desponsata, tom. 3.)

¶ 2 Præterea, Illud quod est meritorium dimittere, nō est laudabile: sed laudabilis est virginitas, per quam matrimonium dimittit: ergo matrimonialis actus non est meritorius.

¶ 3 Præterea, Qui vtitur indulgentia sibi facta, beneficio recepto vtitur: sed ex hoc, quòd alicui præstatur beneficium, non meretur: ergo actus matrimonialis non est meritorius.

¶ 4 Præterea, Meritum in difficultate consistit, sicut & virtus: sed actus matrimonialis non habet difficultatem, sed delectationem: ergo non est meritorius.

¶ 5 Præterea, Illud quod nō potest fieri sine peccato veniali nunquam est meritorium, quia non potest homo simul mereri & demereri: sed in actu matrimoniali semper est peccatum veniale, quia etiā primus motus in huiusmodi delectationem est peccatum veniale: ergo actus præ

dictus

dictus nõ potest esse meritorius.

SED cõtra, Omnis actus quo impletur præceptum, est meritorius, si ex charitate fiat. sed actus matrimonialis est huiusmodi, q̃a dicitur 1. Corinth. 7. Vxori vir debitum reddat: ergo, &c.

¶ Præterea, Omnis actus virtutis est meritorius: sed actus p̃dictus est actus iustitiæ, quia dicitur redditio debiti: ergo est meritorius.

CONCLVSIO.

Actus matrimonialis sẽper meritorius est, si ad ipsum homines religionis vel iustitiæ virtute inducantur.

173 Thomas vbi su-pra, a. 4. *Hom. 1. in opere imperfecto, sup illud. Cum esset desponsata. tom. 3.

RESPONDEO dicendũ, quòd cùm nullus actus ex deliberata voluntate procedens sit indifferens, vt in secundo libro dictum est; actus matrimonialis semper est peccatum: vel meritorius; in eo, qui gratiam habet. Si enim ad actum matrimonialẽ virtus inducat; vel iustitiæ, vt debitum reddat; *vel religionis; vt proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius. Si autem moueat libido sistens intra bona matrimonij, vt scilicet nullo modo ad aliam accedere vellet; est peccatum veniale: si autem extra bona matrimonij efferatur, vt scilicet cum quacunque muliere idem facere proponeret; est peccatum mortale. Natura autem mouere nõ potest, quin vel ordinetur ratione; & sic erit motus virtutis: vel nõ ordinetur; & sic erit motus libidinis.

Vide August. de bono cõiug. cap. 6. & 17. tom. 7.

AD primum ergo dicendum, quòd radix merendi quantum ad præmium substantiale, est ipsa charitas; sed quantũ ad aliquod accidentale præmium, ratio meriti cõsistit in difficultate actus, & sic actus matrimonij non est meritorius, sed primo modo.

AD secundum dicendum, quòd homo põt mereri; & in minoribus bonis, & in maioribus: vnde quando aliquis minora bona dimittit, vt maiora faciat; laudandus est, à minus meritorio actu discedens.

AD tertium dicendum, quòd indulgentia quãdoque est de minoribus malis; & sic indulgetur actus matrimonij prout ad ipsum mouet libido intra terminos matrimonij consistens, sic enim est veniale peccatum. Sed prout ad ipsum mouet virtus, sic est meritorius; & non habet indulgentiã nisi secundum quod est indulgẽtia de minoribus bonis, quæ idẽ est quod concessio. Nec est incõueniens, quòd ille qui tali concessione vtitur, mereatur: quia bonus vsus beneficiorum Dei meritorius est.

De hac indulgẽtia Apostol. 1. Cor. 7.

AD quartum dicendũ, quòd difficultas laboris requiritur ad meritum prẽmij accidẽtalis: sed ad meritum præmij essentialis, requiritur difficultas consistens in ordinatione medij: & hoc est etiam in actu matrimoniali.

AD quintum dicendum, quòd primus motus secundum quod dicitur peccatum veniale, est motus appetitus in aliquod inordinatum delectabile, quod non est in actu matrimoniali: & ideo ratio non sequitur.

QVAEST. XLII.

De matrimonio, inquantum est sacramentum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de matrimonio, inquantum est sacramẽtũ.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum sit sacramentũ.

¶ Secundo, vtrum debuerit institui ante peccatum.

¶ Tertio, vtrũ conferat gratiã.

¶ Quarto, vtrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonij.

ARTIC. PRIMVS.

Vtrum matrimonium sit sacramentum.

174 Tho. vbi supra, artic. 1. & sequent. Concil. Triden. sessio 24. de sacramen. matri. can. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd matrimonium non sit sacramentum. Omne enim sacramẽtum nouæ legis habet aliquã formam, quæ est de essentia sacramẽti: sed benedictio, quæ fit per sacerdotes in nuptijs, nõ est de essentia matrimonij: ergo non est sacramentum.

Lib. 1. de sacram. parte 9. c. 1. non longe à princip.

¶ 2 Præterea, Sacramentum secundum Hugo, *est materiale elementum: sed matrimonium non habet pro materia aliquod materiale elementum: ergo non est sacramentum.

¶ 3 Præterea, Sacramenta habent efficaciam ex passione Christi: sed per matrimonium non cõformatur homo passioni Christi, quæ fuit pœnalis: cũ habeat delectationem adiunctam: ergo non est sacramentum.

¶ 4 Præterea, Omne sacramẽtum nouæ legis efficit, quod figurat, sed; matrimonium non efficit coniũctionem Christi & Ecclesiæ, quam significat: ergo matrimonium non est sacramentum.

¶ 5 Præterea, In alijs sacramentis est aliquid, quod est res & sacramentum: sed hoc non potest inueniri in matrimonio, cum non imprimat characterem, aliàs non iteraretur: ergo non est sacramentum.

SED contra est quod dicitur Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est: ergo &c.

¶ Præterea, Sacramentum est sacræ rei signum: sed matrimoniũ est huiusmodi: ergo, &c.

CONCLVSIO

Cùm matrimonium per sensibilia signa sanctitatis remedium contra peccatum homini exhibeat, sacramentũ est.

RESPONDEO dicendũ, quòd sacramentum importat aliquod remedium sanctitatis homini, cõtra peccatum, exhibitum per sẽsibilia signa: vnde cùm hoc inueniatur in matrimonio, inter sacramenta computatur. Tho. in 4. dist. 1. q. 1. arti. 1.

AD primum ergo dicendum, quòd verba quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma huius sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale.

AD secundum dicendum, ꝙ sacramentum matrimonij perficitur per actum eius, qui sacramento illo vtitur, sicut pænitẽtia: & ideo sicut pænitentia non habet aliam materiam, nisi ipsos actus sensui subiectos, qui sunt loco materialis elementi: ita est de matrimonio.

AD tertium dicendum, quòd quamuis matrimonium non conformetur passioni Christi quantum ad pœnam, conformatur tamen ei quantum ad charitatem, per quã pro Ecclesia sibi in spõsam coniungenda, passus est.

AD quartum dicendũ, quòd vnio Christi ad Ecclesiam non est res contenta in hoc sacramẽto: sed res significata & non contenta; & talem rem nullum sacramentum efficit. Sed habet aliam contentã rem & significatã, quã efficit, vt dicetur, *†Magister autem ponit rem non contentam, quia erat huius opinionis, quòd non haberet rem aliquam contẽtam. In seq. solut. † Lib. 4. sentent. stist. 26. §. G.

AD quintum dicendũ, quòd etiam in hoc sacramento sunt illa tria: quia sacramenta tantum

sunt

sunt, actus exterius apparentes; sed res & sacramentum est obligatio quæ innascitur viri ad mulierem, ex talibus actibus; sed res vltima contenta, est effectus huius sacramenti, non contenta autem est res, quam Magister † determinat.

Lib.4. sentent. dist. 26. §.G.

Tho.in 4.dist.1. q.1.arti. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium debuerit institui ante peccatum.

175 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd matrimonium nō debuerit institui ante peccatum. Quia illud quod est de iure naturali, non indiget institutione: sed matrimonium est huiusmodi, vt ex dictis* patet: ergo non debuit institui.

Quæst. 91.ar.1.

¶ 2 Præterea, Sacramenta sūt quædam medicinæ contra morbum peccati: sed medicina non ꝑparatur nisi morbo: ergo ante peccatum non debuit institui.

¶ 3 Præterea, Ad idem institutio vna sufficit: sed matrimonium fuit institutum etiam post peccatū, vt in litera dr̃: * ergo ante peccatū non fuit institutū.

Lib.4. sentent. dist. 26. §.B.&C.

¶ 4 Præterea. Institutio sacramenti debet esse à Deo. Sed ante peccatum verba quæ ad matrimonium pertinent, non sunt determinatè dicta à Deo, sed ab Adā: illa autem verba, quæ Deus dixit: *Crescite & multiplicamini, dicta sunt brutis etiam, in q̄bus non est matrimonium: ergo matrimonium non fuit institutum ante peccatum.

Genes.1.

¶ 5 Præterea, *Matrimonium est sacramentum nouæ legis: sed sacramenta nouæ legis à Christo initiū sumpserunt: ergo non debuit ante peccatum institui.

Concil. Florent. in doctr. 2. de sacramen.

In seq. solut. Lib.4. sentent. dist. 26. §.G.

SED contra est, quòd dicitur Matth. 19. Non legistis, quia qui fecit homines ab initio masculum & fœminam fecit eos?

¶ Præterea, Matrimonium est institutum ad procreationē prolis: sed ante peccatum erat necessaria homini procreatio prolis: ergo ante peccatum debuit matrimonium institui.

CONCLVSIO

Matrimonium, vt est in officiū naturæ, institutū fuit à Deo, ante peccatum: vt remedium verò, post peccatum fuit institutum.

RESPONDEO dicendū, quòd natura inclinat ad matrimonium, intendens aliquod bonum: quod quidem variatur secūdum diuersos hominum status, & ideo oportet, quòd secundum illud bonum, diuersimodè in diuersis statibus hominum instituatur, & ideo matrimonium, secundum quod ordinatur ad procreationem prolis, quæ erat necessaria etiam peccato non existente: institutum fuit ante peccatum: secundum autem quod remedium præbet contra vulnus peccati, institutum fuit post peccatum tēpore legis naturæ: secundum autem determinationem personarū institutioné habuit in lege Moysi; sed secundum quod repræsentat mysterium coniunctionis Christi & Ecclesiæ, institutionem habuit in noua lege, & secundum hoc est sacramentum nouæ legis. Quantum verò ad alias vtilitates quæ ex matrimonio consequunt, sicut est amicitia, & mutuum obsequium sibi à coniugibus impensum, habet institutionem in lege ciuili. Sed quia de ratione sacramenti est, quòd sit signum & remedium, ideo quantum ad medias institutiones competit ei ratio sacramenti: sed quantum ad primam institutionem competit ei, quòd sit in officium naturæ; quantum verò ad vltimam, quòd sit in officium ciuilitatis.

AD primum ergo dicendum, quòd illa quæ in communi sunt de iure naturali, indigent institutione quantum ad eorum determinationé, quæ diuersimodè competit secundum diuersos status; sicut de iure naturali est, ꝙ maleficia puniantur, sed quòd talis pœna tali culpæ apponatur, per determinationem iuris positiui fit.

AD secundum dicendũ, quòd matrimonium non est tantum in remedium contra peccatum, sed principaliter est in officium naturæ: & sic institutum fuit ante peccatum, non autem prout est in remedium.

AD tertium dicendum, quòd secundum diuersa quæ oportet in matrimonio determinari, non est inconueniens, quòd diuersas habuerit institutiones: & sic illa diuersa institutio non est eiusdé secundum idem.

AD quartum dicendũ, quòd matrimonium ante peccatum institutũ fuit à Deo quando homi-
Genes.1 ni mulierem de costa formauit in adiutorium, & dixit eis: Crescite & multiplicamini: quod quamuis etiam alijs animalibus dixerit: non tamen per ea, eodem modo implendum fuit, sicut per homines. Adam verò illa verba protulit à Deo inspiratus, vt intelligeret matrimonij institutionem à Deo factam.

AD quintum dicendũ, quòd quantum ad hoc quod matrimonium est sacramentum nouæ le-
In corp. art. gis, non fuit ante Christum institutum, vt ex dictis patet.*

ARTICVLVS III.

Vtrum matrimonium conferat gratiam.

176 D TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd matrimonium non confe-
rat gratiam. Quia secundũ Hug.* sacramenta ex sanctificatione inuisibilem gratiam conferunt: sed matrimonium non habet aliquam sanctificationem, quæ sit de essentia eius: ergo non confertur gratia in ipso.

Lib.1.de sacram. P.9.c.1. Concil. Tridét. sess. 24. in princip. §. Gratiam vero.

¶ 2 Præterea, Omne sacramẽtum conferens gratiam, confert ipsam ex materia & forma sua. Sed actus qui sũt materia in hoc sacramento, non sunt causa gratiæ: quia hoc esset Pelagiana hæresis, scilicet, quòd actus nostri sint causa gratiæ: verba etiam exprimentia consensum non sunt causa gratiæ, nam ex eis non fit aliqua sanctificatio. Ergo in matrimonio nullo modo gratia datur.

¶ 3 Præterea, Gratia ordinata contra vulnus peccati est necessaria omnibus habentibus vulnus illud: sed in omnibus inuenitur concupiscentiæ vulnus: si ergo in matrimonio daretur gratia contra vulnus concupiscentiæ, deberent omnes homines matrimonium contrahere; essetque stultum valde à matrimonio abstinere.

¶ 4 Præterea, Infirmitas non accipit medicamentum ab eo, à quo accipit intentionem: sed per matrimonium concupiscentia accipit intensionem, quia sicut dicit Philosophus in 3. Ethic.* insatiabilis est concupiscentiæ appetitus, & per operationem congruam augetur. ergo videtur, ꝙ in matrimonio non conferatur remedium gratiæ contra concupiscentiam.

Li.3. nõ multum remote à fine libri.

SED contra, Definitio & definitum debent conuerti: sed in definitione sacramẽti ponitur* causalitas gratiæ: ergo cum matrimonium sit sacramentum, erit gratiæ causa.

*Tho.in 4. disti. 1. q. 1. artic. 1. q. 3. & sequen.

¶ Præterea, Aug. † dicit, ꝙ matrimonium est ægrotis in reme-

† In libro de bono viduitatis c.8. circa finé, tom.4. & de Genesi ad liter. li. 9. cap.7. tom.3.

medium: sed non est in remediũ, nisi inquantum aliquam efficaciã habet: ergo habet aliquid efficaciæ ad reprimendam concupiscẽtiam. Sed concupiscentia non reprimitur nisi per gratiam: ergo in ipso confertur gratia.

CONCLVSIO.

Matrimoniũ, quod in fide Christi contrahitur, habet quòd gratiam conferat, ad ea operanda adiuuantem, quæ in matrimonio requiruntur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ circa hoc fuit triplex opinio. Qnidam enim dixerunt, ꝙ matrimoniũ nullo modo est causa gratiæ, sed est tantum signum. Sed hoc non potest stare, quia secundum hoc, in nullo abundaret à sacramentis veteris legis; vnde nõ esset aliqua ratio, quare sacramẽtis nouæ legis annumeraretur; ꝙ enim remedium præbeat satisfaciendo concupiscentiæ, ne* deinceps ruat, dum nimis arctatur, habuit etiam in veteri lege ex ipsa natura actus. Et ideo alij dixerunt, ꝙ confertur ibi gratia in ordine ad recessum à malo: quia excusatur actus à peccato, qui sine matrimonio peccatum esset. Sed hoc esset nimis parum, quia hoc etiam in veteri lege habuit: & ideo dicunt, ꝙ facit recedere à malo inquantum constringit cõcupiscentiam, ne extra bona matrimonij feratur: non autem per gratiam illam fit aliquod auxilium ad bene operandum. Sed hoc non potest stare: quia eadem gratia est quæ impedit peccatũ, & quæ ad bonum inclinat; sicut idem calor qui aufert frigus, & qui calefacit. Vnde alij dicunt, quòd matrimonium inquantum in fide Christi contrahitur, habet vt conferat gratiam adiuuantem ad illa operanda, quæ in matrimonio requiruntur: & hoc probabilius est. Quia vbicunque datur diuinitus aliqua facultas, dantur etiam auxilia, quibus homo conuenienter vti possit facultate illa: sicut patet, ꝙ omnibus potentijs animæ respõdent aliqua membra corporis, quibus in actum exire possint. Vnde cum in matrimonio detur homini ex diuina institutione facultas vtẽdi sua vxore ad procreationem prolis, datur etiam gratia sine qua id conuenienter facere non possit: sicut etiam de potestate ordinis supra dictum est, * & sic ista gratia data est vltima res cõtenta in hoc sacramento.

Al. in præceps

Q.35.artic. 1. corp.

AD primum ergo dicendum, ꝙ sicut aqua baptismi habet, ꝙ corpus tangat & cor abluat, ex tactu carnis Christi: ita matrimonium hoc habet ex hoc, quòd Christus sua passione illud repræsentauit, & non principaliter ex aliqua sanctificatione sacerdotis.

AD secundum dicendum, ꝙ sicut aqua baptismi cum forma verborum non operatur immediate ad gratiam, sed ad characterẽ: ita actus exteriores & verba exprimentia consensum, directè faciunt nexum quendam, qui est sacramentum matrimonij: & huiusmodi connexus ex virtute diuinæ institutionis dispositiuè operatur ad gratiam.

AD tertium dicendum, quòd ratio illa procederet, nisi contra concupiscentiæ morbum posset aliquod efficacius remedium adhiberi: adhibetur autẽ maius remedium per opera spiritualia & carnis mortificationem ab illis qui matrimonio non vtuntur.

AD quartum dicendũ, quòd contra concupiscentiam potest pstari remediũ dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius concupi-

 scentiæ.

scentiæ, vt reprimatur in sua radice: & sic remedium præstat matrimonium per gratiam, quæ in eo datur. Alio modo, ex parte actus eius: & hoc dupliciter. Vno modo, vt actus ad quem concupiscentia inclinat, exterius turpitudine careat, & hoc fit per bona matrimonij * quæ honestant carnalem concupiscentiam. Alio modo, vt actus turpitudinem habẽs impediatur; quod fit ex ipsa natura actus, quia dum concupiscẽtiæ satisfit in actu coniugali, ad alias corruptelas nõ ita incitat. Propter quod dicit Apostolus 1. ad Corinth. 7. Melius est nubere quàm vri. Quamuis enim opera concupiscentiæ congregata, secundum se nata sint concupiscẽtiam augere, tamen secundũ q̃d ratione ordinantur, ipsam reprimunt: quia ex similibus actibus similes relinquuntur dispositiones & habitus.

De quibus q. 49.

ARTIC. IIII.

177 *Vtrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonij.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ carnalis commixtio sit de integritate matrimonij. In ipsa enim institutione matrimonij dictum est; Erunt duo in carne vna: sed hoc non fit nisi per carnalem commixtionem: ergo est de integritate matrimonij.

Gene. 2.

¶ 2 Præterea, Illud quod pertinet ad sacramenti significationem est de necessitate sacramenti, vt prædictum* est: sed carnalis commixtio pertinet ad significationem † sacramenti, vt in littera * dicitur: ergo est de integritate sacramenti.

Q. 39. articu. 1. corp. & artic. 2. huius q.

† Al. matrimonij.

¶ 3 Præterea, Hoc sacramentum ordinatur ad conseruationẽ speciei: sed conseruatio speciei non potest fieri sine carnali commixtione: ergo est de integritate sacramenti.

* Lib. 4. sentent. dist. 26. §.F.

¶ 4 Præterea, Matrimonium est sacramentum, secundum quod remedium contra concupiscentiam præstat, de quo dicit Apostolus 1. Corinth. 6. ꝙ melius est nubere, quàm vri: sed hoc remedium non præstat his qui carnaliter non commiscentur: ergo idem quod prius.

SED contra, In Paradiso fuit matrimoniũ: sed ibi non fuit carnalis copula: ergo commixtio carnalis non est de integritate matrimonij.

Sum. argum. est in Aug. de consensu Euang. li. 2. cap. 1.

¶ Præterea, Sacramentum ex suo nomine sanctificationem importat: sed sine carnali commixtione est matrimonium sanctius, vt in littera † dicitur: ergo carnalis commixtio non est de necessitate sacramenti.

† Lib. 4. sentent. dist. 26. paragr. G.

CONCLVSIO.

Carnalis commixtio non ad primam, sed secundam spectat matrimonij perfectionem, tanquam eius operatio siue vsus.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ duplex est integritas. Vna, quæ attenditur secundum perfectionem primã; quæ consistit in ipso esse rei. Alia, quæ attenditur secundum perfectionem secundam; quæ cõsistit in operatione. Quia ergo carnalis cõmixtio est quædam operatio siue vsus matrimonij, per quod facultas ad hoc datur: ideo carnalis cõmixtio erit de secunda integritate matrimonij, & non de prima.

Vide August. lib. 23. contra Faustum, c. 8. to. 6. Et in li. de nuptijs & concup. c. 1. & li. 5. cõtra Iul. c. 9. & de bono coniugali, c. 8. to. 7.

AD primum ergo dicendum, ꝙ Adam exposuit integritatem matrimonij quantum ad vtranque perfectionem, quia res ex suo actu innotescit.

AD secundum dicendum, ꝙ significatio rei, contentæ est de necessitate sacramenti, & ad hãc signi-

significationem non pertinet carnalis commixtio, sed ad rem non contentam, vt ex dictis patet.*

Q.42. artic.1. ad 4.& 5.

AD tertium dicendum, quòd res non peruenit ad finem suum, nisi per actum proprium: vnde ex hoc, ꝙ finis matrimonij non habetur siue carnali cõmixtione, * oportet, quòd sit de integritate secunda; & non de prima.

Al. ostenditur.

AD quartum dicendum, ꝙ ante commixtionem carnalem matrimonium est in remedium, ex gratia quæ in eo datur; quamuis non ex actu, qui pertinet ad integritatem secundam.

QVAEST. XLIII.

De matrimonio quantum ad sponsalia, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de matrimonio absolute considerato. Vbi primo agendum est de sponsalibus. Secundo, de matrimonij ratione. Tertio, de eius causa efficiente, scilicet, de consensu. Quarto de eius bonis, Quinto, de impedimentis ipsius, Sexto, de secundis nuptijs. Septimo, de quibusdam matrimonio annexis.

¶ Circa primum quærũtur tria.

¶ Primo, quid sint sponsalia.

¶ Secundo, qui possint contrahere sponsalia.

¶ Tertio, vtrum sponsalia dirimi possint.

ARTIC. I.

Vtrum sponsalia sint futurarũ nuptiarum promissio.

178

Tho.4. dist.27. q.2. art. 1.&seq. *Lib. 9. Etymol. cap. vltimo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd sponsalia non conueniẽter dicantur futurarum nuptiarũ promissio, vt habetur ex verbis Nicolai Papæ. Quia sicut dicit Isidorus *, est aliquis sponsus, nõ quia promittit, sed quia spondet, & sponsores dat: sed à sponsalibus dicitur aliquis sponsus: ergo male dicuntur promissio.

¶ 2 Præterea, Quicunq; promittit aliquid, debet compelli ad soluendum: sed illi qui sponsalia contraxerunt, non compellũtur per Ecclesiam ad matrimonium complendum: ergo sponsalia non sunt promissio.

¶ 3 Præterea, In sponsalibus quandoque non est sola promissio, sed additur iuramentum, & aliquæ arrhæ: ergo videtur, ꝙ non debuerint solum per promissionem definiri.

¶ 4 Præterea, Matrimonia debent esse libera & absoluta: sed sponsalia quandoq; fiunt sub aliqua conditione etiam accipiendæ pecuniæ: ergo non conueniẽter dicuntur promissio nuptiarũ.

¶ 5 Præterea, Promissio quæ est de rebus futuris, vituperatur Iac. 4. sed circa sacramenta non debet aliquid esse vituperabile: non ergo debet fieri futurarum nuptiarum promissio.

¶ 6 Præterea, Nullus dicitur sponsus nisi à sponsalibus: sed aliquis dicitur sponsus ex præsentibus nuptijs, vt in littera dĩ*: ergo sponsalia non semper sunt futurarum nuptiarum promissio. Lib.4. sentent. dist. 27.

CONCLVSIO.

Cum consensus in coniugalem copulam per verba de futuro, matrimonium non faciat, sponsalia à spondendo dicta, non matrimonium, sed futurarum sunt nuptiarum promissio.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ consensus in coniugalem copulam per verba de futuro non facit matrimonium, sed matrimonij promissionem: & hæc promissio dicitur sponsalia, à spondẽdo, vt dicit Isidorus *. Nam ante vsum

Lib. 9. Etymol. c. vlti. parum à princ.

vsum tabularum, matrimonij cautiones dabãt, quibus spondebant se inuicem consentire in iure matrimonij, & fideiussores dabant. Fit autem ista promissio dupliciter, scilicet absolute, & sub conditione. Absolute, quatuor modis. Primo, nuda promissione; vt cum dicitur, Accipiã te in meã, & ecõuerso. Secundo, datis arrhis sponsalitijs: vt pecunia vel aliquo huiusmodi. Tertio, annuli subarrhatiõe. Quarto, interueniẽte iuramento. Si autem fiat dicta promissio sub conditione, distinguendum est. Quia aut est conditio honesta, vt cum dicitur, Accipiam te, si parentibus placeat: & tunc stante conditione stat promissio; & non stante, non stat. Aut est inhonesta: & hoc dupliciter. Quia aut est contraria bonis matrimonij, vt si dicam, Accipiam te, si venena sterilitatis procures: & tunc non contrahuntur sponsalia. Aut non est contraria bonis matrimonij: vt si dicam, Accipiam te si furtis meis consentias: & tunc stat promissio, sed tollenda est conditio.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ ipsa sponsalia & spõsorum datio est promissionis confirmatio: & ideo ad hoc denominatur quasi à perfectiori.

AD secundum dicendum, ꝙ ex tali promissione obligatur vnus alteri ad matrimonium contrahendum; & peccat mortaliter non soluens promissum, nisi legitimum impedimentum interueniat: & secundũ hoc Ecclesia cogit, iniungendo pænitentiã pro peccato: tamen in foro contentioso non compellitur, quia matrimonia coacta consueuerunt malos exitus habere, nisi forte iuramentum interuenerit, quia tunc cogendus est, qui promisit, vt quidam dicunt, quamuis alijs nõ videatur, propter causam prædictam, præcipue si de vxoricidio timeretur.

AD tertium dicendum, quòd illa addita non sunt nisi ad confirmandam promissionem: vnde non sunt aliud, quàm promissio.

AD quartum dicendum, ꝙ conditio illa quæ apponitur, nõ tollit matrimonij libertatẽ: quia si est inhonesta, debet abijci: si autem honesta, aut est de bonis simpliciter, vt si dicatur, Accipiam te si placet parentibus; & hæc cõditio non tollit libertatem sponsalium, sed auget ei honestatem: aut est de vtilibus, vt si dicatur, Contraham tecum si dabis mihi centum; & tunc hoc non ponitur quasi ad vendendum consensum matrimonij, sed intelligitur vt promissio dotis; vnde matrimonium libertatem non perdit. Quandoque autem apponitur conditio pecuniæ per modũ pœnæ: & tunc quia matrimonia debẽt esse libera, talis conditio nõ stat, nec potest exigi pœna illa ab eo qui non vult matrimonium complere.

AD quintum dicendum, ꝙ Iacobus nõ intendit prohibere, ꝙ omnino aliquis nullam promissionẽ faciat de futuris: sed quòd non promittat quasi fiduciam habens de vita sua: vnde docet, ꝙ debet apponi conditio, si Deus voluerit, quæ etiam si verbis non exprimatur, corde tamen debet intelligi.

AD sextum dicendum, quòd in matrimonio potest considerari ipsa coniunctio matrimonialis & actus eius: & à sponsione primi in futurum, dicitur sponsus, à sponsalibus contractis per verba de futuro: & à sponsione secundi dicitur aliquis sponsus, etiam quando contractum est matrimonium per verba de præsenti, quia ex hoc ipso spondet matrimonij actum; tamen à prima

spõsione dicuntur sponsalia proprie, quæ sunt quædam sacramentalia matrimonij; sicut exorcismus, Baptismi.

ARTICVLVS II.

Vtrum tempus septennij sit conuenienter assignatum sponsalibus contrahendis.

179 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod tempus septennij nõ sit conuenienter assignatum spõnsalibus contrahendis. Contractus enim, qui per alios fieri potest, non requirit discretionem in illis ad quos pertinet: sed sponsalia fieri possunt per parẽtes; vtroque illorum ignorante, quorum sunt sponsalia: ergo ita possunt fieri ante septennium, sicut post.

¶ 2 Præterea, Sicut ad contractum sponsalium requiritur aliquis rationis vsus, ita ad consentiendum in peccatum mortale: sed sicut Gregor. narrat in 4. Dialog. quidam puer quinque annorum, propter blasphemiæ peccatum à diabolo extinctus est: ergo etiam ante septẽnium possunt contrahi sponsalia.

Li.4.dialog.cap.18.

¶ 3 Præterea, Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed in matrimonio non assignatur vnum tempus puellę & puero: ergo nec in sponsalibus septennium vtrique assignari debet.

¶ 4 Præterea, Ex tunc aliqui possunt sponsalia contrahere, ex quo eis possunt futuræ nuptiæ placere: sed signa talis placentiæ frequenter apparent in pueris ante septennium: ergo ante illud tẽpus possunt contrahi sponsalia.

¶ 5 Præterea, Si aliqui ante septimum annum cõtrahant spõsalia, & postea post septennium ante tempus pubertatis contrahant per verba de præsenti, reputãtur inter eos esse sponsalia: sed hoc non est ex secundo contractu, quia tunc non intendunt spõsalia, sed matrimonium cotrahere: ergo ex primo; & sic ante septennium possunt sponsalia contrahi.

¶ 6 Præterea, In his quæ communiter fiunt à pluribus, quod deest vni, suppletur ab altero, sicut patet in trahentibus nauem: sed contractus sponsalium est quædã actio cõmunis inter contrahẽtes: ergo si vnus sit pubes, potest contrahere cum puella quæ non habet septem annos, sponsalia; quia quod vni deficit de tempore, alteri superabundat.

¶ 7 Præterea, Si aliqui iuxta ætatem pubertatis, quamuis ante eam contrahunt per verba de præsenti, reputatur inter eos matrimonium esse: ergo pari ratione si ante septennium, dũmodo sint propinqui, contrahant per verba de futuro, reputabuntur inter eos esse sponsalia.

CONCLVSIO.

Potest homo in fine primi septennij sponsalia contrahere sicut in fine secundi matrimonium contrahere, ac religionem ingredi, & in fine tertii, ciuiliter se obligare.

RESPONDEO dicendum, quòd septennium est tempus determinatum * à iure sponsalibus contrahendis satis rationabiliter. Quia cum sponsalia sint quædam promissiones futurorum, vt dictũ † est; oportet quòd illorum sint qui aliquo modo promittere possunt, quod non est nisi illorũ qui habent aliquam prudentiam de futuris *, quæ vsum rationis requirit: respectu cuius triplex gradus notatur secundum Philosophum in 1. Ethicorũ †. Primus est, cum quis neque ipse intelligit per se, neque ab alio capere potest. Secundus status est quo homo ab alio capere potest, sed ipse per

In decretal. li. 4. tit. 2. c. 5. & Gratian. in decr. 20 qõ. 2. in initio. † Art. præc. * 2. 2. qõ 189. art. 5. corp. † lib. 1. c. 4.

℘ ſe non ſufficit ad cõſiderandum & intelligendum. Tertius eſt, cũ homo & ab alio iam capere poteſt, & per ſeipſum conſiderare. Et quia ratio paulatim in homine conualeſcit, ſecundum quod quietantur motus & fluxibilitas humorum: ideo primum ſtatum rationis obtinet homo ante primũ ſeptennium, & propter hoc illo tempore nulli contractui aptus eſt, & ita nec ſponſalibus. Sed ad ſecundum ſtatum incipit perueni re in fine primi ſeptennij: vnde etiam tunc tẽporis pueri ad ſcho las ponuntur. Sed ad tertium ſtatum incipit homo peruenire in fine ſecundi ſeptennij, quantum ad ea quæ ad perſonam ipſius pertinent, in quo ratio naturalis eius conualeſcit: ſed quantum ad ea q̃ extra ipſum ſunt, in fine tertij ſeptennij: & ideo ante primum ſeptennium nulli contractui homo aptus eſt. Sed in fine primi ſeptennij incipit eſſe aptus ad aliqua promittenda in futurum, præcipue de his ad quæ ratio naturalis inclinat magis: non autem ad obligandum ſe perpetuo vinculo, quia adhuc non firmam habet voluntatem: & ideo tali tempore poſſunt cõtrahi ſponſalia. Sed in fine ſecundi ſeptennij iam poteſt obligare ſe de his, quæ ad perſonam ipſius pertinent, vel ad religionem, vel ad coniugiũ. Sed poſt tertium ſeptennium etiam poteſt de alijs ſe obligare, & ſecundum leges conſtituitur ei poteſtas de rebus ſuis diſponendi poſt* vigeſimum ſecundum annum.

Al. vigeſimum quintũ.

AD primum ergo dicendum, quòd ſi ante annos pubertatis fiat contractus ſponſalium per alium, ambo, vel alter, reclamare poſſunt: vnde nihil tunc actum eſt, adeo quòd nec aliqua affinitas ex hoc contrahatur: & ideo ſponſalia quæ inter aliquos per perſonas alias contrahuntur, robur habent inquantum illi inter quos contrahuntur, ad ætatem debitam venientes, non reclamant, ex quo intelliguntur conſentire de his quæ per alios facta ſunt.

In decretal. li. 4. tit. 2. cc. 1.

AD ſecundum dicendũ, quòd quidam dicunt, quòd ille puer, de quo Gregor.* narrat, non fuit damnatus nec mortaliter peccauit, ſed viſio illa fuit ad patrem contriſtandum, qui in puero illo peccauerat, non corrigens eum: ſed hoc eſt expreſſe contra intentionem Gregor.† dicentis, quòd pater pueri animam paruuli filij negligens, non paruum peccatorem gehennæ ignibus nutriuit. Et ideo dicendum, quòd ad peccatum mortale ſufficit etiã conſenſus præſens, ſed in ſponſalibus eſt cõſenſus in futurum; maior autem diſcretio rationis requiritur ad prouidendum in futurũ, quàm ad conſentiendum in actum vnũ præſentẽ: & ideo ante poteſt homo peccare mortaliter quàm poſſit ſe obligare ad aliquid in futurum.

loco in arg. 2. notato.

† lib. 4. dialo. c. 18.

AD tertium dicendum, quòd in tempore contractus matrimonij non ſolum requiritur diſpoſitio ex parte vſus rationis; ſed etiam ex parte corporis, vt ſit tempus generationi aptum. Et quia puella in 12. anno ad hoc venit, vt poſſit eſſe actui generationis apta; puer autem in fine ſecundi ſeptennij, vt Philoſophus ait in 9. animalium* : ſimul autem vſum diſcretionis accipiunt, qui tantũ in ſponſalibus requiritur: ideo in ſponſalibus determinatur vnum tempus vtrique, * non autem in matrimonio.

Li. 7. de hiſtoria animalium in principio.

In decretal. li. 4. tit. 2. ca. 2.

AD quartum dicẽdum, quòd illa placentia, quæ eſt in pueris ante ſeptennium, non procedit ex perfecto vſu rationis, cum nõdum ſuſceptibiles ſint plenæ diſciplinæ: ſed magis contingit ex motu naturæ, quàm ex aliqua ratio-

tione: & ideo non sufficit talis placẽtia ad sponsalia cõtrahẽda.

AD quintum dicendum, quòd quamuis per secundum contractum in casu illo non faciant matrimonium, tamen ostendunt se ratam habere priorem promissionem: & ideo prior contractus accipit firmitatem ex secundo.

AD sextum dicendum, quòd trahentes nauem agunt per modum vnius causæ, & ideo quod deest vni, potest suppleri ex altero: sed sponsalia contrahentes agunt vt distinctæ personæ, quia sponsalia non nisi inter duos esse possunt: vnde in vtroque requiritur, quòd sit sufficiens ad contrahendum; & ideo defectus vnius sponsalia impedit, nec ex altero potest suppleri.

AD septimum dicẽdum, quòd in sponsalibus etiam similiter si appropinquant contrahentes ad tempus septennij, contractus spõsalium habet robur: quia secundũ Philosophum in 2. Physic*. quod parum deest, quasi nihil deesse videtur. Hæc autem propinquitas à quibusdam determinatur tempus sex mensium, sed melius est quod determinetur secundum conditionem contrahentiũ, quia in quibusdam magis acceleratur vsus rationis, quàm in alijs.

li.2. tex 56.

ARTIC. III.

Vtrum sponsalia dirimi possint.

180

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sponsalia dirimi non possint altero religionem intrante. Quia de pecunia quam alicui promisi, nõ possum alteri licite obligationem facere. sed ille qui sponsalia contrahit, corpus suum promittit mulieri: ergo non potest se offerre Deo vlterius in religione.

¶ 2 Item, Videtur quòd non debent dirimi quando alter cõiugum ad longinquam regionem se transfert. Quia in dubiis semper tutior pars est eligenda: sed tutius esset, quòd eum expectaret: ergo tenetur eum expectare.

¶ 3 Item, Videtur quòd nec dirimantur per ægritudinem, quam aliquis incurrit post contracta sponsalia. Quia pro pœna nullus debet puniri: sed vir qui infirmitatem incurrit, punitur in hoc quod ei ius suum aufertur, quod in illam habebat quæ sibi fuerat desponsata: ergo propter corporalem infirmitatem non debent sponsalia dirimi.

¶ 4 Item, Videtur quòd nec propter affinitatem interuenientem, vtpote si sponsus consanguineam sponsæ fornicario concubitu cognoscat. Quia secundum hoc sponsa puniretur pro peccato sponsi; quod non est conueniens.

¶ 5 Item, Videtur quod non possint se inuicẽ absoluere; quia hoc est maximæ leuitatis, vt primo contrahant, & postmodum se absoluant: sed talia non debent ab Ecclesia sustineri: ergo &c.

¶ 6 Item, Videtur, quòd nec propter alterius fornicationem, quia per sponsalia vnus non accipit adhuc potestatem in corpus alterius; & ita videtur, quòd in nullo contra inuicem peccent, si interim fornicantur: ergo sponsalia dirimi non debent per hoc.

¶ 7 Item, Videtur, quòd nec per contractum cum alia per verba de præsenti, quia secunda venditio non derogat venditioni primæ: ergo nec secundus contractus potest derogare primo.

¶ 8 Item, Videtur quòd nec per defectum ætatis possint dirimi: quia quod non est, non potest dissolui: sed ante ætatem determinatam nulla fuerunt sponsalia: ergo dirimi non possunt.

CON-

CONCLVSIO

Dirimuntur ipſo iure ſponſalia, [illegible] quis ad religionem cō fugerit, & cum alter coniugū cum altero matrimonium contrahit per verba de præſenti: in alijs autem caſibus ſecundum iudicium Eccleſiæ.

In argumentis omnibus huius articuli citatis.

RESPONDEO dicendú, quòd in omnibus prædictis* caſibus ſponſalia contracta dirimuntur, ſed diuerſimode: quia in duobus, ſcilicet cum quis ad religionem confugit, & cum alter coniugium cú altero per verba de præſenti contrahit; ipſo iure ſponſalia dirimuntur: ſed in alijs caſibus dirimi debent ſecundum iudicium Eccleſiæ.

AD primum ergo dicendum, quòd talis promiſſio ſoluitur per mortem ſpiritualem, cum ſit ſpiritualis tantum, vt dicetur*.

Q.61.ar.2.

AD ſecundum dicendum, ꝙ dubium illud determinatur ex hoc, quòd alter non comparet tépore ſtatuto ad matrimoniū perficiendum. Vnde ſi ex parte eius non defuit, quin matrimonium compleret, poteſt licite alteri nubere ſine aliquo peccato. Si auté per eum ſtetit, quòd matrimoniū non eſt completum, debet agere pœnitentiam de peccato fractæ promiſſionis, aut iuramenti, ſi iuramentum interuenerit; & contrahere poteſt cum alia, ſi vult, iudicio Eccleſiæ*.

In decr. lib.4.ti.3.c.5.

AD tertium dicendum, quòd ſi ante contractum matrimonium aliquam grauem infirmitatem incurrat alter eorum, inter quos ſunt contracta ſponſalia, quæ ipſum debilitet nimis, vt epilepſia, vel paralyſis: aut eum deformet, vt abciſſio naſi, vel orbitas oculorum, vel aliquid huiuſmodi: aut quæ ſit contra bonum prolis, vtpote lepra, quæ ſolet prolem inficere; poſſunt ſponſalia dirimi, ne ſibi inuicem diſpliceant, & matrimonium ſic contractum, malū exitū ſortiatur. Nec pro pœna punitur aliquis, ſed ex pœna dānū reportat; quod nō eſt incōueniés.

AD quartum dicendum, quòd ſi ſponſus cognouit conſanguineam ſponſæ vel econtra, tunc dirimi debent ſponſalia: & ad hoc probandum ſola fama ſufficit, ꝓpter ſcandalum vitandum; cauſæ enim quæ in futurum expectant effectus ſuos, impediuntur à ſuis effectibus, non ſolum ex eo quod eſt, ſed ex eo quod futurum eſt. Vnde ſicut affinitas, ſi eſſet tempore contractus ſponſalium, impediuiſſet contractum illum: ita ſi interueniat ante matrimonium, quod eſt effectus quidam ſponſalium, prior contractus ab effectu ſuo impeditur. Nec in hoc aliquid detrahit alteri, imo ei confertur, quia abſoluitur ab eo qui per fornicationem ſe Deo odioſum reddidit.

l.4. decr. tit. 1.c. 12.

AD quintum dicendú, quòd quidam non recipiunt iſtum caſum, ſed contra eos eſt Decret*. quæ expreſſe dicit: Ad inſtar, inquit, eorum qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, & poſtea eandem ſibi remittunt, poteſt in patientia tolerari, ſi mutuo ſe abſoluunt qui ſponſalia cō traxerunt. Sed ad hoc dicunt, ꝙ Eccleſia magis hoc ſuſtinet ne peius eueniat, quàm hoc ſit de iure, ſed hoc non videtur exemplo conuenire quod Decret. adducit. Et ideo dicendum, quod nō ſemper eſt leuitatis retractare quæ prius firmata ſunt, quia incertæ ſunt prouidentiæ noſtræ: vt dicitur in lib. Sapientiæ*.

l.4. decr. ti.1.c.2.

Cap.9.

AD ſextum dicendum, quòd quamuis nondum dederint ſibi mutuo poteſtatem corporis ſponſalia contrahentes, tamen ex hoc efficiuntur ſibi inuicem ſuſpecti de non ſeruanda fide in futurum,

& ideo põt sibi præcauere vnus cõtra aliũ, sponsalia dirimendo.

AD septimum dicendũ, quòd ratio illa teneret, si esset vnius rationis vterque contractus: sed secundus contractus matrimonij est fortior primo, & ideo soluit ipsum.

AD octauum dicendum, quòd quamuis nõ fuerint vera sponsalia, tamen fuit ibi quidam sponsalium modus: & ideo ne videatur approbare, ad annos legitimos veniens debet petere solutionem sponsalium iudicio Ecclesiæ faciendam, propter bonum exemplum.

QVAEST. XLIIII.

De matrimonij definitione, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de ratione matrimonij.

¶ Circa quòd quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum matrimonium sit in genere coniunctionis.

¶ Secundo, vtrum conuenienter nominetur.

¶ Tertio, vtrum conuenienter definiatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum matrimonium sit in genere coniunctionis.

181 Thom.4 di.27.q.1.ar.1. qõ.1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd matrimonium non sit in genere coniunctionis. Quia vinculum quo aliqua ligantur, differt à coniunctione ipsa, sicut causa ab effectu: sed matrimonium est vinculum quoddam, quo iuncti matrimonio, ligantur. ergo nõ est in genere coniunctionis.

¶ 2 Præterea, Omne sacramẽtum est sensibile signũ: sed nulla relatio est accidens sensibile: ergo matrimonium cum sit sacramẽtum, non est in genere relationis, & ita nec in genere coniunctionis.

¶ 3 Præterea, Coniunctio est relatio æquiparantiæ sicut & æqualitas: sed non est vna numero æqualitatis relatio in vtroque extremorum, vt Aui. dicit. ergo nec vna coniunctio; & sic si matrimonium est in genere coniunctionis, non est vnum tantum matrimonium inter duos coniuges.

SED contra, Relatio est, secũdum quod aliqua adinuicem referuntur: sed secundum matrimonium aliqua adinuicem referuntur, dicitur enim maritus vir vxoris, & vxor mariti vxor: ergo matrimonium est in genere relationis, nec est aliud quàm coniũctio.

¶ Præterea, Vnio duorum ad aliquid vnum non fit nisi secundum coniunctionem: hoc autem fit per matrimonium, vt patet Genes. 2. Erunt duo in carne vna: ergo matrimonium est in genere cõiunctionis.

CONCLVSIO.

Matrimonium coniunctio quædam est viri & vxoris ad vnam generationem, & prolis educationem, & ad vnam vitam domesticam.

RESPONDEO dicendum, quòd coniunctio adunationem quandam importat: vnde vbicunque est adunatio aliquorum, ibi est aliqua coniunctio. Ea autem quæ ordinantur ad aliquid vnũ, dicuntur in ordine ad illud adunari: sicut multi homines adunantur ad vnam militiam, vel negotiationem exequendam, ex qua dicuntur commilitones adinuicem, vel socij negotiationis Et ideo cum per matrimonium ordinentur aliqui ad vnam generationem & educationem prolis, & iterum ad vnam vitam domesticam; constat quòd in matrimonio est aliqua coniunctio, secundum quam dicitur maritus & vxor: & talis coniunctio ex hoc, quòd ordina-

tur ad aliquid vnum, est matrimonium: coniunctio autem corporum & animorum ad matrimonium consequitur.

AD primum ergo dicendum, quòd matrimonium est vinculum quo ligantur formaliter, non effectiue: & ideo non oportet quòd sit aliud à coniunctione.

AD secundum dicendũ: quòd quamuis ipsa relatio non sit sensibile accidens, tamen causæ eius possunt esse sensibiles, nec in sacramento requiritur quòd sit sensibile illud quod est res & sacramentum. Hoc enim modo se habet in hoc sacramento prædicta* coniunctio: sed verba exprimentia consensum sunt sacramentum tantum, & causa prædictæ coniunctionis sunt sensibilia.

In corp. art.

AD tertium dicendum, quòd relatio fundatur in aliquo sicut in causa, vt similitudo in qualitate; & in aliquo sicut in subiecto, vt in ipsis similibus: & ex vtraque parte potest attendi vnitas & diuersitas ipsius. Quia ergo in similitudine non est eadem qualitas numero, sed specie in vtroque simili, & iterum subiecta similitudinis sunt duo numero, & similiter est de æqualitate: ideo & æqualitas & similitudo omnibus modis est alia numero in vtroque similium, & æqualium: sed relatio quæ est matrimonium, ex vna parte habet vnitatem in vtroque extremorum, scilicet ex parte causæ, quia ad eandem numero generationem ordinatur: sed ex parte subiecti habet diuersitatem secundum numerum. Et ideo hæc relatio est vna & multiplex: & secundum quod est multiplex, ex parte subiecti, significatur his nominibus vxor, & maritus: secundum autẽ quòd est vna, significatur hoc nomine matrimonium.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium conueniẽter nominetur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt, quòd matrimonium inconuenienter nominetur, quia denominatio debet fieri à digniori: sed pater dignior est matre: ergo magis debet denominari à patre, q̃ à matre, coniunctio vtriusque.

¶ 2 Præterea, Res debent denominari ab eo quod est de essentia sua, quia ratio quam significat nomen, est definitio, vt dicitur in 4. Meta †. sed nuptiæ non sunt de essentia matrimonij: ergo non debet matrimonium nuptiæ appellari. lib. 4. c. 28.

¶ 3 Preterea, Species non potest proprio nomine nominari ab eo, quod est generis: sed coniunctio est genus ad matrimoniũ: ergo non potest proprie coniugium nominari.

SED in contrarium est communis vsus loquentium.

CONCLVSIO.

Cum matri maxime incumbat, educandæ prolis officium, recte hoc sacramentum Matrimoninm, quasi matris munium dicitur, & propter desponsationem, in cuius solennitate capita nubentium velantur, recte nuptiæ dicuntur: ac denique propter viri mulierisque coniũctionẽ, Coniugiũ.

RESPONDEO dicendũ, quòd in matrimonio est tria considerare. Primo, essentiam ipsius, quæ est coniunctio: & secundum hoc nominatur coniugium. Secundo, causam eius, quæ est desponsatio: & secundum hoc vocatur nuptiæ à nubo*; quia in ipsa solennitate desponsationis, qua matrimo-

Amb. l. 1 de Abraham ca. 9. & Isi. l. 2. de Eccl. officijs. c. 19.

trimonium perficitur, capita nubentium velantur. Tertio, effectum, qui est proles, & sic dicitur matrimonium (vt August.* dicit contra Faustum) ex hoc quòd mulier non debeat ob aliud nubere, nisi vt sit mater. Potest etiam matrimonium quasi matris muniū, id est, officium dici: quia fœminis màxime incumbit educandæ prolis officium. Vel dicitur matrimonium quasi matrem muniens, quia iam habet quo defendatur & muniatur, scilicet virum. Vel dicitur matrimonium quasi matrem monēs, ne virum relinquat, alteri adhærens; vel dicitur matrimonium quasi materia vnius, quia in eo fit coniunctio ad vnā prolem materialiter inducendā, vt dicatur matrimonium à monos & materia: vel dicitur matrimonium, vt Isid. dicit, à matre & nato, quia per matrimonium efficitur aliqua mater nati.

*lib. 19. ca. 26. à med. to. 6.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis pater sit dignior quàm mater, tamen circa prolem magis officiosa mater est, quàm pater: vel dicendum, quòd mulier ad hoc principaliter facta est, vt sit homini in adiutorium prolis, non autem vir propter hoc factus est, vnde magis pertinet ad rationem matrimonij mater, quàm pater.

AD secundum dicendū, quòd aliquando essentialia cognoscuntur per accidentalia; & ideo etiā per accidentalia aliqua nominari possunt, cum nomen detur causa rei innotescendæ.

AD tertium dicendum, quòd aliquando species nominatur ab eo quod est generis, propter imperfectionem speciei, quando scilicet complete habet generis rationem, nec tamen aliquid addit quod ad dignitatem pertineat; sicut proprium accidentale retinet nomen proprij communis aliquando autem, propter perfectionem, quando in vna specie cō plete inuenitur ratio generis, & non in alia sicut animal denominatur ab anima quæ competit animato corpori, quod est genus animalis, sed animatio non inuenitur perfecte in animatis, quæ nō sunt animalia. Et similiter est in proposito, quia coniunctio viri ad mulierem per matrimonium est maxima, cum sit & animarum & corporum; & ideo coniugium nominatur.

ARTIC. III.

Vtrum matrimonium conueniēter definiatur in litera.

183 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter definiatur in litera*. Quia in mariti definitione oportet, quòd matrimonium ponatur, quia maritus est, qui est mulieri iunctus matrimonio: sed maritalis coniunctio ponitur in definitione matrimonij: ergo videtur, quòd sit circulatio in definitionibus istis.

In 4. di, 27. §. B. & Gratianus in Decretis caus. sa 27. q. 2. in princip.

¶ 2 Præterea, Per matrimonium sicut vir efficitur maritus mulieris, ita & mulier vxor viri: ergo non magis deberet dici coniunctio maritalis, quàm vxoria.

¶ 3 Præterea, Consuetudo ad genus moris pertinet, sed frequenter matrimonio iuncti, sunt valde moribus diuersi; ergo non debet poni in definitione matrimonij, indiuiduam vitę consuetudinem retinens.

¶ 4 Præterea, Inueniuntur aliæ definitiones de matrimonio datæ. Quia secundum Hug †. matrimoniū est duarum idonearum personarum legitimus de coniunctione consensus: secundum. quosdam autem, matrimonium est consortium communis vitæ, & communicatio diuini & humani

li. 2. de Sacramē tis parte 11. ca. 4.

ni iuris. Et quæritur qualiter hæ definitiones differant.

CONCLVSIO.

Matrimonium est quadã indissolubilis maritalis cõiunctio, inter legitimas personas, indiuiduam vitæ cõsuetudinẽ retinens.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut supra dictum* est, in matrimonio tria considerantur, scilicet causa ipsius, & essentia eius, & effectus: & secundum hoc tres definitiones inueniuntur de matrimonio datę. Nam definitio Hug †. tangit causam, scilicet cõsensum, & est per se nota. Definitio autem in litera * posita, tangit essentiam matrimonij, scilicet coniunctionem; & addit determinatum subiectum, in hoc quod dicit, inter legitimas personas: ponit etiam differentiam contrahentem ad speciem, in hoc quod dicit, maritalis: quia cum matrimonium sit coniunctio in ordine ad aliquid vnum, talis cõiunctio in speciem trahitur per illud, ad quod ordinatur; & hoc est id quod ad maritum pertinet: ponit etiam virtutem huius coniunctionis, quia indissolubilis est, in hoc quod dicit, indiuiduam, &c. Sed alia definitio* tangit effectum ad quem ordinatur matrimonium, scilicet, vitam cõmunem in rebus domesticis. & quia omnis communicatio aliqua lege ordinatur, ideo ponitur ordinatiuũ istius communicationis scilicet ius diuinum & humanũ: aliæ autem communicationes, vt negotiantium & militantium, solo iure humano institutæ sunt.

Art. præcor. — † li. 2 de Sacramẽtis p. 11 c. 4. — * in 4. d. 27. para B. — Posita in 4. arg.

AD primum ergo dicendum, quòd aliquãdo priora, ex quibus debet dari definitio, non sunt nota quo ad nos: & ideo in definitione aliquorum ponuntur aliqua posteriora simpliciter, quæ sunt priora quo ad nos; sicut in definitione qualitatis ponit qualẽ à Philosopho †, cũ dicit, Qualitas est secundum quam quales esse dicimur. Et ita etiam hic in definitione matrimonij, ponitur coniunctio maritalis, vt sit sẽsus quod matrimoniũ est coniunctio ad ea quæ mariti officiũ requirit, quæ non poterant vno nomine exprimi.

† In prædicamẽto qualitatis.

AD secundum dicendũ, quòd per hanc differẽtiam tangitur finis coniunctionis, vt dictum* est & quia vt dicit Apostolus †, Vir non est propter mulierẽ, sed mulier propter virum: ideo hæc differentia potius debet sumi à viro quàm à muliere.

* Art. præced. cor. † 1. ad Cor. 11.

AD tertium dicendum, quòd sicut vita ciuilis non importat actum singularẽ huius vel illius, sed ea quę ad communicationem ciuilem pertinent: ita vita coniugalis nihil aliud est, quàm conuersatio ad cõmunicationem talem pertinens: & ideo quãtum ad hãc vitam, semper in coniugibus consuetudo est indiuidua, quamuis sit diuisa quantum ad actus singulares vtriusque.

AD quartum patet solutio ex dictis*.

* In corp. art.

QVÆST. XLV.

De consensu matrimonii secundum se, in quinque articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerãdum est de consensu. Vbi primo agendum est de ipso consensu secundum se considerato. Secundo, de consensu iuramento vel carnali copula firmato. Tertio, de consensu coacto & conditionato. Quarto, de obiecto consensus.

¶ Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrum consensus sit causa efficiens matrimonij.

¶ Se-

¶ Secundo, vtrum oporteat consensum per verba exprimi.

¶ Tertio, vtrum consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium.

¶ Quarto, vtrum consensus per verba de præsenti expressus si desit interior consensus, exterius faciat verum matrimonium.

¶ Quinto, vtrum consensus in occulto factus per verba de præsenti, faciat matrimonium.

ARTIC. I.

Vtrũ consensus sit causa efficiẽs matrimonij.

184 Tho. vbi sup. arti. 2. q. 1. & seq. Concil. Trident. sessio. 24. de refor. matrim. c. 9.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd consensus non sit causa efficiens matrimonij. Sacramenta enim non sunt à voluntate humana, sed ab institutionem diuina, sed consensus ad voluntatem humanam pertinet: ergo nõ est causa matrimonij, sicut nec aliorum sacramentorum.

¶ 2 Præterea, Idem nõ est causa suiipsius: sed matrimonium nihil aliud videtur esse, quàm consensus, quia consensus ipse significat coniũctionem Christi ad Ecclesiam: ergo consensus non est causa* matrimonij.

Q. præc. art. 1.

¶ 3 Præterea, Vnius debet esse vna causa: sed matrimoniũ inter duos est vnum, vt dictum* est. Consensus autem duorum, sunt diuersi, quia & diuersorum sunt, & in diuersa; ab vna enim parte est cõsensus in virum: ex alia, in vxorem. Ergo mutuus, consensus non est causa matrimonij.

† Hom. 32. in Matt. in opere imperfecto parũ ante med. to. 2. & in Decr. 27. q. 2. c. 2. & 5.

SED contra est, quod Chrysos. † dicit, Matrimonium non facit coitus, sed voluntas.

Vide l. Nuptias. ff. de regu. iur.

¶ Præterea, Vnus non accipit potestatem in eo quod est liberè alterius, nisi per eius consensum: sed per matrimonium accipit vterque coniugum potestatem in corpus alterius, vt patet 1. Cor. 7. cum prius vterq; liberam potestatem* sui corporis haberet: ergo consensus facit matrimonium.

Decret. li. 4. tit. 1. c. 25.

CONCLVSIO.

Cùm coniunctio matrimonialis fiat ad modum obligationis in contractibus materialibus qui per mutuum consensum fiunt, consequens est nec matrimonialem coniũctionẽ absque mutuo viri & mulieris consensu fieri.

RESPONDEO dicendũ, quòd in omnibus sacramentis est aliqua spirituali operatio mediãte materiali operatione, quæ eam significat; sicut per ablutionem corporalem in baptismo, fit ablutio interior spiritualis: vnde cum in matrimonio sit quædam spiritualis coniunctio, inquantũ matrimonium est sacramentum; & aliqua materialis, secundum quod est in officium naturæ & ciuilis vitæ, oportet quòd mediãte materiali, fiat spiritualis virtute diuina; vnde cùm coniunctiones matrimonialium contractuum fiant per mutuum consẽsũ, oportet quòd hoc modo etiã fiat matrimonialis coniunctio.

AD primum ergo dicendum, quòd sacramentorum prima causa est diuina virtus, quæ in eis operatur salutem: sed causæ secundæ siue instrumentales, sunt materiales operationes, ex diuina institutione efficaciam habẽtes: & sic consensus in matrimonio est causa.

AD secundum dicendum, ꝙ matrimonium non est ipse cõsensus, sed quædam vnio ordinatorum ad vnum vt dictum est, *quã consensus facit: nec cõsensus ꝓpriè loquendo, coniunctionẽ Chri-

* Quæst. præced. art. 1. & Gratianus cau. 27. q. 2.

sti ad Ecclesiam significat, sed voluntatem eius, qua factum est vt Ecclesiæ coniungeretur.

AD tertium dicendum, quòd sicut matrimonium est vnum ex parte eius, in quod fit coniunctio: quamuis sit multiplex ex parte coniunctorum; ita etiã consensus est vnus ex parte eius in quod consentitur, scilicet prædictæ coniũctionis, quamuis sit multiplex ex parte consentientiũ: nec est directe consensus in virum, sed in coniunctionem ad virum ex parte vxoris: & similiter ex parte viri est consensus in coniũctionem ad vxorem.

De qua in corp. & q. præced. art. 1.

ARTIC. II.

185 *Vtrum oporteat consensum per verba exprimi.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod non oporteat consensũ per verba exprimi, quia sicut per matrimonium redigitur homo in potestatem alterius, ita per votũ sed votum obligat quo ad Deum etiam si non exprimatur verbis: ergo & consensus facit matrimonij obligationem, etiam sine expressione verborum.

¶ 2 Præterea, Matrimonium potest esse inter aliquos, qui suũ consensum sibi mutuo verbis exprimere nõ possunt, quia vel sũt muti vel diuersarum linguarum: ergo expressio consensus per verba nõ requiritur ad matrimoniũ.

*Vt dicitur in Decreta. lib. 4. ti. 1. c. 23. & 25.

¶ 3 Præterea, Si omittatur illud quod est de necessitate sacramenti quacunque ex causa, non est sacramentum: sed in aliquo casu est matrimoniũ sine expressione verborũ, sicut quãdo puella tacet præ verecundia parentibus eam viro tradentibus: ergo expressio verborum non est de necessitate matrimonij.

SED cõtra, Matrimonium est sacramentum quoddam: sed in omni sacramento requiritur aliquod sensibile signum; ergo & in matrimonio, & ita oportet ibi saltem esse verba exprimẽtia consensum sensibiliter.

¶ Præterea, In matrimonio fit contractus inter virum & mulierem: sed in quolibet contractu oportet esse expressionem verborum,* quibus se inuicem homines obligent: ergo & in matrimonio oportet esse consensum ꝑ verba expressum.

* Lib. 4. decreta. tit. 1. c. 25.

CONCLVSIO.

Vt in materialibus contractibus sic & in matrimoniali viri & mulieris coniunctione, consensus per verba exprimi debet.

RESPONDEO dicendũ, quòd (sicut ex dictis patet) coniunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in contractibus materialibus: & quia materiales contractus non possunt fieri, nisi sibi inuicem voluntatem suam verbis promant qui cõtrahunt; ideò etiam oportet quòd consensus matrimonium faciens verbis exprimatur, vt expressio verborum se habeat ad matrimonium sicut ablutio exterior ad Baptismum.

Art. præced. cor.

AD primum ergo dicendum, quòd in voto non est aliqua sacramentalis obligatio, sed spiritualis tantum: & ideo non oportet, quòd fiat ad modũ materialium contractuum ad hoc quòd obliget, sicut est de matrimonio.

AD secundum dicendum, quòd quamuis tales non possint* vota sua mutuò verbis exprimere, possunt tamen exprimere nutibus, & tales nutus pro verbis cõputantũ.

* Lib. 4. Decreta. tit. 1. c. 23.

AD tertium dicendum, quòd tijs sicut dicit Hug.* de sancto Victo. cos qui coniunguntur, sic oportet consentire, vt inuicem se spõ[n]taneè recipiant: quod indicatur

* In suis Senten. tra[-]ctatu 7. c. 6. paulo à principio.

fieri si in desponsatione non cõtradicant, vnde verba parentum computantur in casu illo, ac si essent puellæ: sunt enim sufficiens signum quòd sunt eius, ex quo non contradicit.

ARTIC. III.

Vtrum consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium.

186 AD TERTIVM sic ꝑceditur. Videtur, quòd consensus expressus per verba de futuro matrimonium faciat. Quia sicut se habet præsens ad præsens, ita futurum ad futurum: *sed cõsensus per verba de præsenti expressus facit matrimonium in præsenti: ergo consẽsus expressus, per verba de futuro facit matrimonium in futuro.

*Vt dicitur in decreta. lib. 4. ti. 1. ca. 31. & ibid. tit. 4. c. 5.

¶ 2 Præterea, Sicut in matrimonio fit quædam obligatio per verba exprimentia consensum, ita & in alijs ciuilibus contractibus: sed in alijs contractibus non differt vtrum per verba de præseti vel de futuro obligatio fiat. ergo nec in matrimonio differt.

¶ 3 Præterea, Per votum religionis homo contrahit matrimonium spirituale cum Deo: sed votum religionis fit per verba de futuro, & obligat: ergo & similiter potest fieri matrimonium carnale per verba de futuro.

SED contra est, quòd ille q̃ consentit in aliquam per verba de futuro, & postea cum alia per verba de præsenti, secundum iura debet habere secundam pro vxore: sed hoc non esset si consensus per verba de futuro faceret matrimonium, quia ex quo verum est matrimonium cum vna, ea viuente non potest contrahi cum alia: ergo cõsensus per verba de futuro non facit matrimonium.

* Lib. 4. Decreta. tit. 1. c. 22.

¶ Præterea, Qui promittit aliquid se facturum, nondum facit illud: sed qui cõsentit per verba de futuro, promittit se cum aliqua contracturum matrimonium: ergo non contahit adhuc cum illa.

CONCLVSIO.

Consensus per uerba de futuro expressus non facit matrimonium, sed sponsalia.

RESPONDEO dicendũ, quòd causæ sacrameutales significando efficiunt, vnde hoc efficiunt quod significant: quia ergo cum aliquis consensum suum per verba de futuro exprimit, non significat se facere matrimonium, sed promittit se facturum: ideo talis expressio consensus non facit matrimonium, sed sponsionẽ eius, quæ sponsalia nominãtur.

AD primum ergo dicendum, quòd cùm consensus exprimitur per verba de præsenti, & verba sunt præsentia, & in præsens cõsentitur pro eodem tempore: sed quando consensus fit per verba de futuro, verba sunt præsentia sed consentitur in futurũ, & ideo non pro eodem tempore; & propter hoc non est simile.

AD secundnm dicendum, q̃ etiam in alijs contractibus qui verbis futuris vtitur, non transfert potestatem rei suæ in alterum: vt si dicat, Dabo tibi: sed solum quando verbis præsentibus vtitur.

AD tertium dicendum, quòd in voto professionis, actus spiritualis matrimonij per verba de futuro exprimitur, scilicet obedientia vel obseruantia regulæ, & non ipsum matrimonium spirituale: si autem spirituale matrimonium in futurum voueatur, non est matrimonium spirituale, quia nondum ex hoc aliquis est monachus, sed se futurum monachum pollicetur.

187

ARTIC. IIII.

Vtrum consensus etiam per verba de præsenti expressus, si desit interior consensus, faciat matrimonium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd consensus, etiã per verba de præsenti expressus, si desit interior consensus, faciat matrimonium: quia fraus & dolus nemini debet patrocinari secundũ iura: sed ille qui verbis exprimit consensum, quem in corde non habet, dolũ cõmittit: ergo nõ debet sibi patrocinari vt ab obligatiõe matrimonij liber reddatur.

¶ 2 Præterea, Consensus mentalis alterius non potest esse alicui notus, nisi quatenus per verba exprimitur: si ergo expressio verborum non sufficit, sed consensus interior requiritur in vtroque coniugum, tunc neuter poterit scire de altero an sit ei verus coniũx, & ita erit fornicator quãdocunque matrimonio vtet.

¶ 3 Præterea, Si aliquis probatur per verba de præsenti in aliquam consensisse, cogitur per excommunicationis sententiam vt eam habeat in vxorem; quamuis dicat consensum mentalem defuisse, etiam, si postea cum alia cõtraxerit cõsensu mẽtali verbis expresso: sed hoc non esset si requireretur consensus mentalis ad matrimonium: ergo non requiritur.

SED contra est, quod Innocen. *iij. dicit in Decr. quadã in casu isto loquens, Sine consensu nequeunt cætera fœdus perficere coniugale.

Habetur lib. 4. Decret. tit. 1. & est de Spon sal. & matrim. ca. 26. incipit, Tua nos, in fine.

¶ Præterea, Intentio requiritur in omnibus sacramẽtis, sed ille qui corde non consentit, nõ habet intentionem matrimonij contrahendi: ergo non fit matrimonium.

CONCLVSIO

Cõsensus exterioribus verbis expressus absq; interiori consensu nullum matrimoniũ facit.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut se habet ablutio exterior ad baptismum, ita se habet expressio verborum ad hoc sacramentum, vt dictum est: *vnde sicut si aliquis ablutionem exteriorem reciperet, non intendens recipere sacramentum, sed ludum & dolum facere, non esset baptizatus: ita expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit.

Artic. 2. huius q. in cor.

AD primum ergo dicendum, quòd ibi sunt duo: scilicet defectus consensus, qui sibi patrocinatur in foro conscientiæ, vt nõ astringatur vinculo matrimonij quamuis non in foro Ecclesiæ, in quo iudicatur secundum allegata & dolus verborum; & hic non patrocinatur nec in foro *pœnitentiæ, nec in foro Ecclesiæ, quia in vtroque pro hoc punitur.

Alias. cõscientiæ.

AD secundum dicendum, quòd si desit consensus mentalis ex parte vnius; ex neutra parte est matrimonium, quia matrimoniũ consistit in mutua coniunctione; vt dictũ *est: Tamen probabiliter potest credi dolus non esse, nisi signa euidentia doli appareant; quia de quolibet præsumendum est bonum, nisi probetur contrarium: vnde ille, ex cuius parte dolus non est, à peccato excusatur per ignorantiam.

* q. præ. arti. 1.

AD tertium dicendum, quòd in tali casu Ecclesia conpellit eũ ad standum cum prima vxore, quia secundum ea iudicat quæ foris apparent, nec decipitur in iustitia siue iure, quamuis decipiatur in facto: sed ille debet potius excõmunicationẽ sustinere quàm ad primã vxorẽ accedat;

vel debet in alias regiones remotius fugere.

ARTIC. V.

Vtrum consensus in occulto factus per verba de præsenti, faciat matrimonium.

188 Tho. 4. dist. 28. q. vnica artic. 3.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ consensus in occulto factus per verba de præsenti, non faciat matrimonium: res enim in potestate alterius existens, non transfertur in potestatem alterius, nisi consentiente illo: in cuius potestate erat: sed puella erat in potestate patris: ergo non potest per matrimonium transire in potestatem viri, nisi patre consentiente, & ita si fiat in occulto consensus, etiã per verba de præsenti expressus, non erit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Sicut in matrimonio actus noster est quasi de essentia sacramenti, ita etiam in pænitentia: sed sacramentum pænitentiæ non perficitur, nisi mediantibus Ecclesiæ ministris, qui sunt sacramentorum dispensatores: ergo nec matrimonium perfici potest in occulto absque sacerdotali benedictione.

¶ 3 Præterea, Baptismus, quia potest in occulto & in aperto fieri, non prohibetur ab Ecclesia fieri in occulto, sed Ecclesia prohibet * clandestina fieri matrimonia: ergo non possunt fieri in occulto.

Decret. lib. 4. in tit. 3.

¶ 4 Præterea, † Inter eos qui in secundo gradu sibi attinẽt, matrimonium contrahi non potest, quia Ecclesia prohibuit: sed similiter Ecclesia prohibuit * clandestina matrimonia: ergo non possunt esse vera matrimonia.

† In Decret. lib. 4. tit. 14. cap. 8.

* Loco in argu. prius notato.

SED contra, Posita causa, ponitur effectus: sed causa * sufficiẽs matrimonij est cõsensus per verba de præsenti expressus: ergo siue fiat in publico, siue in occulto matrimonium sequitur.

Al. efficiens.

¶ Præterea, Vbicunq; est debita materia & debita forma sacramenti, ibi est sacramentũ, sed in occulto matrimonio seruatur debita materia, qu͞ia ibi sunt legitimæ personæ ad cõtrahendũ; & debita forma, q̃a ibi sunt verba de præseuti cõsensũ exprimẽtia: ergo est ibi verũ matrimoniũ

CONCLVSIO.

Cõsensus in occulto factus, quãquam malus & iure prohibitus, matrimonium tamen facit, si fiat inter legitimas personas.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut in alijs sacramentis, quędam sunt de essentia sacramenti, quibus omissis non est sacramentum; quædam autem ad solennitatem sacramenti pertinent, quibus omissis verum nihilominus perficitur sacramentum, quamuis peccet qui omittit: ita etiam cõsensus expressus ꝑ verba de præsenti inter personas legitimas ad contrahendum, matrimonium facit; quia hæc duo sunt de essentia sacramenti, alia autem omnia sunt de solennitate sacramenti, quia ad hoc adhibentur vt matrimonium conuenientius fiat; vnde si omittantur, verũ est matrimonium: quamuis peccent sic contrahentes, nisi per aliquam legitimam causam excusentur.

AD primũ ergo dicendum, ꝙ puella nõ est in potestate patris quasi ancilla, vt sui corporis potestatem non habeat; sed quasi filia, ad educandum: & ideo secũdum hoc ꝙ libera est, potest se in potestatem alterius absque cõsensu patris dare, sicut etiam potest aliquis vel aliqua intrare religionem absque consensu parentum, cum sit persona libera.

AD secundum dicendum, ꝙ actus

actus noster in pænitentia, quamuis sit de essentia sacramenti, non tñ est sufficiens ad inducendum proximum effectū sacramenti; scilicet absolutioné à peccatis: & ideo oportet, ꝙ ad perfectionem sacramenti interueniat actus sacerdotis. Sed in matrimonio, actus nostri sunt causa sufficiés ad inducédum proximū effectū, qui est obligatio: quia quicunque est sui iuris, potest se alteri obligare. Et ideo sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio quasi đ essétia sacraméti.

AD tertium dicendum, quòd etiam prohibitū est, ne Baptismum aliquis accipiat præterquā à sacerdote, nisi in articulo necessitatis: matrimonium autem nō est sacramentum necessitatis; & ideo non est similis ratio. Prohibentur* autem clandestina matrimonia, ꝑꝑ pericula quæ inde euenire solent, quia frequenter in talibus est aliqua fraus ex altera parte; frequenter etiam ad alia cōiugia transeūt,* dū pænitét de illis q̄ subito facta sunt; & multa alia mala inde accidūt; & speciē turpitudinis, præter hoc habét.

In Decr. li. 4. tit. 3. & in Decretis Caussa 30. q. 5. cap. Aliter legitimū est, cap. 1.

* Vt dicit Gratianus causs. 30 q. 5. cap. 11. in fi. Amb. li. 1. de Abraham. cap. 9.

AD quartum dicendū, quòd non sunt prohibita clandestina matrimonia quasi cōtra essentialia matrimonij existétia; sicut sūt prohibita matrimonia illegitimarum personarum, quæ sunt materia indebita huic sacramento: & ideo non est simile.

QVAEST. XLVI.

De consensu, cui aduenit iuramentum vel copula carnalis, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de consensu cui aduenit iuramentum, vel copula carnalis.

¶ Circa quod quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum iuramentū adiūctū consensui per verba de futuro, expresso, faciat matrimonium.

¶ Secundo, vtrum copula carnalis eidem consésui adueniens, faciat matrimonium.

ARTIC. I.

Vtrum iuramentum adiunctū cōsensui per verba de futuro, expresso faciat matrimoniū. 189

Tho. 4. dist. 28. q. vnica, art. 1. & 2.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Videtur, ꝙ iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro, expresso, faciat matrimoniū. Nullus enim potest se obligare; vt faciat contra ius diuinum: sed implere iuramentum est de iure diuino, vt patet Matth. 5. Reddes auté Domino vota tua: ergo per nullam obligationem sequentem potest euenire ꝙ homo non debeat implere iuramentum prius factum. Si ergo post cōsensum in aliquā per verba de futuro, iuramento firmatum, aliquis alteri se obligat ꝑ verba de præsenti; vr̄, ꝙ nihilominus debeat iuramentū primum seruare: sed hoc nō esset nisi illo iuramento esset matrimonium illud perfectū: ergo iuramétum adiunctū consensui ꝑ verba de futuro, facit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Veritas diuina fortior est quàm veritas humana: sed per iuramentum veritate diuina firmatur aliquid: cum ergo verba exprimentia cōsensum de præsenti, in quibus est sola veritas humana, matrimonium perficiant; videtur, ꝙ multo amplius id efficere possint verba de futuro, iuramento firmata.

¶ 3 Præterea, Secundū Apostolum ad Heb. 6. Omnis controuersiæ finis, ad confirmationem est iuramentum: ergo in iudicio saltem plus standum est iuramento, quàm simplici verbo: si ergo aliquis simplici verbo cōsentiat in aliquā per verba de præsenti post-

postquam cõsenserit in aliam cũ iuramento per verba de futuro, videtur, quòd iudicio Ecclesiæ debeat compelli stare cum prima, & non cum secunda.

¶ 4 Præterea, Verba de futuro simpliciter prolata * faciunt sponsalia: sed iuramentum ibi aliquid operatur: ergo facit plus quàm sponsalia. Sed vltra sponsalia non est nisi matrimonium: ergo facit matrimonium.

*Vt dictum est q.43.artic.1.

189 Tho.4. dist. 28. q.vnica, art.1. & 2.

SED contra, Quod futurum est, non est: sed iuramentum additum non facit quin verba de futuro significẽt cõsensũ đ futuro. ergo adhuc matrimoniũ non est.

¶ Præterea, Postquã perfectũ est matrimonium, non oportet ꝙ alius cõsensus interueniat ad matrimonium: sed post iuramentum aduenit alius consensus, qui matrimonium facit; aliàs frustra iuraretur illud esse futurum: ergo non facit matrimonium.

Decret. li.4. tit. 1.c.31.

CONCLVSIO.

Consensus per verba de futuro expressus nullum efficit matrimonium, etsi sit aliquo iuramento firmatus.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ iuramentum adhibetur ad confirmationem dictorũ: vnde illud tantum confirmat quod in dictis significatur; nec significatum mutat. Et ideo cum verba de futuro ex ipsa sua significatione habeãt ꝙ matrimoniũ non faciant, quia quod futurum promittitur, nondũ fit: etiã si iuramentũ adueniat, nondum est matrimoniũ factum, sicut Magister in littera * dicit.

*Lib.4. Sent. Distin. 28. §.A.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ implere iuramentum licitum, est de iure diuino, non autem, implere matrimoniũ illicitum: vnde si aliqua obligatio sequens iuramẽtum, faciat illud illicitum cum prius fuisset licitum, nõ derogat iuri diuino qui iuramentũ prius factum non seruat. Et ita est in proposito; illicite enim iurat qui illicite promittit, promissio autem de alieno est illicita: vnde consensus sequens per verba de præsenti, quo quis transfert dominium sui corporis in aliam, facit p̃cedens iuramentũ esse illicitum, quod prius licitum erat.

Lib. 4. decret. tit. 1. c. 2.

AD secundum dicendũ, quòd veritas diuina efficacissima est ad firmandũ illud, cui adhibet.

Vnde patet solutio AD tertiũ.

AD quartum dicendum, quòd iuramentũ aliquid operatur, non nouam obligationem faciens, sed factam confirmans: & sic grauius peccat qui eam violat.

ARTIC. II.

Vtrum carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia, faciat matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ carnalis copula post verba de futuro consensum exprimẽtia, faciat matrimonium, quia maius est cõsentire facto, quàm verbo: sed ille qui carnaliter commiscetur, facto consentit promissioni, quam prius fecit: ergo videtur, ꝙ multo magis per hoc fiat matrimonium quàm si solis verbis de præsenti consensus fieret. 190

¶ 2 Præterea, Consensus non solum expressus, sed etiam interpretatiuus facit matrimonium: sed nulla potest esse maior interpretatio consensus, quàm carnalis copula: ergo perficitur matrimonium per hoc.

¶ 3 Præterea, Omnis coniũctio carnalis præter matrimonium facta est peccatum sed mulier non videtur peccare admittens sponsum ad carnalem copulam: ergo per hoc fit matrimonium.

¶ 4 Præterea, * Non dimittitur peccatũ nisi restituatur ablatum: sed aliquis non potest mulieri quam deflorauit sub specie matrimonij, restituere ablatum nisi eam coniugio ducat: ergo videtur, ꝙ si etiam post carnalem copulã cum alia contraxerit per verba de præsenti, teneatur ad primam redire, quod non esset nisi inter eos esset matrimonium: ergo carnalis copula post consensum de futuro, facit matrimoniũ.

* Augu. Epi. 54. & est ad Macedoniũ to. 2. & habetur in Decretis Caussa 14. q. 6. cap. 1.

SED contra est, quod dicit Nicol. Papa, * Si consensus in nuptijs defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.

* 27. q. 2. c. Sufficiat idẽ habetur in Decr. lib. 4. titulo 4. & est de sponsa Duorum c. 5. incipit Tuas dudum.

¶ Præterea, Quod consequitur ad aliquid, non facit ipsum: sed carnalis copula sequitur ipsum matrimonium sicut effectus causam: ergo non potest facere matrimonium.

CONCLVSIO.

Carnalis copula cum consensum significare videatur, in Ecclesia foro post sponsalia matrimonium efficere dicitur, licet in foro conscientiæ si interior cõsensus desit, nõ perficiat

RESPONDEO dicendũ, ꝙ de matrimonio possumus loqui dupliciter, Vno modo, quantum ad forum conscientiæ: & sic in rei veritate carnalis copula non habet quòd perficiat matrimonium, cuius sponsalia præcesserunt per verba de futuro, si consensus interior desit: quia verba etiam de præsenti consensum exprimentia, si consensus mentalis deesset, non facerent matrimonium, vt supra dictum * est. Alio modo, quantum ad iudicium Ecclesiæ: & quia in exteriori iudicio secundũ ea, quæ foris patẽt, iudicatur, cũ nihil possit expressius significare consensum, quàm carnalis copula, ideo secundum iudicium Ecclesiæ * carnalis copula consequens sponsalia, matrimonium facere iudicatur; nisi aliqua signa expressa doli vel fraudis appareant.

Vide decretum dist. 27. q. 2.

q. præ. artic. 4.

* In decr. li. 4. tit. 1. c. 30.

AD primum ergo dicendum, ꝙ ille qui carnaliter commiscetur, facto consentit in carnalem copulam: secundum rei veritatẽ: sed in matrimonium non consentit ex hoc ipso, nisi secundũ interpretationem iuris.

AD secundum dicendum, ꝙ interpretatio illa non mutat rei veritatem, sed iudicium quod de rebus exterius fit.

AD tertium dicendum, quòd si sponsa sponsum admittat, credens eum velle matrimonium cõsumare, excusatur à peccato, nisi aliqua signa expressa fraudis appareant: sicut si sint multum distantis conditionis, vel quantum ad nobilitatem, vel quantum ad fortuna, vel aliud signum euidẽs appareat: sed tamen sponsus peccat fornicando, & puniendus est de fraude quam facit.

AD quartum dicendũ, quòd in tali casu sponsus antequã aliã duxerit, tenetur eam ducere in vxorem; si sint æqualis conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis: sed si aliam duxerit: iam factus est impotens ad soluendum illud, ad quod tenebatur: & ideo sufficit si ei de nuptijs prouideat, & ad hoc etiam non tenetur (vt quidam dicunt) si sponsus sit multo melioris conditionis, aut aliquod signũ fraudis euidens fuerit: quia præsumi probabiliter põt, ꝙ sponsa nõ fuerit decepta, sed decipi se finxerit

QVAEST. XLVII.

De consensu coacto & conditionato, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de consensu coacto & conditionato.

¶ Circa

In decr. li.4. tit. 1.c.30.

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, utrum aliquis consensus possit esse coactus.

¶ Secundo, vtrum aliqua coactio metus cadat in constantem virum.

¶ Tertio, vtrum cōsensus coactus tollat matrimonium.

¶ Quarto, vtrum consensus coactus faciat matrimonium ex parte cogentis.

¶ Quinto, vtrum per consensum conditionatum fiat matrimonium.

¶ Sexto, vtrum aliquis ex præcepto patris compelli possit ad matrimonium contrahendum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquis consensus possit esse coactus.

191 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd nullus consensus possit esse coactus: coactio enim in libero arbitrio cadere non potest secundum aliquem statum eius: vt in secūdo lib. Distinct. 25.* dictū est: sed consensus est actus liberi arbitrij: ergo non potest esse coactus.

Tho. 4. dist. 29. q. vnica ar. 1. & seq.

*Tho in 2. Sent. di. 25. q 1. arti. 2.

¶ 2 Præterea, Violentum idē est quod coactum: sed coactum secundum Philosophum* est, cuius principium est extra nihil conferente vim passo: sed omnis consensus principium est intra: ergo nullus consensus potest esse coactus.

*li. 3. Ethi. ca. 1. in me.

¶ 3 Præterea, Omne peccatū cōsensu perficitur, sed illud quo perficitur peccatum, cogi non potest: quia secundum Aug. †nullus peccat in eo quod vitare non potest: cum ergo vis à Iuristis definiatur esse maioris rei impetus, qui repelli non potest, videtur, quòd consensus non possit esse coactus, vel violentus.

†l. 3. de libero arbitrio c. 18. to. 1. & simile quid habet Chrysoſt. ho. 33. in c. 19. Matthæi.

¶ 4 Præterea, Dominium libertati opponitur, sed coactio ad dominium pertinet, vt patet in quadam Tullij definitione, dicit enim quòd vis est impetus dominantis, retinens rem intra terminos alienos: ergo vis in libero arbitrio non cadit, & ita nec in cōsensum, qui est actus eius.

SED contra, Illud quod esse non potest, non potest aliquid impedire: sed coactio consensus impedit matrimonium, vt in litera* dicitur: ergo consensus cogi potest.

*li. 4. Sent. di. 29. par. A.

¶ Præterea, In matrimonio est quidam contractus: sed in contractibus potest esse voluntas coacta, vnde legislator in integrum restitutionem adiudicat, ratum non habens quod vi metusue causa factum est: ergo etiam in matrimonio potest esse consensus coactus.

CONCLVSIO.

Quanquam simpliciter consensus coactus in matrimonio esse non possit, potest tamen aliqua in eo, secundum quid violentia esse.

RESPONDEO dicēdum, quòd duplex est coactio vel violentia. Vna, quæ facit necessitatē absolutam; & tale violentum dicitur à Philosopho* violentum simpliciter, vt cum quis aliquem corporaliter impellit ad motū. Alia, quæ facit necessitatem conditionatam; & hāc vocat Philosophus *violentum mixtum, sicut cum quis proijcit merces in mare, ne periclitetur: & in isto violento quamuis hoc quod fit, non sit per se voluntarium, tamen considera tis circunstantijs hoc & nunc, voluntarium est: & quia actus in particularibus sunt, ideo simpliciter voluntarium est, sed secundum quid, inuoluntarium: vnde hæc violentia vel coactio potest esse in consensu, qui est actus voluntatis,

*loco iā citando.

*3. Ethico. cap. 1

tis, non autem prima. Et quia hęc coactio fit ex hoc quòd timetur aliquod periculũ imminens, ideo ista vis idem est quod metus, qui voluntatem cogit quodammodo, sed prima vis cadit in corporalibus actibus. Et quia legislator cõsiderat nõ solum interiores actus sed magis exteriores: ideo p vim intelligit coactionem simpliciter propter quod vim contra metum diuidit. Sed nunc agitur de consensu interiori, in quem non cadit coactio, seu vis quę à metu distinguitur: & ideo quantũ ad propositum pertinet, idẽ est coactio, quod metus: est autem metus secũdum iurisperitos *; instantis vel futuri periculi causa, mentis trepidatio. Et per hoc patet solutio

*Loco citato in corp. ar. sequentis.

AD obiecta: nam primæ rationes procedunt de coactione prima, secundæ de secunda.

ARTIC. II.

Vtrum aliqua coactio cadat in tconstanem virum.

192 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd coactio metus non cadat in constantem virum, quia de ratione constantis est quòd non trepidet in periculis: cũ ergo metus sit trepidaio mentis, ratione periculi imminentis, videtur, quòd non cogatur metu.

¶ 2 Præterea, Omnium terribilium finis est mors, secundum Philosophum in 3. Ethic *. quasi perfectissimũ inter terribilia: sed constantes non coguntur morte, quia etiam fortis pericula mortis sustinet: ergo nullus metus cadit in constantem virum.

*li. 3. Ethi. ca. 6

¶ 3 Præterea, Inter alia pericula, præcipue à bonis timetur periculum famæ: sed timor infamiæ non reputatur timor cadens in constantem virum, quia, vt dicit lex * timor infamiæ non continetur illo edicto, Quod metus causa factũ est: ergo nec aliquis alius metus cadit in constantem virũ.

*In digesto veteri li b. 4. ti. 2. lege. 7.

¶ 4 Præterea, Metus in eo q metu cogitur, peccatũ relinquit, quia facit eum promittere quod non vult soluere, & sic facit eum mentiri: sed non est constantis aliquod peccatum, etiam minimum, pro aliquo timore facere: ergo nullus metus cadit in constantem virum.

SED contra, Abraham & Isaac constantes fuerunt: sed in eis cecidit metus, quia ratione metus dixerunt vxores suas sibi esse sorores: ergo * metus potest cadere in constantem virum.

¶ Pręterea, Vbicunque est violentum mixtum, est aliquis metus cogens: sed aliquis quantumcunque constans, potest pati tale violẽtum, quia si sit in mari, merces proijciet tempore naufragij: ergo metus potest cadere in constantem virum.

* Id habetur in decret. li. 4. tit. 1. ca. 28. & ca. 15

CONCLVSIO.

Potest aliqua coactio & metus cadere in constantem virum, vt minus malum toleret ad euitandum maius.

RESPONDEO dicendũ, quòd cadere metum in aliquem, est aliquem metu cogi: cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit quod aliàs non uellet, ad euitandum id quod timet *: in hoc autem constans ab inconstanti distinguitur quantum ad duo. Primo quantum ad qualitatem periculi, quod timetur, quia constans sequitur rationem rectam, per quam scit quid pro quo dimittendum sit vel faciendum: semper autem minus malum vel maius bonum eligendum est: & ideo constans ad minus malum sustinẽdum cogitur metu maioris mali: non autem cogitur ad maius malum; vt vitet minus malum. Sed inconstans cogitur ad maius malum

*Quis dicatur metus cadens in virũ cõstantem vide. L. Qui in aliena. §. fi. ff. de Acq. hæredi.

lum propter metum minoris mali, ſcilicet ad peccatum, propter metum corporalis pœnæ. Sed pertinax econtrà non poteſt cogi, etiam ad minus malum ſuſtinendum, vel faciendum, vt euitet maius malum: vnde conſtans eſt medius inter inconſtantem & pertinacem. Secundo differunt quantum ad æſtimationem periculi imminentis, quia conſtans non niſi ex forti æſtimatione & probabili cogitur, ſed inconſtans ex leui. Prouerb. 28. Fugit impius nemine perſequente.

AD primum ergo dicendum, quod conſtans, ſicut & de forti dicit Philoſophus.* eſt intrepidus: nō quod omnino nō timeat, ſed quia non timet quæ non oportet vel vbi, vel quando oportet.

lib. 3. &. Ethicor ca. 6.

AD ſecundum dicendū, quòd peccata ſunt maxima malorum, & ideo ad hæc nullo modo poteſt homo conſtans cogi: imo magis debet homo mori, quàm talia ſuſtinere, vt etiam Philoſ. in 3. Ethic. † dicit. Sed quædam damna corporalia ſunt minora quibuſdam alijs, inter quæ ſunt præcipua quæ ad perſonam pertinent, ſicut mors, verbera, dehoneſtatio per ſtuprū, & ſeruitus: & ideo ex iſtis conſtans cogitur ad alia dāna corporalia ſuſtinenda: & hæc continentur hoc verſu:

li. 3. cap 1. parum ante medium.

Stupri ſiue ſtatus, verberis, atque necis,

Nec differt, vtrum hæc pertineant ad perſonam propriam, vel vxoris vel filiorum vel aliorum huiuſmodi.

AD tertium dicendum, quòd infamia quamuis ſit maius damnum, tamen ei de facili occurri poteſt: & ideo non reputatur cadere in conſtantem virum metus infamiæ ſecundum iura.

AD quartum dicendum, quòd conſtans non cogitur ad mentiendum, quia tunc vult dare: ſed tamen poſtea vult petere reſtitutionem, vel ſaltem iudici denuntiare, ſi ſe promiſit non petiturum reſtitutionem: non poteſt autem promittere ſe non denuntiaturū, quia cum hoc ſit contra bonum iuſtitiæ, ad hoc cogi non poteſt, vt ſcilicet cōtra iuſtitiam faciat.

ARTICVLVS III

Vtrum conſenſus coactus tollat matrimonium.

193

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd conſenſus coactus non tollat matrimonium; quia ſicut ad matrimonium requiritur conſenſus, ita ad Baptiſmum requiritur intentio: ſed coactus timore ad recipiendum Baptiſmum recipit ſacramentum: ergo coactus ad conſentiendum aliquo timore matrimonio obligatur.

Concil. Tridēt. ſeſſio 24 de reſor matri. c. 9.

¶ 2 Præterea, Violentum mixtum, ſecundum Philoſophum*, plus habet de voluntario, quàm de inuoluntario: ſed non poteſt aliter conſenſus eſſe coactus niſi per violentum mixtum ergo non omnino excluditur voluntarium, & ita adhuc eſt matrimonium.

lib. 3. Ethic. c. 1. non re more a prin. In decretal. li. 4. tit. 1. c. Cum locum non habeat.

¶ 3 Præterea, Ei, qui conſentit in matrimonium coactus, conſulendum videtur, quòd in matrimonio illo ſtet, quia ſpeciem mali habet promittere & non ſoluere, à quo Apoſtolus vult nos abſtinere: hoc autem non eſſet, ſi cōſenſus coactus omnino matrimoniū tolleret: ergo, &c.

SED contra eſt qđ Decret. dicit*, cū locū non habeat conſenſus, vbi metus vel coactio intercidit, neceſſe eſt, vt vbi aſſenſus cuiuſq; reqritur, coactionis materia repellat: ſed in matrimonio requirit cōmunis conſenſus: ergo, &c.

¶ Præterea*, Matrimonium ſignificat coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam; quæ fit ſecundum libertatem

*Aug. de Geneſ. cont. Manich. li. 2. c. 23. tom. 1. & li. 65 q. 46 to. 4. & li. 12. cont. Fauſt. ca 8. to 6. & li. 1. de nuptijs & concupiſc. c. 10. & 21. to. 7.

libertatē amoris: ergo non potest fieri per consensum coactum.

CONCLVSIO.

Cum matrimonium vinculū perpetuum sit & metus cadens, in virum constantem, perpetuitati repugnet, consensum coactum ex tali metu matrimonium tollere manifestum est.

RESPONDEO dicendum, quòd vinculum matrimonij est perpetuum: vnde illud quod perpetuitati repugnat, matrimoniū tollit: metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatē contractus tollit, quia potest peti restitutio in integrum: & ideo talis coactio metus quæ cadit in constantem virum, tollit matrimonium, & non alia: constans autem vir iudicatur virtuosus, qui

A. rebus est mensura in omnibus * operi-
†li, 3.c. bus humanis, vt Philos. dicit in
4.non lō 3 †.Eth. Quidam autem dicunt,
gē à fine quòd si adsit consensus*, quamuis

coactus interius, est matrimoniū quantum ad Deum, sed non quantum ad statum Ecclesiæ, quæ præsumit ibi non fuisse consensum interiorem, propter metū. Sed hoc nihil est, quia Ecclesia non debet præsumere de aliquo peccatum quousque probetur: peccauit autem, si dixit se consentire, & non cōsensit, vnde Ecclesia præsumit eum consensisse, sed iudicat consensum illum extortum non esse sufficientem ad faciendum matrimonium.

AD primum ergo dicendum: quòd intentio non est causa efficiens sacramenti in Baptismo, sed solum eliciens actionem agētis: sed consensus est causa efficiēs

q. 45.ad 1. in matrimonio *: & ideo non est simile.

AD secundum dicendum, ꝙ ad matrimoniū non sufficit quod cunque voluntarium: sed voluntarium complete, quia debet esse perpetuum: & ideo per violentū mixtum impeditur.

AD tertium dicendum, quòd non semper debet induci ad hoc, quòd in matrimonio illo stet, sed solum quando non timetur periculum de dissolutione, aliàs autē non peccat: quia non soluere promissa, quæ nolens facit, non est species mali.

ARTIC. IIII.

Vtrum consensus coactus, ex parte cogentis faciat matrimonium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ consensus coactus, saltem ex parte cogentis faciat matrimonium, quia matrimonium est signum spiritualis coniunctionis: sed spiritualis coniunctio, quæ est per charitatem, potest esse ad eum, qui non habet charitatem: ergo & matrimoniū ad eum, qui non vult. 194

¶ 2 Præterea, Si illa quæ fuit coacta postmodum consentiat, erit verum matrimonium: sed iste qui coegit primo, ex consensu illius non, ligatur: ergo ex primo consensu ligabatur matrimonio. 195

SED CONTRA Matrimonium est relatio æquiparantiæ: sed talis relatio æqualiter est in vtroque: ergo si sit impedimentū ex parte vnius, non erit matrimonium ex parte alterius.

CONCLVSIO.

Cum matrimonium duorum inter se relationem & vnionem denotet: consensus coactus ex parte cogentis, quemadmodū ex parte coacti, matrimonium tollit.

RESPONDEO dicendū, ꝙ cum matrimonium sit quædam re-

latio, & non possit innasci relatio in vno extremorum sine hoc, quod fiat in alio: ideo quicquid impedit matrimonium in vno, impedit ipsum in altero: quia non potest esse quòd aliquis sit vir non vxoris, vel quòd aliqua sit vxor non habens virum, sicut nec mater non habens filium: & ideo dicitur communiter, quòd matrimonium non claudicat.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis actus, amantis possit transire in non amantem, tamé vnio inter eos non potest esse nisi sit mutua amatio: & ideo dicit Philosophus in 8. Ethic. * quòd ad amicitiam, quæ in quadam vnione consistit, requiritur redamatio.
194 *li. 8. c. 2.

AD secundum dicendum, quod ex consensu libero illius, qui primo coactus est, non fit matrimonium, nisi inquantum consensus præcedens in altero, adhuc manet in suo vigore: vnde si dissentiret, non fieret matrimonium.

ARTIC. V.

Vtrum per consensum conditionatum fiat matrimonium.

195 AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd nec per consensum conditionatum fiat matrimoniú, quia quod sub conditione ponitur, nó simpliciter enuntiatur: sed in matrimonio oportet esse verba simpliciter exprimentia consensum: ergo conditio alicuius consensus non facit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Matrimonium debet esse certum: sed vbi dicitur aliquid sub conditione, ponitur illud sub dubio: ergo talis cósensus non facit matrimonium.

SED contra, In alijs contractibus fit obligatio sub conditione, & stat stante conditione: ergo cum matrimonium sit contractus quidam, videtur quòd possit fieri per conditionatum consensum.

CONCLVSIO.

Consensus ex conditione de præsenti nó cótraria matrimonio vel de futuro & necessaria, matrimonium efficit.

RESPONDEO dicendú, quòd conditio apposita aut est de præsenti, aut de futuro. Si de præsenti, & non est contraria matrimonio, siue sit honesta, siue inhonesta, stat matrimonium stante conditione, & ea non stante non stat. Sed si sit contraria bonis matrimonij, non efficitur matrimonium: sicut etiam supra de sponsalibus dictum * est. Si autem sit conditio de futuro, aut est necessaria, sicut Solem oriri cras: & túc est matrimonium, quia talia futura sunt præsentia in causis suis. Aut est contingés, vt datio pecuniæ vel acceptatio parentum: & tunc idem est iudicium de tali có sensu, sicut de consensu, qui fit per verba de futuro, vnde non facit matrimonium.
Q. 43. ar 1. corp.
Vide Decretal. l. 4. tit. 5.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTIC. VI.

Vtrú aliquis præcepto patris possit cópelli ad matrimonium contrahendum.

199 Concil. Tridét. paulo ante indicatum.

AD SEXTVM sic procceditur. Videtur, quòd aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum: dicitur enim ad Col. 3. Filij, obedite parentibus vestris per omnia: ergo & in hoc etiam obedire tenentur.

¶ 5 Præterea, Genes. 28. Isaac præcepit Iacob, quòd non acciperet vxorem de filiabus Chanaan: non autem præcepisset, nisi de iure præcipere potuisset: ergo filius in hoc tenetur obedire patri.

¶ 3 Præterea, Nullus debet

mittere præcipuè per iuramentum, pro illo, quem non poteſt cogere ad ſeruandum: ſed parentes promittunt futura matrimonia pro filijs, & etiam iuramento firmant: ergo poſſunt præcepto cogere filios ad implendum.

¶ 4 Præterea, Pater ſpiritualis, ſcilicet Papa, poteſt compellere præcepto ad matrimonium ſpirituale, ſcilicet ad epiſcopatum accipiendum: ergo poteſt & pater carnalis, ad matrimonium carnale.

SED contra, Patre imperante matrimonium, filius poteſt ſine peccato religionem intrare, ergo nō tenet̄ ei in hoc obedire.

¶ Præterea, Si teneretur obedire, ſponſalia per parentes contracta abſque conſenſu filiorum eſſent ſtabilia: ſed hoc eſt contra iura*: ergo &c.

*li. 4. decretal. titul. 2. ca. 1.

CONCLVSIO.

Cum per matrimonium homo perpetuæ mancipetur ſeruituti, non poteſt pater filium cogere ad matrimonium, quanquam illum ex aliqua rationabili cauſa ad ipſum poſſit inducere.

RESPONDEO dicendū, quòd cum in matrimonio ſit quaſi quædam ſeruitus perpetua, pater non poteſt cogere filium ad matrimonium per præceptum, cū ſit liberæ conditionis: ſed poteſt eum inducere ex rationabili cauſa: & tunc ſicut ſe habet filius ad cauſam illā; ita ſe habet ad præceptum patris: vt ſcilicet ſi cauſa illa cogat de neceſſitate, vel de honeſtate, & præceptum patris ſimiliter cogat, aliàs non.

AD primum ergo dicendum, quòd verbum Apoſtoli non intelligitur in illis, in quibus eſt liber ſui, ſicut pater: & huiuſmodi eſt matrimonium, per quod etiam filius fit pater.

AD ſecundum dicendū: quòd Iacob aliàs tenebatur ad faciendum hoc quod mandabat Iſaac, tum propter malitiam illarum mulierum: tum quia ſemen Chanaan de terra quę ſemini Patriarcharum promittebatur erat diſperdendum: & ideo Iſaac præcipere poterat.

AD tertium dicendum, quòd non iurant niſi illa conditione ſubintellecta, ſi illis placuerit, & ipſi obligantur ad eos bona fide inducendum.

AD quartum dicendum, quòd dicunt quidam, quòd Papa non pōt p̄cipere alicui q̄ accipiat Epiſcopatum, quia conſenſus debet liber eſſe. Sed hoc poſito, periret eccleſiaſticus ordo: niſi enim aliquis poſſet cogi ad ſuſcipiendum regimen Eccleſiæ, Eccleſia conſeruari non poſſet: cum quandoque illi qui ſunt idonei ad hoc, nolint ſuſcipere niſi coacti. Et ideo dicendum, quòd non eſt ſimile hinc inde, quia non eſt aliqua corporalis ſeruitus in matrimonio ſpirituali ſicut in corporali: eſt enim ſpirituale matrimonium ſicut quoddam officium diſpenſandæ rei publicæ: primæ Corinthiorum quarto, Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros, &c.

Pōt Papa cogere vt q̄s epiſcopatum ſuſcipiat.

QVAEST. XLVIII.

De obiecto conſenſus, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de obiecto conſenſus. Circa quod quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum conſenſus, qui facit matrimonium, ſit conſenſus in carnalem copulam.

¶ Secundo, vtrum conſenſus in aliquam propter cauſam inhoneſtam, faciat matrimonium.

ARTIC. PRIMVS.

Vtrum consensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

197 Tho. 4. dist. 28. arti. 4. †Refertur 17. q. 1. ca. Vouentibus & di. 27 c. 5. Vouentibus. Idetiam habet Aug. in li. de bono viduitatis c. 9 to. 4. & in li. de fide ad Petrum ca. 42. to 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd consensus, qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam. Dicit enim Hieronymus, †quòd vouentibus virginitatem, non solum nubere, sed etiam velle nubere dãnabile est; sed non esset damnabile nisi esset virginitati contrarium, cui nuptiæ non contrariantur, nisi ratione carnalis copulæ: ergo consensus voluntatis qui est in nuptijs, est in carnalem copulam.

¶ 2 Preterea, Omnia quæ sunt in matrimonio inter virum & vxorem, possunt esse licita inter fratrem & sororem excepta carnali copula: sed non potest licite inter eos fieri consensus matrimonialis, ergo consensus matrimonialis est consensus in carnalem copulam.

¶ 3 Præterea, si mulier dicat viro, Consentio in te, dum tamen non cognoscas me, non est consensus matrimonialis, quia aliquid est ibi contra substantiam prædicti consensus: sed non esset, nisi dictus consensus esset in carnalem copulam ergo &c.

¶ 4 Præterea, In qualibet re initium consummationi respondet:* sed matrimonium consummatur per carnalem copulam: ergo cum initietur per consensum, videtur, quòd cõsensus sit in carnalem copulam.

Gratian, 27. q. 2. ca. 34.

SED contra, Nullus consentiens in carnalem copulam est virgo mente & carne: sed beatus Ioan. Euang. post consensum nuptialem fuit virgo mente & carne: ergo non consensit in carnalem copulam.

¶ Præterea, Effectus respondet causæ:* sed consensus est causa matrimonij: cum ergo de essentia matrimonij non sit carnalis copula, videtur, quòd nec consensus, qui matrimonium causat, sit in carnalem copulam. q. 45. ar. 1.

CONCLVSIO.

Cum coniunctio carnalis, non sit matrimoniũ essentialiter, consensus matrimonium faciens non est consensus in carnalem copulam, sed in matrimoniũ, in ordine ad carnalẽ copulã.

RESPONDEO, dicendũ, quòd consensus, qui matrimoniũ facit, est consensus in matrimonium, quia effectus proprius voluntatis est ipsum volitum, vnde sicut carnalis copula se habet ad matrimonium, ita consensus qui matrimonium causat, est in carnalem copulam: matrimonium autem (vt supra dictum* est) non est essentialiter ipsa coniunctio carnalis, sed quædam associatio viri & vxoris in ordine ad carnalem copulam & alia quæ ex consequenti ad virum & vxorem pertinent, secundum quod eis datur potestas in inuicem respectu carnalis copulæ, & hæc associatio coniugalis copula dicitur: vnde patet, quòd bene dixerunt illi, qui dixerunt ꝙ consentire in matrimonium, est consentire in carnalem copulam implicite, non explicite: non enim debet intelligi nisi sicut implicite continetur effectus in sua causa: quia potestas carnalis copulæ, in qua cõsentit, est causa carnalis copulę: sicut potestas vtẽdi re sua, est causa vsus.

Q. 44. ar 1. cor. & & q. 45. art. 1. ad 2.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ consensus in matrimonium ideo est damnabilis post votum virginitatis, quia per talem consensum datur potestas ad id quod non licet: sicut peccaret qui daret potestatem accipiendi illud

illud

illud alteri; quod ipse in deposito habet, non solum in hoc quod ei actualiter traderet: de consensu * autem beatæ Virginis infra dicetur.

vide Decre. causa 27. q. 2. ca. 42.

AD secundum dicendũ, quòd inter fratrem & sororem non potest esse potestas in inuicem ad carnalem copulam, sicut nec licite carnalis copula: & ideo ratio non sequitur.

AD tertium dicendum, quòd illa conditio explicita non solũ actui, sed etiam potestati contrariatur copulæ carnalis: & ideo est contraria matrimonio.

AD quartum dicendum, quòd initiatum matrimonium respondet consummato, sicut habitus vel potestas actui qui est operatio.

Rationes autem in contrarium ostendunt, quòd non sit consensus in carnalem copulam explicite, & hoc est verum.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam.

198 Tho. 4. dist. 30. q. 1. ar. 3 q. vnica.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd matrimonium non possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestã. Vnius enim causę vnica est ratio: sed matrimonium est vnum sacramentum: ergo non potest fieri ex alterius finis intentione, quàm illius ad quem à Deo institutum est, scilicet ad procreationem prolis.

¶ 2 Præterea, Coniunctio matrimonij est à Deo, vt patet Mat. 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet: sed coniunctio quæ fit propter turpes causas, non est à Deo, ergo non est matrimoniũ.

¶ 3 Præterea, In alijs sacramentis si non seruetur intentio Ecclesiæ, non est verum sacramentum: sed intentio Ecclesiæ in sacramento matrimonij non est ad aliquam turpem causam: ergo si ex aliqua turpi causa matrimonium contrahatur, non erit verũ matrimonium.

¶ 4 Præterea, Secundum Boetium,* cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est: sed matrimonium semper est bonum: ergo non est matrimonium, si propter malum finem fiat.

Boetius in Topicis in loco à causa finali.

¶ 5 Præterea, Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ: sed ibi non cadit aliqua turpitudo: ergo nec matrimonium potest contrahi propter aliquam turpem causam.

SED contra est, quod qui baptizat alium intentione lucrandi, verè baptizat: ergo & qui contrahit cum aliqua, intentione lucri, verum est matrimonium.

¶ Præterea, Hoc idem probant exempla & auctoritates, quæ ponuntur in litera.*

li. 4. Sentẽ. di. 28 §. C.

CONCLVSIO.

Matrimonium ex consensu ob inhonestam causam, uerum matrimonium est, quanquam culpabilis sit huiusmodi consensus.

RESPONDEO dicendum, quòd causa finalis matrimonij potest accipi dupliciter, scilicet per se, & per accidens. Per se quidem causa matrimonij est, ad quã matrimonium est de se ordinatũ: & hęc semp bona est, scilicet procreatio prolis, & vitatio fornicationis. Sed per accidens causa finalis ipsius est hoc, quod contrahentes intendunt ex matrimonio: & quia hoc quod ex matrimonio intenditur, consequitur ad matrimonium, & priora non variantur ex posterioribus, sed ecõ uerso: ideo ex illa causa non recipit

pit matrimonium bonitatem vel malitiam, sed ipsi contrahentes, quorum est finis per se: & quia causæ per accidens sunt infinitę, ideo infinitæ tales causę possunt esse in matrimonio, quarum sunt quædam honestæ, & quædam inhonestæ.

Boetius in Topicis in loco à causa finali.

AD primum ergo dicendum, ꝙ verum est de causa per se & principali, sed quod habet vnum finem per se & principalem, pōt habere plures fines secundarios per se, & infinitos per accidens.

AD secundum dicendum, ꝙ coniunctio potest accipi pro ipsa relatione, quę est matrimoniū; & talis semper est à Deo, & bona est à quacunq; fiat causa: vel pro actu eorum qui coniunguntur; & sic est quandoq; mala, & non est à Deo, simpliciter loquendo, nec est incoueniés ꝙ aliquis effectus sit à Deo, cuius causa est mala: sicut proles quæ ex adulterio * suscipitur: non enim est ex illa causa, inquantū est mala, sed inquantum habet aliquid de bono, secundum quod est à Deo, quamuis non simpliciter sit à Deo.

* Alias concipitur.

i. 4. Sent. di. 28 .Ç.

AD tertium dicendum, quòd intentio Ecclesiæ, qua intendit sacramentum tradere, est de necessitate cuiuslibet sacramenti, ita ꝙ ea non obseruata, nihil in sacramentis agitur: sed intentio ecclesiæ, qua intendit vtilitaté ex sacramento prouenientem, est de bene esse sacramenti & nō de necessitate eius: vnde si non obseruetur, nihilominus est verum sacramentum: sed tamen prætermittens hanc intentionem, peccat; sicut si in Baptismo non intendatur sanitas mentis, quam ecclesia intendit. Et similiter ille, qui intendit matrimonium contrahere; quamuis * matrimonium non ordinet ad illum finé, quem ecclesia intendit, nihilominus verū matrimoniū contrahit.

* Alias eius inté tio ordi netura i.

AD quartum dicendū, quòd illud malum intentum non est finis matrimonij, sed cōtrahentiū.

AD quintum dicendum, quòd ipsa vnio est signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, & nō operatio vnitorum: & ideo ratio nō sequitur.

QVAEST. XLIX.

De bonis matrimonij, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de bonis matrimonij.

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum debeant haberi aliqua bona ad excusandum matrimonium.

¶ Secundo, vtrum sufficienter assignentur.

¶ Tertio, vtrum bonum sacramé ti sit principalius inter alia bona.

¶ Quarto, vtrum actus matrimonij per prædicta bona à peccato excusetur.

¶ Quinto, vtrum sine eis aliquando à peccato excusari possit

¶ Sexto, vtrum quando est sine eis, sit semper peccatum mortale.

ARTIC. I.

Vtrum haberi debeant aliqua bona ad excusandum matrimonium.

199

AD PRIMVM sic pceditur. Videtur, ꝙ matrimonium non debeat habere aliqua bona quibus excusetur. Sicut enim conseruatio indiuidui, quæ fit per ea quæ ad nutritiuam pertinent, est de intentione naturæ, ita conseruatio speciei, quæ fit per matrimonium; & multo magis, quanto melius & * diuinius est bonū speciei, quam bonum vnius indiuidui: sed ad

Tho. 4. dist. 31. q. art. 1. & seq.

* Alias dignius.

actum nutritiuæ excusandum nō indigetur aliquibus bonis : ergo nec etiam ad excusandum matrimonium.

¶ 2 Præterea, Secundum Philos. in 8. * Ethic. amicitia quæ est inter virum & vxorem est naturalis, & claudit in se honestū, vtile, & delectabile: sed illud qđ de se est honestum, non indiget aliqua excusatione: ergo nec matrimonio deberent attribui aliqua bona excusantia.

* Lib. 8. Ethic. c. 12. à me.

¶ 3 Præterea, Matrimonium est institutum in remedium & in officium, vt supra dictum * est. Sed secundum quod est in officium, non indiget excusatione: quia sic etiam in paradiso excusatione indiguisset; quod falsum est, ibi enim fuissent honorabiles nuptiæ & torus immaculatus: vt Aug. † dicit. Similiter nec secundum quod est in remediū, sicut nec alia sacramenta, quæ in remedium peccati sunt instituta: ergo matrimonium, huiusmodi excusantia habere non debet.

* Quæst. 42. arti. 2. corp. & 2. & Aug. lib. 9. de Genes. ad litteram c. 7. to. 3

† Lib. 9. sup. Genesim c. 3. ante med. to. 3.

¶ 4 Præterea, Ad omnia quæ honeste fieri possunt, virtutes dirigunt: si ergo matrimonium aliquibus bonis potest honestari, non indiget alijs *honestatibus, quàm animi virtutibus; & sic nō debent matrimonio, aliqua bona assignari, quibus honestetur, sicut nec alijs, in quibus virtutes dirigunt.

* Al. honestantibus.

SED contra, Vbicunque est indulgentia, ibi est necessaria aliqua excusationis ratio: sed matrimonium conceditur in statu infirmitatis, secūdum indulgentiā, vt patet 1. Cor. 7. Ergo indiget per aliqua bona excusari.

¶ Præterea, Concubitus, fornicarius & matrimonialis sunt eiusdem speciei quantum ad speciem naturæ: sed concubitus fornicarius de se est turpis: ergo ad hoc ꝙ matrimonialis non sit turpis, oportet ei aliquid addi quod ad honestatem eius pertineat, & in aliam speciem moris trahat.

CONCLVSIO.

Cum in coniunctione viri et mulieris, propter delectationem et temporaliū solicitudinē, quædā rationis iactura accidat, oportuit aliqua bona esse, quibus matrimonii ratio honesta appareret, & hac iactura compensaretur.

RESPONDEO dicendū, ꝙ nullus sapiens debet iacturam aliquam sustinere; nisi pro aliqua recompensatione alicuius æqualis, vel melioris boni : vnde electio alicuius, quod aliquam iacturam habet annexam, indiget alicuius boni adiūctione, per cuius recompensationem ordinetur, & honestetur : in coniunctione autem viri & mulieris rationis iactura accidit, tum quia propter vehementiam delectationis absorbetur ratio, vt non possit aliquid intelligere in ipsa, vt Philosophus † dicit: tum etiā propter tribulationem carnis, quam oportet tales sustinere ex solicitudine temporalium: vt patet 1. Corinth. 7. & ideo talis coniunctionis electio non potest esse ordinata nisi per recompensationē aliquorum, ex quibus dicta coniunctio honestetur : & hæc sunt bona, quæ matrimonium excusant, & honestum reddunt.

† Lib. 7. Ethic. c. 11. circa finem.

AD primum ergo dicendum, ꝙ in actu comestionis non est tā vehemens delectatio rationem absorbens, sicut est in prædicta delectatione, tum quia vis generatiua per quam originale traducitur, est infecta & corrupta: nutritiua autem, per quam non traducitur, est corrupta, & non infecta: tum etiam quia defectum indiuidui quilibet magis sentit in

se ipso

seipso, quàm defectũ speciei, vnde ad excitandum ad comestionem, secundũ quam defectui indiuidui subuenitur, sufficit sensus ipsius defectus, sed ad excitandũ ad actũ, quo defectui speciei subuenitur, diuina prouidentia delectationẽ apposuit in illo actu,* qua etiã animalia bruta mouet, in quibus nõ est infectio originalis peccati: & ideo nõ est simile.

*Al. quę

AD secundũ dicendum, quòd ista bona, quæ matrimonium honestant, sunt de ratione matrimonij: & ideo non indiget eis quasi exterioribus quibusdam ad honestandum, sed quasi causantibus in ipso honestatem, quæ ei secundũ se competit.

AD tertium dicendum, quòd matrimonium ex hoc ipso, ꝙ est in officium vel in remedium, habet rationẽ vtilis & honesti: sed vtrumque horum ei cõpetit, ex hoc qđ huiusmodi bona habet, quibus fit & in * officium & remediũ concupiscentiæ adhibẽs.

*Al. officiosum

AD quartum dicendum, quòd aliquis actus virtutis honestatur & virtute, quasi principio elicitiuo; & circunstantijs, quasi formalibus principijs ipsius: hoc autem modo se habent bona matrimonij ad matrimonium, sicut circunstantiæ ad actus virtutis, ex quibus habet, ꝙ virtutis actus esse possit.

†Lib.7. Ethic.c. 11.circa finem.

ARTIC. II.

Vtrum bona matrimonii sufficienter assignentur.

200 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ insufficienter bona matrimonij assignentur à Magistro Sententiarum, * scilicet fides, proles, & sacramentum. Quia matrimonium nõ solum fit in hominibus ad prolem procreandam & nutriendam: sed etiam ad consortium cõmunis vitæ, propter operum cõicationem, vt dr̃ in 8. * Ethic. ergo sicut ponitur proles bonum matrimonij, ita deberet poni operum communicatio.

Lib.4. Senten. dist.28. §.A.

Lib.8.c. 12. à medio.

¶ 2 Præterea, Coniũctio Christi ad Ecclesiam quam matrimonium significat, perficitur per charitatem: ergo inter bona matrimonij magis debet poni charitas, quàm fides.

¶ 3 Præterea, In matrimonio sicut exigitur ꝙ neuter coniugũ ad alterius torũ accedat, ita exigitur, ꝙ vnus alteri debitum reddat: sed primum pertinet ad fidẽ vt magister * dicit: ergo deberet etiam iustitia, propter redditionem debiti, inter bona matrimonij computari.

Lib.4. Senten. dist.28. parag. A.

¶ 4 Præterea, Sicut in matrimonio inquantum significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ, requiritur indiuisibilitas, ita & vnitas, vt sit vna vnius: sed sacramentũ, quod inter tria bona matrimonij computatur, pertinet ad indiuisionem: ergo deberet esse aliquid aliud quod pertineret ad vnitatem.

¶ 5 SED contra, Videtur, qđ superfluant: quia vnica virtus sufficit ad vnicum actum honestandum: sed fides est vna quædã virtus: ergo non oportuit alia duo addere ad honestandum matrimonium.

¶ 6 Præterea, Non ex eodem aliquid accipit rationem vtilis & honesti, cum vtile & honestũ ex opposito bonum diuidant: sed ex prole matrimoniũ accipit rationem vtilis: ergo proles nõ debet computari inter bona quibus matrimonium honestatur.

¶ 7 Præterea, Nihil debet poni vt proprietas vel conditio suiipsius: sed hæc bona ponuntur vt quædam conditiones matrimonij: ergo cum matrimonium sit sacramentũ, nõ debet poni sacramentũ inter bona matrimonij

CONCLVSIO

Proles, fides, ac sacramentum, prima, & potiora sunt bona, quibus matrimonij ratio, honesta redditur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ matrimonium est in officium naturæ *, & est sacramentum Ecclesiæ: inquantum autem est in officium naturæ, duobus ordinatur sicut & quilibet alius virtutis actus; quorum vnum exigitur ex parte ipsius agentis, & hoc est intentio finis debiti; & sic ponitur † bonum matrimonij, proles: aliud exigitur ex parte ipsius actus, qui est bonus in genere, ex hoc quod cadit supra debitã materiam; & sic est fides, per quam homo ad suam accedit, & non ad aliam. Sed vlterius habet aliquã bonitatem inquantum est sacramentum, & hoc significatur ipso nomine sacramenti.

Aug. lib. 1. d̃ nup. & cõcup. 4. to. 7. & de bono coniugali, c. 7. to. 6. † Augu. de Gene. ad liter. lib. 9. c. 7. to. 3. & cõtra Iulianũ, lib. 5. c. 9. to. 7.

AD primum ergo dicendum, ꝙ in prole non solum intelligitur procreatio prolis; sed etiam educatio ipsius ad quam sicut ad finem, ordinatur tota communicatio operum, quæ est inter virũ & vxorem, inquantum sunt matrimonio coniuncti, quia patres naturaliter thesaurizant filijs, vt patet 2. Corint. 12. Et sic in prole, quasi in principali fine; alius, quasi secundarius, includitur.

AD secundum dicendum, ꝙ fides non accipitur hic prout est virtus Theologica: sed prout est pars iustitiæ, secundum quod fides dicitur ex hoc quod fiant dicta in conseruatione promissorũ, quia in matrimonio, cum sit quidam contractus, est quædam promissio per quam talis vir tali mulieri determinatur.

AD tertium dicendum, quòd sicut in promissione matrimonij continetur, vt neuter ad alium torum accedat: ita etiam ꝙ sibi inuicem debitũ reddant, & hoc etiam est principalius, cum sequatur ex ipsa mutua potestate in inuicem data; & ideo vtrumq; ad fidem pertinet. Sed in lib. Sentent. * ponitur illud quod est minus manifestum.

* Loco citato in argu.

AD quartum dicendum, quòd in sacramento non solum intelligenda est indiuisio: sed omnia illa quæ consequuntur matrimonium ex hoc quod est signum cõiunctiõis Christi & Ecclesiæ. Vel dicendum, ꝙ vnitas quam obiectio tangit, pertinet ad fidem, sicut & indiuisio ad sacramentum.

AD quintum dicendum, quòd fides non accipitur hic pro aliqua virtute, sed pro quadam conditione virtutis, ex qua fides nominatur, q̃ ponitur pars iustitiæ.

AD sextum dicendum, quòd sicut debitus vsus boni vtilis accipit rationem honesti, non quidem ex vtili, sed ex ratione quæ rectum vsum facit; ita etiam ordinatio ad aliquod bonum vtile potest facere bonitatem honestatis ex vi rationis debitam ordinationem facientis: & hoc modo matrimonium ex hoc quòd ordinatur ad prolem, vtile est; & nihilominus honestum, inquantum debitè ordinatur.

AD septimum dicendum, ꝙ sicut Magister dicit 31. Distin. 4. Sententiarum *, sacramentum non dicitur hic ipsum matrimonium, sed inseparabilitas eius, quæ eiusdem est rei signum, cuius est matrimonium. Vel dicendum, quòd quamuis matrimoniũ sit sacramentum, tamen aliud est matrimonio esse matrimonium, & aliud est ei esse sacramentum; quia non solum ad hoc est institutum vt sit in signum rei sacræ, sed etiã vt sit in officiũ naturæ: & ideo ratio sacramenti est quædam conditio adueniens matrimonio secundum se considerato,

* Lib. 4. dist. 31. parag. 8. in fine.

ex quo etiam honestatem habet: & ideo sacramentalitas eius (vt ita dicam) ponitur inter bona honestantia matrimonium; & secundum hoc in tertio bono matrimonij, scilicet sacramento, nõ solum intelligitur inseparabilitas, sed etiam omnia quæ ad significationem ipsius pertinent.

ARTIC. III.

Vtrum sacramentum sit principalius inter bona matrimonij.

201 AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd sacramentũ nõ sit principalius inter bona matrimonij: qui finis est potissimum in vnoquoq; sed proles est matrimonij finis: ergo proles est principalius matrimonij bonum.

¶ 2 Præterea, Principalius in ratione speciei est differentia, q̃ complet speciem, quàm genus; sicut forma quàm materia, in cõstitutione rei naturalis. Sed sacramentum cõpetit matrimonio ex ratione sui generis, proles autem & fides ex ratione differentiæ, inquantum est tale sacramẽtum. Ergo alia duo sunt magis principalia ĩ matrimonio, quàm sacramentum.

¶ 3 Præterea, Sicut inuenitur matrimonium sine prole & fide, ita inuenitur sine inseparabilitate; sicut patet qñ alter coniugum ante matrimoniũ consummatum ad religionem transit: ergo nec ex hac ratiõe sacramentũ est in matrimonio principalius.

¶ 4 Præterea, Effectus non potest esse principalior sua causa: sed consensus qui est causa matrimonij, frequenter immutatur: ergo & matrimonium dissolui potest, & sic inseparabilitas non semper concomitatur matrimonium.

¶ 5 Præterea, Sacramẽta quæ habent effectum perpetuum, imprimunt characterem: sed in matrimonio non imprimitur character, ergo non adest ei inseparabilitas perpetua; & ideo sicut est matrimonium sine prole, ita potest esse sine sacramento; & sic idem quod prius.

SED contra, Illud quod ponitur in definitione rei, est sibi maximè essentiale: sed indiuisio, quæ pertinet ad sacramentum, ponitur in definitione supra* de matrimonio data, non autem proles vel fides: ergo sacramentum inter alia est in matrimonio essẽtialius. Quæst. 44.ar.3. ex Mag. lib.4. Sẽtẽt. dist. 17.para. B.

¶ Præterea, Virtus diuina quæ in sacramentis operatur, est efficacior quàm virtus humana: sed proles & fides pertinent ad matrimonium, secundum quòd est in officium naturæ humanæ; sacramentum autem, secundum quòd est ex institutione diuina; ergo sacramenũm est principalius in matrimonio, quàm alia duo.

CONCLVSIO

Principalius bonum matrimonij vti dignius, ipsũ sacramentum est; proles vero, idest, prolis intentio, maxime essentialis in ipso est; quam sequitur fides, idest: debitum seruandæ fidei, deinde sequitur sacramentum.

RESPONDEO dicendũ, q̃ aliquid dicitur in re aliqua principalius altero, duobus modis; aut quia est essentialius, aut quia dignius. Si quia dignius, sic omnibus modis sacramentum est principalius inter tria coniugij bona: quia pertinet ad matrimonium, inquantum est sacramentũ gratiæ, alia verò duo ꝑtinent Aug.lib. 1.de nupti.& cõcup.cap. 17. tom. 7.

ad ipsum inquantum est quoddã naturæ officium: perfectio autem gratiæ est dignior perfectione naturæ. Si autem dicatur principalius quia essentialius, sic distinguendum est, quia fides & proles possunt dupliciter considerari. Vno modo in seipsis; & sic pertinent ad vsum matrimonij, per quem & proles producitur, & pactio coniugalis seruatur: sed indiuisibilitas, quam sacramentũ importat, pertinet ad ipsum matrimonium secundum se, quia ex hoc ipso quod per pactionem coniugalem sui potestatem sibi inuicem in perpetuum coniuges tradunt, sequitur quòd separari non possint: & inde est quòd matrimonium nunquam inuenitur sine inseparabilitate: inuenitur autem sine fide & prole, quia esse rei non dependet ab vsu suo: & secundum hoc sacramentũ est essentialius matrimonio, quàm fides & proles. Alio modo possunt considerari fides & proles, secundum quod sunt in suis principijs, vt pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum seruandi fidem, sine quibus etiam matrimonium esse non potest: quia hæc in matrimonio ex ipsa pactione coniugali causantur: ita quòd si aliquid contrariũ huius exprimeretur in consensu qui matrimonium facit, nõ esset verum matrimonium: & sic accipiendo fidem & prolem, proles est essentialissimum in matrimonio; & secundò, fides; & tertiò, sacramentum: sicut etiam homini est essentialius esse naturæ, quàm esse gratiæ, quamuis esse gratiæ sit dignius.

Gratianus 27. q. 2. ca. 45.

AD primum ergo dicendum, quòd finis secundum intentionẽ est primum in re, sed secundum consecutionem est vltimũ: & similiter proles se habet inter matrimonij bona: & ideo quodammodo est principalius, & quodammodo non.

AD secundum dicendum, ꝙ sacramentum, etiam prout ponitur tertium matrimonij bonum, pertinet ad matrimonium ratione suæ differentiæ: dicitur enim sacramentũ ex significatione huius rei sacræ determinatæ, quam matrimonium significat.

AD tertium dicendum, quòd nuptiæ secundum August. * sunt bonum mortalium, vnde in resurrectione, neque nubent, neque nubentur, vt dicitur Matth. 22. Et ideo vinculũ matrimonij non se extendit vltra vitam: in qua contrahitur: & ideo * dicitur inseparabile, quia non potest in hac vita, separari, sed per mortem siue corporalem post carnalem coniũctionem, siue spiritualem post spiritualem tantùm.

De bono coniugali ex ca. 24. to. 6.

* Augu. de bono coniug. cap. 7. & 15. & de adulterinis coniug. lib. 2. c. 5. & Amb. in cap. 16. Luc.

AD quartum dicendũ, quòd quamuis consensus qui facit matrimonium, non sit ꝑpetuus materialiter, id est, quantum ad substantiam actus, quia ille actus cessat, & potest contrarius succedere: tamen formaliter loquendo, est perpetuus, quia est de perpetuitate vinculi; aliàs non faceret matrimonium, non enim consẽsus ad tempus in aliquam, matrimonium facit. Et dico formaliter secundũ quod actus accipit speciem ab obiecto: & secundũ hoc matrimomium ex consensu inseparabilitatem accipit.

AD quintum dicendũ, quòd in sacramentis, in quibus imprimitur character, traditur potestas ad actus spirituales; sed in matrimonio, ad actus corporales vnde matrimonium ratione potestatis, quam in se inuicem coniuges accipiunt, conuenit cum sacramentis, in quibus character imprimitur, & ex hoc habet inseparabilitatem, vt Magister * dicit: sed differt ab eis, inquantum pote-

Lib. 4. Senten. dist. 30. para. D.

potestas illa est ad actus corporales; & propter hoc non imprimit characterem spiritualem.

ARTIC. IIII.

Vtrum actus matrimonii excusetur per bona prædicta.

202 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd actus matrimonij non possit excusari per bona prædicta, vt non sit omnino peccatum quia quicunq; sustinet damnum maioris boni propter minus bonum, peccat, quia inordinatè sustinet: sed bonum rationis quod læditur in ipso actu cõiugali, est maius quàm hæc tria coniugij bona: ergo prædicta bona non sufficiunt ad excusandum coniugalem concubitum.

¶ 2 Præterea, Si bonum malo addatur in genere moris, totum efficitur malum, non autem totũ bonum: quia vna circunstantia mala facit actum malum, non autem vna bona facit ipsum bonũ sed actus coniugalis secundum se est malus; aliàs excusatione non indigeret: ergo bona matrimonij adiuncta non possunt ipsum bonum facere.

¶ 3 Præterea, Vbicunque est immoderatio passionis, ibi est vitium in moribus, sed bona matrimonij non possunt efficere q̃n delectatio illius actus sit immoderata: ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

¶ 4 Præterea, Verecundia nõ est nisi de turpi actu secundum Damascenũ: * sed bona matrimonij non tollunt erubescentiam ab illo actu: ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

Lib.2.orthod.fidei,cap.15.

SED contra, Concubitus cõiugalis non differt à fornicario, nisi per bona matrimonij: si ergo hæc non sufficerent excusare ipsum, tunc matrimonium semper illicitum remaneret, quod est cõtra id quod habitum est supra*

¶ Præterea, Bona matrimonij se habent ad actum eius, sicut circunstantiæ debitæ, sicut dictũ † est: sed circunstantiæ tales sufficienter faciunt q̃ actus aliquis non sit malus: ergo & hæc bona possunt excusare matrimonium, vt nullo modo sit peccatum.

* In 4. dist. 41. art.3. præsertim in resp. ad 4. & 5.

†Art.1. huius q. ad 4.

CONCLVSIO

Quanquã minus honestus appareat matrimonii actus, propter effrenem illam, quam semper coniunctam habet, delectationem: proles tamen ac fides, & sacramentum ipsũ non tantum excusant, sed & sanctum reddunt.

RESPONDEO dicendũ, quòd aliquis actus dicitur excusari dupliciter. Vno modo ex parte facientis, ita quòd non imputetur facienti in culpam, quãuis sit malus, vel saltem non in tantam culpam; sicut ignorantia dicitur excusare peccatum, in toto vel in parte. Alio modo dicitur excusari actus ex parte sui, ita scilicet quòd non sit malus: & hoc modo prædicta bona dicuntur excusare actum matrimonij: ex eodem autem habet actus aliquis, quòd non sit malus in genere moris, & quòd sit bonus: quia non est aliquis actus indifferens, vt in 2. libro dictum est.* Dicitur autem aliquis humanus actus bonus dupliciter. Vno modo, bonitate virtutis: & sic habet actus quòd sit bonus ex his quæ ipsum in medio ponunt, & hoc faciunt in actu matrimonij, fides & proles, vt ex dictis patet.† Alio modo, bonitate sacramenti secundum quod actus non solum bonus, sed etiam sanctus dicitur: & hanc bonitatem habet actus matrimonij ex indiuisibilitate coniunctionis, secundum quam figu-

Idem supra q.41 artic. 4. corp.

Art.2. huius q. corp. & hoc præsenti.

significat coniunctionem Christi ad Ecclesiã: & sic patet quòd prædicta bona sufficienter actum matrimonij excusant.

AD primum ergo dicendum, quòd per matrimonij actum non incurrit homo damnum rationis, quantum ad habitum, sed solum quantum ad actũ: nec est inconueniens quòd quandoque aliquis actus, qui est melior secundum genus suum, interrumpatur pro aliquo minus bono actu: hoc enim sine peccato fieri potest, sicut patet in eo qui ab actu contemplationis cessat, vt interdum actioni vacet.

AD secundum dicendum, ꝙ ratio illa procederet, si malũ qđ inseparabiliter comitatur concubitum, esset malum culpe: nunc autem non est malum culpæ, sed pœnæ tantum, *quæ est inobedientia concupiscẽtiæ ad rationem, & ideo ratio non sequitur.

Art.3.q. 41 ad 3.

AD tertium dicendum, quòd superabundantia passionis, quæ facit vitium, non attenditur secundum quantitatem ipsius ad intensionem, sed secundum proportionem ipsius ad rationem: vnde tunc solùm passio reputatur immoderata, quando limites rationis excedit. Delectatio autẽ quæ fit in actu matrimoniali, quamuis sit intensissima, secundum quantitatem, nõ tamen excedit limites sibi à ratione præfixos ante principiũ suum, quãuis in prædicta* delectatione ratio eos ordinare non possit.

Art.3.q. 41.ad 6.

AD quartum dicendũ, quòd turpitudo illa quæ semper est in actu matrimoniali, & erubescentiam facit, est turpitudo pœnæ & nõ culpæ: q̃a de quolibet defectu homo naturaliter erubescit.

ARTIC. V.

Vtrum actus matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonij.

AD QVINTVM sic ꝑceditur. Videtur, quòd actus matrimonialis excusari possit etiam sine bonis matrimonij. Qui enim à natura tãtùm mouetur ad actum matrimonij, non videtur aliquod bonum matrimonij intendere, quia bona matrimonij pertinent ad gratiam vel virtutem: sed quando aliquis solo appetitu naturali mouetur ad actum prædictum, non videtur esse peccatum, quia nullum naturale est malum, cum malum sit præter naturã, & præter ordinem, vt Dion.* dicit. ergo actus matrimonialis excusari põt, etiã sine bonis matrimonij.

203

Concil. Triden. sessio. 24 in principi. §. Gratiam vero.

Ca.4. de diuinis nomi. ali quantulum ante finem

¶ 2 Præterea, Ille qui vtitur coniuge ad fornicationẽ vitandam, non videtur aliquod bonũ matrimonij intendere: sed talis non peccat, vt videtur, quia ad hoc est matrimonium concessum humanæ infirmitati, vt fornicatio vitetur; vt patet 1. Cor. 7. ergo etiam sine bonis matrimonij potest actus eius excusari.

¶ 3 Præterea, Ille qui vtitur re sua ad libitum, non facit contra iustitiam: & sic non peccat, vt videtur: sed per matrimonium vxor efficitur res viri, & econtrariò: ergo si se inuicem ad libitũ vtuntur libidine mouente, non videtur esse peccatum; & sic idem quod prius.

¶ 4 Præterea, Illud quod est bonum ex genere, non efficitur malum, nisi ex mala intentione fiat: sed actus matrimonialis quo quis cognoscit suam, est ex genere bonus: ergo non potest esse malus nisi mala intentione fiat. Sed potest bona intentione fieri etiã si non intendat aliquod bonum matrimonij, puta, cùm quis salutem corporalem per hoc intendit seruare, aut consequi: ergo vr̃, ꝙ etiam sine matrimonij bonis, actus ille possit excusari.

SED

SED contra, Remota causa, remouetur effectus: sed causa honestatis actus matrimonialis sunt matrimonij bona: ergo sine eis non potest actus matrimonialis excusari.

¶ Præterea, Non differt actus prædictus ab actu fornicario, nisi in prædictis bonis: sed concubitus fornicarius sẽper est malus: ergo si non excusatur prædictis bonis, etiam matrimonialis actus semper erit malus.

CONCLVSIO.

Actus matrimonialis semper culpabilis & peccatum est, nisi prolis intentio, ac mutua inter coniuges fides adsit.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut bona matrimonij, secundum quod sunt in habitu, faciunt matrimonium honestum & sanctum: ita etiã secundum quod sunt in actuali intentione, faciũt actum matrimonij honestum, quãtum ad illa duo bona matrimonij, quæ ipsius actum respiciunt. Vnde quando coniuges conueniunt causa prolis procreandæ, vel vt sibi inuicem debitum reddant, quæ ad* finem pertinent, totaliter excusantur à peccato. Sed tertium bonum non pertinet ad vsum matrimonij, sed ad essentiã ipsius, vt dictum* est: Vnde facit ipsum matrimonium honestum, non autem actum eius, vt per hoc actus eius absque peccato reddatur, quia causa alicuius significationis conueniunt. Et ideo duobus solis modis coniuges absque omni peccato conueniunt, scilicet causa procreandæ prolis, & debiti reddendi: aliàs autem semper est ibi peccatum: ad minus veniale.

Al. fidẽ, | Ar. 3. huius q. co

AD primum ergo dicendum, quòd proles prout est bonum sacramenti, addit supra prolem, prout est bonum intentum à natura. Natura enim intendit prolem, prout in ipsa saluatur bonũ speciei: sed in prole, secundum quod est bonum sacramenti matrimonij, vltra hoc intelligitur, vt proles suscepta, vlterius ordinetur in Deũ. & ideo oportet, quòd intentio naturæ, quæ prolem intendit, referatur actu vel habitu ad intentionem prolis, prout est bonum sacramenti, aliàs staretur in* creatura, quod sine peccato esse non potest: & ideo quando natura tantum mouet ad actum matrimonij, non excusatur à peccato omnino, nisi inquantum motus naturæ ordinatur actu vel habitu vlterius ad prolem, secundum quod est bonum sacramenti. Nec tamen sequitur, quòd motus naturæ sit malus, sed quod sit imperfectus; nisi ad aliquod bonum matrimonij vlterius ordinetur.

AD secundum dicendum, quòd si aliquid per actum matrimonij intendat vitare fornicationem in coniuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet, sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua infirmitas, & secundum hoc est peccatum veniale: nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.

AD tertium dicendum, quòd vna debita circunstantia non sufficit ad hoc, quòd actus sit bonus: & ideo non oportet, quòd qualitercunque quis re sua vtatur, vsus sit bonus, sed quando vtitur re sua vt debet, secundum omnes circunstantias.

AD quartum dicẽdum, quòd quamuis intendere sanitatis cõseruationem non sit per se malũ, tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur, quod non est ad hoc de se ordinatum, sicut qui ex sacramento

baptismi

baptiſmi tantùm ſalutem corporalẽ quęreret,& ſimiliter etiã eſt in propoſito in actu matrimonij.

ARTIC. VI.

Vtrum cognoſcens vxorem non intendens aliquod bonum matrimonij, ſed ſolam delectationem, mortaliter peccet.

204

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur, quòd quandocunque aliquis vxorem cognoſcit, non intendẽs aliquod bonum matrimonij, ſed ſolam delectationem, mortaliter peccet. Quia ſicut Hieron *. dicit,& habetur in litera †, Voluptates quæ de meretricum amplexibus capiuntur in vxore, dãnandæ ſunt: ſed non dicitur eſſe damnabile, niſi peccatum mortale:ergo cognoſcere vxorem propter ſolam voluptatem, eſt ſemper peccatum mortale.

* Referẽ in Decr. 32. q.4. ca.Liberorum. †li.4.Sẽ diſt. 31. §.F.

¶ 2 Præterea, Conſenſus in delectationem eſt peccatum mortale;vt in 2.lib. diſt. 24. dictum eſt:ſed quicunque cognoſcit vxorem ſuam cauſa delectationis,cõſentit in delectationem:ergo mortaliter peccat.

* Li.4. Senten. diſt. 31. parag.H &I. ex Greg. in fin. 12.l. epiſt.

¶ 3 Præterea, Quicunque vſum creaturę non refert in Deũ, creatura fruitur; quod eſt peccatum mortale:ſed quicunque vxore propter ſolam delectationem vtitur,hunc vſum non refert in Deum:ergo mortaliter peccat.

† id habet Beda ſup illud 1. Cor. 7. Melius eſt .n. & dicit eſſe Aug. in ſer.de bono nuptiarũ.

¶ 4 Præterea, Nullus debet excommunicari, niſi pro peccato mortali;ſed aliquis vxorem ſola libidine cognoſcens ab introitu Eccleſiæ arcetur,vt in litera* dicitur; quaſi ſit excommunicatus: ergo omnis talis peccat mortaliter.

Sed habetur in Sent. li. 3. cõtra Iulianũ Pelag.c. 16.Et li. 2. cõtra eundem parum ãte fi.

SED contra eſt, quod ſecundum Aug†.talis concubitus ponitur inter peccata quotidiana,pro quibus dicitur,Pater noſter, &c. vt habetur in litera *: ſed talia nõ sũt peccata mortalia:ergo,&c.

*lib.4. S diſt. 31. parag. F

¶ Præterea, Qui cibo vtitur ad delectationem tantum, non peccat mortaliter: ergo pari ratione qui vtitur vxore tantum cauſa libidinis ſatiandæ.

CONCLVSIO.

Cognoſcens vxorem ſola libidinis & delectationis cauſa,nullum aliud bonũ matrimonij habitu, vel actu intendens, mortaliter peccat.

RESPONDEO dicẽdum, quòd quidam dicunt,quòd quandocunque ad actum coniugalem libido principaliter mouet, eſt peccatum mortale; ſed quando mouet ex latere, tunc eſt peccatum veniale; quando autem omnino delectationem† deſpicit, & diſplicet ei, tunc eſt omnino ſine veniali peccato.vt ſic delectationem in iſto actu quærere, ſit peccatum mortale; delectationẽ oblatam acceptare, ſit peccatum veniale:ſed eam odire, ſit perfectionis.Sed hoc non poteſt eſſe, quia ſecundum Philoſophum in 10.† Ethicor. idem iudicium eſt de delectatione & operatione; quia operationis bonæ eſt delectatio bona,& malæ mala. Vnde, cum actus matrimonialis non ſit per ſe malus, nec quærere delectationem erit peccatum mortale ſemper.

† Al. reſpuit.

† lib. 10. ca.3. & 4.

Et ideo dicendum,quòd ſi delectatio quæratur vltra honeſtatem matrimonij, vt*ſcilicet aliquis in coniuge non attendat, ꝙ coniunx eſt,ſed ſolum quòd mulier,paratus idem facere cum ea, ſi non eſſet coniunx; eſt peccatũ mortale:& ideo talis dicitur† ardentior amator vxoris,quia, ſcilicet,ardor ille extra bona matrimonij effertur. Si autem quæratur delectatio intra limites matrimonij,vt ſcilicet talis delectatio in alia non quæreretur, quàm in coniu-

*Al, ſi.

†Hier epi.1.contra Iouinia.in fi. & habetur. 4. Sent.di. 31.para. F.ante finem.

coniuge; sic est veniale peccatum.

AD primum ergo dicendum, quòd tunc voluptates meretricias vir in vxore quærit, quando nihil aliud in ea attendit, quàm quod in meretrice attenderet.

Ad secundum dicendum, quòd consensus in delectationem concubitus, qui est peccatum mortale, est peccatum mortale: non autẽ talis delectatio est matrimonialis actus.

AD tertium dicendum, quòd quamuis delectationem non refe rat actu in Deum, non tamen ponit in ea vltimum voluntatis finem aliàs eam vbicunque indifferenter quæreret: & ideo non oportet, quòd creatura fruatur, sed vtitur creatura actu propter se, se autem habitualiter pro pter Deum, quamuis non actu.

AD quartum dicendum, quòd hoc non dicitur propter hoc ꝙ ex hoc peccato homo excommunicationem mereatur; sed quia spiritualibus se reddit inhabilem propter hoc quòd efficitur in actu illo totus caro.

QVÆST. L

† cõcil. Tridet. sessio.24 de sacra men, ma tri.:can. 4.

De impedimentis † matrimonii in generali, vnico articulo ab soluta.

DEINDE considerandũ est de impedimentis matrimonij.

¶ Et primo in generali.

¶ Secundo in speciali.

ARTIC. VNICVS.

Vtrum matrimonio conuenienter impedimenta assignentur.

205 Tho.4. dist. 34. q.vnica, art.1.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd matrimonio inconueniẽter impedimenta assignentur. Ma trimonium enim quoddam sacramentum est contra alia diuisum, sed alijs non assignantur impedimenta: ergo nec matrimonio assignari debent.

¶ 2 Præterea, Quãto aliquid est minus perfectum, tanto paucioribus modis impediri potest: sed matrimonium inter alia sacrã menta est minus perfectum: ergo vel nulla, vel paucissima impedimenta ei assignari debent.

¶ 3 Præterea, Vbicunque est morbus, ibi necessarium est reme dium morbi: sed concupiscentia, in cuius remedium matrimoniũ est* indultum, est in omnibus: ergo non debet esse aliquod impedimentum, quod aliquam personam penitus illegitimam faciat ad contrahendum. Al. inductum.

¶ 4 Præterea, Illegitimum di citur quod est contra legem. Sed huiusmodi impedimenta, quę ma trimonio assignantur, non sunt cõ tra legem naturæ, quia non similiter inueniuntur in quolibet statu humani generis: plures enim gradus consanguinitatis inueniũ tur esse prohibiti vno tempore, quàm alio. Lex autem humana non potest (vt videtur) matrimonio impedimenta præstare, quia matrimonium non est ex institutione humana, sed diuina; sicut & alia sacramenta. Ergo matrimo nio non debent aliqua impedimenta assignari, quæ faciant personas illegitimas ad contrahendum.

¶ 5 Præterea, Legitimum & illegitimum per hoc quod est cõ tra legem vel non contra legem, differunt: inter quæ non cadit medium, cum sint opposita secun dum affirmationem & negationẽ: ergo non possunt esse aliqua matrimonij impedimenta, quibus personæ mediæ inter legitimas & illegitimas constituantur.

¶ 6 Præ-

¶ 6 Præterea, Coniunctio viri & mulieris non est licita, nisi in matrimonio: sed omnis coniunctio illicita dirimi debet: ergo si aliquid matrimonium contrahendum impediat, hoc dirimet contractum de facto; & sic non debet aliqua impedimenta matrimonio assignari, quæ impediant contrahendũ, & nũ dirimant cõtractũ.

¶ 7 Præterea, Nullo impedimento potest à re aliqua remoueri, quod in definitione ipsius cadit: sed indiuisibilitas cadit in definitione matrimonij: ergo non possunt esse aliquã impedimenta, quæ matrimonium contractum dirimant.

¶ 8 SED contra, Videtur, quòd debeant esse infinita matrimonij impedimenta. Quia, matrimonium, quoddam bonum est: sed infinitis modis est defectus boni: vt dicit Dionys. 4. ca. de di. nom* ergo infinita sunt impedimenta matrimonij.

ca. 4. pa. 4. inter med. & finem.

¶ 9 Præterea, Impedimenta matrimonij accipiuntur secundũ conditiones particularium personarum: sed conditiones huiusmodi sunt infinitæ: ergo & matrimonij impedimenta.

CONCLVSIO.

Matrimonij impedimenta, quæ tantum solennitati sacramenti repugnant, vt Ecclesiæ prohibitio, & tempus feriarum, matrimonium contrahendũ impediunt; sed contractum non dirimunt; quæ verò essentiæ sacramenti contraria sunt vt error, conditio, votum, cognatio, crimen, cultus disparitas, vis ordo, ligamẽ, honestas & coeundi impotentia, etiam contractum dirimunt.

RESPONDEO dicendũ, quòd in matrimonio sunt quædã quæ sunt de essentia matrimonij, & quædam quæ sunt de solennitate eius; sicut & in alijs sacramentis: & quia remotis his, quæ sunt de solennitate eius, sicut & in alijs sacramentis, adhuc manet verum sacramentum; ideo impedimenta quæ contrariantur his, quæ sunt de solennitate sacramenti, non efficiunt, quin sit verum matrimonium; & talia dicuntur impedire matrimonium contrahendum, sed non dirimũt contractum; sicut prohibitio Ecclesiæ, & tempus feriarum. Vnde versus,

4 Sentẽ. distinct. 29. & 30.

Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.

Impedimenta autem quæ contrariantur his, quæ sunt de essentia matrimonij, faciunt vt non sit verum matrimonium: & ideo dicuntur non solum impedire contrahendum, sed dirimere iam contractum; quæ his versibus continentur,

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis,
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Horum autem numerus sic accipi potest: Potest enim matrimonium impediri aut ex parte contractus matrimonij, aut ex parte contrahentium. Si primo modo, cum contractus matrimonij fiat per voluntarium consensum, qui tollitur per ignorantiam & per violentiam, erunt duo impedimenta matrimonii, scilicet vis, id est, coactio; & error ex parte ignorantiæ. Et ideo de istis duobus impe-

dimentis suprà Magister† determinauit; vbi agebatur de causa matrimonij: nunc autem agit de impedimentis quæ accipiuntur ex parte personarum contrahentium; quæ sic distinguuntur: Potest enim aliquis impediri à matrimonio contrahendo vel simpliciter, vel respectu alicuius personæ. Si simpliciter; vt cum nulla possit matrimonium contrahere, hoc nō potest esse nisi quia impeditur à matrimoniali actu, quod quidem contingit dupliciter. Primo, quia non potest de facto; siue quia omnino non possit, & sic ponitur impedimentum, impotentia coeundi: siue quia non liberè possit, & sic ponitur impedimentum, Seruitutis conditio. Secundo, quia non licite potest, & hoc secundum quod ad continentiam obligatur; quod contingit dupliciter: quia vel obligatur ex officio suscepto, & sic est impedimentum ordinis: vel ex voto emisso, & sic impedit votum. Si autem impeditur aliquis à matrimonio, non simpliciter, sed respectu alicuius personæ: vel hoc est propter obligationem ad alteram personam; sicut qui vni, matrimonio iunctus est, non potest alteri coniungi, & sic est ligamen matrimonij: vel quia deficit proportio ad alteram personam; & hoc propter tria. Primo quidem propter nimiam distātiā ad ipsam, & sic est disparitas cultus. Secundo, propter nimiā propinquitatem, & sic ponitur triplex impedimentum; scilicet cognatio, quæ importat propinquitatem duarum personarum ratione tertiæ matrimonionio iunctæ; & publicæ honestatis iustitia, in qua est propinquitas duarū personarum, * respectu tertiæ per sponsalia iunctæ. Tertio, propter indebitā coniunctionē ad ipsam, primo facta: & sic impedit crimē adulterij prius cum ipsa cōmissi.

† 4 Sentē. distinct. 29. & 30.

*Al. ratione.

AD primum ergo dicendum, quòd, etiam alia sacramenta impediri possunt, si aliquid quod sit de essentia vel solemnitate sacramēti, subtrahatur, vt dictum* est. Sed tamen magis matrimonio, quàm alijs sacramentis impedimenta assignantur propter tres rationes. Primò, quia matrimonium consistit in duobus: & ideo pluribus modis potest impediri, quàm alia sacramenta, quæ vni personæ competunt singulariter. Secundo, quia matrimonium habet in nobis causam & in Deo, sed alia quædam sacramenta solum in Deo. Vnde & pœnitentiæ, quæ habet causam in nobis, aliquo modo Magister*supra quædam impedimenta assignauit, vt hypocrisim, ludos, & huiusmodi. Tertio, quia de alijs sacramentis est præceptum vel consilium, sicut de bonis perfectioribus: sed de matrimonio est indulgentia, sicut de bono minus perfecto, & ideo, vt detur occasio proficiendi in melius, plura impedimenta assignantur matrimonio, quàm alijs sacramentis.

* In corp. huius ar. in initio

* l. 4. Sent dist. 16.

AD secundum dicendū, quòd perfectiora pluribus modis impediri possunt, inquantum ad ea plura requiruntur: si autem sit aliquod imperfectū, ad quod plura requiruntur, illud etiam habebit plura impedimenta; & sic est de matrimonio.

AD tertium dicendum, quòd ratio illa procederet, si nō essent alia remedia, quibus etiam posset efficacius morbo concupiscentiæ subueniri; quod falsum est.

AD quartum dicendum, quòd personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo, quod sunt contra legem, qua matrimonium statuitur. Matrimonium autem inquantum est in officiū naturæ, statuitur lege naturæ: inquan-

inquantum est in officium communitatis, statuitur lege ciuili. Et ideo ex qualibet dictarũ legũ potest aliqua persona effici ad matrimonium contrahendum illegitima. Nec est simile de alijs sacramentis, quæ sunt sacramenta tantùm. Et quia lex naturalis secundum diuersos status recipit determinationes diuersas, & ius positiuũ etiam variatur secundũ diuersas hominum conditiones in diuersis tẽporibus; ideo Magister* ponit in diuersis tẽporibus diuersas pſonas illegitimas fuisse.

li.4.Sẽt. dist. 34. paragr. A.

AD quintum dicendũ, quòd lex potest aliquid prohibere vel vniuersaliter, vel in parte, quantum ad aliquos casus: & ideo inter esse totaliter secundum legẽ & esse totaliter contra legẽ, quæ sunt contrariè opposita, & non secundum affirmationem & negationem: cadit medium esse aliqualiter secundum legem, & aliqualiter contra legem: & propter hoc ponuntur quædam personæ mediæ inter simpliciter legitimas & inter simpliciter illegitimas.

AD sextum dicendum, quòd illa impedimenta, quæ non dirimunt matrimonium contractum, impediunt quandoque contrahendum, non vt non fiat, sed vt non licite fiat: & tamen si fiat, verum matrimonium contractum est, quamuis contrahens peccet: sicut si aliquis consecraret post comestionem, peccaret contra statutum Ecclesiæ faciens; nihilominus verum sacramentum perficeret, quia ieiunium consecrantis non est de necessitate sacramenti.

AD septimum dicendũ, quòd impedimenta prædicta * non dicuntur dirimere matrimonium contractum, quasi soluentia verum matrimonium, quòd rite contractum est, sed quia soluunt matrimonium quod contractum est de facto, & non de iure. Vnde si impedimentorum aliquod matrimonio rite facto superueniat, matrimonium soluere non valet.

In cor. art.

AD octauum dicendum, quòd impedimenta quibus aliquod bonum per accidens impeditur, sunt infinita, sicut & omnes causæ per accidens*: sed causæ corrumpentes aliquod bonum per se, sunt ordinatæ & determinatæ, sicut etiam causæ constituentes: quia causæ destructionis & constructionis alicuius rei, sunt oppositæ, vel eædem contrario modo sumptæ.

AD nonum dicendum, quòd conditiones particularium personarum in singulari sunt infinitæ, sed in generali possunt reduci ad certum numerum: sicut in medicina patet, & in omnibus artibus operatiuis, quæ sunt particularium, in quibus & actus cõsiderãtur & cõditiones.

QVAEST. LI.

De impedimento erroris, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimentis matrimonij in speciali Et primo de impedimento erroris.

¶ Circa quod quæruntur duo.

¶ Primo, utrum error de sui natura matrimoniũ impediat.

¶ Secundo, quis error.

ARTICVLVS I.

Vtrum error conuenienter ponatur impedimẽtũ matrimonij.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd error non debeat poni matrimonij impedimentum ꝑ se. Consensus enim, qui est causa efficiens matrimonij*, impeditur, sicut & voluntarium; sed voluntarium, secundum Philosophum in 3. Ethic†. ponitur impediri per igno-

206 Tho. 4. dist. 30. q.1. ar.1 & 2. * q.45. ar.5. † lib.3. c.1.

ignorantiam, quæ non est idem quod error, quia ignorantia nullam cognitionem ponit, sed error ponit, eo quòd approbare falsa pro veris sit error, secundum August*. ergo non debuit hic poni impedimentum matrimonij, error: sed magis ignorantia.

lib. 9. de Trinit. cap. 11. tomo. 3.

¶ 2 Præterea, Quod de sui natura potest impedire matrimonium, habet cõtrarietatem ad bona matrimonij: sed error non est huiusmodi ergo error de sui natura non impedit matrimonium.

¶ 3 Præterea, Sicut consensus requiritur ad matrimonium, ita intentio requiritur ad baptismum. Sed si aliquis baptizat Ioãnem; & credit baptizare Petrũ, nihilominus Ioannes vere baptizatus est: ergo error non excludit matrimonium.

Hoc arg. habet Gratia. cau. 29. q. 1.

¶ 4 Præterea, Inter Liam & Iacob fuit verum matrimonium: sed ibi fuit error: ergo error non excludit matrimonium.

* In Dige. de iurisdi. omn. iudi. L. Si per errorem.

SED contra est, quod in Digestis* dicitur, Quid tam contrariũ est consensui, quàm error? sed cõsensus reqrit ad matrimoniũ: ergo error matrimoniũ impedit.

¶ Præterea, Consensus aliqd voluntarium nominat, sed error impedit voluntarium: quia volũtarium, secundum Philosophum † & Gregorium* Nissenum & Damascenum †, est, cuius principiũ est in aliquo sciente singularia, in quibus est actus, quod erranti nõ competit: ergo error matrimonium impedit.

† Arist. l. 3. Ethi ca. 1. *Gre. Nissen. l. 5. c. 3. † Damasce. li. 2. ca. 24.

CONCLVSIO.

Error, cum consensum qui matrimonii causa est, quammaxime impediat, de iure natura quammaxime matrimonium impedit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ quicquid impedit causam de sui natura, impedit & effectum similiter; consensus autẽ est causa matrimonij, vt dictum * est: & ideo quòd euacuat, cõsensum, euacuat matrimonium. Consensus autem voluntatis est actus, qui præsupponit actum intellectus: deficiente autem primo, necesse est defectum contingere in secundo: & ideo quando error cognitionem impedit, sequitur etiã in ipso cõsensu defectus: & per cõsequẽs in matrimonio: & sic error de iure naturali habet quòd euacuet matrimonium.

Quæ. 45. art. 1.

AD primum ergo dicendum, quòd ignorantia differt simpliciter loquendo ab errore: quia ignorantia de sui ratione non importat aliquẽ cognitionis actũ: sed error ponit iudicium rationis peruersum de aliquo, tamen quantum ad hoc, quod est impedire voluntarium, non differt, vtrũ dicatur ignorãtia vel error. Quia nulla ignorantia potest impedire voluntarium, nisi quæ habet errorem adiunctum; eo quòd actus voluntatis præsupponit æstimationẽ siue iudicium de aliquo in qđ fert: vnde si est ibi ignorãtia, oportet ibi esse errorẽ: & ideo etiam ponitur error quasi causa ꝓxima.

Erroris & ignorãtiæ discrimen.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis non contrarietur secundum se matrimonio; contrariatur ei tamen quantum ad causam suam.

AD tertium dicendum, quòd character baptismi non causatur ex intentione baptizantis directe: sed ex elemento materiali exterius adhibito. Intentio autem operatur solum vt dirigens elementum materiale ad effectũ proprium: sed vinculum coniugale ex ipso consensu causatur * directe: & ideo non est simile.

vt dictũ est. q. 45 art. 1.

AD quartum dicendum, quòd sicut Magister 30. dist. 4. sententiarum dicit †: Matrimoniũ quod fuit inter Liam & Iacob, non

† lib. 4. Sent. di. 30. para A. in medio.

fuit

fuit perfectum ex ipso concubitu, qui ex errore contigit, sed ex consensu qui postmodum accessit, tamen vterque à peccato excusatur: vt patet in eadem distinctione*.

* lib. 4. Sent. di. 30. codé §.A.

ARTIC. II.

Vtrum omnis error matrimoniũ impediat.

207

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd omnis error matrimoniũ impediat, & non solum error conditionis aut personæ, vt in litera* dicitur. Quia quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei secundum totum suum ambitum. Sed error de sui natura habet quòd matrimonium impediat, vt dictum est*: ergo omnis error matrimonium impedit.

* lib. 4. Sent. di. 30. para. A.

art. prç- ced.

lib. 3. ca 1.

¶ 2 Præterea, Si error, inquantum huiusmodi, matrimoniũ impedit, maior error magis debet impedire: sed maior est error fidei, qui est in hæreticis non credentibus hoc sacramentũ, quàm error personæ: ergo magis debet impedire, quàm error personæ.

¶ 3 Præterea, Error non euacuat matrimonium, nisi inquantum tollit voluntarium: sed ignorantia cuiuslibet circunstantiæ voluntarium tollit, vt patet in 3. Ethic*. ergo non solum error cõditionis & personæ, matrimonium impediunt.

lib. 3. ca. 1.

¶ 4 Præterea, Sicut conditio seruitutis aliquid est annexum accidẽs personæ: ita qualitas corporis aut animi: sed error conditionis impedit matrimonium: ergo eadem ratione error qualitatis aut fortunæ.

¶ 5 Præterea, Sicut ad conditionem personæ pertinet seruitus & libertas: ita nobilitas, vel ignobilitas, aut* status dignitatis & priuatio eius: sed error conditionis libertatis vel seruitutis impedit matrimonium: ergo & error aliorum dictorum.

* Al. dignitas status.

¶ 6 Præterea, Sicut conditio seruitutis impedit, ita etiam disparitas cultus & impotentia coeundi; vt infra dicetur*: ergo sicut error conditionis ponitur matrimonij impedimentum, ita error circa alia huiusmodi deberet impedimentum matrimonij poni.

Q.52. ar. 2 & q.58 ar. 1. & q.59. ar. 1.

SED contra, Videtur, quòd nec error personæ matrimonium impediat. Quia sicut emptio est quidam contractus, ita etiam matrimonium: sed in emptione & venditione si detur aurum æquiualens pro alio auro, non impeditur venditio: ergo nec matrimonium impeditur, si pro vna muliere alia accipiatur.

¶ Præterea, Potest contingere quòd per multos annos iste error detineatur, & filios & filias generent simul: sed graue esset dicere quòd tunc essent diuidendi: ergo primus error non frustrauit matrimonium.

¶ Præterea, Potest contingere quòd frater viri, in quem se credit consentire mulier, offeratur ei, & cum eo commisceatur carnaliter: & tunc videtur quòd non possit redire ad illum, in quẽ consentire se credidit: sed debeat stare cum fratre eius: & sic error personæ non impedit matrimonium.

Simile ar gu. ppo nit Gratia. 19. q. 1. postmedium.

CONCLVSIO.

Matrimonium, cum inter duas certas personas fiat, mutuam in inuicem potestatem recipientes, ex personę & personarũ conditionis errore impediri necesse est.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut error ex hoc quòd inuoluntarium causat, habet excusare peccatũ, ita habet quòd matrimonium impediat ex eodem: error autem non excusat à pecca-

to,

to,nisi sit alius circunstantiæ;cuius appositio vel remotio faciat differentiam liciti & illiciti in actu. Si enim aliquis percutiat patrem baculo ferreo, quem credit ligneum esse,non excusatur à toto,quamuis forte à tanto:sed si credat quis percutere filium causa disciplinæ,& percutiat patrē, excusatur à toto, adhibita debita diligentia. Vnde oportet, ꝙ error, qui matrimonium impedit, sit alicuius eorum quæ sunt de essentia matrimonij.Duo autē includit ipsum matrimonium,scilicet personas duas,quæ coniunguntur,& mutuam potestatem in inuicem,in qua matrimonium cō sistit. Primum autem tollitur per errorem personæ; secundum,per errorem conditionis,quia seruus non potest potestatem sui corporis libere alteri tradere sine consensu sui domini;&,ppter hoc,hi duo errores matrimonium impediunt,& non alij.

AD primum ergo dicendum, ꝙ error non habet ex natura generis,ꝙ impediat matrimonium, sed ex natura differentiæ adiunctæ: prout scilicet est error alicuius eorum, quæ sunt de essentia matrimonij.*

In cor.

AD secundum dicendum, ꝙ error infidelis de matrimonio non est circa ea quæ sunt matrimonium consequētia: sicut an sit sacramentum, vel an sit licitum: & ideo error talis matrimonium non impedit† sicut nec error circa baptismum impedit acceptionem characteris,dummodo intendat facere vel recipere qđ Ecclesia dat, quāuis credat nihil esse.

†3.p.q. 67. arti. 5.corp.

AD tertium dicendum, quòd non quælibet circunstantiæ ignorantia causat inuoluntariū, quod excusat peccatum; vt dictum est * & propter hoc ratio non sequitur.

*Art. p̄ced.&in corp. huius art.

AD quartum dicendū,†quòd diuersitas fortunæ non variat aliquid eorum,quæ sunt de essentia matrimonij, nec diuersitas qualitatis,sicut facit cōditio seruitutis: & ideo ratio non sequit̄.

† Gratia. in Decret. caussa 29. q. 1.

AD quintum dicendum, ꝙ* error nobilitatis,inquantum huiusmodi, non euacuat matrimonium eadem ratione,qua nec error qualitatis:sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorē personæ, tūc impedit matrimoniū:vnde si cōsensus mulieris ferat in istā personā directe, error nobilitatis ipsius nō impedit matrimonium: si autem directe intendit consentire in filiū regis, quicunque sit ille:tunc si alius præsentetur ei quàm filius regis,est error personæ,& impedietur matrimonium.

* Gratianus ibidem & Magister 4.Sentē. dist. 30. para. A.

AD sextum dicendum, ꝙ error etiam aliorū impedimentorum matrimonij,quantum ad ea, quæ faciunt personas illegitimas impedit matrimonium: sed ideo de errore illorum non facit mentionem, quia illa impediunt matrimonium: siue cum errore sint, siue sine errore, vt si aliqua contrahat cū subdiacono, siue sciat, siue nesciat,nō est matrimoniū:* sed conditio seruitutis non impedit,si seruitus sciatur: & ideo non est simile.

Gratia ibid. q. 2.c.3.

AD septimum dicendum, ꝙ pecunia in contractibus accipitur quasi mensura aliarum rerū, vt patet in 5.Ethic.*& non quasi propter se quæsita: & ideo si non detur illa pecunia, quæ creditur,sed alia æquiualens, nihil obest contractui:sed si in re quæsita propter se esset error, impediretur contractus,sicut si alicui venderetur asinus pro equo. Et similiter est in proposito.

Lib. 5. c.5.

AD octauum dicendum,quòd quantumcunque fuerit cum ea, nisi de nouo consentire velit, nō est matrimonium.

AD nonum dicendum, quòd si ante non consenserat in fratrē eius, potest eum quem per errorem accepit, retinere: nec potest ad fratrem eius redire, præcipue si sit cognita carnaliter ab eo, quem accepit. Si autem consenserat in primum per verba de præsenti, non potest secundum habere primo viuente, sed potest vel secundum relinquere, vel ad primum redire: & ignorantia facti excusat peccatum, sicut & excusaretur post consummatum matrimonium si à consanguineo viri sui fraudulenter cognosceretur, quia fraus alterius non debet sibi præiudicare.

QVAEST. LII.

De impedimento conditionis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de impedimento conditionis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum conditio seruitutis matrimonium impediat.

¶ Secundo, vtrum seruus sine cōsensu domini possit matrimonium contrahere.

¶ Tertio, vtrum aliquis postquā vxoratus est, possit se seruū facere sine consensu vxoris.

¶ Quarto, vtrum filij debeāt sequi conditionem patris vel matris.

ARTIC. I.

Vtrum conditio seruitutis impediat matrimonium.

208

Tho. 4. dist. 36. q. vnica, art. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd conditio seruitutis non impediat matrimonium. Nihil enim impedit matrimonium, nisi quod habet aliquam contrarietatem ad ipsum; sed seruitus non habet aliquam contrarietatē ad matrimonium; aliàs inter seruos non possent esse coniugia: ergo seruitus non impedit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Illud quod est contra naturam, non potest impedire illud, qđ est secundum naturā: sed seruitus est cōtra naturā, quia sicut dicit Greg.* Contra naturam est hominē homini velle dominari: quod etiam patet ex hoc ꝙ homini dictum est, vt præsit piscibus maris, &c. non autem vt præsit homini: ergo nō potest impedire matrimonium, quod est naturale.

In Pastorali par. 2. cap. 6.

¶ 3 Præterea, Si impediat, aut hoc est de iure naturali, aut de iure positiuo: non de iure naturali; quia secundum ius naturale omnes homines sunt æquales; vt Grego.* & Boetius dicūt: & in principio Digestorum† dicitur, ꝙ seruitus non est de iure naturali; positiuum etiam ius descendit à naturali, vt Tullius dicit: ergo secundum nullū ius, seruitus impedire pōt matrimoniū.

In Pastorali par. 2. cap. 6.

† In Digesto veteri lib. 1. tit. 1. lege 4.

¶ 4 Præterea, Illud quod impedit matrimonium, æqualiter impedit, siue sciatur, siue ignoretur, vt patet de consanguinitate: sed seruitus vnius cognita ab altero, non impedit matrimoniū: ergo seruitus, quantum in se est, non habet ꝙ impediat matrimonium, & ita nō deberet poni per se matrimonij impedimentū ab alijs distinctum.

¶ 5 Præterea, Sicut contingit esse errorem circa seruitutem, vt putetur liber qui seruus est, ita potest esse error de libertate, vt putetur seruus qui est liber: sed libertas non ponitur matrimonij impedimentum: ergo nec seruitus deberet poni.

¶ 6 Præterea, Magis facit grauem societatem matrimonij, & plus

plus impedit prolis bonum, morbus lepræ, quàm seruitus: sed* lepra non ponitur impedimentum matrimonij: ergo nec seruitus debet poni.

* Decre. li. 4. tit. 8. cap. 2.

SED contra est, quod Decr.† dicit de coniugio seruorũ, quòd error conditionis impedit contrahendum matrimonium, & dirimit contractum.

† In Decret. li. 4. tit. 9. c. 2. & 4.

¶ Præterea, Matrimonium est de bonis per se expetendis, inquantum habet honestatem: sed seruitus est de per se fugiendis: ergo matrimoniũ & seruitus sunt contraria, & sic seruitus matrimonium impedit.

CONCLVSIO.

Cum per matrimonium alter coniugum alteri obligetur ad libere reddendum debitum, seruitutis conditionem, quæ liberam reddendi debiti facultatem tollit, necesse est dirimere matrimonium, dummodo sit ignorata.

Aug. lib. 32. contra Faustum, & in libro de bono coniugali cap. 6. tom. 6.

RESPONDEO dicendũ,† quòd in matrimonij contractu obligatur vnus coniugum alteri ad debitum reddendũ: & ideo, si ille, qui se obligat, est impotens ad soluendum, ignorantia huius impotentiæ in eo cui fit obligatio, tollit contractum, * sicut autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad soluendum debitum, vt omnino non possit soluere: ita per seruitutem, vt libere debitum reddere non possit: & † ideo sicut impotentia coeundi ignorata impedit matrimonium, non autem si sciatur; ita* conditio seruitutis ignorata matrimonium impedit: non autem seruitus scita.

* In decretal. li. 4. tit. 15. c. 2.

† Eodé cap.

* Vt dicitur in decret. li. 4. tit. 9. c. 4.

AD primum ergo dicendum, ꝙ seruitus contrariatur matrimonio, quantum ad actum, ad quem quis per matrimonium alteri obligatur, quem non potest libere exequi: & quantum ad bonum prolis, quæ peioris conditionis efficitur ex seruitute parentis. Sed quia quilibet potest in eo quod sibi debetur, sponte detrimentum aliquod subire: ideo si alter coniugum scit alterius seruitutem, nihilominus tenet matrimonium. Similiter etiam quia in matrimonio est æqualis obligatio ex vtraque parte ad debitum reddendum, non potest aliquis requirere maiorem obligationem ex parte alterius, quam ipse possit facere; & proprer hoc etiam seruus, si contrahit cum ancilla, quam credit liberam; non propter hoc impeditur matrimonium. Et sic patet, quòd seruitus non impedit matrimonium, nisi quando est ignorata ab alio coniuge, etsi ille sit liberæ conditionis: & ideo nihil prohibet inter seruos esse coniugia, vel etiam inter liberum & ancillam.

AD secundum dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquid esse contra naturam, quantum ad primam intentionem ipsius; quod non est contra naturam, quantum ad secundam eius intentionẽ: sicut omnis corruptio, & defectus, & senium, est contra naturam, vt dicitur in secundo de Cælo:* quia natura intendit esse & perfectionem, non tamen est contra secundam intentionem naturæ: quia ex quo natura non potest conseruare esse in vno, conseruat in altero, quod generatur ex corruptione alterius: & quando natura non potest perducere ad maiorem perfectionem, inducit ad minorũ, sicut quando non potest facere masculum, facit fœminam;

* Lib. 2. text. 37.

nam; quæ est mas occasionatus, vt dicitur in 16. de Animalibus. Similiter etiam dico quòd seruitus est contra primam intentionem naturæ, sed non est contra secundam: quia naturalis ratio ad hoc inclinat, & hoc appetit natura, vt quilibet sit bonus. Sed ex quo aliquis peccat, natura etiam inclinat, vt ex peccato pœnam reportet, & sic seruitus in pœnam peccati introducta est: nec est inconueniens aliquid naturale, per hoc quòd est contra naturam, hoc modo impediri: sic enim matrimonium impeditur p impotentiam coeundi; † quæ est contra naturã modo prædicto*.

† Vt dicitur infra, q. 58.

* In hac eadẽ solut.

AD tertium dicendum, qnòd ius naturale dictat, quòd pœna sit pro culpa infligenda, & quòd nullus sine culpa puniri debeat sed determinare pœnam secundum conditionẽ personæ & culpæ, est iuris positiui: & ideo seruitus quæ est quædam pœna determinata est de iure positiuo, & à naturali proficiscitur, sicut determinatum ab indeterminato: & eodẽ iure positiuo determinatè est factum, quod seruitus ignorata matrimonium impediat, ne aliqs, sine culpa puniatur: est enim quædam pœna vxoris, quòd habeat virum seruum, & ecõuerso.

AD quartum dicendum, quòd aliqua impedimenta sunt quæ faciunt matrimonium illicitum: & quia voluntas nostra non facit licitum aliquid esse vel illicitum, sed lex cui volũtas subdi debet: ideo ignorantia talis impedimenti quæ voluntariũ tollit, vel scientia, nihil facit ad hoc, quòd matrimonium teneat vel non teneat: & tale impedimentum est affinitas, vel votum, & cætera huiusmodi. Quædam autem impedimenta sunt quæ faciunt matrimonium inefficax ad solutionem debiti: & quia in voluntate nostra consistit, debitum nobis relaxare, ideo talia impedimenta si sint cognita, matrimonium nõ tollunt, sed solum quando ignorantia voluntarium excludit, & tale impedimentum est seruitus & impotentia coeundi: & q̃a etiã de se habent aliquam rationem impedimenti, ideo ponũtur specialia impedimẽta præter errorem: non autem personæ variatio ponitur speciale impedimẽtum, præter errorem: quia persona alia subintroducta non habet rationem impedimenti, nisi ex intentione contrahentis.

AD quintum dicendũ, quòd libertas nõ impedit matrimonij actum: vnde libertas ignorata nõ impedit matrimonium.

AD sextum dicendum. quòd lepra nõ impedit matrimonium quantum ad primum actum suum, quia leprosi debitum reddere possunt liberè, quamuis aliqua grauamina matrimonij inferant, quantum ad secundos effectus: & ideo non impedit matrimonium sicut seruitus,

Vide li. 4. decr. tit. 8. c. 1.

ARTIC. II.

Vtrum seruus matrimonium cõtrahere possit sine consensu domini.

209

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q' seruus matrimonium cõtrahere non possit sine consensu domini, Nullus enim potest alicui dare quod est alterius, sine cõsensu ipsius; sed seruus est res domini: ergo non potest contrahendo matrimonium, dare potestatem corporis sui vxori, sine cõsensu domini.

Cap. 1. extra de coniugio seruor.

¶ 2 Præterea, Seruus tenetur domino suo obedire: sed dominus põt ei præcipere q̃ in matrimonium non consentiat: ergo sine

ne

ne consensu eius non potest matrimonium contrahere.

¶ 3 Præterea, Post contractũ matrimonium seruus tenetur reddere debitũ vxori, ex præcepto iuris diuini: sed eo tempore quo vxor debitum petit; potest dominus aliquod seruitium seruo imponere, qđ facere nõ poterit, si carnali copulæ vacare velit: ergo si sine consensu domini posset seruus contrahere matrimoniũ, priuaretur dominus seruitio sibi debito sine culpa; qđ esse nõ debet.

¶ 4 Præterea, Dominus potest vendere seruum suum in extraneas regiones, quo vxor sua non poterit eum sequi, vel propter infirmitatẽ corporis, vel ꝑpter periculum fidei imminens, puta, si vendatur infidelibus, vel etiam domino vxoris non permittente, si sit ancilla: & sic matrimonium dissoluetur, quod est inconueniens: ergo non potest seruus sine consensu domini matrimonium contrahere.

¶ 5 Præterea, Fauorabilior est obligatio, qua homo diuinis obsequijs se mancipat, quàm illa qua homo se vxori subiicit: sed seruus sine consensu domini non potest religionem intrare, vel ad ordines promoueri: ergo multò minus potest sine eius consensu matrimonio iungi.

Idem argumentum etiã habet Gratianus 29. q. 2. in princ. & in decr. Greg. li. 4. tit. 9. c. 1.

SED contra, Gal. 3. In Christo Iesu non est seruus neque liber: ergo ad matrimonium contrahendum in fide Christi Iesu, eadem est libertas liberis & seruis.

¶ Præterea, Seruitus est de iure positiuo, sed matrimonium, de iure naturali aut diuino: Cùm ergo ius positiuum non præiudicet iuri naturali aut diuino, videtur, quòd seruus absque domini consensu matrimonium contrahere possit.

CONCLVSIO

Cum matrimonium ad ius naturæ referatur, seruitus autẽ ad ius positiuum, potest seruus sine domini sui consensu libere matrimoniũ cõtrahere.

RESPONDEO dicendũ, quòd ius positiuum (vt dictum* est) progreditur à iure naturali: & ideo seruitus quæ est de iure positiuo, non potest præiudicare his, quæ sunt de iure naturali: sicut autem appetitus naturæ est ad operationẽ indiuidui, ita est ad conseruationem speciei per generationem: vnde sicut seruus non subditur domino, quin libere possit comedere & dormire, & alia huiusmodi facere, quæ ad necessitatem corporis pertinent, sine quibus natura conseruari nõ potest, ita non subditur ei quantùm ad hoc, quod non possit libere matrimonium contrahere, etiam domino nesciente, aut contradicente.

* Art. præced. ad tertium, & 1 eius argumẽto.

AD primum ergo dicendum, quòd seruus est res domini, quãtum ad ea quæ naturalibus superadduntur; sed quantum ad naturalia, omnes sunt pares: vnde in his quæ ad actus naturales ꝑtinent, seruus potest alteri, inuito domino, sui corporis potestatem per matrimonium præbere.

AD secundum dicendũ, quòd seruus domino suo tenetur obedire in his, quæ dominus licitè põt præcipere sicut autẽ licitè non potest dominus præcipere seruo, quòd nõ comedat vel dormiat: ita etiam nec quòd à matrimonio contrahendo abstineat. Interest enim ad legislatorem, qualiter quilibet re sua vtatur: & Ideo si dominus ꝓcipiat seruo, quòd non contrahat matrimonium, seruus non tenetur domino obedire.

AD tertium dicendum, quòd si seruus volente domino matrimonium cōtraxerit: tunc debet prætermittere seruitium domini imperantis,& reddere debitum vxori;quia per hoc quod dominus concessit,vt matrimoniū seruus contraheret, intelligitur ei concessisse omnia quæ matrimonium requirit.Si autem matrimonium ignorante vel contradicēte domino est contractum,non tenetur reddere debitum: sed potius domino obedire, si vtrumq; simul esse nō possit:sed tamen in his multa particularia considerari debent:sicut etiam in omnibus humanis actibus:scilicet periculum castitatis imminens vxori,& impedimentū, quod ex redditione debiti seruitio imperato generatur, & alijs huiusmodi:q̃bus omnibus rite pensatis, iudicari poterit,cui magis seruus obedire teneatur domino, vel vxori.

AD quartum dicendū, quòd in tali casu dicitur, quòd dominus cogendus est,ne seruum vendat taliter quòd faciat onera matrimonij grauiora.præcipue cum non desit facultas vbicunque seruum suum vēdendi iusto pretio.

AD quintum dicendum,quòd per religionem vel ordinis susceptionem aliquis obligatur diuinis obsequijs, quantum ad totum tempus:sed vir tenetur debitum reddere vxori,nō semper, sed cōgruis temporibus:& ideo non est simile. Et præterea ille q̃ intrat religionem,vel suscipit ordinem, obligat se ad aliqua opera,quæ sūt naturalibus superaddita: in quibus dominus potestatem eius habet,& non in naturalibus,ad quæ obligat se per matrimoninm: vnde posset continentiam vouere sine cōsensu domini.

ARTIC. III.

Vtrum seruitus matrimonio possit superuenire.

AD TERTIVM sic p̄ceditur.Videtur,quòd seruitus matrimonio nō possit superuenire vt vir se alteri in seruum vendat.Quia quod in fraudem & præiudicium alterius factum est,ratum esse non debet:sed vir qui se in seruum vendit facit hoc quãdoque in fraudem matrimonij;& ad minus, in detrimentū vxoris:ergo non debet valere talis venditio ad seruitutem inducendam.

¶ 2 Præterea, Duo fauorabilia præiudicant vni non fauorabili:sed matrimoniū & libertas sunt fauorabilia, & repugnāt seruituti,quæ nō est fauorabilis in iure : ergo seruitus talis in matrimonio debet penitus annullari.

¶ 3 Præterea,In matrimonio vir & vxor ad paria iudicantur: sed vxor non potest se in ancillā dare,nolēte marito: ergo nec vir nolente vxore.

¶ 4 Præterea,Illud quod impedit rei generationem in naturalibus,destruit etiam rem generatam:sed seruitus viri nescienté vxore,impedit matrimonij actum antequam fiat: ergo si posset matrimonio superuenire,destrueret matrimonium; quod est inconueniens.

SED contra,Quilibet potest dare alteri quod suū est: sed vir est sui iuris, cum sit liber: ergo potest dare ius suum alteri.

¶ Præterea,Seruus potest nolente domino vxorem ducere,vt dictum*est:ergo eadem ratione vir potest domino se subijcere, nolente vxore. Art.præced.

CONCLVSIO

Vir cum subijciatur vxori in his tantum, quæ ad actum naturæ spectant, potest alteri se in seruum dare, absque suæ vxoris consensu.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ vir subditur vxori solum in his quæ ad actum naturæ pertinent; in quibus sunt æquales, ad quæ seruitutis subiectio se non extendit: & ideo vir nolente vxore, potest se alteri in seruum dare; non tamen ex hoc matrimonium dissoluetur, quia nullum impedimẽtum matrimonio superueniens, potest dissoluere ipsum: vt dictum * est.

Quæst. 50. arti. vnico, ad 7.

AD primum ergo dicendum, quòd fraus bene potest nocere ei qui fraudem fecit, sed non potest alteri præiudicium generare: & ideo si vir in fraudem vxoris se alteri det in seruum, ipse damnũ reportat, inæstimabile bonum libertatis amittens: sed vxori nullum potest ex hoc præiudicium generari, quin teneatur reddere debitũ petenti, & ad omnia quæ matrimonium requirit: non enim potest ab his retrahi domini sui præcepto.

AD secundum dicendum, ꝙ quantũ ad hoc ꝙ seruitus matrimonio repugnat, matrimonium seruituti præiudicat, quia tunc seruus tenetur vxori debitũ reddere, etiam nolente domino.

AD tertium dicendum, quòd quamuis in actu matrimoniali, & in his quæ ad naturam spectant ad paria vir & vxor iudicentur, ad quæ conditio seruitutis se nõ extendit: tamen quantum ad dispensationem domus, & ad alia huiusmodi superaddita, vir est caput vxoris, & debet corrigere eam; non autem ecõuerso: & ideo vxor non potest se dare in ancillam nolente viro.

AD quartum dicendũ, quòd ratio illa procedit de rebus corruptibilibus; in quibus etiã multa impediunt generationem, quæ non sufficiunt ad destruendum rem generatam: sed in rebus perpetuis potest impedimentũ præstari, ne res talis esse incipiat, nõ autem vt esse desistat; sicut patet de anima rationali: & similiter etiam est de matrimonio, quod est perpetuum vinculum præsenti vita manente.

ARTIC. IIII.

Vtrum filij debeant sequi conditionem patris. 211

c. licet. de coniug. seruor. §. 1. insti. de ingenuis. & ibi communiter doctores.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd filij debeant sequi conditionẽ patris. Quia denominatio fit à digniori, sed pater in generatione est dignior, quàm mater: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Esse rei magis dependet à forma, quàm à materia: sed in generatione pater dat formam, mater materiam: vt dicitur 16. de animalibus: * ergo magis debet sequi proles patrem, quàm matrem.

* Lib. 2. de Animal. c. 4. tom. 4.

¶ 3 Præterea, Illud præcipue debet aliquid sequi, cui magis assimilatur: sed filius plus assimilatur patri quàm matri, sicut & filia plus matri: ergo ad minus, filius plus debet sequi patrem, & filia matrem.

¶ 4 Præterea, In sacra scriptura non computatur genealogia per mulieres, sed per viros: ergo proles magis sequitur patrem, quàm matrem.

SED contra, Si quis seminat in terra aliena, fructus sunt eius cuius est terra: sed venter mulieris respectu seminis viri, est sicut terra: respectu sementis. ergo, &c.

¶ Præterea, In alijs animalibus, quæ ex diuersis speciebus nascuntur, hoc videmus ꝙ partus magis sequitur matrẽ, quàm patrem: vnde muli qui nascuntur ex equã & asino magis assimilantur equabus, quàm illi qui nascũtur ex asina & equo: ergo similiter debet esse in hominibus.

CONCLVSIO.

Cum ex parte substantiæ corporalis, quæ à matre trahitur seruitutis conditio attendatur, rationabiliter proles matrem potius sequitur in libertatis et seruitutis conditione, quàm patrem: quamquam in quibusdam terris, quæ iure ciuili non reguntur, partus deteriorẽ sequatur cõditionẽ.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ secundum leges ciuiles partus sequitur ventrem, & hoc rationabiliter; quia proles habet à patre complemẽtum formale, sed à matre substantiam corporis. Seruitus autem, corporalis conditio est, cum seruus sit quasi instrumẽtum dñi in operando: & ideo proles in libertate & seruitute sequitur matrem: sed in his quæ pertinent ad dignitatem, secundum quod est ex forma rei sequitur patrem: sicut in honoribus & municipijs, & hæreditate, & alijs huiusmodi: & huic etiam concordant Canones, & lex Moysi, vt patet Exod. 21. In quibusdam tamen terris quæ iure ciuili nõn regũtur, partus sequitur deteriorem conditionem, vt si pater sit seruus, quamuis mater sit libera, erunt filij serui, non tamẽ si post peractum matrimonium pater se in seruum dedit nolente vxore, & similiter si sit econuerso. Si autem vterque sit seruilis conditionis, & pertineant ad diuersos dominos, tunc diuidunt filios, si plures sint, vel si vnus tantum, vnus alteri recompensabit de pretio, & accipiet prolem natam in sui seruitium: tamen nõ est credibile ꝙ talis consuetudo possit esse ita rationabilis, sicut illud quod multorum sapientum diuturnó consilio determinatũ est. Hoc etiam in naturalibus inuenitur, quod receptum est in recipiente per modum recipientis, & non per modũ dantis: & ideo rationabile est ꝙ semen receptũ in muliere ad conditionẽ ipsius trahatur.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ quamuis pater sit dignius principium matre, tamẽ mater dat substantiam corporalem: ex parte cuius attenditur cõditio seruitutis.

AD secundum dicendum, ꝙ in his quæ ad rationem speciei pertinẽt, magis assimilatur filius patri, quàm matri, sed in materialibus conditionibus magis debet assimilari matri, quàm patri: quia res habet à forma, esse specificum; sed conditiones materiales, à materia.

AD tertium dicendum, quòd filius assimilatur patri ratione formæ, quàm habet in sui complemento, sicut & pater: & ideo ratio non est ad propositum.

AD quartum dicendum, quòd quia honor filij magis est ex patre, quàm ex matre; ideo in genealogijs in Scripturis, & secundum communem consuetudinem, magis nominantur filij à patre, quàm à matre: tamen in his quæ ad seruitutem spectãt, magis matrem sequuntur.

QVAEST. LIII.

De impedimento voti & ordinis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de impedimento voti & ordinis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum votum simplex matrimonium dirimat.

¶ Secundo, vtrum votum solenne.

¶ Tertio, vtrum ordo matrimonium impediat.

¶ Quarto, vtrum aliquis post matrimonium, sacrum ordinem suscipere possit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum per obligationẽ voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat.

212 Tho. 4. dist. 38. q. 1. ar. 3. q. 2. & 3. c. rursus. extra q. cleri. vel uouentes

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat. Fortius enim vinculum, debiliori præiudicat: sed vinculum voti est fortius, quàm vinculum matrimonij, quia hoc fit homini, illud autem Deo: ergo vinculum voti præiudicat vinculo matrimonij.

¶ 2 Præterea, Præceptũ Dei non est minus, quàm præceptum Ecclesiæ: sed præceptum Ecclesiæ: adeo obligat, ꝙ si cõtra ipsum, matrimoniũ contrahatur, dirimitur; sicut patet de illis qui contrahunt in aliquo gradu consanguinitatis ab Ecclesia prohibito*. ergo cum seruare votum sit præceptum diuinum, videtur, ꝙ qui contra votum, matrimonium contrahit, ex hoc matrimonium sit dirimendum.

* de quo sequenti quæst.

¶ 3 Præterea, In matrimonio potest homo vti carnali copula sine peccato: sed ille qui facit votum simplex castitatis, nunquam potest carnaliter vxori commisceri sine peccato: ergo votum simplex matrimonium dirimit. Probatio mediæ constat, quòd ille qui post votum simplex continẽtiæ matrimonium contrahit, peccat mortaliter, quia secundũ Hieronymum*, virginitatem vouentibus non solum nubere, sed velle nubere damnabile est: sed contractus matrimonij non est contra votum continentiæ nisi ratione carnalis copulæ: ergo quandò primo carnaliter commiscetur vxori, mortaliter peccat, & eadẽ ratione omnibus alijs vicibus; quia peccatum primo commissum non potest excusare à peccato sequenti.

Referẽ in Decr. dist. 27. cap. Vouẽtibus, & id habet Aug. de bono viduitatis, ca. 9. to. 4.

¶ 4 Præterea, Vir & mulier in matrimonio debent esse pares, præcipue quantum ad carnalem copulam: sed ille qui votum simplex continentiæ facit, nunquã potest petere debitum sine peccato, quia hoc est manifeste contra votum continentiæ, ad quam ex voto tenetur: ergo nec reddere potest sine peccato.

SED contra, est quod Clemẽs Papa* dicit, quòd votum simplex impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum.

In Decr. lib. 4. in tit. quod clerici vouẽtes, ca. Consulunt.

CONCLVSIO.

Simplex votum, etsi dirimat matrimonium contrahendum, contractum tamen nullatenus tollit.

RESPONDEO dicendum, quòd per hoc res aliqua desinit esse in potestate alicuius, per quod transit in dominium alterius. Promissio autem alicuius rei non transfert eã in dominiũ eius, cui promittitur; & ideo non ex hoc ipso quòd aliquis rem promittit aliquam, desinit res illa esse in potestate sua: cum ergo in voto simplici non sit nisi simplex promissio proprij corporis, ad continentiam

Gratianus causa.27

tiam Deo seruandam facta; post votum simplex adhuc remanet homo dominus sui corporis: & ideo potest ipsum alteri dare, scilicet vxori; in qua datione sacramentum matrimonij consistit, * quod indissolubile est. Et propter hoc votum simplex, quamuis impediat matrimonium contrahendum, quia peccat contrahens matrimonium post votum simplex continentiæ: tamen quia verus contractus est, non potest matrimonium per hoc dirimi.

Vide Ambro. in c. 16. Luc. & Augu. in l. 2. de adulterijnis coniugiis ca. 5. Et de bono coniug. ca. 7. & 15. & li. 50. hohil. hom 50. & infra. q. 67

AD primum ergo dicendum, quòd votum est fortius vinculũ, quàm matrimonium, quantum ad id cui, & ad quod obligat: quia per matrimonium obligatur homo vxori ad redditionem debiti, sed per votum, Deo, ad continentiam. Tamen quantum ad modum ligãdi, matrimonium est fortius vinculum, quàm votum simplex; quia per matrimonium traditur actualiter vir in potestaté vxoris, non autem per votum simplex, vt dictum * est; Potior autem est semper conditio possidentis: sed quantum ad hoc simili modo obligat votum simplex sicut sponsalia, vnde propter votum simplex sunt sponsalia, dirimẽda.

†In cor. ar.

AD secundum dicendum, quòd præceptum prohibens matrimonium inter consanguineos, nõ habet, inquantum est præceptũ Dei vel ecclesiæ, quòd dirimat matrimonium contrahendum; sed inquantum facit, quòd consanguineæ corpus non possit transire in potestatem consanguinei: hoc autem non facit præceptum prohibens matrimonium post votum simplex, vt ex dictis * patet: & ideo ratio non sequitur, ponitur enim pro causa quod nõ est causa.

In corp. art. & ad 1.

AD tertium dicendum, quòd ille qui contrahit matrimonium per verba de præsenti post votum simplex, non potest cognoscere vxorem suam sine peccato mortali, quia adhuc restat sibi facultas implendi votum continentiæ ante matrimonium consummatum; sed postquam matrimonium consummatum est, est sibi iã factum illicitum non reddere debitum vxori exigenti; ex culpa sua: & ideo ad hoc obligatio voti non se extendit, vt ex prædictis* patet; tamen debet per lamentũ pœnitentię recompensare pro cõtinentia non seruata.

In corp' art.

AD quartum dicendum, quòd quantum ad ea, in quibus non est factus impotens votum continentiæ seruare, adhuc post contractum matrimonium obligatur ad seruandum, propter quod mortua vxore tenetur totaliter continere: & quia ex matrimonii vinculo non obligatur ad debitum petendum; ideo non potest petere debitum sine peccato, quamuis possit sine peccato reddere debitum exigenti postquam obligatus est ad hoc per carnalem copulam præcedentem: hoc autem intelligendum est, siue mulier expresse petat, siue interpretatiue, vt quãdo mulier uerecunda est, & vir sentit eius voluntatem de redditione debiti, tunc enim sine peccato reddere potest, & præcipue si ei timet de periculo castitatis. Nec obstat, quòd non sunt pares in matrimonii actu, quia quilibet potest hoc quod suum est, abrenuntiare. Quidam tamẽ dicunt, quòd potest & petere & reddere, ne nimis onerosum reddatur matrimoniũ vxori semp exigẽti, expresse scilicet; cum enim timet de periculo castitatis, exigente vxore interp̄tatiue, reddere põt.

ARTIC. II.

Vtrũ votum solenne dirimat matrimonium iam contractum.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd nec votum solenne dirimat

mat matrimonium iam contractũ: quia sicut Decret*. dicit, apud Deum non minus obligat votum simplex, quàm solenne. sed matrimonium acceptatione diuina stat & dirimitur: ergo cum votum simplex non dirimat matrimonium, nec votũ solẽne dirimere poterit

*c.rursus. qui clerivel vouen. c. verũ. c.ex publico.de conuers. coniugat.

In corp' art.

¶ 2 Præterea, Votum solenne non addit ita validum robur supra votum simplex, sicut iuramentum: sed votum simplex. etiam iuramento superueniente, non dirimit matrimonium contractum: ergo nec votum solenne.

¶ 3 Præterea, Votum solenne nihil habet quòd non possit votum simplex habere; quia votum simplex posset habere scandalũ, cum possit esse in publico, sicut & solenne; similiter & Ecclesia posset & deberet statuere quòd votum simplex dirimat matrimonium contractum, vt multa peccata vitarentur: ergo qua ratione votum simplex non dirimit matrimonium, nec votum solenne dirimere debet,

SED contra, est quòd ille qui facit votum solenne, contrahit matrimonium spirituale cũ Deo, quod est multo dignius quàm materiale matrimonium: sed materiale matrimonium prius contractum, dirimit matrimonium post contractũ: ergo & votum solẽne.

¶ Præterea, Hoc idem etiam probari potest per multas auctoritates, quæ ponuntur in litera*.

lib.' 4. Sent. di' 38. paragr. B.

CONCLVSIO.

Cum per votum solenne homo sui corporis potestatem amiserit, Deo se ad perpetuam continentiam tradens, votum solenne, ex sua natura, non modo contrahendum, sed etiam contractum dirimit.

RESPONDEO dicendũ, quòd omnes dicunt, quòd sicut votum solenne impedit contrahendum, ita dirimit iam contractum. Quidam autem assignant pro causa, scandalum: sed hoc nihil est, quia etiam simplex votum quandoque habet scandalum, cum sit quandoque quodammodo publicum. Et præterea insolubilitas matrimonii est de veritate vitæ, quæ non est propter scandalum dimittenda. Et ideo alii dicunt, quòd hoc est propter statutum Ecclesiæ. Sed hoc etiam non sufficit, quia secundum, hoc Ecclesia posset etiam contrarium statuere; quod non videtur verum. Et ideo dicendum est cum aliis; quòd votum solenne ex sui natura habet, quòd dirimat matrimonium contractum, inquantum scilicet per ipsum homo sui corporis amisit potestatem, Deo illud ad perpetuam continentiam tradens: & ideo non potest ipsum tradere in potestatem vxoris matrimonium cõtrahendo. Et quia matrimonium quod sequitur tale votum, nullum est; ideo tale votum dirimere dicitur matrimoniũ contractũ.

AD primum ergo dicendum, quòd votum simplex, quo ad Deũ dicitur nõ minus obligare, quàm solenne; in his quæ ad Deum spectant, sicut est separatio à Deo per peccatum mortale; quia mortaliter peccat frangens votum simplex, sicut solenne, quamuis grauius sit peccatum frangere votum solenne: vt sic comparatio in genere accipiatur, non in determinata quantitate reatus. Sed quantum ad matrimonium, per quod homo homini obligatur; nõ oportet quòd sit æqualis obligationis, etiam in genere: quia ad quædam obligat votum solenne, & non simplex.

AD secundum dicendũ, quòd iuramentum plus obligat ex parte eius ex quo fit obligatio, quàm

votum;

votum: sed votum solenne plus obligat quantum ad modum obligandi, inquantum actualiter tradit hoc, quod promittitur; quod non fit per iuramentum. Et ideo non sequitur ratio.

AD tertium dicendum, quòd votum solenne habet actualem exhibitionem proprij corporis, quam non habet votum simplex, vt ex dictis * patet: & ideo ratio ex insufficienti procedit.

Ar. 1. huius quæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum ordo impediat matrimonium.

214 Tho. 4. dist. 37. q. 1. ar. 1. & seq. c. 1. extra de clericis coniug.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd ordo non impediat matrimonium. Quia nihil impeditur nisi à suo contrario: sed ordo non est contrarius matrimonio, cum vtrunque sit sacramentum: ergo non impedit ipsum.

¶ 2 Preterea, Idē ordo est apud nos & apud Ecclesiā Oriētalē. sed apud Ecclesiam Orientalem non impedit matrimonium: ergo, &c.

¶ 3 Præterea, Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesię: sed hoc præcipue congruit significari in his, q. sunt ministri Christi, scilicet in ordinatis: ergo ordo matrimonium non impedit.

¶ 4 Pręterea, Omnes ordines ad spiritualia ordinantur: sed ordo non potest impedire matrimonium nisi ratione spiritualitatis: ergo si ordo impediat matrimonium, quilibet ordo impediet; quod falsum est.

¶ 5 Præterea, Omnes ordinati possunt Ecclesiastica beneficia habere, & priuilegio clericali gaudere æqualiter. Si ergo propter hoc ordo matrimonium impediat, quia vxorati non possunt habere beneficium Ecclesiasticum, nec gaudere priuilegio clericali, vt Iuristæ* dicunt; tunc quilibet ordo impedire deberet, qđ falsum est, vt patet per Decret. Alexand† de cleri. coniugatis: & sic nullus ordo (vt videtur) matrimonium impediet.

† c. quodiate. & c. ex parte. de cleri. coniugat.

SED contra est, quod Decret. † dicit, quòd qui in subdiaconatu & alijs superioribus ordinibus vxores accepisse noscuntur, eos vxores dimittere compellatis; quod non esset si esset verū matrimonium.

† in dicto cap. de cle. coniugat.

¶ Præterea, Nullus vouens cō tinentiam potest matrimonium contrahere: sed quidam ordines sunt, qui habent votum continétiæ annexum, vt ex littera † patet: ergo talis ordo matrimoniū impedit.

lib. 4. Sét dist. 35. para. A.

CONCLVSIO.

Sacerdotiū apud Græcos & alios Orientales impedit matrimonium contrahendum non autem iam cōtracti matrimonii vsum: apud Occidentales verò & contrahendum impedit, & dirimit contractum.

RESPONDEO dicendū, quòd ordo sacer, de sui ratione habet ex quadam congruentia, q matrimonium impedire debeat; quia in sacris ordinibus constituti, sacra vasa & sacramenta tractant; & ideo decens est, vt munditiam corporalem per continentiam seruent. Sed quòd impediat matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet, tamen aliter apud Latinos quàm apud Græcos: quia apud Græcos, impedit matrimonium contrahendum, solum ex vi ordinis, sed apud Latinos, impedit ex vi ordinis, & vlterius ex voto continentiæ, quod est ordinibus sacris annexum: quod etiā si quis verbotenus non emittat, ex hoc ipso tamen quòd ordiné suscipit secundum ritum Occidétalis Ecclesiæ, intelligitur emisisse.

se. Et ideo apud Græcos, & alios Orientales, sacer ordo impedit matrimonium contrahendum*, non tamen matrimonij prius contracti vsum; possunt enim matrimonio prius contracto vti, quamuis non possint matrimonium denuo contrahere: sed apud† Occidentalem Ecclesiam impedit matrimonium & matrimonij vsum nisi forte ignorante, aut contradicente vxore vir ordinem sacrum susceperit, quia ex hoc non potest ei aliquod præiudicium generari. Quomodo autem ordines sacri distinguuntur à non sacris, nunc & in primitiua Ecclesia, dictum est*.

Vide decret. di. 31 c.15. Amb. li. 1.offic.c. vlt.& epist. 82. †In Decret. di. 32.c.18.

* quæst. 37.ar.3.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis ordo sacer non habeat contrarietatem ad matrimonium, inquantum est sacramentum, habet tamen repugnantiam quandam ad ipsum, ratione actus sui, qui spirituales actus impedit

AD secundum dicendũ, quòd obiectio procedit ex falsis. Ordo enim vbique impedit matrimonium contrahendum, quamuis nõ habeat vbique votum annexum.

AD tertium dicendum, quòd illi qui sunt in sacris ordinibus constituti significant Christum nobilioribus actibus, prout ex dictis in tractatu de ordine patet, quàm illi qui sunt matrimonio coniuncti: & ideo ratio non sequitur.

AD quartum dicendum, quòd illi qui sunt in minoribus ordinibus constituti, ex vi ordinis non prohibentur matrimonium contrahere: qa quãuis ord nes illi deputẽtur ad aliqua spiritualia, nõ tamen immediate habent accessum ad tractandum* sacra, sicut illi qui sunt in sacris ordinibus. Sed secundum statum Occidentalis Ecclesiæ matrimonij vsus executionem ordinis non sacri impedit, propter seruandam maiorem honestatem in officijs ecclesiæ: & quia aliquis ex beneficio ecclesiastico tenetur ad executionem ordinis, & ex hoc ipso, priuilegio clericali gaudet, ideo hoc apud Latinos clericis vxoratis aufertur:

Decret. dist. 27. cap.6.

Et per hoc patet solutio ad vltimum.

ARTIC. IIII.

Vtrũ ordo sacer matrimonio possit superuenire.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd matrimonio ordo sacer superuenire non possit. Quia fortius præiudicat minus forti: sed fortius est vinculum spirituale, quàm corporale: ergo si matrimonio iunctus ordinem suscipiat, præiudicium generabitur vxori, vt non possit debitum exigere, cum ordo sit vinculum spirituale, & matrimonium, corporale: & sic videtur, quòd non possit aliquis ordinem sacrum suscipere post matrimonium consummatũ. 215

¶ 2 Præterea, Post matrimonium consummatum vnus coniugum sine alterius consensu non potest continentiam vouere: sed ordo sacer habet votum continẽtiæ annexum: ergo si vir ordinem sacrum inuita vxore acceperit, cogetur vxor inuita continentiã seruare, quia non posset alteri nubere viuente viro.

¶ 3 Præterea. Etiam ad tempus, non potest vir vacare orationi sine consensu vxoris, vt habetur primæ ad Cor. 7. sed apud Orientales illi qui sunt in sacris constituti, tenentur ad continentiam tempore, quo exequuntur officium: ergo nec ipsi possunt ordinari sine consensu vxorum, & multo minus Latini.

¶ 4 Præterea*, Vir & vxor ad paria iudicantur: sed sacerdos Græcus defuncta vxore sua, non

* similes quid habet Hie- epi. 30. & est in Epitaphio Fabiolæ.

potest

potest alteram ducere : ergo nec vxor defuncto viro. Sed non potest sibi auferri facultas nubendi post mortem viri, per iuramentum ergo vir non potest suscipere ordines post matrimonium.

¶ 5 Præterea, Matrimonium, quantum opponitur ordini, tantum econuerso : sed ordo præcedens impedit matrimonium sequens: ergo, &c.

SED contra, Religiosi tenentur ad continentiam, sicut illi qui sunt in sacris ordinibus: sed post matrimonium potest aliquis religionem intrare, defuncta vel* cōsentiente vxore: ergo & ordinem suscipere.

*Decretal li. 3. tit. 32. cap. 9.

¶ Præterea, Aliquis potest fieri seruus hominum post matrimonium: ergo & seruus Dei, per susceptionem ordinis.

CONCLVSIO.

Vir absque vxoris consensu ad sacros ordines accedens, illos suscipit, quamquam ordinis executione careat, quam tamē suscipit vxoris consensu vel morte accedente.

RESPONDEO dicendū, quòd matrimonium non impedit ordinis sacri susceptionem; quia si matrimonio iunctus ad sacros ordines accedat, etiam reclamante vxore, nihilominus characterem ordinis suscipit, sed executione ordinis caret. Si autem volente vxore, vel ipsa defuncta; recipit ordinem & executionem.

AD primum ergo dicendum, quòd vinculum ordinis soluit vinculum matrimonii ratione redditionis debiti, ex qua parte habet repugnantiam ad matrimonium, ex parte eius qui suscipit ordinem, quia non potest petere debitum, nec vxor ei tenetur reddere : non tamen soluit ex parte alterius, quia ipse tenetur vxori debitum reddere, si non posset eā inducere ad continentiam.

AD secundum dicendū, quòd si vxor sciat, & de eius consensu vir ordinem sacrum susceperit, tenetur perpetuam continentiā vouere: non tamen tenetur religionem intrare, si sibi non timeat de periculo castitatis propter hoc quòd vir eius solenne votum emisit. Secus autem esset si emisisset votum simplex. Si autem sine eius consensu susceperit, non tenetur, quia ex hoc nullum sibi præiudicium generatur.

AD tertium dicendum, quòd sicut probabilius videtur (quamuis quidam contrarium dixerint) etiam Græci non debēt accedere ad sacros ordines sine consensu vxorum: quia ad minus tempore ministerii sui fraudarentur debiti redditione, quo fraudari non possunt secundum ordinem iuris, si eis contradicentibus aut ignorantibus viri ordines susceperint.

AD quartum dicēdum, quòd sicut dicitur eo ipso quòd mulier consentit apud Græcos quòd vir suus ordinem suscipiat, obligat se ad hoc, quòd ipsa in perpetuum alteri non nubat, quia significatio matrimonii non seruaretur, quæ in matrimonio, sacerdotis præcipue, exigitur: si autem sine consensu eius ordinatur, non videtur ad hoc teneri.

AD quintum dicendum, quòd matrimonium habet pro causa nostrum consensum, non autem ordo, sed habet causam sacramentalem determinatam à Deo : & ideo matrimonium potest impediri ex ordine præcedente, quòd non sit verum matrimonium; non autem ordo ex matrimonio quòd non sit verus ordo, quia sacramentorum virtus est immutabilis, sed actus humani possunt impediri.

QVÆ-

QVAEST. LIIII.

De impedimento consanguinitatis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimento consanguinitatis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum consanguinitas conuenienter à quibusdam definiatur.

¶ Secundo, vtrum conuenienter distinguatur per gradus & lineas.

¶ Tertio, vtrum de iure naturali matrimonium impediatur secundum aliquos gradus.

¶ Quarto, vtrum gradus impedientes matrimonium possint per statutum Ecclesiæ determinari.

ARTIC. I.

216 *Vtrum definitio consanguinitatis sit competens.*

Tho. 4. dist. 40. q. vnica ar. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd definitio consanguinitatis, quam quidam ponunt, sit incompetens, scilicet: Consanguinitas est vinculum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Omnes enim homines ab eodem stipite, carnali propagatione descendunt, scilicet ab Adam: si ergo recta esset prædicta definitio consanguinitatis, omnes homines essent ad inuicem consanguinei, quod falsum est.

¶ 2 Præterea, Vinculum non potest esse nisi aliquorum ad inuicem contrahentium, quia vinculum vnit: sed eorum qui descendunt ab vno stipite, non est maior conuenientia ad inuicem, quàm aliorum hominum, cùm conueniant specie, & differant numero, sicut & alij homines. ergo consanguinitas non est aliquod vinculum.

¶ 3 Præterea, Carnalis propagatio secundum Philos. fit de superfluo alimenti: sed tale superfluum magis habet conuenientiam cum rebus comestis, cum quibus in substantia conuenit, quàm cum eo qui comedit: cum ergo non nascatur aliquod vinculum consanguinitatis eius qui ex semine nascitur ad res comestas; nec ad generantem ex carnali propagatione nascetur aliquod propinquitatis vinculum.

¶ 4 Præterea, Gen. 29. Laban dixit ad Iacob, Os meum es & caro mea; ratione cognationis quæ erat inter eos: ergo talis propinquitas magis debet dici carnalitas, quàm consanguinitas.

¶ 5 Præterea, Carnalis propagatio est communis hominibus & animalibus: sed in animalibus non contrahitur ex carnali propagatione consanguinitatis vinculum: ergo nec in hominibus.

CONCLVSIO.

Cum hæc definitio: Consanguinitas, vinculum est ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum: genus, subiectum & ipsum consanguinitatis principium contineat & explicet, conueniens iudicanda est.

RESPONDEO dicendũ, quòd secundũ Philo* in 8. Ethic. Omnis amicitia in aliqua communicatione consistit: & quia amicitia, ligatio siue vnio quædam est, ideo communicatio, quæ est amicitiæ causa, vinculum dicitur: & ideo secundum quamlibet communicationem denominantur aliqui quasi colligati ad inuicem: sicut dicunt conciues, qui habent politicam cõmuncationé adinuicem, & commilitones, qui conueniunt in militari negotio. Et eodem

*li. 8. ca. 11. & 12

dem modo illi, qui conueniunt in naturali communicatione, dicuntur consanguinei: & ideo in prędicta definitione ponitur quasi consanguinitatis genus, vinculum, quasi subiectum, personæ descendētes ab vno stipite, quarum est huiusmodi vinculū, quasi principium, carnalis propagatio.

AD primum ergo dicendum, quòd virtus actiua non recipitur secundum eandem perfectionem in instrumento, secundum quam est in principali agente: & quia omne motum mouens est instrumentum, inde est quòd virtus primi motoris in aliquo genere per multa media deducta, tandem deficit, & peruenit ad aliquid quod est motum & non mouens. Virtus autem generantis mouet non solum quantum ad id quod est speciei, sed etiā quantum ad id quod est indiuidui, ratione cuius filius assimilatur patri etiam in accidētalibus, & non solum in natura speciei: nec tamen ista indiuidualis virtus patris ita perfecte in filio est, sicut erat in patre, & adhuc in nepote minus: & sic deinceps debilitatur: & inde est ꝙ virtus illa quandoque deficit, vt vltra procedere non possit: & quia consanguinitas est inquantū multi communicant in tali virtute, ex vno in multos per propagationem deducta, paulatim se consāguinitas dirimit, vt Isidorus † dicit: & ideo non oportet accipere stipitem remotum in definitione consanguinitatis, sed propinquum, cuius virtus adhuc maneat in illis qui ex eo propagantur.

† refert 33. q. 4. ca. Consanguinitas.

AD secundum dicendū, ꝙ iā patet ex dictis, *quòd non solum conueniunt consanguinei in natura speciei, sed etiam in virtute propria ipsius indiuidui ex vno in multos traducta: ex qua contingit quandoque, quòd filius assimilatur non solum patri, sed auo vel remotis parentibus, vt dicitur libro. 8. de Animalibus.

*In cor. ar. & respon. ad primum.

AD tertium dicendum, quòd conuenientia magis attenditur secundum formam, secundum quā aliquid est actu, quàm secundum materiam, secundum quam est in potētia: quod patet in hoc, quòd carbo magis conuenit cum igne, quàm cum arbore, vnde abcissum est lignum. Et similiter alimētum iam conuersum in substantiā aliti, per virtutem nutritiuam, magis conuenit cum ipso nutrito, quàm cum illa re vnde sumptum est nutrimentum. Ratio autē procederet secundum opinionem illorum, qui dicebant, quòd tota natura rei est materia, & quòd formæ omnes sunt accidentia; quod falsum est.

AD quartum dicendum, quòd illud quod proxime conuertitur in semen, est sanguis: vt probatur in 15. de Animalibus: & propter hoc vinculum quod ex propagatione carnali contrahitur carnaliter, conuenientius dicitur consanguinitas, quàm carnalitas: & quòd aliquando vnus consanguineus dicitur esse caro alterius, hoc est inquantum sanguis, qui in semen viri, aut in menstruum conuertitur est potentia caro, & os.

AD quintum dicendum, ꝙ quidam dicunt quòd ideo consanguinitatis vinculum contrahitur inter homines ex carnali propagatione, & tamē non inter alia animalia: quia quicquid est de veritate humanæ naturæ in omnibus hominibus fuit in primo parente, quod nō est de alijs animalibus: sed secūdū hoc cōsanguinitas matrimonij nūquā dirimi posset. Prędicta autē positio in secūdo libro distinctione 20. *improbata est. Vnde dicendum, quòd hoc ideò contingit, quia animalia non

*li. 2. Sent. dist. 20.

nō cōiungūtur ad amicitiæ vnitatem propter propagationem multorū ex vno parēte pximo, sicut est de hominibus, vt dictū est †. In corp. artic.

ARTIC. II.

Vtrum consanguinitas conuenienter distinguatur per gradus & lineas.

217 l. iurisc. cōsultus ff. de gradibus af finit. ca. ad sedē. 35. q. 5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ consanguinitas inconuenienter distinguatur per lineas & gradus. Dicitur enim linea consanguinitatis esse ordinata collectio personarum, consanquinitate coniunctarum ab eodem stipite descendentiū, diuersos continens gradus: sed nihil est aliud consanguinitas, quàm collectio talium personarum: ergo linea consanguinitatis est idē quod consanguinitas. Nihil autē debet distingui per seipsum: ergo consanguinitas non conuenienter per lineas distinguitur.

¶ 2 Præterea, Illud, secundū quod diuiditur aliquid commune, non potest poni in definitione communis: sed descensus ponitur in definitione prædicta * consanguinitatis: consanguinitas ergo non potest diuidi per lineā ascendentium, descendentium, & transuersalium. Arti. 1. huius q. arg. 1.

¶ 3 Præterea, Definitio lineæ est, ꝙ sit inter duo pūcta: sed duo puncta non faciunt nisi vnū gradum: ergo vna linea habet tantū vnum gradum, & ita eadem ratione videtur, ꝙ non debeat fieri diuisio consanguinitatis per lineas & gradus.

¶ 4 Præterea, Gradus definitur esse habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quanta distantia personæ inter se differant: sed cum consanguinitas sit propinquitas quædam, distantia personarum consanguinitati opponit magis: quàm sit eius pars: ergo per gradus consanguinitas distingui non potest.

¶ 5 Præterea, Si consanguinitas per gradus distinguitur & cognoscitur, oportet ꝙ illi qui sunt in eodem gradu sint æqualiter consanguinei: sed hoc falsum est, quia propatruus & eiusdem pronepos sunt in eodem gradu: non tamen sunt æqualiter consanguinei: vt Decret. † dicit: ergo cōsanguinitas non recte distinguitur per gradus. † c. porro & c. seq. 35. q. 5.

¶ 6 Præterea, In rebus ordinatis quodlibet additum alteri facit alium gradum, sicut quælibet vnitas addita facit aliam speciem numeri: sed persona addita personæ non semper facit gradū alium consanguinitatis, quia in eodem gradu consanguinitatis est pater & patruus qui adiungitur: ergo non recte per gradus consanguinitas distinguitur.

¶ 7 Præterea, Inter duos propinquos semper est eadem consanguinitatis propinquitas, quia æqualiter distat vnum extremorum ab alio, & econtra: sed gradus consanguinitatis non inuenitur semper idem ex vtraque parte, cum quandoque vnus propinquus sit in tertio, & alius in quarto gradu: ergo consanguinitatis propinquitas non potest sufficienter per gradus cognosci.

CONCLVSIO.

Per quosdam gradus, seu lineas descendentium ab vno communi principio, vel ascendentium ad idem, & transuersalium, consanguinitas congrue designatur.

RESPONDEO dicendū, ꝙ consanguinitas est quædam propinquitas in naturali communicatione fundata secundum actum gene- Articul. præced,

generationis, qua natura propagatur. Vnde secundũ Philosophũ in 8. †Eth. ista communicatio est triplex. Vna secundum habitudinem principij ad principatum, & hæc est consanguinitas patris ad filiũ. Vnde dicit, ꝙ parentes diligunt filios vt suiipsorum aliquid existentes. Aliá est secundum habitudinem principiati ad principiũ, & hæc est filij ad patrem: vnde dicit, quòd filij diligunt parentes vt ab illis existentes. Tertia est secundum habitudinem eorum, quæ sunt ab vno principio adinuicem, sicut fratres dicuntur ex eisdẽ nasci, vt ipse ibidem dicit: & quia punctus motus lineam facit, & per propagationem quodammodo pater descendit in filium: ideo secundũ tres dictas habitudines, tres lineæ cõsanguinitatis sumũtur: scilicet linea descendentium secundum primam habitudinẽ, linea ascendentium, secundum secundã; linea transuersalis, secundum tertiam. Sed quia propagationis motus non quiescit in vno termino, sed vltra progreditur; ideo contingit quòd patris est accipere patrem, & filij filiũ, & sic deinceps: & secundum hos diuersos progressus diuersi gradus in vna linea inueniuntur: & quia gradus cuiuslibet rei est pars aliqua illius rei, gradus propinquitatis non potest esse vbi nõ est propinquitas: & ideo idẽtitas & nimia distantia gradum consanguinitatis tollũt, quia nullus est sibiipsi propinquus, sicut nec sibi similis: & propter hoc nulla persona per seipsam facit aliquem gradum, sed comparata alicui personæ, gradum facit ad ipsã. Sed tamen diuersa est ratio cõputandi gradus in diuersis lineis. Gradus enim consanguinitatis in linea ascendentium, & descendentium contrahitur ex hoc, quòd vna persona ex alia propagatur eorũ inter quos gradus consideratur: & ideo secundum computationem canonicam & legalẽ, persona quæ primo in progressu propagationis occurrit, vel ascendendo, vel descendendo, distat ab aliquo, puta à Petro: in primo gradu, vt pater & filius: quæ autem secũdo vtrinque occurrit, distat in secundo gradu, vt auus & nepos, & sic deinceps. Sed consanguinitas, quæ est eorũ qui sunt in linea transuersali, contrahitur non ex hoc quòd vnus eorum ex alio propagatur, sed quia vterq; propagatur ex vno: & ideo debet gradus cõsanguinitatis in hac linea cõputari per comparationẽ ad vnũ principiũ ex quo propagantur. Sed secundũ hoc est diuersa computatio canonica & legalis, quia legalis computatio attendit descensum à cõmuni radice ex vtraque parte: sed canonica, tantum ex altera ex illa scilicet, ex qua maior numerus graduum inuenitur. Vnde secundum legalẽ computationem frater & soror, vel duo fratres attinent sibi in secũdo gradu, quia vterque à radice communi distat per vnũ gradũ: & similiter filij duorum fratrum distant à se inuicem in quarto. Sed secundum computationẽ canonicam duo fratres attinent sibi in primo gradu, quia neuter eorum distat à radice cõmuni nisi per vnum gradum: sed filius vnius fratrũ distat ab altero fratre in secundo gradu, quia tantũ distant à cõmuni radice: & ideo secundum computationem canonicam quanto gradu distat quis ab aliquo superiori, tanto distat à quolibet descẽdentiũ ab ipso, & nunquam minus: quia propter quod vnumquodq; tale, illud magis. Vnde & si alij descendentes à communi principio conueniũt

† Li. 8. cap. 11.

cum aliquo, ratione principij cō munis, non possunt propinquiores esse descendenti ex alia parte, quàm sit primum principium ei propinquū. Aliqñ tñ plus distat aliquis ab aliquo descēdēte à cōi principio, quàm ipse distet à principio, q̃a ille forte plus distat à cōi principio, quàm ipse: & secundū remotiorē distātiā oportet cōsanguinitatem computari.

AD primum ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit ex falsis. Consanguinitas enim non est collectio, sed relatio quædā aliquarum personarum adinuicē, quarum collectio lineam consanguinitatis facit.

AD secundum dicendū, quòd descēsus communiter sumptus attenditur secundū quamlibet consanguinitatis lineam, quia carnalis propagatio; ex qua vinculum consanguinitatis trahitur, descēsus quidam est: sed descensus talis, scilicet à persona cuius consanguinitas quæritur, lineam descendentium facit.

AD tertium dicendum, quòd linea dupliciter accipi potest. Aliquando proprie, pro ipsa dimensione, quæ est prima species quātitatis continuæ: & sic linea recta continet tantum duo puncta in actu, quæ terminant ipsā; sed in potētia, infinita, quorum quolibet signato in actu linea diuiditur, & fiunt duæ lineæ. Aliquando vero linea sumitur pro his quæ linealiter disponuntur, & secundum hoc assignatur in numeris linea & figura, prout vnitas post vnitatē ponitur in aliquo numero: & sic quælibet vnitas adiecta gradum facit in tali linea, & similiter est de linea cōsanguinitatis, vnde vna linea cōtinet plures gradus.

AD quartum dicendum, q̃ sicut similitudo non potest esse, vbi non est aliqua diuersitas, ita proquinquitas non est, vbi non est aliqua distantia: & ideo distantia quælibet non opponitur consanguinitati; sed talis distātia, quæ consanguinitatis propinquitatem excludit.

AD quintum dicendum, q̃ sicut albedo dicitur maior dupliciter, Vno modo ex intēsione ipsius qualitatis. Alio modo ex quātitate superficiei: ita consanguinitas dicit̃ maior vel minor dupliciter: vno modo intensiue, ex ipsa natura cōsanguinitatis, alio modo quasi dimensiue: & sic quātitas consanguinitatis mensuratur ex personis: inter quas consanguinitatis propagatio procedit, & hoc secundo modo gradus consanguinitatis distinguuntur: & ideo contingit quòd aliquorū duorum qui sunt in eodē gradu consanguinitatis respectu alicuius personæ, vnus est sibi magis consanguineus, quàm alius, considerando primam quantitatem consanguinitatis: sicut pater & frater attinent alicui in primo gradu consanguinitatis, quia ex neutra parte incidit aliqua persona media. Sed tamen intensiuè loquēdo magis attinet alicui ꝑsonæ pater suus, quàm frater: q̃a frater nō attinet ei nisi inquantum est ex eodem patre: & ideo quanto aliquis est propinquior cōi principio, à quo consanguinitas descendit, tanto est magis consanguineus, quamuis non sit in propinquiori gradu: & secundū hoc propatruus est magis cōsanguineus alicui, quàm ꝓnepos eius, quamuis sint in eodē gradu.

AD sextum dicendum, q̃ quāuis pater & patruus sint in eodē gradu respectu radicis consanguinitatis, q̃a vterq; distat vno gradu ab auo: tamē respectu eius cuius consanguinitas quæritur, nō sunt in eodē gradu, quia pater est in primo gradu, patruus autē

non pôt esse propinquior, quàm in secundo, in quo est auus.

AD septimum dicendum, quod sēper duæ personæ in æquali numero graduū distant à se inuicē, quamuis quandoque non æquali numero graduum distent à communi principio, vt ex dictis patet.*

*In cor. art.

ARTIC. III.

218

Vtrum consanguinitas de iure naturali impediat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd consanguinitas de iure naturali non impediat matrimonium. Nulla enim mulier potest esse proquinquior viro, quàm Eua fuit Adæ, de qua dixit Gen. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis, &caro de carne mea, sed Eua fuit matrimonio coniuncta Adæ: ergo consanguinitas nulla, quantū est de lege naturæ, matrimonium impedit.

¶ 2 Præterea, Lex naturalis eadem est apud omnes; sed apud barbaras nationes nulla persona coniuncta consanguinitate, à matrimonio excluditur: ergo consanguinitas, quantum est de lege naturæ, matrimoniū nō impedit.

¶ 3 Præterea, Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, vt dicitur in principio Digestorum. †sed animalia bruta etiam cum matre coeunt: ergo non est de lege naturæ, quòd aliqua persona à matrimonio propter cōsanguinitatē repellatur.

†l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure.

¶ 4 Præterea, Nihil impedit matrimoniū, quod nō contrariatur alicui bono matrimonij: sed consanguinitas non cōtrariatur alicui bono matrimonij: ergo non impedit ipsum:

¶ 5 Præterea, Eorum quæ sūt magis propinqua, & similia, melior & firmior est cōiunctio: sed matrimonium quædam coniunctio est: cum ergo consanguinitas sit propinquitas quædam, matrimonium non impedit, sed magis †vnit.

†Al. iuuat.

SED contra, Illud quod impedit bonum prolis etiam matrimonium impedit secundum legem naturæ: sed consanguinitas impedit bonum prolis, quia vt in littera* ex verbis Greg. †habetur, experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere: ergo consanguinitas secundum legem naturæ matrimonium impedit.

*Mag. li. 4. sentē. dist. 44. §. C, in med.

† Greg. in fi. sui Regist. ad interrog. 10. Aug. An gl. episcopi, c. 6.

¶ Præterea Illud quod habet natura humana in prima sui conditione, est de lege naturæ: sed à prima sui conditione hoc habuit humana natura, quod pater & mater à matrimonio excluderentur, quod patet per hoc quod dicitur Gene. 2. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, quod non potest intelligi quantum ad cohabitationē; & sic oportet, quòd intelligatur quantum ad matrimonij coniunctionem: ergo consanguinitas impedit matrimonium secundum legem naturæ.

CONCLVSIO.

Consanguinitas quantum ad aliquas personas impedit matrimonium iure naturali, quantum ad aliquas iure diuino, & quantū ad aliquas iure per homines instituto.

RESPONDEO dicendū, quòd in matrimonio aliquid cōtra legem naturæ esse dicitur, per quòd matrimonium redditur incompetens respectu finis, ad quem est ordinatum; finis autem matrimonij per se & primo est bonum prolis, quod quidem per aliquam consanguinitatem scilicet inter patrem & filiam, vel filium & matrem impeditur,

non

non quidem vt totaliter tollatur, quia filia ex semine patris potest prolé* suscipere, & simul cum patre nutrire & instruere, in quibus bonum prolis cõsistit; sed vt non conuenienti modo fiat. Inordinatum enim est quòd filia patri per matrimonium iungatur in sociam, causa generandæ prolis & educandæ; quã oportet per omnia patri esse subiectã velut ex eo procedẽtem: & ideo de lege naturali est vt pater & mater à matrimonio repellantur & magis etiam mater quàm pater: quia magis reuerentiæ quæ debetur parentibus, derogatur, si filius matrem, quàm si pater filiã ducat in vxorem, cum vxor viro aliqualiter debeat esse subiecta. Sed finis matrimonij secũdarius per se est concupiscentiæ repressio, qui aliàs deperiret, si quælibet consanguinea posset in matrimonium duci, quia magnus concupiscentiæ aditus præberetur nisi inter illas personas, quas oportet in eadem domo conuersari, esset carnalis copula interdicta, & ideò lex diuina non solum patrem & matrem excludit à matrimonio, sed etiam alias cõiunctas personas, quas oportet simul conuersari, & quæ debent inuicem altera alterius pudicitiam custodire, & hanc causam assignat diuina lex dicens, *Ne reueles turpitudinem talis, vel talis, quia turpitudo tuã est. Sed per accidens finis matrimonij est confœderatiõ hominũ & amicitiæ multiplicatio, dum homo ad consanguineos vxoris sicut ad suos se habet: & ideò huic multiplicationi amicitiæ præiudicium fieret, si aliquis sanguine coniunctam vxoré duceret: quia ex hoc noua amicitia per matrimoniũ nulla accresceret: & ideo secundum leges humanas & statuta ecclesiæ plures consanguinitatis gradus sunt à matrimonio separati. Sic ergo ex dictis* patet, quòd consanguinitas quantũ ad aliquas personas impedit matrimonium de iure naturali; quã tum ad aliquas, de iure diuino; & quantum ad aliquas, de iure per homines instituto.

*Alias concipere,

†Al. iuuat.

*Mag. li. 4. senté. dist. 44. §. C, in med.

† Greg. in fi. sui Regist. ad interrog. 10. Aug. Angl. episcopi, c. 6.

Habetur Leuitici 18.

*In presenti corpo.

AD primum ergo dicendum, quod Eua quamuis ex Adam prodijt, non tamen fuit filia Adæ, quia non prodijt ex eo per modum illum, quo vir natus est generare sibi simile in specie, sed operatione diuina, qua ita potuisset ex costa Adæ fieri vnus æquus, sicut facta est Eua. Et ideo non est tanta naturalis conuenientia Euæ ad Adam, sicut filiæ ad patrem, nec Adam est naturale principiũ Euæ, sicut pater filiæ.

AD secundum dicendum, ꝙ non procedit ex lege naturali quòd aliqui barbari parentibus carnaliter commisceantur, sed ex concupiscentiæ ardore, qui legem naturæ in eis offuscauit.

AD tertium dicendum, quòd coniunctio maris & fœminæ dicitur esse de iure naturali: quia natura hoc animalia docuit: sed hanc coniunctionem diuersa animalia diuersimode docuit, secũdum diuersas eorum conditiones: commixtio autem carnalis ad parentes derogat reuerentiæ quæ eis debetur. Sicut enim parentibus indidit natura solicitudinem filijs prouidendi, itã indidit alijs reuerentiam ad parẽtes: nulli autem generi animaliũ indidit solicitudiné filiorũ aut reuentiã parẽtũ in omne tẽpus nisi homini: alijs autem animalibus plus & minus secundũ quod magis vel minus necessarij sunt vel filij parentibus, vel parentes filijs. Vnde etiam in quibusdam animalibus abhorret filius cognoscere matrem carnaliter, quandiu manet apud ipsum cognitio

gnitio matris, & reuerétia quædam ad ipsam, vt recitat Philosophus in 8. † de Animalibus, de camelo & equo. Et quia omnes honesti mores animalium in hominibus congregrati sunt naturaliter, & perfectius quàm in alijs; propter hoc homo naturaliter abhorret cognoscere carnaliter non solum matrem, sed etiam filiam, quod est adhuc minus contrà naturam, vt dictum * est: & iterũ in alijs animalibus ex propagatione carnis non contrahitur consanguinitas, sicut in hominibus, vt dictum * est, & ideo non est similis ratio.

Lib. 9. hist. animа. c. 47

In corp. artic.

Art. 1. huius q. ad 5.

AD quartum dicendum, quòd iam patet ex dictis * quomodo consanguinitas coniugum bono matrimonij contrarietur: vnde ratio procedit ex falsis.

In corp. huius artic.

A D quintum dicendum, ꝙ nõn est incõueniens duarũ vnionum vnam ab altera impediri, sicut vbi est identitas, non est similitudo; & similiter consanguinitatis vinculum potest impedire matrimonij coniunctionem.

ARTIC. IIII.

Vtrum consanguinitatis gradus matrimoniũ impedientes potuerint taxari ab Ecclesia.

219

Cap. nõ debet. de cõsangui. & affinit. ca. 1. & seq. 35. q. 5.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ consanguinitatis gradus matrimonium impedientes non potuerint taxari ab Ecclesia vsque ad quartũ gradum. Quia Mat. 19. dicitur: Quod Deus coniunxit, homo non separet: sed illos qui coniunguntur infra quartum consanguinitatis gradum, Deus coniunxit; non enim diuina lege eorum coniunctio prohibetur: ergo nec debent humano statuto separari.

¶ 2 Præterea, Matrimoniũ est sacramentum, sicut & Baptismus: sed non posset ex statuto Ecclesiæ fieri, ꝙ ille qui ad baptismũ accedit, nõ acciperet characterẽ baptismalé, si ex iure diuino eius capax sit: ergo nec Ecclesiæ statutum facere potest quòd matrimonium non sit inter illos, qui per ius diuinum matrimonialiter cõiungi non prohibentur.

¶ 3 Præterea, Ius positiuum non potest ea quæ sunt naturalia remouere vel ampliare: sed consanguinitas est naturale vinculũ, quod quantum est de se, natũ est matrimonium impedire: ergo Ecclesia non potest aliquo statuto facere, ꝙ aliqui possint matrimonialiter coniungi vel non coniũgi, sicut non põt facere, ꝙ sint cõsanguinei, vel non consanguinei.

¶ 4 Præterea, Statutum iuris positiui debet aliquam rationabilem causam habere, quia secundum causam rationabilem, quam habet, à iure naturali procedit: sed causæ quæ assignantur de numero graduum, omnino videntur irrationabiles, cũ nullam habeãt habitudinem ad causata, sicut ꝙ cõsanguinitas prohibeatur vsq; ad quartum gradũ, propter quatuor elementa; vsq; ad sextum, propter sex ætates mundi; vsque ad septimũ, propter septé dies, quibus tempus omne agitur: ergo videtur, ꝙ talis prohibitio nullum vigorem habeat.

¶ 5 Præterea, Vbi est eadẽ causa, debet esse idem effectus: sed causa quare consanguinitas impedit matrimonium, est bonum prolis, repressio concupiscentiæ, & multiplicatio amicitiæ, vt ex dictis* patet, quæ omni tempore necessaria æqualiter sunt: ergo debuissent æqualiter omni tempore gradus cõsanguinitatis matrimonium impedire, quod non est verum, cum modo vsque ad quartum, antiquitus vsq; ad septimum gradum matrimonium consanguinitas impedierit.

Art. præced. cor.

¶ 6 Præ-

¶ 6 Præterea, Vna & eadem coniunctio non potest esse in genere sacramenti, & in genere stupri. Sed hoc contingeret, si Ecclesia haberet potestatem statuendi diuersum numerum in gradibus impedientibus matrimonium: sicut si aliqui in quinto gradu, qñ prohibitus fuit, coniuncti fuissét talis coniunctio stuprũ esset; sed postmodum eadem cõiunctio, ecclesia suam prohibitionem reuocante, matrimonium esset. Et ècõuerso posset accidere, si aliqui gradus concessi, possent postmodum ab ecclesia interdici: ergo videtur, ꝙ potestas ecclesiæ, non se extendat ad hoc.

¶ 7 Præterea, Ius humanũ debet imitari ius diuinũ: sed secundum ius diuinum, quod in veteri lege continetur, non æqualiter currit prohibitio graduũ in sursum & deorsum, quia in veteri lege aliquis prohibebatur accipere in vxorem sororem patris sui, non tamé filiam fratris. ergo nec modo debet aliqua prohibitio de nepotibus & patruis manere.

SED contra est, quod Dñs dicit discipulis: Qui vos audit, me audit: ergo præceptum Ecclesiæ habet firmitatem, sicut præceptum Dei. Sed Ecclesia quandoq; prohibuit, & qñq; concessit aliquos gradus, quos lex vetus non prohibuit: ergo illi gradus matrimonium impediunt.

¶ Præterea, Sicut olim matrimonia Gentiliũ dispensabantur per leges ciuiles, ita nunc per statuta Ecclesiæ: sed olim lex ciuilis determinabat gradus consanguinitatis qui matrimonium impediunt, & qui nõ: ergo & modo põt hoc fieri ꝑ Ecclesiæ statutũ.

CONCLVSIO.

Possunt ex Ecclesiæ statuto aliqui consanguinitatis gradus matrimoniũ impedientes taxari, prout Ecclesia à spiritu sancto edocta humano generi vtile esse iudicauerit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ secundum diuersa tempora inuenitur consanguinitas secundũ gradus diuersos matrimonium impedisse*. In principio enim humani generis, solus pater & mater à matrimonio repellebantur, eo quòd tunc temporis erat paucitas hominum, & oportebat propagationi humanigeneris maximam curam impẽdere: vnde nõ erant remouendæ nisi illæ personæ quæ matrimonio incompetẽtes erant, etiam quantum ad finẽ matrimonij principalem, qui est bonũ prolis, vt dictũ* est. Postmodum autem multiplicato genere humano, per legem Moysi plures personæ sũt exceptę, quæ iam concupiscentiam reprimere incipiebat: vnde vt dicit Rabbi Moyses, Omnes illæ personæ exceptę sunt à matrimonio, quæ in vna familia cohabitare solent qa si inter eos licite carnalis copula esse posset, maximũ incentiuũ libidini præstaret: sed alios consãguinitatis gradus lex vetus ꝑmisit. imò quodammodo præcepit, vt scilicet de cognatione sua vnusquisque vxorem acciperet; ne successionum confusio esset, qa tunc tẽporis cultus diuinus per successionem generis propagabatur. Sed postmodum in lege noua, quæ est lex Spiritus & amoris, plures gradus consanguinitatis sunt prohibiti, quia iam per spiritualem gratiam non per carnis originem cultus Dei deriuatur & multiplicatur: vnde oportet, vt homines etiã magis à carnalibus retrahantur, spiritualibus vacantes; & vt amor amplius diffundatur Et ideo antiquitus vsque ad remotiores gradus

Vide Aug. li. 15 de Ciui. Dei cap. tom. 5.

Art. præced. cor. & Aug. de Ciuitate cap. 26. & li. 15. con. Fau. c. 7. to. 6. ibidem lib. 19. c. 26. to. 7. de bono cõiug. c. 6. & 17. tomo 6. to. 7. de nuptijs & concup. lib. 5. c. 14. & 15.

consanguinitatis, matrimonium impediebatur; vt ad plures per consanguinitatem & affinitatem naturalis amicitia * permaneret: & rationabiliter vsque ad septimum gradum; tum quia vltra hoc non de facili remanebat communis radicis memoria, tum quia septiformi Spiritus sancti gratiæ congruebat. Sed postmodum circa hæc vltima tempora restrictũ est Ecclesiæ interdictum vsque ad quartum gradum, quia vltra inutile & periculosum erat gradus consanguinitatis prohibere. Inutile quidẽ, quia ad remotiores consanguineos quasi nullum fœdus maioris amicitiæ, quàm ad extraneos habebatur, charitate in multorum cordibus frigescente. Periculosum autem erat gradus consanguinitatis prohibere quia concupiscentia & negligentia præualente, numerosam consanguineorum multitudinem homines non satis obseruabant: & sic laqueus damnationis multis inijciebatur ex remotiorum graduum prohibitione. Satis etiam conuenienter vsque ad quartum gradum dicta prohibitio est restricta: tum quia vsque ad quartã generationem homines viuere consueuerant, vt sic non possit consanguinitatis memoria aboleri. vnde Deus in tertiam & quartam generationem peccata parentum se visitaturum in filijs comminatur *: tum quia in qualibet generatione, noua mixtio sanguinis, cuius identitas consanguinitatem facit, fit cum sanguine alieno, & quantum miscetur alteri, tantũ receditur à primo: & quia elementa sunt quatuor, quorum quodlibet tanto facilius est miscibile, quanto est magis subtile: ideo in prima commixtione euanescit sanguinis identitas, quantum ad primum elementum quod est subtilissimum; in secũda, quãtum ad secundum; in tertia, quãtum ad tertiũ, in quarta quantũ ad quartum: & sic conuenienter post quartam generationem põt reiterari carnalis coniunctio.

Al. pertingeret

Exod. 20.

AD primum ergo dicendum, quòd sicut Deus non coniungit illos qui coniunguntur contra diuinum præceptum: ita nec coniungit illos, qui coniunguntur contra Ecclesiæ præceptũ, quod habet eandem obligandi efficaciam, quam habet diuinũ præceptum.

AD secundũ dicendum, quòd matrimonium non tantum est sacramentũ, sed etiã est in officiũ: & ideo magis subiacet ordinationi ministrorũ Ecclesiæ, quàm baptismus, qui est sacramentum tantum; quia sicut contractus & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia spiritualia, lege Ecclesiæ.

AD tertium dicendum, quòd quamuis consanguinitatis vinculum sit naturale, tamen non est naturale, ꝙ consanguinitas carnalem copulam impediat, nisi secũdum aliquem gradum, vt dictũ * est: & ideo Ecclesia suo statuto non facit, ꝙ aliqui sint vel non sint consanguinei, (quia secundũ omne tempus æqualiter consanguinei remanent) sed facit, quòd carnalis copula sit licita vel illicita, secundum diuersa tempora in diuersis gradibus consanguinitatis.

Art. præced. cor.

AD quartum dicendũ, quòd tales rationes assignatæ magis dantur per modum adaptationis & congruentiæ, quàm per modum causæ & necessitatis.

AD quintum dicendũ, quòd non est eadem causa secundum diuersa tempora gradus consanguinitatis prohibẽdi: vnde quod aliquo tempore vtiliter cõceditur, alio salubriter prohibetur.

AD sextum dicendum, quòd statu-

statutum non imponit modum præteritis & futuris. Vnde si modo prohiberetur quintus gradus qui nūc est cōcessus, illi qui sunt in quinto gradu coniuncti, non essent separandi. Nullum enim impedimentum matrimonio superueniens ipsum potest dirimere, & sic coniunctio, quæ prius fuit matrimonium, nunc efficeretur per statutum ecclesiæ stuprum. Et similiter si aliquis gradus concederetur, qui nunc est prohibitus, illa coniunctio non efficeretur matrimonialis ex statuto Ecclesiæ ratione primi cōtractus, quia possent separari si vellent, sed tamen possent de nouo contrahere, & alia coniunctio esset.

AD septimum dicendū, quòd in gradibus cōsanguinitatis prohibendis Ecclesia præcipuè obseruat rationem amoris, & quia non est minor ratio amoris ad nepotem, quàm ad patruū, sed etiā maior, quanto propinquior est patri filius, quam filio pater, vt dicitur in 8. Ethic*. propter hoc æqualiter prohibuit gradus consāguinitatis in patruis & nepotibus. Sed lex vetus in personis prohibendis attendit præcipuè cohabitationem contra concupiscentiam, prohibens illas personas, ad quas facilior pateret accessus propter mutuam cohabitationem. Magis autem consueuit cohabitare neptis patruo, quàm amita nepoti: quia filia est idem quasi cum patre, cum sit aliquid eius: sed soror non est hoc modo idem cum fratre, cum non sit aliquid eius, sed magis ex eodem nascitur, & ideo non erat eadem ratio prohibendi * neptem & amitam.

Lib.8,c. 12.circa princ.

Art. præcced. cor.

Al. nepotem,

QVÆST. LV.

De impedimento affinitatis, in vndecim articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de impedimento affinitatis.

¶ Circa quod quæruntur vndecim.

¶ Primo, vtrum affinitas ex matrimonio causetur.

¶ Secundo, vtrum maneat post mortem viri aut vxoris.

¶ Tertio, vtrum causetur ex illicito concubitu.

¶ Quarto, Vtrum ex sponsalibus.

¶ Quinto, vtrum affinitas sit causa affinitatis.

¶ Sexto, vtrum affinitas matrimonium impediat.

¶ Septimo, vtrum affinitas habeat per seipsam gradus.

¶ Octauo, vtrum gradus eius extendantur sicut gradus consanguinitatis.

¶ Nono, vtrum matrimonium, quod est inter consanguineos & affines, semper sit dirimendum per diuortium.

¶ Decimo, vtrum ad dirimendū tale matrimonium, sit procedendum per viam accusationis.

¶ Vndecimo, vtrum in tali causa sit procedendum per testes.

ARTIC. I.

Vtrum ex matrimonio cōsanguinei affinitas causetur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd ex matrimonio consanguinei affinitas nō causetur; quia propter quod vnumquodque tale, illud magis: sed mulier ducta in matrimonium non coniungitur alicui de consanguinitate viri, nisi ratione viri: cum ergo non fiat viro affinis, nec alicui consanguineorum viri affinis erit. 220

Thom. 4 di.41.q. vnic. ar. 1.qō. 1. & seq. c. spon-- sa, de spō sal. c. extraordinaria. 35 q. 3.

¶ 2 Præterea, Eorū quæ sunt abinuicem separata, si vni aliquid coniungatur, nō oportet propter hoc, quòd sit alteri coniunctum: sed consanguinei iam sunt abinui

cem separati: ergo non oportet, quòd si aliqua mulier coniungatur alicui viro, propter hoc coniungatur consanguineis eius omnibus.

*A.vnionibus. †Al.vnio.

¶ 3Preterea, Relationes ex aliquibus * vnitionibus innascuntur, sed nulla † vnitio fit in consanguineis viri per hoc, quod ille duxit vxorem: ergo non accrescit eis affinitatis relatio.

SED contra, Vir & vxor efficiuntur vna caro: si ergo vir secundum carnem omnibus suis cõsanguineis attinet, & mulier eadẽ ratione attinebit eisdem.

¶ Præterea, Hoc patet per auctoritates in litera* adductas.

Lib. 4. sent. di. 41. §. A.

CONCLVSIO.

Sicut ex natural generatione efficitur consanguinitas, ita ex matrimonio & carnali copula, contrahitur affinitas inter viri & vxoris consanguineos.

RESPONDEO dicendũ, quòd amicitia quædam naturalis in communicatione naturali fundatur: naturalis autem communicatio est duobus modis secundũ Philosophum 8. Ethic*. Vno modo, per carnis propagationem. Alio modo, per coniunctionem ad carnis propagationem ordinatã. Vnde ipse † ibidem dicit, quòd amicitia viri ad vxorem est naturalis. Vnde sicut persona coniuncta alteri per carnis propagationem, quoddam vinculum amicitia naturalis facit, ita si coniungatur per carnalem copulam: sed in hoc differt, quòd persona coniuncta alicui per carnis propagationem, sicut filius patri, fit particeps eiusdem radicis communis & sanguinis, vnde eodem genere vinculi colligatur filius consanguineis patris, quo pater coniungebatur, scilicet cõsanguinitate, quamuis secundum alium gradũ propter maiorem distantiam à radice: sed persona coniuncta per carnalem copulam, non fit particeps eiusdem radicis; sed quasi extrinsecus adiuncta; & ideo ex hoc efficitur aliud genus vinculi quod affinitas dicitur. Et hoc est quod in hoc versu dicitur:

Lib. 8. eth. c. 12 àmedio.

†loco citato.

Mutat nupta genus, sed generata gradum,

Quia scilicet persona per generationem fit in eodem genere attinentiæ, sed in alio gradu: per carnalem vero copulam fit in alio genere.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis causa sit potior effectu, non tamen oportet semper, quòd nomen idem effectui & causæ conueniat; quia quandoque illud quod est in effectu, inuenitur in causa non eodem modo, sed altiori: & ideo non conuenit causæ & effectui per idem nomen, neque per eandem rationẽ, sicut patet in omnibus causis æquiuocè agentibus: & hoc modo coniunctio viri & vxoris est potior, quàm coniunctio vxoris ad consanguineos viri; non autem debet dici, affinitas sed matrimoniũ quod est vnitas quædam, sicut homo est sibiipsi idem, non autem consanguineus.

AD secundum dicendũ, quòd consanguinei sunt quodammodo separati, & quodammodo coniuncti; & ratione coniunctionis accidit, quòd persona, quæ vni coniungitur, aliquo modo omnibus coniungatur: sed propter separationem & distantiam accidit, quòd persona, quæ vni coniungitur vno modo, alii coniugatur alio modo, vel secundum aliud genus, vel secundum alium gradum.

AD tertium dicendum, quòd relatio quandoque innascitur ex motu vtriusque extremi, sicut pater-

paternitas & filiatio;& talis relatio est realiter in vtroque: quandoque vero innascitur ex motu alterius tantum; & hoc contingit dupliciter. Vno modo, quando relatio innascitur ex motu vnius sine motu alterius vel præcedente vel concomitante;sicut in creato re & creatura patet, & sensibili & sensu, & scientia & scibili; & tūc relatio est in vno secundum rem, & in altero secundum rationem tantum. Alio modo quādo innascitur ex motu vnius sine motu alterius tunc existente, non tamen sine motu præcedente; sicut æqualitas fit inter duos homines per augmentum vnius, sine hoc quòd alius tunc augeatur vel minuaē, sed tamen prius ad hanc quantitatem, quam habet, per aliquem motum vel mutationem peruenit: & ideo in vtroque extremorum talis relatio realiter fundatur. Et similiter est de consanguinitate & affinitate, quia relatio fraternitatis quæ innascitē in aliquo puero nato alicui iam prouecto, causatur quidē sine motu ipsius tūc existente, sed ex motu ipsius præcedēte, scilicet generationis eius. Hoc enim ei accidit, quòd ex motu alterius sibi tunc talis relatio innascatur. Similiter ex hoc, ꝙ iste descendit per generationem propriam ab eadem radice cum viro, prouenit affinitas in ipso ad vxorem sine aliqua noua mutatione ipsius,

ARTIC. II.

Vtrum affinitas maneat post mortem viri aut vxoris.

221 AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd affinitas non maneat post mortem viri aut vxoris inter cōsanguineos viri & vxoris, quia cessante causa cessat effectus: sed causa affinitatis fuit matrimonium, quod cessat post mortē viri, quia tunc soluitur mulier à lege viri, vt dicitur Rom. 7. ergo nec affinitas prædicta manet.

¶ 2 Præterea, Consanguinitas causat affinitatem: sed consanguinitas cessat per mortem viri ad consanguineos suos: ergo & affinitas vxoris ad eos,

SED contra, Affinitas ex consanguinitate causatur: sed consanguinitas est perpetuum vinculū, quādiu personæ viuūt inter quas est affinitas: ergo & affinitas, & ita non soluitur affinitas soluto matrimonio per mortē personæ.

CONCLVSIO

Affinitas, cum oriatur non ex eo quòd aliqui coniungantur, sed ex eo quòd coniuncti sint: ex morte viri vel vxoris non tollitur affinitas.

RESPONDEO dicendū, quòd relatio aliqua desinit esse dupliciter. Vno modo ex corruptione subiecti, alio modo ex subtractione causæ: sicut similitudo esse desinit quando alter similiū moritur, vel quando qualitas quę erat causa similitudinis, subtrahitur. Sunt autem quædam relationes, quæ habent pro causa actionem vel passionem, aut motum: vt in 5.* Meta dicitur: quarum quędam causantur ex motu, inquantum aliquid mouetur actu, sicut ipsa relatio quæ est mouentis & moti. Quædam autem inquantum habent aptitudinem ad motum, sicut motiuum & mobile, dominus & seruus. Quædam autem ex hoc quòd aliquid prius motum est, sicut pater & filius; non enim ex hoc quod est generari nunc, adinuicem dicuntur, sed ex hoc quod est generatum esse: aptitudo autem ad motum, & ipsum moueri transit; sed motum esse, perpetuum est, quia quod factum est, nunquam desinit esse factum. Et ideo

Li. 5. Me tex. 20

Et ideo paternitas & filiatio nunquam destruuntur per subtractionem causæ, sed solum per corruptionem subiecti per alterutrum extremorum. Et similiter dicendum est de affinitate, quæ causatur ex hoc, quòd aliqui coniuncti sunt, non ex hoc, quòd coniunguntur. Vnde non dirimitur manẽtibus illis personis, inter quas affinitas est contracta, quamuis moriatur persona, ratione cuius contracta fuit.

AD primum ergo dicendum, quòd coniunctio matrimonii causat affinitatẽ, nõ solũ secũdũ hoc quod est prius coniunctum esse.

AD secundum dicendum, ꝙ consanguinitas non est proxima causa affinitatis, sed coniunctio ad consanguineum, nõn solũ quæ est, sed quæ fuit, Et propter hoc ratio non sequitur.

ARTIC. III.

Vtrum illicitus concubitus affinitatem causet.

222 cap. extraordinaria. 35 q. 3.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd illicitus concubitus affinitatem non causet. Quia affinitas est quædam res honesta: sed res honestæ non causantur ex inhonestis: ergo ex inhonesto concubitu, non potest affinitas causari.

¶ 2 Præterea, Vbi est consanguinitas, non potest ibi esse affinitas, quia affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula proueniens, omni carens parẽtela: sed aliquando contingeret ad consanguineos & ad seipsum esse affinitatẽ, si illicitus cõcubitus affinitatẽ causaret, sicut quando homo carnaliter consanguineã suã incestuose cognoscit: ergo affinitas nõ causatur ex illicito concubitu.

¶ 3 Præterea, Illicitus concubitus est secundum naturam & cõtra naturam. Sed ex illicito concubitu contra naturam non causatur affinitas, vt iura determinant: ergo nec ex illicito concubitu secundum naturam tantum.

SED contra est, quod adhærens meretrici, vnum corpus efficitur, vt patet 1. Cor. 6. Sed ex hac causa matrimonium affinitatem causabat: ergo pari ratione illicitus concubitus.

¶ Præterea, Carnalis copula est causa affinitatis vt patet per definitionem affinitatis quæ est talis: Affinitas est ꝓpinquitas ꝑsonarũ ex carnali copula proueniens omni carẽs parentela: sed carnalis copula est etiam in illicito concubitu: ergo illicitus cõcubitus affinitatem causat.

CONCLVSIO.

Fornicarius concubitus inquantum aliquid de carnali coniũctione participat, affinitatem causat, sicut licitus matrimonii concubitus.

RESPONDEO dicendũ, quòd secundum Philosophum in 8. Ethic*. coniunctio viri & vxoris dicitur naturalis, principaliter propter prolis productionẽ: & secundario, propter operum communicationem: quorum primum pertinet ad matrimonium ratione carnalis copulæ; sed secũdum, inquantum est quædam societas ad communem vitam. Primum autem horum est inuenire in qualibet carnali copula, vbi est commixtio seminum, quia ex tali copula potest proles produci, quamuis secunda desit. Et ideo quia matrimonium affinitatem causabat secundũ quod erat quędam carnalis commixtio, etiam fornicarius concubitus affinitatem causat, inquantum habet aliquid de carnali coniunctione.

Li. 8. ethic. ca. 12. a medio.

AD primum ergo dicendum, quòd in fornicario concubitu est aliquid naturale, quod est commu-

mune fornicationi & matrimonio, & ex hac parte affinitatem causat: aliud est ibi inordinatum, per quod à matrimonio diuiditur, & ex hac parte affinitas non causatur. Vnde affinitas semper honesta remanet, quamuis causa aliquo modo sit inhonesta.

AD secundum dicendũ, quòd non est inconueniens relationes ex opposito diuersas eidem inesse ratione diuersorum. Et ideo potest inter aliquas duas personas esse affinitas & consanguinitas, non solum per illicitum concubitum, sed etiam per licitum; sicut cum consanguineus meus ex parte patris duxit in vxorem consanguineam meam ex parte matris. Vnde quod dicitur in definitione affinitatis inductæ, omni carens parentela, intelligendũ est inquantum huiusmodi. nec tamen sequitur, quòd aliquis consanguineam suam cognoscens sibiipsi sit affinis, quia affinitas, sicut & consanguinitas diuersitatem requirit, sicut & similitudo. Argu. 2. huius ar.

AD tertium dicendum, quòd concubitus contra naturam non habet commixtionem seminum quæ possit esse causa generationis. Et ideo ex tali concubitu nō causatur affinitas.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ex sponsalibus causetur affinitas.

223 c. spon-- sam. de sponsal. & matri.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd ex sponsalibus nulla affinitas causari possit, quia affinitas est perpetuum vinculum: sed spōsalia quandoq; separantur: ergo nō possunt esse causa affinitatis.

¶ 2 Præterea, Si quis claustrũ pudoris alicuius mulieris inuasit & aperuit, sed non peruenit ad operis consummationem, non contrahitur ex hoc affinitas: sed talis est magis propinquus carnali copulæ, quàm ille qui sponsalia contrahit: ergo ex sponsalibus affinitas non causatur.

¶ 3 Præterea, In sponsalibus non fit nisi quædam sponsio futurarum nuptiarum: sed aliquãdo fit sponsio futurarum nuptiarum, & ex hoc non contrahitur aliqua affinitas: sicut si fiat ante septennium, vel si aliquis habens perpetuum impedimentum tollens potentiam coeundi, alicui mulieri spōdeat futuras nuptias, aut si talis sponsio fiat inter personas, quibus nuptiæ per votum reddantur illicitæ, vel alio quocunque modo: ergo sponsalia non possunt esse causa affinitatis.

SED contra est, quod Alexand. Papa* prohibuit mulierem quandam cuidam viro coniungi matrimonio, quia fratri suo fuerat desponsata; quod non esset, nisi per sponsalia affinitas contraheretur, ergo, &c. c. 1. de matri. cō trac. con tra in-- terd. ec- clesia.

CONCLVSIO.

Cum in sponsalibus solum fiat alicuius coniugalis societatis pactio, ex ijs non contrahitur aliqua affinitas, sed solum aliquid affinitati simile, scilicet publicæ honestatis iustitia.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut sponsalia non habent perfectam rationem matrimonij, sed sunt quædam præparatio ad matrimonium, ita ex sponsalibus non causatur affinitas, sicut ex matrimonio: sed aliquid affinitati simile, quod dicitur publicæ honestatis iustitia, quæ impedit matrimonium, sicut & affinitas & consanguinitas, & secundum eosdem gradus & definitur sic: Publicæ honestatis iustitia est propinquitas ex sponsalibus proueniens, robur trahens ex Ecclesiæ institutione propter eius honestatem. Ex quo patet ratio nominis & causa, quia scilicet talis propin-

quitas ab eclesia instituta est ꝓpter honestatem.

AD primum ergo dicendum, quòd sponsalia non ratione sui, sed ratione eius ad quod ordinātur causāt hoc genus affinitatis, quod dicitur publicæ honestatis iustitia. Et ideo sicut matrimonium est perpetuum vinculū, ita & prædictus affinitatis modus.

AD secundum dicendum, ꝙ vir & mulier efficiuntur in carnali copula vna caro per commixtionem seminum. Vnde quātumcunque aliquis claustrum pudoris inuadat vel frangat, nisi cōmixtio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas. Sed matrimonium affinitatem causat, non solum ratione carnalis copulæ, sed etiam ratione societatis coniugalis, secundum quam etiā matrimonium naturale est. Vnde & affinitas conntrahitur ex ipso contractu matrimonij per verba de præsenti ante carnalem copulam. Et similiter etiam ex sponsalibus, in quibus fit quædam pactio coniugalis societatis, contrahit̄ aliquid affinitati simile, scilicet, publicæ honestatis iustitia.

AD tertium dicendū, quòd omnia impedimenta quæ faciunt sponsalia non esse sponsalia, non permittunt ex pactione nuptiarū affinitatem fieri, vnde siue habēs defectum ætatis, siue habens votum solenne continentiæ, aut aliquod huiusmodi impedimentū sponsalia de facto contrahat, ex hoc non sequitur aliqua affinitas, quia sponsalia nulla sunt, nec aliquis affinitatis modus. Si tamen aliquis minor, frigidus vel maleficiatus habens impedimentum perpetuum ante annos pubertatis post septenniū cōtrahat sponsalia cum aliqua adulta, ex tali contractu contrahitur publicæ honestatis iustitia, quia adhuc nō erat in actu impediēdi cum in tali ætate puer frigidus & non frigidus quantum ad actū illum sit æqualiter impotens.

ARTIC. V.

Vtrum affinitas sit causa affinitatis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd etiam affinitas sit causa affinitatis. Quia Iulius Papa dicit & habetur 35. quæst. †. Consanguineam relictam vxoris suæ nullus ducat vxorem: & in seq. cap. dicitur, quòd duæ cōsanguineorum vxores vni viro altera post alteram nubere prohibentur: sed hoc non est nisi ratione affinitatis, quæ contrahitur ex coniunctione ad finē. Ergo affinitas est causa affinitatis. 224 35. quæ. 3. ca. Et hoc quoque statutū, &c Contra dicimus

¶ 2 Præterea, Carnalis cōmixtio cōiungit, sicut & carnalis propagatio, q̄a æqualiter computanť gradus affinitatis, & consanguinitatis: sed consanguinitas est causa affinitatis. Ergo & affinitas.

¶ 3 Præterea, Quæcumque vni & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem. Sed vxor viri alicuius efficitur eiusdem attinētiæ cum omnibus consanguineis viri Ergo & omnes cōsanguinei viri sui efficiuntur vnum cū omnibus qui attinent mulieri per affinitatem, & sic affinitas est causa affinitatis.

¶ 4 SED contra, Si affinitas ex affinitate causatur, aliquis qui congnouisset duas mulieres, neutram earum posset ducere in vxorem, quia secundum hoc, altera efficeretur alteri affinis: sed hoc est falsum. Ergo affinitas non causat affinitatem.

¶ 5 Præterea, Si affinitas ex affinitate nasceretur, aliquis contrahens cum vxore defuncti fieret affinis omnibus cōsanguineis prioris viri, ad quos mulier habet

bet affinitatem:sed hoc non potest esse,quia maxime fieret affinis viro defuncto, Ergo &c.

¶ 6 Præterea, Consanguinitas est fortius vinculum quàm affinitas: sed consanguinei vxoris non efficiuntur affines consanguineis viri.Ergo multo minus affines vxoris efficientur eis affines: & sic idem quod prius.

CONCLVSIO

Affinitas affinitatem non causat.

RESPONDEO dicendũ, quòd duplex est modus quo aliquid ex alio procedit. Vnus secũdum quem aliquid procedit in similitudinẽ speciei,sicut ex homine generatur homo.Alius secũdum quem non procedit simile in specie;& hic processus semper est in inferiorem speciem, vt patet in omnibus agentibus æquiuocè . Primus autem modus processionis quotiescunque iteretur, semper manet eadem species, sicut si ex homine generetur homo per actum generatiuæ virtutis, ex hoc quoque generabitur homo:& sic deinceps. Secundus autẽ modus sicut in primo facit aliã speciem, ita quotiescunque iteratur,aliã speciem facit,vt ex puncto per motum procedit linea nõ punctus, quia punctus motus facit lineam , & ex linea linealiter mota non procedit linea, sed superficies, & ex superficie corpus, & vlterius per talem modum processus aliquis esse non potest.Inuenimus autem in processu attinẽtiæ duos modos , quibus vinculũ huiusmodi causatur.Vnus per carnis propagationem , & hic semper facit eandem speciem attinẽtiæ.Alius per matrimonialem cõiunctionem,& hic facit aliam speciem in principio , sicut patet, ꝙ coniuncta matrimonialiter consanguineo non fit cõsanguinea, sed affinis.Vnde etsi ille modus ꝓcedendi iteretur , non erit affinitas,sed aliud attinentię genus.Vnde persona quæ matrimonialiter affini coniungitur,non est affinis, sed est aliud genus affinitatis, q̃d dicitur secundum genus . Et rursus,si affini in secundo genere aliquis per matrimonium coniungatur, non erit affinis in secundo genere,sed in tertio, vt hoc versu supra posito † ostenditur. art.1.huius quę. corp.

Mutat nupta genus, sed generata gradus.

Et hæc duo genera olim erant ꝓhibita propter publicæ honestatis iustitiam magis, quàm propter affinitatem, quia deficiunt à vera affinitate,sicut illa attinẽtia quæ ex sponsalibus contrahitur. Sed modo illa prohibitio cessauit,& remanet sub prohibitione solum primum genus affinitatis, in quo est vera affinitas.

AD primum ergo dicendum, quòd alicui viro consanguineus vxoris suæ efficitur affinis in primo genere,& vxor eius in secundo:vnde mortuo viro qui erat affinis,non poterit eam ducere in vxorem propter secundum affinitatis genus . Similiter etiam , si aliquis viduam in vxorem ducat, cõsanguineus prioris viri,q̃ est affinis vxori in primo genere , efficit affinis secũdo viro in secũdo genere,& vxor illius cõsãguinei, q̃ est affinis vxori viri huius in secundo genere, efficitur affinis viro secundo in tertio genere: Et quia tertium genus erat prohibitum propter honestatem quandã magis,quam propter affinitatem: ideo Canon †.dicit.Duas consanguineorum vxores vni viro alteram post alterã nubere,publicæ honestatis iustitiæ contradicit, sed talis prohibitio nũc cessauit. 32.q.3. ca. Porro duorum.

AD secundum dicendũ,quòd quamuis carnalis coniunctio coniun-

iungat, non tamen eodem genere coniunctionis.

AD tertium dicendum, quòd vxor viri efficitur eiusdem attinentiæ cum consanguineis viri, quantum ad gradum eundem, sed non quantum ad idem attinentiæ genus. Sed quia in oppositum ex rationibus quæ inducuntur, videtur ostendi, quòd nullum vinculũ ex affinitate causetur, ad alias rationes respondendum est, ne antiqua Ecclesiæ prohibitio irrationabilis videatur.

AD quartum dicendum, quòd mulier non efficitur affinis in primo genere viro, cui coniungitur carnaliter, vt ex prædictis patet. Vnde consequenter alij mulieri à viro eodem cognitæ non efficitur affinis in secundo genere: vnde nec ducenti in vxorem vnam earum efficitur affinis alij in tertio genere affinitatis, & ita duas mulieres cognitas ab eodem viro, nec antiqua iura eidem successiue copulari prohibebant.

AD quintum dicendũ, quòd sicut vir non est affinis vxori suæ in primo genere, ita nec efficitur affinis secundo viro eiusdem vxoris in secundo genere, & sic ratio non procedit.

AD sextum dicendum, quòd mediante vna persona non coniungitur mihi alia, nisi ex hoc quod ei adiungitur. Vnde mediante muliere, quæ mihi est affinis, nulla persona fit mihi attinens, nisi quod illi mulieri adiungitur, quod non potest esse nisi per carnis propagationem ex ipsa, vel propter cõiunctionem matrimonialem ad eam: & vtroque modo aliqua attinentia mediante prædicta muliere, secundum antiqua iura mihi proueniebat, quia filius eius etiã ex alio viro efficitur mihi affinis in eodem genere: sed in alio gradu, vt ex regula prius data patet: & iterum secundus vir eius efficitur mihi affinis in secundo genere. Sed alij consanguinei illius mulieris non adiunguntur ei. Sed ipsa vel adiungitur eis, sicut patri & matri inquantum procedit ab eis, vel principio eorundem, sicut fratribus: vnde frater affinis * mei, vel pater non efficitur mihi affinis in aliquo genere. *Al. meę

ARTIC. VI.

Vtrum affinitas matrimonium impediat.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd affinitas matrimonium non impediat. Nihil enim impedit matrimonium, nisi quod est illi contrarium: sed affinitas non contrariatur matrimonio, cum sit effectus eius. Ergo non impedit matrimonium. 225 concil. Trident sessio. 24 de refor matri. ca 4 &. ca. quædam cum multis seq. 35. q. 2.

¶ 2 Præterea, Vxor per matrimonium efficitur res quædam viri: sed consanguinei defuncti viri, succedunt in rebus eius: ergo possunt succedere in vxore, ad quam tamen manet affinitas, vt ostensum* est. Ergo affinitas non impedit matrimonium. Art. præced.

SED contra est, quod dicitur Leuit. 18. Turpitudinem vxoris patris tui non reuelabis: sed illa est tantum affinis. Ergo affinitas impedit matrimonium.

CONCLVSIO.

Affinitas matrimonium præcedens non modo contrahendũ, sed etiam contractum dirimit.

RESPONDEO dicẽdum, quòd affinitas præcedens matrimonium, impedit contrahendum & dirimit contractum eadem ratione qua & consanguinitas. Sicut enim inest necessitas quædã cohabitandi consanguineis adinuicem, ita & affinibus: & sicut est quoddam amicitiæ vinculum inter consangnineos, ita inter affines: sed si affinitas matrimonio superue-

peruenia t,non potest ipsum diri mere:vt supra dictum * est. (Quæst. 50. arti. vnico, ad 7.)

AD primum ergo dicendum, ꝙ affinitas non contrariatur matrimonio ex quo causatur, sed cõtrariatur matrimonio quod cum affine contrahendum esset,inquãtum impediret multiplicationé amicitiæ, & concupiscentiæ repressionem,quæ per matrimoniũ quæruntur. (*Al.mecũ)

AD secundum dicendum, ꝙ res possessæ à viro non efficiuntur aliquid vnum cum ipso viro, sicut vxor efficitur vna caro cum ipso. Vnde sicut consanguinitas impedit matrimonium vel coniunctionem ad virum secundum carnem,ita & ad vxorem viri.

225 (concil. Trident sessio.24 de refor matri.ca 4 &. ca. quædam cum multis seq. 35.q.1.2.)

ARTIC. VII.

Vtrum affinitas habeat per se gradus.

226 AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ affinitas habeat etiam per seipsam gradus. Cuiuslibet enim propinquitatis est accipere aliquos per se gradus; sed affinitas propinquitas quædã est. Ergo habet gradus per se sine gradibus consanguinitatis, ex quibus causatur. (Art. præced.)

¶ 2 Præterea, In littera † dicitur,ꝙ soboles secundæ coniunctionis non potest transire ad consortium affinitatis prioris viri:sed hoc non esset nisi filius affinis etiam esset affinis. Ergo affinitas habet per se gradus sicut consanguinitas. (Lib, 4, Sent. distin, 41. paragr. B. à medio.)

SED contra,Affinitas ex consanguinitate causatur. Ergo & omnes gradus affinitatis causantur ex gradibus consanguinitatis, & sic non habet per se aliquos gradus.

CONCLVSIO.

Graduum distinctio per se consanguinitati conuenit; affinitati vero non, nisi mediante consanguinitate, vt quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir,toto gradu affinitatis attineat mihi vxor.

RESPONDEO dicendũ,ꝙ res non diuiditur diuisione per se,nisi ratione illius,quod competit sibi secundum genus suum, sicut animal per rationale & irrationale,non autem per album & nigrum. Carnis autem propagatio per se comparatur ad consanguinitatem,quia ex ea immediate consanguinitatis vinculum cõtrahitur: sed ad affinitatem non comparatur nisi mediante consanguinitate, quæ est causa eius. Vnde cum gradus attinentiæ per propagationem carnis distinguãtur, distinctio graduum per se & immediatè competit consanguinitati,sed affinitati mediante cõsanguinitate. Et ideo ad inueniédum gradus affinitatis est regula generalis,ꝙ quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attinet mihi vxor.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ gradus in propinquitate attinentiæ non possunt accipi nisi secũdum ascensum,& descensum propagationis,ad quam non comparatur affinitas nisi mediante consanguinitate: & ideo affinitas non habet gradus per se, sed sumptos iuxta gradus consanguinitatis.

AD secundum dicendum, ꝙ filius affinis meæ ex alio matrimonio,non per se loquendo, sed quasi per accidés, dicebatur antiquitus affinis:vnde prohibebatur à matrimonio magis propter publicæ honestatis iustitiam, quàm propter affinitatem: & propter hoc etiam ea prohibitio

tio nunc est reuocata.

ARTIC. VIII.

Vtrum gradus affinitatis extẽdantur sicut gradus consanguinitatis.

227 §.affinitatis.instit. de nuptijs.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quòd gradus affinitatis non extendãtur sicut gradus consanguinitatis. Quia vinculũ affinitatis est minus forte, quàm consãguinitatis, cum affinitas ex consanguinitate causetur in diuersitate speciei, sicut à causa æquiuoca: sed quanto fortius est vinculum, tanto diutius durat. Ergo vinculum affinitatis non durat vsque ad tot gradus, ad quot durat consanguinitas.

¶ 2 Præterea, Ius humanum debet imitari ius diuinum: sed secundũ ius diuinum aliqui gradus consanguinitatis erant prohibiti, in quibus gradibus affinitas matrimonium non impediebat, sicut* patet de vxore fratris quam aliquis poterat ducere in vxorem ipso defuncto, non tamẽ propriam sororem. Ergo & nunc non debet esse prohibitio æqualitatis de affinitate & cõsanguinitate.

* Deute 25.&Ruth.4.

SED contra, Ex hoc ipso est aliqua mihi affinis, quod meo cõsanguineo est coniuncta. Ergo in quocunque gradu sit vir mihi cõsanguineus, in illo gradu est mihi affinis, & sic gradus affinitatis computari debent in eodem numero sicut gradus consanguinitatis.

CONCLVSIO.

Cũ gradus affinitatis secundũ consanguinitatis gradus sumantur: oportet tot esse affinitatis, quot sunt consanguinitatis gradus.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ex quo gradus affinitatis sumuntur iuxta gradus consanguinitatis, oportet quòd tot sint gradus affinitatis, quot sunt gradus consanguinitatis: sed tamen quia affinitas est minus vinculũ quàm consanguinitas, facilius & olim & nũc dispensatio fit in remotis gradibus affinitatis, quàm in remotis gradibus consanguinitatis.

AD primum ergo dicendum, quòd illa minoritas vinculi affinitatis respectu consanguinitatis facit varietatem in genere attinentiæ, non in gradibus. Et ideo illa ratio non est ad propositum.

AD secundũ dicendum, quòd frater non poterat accipere vxorem fratris sui defuncti nisi in casu, scilicet, quando moriebatur sine prole, vt suscitaret semen fratri suo, quod tunc requirebatur, quando per propagationem carnis cultus religionis multiplicabatur, quod nunc locũ non habet. Et sic patet, quòd non ducebat eam in vxorem quasi gerens propriam personã, sed quasi supplens defectum fratris sui.

ARTIC. IX.

Vtrum coniugium contractum inter affines vel cõsanguineos semper sit dirimendum.

228 Tho.4. dist.41. artic.5. Matt.19

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quòd cõiugiũ quod inter affines vel consanguineos est contractũ non semper sit per diuortium dirimendum. Quia quod Deus coniũxit, homo non separet. Cum ergo Deus facere intelligitur qđ facit Ecclesia, quæ quandoque tales ignoranter coniũgit, videtur, quòd si postmodum in notitiam veniant, nõ sint separandi.

¶ 2 Præterea, Fauorabilius est vinculum matrimonij, quàm dñij: sed homo per longi tẽporis præscriptionẽ acquirit dñium

in re, cuius nō erat dominus. Ergo per diuturnitatem temporis matrimonium ratificatur, etiam si prius ratum non fuit.

¶ 3 Præterea, De similibus simile est iudicium: sed si matrimonium esset dirimendum propter consanguinitatem, tunc in casu illo quando duo fratres habent duas sorores in vxores, si vnus separetur propter consanguinitatem, & alius pari ratione separari deberet, quod non videtur: ergo matrimonium non est separandum propter affinitatem vel consanguinitatem.

Concil. Triden. sess. 24. de reforma. matri. c. 4. SED contra, Consanguinitas & affinitas impediunt contrahendum & dirimunt contractum: ergo si probatur affinitas vel consanguinitas, separandi sunt etiā si de facto cōtraxerint

CONCLVSIO

Cum inter consanguineos verū matrimonium non sit, ideoq́ nullus illorum sine peccato contrahere possit: coniugium inter tales contractum, semper dirimendum est.

Aug. lib. de decē chordis c. 10. de temp. ser. 164. & 52. & de verbis Apostol. ser. 18. tom. 10. RESPONDEO dicendū, quòd cum* omnis concubitus pter licitum matrimonium, sit peccatū mortale (quod ecclesia omnibus modis impedire conatur) ad ipsā pertinet eos, inter quos non potest esse verum matrimonium separare, & præcipue consanguineos & affines, qui sine incestu contrahere non possunt carnaliter.

AD primum ergo dicendū, q Ecclesia quamuis dono & auctoritate diuina fulciatur tamen inquantum est hominum congregatio, aliquid de defectu humano in actibus eius* peruenit, quod non est diuinum, & ideo illa cōiunctio quæ fit in facie Ecclesiæ impedimentum ignorantis non

*Al. prouenit.

habet inseparabilitatē ex auctoritate diuina, sed est cō tra auctoritatem diuinam errore hominū inducta, qui excusat à peccato, cum sit error facti quamdiu manet. Et propter hoc quando impedimentum ad notitiam Ecclesiæ peruenit, debet prædictam coniunctionem separare.

AD secundum dicendum, q illa quæ sine peccato esse non possunt, nulla præscriptione firmantur, quia vt Innocen.* dicit: Diuturnitas tēporis non minuit peccatum, sed auget, nec ad hoc facit aliqd fauor matrimonij qđ inter illegitimas personas esse non poterat.

Lib. 4. decr. ti. 14. c. 8. in fine.

AD tertium dicendum, q res inter alios acta alijs nō præiudicat in foro cōtētioso: vnde quāuis vnus frater repellatur à matrimonio vnius sororum ex causa consanguinitatis, non propter hoc separat ecclesia aliud matrimonium quod nō accusatur: sed in foro conscientiæ non oportet, quòd semper obligetur ad hoc alius frater ad dimittendum vxorem suā, quia frequenter tales accusationes ex maleuolentia procedunt, & per falsos testes probantur: Vnde non oportet, quòd conscientiam suam informet ex his quæ circa aliud matrimonium sunt facta. Sed distinguendum videtur in hoc, qa aut habet certam * cognitionē de impedimento matrimonij, aut opinionem, aut neutrum. Si primo modo, nec exigere, nec reddere debitum debet; si secundo modo, debet reddere: sed non exigere; si tertio, potest & reddere & exigere.

*Al. sciētiam.

ARTIC. X.

Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos, sit procedēdum per viam accusationis.

229 AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd ad separationem matrimonij, quod est inter affines & consanguineos contractum, non sit procedendum per viam accusationis, quia accusationem præcedit inscriptio, qua aliquis se ad talionem obligat, si in probatione defecerit: sed hæc non requiruntur quando de matrimonij separatione agitur: ergo ibi locum non habet accusatio.

¶ 2 Præterea, In causa matrimonij audiuntur solum propinqui, vt in litera* dicitur: sed in accusationibus audiuntur etiam extranei: ergo in causa separationis matrimonij non agitur per viam accusationis.

*Lib. 4. Sentent. dist. 41. §. C ex Decret. 35. q. 6. c. 1.

¶ 3 Præterea, Si matrimonium accusari deberet. tunc præcipue hoc esset faciendum, quādo minus difficile est quod separatur, sed hoc est quando sūt tantum sponsalia contracta, non autem tunc accusatur matrimonium, ergo nunquam de cætero debet fieri accusatio.

¶ 4 Præterea, Ad accusandū non præcluditur via alicui per hoc, quod nō statim accusat: sed hoc fit in matrimonio, quia* si primo tacuit quando matrimonium contrahebatur, non potest postea matrimonium accusare quasi suspectus: ergo, &c.

*In Decretal. lib. 4. ti. 18. c. 1.

SED contra, Omne illicitū potest accusari: sed matrimoniū affinium & consanguineorum est illicitum: ergo de eo potest esse accusatio.

Calixtus I. episto. 2. cap. 4. & Aug. lib. 5. de Ciuit. Dei cap. 10.

CONCLVSIO.

Ne illegitimū pro legitimo habeatur; ad separationem matrimonij inter consanguineos & affines contracti per viam accusationis procedendum est.

RESPONDEO dicendū, quòd accusatio ad hoc est instituta, ne aliquis sustineatur quasi innocens, qui culpam habet; sicut autem ex ignorantia facti cōtingit, quod aliquis homo reputatur innocens, qui in culpa est; ita ex ignorantia alicuius circūstantiæ contingit, quòd aliquod factum reputatur licitum, quod est illicitū: & ideo sicut homo accusatur qn̄q; ita & factum ipsum accusari pōt. Et sic matrimoniū accusatur, quando propter ignorantiam impedimenti æstimatur legitimū, quod est illegitimum.

AD primum ergo dicendum, quòd obligatio ad pœnam talionis habet locum quando accusatur persona de crimine, quia tūc agitur ad punitionem eius: sed quādo accusatur factum, tūc non agitur ad pœnam facientis, sed ad impediendum hoc quod est illicitum: & ideo in matrimonio accusator non se obligat ad aliquam pœnam, sed talis accusatio pōt & verbis & scripto fieri, ita quòd exprimatur & persona accusans matrimonium quod accusatur, & impedimentum ꝓpter quod accusatur.

AD secundum dicendum, quòd* extranei non possunt scire consanguinitatem: nisi per cōsanguineos, de quibus probabilius est, quod sciant. Vnde quando ipsi tacent, suspicio habetur contra extraneum, quod ex maleuolentia procedat, nisi per cōsanguineos probare voluerit: vnde repellitur ab accusatione quādo sunt consanguinei qui tacēt, & per quos probare nō pōt: sed cōsanguinei quantumcūq; sint propinqui, non repelluntur ab accusatione, quando accusatur matrimonium propter aliquod impedimentum perpetuū, quod impedit contrahendum, & dirimit contractum: sed quādo accusatur

Decret 35. q. 6. cap. 2.

satur ex hoc, quod dicitur non fuisse contractum tunc parentes tanquam suspecti sunt repellendi, nisi ex parte illius, qui est inferior dignitate & diuitijs, de quibus probabiliter æstimari potest, quòd libenter vellent quòd matrimonium staret.

AD tertium dicendum, quòd si matrimonium nondum est cõtractum, sed sponsalia tantùm, non potest accusari, quia non accusatur quod non est: sed potest denunciari impedimentũ ne matrimonium contrahatur.

AD quartum dicendũ, quòd ille qui tacuit primo, quandoq; auditur, postea si velit matrimonium accusare, quandoque repellitur. quod patet ex Decr. * quæ sic dicit: Si post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cum non prodierit in publicum, quando banna, secundũ consuetudinem, in Ecclesijs edebantur, vtrum vox suæ debeat accusationis admitti, merito quæri põt. Super quo si duximus * respondendum, quòd sit tempore denuntiationis præmissæ is qui iam coniunctos impetit, extra diœcesim existebat, vel aliàs denuntiatio non potuit ad eius notitiam peruenire, vt puta, si nimiæ infirmitatis feruore laborãs sanæ mentis patiebatur exilium, vel in annis erat tam teneris cõstitutus, quòd ad cõprehensionẽ talium eius ætas sufficere nõ valebat, seu alia causa legitima fuerit impeditus: eius accusatio debet audiri. Alioquin tanquam suspectus, est proculdubio repellendus, nisi proprio firmauerit iuramento, ꝙ postea didicerit ea quæ obiecerit, & ad hoc ex malitia non procedat.

Lib. 4. dec. tit. 18. c. Cũ in tua.

*Al. distinguendum.

ARTIC. XI

Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos, procedi debeat per testes.

230

AD VNDECIMVM sic ꝑceditur. Videtur, quòd in tali causa nõ sit procedendum per testes, sicut in alijs causis, Quia in alijs causis adducuntur ad testificandum, quicunque sunt omni exceptione maiores: sed hic non admittuntur extranei, quamuis sint omni exceptione maiores: ergo, &c.

e. præterea c. cũ ĩ tua extrađ spõsalibus lib. & c. de eo q cognouit consang. vxoris suæ.

¶ 2 Præterea, Testes suspecti de priuato odio vel amore à testimonio repelluntur: sed maximè possunt propinqui esse suspecti de amore respectu vnius partis, & odio ad partem alteram: ergo non est audiendum eorum testimonium.

¶ 3 Præterea, Matrimonium est fauorabilius, quàm aliæ causæ in quibus de rebus pure corporalibus agitur: sed in illis nõ potest idem esse testis & accusator: ergo nec in matrimonio, & ita videtur, quòd non conuenienter in causa ista per testes procedatur.

SED contra, Testes inducuntur in causis, vt super his de quibus dubitatur, fiat iudici fides, sed ita facienda est iudici fides in causa ista, sicut in alijs causis; quia non debet præcipitare sententiam de eo quod nõ constat: ergo procedendum est hic ex testibus sicut & in alijs causis.

CONCLVSIO.

Sicuti & in alijs caussis, sic & in separatione matrimonij inter consanguineos, aut affines contracti, vt fides iudici fiat, per testes procedendum est.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ in hac causa oportet, ꝙ per testes veritas patefiat sicut & in alijs: tamen, vt Iuristæ dicunt, in hac causa multa specialia inueniuntur, scilicet, ꝙ idẽ potest esse accusator & testis, & ꝙ non iuratur de calumnia, cum sit causa quasi spiritualis: & quòd consanguinei admittuntur ad testificandum, & ꝙ non obseruatur omnino ordo iudiciarius: quia tali denuntiatione facta, contumax potest excommunicari lite non contestata: & valet hoc testimoniũ de auditu, & post publicationem testium testes possunt induci, & hoc totum est vt peccatum impediatur, quod in tali coniunctione esse potest.

Et per hoc patet solutio AD obiecta.

QVAEST. LVI.

De impedimento cognationis spiritualis, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de impedimento cognationis spiritualis.

¶ Circa quod quærũtur quinq;.

¶ Primo, vtrum spiritualis cognatio matrimonium impediat.

¶ Secundo, ex qua causa contrahatur.

¶ Tertio, inter quos.

¶ Quarto, vtrum transeat à viro in vxorem.

231 ¶ Quinto, vtrum transeat ad filios carnales patris.

Tho. 4. dist. 42. q. 1. art. 1. & seq. Concil. Triden. sess. 24. de reform. matri. c. 2.

ARTIC. I.

Vtrum spiritualis cognatio matrimonium impediat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ spiritualis cognatio matrimoniũ non impediat. Nihil enim impedit matrimonium, nisi quod contrariatur alicui bono matrimonij: sed spiritualis cognatio non contrariatur alicui bono matrimonij: ergo non impedit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Perpetuũ impedimentum matrimonij non potest stare simul cum matrimonio, sed cognatio spiritualis stat simul aliquando cum matrimonio, vt in litera dicitur: sicut cũ aliquis in casu necessitatis filium suum baptizat, quia tunc fit vxori suæ spirituali cognatione coniunctus, nec tamen matrimonium separatur: ergo spiritualis cognatio matrimonium non impedit.

¶ 3 Præterea, Vnio spiritus non transit in carnem: sed matrimonium est carnalis coniunctio: ergo cum cognatio spiritualis sit vnio spiritus, non potest trãsire ad matrimonium impediendum.

¶ 4 Præterea, Contrariorum non sunt idem effectus: sed spiritualis cognatio videtur esse contraria disparitati cultus, cum spiritualis cognatio sit propinquitas proueniens ex datione sacramenti, vel intentione ad idem: disparitas autem cultus consistit in sacramenti carentia, vt prius dictum est. Cum ergo disparitas cultus matrimonium impediat: videtur, ꝙ spiritualis cognatio non habeat hunc effectum.

SED contra, Quanto aliquod vinculum sanctius est, tanto magis est custodiendum: sed vinculũ spirituale est sanctius, quàm corporale. Cum ergo vinculum propinquitatis corporalis matrimonium impediat, videtur etiam, quòd cognatio spiritualis idem faciat.

¶ Præterea, In matrimonio coniunctio animarum est principalior, quàm coniunctio corporum, quia præcedit ipsam: ergo multo fortius spiritualis cognatio

tio matrimonium impedire potest, quàm carnalis.

CONCLVSIO.

Sicut carnalis cognatio impedit matrimonium cõtrahendum ac contractum dirimit, ita & spiritualis: ex Ecclesiæ tamen statuto, si matrimonium præcedat.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut per carnis propagationem homo accipit esse naturæ, ita per sacramenta accipit esse spirituale gratiæ. Vnde sicut vinculum, quod ex carnis propagatione contrahitur, est homini naturale: inquantum est res quædam naturæ, ita vinculum quod contrahitur ex sacramentorum susceptione, est aliquo modo naturale alicui, inquantum est membrum Ecclesiæ. Et ideo sicut carnalis cognatio impedit matrimonium, ita spiritualis ex Ecclesiæ statuto. Tamen distinguendum est de spirituali cognatione, quia aut præcessit matrimonium, aut sequitur: si præcessit, impedit cõtrahédum, & dirimit contractũ: si sequitur, tunc non dirimit vinculum matrimonij. Sed quantum ad actum matrimonij est distinguendum, quia aut spiritualis cognatio inducitur causa necessitatis, sicut cum pater baptizat filiũ in articulo mortis; & tunc non impedit actum matrimonij, ex neutra parte: aut inducitur extra casum necessitatis ex ignorantia; & tunc si ille ex cuius actu inducitur, diligentiam adhibuit, est eadem ratio sicut de primo: aut ex industria, extra casum necessitatis; & tunc ille ex cuius actu inducitur, amittit ius petendi debitum, sed tamen debet reddere si petatur. quia ex culpa eius non debet aliquod incõmodũ alius reportare.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ quamuis spiritualis cognatio nõ impediat aliquod de principalibus bonis matrimonij, tamen impedit aliquod de secundarijs bonis, quod est amicitiæ multiplicatio, quia spiritualis cognatio est sufficiens ratio amicitiæ per se. Vnde oportet, ꝙ ad alios per matrimonium familiaritas & amicitia quæratur.

AD secundum dicendum, ꝙ matrimonium est perpetuum vinculum: & ideo nullum impedimẽtum superueniens potest ipsum dirimere: & sic quandoque contingit ꝙ matrimonium & matrimonij impedimentũ stant simul, non autẽ si impedimentũ ꝓcedit.

AD tertium dicendum, quòd in matrimonio non est tantum coniunctio corporalis: sed etiam spiritualis: & ideo propinquitas spiritus ei impedimentũ præstat sine hoc quòd propinquitas spiritualis transire debeat in carnalem.

AD quartum dicendũ, quòd non est inconueniens ꝙ duo contraria adinuicem contrarientur eidem, sicut magnum & paruum æquali: & sic disparitas cultus, & spiritualis cognatio matrimonio repugnant, quia in vno est maior distantia, in altero maior propinquitas, quàm matrimonium requirat. Et ideo ex vtraque parte matrimonium impeditur.

ARTIC. II.

Vtrum per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur.

232

c.1. de cognatione spiri. lib.6. cõcil. Trident. sessio 24. de refor mat. matri. c.2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd per solum baptismũ spiritualis propinquitas cõtraha-

trahatur. Sicut enim se habet corporalis cognatio ad corporalem generationem, ita spiritualis ad spiritualem, sed solus baptismus dicitur spiritualis generatio: ergo per solum baptismum contrahitur spiritualis cognatio, sicut & per solam generationem carnalem, carnalis cognatio.

¶ 2 Præterea, Sicut in confirmatione imprimitur character, ita in ordine: sed ex susceptione ordinis non sequitur spiritualis cognatio: ergo nec ex confirmatione, & sic solum ex baptismo.

¶ 3 Præterea, Sacramenta sunt digniora sacramentalibus: sed ex quibusdam sacramentis spiritualis cognatio non sequitur, sicut patet in extrema vnctione: ergo multo minus ex catechismo, vt quidam dicunt.

¶ 4 Præterea, Inter sacramentalia baptismi multa alia præter catechismum numerantur*: ergo ex catechismo non magis cõtrahitur spiritualis cognatio, quàm ex alijs. Tho. in 4. dist. 6.

¶ 5 Præterea, Oratio non est minus efficax ad promouendum in bonum, quàm instructio siue catechizatio: sed ex oratione nõ cõtrahitur spiritualis cognatio: Ergo nec ex catechismo.

¶ 6 Præterea, Instructio q̃ fit baptizatis per prædicationem, nõ minus valet, quàm illa quæ fit nondum baptizatis: sed ex prædicatione non contrahitur aliqua cognatio spiritualis: ergo nec ex cathechismo.

¶ 7 SED contra, 1. Cor. 4. In Christo Iesu, per Euangelium ego vos genui: sed spiritualis generatio causat spiritualem cognationem: ergo ex prædicatione Euangelij & instructione, fit spiritualis cognatio, & non solum ex baptismo.

¶ 8 Præterea, Sicut per baptismum tollitur Peccatum originale, ita per pænitentiam, actuale: ergo sicut baptismus causat spiritualem cognationem, ita & pænitentia.

¶ 9 Præterea, Pater nomen cognationis est: sed per pænitentiam & doctrinam, & curam pastoralem, & multa huiusmodi, aliquis dicitur alteri spiritualis pater: ergo ex multis alijs præter baptismum & confirmationẽ spiritualis cognatio contrahitur.

CONCLVSIO.

Cum per baptismum accepta natiuitas, compleatur ac firmetur per Confirmationis sacramentum: per vtrumque istorum sacramentorum, spiritualis cognatio cõtrahitur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ circa hoc est triplex opinio. quidam enim dicunt, quòd spiritualis regeneratio sicut per septiformem Spiritus sancti gratiam datur, ita per septem efficitur, incipiendo à primo pabulo salis* sacramenti, vsque ad confirmationem per Episcopum factam: & per quodlibet horum septem spiritualis cognatio contrahitur. Sed illud non videtur rationabile, quia cognatio carnalis non contrahitur nisi per actum generationis completum: vnde etiam affinitas non contrahitur nisi facta commixtione seminum; ex qua potest sequi generatio carnalis. Spiritualis autem generatio non perficitur nisi per aliquod sacramentum: vnde non videtur conueniens quod spiritualis cognatio contrahatur; nisi per aliquod sacramentum. Et ideo alij dicunt, quòd per tria tantum sacramenta spiritualis cognatio contrahatur, scilicet per catechismum, baptismum, & confir- Al. sacrati,

matio-

mationem. Sed isti propriam vocem videntur ignorare: quia catechismus non est sacramentum sed sacramentale. Et ideo alij dicunt, quòd tantum per duo sacramenta contrahitur: scilicet per confirmationem & baptismum; & hæc est opinio communior: tamé de catechismo † quidam horum dicunt, quòd est debile impedimentum, quia impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

†de catechismo quid teneri oporteat, diffiniuit Bonifacius viii. inc. P catechismú. de cognat. spirit. li. 6.

AD primum ergo dicendum, quòd duplex est carnalis natiuitas. Prima in vtero, in quo adhuc id quod natum est, est adeo debile, quòd non possit extra exponi sine periculo: & huic natiuitati assimilatur regeneratio per baptismum; in quo regeneratur aliquis, adhuc quasi fouendus intra vterum Ecclesiæ. Secunda est natiuitas ex vtero, quando iamqđ natum erat, in vtero tantum roboratum est, quod potest sine periculo exponi exterioribus, quæ nata sunt corrumpere: & huic assimilatur confirmatio, per quam homo roboratus exponitur in publicum ad confessionem nominis Christi. Et ideo congruè per vtrũque istorum sacramentorum contrahitur spiritualis cognatio.

AD secundum dicendũ, quòd per ordinis sacramentum non fit alia regeneratio, sed quædam promotio potestatis, & propterea mulier non suscipit ordinem: & sic non potest ex hoc aliquod impedimentum præstari matrimonio: & ideo talis cognatio non computatur.

AD tertium dicendum, quòd in catechismo fit quædam professio futuri baptismi; sicut in sponsalibus, quædam sponsio futurarum nuptiarum: vnde sicut in spōsalibus contrahitur quidam modus propinquitatis, ita in catechismo, ad minus impediens contrahendum, vt quidam dicunt: nō autem in sacramentis alijs.

AD quartum dicendum, quòd talis professio fidei nō fit in aliis sacramentalibus baptismi sicut in catechismo: & ideo non est similis ratio.

Et similiter dicendũ AD quintum, de oratione. & AD sextum, de prædicatione.

AD septimum dicendũ, quòd Apostolus eos ad fidem instruxerat per modum catechismi, & sic aliquo modo talis instructio habebat ordinem ad spiritualem * generationem. Al. cognationem.

AD octauum dicendum, quòd per sacramentum pœnitentiæ, nō contrahitur, proprie loquendo, spiritualis cognatio: vnde filius sacerdotis potest contrahere cũ illa, quam sacerdos in confessioné audiuit: alias filius sacerdotis nō inueniret in tota parochia mulieré, cum qua contrahere posset. Nec obstat, quòd per pœnitentiam tollitur peccatum actuale; quia hoc non est per modum generationis, sed magis per modum sanationis. Sed tamen per pœnitentiam contrahitur quoddam fœdus inter mulierem confitentem & sacerdotem spirituali cognationi simile: vt tantum peccet, eam carnaliter cognoscens, ac si esset sua spiritualis filia; & hoc ideo, quia maxima familiaritas est inter sacerdotem & confitentem, & ob hoc ista prohibitio est inducta: vt tollatur peccandi occasio.

AD nonum dicendum, quòd pater spiritualis dicitur ad similitudinem patris carnalis. Pater auté carnalis vt. Philosophus dicit in 8. Ethic*. tria dat filio, esse, nutrimentum, & instructioné: & ideo spiritualis pater aliquis alicuius dicitur ratione alicuius horum trium: tamen ex hoc, qđ est spiritualis pater, non habet spiri-

li. 8. ca. 11 & 12.

spiritualem cognationem, nisi cõueniat cum patre, quantum ad generationem, per quam est esse. Et sic etiam potest solui octauum, quod præcessit.

ARTIC. III.

Vtrum cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi, & leuantem de sacro fonte.

233 c.1.& 3. de cognatione spirit. lib. 6 Cõciliũ Tridẽt. sessio. 24 de reformatri. c. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd cognatio spiritualis non contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi, & leuantem de sacro fonte. Quia in generatione carnali contrahitur propinquitas solum ex parte eius, cuius semine generatur proles, non autem ex parte eius qui filium natum suscipit: ergo nec spiritualis cognatio contrahitur inter eum, qui suscipit de sacro fonte, & eum qui suscipitur.

¶ 2 Præterea, Ille qui in sacro fonte leuat, anadochus à Dionys.* dicitur: & ad eius officium spectat puerum instruere: sed instructio non est sufficiens causa spiritualis cognationis, vt dictũ est†: ergo nulla cognatio contrahitur inter eum & illum qui de sacro fonte leuatur.

Cap. 7. Ecclesiasti. Hierarchię, non multum remote à fine.

†Ar. 2. huius q̃. d 6. & 7

¶ 3 Præterea, Potest contingere, quòd aliquis leuet aliquem de sacro fonte antequam ipse sit baptizatus, sed ex hoc non contrahitur aliqua spiritualis cognatio, quia ille qui non est baptizatus, non est capax alicuius spiritualitatis: ergo aliquem leuare de sacro fonte, non sufficit ad spiritualem cognationem contrahendam.

SED contra est definitio spiritualis cognationis supra inducta, & auctoritates, quæ ponuntur in litera*.

Lib. 4. sent. di. 42. paragr, B.

CONCLVSIO.

Cum leuans aliquem de sacro fonte, Ecclesiæ matris personã gerat, spiritualis cognatio inter suscipientem baptismi sacramentum, & ipsum leuantem de sacro fonte, contrahitur.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut in generatione carnali aliquis nascitur ex matre & patre: ita in generatione spirituali aliqs renascit filius Dei, sicut patris: & Ecclesiæ, sicut matris: sicut autem ille qui sacramentum confert, gerit personam Dei, cuius instrumentum & minister est; ita ille qui baptizatum suscipit de sacro fonte, aut confirmandũ tenet, gerit personam Ecclesiæ: vnde ad vtrunque spiritualis cognatio contrahitur.

AD primum ergo dicendum, quòd non tantum pater, ex cuius semine generatur proles, habet cognationem carnalem ad natum; sed etiam mater, quæ materiam subministrat, & in cuius vtero generatur: & ita etiam anadochus qui baptizandum vice totius Ecclesiæ offert & suscipit, & confirmandum tenet, spiritualem cognationem contrahit.

AD secundum dicendũ, quòd non ratione instructionis debitæ, sed ratione generationis spiritualis, ad quam cooperatur, cognationẽ spiritualem contrahit.

AD tertium dicendum, quòd non baptizatus non potest aliquem leuare de sacro fonte, cum non sit membrum Ecclesiæ, cuius typum gerit in Baptismo suscipiens; quamuis possit baptizare, quia est creatura Dei, cuius typum gerit baptizans; nec tamen aliquam cognationem spiritualem contrahere potest, quia ipse est expers spiritualis vitæ, in * quam homo primo per baptismum nascitur.

* Al. qua

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cognatio spiritualis transeat à viro in vxorem.

234 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd cognatio spiritualis non transeat à viro in vxorem, quia spiritualis vnio & corporalis sunt disparatæ & diuersorum generum: ergo mediante carnali cõiunctione, quæ inter virum & vxorem est, non transitur ad spiritualem cognationem.

¶ 2 Præterea, Magis conueniunt in spirituali generatione, quæ est causa spiritualis cognationis, pater & mater spiritualis, quàm vir qui est spiritualis pater & vxor: sed pater & mater spiritualis nullã ex hoc Spiritualem cognationẽ contrahunt ergo nec vxor contrahit aliquã spiritualẽ cognationẽ ex hoc, quòd vir eius sit pater alicuius spiritualis.

¶ 3 Præterea, Potest contingere, quòd vbi vir est baptizatus, & vxor non est baptizata, sicut quando est ab infidelitate cõuersus sine alterius coniugis conuersione: sed spiritualis cognatio non potest peruenire ad non baptizatum: ergo non transit semper de viro ad vxorem.

Lib. 4. Sent. di. 42. para H. ¶ 4 Præterea, * Vir & vxor possunt aliquem simul de sacro fonte leuare: si ergo spiritualis cõgnatio à viro transiret in vxorem, sequeretur, quòd vterque cõiugum esset bis pater & mater spiritualis eiusdem: quod est inconueniens.

SED contra, Bona spiritualia magis multiplicabilia sunt, quàm corporalia: sed consanguinitas corporalis viri transit ad vxorem per affinitatem: ergo multo magis spiritualis cognatio.

CONCLVSIO.

Transit spiritualis cognatio a viro in vxorem quam carnaliter cognouit, si quis per proprium actum alterius filium de sacro fonte leuat.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquis potest fieri alicuius compater dupliciter. Vno modo per actum alterius, qui baptizat: vel in ipso baptismo suscipit filium eius, & sic cognatio spiritualis non transit à viro in vxorem, nisi forte ille sit filius vxoris, quia tunc directe vxor contrahit cognationem spiritualem, sicut & vir. Alio modo per actũ propriũ, sicut cum leuat filium alterius de sacro fonte, & sic cognatio spiritualis transit ad vxorem, quam iam carnaliter cognouit: non autem si nondum sit matrimonium consummatum, quia nondum effecti sunt vna caro, & hoc est per modum cuiusdam affinitatis: vnde etiam pari ratione videtur transire ad mulierem, quæ est carnaliter cognita, quamuis non sit vxor: vnde versus:

*Quæ mihi, vel cuius natum *Al. Qui*
mea fonte leuauit,
Hæc mea commater, fieri mea
non valet vxor,
Si qua meæ natum, non ex me
fonte leuauit,
Hanc post fata meæ non inde
vetabor habere.

AD primum ergo dicendum, quod ex hoc, quòd sunt diuersorum generum vnio corporalis & spiritualis, potest concludi, quòd vna non est altera: non autem, quòd vna non possit esse causa alterius; quia eorum quæ sunt in diuersis generibus, vnum quandoque est causa alterius, vel per se, vel per accidens.

AD

AD secundum dicendum, ꝙ pater spiritualis & mater spiritualis eiusdem non coniunguntur in generatione spirituali nisi per accidens, quia ad hoc vnus per se sufficeret. Vnde non oportet, ꝙ ex hoc aliqua cognatio spiritualis inter eos nascatur, quin possit esse inter eos matrimonium: vnde versus:

Vnus semper erit compatrum spiritualis.
Alter carnalis, non fallit regula talis.

Sed per matrimonium fit & vir & vxor vna caro per se loquendo. Et ideo non est simile.

AD tertium dicendum, quòd si vxor non sit baptizata, nõ perueniet ad eam spiritualis cognatio propter hoc, quòd non est capax; non ex hoc, quòd non possit per matrimonium traduci spiritualis cognatio à viro in vxoré.

AD quartum dicẽdum, quòd ex quo inter patrem spiritualem. & matrem non contrahitur aliqua cognatio spiritualis, nihil prohibet quin vir & vxor simul aliquem de sacro fonte leuent: nec est inconueniens, quòd vxor ex diuersis causis efficiatur bis mater spiritualis eiusdem: sicut etiam potest esse, quòd sit affinis & consanguinea eiusdem per carnalem propinquitatem.

ARTIC. V.

Vtrum cognatio spiritualis transeat ad filios carnales patris spiritualis.

235 AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur quòd cognatio spiritualis nõ trãseat ad filios carnales patris. Quia spirituali cognationi non assignãtur gradus: essent autem gradus, si transiret à patre in filium, quia persona generata mutat gradum, vt supra dictum* est: ergo non trãsit ad filios carnales patris spiritualis.

Ar. 1. & 5.55.co.

¶ 2 Præterea, Pater eodem gradu attinet filio, & frater fratri. Si ergo cognatio spiritualis transit à patre in filium, eadem ratione transibit à fratre in fratrem, quod falsum est.

SED contra est, quod in litera* probatur per auctoritatem.

Lib. 4 Sent. d. 42.

CONCLVSIO.

Spiritualis cognatio trãsit ad filios carnales spiritualis patris, ita quòd impediat contrahendum, & iam contractum matrimonium dirimat.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ filius est aliquid patris, & non econuerso, vt dicitur in 8. Ethi*. Et ideo spiritualis cognatio transit à patre in filium spiritualem, & non e conuerso: & sic patet, ꝙ tres sunt cognationes spirituales. Vna, quæ dicitur spiritualis paternitas, quæ est inter patrem & filiũ spiritualem. Alia, quæ dicitur compaternitas, quæ est inter patrem spiritualem & carnalem eiusdem. Tertia autem dicitur spiritualis fraternitas, quæ est inter filium spiritualem & filios carnales eiusdem patris, & quælibet harum impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.

lib. 8. c. 12. non procul à fine.

AD primum ergo dicendum, quòd persona addita per carnis propagationem facit gradum respectu illius personæ quæ eodem genere attinet, non autem respectu eius quæ attinet in alio genere: sicut filius attinet in eodem gradu vxori patris, in quo & pater, quamuis alio genere attinentiæ, spiritualis autem cognatio est alterius generis, quàm carnalis: & ideo non in eodem gradu attinet filius spiritualis filio naturali patris sui spiritualis, in

quo

quo attinet ei pater eius, quo mediante, cognatio spiritualis transit: & ita non oportet, quòd spiritualis cognatio habeat gradum.

AD secundum dicendũ, quòd frater non est aliquid fratris, sicut filius est aliquid patris: sed vxor est aliquid viri, cum quo effecta est vnum corpus: & ideo à fratre in fratrem non transit, siue sit ante genitus, siue post fraternitatem spiritualem.

QVAEST. LVII.

De cognatione legali, quæ est per adoptionem, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de cognatione legali, quæ est per adoptionem.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, quid sit adoptio.

¶ Secundo, vtrum ex ea aliquod vinculum contrahatur impediens matrimonium.

¶ Tertio, inter quas personas cõtrahatur.

ARTIC. I.

Vtrum adoptio conuenienter definiatur.

236 Thom. 4 di. 42. q. 2. ã. 1. & seq. §. 1. Instit. de adoptionib.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter adoptio definiatur, Adoptio est extraneæ personæ in filium vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio: filius enim debet esse subditus patri: sed aliquando ille qui adoptatur, non transit in potestatem patris adoptantis: ergo non semper per adoptionem aliquis in filium assumitur.

¶ 2 Præterea, Parentes debẽt filijs thesaurizare, 2. Cor. 12. sed pater adoptans non oportet, ꝙ semper adoptato thesaurizet, quia quandoque adoptatus non succedit in bonis adoptantis: ergo adoptio non est assumptio alicuius in filium.

¶ 3 Præterea, Adoptio, per quam aliquis in filium assumitur, similatur generationi naturali, per quam naturaliter producitur filius: ergo cui competit naturalis generatio filij, competit adoptio. Sed hoc est falsum, quia ille qui non est sui iuris, & qui est minor 25. annis, & mulier, non possunt adoptare; qui tamen possunt filium naturaliter generare: ergo adoptio non dicitur proprie assumptio alicuius in filium.

¶ 4 Præterea, Assumptio extraneæ personę in filium, videtur esse necessaria ad supplendum defectum naturalium filiorum: sed ille qui non potest generare, vt spado vel frigidus, maxime patitur defectum in filijs naturalibus. Ergo ei maxime competit assumere aliquem in filium: sed non competit ei adoptare: ergo adoptio non est assumptio alicuius in filium.

¶ 5 Præterea, In spirituali cognatione, vbi aliquis in filium assumitur, sine carnis propagatione, potest indifferenter maior ætate effici pater minoris: & econuerso, quia iuuenis potest senem baptizare, & econuerso. Si ergo per adoptionem aliquis assumit in filium sine carnis propagatione, similiter posset indifferenter senior iuniorem, vel iunior seniorem adoptare, quod non est verũ: & sic idem quod prius.

¶ 6 Præterea, Adoptatus non differt secundum aliquem gradũ ab adoptante: ergo quilibet adoptatus adoptatur in filium, & sic inconuenienter dicitur, quòd adoptatur in nepotem.

¶ 7 Præterea, Adoptio ex dilectione procedit: vnde & Deus dicitur nos per charitatem in filios adoptasse: sed charitas maior habenda est ad proximum, quàm ad extraneos: ergo non debet esse adoptatio extraneæ personæ, sed magis personæ propinquæ.

CON-

CONCLVSIO.

Adoptio, cum filiorum defectum suppleat, est extraneæ personæ in filium seu filiam vel nepotem legitima assumptio.

RESPONDEO dicendum quòd ars imitatur naturam, & supplet defectum naturæ in illis in, quibus natura deficit: vnde sicut per naturalẽ generationẽ aliquis filiũ ꝓducit, ita per ius positiuũ, quod est ars boni & æqui, potest aliquis alium sibi assumere in filium ad similitudinem filij naturalis, & ad supplendum filiorum deperditorum defectum, propter quod præcipue adoptio est introducta; & quia assumptio importat terminum à quo, propter quod assumens non est assumptum * oportet quòd ille qui assumitur in filium, sit persona extranea. Sicut ergo naturalis generatio habet terminum ad quem, scilicet formam, quæ est finis generationis, & terminum à quo, scilicet formam contrariam; ita generatio legalis habet terminũ ad quem. s. filiũ vel nepotẽ, & terminũ à quo, scilicet personã extraneam. & sic patet, quòd prædicta * assignatio comprehendit genus adoptionis; quia dicitur legitima assumptio; & terminum à quo, quia dicitur extraneæ personæ; & terminum ad quem, quia dicitur in filium vel nepotem.

Vide Th in 3. li. sent. di. 5.

In. arg. 1 huius ar.

AD primum ergo dicendum; quòd filiatio adoptionis est quędam imitatio filiationis naturalis: & ideo duplex est adoptionis species. Vna, quæ perfecte naturalem filiationem imitatur; & hæc vocatur arrogatio, per quam traducitur adoptatus in potestatem adoptantis, & sic adoptatus succedit patri adoptanti ex intestato, nec potest eum pater sine culpa priuare quarta parte hæreditatis: sic autem adoptari nõ potest nisi ille qui est sui iuris, q. scilicet non habet patrem, aut si habet est emancipatus: & hæc adoptio non fit nisi auctoritate principis. Alia est adoptio, quæ imitatur naturalem filiationem imperfecte, quæ vocatur simplex adoptio, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis. Vnde magis est dispositio quędã ad perfectam adoptionem, quàm adoptio perfecta: & secundum hanc potest adoptari etiam ille qui non est sui iuris; & sine auctoritate principis, ex auctoritate magistratus: & sic adoptatus non succedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis suis in testamento dimittere, nisi velit.

Et per hoc patet solutio AD secundum.

AD tertium dicendum, quòd generatio naturalis ordinatur ad speciem consequendam: & ideo omnibus competit posse naturaliter generare, in quibus natura speciei non est impedita: sed adoptio ordinatur ad hæreditatis successionem, & ideo illis solis cõpetit qui habent potestatẽ disponẽdi de hæreditate sua. Vnde ille q. nõ est sui iuris, vel qui est minor vigintiquinq; annis, aut mulier, nõ põt adoptare aliquem nisi ex speciali cõcessione principis.

AD quartum dicendum, quòd per eum qui habet impedimentum perpetuum ad generandum, non potest hæreditas transire in posterum. Vnde ex hoc ipso iam debetur illis, qui succedere ei debent iure propinquitatis: & ideo ei nõ cõpetit adoptare, sicut nec naturaliter generare: & præterea maior est dolor de filijs amissis, quàm de illis qui nunquam sunt habiti: & ideo habentes impedimentum generationis, non indigent solatio contra carentiam filiorum, sicut illi qui habuerunt

&

& amiserunt, vel etiam qui habere potuerunt, sed aliquo impedimento accidentali carent.

AD quintum dicendum, quòd spiritualis cognatio contrahitur per sacramentum quo fideles renascũtur in Christo, in quo non differt masculus & fœmina, seruus & liber, iuuenis & senex*. Et ideo indifferenter quilibet potest effici pater spiritualis alterius: sed adoptio fit ad hæreditatis successionem & quandam subiectionem adoptati ad adoptantem: non autem est conueniens, quod antiquior iuueni in cura rei familiaris subdatur, & ideo iunior nõ potest adoptare senioré, sed oportet secundũ leges, quod adoptatus sit in tantum adoptãte iunior, quòd possit eius esse filius naturalis.

Vt dicitur ad Gal. 3. & ad Colo 3.

AD sextum dicendum, quòd sicut contingit amitti filios, ita & nepotes & deinceps: & ideo cũ adoptio sit inducta in solatiũ filiorũ amissorũ, sicut aliquis per adoptioné põt surrogari in locũ filij, ita in locũ nepotis, & deinceps.

AD septimum dicendũ, quòd propinquus iure propinquitatis debet succedere: & ideo non competit ei, quòd per adoptionem ad successionem deducatur: & si aliquis propinquus, cui non competat successio hæreditatis, adoptetur, non adoptatur inquantum est propinquus, sed inquantum est extraneus à iure successionis in bonis adoptantis.

ARTIC. II.

Vtrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium.

137

c.1. extra de cognat. legali. § ergo. & §. inter eos instit de nupt.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd ex adoptione non contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium: quia cura spiritualis est dignior, quàm cura corporalis: sed ex hoc, quòd aliquis curæ alicuius subiicitur spiritualiter, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum, aliàs omnes qui habitant in parochia, essent propinqui sacerdotis, & cum filio eius non possent contrahere: ergo nec adoptio quę trahit adoptatum in curam adoptantis, hoc facere potest.

¶ 2 Præterea, Ex hoc quòd aliquis alicui fit beneficus, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum: sed nihil aliud est adoptio, quam collatio cuiusdã beneficii: ergo ex adoptione nõ fit aliquod propinquitatis vinculum.

¶ 3 Præterea, Pater naturalis principaliter filio prouidet in tribus, vt Philosophus * dicit. Quia scilicet ab ipso habet esse, nutrimentum, & disciplinam: hæreditatis autem successio est posterius ad ista: sed per hoc quòd aliquis alicui prouidet in nutrimento & disciplina, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum, aliàs nutrientes, & pędagogi, & magistri essent propinqui, quod falsum est: ergo nec per adoptionem, per quam aliquis succedit in hæreditatem alterius, cõtrahitur aliqua propinquitas. l. 8. Eth. c. 11. & 12.

¶ 4 Præterea, Sacramenta Ecclesiæ non subduntur humanis legibus: sed matrimonium est sacramentum Ecclesiæ: cum ergo adoptio sit inducta per legem humanam, videtur, quòd non possit impedire matrimonium aliquod vinculum ex adoptione contractum.

SED contra, Cognatio matrimonium impedit: sed ex adoptione quædam cognatio causatur scilicet legalis: vt patet per eius definitionem; est enim legalis cognatio quædam* proximitas proueniens ex adoptione: ergo ex adoptione causatur vinculũ, per quod matrimonium impeditur. Al. propinquitas.

¶ Præterea, Hoc idẽ habet ex auctoritatibus in litera* positis. Lib. 4. sent, di. 42. §. D

CON-

CONCLVSIO.

Humanis legibus iure decretũ est, & ab Ecclesia approbatũ, vt legalis cognatio propter cohabitationem, quam alias fieri oportebat, matrimoniũ impediat.

RESPONDEO dicendũ, quod lex diuina illas præcipue personas à matrimonio excludit, quas necesse erat cohabitare, ne, vt Rabbi Moyses dicit, si ad eas liceret vti carnali copula, facilis pateret cõcupiscẽtiæ locus, ad quã reprimendam matrimonium est ordinatum: & quia filius adoptatus conuersatur in domo patris adoptantis, sicut filius naturalis. Ideo legibus humanis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi: & talis prohibitio est per Ecclesiam*approbata, & inde est quòd legalis cognatio matrimonium impediat.

li.4. decret. tit. 12.

Et per hoc patet solutio AD tria prima, quia per omnia illa non inducitur talis cohabitatio, quæ possit fomentum concupiscentiæ præstare. Et ideo ex eis non causatur propinquitas, quæ matrimonium impediat.

AD quartum dicendum, quòd prohibitio legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimonij, nisi interueniret Ecclesiæ auctoritas, quæ idem etiam interdicit.

ARTIC. III.

Vtrum cognatio legalis cõtrahatur solum inter adoptantem patrem & filium adoptatum.

338 AD TERTIVM sic pceditur. Videtur, quòd talis cognatio non contrahatur, nisi inter patrem adoptantem & filium adoptatum. Maxime enim videtur, quòd deberet contrahi inter patrem adoptantem, & matrem naturalem adoptati: sicut accidit in cognatione spirituali: sed inter tales nulla est cognatio legalis: ergo nec inter aliquas alias personas præter adoptantem & adoptatum.

¶ 2 Præterea, Cognatio impediens matrimonium, est perpetuũ impedimentum: sed inter filium adoptatum & filiam naturalem adoptantis, non est perpetuum impedimentum, quia soluta adoptione per mortem adoptantis, vel emancipationem adoptati, potest contrahere cum ea: ergo cum ea non habuit aliquam propinquitatem, quæ matrimoniũ impediret.

¶ 3 Præterea, Cognatio spiritualis in nullam personam transit, quæ non possit ad aliquod sacramentum tenere vel suscipere, vnde in non baptizatum non trãsit: sed mulier non potest adoptare, vt ex dictis*patet: ergo cognatio legalis non transit à viro in vxorem. Ar.1. huius. q. ad 3.

¶ 4 Præterea, Cognatio spiritualis est fortior, quàm legalis: sed spiritualis non transit in nepotem. ergo nec legalis.

SED contra, Plus concordat cognatio legalis cum coniunctione carnis vel ꝓpagatione, quàm spiritualis: sed spiritualis cognatio transit in alteram personam, ergo & legalis.

¶ Præterea, Ad hoc sunt auctoritates, quæ in litera ponuntur.

CONCLVSIO.

Legalis cognatio omnium descendentium, & per modum cuiusdam affinitatis contracta, perpetuo matrimonium impedit, ea autem, quæ est inter filium adoptiuum & naturalem filium, tamdiu impedit, quamdiu manserit in adoptãtis potestate.

RESPONDEO dicendũ, quòd

ꝙ triplex est legalis cognatio. Prima, quasi descendentiū : quæ contrahitur inter patrem adoptantem & filium adoptatum, & filium filij adoptiui, & nepotem, & sic deinceps. Secunda, quæ est inter filium adoptiuum & filium naturalem. Tertia, per modum cuiusdam affinitatis, quæ est inter patrem adoptantem & vxorem filij adoptiui, vel econtrario inter filium adoptatum & vxorem patris adoptantis. Prima ergo cognatio & tertia perpetuò matrimonium impediunt. Secunda autem non, nisi quandiu manet in potestate patris adoptantis: vnde mortuo patre vel filio emancipato, potest contrahi inter eos matrimonium.

AD primum ergo dicendum, ꝙ per generationem spiritualem non trahitur filius extra potestatem patris, sicut fit per adoptionem, & sic filius spiritualis remanet filius vtriusque simul, non autē filius adoptiuus: & ideo nō cōtrahitur aliqua propinquitas inter patrem adoptantem, & matrem, vel patrem naturalem, sicut erat in cognatione spirituali.

AD secundum dicendum, ꝙ cognatio legalis impedit matrimonium propter cohabitationē: & ideo quando soluitur necessitas cohabitationis, non est incōueniens, si prædictum vinculum non maneat, sicut quando fuerit extra potestatem eiusdem patris: sed pater adoptans & vxor eius semper quandam auctoritatē retinent super filium adoptatum & vxorem eius. Et propter hoc manet vinculum inter eos.

AD tertium dicendum, quòd etiam mulier ex concessione principis adoptare potest: vnde etiā in ipsam transit cognatio legalis. Et præterea non est causa quare cognatio spiritualis non transit in non baptizatum: quia non potest tenere alium ad sacramentū, sed quia non est alicuius spiritualitatis capax.

AD quartum dicendum, quòd per cognationem spiritualem filius non ponitur in potestate & cura patris spiritualis; sicut in cognatione legali: oportet enim, quòd quicquid est in potestate filij, transeat in potestatem adoptantis patris. Vnde adoptato patre, adoptantur filij & nepotes, qui sunt in potestate adoptati.

QVAEST. LVIII.

De impedimēto frigiditatis, maleficij, furiæ vel amentiæ, incestus, & defectus ætatis: in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de quinque impedimentis matrimonij, scilicet de impedimento frigiditatis, maleficij, furiæ vel amentiæ, & incestus, & defectus ætatis.

¶ Et circa hoc quærūtur quinq;

¶ Primo, vtrum frigiditas matrimonium impediat.

¶ Secundo, vtrum maleficium.

¶ Tertio, vtrū furia vel amētia.

¶ Quarto, vtrum incestus.

¶ Quinto, vtrum defectus ætatis.

ARTIC. I.

Vtrum frigiditas matrimonium impediat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd frigiditas matrimonium contrahendum nō impediat. Copula enim carnalis non est de essentia matrimonij, quia perfectiora sunt matrimonia hominū, pari voto continentiū: sed frigiditas nihil tollit de matrimonio nisi carnalem copulam: ergo non est impedimentum dirimens matrimonium contractum. 239 Tho. 4. dist. 34. q. vnic. artic. 2. & seq.

¶ 2 Præterea, Sicut nimia frigi-

frigiditas impedit carnalem copulam, ita & nimia caliditas, quæ hominem exiccat: sed caliditas non ponitur matrimonij impedimentum: ergo nec frigiditas poni debet.

¶ 3 Præterea, Omnes senes sunt frigidi: sed senes possunt matrimonium cōrahere: ergo frigiditas non impedit matrimoniū.

¶ 4 Præterea, Si mulier scit virum esse frigidum quando cum eo contrahit, verum est matrimonium: ergo frigiditas, quantū est de se, non impedit matrimoniū.

¶ 5 Præterea, Contingit in aliquo esse caliditatem sufficienter mouentem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta, non autem cum aliqua virgine, quia cito calidum euaporat ratione suæ debilitatis, vt ad corrumpendū virginem non sufficiat: & similiter est in aliquo sufficiens caliditas mouens ad pulchram, quæ magis concupiscentiam inflammat, quæ non sufficienter ad turpem mouet: ergo videtur, quòd frigiditas, & si impediat respectu vnius non tamen simpliciter impedit.

¶ 6 Præterea, Mulier est vniuersaliter frigidior viro: sed mulieres non impediuntur à matrimonio: ergo nec frigidi viri.

SED contra est, quod dicitur Extra, † de frigidis & maleficiatis. Sicut puer, qui nō potest reddere debitum, non est aptus cōiugio: sic qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur: tales autem sunt frigidi: ergo, &c.

ca. quod sedem. extra. de frigi. & maleficiat.

¶ Præterea, Nullus potest se obligare ad impossibile: sed in matrimonio homo se obligat ad carnalem copulam, quia ad hoc dat alteri sui corporis potestatē: ergo frigidus qui non potest carnaliter copulari, non potest matrimonium contrahere.

CONCLVSIO.

Frigiditas seu impotētia coeūdi non quidem ex ætate, sed ex defectu naturæ, simpliciter incurabilis, impedit matrimonium contrahendum, & etiā contractū dirimit, post triennium ad minus ex Ecclesiæ statuto.

RESPONDEO dicendū, ꝙ in matrimonio est contractus quidam, quo vnus alteri obligatur ad debitum carnale soluendum. Vnde sicut in alijs contractibus non est conueniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc quod non potest dare vel facere: ita non est conueniens matrimonio contractus, si fiat ab aliquo, qui debitum carnale soluere nō possit: & hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi nomine generali, quæ quidem potest esse vel ex causa intrinseca & naturali: vel ex causa intrinseca & accidentali, sicut per maleficiū de qua post dicetur. † Si autem sit ex causa naturali, hoc potest esse dupliciter. Quia vel est temporalis, cui potest subueniri* remedio medicinæ, vel processu ætatis; & tunc non soluit matrimonium. Vel est perpetua; & tūc soluit matrimonium, ita ꝙ ille, ex parte cuius allegatur impedimentum, perpetuo maneat absq; spe coniugij, alius nubat cui vult in Domino *. Ad hoc autem cognoscendum vtrum sit impedimētum perpetuum vel non perpetuum, Ecclesia tempus determinatum adhibuit, in quo huius rei posset esse experimētum, scilicet triennium, ita ꝙ si post trienniū, in quo fideliter ex vtraque parte dederunt operam carnali copulæ implendæ, inueniatur matrimoniū non esse consummatū,

In arti. sequen.

* Alias beneficio.

1. Cor. 7

iudicio Ecclesiæ dissoluitur. Et tamen in hoc qñq; Ecclesia errat: quia per triennium qñq; non sufficienter experiri potest perpetuitas impotentiæ: vnde Ecclesia si se deceptam inueniat per hoc, ꝙ ille in quo erat impedimẽtum, inuenitur carnalem copulã cum alia vel cum eadem perfecisse, reintegrat matrimonium præcedens, & dirimit secundũ, quãuis de eius licentia sit factum.

AD primum ergo dicendum, ꝙ quamuis actus carnalis copulę non sit de essentia matrimonij: tamen potentia ad actum est de eius essentia: quia per matrimoniũ datur vtrique coniugum potestas in corpore alterius respectu carnalis copulæ.

AD secundum dicendum, ꝙ caliditas superflua vix potest esse impedimentum perpetuum: si tamen inueniretur ꝙ per triennium impediret carnalem copulam, iudicaretur perpetuum: tamen quia frigiditas magis & frequentius impedit (tollit enim nõ solum commixtionem seminum sed etiam vigorem membrorum, quo fit coniunctio corporũ) ideo frigiditas magis hic ponitur impedimentum quàm caliditas, cũ omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducatur.

AD tertium dicendum, quòd senes quamuis qñq; non habeãt caliditatem sufficientem ad generandum, tñ habent caliditatẽ sufficientem ad carnalem copulam: & ideo conceditur eis matrimoniũ, secũdũ quod est in remediũ, quamuis non competat eis secundum quod est in officiũ naturæ.

AD quartum dicendum, ꝙ in quolibet cõtractu hoc vniuersaliter tenetur, ꝙ ille qui est impotens ad soluendum aliquid, non reputatur idoneus ad contractũ illum, quo se obligat ad eius solutionem. Est autẽ impotens tripliciter. Vno modo, quia non potest soluere de iure: & sic talis impotentia omnibus modis facit contractum esse nullum, siue sciat ille, cum quo facit talem contractum, hanc impotentiam, siue nõ. Alio modo, quia non sit soluendo de facto; & tunc si sciat ille, cum quo contrahit hanc impotẽtiam, & nihilominus contrahit, ostenditur ꝙ alium finem ex contractu quærit: & ideo contractus stat. Si autem nescit, tunc cõtractus nullus est: & ideo frigiditas quæ causat talem impotentiam, vt homo non possit de facto soluere debitum, sicut & † conditio seruitutis, per quam non potest homo de facto libere reddere, impediunt matrimonium, qñ alter coniugum ignorat hoc, ꝙ alius nõ potest reddere debitũ: impedimẽtum autẽ per quod aliquis non potest de iure reddere debitum, vt consanguinitas, annullat contractum matrimoniũ, siue sciat alter coniugũ, siue non: & propter hoc Magister * ponit, ꝙ hæc duo faciunt personas non omnino illegitimas.

Sup.q. 52. arti. 1.corp.

Lib. 4. Senten. dist. 34. §.A.

AD quintũ dicendũ ꝙ non põt esse perpetuũ impedimentũ naturale viro respectu vnius ꝑsonę & nõ respectu alterius: sed si nõ possit implere carnalẽ actũ cũ virgine, & tñ possit cũ corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumẽto possunt claustra pudoris frãgi & ei coniungi, nec esset hoc contra naturã, quia nõ fieret ad delectationem, sed ad medicamentum, abominatio autẽ * mulieri nõ est causa naturalis, sed causa accidẽtalis extrinseca: & ideo de ea est iudicium idem, quod de maleficio, de quo post dicetur *.

Al. mulieris.

Art. seq.

AD sextũ dicẽdũ, ꝙ mas est agẽs in generatiõe: sed fœmina est patiens: & ideo maior caliditas requirit in mare, q̃ in fœmina, ad opus generationis; vnde frigidi-

tas q̃ facit virum impotentẽ, nõ faceret mulierẽ impotentem: sed in muliere põt esse impedimentũ naturale ex alia causa, scilicet arctatione: & tunc idẽ est iudiciũ de arctatione mulieris, & de frigiditate viri.

ARTIC. II.

240 *Vtrum maleficium possit matrimonium impedire,*

cap. litteræ vestræ. extra de frigid. & malef.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd maleficium non possit matrimonium impedire. Huiusmodi enim, maleficia fiunt operatione dæmonũ: sed dæmones non habent potestatem impediendi matrimonij actum, magis, quàm corporales alios actus, quos impedire non possunt, quia sic totũ mundum* perimerẽt, si comestionem: & gressum, & alia huiusmodi impedirent: ergo per maleficia non potest impediri matrimonium.

Aliàs, ꝑuerterẽt

¶ 2 Præterea, Opus Dei est fortius, quàm opus diaboli, sed maleficiũ est opus diaboli: ergo non potest impedire matrimonium quod est opus Dei.

¶ 3 Præterea, Nullum impedimentum dirimit contractũ matrimonium, nisi sit perpetuum: sed maleficium non potest esse impedimentum perpetuum, quia cum diabolus non habeat potestatem nisi super peccatores: expulso peccato tollet maleficiũ, vel etiam per aliud maleficium, vel per exorcismos Ecclesiæ, qui sunt ordinati ad reprimendam vim dæmonum. Ergo maleficium nõ potest impedire matrimoniũ.

¶ 4 Præterea, Carnalis copula non potest impediri nisi, impediatur potẽtia generandi, quæ est principium eius: sed vnius viri generatiua potentia se habet ad omnes mulieres æqualiter: ergo per maleficium nõ potest esse impedimentũ respectu vnius mulieris, nisi sit respectu omnium.

SED contra est, quòd dicitur in Decre.* 33. q. 1. Si per sortiarias atque maleficas, & infra. Si sanare non potuerint, separari valebunt.

Decret. caus 33. q. 1. cap. Si ꝑ sortiarias.

¶ Præterea, Potestas dæmonum est maior quàm potestas hominis, Iob. 41. Non est potestas super terram, &c. sed opere humano potest aliquis fieri impotens ad carnalem copulã, per aliquam potestatem vel castraturã; & ex hoc matrimonium impeditur. Ergo multo fortius virtute dæmonis hoc potest fieri.

CONCLVSIO

Impotens ex maleficio perpetuo & post triennium, alteram quærere copulam possunt, aliàs minime.

RESPONDEO dicendũ, quòd quidam dixerũt, quòd maleficium nihil erat in mundo, nisi in æstimatione hominum, qui effectus naturales, quorum causæ sunt occultæ, maleficijs imputabant. Sed hoc est contra auctoritates sanctorum: qui dicunt ꝙ dæmones habent potestatem supra corpora, & supra imaginationem hominum, quãdo à Deo permittuntur. Vnde per eos malefici aliqua signa facere possunt. Procedit autem hæc opinio ex radice infidelitatis siue incredulitatis, quia non credunt esse dæmones nisi in æstimatione vulgi tantum, vt terrores quos homo sibi ipse facit, ex sua æstimatione imputet dæmoni: & quia etiã ex imaginatione vehementi aliquæ figuræ apparent in sensu tales, quales homo cogitat, & tunc creduntur dæmones videri. Sed hæc vera fides repudiat, per quã Angelos de cælo cecidisse, & dæmones esse credimus, & ex subtilitate suæ naturę multa posse q̃

nos nõ possumus: & ideo illi qui eos ad talia facienda, inducunt, malefici vocantur. & ideo alij dixerunt, quòd per maleficia præstari potest impedimentum carnali copulæ, sed nullum tale est perpetuum; vnde nõ dirimit matrimonium contractum: & dicũt iura quæ hoc dicebant, esse reuocata: Sed hoc est contra experimentum, & contra noua iura, quæ cũ antiquis concordant. Et ideo distinguendum est, quia impotẽtia coeundi ex maleficio; aut est perpetua, & tunc matrimonium dirimit: aut non est perpetua, & tunc non dirimit: & ad hoc experiendum eodem modo Ecclesia tempus triennij præfixit, sicut & de frigiditate dictũ* est. Tamen hæc differentia est inter maleficium & frigiditatem, quia qui ex frigiditate est impotens sicut est impotens ad vnam ita ad aliam; & ideo quando matrimonium dirimitur, non datur licentia ei, vt coniũgatur alteri, sed ex maleficio homo potest esse impotens ad vnam, & non ad aliam; & ideo quando iudicio Ecclesiæ matrimoniũ dirimitur, vtrique datur licentia, vt alteram copulam quærat.

Art. præced. cor. sub finẽ & ad. 2.

AD primum ergo dicendum, quòd quia corruptio peccati prima: per quã homo factus est seruus diaboli, in nos per actum generatiuæ potentiæ deuenit, ideo maleficij potestas permittitur diabolo à Deo in hoc actu magis quàm in alijs, sicut in serpentibus magis ostenditur virtus maleficiorum, quàm in alijs animalibus, vt dicitur in Genesi: quia per serpentem diabolus mulierẽ tentauit.

AD secundum dicendum, ꝙ opus Dei potest opere diaboli impediri diuina permissione, nõ ꝙ diabolus sit Deo fortior, vt per violentiam opera eius destruat.

AD tertium dicendum, quòd maleficium est ita perpetuum, ꝙ non potest homo habere remedium humanum, quamuis Deus posset remedium præstare, dæmonem cogendo, vel etiam dæmon desistendo: nõ enim semper oportet, vt id quod per maleficium factum est, possit per aliud maleficium destrui, vt ipsi malefici confitentur. Et tamen si posset per maleficium remedium adhiberi, nihilominus perpetuum reputaretur, quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxiliũ per maleficium inuocare. Similiter non oportet, quòd si per peccatum aliquod diabolo data est potestas in aliquem, quòd cessante peccato cesset potestas, quia pœna interdum remanet, culpa trãseunte. Similiter etiam exorcismi Ecclesiæ non valerent ad reprimendum dæmones semper, quantum ad omnes molestias corporales, iudicio diuino hoc exigente, sed semper tamen valent contra illas infestationes dæmonum, contra quas principaliter instituti sunt.

AD quartum dicendũ, quòd maleficium quãdoque potest ꝑstare impedimentum ad omnes, quandoque ad vnam tantũ, quia diabolus voluntaria causa est, non ex necessitate naturæ agens. Et præterea impedimentum maleficij potest esse ex impressione dæmonis in imaginatione hominis, ex qua tollitur viro concupiscentia mouens ad talem mulierem, & non ad aliam.

241

ARTIC. III.

Vtrum furia impediat matrimonium.

cap. Hi qui. & c. neque. 32. q. 7. & c. dilectus. extra de sponsal.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd furia non impediat matrimonium. Matrimonium enim spirituale quod in baptismo cõ-

trahitur, dignius est quàm carnale: sed † furiosi possunt baptizari: ergo & matrimonium contrahere.

3.p.q.68.art.12.

¶ 2 Præterea, Frigiditas impedit matrimonium: inquantum impedit carnalem copulam: quæ nõ impeditur per furiam. Ergo nec matrimonium.

¶ 3 Præterea, Matrimonium non dirimitur nisi per aliquod impedimentum perpetuum: sed de furia non potest sciri vtrum sit impedimentum perpetuum. Ergo non dirimit matrimonium.

¶ 4 Præterea, In versibus supradictis * sufficienter continentur impedimenta impedientia matrimonium: sed ibi non fit mētio de furia. Ergo, &c.

Quæst. 50. arti. vnico corp.

SED contra, Plus tollit rationis vsum furia, quàm error: sed † error impedit matrimonium. Ergo & furia.

Sup. q. 51. atti. 1. lib. 4. Sentent. dist. 34. §.D.

¶ Præterea, Furiosi non sunt idonei ad aliquem contractum faciendum: sed matrimonium est contractus quidam. Ergo, &c.

CONCLVSIO.

Cum consensus ad matrimoniũ requisitus, vbi deest rationis vsus, esse non possit, furia præcedens, si furiosus lucida interualla non habeat, matrimonium dirimit; sequens vero furia illud nullatenus dirimit.

RESPONDEO dicendũ, quòd furia, aut præcedit matrimonium, aut sequitur: si sequitur, nullo modo dirimit ipsum: si autem præcedit tunc aut furiosus habet lucida interualla, aut nõ habet, si habet tũc quãuis dũ est in illo interuallo, non sit tutũ quòd matrimonium contrahat, quia nesciret prolem educare; tamen si contrahit, est matrimonium: si autem non habet, vel si quãdo non habet, contrahit tũc quia non potest esse consensus vbi deest rationis vsus, non erit verum matrimonium.

AD primumergo dicendum, quòd vsus rationis nõn exigitur ad baptismum quasi causa ipsius sicut exigitur ad matrimonium. Et ideo non est similis ratio, *cũ de baptismo furiosorum dictum est supra.*

* Al. tamen. *Tho. in 4. dist. 4 q. 3. art. 1. q. 3.

AD secundum dicendum, ꝙ furia impedit matrimonium ratione suæ causæ, quæ est consensus, quamuis non ratione actus, vt frigiditas; sed tamen simul cũ frigiditate Magister* de ea determinat, quia vtrumque est quidã naturæ defectus.

* Lib. 4. Senten. dist. 34. §. C.

AD tertium dicendum, quòd momentaneum impedimentum, quod causam matrimonij scilicet consensum impedit, matrimonium totaliter tollit, sed impedimentum quod impedit actũ, oportet esse perpetuum ad hoc quòd matrimonium tollat.

AD quartum dicendum, quòd hoc impedimentum reducitur ad errorem, quia vtrobique est defectus cõsẽsus ex parte rationis.

ARTIC. IIII.

Vtrum incestus, quo cognoscit quis sororem vxoris suæ, matrimonium dirimat.

242

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ incestus, quo quis cognoscit sororem vxoris suæ, matrimonium non dirimat, quiamulier non debet puniri pro peccato viri: sed puniretur, si matrimonium solueretur: Ergo, &c.

Toto tit. de eo, qui cognouit consanguineam vxoris suæ.

¶ 2 Præterea, Plus peccat ꝗ propriam consanguineam cognoscit, quàm qui cognoscit consanguineam vxoris: sed primum peccatum non impedit matrimoniũ. Ergo nec secundum.

¶ 3 Præterea, Si in pœnã peccati hoc infligitur, videtur etiã si mortua vxore cum alia contrahat incestuosus, quòd separari debeant, quòd non est verum.

¶ 4 Præterea, Hoc etiam impedimentum non connumeratur inter alia suprà †enumerata. Ergo non dirimit contractum matrimonium. Quæst. 50.

SED cõtra est, quod per hoc quòd cognoscit sororem vxoris, contrahitur affinitas ad vxorem: sed affinitas dirimit matrimoniũ contractum: ergo & incestus prædictus.

¶ Præterea, In quo quis peccat, in hoc punitur: sed talis peccat contra matrimonium: ergo debet puniri quod matrimonio priuetur,

CONCLVSIO.

Cum ex incestu, quo quis cognouerit vxoris consanguineam, quædam contrahatur affinitas, ante contractum matrimonium, etiam post sponsalia ex tali incestu impeditur matrimonium, post contractum vero minime, sed tantum sic peccans iure priuatur petendi debitum

RESPONDEO dicendũ, quòd si aliquis cognoscit sororẽ aut aliam consanguineam vxoris suæ ante matrimonium contractum, etiam post sponsalia, debet matrimoniũ separari ratione affinitatis contractæ: si autem post matrimonium contractum & cõsũmatum, non debet totaliter separari matrimonium: sed vir ammittit ius petendi debitum, nec potest sine peccato petere: sed tamen debet reddere petenti, quia vxor non debet puniri de peccato viri: sed post mortem vxoris debet omnino manere absque spe coniugij, nisi cum eo dispensetur propter fragilitatẽ suam* cũ timetur de illicito coitu: si tamen præter dispensationẽ contrahat, peccat contra statutũ Ecclesiæ faciens, non tamen propter hoc matrimonium dirimẽdum est aut separandum. Lib. 4. Sent. distin. 34. §.E. *Al.cui.

Et per hoc patet solutio ad obiecta, quia incestus ponitur matrimonij impedimentum, non tam ratione culpæ, quàm ratione affinitatis, quam causat: & ideo etiam nõ connumeratur alijs impedimentis, sed in impedimento affinitatis includitur.

ARTIC. V.

Vtrũ defectus ætatis impediat matrimonium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ defectus ætatis non impediat matrimonium. Secundum enim leges pueri accipiunt tutorem vsque ad vigesimum quintũ annũ: ergo videtur, quòd vsque ad tempus illud non sit confortata ratio ad consensum, & ita videtur quòd illud debeat esse tempus statutum ad matrimonia ineunda. Sed ante tempus illud matrimonium potest contrahi: ergo defectus statutæ ætatis nõ impedit matrimonium. 243 Tho.4. dist.36. q.vni.artic.5.

¶ 2 Præterea, Sicut vinculũ religionis est perpetuum, ita & vinculum matrimonij: sed ante decimum quartum annum non possunt facere professionem, secũdum nouam constitutionem. Ergo nec matrimonium contrahere, si defectus ætatis matrimonium impediret.

¶ 3 Præterea, Sicut consensus ad matrimonium requiritur ex parte viri, ita ex parte vxoris: sed mulier ante decimũ quartum annum potest contrahere matrimonium. ergo & vir.

¶ 4 Præterea, *Impotentia coeũdi nisi sit perpetua & ignorata Articul. 1. huius quæst.

nõ impedit matrimoniũ: sed defectus ætatis non est perpetuus nec ignoratus: ergo non impedit matrimonium.

¶ 5 Præterea, Non continetur in aliquo prædictorum* impedimentorum, & ita non videtur esse matrimonij impedimentum.

*Quæst. 50. cap.

SED contra, Decretal. † dicit, ꝙ puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus matrimonio: sed ante decimumquartum annum (vt in pluribus) non potest reddere debitum, vt in 9. †Animalium dicitur: ergo, &c.

In decr. li 4. tit. 15. & est de Frigidis c. 2.

†Lib. 7. de historia Animalium, circa princp.

¶ Præterea, Omnium natura cõstantium positus est terminus magnitudinis & augmenti, & ita videtur cum matrimonium sit naturale, ꝙ debeat habere determinatum tempus, per cuius defectum impediatur.

CONCLVSIO.

Cum ad matrimonium requiratur consensus in obligationẽ perpetuam, contractum ante annos pubertatis nullum est, nisi forte ætatis defectum vigor naturæ & rationis suppleuerit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ matrimonium cum fiat per modum cuiusdam contractus, ordinationi legis positiuæ subiacet, sicut & alij contractus: vnde secũdum iura* determinatum est, ꝙ ante illud tempus discretionis, quo vterque possit de matrimonio sufficienter deliberare, & debitum sibi inuicem reddere, matrimonia non contrahantur, & si non ita facta fuerint dirimuntur: hoc autem tempus, vt in pluribus, est in masculis in quartodecimo anno, in fœmina autem in duodecimo anno: quia tamẽ præcepta iuris positiui sequuntur id quod in pluribus est, si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus prædictum* perueniat, ita ꝙ vigor naturæ & rationis defectum ætatis suppleat; matrimoniũ non dissoluitur; & ideo si cõtrahentes ante annos pubertatis; ante tempus prædictũ carnaliter fuerint copulati, nihilominus matrimonium perpetuo stat indissolubile.

Lib. 4. dec. beati Greg. tit. 2. ca. 3. & sup. q. 43. artic. 2:

Paulo ante, i hoc corp.

AD primum ergo dicendum, ꝙ in illis ad quę natura inclinat, non exigitur tantus vigor rationis ad deliberandum, sicut in aliis: & ideo ante potest in matrimonium sufficienter deliberans consentire, quàm possit in contractibus alijs res suas sine tutore pertractare.

Et similiter etiam dicendum est AD secundum, quia votum religionis est de his ad quæ natura non inclinat; quæ maiorem difficultatem habent, quàm matrimonium.

AD tertium dicendum, quòd mulier citius ad tempus pubertatis peruenit, quàm vir, vt dicitur in † 9. de animalibus: & ideo non est simile de vtroque.

Sup. q. 43. arti. 2.

AD quartum dicendum, ꝙ ex parte ista non solum est impedimentum propter impotentiam coeundi, sed etiam propter defectũ rationis, quæ adhuc non sufficit ad consensum illum ritè faciendũ, qui ꝑpetuo durare debet.

AD quintum dicendum, ꝙ sicut* impedimentũ quod est ex furia, reducitur ad impedimentũ erroris, ita etiam impedimentũ quod est ex defectu ætatis, quia homo nondum habet plenum vsum liberi arbitrij.

* Art. 3. huius q.

QVAEST. LIX.

De disparitate cultus, quæ matrimonium impediat, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de disparitate cultus, q̃ matrimonium impediat.

¶ Circa

¶ Circa quod quæruntur sex.
¶ Primo, vtrum fidelis possit contrahere matrimonium cum infideli.
¶ Secundo, vtrum inter infideles sit matrimonium.
¶ Tertio, vtrum coniunx conuersus ad fidem possit commanere cum vxore infideli nolente conuerti.
¶ Quarto, vtrum possit vxorem infidelem relinquere.
¶ Quinto, vtrum ea dimissa, possit aliam ducere.
¶ Sexto, vtrum propter alia peccata vir possit dimittere vxorem, sicut propter infidelitatem.

ARTIC. I.

Vtrum fidelis possit contrahere cum infideli.

244 Tho. 4. di. 29. q. vni. a. 1. & seq. c. si in fidelis. 2 S q. 1. c. quanto & c. gaudemus. extra de diuort.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd fidelis possit matrimoniũ cum infideli contrahere. Quia Ioseph contraxit cum Aegyptia, & Esther cum Assuero: in vtroque autem matrimonio fuit disparitas cultus; quia alter erat infidelis, & alter fidelis: ergo disparitas cultus præcedens matrimonium, ipsum non impedit.

¶ 2 Præterea, Eadem est fides, quam docet vetus & noua lex: sed secundum veterem legẽ poterat esse matrimonium inter fidelem & infidelem, vt patet Deut. 21. Si egressus ad pugnam videris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, intrabis ad eam, dormiesque cum illa; & erit vxor tua. Ergo & licet in noua lege.

¶ 3 Præterea, Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed inter fidelem & infidelem possunt in aliquo casu cõtrahi sponsalia, cũ conditione futuræ conuersionis: ergo sub eadem conditione matrimoniũ põt contrahi inter eos.

¶ 4 Preterea, Omne impedimẽtum matrimonij est aliquo modo contrarium matrimonio: sed infidelitas non est contraria matrimonio, quia matrimonium est in officium naturæ, cuius dictamen fides excedit. Ergo disparitas fidei non impedit matrimonium.

¶ 5 Præterea, Disparitas fidei quandoque est etiam inter duos baptizatos, sicut quando aliquis post baptismum in hæresim labitur: sed si talis cum aliqua fideli contrahat, nihilominus est verũ matrimonium. Ergo disparitas fidei matrimonium non impedit.

¶ SED contra est, quod dicitur 2. Cor. 6. Quæ Conuentio lucis ad tenebras? sed maxima cõuentio est inter virum & vxorẽ: Ergo ille qui est in luce fidei, non potest contrahere matrimonium cum illa quæ est in tenebris infidelitatis.

¶ Præterea, Malachiæ secundo dicitur: Contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quoniã dilexit, & habuit filiam Dei alieni: sed hoc non esset, si inter eos posset verum matrimonium contrahi. Ergo disparitas cultus matrimonium impedit.

CONCLVSIO.

Cum coniuges in fide dissentientes, prolem ad Dei cultũ educare nequeant, cultus disparitas matrimonium præcedens impedit, ne infidelis cũ fideli contrahere possit.

RESPONDEO dicendũ, quòd principalius matrimonij bonum est proles ad cultum Dei educanda; cũ autem educatio fiat communiter per patrem & matrem, vterque secundum fidem suam intendit ad cultum Dei prolem educare: & ideo si sint diuersæ fidei, intentio vnius, alterius intentioni contraria erit, & ita inter

inter eos non poteſt eſſe conueniens matrimonium: & propter hoc diſparitas cultus præcedens matrimonium impedit ne contrahi poſſit.

AD primum ergo dicendum, qđ in veteri lege de aliquibus infidelibus erat permiſſum, quòd cum eis poſſent inire coniugia, & de aliquibus prohibitum. Specialiter autem prohibitum erat de infidelibus habitantibus in terra Canaan: tum quia Dominus præceperat eos occidi propter eorum obſtinationem: tum quia maius periculum imminebat, ne ſcilicet coniuges filios Iſrael ad idololatriam peruerterẽt, quia filij Iſrael ad ritus & ad mores eorum proniores erant, propter cõuerſationẽ cũ eis: ſed de alijs gentibus permiſſit, præcipue quando non poterat eſſe timor pertrahẽdi ad idololatriã: & ſic Ioſeph, & Moyſes, & Eſther, cum infidelibus matrimonia contraxerunt. Sed in noua lege, quæ per totum orbem diffunditur, ſimilis ratio prohibendi eſt de omnibus infidelibus: & ideo diſparitas cultus ꝓcedẽs matrimoniũ, impedit contrahendum, & dirimit contractũ.

AD ſecundum dicendũ, quòd lex illa vel loquitur de alijs nationibus, cum quibus licite poterant inire coniugia: vel loquitur quando illa captiua ad fidem & cultum Dei conuerti volebat.

AD tertium dicendum, quòd eadem eſt habitudo præſentis ad præſens, & futuri ad futurum: vnde ſicut quando matrimonium in præſenti contrahitur, requiritur vnitas cultus in vtroque contrahentium, ita ad ſponſalia, quibus fit ſponſio futuri matrimonij, ſufficit conditio appoſita de futura vnitate cultus.

In corp. art. AD quartum dicẽdum, quòd iam ex dictis * patet, quòd diſparitas cultus contraria eſt matrimonio ratione principalioris boni ipſius, quod eſt bonum prolis.

AD quintum dicendum, quòd matrimonium eſt ſacramentum, & ideo quantum pertinet ad neceſſitatem ſacramenti, requirit paritatem, quantum ad ſacramentum fidei, ſcilicet baptiſmum, magis, quàm quantum ad interiorem fidem: vnde etiam hoc impedimentum non dicitur diſparitas fidei, ſed diſparitas cultus, qui reſpicit exterius ſeruitiũ, vt in tertio lib. diſt. 9. *. dictum eſt. Et propter hoc ſi aliquis fidelis cum hęretica baptizata matrimonium contrahat, verum eſt matrimonium, quamuis peccet contrahendo, ſi eam ſciat hæreticam: ſicut peccaret ſi cum excommunicata contraheret; non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur: & econtrario ſi aliquis catechumenus habens rectam fidem, ſed nõdum baptizatus, cum aliqua fideli baptizata contraheret, non eſſet verum matrimonium.

* Tho. in 3. Sét di. 9. q. 1. ar. 1. q. 1. corp.

ARTIC. II.

Vtrum inter infideles poſſit eſſe matrimonium

AD SECVNDVN ſic proceditur. Videt, quòd inter infideles non poſſit eſſe matrimonium. Matrimonium enim eſt ſacramentum Eccleſiæ: ſed baptiſmus eſt ianua ſacramentorum, Ergo infideles qui nõ ſunt baptizati, matrimonium contrahere non poſſunt, ſicut nec alia ſacramenta ſuſcipere.

245 cap. quá to. §. Si vero alter, extra de diuort.

¶ 2 Præterea, Duo mala ſunt magis impeditiua boni, quàm vnũ ſed infidelitas vnius tantum, impedit bonum matrimonij: ergo multo fortius infidelitas vtriuſque; & ita inter infideles non poteſt eſſe matrimonium.

¶ 3 Præterea, Sicut inter fidelem & infidelem eſt diſparitas cultus, ita inter duos infideles. vt ſi vnus

si vnus sit Gentilis, & alter Iudæus: sed disparitas cultus impedit matrimonium, vt dictum est*. Ergo ad minus inter infideles qui habent cultum disparem, non potest esse verum matrimonium.

Art. præce. huius q.

¶ 4 Præterea, In matrimonio est vera pudicitia: sed sicut dicit Aug †. & habetur in litera*, non est vera pudicitia infidelis cum vxore sua: ergo nec est verum matrimonium.

† lib. 1. de adult. coniugijs cap. 12.

* lib. 4. Sent. di. 39. §. B. & in decret. 28. q. 1. c. 1.

¶ 5 Præterea, Matrimonium verum excusat carnalem copulã à peccato: sed hoc non potest facere matrimonium inter infideles contractum, quia omnis vita infidelium peccatum est, vt dicit gloss.* Rom. 14. Ergo inter infideles non est verum matrimonium.

*Gloss. ord. Sup illud. Ro 14. Omne quod nõ est ex fide. & Beda ibi ex li. Sẽ. Prosperi.

SED contra est quod dicitur 1. Cor. 7, Si quis frater vxorem habet infidelem, &c. sed vxor nõ dicitur nisi propter matrimoniũ. Ergo matrimoniũ qđ est inter infideles, est verum matrimonium.

¶ Præterea, Remoto posteriori, non remouetur prius: sed matrimonium pertinet ad officium naturæ, quæ precedit statum gratiæ, cuius principium est fides. Ergo infidelitas non facit quin sit inter infideles matrimonium.

CONCLVSIO

Cum infideles operam dare possint proli non solum generandæ, sed etiam ad perfectum statum promouendæ, matrimonium (quod in officium naturæ institutum est) inter eos verum esse potest: quamuis non ita perfectum sicut inter fideles.

RESPONDEO dicendũ, quod matrimonium principaliter est institutum propter bonum prolis non tantum generandæ (quia hoc etiam sine matrimonio fieri potest) sed etiam promouendæ ad perfectum statum, quia quælibet res intendit effectum suum naturaliter perducere ad perfectum. Est autem in prole duplex perfectio consideranda; scilicet naturæ, non solum quantum ad corpus sed etiam quantum ad animam, per ea quæ sunt de lege naturæ: & perfectio gratiæ. Et prima quidem perfectio est materialis & imperfecta respectu secũdæ: & ideo cum res quæ sunt propter finem, sint proportionatæ fini, matrimonium quod tendit in primam perfectionem, est imperfectum & materiale respectu illius, quod tendit in perfectionem secundam: & quia perfectio prima communis esse potest infidelibus & fidelibus, secunda autem tantum est fidelium; ideo inter infideles est quidem matrimonium, sed non perfectum vltima perfectione, sicut est inter fideles.

Aug. de sãcta Virgini. ca. 12. to. 6.

AD primum ergo dicendum, quòd matrimonium non tantum est institutum in sacramentum, sed etiam in officium naturæ. Et ideo quamuis infidelibus non cõpetat matrimonium secundum quod est sacramentum, in dispensatione ministrorum Ecclesiæ cõsistens; competit tamen eis, inquantum est in officium naturæ: & tamen etiam matrimonium tale est aliquo modo sacramentum, habitualiter: quamuis non actualiter, eo quòd actu non cõtrahunt in fide Ecclesiæ.

AD secundum dicendum, quod disparitas cultus non impedit matrimonium ratione infidelitatis, sed ratione disparitatis in fide. Disparitas enim cultus non solum secundam perfectionem prolis impedit, sed etiam primam, dum parentes ad diuersa prolem trahere intendunt; quod non est quando vterque est infidelis.

AD tertium dicendum, quòd

inter

inter infideles est matrimonium vt dictum est*, prout matrimoniũ est in officium naturæ. Ea autem quæ pertinét ad legem naturæ, sunt determinabilia per ius positiuum, & ideo si prohibentur ab aliquo iure positiuo apud eos infideles contrahere matrimonium cum infidelibus alterius ritus, disparitas cultus apud eos impediet matrimonium: ex iure tamen diuino non prohibentur, quia apud Deum non differt qualitercunque aliquis à fide deuiet, quã tum ad hoc quòd est à gratia alienum esse: similiter nec aliquo Ecclesiæ statuto, quæ non habet de his quæ foris sunt iudicare.

*In respõ ad primũ & incor.

AD quartum dicendum, quòd pudicitia & aliæ virtutes infidelium non dicuntur esse vere, quia non possunt attingere finem verę virtutis, qui est vera fœlicitas: sicut dicitur non esse verum vinũ, quod non habet effectum vini.

AD quintum dicendum, quòd infidelis cognoscens vxorem suam, non peccat, si propter bonum prolis, aut fidei qua tenetur, vxori debitum reddat, cum hoc sit actus iustitiæ, & temperantiæ; q̃ in delectabilibus tactus debitas circunstantias seruat: sicut nõ peccat faciens alios actus politicarum virtutum: nec dicitur omnis vita infidelium, peccatum, quia quolibet actu peccent, sed quia per id quod agunt, à seruitute peccati non possunt liberari.

ARTIC. III.

Vtrum coniunx conuersus ad fidem possit commanere cum vxore nolente conuerti.

246 c. vxor. & c. si infidelis. 28. q. 1.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd coniunx conuersus ad fidem, non possit commanere cum vxore infideli nolente conuerti, cum qua in infidelitate cõtraxerat. Vbi enim est idem periculum, oportet eandem cautelam adhiberi: sed propter periculum subuersionis fidei prohibetur, ne fidelis cũ infideli cõtrahat. Cũ ergo idẽ periculũ sit si fidelis cõmaneat cũ infideli, cũ qua prius contraxerat, & adhuc maius, q̃a neophyti facilius peruertunt, quàm illi qui sunt nutriti in fide; videtur, quòd fidelis post conuersionem non possit commanere cum vxore infideli.

¶ 2 Præterea, 28. q. 1.*. dicitur: Non potest infidelis in eius coniunctione commanere, quæ iã in Christianam translata est fidẽ. Ergo fidelis habet necesse vxorem infidelem dimittere.

*Cap. Iudæi qui.

¶ 3 Præterea,* Matrimoniũ quod inter fideles contrahitur est perfectius, quàm illud quod contrahitur inter infideles, sed si fideles contrahant in gradu prohibito ab Ecclesia, dissoluitur eorum matrimonium. Ergo & infidelium: & ita vir fidelis non potest commanere cum vxore infideli; ad minus, quando cum ea in infidelitate contraxit in gradu prohibito.

*Art. præced. con. si.

¶ 4 Præterea, Aliquis infidelis habet quandoque plures vxores secundum ritum suæ legis. Si ergo potest commanere cum illis, cum quibus in infidelitate cõ traxit, videtur quòd possit etiam post conuersionem plures vxores retinere.

¶ 5 Præterea, Potest contingere quòd repudiata vna vxore, aliam duxerit, & in illo matrimonio existens conuertatur: videtur ergo, quòd saltem in hoc casu nõ possit cum vxore, quam de nouo habet; commanere.

SED contra est, quòd Apost. 1. Cor. 7. consulit ꝙ cõmaneant.

¶ Præterea, Nullum impedimentum superueniens vero matrimonio tollit ipsum: sed matrimonium

nium erat verum quando vterque infidelis erat. Ergo quãdo alter conuertitur;non dirimit per hoc matrimoniũ:& ita videtur, quòd possint licite commanere.

CONCLVSIO.

Cum inter infideles verum matrimonium sit, non propterea dissoluitur eius vinculum, quòd alter coniugum ad fidem conuertitur, altero in infidelitate manente: solui tamen potest & quo ad cohabitationem & debiti solutionẽ, si nulla adsit correctionis spes

RESPONDEO dicendũ, quòd fides eius, qui est in matrimonio, non soluit, sed perficit matrimoniũ: vnde cum inter infideles sit verum matrimonium, vt ex dictis * patet, per hoc, quòd alter eorum conuertitur ad fidem, non ex hoc ipso vinculum matrimonij soluitur. Sed aliquando vinculo matrimonij manente, soluitur matrimonium quantum ad cohabitationem & debiti solutionem, in quo pari passu currunt infidelitas & adulterium, quia vtrunque est cõtra bonum prolis, Vnde sicut se habet in potestate dimittendi adulteram, vel commanendi cum ea, ita se habet in potestate dimittendi infidelem, vel commanendi cum ea: potest enim vir innocens libere manere cum adultera, spe correctionis, non autem si in adulterij peccato fuerit obstinata, *ne videatur patronus turpitudinis, quamuis etiam cũ spe correctionis, possit eam libere dimittere: Similiter fidelis conuersus potest cum infideli commanere cum spe conuersionis, si eam in infidelitate obstinatam non viderit, & bene facit commanendo: tamen non tenetur: & de hoc est cõsilium Apostoli*.

Art. præced.

* Chrys. hom. 26. in Matth

*1. Cor. 7.

AD primum ergo dicendum, quòd facilius impeditur aliquid fiendum, quàm destruatur quod ritè factum est, & ideo multa sũt quæ impediunt matrimoniũ contrahendum, si præcedant: quæ tamen ipsum non possunt dissolue re, si sequantur, sicut de affinitate patet *: & similiter dicendum est de disparitate cultus.

Q. 55. ar 6.

AD secundum dicendum, ꝙ in primitiua Ecclesia tempore Apostolorum passim conuertebantur ad fidem & Iudæi & Gentiles: & ideo tunc vir fidelis poterat habere probabilem spem de vxoris conuersione, etiam si conuersionem non promitteret. Postmodum autem tempore procedẽte; Iudæi sunt magis obstinati q̃ Gentiles: quia gentiles adhuc intrabant ad fidem: sicut tempore martyrum, & temporibus Constãtini Imperatoris, & circa tempora illa: & ideo tunc non erat tutum fideli cum vxore infideli Iudæa cohabitare, nec erat spes de conuersione eius, sicut erat de cõuersione vxoris gentilis: & ideo tunc fidelis conuersus poterat cohabitare cum gentili, sed non cũ Iudæa, nisi conuersionem promitteret, & secundum hoc loquitur Decret. illud*. Sed nunc pari passu ambulant vtrique, scilicet Gentiles & Iudæi, quia vtrique obstinati sunt: & ideo nisi vxor infidelis conuerti velit, non permittitur ei cohabitare, siue sit Gentilis: siue Iudæa.

In arg. 2 citatũ.

AD tertium dicendũ, quòd infideles non baptizati, non sunt astricti statutis Ecclesiæ, sed sunt astricti statutis iuris diuini: & ideo si contraxerint aliqui infideles in gradibus prohibitis secundum legem diuinam, Leuit. 18 siue vterque, siue alter ad fidem conuertatur, non possunt in tali matrimonio commanere. Si autem contraxerint in gradibus prohibitis

hibitis per statutum Eccesiæ pos sunt commanere, si vterque conuertatur, vel si vno conuerso sit spes de conuersione alterius.

AD quartum dicẽdum, quòd habere plures vxores est contra legem naturæ, cui etiam infideles sunt astricti: & ideo non est verum matrimonium infidelis, nisi cum illa, cum qua primo contraxit: vnde si ipse cũ omnibus suis vxoribus conuertatur, potest cum prima commanere, & alias debet abijcere. Si autem prima conuerti noluerit, & aliqua aliarum conuertatur, idem ius habet contrahendi cum illa de nouo, quod cũ alia haberet: de quo post dicet*.

* Art. 5. huius. quæst.

AD quintum, dicendum, quòd repudium vxoris est contra legẽ naturæ, vnde infideli non licet vxorem repudiare: & ideo, si conuertatur postquam vna repudiata alteram duxerit: idem iudiciũ est de hoc & de illo, qui plures vxores habebat, quia tenetur primam, quam repudiauerat, accipere, si conuerti voluerit, & aliam abijcere.

ARTIC. IIII.

Vtrum fidelis conuersus possit vxorem infidelem dimittere, nolentem cohabitare sine contumelia creatoris.

247 c. idololatria 28 q. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod fidelis conuersus nõ possit vxorem infidelem dimittere, nolentem cohabitare sine contumelia creatoris. Maius enim est vinculũ viri ad mulierem, quàm serui ad dominum: sed seruus conuersus non absoluitur à seruitutis vinculo, vt patet 1. Cor. 7. & 1. Timot. 6. ergo & vir fidelis nõ potest vxorẽ infidelẽ dimittere.

¶ 2 Præterea, Nullus potest alteri præiudicium facere sine cõsensu ipsius: sed vxor infidelis habebat ius in corpore viri infidelis. Si ergo per hoc quòd vir ad fidem conuertitur, mulier præiudicium pati posset, vt libere dimitteretur, non posset vir conuerti ad fidem sine consensu vxoris: sicut nec potest ordinari, aut vouere cõtinẽtiã, sine cõsensu eius.

¶ 3 Præterea. Si aliquis contrahat cum ancilla scienter siue sit seruus, siue liber, non potest propter diuersam conditionem, ipsam dimittere: cũ ergo vir quãdo contraxit cum infideli: sciuerit eam esse infidelem, videtur à simili, quòd non possit eam dimittere propter infidelitatem.

¶ 4 Præterea, Pater tenetur ex debito procurare salutem prolis: sed si discederet ab infideli vxore, filij communes matri remanerent, quia partus sequitur ventrem, & sic essent in periculo salutis: ergo non potest licite vxorem infidelem dimittere.

† Art. p. ec. corp. *Al. licite.

¶ 5 Præterea, Adulter non potest adulteram dimittere, etiam postquam de adulterio pœnitentiam egit: ergo si sit * idem iudicium de adultero & infideli, nec infidelis infidelem potest relinquere, etiam postquam ad fidem est conuersus.

Vide Decre. 32. q. 6. *Art. pc corp.

SED contra est, quod Apostolus dicit primæ Corin. septimo.

¶ Præterea, Adulterium spirituale est grauius, quàm carnale: sed propter carnale adulterium vir potest dimittere vxorẽ quantum ad cohabitationem: ergo multo fortius propter infidelitatem, quæ est adulterium spirituale.

CONCLVSIO.

Cum conuersus ad fidem & in Christo regeneratus, priori vita mortuus sit, potest vxorẽ, cum conuerti non vult, dimittere, nec cum ea habitare, aut illi debitum reddere tenetur.

RESPON-

RESPONDEO dicendũ, quòd homini secundum aliam & aliam vitam diuersa competunt & expediunt: & ideo qui moritur priori vitæ, non tenetur ad illa ad quæ in priori vita tenebatur: & inde est quòd ille qui in vita seculari existens, aliqua vouit, non tenetur illa quando mundo moritur, vitam religiosam assumens, perficere. Ille autem qui ad baptismum accedit, regeneratur in Christo, & priori vitæ moritur, cum generatio vnius sit corruptio alterius: & ideo liberatur ab obligatione qua vxori tenebatur reddere debitum, & ei cohabitare non tenetur, quando conuerti non vult: quamuis reddere debitũ in aliquo casu libere id posset facere, vt dictum est†: sicut & religiosus potest* libere perficere vota quæ in sæculo fecit, si nõ sint contra religionem suam, quãuis ad ea non teneatur.

†Art.p̃cc.corp. *Al. licite.

AD primum ergo dicendum, quòd seruire non est aliquid incompetens perfectioni Christianæ religionis, quæ maxime humilitatem profitetur: sed obligatio mulieris siue matrimonij, aliquid derogat perfectioni vitæ Christianæ, cuius summum statum continentes possident: & ideo non est simile de vtroque. Et prætererea vnus coniugum non obligatur alteri quasi possessio eius, sicut domino seruus, sed per modum societatis cuiusdam; quæ nõ congrue est infidelis ad fidelé, vt patet 2. Cor. 6. Et ideo non est simile de seruo & coniuge.

Vide Decre. 32. q. 6. *Art. p̃c corp.

AD secundum dicendũ, quòd vxor non habebat ius in corpore viri, nisi quandiu in vita illa manebat, in qua contraxerat, quia etiam mortuo viro vxor soluta est à lege viri, vt patet 1. ad Cor. 7. Et ideo si postquam vir mutat vitam moriens priori vitæ, ab ea discedat, nullum fit ei præiudicium. Transiens autem ad religionem, moritur tantum spirituali morte, non autem corporali: * & ideo si matrimonium sit consummatum, non potest vir sine consensu vxoris ad religionem trãsire, potest autem ante carnalem copulam, quando est tantum copula spiritualis, sed ille qui ad baptismum accedit, corporaliter etiam consepelitur Christo in morte: & ideo soluitur à debito reddendo, etiam post matrimonium consummatum. Vel dicendum, quòd ex culpa sua vxor prę iudicium patitur, quæ conuerti contemnit.

*Sup. q. 43. ar 3. corp. & ad. 1.

AD tertium dicendum, quòd disparitas cultus facit personam simpliciter illegitimam, non autem conditio seruitutis, sed solum quando ignorata est. Et ideo non est similis ratio de infideli & ancilla.

AD quartum dicendum, quòd proles aut peruenit ad perfectam ætatem, & tunc poterit libere sequi patrem fidelem, vel matrem infidelem, vel est in minori ætate constituta, & tunc debet dari fideli, non obstante quòd indiget matris obsequio ad educationé.

AD quintum dicendum, quòd adulter per pœnitentiam non trãsit ad aliam vitam sicut infidelis, per baptismum: & ideo non est similis ratio.

ARTIC. V.

Vtrum fidelis discedens ab vxore infideli, possit aliã ducere.

AD QVINTVM sic p̃ceditur. Videtur, quòd si fidelis, discedens ab vxore infideli, non possit aliam ducere in uxorem. Quia insolubilitas est de ratione matrimonij, cum repudium vxoris sit contra legé naturæ: sed inter infideles erat verum matrimonium. ergo nullo modo potest illud matrimonium

248 cap. si q̃ gentilis. 28. q. 1.

nium solui. Sed manente vinculo matrimonij ad vnam, non potest aliquis cum alia contrahere: ergo fidelis discedens ab vxore infideli, non potest cum alia contrahere.

¶ 2 Præterea, Crimen superueniens matrimonio, non soluit matrimonium. Sed si mulier velit cohabitare sine contumelia Creatoris: non soluitur vinculum matrimonij, quia vir non potest aliã ducere. Ergo peccatum vxoris, q̃ non vult cohabitare sine contumelia Creatoris, non soluit matrimonium, vt libere possit vir aliã vxorem ducere.

¶ 3 Præterea, Vir & vxor sunt pares in vinculo matrimonij: cum ergo vxori infideli non liceat viuente viro alium virum ducere, videtur, quòd nec fideli liceat.

¶ 4 Præterea, Fauorabilius est continentiæ votum, quàm matrimonij contractus, sed viro fideli, sine consensu vxoris infidelis nõ licet, vt videtur, votum continẽtiæ emittere, quia tũc vxor fraudaretur matrimonio, si postmodũ conuerteretur. Ergo multo minus licet ei matrimonium contrahere cum alia.

¶ 5 Præterea, Filius qui remanet in infidelitate patre conuerso, amittit ius paternæ hæreditatis: & tamen si postea conuertitur, redditur ei hæreditas sua, etiam si alius in possessione eius intrauerit: ergo videtur, à simili, quòd si vxor infidelis postea conuertatur, quod sit sibi reddendus vir suus, etiam si cum alia contraxerit: quòd non posset esse si secundum matrimonium esset verum. Ergo non potest contrahere cum alia.

SED contra, Matrimonium non est ratum sine sacramento baptismi, sed quod non est ratum, potest dissolui: ergo matrimoniũ in infidelitate contractum, potest dissolui, & ita soluto matrimoniali vinculo, licet viro aliam ducere in vxorem.

¶ Præterea, Vir non debet cohabitare vxori infideli nolenti cohabitare sine contumelia Creatoris. Si ergo non liceret ei aliã ducere, cogeretur continentiam seruare: quod videtur inconueniens, quia sic ex conuersione sua incommodum reportaret.

CONCLVSIO.

Vir discedens ab infideli vxore nolente cohabitare sine Creatoris contumelia, potest illam dimittere & alteram ducere; si autem velit pacifice cohabitare, potest quidem illam dimittere, non autem aliam ducere.

RESPONDEO dicendũ, q̃ quando alter coniugum ad fidem conuertitur, altero in infidelitate manente, distinguendum est; quia si infidelis vult cohabitare sine contumelia creatoris, id est, sine hoc quòd ad infidelitatẽ inducat; potest fidelis libere discedere, sed discedens non potest alteri nubere. Si autem infidelis non velit cohabitare sine contumelia creatoris in verba blasphemiæ prorumpens, & nomen Christi audire nolens; tunc si ad infidelitatem pertrahere nitatur. vir fidelis discedens potest alteri per matrimoniũ copulari.

AD primum ergo dicendum, quòd matrimonium infidelium est imperfectum vt dictũ* est: sed matrimoniũ fideliũ est perfectũ, & ita est firmius: semper autem firmius vinculum soluit minus firmum, si sit ei contrarium. Et ideo matrimonium quod post in fide Christi contrahitur, soluit ma- Art. 2. huius. quæst. corp.

matrimonium, quod prius in infidelitate contractum fuerat. Vnde matrimonium infidelium non est omnino firmum & ratum, sed ratificatur postmodum per fidem Christi.

AD secundum dicendum, ꝙ crimen vxoris nolentis cohabitare sine contumelia Creatoris, absoluit virum à seruitute, qua tenebatur vxori, vt non posset ea viuente aliam ducere: sed nõdum soluit matrimonium, quia si in blasphemia illa conuerteretur ante, quàm ille aliud matrimonium contraheret, redderetur ei vir suus: sed soluitur per matrimonium sequens, ad quod peruenire non posset vir fidelis, nisi solutus à seruitute vxoris suæ, per culpam eiusdem.

AD tertium dicendum, quòd postquam fidelis contraxit, solutum est vinculum matrimonij ex vtraque parte, quia matrimoniũ non claudicat, quantum ad vinculum, sed qñq; claudicat quantũ ad effectum: vnde in pœnam vxoris infidelis ei indicitur, ꝙ non possit cum alio contrahere, magis, quàm ex virtute matrimonij præcedentis: sed si postea conuertatur, potest ei concedi dispensatiue vt alteri nubat, si vir eius aliam in vxorem duxit.

AD quartum dicendum, quòd si post conuersionem viri, aliqua probabilis spes de conuersione vxoris sit, non debet votum continentiæ vir emittere, nec ad aliud matrimonium transire, quia difficilius conuerteretur vxor sciens se viro suo priuatam. Si autem non sit spes de conuersione, potest ad sacros ordines vel ad religionem accedere, prius requisita vxore vt conuertatur: & tũc si postquam vir sacros ordines suscepit, vxor conuertatur, non est sibi vir suus reddendus, sed debet sibi imputare in pœnã tardæ conuersionis, quòd viro suo priuatur.

AD quintũ dicendum, ꝙ vinculum paternitatis non soluitur per disparem cultum sicut vinculum matrimonij: & ideo non est simile de hæreditate & vxore.

ARTIC. VI.

Vtrum alia vitia soluant matrimonium.

249

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd alia vitia soluant matrimoniũ, sicut & infidelitas. Adulteriũ enim videtur esse directius contra matrimonium, quàm infidelitas, sed infidelitas soluit matrimonium in aliquo casu, vt liceat ad aliud matrimonium transire: ergo & adulteriũ idẽ facit.

¶ 2 Præterea, Sicut infidelitas est fornicatio spiritualis, ita & quodlibet peccatum: si ergo propter hoc infidelitas matrimonium soluit, quia est fornicatio spiritualis, pari ratione quodlibet peccatũ, matrimoniũ soluet.

¶ 3 Præterea, Matthæi decimo octauo dicitur, Si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proijce abs te, dicit Glossa, * ꝙ in manu & dextro oculo possunt accipi frater & vxor, propinqui & filij: sed per quodlibet peccatum efficiuntur nobis impedimento: ergo propter quodlibet peccatum potest matrimonium dissolui. *Ex Hieronymo in hoc loco, to. 9.

¶ 4 Præterea, Auaritia idololatria est, vt dicitur Eph. 5. sed ꝓpter idololatriã potest mulier dimitti: ergo pari ratione propter auaritiam; & ita propter alia peccata quę sunt maiora, q̃ auaritia.

¶ 5 Præterea, Hoc expresse Magister dicit in litera.* *Lib. 4. Sent. distin. 39. §. D.

SED contra est, quòd dicitur Matth. 5. Qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari.

¶ Præterea, Si hoc esset, tota die fierent diuortia, cum raro inueniatur matrimonium, in quo alter coniugum in peccatum non labatur.

CONCLVSIO.

Coniugium, si ratificatũ fuerit, quãtum ad vinculũ spectat, nulla ex caussa solui potest: alioquin potest dirimi infidelitate, non adulterio. Verum quantum ad actum dissolui potest fornicatione cum corporali, tum spirituali: propter cætera uero uitia, nequaquã nisi ad tempus, castigandi sui caussa.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ fornicatio corporalis & infidelitas specialem habent contrarietatem ad bona matrimonij: vt ex dictis * patere potest, vnde specialem habent vim separandi matrimonia. Sed tamen intelligẽdum est ꝙ matrimonium dupliciter soluit. Vno modo quantũ ad vinculum, & sic non potest solui postquam matrimonium est ratificatum, neque per infidelitatem, neque per adulterium: sed si non est ratificatum, soluitur vinculũ permanente infidelitate in altero coniugum, si alter conuersus ad fidem ad aliud coniugiũ transeat: non autem soluitur vinculũ prædictum per adulterium, aliàs infidelis libere posset dare libellum repudij vxori adulteræ, & ea dimissa aliam ducere, quod falsũ est. Alio modo soluitur matrimonium quantum ad actum, & sic solui potest tam per infidelitatẽ, quàm per fornicationem spiritualem: sed propter alia peccata non potest solui matrimonium, etiam quantum ad actum, nisi forte ad tempus se velit vir subtrahere à consortio vxoris ad castigationẽ eius, subtrahendo ei præsentiæ suæ solatium.

Artic. 3. huius q. corp.

AD primum ergo dicendum, ꝙ quamuis adulterium magis directe opponatur matrimonio, inquantum est in officium naturę, quàm infidelitas; tamen econtrario est, inquantum matrimonium est sacramentum ecclesiæ: ex quo habet perfectam firmitatem, inquantum significat indiuisibilem coniunctionem Christi & Ecclesiæ: & ideo matrimonium quod non est ratum, magis potest solui quantum ad vinculum per infidelitatem, quàm per adulteriũ.

AD secundum dicendum, ꝙ prima coniunctio animæ ad Deũ est per fidem, & ideo per eam anima quasi desponsatur Deo, vt patet Oseæ 2. Sponsabo te mihi in fide. Vnde in sacra Scriptura specialiter per fornicationem idololatria & infidelitas designantur: sed alia peccata magis remota significatione dicuntur spirituales fornicationes.

AD tertium dicendum, quòd hoc intelligendum est quando mulier præstat magnam occasionẽ peccati viro suo, vt vir probabiliter sibi de periculo timeat, tunc enim vir potest se subtrahere ab eius conuersatione, vt dictum est. *

Art. præced. cor.

AD quartum dicendũ, quòd auaritia dicitur idololatria per quandam similitudinem seruitutis, quia tam auarus, quàm idololatra potius seruit creaturæ, quàm Creatori, non autem per similitudinem infidelitatis quia corruptio infidelitatis est ĩ intellectu, sed auaritiæ est in affectu.

AD quintum dicendum, quòd verba Magistri * sunt accipienda de sponsalibus, quia propter crimen superueniens sponsalia solui possunt: vel si loquatur de matrimonio, intelligendũ est de separatione à communi cõuersa-

Loco in arg. 3. citato.

uersatione ad tempus, vt dictum est:* vel quando vxor non vult cohabitare, nisi sub conditione peccandi, vt cum dicit: Non ero vxor tua nisi mihi de latrocinio diuitias congreges; tunc enim potius eam debet dimitttere, quam latrocinia exercere.

In corp. arti.

QVAEST. LX

De vxoricidio, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de vxoricidio.

¶Cira quod quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum in aliquo casu liceat vxorem occidere.

¶ Secundo, vtrum vxoricidium matrimonium impediat.

ARTIC. I.

Vtrum liceat vxorem interficere in actu adulterij deprehēsam.

250 Tho. 4. dist. 37. q. 2. art. 1. & seq. cap. ad monere 33. q. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd liceat viro vxorē interficere in actu adulterij deprehēsam. Lex enim diuina præcipit adulteras lapidari: sed ille qui legem diuinam exequitur, nō peccat: ergo nec occidens propriam vxorem, si sit adultera.

¶ 2 Præterea, Illud quòd licet legi, licet ei cui lex hoc committit: sed legi licet interficere adulteram, aut quamlibet personam ream mortis: cum ergo lex commiserit viro interfectionem vxoris in actu adulterij deprehensæ, videtur, quòd ei liceat.

¶ 3 Præterea, Vir habet potestatem maiorem super vxorem adulteram, quàm super eum, qui cum ea adulterium commisit: sed si vir percutiat clericum, quē cū propria vxore inuenit, nō est excommunicatus: ergo videtur, quod etiam liceat interficere propria vxorē in adulterio deprehēsam.

¶ 4 Præterea, Vir tenetur vxorem suam corrigere: sed correctio fit per inflictionē iustæ pœnæ: cum ergo iusta pœna adulterij sit mors, quia est capitale crimen, videtur, quòd liceat viro vxorem adulteram occidere.

SED contra, In littera * dicitur, quòd Ecclesia Dei nunquā constringitur legibus humanis vel mundanis, gladium enim non habet nisi spiritualem. ergo videtur, quòd ei qui vult esse de Ecclesia, nō sit licitus vsus legis illius, quæ vxoricidiū permittit.

Lib. 4. Sent. distin. 37. circa finem illius.

¶ Præterea, Vir & vxor ad paria iudicantur: sed vxori non licet interficere virum in adulterio deprehensum: ergo nec viro vxorem.

CONCLVSIO.

Non licet uiro propria auctoritate, sine reatu pœnæ æternæ occidere vxorem adulteram: potest tamē zelo iustitiæ eam iudicialiter accusare, vt in eam animaduertatur.

RESPONDEO dicendū, quòd virum interficere vxorem contingit dupliciter. Vno modo per iudicium ciuile, & sic non est dubiū quòd sine peccato potest vir zelo iustitiæ, non liuore vindictæ aut odij motus, vxorem adulteram in iudicio seculari accusare criminaliter de adulterio & pœnam mortis à lege statutam petere: sicut etiā licet aliquem accusare de homicidio, aut de alio crimine: non tamen talis accusatio potest fieri in iudicio Ecclesiastico, quia Ecclesia non habet gladium materialem, vt in litera dicitur. Alio modo potest eam per seipsū occidere, non in iudicio cōuictā, & sic extra actū adulterij eā interficere quātumcūque sciat eā esse adultera, neque

secundum leges ciuiles, neque secundum legem cõscientiæ licet. Sed lex ciuilis quasi licitum putat, quòd in ipso actu eam interficiat non quasi præcipiens, vel prohibens, sed quasi pœnam homicidij ei non infligens propter maximum incitamentum, quod habet vir in tali facto ad occisionem vxoris. Sed Ecclesia in hoc non est astricta legibus humanis vt iudicet eum sine reatu pœnæ æternæ, vel pœnæ Ecclesiastico iudicio infligendæ, ex hoc quòd est sine reatu pœnæ infligendæ per iudicium seculare. Et ideo in nullo casu licet viro occidere vxorem propria auctoritate.

AD primum ergo dicendum, quòd pœnam illam infligendam non* commisit lex personis priuatis, sed personis publicis quæ habent officium ad hoc deputatum. Vir autem non est iudex vxoris: & ideo nõ põt eam interficere, sed corã iudice accusare.

* Aliàs permisit

AD secundum dicendum, quòd lex ciuilis non cõmisit viro occisioné vxoris, quasi præcipiés: quia sic non peccaret, sicut non peccat minister iudicis latroné occidens condemnatum ad mortem: sed permisit, pœnam nõ adhibens: vnde etiam difficultates quasdam apposuit, quibus retraherentur viri ab vxoricidio.

AD tertium dicendum, quòd ex hoc non probatur quòd sit licitum simpliciter: sed quantum ad immunitaté ab aliqua pœna: quia etiã excommunicatio quædam pœna est.

AD quartum dicendũ, quòd duplex est congregatio, quædam œconomica, sicut familia aliqua, & quædam politica, sicut ciuitas & regnum. Ille igitur qui præest secundæ congregationi vt Rex; potest infligere pœnam & corrigere personam, & exterminare ad purgationem communitatis, cuius curã gerit: sed ille q. præest in prima congregatione vt pater familias, non potest infligere nisi pœnam corrigenté, quæ se non extendit vltra terminos emendationis, quam transcendit pœna mortis: & ideo vir qui sic præest vxori, nõ põt ipsam interficere, sed alias accusare vel castigare.

ARTIC. II.

Vtrum vxoricidium impediat matrimonium. 251

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd vxoricidium non impediat matrimoniũ. Directius enim opponitur adulterium matrimonio, quàm homicidium; sed adulterium nõ impedit matrimoniũ, ergo nec vxoricidium.

¶ 2 Præterea, Grauius est peccatum occidere matrem, quàm vxorem, quia nunquam licet verberare matrem, licet autem quãdoque verberare vxorem: sed occisio matris non impedit matrimoniũ: ergo nec vxoris occisio.

¶ 3 Præterea, Magis peccat qui vxoré alterius propter adulterium interficit, quàm qui vxorem propriam, inquantum minus habet de motiuo, & minus ad eũ spectat eius correctio: sed qui alienam vxorem occidit, non impeditur à matrimonio: ergo nec ille q. propriã vxoré interficit.

¶ 4 Præterea, Remota causa, remouetur effectus: sed peccatum homicidij potest per pænitentiam remoueri: ergo & impedimentum matrimonij, quod ex eo causatur; & ita videtur quòd post peractam pænitentiam non prohibeatur matrimonium contrahere.

†In decret. 33. q. 2. can. interfectores.

SED contra est, quòd Canon.† dicit: Interfectores suarum coniugum ad pęnitentiam redigẽdi sunt, *quibus penitus denegatur coniugium.

*Ibid. c. 12. & 4. Sent. distin. 37. §. B.

¶ Præ-

¶ Præterea, In eo ĩ quo quis peccat, debet etiam puniri: sed peccat contra matrimonium, qui vxorem occidit: ergo debet puniri vt matrimonio priuetur.

CONCLVSIO.

Vir qui vxorē occiderit, aliā ex statuto Ecclesiæ *ducere nōpōt, nisi ab ea sibi permissum fuerit, vitandæ fornicationis causa: si vero citra dispensationem matrimonium contraxerit, non dirimetur, nisi eam cum qua prius mœchabatur duxerit.*

RESPONDEO dicendũ, quòd vxoricidium, ex statuto ecclesiæ* matrimoniũ impedit: sed quandoque impedit contrahendum, & non dirimit contractum, quando scilicet propter adulterium vir occidit vxorē, aut etiā propter odium: tamen si timetur de incontinentia eius, potest cũ eo dispensari per Ecclesiam, vt licite matrimoniũ contrahat: quādoque etiam dirimit cōtractum vt quando aliquis interficit vxorem suam, vt ducat eam cum qua mœchatur: tunc enim efficitur illegitima persona simpliciter ad contrahendum cum illa, ita quòd si de facto cum ea contraxerit matrimonium, dirimitur. Sed per hoc non efficitur simpliciter persona illegitima respectu aliarũ mulierum. Vnde si cum alia contraxerit, quamuis peccet, contra statutum Ecclesiæ faciens: tamen matrimonium contractum non dirimitur propter hoc.

Decret. 33. q. 2. c. Interfectores.

AD primum ergo dicendum, quòd homicidium & adulteriũ in aliquo casu impediunt matrimoniũ contrahendũ, & dirimunt contractum, sicut de vxoricidio hic dicitur & de adulterio infra dicetur. Vel dicendum, quòd vxoricidiũ est cōtra substātiā coniugij, sed adulterium est cōtra bonũ fidei ei debitæ: & ideo adulteriũ non est magis contra matrimonium, quàm vxoricidium, & ita ratio procedit ex falsis.

AD secundum dicendum, quod simpliciter loquēdo grauius peccatum est occidere matrē, quàm vxorem, & magis contra naturā, quia naturaliter homo matrem reueretur: & ideo minus inclinatur ad interfectionem matris, & pronior esse ad interfectionem vxoris, ad cuius pronitatis repressionē vxoricidis est matrimonium ab Ecclesia interdictũ.

AD tertium dicendum, quòd talis nō peccat contra matrimosicut ille qui propriam vxorem interficit: & ideo non est simile.

AD quartum dicendũ, quòd non est necessarium, quod deleta culpa, deleatur omnis pœna, sicut de irregularitate patet. Nō enim pænitentia restituit in pristinam dignitatem, quamuis possit restituere in pristinum statũ gratiæ, vt dictum* est. Quæst. 28. arti. 1. ad 3.

QVÆST. LXI.

De impedimento matrimonij quòd est votũ solenne, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimentis quæ superueniunt matrimonio. Et primo, de impedimento, quod prouenit matrimonio, scilicet de voto solenni. Secundo, de impedimento, quod prouenit matrimonio consũmato, scilicet de fornicatione.

¶ Circa primum quærũtur tria.

¶ Primo, vtrum alter coniugum altero inuito, post carnalem copulam possit religionem intrare.

¶ Secundo, vtrum ante carnalem copulam possit intrare.

¶ Tertio, vtrum mulier possit nubere alteri viro, priore ante carnalem copulam religionem ingresso.

ARTIC. I.

Vtrum alter coniugum, altero inuito, post carnalem copulam possit religionem intrare,

252 Tho. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd alter coniugum etiã post carnalem copulam possit altero inuito ad religionem transire. Quia lex diuina magis debet spiritualibus fauere quàm lex humana: sed lex humana hoc permisit: ergo multò fortius lex diuina permittere debuit.

¶ 2 Præterea, Minus bonum non impedit maius bonum: sed matrimonij status est minus bonũ, quàm status religionis, vt patet 1. Cor. 7. ergo per matrimonium non debet homo impediri quin possit ad religionẽ transire.

¶ 3 Præterea, In qualibet religione fit quoddam spirituale matrimonium: sed licet de leuiori religione ad arctiorem transire: ergo & licet de matrimonio leuiori, scilicet carnali, ad arctius, scilicet matrimoniũ religionis, transire, etiam inuita vxore.

SED cõtra est, quòd dicitur 1. Cor. 7. vt nec etiam ad tempus vacent orationi cõiuges sine mutuo consensu, à matrimonio abstinentes.

¶ Præterea, Nullus potest facere licite quod est in præiudicium alterius, sine eius voluntate: sed votum religionis emissum ab vno coniugum est in præiudicium alterius, quia vnus habet potestatem corporis alterius: ergo vnus sine cõsensu alterius nõ potest votũ religionis emittere.

CONCLVSIO

Cum quis non possit Deo oblationem præstare ex re aliena, non potest uir seipsum Deo offerre sine consensu uxoris.

RESPONDEO dicendũ, quòd nullus potest facere *oblationem Deo de alieno, vnde cum per matrimonium consũmatum, iam sit corpus viri factum vxoris, non potest sine consensu eius Deo ipsum offerre per continentiæ votum. *Al. obligationẽ.

AD primum ergo dicendum, quòd lex humana considerat matrimonium solum, inquantum est in officium naturæ: sed lex diuina, secundum quod est sacramentum, ex quo habet omnimodam indiuisibilitatem: & ideo non est simile.

AD secundum dicendum, q̃ non est inconueniens maius bonum impediri per minus bonũ, quod habet contrarietatẽ ad ipsum, sicut etiam bonum per malum impeditur.

AD tertium dicendum, quòd in qualibet religione contrahitur matrimonium ad vnam personam, scilicet Christum, cui quantum ad plura obligatur aliquis in vna religione, quàm in alia: sed matrimonium carnale & religionis, non fiunt ad vnã personam: & ideo non est simile.

ARTIC. II.

Vtrum alter coniugum possit altero inuito ante carnalem copulam religionem intrare. 253

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd etiam ante carnalem copulam possit vnus coniugum altero inuito religionem intrare. Indiuisibilitas enim matrimonij pertinet ad matrimonij sacramẽtum, inquantum scilicet significat perpetuam coniunctionem Christi

Cap. ex publico. & cap. ex parte ext. de cõuers. cõiugat.

Christi ad Ecclesiã: sed ante carnalem copulam post consensum per verba de præsenti expressũ est verum matrimonij sacramentũ: ergo nõ potest fieri diuisio ꝑ hoc ꝙ alter ad religioné intrat.

*Al. obligationé. ¶ 2 Præterea, In ipso consẽsu per verba de præsenti expresso vnus coniugum in alterum potestatem sui corporis transfert. ergo statim debet exigere debitum, & alter tenetur reddere: & ita non potest vnus inuito altero ad religionem transire.

¶ 3 Præterea, Matt. 19. dicitur, Quod Deus coniunxit, homo non separet: sed coniunctio quæ est ante carnalem copulam, diuinitus facta est: ergo non potest separari humana voluntate.

In præfatione super euãgeliũ Ioannis; inuenies illam in glossa ordinaria Euangelio Ioannis præfixam. SED contra est, quòd secũdum Hier.* Dominus vocauit Ioannem de nuptijs.

CONCLVSIO.

Sicut post carnalẽ copulam soluitur matrimonium per mortem carnalem, ita ante copulam carnalem, quod solum est uinculum spirituale, matrimonium dirimi potest per ingressum in religionem, cum religio sit quadam mors spiritualis.

RESPONDEO dicendũ, quòd ante carnalem copulam est inter coniuges tantum spirituale vinculum, sed postea etiam est inter eos vinculum carnale: & ideo sicut post carnalem copulam

253 Cap. ex publico. & cap. ex parte ext. de cõuers. cõiugat. matrimonium soluitur per mortem carnalem, ita per ingressum religionis, vinculum quod est ante carnalem copulam, soluitur: quia religio est quædã mors spiritualis, qua aliquis seculo moriens, viuit Deo.

AD primum ergo dicendum, quòd matrimonium ante carnalem copulam significat illam cõiunctionem, quæ est Christi ad animam per gratiam, quæ quidem soluitur per dispositionem spiritualem contrariam, id est, per peccatum mortale, sed post carnalem copulam significat coniũctionem Christi ad Ecclesiã, quãtum ad assumptionem humanæ naturæ in vnitaté personæ, quæ omnino est indiuisibilis.

AD secundum dicendum, ꝙ ante carnalem copulam non est omnino translatum corpus vnius sub potestate alterius, sed sub cõditione, si interea alter coniugũ ad frugem melioris vitæ non cõuolet: sed per carnalem copulam completur dicta translatio, quia tunc intrat vterque in corporalem possessionem sibi traditæ potestatis. Vnde etiam ante carnalem copulam, non statim tenetur reddere debitum post matrimonium contractum per verba de præsenti, sed datur ei tẽpus duorum mensium propter tria, Primo, vt interim possit deliberare de transeundo ad religionem. Secundo, vt præparentur quæ sunt necessaria ad solennitatem nuptiarum. Tertiò, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspirauit dilatam.

In Decr. li. 3. tit. 31. & est de Regularibus & transeuntibus ad religionem. cap. Ad Apost. & est c. 16.

AD tertium dicendum, ꝙ coniunctio matrimonialis ante carnalem copulam est quidẽ perfecta quantum ad esse primum: sed non consũmata quantum ad actum, secundũ quod est operatio: & similatur possessioni corporali: & ideo nec omnimodam indiuisibilitatem habet. Quæst. 42. arti. 4. corp.

ARTIC. III.

Vtrum mulier possit nubere alteri uiro, ante carnalem copulã uiro suo religionem ingresso.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd mulier nõ possit nubere 254

alteri viro, ante carnalem copulam viro suo religionẽ ingresso. Quia illud quod cum matrimonio stare potest, non soluit matrimoniale vinculum: sed adhuc manet vinculũ matrimoniale inter eos qui pari voto religionem intrãt: ergo ex hoc, quod vnus intrat religionem, alter non absoluitur à vinculo matrimoniali: sed quandiu manet vinculum matrimoniale ad vnum, non potest nubere alteri: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Vir post ingressum religionis potest ante professionem redire ad seculum: si ergo mulier posset alteri nubere, viro intrante religionem, & ipse posset alteram ducere, rediens ad seculum: quod videtur absurdũ.

In Decr. li. 3. tit. 31. & est de Regularibus & transeũtibus ad religionem, cap. Ad Apost. & est c. 16.

¶ 3 Præterea, Per Decretalẽ † nouam, professio ante annũ emissa, pro nulla reputatur: ergo si post talem professionem ad vxorem redeat, tenetur eum recipere: ergo neque per introitũ viri in religionem, neque per votum datur mulieri potestas alteri nubendi.

SED contra, Nullus potest alterum obligare ad ea quæ sunt perfectionis: sed continentia est de his quæ ad perfectionẽ pertinent: ergo mulier non arctatur ad continentiam ex hoc quod vir religionem ingreditur, & sic potest nubere.

CONCLVSIO.

Potest mulier, mortuo viro spiritualiter per ingressum religionis, alteri nubere, sicut etiã idem ei licet, viro defuncto morte corporali.

RESPONDEO dicẽdum, quod sicut corporalis mors viri hoc modo vinculum matrimoniale soluit, vt mulier nubat cui vult, secundum Apostoli sententiam: ita etiam post mortem spiritualẽ viri per religionis ingressum poterit cui voluerit nubere.

AD primum ergo dicendum, quod quando vterque pari voto continentiam vouet, tunc neuter cõiugali vinculo abrenũntiat; & ideo adhuc manet: sed quando vnus tantum vouet, tunc quantũ in se est, abrenuntiat vinculo cõiugali: & ideo alter absoluitur à vinculo illo.

AD secundũ dicendum, quòd non intelligitur mortuus seculo per religionis ingressum quousque professionẽ emiserit: & ideo vsque ad tempus illud tenetur eum vxor sua expectare.

AD tertium dicendum, quòd de professione sic emissa ante tẽpus determinatum à iure, est idẽ iudiciũ quod de voto simplici. Vnde sicut post votum simplex viri mulier ei debitũ reddere nõ tenetur, tñ ipsa non habet potestatem alteri nubere: ita & hic.

QVAEST. LXII.

De impedimento quod superuenit matrimonio consummato, quod est fornicatio, in sex articulos diuisa.

235 Tho. 4. dist. 35. q. unica, art. 1. & sequent

DEINDE considerandũ est de impedimento quod superuenit matrimonio cõsummato. s. de fornicatione quæ impedit matrimoniũ præcedens quo ad actũ, remanente vinculo matrimoniali.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum liceat viro vxorem dimittere causa fornicationis.

¶ Secũdo, vtrũ ad hoc teneatur.

¶ Tetio vtrum proprio iudicio possit eam dimittere.

¶ Quarto, vtrum vir & vxor quantum ad hoc sint æqualis conditionis.

¶ Quin-

¶ Quinto, vtrum post diuortium debeant manere innupti.

¶ Sexto, vtrum post diuortium possint reconciliari.

ARTIC. I.

Vtrum propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere.

235 Tho. 4. dist. 35. q. unica, art. 1. & sequent

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd propter fornicationem non liceat viro vxorem dimittere. Non enim est malum pro malo reddendum: sed vir dimittendo vxorem propter fornicationé, videtur malum pro malo reddere: ergo hoc non licet.

¶ 2 Præterea, Maius peccatū est, si vterque fornicetur, quàm si alter tantum: sed si vterque fornicetur non poterit propter hoc fieri diuortium: ergo nec si vnus tantum fornicatus fuerit.

¶ 3 Præterea, Fornicatio spiritualis & quædam alia peccata sunt grauiora, quàm fornicatio carnalis: sed propter illa non potest fieri separatio à toro: ergo nec propter fornicationem carnalem.

¶ 4 Præterea, Vitium contra naturam magis remotum est à bonis matrimonij, quàm fornicatio, quæ modo naturæ fit: ergo magis debuit poni causa separationis, quàm fornicatio.

SED contra est, quod dicitur Matth. 5.

¶ Præterea, Illi qui frangit fidem, non tenetur aliquis fidem seruare: sed coniunx fornicando fidem frangit, quam alteri coniugi debet. ergo alter potest alterū causa fornicationis dimittere.

CONCLVSIO.

Cum nullus sit obstrictus fidem ei seruare, qui eam violauerit, viro conceditur iuxta Domini verba, vxorem fornicationis caussa repudiare.

RESPONDEO dicendum, quòd Dominus dimittere vxorem concessit propter fornicationem, in pœnam illius, qui fidem fregit: & in fauorem illius, qui fidem seruauit, vt non sit astrictus ad reddendum ei debitum, qui non seruauit fidem. Excipiuntur tamen septem casus, in quibus non licet viro vxorem dimittere fornicantem, in quibus vel vxor à culpa immunis est, vel vtrique sunt ęqualiter culpabiles. Primus est, si ipse vir similiter fornicatus fuerit. Secundus, si ipse vxorem prostituerit. Tertius, si vxor virum suum probabiliter mortuum credens propter longam eius absentiam alteri nupserit. Quartus est, si latenter cognita est ab aliquo sub specie viri lectum subintrante. Quintus, si fuerit vi oppressa. Sextus, si reconciliauerit eam sibi post adulterium perpetratum, carnaliter eam cognoscés. Septimus, si matrimonio in infidelitate vtriusque contracto vir dederit vxori libellum repudij, & vxor alteri nupserit, tūc enim si vterque conuertatur, tenetur eam vir recipere.

AD primum ergo dicendum, quòd vir, si dimittat vxorem fornicantem liuore vindictæ, peccat: si autem ad infamiam propriam cauendā, ne videatur particeps criminis, vel ad uitium uxoris corrigendum; vel ad euitandum prolis incertitudinem, non peccat.

AD secundum dicendū, quòd diuortium ex causa fornicationis fit uno accusante alium: & quia nullus potest accusare, qui in simili crimine existit, quando vterque fornicatur, diuortium celebrari non potest, quamuis magis peccetur cōtra matrimoniū vtroque fornicante, quàm altero tantum.

AD tertium dicendum, quòd

fornicatio directè est contra bonũ matrimonij, quia tollitur per eam certitudo prolis, & fides frãgitur, & significatio nõ seruatur: dum unus coniugum pluribus carnem suam diuidit: & ideò alia crimina quamuis fortè sint maiora fornicatione, non tamen causant diuortium. Sed quia infidelitas, quæ dicitur spiritualis fornicatio, etiam est contra bonum matrimonij, quod est proles educanda ad cultum Dei: etiam ipsa facit diuortium, sed tamen aliter, quàm corporalis fornicatio, quia propter vnum actum fornicationis carnalis potest procedi ad diuortium, non autem propter vnũ actum infidelitatis, sed propter consuetudinem quæ pertinaciam ostendit, in qua infidelitas perficitur.

AD quartum dicendum, quòd etiam propter vitium contra naturam potest procedi ad diuortium: sed tamen non fit ita mentio de ipso, tum quia est passio innominabilis, tum quia rarius accidit, tum quia non ita causat incertitudinem prolis.

ARTIC. II.

Vtrum vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantem dimittere.

256 AD SECVNDVN sic proceditur. Videt, quòd vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantem dimittere: vir enim cum sit caput vxoris, tenetur vxorem corrigere, sed separatio à toro est inducta ad correctionem vxoris fornicantis: ergo tenetur eam à se separare.

¶ 2 Præterea, Qui consentit peccanti mortaliter, ipse etiam mortaliter peccat: sed vir retinẽs vxorem fornicantem, consentire ei videtur vt in litera dicitur *: ergo peccat, nisi eam à se eijciat,

*li. 4. Sẽ d. 35. §. 3.

¶ 3 Præterea, Primæ ad Corinth 6. dicitur, qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur: sed non potest aliquis simul esse mẽbrum meretricis & Christi, vt ibidem dicitur: ergo vir vxori fornicanti adhærens, membrum Christi esse desinit, & sic mortaliter peccat.

¶ 4 Præterea, Sicut cognatio tollit vinculum matrimonij, ita fornicatio separat à toro: sed postquam vir nouerit consanguinitatem sui ad vxorem, mortaliter peccat, eam cognoscens carnaliter: ergo & si cognoscat vxorem postquam scit ipsam esse fornicatam, mortaliter peccat.

¶ 5 SED contra, est quod dicit Gloss.* 1. Cor. 7. quòd Dominus permisit causa fornicationis vxorem dimittere: ergo non est in præcepto.

* Glossa interlinearis su p illud, Vir uxorem non dimittat.

¶ 6 Præterea, Quilibet potest dimittere alteri quod in se peccauit: sed vxor fornicando peccauit in virum: ergo vir potest ei parcere, vt nõ dimittat eã,

CONCLVSIO.

Si vxorem adulteram pœniteat adulterium commisisse non tenetur uir ex præcepte illam relinquere: sin minus, tenetur ne peccato consentire uideatur.

RESPONDEO dicendũ, quòd dimissio vxoris fornicantis introducta est ad corrigendum vxoris crimen per talem pœnam: pœna autem corrigens non requiritur vbi emendatio iam præcessit: & ideo si mulier de peccato pœniteat, vir non tenetur eam dimittere: si autem non pœniteat, tenetur, ne peccato eius consentire videatur, dum correctionem debitam non apponit,

AD primum ergo dicendum, quòd peccatum fornicationis in vxore potest corrigi, non tantum

tali pœna, sed etiam verbis & verbere: & ideo si aliàs ad correctionem sit parata, non tenetur vir prædictam pœnam, ad eius correctionem adhibere.

AD secundum dicendum, quòd tunc vir vxori consentire videtur, quando eam tenet non cessantem à peccato præterito: si autẽ emẽdata fuerit, non ei cõsẽtit.

AD tertium dicendum, quòd ex quo de peccato fornicationis pœnituit, meretrix dici non potest: & ideo vir ei se coniungendo, membrum meretricis non fit. Vel dicendum, quòd non coniungitur ei quasi meretrici, sed quasi vxori.

AD quartum dicendum, quòd non est simile: quia consanguinitas facit, vt non sit inter eos vinculum matrimoniale, & ideo carnalis copula sit illicita: sed fornicatio non tollit vinculum prædictum: & ideo actus remanet quantum est de se licitus, nisi per accidens illicitus fiat, inquantum vir consentire turpitudini vxoris videtur.

AD quintum dicendum, quòd permissio illa est intelligẽda per prohibitionis priuationem: & sic contra preceptum non diuiditur, quia etiam quod cadit sub præcepto, non est prohibitum.

AD sextum, dicendum, quòd vxor non tantum peccat in virum, sed etiam in seipsam, & in Deum: & ideo vir non totaliter potest pœnam dimittere, nisi emẽdatio sequatur.

* Glossa interlinearis su- per illud, Vir uxorem non dimittat.

ARTIC. III.

Vtrum uir proprio iudicio possit uxorem fornicantem dimittere.

257 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd proprio iudicio possit vir vxorem fornicantem dimittere. Sententiam enim à iudice latam absque alio iudicio exequi licet: sed Deus iudex iustus dedit hanc sententiam, vt propter fornicationem vir vxorem dimittere possit: non ergo requiritur ad hoc aliud iudicium.

¶ 2 Præterea, Matth. 1. dicitur, quòd Ioseph cum esset iustus, cogitauit occultè dimittere Mariam: ergo videtur, quòd occulte vir possit diuortium celebrare absque iudicio Ecclesiæ.

¶ 3 Præterea, Si vir post fornicationem vxoris cognitam debitum ei reddit, amittit actionem, quam contra fornicariam habebat: ergo denegatio debiti, quæ ad diuortium pertinet, debet Ecclesiæ iudicium præcedere.

¶ 4 Preterea, Illud quod non potest probari, non debet ad Ecclesiæ iudicium adduci: sed fornicationis crimen non potest probari, quia oculus adulteri obseruat caliginem: vt dicitur Iob 24. ergo non debet iudicio Ecclesiæ prædictum diuortium fieri.

¶ 5 Præterea, Accusationem debet inscriptio præcedere, qua aliquis se ad talionem obliget, si in probatione deficiat: sed hoc non põt esse in ista materia, quia tunc qualitercunque res iret, vir consequeretur intentum suum, siue ipse vxorem dimitteret, siue vxor eũ: ergo nõ debet ad iudiciũ Ecclesiæ per accusationẽ adduci.

¶ 6 Præterea, Plus tenetur homo vxori, quàm extraneo: sed homo crimen alterius etiam extranei, non debet ecclesiæ deferre nisi monitione præmissa in secreto, vt patet Matth. 19. ergo multo minus potest crimen vxoris ad Ecclesiam deferre, si eam prius occulte non corripuerit.

SED contra, Nullus debet seipsum vindicare: sed si vir vxorẽ fornicantem proprio arbitrio dimitteret, ipse se vindicaret: ergo hoc non debet fieri.

Decret. 32. q. 2. cap, 4.

¶ Præterea, Nullus in eadem causa est actor & iudex: sed vir est actor impetens vxorem de offensa in se commissa: ergo ipse non potest esse iudex, & sic nõ debet eam proprio arbitrio dimittere.

CONCLVSIO.

Vir potest quantum ad torum solum vxorem fornicariam dimittere: quantum verò ad torũ & cohabitationem simul non potest eam repudiare, nisi iudicio Ecclesiæ.

RESPONDEO dicendũ, quòd vir potest vxorem dimittere dupliciter. Vno modo, quantũ ad torum tantum; & sic potest eã dimittere quàm cito sibi constat de fornicatione vxoris, proprio arbitrio; nec tenetur reddere debitum exigenti, nisi per Ecclesiã compellatur, & taliter reddens nullum præiudicium sibi facit. Aliò modo, quantum ad torum & cohabitationem; & hoc modo non potest dimitti nisi iudicio Ecclesiæ: & si alias dimissa fuerit, debet cogi ad cohabitandum, nisi posset ei vir incontinẽti fornicationem probare. Hæc autem dimissio diuortium dicitur: & ideo concedendum est, quòd diuortium non potest celebrari nisi iudicio Ecclesiæ.

AD primum ergo dicendum, quòd sententia est applicatio iuris communis ad particulare factum: vnde Deus ius promulgauit secundum quod sententia in iudicio formari debet.

AD secundum dicendũ, quòd Ioseph voluit Virginem dimittere, non quasi suspectam de fornicatione, sed ob reuerentiam sanctitatis eius, timens cohabitare ei: nec tamen est simile, quia tunc ex adulterio non solum procedebatur ad diuortium, sed vlterius ad lapidationem, non autem nunc quando agitur iudcio Ecclesiæ.

AD tertium patet solutio ex dictis*. In corp. art.

AD quartum dicendũ, quòd quandoque vir vxorem suspectã de adulterio habens; ei insidiatur vt deprehendere possit eam cum testibus in crimine fornicatiõis, & sic potest ad accusationẽ procedere. Et præterea, si de facto ipso non constat, possunt esse violentæ suspiciones fornicationis, quibus probatis videtur fornicatio probata esse, vt si inueniatur solus cum sola horis & locis suspectis, & nudus cum nuda.

AD quintum dicendum, quòd maritus potest accusare vxorem de adulterio dupliciter. Vno modo ad tori separationem coram iudice spirituali, & tunc inscriptio nõ debet fieri cum obligatione ad *legem talionis: quia sic vir consequeretur intentum suũ, vt probat obiectio. Alio modo ad punitionem criminis in iudicio seculari, & sic oportet quòd præcedat inscriptio, per quam ad pœnã talionis se obliget, si in probatione deficiat. *Al. pœnam.

AD sextum dicendum, quòd sicut Decret. dicit, tribus modis in criminibus procedi potest, Primo, per inquisitionem, quam debet præcedere clamosa insinuatio, quæ locum accusationis tenet. Secundo, per accusationem quam debet præcedere legitima inscriptio. Tertio, per denuntiationẽ, quã debet ꝓcedere fraterna correptio. Verbum ergo Domini intelligit, quando agitur ꝑ viã denuntiationis, non quando agitur per viam accusationis: quia tunc non agitur solum ad correctionem delinquentis, sed ad punitionem propter bonum commune conseruandum, quo d iustitia deficiente periret.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum vir & vxor in causa diuortij

uortij possint ad paria iudicari.

In corp. art.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd vir & vxor non debeant in causa diuortij ad paria iudicari. Diuortium enim tenetur in lege noua loco repudij, quod erat in lege veteri, vt patet Matth. 5. sed in repudio vir & vxor nō iudicabantur ad paria, quia vir poterat repudiare vxorem, & non econuerso: ergo nec in diuortio debent ad paria iudicari.

¶ 2 Præterea, Plus est contra legem naturæ, quòd vxor plures viros habeat, quàm quòd vir plures mulieres, vnde hoc quandoque licuit: illud vero nunquam. ergo plus peccat mulier in adulterio quàm vir, & ita non debent ad paria iudicari.

*Al. pœnam.

¶ 3 Præterea, Vbi est maius nocumentum proximi, ibi est maius peccatum: sed plus nocet vxor adultera viro, quàm vir adulter vxori, quia * adulterium vxoris facit incertitudinem prolis: non autem adulterium viri: ergo maius est peccatum vxoris, & sic non debent ad paria iudicari.

Art. 3. huius q. in fi.

¶ 4 Præterea, Diuortium inducitur ad crimen adulterij corrigendum: sed magis pertinet ad virum, qui est caput mulieris (vt dicitur 1. Cor. 11.) corrigere vxorem, quàm econuerso: ergo non debent in repudio ad paria iudicari, sed vir debet esse melioris conditionis.

¶ 5 SED contra, Videtur, quòd in hoc vxor debeat esse melioris conditionis. Quia quanto est maior fragilitas in peccante, tanto magis est peccatum venia dignum: sed in mulieribus est maior fragilitas, quàm in viris; ratione cuius dicit Chrysostomus †, quòd propria passio mulierū est luxuria: & Philosophus * dicit, septimo Ethicorum, Quod mulieres non dicuntur continentes, proprie loquendo, propter facilem inclinationem ad concupiscentias: quia nec bruta animalia possunt continere propter hoc, quòd non habent aliquid quod concupiscentijs obuiare possit. Ergo mulieribus in pœna diuortij deberet magis parci.

Homil. 86. in Ioan. circ. finem to 3. Et Homil. 40. in Mat. in opere imperfecto. to. 2 *li. 7. Ethicorū cap. 5.

¶ 6 Præterea, Vir ponitur caput mulieris vt ipsam corrigat: ergo magis peccat, quàm mulier, & sic debet magis puniri.

CONCLVSIO.

Cum coniuges æqualiter sibi inuicem ad fidelitatem teneantur; in caussa diuortij vir & vxor ad paria quidem iudicantur, ita ut idem sit licitū & illicitum uni, quod alteri. Sed quantum ad bonum prolis, plus peccat uxor adultera quàm uir mœchus.

RESPONDEO dicendū, q in causa diuortij vir & vxor ad paria iudicantur, vt idem sit licitum & illicitum vni, quod alteri: non tamen pariter iudicantur ad illa, quia causa diuortij est maior in vno, quàm in alio, cum tamen in vtroque sit sufficiens causa ad diuortium. Diuortium enim pœna est adulterij, inquantum est contra matrimonij bona. Quantum autem ad bonum fidei, ad quam coniuges æqualiter sibi inuicem tenentur, tantum peccat contra matrimonium, adulterium vnius, sicut adulterium alterius: & hæc causa, in vtroque sufficit ad diuortium. Sed quātum ad bonum prolis, plus peccat adulterium vxoris, quàm viri; & ideo maior est causa diuortij in vxore, quàm in viro, & sic ad æqualia, sed non ex æquali causa obligantur: nec tamen

men iniuste, quia in vtroque est causa sufficiens ad hanc pœnam; sicut est etiam de duobus, qui dãnantur ad eiusdem mortis pœnã, quamuis alius altero grauius peccauerit.

AD primum ergo dicendum, quòd* repudium non permittebatur nisi ad euitandum homicidium: & quia in viris magis erat de hoc periculum, quàm in mulieribus: ideo viro per libellum repudii, permittebatur dimittere vxorem, non autem econuerso.

*Inf. q. 67. art. 6

AD secundum ET tertium dicendũ, quòd rationes illæ procedunt, secundum quod in comparatione ad bonum prolis maior sit causa diuortii in vxore adultera, quàm in viro: non tamen sequitur, quòd non iudicentur ad paria: vt ex dictis* patet.

Aug. de bono cõiugali ca 7. to. 6.

In corp. art.

AD quartum dicendum, quòd quamuis vir sit caput mulieris quasi gubernator, non tamen quasi iudex ipsius, sicut nec econuerso: & ideo in eis, quæ per iudiciũ facienda sunt, non plus potest vir in vxorem; quàm econuerso.

AD quintum dicendum, quòd in adulterio inuenitur de ratione peccati idem quod est in fornicatione simplici, & adhuc plus quod magis grauat, scilicet matrimonii læsio. Si ergo consideretur id quod est commune adulterio & fornicationi, peccatum viri & mulieris se habent ut excedentia & excessa, q̃a in muliere est plus de humore: & ideo sunt magis ductibiles à concupiscentiis: sed in viro est plus de calore, qui concupiscentiam excitat: sed tamen simpliciter loquendo, cæteris paribus, vir in simplici fornicatione plus peccat, quàm mulier, q̃a plus habet de rationis bono, q̃d præualet quibuslibet motibus corporalium passionum. Sed quantum ad læsionem matrimonii, quam adulterium fornicationi addit; ex qua diuortium causat, plus peccat mulier, quàm vir, vt ex dictis* patet, & quia hoc est grauius quam simplex fornicatio: ideo simpliciter loquendo, plus peccat mulier adultera, quàm vir adulter, cæteris paribus.

In corp. art.

AD sextum dicendum, quòd quamuis regimen quod datur viro in mulierem, sit quædam circunstantia aggrauans; tamen ex illa circunstantia, quæ in aliam speciem trahit, magis aggrauatur peccatum, scilicet ex læsione matrimonii, quæ trahit ad speciem iniustitiæ in hoc, quòd furtiue aliena proles submittitur.

ARTIC. V.

Vtrum post diuortium vir alteri nubere possit. 259

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q̃ post diuortium vir alteri nubere possit. Nullus enim tenetur ad perpetuam continentiã: sed vir tenetur in aliquo casu vxorem fornicantẽ à se in perpetuũ separare, vt patet ex dictis*: ergo videtur, quòd ad minus in tali casu alteram ducere possit.

Ar. 3. huius quæs.

¶ 2 Præterea, Peccanti non est danda maior occasio peccandi: sed si ei, q̃ propter culpã fornicationis dimittitur: non licet aliam copulam quærere, datur sibi maior occasio peccandi: nõ enim est probabile, quòd qui in matrimonio non continuit, quòd postea continere possit: ergo videt, q̃ liceat ei ad aliã copulã trãsire.

¶ 3 Præterea, Vxor non tenetur viro nisi ad debitum reddendum & cohabitationem: sed per diuortium ab vtroq; absoluitur: ergo soluta est à lege viri: ergo potest alteri nubere; & eadem ratio est de viro.

Aug. li. 2. de adult. cõiug. ca. 5. 9. 21. 22 & lib. 1. cap. 11. 12. & 21

¶ 4 Præterea, Matth. 19. dicitur, Quicunque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationẽ: & aliam duxerit

duxerit, mœchat, ergo videt, quod si causa fornicationis dimissa vxore aliam duxerit, non mœchetur: & ita erit verum matrimonium.

SED contra, Primæ Cor. 7. Præcipio, non ego, sed Dominus vxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam.

Vide decret. 32. q. 7. ¶ Præterea, Nullus ex peccato debet reportare commodum: sed reportaret, si liceret adulteræ ad aliud magis desideratum connubium transire, & esset occasio adulterandi volentibus alia matrimonia quærere: ergo non licet aliam copulam quærere*, neque viro, neque vxori.

Concil. Mileuit. cap. 17.

CONCLVSIO.

259 *Cum adulterium matrimonio superueniens, efficere non possit quin verum semper remaneat coniugium, non licet vni, altero superstite, ratione adulterij, ad alias nuptias trāsire.*

RESPONDEO dicendū, quòd nihil adueniens supra matrimonium, potest ipsum dissolue re, & ideo adulterium non facit quin sit verum matrimonium. Manet enim, vt Aug*. dicit, inter viuentes coniugale vinculum, quod nec separatio, nec cum aliquo iūctio potest auferre: & ideo non licet vni, altero viuente, ad aliam copulam transire.

lib. 1: de nuptiis & concupiscentia c. 7 10. 15. & 21. à medio, t. 7

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis nullus per se obligetur ad continentiam, tamen per accidens potest esse quòd obligetur: sicut si vxor sua ægritudinem incurabilem incurrat, & talem quæ carnalem copulam non patiatur: & similiter etiam est si incorrigibiliter spirituali infirmitate, scilicet fornicatiōe, laboret.

Aug. li. 2. de adult. cōiug. ca. 5 9. 21. 22 & lib. 1. cap. 11. 12, & 22

AD secundum; dicendū quòd ipsa confusio, quam reportat ex diuortio, debet eam cohibere à peccato: quod si cohibere non potest, minus malum est, quòd ipsa sola peccet, quàm quòd peccati eius vir sit particeps.

AD tertium dicendum, quòd quamuis vxor post diuortium nō teneatur viro adultero ad debitum reddendum, & cohabitandū: tamen adhuc manet vinculum matrimonii, ex quo ad hoc tenebatur: & ideo non potest ad aliam copulam transire viro viuēte; potest tamen continentiam vouere viro inuito: nisi videatur Ecclesia decepta fuisse per falsos testes sententiando de diuortio: quia in tali casu, etiam si votum professionis emisisset, restitueretur viro, & teneretur reddere debitum: sed non liceret ei exigere.

AD quartum dicendū, quòd exceptio illa, quæ est in verbis Domini, refertur ad dimissionem vxoris, & ideo obiectio ex falso intellectu procedit.

ARTIC. VI.

Vtrum post diuortium uir & uxor possint reconciliari.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd post diuortium uir & uxor non possint reconciliari. Regula enim est in iure: Quod semel bene definitum est, nulla debet iteratione retractari: sed iudicio Ecclesiæ definitum est, quòd debent separari: ergo non possunt reconciliari vlterius. 260

Cap. gaudemus. extra de conuers coniugat.

¶ 2 Præterea, Si posset essere conciliatio, præcipue uideretur quod post pœnitentiam uxoris uir teneatur eam recipere: sed non tenetur, quia etiam uxor non potest pro*exceptione, proponere in iudicio suam pœnitentiam cōtra uirum accusantem de fornicatione: ergo nullo modo potest fieri reconciliatio.

*Al. excēptione.

¶ 3 Præterea, Si posset esse recōcliatio, videtur, quod uxor adultera teneret redire ad uirum ipsam

sam reuocãtem: sed non tenetur, quia iam separati sunt iudicio Ecclesiæ: ergo, &c.

¶ 4 Præterea, Si liceret recõciliare vxorem adulteram, in illo casu præcipue deberet fieri quãdo vir post diuortium inuenitur adulterium committere: sed in hoc casu vxor non potest cogere eum ad reconciliationem, cum iuste sit diuortium celebratum: ergo nullo modo potest reconciliari.

¶ 5 Præterea, Si vir adulter occulte dimittat vxorem conuictam de adulterio per Ecclesiæ iudicium non videtur iuste factum diuortium: sed tamen vir non tenetur vxorem sibi reconciliare, quia uxor probare in iudicio adulterium uiri non potest: ergo multo minus quando diuortium iuste est celebratum, reconciliatio fieri potest.

SED contra est: quod dicitur 1. Cor. 7. Quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.

¶ Præterea, Vir poterit eam non dimittere post fornicationé: ergo eadem ratione potest eam post diuortium reconciliare sibi.

CONCLVSIO.

Potest uir uxorem causa adulterij dimissam reuocare, si emẽdata pœnitentiam de peccato egerit: secus non potest, quemadmodum nec retinere à peccato desistere nolentem.

RESPONDEO dicendũ, quòd si uxor post diuortium de peccato pœnitentiam agens emẽdata fuerit, potest eam sibi uir reconciliare: si autem in peccato incorrigibilis maneat, non debet eam reassumere eadem ratione, qua non licebat eam nolentem à peccato desistere, retinere.

AD primum ergo dicendum, quòd sententia Ecclesiæ diuortium celebrantis non fuit cogens ad separationem, sed licentiam præbens: & ideo absque retractione præcedentis sententiæ potest reconciliatio fieri, uel sequi.

AD secundum dicendum, quod pœnitentia uxoris debet inducere uirum ut uxorem fornicantem non accuset aut dimittat, sed tamen non potest ad hoc cogi, nec potest per pœnitentiam eũ uxor ab accusatione repellere: quia cessante culpa & quantum ad actũ, & quantum ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu, & cessante reatu etiam quo ad Deum, adhuc manet reatus quo ad pœnam humano iudicio inferendã, quia homo non uidet cor, sicut Deus.

AD tertium dicendum, quòd illud quod inducitur in fauorem alicuius, non facit ei præiudiciũ: unde cum diuortium sit inductũ in fauorem uiri, non aufert ei ius petendi debitum uel reuocandi uxorem. Vnde uxor tenetur ei reddere, & ad eum redire, si fuerit reuocata, nisi de licentia eius uotum continentiæ emiserit.

AD quartum dicendum, quòd propter adulterium quod uir prius innocens post diuortium committit, secundum rigorem iuris non debet cogi ad recipiendum uxorem adulteram prius, tamen secundum æquitatem iuris iudex ex officio suo debet eum* cogere, ut caueat periculo animæ eius, & scandalo aliorum, quamuis uxor nõ possit recõciliationé petere. *Al. monere.

AD quintum dicendum, quod si adulterium uiri sit occultũ, per hoc non aufertur ius excipiendi contra accusationem uiri uxori adulteræ, quamuis desit sibi probatio: & ideo peccat uir diuortium petens: & si post sententiam de diuortio uxor petat debitum, aut reconciliationem, uir tenetur ad utrunque.

QVAE-

QVAEST. LXIII.

De secundis nuptijs, in duos articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de secundis nuptijs.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum sint licitæ.

¶ Secundo, vtrum sint sacramentum.

261

ARTIC. I.

Vtrum secundæ nuptiæ sint licitæ.

Tho. 4. dist. 42. q. 3. art. 1. & 2.

*Homil. 32. in Matth. in opere imperfecto, tom. 2. & decret. 31. q. 1. c. 9.

†Ambr. in fine comment. ad 7 c. 1. ad Corinth. aliquid de hoc habet tom. 5.

*Lib. 4. Sent. distin. 42. paragr. vltim.

† Vide Aug. lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 34. to. 5. & in li. de bono viduitatis cap. 12.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd secundæ nuptiæ nõ sint licitæ, quia iudiciũ de re debet esse secundum veritatem: dicit enim Chrysost. * ꝙ secundum virum accipere secundùm veritatẽ est fornicatio, quæ non est licita: ergo nec secundum matrimonium.

¶ 2 Præterea, Omne quod nõ est bonum, non est licitum: sed Ambros. † dicit, ꝙ secundum matrimonium non est bonum: ergo non est licitum.

¶ 3 Præterea, Nullus arceri debet ne intersit illis quæ sunt honesta & licita: sed sacerdotes arcentur ne intersint secundis nuptijs, vt in litera * patet: ergo non sunt licitæ.

¶ 4 Præterea, Nullus reportat pœnam nisi pro culpa: sed pro secundis nuptijs aliquis reportat irregularitatis pœnam: ergo non sunt licitæ.

SED contra est, quod † Abraham legitur secundas nuptias contraxisse, Gen. 25.

¶ Præterea, Primæ Tim. 5. dicit Apostolus, Volo ego iuniores (scilicet viduas) nubere, filios procreare: ergo secundæ nuptiæ sunt licitæ.

CONCLVSIO.

Cum per mortem alterius coniugis uinculum matrimoniale tollatur potest toties matrimonium contrahi, quoties alter coniugum mortuus est.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ vinculum matrimoniale non durat nisi vsque ad mortem, vt patet Romanorum septimo: & ideo moriente altero coniugum, vinculum matrimoniale cessat: vnde propter præcedens matrimonium non impeditur aliquis à secundo, mortuo coniuge, & sic* non solum secundæ, sed tertiæ, & sic deinceps nuptiæ sunt licitæ.

*Augu. li. 2. cõt. aduers. leg. & proph. cap. 11.

AD primum ergo dicendum, ꝙ Chrysost. † loquitur quantum ad causam, quæ aliquando solet ad secundas nuptias incitare, scilicet concupiscentiam, quæ etiã ad fornicationem incitat.

†Loco citato in argu. 1. vide August. de heresib. ad Quoduultdeum, hæresi 26. 38. & 86 to. 6. & in lib. de fide ad Petr. ca. 42. to. 3.

AD secundum dicendum, ꝙ secundum matrimonium dicitur non esse bonum, non quia non sit licitum: sed quia caret illo honore significationis, qui est in primis nuptijs, vt sit vna vnius: sicut est in Christo & Ecclesia.

AD tertium dicendum, quòd homines diuinis dediti, non solũ ab illicitis, sed etiam ab illis quę habent aliquam turpitudinis speciem, arcentur: & ideo etiam arcentur à secundis nuptijs, quæ carent honestate, quę erat in primis.

AD quartum dicendum, ꝙ irregularitas non semper inducitur propter culpam, sed propter defectum sacramenti: & ideo ratio non est ad propositum.

ARTIC. II.

Vtrum secundum matrimoniũ sit sacramentum.

AD SECVNDVM sic procediur. Videtur, ꝙ secun- 262

secundum matrimonium non sit sacramentum. Qui enim iterat sacramentum, facit ei iniuriam: sed nulli sacramento facienda est iniuria: ergo si secundum matrimonium esset sacramentum, nullo modo esset iterandum.

¶ 2 Præterea, In omni sacramento adhibetur aliqua benedictio: sed in secundis nuptijs non adhibetur benedictio, vt in littera* dicitur; ergo non sit ibi aliquod sacramentum.

* Lib. 4. Senten. dist. 42. parag. I. in fine ex Ambr. comment. c. 39. sup illud 1. Cor. 7. Beatior autem, &c. & gloss. interlinearis ibi.

¶ 3 Præterea, Significatio est de essentia sacramenti. sed in secundo matrimonio non saluatur significatio matrimonij, quia non est vna vnius sicut Christus & Ecclesia, ergo nõ est sacramentũ.

¶ 4 Præterea, Vnum sacramentum non impedit à susceptione alterius: sed † secundum matrimonium impedit à susceptione ordinum: ergo non est sacramentũ.

† Vide Decret. dist. 33.

SED contra, Coitus in secundis nuptijs excusat à peccato, sicut etiam in primis: sed per tria bona matrimonij excusatur coitus matrimonialis, quæ sunt fides, proles, & sacramentum: ergo secundum matrimonium est sacramentum.

¶ Præterea, Ex secunda coniunctione viri ad mulierem non sacramentali, non contrahitur irregularitas, sicut patet de fornicatione: sed in secũdis nuptijs contrahitur irregularitas: ergo sunt sacramentales.

CONCLVSIO.

Cum in secundo matrimonio, ea quæ sunt de esse sacramenti, scilicet persona legitima, tanquam materia: & expressio cõsensus per verba de præsenti, tanquam forma reperiantur, ipsum esse verum sacramentum fatendum est

RESPONDEO dicendũ, quòd vbicunque inueniuntur illa quæ sunt de essentia sacramenti, ibi est verum sacramẽtum. Vnde cun in secundis nuptijs inueniantur omnia quæ sunt de essentia sacramenti matrimonij (quia debita materia, quam facit personarum legitimitas; & debita forma, scilicet expressio consensus interioris per verba de præsenti) constat q; etiam secundum matrimonium est sacramentum sicut & primum.

AD primum ergo dicendum, q; hoc intelligitur de sacramento quod inducit perpetuum effectum: tunc enim si iteratur sacramentum, datur intelligi q; primũ non fuit efficax, & sic fit primo iniuria, sicut patet in omnibus sacramentis, quæ imprimunt characterem: sed illa sacramenta, quæ habent effectum non perpetuũ, possunt iterari sine iniuria sacramenti, sicut patet de pænitentia, & quia vinculum matrimoniale tollitur per mortem, nulla fit iniuria sacramento, si mulier post mortem viri, iterato nubat.

AD secundum dicendum, q; secundum matrimonium quamuis in se consideratum sit perfectum sacramentum, tamen consideratum in ordine ad primum habet aliquid de defectu sacramenti: quia non habet plenam significationem, cum non sit vna vnius, sicut est in matrimonio Christi & Ecclesiæ: & * ratione huius defectus benedictio à secũdis nuptijs subtrahitur, sed hoc est intelligendũ, qñ secundæ nuptiæ sunt secũdæ & ex parte viri & ex parte mulieris, vel ex parte mulieris tantũ: si enim virgo contrahat cũ viro, q; habuit aliã vxorem, nihilominus nuptiæ benedicuntur: saluatur enim aliquo modo significatio etiam in ordine ad primas nuptias. Quia Christus etsi vnam Ecclesiam & spon

In Decretal. li. 4. tit 21. c. 1.

sam

iam habeat: habet tamen plures personas desponsatas in vna ecclesia: sed anima non potest esse spōsa alterius quàm Christi, quia aliàs cū dæmone fornicatur; nec est ibi matrimonium spirituale; & propter hoc quando mulier secundo nubit, nuptiæ non benedicuntur, propter defectum sacramenti.

AD tertium dicendum, quòd significatio perfecta inuenitur in secundo matrimonio secundū se considerato, non autem si consideretur in ordine ad præcedens matrimonium, & sic habet defectum sacramenti.

AD quartum dicendū, quòd secundum matrimonium impedit sacramentum ordinis quantum ad id quod habet de defectu sacramenti, & non inquantum est sacramentum.

QVAEST. LXIIII.

De annexis matrimonio, & de biti redditione, in septem articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de annexis matrimonio. Et primo, de debiti redditione. Secundo, de pluralitate vxorum. Tertio, de bigamia. Quarto, de libello repudij. Quinto, de filijs illegitime natis.

¶ Circa primū quæruntur septē.

¶ Primo, vtrum alter coniugum teneatur alteri debitum reddere.

¶ Secundo, vtrū debeat aliquando reddere non poscenti.

¶ Tertio, vtrum vir & vxor in hoc sint æquales.

¶ Quarto, vtrum vnus sine consensu alterius possit votum emittere, per quod redditio debiti impediatur.

¶ Quinto, vtrum tempus impediat debiti petitionem.

¶ Sexto, vtrum petens tempore sacro peccet mortaliter.

¶ Septimo, vtrum reddere teneatur tempore festiuo.

ARTIC. I.

Vtrum alter coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti. 263

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd alter coniugum non teneatur alteri ad redditionem debiti ex necessitate præcepti. Nullus enim prohibetur à sumptione Eucharistiæ propter hoc ꝙ præceptum implet, sed ille qui vxori debitum reddit, non pōt carnes agni edere: vt Hiero. † in litera* dicit: ergo reddere debitū nō est de necessitate ꝓcepti. Tho. 4. dist. 32. q. vnica, art. 1. & sequent. † Hier. in serm. quodam cuius titulus est De esu agni Paschalis, incipit, Hodie fratres charissimi, populus Israel. & refertur in decr. 33. q. 4. c. Sciatis.

¶ 2 Præterea, Quilibet potest licite abstinere ab his, quæ sunt sibi nociua in persona: sed aliquando reddere debitum poscēti, esset personæ nociuum vel ratione infirmitatis, vel ratione solutionis iam factæ: ergo videtur quòd licite possit debitum poscē ti negari.

¶ 3 Præterea, Quicunque facit se impotentem ad faciendum id, ad quod ex ꝓcepto tenetur, peccat: si ergo aliquis ex necessitate præcepti tenetur ad reddēdum debitum, videtur quòd peccet, si ieiunando, vel aliàs corpus suum attenuando, impotentem se reddat ad debiti solutionem quod non videtur verum. *Lib. 4. Sent. distin. 32. parag. D in principio.

¶ 4 Præterea, Matrimonium secundum Phisophum, † ordinatur ad procreationem prolis & educationem: & iterum ad communicationem vitæ: sed lepra est contra vtrumque matrimonij finem; quia cum sit morbus contagiosus, mulier non tenetur cohabitare viro leproso; similiter etiam morbus ille frequenter transmittitur ad prolem: ergo videtur quòd viro leproso vxor debi- †Lib. 8. Ethic. c. 12. à medi. to. 5.

debitum reddere non teneatur.

SED contra, Sicut seruus est in potestate domini sui, ita & vnus coniugum in potestate alterius: vt patet 1. Corinth. 7. sed seruus tenetur ex necessitate præcepti domino suo debitum seruitutis reddere: vt patet Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributũ, tributum, &c. ergo & vnus coniugum ex necessitate præcepti tenetur alteri debitũ reddere.

¶ Præterea, Matrimonium est ordinatum ad fornicationem vitandã, vt patet 1. Cor. 7. sed hoc non posset per matrimonium fieri, si vnus alteri non teneretur debitum reddere, quando concupiscentia infestatur: ergo reddere debitum est de necessitate præcepti.

CONCLVSIO.

Cum sacrum coniugium institutum sit vt vitetur fornicatio, & vt liberis opera detur tenentur coniuges ad debitũ sibi mutuo reddendum, quatenus vtriusque incolumitas id patitur; alioqui non debiti petitio, sed iniusta exactio est.

RESPONDEO dicendũ, quòd matrimonium principaliter est institutum in officium naturæ, & ideo in actu ipsius seruãdus est naturæ motus secundum quem nutritiua non ministrat generatiuæ, nisi illud quod superfluit ad conseruationem indiuidui, quia hic est ordo naturalis vt prius aliquid in seipso perficiatur, & postmodum alteri de perfectione sua communicet: & hic est etiã ordo charitatis, quæ naturam perficit: & ideo cum vxor in viro potestatem non habeat, nisi quantum ad generatiuã virtutem: non autem quantũ ad ea quæ sunt ad conseruationem indiuidui ordinata, vir tenetur vxori debitum reddere in his q̃ ad generationẽ prolis spectant, salua tamen prius personæ incolumitate.

AD primum ergo dicendum, quòd aliquis implens aliquod præceptum, potest reddi inhabilis ad aliquod sacrum officium exequendum, sicut iudex qui hominem ad mortem condemnat, præceptum implens, irregularis efficitur: similiter etiam ille qui præceptum implens debitum soluit, redditur ineptus ad diuina officia exequenda; non quòd ille actus sit peccatũ, sed ratione carnalitatis illius actus. Et sic secũdum quod Magister* dicit, Hieronymus loquitur tantum de ministris Ecclesiæ, non autem de alijs qui sũt suo iudicio relinquendi, quia possunt & ex reuerentia dimittere, & ex deuotione sumere corpus Christi absque peccato. Lib. 4. Senten. dist. 32. para. D.

AD secundũ dicendũ, q̃ vxor nõ habet potestatẽ in corpus viri, nisi salua consistentia personæ ipsius, vt dictnm* est. Vnde si vltra exigat, nõ est petitio debiti, sed iniusta exactio: & propter hoc vir nõ teneẽ ei satisfacere. In corp. art.

AD tertium dicendum, quòd si aliquis reddatur impotens ad debitum soluendum ex causa ex matrimonio sequuta, puta cum prius debitũ reddidit, & est impotens ad debitum soluendum, ulterius mulier non habet ius petendi; & in petendo vlterius se magis meretricem, quàm coniugẽ exhibet: si autem reddatur impotens ex alia causa; si illa est licita, sic iterum nõ tenetur, nec potest mulier exigere; si vero illicita est, tunc peccat: & peccatũ vxoris, si propter hoc in fornicationem labatur, aliquo modo sibi imputatur; & ideo debet quãtum potest dare operam, vt vxor contineat.

AD quartum dicendum, quòd

† Cap. litteras. de coniug. lepros. quòd † lepra soluit sponsalia, sed non matrimonium, vnde * etiam vxor viro leproso tenetur reddere debitum, non tamen tenetur ei cohabitare: quia non ita cito * Ibid. cap. 2. incipit, Quoniã. inficitur ex coitu sicut ex frequẽti cohabitatione: & quamuis proles generetur infirma, tamen melius est ei sic esse, quàm penitus non esse.

ARTIC. II.

264 *Vtrum uir teneatur debitũ reddere uxori non petenti.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd uir non teneatur debitũ reddere vxori non petenti. Lib. 4. Senten. dist. 32. para. D. Præceptum enim affirmatiuum non obligat nisi ad tempus determinatum: sed tempus determinatũ solutionis debiti non potest esse nisi quando petitur: ergo aliàs soluere non tenetur.

¶ 2 Præterea, De quolibet debemus præsumere meliora: sed melius est, etiam coniugibus continere, quàm matrimonio vti: ergo nisi expresse debitum petat, debet vir præsumere quòd ei placeat continere: & sic nõ tenet debitũ ei reddere. In corp. art.

¶ 3 Præterea, Sicut vxor habet potestatem in virum ita dominus in seruum: sed seruus non tenetur domino seruire, nisi quãdo sibi ab ipso imperatur: ergo nec vir tenetur vxori reddere debitum, nisi qñ ab ea exigitur.

¶ 4 Præterea, Vir potest aliquando vxorem exigentem precibus auertere, ne exigat: ergo multo magis potest non reddere, si non * exigat. * Al. exigatur.

SED contra, In redditione debiti medicamentum præstatur contra vxoris concupiscentiam, sed medicus cui infirmus est commissus, tenetur morbo eius subuenire, etiam si ipse non petat: ergo vir vxori non petenti tenetur debitum reddere.

¶ Præterea, Prælatus tenetur correctionis remedium circa peccata subditorum adhibere, etiam eis contradicentibus: sed redditio debiti est in viro ordinata contra peccata vxoris: ergo tenetur vir vxori debitum reddere, etiam non petenti.

CONCLVSIO.

Cum natura mulieres sint uerecundæ, ita ut non audeant petere debitum à uiris sibi præstari: tenetur uir etiam uxori non petenti debitum reddere si aliquo signo id eam uelle perceperit.

RESPONDEO dicendũ, quòd petere debitum contingit dupliciter. Vno modo, expresse vt quando verbis inuicem petũt Alio modo interpretatiue; quãdo scilicet vir percipit per aliqua signa, quòd vxor vellet sibi debitum reddi: sed propter verecundiam tacet: & ita etiam si verbis non expresse debitum petat, tamen vir tenetur reddere quando aliqua signa in vxore ap parẽt voluntatis reddẽdi debiti.

AD primum ergo dicendũ, quòd tempus determinatum non est solum quando petitur, sed quando timetur ex aliquibus signis periculum (ad quod vitandum ordinatur debiti redditio) nisi tunc reddatur.

AD secundum dicendum, ꝙ vir potest talem præsumptionẽ habere de vxore, quando in ea contraria signa nõ videt sed quã do videt, esset stulta præsumptio

AD tertium dicendum, quòd dominus non ita verecundatur à seruo petere debitum seruitutis, sicut vxor à viro, debitum coniugij. Si tamen dominus non peteret vel propter ignorantiã vel alia de causa, nihilominus ser-

seruus teneretur implere debitũ si periculũ immineret: hoc enim est non ad oculum seruire, quod Apostolus seruis mandat.*

Ad Eph. 6, & Colos. 3.

AD quartum dicendũ, quòd non debet vir vxorem auertere, ne petat debitum, nisi propter aliquam rationabilem causam; & tunc etiam nõ debet cum magna instantia auerti, propter pericula imminentia.

ARTIC. III.

Vtrũ vir & mulier sint in actu matrimoniali æquales.

265 Tho. 4. dist. 32. art. 3. & sequent.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd vir & mulier non sint in actu matrimonij æquales. Agens enim est nobilius patiẽte, vt August.* dicit 12. super Gen. ad literam: sed in actu coniugali vir se habet vt agens, & fœmina, vt patiens: ergo non sunt in actu illo æquales.

* Li. 12. c. 16. to. 3.

¶ 2 Præterea, Vxor non tenetur viro debitum reddere nisi petat, vir autem tenetur, vt dictum* est: ergo non sunt pares in actu matrimonij.

Art. 1. & 2. huius quæst.

¶ 3 Præterea, In matrimonio mulier propter virum facta est, vt patet Gen. 2. Faciamus ei adiutorium simile sibi: sed illud propter quod est alterum, semper est principale: ergo, &c.

¶ 4 Præterea, Matrimonium principaliter ordinatur ad actũ coniugalem: sed in matrimonio vir est caput mulieris, vt patet Ephe. 5. ergo non sunt æquales in actu prædicto.

SED contra est, quòd dicitur 1. Corinth. 7. Vir sui corporis potestatem non habet; & similiter dicitur de vxore: ergo sunt æquales in actu matrimonij.

¶ Præterea, Matrimoniũ est relatio æquiparantiæ, cũ sit coniũctio, vt dictũ* est: ergo vir & vxor sunt æquales in actu matrimonij.

Quæst. 44. arti. 1. & 3.

CONCLVSIO.

Sunt vir & vxor in actu coniugij æquales quantũ ad æqualitatem proportionis, non autem quantum ad æqualitatẽ quantitatis.

RESPONDEO dicẽdum, quòd duplex est æqualitas, scilicet quantitatis & proportionis. Aequalitas quidem quantitatis est, quæ attenditur inter duas quantitates eiusdem mensuræ, sicut bicubiti ad bicubitum. Sed æqualitas proportionis est quæ attenditur inter duas proportiones eiusdem speciei, sicut dupli ad duplum. Loquẽdo ergo de prima æqualitate, vir & vxor nõ sunt æquales in matrimonio, neque quantum ad actum coniugalem, in quo id quod nobilius est, viro debetur; neque quantum ad dispensationẽ domus, in qua vxor regitur & vir regit. Sed quãtum ad secundam æqualitatem sunt æquales in vtroque, quia sicut tenetur vir vxori in actu coniugali & dispensationem domus, ad id quod viri est, ita vxor viro ad id quod vxoris est: & secundum hoc, dicitur in litera,* quòd sunt æquales in reddendo & petendo debitum.

Lib. 4. Senten. dist. 32. in prin.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis agere sit nobilius quàm pati, tamen eadem est proportio patientis ad patiendum, & agentis ad agendum: & secundũ hoc, est ibi æqualitas proportionis.

AD secundũ dicendum, quòd hoc est per accidens. Vir enim q nobiliorem partem habet in actu coniugali, naturaliter habet, q non ita erubescat petere debitũ sicut vxor: & inde est, quòd vxor non ita tenetur reddere debitũ non petẽti viro, sicut vir vxori.

AD tertium dicendum, quòd ex hoc ostenditur, quòd non sunt

æquales absolute non autem ꝙ non sint æquales secundum proportionem.

AD quartum dicendú, quòd quamuis caput sit principalius membrum; tamen sicut membra tenentur capiti in officio suo, ita & caput, membris in suo & sic est ibi æqualitas proportionis.

ARTIC. IIII.

Vtrum vir & vxor possint votũ emittere contra debitũ ma
266 *trimonij sine mutuo cõsensu.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd vir & vxor possint votũ emittere contra debitum matrimonij sine mutuo consensu. Vir enim & vxor æqualiter obligantur ad debiti solutionem, vt dictum* est: sed licitum est viro, etiam vxore prohibente, accipere crucem in subsidium terræ sanctæ: ergo etiam hoc licitũ est vxori: & ideo cum per hoc votum redditio debiti impediatur, põt alter coniugum sine consensu alterius votum prædictũ emittere.

Art. præced. cor.

¶ 2 Præterea, Non est expectandus in aliquo voto consensus alicuius, qui non potest sine peccato dissentire: sed vnus cõiugũ non põt sine peccato dissentire, quin alter continentiam voueat, vel simpliciter, vel ad tempus, qa impedire profectũ spiritualẽ, est peccatũ in Spiritũ sanctũ ergo vnus põt votum continẽtiæ simpliciter vel ad tempus sine consensu alterius emittere.

Lib. 4. Senten. dist. 32. in prin.

¶ 3 Præterea, Sicut in actu matrimoniali requiritur debiti redditio, ita debiti petitio. sed vnus potest sine consensu alterius vouere, quòd debitum non petet, cum in hoc sit suæ potestatis: ergo pari ratione, quòd debitum non reddet.

¶ 4 Præterea, Nullus potest ex pcepto superioris cogi ad id quod non liceret sibi simpliciter vouere & facere, quia in illicitis non est obediendum: sed prælatus superior posset præcipere viro, vt vxori ad tempus debitum non redderet, occupando eum in aliquo* seruitio, ergo hoc etiam ipse posset per se facere, & vouere, per quod à debiti redditione impediretur.

*Al. officio.

SED contra est, quod dicitur 1. Cor. 7. Nolite fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.

¶ Præterea, † Nullus potest facere votum de alieno: sed vir non habet potestatem sui corporis, sed vxor: *ergo sine eius cõsensu non potest vir uotum continentiæ facere, vel simpliciter, vel ad tempus.

† Aug. epist. 45 in fine.

* 1. Corint. 7.

CONCLVSIO.

Cum coniuges sibi inuicem teneantur in redditione debiti, non potest vir aut vxor absque mutuo consensu continentiam vouere.

RESPONDEO dicendũ, quòd* vouere voluntatis est, vt etiam ipsum nomen ostendit: vnde de illis tantum bonis potest esse votum, quæ nostræ subiacẽt voluntati; qualia non sunt ea, in quibus vnus alteri tenetur, & ideo in talibus non potest aliquis votum emittere sine consensu eius, cui tenetur: vnde, cum coniuges sibi inuicem teneantur in redditione debiti (vt dictum est*) per quam continentia impeditur, non potest vnus absque consensu alterius continentiam vouere: & si vouerit, peccat; & non debet seruare votum, sed agere pænitentiã de voto male facto.

2. 2. q. 88. arti. 1.

Art. præced.

AD primum ergo dicendum, quòd satis probabile est, quòd vxor * debeat velle continere ad tempus pro subueniendo necessitati Ecclesiæ generalis: & ideo

* Al. velit.

ideo in fauorem negotiorum pro quibus crux sibi datur, institutũ est, ꝙ vir possit absque consensu vxoris crucẽ accipere; sicut etiã posset dño suo terreno, à quo feudum tenet, absque eius consensu militare: nec tamen omnino subtrahitur vxori ius suum, quia vxor potest eum sequi: nec est simile de vxore ad virũ, quia cum vir debeat regere vxorem, & non econuerso, magis tenetur vxor sequi virum, quàm econuerso; & præterea vxor cum maiori periculo castitatis discurreret ꝑ terras, quàm vir, & cum minori Ecclesiæ vtilitate: & ideo vxor non potest huiusmodi votum facere sine viri consensu.

AD secundum dicendũ, quòd alter coniugum dissentiens voto continentiæ alterius, non peccat; quia non dissentit vt bonum illius impediat, sed ne sibi præiudicium generetur.

AD tertium dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio: quidã enim dicunt, quòd vnus absque consensu alterius potest vouere, ꝙ non petat debitum, non autem ꝙ non reddet: quia in primo vterque est sui iuris, sed non in secundo. Sed quia si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium nimis onerosum redderetur, dum oporteret vnum semper confusionem debiti petendi subire; ideo alij probabilius dicũt, ꝙ neutrum põt vnus sine consensu alterius vouere.

AD quartum dicendum, quòd sicut mulier accipit potestatem in corpore viri, saluo hoc, in quo vir tenetur corpori suo; ita etiã saluo hoc, in quo tenetur domino suo: & ideo sicut vxor non potest debitum petere à viro cõtra salutem sui corporis, ita nec ad impediendum hoc in quo domino tenetur: sed * propter hoc non potest dominus prohibere quin debitum reddat.

Quæst. 51. art. 2. ad 3.

ARTIC. V.

Vtrum in diebus sacris impediatur petitio debiti.

267

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ temporibus sacris non debeat aliquis impediri, quin debitum petat. Tunc enim est subueniendum morbo, quando inualescit; sed possibile est, quòd in die festo inualescat concupiscentia: ergo & tunc debet ei subueniri per debiti redditioné.

¶ 2 Præterea, Non est alia ratio quare non sit petendum debitũ in diebus festiuis, nisi quia sunt orationi deputati: sed in illis diebus sunt horæ determinatæ orationi: ergo alijs horis licet debitum petere.

SED contra, Sicut aliqua loca sunt sacra, quia deputata sunt sacris, ita aliqua tempora sunt sacra propter eandem rationé: sed in loco sacro non licet petere debitũ: ergo nec in tẽpore sacro.

CONCLVSIO.

Cum actus matrimonialis, propter delectationem carnis reddat hominem ineptum ad spiritualia, non licet petere debitum actus matrimonij, diebus sacris.

RESPONDEO dicendum ꝙ actus matrimonialis quamuis culpa careat, tamen quia rationé deprimit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia: & ideo in diebus, in quibus præcipue spiritualibus est vacandum, non licet petere debitum.

AD primum ergo dicendum, ꝙ tempore illo possunt alia adhiberi

hiberi ad concupiscentiam reprimendam, sicut oratio & multa huiusmodi; quæ etiam illi adhibent qui perpetuo continent.

267 AD secundum dicendũ, quòd quamuis non teneatur omnibus horis orare, tamen tenetur tota die se conseruare idoneum ad orandum.

ARTIC. VI.

Vtrum petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet.

268 AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet. Greg*. enim dicit in 1. Dial. quòd mulier quæ nocte cognita est à viro, mane ad processionem veniés, à diabolo est arrepta: sed hoc nõ esset, nisi mortaliter peccasset: ergo, &c.

lib. 1. ca. 9. non ꝓcul à principio.

¶ 2 Præterea, Quicunque facit contra præceptum diuinum, mortaliter peccat: sed Dominus præcepit Exodi decimonono, Ne appropiquetis vxoribus vestris, quando scilicet erant legem accepturi: ergo multo magis peccant mortaliter si tempore quo* sacris nouæ legis intendendum est, cum vxoribus viri commisceantur.

*Al. sacramentis.

SED contra, Nulla circunstantia aggrauat in infinitum: sed indebitum tempus est circunstantia quædam: ergo non aggrauat in infinitum, vt faciat mortale, quod alias esset veniale.

CONCLVSIO.

Non peccat mortaliter vir aut vxor si debitum diebus festis petat; si tamen hoc faciat sola delectationis caussa, grauius peccat, quàm qui hoc facit, vt sibi de lubrico carnis caueat.

RESPONDEO dicendũ, quòd debitum petere in die festiuo, non est circunstantia trahens in aliam speciem peccati, vnde non potest in infinitũ aggrauare, & ideo non peccat mortaliter vxor, vel vir, si in die festiuo debitum petat: sed tamen grauius est peccatum, si sola delectationis causa petatur, quàm si propter timorem, quo quis sibi * cauet de lubrico carnis, debitum petat.

*Al. timet.

AD primum ergo dicendum, quòd non fuit punita mulier illa propter hoc, quòd debitum reddidit, sed quia postmodum se temere ad diuina ingessit contra conscientiam.

AD secundum dicendũ, quòd ex auctoritate illa non potest probari, quòd sit peccatum mortale: sed ꝙ sit incongruũ. Multa enim ad*munditiam carnis pertinentia exigebantur de necessitate ꝓcepti in veteri lege, quæ carnalibus dabatur, quæ in noua lege non exiguntur, quæ est lex Spiritus.

*Al. emundationẽ

ARTIC. VII.

Vtrum vnus coniunx teneatur alteri debitum reddere in tẽpore festiuo.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videt, quòd non teneatur tempore festiuo reddere debitum. Quia peccantes & consentientes, pariter puniuntur: vt patet Romanor. primo: sed ille qui reddit debitum, consentit petenti, qui peccat: ergo & ipse peccat. 269

¶ 2 Præterea, Ex præcepto affirmatiuo obligamur ad orandum, & ita ad aliquod tempus determinatum; ergo pro tempore illo in quo quis orare tenetur, reddere debitum non debet, sicut nec eo tempore quo tenetur temporali domino ad speciale obsequũ.

SED contra est, quod dicitur 1. Corinth 7. Nolite fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi. Ergo quã

do coniunx petit, reddēdū est ei.

CONCLVSIO.

Ne propter carnis lubricum aliqua peccati detur occasio, tenētur coniuges etiam diebus festis & quacunque hora sibi mutuo debitum reddere, salua tamen honestate.

RESPONDEO dicendū, quòd cum mulier habeat potestatem in corpore viri, quantum ad actum generationis spectat, & econuerso; tenetur vnus alteri debitum reddere quocunque tempore & quacunque hora; salua debita honestate, quæ in talibus exigitur, quia non oportet, quòd statim in publico reddat debitū.

Decret. 33. q. 5. ca. Si dicat uir. AD primum ergo dicendum, quòd ille quantum in se est, non consentit, sed id quod ab eo exigitur, inuitus & cum dolore reddit, & ideo non peccat. Hoc enim est propter lubricum carnis diuinitus ordinatum, vt semper petēti debbitum reddatur, ne aliqua occasio peccati detur.

AD secundum dicendum, quòd non est aliqua hora determinata ad orandum, quin possit recompensari in alijs horis: & ideo obiectio non cogit.

QVAEST. LXV.

De pluralitate vxorum, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de pluralitate vxorū.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrū habere plures vxores sit contra legem naturæ.

¶ Secundo, vtrum aliquando fuerit licitum.

¶ Tertio, vtrum habere concubinam sit contra legem naturę.

¶ Quarto, vtrum accedere ad concubinam sit peccatū mortale.

Quinto, vtrum aliquando licitum fuerit habere concubinam.

ARTIC. I.

Vtrum habere plures vxores sit contra legem naturæ

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd habere plures vxores non sit contra legem naturæ. Consuetudo enim legi naturali non præiudicat: sed habere plures vxores peccatum non erat, quando mos erat, vt August*. dicit, & habetur in litera†: ergo habere plures vxores non est cōtra legē naturæ. 250 Tho. 4. dist. 33. q. 1. ar. 1 & sequē

*In lib. de bono coniug. c. 15. to. 6.

¶ 2 Præterea, Quicunq; facit cōtra legē naturæ, facit cōtra pcit contra præceptum, quia sicut lex scripta habet sua præcepta, ita & lex naturæ: sed Augustinus *dicit, quòd habere plures vxores non erat contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum: ergo habere plures vxores non est contra legem naturæ.

†lib. 4. Sent. di. 33. para. A.

*In lib. de bono coniug. c. 15. to. 6.

¶ 3 Præterea, Matrimonium principaliter ordinatur ad prolis procreationem: sed vnus potest ex pluribus prolem accipere plures fœcundando. ergo non est contra legem naturæ habere plures vxores.

¶ 4 Præterea, Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit, vt in principio Digestorum†dicitur: sed natura non docuit hoc omnia animalia, quòd sit tantum vna vnius, cum vnus mas in multis animalibus pluribus fœminis coniungatur: ergo non est contra legem naturæ habere plures vxores.

†l. 1. D. de iust. & iure. §. 1. insti de iure nat.

5 SED contra, Illud præcipue videt esse de iure naturali quod homini in institutione humanæ naturæ inditum est: sed quòd sit vna vnius in ipsa institutione humanæ naturæ, est ei inditum, vt patet Genes. 2. Erunt duo in carne vna: ergo est de lege naturæ.

¶ 6 Præterea, Contra legem natu-

naturæ est, quòd homo se ad impossibile obliget, & vt quod vni datum est, alteri detur: sed homo contrahens cũ una uxore, sui corporis potestatem ei tradit, vt necesse sit reddere debitum, cum petierit. ergo contra legem naturæ est, quòd postea alteri potestatem sui corporis tradat, quia nemo posset simul vtrique reddere debitum, si simul peterent.

¶ 7 Præterea, De lege naturę est, Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris: sed uir nullo modo uellet quòd uxor alium virũ haberet: ergo contra legem naturæ faceret, si vxorem aliam superduceret.

¶ 8 Præterea, Quicquid est contra naturale desideriũ est cõtra legem naturæ: sed zelus viri ad vxorem, & uxoris ad uirum naturalis est, quia in omnibus inuenitur: ergo cum zelus sit amor nõ patiens consortium in amato, videtur quòd contra legem naturæ sit quòd plures vxores habeãt vnum virum.

CONCLVSIO.

Cum sicuti Christus, ita & Ecclesia Vna sit, quantum ad significationem coniunctionis Christi & Ecclesiæ, & quantum ad coniunctionem operum inter uirum & vxorem attinet, contra legem naturæ est, virum plures habere vxores: quantum vero spectat ad prolis procreationem & educationem, pluralitas vxorum non est contra ius naturæ.

RESPONDEO dicendũ, quòd omnibus rebus naturalibus insunt quædam principia, quibus non solum operationes proprias efficere possint, sed quibus etiam eas conuenientes fini suo reddãt, siue sint actiones quæ consequantur rem aliquam ex natura sui generis, siue ex natura speciei; vt magneti competit ferri deorsum ex natura sui generis, & attrahere ferrum ex natura suæ speciei. Sicut autem in rebus agentibus ex necessitate naturæ, principia actionum sunt ipsæ formæ, à quibus operationes propriæ prodeunt conuenientes fini: ita in his quæ cognitionem participant principia agendi sunt cognitio & appetitus: vnde oportet quòd in vi cognitiua sit naturalis cõceptio, & in vi appetitiua, naturalis inclinatio; quibus operatio cõueniẽs generi siue speciei reddatur competẽs fini. Sed quia homo inter cætera animalia rationẽ finis cognoscit, & proportionẽ operationis ad finem: ideò naturalis cõceptio ei indita, quà dirigitur ad operandum, cõueniẽter, lex naturalis vel ius naturale dicitur: in cæteris autem animalibus, æstimatio naturalis vocatur. Bruta enim ex vi naturæ impelluntur ad agendum conuenientes actiones magis, quàm regulentur quasi proprio arbitrio agentia. Lex ergo naturalis nihil aliud est, quàm conceptio homini naturaliter indita, quà dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus proprijs; siue competant ei ex natura generis; vt generare, comedere, & similia; siue ex natura speciei, vt ratiocinari, & huiusmodi. Omne autem illud quod actionem inconuenientem reddit fini, quẽ natura ex * opere aliquo intendit, contra legem naturæ esse dicitur: potest autem actio non cõueniẽs esse fini, uel principali, uel secundario, & siue sic, siue sic, hoc cõtingit dupliciter. Vno modo, ex aliquo quod omnino impedit finem; ut nimia superfluitas, aut defectus comestionis, impedit salutem corporis, quasi principalem finem comestionis, & bo-

*Al. operatione aliqua.

nam

nam habitudinem in negotijs exercendis, qui est finis secundarius comestionis. Alio modo, ex aliquo quod facit difficilem, aut minus decentem peruentionem ad finem principalem vel secundarium; sicut inordinata comestio, quantum ad tempus indebitum. Si ergo actio sit inconueniēs fini, quasi omnino prohibens finem principalem directe, per legem naturæ prohibetur primis præceptis legis naturæ, quæ sunt in operabilibus, sicut sunt communes animi conceptiones in speculatiuis. Si autem sit incompetens fini secundario quocunque modo, aut etiam principali, vt faciens difficilem vel minus congruam peruentionem ad ipsum, prohibetur non quidem primis præceptis legis naturæ, sed secūdis, quæ ex primis deriuantur; sicut conclusiones in speculatiuis, ex principijs per se notis fidem habent: & sic dicta actio contra legem naturæ esse dicitur. Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem & educationem, qui quidem finis cōpetit homini secundum naturam sui generis: vnde & alijs animalibus est communis vt dicitur in 8. Ethicorum*; & sic bonum matrimonij assignatur proles; sed ꝓ fine secundario, vt dicit Philosophus†, habet in hominibus solis communicationem operum, quæ sunt necessaria in vita, vt supra dictum* est, & secundum hoc fidē sibi inuicem debent, quæ est vnū de bonis matrimonij. Habet vlterius alium finem, inquantum est inter fideles, scilicet significationem Christi & Ecclesiæ, & sic bonum matrimonij dicitur sacramētum. Vnde primus finis respondet matrimonio hominis, inquantum est animal; secundus, inquantum est homo; tertius, inquantū est fidelis. Pluralitas ergo vxorum, neque totaliter, tollit, neq; aliqualiter impedit matrimonij primum finem, cum vnus vir suffi ciat pluribus vxoribus fœcundādis & educandis filijs ex eis natis: Sed secundarium finem, etsi non totaliter tollat, tamen multum impedit: eo quòd non facile potest esse pax in familia, vbi vni viro plures vxores iunguntur, cum non possit vnus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus vxoribus ad votum, & etiam quia communicatio plurium in vno officio, causat litem, sicut figuli corrixantur adinuicē; & similiter plures vxores vnius viri. Tertium autem finem totaliter tollit, eo ꝙ sicut Christus est vnus, ita & Ecclesia vna, & ideo patet ex dictis*, quòd pluralitas vxorū quodammodo est contra legem naturæ, & quodammodo non.

*lib. 8. cap. 12. à med.
†lib. 8 Ethicor. cap. 12. à med.
*Q. 41. ar. 1. co.
Hoc eodē corp.

AD primum ergo dicendum, quòd consuetudo non præiudicat legi naturæ, quantum ad prima præcepta ipsius quæ sunt quasi communes animi conceptiones in speculatiuis, sed ea quę ex istis trahuntur, vt conclusiones, consuetudo auget; vt Tullius † dicit in tertio Rhetoricorum: & similiter etiam minuit: & huiusmodi est præceptum legis naturæ de vnitate vxoris.

Cicero lib. 3. ad Herennium à med. inuit.

AD secundum dicendū, quòd sicut Tullius * dicit, res à natura perfectas & à consuetudine approbatas legum virtus & religio sanxit: vnde patet quòd illa quæ lex naturalis dictat quasi ex primis principijs legis naturę deriuata, non habent vim coactiuā per modum præcepti absolute, nisi postquam lege diuina & humana sancita sunt: & hoc est quod dicit Augustinus* quod non faciebant contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum.

*li. 2. de Inuent. aliquantulū ante finem
* In lib. de bono coniugali ca. 15. to. 6, in cor. art.

AD tertium patet solutio ex dictis*.

AD

A D quartum dicẽdum, quòd ius naturale multipliciter accipitur. Primo enim aliquod ius dicitur naturale ex principio, quia à natura est inditum: & sic definit Tullius †in 2. Rhetoricorum dicens: Ius naturale est qđ nõ opinio genuit, sed vis quædam innata inseruit. Et quia etiam in rebus naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non quod sint ex principio intrinseco, sed q̃a sunt à principio superiori mouente (sicut motus, qui sunt in elementis ex impressione corporum cœlestium, naturales dicuntur, vt Cõmẽtator dicit in tertio de Cælo & Mundo) & ideo ea quæ sunt de iure diuino, dicuntur esse de iure naturali, cum sint ex impressione et infusione superioris principij, scilicet Dei: & sic accipitur ab Isidoro*, qui dicit quòd ius naturale est, quod in lege & in Euangelio continetur. Tertio, dicitur ius naturale non solum à principio, sed à natura, quia de naturalibus est, & q̃a natura cõtra rationẽ diuidit, à qua homo est homo: ideo strictissimo modo accipiendo ius naturale, illa quæ ad homines tantum pertinent, & si sint de dictamine naturalis rationis, nõ dicũtur esse de iure naturali, sed illa tantum quæ naturalis ratio dictat de his quæ sunt homini a lijsque communia: & sic datur dicta definitio, scilicet, Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit. Pluralitas ergo vxorum quamuis non sit contra ius naturale tertio modo acceptum, est tamẽ cõtra ius naturale secundo modo acceptũ, q̃a iure diuino prohibeť: & etiã cõtra ius naturale primo modo acceptum, vt ex dictis* patet, quia natura dictat hoc cuilibet animali secundum modum conuenientem suæ speciei. Vnde etiã q̃dã animalia in q̃bus ad educationem prolis requiritur solicitudo vtriusque, scilicet maris & fœminæ naturali instinctu seruant coniunctionem vnius ad vnum, sicut patet in turture & columba, & huiusmodi.

†li. 2. de Inuen. aliquan tulũ ante finẽ.

*lib. 5. Etym. ca 3.

Aug. de nuptijs & concup li. 1 c. 9. tom 7.

*In corp.

Sed quia rationes inductæ in contrarium, videntur ostendere quòd pluralitas vxorum sit contra prima principia legis naturæ: ideo ad eas respondendum est & dicendum A D quintum, quòd natura humana absque omni defectu instituta est: & ideo non solũ sunt indita ei illa sine quibus matrimonij finis principalis esse nõ potest, sed etiam illa, sine quibus secundarius finis matrimonij sine difficultate haberi non posset; & hoc modo homini in ipsa sui institutione habere vnam vxorem sufficit, vt ex dictis * patet.

*In corp. art.

A D sextum dicendum, quòd vir per matrimonium non dat sui corporis potestatem vxori quantum ad omnia, sed solum quantũ ad illa quæ matrimonium requirit: non autem requirit matrimonium, vt quolibet tempore vxori petenti uir debitum reddat nisi quantum ad id, ad quod matrimonium principaliter est institutũ, scilicet ad bonum prolis, & hoc est quantum sufficit ad imprægnationem. Requirit autem hoc matrimonium, inquantum est ad remediũ institutum (qđ est secundarius ipsius finis) vt quolibet tempore debitum petenti reddatur: & sic patet quòd accipiens plures uxores non se obligat ad impossibile, considerato principali fine matrimonij; & ideo pluralitas uxorum non est contra præcepta prima legis naturæ.

A D septimum dicendum, quòd illud præceptum legis naturæ, Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris debet intelligi eadẽ proportione seruata. Non enim si Prælatus non vult sibi resisti à

subdi-

subdito resistere non debet. Et ideo nõ oportet ex vi illius præcepti, quòd sicut vir non vult, quòd vxor sua habeat plures viros vel alium virum, quod ipse non habeat aliam vxorem, quia vnum virum habere plures vxores non est contra prima præcepta legis naturæ, vt dictum * est. (In proxima responsione.) Sed vnam vxorem habere plures viros est contra præcepta prima legis naturæ; eo quòd per hoc quantum ad aliquid totaliter tollitur, & quantum ad aliquid impeditur bonũ prolis, quod est principalis matrimonij finis. In bono enim prolis intelligitur non solũ procreatio, sed etiam educatio. Ipsa enim procreatio prolis & si nõ totaliter tollat̃ quia contingit post imprægnationẽ primã, iterũ mulierem imprægnari, vt dicitur in nono de animalibus *, tamen multum impeditur, quia vix potest accidere quin corruptio accidat, quãtum ad vtrunque fœtum, vel quantum ad alterum: sed educatio totaliter tollitur, quia ex ex hoc quòd vna mulier plures maritos haberet, sequeretur incertitudo prolis respectu patris, cuius cura necessaria est in educando. Et ideo nulla lege vel consuetudine est permissum, vnam mulierem habere plures viros, sicut econuerso.

(lib. 7. de historia Animalium ca. 4. declinãdo ad finem. In Decret. 33. q. 4.)

AD octauum dicendum, quòd naturalis inclinatio in appetitiua sequitur naturalem conceptionem in cognitione: & quia non ita est contra conceptionem naturalem, quòd vir habeat plures vxores, sicut quòd vxor habeat plures viros; ideo affectus vxoris non tantum refugit consortium in viro, sicut econuerso: & ideo tam in hominibus, quàm in alijs animalibus inuenitur maior zelus maris ad fœminam, quàm econuerso.

ARTIC. II.

Vtrum aliquãdo licitum fuerit habere plures vxores.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ habere plures vxores nõ potuerit esse aliquando licitum. 271
Quia secundum Philosophum † in secundo Ethicorum; Ius naturale semper & vbique habet naturalẽ potentiam eandem: sed iure naturali prohibetur pluralitas vxorum, vt ex dictis patet *: ergo sicut modo non licet, ita nunquam licuit.

(lib. 5. Ethic. c. 7 in pric. — Art. præced.)

¶ 2 Præterea, Si aliquando licuit, hoc non fuit: nisi quia vel per se licitum erat, vel per aliquam dispensationem. Non primo modo, quia etiam nunc licitũ esset. Nec secundò modo, quia secundum Augustinum †, Deus, cũ sit naturæ conditor, non facit aliquid contra rationes, quas naturæ inseruit: cum ergo naturæ nostræ Deus inseruerit, quòd sit vna vnius *, videtur quòd ipse contra hoc nunquam dispensauerit.

(lib. 26. contra Faustum ca. 3. a parte med. tom. 6. — *Art. præc. ad. 4. & 6.)

¶ 3 Præterea, Si aliquid est licitum ex dispensatione, hoc non licet, nisi illis, quibus dispensatio fit: non autem legitur aliqua dispensatio communis in lege cũ omnibus facta: cum ergo omnes communiter qui volebant, plures vxores acciperent in veteri Testamento, nec ex hoc reprehendantur * a lege vel à Prophetis, non videtur quòd fuerit ex dispensatione licitum.

(Aliàs, in)

¶ 4 Præterea, Vbi est eadem causa dispensationis debet eadẽ dispensatio fieri: sed causa dispensationis non potest alia poni, q̃ multiplicatio prolis ad cultũ Dei, quæ etiam nunc necessaria est: ergo adhuc talis dispensatio duraret, præcipue cum non legatur reuocata.

¶ 5 Præterea, In dispensatio

ne non debet prætermitti maius bonum propter minus bonũ, sed fides, & sacramentum, quæ non videntur posse seruari in matrimonio, quo vnus pluribus vxoribus coniungitur, fuerunt meliora quàm prolis multiplicatio: ergo intuitu huius multiplicationis dispensatio prædicta fieri nõ debuisset.

SED contra, Ad Galatas tertio dicit, quòd lex propter præuaricatores posita est: vt scilicet eos prohiberet, sed lex vetus fecit mentionem de pluralitate vxorum sine aliqua eius prohibitione, vt patet Deutero. vicesimo, Si habuerit homo duas vxores, &c. ergo habendo duas vxores, non erant præuaricatores; & ita erat licitum.

¶ Præterea, Hoc idem videtur exemplo ex sanctis Patribus, qui plures leguntur habuisse vxores, cum Deo essent acceptissimi, sicut Iacob, & Dauid, & plures alij: ergo aliquando fuit licitum.

CONCLVSIO.

Polygamia olim licita fuit antiquis Patribus, & alijs, propter finem prolis multiplicandæ ad cultum Dei.

Q. præsenti ar. præc. in respon. ad. 7. & 8. *Decret di. 29. & caussa. 32. q. 4. cap. 2. RESPONDEO dicendũ, quòd sicut ex dictis * patet, pluralitas vxorum dicitur esse contra legem naturæ, non quantum ad prima præcepta eius, sed quantum ad secunda, quæ quasi conclusiones, à primis præceptis deriuantur. Sed quia actus humanos variari * oportet secundum diuersas conditiones personarum & temporum, & aliarum circunstantiarum, ideo cõclusiones prædictæ à primis legis naturæ præceptis non procedunt, vt semper efficaciã habẽtes, sed in maiori parte: talis est. n. tota materia moralis, vt patet p Philosophũ* in I. Ethico. (li. 1. ca. 3. in pri. & c. 7. circa finem) & ideo vbi eorũ efficacia deficit, licite ea prætermitti possunt. Sed quia non est facile determinare huiusmodi uarietates, ideo illi, ex cuius auctoritate lex efficaciam habet, reseruantur; ut licentiã præbeat legẽ prætermittendi in illis casibus, ad quos legis efficacia se extendere non debet: & talis licentia dispensatio dicitur. * Lex autem de unitate uxoris non est humanitus, sed diuinitus instituta; nec vnquã verbo aut literis tradita, sed cordi impressa, sicut & alia, quæ ad legẽ naturæ qualitercunque pertinẽt: & ideo in hoc à solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam, quæ quidem principaliter Patribus sanctis facta est, & per eorum exemplum ad alios deriuata est eo tempore, quo oportebat prædictum naturæ præceptum prætermitti, vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ: Sẽper enim principalior finis magis obseruandus est, quàm secundarius. Vnde cum bonum prolis sit principalis matrimonij finis, vbi prolis multiplicatio necessaria erat, *debet negligi ad tempus impedimentum, quod posset in secundarijs finibus euenire, ad quod remouendum præceptum prohibẽs pluralitatem vxorum ordinatur: vt ex dictis* patet.

* Id patet ex Innocen. 3 in Decretal. li. 4. ti. 19. & ex Aug. de bono coniug. c. 7. tom 6.

Aliàs. debebat

In corp. art. pcc.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ ius naturale semper & vbique quantum est de se, habet eandem potentiam; sed per accidens, propter aliquod impedimentũ, quandoque & alicubi potest variari, sicut ibidem Philosophus †exemplum ponit de alijs rebus naturalibus. lib. 5. Ethi. c. 7. in medio. Semper enim & vbique dextra est melior quàm sinistra secundum naturam: sed per aliquod accidens contingit aliquẽ esse ambidextrum, quia natura nostra variabilis est, & similiter etiam est de naturali iusto, vt ibidem

*Eodem l. 5. ca. 7 †ca. gaudemus. extra de diuort. In corp. art.

dem Philosophus dicit*.

AD secundum dicendũ, quòd in Decret†. quadam de diuortijs dicitur, quòd nunquam licuit plures habere vxores sine dispensatione per diuinam inspirationem habita, nec tamen talis dispensatio datur contra rationes, quas Deus naturæ inseruit: sed præter eas: quia rationes illæ nõ sunt ordinatæ ad semper, sed vt in pluribus, vt dictum est*: sicut etiam non est contra naturam, quando aliqua accidunt in rebus naturalibus miraculose præter ea quæ frequenter solent euenire.

AD tertium dicendum, quòd qualis est lex, talis debet esse dispensatio legis: vnde quia lex naturæ est cordibus impressa, non oportuit dispensationem eorum quæ ad legem naturæ pertinent, lege scripta dari, sed per internam inspirationem fieri.

AD quartum dicendum, quòd veniente Christo fuit tempus plenitudinis gratiæ Christi, per quã cultus Dei in omnes gentes spirituali propagatione diffusus est, & ideo non est eadem ratio dispensationis, quæ erat ante Christi aduentum, quando cultus Dei carnali propagatione multiplicabatur, & conseruabatur.

AD quintum dicendũ, quòd proles, secundum quod est bonum matrimonij, includit fidem ad Deum seruandam, quia secundum quod proles expectatur ad cultum Dei educanda, ponitur matrimonij bonum. Fides autem ad Deum seruanda est potior, quàm fides uxori seruanda, quæ ponitur bonum matrimonij; & quàm significatio quæ pertinet ad sacramentum, quia significatio ad fidei cognitionem ordinatur. Et ideo non est inconueniens, si propter bonum prolis, aliquid detrahitur alijs duobus bonis. nec tamen omnino tolluntur, quia & fides manet ad plures, & sacramentum aliquo modo; quia quamuis non significaret coniunctio Christi ad Ecclesiam inquantum est vna, significatur tamen distinctio graduum in Ecclesia per pluralitatem vxorum, quæ quidem non solum est in Ecclesia militante, sed etiam in triũphante. Et ideo illorum matrimonia aliquo modo * significant coniunctionem Christi ad Ecclesiam, non solum militantem, vt quidam dicunt, sed etiam triumphantem, in qua sunt diuersæ mansiones.

Al. significabat.

ARTIC. III.

Vtrum habere concubinam sit contra legem naturæ. 272

AD TERTIVM sic pceditur. Videtur, quod habere concubinam non sit contra legem naturæ. Legis enim cæremonialia non sunt de lege naturæ: sed fornicatio prohibetur Actu. 15. inter alia cæremonialia legis, quæ ad tẽpus credentibus ex Gentibus imponebãtur ergo fornicatio simplex, quæ est accessus ad concubinam, non est contra legem naturæ.

Canonistæ in c. is qui. 34. dist. cap. meretrices 32. q. 2.

¶ 2 Præterea, ius positiuum à naturali iure profectum est, vt Tullius † dicit: sed secundũ ius positiuum fornicatio simplex nõ prohibebatur, imo potius in pœnam secundum antiquas leges, mulieres lupanaribus tradendæ condemnabantur: ergo habere cõcubinam, non est contra legem naturæ.

li. 2. de Inuent. aliquantulum ante finem

¶ 3 Præterea, Naturalis lex non prohibet quin illud quod datur simpliciter, possit dari ad tẽpus & secundum quid: sed vna mulier soluta potest dare viro soluto, in perpetuum sui corporis potestatem, vt ea vtatur licite cum voluerit: ergo non est contra legem naturæ, si dederit ei potestatem sui corporis ad horam.

¶ 4 Præ-

¶ 4 Præterea, Quicunque re sua vtitur vt vult, nemini facit iniuriam: sed ancilla est res domini: ergo si dominus ea vtatur ad libitum, nulli facit iniuriam: & ita habere concubinam, non est contra legem naturæ.

¶ 5 Præterea, Quilibet potest alteri dare quod suum est: sed vxor habet potestatem in corpore viri, vt patet primæ Corinth. 7. ergo si vxor velit, vir poterit alteri mulieri coniungi sine peccato.

SED contra, Secundum omnes leges, filij qui de concubina nascũtur, sunt vituperabiles: sed hoc non esset, nisi concubitus, ex quo oriuntur, esset naturaliter turpis: ergo habere concubinam, est contra legem naturæ.

¶ Præterea, Matrimonium est naturale*: sed hoc nõ esset, si sine præiudicio legis naturę homo posset coniungi mulieri præter matrimonium: ergo contra legem naturæ, est concubinam habere.

Sup. distin. 41. arti. 1.

CONCLVSIO.

Cum non propter delectationem, sed propter finem à natura intentum, prolis scilicet procreationem & educationem, concubitu vtendũ sit, & præcipuus appetendæ concubinæ finis sit coitus atque delectatio: concubinam habere contra legem naturæ esse perspicuum est.

RESPONDEO dicendũ, quod sicut ex dictis * patet, illa actio dicitur esse contra legẽ naturæ, quæ non est conueniens fini debito, quem natura intẽdit, siue quia nõ ordinatur in ipsum per actionem agentis, siue quia de se est improportionata illi fini. Finis autem, quem natura ex tali concubitu intendit, est proles procreanda & educanda, & vt hoc bonum quæreretur, posuit delectationem in concubitu, vt Constantinus dicit. Quicunque ergo concubitu vtitur propter delectationem, quæ in ipso est, non referendo in finem à natura intentum, contra naturam facit, & similiter etiam nisi sit talis concubitus, qui ad illum finẽ conuenienter ordinari possit. Et quia res à fine plurimum nominantur, tanquam* ab optimo, sicut coniunctio matrimonij à prolis bono nomen accepit, quod per matrimonium principaliter quæritur: ita concubinæ nomen illam coniunctionem exprimit, qua solus concubitus propter seipsum quæritur. Et si etiam aliquis quandoque ex tali concubitu prolem quærat, non tamen est conueniens ad prolis bonum, in quo non solum intelligitur ipsius procreatio, per quam proles esse accipit: sed etiam educatio & instructio, per quam accipit nutrimentum & disciplinam:, à parentibus, in quibus tribus parentes proli tenentur, secundum Philosophum in 8. Ethic.* Cum autem educatio & instructio proli à parentibus debeantur per longum tempus, exigit lex naturæ, vt pater & mater in longũ tempus commaneant, ad subueniendum communiter proli. Vnde & aues quæ communiter pullos nutriunt, ante completam nutritionem non separantur à mutua societate, quę incipit à concubitu vel in cõcumbendo. Hæc autem obligatio ad commanendum fœminam marito, matrimonium facit; & ideo patet, quòd accedere ad mulierem non iunctam sibi matrimonio: quæ concubina vocatur, est contra legem naturæ.

Artic. 1. huius q. corp.

Al. à potiori.

Lib. 8. c. 11. & 12.

AD primum ergo dicendum, quòd

ꝙ in Gentibus quantum ad multa, lex naturæ offuscata erat. Vnde accedere ad concubinam, malum non reputabant, sed passim fornicatione quasi re licita vtebantur: sicut & alijs, quæ erant contra cæremonias Iudæorum, quamuis non essent contra legem naturæ. Et ideo Apostoli immiscuerunt prohibitionem fornicationis cæremonialibus, propter discretionem, quæ erat in vtroq; inter Iudæos & Gentiles.

De qua ad 1. AD secundum dicendum, ꝙ ex prædicta * obscuritate, scilicet in quam ceciderunt Gentiles Deo debitam gloriam non reddentes, vt dicitur Roman. primo lex illa processit, & non ex instinctu legis naturæ: vnde præualente Christiana religione, lex illa extirpata est.

AD tertium dicendum, quòd in aliquibus sicut nihil inconueniens sequitur, si rem aliquam, quam quis in potestate habet alteri simpliciter tradat; ita etiam nec si tradat ad tempus, & sic neutrum est cōtra legem naturæ, ita autem non est in proposito: & ideo ratio non sequitur.

AD quartum dicendum, quòd iniuria iustitiæ opponitur: lex autem naturalis non solum prohibet iniustitiam, sed etiam opposita omnium virtutum. Sicut contra legē naturæ est, ꝙ aliquis immoderatè comedat, quamuis talis rebus suis vtens, nulli iniuriam faciat. Et præterea ancilla quamuis sit res domini ad obsequium, non est tamen res sua ad concubitum: & iterum interest qualiter quisque re sua vtatur; facit enim talis iniuriam proli procreandæ, ad cuius bonum non sufficienter talis coniunctio ordinatur, vt dictum * est. (Augus. ser. 164. de tēp.) (In corp. artic.)

AD quintum dicendum, quòd mulier habet potestatem in corpore viri non simpliciter quantū ad omnia, sed solum quantum ad matrimonium: & ideo non potest contra * bonum matrimonij corpus viri alteri tradere. (Al. vsū.)

ARTIC. IIII.

Vtrum accedere ad concubinā sit peccatum mortale. 273

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd accedere ad cōcubinam non sit peccatum mortale. Maius enim peccatum est mendacium, quàm fornicatio simplex, quod patet ex hoc quòd Iudas qui fornicationem non horruit cum Thamar committere, recusauit mendaciū, dicens. Certe mēdacij arguere nos non potest: sed mendacium non semper est peccatum mortale: ergo neque fornicatio simplex. (Cap. meretrices 32. q. 2.) (Gen. 38.)

¶ 2 Præterea, Peccatum mortale morte puniri debet, sed lex vetus non puniebat concubitum concubinæ morte, nisi in aliquo casu: vt patet Deut. 24. ergo non est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Secundū Grego. peccata carnalia sunt minoris culpæ, quàm spiritualia, sed non omnis superbia aut auaritia (quæ sunt peccata spiritualia) est peccatum mortale: ergo non omnis fornicatio (quæ est peccatum carnale) est mortale peccatum.

¶ 4 Præterea, Vbi est maius incitamentum, ibi est minus peccatum, quia magis * peccat qui minori tentatione vincit: sed cō cupiscentia maxime instigat ad venerea: ergo cum actus gulæ nō semper sit peccatum mortale, nec fornicatio simplex erit mortale. (Tho. in 4. dist. 16. q. 3. art. 2. q. 2. corp.)

SED contra, Nihil excludit à regno Dei nisi peccatum mortale: sed fornicarij excludun tur à regno Dei, vt patet primæ ad Corinth. 6. ergo fornicatio simplex est peccatum mortale.

¶ Præterea, Sola peccata mor-

mortalia, crimina dicuntur; sed oĩs fornicatio est crimẽ, vt patet Tobiæ 4. Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuã nunquã patiaris crimẽ scire.

CONCLVSIO.

Simplex fornicatio, cum tollat debitam ordinationem parentis erga prolem, etiam ratione sui peccatum mortale est.

RESPONDEO dicendũ, q sicut in Secundo libro dictũ * est: illi actus ex suo genere sunt peccata mortalia, per quos fœdus amicitiæ hominis ad Deum, & hominis ad hominem violatur: hæc enim sunt contra duo præcepta charitatis, quæ est animæ vita: & ideo cum concubitus fornicarius tollat debitam ordinationem parentis ad prolẽ, quã natura ex concubitu intendit, nõ est dubiũ, quin fornicatio simplex, de sui ratione est peccatum mortale, ẽt si lex scripta nõ esset.

*Tho. in 2. Sent. dist. 42. q. 1. art. 3.

AD primum ergo dicendũ, q frequenter homo qui non vitat peccatũ mortale, vitat aliquod peccatũ veniale, ad quod non habet tantum incitamentum, & ita etiam Iudas mẽdaciũ vitauit, fornicationem non vitans: quamuis illud mendacium perniciosum fuisset, iniuriam habẽs annexam, si promissum non reddidisset.

AD secundum dicendum, q peccatũ nõ dr̃ mortale, quia morte temporali puniatur, sed quia punitur morte æterna: vnde etiã furtũ, quod est peccatũ mortale, & multa alia, interdũ non puniũtur per leges tẽporali morte: & similiter etiã est dẽ fornicatione.

Tho. in 4. dist. 16. q. 3. art. 2. q. 2. corp.

AD tertium dicendum, quòd sicut non quilibet motus superbię est pęccatum mortale, ita nec quilibet motus luxuriæ, quia primi motus luxuriæ & huiusmodi, sunt peccata venialia, & etiam concubitus matrimonialis interdum, sed tamen aliqui luxuriæ actus sunt peccata mortalia, aliquibus motibus superbiæ venialibus existentibus, quia in verbis Greg. * inductis intelligitur comparatio vitiorũ secundũ genus, nõ quantũ ad singulos actus.

* In arg. 3.

AD quartum dicendum, q illa circunstantia efficacior est ad aggrauandum, quæ magis appropinquat ad speciem peccati. Vnde quamuis fornicatio ex magnitudine incitamenti diminuatur, tamen ex materia, circa quam est, grauitatem habet maiorẽ, quàm inordinata comestio cùm sit circa ea quæ pertinent ad fouendum fœdus societatis humanæ: & ideo ratio non sequitur.

ARTIC. V.

Vtrum aliquando licitum fuerit cocubinam habere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd aliquando licitum fuerit concubinã habere. Sicut enim habere vnam vxorem est de lege naturæ, ita non habere concubinam: sed aliquando licuit plures vxores habere: ergo & habere concubinam. 274

Cap. meretrices & c. in eo. 32. q. 2.

¶ 2. Præterea, Non potest aliqua simul esse ancilla & vxor: vnde secundum legem ex hoc ipso quod ancilla in matrimonium ducebatur, libera reddebatur: sed aliqui amicissimi Deo leguntur ad suas accessisse ancillas, sicut Abraham & Iacob: ergo illæ non erant vxores: & sic aliquando licuit concubinas habere.

¶ 3 Præterea, Illa quæ in matrimonium ducitur, non potest eijci, & filius eius debet esse hæreditatis particeps: sed Abrahã eiecit Agar, & filius eius non fuit hæres: ergo non fuit vxor Abrahæ.

SED contra, Ea quæ sunt cõtra præcepta Decalogi, nunquam

quàm licuerunt: sed habere concubinam est contra præceptum Decalogi, scilicet, Non mœchaberis: ergo nunquam fuit licitũ.

† In li. 1. & est de Abrahám ca. 4. parum ante me di. to. 4.

¶ Præterea, Ambrosius† dicit in li. de Patriarchis. Viro non licet quod mulieri non licet: sed nunquam licuit mulieri ad alium virum accedere, dimisso viro proprio: ergo nec viro vnquam licuit concubinam habere.

CONCLVSIO.

Cum concubitus cum aliqua non matrimonio iuncta, non sit conueniens actio ad bonũ prolis, & ideo contra legem naturæ sit, constat nunquam licuisse, etiam ex dispensatione, concubinam habere.

RESPONDEO dicendũ, quòd Rabbi Moyses dicit, quòd ante tempus legis, fornicatio nõ erat peccatum, quod probat ex hoc, quòd† Iudas cum Thamar concubuit. Sed ista ratio non cogit. Non enim necesse est filios Iacob à peccato mortali excusari, cum* accusati fuerint apud patrẽ crimine pessimo, & i Ioseph necẽ & venditionem consenserint. Et ideo dicendum est, quòd cum habere concubinam non matrimonio iunctam sit contra legem naturæ, *nullo tempore secundum se licitum fuit, nec etiam ex dispẽsatione. Sicut enim ex dictis* patet, concubitus cum ea quæ nõ est matrimonio iuncta, non est conueniens actio ad bonũ prolis, quod est principalis finis matrimonij: & ideo est contra prima præcepta legis naturæ, quæ dispensationem non recipiũt: vnde vbicunque legitur in veteri Testamento, aliquos habuisse cõcubinas, quos necesse sit à peccato mortali excusari: oportet eas esse matrimonio iũctas, & tamen concubinas dici, quia aliquid habebant de ratione vxoris, & aliquid de ratione concubinæ. Secundum enim quod matrimoniũ ordinatur ad suum principalem finem, qui est bonũ prolis, vxor viro coniungitur insolubili coniunctione, vel saltem diuturna, vt ex dictis patet: *& circa hoc nõ est aliqua dispensatio, Sed quãtum ad secundum finem, qui est dispensatio familiæ, & cõmunicatio operum, vxor enim coniũgitur viro vt socia: sed hoc deerat in his quæ concubinæ nominabantur, in hoc enim poterat esse dispensatio, cum sit secundarius matrimonij finis: & ex hac etiam parte habebant aliquid simile concubinis, ratione cuius concubinæ nominabantur.

† Gene. 38.

* Gene. 37.

* Art. 3. huius q.

Arti. 3. huius q. corp.

Art. 1. corp.

AD primum ergo dicendum, quòd habere plures vxores non est contra prima præcepta legis naturæ, sicut habere cõcubinam, vt ex dictis patet: *& ideo ratio non sequitur.

Arti. 1. huius q. ad 7. & 8. & art. præsenti. corp.

AD secundum dicendum, quod antiqui Patres ea dispensatione qua plures habebant vxores, ad ancillas accedebant vxorio affectu, erant enim vxores quantum ad principalem & primarium finem matrimonij, sed non quantũ ad illam coniunctionem quæ respicit secundarium finem, cui cõditio seruitutis opponit, cũ non possit simul esse socia & ancilla.

AD tertium dicendum, quòd sicut in lege Moysi per dispensationem licebat dare libellum repudij ad euitandum vxoricidiũ, vt dicetur: *ita ex eadem dispẽsatione licuit Abrahæ ejicere Agar, ad significandum misteriũ quod Apost. explicat Galat. 4. Quod etiam ille filius hæres non fuerit, ad mysterium pertinet, vt ibidem patet: & quod Esau filius liberæ, hæres non fuit, vt patet Roma-

Quæ. 67 artic. 6. corp.

Romanorum nono. Similiter etiã propter mysterium factum fuit, vt filij Iacob ex ancillis & liberis nati, hæredes essent, vt Augustinus dicit: † quia Christo nascuntur in baptismo filij & hæredes tam per bonos, quos libera significat, quàm per malos ministros, qui ꝑ ancillas significantur.

Tra. 11. in Ioan. in medio illius to. 9.

Art. 1. corp.

QVAEST. LXVI.

De bigamia & irregularitate ex ea contracta, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de bigamia & irregularitate ex ea contracta.

¶ Circa quod quærũtur quinque.

¶ Primo, vtrum illi bigamiæ, quæ est ex hoc, quod aliquis duas vxores successiue habuerit, sit irregularitas annexa.

¶ Secundo, vtrum irregularitatem contrahat, qui simul vel successiue duas vxores habuit.

Arti. 1. huius q. ad 7. & 8. & art. præsenti. corp.

¶ Tertio, vtrum irregularitas cõtrahatur ex hoc, quod aliquis vxorem non virginem accipit.

¶ Quarto, vtrũ bigamia per baptismum soluatur.

¶ Quinto, vtrum cum bigamo liceat dispensare.

ARTIC. I.

Vtrum bigamiæ irregularitas sit annexa.

275 Tho. 4. dist. 27. q. 3. art. 1. & seq.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd illi bigamiæ, quæ est ex hoc, quòd aliquis duas vxores successiue habuit, non sit irregularitas annexa, quia multitudo & vnitas consequuntur ens: cum ergo non ens non faciat multitudinem aliquam, ille qui habet successiue duas vxores, quando vna est in esse, alia in non esse, non ex hoc efficitur vir nõ vnius vxoris, qui secundum Apostolũ ab Episcopatu prohibetur.

Quæ. 64 artic. 6. corp.

1. ad Timo. 3.

¶ 2 Præterea, Maius signum incontinẽtiæ apparet in eo qui plures fornicarie cognoscit, ꝙ in eo qui plures vxores successiue habet: sed ex primo non efficitur aliquis irregularis, ergo nec ex secundo.

¶ 3 Præterea, Si bigamia irregularitatem causat, aut hoc est ratione sacramenti, aut ratione carnalis copulæ. Sed nõ ratione primi: quia sic si aliquis cum vna cõtraxisset per verba de præsenti, & ea mortua ante carnalem copulam subsecutam duceret aliam, efficeretur irregularis; quod est contra Decretal. Innocent. III. Nec iterum ratione secũdi, quia secundum hoc etiam qui plures fornicario concubitu cognosceret, irregularis esset: quod falsũ est: ergo nullo modo bigamia irregularitatem causat.

† Cap. debitum extra de biga.

CONCLVSIO.

Cum bigamia tollat significationem sacramenti integrã, & per consequens, significationem coniunctionis Christi cum Ecclesia, quæ est vnius ad vnam, merito irregularitatem inducit.

RESPONDEO dicendũ, quòd aliquis per sacramentum ordinis minister sacramentorum constituitur, & ille qui alijs sacramenta ministrare debet, nullum defectum in sacramentis pati debet. Defectus autẽ in sacramento est, quando sacramenti significatio integra non inuenitur: sacramentum autem matrimonij significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam, quæ est vnius ad vnam. Et ideo requiritur ad perfectam significationem sacramenti, quòd vir sit tantum vnius

Cap. acutius & seq. 26. dist.

vir, & vxor sit tantũ vnius vxor: & ideo bigamia quæ hoc tollit, irregularitatem inducit. Et sunt quatuor modi bigamiæ. Primus est, cum quis plures habet vxores de iure, successiue. Secundus, cũm simul habet plures, vnam de iure, aliam de facto. Tertius, cum habet plures successiue, vnam de iure, aliam de facto. Quartus, quã do viduã ducit in vxorem. Et in omnibus his est irregularitas adiuncta. Alia autem causa consequens assignatur, quia in illis qui accipiunt sacramentum ordinis maxima spiritualitas debet apparere; tum quia spiritualia ministrant, scilicet sacramenta, tum quia spiritualia docent & in spiritualibus occupari debent. Vnde cum concupiscentia maxime spiritualitati repugnet, per quã totus homo caro efficitur, non debet aliquod signum concupiscentiæ permanentis in eis apparere, quod quidem apparet in bigamis, qui vna vxore contenti esse noluerunt. Tamen prima ratio est melior.

AD primum ergo dicendum, quòd multitudo plurium vxorũ simul existentium, est multitudo simpliciter: & ideo talis multitudo totaliter significationi sacramenti repugnat, & propter hoc tollitur sacramentum. Sed multitudo plurium vxorum successiue, est multitudo secundum quid, & ideo non tollit significationem sacramenti totaliter, nec sacramentum euacuat quantum ad sui essentiam, sed quantum ad sui perfectionem, quæ requiritur in illis qui sunt sacramentorum dispensatores.

AD secundum dicendũ, quòd quamuis sit in fornicarijs maioris concupiscentiæ signum, non tamen concupiscentiæ ita adhærentis: quia per fornicationem vnus alteri non in perpetuum obligatur, & ideo non est defectus sacramenti.

AD tertium dicendum, quòd sicut dictum* est, bigamia causat irregularitatem, inquantum tollit perfectam significationem* sacramenti, quæ quidem consistit & in coniunctione animorum, quæ fit per consensum: & in coniunctione corporum: & ideo ratione vtriusque simul oportet esse bigamiam, quæ irregularitatem faciat. Vnde per Decretal. Innoc. III. ✝ obuiatur ei quod Magister* in littera dicit: scilicet quòd solus consensus per verba de præsenti sufficit ad irregularitatem inducendam.

In corp. & ad 2.

Al. matrimonij.

✝ Loco citato in arg. 3.

* Lib. 4. Senten. dist. 27. in fine illius.

ARTIC. II.

Vtrum irregularitas sit annexa bigamiæ, quæ contingit ex hoc quòd homo habet duas vxores, vnam de iure, & alterã de facto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd irregularitas non sit annexa bigamiæ, quæ contingit ex hoc, quòd homo habet duas vxores, simul vel successiue, vnam de iure, & aliam de facto, Quia vbi nullum est sacramentum, non potest esse defectus sacramenti: sed quando aliquis contrahit de facto cum aliqua, & non de iure, nõ est ibi aliquod sacramentũ, quia talis coniunctio non significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam: ergo cum irregularitas non consequatur bigamiam nisi propter defectum sacramenti, videtur, quòd talem bigamiam irregularitas non consequatur. 276

¶ 2 Præterea, Aliquis accedens ad illam, cum qua contrahit de facto & non de iure, committit fornicationem, si non habeat aliquam vxorem legitimam vel adulterium, si habeat: sed diuidere carnem suã in plures per-

for-

fornicationem vel adulterium non causat irregularitatem: ergo nec dictus* bigamiæ modus.

In arg. 1. huius artic.

¶ 3 Præterea, Cõtingit quòd aliquis, antequam cognoscat carnaliter illam, cum qua de iure cõtraxit cum alia contrahat de facto, non de iure, & eã carnaliter cognoscat, siue prima mortua, siue viuente: talis cõtraxit cũ pluribus, vel de iure vel de facto, & tamen non est irregularis, quia carnem suam non diuisit in plures: ergo ex prædicto* modo bigamiæ non contrahitur irregularitas.

In arg. 1.

CONCLVSIO.

Qui uxorem vnam de iure habet & alteram de facto, bigamus censetur, atque irregularitatem bigamiæ annexam incurrit, propter sacramenti in altero coniugio similitudinem.

RESPONDEO dicendũ, quòd in duobus secundis modis bigamiæ contrahitur irregularitas: quia quamuis in altero non sit sacramentum, est tamen quædam sacramenti similitudo. Vnde isti duo modi sunt secundarij, & primus est principalis in irregularitate causanda.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis ibi non sit sacramentum, est tamen ibi aliqua similitudo sacramenti, quæ nõ est in fornicario vel in adulterino concubitu: & ideo non est simile.

Et per hoc patet solutio AD secundum.

AD tertium dicendum, quòd in tali casu non reputatur bigamus: quia primum matrimoniũ non habuit perfectam significationem suam: tamen si per iudicium Ecclesiæ compellatur ad primam redire, & eam cognoscere, statim efficitur irregularis; quia irregularitatem non facit peccatum: sed imperfectio significationis.

ARTIC. III.

Vtrũ contrahatur irregularitas ex hoc, quòd aliquis ducit uxorem non uirginem. 277

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nõ cõtrahatur irregularitas ex hoc quòd aliquis ducit vxorẽ non virginem. Quia plus impeditur aliquis defectu proprio, quàm alieno: sed si ipse contrahens non sit virgo, non efficitur irregularis, ergo multo minus si vxor eius virgo non sit.

Cap. debitum. extra de bigam.

¶ 2 Præterea, Potest esse ꝙ aliquis deflorauit aliquam, & postea ducat eam in vxorem; talis autem non videtur fieri irregularis, quia non diuisit carnem suã in plures, nec etiam vxor eius; & tamen ducit corruptam in vxorem, ergo talis modus bigamiæ non causat irregularitatem.

¶ 3 Præterea, Nullus potest contrahere irregularitatem nisi voluntarius: sed aliquis quandoque ducit vxorem non virginem inuoluntarius, vt quando credit eam virginem esse, & postea inuenit eam corruptam fuisse, cognoscens eam. ergo talis modus non semper facit irregularitatem.

¶ 4 Præterea, Corruptio sequẽs matrimonium est vituperabilior quàm præcedẽs: sed si vxor postquam est consummatum matrimoniũ, ab alio cognoscatur, vir non efficitur irregularis: aliàs puniretur pro peccato vxoris & potest etiã esse quod postquã hoc sciat, reddat ei debitum poscenti, antequam de adulterio accusata condemnetur: ergo videtur, quòd ille modus bigamiæ non causet irregularitatem.

In Regist. lib. 2. c. 35. in med. & refertur dist. 34. cap. Præcipimus.

SED contra est, quod Greg. * dicit, Præcipimus ne vmquam illicitas ordinationes facias, ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus in vxorem, aut ignorantem litteras, aut habentem quãlibet partem corporis vitiatam, vel pænitentiæ vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere.

CONCLVSIO.

Ex hoc quòd vir uxorem non virginem ducit, irregularis efficitur: non autem ex hoc, quòd corruptus non corruptã ducit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ in coniunctione Christi & Ecclesiæ vnitas ex vtraque parte inuenitur. Et ideo siue diuisio carnis inueniatur ex parte viri, siue ex parte vxoris, est defectus sacramenti. Sed tamen diuersimode: quia ex parte viri requiritur, ꝙ aliam non duxerit in vxorem, nõ ꝙ sit virgo: sed ex parte vxoris requiritur ꝙ etiam sit virgo; cuius ratio à Decretistis assignatur, quia sponsus significat Ecclesiam militantem, cuius curam gerit Episcopus, in qua sunt multæ corruptiones; sed sponsa significat Christum, qui virgo fuit: & ideo ex parte sponsæ requiritur virginitas, sed non ex parte sponsi, ad hoc ꝙ aliquis Episcopus fieri possit. Sed hæc ratio est expresse contra Apostolum ad Ephesios quinto, Viri diligite vxores vestras sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Ex quo apparet: ꝙ vxor significat Ecclesiam, & sponsus Christum; & iterum, Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ. Et ideo alij dicunt, ꝙ per sponsum significatur Christus; per spõsam, Ecclesia triumphans, in qua non est aliqua macula; Christus autem habuit primo synagogam quasi concubinam, & sic non tollitur aliquid de perfectione significationis sacramenti, si prius habuit sponsus concubinã. Sed hoc est valde absurdum, quia sicut est vna fides antiquorum & modernorum, ita vna Ecclesia. Vnde illi qui tempore synagogæ Deo seruiebant, ad vnitatem Ecclesiæ in qua Deo seruimus pertinebãt. Et præterea, hoc est expresse contra illud quod habetur Hierem. 3. Ezec. 16. & Oseæ 2. vbi expresse fit mentio de desponsatione synagogæ, vnde non fuit sicut cõcubina, sed sicut vxor. Et præterea secundum hoc fornicatio esset sacramentũ illius coniunctionis, quod est absurdum: & ideo Gentilitas priusquam desponsaretur à Christo in fide Ecclesiæ, corrupta fuit à diabolo ꝑ idololatriam Et ideo aliter dicẽdum, ꝙ defectus in ipso sacramento causat irregularitatẽ: corruptio autem carnis extra matrimonium contingens, quæ præcessit matrimonium, nullum defectum facit in sacramento ex parte illius, in quo est corruptio. sed facit defectum ex parte alterius: quia actus contrahentis matrimonium non cadit supra seipsum, sed supra alterum & ideo ex termino specificatur, qui etiam est respectu illius quasi materia sacramenti. Vnde si mulier esset ordinis susceptiua, sicut efficitur vir irregularis ex hoc quòd ducit vxorem corruptam, nõ autẽ ex hoc, ꝙ corruptus contrahit ita fieret mulier irregularis, si contraheret cum corrupto, non autẽ si cõtraheret corrupta, nisi in alio matrimonio prius corrupta fuisset.

Et per hoc patet solutio AD primum

AD secundum dicendum, ꝙ in tali casu sunt diuersæ opiniones, tamen probabilius est quòd

non

non sit irregularis: quia carnem suam non diuisit in plures.

AD tertium dicendum, quòd irregularitas non est pœna inflicta, sed defectus quidam sacramẽti: & ideo non oportet, quòd semper sit voluntaria bigamia ad hoc, quòd irregularitatem causet; & ideo ille qui vxorem ducit corruptam, quam virginem credit, irregularis est, eam cognoscens.

AD quartum dicendum, quòd si mulier fornicetur post matrimonium contractum, non efficitur ex hoc vir irregularis, nisi post corruptionem* adulterij eam iterato cognoscat: quia aliàs corruptio vxoris nullo modo cadit sub actu matrimoniali viri. sed si etiam per ius compellatur ei reddere debitum, vel etiam ex cõscientia propria, illa petente, debitum reddat ante condemnationem adulterij irregularis efficitur: quamuis de hoc sint opiniones, sed hoc quod dictum est*, est probabilius quia hic non requiritur † quòd sit peccatum, sed significatio tantum*.

M. Adulterinã.

Hoc eodem loco.

†Al. q d

*1.2. huius q. ad 3.

ARTIC. IIII.

Vtrum bigamia soluatur per baptismum

278 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd bigamia per baptismum soluatur. Dicit enim Hiero*. in epistola ad Titum: quòd si quis ante baptismum plures vxores habuit, vel vnam ante & aliam post, non est bigamus: ergo bigamia per baptismum soluitur.

*Cap. 1. super illud: vnius vxoris virum, to. 9. Vide etiam in epist. ad Oceanũ parũ ante med. tom. 3 & in Decre 26 & causa 8. q. 1.

¶ 2 Præterea, Qui facit quod maius est, facit quod minus est: sed baptismus tollit omne peccatum, quod est grauius, quam irregularitas: ergo tollit bigamiæ irregularitatem.

¶ 3 Præterea, Baptismus tollit omnem pœnam ex actu prouenientem: sed irregularitas bigamiæ est huiusmodi ergo &c.

Aliàs cõformat.

¶ 4 Præterea, Bigamus est irregularis, inquantum deficit à repræsentatione Christi sed per baptismum plene Christo* cõformamur: ergo soluitur illa irregularitas.

* lib. 4. Sent di. 1. §. B.

¶ 5 Præterea, Sacramenta nouæ legis sunt magis efficacia, quàm sacramenta veteris legis: sed sacramenta veteris legis soluebant irregularitates, vt in principio libri dictum est à Magistro*: ergo & baptismus, qui est efficacissimũ sacramentum in noua lege, soluit irregularitatem ex bigamia contractam.

SED contra est, quod Augustinus † dicit: Acutius intelligunt, qui nec eum, qui catechumenus aut paganus habuit alteram, ordinandum censuerunt, quia de sacramento agitur, non de peccato.

De bono coniugali ca. 18. ante mediũ to. 6. & refertur in c. acutius. 26. dist.

¶ Præterea, Sicut idem † dicit: Fœmina si catechumena vel pagana, vitiata est, non potest inter Dei virgines post baptismum consecrari: ergo eadem ratione, nec bigamus ante baptismum ordinari.

†loco iã citato.

CONCLVSIO.

Sicut baptismus non tollit coniugium, sic nec bigamia irregularitatem tollere potest.

RESPONDEO dicendũ, quòd † baptismus soluit culpas, & non soluit coniugia: vnde cum ex ipso coniugio sequatur irregularitas, per baptismum tolli nõ potest, vt Augustinus* dicit.

Innocẽt 1. Ep. 22 cap. 52.

*In lib. de bono coniugali ca. 18. tom 6.

AD primum ergo dicendum, quòd in casu isto non tenet Hieronymi opinio, nisi forte velimus eum exponere quòd loquitur ad superioris dispensationẽ.

AD secundum; dicendũ quòd non oportet vt quod facit maius, faciat minus, nisi sit ad illud ordinatum: & hoc deficit in proposito, quia baptismus ad irregularita-

laritatem tollendã non ordinat.

AD tertium dicendum, quòd hoc intelligendum est de pœnis quæ consequuntur ex actuali peccato quasi inflictæ, vel infligendæ: non enim aliquis per baptismum virginitatem recuperat, nec similiter carnis diuisionem.

AD quartum dicendum, quòd †baptizatus conformatur Christo quantum ad virtutem mẽtis, sed non quantum ad statum carnis, qui consideratur in virginitate vel in diuisione carnis.

Al. baptismus conformat.

AD quintum dicendũ, quòd illæ irregularitates ex leuibus causis non perpetuis erant contractæ: & ideo etiam per illa sacramenta auferri poterant, & iterum erant ad hoc ordinata, non autẽ baptismus ad hoc ordinat.

ARTIC. V.

Vtrum cum bigamo liceat dispẽsare.

279 AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ cum bigamo non liceat dispensare. Quia Extra de bigamis †dicitur: Cum clericis, qui inquantum in ipsis fuit, secundas sibi mulieres coniunxerunt matrimonialiter, tanquam cum bigamis non licet dispensare.

†cap. nuper. extra debigam.

¶ 2 Præterea, Contra ius diuinum non licet dispensare: sed omnia quæ in Canone dicuntur, ad ius diuinum pertinẽt, Cum ergo Apostolus in scriptura Canonica dicat *, oportet Episcopum vnius vxoris virum esse, videtur, ꝙ in hoc non possit dispensari.

1. Timo. 3.

¶ 3 Præterea, Nullus potest dispensare in his quæ sunt de necessitate sacramenti: sed non esse irregularem, est de necessitate sacramenti ordinis, cum significatio quæ est sacramento essentialis, desit in eo qui est irregularis: ergo non potest in hoc dispensari.

¶ 4 Præterea, Hoc quod rationabiliter factum est, non potest rationabiliter mutari: si ergo potest rationabiliter dispensari cum bigamo, irrationabiliter est ei adiuncta irregularitas; qđ est inconueniens.

SED contra est, quod Lucius †papa dispensauit cum Episcopo Panormitano, qui erat bigamus.

†Ita refert gloss. in decret. di.34.c. Lector.

¶ Præterea, Martinus * Papa dicit, Lector si viduam vxorem accipiat, in lectoratu permaneat; aut si necessitas fuerit, subdiaconus fiat, nihil autem supra: similiter si bigamus fuerit: ergo admi nus vsque ad subdiaconatum cum eo dispensari potest.

* Refertur in Decret. d. 34. c. Lector.

CONCLVSIO.

Cum irregularitas bigamia non sit de iure naturali, sed positiuo, potest Papa cum bigamo dispensare in omnibus ordinibus: Episcopus verò solum in minoribus, nisi in quibusdam casibus.

RESPONDEO dicendũ, quòd bigamiæ non est adiuncta irregularitas de iure naturali, sed de iure positiuo: nec iterum est de essentialibus ordinis, quòd aliquis non sit bigamus: quod patet ex hoc, quòd si aliquis bigamus ad ordines accedat, characterem accipit. Et ideo Papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter; sed Episcopus, quantum ad minores ordines. Et quidam dicunt, quòd etiam quantum ad maiores, in illis qui volunt Deo in religione seruire; propter vitandum religiosorum discursum.

AD primum ergo dicendum, quòd per illam Decr. ostendit eadem esse difficultas dispensandi in illis, qui de facto cum pluribus contraxerunt, ac si de iure contraxissent, non quòd subtraha-

tru

tur simpliciter potestas Papæ dispensandi in talibus.

AD secundum dicendum, quod hoc est verum quantum ad ea quę sunt de iure naturali, & quantum ad ea quæ sunt de necessitate sacramentorum & fidei: sed in aliis, quæ sunt de institutione Apostolorum, cùm Ecclesia habeat nunc eandem potestatem statuendi & destituendi, quam tunc habuerit, potest per eum qui primatũ tenet in Ecclesia, dispẽsari.

AD tertium dicendum, quòd non quælibet significatio est deessentia sacramenti, sed tantum illa quæ pertinet ad * officium sacramenti, & talis non tollitur per irregularitatem.

Aliàs effectum.

AD quartum dicendũ, quòd in particularibus non potest inueniri ratio: quæ omnibus competat æqualiter, propter eorum diuersitatem. & ideo quòd vniuersaliter statutum est rationabiliter, consideratis his quæ in pluribus accidunt; potest etiam per dispẽsationẽ rationabiliter remoueri in aliquò casu determinato.

QVAEST. LXVII.

De libello repudij, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de libello repudii.

¶ Circa quod quæruntur septem.

¶ Primo, vtrum inseparabilitas matrimonij sit de lege naturæ.

¶ Secundo, vtrum repudiare vxorem possit esse licitum per dispensationem.

¶ Tertio, vtrum sub lege Moysi fuerit licitum.

¶ Quarto, vtrum liceat vxori repudiatæ alium virum accipere.

¶ Quinto, vtrum liceat viro repudiatam à se iterum ducere.

¶ Sexto, vtrum causa repudij fuerit odium vxoris.

¶ Septimo, vtrum causæ repudij deberent in libello scribi.

ARTIC. I.

Vtrum inseparabilitas uxoris sit de lege naturæ. 280

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd inseparabilitas vxoris nõ sit de lege naturæ. Lex enim naturæ communis est apud omnes: sed nulla lege præter legem Christi fuit prohibitum vxorem dimittere: ergo inseparabilitas vxoris non est de lege naturæ.

Tho. 4. dist. 33. q. 2 ar. 1 & seq. concilij Trident sessio 24 de sacrã mento. Matri ca no. 5.

¶ 2 Præterea, Sacramenta nõ sunt de lege naturæ: sed inseparabilitas matrimonij ad sacramenti bonum pertinet: ergo non est de lege naturæ.

¶ 3 Præterea, Coniunctio viri & fœminæ in matrimonio ordinatur principaliter ad prolis generationem & educationem, & instructionem: sed hæc omnia aliquo certo tempore consummantur: ergo post illud tempus licet vxorem dimittere sine aliquò præiudicio legis naturæ.

¶ 4 Præterea, Ex matrimonio principaliter quæritur bonum prolis: sed inseparabilitas matrimonii est contra bonũ prolis: quia, vt tradunt Philosophi, aliquis vir non potest ex aliqua fœmina prolem accipere, qui tamen ex alia accipere posset, & quæ etiam ab alio viro impraegnaretur: ergo inseparabilitas matrimonii magis est contra legem naturæ, quàm de lege naturæ.

SED contra, Illud præcipuè est de lege naturæ, quod natura bene instituta accepit in sui principio: sed inseparabilitas matrimonii est huiusmodi, vt patet Matt. 19. ergo est de lege naturæ.

¶ Præterea, De lege naturæ est, quod homo Deo non contrarietur:

sed

sed homo quodammodo contrarius esset Deo, si separaret quos Deus coniunxit: cum ergo ex hoc instituta sit inseparabilitas matrimonii, Matt. 19. videtur, quòd sit de lege naturæ.

CONCLVSIO.

Cum coniugij fines sint ita à lege naturæ constituti, vt perpetuo liberi educentur, hæredesque instituantur, merito, eodem iure vir ab vxore separari non potest.

RESPONDEO dicendũ, quòd matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem prolis, non solum ad aliquod tempus, sed per totam vitã prolis. Vnde de lege naturæ est, quòd parentes filiis thesaurizẽt, & filii parentum hæredes sint. Et ideo cum proles sit commune bonum viri & vxoris, oportet eorum societatem perpetuo permanere indiuisam secundum legis naturæ dictamen: & sic inseparabilitas matrimonii est de lege naturæ.

AD primum ergo dicendum, quòd sola lex Christi ad perfectum, humanum genus adduxit, reducens in statum nouitatis naturę. Vnde & in lege Moysi & in legibus humanis non potuit totum auferri, quod contra legem naturæ erat, hoc enim soli legi Spiritus & vitæ reseruatum est.

AD secundum dicendum, ꝙ inseparabilitas competit matrimonio, secundum quod est signũ perpetuæ coniunctionis Christi & Ecclesiæ, & secundum quod est in officium naturæ ad bonum prolis ordinatum, vt dictum est*: sed quia separatio matrimonii magis directe repugnat significationi, ꝙ̃ prolis bono, cui ex consequenti repugnat, vt dictum est: inseparabilitas matrimonii magis in bono sacramenti intelligitur, quàm in bono prolis, quamuis in vtroque intelligi possit: & secundum quod pertinet ad bonum prolis, erit de lege naturæ, non autem secundum quod pertinet ad bonum sacramenti.

*In cor. art.

AD tertium patet solutio ex dictis*.

Incorp. ar. & in solut. ꝑced.

AD quartum dicendum, quòd matrimonium principaliter ordinatur ad bonum commune, ratione principalis finis, qui est bonũ prolis: quamuis etiam ratione finis secundarii ordinetur ad bonum personæ matrimonium contrahẽtis: prout per se est in remedium concupiscentiæ. Et ideo in legibus matrimonij magis attenditur, quid omnibus expediat, ꝙ̃ quid vni competere possit. Quamuis ergo matrimonij inseparabilitas impediat bonum prolis in aliquo homine, tamen non est inconueniens ad bonum prolis simpliciter: & propter hoc ratio non sequitur.

ARTIC. II.

Vtrum potuerit esse licitum per dispensationem, vxorem dimittere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ vxorem dimittere, per dispensationem non potuerit esse licitum. Illud enim quod est in matrimonio contra bonum prolis, est contra prima præcepta legis naturæ, quæ indispensabilia sunt. sed dimissio vxoris est huiusmodi, vt ex dictis patet * ergo, &c.

Art. præced.

¶ 2 Præterea, Concubina differt præcipue ab vxore in hoc, quòd non est inseparabiliter iũcta: sed habere concubinam fuit indispensabile: ergo & dimittere vxorem.

¶ 3 Præterea, Homines ita sũt modo receptibiles dispensationis:

nis, ſicut olim fuerunt: ſed modo non poteſt diſpẽſari cum aliquo, vt vxorem dimittat: ergo nec olim.

SED contra, Agar cognita eſt ab Abraham vxorio affectu, vt dictum † eſt: ſed ipſe eam præcepto diuino eiecit, & non peccauit: ergo potuit per diſpenſationem fieri licitum, quod homo vxorem dimitteret.

† ex ar. 5. q. 65. præced.

CONCLVSIO.

Siue inſeparabilitas matrimonij inter prima præcepta legis naturæ, ſiue inter ſecunda cõtineatur, ſub diſpenſatione cadere poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd diſpenſatio in præceptis præcipue quæ ſunt aliquo modo legis naturę, eſt ſicut mutatio curſus naturalis rei, qui quidem mutari dupliciter poteſt. Vno modo ex aliqua cauſa naturali, per quã alia cauſa naturalis impeditur à curſu ſuo, ſicut eſt in omnibus quæ in minori parte caſualiter accidunt in natura: ſed per hunc modum non variatur curſus rerũ naturalium quę ſunt ſemper, ſed quæ ſunt frequenter. Alio modo per cauſam penitus ſupernaturalem, ſicut in miraculis accidit: & hoc modo poteſt mutari curſus naturalis, non ſolum qui eſt ordinatus vt ſit frequenter, ſed qui eſt ordinatus etiam, vt ſi ſemã: vt patet in ſtatione ſolis tẽpore Ioſue, & reditu eius tẽpore Ezechiæ, & de eclipſi miraculoſa tempore paſſionis Chriſti. Hęc autem ratio diſpenſationis in præceptis legis naturæ, quandoque eſt in cauſis inferioribus; & ſic diſpenſatio cadere poteſt ſuper ſecunda præcepta legis naturæ, non autem ſuper prima, quia illa ſunt quaſi ſemper exiſtentia, vt dictum* eſt de pluralitate vxorum & huiuſmodi. Aliquando autem eſt tantum in cauſis ſuperioribus; & tunc poteſt diſpenſatio eſſe diuinitus, etiam contra prima præcepta legis naturæ, ratione alicuius myſterii diuini ſignificandi vel oſtendendi: ſicut patet de diſpenſatione in præcepto Abrahæ facto de occiſione filii innocentis. Tales autem diſpẽſationes non fiunt communiter ad omnes, ſed ad aliquas ſingulares perſonas, ſicut etiam in miraculis accidit. Si ergo inſeparabilitas matrimonii inter prima pręcepta legis naturæ contineatur, ſolum hoc ſecundo modo ſub diſpenſatione cadere potuit. Si autem ſit inter ſecunda præcepta legis naturæ, etiam primo modo cadere potuit ſub diſpenſatione. Videtur autem magis inter ſecunda præcepta legis naturæ contineri: inſeparabilitas enim matrimonij non ordinatur ad prolis bonum, quod eſt principalis matrimonij finis, niſi quantum ad hoc, quòd per parentes filijs prouideri debet in totam vitam, per debitam præparationem eorum, quæ ſunt neceſſaria in vita; huiuſmodi autem præparatio non eſt de prima intentione naturæ, ſecundum quam omnia ſunt communia. Et ideo non videtur eſſe contra primam intentionem naturæ dimiſſio vxoris, & per conſequens, nec contra prima præcepta, ſed contra ſecunda legis naturæ: vnde etiam primo modo ſub diſpenſatione poſſe cadere videtur.

* Suprà. q. 65. art. 2

AD primum ergo dicendum, quòd in bono prolis ſecundum quod eſt de prima intentione naturæ, intelligitur procreatio & nutritio, & inſtructio quouſque proles ad perfectam ætatem ducatur: ſed quòd ei prouideatur in poſterum per hæreditatis & aliorum bonorum dimiſſionem, videtur pertinere ad ſecundam legis natu-

naturæ intentionem.

AD secundum dicendű, quòd habere concubinam est contra bonum prolis, quantum ad id qđ natura in ea, prima intentione intendit, scilicet educationem & instructionem, quæ requirit diuturnam commansionem parentű; quod non est in concubina, quæ ad tempus assumitur: & ideo non est simile. Tamen quantum ad secundam intentionem, etiam habere concubinam, sub dispensatione cadere potest, vt patet Osee.1.

AD tertium dicendum, quòd inseparabilitas, quamuis sit de secunda intentione matrimonij, prout est in officium naturæ, est tamen de prima intẽtione ipsius, prout est sacramentum Ecclesiæ: & ideo ex quo institutum est, vt sit Ecclesiæ sacramentum, manente tali institutione non potest sub dispensatione cadere, nisi forte secundo modo dispensationis.

ARTIC. III.

Vtrum sub lege Moysi licitum fuerit vxorem dimittere.

282 AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quod sub lege Moysi fuerit licitum vxorem dimittere. Vnus enim modus consentiendi est, nõ prohibere, cum prohibere possit aliquis: consentire autem illicito est illicitum. cum ergo Moyses nõ prohibuerit vxoris repudium, nec peccauerit, quia lex sancta est, vt dicit Ro.7. videt, quòd repudium fuerit aliquando licitum.

¶ 2 Præterea, Prophetæ locuti sunt Spiritusancto inspirati, vt patet 2. Pet.1. sed Malac. 2. dicitur, Cum odio habueris, dimitte: ergo cum illud quod spiritus sanctus inspirat, non sit illicitum, videtur quòd repudium vxoris non semper fuerit illicitum.

¶ 3 Præterea, Chrys.†. dicit, quòd sicut Apostoli permiserunt secundas nuptias, ita Moyses permisit libellum repudij: sed secundæ nuptiæ non sunt peccatum: ergo nec repudium vxoris sub lege Moysi.

† Hom. 33 in Euan Matt. in opere imperf. paru ante med. to. 2.

SED contra est, quod Dominus dicit, quòd libellus repudij datus est à Moyse Iudæis, propter, duritiam cordis eorum *: sed duritia cordis eorum non excusabat eos à peccato: ergo neque lex de libello repudij.

* Matt. 19

¶ 4 Præterea, Chrys. * dicit super Matt.2. quòd Moyses dando libellum repudij, non iustitiã Dei ministrauit, vt quasi per legem agentibus peccatum non videatur esse peccatum.

* hom. 32 in Matt. in opere imperfecto parũ ante me. tom. 2.

CONCLVSIO.

Non licebat Dei mandato sub lege Moysi vxorem repudiare, sed propter duritiam cordis Iudæorum illis permittebatur vt maius malum euitaretur.

RESPONDEO dicendű, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd illi qui sub lege vxorem, dato libello repudij, dimittebant, non excusabantur à peccato, quamuis excusarentur à pœna secundum legem infligenda: & propter hoc dicitur Moyses libellum repudij permisisse: & sic ponunt quatuor modos permissionis. Vnum, per priuationẽ præceptionis, vt quando maius bonum nõ præcipitur, minus bonum permitti dicitur: sicut Apostolus non præcipiendo virginitatem, matrimonium permisit, 1. Cor.7. Secundum, per priuationem prohibitionis: sicut venialia dicuntur permissa, quia nõ sunt prohibita. Tertium, per priuationem cohibitionis: & sic peccata omnia dicuntur permitti à Deo, inquantű nõ impedit cű impedire

pedire possit. Quartum, per priuationem punitionis: & sic libellus repudii in lege permissus fuit, nõ quidem propter aliquod maius bonum consequendũ, sicut fuit dispensatio de pluribus vxoribus habendis, sed propter maius malum cohibendum, scilicet vxoricidium, ad quod Iudæi proni erant propter corruptionem irascibilis: sicut & permissum est eis extraneis fœnerari propter corruptionem aliquam in concupiscibili, ne scilicet fratribus suis fœnerarentur: & sicut etiam propter corruptionem suspicionis in rationali, fuit permissum sacrificium zelotypię, ne sola suspicio apud eos iudicium corrumperet. Sed quia lex vetus quamuis gratiam non conferret, tamẽ ad hoc data erat, vt peccatum ostenderet, vt communiter Sancti dicũt: ideo aliis vr, quòd si repudiando vxorẽ peccassent, hoc saltem eis per legem aut prophetas indicari debuisset. Isaiæ 58. Annuntia populo meo scelera eorum. Aliàs viderentur nimis esse neglecti, si ea quæ necessaria sunt ad salutem, quæ non cognoscebant, nũquam eis nuntiata fuissent: qđ, nõ potest dici, cum iustitia legis tempore suo obseruata, vitam mereretur æternam. Et propter hoc dicunt, quòd quamuis repudiare vxorem, per se sit malum, tamen ex permissione diuina licitum fiebat: & hoc confirmant auctoritate Chrysostomi*, qui dicit, quòd à peccato abstulit culpam legislator, quando permisit repudium. Et quamuis hoc probabiliter dicatur, tamen primum communius sustinetur: ideo ad vtrasque rationes respondendum est.

Hom. 32 in Euan Matt. in opere im perf. paru mante med. to. 2. Matt. 19

hom. 32 in Matt. in opere imperfe cto parũ ante me. tom. 2.

hom. 32 in Mat. in opere impr fecto to. 2.

AD primum ergo dicendum, quòd aliquis qui potest prohibere, non peccat, si à prohibitione abstineat, non sperans correctionem: sed * maius malum æstimans ex tali prohibitione occasionẽ sumere: & sic accidit Moysi, vnde diuina auctoritate fretus, libellum repudii non prohibuit.

Al. magis

AD secundum dicendũ, quòd Prophetæ spiritu sancto inspirati non dicebant dimittendã esse vxorem quasi Spiritus sancti pręceptum sit, sed quasi permissum, ne mala peiora fierent.

AD tertium dicendum, quòd illa permissionis similitudo non est intelligenda quantum ad omnia, sed solum quantum ad causam eandem: q̃a vtraq; permissio ad vitandã turpitudinem facta est.

AD quartum dicẽdum, quòd quamuis duritia cordis non excusaret à peccato, tamen permissio ex duritie facta excusat. Quædam enim prohibent sanis, quæ non prohibentur infirmis corporaliter, nec tamen infirmi peccãt, permissione sibi facta vtentes.

AD quintum dicendum, ꝙ aliquod bonum potest intermitti dupliciter. Vno mõ, propter aliquod maius bonum consequendum: & tunc intermissio illius boni ex ordine ad maius bonum accipit honestatem sicut intermittebatur singularitas vxoris honestæ à Iacob, propter bonum prolis. Alio modo, bonum aliquod intermittitur ad vitandum maius malum: & tunc si auctoritate eius, qui dispensare potest, hoc fiat, reatum talis boni intermissio non habet, sed honestatem etiam non acquirit: & sic indiuisibilitas matrimonii in lege Moysi intermittebatur propter maius malum vitãdum, scilicet vxoricidium. Et ideo Chrysosto. † dicit, quòd à peccato abstulit culpam: quamuis .n. inordinatio maneret in repudio, ex quo peccatum dicitur, tamen reatum pœnæ non habebat, neque temporalis ne-

hom. 32 in Matt. in opere impr fecto, ante med. tom. 2.

neque perpetuæ, inquantum diuina dispensatione fiebat, & sic erat ab eo culpa ablata: & ideo etiam ipse ibidem dicit, ꝙ permissum est repudium non malum quidem, tamen licitum, quòd quidem illi qui sunt de prima opinione *, referunt ad hoc tantum quòd non habebat reatum temporalis pœnæ.

Posita initio corp.

ARTIC. IIII.

Vtrum liceat vxori repudiatæ, alium virum habere

283 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ liceret vxori repudiatæ alium virum habere. Quia in repudio magis erat iniquitas viri repudiantis, quàm vxoris repudiatæ: sed vir poterat sine peccato aliam ducere vxorem: ergo & vxor sine peccato alium virum ducere poterat.

¶ 2 Preterea, August. † dicit de duabus vxoribus: quod quando mos erat, peccatum non erat: sed tempore legis veteris erat talis consuetudo, quòd repudiata alium virum ducebat, vt patet Deu. 24. Cũ egressa alterũ virũ duxerit, &c. ergo vxor non peccabat, alteri viro se iungendo.

In li. de bono Cõiugali. c. 18.

¶ 3 Præterea, Matth. 5. Dominus iustitiam noui Testamenti: ostendit superabundantem esse respectu iustitiæ veteris Testamenti: hoc autem dicit ad iustitiæ noui Testamenti superabundantiam pertinere, quòd vxor repudiata non ducit alterum virũ: ergo in veteri lege licebat.

¶ 4 SED contra est, quòd dicitur Matth. 5. Qui dimissam duxerit, mœchatur: sed mœchia nunquam fuit in veteri Testamento licita: ergo nec vxori repudiatæ licuit alium virum habere.

¶ 5 Præterea, Deut. 24. dicitur, quòd mulier repudiata quæ alium virũ duceret, polluta erat, & abominabilis facta coram Domino: ergo peccabat alium virũ ducendo.

CONCLVSIO.

Cum mulier quanto tempore uiuit, alligata sit legi uiri, non potest etiam repudiata alteri nubere, nisi ex dispensatione diuina ei permissum fuerit.

RESPONDEO dicendũ quòd secundum primam opinionem* post repudium vxor peccabat alium virum ducendo, quia adhuc primum matrimonium nõ erat solutum. Mulier enim quanto tempore viuit: alligata est legi viri: ad Rom. 7. non autem poterat simul plures viros habere. Sed secundum aliam opinionem sicut licebat viro ex dispensatione diuina vxorem repudiare, ita vxori alium virum ducere, quia inseparabilitas matrimonij ex causa diuinæ dispensationis tollebatur, qua inseparabilitate manente, intelligitur verbum Apostoli. Vt ergo ad vtrasque rationes respondeamus,

Positam ar. 3. huius q. in corp.

c. placuit. cum multis seq. 32. q. 7. ca. gaudemus. de diuort.

AD primum dicendum, quòd viro licebat plures vxores simul habere secundum dispensationem diuinam, & ideo vna dimissa etiam matrimonio non soluto, poterat aliam ducere: sed nunquam vxori licuit habere plures viros. Et ideo non est simile.

AD secundum dicendũ, quòd in illo verbo Aug. mos non ponitur pro consuetudine, sed pro actu honesto secundum quòd à more dicitur aliquis morigeratus, quia est bonorum morum: & sicut à more philosophia moralis nominatur.

AD tertium dicendum, quòd Dominus Matthæi 5. ostendit nouam legem abundare per consilia ad veterem, non solum quantum

ad ea quæ lex vetus licita faciebat, sed etiam quantũ ad ea quæ in veteri lege illicita erant, sed à multis licita putabantur per nõ rectam præceptorum expositionem, sicut patet de odio inimici: & ita est etiam de repudio.

AD quartum dicendum, ꝙ verbũ Domini intelligitur quãtũ ad tempus nouæ legis in quo dicta permissio est sublata: & sic etiam intelligitur quoddam verbum Chrys.*qui dicit quòd qui secundum legem dimittit vxorem, quatuor facit iniquitates, quia quo ad Deum, existit homicida, inquantum habet propositum occidendi vxorem, nisi eam dimitteret, & quia dimittit non fornicantem, in quo solo casu lex Euangelij vxorem dimittere permittit, & similiter quia facit eã adulteram & illũ cui copulatur.

Hom.12. in Matt. in opere imperfecto nõ multum remote ante me diũ.to.2

AD quintum dicendum, ꝙ quædam glos. interlinearis dicit polluta est & abominabilis: sed illius iudicio qui quasi pollutã eã prius dimisit, & sic non oportet quòd sit polluta simpliciter. Vel dicitur polluta eo modo, quo immundus dicebatur qui mortuum tangebat vel leprosum, nõ immunditia culpæ, sed cuiusdã irregularitatis legalis: vnde & sacerdoti non licebat viduã, aut repudiatam ducere in vxoré.

ARTIC. V.

Vtrum liceat viro repudiatam à se, accipere.

284 AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd licebat viro repudiatã a se, iterum accipere. Licet enim corrigere quòd male factum est: sed male factum erat, quod vir vxorem repudiabat: ergo licebat hoc corrigere reducendo vxoté ad se.

¶2 Præterea, Semper licuit peccanti indulgere, cum sit morale præceptum, quòd in omni lege manet: sed vir accipiẽdo vxoré repudiatam, ei peccanti indulgebat: ergo hoc licitum erat.

¶3 Præterea Deuter. 24. ponitur pro causa quare vxor repudiata non possit iterum accipi, quia polluta est: sed repudiata non polluitur, nisi alterum virum ducendo: ergo saltem ante quàm alium virum duceret, licebat eam accipere.

SED contra est, quòd dicitur Deutero. 24. Non poterit prior maritus recipere eam, &c.

CONCLVSIO.

Ne temere vir uxorem repudiaret, prohibitum fuit, ne semel ab eo repudiatam denuo in uxorem accipiat.

RESPONDEO dicendũ, quod in lege de libello repudij duo erãt permissa, scilicet dimittere vxorem, & vxorem dimissã alteri iungi: & duo præcepta, scilicet scriptura libelli repudij, & quod iterũ maritus repudians eam accipere non possit: quod quidem secundum eos qui primam opinionem*tenent, factum fuit in pœnam mulieris, quæ alteri nupsit, & in hoc peccato polluta est. Sed secundum alios, vt vir non de facili vxorem repudiaret, quam postea nullo modo * recuperare posset.

Positam art.3.huius quæ, corp.
Al. reuocare.

AD primum ergo dicendum, quòd ad illius mali impedimentum, quod committebat aliquis repudiando vxorem, ordinabatur, quòd vir vxorem repudiatã assumere iterato non posset, & ideo diuinitus ordinatũ fuit.

AD secundum dicendum, ꝙ semper licuit indulgere peccãti quantum ad rancoré cordis, sed non quantum ad pœnam diuinitus taxatam.

AD tertium dicendum, quòd in hoc duplex est opinio. Quidã enim dicunt, quòd licuit vxoré repudiatam viro reconciliari, nisi matrimonio alteri viro esset iuncta: tunc enim propter adulterium cui se mulier voluntarie subdidit, in pœnam dabatur ei, quòd ad priorem virum non rediret. Sed quia lex vniuersaliter prohibet, ideo dicunt alij, quòd etiam antequam alteri nuberet, non poterat reuocari, ex quo repudiata erat: quia pollutio non intelligitur quantum ad culpam, sed vt dictum est.*

Art. p̄ced. in resp. ad 5.

285

ARTIC. VI.

Vtrum causa repudij fuerit odium vxoris.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd causa repudij fuerit odium vxoris, Nam Malac. 2. dicitur, Cũ odio habueris, dimitte, ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Deuterono 24. dicitur: Si non inuenerit gratiã ante oculos eius, propter aliquã fœditatem, &c. ergo idem quòd prius.

¶ 3 SED contra, Sterilitas & fornicatio magis contrariantur matrimonio, quàm odiũ: ergo illa potius debuerunt esse causa repudij, quàm odium.

¶ 4 Præterea, Odium potest causari ex virtute eius qui odio habetur: si ergo odium est sufficiens causa, tunc mulier posset repudiari propter virtutem suã, quòd est absurdum.

¶ 5 Præterea, Deuteron. 22. dicitur: Si duxerit vir vxorem, & postea odio habuerit eã, quæsieritque occasiones quibus dimittat eam, obijciens ei stuprum ante coniugium, si in probatione defecerit, verberabitur, & cétum siclis argéti cõdemnabitur, & nõ poterit dimittere eã omnibus diebus vitæ suæ. ergo odium non est sufficiens causa repudij.

CONCLVSIO.

Repudij proxima causa est odiũ viri in vxorem, quod cum ex aliqua causa contrahatur, alias esse causas, sed remotas, repudij fatendum est.

RESPONDEO dicendũ, quòd causa permissionis repudiã di vxorem fuit vitatio vxoricidij, vt sancti communiter dicũt: proxima autem causa homicidij est odium, & ideo proxima causa repudij est odiũ. Sed odiũ ex aliqua causa causatur, sicut & amor: & ideo oportet etiam* alias causas repudij ponere remotas, quæ erant causa odij. Dicit † autem Aug.* in gloss. Deutero. 24. Multæ erant in lege causæ dimittendi vxorem, solam Christus fornicationem excepit, cæteras vero molestias iubet pro fide & castitate coniugij sustineri. Hæ autem causæ intelliguntur fœditates in corpore: puta, infirmitas, vel aliqua notabilis macula: vel in anima sicut fornicatio; vel aliqua huiusmodi, quæ in moribus inhonestatem facit. Sed quidam has causas, satis probabiliter magis coarctant, dicentes, quòd non licebat repudiare nisi propter aliquã causam post matrimonium superuenientem, nec propter quamlibet talem, sed propter illas solum quæ possunt bonum prolis impedire; vel in corpore, vt sterilitas, aut lepra aut aliquid huiusmodi; vel in anima vt si esset malorum morum quos filij ex conuersatione ad ipsam, imitarentur. Sed quædam glossa* super illud Deuteronomij vigesimo quarto, Si non inuenerit gratiã, &c. videtur magis arcta re, scilicet ad peccatum, cum dicit, quòd ibi per fœditatem peccatum

* Al. Alias

† Alias enim

* Lib. 1. de serm. domini in monte; c. 25. parum à princip. tom. 4.

Gloss. interlinear. rum ibi.

catum intelligitur; sed peccatũ glossa nominat non solum in moribus animæ, sed etiam in natura corporis.

Sic ergo prima DVO concedimus.

AD tertium dicendũ, quòd sterilitas & alia huiusmodi, sunt causa odij & sic sunt causæ remotæ.

AD quartum dicendum, q̃ propter virtutem non est aliquis odibilis, per se loquendo, quia bonitas causa est amoris: & ideo ratio non sequitur.

AD quintum dicendum, q̃ dabatur in pœnam viri, quòd nõ posset in perpetuum repudiare vxorem in casu illo, sicut etiam in alio casu quando puellam deflorauerat.

ARTIC. VII.

Vtrum causæ repudij debeant in libello scribi.

286 AD SEPTIMVM sic procedit. Videtur, quòd causæ repudij debebãt in libello scribi. Quia per libellum repudij scriptum, à pœna legis absoluebatur: sed hoc omnino videtur iniustum, nisi causis sufficientibus repudij assignatis: ergo illas oportebat scribere in libello.

¶ 2 Præterea, Ad nihil aliud illa scriptura valere videbatur, nisi vt causæ repudij ostenderentur, ergo si non inscribebantur, frustra libellus ille tradebatur sibi.

¶ 3 Præterea, Hoc Magister dicit in littera.* (Lib. 4. sentent. dist. 33. §.C.)

SED contra, Causæ repudij aut erant sufficientes, aut non: si sufficientes; præcludebatur mulieri via ad secundas nuptias, q̃ ei secundum legem concedebãtur: si autẽ insufficientes, ostendebatur iniustum repudium, & sic repudium fieri non poterat: ergo nullo modo causæ repudij ibi in speciali inscribebantur.

CONCLVSIO.

Caussæ repudii non quidem in speciali, sed in genere in libello repudii scribebantur: vt mora interueniente, & Scribarum consilio dissuadente vir à proposito repudiandi desisteret.

RESPONDEO dicendũ, quòd causæ repudij in speciali non scribebantur in libello, sed in generali, vt ostenderetur iustũ repudium: sed secundum Iosephum,* vt mulier habens libellum conscriptum de repudio, alteri nubere posset, aliàs enim ei creditum non fuisset. Vnde in eo erat scriptura talis secundum eũ, Promitto tibi, quòd nunquã tecum conueniam: sed secundum Augustinum,* ideo libellus scribebatur, vt mora interueniente & consilio Scribarum dissuadente, vir à proposito repudiãdi desisteret.

(Lib. 4. Antiquitatum c. 6. circa mediũ.) (Lib. 19. contra Faustum c. 26. circa princip. to. 6.)

Et per hoc patet solutio AD obiecta.

QVÆST. LXVIII.

De filiis illegitime natis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de filijs illegitime natis.

¶ Et circa hoc quærũtur tria.

¶ Primo, vtrum qui nascuntur extra verum matrimonium, sint illegitimi.

¶ Secundo, vtrum illegitimi filij debeant ex hoc, damnũ reportare.

¶ Tertio, vtrum possint legitimari.

ARTIC. I.

Vtrum filii qui nascũtur extra verum matrimonium, sint legitimi.

287 Tho. 4. dist. 41. q. vnic. artic. 3. q. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd filij qui nascuntur extra verum matrimonium, sint legitimi. Quia secundum legem natus, legitimus filius dicitur: sed quilibet nascitur secundũ legẽ ad minus naturæ; q̃ fortissima est: ergo quilibet filius dr̃ legitimus.

¶ 2 Præterea, Cõmuniter dicitur, quòd legitimus filius est, qui est de legitimo matrimonio natus, vel de eo qđ in facie Ecclesiæ legitimum reputatur: sed contingit quandoque, quòd aliquod matrimonium legitimũ reputetur in facie Ecclesiæ, quod habet impedimentum ne sit verum matrimonium: & tamen à cõtrahentibus in facie Ecclesiæ scitur, & si occulte nubant, & impedimentum nesciant, legitimũ videtur in facie Ecclesiæ; ex quo per Ecclesiam non prohibetur ergo filij extra verum matrimonium nati, non sunt illegitimi.

SED contra, Illegitimũ dicitur quod est contra legem: sed illi qui nascuntur extra matrimonium, nascuntur cõtra legem: ergo sunt illegitimi.

CONCLVSIO.

Liberi qui nascuntur ex simplici fornicatione, nõ sunt legitimi, sed solum naturales: qui vero aut ex stupro, aut ex adulterio nascuntur nec naturales; nec legitimi sunt habendi.

RESPONDEO dicendũ, quòd quadruplex status est filiorum. Quidam enim sunt naturales & legitimi, sicut illi qui nascuntur ex vero & legitimo matrimonio. Quidam, naturales & non legitimi, vt filij qui nascũtur ex simplici fornicatione. Quidã, legitimi & nõ naturales sicut filij adoptiui. Quidam, nec legitimi nec naturales, sicut spurij nati de adulerio vel de stupro: tales enim nascuntur & contra legem positiuam & contra legem naturæ expresse. Et sic cõcedẽdũ est quosdã filios esse illegitimos.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis illi qui nascuntur ex illicito coitu, nascantur secundum naturam, quæ communis est homini & omnibus animalibus: tamen nascuntur contra legem naturæ, quæ est propria hominibus, quia fornicatio & adulterium & huiusmodi, sunt cõtra legem naturæ: & ideo tales secundum nullam legem sunt legitimi.

AD secundum dicendũ, quòd ignorantia excusat illicitum coitum à peccato nisi sit affectata. Vnde illi qui conueniunt bona fide in facie Ecclesiæ, quamuis sit impedimentum, dum tamen ignoret, non peccant, nec filij sunt illegitimi. Si autem sciant quamuis Ecclesia sustineat quæ ignorat impedimentum, non excusantur à peccato, nec filij ab illegitimitate. Si autem nesciãt & in occulto contrahant, etiam non excusantur, quia talis ignorantia videtur affectata.

ARTIC. II.

Vtrum filij illegitimi debeant ex hoc aliquod damnum reportare. 288

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd illegitimi filij non debeant ex hoc aliquod damnum reportare. Quia filius non debet puniri pro peccato patris, vt patet per sententiam Domini. Ezech. 18. sed quòd iste nascatur ex illicito coitu, non est peccatum proprium, sed peccatum patris: ergo ex hoc non debet aliquod damnum incurrere.

¶ 2 Præterea, Iustitia humana

na est extracta à diuina: sed Deus æqualiter largitur bona naturalia legitimis & illegitimis filijs: ergo & secundum iura humana filij illegitimi debent legitimis æquiparari.

SED contra est, quòd dicitur Gen.25. quod Abraham dedit omnia bona sua Isaac, & filijs: concubinarum largitus est munera: & tamen illi non erant ex illicito coitu nati: ergo multo magis debent illi, qui ex illicito coitu nascuntur, hoc damnum reportare, quòd non succedant in bonis paternis.

CONCLVSIO.

Liberi illegitimi duplici damno afficiuntur: vnũ est, quia non admittuntur ad actus legitimos, alterum, quòd non succedunt in hæreditate paterna, in septima tamen parte succedere possunt naturales filij: spurij vero nulla ex parte nisi quòd eis parẽtes necessaria suppeditare tenẽtur.

RESPONDEO dicendũ, quòd aliquis dicitur damnum ex aliquo incurrere dupliciter. Vno modo per hoc quòd ei subtrahitur, quod erat ei debitum; & sic filius illegitimus nullum dãnum incurrit. Alio modo per hoc
288 quòd ei aliquid nõ est debitũ, quod aliàs poterat esse ei debitum: & sic filius illegitimus dãnũ incurrit duplex. Vnum, quia non admittitur ad actus legitimos, sicut ad officia vel dignitates, quæ requirunt aliquam honestatẽ in illis qui hoc exercẽt. Aliud damnum incurrit, quia nõ succedit in hæreditate paterna. Sed tamen naturales filij succedere possunt, *in sexta parte tãtum; spurij autem in nulla parte, quamuis ex iure naturali parẽtes eis in necessarijs prouidere teneantur. Vnde pertinet ad solicitudinem Episcopi, vt vtrunque parentum cogat ad hoc, ꝙ eis prouideant.

Al. septima.

AD primum ergo dicendum, quòd incurrere damnum hoc secundo modo * non est pœna: & ideo non dicimus, quòd sit pœna alicui, quod non succedit in regno aliquo, per hoc, quod non est filius regis: & similiter nõ est pœna, quod alicui qui nõ est legitimus, non debentur ea quæ sunt legitimorum filiorum.

Citat. in corpo

AD secundum dicendum, ꝙ coitus illegitimus non est contra legem, inquantum est actus generatiuæ virtutis, sed inquãtum ex praua voluntate procedit: & ideo filius illegitimus nõ incurrit damnum in his quæ acquiruntur per naturalem originem, sed in his quæ per voluntatem fiunt vel possidẽtur.

ARTIC. III.

Vtrum filius illegitimus possit legitimari. 289

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd filius illegitimus non possit legitimari, Quantũ enim distat legitimus ab illegitimo tantum econuerso illegitimus à legitimo: sed legitimus nunquam fit illegitimus: ergo nec illegitimus vnquam fit legitimus.

Cap.1. qui filij sint legit. §. vlti. instit. de nupt.

¶ 2 Præterea, Coitus illegitimus creat illegitimum filium: sed coitus illegitimus nunquã fit legitimus: ergo nec filius illegitimus legitimari potest.

SED contra, quòd per legem inducitur, per legem reuocari potest: sed illegitimitas filiorũ est per legem positiuam inducta: ergo potest filius illegitimus legitimari ab eo qui habet auctoritatem legis.

CONCLVSIO.

Cum liberi dicantur illegitimi lege positiua, per eandem etiã legem legitimari possunt.

RESPONDEO dicendũ, quòd filius illegitimus potest legitimari, non vt fiat de legitimo coitu natus: quia coitus ille trãsiuit, & unquam potest fieri legitimus, ex quo semel fuit illegitimus: sed dicitur legitimari, inquantum damna quæ illegitimus filius incurrit, subtrahuntur per legis auctoritatem. Et sunt sex modi legitimandi. Duo secundũ Canones, †scilicet cum quis ducit in vxorem illam, ex qua filiũ illegitimum generauit, si nõ fuit adulterium, &* per specialẽ indulgentiam, & dispensationem domini Papæ. Quatuor autem alij modi sunt secundum leges. Primus est, si pater filium naturalem curiæ Imperatoris offerat ex hoc enim ipso legitimatur propter curiæ honestatem. Secũdus, si pater in testamento nominet eum legitimum hæredem, & filius postmodum testamentum Imperatori offerat. Tertius est, si nullus sit filius legitimus, & ipsemet filius seipsum principi offerat. Quartus est, si pater in publico *instrumento vel cum triũ testium subscriptione eum legitimum nominet, nec adijciat naturalem.

†Cap. 1. c. tanta. & c. per venerabilẽ extra qui filij sint leg.
*Ibidem cap. 13.
Al. testamento.

AD primum ergo dicendum, quòd alicui potest sine iniustitia gratia fieri, sed non potest aliquis damnificari nisi pro culpa: & ideo magis potest illegitimus fieri legitimus, quàm econuerso. Et si est legitimus, aliquando hæreditate priuatur pro culpa, nõ tamen dicitur illegitimus filius, qa generationẽ legitimã habuit.

AD secundum dicendum, q̃ actus illegitimus habet defectũ intra se inseparabilem, quo legi opponitur; & ideo non potest fieri legitimus nec est simile de filio illegitimo, qui non habet huiusmodi defectum.

QVÆST. LXIX.

De his quæ spectant ad resurrectionem, & primo de loco animarum post mortem in septem articulos diuisa.

POST hæc agendum est de his, quæ spectant ad statũ resurrectionis. Postquam enim dictum est de sacramentis quibus homo liberatur à morte culpæ; consequenter dicendum est de resurrectione, per quam homo liberatur à morte pœnæ.

¶ Circa tractatum autem resurrectionis tria cõsiderãda sũt, scilicet præcedentia resurrectionem, concomitantia, & sequentia. Et ideo primo dicendum est de his, quæ pro parte, quamuis non ex toto, resurrectionem præcedunt. Secundo, de ipsa resurrectione & circunstantibus eam. Tertio de his, quæ eam sequuntur. Præcedentium autem resurrectionem prima cõsideratio est de receptaculis animarum post mortem eis assignatis. Secunda, de qualitate, & pœna animarum separatarum, eis ab igne inflicta. Tertia, d̃ suffragijs quibus animæ defunctorum à viuis adiuuantur. Quarta, de orationibus Sanctorum in patria existentium, Quinta, de signis iudicium generale præcedentibus. Sexta, de igne vltimæ conflagrationis mundi, qui faciem iudicis præcedet.

¶ Circa primum quæruntur septem.

¶ Primo, vtrum animabus post mortem receptacula assignẽtur.

¶ Secundo, vtrum statim post mortem ad ipsa animæ deducantur.

¶ Tertio, vtrum de ipsis locis egredi

egredi valeant.

¶ Quarto, vtrum limbus inferni sit idē quod sinus Abrahæ.

¶ Quinto, vtrum limbus sit idem quod infernus damnatorū.

¶ Sexto, vtrum limbus patrū sit idē quod limbus puerorū.

¶ Septimo, vtrum tot receptacula debeant distingui.

ARTIC. I.

Vtrum animabus post mortem receptacula assignentur.

290 Thom.4. dist. 45. q.1. art. 1.& seq. † Id habet Boetius in libr. An orationes quod est bonum sit circa principium. *lib. 12. c.32. circa princ. to.3. † lib.12 sup Gen. cap. 32. tom.3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd animabus post mortem receptacula non assignentur. Sicut enim dicit Boetius† in lib. de Hebdomadibus, communis animi conceptio est apud sapientes, incorporalia in loco non esse: cui concordat quod August*. dicit in 12 super Genes. ad litteram. Citò quidē responderi potest, ad corporalia loca animam non ferri, nisi cum aliquo corpore. Sed anima separata à corpore non habet aliquod corpus, sicut ibidem Aug†. dicit: ergo ridiculum est animabus separatis aliqua receptacula assignare.

¶ 2 Præterea, Omne quod habet locum determinatum, magis conuenit cum illo loco, quàm cū alio. Sed animæ separatæ, sicut etiam quælibet aliæ spirituales substantiæ, indifferenter se habent ad omnia loca: non enim potest dici, quòd cum aliquibus corporibus conueniant, & cum alijs differant, cùm ab omnibus conditionibus corporalibus penitus sint remotæ: ergo eis receptacula determinata non sunt assignanda.

¶ 3 Præterea, Animabus separatis non assignatur aliquid post mortem, nisi q̄ cedat in pœnam vel in præmium: sed coporalis locus non potest eis cedere in pœnam, vel in præmium, cùm à corporibus nihil recipiant: ergo nō sunt eis assignanda certa receptacula.

SED contra, Cælum empyreū est locus corporalis, & tamen ipsum factum, mox sanctis Angelis est repletum, vt Beda† dicit. Cū ergo Angeli sint incorporei, sicut & animæ separatæ; videtur etiam, quòd animabus separatis sint certa receptacula assignanda.

¶ Præterea, Hoc patet per id quod Gregorius* in quarto Dialog. narrat, scilicet animas post mortem ad diuersa loca corporalia esse deductas, vt patet de Pascha sio, quē Germanus Capuanus Eps in balneis inuenit; & de anima Theodorici regis, quam dicit ad gehennā esse deductam. ergo animæ post mortem habent certa receptacula.

† Habetur in Gloss. ordin. Gene.1. super illud in princip. creauit Deus idē refertur li.2. senten. dist. 2. §.F. * Lib.4. dial. ca. 25. 28. 30. & 4.

CONCLVSIO.

Sicut Deū esse in cælo dicimus, ita animabus beatis, quæ deitatis perfectè participes sunt, loca in cælis assignari: animabus verò, quæ huius deitatis sunt expertes, contraria loca deputari asserimus.

RESPONDEO dicendū, quòd quamuis substantiæ spirituales secundum esse suum à corpore non dependeāt, corporalia tamen à Deo mediantibus spiritualibus gubernantur: vt dicit August†. in 3. de Tri. & Greg*. in 4. Dial. & ideo est quædam conuenientia spiritualiū substantiarū ad corporales substantias per cōgruentiam quandam, vt scilicet dignioribus substantijs digniora corpora adaptentur. Vnde etiam Philosophi secundum ordinē mobilium posuerunt ordinē substātiarum separatarum. Quāuis autē animabus post mortem non assignentur aliqua corpora, quorum

† Aug. lib.3. de Trin. c. 4. & 5. tom. 3. * Lib.4. dial.c.5.

rum sint formæ vel determinati motores : determinantur tamen eis quædam corporalia loca per congruentiam quandam secundũ gradus dignitatis earum, in quibus sint quasi in loco, eo modo quo incorporalia esse possunt in loco, secundum quod magis vel minus accedunt ad primam substantiam, cui locus superior per congruentiam deputatur, scilicet Deum, cuius sedem cœlum Scriptura esse denuntiat*. Et ideo animas quę sunt in participatione perfecta deitatis, in cœlo esse ponimus; animas verò quæ à participatione huiusmodi impediunt, loco cõtrario dicimus deputari.

August. tract. 49 in Ioan. tom. 9.

Ps. 102. & Isa. 66.

AD primum ergo dicendum, quòd incorporalia non sunt in loco modo aliquo nobis noto & cõsueto, secundum quod dicimus corpora propriè in loco esse: sũt tamen in loco, modo substantijs spiritualibus conueniẽti, qui nobis plenè manifestus esse nõ põt.

AD secundum dicendum, ꝙ duplex est conuenientia vel similitudo. Vna est, quæ est per participationem eiusdem qualitatis: sicut calida adinuicẽ conueniũt. Et talis conuenientia incorporalium ad loca corporalia esse non potest. Alia, per quandã proportionalitatem, secundum quam in Scripturis metaphoricè corporalia ad spiritualia transferuntur; quo modo in scripturis Deus dicitur esse sol, quia est principium vitæ spiritualis; sicut sol vitę corporalis. Et secundum hanc conuenientiam quædam animæ cũ quibusdam locis magis conueniunt, sicut animæ spiritualiter illuminatæ, cum corporibus luminosis: animæ verò obtenebratæ per culpam cum locis tenebrosis.

AD tertium dicendum, ꝙ anima separata directe nihil recipit à locis corporalibus per modum quo corpora recipiunt quæ conseruantur à suis locis : sed ipsæ animæ ex hoc quod cognoscunt se talibus locis deputari, sibi gaudium ingerunt vel mœrorem ; & sic locus cedit eis in pœnam vel præmium.

August. li. 13. de Ciu. Dei c. 8. tom. 5.

ARTIC. II.

Vtrum statim post mortẽ animæ deducantur ad cœlum, vel ad infernum.

291

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd statim post mortem nullæ animæ deducatur ad cęlos vel ad infernũ, quia super illud Psal. 36. Adhuc pusillũ, & nõ erit peccator. dicit Glossa*, quòd sancti liberantur in fine vitæ; post hãc tamen vitam non ibi erunt vbi erunt sancti, quibus dicetur: Venite benedicti Patris mei: sed illi sancti erunt in cœlo : ergo sancti post hanc vitam non statim ascẽdunt ad cœlum.

* Glo. ordi. in eũ locũ Ps. 36. ex Aug. super eum Psal. cõcil. 1. to. 8.

¶ 2 Præterea, Augustinus† dicit in Ench. quòd tempus inter hominis mortem & vltimam resurrectionem interpositum, animas abditis receptaculis cõtinet, sicut vnaquæq. digna est requie vel ærumna : sed hæc abdita receptacula non possunt intelligi cælum & infernus, quia in illis, etiam post resurrectionẽ vltimã, animæ cum corporibus erunt; vnde pro nihilo distingueret tẽpus ante resurrectionem & post resurrectionem: ergo non erunt nec in inferno nec in paradiso vsque ad diem iudicij.

† In Enchir. ca. 109. in prin. to. 3. refertur in c. tempus 13. q. 2.

¶ 3 Præterea, Maior est gloria animæ, quàm corporũ, sed simul omnibus reddit gloria corporũ, vt sit maior lætitia singulorum ex communi gaudio, vt patet per hoc quod super illud ad Heb. 11. Deo pro nobis melius aliquid ꝓuidente & c. dicit Glossa*, Vt in communi gaudio omnium maius fiat singulorum : ergo multo fortius

Glo. interlin. ibid.

fortius gloria animarum debet differri vsque ad finem, vt simul omnibus reddatur.

¶ 4 Præterea, Pœna & præmium quæ per sententiam iudicij redduntur, iudicium præcedere non debent: sed ignis inferni & gaudium paradisi dabuntur omnibus per sententiam iudicãtis Christi, scilicet in vltimo iudicio, vt patet Matthæi 25. ergo ante diem iudicij nullus ascendit in cælum, vel descendit ad inferos.

SED contra est, quod dicitur 2. Cor. 5. Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, conseruatam in cælis: ergo dissoluta carne, anima habet mansionem, quæ ei in cælis fuerat conseruata.

¶ Præterea, Philip. 1. dicit Apostolus, Cupio dissolui, & esse cum Christo: ex quo sic arguit Greg*. in 4. Dial. Qui ergo Christum esse in cælo non dubitat, nec Pauli animam in cælo esse negat. Sed non est negandum Christum esse in cælo, cum sit articulus fidei: ergo nec dubitandum est animas sanctorum ad cælos ferri. Quòd etiam aliquæ animæ ad infernum descendant statim post mortem, patet Lucæ 16. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.

lib. 4 dialo. c. 25. ante medium.

CONCLVSIO.

Sicut corpora leuitate sua aut grauitate sursum aut deorsũ feruntur, nisi aliquid sit impedimento: sic etiã anima è carcere corporis liberata, præmio percepto, in cælum (nisi peccatum primum depurgandum obstiterit) aut pœna debita inflicta in infernum feruntur.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut in corporibus est grauitas vel leuitas, qua feruntur ad suum locum, qui est finis motus ipsorum; ita etiam est in animabus meritum vel demeritum, quibus perueniunt animæ ad præmium vel ad pœnam: quæ sunt fines actionum ipsarum. Vnde sicut corpus per grauitatem vel leuitatem statim fertur in locum suum, nisi prohibeatur; ita animæ statim, soluto vinculo carnis, per quod in statu viæ detinebantur, statim præmium consequuntur vel pœnam, nisi aliquid impediat: sicut interdum impedit consecutionem præmij veniale peccatum, quod prius purgari oportet, ex quo sequitur, ꝙ præmium differatur. Et quia locus deputatur animabus secundum congruẽtiam præmij vel pœnæ; statim vt anima absoluitur à corpore, vel in infernum demergitur, vel ad cælos euolat, nisi impediatur aliquo reatu quo oporteat euolationem differri, vt prius anima purgetur. Et huic veritati auctoritates Scripturæ canonicæ manifeste attestantur, & documenta sanctorum Patrum. Vnde contrarium pro hæresi est habendum, vt patet 4. Dialog*. & in libro de ecclesiasticis dogmatibus†.

extat cõstitutio Benedicti xi. de visione beatorum in cap Benedict' Deus, vbi hęc materia definit.

*Greg. lib. 4. dial. cap. 25. 28 & 29.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ glos*. seipsã exponit. Quod enim dicit, Nondum eris vbi erunt sancti, &c. statim exponit subdens, id est non habebis geminam stolam, quam habebunt sancti in resurrectione.

† Augu. in li. de eccles. dog. ca. 79. tom. 3.

AD secundum dicendum, ꝙ inter illa abdita receptacula, de quibus Augustinus loquitur †, etiam sunt computanda & infernus & paradisus, in quibus animę aliquæ ante resurrectionem continentur. Sed ideo distinguitur tempus ante resurrectionem, & est post; quia ante resurrectionem sunt ibi sine corpore, post autem

*loco citato in argum. †loco citato in argu. & Enchirid. c 10 3. 9. to.

erunt

erunt cum corpore; & quia in ali quibus receptaculis nunc sunt animæ, in quibus post resurrectio nem non erunt.

AD tertium dicendum, quòd homines secundum corpora habent quandam continuationem adinuicem, quia secundum ea est verum quod dicitur Actuum 17. quòd Deus ex vno fecit omne genus hominum. Sed animas sigillatim finxit; vnde non est tanta cōgruētia vt omnes homines simul glorificentur in anima: quanta vt simul glorificentur in corpore. Et præterea gloria corporis non est ita essentialis sicut gloria animæ: vnde maius detrimentum esset sanctis, si gloria animæ differretur, quàm de hoc quod si gloria corporis differatur; nec posset hoc detrimentum gloriæ recompensari propter ampliationem gaudii singulorum de gaudio communi.

li. 4. dialo. ca. 25 in medio

AD quartum dicendū, quod eandem obiectionem Greg*. in 4. Dialog. proponit & soluit. Si igitur, inquit, nunc sunt in cælo animæ iustorum, quid est quod in die iudicii pro iustitiæ suæ retributione recipient? & respondet: Hoc eis nimirum crescit in iudicio, quòd nunc animarum sola, postmodum vero etiam corporum beatitudine perfruuntur: vt in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, cruciatusque pertulerunt. Et eodem modo dicendum est de dānatis.

ARTIC. III.

Vtrum animæ in paradiso vel in inferno existentes, egredi valeant.

202

Ca. 13. non procul a principio, to 4.

AD TERTIVM sic pceditur. Videtur, quòd animæ in paradiso vel in inferno existentes, egredi non valeant. Augustinus* enim dicit in libro de cura pro mortuis agenda; Si rebus viuentium vterentur animæ mortuorum, vt de aliis taceam, meipsum, pia mater nulla nocte desereret, quæ terra marique secuta est, vt mecum viueret: & ex hoc concludit, quòd animæ defunctorum rebus viuentium non intersint. Sed interesse possēt, si de suis receptaculis exirent: ergo de suis receptaculis non exeunt.

¶ 2 Preterea, In Psalmo 26. dicitur, Vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ; & Iob. 7. Qui descenderit ad inferos, non ascendet: ergo tā boni quàm mali à suis receptaculis non exeunt.

Art. pc. corp.

¶ 3 Præterea, Receptacula, vt dictū est*, animabus post mortem dantur in præmium vel in pœnam: sed post mortem neque præmia sanctorum minuuntur, neque pœnæ damnatorum: ergo nō exeunt de suis receptaculis.

Incipit hec epi. Multa in orbe mō stra, iter princ. & medium to. 3.

¶ 4 SED contra est, quod dicit Hieron*. contra Vigilantium, sic eum alloquens: Ais enim vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel subter aram Dei; animas Apostolorum & Martyrū consedisse, nec posse suis tumulis & vbi voluerint adesse præsentes: & ita tu Deo leges pones. tu Apostolis vincula iniicies, vt vsque ad diem iudicii teneantur in custodia, nec sint cum Domino suo: de quibus scriptum est, Sequuntur Agnum quocunque ierit. Si agnus vbique, ergo & hi q cum agno sunt, vbique esse credendi sunt. Ridiculum ergo est dicere quòd animæ mortuorum à suis receptaculis non recedant.

Contra Vigilāt. in epist. quæ incipit Multa in orbe mons stra, t. 3.

¶ 5 Præterea, Hieron. ibidem* arguit sic: Cum diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint, quare martyres post effusionem sanguinis sui, arcaope rientur inclusi, & inde exire nō pote-

poterunt? Ex quo potest concludi non solum de bonis, sed etiã de malis, quòd sua receptacula quandoque exeant, cum non habeant maiorẽ damnationẽ, quàm dæmones, qui vbique discurrũt.

¶ 6 Præterea, Hoc idem probari potest per Gregorium in quarto Dialo*. vbi narrat de multis mortuis, quod viuis apparuerint.

lib. 4. c. 36. & 40.

CONCLVSIO.

Fieri non potest vt animæ vel de paradiso vel de inferno exeant simpliciter, vt ille earum locus amplius non sit: ad tempus vero inde egredi possunt.

RESPONDEO dicendũ, quòd aliquem exire de inferno vel paradiso, potest intelligi dupliciter. Vno modo ita vt simpliciter inde exeat, vt iã locus eius non sit paradisus vel infernus: & sic nullus inferno vel paradiso finaliter deputatus inde exire potest, vt infra dicetur*. Alio modo potest intelligi, vt exeat inde ad tẽpus: & in hoc distinguendum est, quid eis conueniat secũdum legem naturæ, & quid eis cõueniat secundum ordinẽ diuinæ prouidentiæ: quia vt dicit Augustin*. in libro de cura pro mortuis agenda, Alii sunt humanarũ limites rerum, alia diuinarum signa virtutum, alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiũt. Secundum ergo naturalẽ cursum, animæ separatę propriis receptaculis deputatæ, à conuersatione viuentium penitus segregantur: non enim secundum cursum naturæ, homines in mortali carne viuentes substantiis separatis immediate coniunguntur, cum omnis eorũ cognitio à sẽsu oriatur: nec propter aliud à suis receptaculis eas exire* conueniret, nisi vt rebus viuẽtiũ interessent. Sed secundum dispositionem diuinæ prouidentiæ, aliquando animæ separatæ à suis receptaculis egressæ, conspectibus hominum præsentantur: sicut Augustinus* in libro prædicto narrat de Felice martyre, qui ciuibus Nolanis visibiliter apparuit, cum à Barbaris oppugnarentur. Et hoc etiam credi potest, quòd aliquando dãnatis contingat, quòd ad erudi-tionem hominum & terrorem, permittuntur viuentibus apparere; aut etiam ad suffragia expetẽda quantum ad illos qui in purgatorio detinentur, vt per multa quæ in 4. Dialog*. narrantur, patet. Sed hoc interest inter sanctos & damnatos, quòd sancti cũ voluerint, apparere possunt viuẽtibus, non autem damnati. Sicut enim sancti viuentes in carne, dona gratiæ gratis datæ accipiunt, vt sanitates & signa perficiant, quæ non nisi diuina virtute* rationabiliter fiunt; quæ quidem signa ab aliis hoc dono carentibus perfici non possunt: ita etiam non est inconueniens, vt ex virtute gloriæ, aliqua potentia animabus sanctorum detur, per quam possint mirabiliter apparere viuentibus cum volunt: quod alii non possunt, nisi interdum permissi.

Quæst. 71. art. 5. ad 5. & ar. 6. ad 1.

Cap. 16. interpríci. & mediũ to. 4

Al. contigeret.

In li. de cura pro mortuis gerẽda c. 16. to. 4.

Greg. li. 4 ca. 36 40. & 55

Al. mirabiliter.

AD primum ergo dicendum, quòd Augustinus* (vt per sequẽtia patet) loquitur secundum cõmunem cursum naturæ: nec tamẽ sequitur, quòd etiam si mortui possint, vt volunt, viuentibus apparere, toties appareant, quoties apparent in carne viuentes: quia se parati à carne vel omnino conformantur diuinę voluntati, ita quòd non liceat eis nisi quod secundum diuinam dispositionem congruere inuenitur, vel ita sunt pœnis oppressi, vt de sua miseria magis doleant, quàm curent aliis apparere.

loco no tato in arg.

AD secundum dicendũ, quòd auctoritates illæ loquuntur quantum ad hoc quòd nullus de paradiso

radiso vel inferno egreditur simpliciter; & nõ quòd aliquis egrediatur ad tempus.

AD tertium dicendum, quòd (sicut ex dictis* patet) secundum hoc locus animæ cedit in præmium vel pœnam, quòd anima afficiatur ex hoc, quòd tali loco deputatur; vel gaudendo vel dolendo. Hoc autem gaudium, siue hic dolor de hoc, quòd talibus locis deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca prædicta fuerit: sicut Pontifici, cui datur pro honore, vt in cathedra sedeat in Ecclesia, non minuitur gloria, quando à cathedra recedit; quia etsi actu ibi non sedeat, locus tamen ille sibi deputatus est.

Ar. 1. huius q. ad 3.

Ad ea etiam quæ contra obijciuntur, respondere oportet: AD quorum primum dicendum, quòd Hiero*. loquitur de Apostolis & Martyribus, secundum hoc, quod eis accrescit ex potestate gloriæ, & non secundum hoc quod eis congruit ex debito naturæ. Quod autem dicit eos vbique esse, non est intelligendum quasi simul sint in pluribus locis, aut vbique; sed quia esse possint vbi volunt.

loco notato in argum. 4. quod est 1. Sed contra.

AD secundum dicendum, quòd non est simile de dæmonibus & angelis, & animabus sanctorum & damnatorum. Angeli enim boni uel, mali hoc officium sortiuntur, vt hominibus præsint, vel ad custodiam vel ad exercitium, quod de animabus hominum dici non potest. Sed tamen secundum potestatem gloriæ, animabus sanctorum hoc congruit, quòd possint esse vbi voluerint: & hoc est, quòd Hieronymus intendit.

AD tertium dicendum, quòd quamuis aliquando animæ sanctorum vel damnatorum præsentialiter adsint, vbi apparent; nõ tamen credendum est hoc semper accidere. Aliquando enim huiusmodi apparitiones fiunt, vel in dormiendo vel in vigilando, operatione bonorum vel malorum spirituum, ad instructionem, vel destructionem, vel deceptionem viuentium. Sicut etiam viui homines quandoque alijs apparent, & eis multa dicunt in somnis, cum tamen constet eos non esse præsentes, sicut Aug. per multa exempla probat in lib*. de cura pro mortuis agenda:

cap. 11. & 12. to. 4.

ARTIC. IIII.

Vtrum limbus inferni sit idem quod sinus Abrahæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd limbus inferni non sit idem quod sinus Abrahæ: sicut enim dicit Augus. 12. super Genes. ad literam†. Nondum inueni inferos alicubi in bono posuisse Scripturam: sed sinus Abrahæ in bono accipitur, vt ibidem subiungit Augustinus*, sic dicens Non in bono accipiendum sinum Abrahæ, & illam requiem, quo ab angelis pius pauper ablatus est, nescio vtrum quisquam possit audire: ergo sinus Abrahæ non est idem quod limbus inferni.

293 Thom. 4 di. 45. q. 1. ar. 2. qõ. 1. & sequent †lib. 12 de Genesi ad literam. c. 35. circa finem tom. 3. *In lib. 12. super Gene. ad literam, c. 22. in fine tom 3.

¶ 2 Præterea, In inferno existentes non vident Deum, sed in sinu Abrahæ videtur Deus; vt patet per Aug. 9 lib. confessionũ†, qui loquens de Nebridio, dicit, Quicquid illud est, quod sinus Abrahæ vocatur, ibi Nebridius meus viuit & infra†, iam non ponit autem ad os meum, sed spiritale os ad fontem tuum; & bibit quantum potest, sapientiam pro auiditate sua, sine fine felix: ergo sinus Abrahæ non est idem quod limbus inferni.

†lib. 9. Confess. cap. 3. à medio illius to. 1.

¶ 3 Præterea, Ecclesia non orat pro aliquo, vt ad infernum deducatur: orat autem, vt angeli animam defuncti in sinum Abrahæ

hæ

hæ deferant,ergo videtur, quòd sinus Abrahæ non sit idem quod limbus.

SED contra, Sinus Abrahæ dicitur, vbi mendicus Lazarus ductus est.sed ipse ductus est ad infernum, quia vt dicit glos.* Iob 30.super illud,Vbi constituta est domus omni viuenti, Infernus domus erat omnium viuentium ante Christi aduentum: ergo sinus Abrahæ est idem quod limbus.

Gloss.ordin.ibidem.

¶ Præterea,Genes.quadragesimo secundo dicit Iacob filijs suis, Deducetis canos meos cum dolore ad inferos: ergo Iacob sciebat ante mortem, ad inferos se transferendum: ergo & eadem ratione Abraham ad inferos trãslatus fuit post mortem: & ita sinus Abrahæ videtur esse aliqua pars inferni.

CONCLVSIO.

Quia sanctorum animæ ante Christi aduentum habebant quietẽ per immunitatem pœnæ,limbus sinus Abrahæ dicitur,qui fuit primum exẽplum credentium: sed quantum ad id quod sanctis deerat requies desiderij, dicitur infernus.

RESPONDEO dicendũ, quòd animæ hominum post mortem ad quietem peruenire non possunt nisi merito fidei, quia accedentem ad Deum oportet credere.Hebræor.vndecimo,Primũ autem exemplum credendi hominibus in Abraham datur, qui primus se à cœtu infidelium segregauit,& speciale signum fidei accepit:& ideo requies illa quæ hominibus post mortem datur, sinus Abrahæ dicitur vt patet per Augustinum* 12.super Genes. ad literam. Sed animæ sanctorum post mortem non omni tempore eandem quietem habuerunt,quia post Christi aduentum habent plenam quietem diuina visione perfruentes; sed ante Christi aduentum habebant quidem quietẽ per immunitatem pœnæ,sed non habebãt quietẽ desiderij,per cõsecutionem finis: & ideo status sanctorum ante Christi aduentũ potest considerari & secundum id quod habebat de requie,& sic dicitur sinus Abrahæ; & potest etiam considerari quantum ad id quod eis deerat de requie, & sic dicitur limbus inferni. Limbus ergo inferni & sinus Abrahæ fuerunt ante Christi aduentum vnũ per accidens, & non per se: & ideo nihil prohibet post Christi aduentum esse sinum Abrahę, & esse omnino diuersum à limbo; quia ea quæ sunt vnum per accidens, separari contingit.

li.12. c. 34. ante mediũ.

AD primum ergo dicendum, quòd quantum ad id quod habebat de bono status sanctorum Patrum, sinus Abrahæ dicebatur: sed quantum ad id quod habebat de defectu, dicebatur infernus, & sic nec sinus Abrahæ in malum accipitur,nec infernus in bonum; quamuis quodammodo sint vnum.

AD secundum dicendum, quòd sicut requies sanctorum Patrum ante Christi aduentum dicebatur sinus Abrahæ, ita & post Christi aduentum;sed diuersimode.Quia enim ante Christi aduentum, sanctorum requies habebat defectũ requiei adiunctum,dicebatur idẽ infernus & sinus Abrahæ; vnde ibi non videbatur Deus.Sedquia post Christi aduentum sanctorũ requies est completa, cum Deum videant;talis requies dicitur sinus Abrahæ,& nullo modo infernus:& ad hunc sinum Abrahæ,Ecclesia

clesia orat fideles perduci.

Vnde patet responsio ad A!D tertium. Et sic etiam intelligenda est, quædam glossa*Lucę decimosexto, super illud, Factum est vt moreretur mendicus, & cætera: quæ sic dicit, Sinus Abrahę est requies beatorum pauperum, quorum ęst regnum cælorum.

Glass. ordi. ibid.

ARTIC. V.

Vtrum limbus idem sit quod infernus damnatorum.

294 AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ limbus sit idem quod infernus damnatorũ. Christus enim dicitur infernum momordisse, nõ absorbuisse, quia aliquos inde extraxit, nõ autẽ omnes: nõ autẽ diceret momordisse infernum, si illi quos liberauit, non fuissent pars multitudinis in inferno cõtentę: ergo cũ illi, quos liberauit, in limbo inferni continerentur, ijdem cõtinebantur in limbo & in inferno, ergo limbus vel est idem qđ infernus, vel est pars inferni.

¶ 2 Præterea, Christus dicitur in Symbolo descendisse ad infernum: sed non descendit nisi ad limbum Patrum: ergo limbus Patrum est idem quod infernus.

¶ 3 Præterea, Iob decimoseptimo dicitur: In profundissimum infernum descendẽt omnia mea: sed Iob cum esset sanctus & iustus, ad limbum descendit: ergo limbus est idem quod profundissimus infernus.

SED contra, In inferno nulla est redemptio: sed à limbo Sancti fuerunt redempti: ergo limbus non est idem quòd infernus.

li.12. c. 33. in fine, to. 3.

¶ Præterea, Aug*dicit 12. super Genes. ad liter. Quomodo illam requiem quam Lazarus accepit, apud inferos esse credamus, non video: sed anima Lazari ad limbum descendit: ergo limbus non est idem quod infernus.

CONCLVSIO.

Limbus quantum ad qualitatẽ loci, diuersus est ab inferno damnatorum: sed quantum ad situm loci sunt loca continua. nisi quod limbus Patrũ pars superior inferni esse videatur.

RESPONDEO dicendũ, quòd receptacula animarum post mortem dupliciter distingui possunt, aut secundum situm, aut secundum locorum qualitatẽ, prout scilicet in aliquibus locis pœnas vel præmia recipiunt animæ. Si ergo considerentur limbus Patrum & infernus secundũ locorum qualitatem prædictam, sic non est dubium, quòd distinguuntur; tum quia in inferno est pœna sensibilis, quæ non erat in limbo Patrum; tum etiam quia in inferno est pœna æterna, sed in limbo Patrum detinebantur sancti temporaliter tantum. Sed si considerentur quantum ad situm loci, sic probabile est, quòd idem locus vel quasi continuus sit infernus, & limbus; ita tamen, quòd quædam superior pars inferni limbus Patrum dicatur: existentes enim in inferno secundum diuersitatem culpæ diuersam sortiuntur & pœnam. Et ideo secundum quod grauioribus peccatis irretiuntur damnati, secundum hoc obscuriorem locum & profundiorem obtinent in inferno; vnde & sancti Patres, in quibus minimum erat de ratione culpæ, supremũ & minus tenebrosũ locũ habuerunt omnibus puniẽdis.

AD primum ergo dicendum, quòd secundum hoc, quòd infernus & limbus sunt idem quantũ ad situm, dicitur Christus infernum momordisse, & ad infernum descendisse, quando Patres à limbo eripuit suo descensu.

Et

Et per hoc patet solutio AD secundum.

AD tertium dicendum, quòd Iob non descendit in infernum damnatorum, sed in limbum Patrum; qui quidem dicitur profundissimus locus, non quidem respectu locorum pœnalium, sed in cõparatione ad alia loca secundum quod sub eodem includitur omnis locus pœnarum. Vel dicendum, sicut Augustinus* soluit 12, super Genes. ad literam, de Iacob, sic dicens. Illud quod Iacob dicit ad filios suos, Deducetis senectutem meam cum tristitia ad inferos, videtur hoc magis timuisse, ne nimia tristitia sic perturbaretur, vt ad requiem bonorum nõ iret, sed ad inferos peccatorum: & similiter potest exponi verbũ Iob, vt sit verbum magis timentis, quàm asserentis.

li. 12. c. 33. non procul à fine, to. 3.

ARTIC. VI.

Vtrum limbus puerorum sit idẽ quod limbus Patrum.

295 AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd limbus puerorum sit idẽ quod limbus Patrum. Pœna enim debet respõdere culpæ: sed ꝓ eadem culpa detinebantur in limbo Patres & pueri, scilicet pro culpa originali: ergo idem debet esse vtrorunque locus pœnæ.

¶ 2 Præterea, Aug. dicit in Ench*. Mitissima est pœna puerorum, qui cum solo originali decedunt: sed nulla est pœna mitior ea, quam sancti Patres habebant: ergo idem est locus pœnæ vtrorumque.

Ench. c. 93. in med. to. 3.

SED contra, Sicut actuali peccato debetur pœna temporalis in purgatorio, & æterna in inferno ita & originali peccato debebatur pœna temporalis in limbo Patrum, & æterna in limbo puerorum. Si ergo infernus & purgatorium non sint idem, videtur, quòd nec limbus puerorum & limbus Patrum sint idem.

CONCLVSIO.

Cum pueris in limbo nulla adsit spes beatæ vitæ, quæ Patribus aderat, qualitate præmii & pœnæ limbus puerorũ differt à limbo Patrum: non autem situ, etsi requies beatorũ Patrum in superiori loco esse credatur.

RESPONDEO dicendum quòd limbus Patrum & limbus puerorũ absque dubio differunt, secundum qualitatem præmij vel pœnæ. Pueris enim nõ adest spes beatæ vitæ, quæ Patribus in limbo aderat, in quibus etiam lumen fidei & gratiæ refulgebat. Sed quantum ad situm, probabiliter creditur vtrorunque locus idẽ fuisse, nisi quòd requies beatorũ adhuc erat in superiori loco, q̃ limbus puerorum; sicut de limbo & inferno dictum* est.

Art. præced.

AD primum ergo dicendum, quòd ad culpam originalem non eodem modo se habebant Patres & pueri. In patribus enim originalis culpa expiata erat, secundum quod erat infectiua personæ; remanebat tamen impedimentum ex parte naturæ, pro qua nõdum erat satisfactum plenarie. Sed in pueris est impedimentũ & ex parte personæ & ex parte naturæ. Et ideo pueris & Patribus diuersa receptacula assignãtꝰ.

AD secundum dicendum, ꝙ Augustinus* loquitur de pœnis quæ debentur alicui ratione personæ suæ, inter quas mitissimam pœnam habent qui solo originali peccato grauantur: sed adhuc est mitior pœna eorum quos non impedit à perceptione gloriæ defectus personæ, sed solum defectus naturæ, vt ipsa dilatio gloriæ quædam pœna dicatur.

*loco notato in argum.

ARTIC. VII.

Vtrum debeant tot receptacula distingui.

296 Thom. 4 d 45. ar. 3. AD SEPTIMVM sic proceditur. Videt, quòd non debeant tot receptacula distingui: sicut enim receptacula debentur animabus post mortem pro peccato, ita & pro merito: sed ratione meriti non debetur nisi vnum receptaculum scilicet paradisus: ergo nec ratione peccatorum debetur nisi vnũ receptaculum.

¶ 2 Pæterea, Receptacula assignantur animabus post mortem ratione meritorum vel demeritorum: sed vnus est locus in quo merentur vel demerentur: Ergo vnum tantum receptaculum debet eis assignari post mortem.

¶ 3 Præterea, Loca Pœnarum debent respondere ipsis culpis, sed non sunt nisi tria genera culparum, scilicet originalis, venialis, & mortalis: ergo non debent esse nisi tria receptacula pœnalia.

¶ 4 SED contra, Videtur, quòd debeant esse multo plura, quàm assignentur. Aer enim iste caliginosus est dæmonum carcer, vt patet 2. Pet. 2. nec tamen computatur inter quinque receptacula, quæ à quibusdam assignantur: ergo sunt plura receptacula, quàm quinque.

¶ 5 Præterea, Alius est paradisus terrestris, & alius paradisus cælestis. sed quidam post statum vitæ huius ad paradisum terrestrem sunt translati, sicut de Enoch & de Helia dicitur: cum ergo paradisus terrestris inter quinque receptacula non cõputetur, videtur, quòd sint plura, quam quinque.

¶ 6 Præterea, Cuilibet statui peccantium debet aliquis locus pœnalis respondere: sed si ponatur aliquis in originali peccato decedere, cũ solo veniali nullum receptaculorum assignatorũ ei competet. Constat enim, quòd in paradiso non esset, cum gratia careret, & eadem ratione nec in limbo Patrum: similiter etiam nec in limbo puerorum, cum in ipso non sit pœna sensibilis, quæ tali debetur ratione venialis peccati: similiter nec in purgatorio, quia ibi non est nisi pœna temporalis, huic autem debetur pœna perpetua: similiter nec in inferno damnatorum, quia mortali peccato actuali caret: ergo oportet sextum receptaculum assignare.

¶ 7 Præterea, Diuersæ sunt quantitates præmiorum & pœnarum, secundum differentias culparum & meritorum: sed infiniti sunt gradus meritorum & culparum: ergo infinita debent distingui receptacula, in quibus animæ puniantur vel præmientur post mortem.

¶ 8 Præterea, Animæ quandoque puniuntur in locis, in quibus peccauerunt, vt patet per Gregorium* 4. Dialog. sed peccauerunt in loco vbi habitamus: ergo hic locus debet computari inter receptacula: & præcipuecũ aliqui in hoc mundo pro peccatis suis puniantur, vt supra Magister dixit. li. 4. dia lo. ca. 30 31. 32. & 40.

¶ 9 Præterea, Sicut aliqui in gratia decedentes habent aliqua venialia, pro quibus digni sunt pœna; ita aliqui in peccato mortali decedentes, habẽt aliqua bona pro quibus essent digni præmio: sed decedentibus in gratia cum peccatis venialibus assignatur aliquod * receptaculum, in quo puniuntur antequam præmia consequantur; scilicet purgatorium: ergo eadem ratione econtrario debet esse de illis, qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis Aug. in lib. 50. Homil. hom. 16 to. 10.

bonis operibus.

¶ 10 Præterea. Sicut Patres retardabantur à plena gloria animæ, ante Christi aduentum; ita & nũc, à gloria corporis: ergo sicut distinguitur receptaculũ sanctorũ ante Christi aduentũ, ab eo, in quo nunc recipiuntur, ita debet nũc receptaculũ distigui ab eo in quo recipient post resurrectionẽ

CONCLVSIO.

Quinque animarũ corporibus exutarum receptacula, secundum diuersos earum status, conuenienter enumerantur; nimirum paradisus, limbus patrum purgatorium, infernus & limbus puerorum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ receptacula animarum distinguuntur secundum diuersos status earum. Anima autem coniuncta mortali corpori, habet statũ merendi: sed exuta à corpore, est in statu recipiendi pro meritis bonum vel malum. Sic ergo post mortũ, vel est in statu recipiendi finale præmiũ, vel est ĩ statu quo impeditur ab illo. Si autẽ est in statu recipiendi finalem retributionem, hoc est dupliciter. Vel quantum ad bonum: & sic est paradisus. Vel quantum ad malum; & sic rationem actualis culpæ est infernus, ratione autem originalis est limbus puerorum. Si vero est in statu quo impeditur à finali retributione consequenda, vel hoc est propter defectum personæ, & sic est purgatorium, in quo detinentur animæ, ne statim præmium consequantur, propter peccata quæ commiserunt, vel propter defectum naturæ; & sic est limbus patrum in quo detinebantur patres à consecutione gloriæ propter reatum humanæ naturæ, q̃ nondũ poterat expiari.

AD primum ergo dicendum, ꝙ bonũ contingit vno modo, sed malum multifarie, vt patet per Dion. † 4. cap. de diui. no. & per Philosophum in * 2. Ethic. Et pp hoc non est inconueniens, si locus beatæ retributionis sit vnus, loca vero pœnarũ sint plura.

† Dion. c. 4. p. 4. à medio

* Lib. 2. Ethic. c. 6. à med

AD secundum dicendũ, quòd status merendi & demerendi est vnus status, cum eiusdem sit posse mereri & demereri: & ideo cõueniẽter debetur omnibus vnus locus. Sed eorum qui recipiunt pro meritis, sunt status diuersi, & ideo non est simile.

AD tertium dicendum, quòd pro culpa originali potest aliquis puniri dupliciter: vt ex dictis patet, * vel ratione personæ vel ratione naturæ tantũ: & ideo illi culpæ rñdet duplex limbus.

* Articul. præced. præsertim ad 1. & in corp. huius art.

AD quartum dicendum, quòd aer iste caliginosus non assignatẽ dæmonibus quasi locus in quo recipiant retributionem pro meritis, sed quasi competens officio eorum, inquantum deputantur nobis ad exercitium: & ideo inter receptacula, de quibus nũc agitur, non computatur: primo enim eis deputatur ignis inferni, vt patet Matth. 25.

AD quintum dicendum, ꝙ paradisus terrestris pertinet magis ad statum viatoris, quàm ad statũ recipientis pro meritis: & ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non cõputatur.

AD sextum dicendum, quòd illa positio est impossibilis: si tñ esset possibilis; talis in inferno puniretur in æternũ. Quod enim veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur, accidit ei inquantum gratiam habet adiunctam; vnde si adiungatur mortali, ꝙ est sine gratia, pœna æterna in inferno punietur. Et quia iste, qui cum originali peccato decedit, habet veniale sine gratia; non est inconueniens, si poni

tur æternaliter puniri.

AD septimum dicendum, quod diuersitas graduum in pœnis vel præmijs non diuersificat statum secundum cuius diuersitatem receptacula distinguuntur: & ideo ratio non sequitur.

AD octauum dicendum, quòd licet animæ separatæ aliquando in loco nostræ habitationis puniantur, non est tamen propter hoc, quòd locus iste sit proprius locus pœnarum; sed hoc fit ad nostram instructionem, vt earum pœnas videntes, retrahamur à culpis. Quòd autem animæ existentes in carne hic puniantur pro peccatis, non pertinet ad propositum: quia talis pœna non trahit hominem extra statum merentis vel demerentis. Nunc autem agimus de receptaculis, quæ debentur animæ post statum meriti vel demeriti.

AD nonum dicendum, quòd malum non potest esse purum absque commixtione boni: sicut bonum summum est absque omni commixtione mali. Et ideo illi qui ad beatitudinem, quæ summum bonũ est, transferendi sũt, debent esse ab omni malo purgati: & propter hoc oportet esse locum, in quo tales purgentur, si hinc non omnino purgati exeãt. Sed illi qui in infernũ detrudẽtur, non erunt immunes ab omni bono, & ideo non est simile: quia in inferno existentes, præmium bonorum suorum recipere possunt, inquantum bona præterita eis valent ad mitigationẽ pœnæ.

AD decimum dicendum, quod in gloria animæ consistit præmiũ essentiale, sed gloria corporis cũ redundet ex anima, tota consistit in anima quasi originaliter: & ideo carentia gloriæ animæ diuersificat statum, non autem carentia gloriæ corporis; & propter hoc etiam idem locus, scilicet cœlum empyreum, debetur animabus sanctis exutis à corpore, & coniunctis corporibus gloriosis. Non autem idem locus debetur animabus Patrum ante perceptionem gloriæ animæ, & post perceptionem ipsius.

QVÆST. LXX.

De qualitate animæ exeuntis à corpore & pœna ei inflicta ab igne corporeo, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de qualitate animæ exeuntis à corpore, & pena ei ab igne corporeo inflicta

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo vtrum in anima separata remaneant potentiæ sensitiuæ.

¶ Secundo, vtrum remaneant in ea actus dictarũ potẽtiarũ.

¶ Tertio; vtrum anima separata pati possit ab igne corporeo.

ARTIC. I.

Vtrum in anima separata remaneãt potentiæ sensitiuæ. 297

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod in anima separata remaneant potentiæ sensitiuæ. Aug. † enim in lib. de Spiritu & anima sic dicit, Recedit anima à corpore, secum trahens omnia; sensum, imaginationem, rationem, intellectũ intelligentiam, concupiscibilitatem & irascibilitatem: sed sensus & imaginatio, & vis irascibilis & concupiscibilis sunt vires sensitiuæ: ergo & in anima separata vires sensitiuæ remanent.

Tho. 4. dist. 44. q. 3. art. 3. q. 1. & sequẽ. & idem tracta. in 1. p. q. 77. art. 8.

† Cap. 15. circa mediũ, tom. 3.

¶ 2 Præterea, Augustinus * dicit in lib. de Ecclesiasticis Dogmatibus, Solum hominem credimus habere animam sensitiuam, quæ exuta à corpore viuit, & sensus suos atque ingenia viuaciter tenet: ergo anima exuta à corpore habet potentias sensitiuas.

* Cap. 16. in princip. tom 3.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Potentiæ animæ vel essentialiter ei insũt, vt quidam dicunt, vel ad minus sunt naturales proprietates ipsius: sed id qđ essentialiter inest alicui, non potest ab eo separari, neque subiectum aliquod deseritur à naturalibus proprietatibus: ergo impossibile est, ꝙ anima separata à corpore, aliquas potentias amittat.

¶ 4 Præterea, Non est totum integrum, cui aliqua partiũ deest: sed potentiæ animæ dicuntur partes ipsius: si ergo potentias aliquas post mortem suam anima amittit: non erit anima integra post morté, quod est incõueniés.

¶ 5 Præterea, Potentiæ animæ magis cooperantur ad meritum, quàm etiam corpus, cum corpus sit solum instrumentũ actus: potentiæ vero, principia agendi: sed necesse est, ꝙ simul corpus præmietur cum anima, propter hoc, ꝙ cooperatur in merito: ergo multo fortius est necesse, ꝙ potentiæ animæ simul præmientur cum ipsa: ergo anima separata eas non amittit.

¶ 6 Præterea, Si anima cum separatur à corpore, potentiam sensitiuam amittit, oportet, ꝙ illa potentia in nihilum * cadat; non enim potest dici, ꝙ in materiam aliquam resoluatur, cum non habeat materiam partem sui: sed id quod omnino in nihilum*cadit, non reiteratur idem numero: ergo anima non habebit in resurrectione eandem numero potentiã sensitiuam. Sed secundũ Philos.* sicut se habet anima ad corpus, ita se habent potentiæ animæ ad partes corporis, vt visus ad oculum: si autem non esset eadem numero anima, quæ redibit ad corpus, non esset idem numero homo: ergo eadem ratione nõ esset idem oculus numero, si non sit eadem numero potentia visiua: & simili ratione nec aliqua alia pars eadé numero resurgeret, & ꝑ consequens, nec totus homo idem numero erit: non ergo potest esse, ꝙ anima separata potentias amittat sensitiuas.

Al. cedat.

Al. cedit.

Li. 2. de anima

¶ 7 Præterea, Si potétiæ sensitiuæ corrũperétur corrupto corpore, oporteret, ꝙ debilitato corpore debilitarentur; hoc auté nõ cõtingit, qa vt dr̃ in primo đ Anima,* si senex accipiat oculũ iuuenis, videbit vtiq; sicut & iuuenis: ergo nec corrupto corpore, sensitiuæ potentiæ corrũpuntur.

SED contra est quod Aug.† in lib. de Ecclesiasti. dogmatibus dicit: Duabus substãtijs tantũ homo cõstat, anima & carne; anima cum ratione sua, & carne cũ sensibus suis: potentiæ ergo sensitiuæ ad carnem pertinét: ergo corrupta carne non manent potentiæ sensitiuæ in anima.

¶ Præterea, Phil.* in 12. Met. de separatione animæ loqués, sic dicit, Si auté aliquid remanet, in postremo quærendũ est de hoc. in quibusdã.n. nõ est impossibile: verbi gratia, si anima est talis dispositionis non tota, sed intellectus; tota enim, forte impossibile: ex hoc videtur, ꝙ anima tota à corpore non separetur, sed solũ potentiæ animæ intellectiuæ: nõ enim sensitiuæ vel vegetatiuæ.

¶ Præterea, In secundo de anima Philo.* dicit de intellectu loquës. Hoc solũ cõtingit separari, vt perpetuũ à corruptibili: reliquę auté partes animæ manifestũ est ex his, ꝙ nõ separabiles sũt, vt quidã dicũt: ergo potétiæ sésitiuæ nõ manét in anima separata.

Lib. 1. c. 4. statim à medio, in vulgata textus editione

† Cap. 19. in princip. tom. 3.

Aristoteles li. 12. text. 17.

Lib. 2. text. 21.

CONCLVSIO.

Potentiæ sensitiuæ & aliæ similes à corpore dependentes, in anima separata non remanent simpliciter, sed secundum originem tantum, eo sci-

scilicet modo, quo principiata sunt in principijs suis.

RESPONDEO dicendū, quòd circa hoc est multiplex opinio. Quidam enim existimantes potentias omnes esse in anima ad modum, quo color est in corpore dicunt, quòd anima à corpore separata, omnes suas potentias secū trahit. Si enim aliqua ei deesset, oporteret animam transmutatam esse secundum naturales ꝓprietates, quæ subiecto manente variari nō possunt. Sed dicta existimatio falsa est. Cum enim potentia sit, secundum quam potētes dicimur aliquid agere vel pati, eiusdem autem sit agere & posse agere: oportet, quòd eiusdem sit potentia, sicut subiecti, quod est agens vel patiens. Vnde Philosophus in* principio de somno & vigilia dicit, quòd cuius est potentia, eius est actio. Videmus autem manifeste quasdam operationes, quarum potentiæ animæ sunt principia, non esse animæ, proprie loquendo, sed coniuncti: quia non explentur nisi mediante corpore, vt est videre, audire, & huiusmodi. Vnde oportet, quòd istæ potentiæ sint coniuncti, sicut subiecti: animæ autē sicut principij influētis, sicut forma est principium proprietatum compositi. Quædam vero operationes exercentur ab anima sine organo corporali, vt intelligere, considerare, & velle: vnde cū hæ actiones sint animæ propriæ, & potentiæ quæ sunt harū principia, non solum erunt animæ vt principij, sed etiam vt subiecti Quia ergo manente proprio subiecto manere oportet & ꝓprias passiones, & corrupto eo, corrūpi; ideo necesse est illas potētias, quæ in suis actionibus non vtuntur organo corporali, remanere in anima separata, illas autē quæ vtuntur, corrumpi corpore corrupto: & huiusmodi sunt potentiæ omnes quæ pertinent ad animam sensibilem & vegetabilem. Et propter hoc quidam potētias animæ sensibilibus distinguunt. Dicunt enim has esse duplices; quasdam quæ sunt actus organorum, quæ sunt ab anima effluxæ in corpus, & hæ cum corpore corrumpuntur: quasdam vero originales harum, quæ sunt in anima, quia per eas anima corpus sensificat ad videndum, & audiendum, & huiusmodi, & hæ originales potentiæ manent in anima separata. Sed hoc non videtur conueniēter dici. Anima enim per suam essentiam non mediantibus aliquibus alijs potētijs est origo illarum potentiarum, quæ sunt actus organorum: sicut & forma quælibet ex hoc ipso, quòd per essentiam suam materiam informat, est origo proprietatum quæ compositum naturaliter cōsequuntur. Si enim oporteret in anima ponere alias potentias, q̄bus mediantibus potentiæ quæ organa perficiunt, ab essentia animæ effluerent, eadem ratione oporteret ponere alias potentias, quibus mediantibus ab essētia animæ effluerent illæ mediæ potentiæ, & sic in infinitum. Si enim statur alicubi, melius est vt in primo stetur. Vnde alij dicunt quòd potentiæ sensitiuæ & aliæ similes non manent in anima separata, nisi secundum quid, scilicet vt in radice, per modum scilicet, quo principiata sūt in principijs suis: in anima enim separata manet efficacia influēdi iterū huiusmodi potentias, si iterum corpori vniatur, nec oportet hanc efficaciam esse aliquid superadditum ipsi essentiæ animæ, vt dictum est. * Et hæc opinio videtur magis rationabilis.

Cap. 1. ante medium.

*In cor. huius artic. post mediū.

AD primum ergo dicendum, quòd

quòd verbũ illud Augusſt. † intelligendum eſt quòd anima ſecũ trahit aliquas illarum potentiarũ in actu, ſcilicet intelligentiã & intellectum: quaſdam vero radicaliter: vt dictum* eſt.

†Citatũ in argu. 1.

*Sub finé corp.

AD ſecundum dicendum, ꝙ ſenſus quos anima ſecum trahit non ſunt iſti exteriores ſenſus, ſed interiores, qui ſcilicet ad partem intellectiuam pertinẽt, quia intellectus interdum ſenſus appellatur: vt patet per Baſilium† ſuper Prouerbia, & Philoſoph.* in 6. Eth. Vel ſi intelligat de ſenſibus exterioribus, dicendum eſt ſicut ad primum.

†Baſilius in principiũ Prouerb. à medio.

*Lib. 6. Ethic. c. 11.

AD tertium dicendũ, quòd ſicut patet ex dictis, †potentiæ ſenſitiuæ non comparantur ad animam, ſicut naturales paſſiones ad ſubiectum, ſed ſicut ad originem vnde ratio non procedit.

†In corpor.

AD quartum dicendum, ꝙ potentiæ animæ non dicuntur partes eius integrales, ſed potẽtiales. Talium autem totorũ iſta eſt natura, quòd tota virtus totius conſiſtit in vna partium perfectè. In alijs autem partialiter, ſicut in anima virtus animæ perfectè cõſiſtit ĩ parte intellectiua. In alijs autem partialiter. Vnde cum in anima ſeparata remaneãt vires intellectiuæ partis, integra remanebit, non* dimidiata, quamuis ſenſitiuæ potentiæ actu non remaneant, ſicut nec potentia Regis manet†dimidiata mortuo præpoſito, qui eius potentiã participabat.

*Al. diminuta.

†Al. diminuta.

AD quintum dicendũ, quòd corpus cooperatur ad meritum quaſi pars eſſentialis hominis, q. meretur, ſic autem non cooperantur potentiæ ſenſitiuæ, cum ſint de genere accidentiũ: & ideo non eſt ſimile.

AD ſextum dicendum, quòd potentiæ animæ ſenſitiuæ non dicuntur eſſe actus organorum quaſi formæ eſſentiales ipſorum, niſi ratione animæ cuius ſũt; ſed ſunt actus ipſorum ſicut perficiẽtes ea ad proprias operationes ſicut calor eſt actus ignis perficiens ipſum ad calefaciendum. Vnde ſicut ignis idem numero remaneret, etiam ſi alius numero, calor in eo eſſet, ſicut patet de frigore aquæ, quod nõ redit idẽ numero poſtquam fuerit calefacta, aqua nihilominus eadem numero manente: ita & organa erũt eadem numero, quamuis potentiæ eædem numero non ſint.

AD ſeptimum dicendum, ꝙ Philoſophus* ibi loquitur de huiuſmodi potentijs, ſecundum ꝙ radicaliter in anima conſiſtunt: quod patet ex hoc quod dicit,† quòd ſenſus non eſt in patiendo ad animam ſecundum id in quo eſt, ſcilicet corpus; ſic enim propter corpus neque debilitantur nec corrumpuntur animæ virtutes.

*Loco citato in arg. 7.

†In conſequẽtibus verbis.

ARTIC. II.

Vtrum in anima ſeparata remaneant actus ſenſitiuarum potentiarum. 298

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in anima ſeparata remaneant etiam actus ſenſitiuarum potentiarum. Dicit enim Aug.* in libro de Spiritu & anima, Anima recedens à corpore, ex his (ſcilicet imaginatione, concupiſcibilitate & iraſcibilitate) ſecundum merita afficitur ad delectationem ſiue ad dolorem: ſed imaginatio & concupiſcibllis & iraſcibilis ſunt potentiæ ſenſitiuæ: ergo ſecundum ſenſitiuas potẽtias anima ſeparata afficietur, & ita ſecundũ eas in aliquo actu erit.

*Cap. 15. circa medium illius, to. 3.

¶ 2 Præterea Auguſt.* ſuper Gen. ad literam in lib. 12. dicit, quòd corpus non ſentit, ſed ani-

*Lib. 12. cap. 24. in med. tom. 3.

ma per corpus, & ita quædam, anima non per corpus, sed sine corpore sentit. Sed id quod animæ sine corpore cõuenit, pôt inesse animæ à corpore separatę. ergo tũc actu anima sétire poterit.

¶ 3 Præterea, Inspicere similitudines corporũ, sicut in somno accidit, ad visionem imaginatiuam pertinet, quæ est in parte sensitiua. Sed huiusmodi similitudines corporum inspicere, sicut in somnis accidit, contingit animæ separatæ. Vnde Aug. † 12. super Gen. ad literam sic dicit, Neque enim video cur habeat anima similitudinem corporis sui cum iacente sine sensu ipso corpore, nondum tamẽ penitus mortuo; videt talia, qualia multi ex illa subductione viuis redditi narrauerunt, & non habeat, cum perfecta morte penitus de corpore exierit. Non enim potest hoc intelligi quòd anima similitudinem corporis habeat, nisi secundum qđ eam inspicit, vnde præmisit de iacentibus sine sensu, quòd gerunt quandam similitudinem corporis sui, per quã possunt ad loca corporalia ferri, & talia qualia vident similitudinibus sensuum experiri. Ergo anima separata potest exire in actũ potentiarum sensitiuarum.

Lib. 12. c. 32. ante med. tom. 3.

¶ 4 Præterea, Memoria est potentia sensitiuæ partis, vt probatur in lib. de Memoria & reminiscentia: *sed animæ separatæ, actu memorabuntur eorũ quæ in hoc mundo gesserunt: vnde & diuiti epuloni dicitur Lucæ 16. Recordare, quia recepisti bona in vita tua: ergo anima separata exibit in actũ potentiæ sensitiuæ.

Aristoteles in li. de Memoria & Reminiscentia cap. 1.

¶ 5 Præterea, Secundum Philosophum* in 3. de Anima. Irascibilis & concupiscibilis sunt in parte sensitiua: sed in irascibili & concupiscibili sunt gaudium & tristitia, amor & odium, timor & spes, & huiusmodi affectiones; quas secundum fidem nostrã ponimus in animabus separatis: ergo animæ separatæ non carebunt actibus potentiarum sensitiuarũ.

* Lib. 3. text. 41.

SED contra, Id quòd est cõmune animæ & corpori, non potest remanere in anima separata: sed omnes operationes potétiarum sensitiuarũ sunt cões animæ & corpori; qđ patet ex hoc ꝙ nulla potentia sensitiua aliquem actũ habet nisi per organum corporale: ergo anima separata carebit actibus sẽsitiuarũ potétiarũ.

¶ Præterea, Philosophus* dicit in primo de Anima, quòd corrupto corpore, anima neque reminiscitur neque amat; & eadẽ ratio est de omnibus alijs actibus sensitiuarũ potentiarũ: ergo anima separata nõ ꝓcedit in aliquẽ actũ alicuius potentiæ sensitiuæ.

Li. 1. de Anima textu 4. post medium.

CONCLVSIO.

Actus sensitiuarum potentiarũ cum sint totius compositi, nullo pacto tenent in anima soluta à corpore, nisi fortassis tãquam in radice remota.

RESPONDEO dicendũ, quòd quidam distinguunt duplices actus sensitiuarum potentiarum; Quosdam exteriores, quos anima per corpus exercet, & hi non remanent in anima separata quosdam vero interiores, quos anima per seipsam exercet, & hi erunt in anima separata. Hæc autem positio descendere videtur ab opinione Platonis, * qui posuit animam corpori coniũgi, sicut quandam substantiam perfectam in nullo à corpore dependentem, sed solum sicut motorem mobili, quod patet ex transcorporatione quam ponebat. Quia autem secundum ipsum nihil mouebat nisi motum: ne abiretur in infinitum, dicebat, quòd primum mouens, mouet seipsum; & posuit

Hãc opinionem refert Aristoteles lib. 1. de Anima c. 3. & 4.

posuit quòd anima erat seipsam mouens. Et secundū hoc erat duplex motus animæ; vnus, quo mouebat seipsam; alius, quo mouebatur corpus ab ea, & sic anima habebat actum, qui est videre; primo, in seipsa, secundum quod mouebat seipsam; & secundò, in organo corporali, secundum ꝙ mouebat corpus. Hanc positionē Philosophus * destruit in 1. de Anima, ostendens quòd anima nō mouet seipsam, & quòd nullo modo mouetur secundum istas operationes, quæ sunt videre, sentire, & huiusmodi: sed quòd istæ operationes sunt motus coniuncti tantū. Vnde oportet dicere, ꝙ actus sensitiuarū potentiarū, nullomodo maneāt ī anima separata, nisi forte sicut in radice remota.

*Aristoteles li. 1. de Anima c.4.

AD primum ergo dicendum, quòd liber ille negatur à quibusdam esse Augustini. Dicitur enim fuisse cuiusdam Cisterciensis, q. eum ex dictis Augustini compilauit: & quædam de suo addidit. Vnde quod ibi scribitur pro auctoritate habendum non est. Si tamen auctoritas debeat sustineri, dicendum, quòd non debet intelligi quòd anima separata ex imaginatione, & alijs huiusmodi potentijs afficiatur, quasi ipsa affectio sit actus potentiarum prædictarum; sed quia ex his quæ anima per imaginationem, & alias huiusmodi potentias conmisit in corpore, in futuro afficietur, vel in bonum vel in malum, vt sic imaginatio & huiusmodi potentiæ non intelligantur elicere illam affectionem, sed elicuisse in corpore meritū affectionis illius.

AD secundnm dicendum, ꝙ anima dicitur sentire per corpus non quasi actus sentiendi sit animæ secundum se, sed quia est totius coniuncti, ratione animæ, eo modo loquendi, quo dicimus ꝙ calor calefaciat. Quod autem subiungitur, quod anima quædam sentit sine corpore; vt timorem & huiusmodi; intelligendum est sine exteriori corporis motu, qui accidit in actibus sensuum propriorum: non enim timor & huiusmodi passiones sine motu corporali contingunt. Vel potest dici, quòd Aug.* loquitur secundum opinionem Platonicorū qui hoc ponebant, vt dictū † est.

* Loco i arg. citato.

† In cor.

AD tertium dicendū, quòd August.* ibi inquirendo loquitur non determinando, sicut & fere per totum illum librum. Patet enim quòd non est similis ratio de anima dormientis, & de anima separata. Anima enim dormientis vtitur organo imaginationis, in qua corporales similitudines imprimunt, quod de anima separata dici non potest. Vel dicendum: quòd similitudines rerum sunt in anima & quantum ad potentiam sensitiuam, & imaginatiuam, & intellectiuam secū-dum maiorem & minorem abstractionem à materia, & à materialibus conditionibus. Tenet ergo similitudo Aug. quantum ad hoc quòd sicut similitudines rerum corporalium sunt in anima somniantis secundum excessum mentis patientis imaginabiliter, ita sunt in anima separata intellectualiter: non autem quòd in anima separata sint imaginabiliter.

* Loco in argu. citato.

AD quartum dicendum, ꝙ sicut in primo libro dictum* est, memoria dupliciter sumitur, Quñq; prout est potentia sensitiuæ partis, secundū. s. qd̄ concernit præteritū tēpus: & hoc modo actus memoriæ in anima separata nō erit. Vnde dicit Philos.* in 1. de Anima, ꝙ hoc corrupto. s. corpore, anima nō reminiscitur. Alio modo accipitur memoria prout est pars imaginationis ad intellectiuam partem pertinens, secundum scilicet, quod ab omni dis-

Tho. in 1. li. Sent. dist. 3. q. 4. art. 1.

Habetur lib. 1. de Anima c.4. post medi. & citatur in 2. arg. Sed cōt. huius artic.

ni differentia temporis abstrahit, cum non sit tantum præteritorum, sed etiam præsentiũ & futurorum, vt Augustinus dicit †: & secundum hanc memoriam anima separata memorabitur.

†Li. 14. de Trin. cap. 11. tom. 3.

AD quintum dicendum, quòd amor, gaudium & tristitia, & huiusmodi, dupliciter accipiuntur. Quandoq; quidem secundum quod sunt passiones appetitiuæ sensibilis: & sic non erunt in anima separata, hoc enim modo non explentur sine determinato motu cordis. Alio modo secundũ quod sunt actus voluntatis, quæ est in parte intellectiua: & hoc modo erunt in anima separata: sicut etiam & delectatio erit ibi sine motu corporali, prout etiam ponitur in Deo, inquantum scilicet est simplex motus voluntatis. Et hoc modo Philosoph. in 7. Eth.* dicit ꝙ Deus vna simplici delectatione gaudet.

Lib. 7. Ethi. circa fi. lib.

ARTIC. III.

299 *Vtrum anima separata pati possit ab igne corporeo.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd anima separata pati nõ possit ab igne corporeo. August. enim 12. super Gene. ad litteram dicit:* Non sunt corporalia, sed corporalibus similia, quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur seu bene, seu male: ergo anima separata igne corporeo nõ punitur.

Lib. 12. cap. 32. à medi. tom. 3.

¶ 2 Præterea, Aug. in eodem lib.* dicit, ꝙ agens semper est nobilius patiente: sed impossibile est aliquod corpus esse nobilius anima separata: ergo non potest ab aliquo corpore pati.

Lib. 12. super Gene c. 16. in medi. tom. 3.

¶ 3 Præterea, Secundũ Philosophum* in 1. de Generatione, & secundum Boetium† in lib. de duabus naturis, illa solum agunt & patiuntur adinuicem, quæ in materia conueniunt, sed anima & ignis corporeus non cõueniũt in materia, quia spiritualiũ & corporalium non est materia cõis; vnde nec possunt adinuicẽ transmutari, vt Boetius * in eodẽ lib. dicit: ergo anima separata ab igne corporeo non patitur.

*Lib. 1. tex. 87. † Aliquantulũ à medi. libri. * In lib. de duabus naturis circa med.

¶ 4 Præterea, Omne quod patitur, recipit aliquid ab agente: si ergo anima patiatur ab igne corporeo, aliquid ab eo recipiet. Sed omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis: ergo quod recipitur ab igne in anima non est in eo materialiter, sed spiritualiter. Sed formæ rerum in anima spiritualiter existentes sunt perfectiones ipsius: ergo etsi ponatur ꝙ anima patiatur ab igne corporeo, hoc nõ erit in eius pœnã, sed magis in eius perfectionem.

¶ 5 Si dicatur, ꝙ hoc ipso anima punitur ab igne ꝙ ignem videt: vt videtur dicere Gregorius in quarto Dial.* contra, si videt anima ignem inferni, non potest videre nisi visione intellectuali, cum non habeat organa, quibus visio sensitiua vel imaginaria pficitur: sed visio intellectualis nõ videtur, ꝙ possit esse causa tristitiæ: delectationi enim, quæ est in considerando, non est tristitia contrarium secundum Philos.* ergo ex tali visiõe anima nõ punit.

* Lib. 4. Dial. ca. 29. paulo à princip.

Lib. 1. Topic. c. 13.

¶ 6 Si dicatur, ꝙ anima patitur ab igne corporeo, eo ꝙ tenetur ab eo sicut nũc tenetur à corpore, dum viuit in corpore: contra, anima dum in corpore viuit, tenetur à corpore, inquantum ex ea & corpore fit vnum, sicut ex materia & forma: sed anima non erit forma illius ignis corporei: ergo supradicto* modo non poterit ab illo igne teneri.

* In hoc eodem argum.

¶ 7 Præterea, Omne agens corporeum agit per contactũ: sed non potest esse aliquis contactus ignis corporei & animæ, quia conta-

contactus solum est inter corpora, quæ habent vltima simul : ergo anima ab illo igne non patit.

¶ 8 Præterea, Agens organicum non agit in remota, nisi per hoc quòd agit in media, vnde per determinatam distantiam agere potest proportionatam suę virtuti. Sed animæ, vel ad minus dæmones (de quibus est eadem ratio) quandoque sunt extra locum inferni, cum quandoque etiam in hoc mundo hominibus appareant, nec tamen tunc sunt à pœna immunes, sicut enim gloria sanctorum nunquam interrũpitur, ita nec pœna damnatorũ, nec tamen videmus, quòd omnia intermedia ab igne inferni patiantur, nec iterum est credibile aliquid corporeum de natura elementi esse tantæ virtutis, vt ad tantam distantiam actionem suã diffundat. Ergo non videtur, ꝙ pœnas, quas animæ damnatorum sustinent, ab igne corporeo patiantur.

SED contra, Eadem ratio est de animabus separatis & dæmonibus, quòd ab igne corporeo pati possint. Sed dæmones ab eo patiuntur, cum puniantur ab illo igne, in quem corpora damnatorum proijcientur post resurrectionem, quẽ oportet esse corporeum: & hoc patet per sententiã Domini, Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ergo & animæ separatæ, ab igne corporeo pati possunt.

¶ Præterea, Pœna debet respondere culpæ: sed anima per culpam se corpori * subijcit per prauam concupiscentiam: ergo iustum est, vt in pœnam, rei corporeæ subijciatur per passionem. (Al. subiicit.)

¶ Præterea, Maior est vnio formæ ad materiam, quàm agentis ad patiens: sed diuersitas naturæ spiritualis & corporalis nõ impedit quin anima sit forma corporis: ergo nec impedit quin possit à corpore pati.

CONCLVSIO.

Ignis inferni, cum vt diuinæ iustitiæ instrumentum, sibi valde nociuum ab anima apprehendatur: propter visionem sui, vere animam cruciare dicitur.

RESPONDEO dicendũ, quòd supposito ex prædictis, ꝙ ignis inferni non sit metaphorice dictus, nec ignis imaginarius, sed verus ignis corporeus; oportet dicere, quòd anima ab igne corporeo patietur, cum Dominus ignem illum diabolo & angelis eius paratum esse dicat, Matth. 25. qui sunt incorporei, sicut ipsa anima. Sed quomodo pati possit, multipliciter assignatur. Quidam enim dixerunt, quòd hoc ipsum, quod est ignem videre, sit animam ab igne pati. Vnde Greg. in 4. Dialog.* dicit. Ignem eo tempore patitur anima, quo videt. (*lib. 4. Dial. ca. 29. parũ à princ.) Sed illud non videtur sufficere, quia quodlibet visum ex hoc q̃ videtur, est perfectio videntis: vnde non potest in eius pœnam cedere, inquantum est visum; sed quandoque est punitiuum vel cõtristans, per accidens, inquãtum scilicet apprehenditur vt nociuum. Vnde oportet, quòd præter hoc quod anima ignem illum videt, sit aliqua comparatio animæ ad ignem, secundum quam animæ ignis noceat. Vnde alij dixerunt, quòd quamuis ignis corporeus non possit animam exurere, tamẽ anima apprehendit ipsum vt nociuum sibi, & ad talem apprehensionem afficitur timore & dolore, vt in eis impleatur id quod dicitur : † Trepidauerunt timore, vbi nõ erat timor. (†Ps. 13.) Vnde Gregor. in 4. Dialog. * dicit : quòd quia anima cremari se conspicit; cre- (*lib. 4. Dial. ca. 29. parũ à princ.)

matru.

matur. Sed hoc iterum non videtur sufficere, quia secundum hoc passio animæ ab igne non esset secundum rei veritatem, sed secundum apparentiam tantum: quamuis enim possit esse vera passio tristitiæ vel doloris ex aliqua falsa imaginatione, vt Augustinus dicit* 12. super Genes. ad literã; tamen non potest dici, quòd secundum illam passionem vere patiatur à re: sed à similitudine rei: quam concipit: & iterum iste modus passionis magis recederet à reali passione, quàm ille, qui ponitur per imaginarias visiones; cum ille dicatur per veras imagines rerum esse, quas anima secum defert; iste autem, per falsas conceptiones quas anima errans fingit: & iterum non est probabile quòd animæ separatæ vel dæmones, qui subtilitate ingenii pollent, putarent ignem corporeũ sibi nocere posse, si ab eo nullatenus grauarentur. Vnde alii dicũt, quòd oportet ponere animam, etiam realiter, ab igne corporeo pati. Vnde etiam Gregor. in 4. * Dialog. dicit: Colligere ex dictis Euangelicis possumus, quod incẽdium non solum anima videndo, sed etiam experiendo patiatur. Sed hoc tali modo fieri ponunt: dicunt enim quòd ignis ille corporeus considerari potest dupliciter. Vno modo, secundum quod est quædam res corporea: & hoc modo non habet quod in animã agere possit. Alio modo, secundũ quod est instrumentum diuinæ iustitiæ vindicantis; hoc enim diuinæ iustitiæ ordo exigit, vt anima quæ peccando se rebus corporalibus subdidit, eis etiam in pœna subdatur, instrumentum autem non solum agit in virtute propriæ naturæ, sed etiam in virtute principalis agentis: & ita non est inconueniens, si ignis ille, cùm agat in virtute spiritualis agentis, in spiritum agat hominis vel dæmonis, per modum etiam quo de sacramentis dictũ est*, quòd animam sanctificant. Sed istud etiam non videtur sufficere, quia omne instrumentum in id circa quod instrumentaliter operatur, habet propriam actionem sibi connaturalem & nõ solum illam actionem, secundum quam agit in virtute principalis agentis, imo exercendo primam actionem, oportet quod efficiat hanc secundam, sicut aqua lauando corpus in baptismo, sanctificat animam & serrã secando lignum, producit formam domus. Vnde oportet dare igni aliquam actionem in animam, quæ sit ei connaturalis ad hoc, ꝙ sit instrumentũ diuinæ iustitiæ peccata vindicantis. Et ideo dicendum, quòd corpus in spiritum naturaliter agere non potest, nec ei aliquo modo obesse, vel ipsum grauare, nisi secundũ qđ aliquo modo corpori vnitur: sic enim inuenimus quòd corpus quod corrumpitur, aggrauat animam Sapien. 9. Spiritus autẽ corpori vnitur dupliciter. Vno modo, vt forma, materiæ, vt ex eis fiat vnum simpliciter: & sic spiritus vnitus corpori, & viuificat corpus, & a corpore aliqualiter aggrauatur: sic autem spiritus hominis vel dæmonis, igni corporeo non vnitur. Alio modo, sicut mouens, mobili; vel sicut locatũ loco, eo modo quo incorporalia sunt in loco: & secundũ hoc spiritus incorporei creati in loco definiuntur, ita in vno loco existentes, quòd non in alio. Quamuis autem res corporea ex sua natura habeat, ꝙ spiritum incorporeum loco definiat; non tamen ex sua natura habet, ꝙ spiritum incorporeum loco definitum detineat, vt ita alligetur illi loco, quod ad alia diuertere nõ possit,

*lib. 12. cap. 19. & 32. to 3.

*lib. 4. cap. 29. post. medium illius.

Tho. in 4. dist. 1 q. 1. ar. 4

tum spiritus non sit ita in loco naturaliter, quod loco subdatur: sed hoc superadditur igni corporeo, inquantum instrumentum est diuinæ iustitiæ vindicātis, qđ sic detinet spiritū, & ita efficitur ei pœnalis, retardans eum ab executione propriæ voluntatis, ne scilicet posset operari, vbi vult, & secundum quod vult: & hunc modum ponit Gregorius* in 4. Dialog. exponēs enim quomodo anima incendium experiendo patiatur, sic dicit: Cum veritas peccatorem diuitem damnatum in igne perhibeat, quisnam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget? & hoc etiam Iulianus †dixit; vt in litera Magister* dicit. Si viuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur etiam non teneē post mortem corporeo igne? Aug. †etiam 21. de Ciuitate Dei dicit, quòd sicut anima in hominis conditione iungitur corpori vt dans ei vitā, quamuis illud sit spirituale, & hoc corporale, & ex illa coniunctione vehementer concipit amorem ad corpus: sic ligatur igni vt accipiens ab eo pœnam, & ex illa coniunctione concipit horrorē. Oportet ergo omnes prædictos modos in vnū colligere, vt perfecte videaē quomodo anima ab igne corporeo patiaē: vt. s. dicamus, ꝙ ignis ex natura sua habet quòd spiritus incorporeus ei coniungi possit, vt loco locatum: sed inquantum est instrumentum diuinæ iustitiæ habet, vt ipsum quodammodo retineat alligatū, & in hoc veraciter ignis ille est spiritui nociuus, vt sic anima ignē vt sibi nociuum videns, ab igne crucietur. Vnde Greg. in quarto* Dialogorum omnia ista per ordinem tangit vt ex præmissis* eius auctoritatibus patet.

*lib. 4. cap. 28. & 29. post me.

†Iul. Toletanæ ecclesiæ Episco. li. 2. prognosticorum de futuro seculo. ca. 17.

*Mag. li 4. Sent. di. 44. § G.

†Aug. l. 21. c. 10 ante me. tom. 5.

*lib. 4. dial. ca. 29.

In hoc corp.

loco citato in arg.

AD primum ergo dicendum, quòd August*. loquitur inquirendo: vnde etiam alium modum ponit determinando in libro de Ciuitate Dei, vt ex dictis* patet. Vel dicendum, quòd August. †intelligit, ꝙ ea quibus anima proxime afficitur ad dolorem vel tristitiam, sunt spiritualia; non enim affligeretur, nisi ignem vt nociuum sibi apprehenderet: ignis ergo apprehensus, est proximum affligens, sed ignis corporeus extra animam existens est affligens remotum.

Aug. 21. de Ciui. c. 19. ante medium.

*loco citato in arg. 1.

AD secundum dicendū, quòd quāuis anima simpliciter sit igne nobilior, ignis tamen est secundum quid anima nobilior, inquātum scilicet est instrumentum diuinæ iustitiæ.

AD tertium dicendum, quòd Philosophus & Boetius loquuntur de actione illa, per quam patiens transmutatur in naturam agentis: talis autem non est actio ignis in animam, & propter hoc ratio non concludit.

locis in arg. 2. citatis.

AD quartum dicendū, quod ignis agit in animam, non per modum influentis, sed per modū detinentis, vt ex dictis* patet: & ideo ratio non est ad propositum.

In corp. art.

AD quintum dicendū, quòd in visione intellectuali nō est tristitia ex hoc ipso, ꝙ aliqd videt, cū illud qđ videt, nullo modo intellectui possit esse contrariū, in quantū videt: in sensu autem hoc quod videt ex ipsa actione, quā agit in visum vt videatur, potest esse corruptiuum visus ꝑ accidēs inquantum corrumpit harmoniā organi. Sed tamen visio intellectualis potest esse contristans, in quantum id quod videtur, apprehenditur vt nociuum, non quasi noceat eo ipso quòd videtur, sed alio quocunque modo: & sic anima videndo ignem affligitur.

AD sextum dicendum, quòd non est simile quantum ad omnia,

omnia, sed quantum ad aliquid; vt ex dictis* patet.

Sub finé cor.

AD septimum dicendum, quod quamuis non sit tactus corporalis inter animam & corpus: tamé est inter ea aliquis tactus spiritualis, sicut etiam motor cæli, cú sit spiritualis, spirituali tactu tágit cælum ipsum mouens, per modum, quo dicitur contristans tangere: sicut dicitur in primo de generatione: & hic modus sufficit ad actionem.

AD octauum dicendú, quòd spiritus damnati nunquam sunt extra infernum, nisi ex dispensatione diuina, vel ad instructioné, vel ad exercitium electorú. Vbicunque autem extra infernum sint, semper tamen vident igné inferni, vt eis in pœnam præparatum. Vnde cum ista visio sit immediate affligens, vt dictum *est, vbicunque sint, ab igne inferni affliguntur, sicut & captiui etiam extra carcerem existentes, à carcere affliguntur, dum vident se ad carcerem damnatos. Vnde sicut gloria electorum non minuitur, nec quantum ad præmium essentiale, nec quantum ad accidentale, si aliquando extra cælum Empyreum sint, sed quodammodo in eorum gloriam cedit: ita etiam in nullo minuitur pœna damnatorum, si extra infernum ex diuina dispensatione ponantur ad tempus. Et hoc est quod Gloss.* dicit super illud Ia. 3. Inflammat rotam natiuitatis nostræ, &c. Diabolus vbicunque sit, siue sub aere, siue sub terra, secum trahit tormenta suarum flammarum: obiectio autem sic procedit ac si ignis corporeus affligeret immediate spiritus, sicut affligit corpora.

In corp. art.

Gloss. ordin. ibidem.

QVAEST. LXXI.

De suffragiis mortuorum, in quatuordecim articulos diuisa.

DEINDE considerandú est de suffragijs mortuorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuordecim.

¶ Primo, vtrú suffragia quæ per vnum fiunt, alijs prodesse possint.

¶ Secundo, vtrum mortui iuuari possint ex operibus viuorú.

¶ Tertio, vtrum suffragia per peccatores facta, mortuis prosint.

¶ Quarto, vtrum suffragia pro mortuis facta, facientibus prosint.

¶ Quinto, vtrum suffragia existentibus in inferno prosint.

¶ Sexto, vtrum prosint existentibus in Purgatorio.

¶ Septimo, vtrum valeant pueris existentibus in Limbo.

¶ Octauo, vtrum aliquo modo prosint existentibus in patria.

¶ Nono, vtrum oratio Ecclesiæ, & sacramentum altaris, & eleemosyna prosint defúctis.

¶ Decimo, vtrum indulgentiæ, quas Ecclesia facit, eis prosint.

¶ Vndecimo, vtrum cultus exequiarum eis prosint.

¶ Duodecimo, vtrum suffragia magis prosint ei, pro quo fiunt, quàm alijs.

¶ Decimotertio, vtrum suffragia pro multis facta, valeant tantum singulis, ac si pro vnoquoque singulariter fierent,

¶ Decimoquarto, vtrum valeant tantum communia suffragia illis, pro quibus specialia non fiunt, quantú illis, pro quibus fiunt, valeant specialia & communia simul.

ARTIC. I.

Vtrum suffragia per vnum facta, aliis prodesse possint.

300 Tho: 4. dist. 35. q. 2. ar. 1. q. 2. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur, Videtur, quòd suffragia per vnum facta, alijs prodesse non possint. Dicit enim ad Galat. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet: sed si vnus ex suffragijs alterius consequeretur fructum, meteret ab alijs seminata: ergo ex suffragijs aliorum nullus fructum consequitur.

¶ 2 Præterea, Ad iustitiam Dei pertinet, vt vnicuique tribuatur pro meritis: vnde Psal. 61. Tu reddes vnicuique iuxta opera sua: sed iustitiam Dei deficere est impossibile: ergo impossibile est, quòd vnus ex operibus alterius iuuetur.

¶ 3 Præterea, Secundum eandem rationem est aliquod opus meritorium & laudabile, quia scilicet, inquantum est voluntariũ: sed ex opere vnius non laudatur alter: ergo nec opus vnius potest esse alteri meritorium & fructuosum.

¶ 4 Præterea, Ad iustitiam diuinam pertinet similiter bona reddere pro bonis, & mala pro malis: sed nullus punitur pro malis alterius, imo vt dicit Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: ergo nec vnus iuuatur per bona alterius.

SED contra est, quod dicitur in Psal. 118. Particeps ego sũ omnium timentium te. &c.

¶ Præterea, Omnes fideles per charitatem vniti, sunt vnius corporis Ecclesiæ membra: sed vnum membrum iuuatur per alterum: ergo & unus homo potest ex alterius meritis iuuari.

CONCLVSIO.

Cũ vnusquisq. ad præmium obtinendum, ex actu non alieno sed suo disponatur: non potest opus vnius alteri prodesse per viam meriti, ad statum beatitudinis consequendum, sed per viam orationis.

RESPONDEO dicendum quòd actus noster ad duo valere potest. Primo, ad aliquem statum acquirendum, sicut per opus meritorium homo acquirit statum beatitudinis. Secũdo, ad aliquid consequens statum, sicut homo per aliquem actum meretur aliquod præmium accidentale, vel dimissionem pœnæ. Ad vtrunque autem horum actus noster dupliciter valere potest. Vno modo per viam meriti. Alio modo per viã orationis: & est differentia inter istas duas vias, quia meritum innititur iustitiæ, oratio autem misericordiæ. Orans enim impetrat petitum ex sola liberalitate eius qui oratur. Dicendum est ergo, quòd opus vnius nullo modo potest alteri valere ad statum consequendum per viam meriti, vt scilicet ex his quæ ego facio, aliquis mereatur vitam æternam: quia sors gloriæ redditur secundum mensuram accipientis. Vnusquisque autem ex actu suo disponitur & non ex alieno, & dico dispositionem dignitatis ad præmium: sed per viam orationis, & quantum ad statum consequendum, opus vnius alteri, dum est in via, valere potest; sic quòd † vnus homo impetret alteri primam gratiam. 22. q 114 art. 6.
Cum igitur impetratio orationis sit secundum liberalitatem Dei, qui oratur: ad omnia illa impetratio orationis se potest extendere, quæ potestati diuinæ subsunt ordinatæ: sed quantum ad aliquid, quod est consequens vel accessorium ad statum, opus vnius potest valere alteri, non solum per viam orationis, sed etiã per viam

uiam meriti. Quod quidem dupliciter contingit; vel propter communicantiam in radice operis q̃ est charitas in operibus meritorijs. Et ideo omnes qui sibi inuicem charitate connectuntur, aliquod emolumentum ex mutuis operibus reportant; tamen secundum mensuram status vniuscuiusque, quia etiam in patria vnusquisque gaudebit de bonis alterius: & inde est quod articulus fidei ponitur sanctorum communio. Alio modo ex intentione facientis, qui aliqua opera specialiter ad hoc facit, vt talibus prosint. Vnde ista opera quodammodo efficiuntur eorum, pro quibus fiunt quasi eis à faciente collata: vnde possunt eis valere, vel ad implerionem satisfactionis, vel ad aliquid huiusmodi, quod statum non mutat.

AD primum ergo dicendum, quòd messio illa est perceptio vitæ æternæ, sicut habetur Ioan. 4. Et qui metit, congregat, fructum in vitam æternam. Sors autem vitæ æternæ non datur alicui, nisi pro proprijs operibus; quia etsi aliquis alteri impetret, vt ad vitam perueniat, nunquam tamen hoc, fit nisi mediantibus operibus proprijs: dum scilicet precibus alicuius, gratia alicui datur, per quam meretur vitã æternam.

AD secundum dicendũ, quòd opus quod pro aliquo fit, efficitur eius pro quo fit: & similiter opus, quod est eius, qui mecum est vnum, est quodammodo & meũ: vnde non est contra diuinam iustitiam, si vnus fructum percipit de operibus factis ab eo, qui est vnum secum in charitate, vel ab operibus pro se factis: hoc etiam secundum humanam iustitiam cõtingit, vt satisfactio vnius pro alio accipiatur.

AD tertium dicendum, quòd laus non datur alicui nisi secundum ordinem eius ad actum, vnde laus est ad aliquid, vt dicitur in 1. Ethi*. quia ex opere alterius nullus efficitur, vel ostenditur bene dispositus vel male ad aliquid: inde est quòd nullus laudatur ex operibus alterius, nisi per accidens, secundum quod ipse est aliquo modo operum illorum causa; consilium vel auxiliũ præbendo, seu inducendo, vel quocunque alio modo. Sed opus est meritorium alicui non solum considerata eius dispositione: sed etiam quantum ad aliquid consequens dispositionem vel statum eius; vt ex dictis patet*. Arist. li. 1 c. 11 / In initio cor. huius ar

AD quartum dicendũ, quòd auferre alicui quod sibi debetur, hoc directe iustitiæ repugnat, sed dare aliquid alicui quod ei non debetur, hoc non est iustitiæ cõtrarium, sed metas iustitiæ excedit; est enim liberalitatis: non autem posset aliquis lædi ex malis alterius, nisi aliquid ei de suo subtraheretur; & ita non conuenit, quòd aliquis puniatur pro peccatis alterius, sicut quòd emolumẽtum percipiat ex bonis alterius.

ARTIC. II.

Vtrum mortui possint iuuari ex operibus viuorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ mortui non possint iuuari ex operibus viuorum. Primo, per hoc quod dicit Apostolus 2. Corint. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit: ergo ex his quæ post mortem hominis geruntur, quando extra corpus erit, nihil ei accrescere poterit ex aliquibus operibus. 301 Eandem obie. soluit Aug. i Enchirid. cap. 110. to. 3 cap. anima. & c. tempus 13. q. 2

¶ 2 Præterea, Hoc idem videtur ex hoc quod habetur Apoc. 14. Beati mortui qui in Domino moriuntur, opera enim illorum sequun-

sequuntur illos.

¶ 3 Præterea, Proficere ex opere aliquo, est solum in via existentis: sed homines post mortem iam non sunt viatores, quia de his hoc intelligitur quod legitur Iob. 19. Semitam meam circũ sepsit, & transire non possum: ergo mortui de suffragijs alicuius iuuari non possunt,

¶ 4 Præterea, Nullus iuuatur ex opere alterius, nisi sit aliqua vitæ cõmunicatio inter eos: sed nulla communicatio est mortuorum ad viuos, secundum Philoso*. in 1. Ethic. ergo suffragia viuorum non prosunt mortuis.

lib. 1. ca. 10. & 11.

SED contra est, quod habetur 2. Machab. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur: sed hoc non esset vtile, nisi eos iuuaret: ergo suffragia viuorum mortuis prosunt.

¶ Præterea, August. dicit in lib*. de Cura pro mortuis agenda, Non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudinẽ claret, auctoritas: vt in præcibus sacerdotis: quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suũ habeat etiam commendatio mortuorum: quæ quidem consuetudo ab ipsis Apostolis † instituta est, vt dicit Dam*. in quodam sermone de suffragijs mortuorũ, sic dicens, Mysteriorum conscij discipuli Saluatoris, & sacri Apostoli in tremẽdis & viuificis mysterijs memoriam fieri eorum, qui fideliter dormierunt, sanxerunt; quod etiam per Dionys. patet in vlt. cap. Eccle. Hierar†. vbi ritũ commemorat, quo in primitiua Ecclesia pro mortuis orabatur, vbi etiam Dion†. asserit, suffragia viuorũ mortuis prodesse: ergo hoc indubitãter credẽdũ est.

cap. 1. in fine illius, &c. 4.

Al. inchoauit.

* In sermone promor tuis. nõ procul ab initioillius

† Ca. 7. non multũ remo teà fine

† Eodem c. parte, 1. & 3.

CONCLVSIO.

Cum charitas nunquam excidat, opera viuorum mortuis prosunt quidem ad pœnæ diminutionem, non autem ad status mutationem,

RESPONDEO dicendũ, quòd charitas, quæ est vinculum Ecclesiæ membra vniens, non solũ ad viuos se extendit, sed etiã ad mortuos, qui in charitate decedunt. Charitas enim quæ est vita animæ, sicut anima est vita corporis, nõ finit, 1. Cor. 13. Charitas nunquam excidit. Similiter etiã mortui in memorijs hominum viuentium viuunt: & ideo intentio viuentium ad eos dirigi potest, & sic suffragia viuorum mortuis dupliciter prosunt, sicut & viuis: & propter charitatis vnionem: & propter intentionem in eos directam: non tamen sic eis valere credenda sunt viuorũ suffragia, vt status eorum mutetur de miseria ad fœlicitatem, vel econuerso: sed valent ad diminutionem pœnæ, vel aliquid huiusmodi, quod statum mortui non transmutat.

AD primum ergo dicendum, quòd homo dum in corpore vixit meruit, vt hæc ei valerent post mortem: & ideo si post hanc vitã iuuat, nihilominus hoc pcedit ex his, quæ in corpore gessit. Vel dicendum secundum Ioã. Damas. in serm. prædicto *, quòd hoc est intelligendum quantum ad retributionem, quæ fiet in finali iudicio; quę erit æternæ gloriæ, vel ęternæ miserię: in qua q libet recipiet solũ secundũ quod ipse in corpore gessit, interim autem iuuari põt viuorũ suffragijs. Aliquantulum à princip. illius.

AD secundum dicendũ, quòd auctoritas illa expresse loquitur de sequela æternę retributionis; quod patet ex hoc quod præmittitur: Beati mortui, &c. Vel dicendum quòd opera pro eis

facta

facta sunt etiam quodammodo eorum; vt dictum est.*

Ar. præ. circa finé corp. & ad. 2. AD tertium dicendum, quòd quamuis animæ post mortem non sint simpliciter in statu viæ : sed quantum ad aliquid adhuc sunt in statu viæ, inquantum scilicet eorum progressus adhuc retardatur ab vltima retributione. Et ideo simpliciter eorum via est circũsepta, vt non possint vlterius per aliqua opera transmutari secundum statum felicitatis & miseriæ, sed quantum ad hoc nõ est circumsepta, quin quantum ad hoc quod detinentur ab vltima retributione, possint ab alijs iuuari, quia secundum hoc adhuc sunt in via.

AD quartum dicendum, quòd quamuis communicatio ciuilium operum, de qua Philosophus loquitur, non possit esse mortuorũ ad viuos; quia mortui extra vitã ciuilem sunt: potest tamen eorũ communicatio esse quantum ad opera vitæ spiritualis, quæ est ꝑ charitatem ad Deum, cui mortuorum spiritus viunnt.

ARTIC. III.

Vtrum suffragia per peccatores facta mortuis prosint,

302 AD TERTIVM sic ꝑceditur. Videtur quòd suffragia per peccatores facta, mortuis non prosint. Quia vt dicitur Ioan. 9. Peccatores Deus non audit : sed si orationes eorum prodessent illis, pro quibus orant, à Deo exaudirentur: ergo suffragia per eos facta, mortuis non prosuut.

In parte 1. cap 11. non procul à princ. ¶ 2 Præterea, Gregorius† in Pastorali dicit, quòd cum is qui displicet, ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur: sed quilibet peccator Deo displicet: ergo per peccatorum suffragia Deus ad misericordiam non flectitur: & ideo talia suffragia non prosunt.

¶ 3 Præterea, Opus alicuius videtur magis esse fructuosum facienti, quàm alteri, sed peccator per opera sua nihil meretur sibi: ergo multo minus potest alteri mereri.

¶ 4 Præterea, Omne opus meritorium oportet esse viuificatũ id est, charitate informatum: sed opera per peccatores facta sunt mortua: ergo non possunt per ea mortui iuuari, pro quibus fiunt.

5 SED contra est, quòd nullus potest scire de altero pro certo, vtrum sit in statu culpæ vel gratiæ: si ergo tantum illa suffragia prodessent, quæ fiunt per eos qui sunt in gratia, non posset homo scire per quæ suffragia subueniret suis defunctis : & ita multi à suffragijs procurandis retraherentur.

¶ 6 Præterea, Sicut Aug†. dicit in litera*: Secundum hoc iuuatur aliquis mortuus ex suffragijs, secundum quod dum viueret, meruit vt iuuaretur post mortem: ergo valor suffragiorum mẽsuratur secundum conditionem eius, pro quo fiunt: non ergo differt, vt videtur, vtrum per bonos vel malos fiant.

Aug. in Enchiridio cap. 109. 110 & 119. to 3. & l. de cura pro mortuis agenda ca. 1. & vlt. & in li. de 8. Dulcitij quæstio. quæst. 1. to. 4. & Rabanus li. de institu. cleric. c. 44 * lib. 4 Sent. di. 45. §. B. 1 initio.

CONCLVSIO.

Suffragia à peccatore facta, ex opere quidem operato semper prosunt, ex opere vero operantis, etsi non prosint quatenus à peccatore fiunt, prosunt tamen quatenus ipse vel Ecclesiæ personam gerit, vel vt alterius instrumentum agit.

RESPONDEO dicendũ, quòd in suffragijs, quæ per malos fiunt, duo possunt considerari. Primo, ipsum opus operatum sicut Sacrificium altaris: & quia nostra sacramenta ex seipsis efficaciam habent absque opere operantis,

rantis, quam æqualiter explent per quoſcunque fiant, quantum ad hoc ſuffragia per malos facta, defunctis proſunt. Alio modo quantum ad opus operantis: & ſic diſtinguendum eſt: quia operatio peccatoris ſuffragia facientis, poteſt vno modo conſiderari prout eſt eius, & ſic nullo modo meritoria eſſe poteſt, nec ſibi, nec alij. Alio modo inquantum eſt alterius; quod dupliciter cõtingit. Vno modo inquantum peccator ſuffragia faciens gerit perſonam totius Eccleſiæ, ſicut ſacerdos dũ dicit in Eccleſia exequias mortuorum: & quia ille intelligitur facere, cuius nomine vel vice fit, vt patet per Diony* in lib. Eccleſ. Hierar. inde eſt, ꝙ ſuffragia talis ſacerdotis, quamuis ſit peccator, defunctis proſũt. Alio modo, quando agit vt inſtrumentum alterius: opus enim inſtrumenti eſt magis principalis agentis: vnde quamuis ille q. agit vt inſtrumentum alterius, non ſit in ſtatu merendi, actio tamen eius poteſt eſſe meritoria ratione principalis agentis: ſicut ſi ſeruus in peccato exiſtens, quodcunque opus miſericordiæ facit ex præcepto domini ſui charitatem habentis. Vnde ſi aliquis in charitate decedens, præcipiat ſibi ſuffragia fieri, vel alius præcipiat charitatem habens, illa ſuffragia valent defuncto, quamuis illi, per quos fiunt, in peccato exiſtant: magis tamen valerent, ſi eſſent in charitate, quia tunc ex duabus partibus opera illa meritoria eſſent.

*Diony. in li. Eccleſ. Hierar. c. 7.

AD primum ergo dicendum, quòd oratio per peccatorem facta quandoque non eſt peccatoris, ſed alterius, & ideo ſecundũ hoc digna eſt vt à Deo exaudiatur: tamen etiam quãdoque Deus peccatores audit, quando ſcilicet peccatores petunt aliquid Deo acceptum: non enim ſolis iuſtis, ſed etiam peccatoribus Deus bona ſua prouidet; vt patet Matth. 5. non autem ex eorum meritis: ſed ex ſua clementia, Et ideo Ioan. 9 ſuper illud: Deus peccatores non audit, Gloſſa.* dicit ꝙ loquitur vt inuictus, non ſicut plene videns.

*Gloſſ. ord. ibi. & ſumitur ex Aug. tractatu 44. in Ioannẽ à medi. tom. 9.

AD ſecundum dicendum, ꝙ quamuis ex parte eius cui diſplicet oratio peccatoris, non ſit accepta, tamen ratione alterius, cuius vice vel imperio agitur, poteſt eſſe Deo accepta.

AD tertium dicendum, quòd hoc quòd peccator faciẽs huiuſmodi ſuffragia, nullum reportat commodum, contingit ex hoc, ꝙ non eſt capax talis profectus propter propriam indiſpoſitionem: & tamen alij, qui eſt diſpoſitus aliquo modo, valere poteſt; vt dictum* eſt.

In corp. art.

AD quartum dicendũ, quòd quamuis opus peccatoris non ſit viuum, inquantũ eſt eius, poteſt tamen eſſe viuum, inquantum eſt alterius; vt dictum eſt.*

In corp. artic.

Sed Quia rationes, quæ ſunt in oppoſitum, videntur concludere quòd non differat, vtrum quis ſuffragia procuret per bonos vel per malos, ideo ad eas etiam eſt reſpondendum.

AD quintum ergo dicendũ, ꝙ quamuis aliquis pro certo ſcire non poſſit de altero, an ſit in ſtatu ſalutis: poteſt tamen probabiliter æſtimare de his, quæ exterius de homine videt, ex fructu enim ſuo arbor cognoſcitur, vt dicitur Matth. 7.

AD ſextum dicendum, quòd ad hoc, quòd ſuffragium alicui valeat, requiritur ex parte eius ꝓ quo fit, capacitas huiuſmodi valoris, & hanc homo acquiſiuit per opera propria, quæ geſſit in vita, & ſic Auguſtinus* loquitur, Requiritur nihilomimus quali-

Loco citato in argum.

tas operis, q̄ prodesse debet, & hæc non pendet ex eo, pro quo fit, sed magis ex eo, qui facit vel exequendo, vel imperando.

ARTIC. IIII.

Vtrum suffragia, quæ à viuis pro mortuis fiunt, facientibus prosint.

303 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd suffragia, quæ à viuis ℘ mortuis fiũt, facientibus nõ prosint: quia si aliquis pro altero debitum solueret, secundum humanam iustitiam ipse à debito proprio non absolueretur: ergo ꝑ hoc, ꝙ aliquis suffragia, faciẽs debitum soluit pro illo pro quo facit, ex hoc à debito proprio nõ absoluitur.

¶ 2 Præterea, Vnusquisq; qđ facit, facere debet meliori modo quo potest: sed melius est iuuare duos, q̄ vnũ. Si ergo q. ℘ suffragia debitũ mortui soluit, à proprio debito liberatur, vĩ, ꝙ nunquam deberet aliquis pro seipso satisfacere, sed semper pro alio.

¶ 3 Præterea, Si satisfactio alicuius ℘ alio satisfacientis æqualiter prodesset, sibi, vt ei pro quo satisfacit: eadem ratione æqualiter valebit & tertio, si pro eodẽ satisfaciat simul & similiter quarto, & sic deinceps: ergo vnus vna satisfactione posset pro omnibus satisfacere; quod est absurdum.

SED contra est, qđ dicitur in Psal. 34. Oratio mea in sinu meo conuertetur, ergo eadem ratione & suffragia quæ pro alijs fiunt, satisfacientibus prosunt.

¶ Præterea, Damas. †dicit in sermone de his, qui in fide dormierunt. Quemadmodum vnguẽto vel alio oleo sancto circum linire volens infirmum, primo illo, scilicet liniens, participat vnctionem: & sic postea perungit laborantem: sic & quicunque pro proximi salute agonizat, primũ sibiipsi ℘dest, deinde proximo, & sic habetur propositum.

In sermone ℘ mortuis parum à med.

CONCLVSIO.

Opus suffragij quod pro mortuis fit facienti prodest, quantum attinet ad vitæ æternæ meritũ, sed inquantũ est expiatiuum pœnæ vt fiat satisfactio, nullo modo illi prodest.

RESPONDEO dicendũ, quòd opus suffragij, quod pro altero fit, põt cõsiderari dupliciter. Vno modo, vt est expiatiuum pœnæ per modum cuiusdam recõpensationis, quæ in satisfactione attenditur, & hoc modo opus suffragij quod computatur quasi eius pro quo fit, ita absoluit eum à debito pœnæ, quòd non absoluit facientem à debito pœnæ ℘priæ; quia in tali recompensatione consideratur æqualitas iustitiæ. Opus autem illud satisfactorium ita potest adæquari vni reatui, quòd alteri non adæquetur: reatus enim duorum peccatorum maiorem satisfactionem requirunt, quàm reatus vnius. Alio modo potest cõsiderari, inquantum est meritoriũ vitæ æternæ, quòd habet inquantum procedit ex radice charitatis: & secundum hoc non solum prodest ei, pro quo fit, sed facienti magis Et per hoc patet solutio AD obiecta.

Primæ enim rationes procedebant de opere suffragij, secũdum quod est satisfactorium, sed aliæ, secundum quod est meritorium.

ARTIC. V.

Vtrum suffragia prosint existẽtibus in inferno. 304

AD QVINTVM sic proceditur. videtur, quod suffragia prosint existẽtibus in inferno: per hoc quòd

habetur

habetur 2. Mach. 12. vbi dr̃, ꝙ inuenerunt sub tunicis interfectorũ donaria idolorum, à quibus lex ꝓhibebat Iudæos: & tñ post subditur, quòd Iudas duodecim millia drachmas argēti misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum: constat autem illos peccasse mortaliter, contra legē agentes, & ita in peccato mortali decessisse, & sic ad inferos esse translatos: ergo existentibus in inferno suffragia prosunt.

¶ 2 Præterea, In litera* habetur ex verbis Augustini, † ꝙ quibus prosunt suffragia, vel ad hoc prosunt, vt sit plena remissio, vel ad hoc, vt tolerabilior sit eorum pœna vel damnatio: sed solum illi qui in inferno sunt, dānati esse dicuntur: ergo etiam existentibus in inferno suffragia prosunt.

¶ 3 Præterea Dion. *vlt. ca. Ecclesi. Hierar. dicit, Si hic iustorum orationes & secundum hanc vitam, quanto magis post mortē in illis, qui digni sunt sacris orationibus, operantur tantummodo: ex quo potest accipi, quòd suffragia magis prosunt mortuis quàm viuis: sed viuis prosũt etiā in peccato mortali existentibus cum quotidie oret Ecclesia pro peccatoribus, vt cōuertantur ad Deum: ergo etiam & mortuis in peccato mortali existentibus, suffragia valent.

¶ 4 Præterea, In vitis patrũ legitur, quòd etiam Damas. † in sermone suo refert, quòd Macharius, inuenta in via caluaria cuiusdam defuncti, oratione præmissa, q̃siuit cuius caput fuisset & caput rñdit, ꝙ fuerat sacerdotis gētilis, q. in inferno erat dānatus, & tamē confessus est oratiōe Macharij se & alios iuuari. ergo suffragia Ecclesiæ, etiam in inferno existentibus prosunt.

¶ 5 Præterea, Dama. *in eodē sermone narrat, quòd Greg. pro Traiano orationem fundens, audiuit vocem sibi diuinitus dicētem, Vocem tuam audiui; & veniam Traiano do. Cuius rei; vt Dam. † dicit in dicto sermone, testis est Oriens omnis & Occidens: sed constat Traianum in inferno fuisse, quia multorũ martyrum necem amaram instituit, vt ibidem Damas. * dicit ergo, suffragia Ecclesiæ valent etiam in inferno existentibus.

*Lib. 4. Sent. distin. 45. §. B. in medio.
† In Enchiridio cap. 110 in fine to. 3. & in lib. de 8. Dulcitij q. quæst. 2. in fine to. 4. & Rabanus in lib. de institutione clerico. ca. 44.
*Cap. 7. circa medium p. 3.
† Dama. in sermone de defunctis circa medium illius.
* In sermone de defũctis in medio illius.
† Eodē loco nũc notato.
* Iam loco sepius citato.

SED contra est, quòd dicit Dion. † 7. c. Eccl. Hierar. Sũmus sacerdos pro immundis nō orat, quia in hoc auerteretur à diuino ordine, & consequenter ibidem dicit, quod pro peccatoribus non orat remissionem, quia non audiretur pro illis: ergo suffragia existentibus in inferno nō valent.

¶ Præterea, Greg. *dicit in 34. lib. Moral. Eadem causa est cur non oretur tunc, scilicet post diē iudicij pro hominibus æterno igne damnatis; quæ nunc causa est quare non oretur pro diabolo & angelis eius æterno supplicio deputatis; quæ etiam nũc causa est, quare sancti non orent pro hominibus infidelibus impijsque defunctis; quia de eis vtique quos æterno damnatos supplicio iam nouerunt, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meritũ cassari refugiũt. ergo suffragia in inferno positis non valent.

¶ Præterea, In litera* habetur ex verbis Aug. † qui sine fide operantē per dilectionē eiusq; sacramentis de corpore exeunt, frustra illis à suis huiusmodi officia impeduntur: sed omnes damnati sunt huiusmodi: ergo eis suffragia non prosunt.

CONCLVSIO.

Cum damnati, recepta pro meritis

† Ca. 7. p. 3. in medio illius. Vide decr. 13. q. 2. cap. 20.
* Li. 34. c. 12. explicās illud Iob 41. æstimabit abyssum quasi senescētē & lib. 4. Dialogorũ c. 44.
* Lib. 4. Sentent. dist. 45. §. B.
† In Enchiridio c. 67. 68. & 110. to. 3. in li. de cura pro mortuis c. 1. & vlti. & vide in li. 8. q. Dulcitij per totā q. primam to. 4. & in li. de fide & operibus c. 14. 15. 16. to. 4. & sup Ps. 86. to. 8. & de verbis Apo. ser. 34. vel 32. tom. 10.

ritis retributione, ad vltimũ via terminum peruenerint, & charitate destituantur, secundum quam opera viuorũ continuantur defunctis, perspicuum est, suffragia illis minime prodesse.

RESPONDEO dicendũ, quòd circa dãnatos fuit triplex opinio. Quidam enim dixerunt in hoc distinguendum esse dupliciter. Vno modo quantum ad tẽpus: dicentes quòd post diem iudicij nullus in inferno existens aliquo suffragio iuuabitur, sed ante diem iudicij aliqui iuuantur suffragijs Ecclesiæ. Alio modo distinguebant quantum ad personas in inferno detentas; inter quos, aliquos dicebant esse valde malos, qui scilicet sine fide & sacramentis decesserunt, & talibus, quia de Ecclesia non fuerũt nec merito nec numero, suffragia Ecclesiæ prodesse non possunt. Alij vero sunt non valde mali, qui scilicet de Ecclesiæ fuerunt numero, & fidem habentes, & sacramentis abluti & aliqua opera de genere bonorum facientes, & talibus suffragia Ecclesiæ prodesse debent.

Sed occurrebat eis quædam dubitatio eos perturbans: quia scilicet videbatur ex hoc sequi; cũ pœna inferni sit finita secundum intensionem; quamuis duratione infinita existat, qđ multiplicatis suffragijs pœna illa totaliter auferretur, quod est error Origenis. *Et ideo hoc inconueniens euadere multipliciter voluerũt. Præpositiuus enim dixit, ꝙ tantum possunt suffragia pro damnatis multiplicari, quòd à tota pœna totaliter reddantur immunes non quidem simpliciter, vt Origenes posuit, sed ad tempus, scilicet vsque ad diem iudicij: tunc enim animæ iterato corporibus coniunctæ, in pœnas inferni: sine spe veniæ retrudentur.

lib. 1. Periachon cap. 6. & refert Greg. li. 34. mora. c. 16. Vide infra q. 99. art.

Sed ista opinio videtur diuinæ prouidentiæ repugnare, quæ nihil in rebus inordinatum relinquit. Culpa autem non potest ordinari, nisi per pœnam: vnde non potest esse vt pœna tollatur nisi prius culpa expietur: & ideo cum culpa continue maneat in damnatis, eorum pœna nullatenus interrumpetur.

Et ideo Porretani alium modum inuenerunt, dicentes, quòd hoc modo proceditur in diminutione pœnarum per suffragia, sicut proceditur in diuisione linearum, quæ cum sint finitæ, tamen in infinitũ diuidi possunt, & nunquam per diuisionem consumuntur, dum fit subtractio nõ secundum eandem quantitatem, sed secundum eandem proportionem. Velut si primo auferatur pars quarta totius, & secundo pars quarta illius quartæ, & iterum quarta illius quartæ, & sic deinceps in infinitum. Et similiter dicunt quòd per primum suffragium diminuitur aliquota pars pœnæ: & per secundum pars aliqua remanentis secundum eaudẽ proportionem.

Sed iste modus multipliciter defectiuus est. Primò, quia infinita diuisio, quæ congruit continuæ quantitati, non videtur posse ad quantitatem spiritualem transferri. Secundò, quia non est aliqua ratio, quare secundum suffragiũ minus de pœna diminuat quam primum, si sit æqualis valoris. Tertiò, quia pœna diminui non potest, nisi diminuatur & culpa, sicut nec auferri, nisi ea ablata. Quartò, quia in diuisione lineæ tandem peruenitur ad hoc quod nõ est sẽsibile: corpus enim sensibile non est in infinitum diuisibile

uisibile: & sic sequeretur, quòd post multa suffragia pœna remanens propter sui paruitatem non sentiretur, & ita non esset pœna.

Et ideo alij alium inuenerunt modum, Altissiodorensis† enim dixit quòd suffragia prosunt dãnatis, non quidem per diminutionem pœnæ, vel per interruptionem, sed per confortationem patientis, Sicut si homo portaret graue onus, & faciem suam perfunderet aqua, sic enim confortaretur ad melius portandum: cum tamen onus suum in nullo leuius fieret.

Id habet Altissiodorensis li. 4. Sent. tractatu 14. q. 1.

Sed hoc iterum esse nõ potest: quia aliquis plus vel minus æterno igne grauatur; vt Gregorius* dicit, secundum meritum culpæ: & inde est quòd eodẽ igne quidam plus, quidam minus cruciãtur. Vnde cum culpa damnati immutata remaneat, non potest esse quòd leuius pœnam ferat. Est nihilominus & prædicta opinio præsumptuosa, vt pote Sanctorũ dictis contraria & vana, nulla auctoritate fulta, & est irrationabilis; tum quia damnati in inferno sunt extra vinculum charitatis, secundum quam opera viuorum continuantur defunctis; tũ quia totaliter ad viæ terminum peruenerunt, recipientes vltimam pro meritis retributionem, sicut & sancti qui sũt in patria. Quod enim adhuc restat de pœna vel gloria corporis, hoc eis rationem viatoris non præbet; cum gloria essentialiter & radicaliter consistat in anima, & similiter miseria damnatorum: & ideo non potest eorum pœna diminui, sicut nec gloria Sanctorum augeri quã tum ad præmium essentiale. Sed tamen modus qui à quibusdam ponitur, quòd suffragia prosunt damnatis, posset aliquo modo sustineri, vt si dicatur, quòd non prosunt, neque quantum ad diminutionem pœnæ vel interruptionem, vel quantum ad diminutionem sensus pœnæ, sed quia ex huiusmodi suffragijs, eis aliqua materia doloris subtrahitur, quæ eis esse posset, si ita se abiectos conspicerent, ꝙ pro eis nulla cura haberetur, quæ materia doloris eis subtrahitur, dum suffragia pro eis fiunt. Sed istud etiam nõ potest esse secundum legem communem, quia vt Aug.† dicit in li. de Cura pro mortuis agenda, ꝙ præcipue de damnatis est verũ. Ibi sunt spiritus defunctorum, vbi non vident quæcunque agũtur aut eueniunt in ista vita hominibus: & ita non cognoscunt quando pro eis suffragia fiunt, nisi supra communem legem hoc remediũ diuinitus detur aliquibus damnatorum: quod est verbũ omnino incertum. Vnde tutius est simpliciter dicere, ꝙ suffragia non prosunt damnatis, nec pro eis Ecclesia orare intendit; sicut ex inductis* auctoritatibus apparet.

Lib. 9. Moral. c. 47. post mediũ.

† Cap. 13. 14 15. & 16 tom. 4.

* In arg. 1. 2. & 3. Sed cõtra.

AD primum ergo dicendum, quòd donaria idolorum non fuerunt inuenta apud illos mortuos vt ex eis signum accipi posset, quòd in reuerentiam idolorum eis deferrent, sed acceperunt vt victores, qui eis iure belli debebantur; & tamen per auaritiam venialiter peccauerunt: vnde nõ fuerunt in inferno damnati, & sic suffragia eis prodesse poterant. Vel dicendum secũdum quosdã, ꝙ in ipsa pugna videntes sibi periculum imminere, de peccato pœnituerunt; secundum illud Psal. 77. Cum occideret eos, quærebant eum: & hoc probabiliter potest æstimari, & ideo pro eis fuit oblatio facta.

Augu. in Enchir. c. 110. to. 3. & de Ciui. libr. 21. cap. 13. 21. & 24

* Decre. causa 13 q. 2. ca. 20. incipit In præsẽti.

AD secundum dicendum, ꝙ in verbis illis, damnatio, large accipitur pro quacumquæ punitione, vt sic includat etiam pœ-

nam purgatorij; quæ per suffragia qńq; totaliter expiatur, qńq; autem non, sed diminuitur.

AD tertium dicendum, quòd quantum ad hoc magis acceptatur suffragium pro mortuo, quàm pro viuo: quia magis indiget, cum non possit sibi auxiliari, sicut, viuus potest: sed quantú ad hoc viuus est melioris conditionis, quia potest transferri de statu culpæ mortalis in statum gratiæ; quod de mortuis dici nõ potest: & ideo non est eadem causa orandi pro mortuis, & pro viuis.

AD quartum dicendum, quòd illud adiutorium nõ erat in hoc, ꝙ pœna eorú diminueretur; sed in hoc solo, vt ibidem dŕ, ꝙ eo orante concedebatur eis vt mutuo se viderét: & in hoc aliquod gaudium non verum, sed phantasticum habebant, dum implebatur hoc quod desiderabant. Sicut & dæmones gaudere dicuntur, dum homines ad peccatum pertrahút: quãuis ꝑ hoc eorú pœna nullatenus minuať, sicut nec minuitur angelorú gaudiú, per hoc ꝙ malis nostris cõpati dicuntur.

AD quintum dicendum, quòd de facto Traiani hoc modo pôt probabiliter æstimari, ꝙ precibus beati Gregorij ad vitam fuerit reuocatus, & * ita gratiam cõ sequutus sit, per quam, remissioné peccatorum habuit, & per consequens immunitatem à pœna: sicut etiam apparet in omnibus illis, qui fuerút miraculose à mortuis suscitati, quorum plures constat idololatras & damnatos fuisse. De omnibus talibus enim similiter dici oportet, quòd non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum præsentem propriorú meritorum iustitiam. Secundum autem superiores causas, quibus præuidebantur ad vitam reuocãdi, erat aliter de eis disponendú. Vel dicédum secundú quosdam,

Aliàs ibi.

quòd anima Tiraiani nõ fuit simpliciter à reatu pœnę æternæ absoluta, sed eius pœna fuit suspensa ad tempus, scilicet vsque ad diem iudicij: nec tamen oportet, ꝙ hoc fiat cõiter per suffragia, quia alia sunt, quæ lege cõi accidunt; & alia, quæ singulariter ex priuilegio aliquibus conceduntur: sicut alij sunt humanarum limites rerum, alia diuinarú signa virtutum, vt Aug. * dicit in libro de Cura pro mortuis agenda.

Cap. 16. interpri cipi. & medium tom. 4.

ARTIC. VI.

Vtrum suffragia prosint existentibus in Purgatorio.

305

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ nec etiã existentibus in Purgatorio. Quia purgatorium pars quædam inferni est: sed in inferno nulla est redemptio. Et Psal. 6 dicit. In inferno auté quis confitebiť tibi? ergo suffragia his q. sunt in Purgatorio non prosunt.

Cap. pro obeunti bus 13. q. 2.

¶ 2 Præterea, Pœna purgatorij est pœna finita: si ergo per suffragia aliquid de pœna dimittitur, tantum poterunt multiplicari suffragia, q' tota tolletur, & ita peccatú remanebit totaliter impunitum; quod videtur diuinæ iustitiæ repugnare.

¶ 3 Præterea, Ad hoc animæ sunt in purgatorio, vt ibi purgatæ, puræ ad regnú perueniãt, sed nihil potest purgari nisi aliquid circa ipsum fiat: ergo suffragia facta per viuos, pœnam Purgatorij non diminuunt.

¶ 4 Præterea, Si suffragia existentibus in purgatorio valerét, maxime ea viderétur valere quæ sunt ad imperium eorú facta: sed hæc non semper valent. Sicut si aliquis decedens, disponat tot suffragia pro se fieri; quæ si facta essent, sufficerent ad totã pœnam abolendam: posito ergo ꝙ huiusmodi suffragia differantur,

quous-

quousque ille pœnā euaserit, ista suffragia nihil ei proderunt: non enim pōt dici, ꝙ prosint antequā fiant: postquam autem sunt facta, eis non indiget, quia iam pœnas euasit: ergo suffragia existentibus in Purgatorio non valent.

SED contra est, quod dicitur in littera * ex verbis Augu. † ꝙ suffragia prosunt his qui sunt mediocriter boni vel mali: sed tales sunt qui in purgatorio detinentur: ergo, &c.

*Lib. 4. Sent. distin. 45. §. B. ante medium & in fine.

†Ex August. in Euchiridio cap. 110. to. 3. & in li. de cura pro mortuis gerenda cap. 1. & vltim. & in 8. q. Dulcitij q. 2. to. 4.

¶ Præterea, Diony. * dicit in 7. cap. Eccles. Hierar. ꝙ diuinus sacerdos pro mortuis orans, pro illis orat, qui sanctè vixerunt, & tamen aliquas maculas habuerūt ex infirmitate humana cōtractas: sed tales in Purgatorio detinentur: ergo, &c.

*Cap. 7. p. 3. non procul à fine.

CONCLVSIO.

Suffragia viuorum, auxilio sūt ijs, qui in Purgatorio detinētur, cum opera vnius possint valere alteri ad satisfactionē

RESPONDEO dicendū, ꝙ pœna Purgatorij est in supplementum satisfactionis, quæ non fuerat plenè in corpore consummata: & ideo q̄a (sicut ex dictis † patet) opera vnius possunt valere alteri ad satisfactionem siue viuus siue mortuus fuerit; & ideo non est dubium, quin suffragia per viuos facta, existentibus in Purgatorio prosint.

†Quæst. 13. arti. 2. & q. 15. arti. 1. & art. 1. 2. & 5. huius q.

AD primum ergo dicendum, ꝙ auctoritas illa loquitur de inferno damnatorum, in quo nulla est redemptio, quantum ad illos qui sunt * finaliter tali pœnæ † addicti. Vel dicendum secundum Damas.* in sermone de dormiēt. ꝙ huiusmodi auctoritates sunt exponendæ secundum causas inferiores, id est, secundum exigentiam meritorum eorum, qui pœnis deputantur, sed secundum diuinam misericordiam, quæ vincit humana merita, ad preces iustorum, aliter quandoque disponitur, quàm sententia prædictarum auctoritatū contineat. Deus autem mutat sententiam sed non consilium, vt dicit Greg. * vnde etiam Damas. † ponit ad hoc exēpla de Niniuitis, Achab & Ezechia; in quibus apparet, quòd sententia contra eos lata, diuinitus fuit per diuinam misericordiam commutata.

* Al. simpliciter

†Al. deputati.

* Inter principium & medium sermonis sæpius citati.

*Lib. 2. Moral. c. 23. in medio.

†In sermone ꝑ defūctis paulo ante med.

AD secundum dicendum, ꝙ non est inconueniens, si multiplicatis suffragijs pœna existentiū in Purgatorio annihiletur: non tamen sequitur, ꝙ peccata remaneāt impunita, quia pœna vnius pro altero suscepta, alteri computatur.

AD tertium dicendum, quòd purgatio animæ per pœnas Purgatorij non est aliud, quàm expiatio reatus impedientis à perceptione gloriæ: & quia per pœnā quam vnus sustinet pro alio, potest reatus alterius expiari, vt dictum est: non est inconueniens, si si per vnius satisfactionem alius purgetur.

Aug. in Ps. 103. conci. 3. & in Ps. 37. circa initium tom. 8.

AD quartum dicendum, quòd suffragia ex duobus valent, scilicet ex opere operante, & ex opere operato: & dico opus operatū non solum Ecclesiæ sacramentū, sed effectum accidentem ex operatione: sicut ex collatione eleemosynarum consequitur pauperum releuatio, & eorum oratio pro defuncto apud Deum. Similiter opus operans potest accipi vel ex parte principalis agentis, vel ex parte exequentis. Dico ergo quòd quàm cito moriens disponit aliqua suffragia sibi fieri, præmium suffragiorum plenè cōsequitur, ante etiam quàm fiant, quantum ad efficaciam suffragij, quæ erat ex opere operante principalis agentis: sed quantum

ad efficaciam suffragiorũ,quæ est ex opere operato, vel ex opere operante exequentis,non consequitur fructum antequam suffragia fiant: & si prius contingat ipsum à pœna purgari, quantum ad hoc fraudabitur fructu suffragiorum: quod redundabit in illos,quorum culpa defraudabitur. Non enim est inconueniens,ꝙ aliquis defraudetur per culpam alterius in temporalibus: † pœna autem Purgatorij, tẽporalis est: quamuis quantum ad æternã retributionẽ nullus defraudari possit,nisi per propriam culpam.

Aug. de Ciu. Dei lib.21. cap. 24.

ARTIC. VII.

Vtrum suffragia valeant pueris in limbo existentibus.

306

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ suffragia valeãt pueris in limbo existentibus: quia illi non detinentur, nisi pro peccato alieno: ergo maxime decẽs est vt ipsi iuuentur suffragijs alienis.

¶ 2 Præterea,in littera* habetur ex verbis Aug. ꝙ Ecclesiæ suffragia pro non valde malis propitiationes sunt: sed pueri non computantur inter valde malos, cum sit mitissima eorum pœna: ergo suffragia Ecclesiæ eos iuuãt

Lib. 4. Senten. dist. 45. §. B. in medi.

3 SED contra est, ꝙ habetur in littera * ab Aug. ꝙ suffragia non prosunt illis, qui sine fide operante per dilectionẽ hinc exierunt: sed pueri hoc modo exierunt: ergo suffragia eis non prosunt.

* Eisdem locis nunc ꝓxime citatis tã in Augu st.quã in Magistro. Et August. in li. de verbis Aposto. ho. 32. super illud 1.

CONCLVSIO.

Cum per suffragia viuorũ, status mortuorum mutari non possit, illa pueris in limbo existentibus non prosunt: in qui bus oporteret vt statuts mutaretur, quantum ad meritum essentialie præmij.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ pueri non baptizati non detinentur in limbo, nisi quia deficiunt à statu gratiæ: vnde cum per opera viuorum, mortuorum status mutari non possit, maxime quantum ad meritum essentialis præmij vel pœnæ; suffragia viuorum pueris in limbo existẽtibus prodesse non possunt.

Thess.4. vt de dormiẽ. & alijs locis in arg. Sed contra art præced. citatis.

AD primum ergo dicendum, ꝙ quamuis peccatũ originale sit huiusmodi, qđ pro eo possit aliquis ab alio iuuari †, tñ animæ puerorum in limbo existentes, sunt in tali statu, ꝙ iuuari non possint: quia* post hanc vitã non est tempus gratiam acquirendi.

AD secundum dicendũ, quòd Augus. loquitur de non valde malis, qui tamen baptizati sunt, quod patet ex hoc quod præmittitur *: cum ergo sacrificia siue altaris, siue quaruncumque eleemosynarũ pro baptizatis omnibus offeruntur, &c.

† Augu. lib.21. de ciuitate Dei c.24.to. 5.

* Aug in libr. de prædest. nat. Sanctor. ca. 12. tom. 7. & tractatu 44. in Ioannem super illud. Venit nox, quando, &c. to. 9.

ARTIC. VIII.

Vtrum suffragia prosint sanctis existentibus in patria.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, ꝙ aliquo modo prosint sanctis existentibus in patria, per hoc quod habetur in collecta Missæ, Sicut sanctis tuis prosunt ad gloriam, scilicet sacramenta, ita nobis proficiant ad medelã: sed inter alia suffragia præcipuũ est sacramentum altaris: ergo suffragia prosunt sanctis qui sunt in patria.

307

¶ 2 Præterea, Sacramenta efficiunt quod figurant: sed tertia pars hostiæ,* scilicet in calicem missa, significat eos qui beatã vitam in patria ducunt: ergo suffragia Ecclesiæ prosunt sanctis existentibus in patria.

* 3. p. q. 83. arti. 5.

¶ 3 Præterea, Sancti non solũ gaudẽt in patria de propriis bonis,

nis, sed etiam de bonis alienis: vnde Luc. 15. dicitur, Gaudium est angelis Dei super vnô peccatore pœnitentiam agente: ergo ex bonis operibus viuentium, sanctorum qui sunt in patria, gaudiũ crescit, & ita etiam eis nostra suffragia prosunt.

Inter princ. & medium illius.

¶ 4 Præterea, Dam †dicit in sermone de dormientibus, inducens verba Chrysost. Si enim Gentiles, inquit, cùm his qui abierũt sua côburũt, quanto magis te fidelé mittere conuenit, cũ fideli ipsius propria, nô vt fauilla fiãt, sed hæc velut illa; sed vt maioré huic circumponas gloriam: & si quidem peccator fuerit qui mortuus est, vt peccamina soluas; si autem iustus, vt appositio fiat mercedis & retributionis: & sic idem quod prius.

*lib. 4. Sent. di. 45. § B. in fine. †Au. de verbis Apostoli ser. 17. & incipit Hest. die non prô cul à prí & parti ser. 42. ad fratres in eremo, cuiusinitium est, Fratres Chariss. &c. t. 10

SED contra est, quod in litera* habetur ex verbis Aug. †Iniuria est pro martyre orare in Ecclesia, cuius nos debemus orationibus commendari.

¶ Præterea, Eius est iuuari, cuius est indigere: sed sancti in patria sunt absque omni indigentia: ergo per suffragia Ecclesiæ non iuuantur.

CONCLVSIO.

Cum Sancti in cœlesti regno nullius rei indigeant, diuina gloria inebriati, non iuuantur per nostra suffragia,

RESPONDEO dicendum quòd suffragium Ecclesiæ de sui ratione importat quandam auxiliationem, quæ non competit ei qui defectum non patitur. Nulli enim iuuari competit, nisi ei qui indigens est: vnde cùm sancti qui sunt in patria, sint ab omni indigétia immunes, inebriati ab vbertate domus Dei,* eius iuuari per suffragia non competit.

Psal. 35.

AD primum ergo dicendum, quòd huiusmodi locutiones non sunt sic intelligendę, quasi Sancti in gloria proficiant quantum ad se, quòd eorum festa recolimus: sed quia nobis proficit, qui*de eorum gloria, solennia celebramus: sicut ex hoc quòd Deum cognoscimus vel laudamus, & sic quodãmodo eius gloria in nobis crescit; nihil Deo, sed nobis accrescit.

*Al, eõrum gloriam solennius celebrãmus.

AD secundum dicendũ, quòd quàmuis sacraméta efficiant qđ figurãt; nõ tamen illum effectum suum ponũt circa omne id quod figurant: aliàs cum figurent Christum, in ipso Christo aliquid efficerent, quod est absurdum: sed efficiunt circa suscipientem sacramẽtum ex virtute eius, quod per sacramentum significatur; & sic non sequitur, quòd sacrificia prô fidelibus defunctis oblata, Sanctis prosint, sed quod ex meritis Sanctorum quæ recoluntur, vel significantur in sacramento, prôsint alijs, pro quibus offeruntur.

AD tertium dicendum, quòd quãuis sancti, qui sunt in patria, de omnibus bonis nostris gaudeant, non tamen sequitur, quòd multiplicatis nostris gaudiis, eorum gaudium augmentetur formaliter, sed materialiter tantum: qa omnis passio formaliter augetur secundum rationem obiecti sui: ratio autem gaudendi in Sanctis de quibuscunque gaudent, est ipse Deus, de quo non possunt magis & minus gaudere: quia sic essentiale eorum præmium variaretur, quod consistit in hoc quòd de Deo gaudeât. Vnde ex hoc, ꝙ bona multiplicantur, de quibus gaudendi ratio eis Deus est, non sequitur quòd intentius gaudeant, sed quòd de pluribus gaudeant: & ideo non sequitur, quòd operibus nostris iuuentur.

AD quartum dicendum, quòd non est intelligendum quòd fiat appositio mercedis vel retributionis

tionis illi beato per suffragia ab aliquo facta, sed facienti. Vel dicendum, quòd ex suffragijs potest appositio mercedis fieri beato defuncto, inquantum de suffragijs sibi faciendis adhuc viuens disposuit; qđ ei meritoriũ fuit.

ARTIC. IX.

303 *Vtrum orationes Ecclesiæ, sacrificium altaris, & eleemosynæ prosint defunctis.*

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quòd nõ solum orationibus Ecclesiæ, sacrificio altaris & eleemosynis animæ defunctorum iuuentur, vel quòd eis iuuentur præcipue. Pœna enim debet per pœnã recompensari: sed ieiunium magis est pœnale, quàm eleemosyna & oratio: ergo ieiunium magis prodest in suffragijs, quàm aliquod prædictorum.

¶ 2 Præterea, Greg. istis tribus connumerat ieiunium, vt habetur in Can†.13.q.2. Animæ defunctorum quatuor modis soluũtur, aut oblationibus sacerdotũ, aut charorum eleemosynis, aut precibus sanctorum, aut ieiunio cognatorum: ergo insufficienter connumerantur hic ab August†. tria prædicta.

†ca. animæ. 13. q.2.

†In lib. de cura pro mortuis gerenda c. 2.tom.4 Epiphã. hæresi. 75. & Aug Hæresi 53. to. 6. & Iacobus in sua liturgia

¶ 3 Præterea, Baptismus est potissimum sacramentorum, maxime quantum ad effectum: ergo baptismus vel alia sacramenta deberent vel similiter vel magis ꝓ defunctis fieri, sicut sacramentum altaris.

¶ 4 Præterea, Hoc videtur ex hoc quod habetur 1. Corint. 15. Si omnino mortui non resurgunt, vt quid & baptizantur pro illis? ergo etiam baptismus valet ad suffragia defunctorum.

¶ 5 Præterea, In diuersis Missis est idem sacrificium altaris: si ergo sacrificium computatur inter suffragia, & non Missa, videt, quòd tantundem valeat quæcunque Missa pro defuncto dicatur, siue de beata Virgine, siue de Spiritu sancto, vel quæcunque alia, quod videtur esse contra Ecclesiæ ordinationem, quæ specialem Missam* pro defunctis instituit.

Al. pro. predesic defũctis

¶ 6 Præterea, Dama†. in sermone de dormientibus docet, ceras, & oleum, & huiusmodi, pro defunctis offerri: ergo non solum oblatio sacramẽti altaris, sed etiã aliæ oblationes debent inter suffragia mortuorum computari.

†nõ procul a medio illius.

Aug. de cura pro mortuis gerẽda, c.1.&4. to. 4. & lib 2. de Ciuil. Dei, ca. 24.to.5.

CONCLVSIO.

Conuenienter Augustinus posuit tria præcipua subsidia viuorum pro mortuis Eucharistiam quidẽ & eleemosynã ratione charitatis, qua mortui viuentibus vniuntur: & orationẽ ratione intentionis directæ in mortuos.

RESPONDEO dicendũ, quòd suffragia viuorum prosunt defunctis, secundum quod vniuntur viuentibus in charitate, & secundum quod intentio viuentis fertur in mortuos: & ideo illa opera præcipue nata sunt mortuis suffragari, quæ maxime ad cõmunicationem charitatis pertinent, vel ad directionem intentionis ad alterum. Ad charitatem auté, sacramentum Eucharistiæ præcipue pertinet, cum sit sacramentũ ecclesiasticæ vnionis, continens illum in quo tota Ecclesia vnitur & consolidatur, scilicet Christũ: vnde Eucharistia est quasi quędã charitatis origo vel vinculum. Sed inter charitatis effectus est prçcipuũ eleemosynarũ opus: &* ideo ista duo ex parte charitatis ꝓcipue mortuis suffragãt, s. sacrificiũ Ecclesiæ & eleemosynæ, sed ex parte intentionis directæ in mortuos, ꝓcipue valet oratio, q̃a oratio

*Aug. li. 1. cõfess. ca.9.12. & 13. & lib 9 ca. 11.12. & 13.tom. 1. & de verbis Apost. serm.34 vel. 32. & epist. 64.to.2. & Conc. Cartha. 4.ca.79. & 95. Dionys. de eccle hierar: c.7. Clemens. epist.1. ad Iacobũ fratrem Dom. & li.6. constit. Apost.c. 30.

* Cypria. li.1. epi. episto. 9. Rabanus li.2. de insti.

cleric.c. 44.& Isi lib.1.de offic.Eccleſ. ca. 18.

oratio ſecundum ſuã rationem, nõ ſolũ dicit reſpectum ad orãté ſicut & cæterea opera, ſed directius ad illud pro quo oratur: & ideo iſta tria ponuntur quaſi præcipua mortuorum†ſubſidia, quãuis quæcunque alia bona quæ ex charitate fiunt pro defunctis, eis valere credenda ſint.

†Al. ſuffragia.

AD primum ergo dicendum, quòd in eo qui ſatisfacit pro altero, magis eſt conſiderandum ad hoc, quòd effectus ſatisfactionis ad alterum perueniat, illud, quo ſatisfactio vnius tranſit in alterũ quàm etiam ſatisfactionis pœna: quamuis ipſa pœna magis expiet reatum ſatisfacientis, inquantum eſt quædam medicina: & ideo tria prædicta*magis valét defunctis, quàm ieiunium.

*In 1.ar.

AD ſecundum dicendũ, quòd etiam ieiunium prodeſſe poteſt defunctis ratione charitatis & intentionis in defunctos directæ: ſed tamen ieiunium in ſui ratione nõ cõtinet aliquid qđ ad charitatem vel directionem intentionis pertineat, ſed hæc ſunt ei quaſi extrinſeca: & ideo Auguſt. †non poſuit, ſed Gregor. poſuit ieiuniũ inter ſuffragia mortuorũ.

†locis ĩ argum.2 cita.

AD tertium dicendum, quod Baptiſmus eſt q̃dã ſpiritualis regeneratio: vnde ſicut per generationem non acquiritur eſſe niſi generato, ita baptiſmus non habet efficaciam, niſi in eo qui baptizatur, quantum eſt ex opere operato, quamuis ex opere operante vel baptizantis vel baptizati poſſit alijs prodeſſe, ſicut & cætera opera meritoria: ſed Euchariſtia eſt ſignum Eccleſiaſticæ vnionis: & ideo ex ipſo opere operato eius efficacia in alterum trãſire poteſt: quod non contingit de aliis ſacramentis.

*gloſ.ordin. ibidem.

AD quartum dicendum, quòd Gloſſ.*iſtam auctoritatem dupliciter exponit: vno modo ſic: Si mortui non reſurgunt, nec Chriſtus reſurrexit, vt quid & baptizantur pro illis? id eſt, peccatis cum ipſa non dimittantur, ſi Chriſtus non reſurrexit: quia in baptiſmo non ſolum Chriſti paſſio, ſed etiam reſurrectio operatur, quæ eſt noſtræ ſpiritualis reſurrectionis quodammodo cauſa. Alio modo ſic: fuerunt quidam imperiti, qui baptizabantur pro hisqui de hac vita ſine baptiſmo deceſſerant, putantes illis prodeſſe; & ſecundum hoc Apoſtolus non loquitur niſi ſecundum errorem aliquorum in verbis illis.

AD quintum dicendum, quòd in officio Miſſæ non ſolum eſt ſacrificium, ſed etiam ſunt ibi orationes: & ideo Miſſæ ſuffragium continet duo hæc, quæ hic Auguſtinus*enumerat, ſcilicet orationem & ſacrificium. Ex parte ergo ſacrificii oblati, Miſſa æqualiter prodeſt defuncto, de quocũque dicatur; & hoc eſt præcipuũ quod fit in Miſſa: ſed ex parte orationum magis prodeſt illa, in qua ſunt orationes ad hoc determinatę. ſed tamen iſte defectus recompenſari poteſt per maiorem deuotionem, vel eius qui dicit Miſſam, vel eius qui iubet dici, vel iterum per interceſſionem Sancti, cuius ſuffragium in Miſſa imploratur.

*In lib. de cura pro mortuis gerenda, ca. 2. & 18 tom. 4. Chryſo. homil. 41.in 1. ad Cori & homi. 3.in epi ad Philippen. & hom. 69. ad pop Antioc. & hom.21. in Act. Apo.

AD ſextum dicendum, quòd huiuſmodi oblatio candelarum vel olei, poteſt prodeſſe defuncto, inquantum ſunt eleemoſynę quædam, dantur enim ad cultum Eccleſiæ, vel etiam in vſum fidelium.

ARTIC. X.

Vtrum indulgentiæ Eccleſiæ proſint mortuis.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd indulgentiæ, quas Eccle

sia facit, etiam mortuis prosint. Primo per consuetudinem Ecclesiæ, quæ facit prædicari crucem, vt aliquis indulgentiam habeat pro se, & duabus vel tribus, & quandoque etiam decem animabus, tam viuorum, quàm mortuorũ; quod esset deceptio, nisi mortuis prodessent: ergo indulgentiæ mortuis prosunt.

¶ 2 Præterea, Meritum totius Ecclesiæ est efficacius, quàm meritum vnius personæ; sed meritum personale suffragatur defunctis, vt patet* in elargitione eleemosynarum: ergo multo fortius meritum Ecclesiæ, cui indulgentiæ innituntur.

Art. præced.

¶ 3 Præterea, Indulgentiæ Ecclesiæ prosunt illis, qui sunt de foro Ecclesiæ: sed illi, qui sunt in Purgatorio, sunt de foro Ecclesię, alias eis Ecclesiæ suffragia non prodessent: ergo videtur, quòd indulgentiæ defunctis prosint.

SED contra, Ad hoc quòd indulgentiæ valeant, requiritur causa conueniens, pro qua indulgentiæ dantur: sed talis causa nõ potest esse ex parte defuncti, quia non potest facere aliquid quod sit in vtilitatẽ Ecclesiæ, pro qua causa præcipue indulgentiæ dantur: ergo videtur, quòd indulgentiæ defunctis non prosint.

Supra. q 26. ar. 3.

¶ Præterea, Indulgentiæ determinantur secundum arbitrium eas facientis: si ergo indulgentiæ defunctis prodesse possent, esset in potestate facientis indulgentiam, vt defunctum omnino liberaret à pœna; quod videtur absurdum.

CONCLVSIO.

Cum mortui nihil horũ pro quibus indulgentiæ dantur, facere possint, simpliciter & directe indulgentiæ ipsis non prosunt: secundario vero & indirecte sunt mortuis auxilio, si ea sit forma earum, vt etiam eis prosint.

RESPONDEO dicendũ, quòd indulgentia dupliciter alicui prodesse potest. Vno modo, principaliter. Alio modo, secundario. Principaliter quidem prodest ei, qui indulgentiam accipit, scilicet qui facit hoc, pro quo indulgentia datur, vt qui visitat limina alicuius Sancti: vnde cum mortui non possint facere aliquid horum, pro quibus indulgentiæ dantur, eis directe indulgentiæ valere non possunt. Secundario autem & indirecte prosunt ei, pro quo aliquis facit illud, quod est indulgentiæ causa: quod quandoque contingere potest, quandoque autem non potest secundum diuersam indulgentiæ formam*. si enim sit talis indulgẽtię forma, quicunque facit hoc vel illud, habebit tantum de indulgentia: ille qui hoc facit, non potest fructum indulgentiæ in alium transferre: quia eius non est applicare ad aliquem, intentionem Ecclesiæ, per quam communicantur cõmunia suffragia, ex quibus indulgentię valent†. Si autem indulgentia sub hac forma fiat, quicunque fecerit hoc vel illud, ipse & pater eius, vel quicunque alius ei adiunctus in purgatorio detentus, tantũ de indulgentia habebit; talis indulgentia non solum viuo, sed etiam mortuo proderit: non enim est aliqua ratio, qua Ecclesia transferre possit cõmunia merita, quibus indulgentiæ innituntur, in viuos, & non in mortuos: nec tamen sequitur quòd prælatus Ecclesiæ possit pro suo arbitrio animas à purgatorio liberare: quia ad hoc vt indulgentiæ valeãt, requiritur causa conueniens indulgentias faciendi; vt supra dictum est*.

Supra q 25. ar. 2.

Supra q 27. ar. 3. præsertim ad 2.

q. 26. ar. 3. cor.

AR-

ARTIC. XI.

Vtrum cultus exequiarum defunctis prosint.

310 AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd cultus exequiarum defunctis prosint. Damascenus† enim in sermone de dormientibus inducit verba Athanasij, sic dicentis: Licet in aera qui in pietate consummatus est, dispositus fuerit, ne renuas oleum & ceras Deum inuocantes in sepulchro accendere; accepta enim ista sunt Deo, & multam ab eo recipientia retributionem: sed huiusmodi pertinent ad cultum exequiarũ: ergo cultus exequiarum prodest defunctis.

†non procul a medio illius. cap. animæ. 13. q. 2.

¶ 2 Præterea, Sicut August*. dicit in lib. de ciuit. Dei, Antiquorum iustorum funera, officiosa pietate curata sunt, & exequiæ celebratæ, & sepulchra prouisa: ipsique dum viuerent, de sepeliẽdis vel etiam transferendis suis corporibus, filijs mandauerunt: sed hoc non fecissent, nisi sepulchra & huiusmodi, aliquid mortuis conferrent: ergo huiusmodi aliquid prosunt defunctis.

li. 1. ca. 13. paulo à principio to. 5.

¶ 3 Præterea, Nullus facit eleemosynam circa aliquem, nisi ei proficiat: sed sepelire mortuos computatur inter opera eleemosynarum: vnde vt Augustinus* dicit in primo de Ciui. Dei, Tobias sepeliendo mortuos Deum promeruisse teste angelo commendatur: ergo huiusmodi sepulturæ cultus, mortuis prodest.

ib. 1. ca 13 ante medium tomo. 5.

¶ 4 Præterea, Inconueniens est dicere, quòd frustretur deuotio fidelium: sed aliqui ex deuotione se in locis aliquibus religiosis sepeliri disponunt: ergo sepulturę cultus prodest defũctis.

¶ 5 Præterea, Deus pronior est ad miserẽdũ, quàm ad cõdemnandũ: sed aliquibus nocet in aliquibus locis sacris sepultura, si indigni sunt: vnde dicit Greg.* quòd peccata grauia deprimunt, ad maiorem damnationis cumulum potius, quàm ad solutionem, dum eorum corpora in Ecclesiis ponũtur: ergo multo amplius dicendum est, quòd sepulturæ cultus, prosit bonis.

*l. 4. Dialo. c. 50. & 53. in fine.

SED contra est, quòd Augu. †. dicit in libro de Cura pro mortuis agẽda: Corpori humano quicquid impẽditur, non est præsidiũ vitæ æternæ, sed humanitatis officium.

†ca. vlt ante me. to. 4.

¶ Præterea, Gregor†. dicit in 4. Dialog. Curatio funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarũ, magis sunt viuorũ solatia, quàm subsidia defunctorum.

†Id habet Au. in li. de cura pro mortuis gerenda ca. 2. to. 4. Refertur inde cre. 13. q 2. ca. 21. incipit, Animæ. & Aug. ser. 32. vel 34. de verbis Apostoli, to. 10.

¶ Præterea, Dominus dicit Matthæi decimo. Nolite timere eos, qui corpus occidũt, & post hoc non habent amplius quid faciant: sed post mortem sanctorum corpora possunt à sepultura prohiberi, sicut in Ecclesiastica historia* legitur esse factum, de quibusdam martyribus Lugduni Galliæ: ergo non nocet defunctis, si eorum corpora inhumata remaneant: ergo nec cultus sepulturæ prodest.

*li. 5. c. 2. à med illius.

CONCLVSIO,

Cultus exequiarum, cum solum hoc efficiat, vt eo homines compassionis admoniti pro defunctis orent, nõ per se, sed per accidens mortuis prodest,

RESPONDEO dicendũ, quòd sepultura adinuenta est & propter viuos & propter mortuos: propter viuos quidem, ne eorum oculi ex turpitudine cadauerum offendantur, & corpora fœtoribus inficiantur; & hoc quantum ad corpus: sed spiritualiter etiam prodest viuis, inquantum per hoc astruitur resurrectionis fides. Sed mortuis prodest ad hoc, quòd inspicientes sepulchra.

chra, memoriam retinent defunctorum, & pro defunctis orant: vnde & monumentum à memoria nomen accepit Dicitur enim monumentum quasi monens mentem, vt dicit Aug*. in lib. de ciuit. Dei: & in li. de Cura pro mortuis agenda. Paganorum tamen error fuit, quòd ad hoc sepultura mortuo prosit, vt eius anima quietem accipiat: non enim credebant animas prius quieté posse accipere, quàm corpus sepulturæ daretur; quod omnino ridiculum est & absurdum. Sed quòd vlterius sepultura in loco sacrato, mortuo prodest, non quidem est ex ipso opere operato, sed magis ex ipso opere operante: dum scilicet vel ipse defunctus vel alius, corpus eius tumulari in loco sacro disponens, patrocinio alicuius sancti eum committit, cuius precibus per hoc credendum est adiuuari: & etiam patrocinio eorum, qui loco sancto deseruiunt, qui pro tumulatis apud se, frequentius & specialius orát. Sed illa quæ ad ornatum sepulturæ adhibentur, prosunt quidem viuis, inquantum sunt viuorum solatia; sed possunt etiam defunctis prodesse, non quidem per se, sed per accidens, inquantum scilicet per huiusmodi homines excitantur ad compatiendum, & per consequens, ad orandum: vel etiã inquantum ex sumptibus sepulturæ vel pauperes fructum capiunt, vel Ecclesia decoratur: sic enim sepultura inter cæteras eleemosynas computatur.

ca. 4. in me, to. 4

Aug. in li. de cura pro mort. c. 3. 4. 5. & 18. tom. 4.

AD primum ergo dicendum, quòd oleum & cera ad sepulchrũ defunctorum perlata, per accidens defuncto prosunt, vel inquãtum Ecclesiæ offeruntur, siue pauperibus dátur, vel inquãtú huiusmodi in Dei reuerétiã fiũt. Vnde & verbis pmissis subiúgit *. Oleũ enim & cera holocaustum sunt.

non longe a med. serm.

AD secundum dicendũ, quòd ideo sancti patres de suis corporibus tumulandis curauerunt, vt ostenderent corpora mortuorum ad Dei prouidentiam pertinere: nõ quòd mortuis corporibus aliquis sensus insit, sed propter fidem resurrectionis astruendam: vt patet per August*. in 1. de Ciuit. Dei. Vnde etiam voluerunt in terra promissionis sepeliri; vbi credebant Christum nasciturum & moriturum, cuius resurrectio nostræ resurrectionis est causa.

lib. 1. c. 13. to. 5

AD tertium dicendum, quòd quia caro est pars naturæ hominis, naturaliter homo ad carnem suam afficitur: secundum illud Ephe. 5. Nemo vnquam carnem suam odio habuit. Vnde secundũ istum naturalem affectum inest viuenti quædam solicitudo, quid etiam post eius mortem de corpore sit futurum, doleretque si aliquid indignum suo corpori euenire præsentiret. Et ideo illi qui hominem diligunt ex hoc quòd affectui eius, quem diligunt, conformantur; circa eius carnem curam humanitatis impédunt. Vt enim dicit Aug†. in 1. de ciuit. Dei si paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi, tanto charius est posteris; quanto erga parentes maior extitit affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multo familiarius atque coniunctius, quàm quælibet indumenta gestamus. Vnde & inquantum affectui hominis satisfacit sepeliens eius corpus cũ ipse in hoc sibi satisfacere nõpossit, eleemosinã ei facere dicitur.

lib. 1. c. 13, circa principium to 5.

AD quartum dicendum, quòd fidelium deuotio (vt Aug. *dicit in lib. de Cura pro mor. agen) suis charis in locis sacris prouidens sepulturam, in hoc non frudens sepulturam, in hoc non frustratur quòd defunctum suum suffragio sanctorum committit: vt dictum* est.

cap. 4. & vltimo, to. 4.

In corp. art.

AD

AD quintum dicendum, quòd sepultura in loco sacro, impio defuncto non nocet, nisi quatenus hanc sepulturam sibi indignã propter*humanam gloriam procurauit.

*Al. vanam.

ARTIC. XII.

Vtrum suffragia quæ fiunt pro vno defuncto magis proficiãt ei pro quo fiunt, quàm alijs.

211 AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd suffragia quæ fiunt pro vno defuncto, non magis proficiant ei pro quo fiunt, quàm alijs. Lumen enim spirituale magis est communicabile, quàm corporale lumen: sed lumen corporale scilicet candelæ, quamuis accẽdatur pro vno; tamen æqualiter omnibus prodest qui simul commorantur, quamuis pro eis candela non accendatur; ergo cum suffragia sint quædam spiritualia lumina, quamuis pro vno specialiter fiãt, nõ magis valent ei, quàm alijs existentibus in purgatorio.

lib. 4. Sent. di. 45. pa- ragr. B. & sumit ex Aug. in li. ad Dulcitiũ q. 2. & de cura pro mortuis gerenda, ca. 4. to. 4. & in Enchir. c. 110. t. 3.

¶ 2 Præterea, Sicut in litera *dicitur, secundum hoc suffragia mortuis prosunt, qui dum viuerent hic, sibi vt postea possent prodesse, meruerunt: sed aliqui magis meruerunt vt suffragia sibi prodessent, quàm illi, pro quibus fiũt: ergo eis magis prosunt, aliàs eorum meritum frustraretur.

¶ 3 Præterea, Pro pauperibus non fiunt tot suffragia quot pro diuitibus: si ergo suffragia facta pro aliquibus, eis solum vel magis quàm aliis, valerent, pauperes essent peioris conditionis, quod est contra sententiam Domini Luc. 6. Beati pauperes quia vestrum est regnum Dei.

SED contra, Iustitia humana exemplatur à iustitia diuina: sed iustitia humana, si aliquis debitũ pro aliquo soluit, eum solum ab soluit: ergo cum ille qui suffragia facit, quodãmodo soluat debitum eius ꝓ quo facit, ei soli ꝓderũt.

¶ Præterea, Sicut homo faciẽs suffragia, quodammodo satisfacit pro mortuo, ita etiam* interdum aliquis pro viuo satisfacere potest: sed quando aliquis satisfacit pro viuo, satisfactio illa non computatur nisi illi, pro quo facta est: ergo & suffragia faciens, ei soli prodest, pro quo facit.

Thom. in 4. di. 20.

CONCLVSIO.

Suffragia pro vno defuncto facta, alijs prosunt ratione charitatis, qua bona fiunt bonis communia: ratione verò intentionis, magis ei pro quo fiunt, prosunt, imo soli, si solũ ratio dimissiõis pœnæ habeatur.

RESPONDEO dicendũ, quòd circa hoc fuit duplex opinio: quidam enim (vt Præpositiuus) dixerunt, quòd suffragia pro vno aliquo facta non magis prosunt ei pro quo fiunt; sed eis qui sunt magis digni. Et ponebant exemplum de candela, quæ accenditur pro aliquo diuite, quæ non minus prodest aliis, qui cum illo sunt quàm ipsi diuiti; & fortè magis, si habeant oculos clariores: & etiã de lectione, quæ non magis prodest ei, pro quo legitur, q̃ aliis, qui simul cum eo audiunt; sed fortè alijs magis, qui sunt in sensu capaciores. Etsi eis obijceretur, quòd secundum hoc ordinatio Ecclesiæ esset vana, quæ pro aliquibus specialiter orationes instituit: dicunt quòd hoc Ecclesia fecit ad excitandam deuotioné fideliũ, q. proniores sunt ad facienda specialia suffragia, q̃ cõmunia: &*frequentius etiã pro suis propinquis orant, q̃ pro extraneis. Alij ecõtrario dixerũt,

*Al. feruentius.

quòd

quòd suffragia magis valent eis pro quibus fiunt. Vtraque autem opinio secundum aliquid veritatem habet: valor enim suffragiorum pensari potest ex duobus. Valent enim vno modo, ex virtute charitatis, quæ facit omnia bona communia: & secundum hoc, magis valent ei, qui magis charitate est plenus, quamuis pro eo specialiter nõ fiat; & sic valor suffragiorũ attenditur magis secundum quandam interiorem consolationem, secundum quod vnus in charitate existens, de bonis alterius delectatur post mortem, quantum ad diminutionem pœnæ; post mortem enim non est locus acquirendi gratiam vel augendi, ad quod nobis in vita valet opera aliorum ex virtute charitatis. Alio modo valent suffragia ex hoc, quòd per intentionem vnius alteri applicantur; & sic satisfactio vnius alteri computatur: & hoc modo non est dubiũ quin magis valeant ei pro quo fiunt, imò sic ei soli valent; satisfactio enim proprie ad remissionem pœnæ ordinatur. Vnde quantum ad remissionem pœnæ, præcise valet suffragium ei pro quo fit: & secundum hoc secunda opinio * plus habet de veritate, quàm prima.

Posita in hoc co.

AD primum ergo dicendum, quòd suffragia prosunt, per modum luminis, inquantum à mortuis acceptantur, & ex hoc quandam consolationem accipiunt: & tãto maior est, quanto maiori charitate sunt pditi. Sed inquãtũ suffragia sũt quædã satisfactio p intẽtionẽ facientis translata in alterum, non sunt similia lumini, sed magis solutioni alicuius debiti: non autem est necesse, vt si debitum pro vno soluitur, quòd ex hoc debitum aliorum soluatur.

AD secundum dicendũ, quòd istud meritum est conditionale, hoc enim modo sibi meruerunt, quòd sibi prodessent, si pro eis fierent; quod nihil aliud fuit quã facere se habiles ad recipiendũ. Vnde patet, q non directe meruerũt illud iuuamen suffragiorũ, sed per merita præcedentia se habilitauerunt vt fructum suffragiorum susciperent: & ideo non sequitur, quòd meritum eorum frustretur.

AD tertium dicendum, quòd nihil prohibet diuites quantum ad aliquid, esse melioris conditionis, quam pauperes, sicut quantũ ad expiationem pœnæ: sed hoc quasi nihil est comparatum possessioni regni cælorum, in qua pauperes melioris conditionis esse ostenduntur per auctoritatem inductam*.

Arg. tertio.

ARTIC. XIII.

An suffragia facta pro multis tantundem valeant singulis, ac si pro vnoquoque specialiter fierent.

312

AD DECIMVMTERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd suffragia facta pro multis, tantundem valeant singulis, ac si pro vnoquoque† specialiter fierent. Videmus enim quòd ex lectione quæ vni legitur, nihil ei deperit, si simul & alij legatur: ergo & eadẽ ratione nihil deperit ei, pro quo fit suffragium, si ei aliquis connumeretur; & ita si pro pluribus fiat, tantum valet singulis ac si pro vnoquoq; singulariter fieret.

*Al. singulariter.

¶ 2 Præterea, Secundum cõmunem vsum Ecclesiæ videmus, quòd cum missa pro aliquo defuncto dicitur, simul etiam illic orationes adiunguntur pro alijs defunctis: hoc autem non fieret si ex hoc defunctus pro quo missa dicitur, aliquod detrimentum reportaret

portaret: ergo idem quòd prius.

¶ 3 Præterea, Suffragia præcipue orationum, innituntur diuinæ virtuti: sed apud Deũ sicut non differt iuuare per multos vel per paucos, ita non differt iuuare multos vel paucos: ergo quantum iuuaretur vnus ex vna oratione, si pro eo tantum fieret, tantũ iuuabuntur singuli multorum si eadem oratio pro multis fiat.

SED contra, Melius est plures iuuare quàm vnum: si ergo suffragium pro multis factum valet singulis tantum, ac si pro vno tantum fieret, videtur, quòd Ecclesia non debuit instituisse, vt pro aliquo fieret singulariter missa vel oratio, sed quòd semper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis: quod patet esse falsum.

¶ Præterea, Suffragium habet finitam efficaciam: ergo distributum in multos minus prodest singulis, quàm prodesset si fieret pro vno tantum.

CONCLVSIO.

Suffragia inquantum sunt satisfactiones ex intentione facientis translata in mortuos magis prosunt ei, pro quo singulariter fiunt, quàm quæ fiunt pro eo & communiter pro alijs; inquantum vero accipiuntur, vt valent ex virtute charitatis, tantundem singulis prosunt, ac si pro vno tantum fierent.

RESPONDEO dicendũ, quòd si valor suffragiorũm consideretur secundum quod valent ex virtute charitatis vnientis membra Ecclesiæ, suffragia pro multis facta tantum singulis prosunt, ac si pro vno tantum fierent: quia charitas non minuitur, si* distribuatur affectus in multos, imo magis augetur: & similiter etiam gaudium† quàto pluribus est commune, fit maius, vt dicit August.*8. Confess. & sic de vno bono facto non minus lætantur multi in purgatorio, quàm vnus. Si autem consideretur valor suffragiorum, inquantum sunt satisfactiones quædam per intentionem facientis translatæ in mortuos, tunc magis valet suffragium alicui quod pro eo singulariter fit, quàm quod fit pro eo cõmuniter & multis alijs, sic enim affectus suffragiorum diuiditur ex diuina iustitia inter eos pro quibus suffragia fiunt; vnde patet, qđ hæc quæstio dependet ex prima: & ex hoc etiam patet quare institutum sit vt suffragia specialia in Ecclesia fiant.

*Al. diuidatur effectus eius.

*Al. singulariter.

† Aliàs quando.

* Lib. 8. c. 4. tom. 1.

AD primum ergo dicendum, quòd suffragia vt sunt satisfactiones quædam, non prosunt per modũ actionis sicut doctrina prodest; quæ, sicut & omnis alia actio, effectum habet secundum dispositionem recipientis: sed valet per modum solutionis debiti, vt dictum est, *& ideo non est simile.

Art. præced. ad 1.

AD secundum dicendum, quòd quia suffragia pro vno facta, aliquo modo etiam alijs prosunt, vt ex dictis* patet: ideo cũ pro vno missa dicitur, nõ est inconueniẽs vt pro alijs etiam orationes fiãt. Non enim ad hoc dicuntur aliæ orationes vt satisfactio vnius suffragij determinetur ad alios principaliter, sed vt illis etiam oratio pro eis specialiter fusa prosit.

Art. 1. huius q.

AD tertium dicendum, quòd oratio consideratur & ex parte orantis, & ex parte eius qui oratur; & ex vtroque, eius effectus dependet: & ideo quamuis diuinæ virtuti non sit magis difficile absoluere multos, quàm vnum tamen huiusmodi orantis oratio non ita est satisfactoria pro multis, sicut pro vno.

ARTIC. XIIII.

Vtrum tantum valeant suffragia communia, illis pro quibus specialia nō fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt specialia & communia simul.

313 AD DECIMVMQVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd tantum valeant suffragia communia, illis, pro quibus specialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt specialia & cōmunia simul: vnicuique enim secundum propria merita reddetur in futuro: sed ille, pro quo nō fiunt suffragia, meruit vt tantum iuuaretur post mortem, quantum ille pro quo fiunt specialia: ergo tantum iuuabitur per communia, quantum ille per specialia & communia.

Art. 9. huius q. corp. ¶ 2 Præterea, Inter* Ecclesiæ suffragia pcipuū est Eucharistia: sed Eucharistia cū contineat totū Christum, habet quodammodo efficaciam infinitam: ergo vna oblatio Eucharistiæ, quæ communiter pro omnibus fit, valet ad plenam liberationem eorum, qui sunt in purgatorio; & ita tantum iuuant communia suffragia sola, quantum iuuant specialia & cōmunia simul.

SED contra est, quòd duo bona, vno sunt magis eligenda: ergo suffragia specialia & communia magis prosunt ei pro quo fiunt, quàm communia tantum.

CONCLVSIO.

Quantum attinet ad velociorē absolutionem pœnæ, plus valent suffragia specialia & cōmunia simul, quàm communia tantum: quantum uero spectat ad finalem pœnæ liberationem, æquè ualent cōia solum suffragia, atque specialia & communia simul.

RESPONDEO dicendū, quòd huiusmodi etiam solutio dependet ex solutione primæ q̄stionis. Si enim suffragia pro vno specialiter facta, indifferenter omnibus valeant, tunc omnia suffragia sunt communia: & ideo tātum iuuabitur ille pro quo non fiunt specialia, quantum ille pro quo fiūt, si sit æqualiter dignus. Si autem suffragia pro aliquo facta, non indifferenter omnibus prosint, sed eis maxime pro quibus fiunt, tunc non est dubium, ꝙ communia suffragia & specialia simul, plus valent alicui, quàm communia tantum. Et ideo etiā Magister* duas opiniones in littera tangit. Vnam, dum dicit, ꝙ æqualiter prosunt diuiti communia & specialia, & pauperi cōmunia tantum: quamuis enim ex pluribus iuuetur vnus, quàm alter, nō tamen plus iuuatur. Aliā autem tangit, cum dicit,* quòd ille pro quo fiunt specialia, velociorem consequitur absolutionē, sed non pleniorem, quia vterque ab omni pœna liberabitur finaliter. Lib. 4. Sent. dist. 45. §. D. Sub finē parag. D

AD primum ergo dicendum, quòd sicut ex dictis* patet, iuuamen suffragiorum non cadit directe sub merito & simpliciter, sed quasi sub conditione: & ideo ratio non sequitur. Art. 12. huius q. ad 2.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis virtus Christi, qui continetur sub sacramento Eucharistiæ, sit infinita; tamen determinatus est effectus, ad quem illud sacramentum ordinatur: vnde non oportet, quòd per vnum altaris sacrificium tota pœna eorum, qui sunt in purgatorio, expietur: sicut etiam nec per vnum sacrificium quod aliquis offert, liberatur à tota satisfactione debita pro peccatis, vnde & quandoque plures missæ in satisfactionem vnius peccati iniunguntur: credibile

dibile tamen est, quòd per diuinam misericordiam, si aliquid de specialibus suffragijs supersit, his pro quibus fiunt, vt scilicet eis non indigeant, alijs dispensétur, pro quibus nó fiunt, si eis indigeant; vt patet per Damas.† in sermone de dormientibus sic dicentem: Verè Deus tanquam iniustus commetietur impotenti possibilitatem, tanquam suscipiens defectum & mutationem negotiabitur; quæ quidé negotiatio attréditur, si id quod deest vni, alteri suppleat.

Inter finem & medium illius

QVAEST. LXXII.

De oratione respectu sanctorum qui sunt in patria in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum, est de oratione respectu sanctorum qui sunt in patria.

¶ Et circa hoc quærũtur tria.

¶ Primo, vtrum sancti orationes nostras cognoscant.

¶ Secundo, vtrum eos interpellare debeamus ad orandum pro nobis.

¶ Tertio, vtrum orationes eorũ pro nobis fusæ, sẽper exaudiantur: nam vtrum sancti orent pro nobis, dictum est quæst.83.in 2.2.art.11.

ARTIC. I.

Vtrum sancti orationes nostras cognoscant.

314 Tho. 4. dist. 45. q.3. art. 1.& seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd sancti orationes nostras non cognoscant. Isa.63. Tu pater noster es, & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos. Glossa.* Augustini dicit, quòd mortui nesciunt, etiam sancti quid agant viui, etiam eorum filij: & sumitur ab Aug.† in lib. de Cura pro mor. agen. vbi hanc auctoritatem inducit, & sunt hæc verba Aug.* ibidem Si tanti Patriarchæ, quid erga populum ex his pcreatũ ageretur, ignorauerũt, quomodo mortui viuorum rebus atque actibus cognoscendis adiuuandisque miscentur? ergo sancti orationes nostras cognoscere non possunt.

*Gloss. interli. ibid.

† Cap. 15.to.4. *Eodem lib.c.13. in med. tom.4.

¶ 2 Præterea, Quarti Reg.22. dicitur ad Iosiam regé, Idcirco (quia scilicet fleuisti coram me) colligam te ad patres tuos, vt nõ videant oculi tui omnia mala, q̃ inducturus sum super locũ istũ: sed in hoc nullo modo per mortem Iosiæ subuentum fuisset, si post mortem quid genti suæ cueniret, cognosceret; ergo sancti mortui, actus nostros nõ cognoscunt, & ita non intelligunt nostras orationes.

¶ 3 Præterea, Quanto aliquis est in charitate perfectior, tanto magis proximo in periculis subuenit: sed sancti in carne viuentes, proximis & maxime sibi coniunctis, in periculis cõsulũt, &*manifeste auxiliantur: cum ergo post mortem sint multo maioris charitatis, si facta nostra cognoscerét, multo amplius suis charis & coniunctis consulerent & auxiliarẽtur in necessitatibus, quod facere non videntur: ergo non videtur, quòd actus nostros & orationes cognoscant.

*Al. maxime.

¶ 4 Præterea, Sicut sãcti post mortem vident verbum, ita & angeli, de quibus dicitur Matth. 18. Angeli eorum semper vident faciem Patris mei: sed angeli verbum videntes non propter hoc omnia cognoscunt, cum à nescientia minores à superioribus purgentur: vt patet per Dionys. *in 6.cap. cælest.hierar. ergo nec sãcti, quãuis verbũ videant, in eo

Ex cap. 7.cælest. hierar. à medio. Et c. 6. eccles. hierar. declinãdo ad fi.

nostras orationes cognoscunt, & alia quæ circa nos aguntur.

¶ 5 Præterea, Solus Deus inspector est cordium:†sed oratio præcipue in corde consistit;ergo solius Dei est orationes cognoscere:nō ergo sancti nostras orationes cognoscunt.

†1.Reg. 16.

SED contra,Super illud Iob 14. Siue nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelligent, dicit Grego.*12.lib.Moral.Hoc de animabus sanctis sentiendum non est quia, quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident,nullo modo credendū est,quia foris sit aliquid qđ ignorēt: ergo ipsi orationes nostras cognoscunt.

*Lib. 12 Mora. c. 13. & li. 2.c.3.

¶ Præterea,Greg.*in 2.Dial. Animæ videnti Creatorem angusta est omnis creatura.Quamlibet etenim parum de luce Creatoris aspexerit,breue ei fit omne quod creatum est:sed hoc maxime impedire videtur, quòd animæ sanctorum orationes & alia,quæ circa nos aguntur, cognoscant quia à nobis distant:cum ergo distantia non impediat illa,vt ex prædicta auctoritate patet, videtur quòd animæ sanctorum cognoscant orationes nostras,& ea quæ hic aguntur.

*Grego. lib. 2. Dialo. c. 35.

*In arg. Sed con tra.

¶ Præterea, Si ea quæ circa nos aguntur, non cognoscerent, nec pro nobis orarent, quia defectus nostros ignorarēt: sed hic est error Vigilātij, vt Hierony.* dicit in Epistola contra eum: ergo sancti ea quæ circa nos aguntur;cognoscunt.

* Inter principium & med. illius, incipit, Multa in orbe mōstra,to.3

CONCLVSIO.

Licet sancti essentiam Dei non comprehendentes non omnia cognoscant in verbo tamen cognoscunt quæ ad eos spectāt, nostras scilicet orationes quibus ad eorum auxilium confugimus.

RESPONDEO dicendū, quòd diuina essentia est sufficiēs medium cognoscendi omnia, ꝙ patet ex hoc quòd Deus videndo suam essentiam,omnia intuetur: non tamen sequitur, quòd quicunque essentiam Dei vident omnia cognoscant,sed solum qui essentiam Dei comprehendunt:sicut nec principio aliquo cognito,*consequens est omnia cognosci, quæ ex principio cōsequuntur,nisi tota virtus principij cōprehendatur. Vnde cum animæ sanctorum diuinam essentiam nō cōprehendāt, non est consequēs vt omnia cognoscant quæ per essentiam diuinam cognosci possunt: vnde etiam de quibusdam inferiores angeli à superioribus edocentur, quamuis omnes essētiam diuinam videant.Sed vnusquisq; beatus tantum de alijs rebus,necessarium est, vt in essentia diuina videat,quantum perfectio suæ beatitudinis requirit. Hoc autem ad perfectionem beatitudinis requiritur: *vt homo habeat quicquid velit,nec aliquid inordinate velit: hoc autē recta voluntate quilibet vult,vt ea quæ ad ipsum pertinent, cognoscat:vnde cum nulla rectitudo sanctis desit, volunt cognoscere ea quæ ad ipsos pertinent & ideo oportet,quòd illa in verbo cognoscant:hoc autem ad eorum gloriam pertinet, quòd auxilium indigentibus præstēt ad salutem,sic enim Dei cooperatores efficiuntur, quo nihil est diuinius, vt ait Dionys.*3.cap.Cælest.hierar.Vnde patet,quòd sācti habent cognitionem eorum quæ ad hoc requiruntur; & sic manifestū est,quòd in verbo cognoscunt vota & deuotiones & orationes hominum,qui ad eorū auxilium confugiunt.

* Al.necesse.

Tho.in 4.distin. 49.

Cap.3 in med.

AD primum ergo dicendum, quòd verbum Augu.*intelligen-

Citatum in argu

dum

dum est de cognitione naturali animarum separatarum, quæ quidem cognitio in sanctis viris nõ est obtenebrata, sicut est in peccatoribus: non autẽ loquitur de cognitione quæ est in verbo quã constat Abrahãm eo tẽpore quo hæc dicta sunt per Isaiam, non habuisse, cum ante Christi passionem nullus ad visionem Dei peruenerit.

AD secundum dicendum, ꝙ sancti, licet post hanc vitam cognoscant ea quæ hic geruntur, non tamen credendum est quòd afficiantur doloribus, cognitis aduersitatibus eorum, quos in hoc seculo dilexerunt, ita enim repleti sunt gaudio beatitudinis quòd dolor in eis locũ non inuenit. Vnde & si cognoscant suorum infortunia post mortem, nihilominus dolori eorum consulitur, si ante huiusmodi infortunia, de hoc seculo subtrahantur. Sed forte animæ non glorificatæ dolorem aliquem sentirent, si incommoda charorum suorum perciperent: & quia anima Iosiæ nõ statim glorificata fuit à corpore egressa, quantum ad hoc, ex hac ratione Augustinus * concludere nititur, quòd animæ mortuorum cognitionem non habeant de factis viuentium.

In li. de cura pro mortuis habenda c.13.14. & 15. to.4.

AD tertium dicendum, quòd animæ sanctorum habent voluntatẽ plenarie conformem diuinę voluntati, etiã in volito: & ideo quamuis affectum charitatis ad proximum retineant non tamen eis aliter auxilium ferunt, quàm secundum diuinam iustitiam vident esse dispositum: & tamen credendum est, quòd multum proximos iuuent, pro eis apud Deũ intercedendo.

AD quartum dicendum, ꝙ quamuis videntes verbum, non sit necessarium in verbo omnia videre, vident tamen ea quæ ad perfectionem suæ beatitudinis pertinent, vt dictum * est. In corp. art.

AD quintum dicendum, ꝙ cogitationes cordiũ solus Deus per seipsum nouit, sed tamen alij cognoscunt quatenus eis reuelatur vel per visionem Verbi, vel quocunque alio modo.

ARTIC. II.

Vtrum debeamus sanctos interpellare ad orandũ pro nobis. 315

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd non debeamus sanctos interpellare ad orandum pro nobis: Nullus enim amicos alicuius interpellat ad orandum pro se, nisi quatenus credit apud Deũ se facilius gratiam obtinere posse. Sed Deus est in infinitum magis misericors quolibet sancto, & sic voluntas eius facilius inclinatur ad nos exaudiendum, ꝙ voluntas alicuius sancti: ergo videtur superfluum constituere mediatores inter nos & Deum, vt ipsi pro nobis intercedant.

c.cũ Matthæ. §. tertio loco. de celebr. Missar.

¶ 2 Præterea, Si eos ad orandum pro nobis interpellare debemus hoc non est nisi quia scimus eorum orationẽ Deo esse acceptam: sed quanto aliquis est sãctior inter sanctos, tanto eiũs oratio est magis Deo accepta: ergo semper debemus superiores sanctos pro nobis intercessores cõstituere ad Deũ, & nunquã minores.

¶ 3 Præterea, etiam Christus secundum quod homo, dicitur sanctus sanctorum, & * ei secundũ quod homo, orare competit: sed nunquã Christum ad orãdũ pro nobis interpellamus: ergo nec alios sãctos interpellare debem'. Tho. in 3. di. 17.

¶ 4 Præterea, Quicunque rogatus ab aliquo, vt pro eo intercedat, preces ipsius ei repsentat apud quem pro eo intercedit: sed superfluum est ei representare aliquid, cui omnia sunt præscientia

tia: ergo superfluum est, quòd sanctos intercessores constituamus pro nobis apud Deum.

¶ 5 Præterea, Illud est superfluum quod fit propter aliquid quod sine eo fieret vel non fieret: sed similiter sancti orarent pro nobis, vel non orarent, siue nos oremus eos, siue nō oremus, quia si sumus digni, vt pro nobis orent, etiam nobis eos non orantibus pro nobis orarent: si autem simus indigni, etiam si petamus, pro nobis non orant: ergo interpellare eos ad orandū pro nobis, videtur omnino superfluum.

SED contra est, quòd dicitur Iob 5. Voca, si est qui tibi respondeat, & ad aliquē sanctorū conuertere. Vocare autem, nostrū est (vt Gregorius* dicit ibidem) humili Deum prece deposcere: ergo cum volumus Deum orare, debemus ad sanctos conuerti, vt pro nobis Deum orent.

Lib. 5. Mora. c. 30. in medio.

¶ Præterea, Sancti qui sunt in patria, magis sūt accepti Deo quàm in statu viæ: sed sanctos qui sunt in via, constituere debemus intercessores pro nobis ad Deum, exemplo Apostoli, qui dicebat Roman. 15. Obsecro vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad Deum: ergo nos multo fortius petere debemus à sanctis, qui sūt in patria, vt nos iuuent orationibus suis ad Deum.

* Vide Aug. in lib. medit. cap. 24. to. 9. & Ambros. li. 1. de viduis parte 3. to. 1.

¶ Præterea, †Ad hoc est communis consuetudo Ecclesiæ, quæ in litanijs Sanctorum orationem petit.

† Aug, in li. Meditat. c. 11. to. 3. & in ser. 18. de sāctis, & est 2. de Annuntia. tom. 10.

CONCLVSIO.

Cum diuinæ legis ordo hoc postulet, vt nos qui longe distamus à Deo, per Sanctos, qui illi propinquissimi sunt, in illum reducamur, ab eis petere debemus vt pro nobis orent.

RESPONDEO dicendū, quòd iste ordo est diuinitus institutus in rebus secundum Dionysium*, vt per media, vltima reducantur in Deum: vnde cū Sancti qui sunt in patria, sint Deo propinquissimi: hoc diuinæ legis ordo requirit, vt nos qui manentes in corpore peregrinamur à Domino, in eum per Sanctos medios reducamur, quod quidē contingit dum per eos diuina bonitas in nos suum effectum infundit. Et quia reditus noster ad Deum respondere debet processui † bonitatum ipsius in nos, sicut mediantibus sanctorum suffragijs Dei beneficia in nos deueniunt, ita oportet nos in Deū reduci, vt iterato beneficia eius sumamus mediantibus sanctis: & inde est quòd eos intercessores pro nobis ad Deum constituimus, & quasi mediatores, dum ab eis petimus, quòd pro nobis orent.

*Cap. 5. ecclesiastic. hierar. p. 1. parū ante med.

† Al. bonitatis.

AD primum ergo dicendum, quòd sicut non est propter defectū diuinæ potentiæ, quòd mediantibus secundis causis agentibus operatur, sed est ad complementum ordinis vniuersi, & vt eius bonitas multiplicius diffundatur in res, dum res ab eo non solum suscipiunt bonitates proprias, sed insuper, quòd alijs causa bonitatis existant: ita etiam non est propter defectum misericordiæ ipsius, quòd oporteat eius clementiam per orationes sanctorum pulsare, sed est ad hoc, vt ordo prædictus seruetur in rebus.

Augu. in li. de cura pro mort. gerenda c. 15. & 16 to. 4. & Hieron. homil. 3 in Cant. canticorum, inter initium & med. to. 7.

AD secundum dicendum, quòd quamuis sancti superiores sint magis Deo accepti, quàm inferiores; vtile tamen est etiam minores sanctos interdum orare: & hoc propter quinque rationes. Primo, ex hoc, quòd aliquis quandoque habet maiorem deuotionem

nem ad minorem sanctum, quàm ad sanctum maiorem: ex deuotione autem maxime dependet orationis effectus. Secundo, propter fastidium tollendum, quia assiduitas vnius rei fastidium parit; per hoc auté ꝙ diuersos sanctos oramus, quasi in singulis nouus feruor deuotiõis excitatur. Tertio, quia quibusdam sanctis datũ est in aliquibus specialibus causis præcipue patrocinari, sicut sancto Antonio, ad ignem infernalé. Quarto, vt omnibus honor debitus exhibeatur à nobis. Quinto, quia plurium orationibus quandoque impetratur, quod vnius oratione non impetraretur.

AD tertium dicendum, quòd oratio est actus quidam: actus autem sunt particularium suppositorum: & ideo si diceremus, Christe ora pro nobis, nisi aliquid adderemus, videretur hoc ad personam Christi referri: & ita videretur esse consonum errori Nestorij, qui distinxit in Christo personam filij hominis, à persona filij Dei: vel errori Arij, qui posuit personam filij minoré Patre. Vnde ad hos errores euitandos Ecclesia non dicit, Christe ora pro nobis, sed Christe audi nos, vel miserere nobis.

Art. seq. AD quartum dicendum, quòd sicut infra* dicitur, non dicuntur sancti preces nostras Deo repræsentare quasi ei incognita manifestent, sed quia eas exaudiri à Deo petunt, vel diuinam consulunt veritatem de eis, quid scilicet secundum eius prouidentiã fieri debeat.

Aug. in libr. de spiritu & anima c. 35. to. 3.

AD quintum dicendum, quòd ex hoc ipso aliquis efficitur dignus, vt sanctus aliquis pro eo oret, ꝙ ad ipsum in sua necessitate cum pura deuotione reccurrit: & ita non est superfluum ꝙ sanctos oremus.

ARTIC. III.

Vtrum orationes sanctorũ pro nobis ad Deum effusæ, semper exaudiantur. 316

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd orationes sanctorũ pro nobis ad Deum fusæ, non semper exaudiantur: si enim semper exaudirentur, maxime exaudirentur sancti de his quæ ad eos pertinent: sed de his nõ exaudiuntur, Vnde dicitur Apocalypsis sexto, ꝙ martyribus petentibus vindictam de ijs qui habitant in terra, dictum est, vt requiescerent adhuc tempus modicum, donec impleretur numerus fratrũ suorum: ergo multo minus exaudiuntur de his, q̃ ad alios pertinét.

¶ 2 Præterea, Hierem. 15. dicitur, Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: ergo sancti non semper exaudiuntur, cum pro nobis orant ad Deum.

¶ 3 Præterea, Sancti in patria æquales angelis Dei dicuntur, vt patet Matth. 22. sed angeli non semper exaudiuntur in suis oratiõibus; quod patet ex hoc quod habetur Danielis decimo, vbi dicitur, Ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus. Non autem venerat in adiutorium Danieli angelus, qui loquebatur, nisi à Deo liberationem petendo: & tamen est impedita orationis eius impletio: ergo nec etiã alij sancti pro nobis orantes apud Deum semper exaudiuntur.

¶ 4 Præterea, quicunque oratione impetrat aliquid, quodammodo meretur illud: sed sancti qui sunt in patria, non sunt in statu merendi: ergo non possunt suis orationibus aliquid no-

bis impetrare apud Deum.

¶ 5 Præterea, Sancti per omnia conformant voluntatem suam voluntati diuinæ : ergo non volunt nisi quod sciunt Deũ velle. Sed hoc quod Deus vult, fieret etiam ipsis sanctis non orantibus : ergo eorum orationes non sunt efficaces ad aliquid impetrandum.

¶ 6 Præterea, Orationes totius cælestis Curiæ, si aliquid impetrare possunt, efficaciores essent, quàm omnia præsentis Ecclesiæ suffragia: sed multiplicatis præsentis Ecclesiæ suffragijs ; factis pro aliquo in purgatorio existente, totaliter absolueret à pœna: cum ergo sancti qui sunt in patria, eadem ratione orent pro illis, qui sunt in purgatorio, sicut & pro nobis; si nobis aliquid impetrant ; tunc illos qui sunt in purgatorio, totaliter orationes eorum à pœna absoluerent; quod falsum est ; quia sic suffragia Ecclesiæ pro defunctis facta, superflua essent.

SED contra est, quod habetur secun di Machabæorum vltimo: Hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Hieremias propheta Dei; & quòd eius oratio sit exaudita, patet per hoc quod sequitur, quòd extẽdit Hieremias dexteram ; & dedit Iudæ gladium dicens, Accipe sanctum gladium munus à Deo, &c.

Inter principium & medium illius epistolæ, quæ incipit, Multa in orbe mõstra, to. 3.

¶ Præterea, Hieron.* in Epistola contra Vigilantium : Dicis in libello tuo, ꝙ dum viuimus, mutuo pro nobis orare possumus : & hoc postea improbat, † dicens sic, Si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris quando pro se adhuc debent esse soliciti; quanto magis post coronas ; victorias, & triumphos?

† Post verba citata & tale quid habet Aug, ser. 29. de sãctis, to, 10.

¶ Præterea, Ad hoc est consuetudo Ecclesiæ, quæ frequenter petit, vt sanctorum orationibus adiuuetur.

CONCLVSIO.

Sãcti cum nihil nisi quod Deus velit desid:rẽt, semper Deum precibus suis exorant : etsi ex parte nostra defectus impediat, quo minus sanctorum orationes interpretatiuæ effectum suum sortiantur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sancti dicuntur dupliciter orare pro nobis. Vno modo oratione expressa, dum votis suis aures diuinæ clementiæ pro nobis pulsant. Alio modo quasi oratione interpretatiua, scilicet per eorũ merita: quæ in conspectu eius existentia non solum eis cedunt ad gloriam, sed sunt etiam nobis suffragia & orationes quædam, sicut etiam sanguis Christi pro nobis effusus, dicitur veniam petere. Vtroque autem modo sanctorum orationes sunt, quantum est in eis, efficaces ad impetrandum quod petunt: sed ex parte nostra potest esse defectus, ꝙ non consequamur fructum orationum ipsorum, secundum quod pro nobis orare dicuntur, ex hoc ꝙ merita eorum nobis proficiunt: sed secũdum quod orant pro nobis, votis suis aliquid nobis postulando, semper exaudiuntur, quia no volunt, nisi quod Deus vult; nec petunt, nisi quod volunt fieri; quod autem Deus vult, semper impletur ; nisi loquamur de voluntate antecedente, secundum quã vult omnes homines saluos fieri; quæ non semper impletur. Vnde nec est mirum, si quod sancti volunt per hunc modum voluntatis, interdum non impleatur.

AD primum ergo dicendum, quòd illa oratio martyrum non est aliud, quàm eorum desideriũ de obtinenda stola corporis & societate sanctorum, qui saluandi sunt; & consensus quo consentiunt diuinæ iustitiæ punienti malos: vnde Apocalyp. 6. super illud: Vsquequo Domine, &c. dicit *Gloss. Desiderant gaudium maius, & cõsortium sanctorũ, & iustitiæ Dei consentiunt.

Glossa, ordinar. ibidem.

AD secundum dicendum, quòd Dominus loquitur ibi de Moyse & Samuele secundum statum, quo fuerunt in hac vita Ipsi enim leguntur pro populo orantes iræ Dei restitisse, vt Glossa † interlinearis dicit: & tamen si in illo tempore fuissent, non potuissent orationibus Deum placare ad populum, propter populi illius malitiam: & hic est illius literæ intellectus.

Gloss. interli. ibidem.

AD tertium dicendum, quòd ista pugna bonorum angelorum non intelligitur ex hoc, quòd apud Deum contrarias orationes funderent: sed quia contraria merita ex diuersis partibus ad diuinum examen referebant, diuinam sententiam expectantes: & hoc est quod Gregor. * decimoseptimo Moral. exponens prædicta verba Danielis, dicit: Sublimes spiritus gentibus principantes nequaquam pro iniusta agentibus decertant, sed eorum facta iuste iudicantes examinant: cumque vniuscuiusque gentis vel culpa vel iustitia ad supernæ Curiæ soliũ ducitur, eiusdem gentis præpositus vel obtinuisse in certamine vel non obtinuisse perhibetur, quorum tamen omnium vna victoria est sui super se opificis voluntas summa, quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non valent, nequaquam volunt, vnde nec petunt: ex quo etiam patet, quòd orationes eorum semper exaudiuntur.

lib. 17. Moral. ca. 7. nõ procul a fine.

AD quartum dicendum, quòd licet sancti non sint in statu merendi sibi, postquam sunt in patria; sunt tamen in statu merendi alijs, vel potius ex merito præcedẽti alios iuuãdi: hoc enim apud Deum viuentes meruerunt, vt orationes eorum exaudirẽtur post mortem. Vel dicendum, quòd oratio ex alio meretur & ex alio impetrat. Meritum enim consistit in quadam adæquatione actus ad finem, propter quem est qui ei quasi merces redditur: sed orationis impetratio innititur liberalitati eius qui rogatur, propter quod quandoque ex liberalitate eius qui rogat, impetrat oratio quod nõ meruit vel ille q rogat vel ille pro quo rogat. Et ita quamuis sancti non sint in statu merendi, tamen non sequitur, quòd non sint in statu impetrandi.

AD quintum dicendum, quòd sicut ex auctoritate Gregor*. inducta patet, Sancti vel angeli nõ volunt nisi quod in diuina volũtate conspiciunt, & ita etiam nihil aliud petunt: nec tamen oratio eorum est infructuosa, quia etiam, (sicut dicit Augustinus† in libro de Prædestinatione sanctorum) orationes sanctorum prædestinatis prosunt; quia forte præordinatum est, vt intercedentiũ orationibus saluentur: & ita etiam Deus vult, vt orationibus sanctorum impleatur illud quod sancti vident eum velle.

In solut. ar. 3. huius arti.

In lib. 2 q est; de bono perseuerantiæ c. 22 to. 7.

AD sextum dicendum, quòd suffragia Ecclesiæ pro defunctis sunt quasi quædam satisfactiones viuentium vice mortuorum; & secundum hoc mortuos à pœna absoluunt: quam non soluerunt, sed sancti qui sunt in patria, nõ sunt in statu satisfaciendi. Et ideo nõ est simile de eorum orationibus, & de suffragijs Ecclesiæ.

QVAE-

QVAEST. LXXIII.

De signis quæ iudicium præcedent, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de signis, quæ iudiciũ præcedent.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrũ aduentum Domini ad iudicium aliqua signa præcedent.

¶ Secundo, vtrum secundum rei veritatem Sol & Luna obscurari tunc debeant.

¶ Tertio, vtrum virtutes cælorũ Domino veniente mouebuntur.

ARTIC. I.

Vtrum aliqua signa præcedent aduentum Domini ad iudicium.

317 Tho. 4. dist. 48. q. 1. ar. 4 q. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd aduentum Domini ad iudicium non præcedent aliqua signa, quia 1. Thess. 5. Cũ dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus: sed non esset pax & securitas si homines per signa præcedentia terrerentur: ergo signa non præcedent illum aduentum.

¶ 2. Præterea, Signa ad manifestationem alicuius * requirunt: sed aduentus eius debet esse occultus: vnde & 1. Thessal. 5. Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet, ergo signa non debent ipsum præcedere.

*Al. ordinant.

¶ 3 Præterea, Tempus primi aduentus fuit præcognitum à prophetis, quod non est de secundo aduentu: sed primum aduentũ Christi non præcesserunt aliqua huiusmodi signa: ergo nec secundum præcedent.

SED contra est, quod dicitur Luc. 21. Erunt signa in Sole, & Luna, & stellis, &c.

¶ Præterea, Hieronymus, ponit xv. signa præcedentia iudicium dicens: quòd primo die maria omnia exaltabuntur xv. cubitis super montes. Secundo, omnia æquora posternentur in profundum, ita vt vix videri poterunt. Tertio, redigentur in statũ antiquum. Quarto, beluæ omnes, & alia quæ mouentur in aquis, congregabuntur, & leuabunt capũta super pelagus more contentionis in uicem mugientes. Quinto, omnia volatilia cæli congregabuntur in campis inuicem plorantes, non gustantes aliquid nec bibentes. Sexto, flumina ignea surgent contra firmamentum ab Occasu Solis vsque ad Ortum corruentia. Septimo, omnia sydera errantia & fixa, ex se spargent igneas comas sicut cometæ. Octauo, erit magnus terræ motus, vt omnia animalia prosternantur. Nono, omnes plantæ sanguineum dabunt rorem. Decimo, omnes lapides parui & magni diuidentur in quatuor partes, vnaquaque aliam collidente. Vndecimo, omnes colles & montes, & ædificia in puluerem redigentur. Duodecimo, omnia iumenta venient ad campos de syluis & montibus rugientia & nihil gustantia. Decimotertio, omnia sepulchra ab Ortu Solis vsque ad Occasum Solis, patebunt cadaueribus ad resurgendum. Decimoquarto, omnes homines de habitaculis recedent], non [intelligentes, neque loquentes, neque discernentes. Decimoquinto, omnes morientur & resurgent cũ mortuis longe ante defunctis.

CONCLVSIO.

Multa signa præcedent diem iudicij, tum propter illius dignitatem, tum vt nos ad reuerẽtiam & subiectionem inducant.

RESPONDEO dicendum, quòd Christus ad iudicandum veniens, in forma gloriosa apparebit; propter auctoritatem, quæ iudici debetur. Ad dignitatem autem iudiciariæ potestatis pertinet habere aliqua indicia, quæ ad reuerentiam & subiectionem inducant: & ideo aduentum Christi ad iudicium venientis multa signa præcedent, vt corda hominum in subiectionem venturi iudicis adducantur, & ad iudicium præparent huiusmodi signis prœmoniti. Quæ autẽ sint ista signa, de facili sciri nõ põt. Signa enim quæ in Euangelijs leguntur, vt Augustinus* dicit ad Hesychium de fine mundi, non solum pertinent ad aduentum Christi ad iudicium, sed etiam ad tempus destructionis Hierusalem: & ad aduentum quo Christus continue Ecclesiam suam visitat: ita quòd forte si diligenter aduertatur, nullum eorum inuenietur ad futurum aduentum prrtinere, vt ipse dicit†: quia illa signa q̃ in euãgelijs tanguntur, sicut pugnæ, & terrores, & huiusmodi, à principio humani generis fuerunt; nisi forte dicatur, quòd tunc temporis magis inualescẽt; sed secundũ quam mensuram crescentia, vicinum aduentum denuntient, incertum est. Signa vero quæ Hieron* ponit, non asserit, sed in Annalibus† Hebræorum se ea scripta reperisse dicit, quæ etiam valde parum verisimilitudinis habent.

Est in epist. 80. non remote, ante mediu, to 2.

† In eadem epi 80. parũ ante me tom. 2. & glossa ordin. super illud Matt. 24 Videte ne.

** verba citãtur in 2. arg Sed cõt.*

† Al. Iudæorum.

** Epist. 80. à medio illius, to. 2.*

AD primum ergo dicendum, quòd secundum Augustinum* in lib. ad Hesych. prædicto, circa finem mundi erit vniuersalis persecutio malorum contra bonos: vnde simul aliqui timebunt, scilicet boni; & aliqui securi erunt, scilicet mali. Quod autem dicit, cũ dixerint pax & securitas, &c. ad malos referendum est; qui signa futura iudicij paruipẽdent: ad bonos vero pertinet quod dicitur Luc. 21. Arescentibus hominibus, &c. Vel potest dici, quòd omnia illa quæ circa iudicium erunt, infra tempus iudicij computantur, vt sic dies iudicij omnia illa contineat. Vnde quámuis ex signis apparentibus circa diẽ iudicij homines terreantur, ante tamẽ q̃ signa illa apparere incipiant ĩ pace & securitate impij se esse credent post mortẽ Antichristi, non statim videntes mundum consummari; vt prius existimabant.

AD secundum dicendum, q dies* Domini dicitur sicut fur venire, quia ignoratur determinatum tempus, quod per signa illa cognosci non poterit, quamuis etiam sub die iudicij comprehendi possint omnia illa manifestissima signa, quæ immediatè iudicium præcedent, vt dictum† est.

Gloss. interl. sup illud 2. Pet. 3. Cæli autem.

† Art. præsenti ad 1. & in cor.

AD tertium dicendum, quòd in primo aduentu Christus venit occultus, quamuis determinatum tempus esset prius cognitum à prophetis: & ideo non oportebat huiusmodi signa in primo aduentu apparere, sicut apparebunt in secundo aduentu, in quo manifestus veniet; quamuis determinatum tempus sit occultum.

ARTIC. II.

Vtrum circa iudicium secundũ rei veritatem Sol & luna obscurabuntur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt, quòd circa iudicium secundũ rei veritatem sol & luna obscurabuntur. Quia, vt dicit Rabanus super Matth. Nihil prohibet intelligere, tunc temporis veraciter Solem & Lunam cum syderibus cæteris suo lumine priuari, quomodo de Sole constat factum esse tẽpore Dominicæ passionis. 318

¶ 2 Præterea, Lux corporum cælestium ad generationem inferiorum corporum ordinatur, quia per eã influunt in hæc inferiora, & non solum per motum, vt dicit Auer*. in libro de substantia orbis: sed tunc generatio cessabit: ergo nec lux in cælestibus corporibus remanebit.

ca.2. nõ multum remote à fine.

¶ 3 Præterea, Inferiora corpora purgabuntur: (vt quibusdã videtur) à qualitatibus, quibus agunt: corpus autem cæleste non solum agit per motum, sed per lumen, vt dictum* est: ergo sicut motus cæli cessabit, ita & lumen corporum cælestium.

In argu. præc. ex Auerroe

SED contra est, quod secundũ Astrologos Sol & Luna simul eclipsim pati non possunt: sed illa obscuratio Solis & Lunæ simul esse dicitur Domino ad iudicium veniente: ergo non erit obscuratio secundum rei veritatem per modum eclipsis naturalis.

¶ Præterea, Non congruit idẽ esse causam defectus alicuius rei & augmenti: sed veniente Domino lux luminarium augmentabitur: vnde Isa. 30. Erit lux lunę sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter: ergo non est inconueniens, quòd veniente Domino lux illorum corporum cesset.

CONCLVSIO.

Ratione momenti aduentus Christi non est credibile, neque solem neque lunam obscurari: ratione vero temporis propinqui, poterunt obscurari. ad incutiendum terrorem hominibus.

RESPONDEO dicendum quòd si loquamur de sole & luna, quantum ad ipsum momentũ aduentus Christi; sic non est credibile quòd obscurabuntur sui luminis priuatione, quia totus mũdus innouabitur Christo veniente, & Sanctis resurgentibus, vt dicetur*. Si autem loquamur de eis secundum tempus propinquum ante iudicium; sic esse poterit quòd sol & luna & alia cæli luminaria, sui luminis priuatione obscurabuntur, vel diuersis temporibus, vel simul, diuina virtute faciente ad hominum terrorem.

Quæ. 74. ar. 7. cor.

AD primum ergo dicendum, quòd Rabanus loquitur quantũ ad tempus præcedens iudicium.

AD secundum dicendum, quòd lux est in corporibus cælestibus non solum ad causandam generationem in istis inferioribus, sed etiam ad eorum perfectionem & decorem: vnde non oportet quòd cessante generatione, lux corporum cælestium cesset, sed magis augeatur.

AD tertium dicendum, quòd non videtur esse probabile quòd qualitates elementares ab elemẽtis remoueantur, quamuis quidã hoc posuerint: si tamen remouerentur, adhuc non esset simile de eis & de luce, eo quòd qualitates elementares habent adinuicem contrarietatem, vnde agunt corrumpendo: lux autem nõ est principium actionis per viam contrarietatis: sed per viam principij regulantis contraria, & ad cõcordiam reducentis: nec est simile de motu corporum cælestium, motus enim est actus imperfecti, vnde & tolli debet quando tolletur imperfectio; quod de luce non potest dici.

ARTIC. III.

Vtrum virtutes cælorum Domino veniente commouebuntur. 319

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd virtutes cælorum Domino veniente non commouebuntur. Virtutes enim cælorum dici non possunt nisi angeli beati: sed immutabilitas est de ratione beati-

titudinis: ergo moueri non poterunt.

¶ 2 Præterea, Admirationis causa est ignorantia, vt patet in primo*Metaphysicæ: sed sicut ab angelis longe àbest timor, ita & ignorantia; quia vt dicit Gregorius†, Quid est quod non vident, qui videntem omnia vident: ergo non poterunt per admirationem moueri, vt in litera dicitur.

Arist.li. 1.Meta. ca.2. circa med.

†lib. 4. Dialog. cap. 33. in fine, & li.12. Moraliũ ca. 13.

¶ 3 Præterea, Omnes angeli diuino iudicio astabunt: vnde Apocalypsis 7. dicitur, Omnes angeli stabant in circuitu throni sed virtutes nominant vnum specialem ordinem in Angelis: ergo non potius de eis dici debuit, quod mouebuntur, quàm de alijs angelis.

SED contra est, quod dicitur Iob. 26. Columnæ cæli contremiscunt & pauent ad nutum eius: sed columnæ cæli non possunt intelligi nisi virtutes cælorum: ergo virtutes cælorum commouebuntur.

¶ Præterea, Matth. 24. dicit, Stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur.

CONCLVSIO.

Siue virtutes accipiantur pro omnibus cælestibus corporibus siue proprio nomine ordinis, Domino ueniente propter rei nouitatem & splendorem mouebuntur.

RESPONDEO dicendũ, quòd virtutes in angelis dicuntur dupliciter, vt patet per Diony*. 11. cap. Cæl. hier. Quandoque enim nomen virtutum vni ordini appropriatur; qui secudũ ipsum, est medius mediæ hier. secũdũ vero Gregorium† est supremus infimæ hierarchiæ. Alio modo accipitur communiter, pro omnibus cælestibus spiritibus. Et vtroque modo potest accipi in proposito.

cap. 11. cele. hierarc.

†homil. 34. in Euangel.

In litera enim exponitur, prout accipitur secundo modo, scilicet pro omnibus angelis: & tunc dicuntur moueri, propter admirationem nouitatis, quæ in mundo erit: sicut in litera dicitur. Potest etiam exponi prout Virtutes, est proprium nomen ordinis; & tunc ordo ille dicitur moueri præ aliis, ratione effectus; quia illi ordini secundum Gregor*. attribuitur miracula facere, quæ maxime circa illud tempus fient: vel quia ordo ille cum sit de media hierarchia secundum Dionys.* non habet potentiam limitatam, vnde oportet, quod eius ministerium sit circa causas vniuersales. Vnde proprium officium Virtutũ esse videtur corpora cælestia mouere, quæ sunt causa eorum quæ in natura inferiori aguntur: & hoc etiam ipsum nomen sonat, quia virtutes cælorum dicuntur. Tunc ergo mouebuntur, quia ab effectu suo cessabunt, vlterius corpora cælestia non mouentes: sicut nec angeli qui sunt ad custodiam hominum deputati, vlterius custodiæ officio vacabunt.

*Homil. 34 in Euangel. non multum ante medium

*c.6. cælest. hierarch. inter princip. & mediũ.

AD primum ergo dicendum, quòd mutatio illa non variat aliquid quod ad eorum statum pertineat; sed refertur vel ad effectus eorum qui immutari possunt sine eorum mutaione, vel ad nouam rerum considerationem, quam prius secundum species concreatas videre non poterant, hanc autem vicissitudinem cogitationum ab eis beatitudo non tollit. Vnde dicit Augustinus*, quòd Deus mouet creaturam spiritualem per tempora.

lib.3. de Trinit. cap. 4. tomo 3.

AD secundum dicendum, quod admiratio solet esse de his quæ nostram cognitionem excedunt vel facultatem: & secundum hoc virtutes cælorum admirabuntur diuinam virtutem talia facienté, inquan-

inquantum ab eius imitatione & comprehensione deficiunt; per quem modum dixit beata Agnes, quòd eius pulchritudinem sol & luna mirantur. Et sic non ponitur in angelo ignorantia, sed tollitur Dei comprehensio.

In corp. art. AD tertium patet responsio ex dictis*.

QVAEST. LXXIIII.

De igne vltimæ conflagrationis, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de igne vltimæ conflagrationis mundi.

¶ Circa quod quæruntur nouem.

¶ Primo, vtrum aliqua mūdi purgatio sit futura.

¶ Secundo, vtrum sit futura per ignem.

¶ Tertio, vtrū ille ignis sit eiusdem speciei cum igne elementari.

¶ Quarto, vtrum ignis ille sit etiam cælos superiores purgaturus.

¶ Quinto, vtrum ille ignis sit alia elementa consumpturus.

¶ Sexto, vtrum omnia elementa sit purgaturus.

¶ Septimo, vtrum ille ignis præcedat iudicium vel sequatur.

¶ Octauo, vtrum per illum ignem consumendi sint homines.

¶ Nono, vtrum per illum inuoluendi sint reprobi.

ARTIC. I.

Vtrum mundi purgatio sit futura.

320 Tho. 4. dist. 47. q. 2. ar. 1 & seq. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ nulla mundi purgatio sit futura. Non enim purgatione indiget, nisi quod est immundum: sed creaturæ Dei non sunt immundæ: vnde dicitur Act. decimo, Quæ Deus purificauit, tu cōmune ne dixeris: id est, immundū: ergo creaturæ mundi non purgabunt.

¶ 2 Præterea, Purgatio secundum diuinam iustitiam ordinatur ad auferendam immunditiam culpæ, sicut patet de purgatione post mortem: sed in elementis huius mundi nulla potest esse culpæ infectio: ergo videtur, quòd purgatione non indigeant.

¶ 3 Præterea, Vnumquodque dicitur purgari quando separatur, quod est extraneum ab ipso, inducens in eo ignobilitatem; separatio enim eius quod nobilitatem inducit, non dicitur purgatio, sed magis diminutio: sed hoc ad perfectionem & nobilitatem elementorum pertinet, quòd aliquid extraneæ naturæ est eis admixtū, q̄a forma corporis mixti, est nobilior quàm forma simplicis: ergo videtur, quòd elementa huius mundi nullo modo purgari possint.

SED contra, Omnis innouatio fit per aliquam purgationem: sed elementa innouabuntur; vnde Apocalyp. 21. dicitur, Vidi cælum nouum & terram nouam; primum enim cælum, & prima terra abiit: ergo elementa purgabunt.

¶ Præterea, Primæ ad Corint. 7. super illud, Præterit figura huius mundi, dicit Gloss.* Pulchritudo huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit, & sic idem quod prius. * Partim ex glos. ord. parti inter lin. ibidem, & sumitur ex Aug. li. 20. de ciui. Dei cap. 29. ante med. to. 5.

CONCLVSIO.

Sicut oportet hominem, cum per corporis assumptionem glorificabitur, purgari, vt tollatur id quod illi gloriæ obstaculo est: ita conueniens est, mundū, qui aliquo modo propter hominem factus est, antequā in nouitatem gloriæ adducatur, à contrariis dispositionibus purgari.

RESPONDEO dicendū, quòd quia mundus propter homi-

nem aliquo modo factus est, oportet quòd quando homo secundũ corpus glorificabitur, etiam alia mundi corpora ad meliorem statum mutentur, vt sit & locus cõuenientior & aspectus delectabilior. Ad hoc autem quòd homo gloriam corporis consequatur, oportet prius remoueri ea quæ gloriæ opponunt: quæ sunt duo, scilicet corruptio & infectio culpæ; quia, vt dicitur 1. Corinth. 15. Corruptio incorruptelam nõ possidebit; & A ciuitate gloriæ oẽs immũdi foris erũt, Apoc. vlt. Et similiter etiam oportet elementa mundi purgari à cõtrarijs dispositionibus antequam in nouitatem gloriæ adducantur; proportionaliter ei quod de homine dictum* est. Quamuis autem res corporalis subiectum infectionis culpæ proprie esse non possit, tamen ex culpa, quædam incõgruitas in rebus corporalibus relinquitur ad hoc quòd spiritualibus dedicentur: & inde videmus quòd loca, in quibus aliqua crimina sunt commissa, non reputantur idonea ad aliqua sacra in eis exercẽda, nisi purgatione quadã præmissa: & secundũ hoc ex peccatis hominum quandam inidoneitatem ad gloriæ susceptionem pars mundi recipit, quæ in vsum nostrum cedit; vnde quantum ad hoc mundatione indiget. Similiter etiã circa mediũ locũ, pp elemẽtorũ contactũ, multæ sunt corruptiones, & generationes, & alterationes elemẽtorũ, q̃ puritati eorũ derogãt; & ideo ab his oportet elemẽta purgari ad hoc q̃ decenter suscipiãt nouitatẽ gloriæ.

*Paulo ante in hoc corp.

AD primum ergo dicendum, quòd cum dicitur omnis creatura Dei esse munda, hoc est intelligendum, quia non habet in substantia sua alicuius malitiæ permixtionem, sicut ponebant Manichæi dicentes, bonum & malum esse duas substantias alicubi diuisas & alicubi commixtas; non autem remouetur quin aliqua creatura habeat permixtionem naturæ extraneæ, quæ etiã in se bona est, sed perfectioni huiusmodi creaturæ repugnat. Similiter non remouetur ex hoc quin malum alicui creaturæ accidat, quãuis non sit permixtum ei quasi pars substantiæ ipsius.

AD secundum dicendum, q̃ quamuis elementa corporea subiectum culpæ esse non possint; tamen ex culpa commissa in eis, aliquam ineptitudinem consequuntur ad perfectionem gloriæ suscipiendam.

AD tertium dicendum, quòd forma mixti & forma elementi possunt dupliciter considerari; aut quantum ad perfectionẽ speciei, & sic corpus mixtum est nobilius; aut quantum ad perpetuitatem durationis; & sic corpus simplex nobilius est, quia nõ habet in seipso vnde corrumpatur, nisi eius corruptio fiat ab aliquo exteriori. Corpus autem mixtum in seipso habet causam corruptionis suæ, scilicet* compositionem contrariorum: & ideo corpus simplex etsi sit corruptibile secundum partẽ, est tamẽ incorruptibile secundũ totũ; qđ de mixto dici non potest. & quia incorruptio est de perfectione gloriæ, ideo perfectio corporis simplicis magis conuenit perfectioni gloriæ, quàm perfectio corporis mixti, nisi etiam corpus mixtum in se habeat aliquod incorruptionis principium, sicut corpus humanum, cuius forma est incorruptibilis. Nihilominus tamen, quamuis aliquo modo corpus mixtum sit nobilius, quàm simplex, nobilius tamen esse habet corpus simplex, secundum se existens, quàm existens in mixto: quia in mixto sunt corpora

In cor. art.

*Al. operationẽ.

ſimplicia quodammodo in potentia, in ſeipſis autem exiſtentia, ſunt in vltima ſui perfectione.

ARTIC. II.

Vtrum mundi purgatio ſit futura per ignem.

321 AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd hæc purgatio non ſit futura per ignem. Ignis enim, cũ ſit pars mundi, purgatione indiget, ſicut & aliæ partes: ſed non debet eſſe idem purgans & purgatum: ergo videtur, quòd ignis nõ purgabit.

¶ 2 Præterea, Sicut ignis habet virtutem purgatiuam, ita & aqua: cum ergo non omnia ſint purgabilia per ignem, ſed quædam neceſſe ſit aqua purgari, ſicut vetus lex diſtinguit, videtur, quòd ignis non purget ad minus vniuerſaliter.

¶ 3 Præterea, Purgatio ad hoc videtur pertinere, vt partes mundi ab inuicem ſegregatæ, puriores reddantur: ſed ſegregatio partium mundi ab inuicem in mũdi initio ſola virtute diuina facta eſt, quia ex hac opus diſtinctionis determinatur; vnde & Anaxagoras* ſegregationem poſuit per actum intellectus mouentis omnia: ergo videtur quod in fine mundi purgatio fiet immediate à Deo & non per ignem.

*Refert id Ariſtoteles l. 8. Phyſic. text. 77.

SED contra eſt, quod in Pſalmo 49. dicitur: In conſpectu eius exardebit ignis & in circuitu eius tempeſtas valida, & poſtea ſequitur de iudicio*, Aduocabit cęlum de ſurſum, & terram diſcernere populum ſuum: ergo videtur, quòd vltima purgatio mundi ſit futura per ignem.

Al. Aduocauit.

¶ Præterea, Secundæ Petri vltimo dicitur. Cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent: ergo illa purgatio per ignem fiet.

Ambro. ſu. illud 1 Cor. 7. Præterit figura & glo ord. ibi.

CONCLVSIO.

Cum ignis ſit omnium elementorum nobiliſſimum & puriſſimũ, illiuſque ſphæra maxime diſtet à noſtra habitatione, conuenienter per eum fiet mũdi purgatio.

RESPONDEO dicendum quòd illa mundi purgatio vt dictum* eſt, remouebit à mundo infectionem ex culpa relictam & impuritatem commixtionis; & erit diſpoſitio ad gloriæ perfectionem: & ideo quantum ad hęc tria conuenientiſſime fiet per ignem purgatio. Primo, quia ignis cum ſit nobiliſſimum elementorum, habet naturales proprietates ſimiliores proprietatibus gloriæ, vt maxime patet de luce. Secundo, quia ignis non ita recipit commixtionem extranei propter efficaciam ſuæ virtutis actiuæ, ſicut alia elementa. Tertio, quia ſphæra ignis eſt remota à noſtra habitatione. nec ita communis eſt nobis vſus ignis ſicut terrę aquę & aeris; vnde non ita inficitur, & præter hoc habet maximam efficaciam ad purgandum & ad diuidendum ſubtiliando.

*Art. præced. cor.

AD primum ergo dicendum, quòd ignis non venit in vſum noſtrum prout eſt in materia propria, ſic enim remotus eſt à nobis; ſed ſolum prout eſt in materia aliena: & ideo quantũ ad hoc poterit purgare mundum per ignem in ſua puritate exiſtentem: quantum vero ad hoc quod habet de extraneo adiunctum, poterit purgari. Et ſic diuerſo reſpectu idem erit purgans & purgatum; quod non eſt inconueniens.

322 AD ſecundum dicendũ, quòd prima purgatio mundi quæ facta eſt per diluuium, non reſpiciebat, niſi infectionem peccati; præcipue

cipue autem tunc regnabat peccatum concupiſcentiæ: & ideo conuenienter per contrariũ purgatio facta fuit, ſcilicet ꝑ aquã. Sed ſecunda purgatio reſpicit etiam infectionem culpæ, & cõmixtionis impuritatem, & quantum ad vtrumque conuenit magis quòd fiat per ignem quàm ꝑ aquam: aqua enim nõ habet vim diſgregandi, ſed magis congregãdi: vnde per aquam naturalis impuritas elementorum tolli non poſſet, ſicut per ignem. Similiter etiam circa finem mundi regnabit vitium tepiditatis, quaſi mũdo iam ſeneſcente, quia vt dicitur Matt.24. tũc refrigeſcet charitas multorum; vnde tunc conuenienter purgatio per ignẽ fiet. Nec eſt aliquid quod igne purgari non poſſit aliquo modo: ſed q̃dam ſunt quæ ſine ſui corruptione per ignem non poſſunt purgari, ſicut panni & vaſa lignea; & huiuſmodi; & talia lex præcipit purgari per aquam: quæ tamen omnia finaliter corrumpentur per ignem.

AD tertium dicendum, quòd per opus diſtinctionis ſunt rebus diuerſæ formæ collatæ, quibus ab inuicem diſtinguũtur: & ideo hoc fieri non potuit, niſi per eum qui eſt auctor naturæ: ſed per finalem purgationem reducuntur res ad puritatem, in qua conditæ fuerunt; & ideo in hoc poterit natura creata exhibere miniſterium Creatori: & propter hoc, miniſterium creaturæ committitur, quia hoc ad eius nobilitatẽ cedit

ARTIC. III.

Vtrum ignis ille quo mundus purgabitur, ſit eiuſdem ſpeciei cum igne elementari.

322 AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ignis ille non ſit eiuſdẽ ſpeciei cum igne elementari. Nihil enim ſeipſum conſumit: ſed ille ignis quatuor elementa conſumet. vt dicit Gloſſa*. 2. Petri vltimo: ergo ignis ille non erit eiuſdem ſpeciei cum igne elemẽtari.

(Gloſſa ord. ſup. illud 2. Pet. 3. elementa vero & habetur ex Beda in cum locum.)

¶ 2 Præterea, Sicut virtus manifeſtatur per operationem, ita natura, per virtutem: ſed ille ignis habebit aliam virtutem ab igne, qui eſt elementum; quia ſcilicet purgabit vniuerſum, quod ignis iſte facere non poteſt: ergo non erit eiuſdẽ ſpeciei cum iſto.

¶ 3 Præterea, Ea quæ ſunt eiuſdem ſpeciei in corporibus naturalibus, habent eundem motũ: ſed ille ignis habebit alium motum, quàm ignis, qui eſt elementum; quia circumquaque mouebitur, vt totum purgare poſſit: ergo non eſt eiuſdem ſpeciei.

SED contra eſt, ꝙ Auguſt. † dicit 20. de Ciuit. Dei; & habetur in Gloſſ.* primæ ad Corint. 7. ꝙ figura huius mundi mundanorũ igniũ cõflagratione peribit: ergo ignis ille erit de natura ignis, q̃ nunc eſt in hoc mundo.

(Lib. 20. c. 26. ante med. tom. 5. † Gloſſ. ordi. & interli. ibidem.)

¶ Præterea, Sicut purgatio eſt futura per ignem, ita præcedens fuit per aquam, & vtraque adinuicem comparatur 2. Pet. 3 ſed in prima purgatione aqua fuit eiuſdem ſpeciei cum aqua elementari: ergo & ſimiliter erit in ſecunda purgatione ignis eiuſdẽ ſpeciei cum igne elementari.

CONCLVSIO.

Sicut aqua elementari factum fuit Diluuium, ſic & ignis, quo mundus purgabitur, eiuſdem erit ſpeciei cum hoc noſtro igne.

RESPONDEO dicendũ, quòd circa hoc inueniuntur tres opiniones. Quidam enim dicunt, quòd elementum, quod eſt in Sphæra ſua deſcendet ad purga-

tionem mundi; modum auté descensionis ponunt per multiplicationem. Ignis enim vndiq; apposito cōbustibili, augmentatur; & hoc præcipue tunc fiet, quando virtus ignis exaltabitur super omnia alia elementa. Sed contra hoc esse vř, ꝙ ignis ille non tantum descendet, sed etiam à Sanctis ascendere perhibetur, vt patet 2. Pet. 3. vbi dicitur, ꝙ tantū ascendet iudicij ignis, quātum aqua Diluuij; ex quo videtur, ꝙ ille ignis sit circa locū medium generationis. Et propter hoc alij dicunt, ꝙ ignis ille generabitur circa locum medium ex congregatione radiorum cælestium corporum, sicut videmus ꝙ congregantur in speculo comburente: tunc autem loco speculorum erunt nubes concauæ, ad quas fiet radiorum reuerberatio. Sed istud etiam non videtur conueniens, quia cum effectus corporū cælestium sequantur determinatos situs & aspectus eorum: si ex virtute corporum cælestiū ignis ille generaretur; tempus illius purgationis posset esse notū considerantibus motus astrorum: quod auctoritati scripturæ repugnat.

Mat. 24. Actuum 1. Et ideo alij dicunt sequētes Augustinum, ꝙ sicut mundanarum aquarum inundatione factum est Diluuium, ita mundanorū igniū conflagratione figura huius mundi peribit: vt dicitur † 20. de Ciuit. Dei. (Lib. 20. c. 26. to. 5.) Ista autem conflagratio nihil aliud est quàm congregatio omnium causarum inferiorum & superiorum, quæ ex natura sua habēt virtutem igniendi, quæ quidem congregatio non naturali cursu rerum, sed virtute diuina fiet: & ex omnibus istis causis sic congregatis generabitur ignis, qui faciem huius mundi exuret. Si autem hę opiniones directe considerentur, inuenientur diuersificari, quantum ad causam generationis illius ignis, & non quantum ad speciem eius. Ignis enim generatus à Sole vel ab inferiori calefaciente est eiusdem speciei cum igne, qui est in sua Sphæra, nisi inquantum admiscetur ei de materia aliena; quod quidé tunc oportebit, quia ignis non potest aliquid purgare nisi secundum hoc ꝙ aliquid alterum efficitur materia eius aliquo modo. Vnde simpliciter concedendū est, ꝙ ignis ille erit eiusdem speciei cum isto.

AD primum ergo dicendum, ꝙ ignis ille quamuis sit eiusdem speciei cum igne, qui apud nos est, non tamen est idem numero. Videmus autem ꝙ duorum igniū eiusdem speciei vnus alterū destruit, maior scilicet minoré, cōsumendo materiam eius: & similiter etiam ille ignis ignem, qui apud nos est, consumere poterit.

AD secundum dicendum, ꝙ sicut operatio, quæ procedit à virtute rei, est virtutis indiciū, ita & virtus eius est indiciū essentiæ vel naturæ, quæ procedit à principijs essentialibus rei, operatio autem, quæ non procedit ex virtute rei operantis, non indicat virtutem ipsius; sicut patet in instrumentis. Actio enim instrumenti magis manifestat virtutem mouentis, quàm instrumenti virtutem: quia virtutem agentis manifestat, vt primum operationis principium; virtutem autem instrumenti non manifestat, nisi quatenus est susceptiuū influentiæ principalis agentis, secundum quod mouetur ab eo. Similiter etiam virtus, quæ nō ꝓcedit ex principijs essentialibus rei, non manifestat naturam eius, nisi quantum ad susceptibilitatem, sicut virtus, qua aqua calefacta potest calefacere, non manifestat naturam eius; nisi quantum ad calefactibilitatem: & ideo nihil

hil prohibet quin aqua habens hanc virtutem, sit eiusdẽ speciei cum aqua non habente virtutem istam. Similiter etiam non est inconueniens ꝙ ignis ille, qui habebit vim purgandi faciem mundi, sit eiusdem speciei cum igne, qui apud nos est, cum vis calefactiua non oriatur in ipso, ex principiis essentialibus, sed ex diuina virtute vel operatione; siue dicatur, ꝙ illa virtus sit aliqua qualitas absoluta, sicut calor in aqua calefacta, siue sit intensio quædam, sicut de instrumentali virtute in prima distinctione dictum * est. Et hoc probabilius est, quia ignis ille non aget, nisi vt instrumentũ diuinæ virtutis.

Tho. in 4. dist. 1.

AD tertium dicendum, quòd ignis ex propria natura non fertur, nisi sursum: sed inquantum sequitur materiam quam requirit, extra propriam Sphærã existens, sic sequitur materiæ combustibilis situm, & per modum istum non est inconueniẽs quòd vel in circuitu vel deorsum moueatur, & præcipue secundum quod agit vt instrumentum diuinæ * virtutis.

* Al. iustitiæ.

ARTIC. IIII.

Vtrum ignis ille purgabit etiam cælos superiores.

323 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd ignis ille purgabit etiã cælos superiores; quia in Psalm. 101. dicitur: Opera manuũ tuarũ sunt cæli; ipsi peribunt, tu autem permanes: sed etiam superiores cæli sunt opera manuum Dei: ergo & ipsi in finali illa mundi cõflagratione peribunt.

¶ 2 Præterea, Secundæ Petr. 3. dicitur: Cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent, Cæli autem qui ab elementis distinguuntur, sunt cæli superiores in quibus fixa sunt sydera: ergo videtur, ꝙ etiam illi per ignem illum purgabuntur.

¶ 3 Præterea, Ignis ille ad hoc erit, vt remoueat à corporibus indispositionem ad perfectionem gloriæ: sed in cælo superiori inuenitur indispositio, & ex parte culpæ quia diabolus ibi peccauit; & ex parte naturalis defectus, quia Ro. 8. super illud, Scimus ꝙ omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc. dicit Glos. † omnia elementa cũ labore explent officia sua, sicut sol & luna non sine labore, statuta sibi implent spatia: ergo etiã purgabuntur per ignem illum.

† Est glos. Amb. in illud Pauli ad Roman. 8. tom. 5.

SED contra est, quod corpora cælestia peregrinæ impressionis receptiua non sunt.

¶ Præterea, Super illud 2. Thess. 1. In flamma ignis dantis vindictam, dicit Gloss. † Ignis erit in mundo, qui præcedet eũ: tantum spatium aeris occupans, quantum occupauit aqua in Diluuio: sed aqua Diluuij non ascẽdit vsque ad superiores cælos, sed solum quindecim cubitis super altitudinem montium; vt habetur Genes. 7. ergo cæli superiores, illo igne non purgabuntur.

† Gloss. ordi, ibidem.

CONCLVSIO.

Superiores cæli, cum nihil de eorũ substantia remoueri oporteat, nec igne nec alia quauis actione purgabuntur: sed ipsa eorum quies & motus cessatio sola diuina voluntate accidens, loco purgationis erit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ purgatio mũdi ad hoc erit, vt remoueatur à corporibus dispositio cõtraria perfectioni gloriæ; q̃ quidẽ perfectio est vltima rerũ consummatio: & hæc quidem

Art. 1. huius q.

dispositio in omnibus corporibus inuenitur, sed diuersimode in diuersis. In quibusdam enim inuenitur indispositio secundum aliquid inhærens substantiæ eorum, sicut in istis corporibus inferioribus, quæ per mutuam mixtioné decidunt à propria puritate. In quibusdam vero corporibus inuenitur indispositio non per aliquid substantiæ eorum inhærens, sicut in corporibus cælestibus, in quibus nihil inuenitur repugnãs vltimæ perfectioni vniuersi, nisi motus qui est via ad perfectionem; nec motus quilibet, sed localis tantum; qui non variat aliquid quod sit intrinsecum rei, vt substantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, sed solnm locum, qni est extra rem: & ideo à substantia cæli superioris non oportet quòd aliquid remoueatur, sed oportet quòd motus eius quietetur. Quietatio autem motus localis non fit per actioné alicuius contrarij agentis, sed per hoc, quòd motor desistit à mouendo: & ideo cælestia corpora nec per ignem nec per alicuius creaturæ actioné purgabũtur: sed ipsa eorum quietatio sola voluntate diuina accidens, eis loco purgationis erit.

AD primum ergo dicendum, quòd sicut Aug. dicit 20.† de Ciuitate Dei: verba illa Psalmi sunt intelligenda de cælis aerijs, qui purgabuntur per ignem vltimæ conflagrationis. Vel dicendum, quòd si etiam de superioribus cęlis intelligantur, tunc dicuntur perire, quantum ad motum quo núc continue mouentur.

Lib. 20. de Ciui. c. 16. circa mrd. tom. 5.

AD secundum dicendum, ꝙ Petrus se exponit, de quibus cælis intelligat; præmiserat enim ante verba inducta, quòd cæli prius & terra per aquam perierant, qui nunc eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in dié iudicij: ergo illi cæli per ignem purgabuntur, qui prius per aquã Diluuij sunt purgati, s. cęli aerei.

AD tertium dicendũ, quòd ille labor & illa seruitus creaturæ, quæ corporibus cælestibus secundum Amb.* attribuitur, nihil est aliud, quàm vicissitudo motus ratione cuius tempori subijciuntur, & defectui vltimæ* conflagrationis, quæ finaliter in eis erit: ex culpa etiam dæmonum, cælum empyreum infectionem non contraxit, quia peccando statim è cælo expulsi sunt.

*Loco notato in argu. Al. consumationis.

ARTIC. V.

Vtrum ignis ille alia elementa consumet. 324

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd ignis ille alia elementa consumet. Quia vt dicit glos.* Bedæ, 2. Petri vltim. elementa quatuor quibus mundus consistit ille maximus ignis absumet, nec cuncta in tantum absumet, vt nõ sint; sed duo ex toto consumet, duo vero in meliorem restituet faciem: ergo videtur, quòd ad minus duo elementa per ignem illũ destruenda sint totaliter.

Et gloss. Bed. in med. cómentarij ad 3. c. 2. Epist. Pet. & in glo. ord. ibidem.

¶ 2 Præterea, Apocalyp. 21. dicitur, Primum cælum & prima terra abijt, & mare iam non est: sed per cælũ aer intelligitur, vt Augustinus† dicit, mare autem est aquarum congregatio: ergo videtur; quòd illa tria elementa totaliter destruentur.

Lib. 20. de Ciui. c. 18. to. 5.

¶ 3 Præterea, *Ignis non purgat nisi secundum hoc, quòd alia efficiuntur materia eius: si ergo ignis purgat alia elementa, oportet quòd eius materia efficiãtur: ergo oportet, quòd in naturam ignis transeãt, & sic à natura sua corrumpentur.

Artic. 3. huius q. in fi. corpo.

¶ 4 Præterea, Forma ignis est nobilissima formarum, ad quam perduci possit elemétaris materia:

tia: sed per illam purgationem, omnia in nobilissimum statum perducentur vel mutabuntur: ergo alia elementa in ignem totaliter conuertentur.

SED contra est, quod dicitur 1. Corint. 7. super illud: Præterit figura huius mundi. Pulchritudo, non substantia huius mundi præterit: sed ipsa substãtia elementorũ pertinet ad mũdi perfectionẽ: ergo elementa nõ cõsumẽtur secundũ suã substantiã.

¶ Præterea, Illa finalis purgatio quæ fiet per ignem, respõdebit primæ purgationi, quæ facta est per aquam: sed illa non corrupit elemẽtorũ substantiã: ergo nec illa, quæ fiet per ignem corrumpet.

CONCLVSIO.

Quatuor elementa in mundi purgatione quantum ad substantiam & qualitates eorũ proprias manebunt: sed purgabuntur à sordibus & infectionibus, quas ab hominum peccatis contraxerunt.

RESPONDEO dicendũ, quòd circa hanc quæstionem est multiplex opinio. Quidam enim dicunt, quod omnia elementa manebunt, quantum ad materiam, omnia autem mutabuntur, quantum ad imperfectionem: sed duo eorũ retinebunt propriam formã substantialem, scilicet aer & terra; in duobus vero, scilicet igne & aqua, non remanebit forma substantialis eorum, sed mutabũtur ad formam cæli: & sic tria elemẽta scilicet ignis, aer, & aqua, cælum dicentur, quamuis aer retineat eandem formam substantialem, quam nunc habet, quia nunc etiam cælum dicitur. Vnde etiam Apocalypsis vigesimo primo nõ fit mẽtio nisi de cælo & terra. Vidi, inquit, cœlum nouum & terram nouam. Sed hæc opinio est omnino absurda. Repugnat enim & philosophiæ, secundum quam poni non potest, quòd corpora inferiora sint in potentia ad formam cæli, cum nec materiam habeant cõmunẽ, nec contrarietatem adinuicem; & etiam Theologiæ, quia secundum hanc positionem non saluabitur perfectio vniuersi, cum integritate suarum partium: duobus elementis sublatis. Vnde per hoc quòd dicitur cælum, intelligitur quintum corpus; omnia vero elementa intelliguntur per terram, sicut in Psalmo 148. Laudate Dominum de terra; & sequitur: Ignis, grando, nix, glacies, &c. Et ideo alij dicunt, quòd omnia elementa manebunt secundũ substantiam, sed qualitates actiuæ & passiuæ ab eis remouebuntur Sicut etiam ponunt, quòd in corpore mixto elementa saluantur secundum suas formas substãtiales sine hoc quod proprias qualitates habeant, cũ sint ad mediũ reductæ; medium autem neutrum extremorum est. Et huic etiam videtur consonare quod August. dicit 20. † de Ciuit. Dei: Illa cõflagratione mundana, elementorum corruptibilium qualitates quæ corporibus nostris corruptibilius congruebant, ardendo penitus interibunt, atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant. Sed istud non videtur probabile; quia cum qualitates propriæ elementorum sint effectus formarum substantialium, non videtur, quòd formis substantialibus manentibus, qualitates prædictæ possint mutari, nisi per actionem violentam ad tempus; sicut in aqua calefacta videmus quod ex vi suæ speciei frigiditatem recuperat, quam per actionem ignis

Lib. 20. c. 16. in med. to. 5.

ignis amisit, dummodo species aquæ remaneat. Et præterea ipsæ qualitates elementares sunt de perfectione secunda elementorum, sicut propriæ passiones eorum: nec est probabile, quòd in illa finali consũmatione aliq̃d perfectionis naturalis ab elemẽtis tollatur. Et ideo videtur dicendum, quòd manebunt elemẽta, quantum ad substantiam & qualitates eorum proprias; sed purgabũtur ab*infectione, quam ex peccatis hominum contraxerunt: & ab impuritate, quæ per actionem & passionem mutuam in eis accidit: quia iam cessante motu primi mobilis, in inferioribus elementis mutua actio & passio esse nõ poterit; & hoc Augustinus*appellat qualitates corruptibilium elementorum: scilicet innaturales dispositiones eorum, secundum quas corruptioni appropinquant.

Al. imperfectione.

Lib. 20. de ciuitate Dei c.16. to. 5.

AD primum ergo dicendum, quòd ignis ille dicitur quatuor elementa absumere, inquantum ea aliquo modo purgabit: quòd autem sequitur, quòd duo ex toto consumet, non est intelligendum, quòd duo elementa secundum substantiam destruãtur, sed quia duo magis remouebuntur à proprietate, quam nunc habent; quæ quidem duo à quibusdã dicũtur esse ignis & aqua quæ maximè excedunt in qualitatibus actiuis, scilicet calore & frigore; quæ sunt maxime corruptionis principia in alijs corporibus: & quia tunc non erit actio ignis & aquæ, quæ sunt maxime actiua, maximè immutari videbuntur à virtute, quam nunc habent. Alij vero dicunt, hæc duo esse aerem & aquam, propter varios motus istorum duorum elementorum, quos cõsequuntur ex motu corporum cælestium: & q̃a isti motus nõ erunt (sicut fluxus & refluxus maris, & cõmotiones ventorum & huiusmodi) ideo illa elementa maxime mutabuntur proprietate, quam nunc habent.

AD secundum dicendũ, quòd sicut dicit Aug. *20. de Ciuit. Dei, cum dicitur: Et mare iam nõ est; per mare potest intelligi præsens seculum, de quo parum suprà antè dixerat; dedit mare mortuos suos: si tamen mare ad litteram referamus, tunc est dicendũ quòd in mari duo intelliguntur, scilicet substantia aquarũ, & earũ dispositio, quantum ad salsedinẽ & commotiones fluctuum: & quãtum ad hoc secundum, mare non remanebit; remanebit autem, quãtum ad primum.

Lib. 20. c. 16. in fine to. 5.

AD tertium dicendum, quòd ignis ille non aget nisi vt instrumentum prouidentiæ & virtutis diuinæ: vnde non aget in alia elementa vsque ad eorum consumptionẽ, sed solum vsque ad purgationẽ: nec oportet quòd illud quod efficitur materia ignis, totaliter à specie propria corrumpatur, sicut patet in ferro ignito, quod à loco ignitionis remotum ex virtute speciei remanentis ad proprium statũ & pristinum redit: & ita etiam erit de elementis per ignem purgatis.

AD quartum dicendũ, quòd in partibus elementorũ non debet considerari solum quid congrũat alicui parti secundum se acceptæ; sed etiam quid congruat secundum ordinem ad totum. Dico ergo quòd quamuis aqua esset nobilior, si haberet formam ignis, similiter terra & aer: vniuersum tamen esset imperfectius si tota elementorum materia formam ignis assumeret.

ARTIC. VI.

Vtrum omnia elementa per illum ignem purgabuntur.

AD

325

*Arti.3. huius q. corp. & art.4.in 2. argu. Sed contra.& ad 2. idem dicitur hic in corp.

AD SEXTVM ſic proceeditur. Videtur, quòd nec omnia elementa per illum ignem purgabuntur; quia ignis ille (vt iam dictum * eſt) nõ aſcendet, niſi quantum aſcendit aqua diluuij: ſed aqua diluuij non peruenit vſque ad ſphæram ignis: ergo nec per vltimam purgationem elementum ignis purgabitur.

* Gloſſ. ord. ibi.

¶ 2 Præterea, Apoc.21. dicit gloſſ.*ſuper illud: Vidi cælũ nouũ, &c. Immutatio aeris & terrę dubitabile non eſt, quin per ignẽ fiet: ſed de aqua dubitatur, nam purgationem in ſeipſa habere creditur: ergo ad minus non eſt certum, quòd omnia elementa purgabuntur.

¶ 3 Præterea, Locus qui eſt perpetuæ infectionis, nunquam purgatur, ſed in inferno erit perpetua infectio: cum ergo infernus inter elementa collocetur, videtur, quòd elementa non totaliter purgabuntur.

† Habetur i gl. ord. ſup. illud Geneſ. 2. Plantauerat aũt

*Magiſter lib. 2.Senté. diſt. 17. §. E. in fin.

¶ 4 Præterea, Paradiſus terreſtris in terra continetur: ſed ille non purgabitur per ignem, quia etiam nec aquæ diluuij illuc aſcenderunt, vt Beda†dicit; & habetur in ſecundo Sentẽtiarum:*ergo videtur, quòd nõ omnia elementa totaliter purgabũtur.

* Eſt gl. Bedæ in medio commentarij ad 3.c. Pe.

SED contra, eſt glo*. ſuprà inducta, †quæ habetur 2. Petri vlti. ꝙ quatuor elementa ignis ille abſumet.

CONCLVSIO.

Impuritates elementorum, quæ ex eorum permiſtione proueniunt, per ignem purgabuntur.

† In art. præcedẽti, argu. 1.

RESPONDEO dicendũ, quòd quidam dicunt, quòd ignis ille aſcendet vſque ad ſummitatẽ ſpatij continentis quatuor elementa, vt ſic elementa totaliter purgentur & ab infectione peccati, quo etiam ſuperiores partes elementorum ſunt infectæ (vt patet ꝑ fumũ idololatriæ ſuperiora inficientis) & etiam à corruptione, quia elementa ſecundum omnes partes ſui corruptibilia ſunt. Sed hæc opinio repugnat auctoritati ſcripturæ, quia 2.Petri 3.dicitur, ꝙ illi cęli repoſiti ſunt igni, qui fuerunt per aquam purgati. Et Auguſtinus†dicit 20. de Ciuit. Dei quod ille mundus qui diluuio perijt, igni reſeruatur. Conſtat autem, ꝙ aqua diluuij non aſcendit vſque ad ſummitatem ſpatij elementorum, ſed ſolum vſque ad quindecim cubitos ſuper altitudinem montium. Et præterea notum eſt, quòd vapores eleuati à terra vel fumi, quicunque non poſſunt pertrãſire totam ſphærã ignis, vt perueniant ad ſummitatem eius. Et ita infectio peccati non peruenit vſque ad ſpatium prædictũ.* A corruptibilitate etiam elemẽta non poſſunt purgari per ſubtractionem alicuius, quod per ignẽ poſſit conſumi, ſed per ignẽ poterunt conſumi impuritates elementorum, quæ ex eorum permixtione proueniunt. Huiuſmodi autem impuritates præcipue ſunt circa terram, vſque ad medium aeris interſtitium, vnde vſq; ad illud ſpatium, ignis vltimæ conflagrationis elementa purgabit. Tantum enim etiam aquæ diluuij aſcenderunt, quòd probabiliter æſtimari poteſt ex montium altitudine, quos determinata menſura tranſcenderant.

Lib. 20. c.18. inter medium & finẽ to. 5.

* Initio corp. huius.

PRIMVM ergo concedimus.

AD ſecundum dicendum, ꝙ ratio dubitationis in gloſſ. * exprimitur, quia ſcilicet aqua vim purgationis in ſe habere creditur, non tamen habet

* Loco citato in argu. 2.

vim purgationis talis, qualis futuro statui competit, vt ex dictis patet.*

Artic.2. huius q: ad 2. & art.præced.cor.

AD tertium dicendū, quòd illa purgatio præcipue ad hoc erit, vt quicquid est imperfectionis, à sanctorum habitatione remoueatur: & ideo in illa purgatione totum quod est fœdum, ad locum damnatorum congregabitur: vnde infernus non purgabitur, sed ad ipsum deducentur totius mundi feces.

AD quartum dicendum, quòd quamuis peccatum primi hominis in terrestri paradiso sit commissum, non tamen locus ille est locus peccantium, sicut nec cælum empyreum; ex vtroque enim loco homo & diabolus statim post peccatum sunt eiecti, vnde locus ille purgatione nō indiget.

ARTIC. VII.

326 *Vtrum ignis vltimæ conflagrationis iudicium debeat sequi.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd ignis vltimæ cōflagrationis iudicium debeat sequi. Augustinus† enim 20. de Ciuitate Dei, hunc ordinem ponit eorum quæ in iudicio sūt futura, dicēs; In illo iudicio vel circa illud iudicium has res didicimus esse futuras, Heliam Thesbiten; fidem Iudæorum, Antichristum persequentem, Christum venturū vel iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque diuisionem, mundi conflagrationé, eiusdéq; renouationé. Ergo conflagratio iudicium sequetur.

†Li. 20. c.vlt.nō procul. à fin. to. 9.

¶ 2 Præterea, Augustinus* dicit in eodem libro, Iudicatis impijs, & in æternum ignem missis figura huius mundi mundanorū ignium conflagratione peribit: ergo idem quòd prius.

*Li.20. de ciui. Dei cap. 16. ante med. to. 5.

¶ 3 Præterea, Dominus ad iudicandum veniens aliquos viuos reperiet vt patet ex hoc qđ habetur 1. Thessal.4. vbi ex persona eorum Apostolus dicit: deinde nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, & c. sed hoc non esset, si conflagratio mundi præcederet, quia per igné dissoluerentur: ergo ignis ille iudicium sequetur.

¶ 4 Præterea, Dominus dicit iudicaturus orbem per ignem, & ideo cōflagratio finalis videtur esse executio sententiæ, vel diuini iudicij: sed executio sequitur iudicium: ergo ille ignis iudicium sequetur.

SED contra est quod dicitur in Psalmo 96. Ignis ante ipsum præcedet.

¶ Præterea, Resurrectio pcedet iudicium; aliàs non videret omnis oculus Christum iudicāté: sed mūdi cōflagratio resurrectionem pręcedet; sancti enim qui resurgent, corpora spiritualia & impassibilia habebunt; & ita nō poterunt purgari per ignem; cùm tamen in littera* dicatur ex verbis August†. quòd per illū igné purgabitur, si quid in aliquibus sit purgandum: ergo ignis ille iudicium præcedet.

*li.4.Sé. dist. 47. parag.D. in medio

† colligitur ex li. 20.de ciui. Dei ca.16.18 &19. to. 5.

CONCLVSIO.

Cum mortuorum resurrectio iudicium præcessura sit, conflagratio ignis, quantū ad mūdi purgatiōnē spectat; Dei iudicium præcedat, oportet: quantū verò attinet ad illius ignis actum, quò malòs iuuoluet; iudicium, ignis conflagrationem anteibit.

RESPONDEO dicendū, quòd illa conflagratio secundum rei veritatem, quantum ad sui initium, iudicium præcedet; quod ex hoc manifestè colligi potest, quòd mortuorum resurrectio iudiciū præcedet. qđ patet 1 Thess.

4. vbi dicitur, quòd illi qui dormierunt, rapientur in nubibus in aera obuiam Christo ad iudiciũ venienti. Simul autem erit resurrectio communis & corporũ sanctorum glorificatio; sancti enim resurgentes corpora gloriosa resument; vt patet per illud quod dicitur primæ Corin. 15. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Simul etiam cum corpora Sanctorum glorificabuntur, & tota creatura suo modo renouabitur, vt patet per illud quod dicitur ad Ro 8. ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei: cum autem conflagratio mundi sit dispositio ad renouationem prædictã; vt ex dictis* patet, manifeste potest colligi, ꝙ illa conflagratio quò ad purgationẽ mũdi, iudiciũ præcedet: sed quo ad aliquem actum, qui scilicet est inuoluere malos, iudicium sequetur.

In hoc corp. ar. 1. & 4. huius q.

*li. 4. Sé. dist. 47. parag. D. in medio

AD primum ergo dicendum, quòd Augustinus * non loquitur determinando, sed opinando: quod patet ex hoc quod sequitur †. Quæ omnia quidem ventura esse credendum est: sed quibus modis & quo ordine veniant, magis tunc docebit rerum experientia; quàm nunc valet consequi ad perfectum, hominis intelligentia: existimo tamen eo quo à me commemorata sunt ordine, esse ventura. Ergo patet, quòd hæc dixit opinando.

† colligitur ex li. 20. de ciui. Dei ca. 16. 18 & 19. to. 5.

*Loco citato in argum. 1

†l. 20. de ciui. Dei cap. vlt. non procul a fine. to. 5.

Et similiter dicendum AD secundum.

AD tertium dicendum, quòd omnes homines morientur & resurgent: sed tamen illi dicuntur viui reperiri, qui vsq; ad tempus conflagrationis viuent in corpore.

AD quartum dicendum, quòd ille ignis non exequitur sententiam iudicis, nisi quo ad inuolutionem malorum: & quantum ad hoc sequetur iudicium.

ARTIC. VIII.

Vtrum ille ignis habiturus sit talem effectum in hominibus, qualis designatur.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd ille ignis non habebit talem effectum in hominibus, qualis in littera designatur. Illud enim consumi dicitur, quod in nihilum reducitur sed corpora impiorũ nõ resoluentur in nihilum; sed in æternum conseruabunt, vt æternam pœnam sustineat: ergo ignis ille non erit malis consumptio, vt in littera* dicitur. 327

¶ 2 Si dicatur, quòd cõsumet malorum corpora, inquantum ea resoluet in cinerem: contra, Sicut corpora malorũ, ita & bonorum in cinerem resoluẽtur: hoc enim est Christi solius priuilegium, vt caro eius nõ uideat corruptionẽ: ergo etiam & bonis tunc repertis erit consumptio.

*lib. 4. Sent. di. 47. §. D. circa medium.

¶ 3 Præterea, Infectio peccati magis abundat in elementis, secundum quod veniunt ad compositionem humani corporis, in quo est corruptio fomitis, etiam quantum ad bonos? quam in elementis extra corpus humanum existentibus: sed elementa extra corpus humanum existentia, purgabũtur propter peccati infectionem: ergo multo fortius oportet per ignẽ purgari elementa in corporibus humanis existentia, siue bonorũ, siue malorũ; & ita oportet vtrorumque corpora resolui.

¶ 4 Præterea, Quãdiu status viç durat, elemẽta similiter agũt in bonos & in malos: sed adhuc durabit status huius viæ in illa conflagratione; quia post statum huius viæ non erit mors naturalis, quæ tamen per illam conflagrationem causabitur: ergo ille

ignis æqualiter aget in bonos & in malos; & ita non videtur, quod sit aliqua discretio inter eos, quã tum ad effectum illius ignis suscipiendum; sicut in litera* ponit.

*l.4.Sét dist.47. §.D.

¶ 5 Præterea, Illa conflagratio quasi in momẽto perficietur: sed multi inuenientur viui, in quibus erunt multa purgabilia: ergo illa conflagratio non sufficiet ad eorum purgationem.

CONCLVSIO.

Ignis naturaliter aget ante iudicium & in bonos, & in malos, qui viui reperientur, eos in cinerem resoluendo: sed mali illius ignis actione cruciabuntur, boni vero omnis doloris erunt expertes.

RESPONDEO dicendũ, quòd ignis ille finalis conflagrationis quantum ad hoc quòd iudicium præcedet, aget vt instrumentum diuinæ iustitiæ, & iterũ per virtutem naturalem ignis. Quantum ergo pertinet ad virtutem naturalem ipsius, similiter aget in malos & bonos, qui viui reperientur, vtrorumque corpora in cinerem resoluendo. Inquantum vero aget vt instrumentum diuinæ iustitiæ, diuersimode aget in diuersos, quantum ad sensum pœnæ. Mali enim per actionem ignis cruciabuntur: Boni vero, in quibus nihil purgandum inuenietur, omnino nullum dolorem ex igne sentient, sicut nec pueri senserunt in camino ignis, Dan. 3. quamuis eorum corpora nõ seruabuntur integra: sicut puerorũ seruata fuerunt: & hoc diuina virtute fieri poterit, vt sine doloris cruciatu resolutionem corporum patiantur. Boni vero, in quibus aliquid purgandum reperietur, sentiẽt cruciatum doloris ex illo igne, plus vel minus, pro meritorum diuersitate. Sed quantũ ad actum, quẽ post iudiciũ ille ignis habebit, in damnatos tantum aget, quia omnes boni habebunt corpora impassibilia.

AD primum ergo dicendum, quòd consumptio ibi* accipitur non pro annihilatione, sed pro resolutione in cineres.

*l.4.Sét dist.47. §.D.

AD secundum dicendum, quod bonorum corpora quamuis in cinerem resoluẽtur per ignem, non tamen ex hoc dolorem sentient, sicut nec pueri in fornace existẽtes*: & quantum ad hoc est dissimile de bonis & malis.

Ar. præc in fine. corp. & Aug. li. 20. de Ciuitate Dei cap. 18. & 19 to. 5.

AD tertium dicendum, quòd elementa in corporibus humanis existentia, purgabuntur per ignem etiã in corporibus electorum, sed hoc per diuinam virtutẽ fiet sine cruciatu doloris.

AD quartum dicendũ, quòd ignis ille non aget tantum secundum naturalem elementi virtutẽ, sed etiam vt diuinæ iustitiæ instrumentum.

AD quintum dicendũ, quòd tres sunt causæ, quare subito illi, qui viui reperientur, purgari poterunt. Vna est, quia in eis pauca purganda inuenientur cum terroribus & persequutionibus præcedentibus, fuerint purgati. Secunda causa est, quia & viui & voluntarij pœnam sustinebũt: pœna enim in hac vita voluntarie suscepta, multo plus purgat quàm pœna post mortem inflicta, sicut patet in martyribus: quia si quid purgandum in eis inuenitur, passionis falce tollitur, vt Augustinus* dicit; cum tamen pœna martyrij sit breuis in comparatione ad pœnam, quæ in Purgatorio sustinetur.

*In lib. de vnico baptismo ad Petilianũ. c.13 to. 7. & Epi. 48. ad Vincentium inter med. & finẽ to. 2. & refertur li 4. Sent. di. 6. §. A. in fine

Tertia est, quia calor ille recuperabit in intensione, quantum amittit in temporis* breuitate.

*A. abreuiatiõe.

ARTIC. IX.

Vtrũ ignis ille inuoluet reprobos.

AD

328 AD NONVM sic proceditur. Videtur, quòd ignis ille non inuoluet reprobos; quia super illud Malach. 3. Purgabit filios Leui. dicit Glossa†. [Idem in sententiahabet in Glos. ord. sup illud 1. Cor. 3. vniuscuiusq; opus.] duos ignes legimus futuros: vnum qui purgabit electos, & præcedet iudicium; alterum qui reprobos cruciabit: sed hic est ignis inferni, qui malos inuoluet; primus autem est ignis finalis conflagrationis: ergo ignis finalis conflagrationis non erit ille qui malos inuoluet.

¶ 2 Præterea, Ignis ille Deo obsequitur in purgatione mũdi: ergo remunerari debet alijs elementis remuneratis; & præcipue cum ignis sit nobilissimum elemẽtorum: non ergo videtur, quòd in infernum debeat deijci ad pœnam damnatorum.

¶ 3 Præterea, Ignis qui malos inuoluet, erit ignis inferni: sed ignis ille ab initio mũdi præparatus est damnatis, vnde Mat, 25. dicitur; Discedite maledicti in ignem æternum; qui paratus est diabolo, &c. & Isa. 30. Præparata est ab heri Tophet, à Rege præparata, &c. Glossa* [Glo. interli. ibidem.] ab heri, id est; ab initio Tophet, id est, vallis gehennæ. sed ignis ille finalis cõflagrationis non fuit ab initio præparatus, sed ex concursu mundanorum ignium generabitur: ergo ille ignis non est ignis inferni, qui reprobos inuoluet.

IN contrarium est quod in Psalm. 96. de illo igne dicitur: Inflammabit in circuitu inimicos eius.

¶ Præterea. Dan. 7. dicitur, [Glo. interl. ibi.] Fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius. Glossa*, [Glos. interl. ibi. sup illud Thronus eius &c.] vt peccatores traheret in gehennam. Loquitur autem auctoritas de illo igne, de quo nunc est mentio, vt patet per quandam Glo.† quæ ibi dicit, vt malos puniat, & bonos purget: ergo ignis finalis conflagrationis in infernum cum reprobis demergetur.

CONCLVSIO.

Igne conflagrationis inuoluentur reprobi, vt quicquid turpe & fœdum fuerit, in infernum detrudatur: sicut quicquid pulchrum & nobile reperietur: in regnum cæleste attolletur.

RESPONDEO dicendum, quòd tota purgatio mundi & innouatio ad purgationem & innouationem hominis ordinabitur: & ideo oportet vt mundi purgatio & innouatio; purgationi & innouationi humani generis congruat. humani autem generis purgatio quædam erit, quòd mali segregabuntur à bonis; Vnde dicitur Luc. 3. Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, [Glos. interl. ibidem.] & congregabit triticum* (id est, electos) in horreum suum, paleas autem (id est, reprobos) comburet igne inextinguibili. Vnde & ita erit de purgatione mundi, quòd quicquid erit turpe & fœdum, in infernum cum reprobis mittetur; quicquid vero pulchrum & nobile, reseruabitur in superioribus ad gloriam electorum: & ita etiam erit de illo igne conflagrationis, sicut dicit Basilius† [† Basilius in Psal. 28.] super illud Psalm, 28. Vox Domini intercidentis flammam ignis: quia quo ad calidum vstiuum, & quantum ad id quod in igne grossum reperietur, * descendet [Alias mittet.] ad inferos, ad pœnam damnatorum: quòd vero est ibi subtile & lucidum, remanebit superius ad gloriam electorum.

AD primum ergo dicendum, quòd ignis qui purgabit electos ante iudicium, erit idem cum

cum igne conflagrationis mundi, quamuis quidam contrarium dicant: conuenit enim vt cum homo sit pars mundi, eodē igne purgetur homo & mundus. Dicuntur autem duo ignes, qui purgabit bonos, & cruciabit malos; & quantum ad officium, & aliquo modo quantum ad substantiam: quia nō tota substantia ignis purgantis in infernum detrudetur: vt dictum est*.

In fine eo. huius art.

AD secundum dicendum, q̄ in hoc ille ignis remutabitur, q̄ illud quod est grossum in eo, separabitur ab ipso; & in infernum retrudetur.

AD tertium dicendum, quòd sicut gloria electorum post iudicium erit maior quàm ante, ita & pœna reproborum: & ideo sicut claritas superiori creaturæ addetur ad augmentandam gloriam electorum, ita etiam quicquid est turpe in creaturis, retrudetur in infernum ad augmentandam miseriam damnatorum: & ita igni damnatorum ab initio præparato in inferno, non est inconueniens, si alter ignis addatur.

QVÆST. LXXV.

De resurrectione, in tres articulos diuisa.

POST hæc considerandum est de circunstantibus, & cō comitātibus resurrectionē: Quorum prima consideratio est de ipsa resurrectione. Secunda de eius causa. Tertia de eius tempore & modo. Quarta de ipsius termino à quo. Quinta de conditionibus resurgentium.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum corporum resurrectio sit futura.

¶ Secundo, vtrum sit omnium generaliter.

¶ Tertio, vtrum naturalis vel miraculosa.

ARTIC. I.

Vtrum corporum resurrectio sit futura.

229

Tho. 4. dist. 43. q. vnica, ar. 1. q. 1 & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ corporum resurrectio nō sit futura. Iob. 24. Homo cum dormierit non resurget: donec atteratur cælum: sed cælum nunquam atteretur, quia terra de qua minus videtur, in æternum stat, vt patet Eccles. 1. ergo homo mortuus nunquam resurget.

¶ 2 Præterea, Dominus Matth. 22. probat resurrectionem per auctoritatem illam*: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, quia non est Deus mortuorum, sed viuentium: sed constat, quòd quando verba illa dicebantur, Abraham, Isaac, & Iacob non viuebant corpore, sed solum anima: ergo resurrectio non erit corporum, sed solum animarum. Exod. 3.

¶ 3 Præterea, Apostolus 1. Corinth. 15. videtur probare resurrectionem ex remuneratione laborum, quos in hac vita sustinent sancti: quia qui si in hac vita tantum confidentes essent, miserabiliores essent omnibus hominibus: Sed sufficiens remuneratio omnium laborum hominis, potest esse in anima tantum; non enim oportet, quòd instrumentum simul cum operante remuneretur: corpus autem instrumentum animæ est; vnde etiam in Purgatorio vbi animæ punientur pro hisquę gesserunt in corpore, anima sine corpore punitur. Ergo nō oportet ponere resurrectionem corporum, sed sufficit ponere resurrectionem animarum, quæ est, dum transferuntur de morte culpæ & miseriæ in vitā gratiæ & gloriæ.

¶ 4 Præterea, Vltimum rei est perfectissimum in re, quia per illud attingit finem suum: sed perfectissimus status animæ est, vt sit à cor-

à corpore separata, quia in hoc statu conformior est Deo & angelis, & magis pura, quasi separata ab omni extranea natura: ergo separatio à corpore est vltimus status eius, & ita ex hoc statu non redit ad corpus; sicut nec ex viro fit puer.

¶ 5 Præterea, Mors corporalis in pœnam homini est inducta pro prima præuaricatione, vt patet Genes. 2. sicut & mors spiritualis, quæ est separatio animæ à Deo, est inflicta homini pro peccato mortali: sed de morte spirituali nunquam redit homo ad vitam post sententiam damnationis acceptam: ergo nec de morte corporali ad vitam corporalem erit regressus, & sic resurrectio non erit.

SED contra est, quod dicitur Iob. 19 Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea, &c. ergo resurrectio corporum erit.

cap. 1. §. & tandē de sum. trinit. & fide catho. vide Ambro. in l. de finere surrectionis to. 3. & li. 5 Hexameron. cap 23. to 4 & in lib. de bono mortis cap. 4. to 1. & in recta tu de ptima in terpel. ca. 7. to. 4. & super 1. Corin. 15. tom. 5.

¶ Præterea, Donum Christi est maius, quàm peccatum Adæ, vt patet Rom. 4. sed mors per peccatum introducta est; quia si peccatum non fuisset, mors nulla esset: ergo per donum Christi à morte homo reparabitur ad vitam.

¶ Præterea, Membra debent esse capiti conformia: sed caput nostrum viuit, & in æternum viuet in corpore & anima; quia à Christus resurgens ex mortuis, iam nō moritur, vt patet Rom. 6. ergo & homines qui sunt eius membra viuent in corpore & anima; & sic oportet carnis resurrectionem esse.

CONCLVSIO.

Cum homo non possit esse beatus, nisi anima corpori vere vniatur, tanquam forma materiæ: fatendum est resurrectionem esse futuram, in qua anima suo corpori in perpetuum vnietur.

RESPONDEO dicendum quòd secundum diuersas sententias de vltimo fine hominis, diuersificatæ sunt sententiæ ponentium vel negantium resurrectionem. Vltimus enim finis hominis quem omnes homines naturaliter desiderant, est beatitudo; ad quam quidem hominē posse pertingere in hac vita, quidam posuerunt: vnde non cogebantur ponere aliam vitam post istam, in qua homo suam vltimam perfectionem consequeretur; & sic resurrectionem negabant. Et hanc opinionem satis probabiliter excludit varietas fortunæ & infirmitas humani corporis, scientiæ & virtutis imperfectio & instabilitas, quibus omnibus beatitudinis perfectio impeditur: vt August † prosequitur in fine de Ciuit. Dei. Et ideo alii posuerunt aliam vitam esse post hanc, in qua homo tantum secundum animam viuebat post mortem: & hanc vitam ponebant sufficere ad naturale desiderium implendum de beatitudine consequenda: vnde Porphyrius dicebat; vt August † dicit in li. de Ciuit. Dei: vt beata sit anima, corpus omne esse fugiendum: vnde tales resurrectionem non ponebant. Huius autem opinionis apud diuersos diuersa erant falsa fundamenta. Quidam enim hæretici posuerunt omnia corporalia esse a malo principio; spiritualia vero, à bono: & secundum hoc oportebat, quòd anima summe perfecta non esset nisi à corpore separata, per quod à suo principio distrahitur, cuius participatio ipsam beatam facit: & ideo omnes hæreticorum sectæ, quæ ponunt à diabolo corporalia esse creata vel formata, negāt corporum resurrectionem. Huius ci-

† li. 22. ca. vltimo. & li. 19. ca. 3. tom. 5. vide Ambr. lib. 1 de fide Orthod. ca. 3. to. 2.

† li. 22. ca. 26. to 5.

autem fundamenti falsitas inprincipio.2.libr.ostensa est*. Quidam vero posuerunt totam hominis naturam in anima constare, ita vt anima corpore vteretur sicut instrumento, aut sicut natura naui: vnde secundum hanc opinionem sequitur, quòd sola anima beatificata, homo naturali desiderio beatitudinis non frustraretur, & sic non oportet ponere resurrectionem. Sed hoc fundamentum sufficienter Philosophus* in 2. de Anima destruit, ostendens animam corpori, sicut formam materiæ vniri: & sic patet, quòd si in hac vita, homo nõ põt esse beatus, necesse est resurrectionem ponere.

*Thom. in 2. Sēt dist.1.q 1.ar.1, in fine cor.

*Arist. circa prĩcipium lib.2. de anima.

AD primum ergo dicendum, quòd cælum nunquam atteretur, quantum ad substantiam, sed atteretur quantum ad effectum virtutis, per quã mouet ad generationẽ & corruptionẽ inferiorũ, ratione cuius dicit Apostolus 1. Corinth.7. Præterit figura huius mũdi.

AD secundum dicendum, ꝙ anima Abraham, non est, propriè loquendò, ipse Abraham, sed est pars eius, & sic de alijs. Vnde vita animæ Abrahæ non sufficeret ad hoc ꝙ Abrahã sit viuens, vel ꝙ Deus Abrahã sit Deus viuẽtis: sed exigitur vita totius coniuncti, scilicet animæ & corporis; q̃ quidem vita quamuis non esset actu, quando verba proponebantur, erat tamẽ in ordine vtriusq; partis ad resurrectionẽ: vnde Dominus per verba illa subtilissime & efficaciter resurrectionẽ ꝓbat.

AD tertium dicendum, quòd anima non comparatur ad corpus solum, vt operans ad instrumentum, quo operatur; sed etiam vt forma ad materiam: vnde operatio est coniuncti & non tantum animæ, vt patet per Philosophum† in 1. de Anima. Et quia operanti debetur operis merces, oportet, quòd ipse homo compositus ex anima & corpore, operis sui mercedem accipiat. Venialia autem sicut dicuntur peccata, quasi dispositiones ad peccandũ, non quòd simpliciter habeant & perfecte rationem peccati; ita pœna, quæ eis redditur in Purgatorio, non est simpliciter retributio, sed magis purgatio quædam, quæ seorsum fit in corpore, per mortem & incinerationem & in anima, per purgatorii ignem.

† Arist. lib.1. de Anima textu 64 & 66.

AD quartum dicendum, quòd ceteris paribus, perfectior est status animæ in corpore, quàm extra corpus, quia est pars totius compositi; & omnis pars integralis, materialis est respectu totius: & quamuis sit Deo conformior secundum quid, non tamen simpliciter: tunc enim simpliciter loquendo, est aliquid maxime Deo conforme, quãdo habet quicquid suæ naturæ conditio requirit, quia tunc perfectionem diuinam maxime imitatur: vnde cor animalis magis est conforme Deo immobili, quando mouetur, quàm quando quiescit, quia perfectio cordis est in moueri, & eius quies est eius destructio.

AD quintum dicendum, quòd mors corporalis introducta est per peccatum Adæ, quod est morte Christi deletum; vnde pœna illa non manet in æternum: sed peccatum mortale quod mortem æternam per impœnitentiam inducit, vltra non expiabitur: & ideo mors illa æterna erit.

330

ARTIC. II.

Vtrum resurrectio erit omnium generaliter.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ resurrectio non erit omnium generaliter; In Psal. enim 1. dicit. Non resurgẽt impii in iudicio: sed resurrectio nõ erit hominum

Concil. lateranẽ sub Innocen. 3.c. 1. refert cap.1. extra de sum. trinit. & fi de cath.

nũ nisi tpe iudicii vniuersalis:ergo impii nullo modo resurgent.

¶ 2 Præterea, Dan. 12. dicit: Multi de his qui dormiunt interræ puluere, euigilabunt: sed hæc loquutio quãdã particulationem importat: ergo nõ oẽs resurgent.

¶ 3 Præterea, Per resurrectionem homines conformãtur Christo resurgenti. Vnde 1. Corint. 14. cõcludit Apostolus: Quod si Christus resurrexit, & nos resurgemus: sed illi soli debent Christo resurgenti conformari, qui imaginem ipsius portauerunt; quod est solũ bonorum: ergo ipsi soli resurgẽt.

¶ 4 Præterea, Pœna non dimittit nisi ablata culpa: sed mors corporalis est pœna peccati originalis: ergo cum non omnibus sit dimissum originale peccatum, nõ omnes resurgent.

¶ 5 Præterea, Sicut per gratiam Christi renascimur, ita per gratiam eius resurgemus: sed illi qui in maternis vteris moriũtur, nunquam poterunt renasci: ergo nec resurgere poterunt, & sic non omnes resurgent.

SED contra est, quòd dicitur Ioan. 5. Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei; &* qui audierint, viuẽt: ergo omnes mortui resurgent.

habetur eodẽ c. paulo ante prædicta verba.

¶ Præterea, Primæ Corinth. 15. dicitur. Omnes quidem resurgemus, &c.

¶ Præterea, Resurrectio ad hoc necessaria est, vt resurgentes recipiant pro meritis pœnam vel præmium: sed omnibus debetur vel pœna vel præmium, pro merito proprio, sicut adultis; vel alieno, sicut paruulis ergo omnes resurgent.

CONCLVSIO.

Cum nulla anima perpetuo possit à corpore separari, necesse est sicut vnum, ita & omnes resurgere.

RESPONDEO dicendũ, quòd ea, quorum ratio sumitur ex natura speciei, oportet similiter inueniri in omnibus, quæ sunt eiusdem speciei: talis autem est resurrectio. Hæc enim est eius ratio (vt ex dictis* patet) quòd anima in perfectione vltima speciei humanæ esse non potest à corpore separata: vnde nulla anima in perpetuum remanebit à corpore separata: & ideo necesse est sicut vnum, ita & omnes resurgere.

Art. præced.

AD primum ergo dicendum, quòd loquitur de spirituali resurrectione, qua impij non resurgẽt in iudicio discussionis conscientiæ, vt Gloss.* exponit: vel loquitur de impijs, qui sunt animo infideles, qui non resurgent vt iudicentur: iam enim iudicati sunt.

Ex gloss. ordinaria.

AD secundum dicendum, quod August. † exponit multi, id est, omnes: & hic modus loquendi inuenitur in sacra Scriptura; vel particulatio potest intelligi quãtũ ad pueros damnatos in limbo, qui quãuis resurgent, non propriæ dicuntur euigilare, cum nec sensum pœnæ nec gloriæ habituri sint; vigilia. n. est solutio sẽsus.

li. 20. de Ciuitate Dei cap. 23. à medio to. 5

AD tertium dicendum, quòd omnes tam boni quàm mali conformantur Christo, viuendo in ista vita, in his quæ ad naturam speciei pertinent; non autem in his quæ pertinent ad gratiam: & ideo omnes ei conformabuntur in reparatione vitæ naturalis; non autem in similitudine gloriæ, sed soli boni.

AD quartum dicendum, quòd mortem, quæ est pœna originalis peccati, qui in originali decesserunt, exoluerunt moriendo: vnde non obstante originali culpa, possunt à morte resurgere: pœna enim originalis peccati magis est mori, quàm morte detineri.

AD quintum dicendum, quòd renascimur per gratiam Chri-

Christi nobis datam, sed resurgimus per gratiam Christi, qua factum est, vt naturam nostram susciperet; quia ex hoc ei in naturalibus conformamur: vnde illi, qui in maternis vteris decedunt, quamuis renati non fuerint per susceptionem gratiæ, tamen resurgent propter conformitatem naturæ ad ipsum, quam consequuti sunt, ad perfectionem humanæ speciei pertingentes.

ARTIC. III.

Vtrum resurrectio sit naturalis.

338 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd resurrectio sit naturalis; quia sicut dicit Damas. †3. lib. quod communiter in omnibus cõspicitur, illud naturam designat in ijs quæ sub ipso sunt indiuiduis: sed resurrectio communiter in omnibus inuenitur: ergo est naturalis.

li. 3. ca. 14. paulo ante medium

¶ 2 Præterea, Gregorius* dicit 14. Moralium, Qui resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certe hanc ex ratione tenere debuerant. Quid enim quotidie nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? & ponit exemplum de luce, quæ quasi moriendo oculis subtrahitur, & rursus quasi viuendo reuocatur, vel resurgendo: & de arbustis quæ viriditaté amittũt, & rursus quasi resurgentia reparantur: & de seminibus, quæ putrescentia moriuntur, & rursus germinando quodammodo resurgunt: quod etiam exemplum Apostolus ponit 1. Co. 15. Sed nihil potest ex naturalibus operibus ratione cognosci nisi naturale. Ergo resurrectio erit naturalis.

li. 14. c. 30. anta medium

¶ 3 Præterea, Illa quæ sunt præter naturam, non multo tempore manent, quia sunt quasi violenta: sed vita quæ per resurrectionem reparabitur, in æternum manebit: ergo resurrectio erit naturalis.

¶ 4 Præterea, Illud ad quod tota naturæ* reparatio intendit, maxime videtur esse naturale: sed resurrectio & glorificatio sanctorũ est huiusmodi, vt patet Rom. 8. ergo resurrectio erit naturalis.

Alias, propagatio.

¶ 5 Præterea, Resurrectio est motus quidam ad perpetuam coniunctionem animæ & corporis: sed motus est naturalis qui terminatur ad quietem naturalem, vt patet in †5. Physic. Perpetua autem coniunctio animæ & corporis erit naturalis, quia cum anima sit proprius* motor corporis, habet sibi corpus proportionatum. & ita in perpetuum est †simi liter viuificabile ab ipsa, sicut ipsa in perpetuum viuit: ergo resurrectio erit naturalis.

Aristoteles lib. 5 Phisicorum, textu 59.

*Al. actus.

†Al. naturaliter

SED contra, A priuatione in habitum non sit regressus secundum naturam: sed mors est priuatio vitæ: ergo resurrectio, per quam est reditus de morte ad vitam, non est naturalis.

¶ Præterea, Ea quæ sunt vnius speciei, vnum habent determinatum modum originis: vnde animalia quæ generãtur ex putrefactione, & ex semine, nunquam sunt eiusdem speciei, vt dicit Commẽta. in octauo Physic. Sed naturalis modus, quo homo oritur, est generatio eius ex simili in specie; quod non est in resurrectione. Ergo non erit naturalis.

CONCLVSIO.

Cum natura, resurrectionis principium esse nequeat, resurrectio simpliciter miraculosa cẽsenda est: naturalis vero non, nisi secũdum quid, quatenus nimirum ad vitam naturæ terminatur.

RESPONDEO dicendum quòd motus siue actio aliqua se habet ad naturam tripliciter, Est etiam

etiam aliquis motus siue actio cu ius natura nec est principiũ nec terminus, & talis motus quandoque est à pricipio supra naturã, vt patet de glorificatione corporis: quandoque autem à principio alio quocunque, sicut patet de motu violẽto lapidis sursum, qui terminatur ad quietem violentam. Est etiam aliquis motus, cuius principium & terminus est natura, vt patet in motu lapidis deorsum. Est & aliquis alius motus, cuius terminus est natura, sed non principium; sed quandoque aliquid supra naturam, sicut patet in illuminatione cæci, quia visus naturalis est, sed illuminationis principium est supra naturam; quandoque autem, aliquid aliud: vt patet in acceleratione florum vel fructuum per artificium facta. Quòd auté principium sit natura, & non terminus, esse non potest, quia principia naturalia sunt ad determinatos effectus definita, vltra quos se extendere non possunt. Operatio ergo vel motus primo modo se habens ad naturam, nullo modo potest dici naturalis, sed vel est miraculosa, si sit à principio supra naturam; vel violẽta, si sit ab alio quocunque principio. Operatio autem vel motus secundo modo se habens ad naturam, est simpliciter naturalis. Sed operatio quæ tertio modo se habet ad naturam, non potest dici simpliciter naturalis; sed secundum quid, inquantum scilicet perducit ad id, quòd secun dum naturam est. sed vel dicitur miraculosa, vel artificialis, vel violenta. Naturale enim proprie dicitur quod secundum naturam est: secundum naturam autem esse dicitur habens naturã, & quæ consequuntur naturam, vt patet in 2. *Phys. Vnde motus simpliciter loquendo, non potest dici naturalis, nisi eius principium sit natura, resurrectionis autem principium natura esse non potest, quamuis ad vitam naturæ resurrectio terminetur. Natura enim est principium motus in eo in quo est vel actiuum, vt patet in motu leuium & grauium, & alterationibus naturalibus animalium; vel passiuum, vt patet in generatione simplicium corporũ. Passiuum autem principium naturalis generationis est potentia passiua naturalis, quæ semper habet aliquam potentiam actiuam sibi respondentem in natura, vt dicitur in 9. Metaphy. *Nec differt quantum ad hoc, siue respõdeat passiuo principio actiuum principium in natura respectu vltimæ perfectionis, scilicet formæ: siue respectu dispositionis, quæ est necessitas ad formam vltimam; sicut est in generatione hominis secundum positionem fidei, vel etiam de omnibus alijs, secundum opinionem Platonis & Auicennæ. Nullum autem principium actiuum resurrectionis est in natura; neque respectu cõiunctionis animæ ad corpus; neque respectu dispositionis, quæ est necessitas ad talem coniunctionem, quia talis dispositio nõ potest à natura induci, nisi determinato modo per viam generationis ex semine. Vnde & si ponatur esse etiam aliqua potentia passiua ex parte corporis, seu etiam inclinatio quæcunque ad animæ coniunctionem, non est talis quòd sufficiat ad rationem motus naturalis: vnde resurrectio, simpliciter loquẽdo, est miraculosa non naturalis, nisi secũdum quid, vt ex dictis* patet.

AD primum ergo dicendum, quòd Damas. † loquitur de illis quæ inueniuntur in omnibus indiuiduis ex principijs naturæ causatis. Non enim si diuina operatione

Marginal notes: Augus. tract. 91. sup. Ioãné to. 9. — *Arist. li. 2. textu 5. — Arist. li. 9. Meta. cap. 10. — In corp. artic. — †Loco citato in argum.

ratione omnes homines dealbarentur, vel in vno loco congregarentur (sicut tempore diluuij factum est) propter hoc albedo esset proprietas naturalis hominis, vel esse in tali loco.

AD secundum dicendum, quòd ex rebus naturalibus nõ cognoscitur aliquid non naturale, ratione demostrante, sed ratione persuadente potest cognosci aliquid supra naturam, quia eorum quę supra naturã sunt, ea quæ sunt in natura, aliquam similitudinem repræsentant; sicut vnio animæ & corporis repræsentat animæ vnionem ad Deum per gloriam fruitionis, vt Magister dicit: & simili modo exempla quæ Apostolus & Gregorius * inducunt, fidei resurrectionis persuasiue adminiculantur.

*Loco citato in argu. 2.

AD tertium dicendum, quòd illa ratio procedit de operatione illa, quę terminatur ad id, quod non est per naturam, sed naturæ contrarium; hoc autem non est in resurrectione: & ideo non est ad propositum.

AD quartum dicendũ, quòd tota operatio naturæ est sub operatione diuina, sicut operatio inferioris artis sub operatione superioris. Vnde sicut omnis operatio inferioris artis expectat aliquem finem ad quem non peruenitur nisi operatione artis superioris inducentis formam, vel vtentis artificio facto: ita ad vltimum finem ad quem tota naturæ expectatio intendit, non potest perueniri operatione naturæ, & propter hoc consequutio eius non est naturalis.

AD quintum dicendum, quòd quamuis non possit esse motus naturalis, qui terminatur ad quietem violentam: tamen potest esse motus non naturalis, qui terminatur ad quietem naturalem, vt ex dictis patet.*

In corp. art.

QVAEST. LXXVI.

De causa resurrectionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa nostræ resurrectionis.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo: vtrũ, resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis.

¶ Secundo, vtrum vox tubæ.

¶ Tertio, vtrum angeli.

ARTIC. I.

Vtrum Christi resurrectio sit causa nostræ resurrctionis. 332

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christi resurrectio non sit causa nostræ resurrectionis. Posita enim causa, ponitur effectus: sed posita resurrectione Christi non est sequuta statim resurrectio aliorum mortuorũ: ergo resurrectio eius non est causa nostræ resurrectionis.

Tho. 4. dist. 43 q. vnica art. 2. q. 1. & seq.

¶ 2 Præterea, Effectus non potest esse, nisi causa præcesserit: sed resurrectio mortuorum esset etiam si Christus non resurrexisset; erat enim alius modus possibilis Deo, vt hominẽ liberaret. ergo resurrectio Christi non est causa nostræ resurrectionis.

Aug. lib. 13. de Trin. ca. 10. tom. 3. & lib. 3 senté. dist. 20. in prin.

¶ 3 Præterea, Idem est factiuũ vnius in tota specie vna; sed resurrectio erit omnibus hominibus communis: cum ergo resurrectio Christi non sit causa suiipsius, non erit causa aliorum resurrectionis.

¶ 4 Præterea, In effectu relinquitur aliquid de similitudine causæ: sed resurrectio ad minus quorundam, scilicet malorũ, non habet aliquid simile resurrectioni Christi: ergo resurrectionis illorum non erit causa resurrectio Christi.

SED contra, Illud quod est primum in quolibet genere, est causa

causa eorum quæ sunt post, vt patet in 2. * Metaph. sed Christus ratione suæ resurrectionis corporalis dicitur primitiæ dormientium, 1. Cor. 15. & primogenitus mortuorum, Apoc. 1. ergo sua resurrectio est causa resurrectionis aliorum.

*Aristo. li. 2. metaphi. text. 4. & uide in 3. p. q. 56. artic. 1.

¶ Præterea, Resurrectio Christi magis conuenit cum nostra resurrectione corporali, quàm cum resurrectione spirituali; quæ est per iustificationem: sed resurrectio Christi est causa iustificationis nostræ, vt patet Romanorum 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: ergo resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis corporalis.

332 Tho. 4. dist. 43 q. vnica art. 2. q. 1. & seq.

CONCLVSIO.

Sicut Christus est mediator Dei & hominum, ita decuit vt morte sua nostram aboleret, & sua resurrectione nos æterna resurrectione donaret.

RESPONDEO dicendũ, quòd † Christus ratione humanæ naturæ dicitur Dei & hominum mediator: vnde diuina dona à Deo in homines mediante Christi humanitate* proueniunt. Sicut autem à morte spirituali liberari non possumus, nisi per donum gratiæ diuinitus datum; ita nec à morte corporali, nisi per resurrectionem diuina virtute factam: & ideo sicut Christus secũdum humanam naturam primitias gratiæ suscepit diuinitus, & eius gratia est causa nostræ gratiæ quia de plenitudine eius nos omnes accepimus; gratiam pro gratia, Ioannis primo: ita in Christo inchoata est resurrectio, & sua resurrectio causa est nostræ resurrectionis, vt sic Christus inquantum est Deus, sit prima causa nostræ resurrectionis, quasi æquiuoca: sed inquantũ est Deus & homo resurgens, est causa proxima & quasi vniuoca nostræ resurrectionis. Causa autem vniuoca agens, producit effectum in similitudinem formæ suæ: vnde nõ solum est causa efficiens, sed exẽplaris respectu istius effectus. Hoc autem contingit dupliciter Quandoque enim ipsa forma, per quam attenditur similitudo agẽtis ad effectum, est directe principium actionis, qua producitur ille effectus, sicut calor in igne calefaciente. Quandoq; autem illius actionis, qua producitur effectus, non est principium primo & per seipsa forma, secundũ quã attenditur similitudo, sed principia illius formæ: sicut si homo albus generet hominem album, ipsa albedo generantis non est principium actiuæ generationis: & tamen albedo generantis dicitur causa albedinis generati, quia principia albedinis in generante sunt principia* generationis facientia albedinem in generato. Et per hunc modũ resurrectio Christi est causa nostræ resurrectiõis: quia illud idem quod fecit resurrectionem Christi qui est causa efficiens vniuoca nostræ resurrectionis, ad nostram resurrectionem agit, scilicet virtus diuinitatis ipsius Christi, quæ sibi & patri communis est. Vnde dicitur Roma. 8. Qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra. Sed ipsa resurrectio Christi virtute diuinitatis adiunctæ, est causa, quasi instrumentalis resurrectionis nostræ. Operationes enim diuinæ agebantur mediãte carne Christi, quasi quodam organo, sicut ponit exemplum Damasc.* in tertio libro de tactu corporali, quo mundauit leprosum, Matthæi octauo.

li. 3. sen. dist. 19: §. G.

Aug. lib. 13. de Trin. ca. 10. tom. 3. & lib. 3 sentẽ. dist. 20. in prin.

Al. perueniunt

* Al. generatiua

Damasc. lib. 3. c. 15.

AD primum ergo dicendum, quòd causa sufficiens statim producit effectum suum, ad quem immediate

mediatè ordinatur, non autem effectum ad quem ordinatur mediante alio. quantumcunque ſit ſufficiens; ſicut calor quantumcunq; ſit intenſus, non ſtatim in primo inſtanti cauſat calorē, ſed ſtatim incipit mouere ad calorē, quia calor eſt effectus eius mediante motu: reſurrectio autem Chriſti dicitur cauſa noſtræ reſurrectionis, non quia agat reſurrectionem noſtram; ſed mediante principio ſuo, ſcilicet diuina virtute, quæ noſtrā reſurrectionem faciet ad ſimilitudinem reſurrectionis Chriſti. Virtus autē diuina operatur mediante voluntate, quæ eſt propinquiſſima effectui: vnde non oportet, quòd ſtatim reſurrectione Chriſti facta, noſtra reſurrectio ſit ſequuta: ſed tunc ſequatur quando voluntas Dei ordinauit.

AD ſecundum dicendum, quòd virtus diuina non alligatur aliquibus cauſis ſecundis, quin effectus illarum poſſet immediatè vel alijs cauſis mediantibus producere: ſicut poſſet generationē corporum inferiorum cauſare, etiam motu cœli non exiſtente; & tamen ſecundum ordinem quē in rebus ſtatuit, motus cæli eſt cauſa generationis inferiorum corporum. Similiter etiam ſecundum ordinem, quem rebus humanis diuina prouidentia præfixit; reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis. Potuit tamen alium modum præfigere, & tunc eſſet alia cauſa noſtræ reſurrectionis, qualem Deus ordinaret.

AD tertium dicendū, quòd ratio illa procedit, quando omnia, quæ ſunt in vna ſpecie, habent eundem ordinem ad cauſam primam illius effectus, qui eſt inducendus in totam illam ſpeciem. Sic autem non eſt in propoſito, quia humanitas Chriſti propinquior eſt diuinitati, cuius virtus eſt prima cauſa reſurrectionis: quàm humanitas aliorū. Vnde reſurrectio Chriſti cauſatur à diuinitate immediatè, ſed reſurrectio aliorū mediante Chriſto homine reſurgente.

AD quartum dicendū, quòd reſurrectio omnium hominum habebit aliquid de ſimilitudine reſurrectionis Chriſti, quòd ſcilicet pertinet ad vitam naturæ, ſecundum quā omnes Chriſto fuerunt conformes; & ideo omnes reſurgent in vitam immortalem ſed in ſanctis qui fuerunt Chriſto conformes per gratiam, erit conformitas quantum ad ea, quæ ſunt gloriæ.

ARTIC. II.

Vtrum vox tubæ ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd vox tubæ non ſit cauſa 333
noſtræ reſurrectionis. Dicit enim Dama.* Crede reſurrectionem futuram diuina voluntate, virtute & nutu: ergo cum hæc ſint ſufficiēs cauſa reſurrectionis noſtræ, non oportet ponere cauſam eius vocem tubæ.

(Lib. 4. orth. fi. c. vlt. non longa à fine.)

¶ 2 Præterea, Fruſtra vox emittitur ad eum, qui audire nō poteſt; ſed mortui non habebunt auditum: ergo non eſt conueniēs, quòd vox aliqua formetur ad eos reſuſcitandum.

¶ 3 Præterea, Si vox aliqua ſit cauſa reſurrectionis: hoc non erit niſi ſit per virtutē voci diuinitus datam: vnde ſuper illud Pſal. 67. Dabit voci ſuæ vocem virtutis, dicit Gloſſ.* Reſuſcitādi corpora. Sed ex quo potentia data eſt alicui, quamuis miraculosè detur, tamen actus, qui ſequitur, eſt naturalis: ſicut patet in cæco nato, miraculosè illuminato, qui poſtea naturaliter videt. Ergo

(Gloſſ. ordin. ſuper Pſa. 67 ibid. ex Caſſiodoro.)

Ergo si vox aliqua esset causa resurrectionis, resurrectio esset naturalis; quod falsum est.* (Quæst. præced. artic. 3.)

SED contra est, quòd dicitur 1. Thessal. 4. Ipse Dominus in tuba Dei descendet de cælo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent.

¶ Præterea, Io. 5. dicitur, Qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent: hæc autem vox dicitur tuba, vt in littera * patet: ergo, &c. (Lib. 4. sent. di. 43. §. B.)

CONCLVSIO.

Cum Christus resurgens sit causa vniuoca nostræ resurrectionis, sic vt nostram resurrectionem operetur, tuba, hoc est sua voce impeanter, vel apparitione vim imperij habente, dormientes excitabit.

RESPONDEO dicendum, ꝙ causam & effectum oportet aliquo modo coniungi: quia mouens & motum, faciens & factum sunt simul: vt patet in octauo* Physic. (Lib. 8. text. 32.) Christus autem resurgens est causa vniuoca nostræ resurrectionis; vnde oportet, ꝙ in resurrectione corporum communi, aliquo signo corporali dato, Christus resurrectionem operetur; qđ quidem signum (vt quidã dicũt) erit ad litteram, vox Christi resurrectionem imperantis: sicut imperauit mari, & cessauit tempestas, Matth. 8. Quidã vero dicũt, ꝙ hoc signum nihil aliud erit, quàm ipsa repræsentatio euidẽs filij Dei in mundo, de qua dicitur Matth. 24. Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret vsq; in Occidentem, ita erit & aduentus Filij hominis: & innituntur auctoritati Gregorii dicentis, ꝙ tubã sonare, nihil aliud est, quàm huic mundo, vt iudicem, filium demõstrare. Et secundum hoc ipsa apparitio filij Dei vox eius dicitur, quia ei apparenti obediet tota natura ad corporum humanorum reparationem, sicut imperanti; vnde in iussu venire dicitur 1. Thessal. 4. & sic eius apparitio in quantum habet vim cuiusdam imperij, vox eius dicitur. Et hæc vox quæcumque sit, quandoq; dicitur clamor, quasi præconis ad iudicium citantis; quandoque autem dicitur sonus tubæ, vel propter euidentiam, vt in littera ✝ dicitur, vel propter conuenientiam ad vsum tubæ, qui erat in veteri Testamento. Tuba enim congregabantur ad concilium, commouebantur ad prælium, & vocabantur ad festum: resurgentes autem congregabuntur ad cõcilium iudicij, & ad præliũ quo orbis terrarum pugnabit contra insensatos, & ad festum æternæ solennitatis. (✝ Lib. 4. sent. di. 43. §. B. & vide in glossa ordi. super illud: 1. Thess. 4. in tuba Dei, &c.)

AD primum ergo dicendum, ꝙ Dama. * in verbis illis circa materialem causam resurrectionis tria tetigit; scilicet voluntatem diuinam, quæ imperat; virtutem quæ exequitur; & facilitatẽ exequendi, in hoc; ꝙ nutum adiũxit, ad similitudinem eorum quæ in nobis sunt. Illud enim valde facile est nobis facere, quod statim ad dictum nostrum fit: sed multo apparet maior facilitas, si ante verbum prolatum, ad primum signum voluntatis, (quod nutus dicitur) statim exequutio nostræ voluntatis per ministros fiat: & talis nutus est quædã causa prædictæ exequutionis, in quãtum per ipsum inducuntur alij ad nostram voluntatem explendam. Nutus autem diuinus, quo fiet resurrectio, nihil aliud est, quàm signum ab ipso datum, cui tota natura obediet, ad resurrectionem mortuorũ: & hoc signũ idem est ꝙ vox tubæ, vt ex dictis * patet. (* Loco in argu. notato.) (Art. præsenti, in corp.)

AD secundum dicendum, ꝙ

sicut formæ sacramentorum habent virtutem sanctificandi, non ex hoc ꝙ audiuntur; sed ex hoc, ꝙ proferũtur: ita illa vox quicquid sit, habebit efficaciam instrumentalem ad resuscitandum, non ex hoc quòd sentitur, sed ex hoc, ꝙ profertur: sicut etiam vox ex ipsa impulsione aeris excitat dormientem soluendo organum sentiendi; non ex hoc, ꝙ cognoscatur: quia iudicium de voce veniente ad aures, sequitur excitationem, & non est causa eius.

AD tertium dicendũ, quòd ratio illa procederet, si virtus data illi voci esset ens perfectũ in natura, quia tũc quod ex ea procederet, virtutem iam naturalem factam principium haberet: non est autẽ talis virtus illa, sed qualis supradicta* est esse in formis sacramentorum.

Tho. in 4. dist. 1. q. 1. art. 4.

ARTIC. III.

Vtrum ad resurrectionem angeli operabuntur.

334 AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd nullo modo ad resurrectionẽ angeli operabuntur. Quia maioris virtutis est ostensiua resurrectio mortuorum, quàm generatio hominum: sed quando homines generantur, anima non infunditur corpori mediantibus angelis: ergo nec resurrectio, quę est iterata coniũctio animæ & corporis, fiet ministerio angelorum.

¶ 2 Præterea, Si ad aliquos angelos hoc ministeriũ pertineat, maxime videtur pertinere ad virtutes, quarum est miracula facere: sed eis non ascribitur, sed archangelis, vt patet in littera:* ergo resurrectio non fiet ministerio angelorum.

Lib. 4. Sent. di. 43. para. A. & B.

SED contra est, quod dicitur 1. Thessal. 4. ꝙ Dominus in voce archangeli descendet de cælo, & mortui resurgent: ergo resurrectio mortuorum ministerio angelico complebitur.

CONCLVSIO.

In resurrectione vtetur Deus ministerio Angelorum, in his quæ corporaliter fieri debent: quantum vero ad id, quòd Deus de integro animam corpori vniet, corpusque ipsum glorificabit, non vtetur opera angelorum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut Aug. dicit in 3. de Trin.* sicut corpora crassiora & † inferiora per subtiliora & potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora reguntur à Deo per spiritum vitæ rationalem, & hoc etiam Greg.* 4. Dialog. tãgit vnde in omnibus quæ corporaliter à Deo fiunt, vtitur Deus ministerio angelorũ. In resurrectione autem est aliquid ad transmutationem corporum pertinens, scilicet collectio cinerum & eorum præparatio ad reparationẽ humani corporis, vnde quantum ad hoc in resurrectione vtetur Deus ministerio angelorum: sed anima sicut immediate à Deo creata est, ita immediate à Deo corpori iteratò vnietur, sine aliqua operatione angelorum: similiter etiam gloriam corporis ipse faciet absque ministerio angelorum, sicut & animam immediate glorificat. Et istud angelorum ministerium dicitur vox, secundum vnam expositionẽ, quæ tangitur in littera.†

* Lib. 3. de Trin. cap. 4. ante medium.
† Al. infirmiora
* Lib. 4. c. 5. post mediũ.
† Li. 4. dist. 43. parag. E.

AD primum patet solutio ex dictis.*

*In cor. art.

AD secundum dicendum, ꝙ ministerium istud erit principaliter vnius archangeli, scilicet Michaelis, q. est princeps Ecclesiæ, sicut fuit synagogæ, sicut dicitur Dan. 10. qui tamen aget ex influentia Virtutum & aliorum supe-

supe-

superiorum ordinum: vnde quod ipse faciet, superiores ordines quodammodo facient. Similiter inferiores angeli cooperabuntur ei circa resurrectionem singulorum, quorum custodiæ deputati fuerunt. Et sic vox illa poterit dici vnius & plurium angelorũ.

QVÆST. LXXVII.

De tempore & modo resurrectionis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de tempore & modo resurrectionis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum tempus resurrectionis oporteat differri vsque ad finem mundi.

¶ Secundo, vtrum tempus illud sit occultum.

¶ Tertio, vtrum resurrectio fiet noctis tempore.

¶ Quarto, vtrum fiet subito.

ARTIC. I.

Vtrum tempus nostræ resurrectionis oporteat differri vsq. ad finem mundi.

335 Tho.4. dist.43. q. vnic. art.3. q. 1.&seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ tempus resurrectionis non oporteat differri vsque ad finem mundi, vt omnes simul resurgãt: maior est enim conueniẽtia capitis ad membra, quàm membrorũ ad inuicem; sicut causæ ad effectus; quàm effectuũ ad inuicem: sed Christus, qui est caput nostrũ non distulit resurrectionem suam vsque ad finem mundi, vt simul cum omnibus resurgeret: ergo nec oportet, quòd priorum sanctorum resurrectio vsque ad finẽ mundi differatur, vt simul cum alijs resurgant.

¶ 2 Præterea, Resurrectio capitis causa est resurrectionis mẽbrorum: sed resurrectio quorundam membrorum nobilium propter vicinitatem ad caput, non est dilata vsque ad finem mundi, sed statim resurrectionem Christi sequuta est, sicut pie creditur de beata Virgine & Ioanne Euãgelista: ergo & aliorum resurrectio tanto propinquior erit resurrectioni Christi, quanto per gratiam & meritum magis ei fuerint conformes.

¶ 3 Præterea, Status noui Testamenti est perfectior, & expressius portat imaginem Christi, ꝙ̃ status veteris Testamenti: sed quidam Patres veteris Testamẽti Christo resurgente, resurrexerunt, sicut dicitur Matth. 27. ꝙ multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt: ergo videtur quòd nec sanctorum noui Testamenti resurrectio differri debeat vsque ad finem mũdi, vt fiat omnium simul.

¶ 4 Præterea, Post finem mundi non erit aliquis annorum numerus: sed post resurrectionem mortuorum adhuc computantur multi anni vsque ad resurrectionem aliorum, vt patet Apoc. 20. Dicitur enim ibi: Vidi animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter verbũ Dei. Et infra: Et vixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis; & cæteri mortuorum non vixerunt donec consũmarẽtur mille anni. ergo resurrectio omniũ non debet differri vsque ad finem mundi, vt fit omnium simul.

SED contra est, quod dicitur Iob. 14. Homo cum dormierit nõ resurget, donec atteratur cælum, non euigilabit, nec consurget de somno suo; & loquitur de somno mortis: ergo vsque ad finem mundi, quando cælum attereretur, resurrectio hominum differetur.

¶ Præterea, Heb. 11. dicitur, Hi omnes, testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem (id est plenam animæ & corporis beatitudinem) Deo melius aliquid pro nobis prouidente, ne sine nobis consūmarentur, id est, perficerentur.*Gloss. vt in communi gaudio omnium, maius fieret gaudium singulorum, sed non erit ante resurrectio, quàm corporum glorificatio: quia reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Philip. 3. & resurrectionis filij erunt sicut angeli in cælo: vt patet Matth. 22. ergo resurrectio differetur vsque ad finem mundi; in quo omnes simul resurgent.

Glos. interlin. ibid.

CONCLVSIO.

Cum tota materia humanorū corporum subijciatur motui cælestium corporum, conuenienter humanorum corporū resurrectio vsq; ad finem mundi differtur, in quo motus cæli quiescet.

RESPONDEO dicendum, quod sicut Aug. dicit in 3. de Trin.* Diuina prouidentia statuit, vt corpora crassiora & inferiora per subtiliora & potentiora quodam ordine regātur; & ideo tota materia corporum inferiorum subiacet variationi secundum motum cælestium corporum: vnde esset contra ordinem, quē diuina prouidentia statuit in rebus, si materia inferiorum corporum ad statū incorruptionis perduceretur manente motu superiorum corporum. Et quia secundum positionē fidei resurrectio erit in vitam immortalem conformiter Christo, qui resurgens ex mortuis, iā non moritur, vt dicitur Rom. 6. Et ideo humanorum corporum resurrectio vsque ad finem mundi differetur, in quo motus cæli quiescet. Et propter hoc etiam quidam Philosophi, qui posuerunt motum cæli numquam cessare, posuerunt reditum humanarum animarū ad corpora mortalia, qualia nunc habemus; siue ponerent reditum, animæ ad idē corpus in fine magni anni, vt Empedocles; siue ad aliud, vt Pythagoras, qui posuit, quamlibet animam quodlibet corpus ingredi, vt dicitur in 1. de Anima.*

Lib. 3. c. 4. to. 3.

Arist. li. 1. textu 53.

AD primum ergo dicendum, quod quamuis caput magis conueniat cum membris conuenientia proportionis, quæ exigitur ad hoc, quod in membra fluat, quàm mēbra ad inuicem: tamen caput habet causalitatem quandam super membra, qua membra carent: & in hoc mēbra differunt à capite & conueniunt adinuicem. Vnde resurrectio Christi exemplar quoddam nostræ resurrectionis est, ex cuius fide spes nobis de nostra resurrectione consurgit; non autem resurrectio alicuius membri Christi est causa resurrectionis cæterorum membrorū: & ideo Christi resurrectio debuit præcedere resurrectionem aliorum, qui omnes simul resurgere debuerunt in consummatione sæculorum.

AD secundum dicendum, quod quamuis inter membra sint quædam alijs digniora & magis capiti conformia, non tamen pertingunt ad rationem capitis, vt sint causa aliorum: & ideo ex conformitate maiori ad Christum non debetur eis, quod eorum resurrectio præcedat resurrectionem aliorum, quasi exēplar exemplatum, sicut dictum est de resurrectione Christi. Sed quod aliquibus sit hoc concessum, quod eorum resurrectio non sit vsque ad communē resurrectionem dilata, est ex speciali

ciali gratiæ priuilegio; non ex debito conformitatis ad Christũ.

AD tertium dicendum, quòd de illa resurrectione sanctorum cum Christo, videtur dubitare Hier.*in sermone de Assumptione, Vtrum scilicet peracto resurrectionis testimonio, iterum mortui sint, vt sic eorum fuerit magis resuscitatio quædam, sicut fuit Lazari, qui iterum mortuus est, quàm vera resurrectio, qualis erit in fine mundi: an ad immortalem vitam vere resurrexerint, vt semper in corpore victuri, in cælum cum Christo ascendentes corporaliter, vt Gloss. * dicit Matth.27 & hoc videtur probabilius, quia ad hoc, ꝙ verum testimonium de vera resurrectione Christi proferrent, congruũ fuit, vt vere resurgerent, sicut Hier. alibi dicit. Nec eorum resurrectio propter ipsos accelerata est, sed propter resurrectionẽ Christi testificandam: quod quidẽ testimonium erat ad fundandam fidem noui Testamenti. Vnde decentius factum est per patres veteris Testamenti, quàm per eos qui iam nouo Testamento fundato decesserunt. Tamen sciendum est, ꝙ etsi de resurrectione eorum in Euangelio mentio fiat ante resurrectionem Christi: tamen vt per textum patet, intelligendum est per anticipationem esse dictum, quod frequenter historiographis accidit. Nulli enim vera resurrectione ante Christum resurrexerunt, eo ꝙ ipse est primitiæ dormientium: vt dicitur 1. Cor. 15. Quamuis fuerint aliqui resuscitati ante Christi resurrectionem, vt de Lazaro patet*.

Nõ multum remote à principio incipit: Cogitis me to.2.

Arist.li. 1. textu 53.

Gloss.ordi.sup il lud Matth. 27. Multa corpora sanctorũ

Ioã. 11.

AD quartum dicendum, quòd occasione illorum verborum: vt Augustinus narrat * lib. 20. de Ciuitate Dei: quidam hæretici posuerunt primam resurrectionẽ futuram esse mortuorum, vt cum Christo mille annis in terra regnarent: vnde vocati sunt Chiliastæ, quasi millenarij: & ideo Aug. † dicit verba illa aliter esse intelligenda, scilicet de resurrectione spirituali, per quam homines à peccatis dono gratiæ resurgunt. Secunda autem resurrectio est corporum. Regnum autẽ Christi dicitur Ecclesia, in qua cum Christo non solum martyres, sed etiam alij electi regnant; vt à parte totum intelligatur: vel regnant cum Christo in gloria, quã tum ad omnes; & fit specialiter mentio de martyribus, quia ipsi præcipue regnant mortui, qui vsque ad mortem pro veritate certauerunt. Millenarius autem annorum non significat aliquem certum numerum, sed designat totum tempus, quod nunc agitur; in quo nunc sancti cum Christo regnant; quia numerus millenarius designat vniuersitatem magis, quàm centenarius, eo ꝙ centenarius est quadratũ denarij, sed millenarius est numerus solidus, ex duplici ductu denarij in seipsum surgẽs: quia decies decem, centum sunt; & centũ decies, mille sunt: & similiter in Psal. 104. dicitur, Verbi quod mãdauit in mille generationes, id est, in omnes.

Lib. 20. de ciui. c.7. circa mediũ, to. 5.

† Loco nunc citato.

ARTIC. II.

Vtrum tempus resurrectionis nostræ sit occultum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt, quòd tempus illud non sit occultum. Quia cuius principium est determinatum & scitum, & finis potest determinate sciri, eo ꝙ omnia mensurantur quadam periodo, vt dicitur in 2. de Generatione: sed principium mundi determinate scitur: ergo & finis ipsius potest determinate sciri

336

Tunc

Tunc autem erit tempus resurrectiouis & iudicij; ergo tempus illud non est occultum.

¶ 2 Præterea, Apocalyp. 12. dicitur, quòd mulier (per quam Ecclesia significatur) habet locum paratum à Deo, in quo pascatur diebus mille ducentis sexaginta. Daniel. etiam 12. ponitur quidã determinatus numerus dierum, per quos anni significari videntur, secundum illud Ezech. 4. Diem pro anno, diem, inquã, pro anno dedi tibi. ergo ex sacra Scriptura potest sciri determinate finis mũdi & resurrectionis tẽpus.

¶ 3 Præterea, Status noui Testamenti præfiguratus fuit in veteri Testamento: sed scimus determinate tempus, in quo vetus Testamentum statum habuit: ergo & potest sciri tempus determinate, in quo nouum Testamentum statum habebit. Sed nouum Testamentum habebit statum in fine mundi; vnde dicitur Matth. vltimo: Ecce ego vobiscũ sum vsque ad consummationem sæculi: ergo potest sciri determinate finis mũdi & resurrectionis tẽpus.

SED contra, Illud quod est ignoratum ab angelis, multo magis hominibus est occultum, quia ea ad quæ homines naturali ratione pertingere possunt, multo limpidius & certius angeli naturali cognitione cognoscunt. Similiter etiam reuelationes hominibus non fiunt nisi mediantibus angelis, vt patet per Diony*. 4. c. Cælest. Hierar. sed angeli nesciũt tẽpus determinate, vt patet Mat 24. De die illa & hora nemo scit, neque angeli cęlorum: ergo tẽpus illud est hominibus occultum.

Cap. 4. Cælest. Hierar. à medio.

¶ Præterea, Apostoli fuerunt magis conscij secretorum Dei, quàm alij sequentes; quia vt dicitur Rom. 8. Ipsi primitias spiritus habuerunt: Glossa*, tempore prius & cæteris abundãtius. Sed eis de hoc ipso quærentibus dictum est Act. 1. Nõ est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate: ergo multo magis est aliis occultum.

Gloss. in terlĩ. ibidem.

CONCLVSIO.

Vt ad occurrendum Christo semper soliciti, ac parati omnes sint, tempus futuræ resurrectionis nec ratione naturali, nec reuelatione diuina numerari cognosciue potest.

RESPONDEO dicendum quòd sicut† August. dicit. in lib. 83. Quæstionum, ætas vltima generis humani, quæ incipit à Domini Aduentu vsque ad finem seculi, quibus generationibus computetur, incertum est: sicut etiam senectus, quæ est vltima ætas hominis, non habet determinatum tempus secundum mensuram aliarum, cum quandoque sola tantum teneat temporis quantum reliquæ ætates omnes. Huius autem ratio est, quia determinatus numerus futuri temporis sciri non potest, nisi vel per reuelationẽ, vel per naturalem rationem: tempus autem quod erit vsque ad resurrectionem, enumerari non potest naturali ratione, quia simul erit resurrectio & finis motus cæli vt dictũ* est. Ex motu autem accipitur numerus omnium, quæ determinato tempore per naturalem rationem futura præuidentur: ex motu autem cæli non potest cognosci finis eius: quia cum sit circularis, ex hoc ipso habet quòd secundum naturam suam possit in perpetuum durare. Vnde naturali ratione tempus, quod erit vsque ad resurrectionem, numerari non potest. Similiter etiã per reuelationem haberi non potest, ideo, vt omnes sint solicitã & parati ad Christo occurrendũ, & propter hoc etiã Apostolis de

Aug. in lib. 83. q. 58. circa mediũ tom. 4.

Art. præced. cor.

hoc

hoc quærentibus respondit Christus Act. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: in quo, vt Aug.* dicit 18. de Ciu. Dei, omnium de hac re calculantium digitos resoluit, & quiescere iubet. Quod enim Apostolis quærentibus noluit indicare, nec alijs reuelabit: vnde omnes illi qui tempus prædictum numerare voluerunt, hactenus falsiloqui sunt inuenti. Quidam enim, vt Aug.† dicit ibidem, dixerunt, ab Ascensione Domini vsq; ad vltimum eius Aduentum quadrigentos annos posse compleri, alij quingentos, alij mille; quorum falsitas patet, & patebit similiter eorum, qui adhuc computare non cessant.

Aug. lib. 18. de Ciuit. cap. 53. paulo ante medium tom. 5.

† paulo ante locum iam citatum.

Aug. in lib. 83. q. 58. circa mediũ tom. 4.

AD primum ergo dicendum, quòd eorum quorum finis cognoscitur principio noto, oportet, mensuram nobis esse cognitam: & ideo cognito principio alicuius rei, cuius duratio mensuratur motu cæli, possumus cognoscere eius finem, eo quòd motus cæli est nobis notus: sed mensura durationis motus cæli est sola diuina dispositio, quæ est nobis occulta: & ideo quantuncunq; sciamus principium eius, finem scire non possumus.

AD secundum dicendum, quòd mille ducentos sexaginta dies, de quibus fit mentio Apoc. 12. significatur omne tempus in quo Ecclesia durat, & non determinatus aliquis numerus annorum: & hoc ideo, quia prædicatio Christi, super quam fundatur Ecclesia, durauit tribus annis cum dimidio, quod tempus fere continet æqualem numerum dierum numero prædicto. Et similiter etiam numerus eorum, qui in Daniele ponitur, non est referendus ad numerum aliquem annorum, qui sint vsque ad finem mũdi vel vsque ad prædicationem Antichristi, sed debet referri ad tẽpus quo ꝑdicabit Antichristus, & quo persequutio eius durabit.

Art. præced. cor.

AD tertium dicendum, quòd quamuis status noui Testamenti in generali sit præfiguratus per statum veteris Testamenti, non tamen oportet, quòd singula respõdeant singulis; præcipue cum in Christo omnes figuræ veteris Testamenti fuerint completæ. Et ideo August. 18. de Ciuit. Dei †, respondet quibusdam, qui volebant accipere numerum persecutionum, quas Ecclesia passa est & passura, secundum numerum plagarum Aegypti*. dicens; Ego illa re gesta in Aegypto*, istas persequutiones prophetice significatas esse non arbitror, quamuis ab eis, qui hoc putant, exquisite & ingeniose illa singula his singulis comparata videantur non prophetico spiritu, sed coniectura mentis humanæ, q̃ aliquando ad verum peruenit, aliquando fallit, & similiter videt esse dedictis Abbatis Ioachim, q per tales coniecturas de futuris aliqua vera ꝑdixit; & in aliqbus deceptus fuit

Aug. 18. de Ciu. c. 52, to. 5.

*Exod. 7

Exod. 14

ARTIC. III.

Vtrum resurrectio futura sit in noctis tempore.

AD TERTIVM sic ꝑceditur. Videtur, quòd resurrectio non erit in noctis tempore. Quia resurrectio non erit donec atteratur cælum: vt dicit Iob decimoquarto: Sed cessante motu cæli, quod dicitur eius attritio, nõ erit tempus, nec nox, nec dies: ergo resurrectio non erit in nocte. 337

¶ 2 Præterea, Finis vniuscuiusque rei debet esse perfectissimus: sed tũc erit finis ꝑfectissimus temporis: vnde in Apoc. dicit, quòd tempus amplius nõ erit: ergo tũc debet esse tempus in sui optima dispositiõe: & ita debet esse dies.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Qualitas temporis debet respondere his quæ geruntur in tempore: vnde Ioan. 13. fit mentio de nocte, quando Iudas exiuit à consortio lucis: sed tunc erit perfecta manifestatio omnium, quæ nunc latent, quia cum venerit Dominus, illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: vt dicitur 1. Cor. 4. ergo debet esse in die.

SED cõtra, Resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis: sed resurrectio Christi fuit in nocte, vt Greg. *dicit in Homil. Paschali: ergo & nostra resurrectio nocturno tempore erit.

Hom. 21 in Euange. non remote à fin.

¶ Præterea, Aduentus Dñi comparatur aduẽtui furis in domum, vt patet Luc. 12. Sed fur in tempore noctis in domũ venit: ergo & Dominus in tempore nocturno veniet. Sed veniente ipso fiet resurrectio, vt dictum * est: ergo fiet resurrectio in tempore nocturno.

Quæst. præced. art. 2.

CONCLVSIO.

Etsi tempus futuræ resurrectionis determinate præcognosci numerariue non possit, tamẽ probabiliter dicitur resurrectionem futurã in crepusculo, vt ad idem punctum redeant sol & luna in quo creata creduntur.

RESPONDEO dicendũ, quòd determinata hora temporis, qua fiet resurrectio, sciri pro certo non potest, vt in littera* dicitur: tamen satis probabiliter à quibusdam dicitur, quòd resurrectio erit quasi in crepusculo; sole existente in Oriente, & luna in Occidente; quia in tali dispositione sol & luna creduntur esse creata, vt sic eorum circulatio compleatur penitus per reditũ ad idem punctũ: vnde de Christo dicitur, quòd tali hora resurrexit.

Lib. 4. sent. di. 43. para. C.

AD primum ergo dicendum, quòd quando resurrectio erit, non erit tempus, sed finis temporis: quia in eodem instanti, in quo cessabit motus cæli, erit resurrectio mortuorum, & erit situs siderum secundum dispositionem, qua se habent nunc in aliqua determinata hora, & secũdum hoc dicitur resurrectio futura tali vel tali hora.

Quæst. præced. art. 2.

AD secundum dicendum, quòd optima dispositio temporis dicitur esse in meridie propter illuminationem Solis; sed tunc ciuitas Dei non egebit neque sole neque luna, quia claritas Dei illuminabit eam, vt dicitur Apocal. vltimo: & ideo quantum ad hoc non refert vtrum in die vel in nocte resurrectio fiat.

Arist. in lib. de sensu & sensato, cap. 7.

AD tertium dicendũ, quòd tempori illi congruit manifestatio: quantum ad ea, quæ tunc gerentur; & occultatio, quantum ad determinationem ipsius temporis: & ideo vtrumque congrue fieri potest, vt scilicet sit resurrectio in die vel in nocte.

Lib. 4. ortho. fid. non procul à fine lib.

ARTIC. IIII.

Vtrum resurrectio futura sit subito vel successiue.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd resurrectio non fiet subito, sed successiue. Quia Ezech. 37. prænuntiat resurrectio mortuorum, vbi dicitur: Accesserunt ossa ad ossa, & vidi, & ecce super ea nerui & carnes ascenderunt, & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant: ergo reparatio corporum præcedet tempore coniunctionem animarum, & sic resurrectio non erit subita.

Quæst. præced. art. 3.

¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, Illud ad quod exiguntur plures actiones se cõsequentes, non potest subito fieri: sed ad resurrectionem exiguntur plures actiones se consequẽtes, scilicet collectio cinerum, reformatio corporis, & infusio animæ: ergo resurrectio non fiet subito.

¶ 3 Præterea, Omnis sonus tempore mensuratur: sed sonus tubæ erit causa resurrectionis, vt dictum est:* ergo resurrectio fiet in tempore, & non subito.

Quæst. præced. art. 2.

¶ 4 Præterea, Nullus localis motus potest esse subito, vt dicitur in lib. de Sensu & sensato: * sed ad resurrectionem exigitur aliquis motus localis in collectione cinerum: ergo non fiet subito.

Arist. in lib. de sensu & sensato, cap. 7.

SED contra est, quòd dicitur 1. Cor. 15. Omnes quidem resurgemus in momento, in ictu oculi: ergo resurrectio erit subito.

¶ 5 Præterea, Virtus infinita subito operatur: sed sicut Dam.* dicit, Crede resurrectionem futuram diuina virtute; de qua cõstat, quòd sit infinita: ergo resurrectio erit subito.

Lib. 4. ortho. fid. non procul à fine lib.

CONCLVSIO.

Respectu eorum quæ in resurrectione agentur virtute diuina immediate, resurrectio fiet subito, ratione vero eorum quæ fient ministerio Angelorum, fiet successiue.

RESPONDEO dicendũ, quòd in resurrectione aliquid fiet ministerio angelorum, & aliquid virtute diuina immediate vt dictum* est. Illud ergo quod fiet ministerio angelorum, non erit in instanti, si instãs dicatur indiuisibile temporis: erit tamen in instãti si instãs accipiatur ꝓ tempore imperceptibili. Illud autem quod fiet virtute diuina immediate, fiet subito, scilicet in termino temporis, quo angelorũ opus complebitur, quia virtus superior inferiorem ad perfectionem adducit.

Quæst. præced. art. 3.

AD primum ergo dicendum, quòd Ezechiel loquebatur populo rudi: vnde sicut Moyses distinxit opera sex dierum ꝑ dies vt rudis populus capere posset; quamuis omnia simul sint facta, secundum August.* ita Ezech. diuersa, quæ in resurrectione futura sunt, expressit, quamuis omnia simul sint futura in instanti. †

* Lib. 4. super Genes. c. 34. tom. 3. & vide in 2. sen ten. dist. 12. para. B. & C. & eodẽ lib. dist. 15. para. E.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis illæ operationes sint se inuicẽ consequentes natura, sunt tamen simul tempore, quia vel sunt simul in eodem instãti, vel vna est in instanti, ad quod alia terminatur.

AD tertium dicendum, quòd idem videtur esse dicendum de sono illo & de formis sacramẽtorum, scilicet, quòd in vltimo instanti* sonus effectum suum habebit.

Al. prolationis.

AD quartum dicendum, ꝙ congregatio cinerum, quæ sine motu locali esse non potest, fiet ministerio angelorum: & ideo erit in tempore, sed imperceptibili, propter facilitatem operãdi, quæ competit angelis.

Quæst. præced. art. 3.

QVÆST. LXXVIII.

De termino à quo resurrectionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de termino à quo resurrectionis.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo vtrum mors sit terminus à quo resurrectionis in omnibus.

¶ Secundo, vtrum cineres vel pulueres.

¶ Ter-

¶ Tertio. vtrum illi pulueres habeant naturalem inclinationem ad animam.

ARTIC. I.

Vtrum mors erit terminus a quo resurrectionis in omnibus.

339 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd mors non erit terminus à quo resurrectionis in omnibus. Quia quidã non morientur, sed immortalitate superuestientur, dicitur enim in Symbolo, quòd dominus venturus est iudicare viuos & mortuos: hoc autem non potest intelligi quantum ad tempus iudicij, quia tunc erunt omnes viui: ergo oportet, quòd referatur hæc distinctio ad tẽpus pręcedens, & ita non omnes ante iudicium morientur.

Thom. 4 di. 43. q. vnic. ar. 4. q. 1. & seq.

¶ 2 Præterea, Naturale & cõmune desiderium non potest esse vacuum & inane, quin in aliquibus expleatur: sed secundum Apostolum 2. Cor. 5. Hoc est commune desiderium*, quòd nolumus expoliari, sed superuestiri: ergo aliqui erunt qui nunquam expoliabuntur corpore per mortem, sed superuestientur gloria resurrectionis.

Al. quo.

¶ 3 Præterea, Aug*. in Ench. dicit, quòd quatuor vltimæ petitiones Dominicæ orationis ad præsentem vitam pertinent, quarum vna est, Dimitte nobis debita nostra: ergo Ecclesia petit in hac vita sibi omnia debita relaxari. Sed Ecclesiæ oratio non potest esse causa, quin exaudiatur, Ioan. 16. Si quid petieritis Patrẽ in nomine meo, dabit vobis: ergo Ecclesia in aliquo huius vitæ tẽpore omnium debitorum remissionem consequetur. Sed vnum de debitis quo pro peccato primi parentis astringimur, est, ꝙ nascamur in originali peccato: ergo aliquando hoc Ecclesiæ Deus præstabit, quòd homines sine originali peccato nascẽtur: sed mors est pœna originalis peccati: ergo aliqui homines erunt in fine mũdi qui non morientur, & sic idem quod prius.

In Enchir. ca. 115. to. 3

¶ 4 Præterea, Via compendiosior est semper sapienti magis eligenda: sed compendiosior via est, quòd homines qui inuenientur viui, in impassibilitatem resurrectionis transferantur, quàm quòd prius moriantur, & postea resurgant à morte in immortalitatem: ergo Deus, qui est summe sapiens, hanc viam eliget in his, qui viui inuenientur; & sic idem quod prius.

SED contra, 1. Cor. 15. Quod seminas, nõ viuificatur nisi prius moriatur; & loquitur sub similitudine seminis de resurrectione corporum: ergo corpora à morte resurgent.

¶ 2 Præterea, 1. Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur: sed in Christo omnes viuificabuntur: ergo in Adam omnes morientur, & sic resurrectio omnium erit à morte.

CONCLVSIO.

Quia omnes homines Dei sententia morti adiudicati sunt propter peccatum, & Scriptura testatur omnium resurrectionem fore (quæ fieri non potest nisi prius omnes moriãtur) & ordini naturæ conuenit, vt nihil in nouitatem reducatur, nisi per corruptionem: necessarium est fateri omnes morituros, & à morte resurrecturos esse.

RESPONDEO dicendũ, quòd super hac quæstione variè loquunt sancti, vt in litera* patet tamen securior est hæc & commu- l. 4. sent. dist. 43.

nior

nior opinio, quòd omnes morientur & à morte resurgent: & hoc propter tria. Primo, quia magis concordat diuinæ iustitiæ, quæ humanam naturam pro peccato primi parentis damnauit, vt omnes qui per actum naturæ ab eo originem ducerent, infectioné originalis peccati contraherent, & per consequens, mortis debitores essent. Secundo, quia magis concordat diuinæ Scripturæ*, quæ omnium futuram resurrectionem prædicit. Resurrectio autem proprie non est nisi eius quod cecidit & dissolutú est, vt Dam*dicit. Tertio, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quòd illud quod corruptum & vitiatum est, in suam nouitatem non reducitur, nisi corruptione mediante: sicut acetum non fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humorem vitis transeunte: vnde cum natura humana in defectum necessitatis moriendi deuenerit, non erit reditus ad immoralitatem, nisi mediante morte. Conuenit etiam ordini naturæ propter aliam rationem: quia vt in 8.* Physic. dicitur, motus cæli est, vt vita quædam, natura existentibus omnibus; sicut etiam motus cordis, totius corporis vita quędam est. Vnde sicut cessante motu cordis, omnia membra mortificantur; ita cessante motu cæli, nõ potest aliquid viuum remanere illa vita. quæ ex influentia illius motus conseruabatur; talis aűt est vita, qua nűc*degimus. Vnde oportet, quòd ex hac vita discedãt, qui post motum cæli quiescentem victuri sunt.

1.Co.15

lib. 4. c. 18. in princ.

*lib. 8. Phys. apud Aristo. in pric. lib

Al. regimur.

AD primum ergo dicendum, quòd distinctio illa mortuorum & viuorum non est referenda ad ipsum iudicij tempus, neque ad totum tempus præteritum: quia omnes iudicandi aliquo tempore fuerunt viui, & aliquo tempore mortui: sed ad illud tempus determinatum, quod immediate iudiciű præcedet, quando scilicet iudicij signa incipient apparere.

AD secundum dicendum, quòd perfectum sanctorum desiderium non potest esse* vanum, sed nihil prohibet, desiderium conditionatum eorum, †vanum esse: & tale desiderium est quo nolumus expoliari, sed superuestiri: scilicet si possibile sit: & hoc desiderium à quibusdam velleitas dicitur.

Al. vacuum.
Al. vacuum.

AD tertium dicendum, quòd hoc est erroneum dicere, quòd aliquis sine peccato originali concipiatur præter Christű, quia illi qui sine peccato originali cõciperentur, non indigerent redéptione, quæ facta est per Christum; & sic Christus non esset omnium redemptor: nec potest dici, quòd non hac redemptione indiguerunt, quia præstitű fuit eis vt sine peccato conciperétur: quia vel illa gratia facta est paréntibus, vt in eis vitium naturæ sanaretur; quo manente, sine originali peccato generare non possent: vel ipsi naturæ, quæ sanata est. Oportet autem ponere quòd quilibet personaliter redemptione Christi indigeat, non solum ratione naturæ. Liberari auté à malo, vel à debito absolui non põt, nisi qui debitum incurrit vel in malum deiectus fuit: & ideo non possent omnes fructum Dominicę orationis in seipsis percipere, nisi omnes debitores nascerétur & malo subiecti. Vnde dimissio debitorű, vel liberatio à malo nõ potest intelligi quòd aliquis sine debito vel immunis à malo nascatur, sed quia cum debito natus, postea per gratiam Christi liberatur Nec etiam sequitur, si potest sine errore poni, quòd aliqui non moriantur, quod sine originali nascantur, licet mors sit pœna peccati originalis: quia

Deus

Deus potest ex misericordia relaxare alicui pœnam, ad quam obligatur ex culpa præterita, sicut adulteram sine pœna dimisit, Ioan. 8. Et similiter poterit à morte liberare eos, qui reatum mortis contraxerunt, cum originali nascendo: & sic non sequitur, si non morientur, ergo nascuntur sine originali peccato.

AD quartum dicendum, quòd non semper via compendiosior est magis eligenda, sed solũ quãdo est magis vel æqualiter accõmoda ad finem consequendum: & sic nõ est hic, vt ex dictis* patet. In corp. arti.

ARTIC. II.

Vtrum omnium resurrectio erit à cineribus.

340 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd non omniũ resurrectio erit à cineribus. Resurrectio enim Christi est exẽplar nostræ resurrectionis: sed resurrectio eius non fuit à cineribus, quia caro eius non vidit corruptioné vt dicitur in Psal. 15. & Act. 2. ergo resurrectio omniũ non erit ex cineribus.

¶ 2 Præterea, Corpus hominis non semper comburitur: sed in cineres non potest aliquid resolui, nisi per combustionem: ergo non omnes à cineribus resurgẽt.

¶ 3 Præterea, Corpus hominis mortui non statim post mortem, in cinerem redigitur: sed quidã statim post mortem resurgent, vt in litera dicitur* scilicet illi qui viui inuenientur: ergo non omnes resurgent à cineribus. Lib. 4. sent. di. 43. §. E.

¶ 4 Præterea, Terminus à quo respondet termino ad quem: sed terminus ad quem resurrectionis non est idem in bonis & malis, 1. Cor. 15. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: ergo nec est idem terminus à quo: & sic si mali resurgent à cineribus, boni à cineribus non resurgent.

SED contra est, quod dicit Haymo. * Omnes in originali peccato natos tenet hæc sententia, Terra es, & in terrã ibis: sed omnes, qui in communi resurrectione resurgent, fuerunt nati in peccato originali; vel natiuitate ex vtero, vel saltem natiuitate in vtero: ergo omnes à cineribus resurgent. In hom. Circuncisionis quæ incipit Mediatoris Dei aliquid tale habet

¶ Præterea, Multa sunt in corpore humano, quæ non sunt de veritate humanæ naturæ, sed omnia illa auferentur: ergo oportet omnia corpora in cinerẽ resolui.

CONCLVSIO.

Cum non solum resurrectionem sed & corporum reformationem Scriptura prænuntiet, ex auctoritate Scripturæ & ordine naturæ necessario asseritur, resurrectionem omnium fore à cineribus.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ eisdem rationibus, quibus ostẽsum * est, omnes à morte resurgere, est etiam ostendendum, quòd omnes resurgent à cineribus in communi resurrectione, nisi aliquibus ex speciali priuilegio gratiæ, sit indultum contrariũ, sicut & resurrectiõis acceleratio. Scriptura autem sacra sicut resurrectionem prænuntiat, ita & corporum reformationem: Philip. 3. & ideo oportet, ꝙ sicut omnes moriuntur ad hoc, ꝙ omnes vere resurgere possint: ita omniũ corpora dissoluentur ad hoc, quòd omnium corpora reformari possint: sicut etiam in pœnam hominis mors à diuina iustitia est inflicta, ita & corporis resolutio, vt patet Gene. 3. Terra es, & in terram ibis. Similiter ordo naturæ exi- Art. præced.

ræ exigit, vt non solum animæ & corporis coniunctio soluatur, sed etiam elementorum commixtio (sicut etiam acetum non potest in vini qualitatem reduci, nisi prius facta resolutione in materiam præiacentem) ipsa enim elementorum commixtio ex motu cæli causatur & conseruatur; quo cessante, omnia mixta in pura elementa resoluentur.

AD primum ergo dicendum, quòd resurrectio Christi est exẽplar nostræ resurrectionis, quò ad terminum ad quem, non autẽ quò ad terminum à quo.

AD secundum dicendum, ꝙ per cineres intelliguntur omnes reliquiæ quæ remanent humano corpore soluto, duplici ratione, Primo, quia communis mos erat apud antiquos corpora mortuorum comburere, & cineres reseruare. Vnde inoleuit modus loquendi, vt ea, in quæ corpus humanum resoluitur, cineres dicantur. Secundo, propter causam resolutionis, quæ est incendiũ fomitis, quo corpus humanum radicitus est infectum; vnde ad purgationẽ huiusmodi infectionis, oportet vsque ad prima componentia corpus humanum resolui: quod autem propter incendium resoluitur, dicitur in cineres resolui: & ideo ea, in quæ corpus humanum resoluitur, cineres dicuntur.

AD tertium dicendum, quòd ille ignis, qui faciem mundi purgabit, poterit statim corpora eorum qui viui inuenientur vsque ad cineres resoluere, sicut & alia mixta resoluet in materiam præiacentem.

AD quartum dicendum, quòd motus non accipit speciem a termino à quo, sed à termino ad quem: & ideo resurrectio sanctorum, quæ erit gloriosa, oportet, ꝙ differat à resurrectione impiorum, quæ non erit gloriosa penes terminum ad quem, non autẽ penes terminum à quo. * Conuenit enim frequenter non esse eundẽ terminum ad quem existente eodem termino à quo, sicut de nigredine potest aliquid moueri in albedinem, & in pallorem. Al. Contingit autem.

ARTIC. III.

Vtrum pulueres illi, ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam, quæ eis coniungetur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ pulueres illi, ex quibus corpus humanum reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam, quæ eis coniungetur. Si enim nullam inclinationem habent ad animam, eodẽ modo se haberent ad illam animam sicut alij pulueres; ergo nõ esset differentia, vtrum ex illis vel ex alijs pulueribus reficeretur corpus animæ coniungendũ: quod falsum est. 341

¶ 2 Præterea, Maior est dependentia corporis ad animã, quàm animæ ad corpus: sed anima separata à corpore, adhuc habet aliquam dependentiam ad corpus; vnde retardatur eius motus in Deum propter appetitum corporis, vt dicit Hiero. † ergo multo fortius corpus separatum ab anima, adhuc habet naturalem inclinationem ad animam illam.

† Id habet Aug. li.12. super Gen. c.35. to. 3.

¶ Præterea. Iob. 20. dicitur, Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient: sed vitia non sunt nisi in anima: ergo adhuc in illis pulueribus remanebit aliqua naturalis inclinatio ad animam.

SED contra, Corpus humanum potest resolui ad ipsa elementa,

menta, vel etiã in carnes aliorũ animalium cõuerti: sed elementa sunt homogenea, & similiter caro leonis vel alterius animalis: cum ergo in alijs partibus elementorum vel animalium nõ sit aliqua inclinatio naturalis ad illã animã, nec in illis partibus, in quas conuersum est corpus humanum, erit aliqua inclinatio ad animã.

In Enchi. cap. 88. to. 3. Prima per auctoritaté August †. patet in Enchir. Corpus humanũ in quamcunque aliorum corporũ substantiam, vel in ipsa eleméta vertatur, in quorumcumque animalium etiam hominum, cibum cedat, carnemque vertatur, illi animæ humanæ in puncto temporis cedet, quo vt illud prius fieret, viueret & cresceret, animauit.

¶ Præterea, Cuilibet inclinationi naturali respondet aliquod agens naturale, aliàs natura deficeret in necessarijs: sed à nullo agente naturali, possunt prædicti pulueres eidé animæ iterato cõiungi: ergo in eis non est aliqua naturalis inclinatio ad prædictã coniunctionem.

CONCLVSIO.

Cum cineres illi solum ex diuinæ prouidentiæ ordine de integro animæ coniungantur in mortuorum resurrectione, nulla est in illis cineribus ad prædictam coniunctionem naturalis inclinatio.

RESPONDEO dicendũ, quod circa hoc est triplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd corpus humanũ nunquã resoluit vsque ad elementa, & ita semper in cineribus manet aliqua vis addita elementis, quę facit naturalem inclinationem ad eandé animam. Sed hæc positio contraria é auctoritati August. * inductæ, & sensui, & rationi: quia omnia

In argu. Sed contra.

composita ex contrarijs, possibile est in ea resolui, ex quibus componuntur. Et ideo alij dicunt, ꝙ illæ partes elementorũ, in quas humanum corpus resoluitur, retinent plus de luce, ex hoc ꝙ fuerunt animæ humanæ coniunctæ, & ex hoc habent quandam inclinationem ad animas humanas. Sed hoc iterum friuolũ est: quia partes elementorum sunt eiusdé naturæ: & æqualiter habent participationę lucis, & obscuritatis. Et ideo aliter dicendum est, ꝙ in cineribus illis nulla est inclinatio naturalis ad resurrectionem, sed solum ex ordine diuinæ prouidentiæ, quæ statuit illos cineres iterum animæ coniungi; & ex hoc prouenit, ꝙ illæ partes elementorum iterato coniungentur, & non aliæ.

Vnde patet solutio AD primũ.

AD secundum dicendum, ꝙ anima separata à corpore, manet in eadem natura, quam habebat, cum corpori esset vnita, quod de corpore non contingit: & ideo non est simile.

AD tertium dicendũ, quòd verbum illud Iob non est intelligendum, ꝙ vitia actu maneant in pulueribus mortuorum, sed secũdum ordinem diuinæ iustitiæ, quo sunt deputati cineres illi ad corporis reparationem, & quòd pro peccatis commissis cruciabũtur in æternum.

QVÆST. LXXIX.

De conditionibus Resurgentiũ, & primo de eorum identitate, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER agendũ est de conditionibus resurgentium. Vbi prima consideratio erit de his, quæ cõmuniter ad bonos, & malos pertinent. Secunda, de his quæ tantũ ab bonos pertinent. Tertia, de his

his quæ spectant tantum ad malos. Ad bonos autem & malos communiter tria pertinent, scilicet ipsorum identitas, integritas & qualitas. Et primo videndnm est de resurgentium identitate. Secundo, de corporum integritate. Tertio, de ipsorũ qualitate.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum idem numero corpus resurget.

¶ Secundo, vtrum idem numero homo.

¶ Tertio, vtrum oporteat eosdẽ pulueres ad easdem partes, in quibus ante fuerant, reuerti.

ARTIC. I.

Vtrum anima idem corpus numero resumat in resurrectione.

342 Tho.in 4.di.44 q.1.art.1.q.1.& sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non idẽ numero corpus anima resumat in resurrectione. 1. Cor. 15. Non corpus quod futurũ est, seminas, sed nudum granum: sed Apostolus ibi comparat mortem seminationi, & resurrectionem pullulationi: ergo non idem corpus, quod ꝑ mortem deponitur, in resurrectione resumitur.

¶ 2 Præterea, Cuilibet formæ aptatur materia secundum suam conditionem; & similiter cuilibet agenti, instrumentũ: sed corpus comparatur ad animam, sicut materia ad fotmam, & scilicet instrumentum ad agentem: cũ ergo anima in resurrectione non sit eiusdem conditionis, sicut modo est; quia vel transfertur totaliter in cælestem vitam, cui inhæsit viuens in mundo; vel deprimitur in brutalem si brutaliter in hoc mundo vixit: ergo videtur, ꝙ non resumet idem corpus, sed vel cæleste, vel brutale,

¶ 3 Præterea, Corpus humanũ vsque ad elementa post mortem resoluitur, vt dictum * est supra: sed illæ partes elementorum, in quas corpus humanum resolutũ est, non conueniunt cum humano corpore, quod in ea resolutũ est, nisi in materia prima, quo modo quælibet aliæ partes elementorum cum prædicto corpore conueniunt: si autem ex alijs partibus elementorum corpus formaretur, non diceretur idem numero: ergo nec si ex illis partibus reparetur corpus, erit numero idem, Art.vlt. præced. q. præser tim ad 2

¶ 4 Præterea, Impossibile est illud corpus esse idem numero, cuius partes essentiales sũt aliæ numero: sed forma mixti quæ est essentialis pars corporis humani, sicut forma eius, non poterit eadem numero resumi: ergo corpus non erit idem numero. Probatio mediæ, Illud quod penitus cedit in non ens, non potest idem numero resumi, quod patet ex hoc, ꝙ non potest esse idem numero, cuius est esse diuersum; sed esse interruptum, quod est actus entis, est diuersum, sicut & quilibet alius actus interruptus: sed forma mixtionis cedit penitus in non ens per mortem, cum sit forma corporalis; & similiter qualitates contrariæ, ex quibus fit mixtio: ergo forma mixtionis non redit eadem numero.

SED contra est, quòd dicitur Iob 19. In carne mea videbo Deum Saluatorem meum: vbi loquitur de visione post resurrectionem; quod patet ex hoc quod præcedit, In nouissimo die de terra surrecturus sum; ergo idem numero corpus resurget.

¶ Præterea, Sicut Damasc.* dicit in 3.lib. Resurrectio est eius, quod cecidit, secunda surrectio: sed hoc corpus quod nunc gerimus, per mortem cecidit: ergo idem numero resurget. Lib.4.c. 28.circa principium.

CONCLVSIO.

Cum resurrectio dici non possit nisi anima ad idem corpus redeat, in resurrectiõe anima idẽ numero corpus resumet.

RESPONDEO dicendũ, quòd circa hanc quæstionem & Philosophi errauerunt, & quidã hæretici moderni errant. Quidã enim Philosophi* posuerunt animas à corpore separatas iterato corporibus coniũgi. Sed errabãt in hoc quantum ad duo. Primò quidem quantum ad modum cõiunctionis, quia quidam ponebãt corpori iterum coniungi naturaliter animam separatam, per viã generationis. Secundo, quantum ad corpus, cui coniungebatur; quia ponebant, quòd secunda cõiunctio non erat ad idem corpus numero quod per mortem depositum est, sed ad aliud: quandoq; idem specie, quandoque autem diuersum. Ad diuersum quidem quando anima in corpore existens præter rationis ordinem vitam duxerat †Vnde transibat post mortem de corpore hominis in corpus alterius animalis, cuius moribus viuendo se conformauit; sicut in corpus canis, propter luxuriam: in corpus leonis, propter rapinam & violentiam; & sic de alijs. Sed in corpus eiusdem speciei, quando anima bene in corpore viuens, post mortem aliqua felicitate perfuncta, post aliqua secula incipiebat ad corpus velle redire; & sic iterum corpori coniungebatur humano. Sed hæc opinio ex duabus falsis radicibus venit. Quarum prima est, quia dicebant quòd anima nõ coniungitur corpori essentialiter, sicut forma materiæ; sed solum accidentaliter sicut motor mobili, aut sicut homo vestimento: * & ideo ponere poterant, quòd anima præexistebat antequam corpori generato infundetetur in generatione naturali, & iterum, quòd diuersis corporibus vniretur. Secunda est, quia ponebant intellectum non differre à sensu nisi accidentaliter: vt scilicet homo diceretur intellectum habere præ aliis animalibus, quia in eo propter optimam corporis complexionem vis sensitiua amplius viget: vnde poterant ponere, quod anima hominis in corpus animalis bruti transiret, præcipue facta immutatione animæ humanæ ad * effectus brutales. Sed illæ duæ prædictæ rationes destruũtur à Philosopho* in lib. de Anima. quibus destructis, patet falsitas prædictæ positionis. Et simili modo destruuntur errores quorundam hæreticorum, quorum quidam in prædictas opiniones Philosophorum inciderunt. Quidam autem posuerunt animas iterato coniungi corporibus cælestibus, vel etiam corporibus in modum venti subtilibus, vt Gregorius * de quodam Episcopo Constantinopolitano narrat, exponens illud Iob 19. In carne mea videbo Deũ, & cætera. Et propter hoc prædicti errores hæreticorum destrui possunt ex hoc, quòd veritati resurrectionis præiudicant, quam sacra Scriptura profitetur: non enim resurrectio dici potest, nisi anima ad idem corpus redeat, quia resurrectio est iterata surrectio: eiusdem autem est surgere & cadere. Vnde resurrectio magis respicit corpus, quod post mortem cadit, quàm animã, quæ post mortem viuit; & ita si non est idem corpus, quod anima resumit, non dicetur resurrectio, sed magis noui corporis assumptio.

AD primum ergo dicendum, quòd similitudo non currit per omnia, sed quantum ad aliquid

Refert apud Aristotelem lib. 2. de Anima text. 77.

Vide Thomã in 2. sen. dist. 18. q. 2. art. 1. 2. & pcipue 3.

De quo etiam supra, q. 75. arti. 1. corp.

Aliàs affectus.

* Lib. 2. de Anima text. 150. vsque ad 154.

Greg. li. 14. Moral. c. 35

In seminatione enim grani, granū seminatū & natū non est idē numero, nec eodem modo se habens, cum primo seminatum fuerit absque folliculis, cum quibus tamen nascitur: corpus autem resurgens erit idem numero, sed alio modo se habēs; quia fuit mortale, & surget in immortalitate.

AD secundum dicendum, quod differentia, quæ est inter animam resurgentis, & animam in hoc mundo viuentis, non est secundum aliquid essentiale, sed secundum gloriam & miseriam, quæ differentiam accidentalem faciunt: vnde non oportet, quòd aliud corpus numero resurgat, sed alio modo se habēs, vt respōdeat proportionabiliter differentia corporū differentiæ animarū.

Aliàs affectus.
* Lib. 2. de Anima text. 150. vsque ad 154.

AD tertium dicendū, quòd illud quod intelligitur in materia ante formam, remanet in materia post corruptionem; quia remoto posteriori, adhuc potest remanere prius: oportet autem, vt Commentator dicit in primo Physic.* & in lib. de substantia† orbis in materia generabilium & corruptibilium, ante formam substantialem intelligere dimensiones non terminatas, secundum quas attendatur diuisio materiæ vt diuersas formas in diuersis partibus recipere possit: vnde & post separationem substantialis formæ à materia, adhuc dimensiones illæ manent eædem; & sic materia sub illis dimensionibus existens, quamcunque formam accipiat, habet maiorem identitatem ad illud, quod ex ea generatum fuerat, quàm aliqua pars alia materiæ sub quacunque forma existens: & sic eadem materia ad corpus humanū reparandū reducet, quæ prius materia eius fuit.

Greg. li. 14. Moral. c. 35
* Lib. 1. Physic. text. 63.
† Cap. 2. 4. & vltimo.

AD quartum dicendum, quod sicut qualitas simplex non est forma substantialis elementi, sed accidens propriū eius, & dispositio, per quam materia efficitur propria tali formæ; ita forma mixtionis, quæ est qualitas resultans ex qualitatibus simplicibus ad medium venientibus, nō est forma substantialis corporis mixti, sed est accidens propriū & dispositio, per quam materia fit necessaria ad formam. Corpus autem humanum præter hanc formam mixtionis non habet aliquam formam substantialem, nisi animam rationalem: quia si haberet aliam formam substantialem priorē, illa daret ei esse substantiale, & sic per eam constitueretur in genere substantiæ: vnde anima iam adueniret corpori constituto in genere substantiæ, & sic comparatio animæ ad corpus esset, sicut comparatio formarum artificialium ad suas materias, quantum ad hoc, quòd constituuntur in genere substantiæ per suam materiam: vnde cōiunctio animæ ad corpus esset accidentalis; quod est error antiquorum Philosophorum à Philosopho reprobatus in lib. de Anima. Sequeretur etiam, quòd corpus humanum, & singulæ partes eius non æquiuoce retinerēt priora nomina, quod est contrà Philosophum* in 2. de Anima. Vnde cum anima rationalis remaneat, nulla forma substantialis corporis humani cedit penitus in non ens: formarum autem accidentalium variatio, non facit diuersitatē in numero. Vnde idē numero resurget, cū materia eadē numero resumatur, vt in præcedenti solutione dictum† est.

Aristo. li. 2. tex. 9.
In præced solutione.

ARTIC. II.

Vtrum sit idem numero homo qui resurget.

AD SECVNDVM sic pceditur. Videtur, quòd non sit idem numero homo

343

homo qui resurget. Sicut enim dicit Philosophus* in 2. de Generatione. Quæcunque habent speciem corruptibilem motam, non reiterantur eadem numero: sed talis est substantia hominis secundum præsentem statum: ergo non potest post mutationem mortis reiterari idem numero.

Arist. li. 2. de Generat. in fine illius lib.

¶ 2 Præterea, Vbi est alia & alia humanitas, non est idem homo numero: vnde Socrates & Plato sunt duo homines, & non vnus homo, quia alia est humanitas vtriusque. Sed alia est humanitas resurgentis ab ea, quam nunc habet. Ergo non est idem homo numero Media probari potest dupliciter. Primo, quia humanitas (quæ est forma totius) non est forma & substantia, sicut anima, sed est forma tantum: huiusmodi autem formæ cedunt penitus in non ens, & sic non possunt iterari. Secundò, quia humanitas resultat ex coniunctione partium: sed non potest eadē numero coniunctio resumi, quæ prius fuit, quia iteratio identitati opponitur; iteratio enim numerum importat, identitas autē virtutem, quæ se non compatiūtur. In resutrectione autem coniunctio iteratur, ergo non est eadem coniunctio & sic non est eadem humanitas, nec idem homo.

¶ 3 Præterea, Idem homo nō est plura animalia ergo si non est idem animal, non est idem numero homo: sed vbi non est idem sensns, non est idem animal, quia animal definitur per sensum primum, scilicet tactum, vt patet in 2.*de Anima. Sensus autem cum non maneat in anima (separata vt quidā dicunt) nō pōt idē numero resumi: ergo in resurrectiōe non erit homo resurgens idē animal numero, & sic nec idē homo.

Arist. li. 2. tex. 16.

¶ 4 Præterea, Materia statuæ principalior est in statua, quàm materia hominis in homine, quia artificialia tota sunt in genere substantiæ ex parte materiæ; sed naturalia, ex forma, vt patet per Philosoph. in 2. *Physic & Cōmentator idem dicit in 2. de† Anima. Sed si statua ex eodē ære reficiatur, non erit eadem numero: ergo multo minus si homo ex eisdem pulueribus reficiatur, erit idem homo numero.

Arist. li. 2. Phys. c. 2. †Lib. 2. de Ani. text. 8.

SED contra est, quòd dicitur Iob 19. Quem visurus sum ego ipse, & non alius; & loquitur de visione post resurrectionē:* ergo idē numero homo resurget.

* Art. p. ced. in Sed cōt.

¶ Præterea, Aug. † dicit 8. lib. de Trin. quòd resurgere nihil est aliud, q̃ reuiuiscere, nisi autem idem homo numero rediret ad vitam, qui mortuus est, non diceret reuiuiscere: ergo nō resurgeret, quod est contra fidē.

†Lib. 8. cap. 5. nō procul à fine. to. 3.

CONCLVSIO.

Hæreticum est dicere, eundem hominem non resurrecturum qui mortuus est, alioquin enim homo vanè factus esset si ad finem propter quem factus est, venire non posset.

RESPONDEO dicendū. quòd necessitas ponendi resurrectionem est ex hoc, vt homo finē vltimum, propter quem factus est, consequatur (quòd in hac vita fieri non potest, nec in vita animæ separatæ*) aliàs homo esset vane constitutus, si ad finem ad quem factus, est peruenire nō posset. Et quia oportet, quòd illud idem numero ad finem perueniat, quod propter finem est factum, ne in vanum esse factum videatur: oportet, quod idem homo numero resnrgat: & hoc quidem fit, dum eadem anima numero eidem corpori numero cōiungitur, alias enim non esset resurrectio proprie nisi idē homo repara-

Quæst. 75. art. 1. & 2.

repararet: vnde ponere q idē numero nō sit q resurget, est hæreticum, derogās veritati Scripturæ, q resurrectionem prædicat. *

2.Mach. 12.Mat. 22.Luc. 14.Ioā. 5.Act. 17.1. Cor. 15. AdPhil. 3.Apoc. 20.&c.

Arist.li. 2.Phys. c.2. †Lib.2. de Ani. text.8.

AD primum ergo dicendū, quòd Philosophus loquitur de reiteratione, quæ fit per motum vel mutationem naturalem. Ostēdit enim differentiā circulationis, quæ est in generatione & cōr ruptione, ad circulationem, quæ est in motu cæli: quia cælum per motum localem redit idem numero ad principium motus, quia habet substantiam incorruptibilem motam: sed generabilia & corruptibilia per generationem redeunt ad idem specie, non ad idem numero; quia ex homine generatur semen, ex quo sanguis & sic deinceps quousq; peruenia tur ad hominē, non eundē numero, sed specie: similiter ex igne generatur aer; ex quo, aqua; ex aqua, terra ex qua, ignis, nō idē numero, sed specie. Vnde patet. quòd ratio inducta, *secundum Philosophi intentionem non est ad propositum. Vel dicendum, q aliorum generabilium & corruptibilium forma non est per se subsistens, vt post compositi cor ruptionem remanere valeat: sicut est de anima rationali, quæ esse quod sibi in corpore acquiritur etiam post separationē à corpore retinet; & in participationē illius esse, corpus per resurrectionem adducitur, cum non sit aliud esse corporis, & aliud animæ in corpore, alias esset coniūctio animæ & corporis accidentalis. Et sic interruptio nulla facta est in esse substantiali hominis, vt non possit idem numero redire homo propter interruptionem essendi: sicut accidit in alijs rebus corruptis, quarum esse omnino interrupitur forma non remanente, materia autem sub alio esse remanente: sed tamē

* Art.pced. in Sed cōt. †Lib.8. cap.5. nō procul à fine. to.3.

In arg.1

Quæst. 75.art. 1.&2.

nec etiā homo per generationem naturalē reiteratur idē numero, quia corpus generati hominis nō fit ex tota materia generantis: vnde corp' diuersū est numero, & p cōsequēs aīa & totus homo.

AD secundum dicendum, q de humanitate & de qualibet forma totius, est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd idem secundum rem est forma totius & forma partis: sed dicitur forma partis, secundum quòd perficit materiam; totius autem, secundū quòd ex ea, tota ratio speciei cōsequitur & secundum hanc opinionem humanitas secundum rē non est aliud quàm anima rationalis; & sic cum anima rationalis eadem numero resumatur, eadem numero erit humanitas, & etiam post mortem manet, quāuis nō sub ratione humanitatis: quia ex ea separata compositum rationem speciei non consequitur. Alia opinio est Auic. quæ verior videtur, quòd forma totius non est forma partis tantum nec forma aliqua alia præter formam partis, sed est totum resultans ex compositione formæ & materiæ comprehendens in se vtrumq;, & hæc forma totius essētialis quidditas dicitur. Quia ergo in resurrectione idem numero corpus erit & eadem numero anima rationalis, erit de necessitate eadem humanitas. Prima autem ratio probans diuersitatem humanitatis futuram, procedebat, ac si humanitas esset quædā alia forma superueniens formæ & materiæ; quòd falsum est. Secūda ratio etiam non potest identitatem humanitatis impedire: quia coniunctio significat actionem vel passionem, quæ quāuis diuersa sit, non potest identitatem humanitatis impedire, quia actio & passio, ex quibus erat humanitas non sunt de

essentia humanitatis. Vnde eorũ diuersitas non inducit diuersitatem humanitatis. Constat enim ꝙ generatio & resurrectio non sunt idem motus numero, nec tñ propter hoc identitas resurgentis impeditur. Similiter etiã nec impeditur identitas humanitatis, si accipiatur coniunctio pro ipsa relatione: quia relatio illa non est de essentia humanitatis: sed concomitatur eam, eo quòd humanitas non est de illis formis quæ sunt compositio & ordo, vt dicitur 2. Physic. * sicut sunt formæ artificiatorum. Vnde existente alia compositione numero, nõ est eadem numero forma domus.

Arist. li. 2. Phys. text. 3.

AD tertium dicendum, quòd ratio illa optime concludit contra illos, qui ponebant animã sensibilem & rationalem diuersas in homine esse, quia secundum hoc anima sensitiua in homine nõ esset incorruptibilis, sicut nec in alijs animalibus: vnde in resurrectione non erit eadem anima sensibilis; & per consequens, nec idẽ animal, nec idẽ homo. Si autẽ ponamus, ꝙ eadẽ anima secũdum substantiam in homine, sit rationalis, & sensibilis, nullas in hoc angustias patiemur: quia animal definitur per sensum, qui est anima sensitiua, sicut per formam essentialem: per sensum autẽ qui est potentia sensitiua, cognoscitur eius definitio, sicut per formam accidentalem, quæ maximã partem confert ad cognoscendũ quod quid est, vt in primo * de anima dicitur. Post mortem ergo manet anima sensibilis, sicut & anima rationalis secundum substantiam: sed potentiæ sensitiuæ secundum quosdam nõ manent: quæ quidem potentiæ cum sint accidentales proprietates, earũ varietates identitatem animalis totius auferre non possunt, nec etiam partium animalis: nec dicuntur potentiæ perfectiones vel actus organorum, nisi sicut principia agendi, vt calor in igne.

Arist. li. 1. de Anima, text. 11.

AD quartum dicendum, quòd statua dupliciter potest considerari, vel secundum quod est substantia quædam, vel secundũ qđ est artificiale quoddã: & quia in genere substantiæ ponitur ratione suæ materiæ, ideo si consideretur, secundum quod est substantia quædam, est eadem numero statua, quæ ex eadem materia reparatur: sed in genere artificialiũ ponitur, secundum quod est forma, quædam accidentalis; quæ & transit, statua destructa; & sic nõ redit idem numero, nec statua eadem numero esse potest: sed forma hominis, scilicet anima, manet post dissolutionem corporis: & ideo non est similis ratio.

ARTIC. III.

Vtrum pulueres humani corporis ad eam partem corporis, quæ in eis dissoluta est, per resurrectionem redire oporteat.

344

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ oporteat pulueres humani corporis, ad eãm partem corporis quę in eis dissoluta est, per resurrectionem redire. Quia secundum Philosophum in 2. * de Anima: sicut se habet tota anima ad totum corpus, ita pars animæ ad partẽ corporis, vt visus ad pupillam; sed oportet, ꝙ post resurrectionem corpus resumatur ab eadem anima: ergo oportet, ꝙ etiam partes corporis resumãtur ad eadem membra, in quibus eisdem partibus animæ perficiebantur.

Cap. 4. dist. 44. q. 1. con. 2.

Arist. li. 2. de Anima, text. 9.

¶ 2 Præterea, Diuersitas materiæ facit diuersitatem in numero: sed si pulueres non redeant ad easdem partes; singulæ partes nõ reficientur ex eadem materia, ex

ex qua prius constabant: ergo nõ erunt eædem numero: sed si partes sunt diuersæ; & totum erit diuersum: quia partes comparantur ad totum sicut materia ad formã, vt patet* in 2. Physic. ergo non erit idem numero homo: quod est contra veritatem resurrectionis.

Arist. li. 2. Physi. tex. 31.

¶ 3 Præterea, Resurrectio ad hoc ordinatur, quòd homo operum suorum mercedem accipiat: sed diuersis operibus meritorijs vel demeritorijs diuersæ partes corporis deseruiunt: ergo oportet, quòd in resurrectione quælibet pars ad suum statum redeat, vt pro suo modo præmietur.

SED contra, Artificialia magis dependent ex sua materia, q̃ naturalia: sed in artificialibus ad hoc, quòd idem artificiatum ex eadem materia reparetur, non oportet, quòd partes reducantur ad eundem situm: ergo nec in homine oportet.

¶ Præterea, Variatio accidentis non facit diuersitatem in numero: sed situs partium est accidens quoddam: ergo diuersitas eius in homine non facit diuersitatem in numero.

CONCLVSIO.

Licet translatio materiæ de parte in partem eiusdem speciei, identitatem totius non tollat; verisimiliter tamen creditur in resurrectione humani corporis eundem fore situm, qui in dissolutione fuit, maximè quantum ad partes essentiales & organicas.

RESPONDEO dicendũ, quòd in hac quæstione differt* considerare quid fieri possit sine identitatis præiudicio, & quid fiet vt congruentia seruetur. Quãtum ergo ad primum, sciendum est, quòd in homine possunt accipi diuersæ partes dupliciter. Vno modo, diuersæ partes totius homogenei, sicut diuersæ partes carnis vel diuersæ partes ossis. Alio modo, diuersæ partes diuersarum specierum totius heterogenei, sicut os & caro. Si ergo dicatur, q̃ pars materiæ redibit ad aliã partem speciei eiusdem, hoc non faciet varietatem nisi in situ partium: situs autem partium variatus non variat speciem in totis homogeneis; & sic si materia vnius partis redeat ad aliam, nullum præiudicium generabitur identitati totius. Et ita etiam est in exemplo quod ponitur in litera*, quia statua non redit eadem numero secundum formam, sed secundum materiam, secundumquã est substantia quædam; sic autem statua est homogenea, quamuis non secundum formam artificialem. Si autem dicatur, quòd materia vnius partis redit ad aliam partem alterius speciei, sic de necessitate variatur non solum situs partium, sed etiam identitas earum: ita tamen quod tota materia aut quod erat de veritate humanæ naturæ in vna, in aliam transferatur, non autem si aliquid: qđ erat in vna parte superfluum, trãsferatur in aliam: ablata autem identitate partium, aufertur identitas totius, si loquamur de partibus essentialibus, non autem si loquamur de partibus accidentalibus, sicut sunt capilli & vngues, de quibus videt loqui August*. Et sic patet qualiter translatio materiæ de parte in partem tollit identitatem totius, & qualiter non. Sed loquendo secundum congruentiam, magis probabile est, quòd etiam situs partium idem seruabitur in resurrectione, præcipue quantum ad partes essentiales & organicas; quamuis forte non quantum ad accidentales

A. refert

l. 4. sent di. 44. §. B. post med.

libro. 22 de Ciuit Dei, ca. 19. to. 5.

sicut sunt vngues & capilli.

AD primum ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de partibus organicis, & non de partibus similibus.

AD secundum dicendum, quòd situs diuersus partium materiæ non facit diuersitatem in numero, quámuis eam faciat diuersitas materiæ.

AD tertium dicendum, quòd *operatio proprie loquendo, non est partis, sed totius: vnde præmium nō debetur parti, sed toti.

Al. meritum.

QVÆST. LXXX.

De integritate corporum, resurgentium, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de integritate corporum resurgentium.

¶ Circa qđ quæruntur quinque.

¶ Ptimo, vtrum omnia membra corporis humani in ipso resurgent.

¶ Secundo, vtrum capilli & vngues.

¶ Tertio, vtrum humores.

¶ Qnarto, vtrum totum quod fuit in eo de veritate humanæ naturæ.

¶ Quinto, vtrum totum quod in eo materialiter fuit.

ARTIC. I.

Vtrum omnia membra humani corporis resurgent.

345 Tho. 4. dist. 44. q. 1. art. 2. q. 1. & sequen. Concil. Lateran sub Innocen. 3. c. 1. *Ma. 22

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd non omnia membra corporis humani resurgent. Remoto enim fine, frustra repararet id qđ est ad finem: finis autē cuiuslibet membri est eius actus: cum ergo nihil frustra fiat in operibus diuinis, & quorundam membrorum vsus post resurrectionem non cōpetat homini, præcipue genitalium, quia tunc neque nubent neque nubentur*; ergo videtur, quòd non omnia membra resurgent.

¶ 2 Præterea, Intestina, quædam membra sunt: sed non resurgent; plena enim resurgere non possunt, quia immunditias continent; nec vacua, quia nihil est vacuum in natura: ergo non omnia membra resurgent.

¶ 3 Præterea, Ad hoc corpus resurget, vt præmietur de opere, quod anima per ipsum gessit: sed membrum, propter furtum, amputatum furi, qui postea pœnitentiam agit & saluatur, non potest in resurrectione remunerari; nec de bono, quia ad hoc cooperatum non est; nec de malo, quia pœna membri in pœnam hominis recideret: ergo non omnia membra resurgent cum homine.

SED contra, Magis pertinent ad veritatē humanæ naturæ alia membra, quàm capilli & vngues, sed ista restituentur homini in resurrectione, vt in litera dicitur: ergo multo fortius alia membra.

¶ Præterea, Dei perfecta sunt opera* sed resurrectio opere diuino fiet, ergo homo reparabit perfectus in omnibus membris. * Deut. 32.

CONCLVSIO.

Cum oporteat in resurrectione, corpus omni ex parte respondere animæ oportet etiā ut omnia membra humani corporis in resurrectione resurgant. † Arist. l. 2. tex. 9.

RESPONDEO dicendū, quòd sicut dicitur in secundo† de anima, Anima se habet ad corpus non solum in habitudine formæ & finis, sed etiam in habitudine causæ efficientis. Est enim comparatio animæ ad corpus, sicut comparatio artis ad artificiatū, vt dicit in 3. de Animalibus quicquid autem explicite in artificiato ostenditur, hoc totum implicite & originaliter in ipsa arte † Arist. li. 2. tex. 36.

te continetur: & similiter quicquid in parte corporis apparet, totũ originaliter & quodãmodo implicite in anima cotinetur. Sicut ergo artis opus non esset per fectũ si artificiato aliquid deesset eorum, quæ ars continet; ita nec homo posset esse perfectus, nisi totum quod in anima implicite continetur, exterius in corpore explicaretur; nec etiam corpus, animæ ad plenum proportionali ter responderet: cu ego oporteat in resurrectione corpus hominis esse animæ totaliter correspondens, quia non resurget, nisi secũ dum ordinem, qué habet ad animam rationalem oportet etiam hominẽ perfectum resurgere vt pote qui ad vltimam perfectionẽ consequendam reparatur, oportet ergo quod omnia membra, quæ nunc sunt in copore hominis, in resurrectione reparentur.

AD primum ergo dicendum, quod membra possunt dupliciter considerari incõparatione ad animam, vel secundum habitudinem materiæ ad formam, vel secũdũ habitudinem instrumenti ad agẽ tem: eadem est enim comparatio totius corporis ad totam animã, & partium ad partes, vt dicitur †2. de Anima. Si ergo membra accipiantur secundum primam com parationem, finis eorum non est operatio, sed magis perfectum esse speciei quod etiam post resurrectionem requiretur. Si autem accipiantur secundum secun dam comparationem, sic finis eorum est operatio: nec tamen sequitur, quòd quando deficit ope ratio, frustra sit instrumentum; quia instrumentum non solum ser uit ad exequendam operationem agentis: sed etiam ad ostendendam virtutem ipsius. Vnde oportebit vt virtus potentiarum animæ in instrumentis corporeis demonstretur, & si nunquam in actum prodeant; vt ex hoc commendetur Dei sapientia.

† Arist. l. 2. tex. 9.

† Arist. li. 2. tex 36.

AD secũdum dicendum, ꝙ intestina resurgent in corpore, sicut & alia membra; & plena erunt, non quidem turpibus superfluitatibus, sed nobilibus humoribus.

AD tertium dicendum, quòd actus, quibus meremur, non sunt proprie loquendo, manus vel pedis, sed totius hominis: sicut & operatio artis non attribuitur *scientiæ, sed artifici, vt Philoso phus dicit. Quamuis ergo membrum, quod ante pœnitentiam est mutilatum, non sit cooperatum homini in statu illo, quo gloriam post meretur: tamẽ ipse homo meretur, vt totum pręmietur, qui ex toto quod habet, Deo seruit.

Aliàs, instrumẽto

ARTIC. II.

Vtrum capilli & vngues in homine resurgent.

346

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ capilli & vngues in homine non resurgent, quia sicut capilli & vngues ex superfluitatibus cibi generantur, ita & vrina, & sudor, & aliæ sup̃fluitates vel fœces: sed hęc non resurgent cum corpore: ergo nec capilli & vngues.

¶ 2 Præterea, Inter alias superfluitates quæ ex cibo generãtur, maxime accedit ad naturæ humanæ veritatem semen, quod est superfluum, quo indigetur: sed semẽ non resurget in corpore hominis: ergo multo minus capilli & vngues resurgent.

¶ 3 Præterea, Nihil est perfectum anima rationali, quod non sit perfectum anima sensibili: sed capilli & vngues non sunt perfecti anima sensibili: quia eis non sentimus, vt dicitur in *tertio de anima; ergo cum non resurgat corpus

*Arist. li 3. de anima text. 66.

corpus humanum nisi propter hoc,quòd est perfectum ab anima rationali; videtur, quòd capilli & vngues non resurgent.

SED contra est,quod dicitur Luc.21.Capillus de capite vestro non peribit.

¶ Præterea,Capilli & vngues sunt dati in ornamentum homini:sed corpora hominum, præcipue electorum, debent resurgere cum omni ornatu:ergo debent resurgere cum capillis.

CONCLVSIO.

Cum resurrecturus sit homo in omni naturæ suæ perfectione, capillos & vngues in eo resurgere oportebit: quamuis enim non de prima, sunt tamen de secunda humani corporis perfectione, in custodiam cæterarum eius partium deputati.

RESPONDEO dicendũ, quòd anima se habet ad corpus animatum, sicut ars ad artificiatum:& ad partes eius,sicut ars ad sua instrumenta: vnde & corpus animatum organicum dicitur:ars autem vtitur instrumentis quibusdam ad operis intenti executionem, & hæc instrumenta sunt de prima intentione artis.Vtitur etiam alijs instrumentis, ad conseruationem principalium instrumentorum,& hæc sunt de secunda intentione artis;sicut ars militaris vtitur gladio ad bellum, & vagina,ad gladij conseruationem. Ita & in partibus corporis animati, quædam ordinantur ad operationes animæ exequendas, sicut cor,hepar,manus, & pes; q̃dam autem ad conseruationem aliarum partium, sicut folia sunt ad cooperturam fructuum:ita etiã capilli & vngues sunt in homine ad custodiam aliarum partium, vnde sunt de secunda perfectione corporis humani, quamuis non de prima:& quia homo resurget in omni perfectione suæ naturæ, propter hoc oportet, vt capilli & vngues resurgant in ipso.

A D primum ergo dicendum, quòd illę superfluitates expellentur à natura,quasi ad nihilum vtiles:vnde non pertinent ad perfectionem humani corporis. Secus autem est de alijs superfluitatibus,quas natura sibi retinet ad generationem capillorum & vnguium, quibus indiget ad membrorum conseruationem,

Sic & in fra, ar. huius q. ad 1.

A D secundum dicendum, q̃ semine non indigetur ad perfectionem indiuidui, sicut capillis & vnguibus:sed solum ad perfectionem speciei.

In li. de spirit. & anima, c. 15. ante med. to. 3.

A D tertium dicendum, quòd capilli & vngues nutriuntur, & augentur, & sic patet quòd aliquam operationem participent: quod non posset esse, nisi essent partes aliquo modo ab anima perfectæ:& quia in homine non est nisi vna anima, scilicet anima rationalis,constat quòd ab anima rationali perfecta sunt, quamuis non vsque ad hoc, quòd operationem sensus participent: sicut nec ossa,dequibus constat, quòd resurgent, & sunt de integritate indiuidui.

ARTIC. III.

Vtrum humores in corpore resurgent.

A D TERTIVM sic procediturr. Videtur, quòd humores in corpore non resurgent.Quia 1.Cor.15. dicit, Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt,sed sanguis est principalior humor: ergo non resurget in beatis, qui regnũ Dei possidebunt, & multo minus in aliis. 347

¶ 2 Præterea, Humores sunt ad restaurationem deperditi: sed

post

post resurrectionem nulla deperditio fiet: ergo corpus non resurget cum humoribus.

¶ 3 Præterea, Illud quod est in via generationis in corpore humano, nondum est ab anima rationali perfectum: sed humores adhuc sunt in via generationis, quia sunt in potentia caro & os: ergo nondum sunt perfecti anima rationali. Sed corpus humanum non habet ordinem ad resurrectionem, nisi secundum quod est anima rationali perfectum: ergo humores in eo non resurgent.

SED contra est, quia quod est de constitutione corporis humani, resurget in eo: sed humores sunt huiusmodi, vt patet p Aug*. qui dicit, quòd corpus constat ex membris officialibus, officialia ex consimilibus, consimilia ex humoribus: ergo humores resurgent in corpore.

In li. de spirit. & anima, c. 15. ante med. to. 3.

¶ Præterea, Resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi: sed in Christo resurrexit sanguis, aliàs nunc vinum non trā substantiaretur in sanguinem eius in sacramento altaris: ergo & in nobis resurget sanguis, & eadem ratione alii humores.

CONCLVSIO.

Cum humores in corpore humano pertineant ad perfectionem humanæ naturæ, eos simul resurgere cum corpore humano necesse est.

RESPONDEO dicendū, quòd quicquid pertinet ad integritatem humanæ naturæ in resurgente, hoc totum resurget, ratione prædicta*: vnde oportet, q illa humiditas corporis resurgat in homine, quę ad integritatē humanæ naturæ pertinet. Est autem in homine triplex humiditas. Quædā enim humiditas est in recedendo à perfectione huius indiuidui: vel quia in via est corruptionis & à natura abijcit, sicut vrina, sudor, sanies, & huiusmodi; vel quia à natura ordinatur ad conseruationem speciei in alio indiuiduo, siue per actum generatiuæ, sicut semen; siue per actum nutritiuæ, sicut lac: & nulla talium humiditatum resurget, eo quòd non est de perfectione indiuidui resurgentis. Secunda humiditas est, quæ nondum peruenit ad vltimam perfectionem, quam natura operatur in indiuiduo, sed est ad illā ordinata à natura: & hæc est duplex: quia quædam est, quæ habet aliquam formam determinatam, quæ continetur inter partes corporis, sicut sanguis & alij tres humores, quos natura ordinauit ad membra, quæ ex eis generantur; sed tamen habent aliquas formas determinatas, sicut & aliæ partes corporis, & ideo resurgent cum alijs partibus corporis. Quædam vero humiditas est in via transeundi de forma in formam, scilicet de forma humoris in formam membri; & talis humiditas non resurget, quia post resurrectionem partes corporis singulæ in suis formis stabiliētur vt vna in aliam non transeat: & ideo non resurget illa humiditas, quæ est in ipso actu transeūdi de forma in formam. Hæc autem humiditas potest in duplici statu accipi; vel secundum quod est in principio transmutationis, & sic vocatur * res, illa scilicet humiditas, quæ est in foraminibus paruarum venarum; vel secundum quod est in progressu transmutationis, & incipit iam dealterari, & sic vocatur cambiū: in neutro autem statu resurget. Tertium autem genus humiditatis est, quod iam peruenit ad vltimam perfectionem, quam natura intendit in corpore indiuidui, quæ iam est dealterata, & incorporata

Ar. 1. & 2. huius quæ. cor

**Al. ros.*

porata membris; & hæc vocatur gluten: & cum hæc sit de substantia membrorum, resurget sicut & membra.

AD primum ergo dicendum, quòd caro & sanguis in verbis illis Apostoli non accipiuntur pro substantia carnis & sanguinis, sed pro operibus carnis & sanguinis, quæ sunt opera peccati, vel opera animalis vitæ. Vel secundum quod dicit Augustinus* in epistola ad Consentium: Caro & sanguis accipitur ibi pro corruptione, quæ nunc dominatur in carne & sanguine. Vnde & subditur in verbis Apostoli, Neque corruptio incorruptionem.

Epi. 146 declinando ad fi. tom. 2.

AD secundum dicendum, quòd sicut membra seruientia generationi erunt post resurrectionem ad integritatem humanæ naturæ, non ad operationem quæ nunc exercetur per membra illa: ita & humores erunt in corpore non ad restaurationem deperditi, sed ad integritatem humanæ naturæ reparandam, & ad virtutis naturalis ostensionem.

Art. 1 huius q. ad 1.

AD tertium dicendum, quòd sicut elementa sunt in via generationis respectu corporum mixtorum, quia sunt eorum materia, nō autem ita quòd semper sint in transeundo in corpore mixto; ita etiam se habent humores ad membra: & propter hoc sicut elementa in partibus vniuersi habent formas determinatas, ratione quarū sunt de perfectione vniuersi, sicut & corpora mixta: ita etiam humores sunt de perfectione corporis humani, sicut & aliæ partes, quamuis non perueniāt ad tantam perfectionem sicut aliæ partes, nec elementa habent ita perfectas formas, sicut mixta. Sicut autem partes omnes vniuersi, à Deo perfectionem consequuntur non æqualiter, sed vnumquodque secundum suum modum: ita etiam humores aliquo modo perficiuntur ab anima rationali, non tamen eodem modo sicut partes perfectiores.

ARTIC. IIII.

Vtrum totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, resurget in ipso.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd non totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, resurget in ipso. Quia cibus conuertitur in veritatem humanæ naturæ, sed aliquando carnes bouis sumuntur in cibum: si ergo resurget quicquid de veritate humanæ naturæ est, resurget etiam caro bouis; quod est incōueniēs. 348

¶ 2 Præterea, Costa Adæ fuit de veritate humanæ naturæ in ipso, sicut & costa nostra in nobis: sed costa Adæ non resurget in eo, sed in Eua, aliàs Eua non resurgeret, quæ de costa illa formata est: ergo non resurget in homine quicquid fuit in eo de veritate humanæ naturæ.

¶ 3 Præterea, Non potest esse quòd idem in diuersis hominibus resurgat: sed potest esse quòd aliquid fuit de veritate humanæ naturæ in diuersis hominibus; sicut si aliquis carnibus humanis vescatur, quæ in substantiam eius transeant: ergo non resurget in aliquo, quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipso.

¶ 4 Si dicatur quod non quicquid est in carne comesta, est de veritate humanæ naturæ: & ita aliquid eorum potest resurgere in primo & aliquid in secundo: contra, de veritate humanæ naturæ maxime videtur esse illud quod à parentibus trahitur: sed si aliquis non comedens nisi carnes humanas filium generet, oportet, quòd illud quod filius à parēte trahit,

sit de carnibus aliorum hominũ, quas pater suus comedit: quia semen est de superfluo alimenti, vt Philosophus* probat in libro de Animalibus: ergo illud quod est de veritate humanæ naturæ in puero isto, fuit etiã de veritate humanæ naturæ in alijs hominibus, quorũ carnes pater cõedit.

lib. 1. de generat anima- liũ c. 18 & 19.

¶ 5 Si dicatur, quòd illud quod erat de veritate humanæ naturæ in carnibus hominum comestorum, non transit in semen, sed illud quod erat ibi de veritate humanæ naturæ non existens: contra, ponatur quòd aliquis cibetur solum embryis, in quibus nihil videtur esse, quod non sit de veritate humanæ naturę, quia totum quod est in eis, à parentibus trahitur, si ergo superfluitas cibi conuertitur in semen, oportet quòd illud quod fuit de veritate humanæ naturæ in embryis quę etiam ad resurrectionem pertinent, postquam animam rationalem perceperunt, sit etiam de veritate humanæ naturæ in puero, qui ex tali semine generatur. & sic cum non possit idem resurgere in duobus, non poterit in quolibet resurgere quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipso.

SED contra, Quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, fuit perfectum anima rationali: sed ex hoc habet corpus humanum, ordinem ad resurrectionem, quia fuit anima rationali perfectum: ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, resurget in vnoquoque.

¶ Præterea, Si à corpore hominis subtrahatur aliquid, quod est de veritate humanæ naturæ in ipso, non erit corpus hominis perfectum: sed omnis imperfectio hominis tolletur in resurrectione, præcipue ab electis, qbus promissum est Luc. 21. quòd capillus de capite eorum nõ peribit: ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, resurget in homine.

CONCLVSIO.

Cum id quod se habet ad veritatem alicuius rei, ad illius esse se habeat; conueniens est, vt omne id, quod est de veritate humanæ naturæ, resurgat cum ipso.

RESPONDEO dicendum, quòd vnumquodque sicut se habet ad veritatem: ita se habet ad esse: vt dicitur in 2*. Meta. quia res illa est vera, quæ ita est vt videtur † cogitari secundum actum, & propter hoc Auic. dicit, quod veritas vniuscuiusque rei est proprietas sui esse: quod stabilitum est ei: & secundum hoc aliquid dicitur esse de veritate humanæ naturæ, quia proprie pertinet ad esse humanæ naturæ: & hoc est quod participat formam humanę naturæ, sicut verum aurum dicit, quod habet veram formam auri, ex qua est proprium esse auri.

Aristot. l. 2. te. 4.

† Al. cognitiori.

Vt ergo videatur quid sit illud quod est de veritate humanę naturæ, sciendum est, quòd circa hoc est triplex opinio. Quidam enim posuerũt, quòd nihil de nouo esse incipit de veritate humanæ naturæ, sed quicquid ad veritatem humanæ naturæ pertinet, totum fuit in ipsa institutione humanæ naturæ de veritate eius & hoc per seipsum multiplicat, vt ex eo possit semen decidi à generante, ex quo filius generet, in quo etiã illa pars decisa multiplicat, vt ad perfectã quãtitatẽ perueniat per augmentum, & sic deinceps, & ita multiplicatũ est totum genus humanum. Vnde secundum hanc opinionem, quicquid ex alimento generatur, quãuis videatur speciem carnis aut sanguinis habere, non tamen pertinet ad veritatẽ humanæ naturę.

Alij autem dixerunt, quòd aliquid

aliquid de nouo additur ad veritatem humanæ naturæ per transmutationem naturalem alimenti in corpus humanum, considerata veritate humanæ naturæ in specie, ad cuius conseruationem ordinatur actus generatiuæ virtutis. Si autem veritas humanæ naturæ in indiuiduo consideretur, ad cuius conseruationem & perfectionem actus nutritiuæ virtutis ordinatur, non additur aliquid per alimentum quod sit primo de veritate humanæ naturæ huius indiuidui, sed solum secundario. Ponunt enim, quòd veritas humanæ naturæ primo & principaliter consistat in humido radicali, ex quo est prima constitutio humani generis: quod autem conuertitur de alimento in veram carnem & sanguinē, non est principaliter de veritate humanæ naturæ illius indiuidui, sed secundario; sed potest esse principaliter de veritate humanæ naturæ alterius indiuidui, quod ex semine illius generatur. Semen enim ponunt esse superfluum alimenti, vel cum admixtione alicuius, qđ est primo de veritate humanæ naturæ in *generatione, vt quidam dicunt; vel etiam sine admixtione eius, vt dicunt alij: & sic quod est humidum nutrimentale in vno, fit humidum radicale in alio.

*Al. generāte.

Tertia opinio est, ꝙ aliquid de nouo incipit esse principaliter de veritate humanæ naturæ, etiam in isto indiuiduo, quia nō est distinctio talis in corpore humano, vt aliqua pars materialis signata, de necessitate p̄ totā vitā remaneat, sed ad hoc indifferenter se habet quælibet pars signata accepta, quod manet semper quantum ad id quod est speciei in ea, sed potest fluere & refluere quantum ad id, quod est materiæ in ipsa, & sic humidum nutrimentale non distinguitur à radicali ex parte principij; vt dicatur radicale, quod est ex semine generatum: nutrimentale vero quod generatur ex cibo, sed magis distinguitur ex termino, vt radicale dicatur, quod ad terminū generationis peruenit per actum generatiuæ, vel etiam nutritiuæ virtutis, sed nutrimētale qđ non dū p̄uenit ad hunc terminū, sed est adhuc in via nutriendi. Et hæ tres opiniones in 2. libro sententiarum dist. 30. plenius positæ, & inuestigatæ sunt: & ideo nō oportet hic repetere, nisi quantum ad propositum pertinet.

Sciendum est ergo, quòd secundum has opiniones diuersimode ad hanc quæstionem oportet respondere. Prima enim opinio per viam multiplicationis quam ponit, potest ponere perfectionem humanæ naturæ, & quantum ad numerū indiuiduorū, & quātū ad debitam quantitatem vniuscuiusque indiuidui, absque eo quod est ex alimento generatum; quod quidem non additur, nisi ad resistendum consumptioni, quæ posset induci per actionem caloris naturalis: sicut argento apponitur plumbum, ne ex liquefactione cō sumatur. Vnde cū in resurrectione oporteat naturam humanam in sua perfectione reparari, nec calor naturalis tunc agat ad consumptionem humidi naturalis, nulla necessitas erit quòd resurgat aliquid in homine quod ex alimento sit generatum: sed resurget tantum illud quod fuit de veritate humanæ naturæ indiuidui, & per decisionem, & multiplicationem ad prædictam perfectionem peruenit in numero & quantitate.

Secunda autem opinio, quia ponit, quòd ex eo quod generatur ex nutrimento, indigetur ad perfectionem quantitatis indiuidui

dui & ad multiplicationem, quæ fit per generationem, necesse habet ponere aliquid, de hoc quod conuersum est in alimentum, resurgere; non tamen totum, sed solum quantum indigetur ad perfectam reintegrationem humanæ naturæ in omnibus suis indiuiduis. Vnde ponit hæc opinio, ꝙ totum illud quod fuit in substantia seminis, resurget in illo homine, qui ex illo semine generatus est, quia hoc est principaliter de veritate humanæ naturæ in ipso; de eo autem quod postea aduenit per nutrimentum, tantũ resurget in eo, quantum est necessarium ad perfectionem quantitatis; & non totum, quia hoc non pertinet ad veritatem humanæ naturæ, nisi quatenus natura eo indiget ad perfectionem quantitatis. Sed quia hoc humidum nutrimẽtale fluit & refluit, hoc ordine reparabitur, quòd illud quod primo fuit de substantia corporis hominis, totum reparabitur, & de eo quod secundo & tertio & deinceps aduenit quantum necessarium est ad quãtitatem reintegrandam: quod patet duplici ratione. Primo quia illud quod super hoc aduenit, in ductũ fuit, vt illud qđ primo erat deperditum, repararetur, & ita nõ ita principaliter pertinet ad veritatem humanæ naturæ sicut præcedens. Secundo, quia adiunctio humidi extranei ad primũ humidum radicale, facit, ꝙ totum permixtum non ita perfecte participet veritatem speciei, sicut primum participabat. Et ponit exemplum Philosophus * in primo de Generatione, de aqua permixta vino, quæ semper virtutẽ vini debilitat, ita ꝙ in fine ipsũ aquosum reddit: vnde sicut secunda aqua, quamuis assumatur in speciẽ vini, non tamen ita perfecte speciem vini participat, sicut prima, quę in vinũ assumebatur: ita illud quod de alimento secũdo in carnem conuertitur, nõ ita perfecte attingit ad speciem carnis, sicut quod primo conuertebatur; & ideo non ita pertinet ad veritatẽ humanæ naturæ, nec ad resurrectionem. Sic ergo patet, ꝙ hæc opinio ponit resurgere totum id, quod est de veritate humanę naturæ principaliter, nõ autem totum quod est de veritate humanæ naturæ secundario.

*Lib. 1, text. 88.

Tertia autem opinio, quantũ ad aliquid differt à secunda, & quantum ad aliquid conuenit cũ ea. Differt quidẽ quantũ ad hoc, ꝙ ponit totum quod est sub forma carnis & ossis eadem ratione ad veritatẽ humanæ naturæ pertinere, quia non distinguit aliquid materiale signatum permanens in homine toto tempore vitæ eius, quod per se pertineat ad veritatẽ humanæ naturæ, & primo; & aliquid fluens & refluens, quod pertinet ad veritatem humanæ naturæ solũ propter quantitatis perfectionem, nõ propter primum esse speciei, sicut secunda opinio dicebat: sed ponit omnes partes, quæ non sunt præter intentionem naturæ aggeneratę, pertinere ad veritatem humanæ naturæ, quantum ad id quod habent de specie, quia sic manent; non autem quantum ad id quod habent de materia, quia sic fluũt & refluunt indifferenter: vt ita etiam intelligamus contingere in partibus vnius hominis, sicut contingit in tota multitudine ciuitatis, quia singuli subtrahuntur à multitudine per mortem, alijs in locum eorum succedentibus. Vnde partes multitudinis fluunt, & refluunt materialiter, sed formaliter manent: quia ad eadem officia & ordines substituũtur alij, à quibus priores subtrahebantur; vnde respub. vna nume-

numero remanere dicitur. Et similiter etiam dum quibusdam partibus refluentibus aliæ reparantur in eadem figura & in eodem situ, omnes partes fluunt & refluunt secundum materiam, sed manent secundum speciem : manet nihilominus homo idem numero. Sed conuenit tertia cum secunda opinione, quia ponit, qđ partes secundario aduenientes, non ita perfectè pertingunt ad veritatem speciei, sicut quæ primo aduenerunt; & ideo idem qđ ponit resurgere in homine secũda opinio, ponit tertia, sed non penitus eadem ratione: Ponit enim totum illud quod ex semine generatum est, resurgere, non quia alia ratione pertineat ad veritatem humanæ naturæ, quàm hoc quod postea aduenit, sed q̃a perfectius veritatem speciei participat : quem ordinem ponebat secunda opinio in his, quæ postea adueniunt ex alimento; in quo etiam hæc opinio cõcordat cum alia.

AD primum ergo dicendum, quòd res naturalis non est id qđ est ex sua materia, sed ex sua forma, vnde quamuis illud materiæ quod quandoque fuit sub forma carnis bouinæ, resurgat in homine sub forma carnis humanæ, nõ sequitur, quòd resurgat caro bouis, sed caro hominis; aliàs enim posset concludi, quòd resurgeret limus de quo formatum est corpus Adæ, tamen prima opinio concedit hanc rationem.

AD secundum dicendum, ꝙ costa illa non fuit in Adam de ꝑfectione indiuidui, sed ordinata ad multiplicationem speciei, vnde non resurget in Adam, sed in Eua; sicut & semen non resurget in generante, sed in genito.

AD tertium dicendum, quòd secundum primam opinionem facile est ad hoc respondere, quia carnes comestæ nunquam sunt de veritate humanæ naturæ in comedente: fuerunt autem de veritate humanæ naturæ in eo, cuius carnes comeduntur, & ita resurgent in primo, & non in secũdo; sed secundum secundam opinionem & tertiam, vnumquodq; in illo resurget, in quo magis accessit ad perfectam participationem virtutis speciei; & si æqualiter in vtroque accesserit, resurget in illo, in quo primo habuit ordinem ad resurrectionem ex coniunctione ad animam rationalem illius hominis, & ideo si in carnibus comestis fuit aliqua superfluitas, quæ non pertineret ad veritatem humanæ naturæ in primo, resurgere poterit in secũdo, aliàs illud quòd nõ pertinebat ad resurrectionem in primo, resurget in eo, & non in secundo : sed in secundo loco eius sumetur vel aliquid de eo quod ex aliis cibis in carnem secundi cõuersum est, vel si nullo cibo vnquam pastus fuisset, nisi carnibus humanis diuina virtute aliunde suppleretur, quantum indigeretur ad perfectionem quantitatis sicut etiam supplet in illis qui ante perfectam ætatem decedũt nec per hoc aliquid præiudicatur idẽtitati in numero, sicut nec ꝑiudicatur per hoc, ꝙ partes secundũ materiã fluunt & refluũt.

AD quartum dicendum, quòd secundum primam opinionem facile est soluere, quia ponit ꝙ semen non est ex superfluo alimẽti, vnde carnes comestæ non trãseunt in semen ex quo puer generatur. Sed secundum alias duas opiniones dicendum est, quòd non est possibile, quòd totum qđ fuit in carnibus comestis, in semen conuertatur, quia post multam depurationem cibi peruenitur ad decoctionẽ seminis, qđ est superfluitas vltimi cibi: illud au-

lud autem quod de carnibus comestis in semen conuertitur, pertinet magis ad veritatem humanæ naturæ in eo qui ex semine nascitur, quàm in illo, ex cuius carnibus semen est generatum: & ideo secundum regulam prius datam, hoc quod in semen conuersum est resurget in eo qui ex semine nascitur; residuum verò materiæ resurget in illo, ex cuius carnibus comestis semen est generatum.

In præced. solut. & ad 1. & cor.

AD quintum dicendum, quod embrya non pertinent ad resurrectionē ante animationem per animam rationalem, in quo statu iam multum aduenit supra substantiam seminis de substantia nutrimenti, quia puer in vtero matris nutritur: & ideo si aliquis embryis vescatur, & ex superfluo illius cibi generetur aliquis, illud quod erit in substantia seminis, resurget quidem in eo qui ex semine generatur, nisi in illo contineretur aliquid quod fuisset de substantia seminum in illis, ex quorum carnibus comestis semen generatum est, quia hoc resurgeret in primo & non in secundo: residuum autem carnium comestarum: quod non est conuersum in semen, constat, quod resurget in primo, vtrique diuina potētia supplēte quod deest. Prima autem opinio hac obiectione non arctatur, cum non ponat semen esse ex superfluo alimenti: sed aliæ multæ rationes sunt contra eam, vt in secundo libro* distinctione trigesima patuit.

Tho. in 2. Sent. dist. 30. q. 2. art. 2.

ARTIC. V.

Vtrum quicquid fuit materialiter in membris hominis, totum resurget.

349 AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod quicquid fuit materialiter in membris hominis, totum resurget. Minus enim videntur pertinere ad resurrectionem capilli quàm alia membra: sed quicquid fuit in capillis, totum resurget, & si non in capillis, saltem in alijs partibus corporis, vt Augustinus* dicit in littera: † ergo multo fortius quicquid in alijs mēbris materialiter fuit totum resurget.

Aug. lib 2. de Ciuit. Dei c. 16. nō procul à princip. to. 5. & in Enchir. ca. 88. 89. & 90. to. 3. † Magister sen. li. 4. dis. 44. §. B. Al. etiã

¶ 2 Præterea, Sicut partes carnis secundum speciem perficiuntur ab anima rationali, ita partes secundum materiam: sed corpus humanum habet ordinē ad resurrectionem ex hoc, quòd fuit anima rationali perfectum: ergo non solum partes secundū speciem, sed* omnes partes secūdum materiam resurgent.

¶ 3 Præterea, Ex parte illa accidit corpori totalitas, ex qua parte accidit ei diuisio in partes sed diuisio in partes accidit corpori secundum materiam, cuius dispositio est quantitas, secundum quam diuiditur: ergo & totalitas corporis attenditur secundum partes materiæ. Si ergo non omnes partes materiæ resurgent, nec totum corpus resurget; quod est inconueniens.

SED contra, Partes secundū materiam non manent in corpore, sed fluunt & refluunt: vt patet per illud quod dicitur in primo de Generatione.* Si ergo omnes partes secundum materiam, quæ non manent in corpore, sed fluunt & refluunt, resurgent, vel erit corpus resurgentis densissimum, vel erit immoderatæ quātitatis.

Arist. li. 1. de Gener. tex. 35. 36. & 37.

¶ Præterea, Quicquid est de veritate humanæ naturæ in vno homine, totum potest esse pars materiæ in alio homine, qui eius carnibus vescitur. si ergo omnes partes secundum materiam resurgent in aliquo, sequetur quòd resurget

surget in vno id quod est de veritate humanæ naturæ in alio; quod est inconueniens.

CONCLVSIO.

Cum materia quæ fuit in homine à principio vitæ vsque ad finem, debitam speciei quantitatem ex cederet, non quicquid fuit in homine materialiter, totum cum illo resurget, nisi speciei totalitate considerata.

RESPONDEO dicendũ, quòd illud quod est in homine materialiter, non habet ordinem ad resurrectionem, nisi secundum quòd pertinet ad veritatẽ humanæ naturæ, quia secundum hoc habet ordinem ad animã rationalem: illud autem totum quod est in homine materialiter, pertinet quidem ad veritatem humanæ naturæ, quantum ad id quod habet de specie, sed non totum, considerata materiæ totalitate: quia tota materia, quæ fuit in homine à principio vitæ vsque ad finem, excederet quantitatem debitã speciei, vt tertia opinio* dicit, quæ probabilior inter cæteras mihi videtur. Et ideo totũ quod est in homine, resurget, cõsiderata totalitate speciei, quæ attenditur secundum quantitatem, figuram, situm & ordinem partium; non autem resurget totum considerata totalitate materiæ. Secunda autem opinio & prima† non vtuntur hac distinctione, sed distinguunt inter partes, quarum vtraque habet speciem & materiam. Conueniunt autẽ hæ duæ opiniones in hoc, quòd vtraque dicit, quòd illud quod est ex semine generatum, totum resurget, etiam totalitate materiæ considerata; differunt autem in hoc, quòd de eo quod ex elemento generatur, nihil resurgere ponit prima opinio. Secunda vero aliquid eius resurgere ponit, & non totum, vt ex dictis* patet.

Posita art. præced. cor.

Positæ ibidem.

AD primum ergo dicendum, quòd sicut quicquid est in alijs partibus corporis, resurget considerata totalitate speciei, non autem considerata totalitate materiæ, ita etiam est de capillis. In alijs autem partibus aduenit aliquid ex nutrimento, quod facit augmentum, & hoc computatur, vt alia pars considerata totalitate speciei: quia obtinet aliũ locum & sitũ in corpore, & substat alijs corporis dimensionibus. Aliquid autem aduenit quod non facit augmentum, sed cedit in restaurationem deperditi nutriendo, & non computatur vt alia pars totius considerati secundum speciem, cum non obtineat alium locum vel situm in corpore, quàm pars, quæ defluxit, tenebat, quamuis possit alia pars computari, considerata totalitate materiæ: & similiter est de capillis. August.* vero loquitur de incisionibus capillorum, qui erant partes facientes augmẽtum: & ideo oportet, quòd resurgant, non tamen in quantitate capillorum, ne sit quantitas immoderata: sed ĩ alijs partibus, vt necessarium iudicabit diuina prouidentia. Vel loquitur in casu illo quando alijs partibus deficiet, tunc enim earum defectus poterit ex superfluitatibus capillorum reparari.

In hoc eodem corp. & in corp. præced. artic.

Loco citato in argu.

AD secundum dicendum, quòd secundum tertiam opinionem* eædem sunt partes secundum speciem & secundum materiam. Non enim illa distinctione vtitur Philosophus * in primo de generatione, ad distinguendum diuersas partes, sed ad ostendẽdũ quòd eædem partes possunt considerari; & secundum speciẽ quan-

Positum in corp.

*Aristoteles li. 1. text. 35. 46. & 37.

quantum ad illud quod est formæ & speciei in ipsis; & secundum materiam, quantum ad illud quod subest formæ & speciei: cõstat autem quòd materia carnis non habet ordinem ad animam rationalem, nisi inquantum est sub tali forma, & ideo ratione eius habet ordinem ad resurrectionem. Sed prima & secunda opinio,* quæ ponunt alias esse partes, quæ sunt secundùm speciem: & alias, quæ sunt secundũ materiam, dicunt quòd anima rationalis quamuis vtrasque partes perficiat, non tamen perficit partes secundum materiam nisi mediantibus partibus secundum speciem: & ideo non habent æqualiter ordinem ad resurrectionem.

In hoc eodem corp. & in corp. præced. artic.

*Ibidé positæ.

AD tertium dicendum, quòd in materia generabilium & corruptibilium dimensiones interminatas oportet intelligere ante receptionem formæ substantialis; & ideo diuisio, quæ fit secundum huiusmodi dimensiones propriè pertinet ad materiam: sed quantitas completa & terminata aduenit materiæ post formam substantialem, & ideo diuisio, quæ fit secundum dimensiones terminatas, respicit speciem præcipuè quando ad rationem speciei pertinet determinatus situs partium, sicut est in corpore humano.

QVAEST. LXXXI.

De qualitate resurgentium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de qualitate resurgẽtium:

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum resurgent omnes in ætate iuuenili.

¶ Secundo, vtrum in æquali statura.

¶ Tertio, vtrum omnes in eodẽ sexu.

¶ Quarto, vtrũ in vita animali.

ARTIC. I.

Vtrum omnes resurgent in eadem ætate. 350

Tho.4. dist.44. q.1. art. 3. q.1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd non omnes resurgent in eadem ætate, scilicet iuuenili. Quia Deus resurgentibus, præcipuè beatis, nihil subtrahet, qđ ad perfectionem hominis pertineat: sed ætas pertinet ad perfectionẽ hominis, cũ senectus sit venerabilis ætas: ergo senes non resurgent in ætate iuuenili.

¶ 2 Præterea, Aetas computatur secundum mensuram temporis præteriti. sed impossibile est tempus, quod fuit præteritũ, non preteriisse: ergo impossibile est eos, qui maioris ætatis fuerunt, ad ætatem iuuenilẽ reduci.

¶ 3 Præterea, Illud quod magis fuit de veritate humanæ naturæ in vnoquoque, maximè resurget in eo: sed quanto aliquid primo fuit in homine, tanto videtur magis ad virtutem humanæ naturæ pertinuisse: quia in fine propter veritatem speciei debilitatam, comparatur vino aquoso corpus humanum,* vt patet per Philosophum† in primo de generatione: ergo si omnes debent in eadem ætate resurgere; magis decet, quòd resurgant in ætate puerili, quàm iuuenili.

* Quæst. præced. artic. 4. corp.

† Arist. li.1.tex. 88.

SED contra est, quod dicitur Eph.4. Donec occurramus omnes in virum, perfectum in mensurã ætatis plenitudinis Christi: sed Christus resurrexit in ætate iuuenili, quæ circa 30. annos incipit, vt August.* dicit: ergo & alij in ætate iuuenili resurgent.

* Li.22. de Ciui. Dei cap. 15. à medio, & rade in glo. Haymonis super illud ad Ephe. 4. donec occurrã. & in gl. ord. ibi. & Mag. li.4 sẽt. dist. 44. §.A.

¶ Præterea, Homo in maxima perfectione naturę resurget: sed natura humana perfectissimũ

statum habet in ætate iuuenili: ergo in illa ætate resurgent oēs.

CONCLVSIO.

Cum humana natura deficiat in pueris (quia nondum perfectionem vltimam sunt consequuti) & in senibus, (quia ab vltima perfectione recedunt) & hominem absque omni defectu humanæ naturæ resurgere oporteat: conueniens est, vt homines resurgant in iuuenili ætate, quæ inter decrementum & incrementum constituitur.

RESPONDEO dicendū, ꝙ homo resurget absque omni defectu humanæ naturæ: quia sicut Deus humanam naturam absque defectu instituit, ita sine defectu reparabit. Deficit autem humana natura dupliciter. Vno modo, quia nondum perfectionem vltimam est consecuta. Alio modo, quia iam ab vltima perfectione recessit. Et primo modo deficit in pueris, secundo modo deficit in senibus. Et ideo in vtrisque reducetur humana natura per resurrectionem ad statum vltimæ perfectionis, qui est in iuuenili ætate, ad quam terminatur motus augmenti, à qua incipit motus decrementi.

AD primum ergo dicendum, ꝙ ætas senectutis habet reuerentiam non propter conditionem corporis, quod in defectu est; sed propter sapientiam animæ, quæ ibi esse præsumitur, ex temporis antiquitate. Vnde in electis manebit reuerentia senectutis, propter plenitudinem diuinæ sapiētiæ, quæ in eis erit; sed non manebit senectutis defectus.

AD secundum dicendum, ꝙ non loquimur de ætate quantum ad numerum annorum, sed quantum ad statum qui in corpore humano ex annis relinquitur. Vnde Adam dicitur in ætate iuuenili formatus, propter talem corporis conditionem quā primo die formationis suæ habuit, & ideo ratio non est ad propositum.

AD tertium dicendum, quòd virtus speciei dicitur esse perfectior in puero, quàm in iuuene, quantum ad efficaciam agendi conuersionem alimenti aliquo modo, sicut etiam est perfectior in semine, quàm in homine completo: sed in iuuenibus est perfectior quantum ad terminum complementi. Vnde illud quod maxime ad veritatem humanæ naturæ pertinuit, ad illam perfectionem deducetur, quam habet in ætate iuuenili, non ad illam, quā habet in ætate puerili; in qua humores adhuc non peruenerūt ad vltimam digestionem.

ARTIC. II.

Vtrum omnes resurgent eiusdē staturæ. 351

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, ꝙ omnes resurgent eiusdē staturæ. Sicut. n. homo mensuratur quantitate dimensiua, ita quantitate durationis: sed quantitas durationis, in omnibus reducet ad eandē naturam, quia oēs in eadē ætate resurgent: ergo & quantitas dimensionis in omnibus reducetur ad eandem mensuram, vt in eadem statura omnes resurgant.

Concil. Lateranen. sub Innoc. 3. cap. 1. ibi: resurgent in corporibus quę nunc gestant.

¶ 2 Præterea, Philosophus in 2. † de Anima dicit, ꝙ omnium natura constantium terminus est & ratio magnitudinis & augmenti: sed iste terminus non est nisi ex virtute formæ, cui debet congruere quantitas, sicut & omnia alia accidentia: ergo cum omnes homines habeant eandem formā specificam, in omnibus debet esse secundum materiam eadē quantitatis

Arist. li. 2. text. 41.

titatis mensura, nisi sit error. Sed error naturæ corrigetur in resurrectione: ergo omnes resurgent in eadem statura.

¶ 3 Præterea, Quantitas resurgentis non poterit esse proportionata virtuti naturali, quæ primo corpus formauit; nam aliàs qui non potuerunt ad maiorem quantitatem perduci virtute naturæ, numquam in maiori quantitate resurgerent; quod falsum est. Ergo oportet, quod quantitas illa proportionetur virtuti reparanti corpus humanum per resurrectionem, & materiæ de qua reparatur. Sed virtus reparans omnia corpora, est eadem numero, scilicet diuina virtus: cineres autem omnes ex quibus reparantur humana corpora, se habent æqualiter ad suscipiendã actionem prædictæ virtutis. Ergo ad eandem quantitatem terminabitur resurrectio omnium hominũ, sic idem quod prius.

SED contra, Quantitas naturalis consequitur naturam vniuscuiusq; indiuidui: sed in resurrectione non variabit natura indiuidui: ergo nec quãtitas naturalis eius. Sed non est eadẽ quantitas naturalis omniũ: ergo nõ omnes resurgent in eadem statura.

¶ Præterea, Natura humana reparabitur per resurrectionem, ad gloriam, vel ad pœnam: sed nõ erit eadem quantitas gloriæ vel pœnæ in omnibus resurgentibus ergo nec eadẽ quantitas naturæ.

CONCLVSIO.

Homines resurgent eius statura cuius aut erant aut futuri erant in iuuentute, qui est terminus augmenti si nullus naturæ error fuisset, qui si fuerit, diuina potentia corrigetur.

RESPONDEO dicendũ, quòd in resurrectione non reparabitur humana natura solũ quãtum ad idem specie, sed etiam quantũ ad idem numero: & ideo in resurrectione non solum attendendum est quid competat naturæ speciei, sed quid competat naturæ indiuidui. Natura autẽ speciei habet aliquam quantitatem quam nec excedit nec ab eo deficit absq; errore; quæ tamen quantitas habet aliquos gradus latitudinis, & non est accipienda secũdum vnam mensuram determinatam. Vnumquodque autem indiuiduum in specie humana assequitur infra terminos illius latitudinis aliquem gradum quantitatis, quæ competit naturæ indiuidui, & ad hãc perducit in termino augmenti: si non fuerit aliquis error in opere naturæ, per quem sit aliquid additum vel subtractum prædictæ quantitati cuius quidem mensura accipitur secundum proportionem caloris extendentis, & humidi extensibilis, quod non est eiusdem virtutis in omnibus: & ideo non omnes resurgent in eadem quantitate, sed quilibet resurget in illa quantitate, in qua fuisset in termino augmenti; si natura non errasset vel defecisset: quod autem superest vel deficit in homine, resecabit, vel supplebit diuina potentia.

AD primum ergo dicendum, quòd iam patet ex dictis *, quòd non dicuntur omnes in eadem ætate resurgere, quasi omnibus competat eadem quantitas durationis, sed quia idem status perfectionis erit in omnibus, qui quidem status saluari potest in magna & in parua quantitate. Art. præced. ad 2.

AD secundum dicendum, quòd quantitas huius indiuidui, non solum respondet formæ speciei, sed etiam naturæ indiuidui In corp. artic.

& ideo ratio non sequitur.

AD tertium dicendũ, quòd quantitas resurgentis non proportionatur virtuti reparanti, quia illa non est de natura, corporis; neque omnibus secundnm illum statum, in quo sunt ante resurrectionem: sed naturæ, quam primò indiuiduum habebat: tamen si virtus formatiua propter aliquem defectum non poterat perducere ad debitam quantitatem, quæ competit speciei, diuina virtus supplebit in resurrectione defectum, sicut patet in nanis: & eadem ratio est de illis qui immoderatæ magnitudinis fuerunt vltra debitum naturæ.

ARTIC. III.

Vtrum omnes resurgent in sexu virili.

352 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd omnes resurgẽt in sexu virili. Quia dicitur Eph. 4. quòd omnes occurremus in virum perfectum &c. Ergo non erit ibi nisi sexus virilis.

¶ 2 Præterea, In futuro omnis prælatio cessabit: vt dicit gloss. * 1. Cor. 15. sed mulier ordine naturali subdita est viro: ergo mulieres non resurgent in sexu muliebri, sed virili.

Gloss. ordi. super illud 1. Corint. 15. Cum euacuauerit omné principatũ.

¶ 3 Præterea, Illud quod est occasionaliter & præter intentionem naturæ inductum, non resurget, quia in resurrectione omnis error cessabit vel tolletur sed sexus muliebris est præter intentionem naturæ inductus, ex defectu virtutis formatiuæ in semine, quæ non potest perducere materiam concepti ad formam virilem, vnde dicit Philos. * in 16. de Animalibus, quòd fœmina est mas occasionatus: ergo sexus muliebris non resurget.

* Lib. 2. de Generatione Animalium ca. 3. & Sup. q. 52. artic. 1. ad 2.

SED contra est, quod dicit Augu. † in 22. lib. de ciuitate Dei: Melius sapere videntur qui vtrumque sexum resurrecturum esse non dubitant.

† Li. 22. de Ciuitat. Dei cap. 17. nõ procul à principio. to. 5.

¶ Præterea, Deus reparabit in resurrectione quod in homine fecit in prima cõditione: sed ipse fecit mulierem de costa viri, vt patet Genesis 2. ergo ipse sexum fœmineum in resurrectione reparabit.

CONCLVSIO.

Quemadmodum homines resurrecturi sunt diuersæ staturæ, ita diuersorũ sexuum: aberit tamen libido ad turpes actus incitans.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut cõsiderata natura indiuidui, debetur diuersa quantitas diuersis hominibus, ita cõsiderata natura indiuidui, debetur diuersus sexus diuersis hominibus: & hæc etiam diuersitas competit perfectioni speciei, cuius diuersi gradus implentur per dictam diuersitatem sexus, vel quantitatis: & ideo, sicut resurgent homines in diuersis staturis, ita ĩ diuersis sexibus: & quãuis sit differentia sexuum, deerit tamen confusio mutuæ visionis; quia aberit libido incitãs ad turpes actus, ex quibus confusio causatur.

AD primum ergo dicendum, quòd cum dicitur: Omnes Christo occurremus in virum perfectum, non dicitur, propter sexũ virilem: sed propter virtutem animi, quæ erit in omnibus, & viris & mulieribus.

AD secundum dicendum, ꝙ mulier subditur viro propter imbecillitatem naturæ: & quantum ad vigorem animi, & quantum ad robur corporis: sed post resurrectionem non erit differentia in his secundum diuersitatem

sitatem sexuum, sed magis secundum diuersitatem meritorum: & ideo ratio non procedit.

AD tertium dicendum, quòd quámuis fœminæ generatio sit p̄ter intentionem naturæ particularis, est tamen de intentione naturæ vniuersalis, quæ ad perfectionem humanæ speciei vtrumque sexum requirit, nec ex sexu erit ibi aliquis defectus.

ARTIC. IIII.

353 *Vtrum omnes resurgent in vita animali.*

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd resurgent in vita animali, vt scilicet vtantur actu nutritiuæ virtutis & generatiuæ. Quia resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi: sed Christus dicitur post resurrectionem comedisse, vt patet Matt. vlt. & Luc. vlti. ergo & homines post resurrectionem comedent: & eadem ratione generabunt.

¶ 2 Præterea, Distinctio sexuum ad generationē ordinatur, & similiter instrumenta quæ deseruiunt virtuti nutritiuæ, ordinantur ad comestionem: sed homo cū omnibus huiusmodi resurget: ergo vtetur actibus virtutis generatiuæ & nutritiuæ.

¶ 3 Præterea, Totus homo beatificabitur, & secundum animam & secundum corpus: sed beatitudo siue felicitas secundū Philosophum ✝ in perfecta operatione consistit: ergo oportet, quòd omnes potentiæ animæ & omnia membra sint in suis actibus in beatis post resurrectionem, & sic idē quod prius.

li. 1. Ethic. ca. 7. à medio.

¶ 4 Præterea, In beatis post resurrectionem erit beata & perfecta iucunditas: sed talis iucunditas omnes delectationes includit, quia beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus: & perfectum est, cui nihil deest: cum ergo in actu virtutis generatiuæ & nutritiuæ sit magna delectatio, videtur, quòd tales actus ad vitam animalem pertinentes, in beatis erunt; & multò fortius in alijs, qui minus spiritualia corpora habebunt.

SED contra est, quod dicitur Matt. 22. In resurrectione neque nubent, neque nubentur.

¶ Præterea, Generatio ordinatur ad subueniendum defectui, q; per mortem accidit ad multiplicationem humani generis, & comestio, ad restaurationem deperditi, & augmentum quantitatis: sed in statu resurrectionis iam humanum genus habebit totam multitudinem indiuiduorum à Deo præfinitam, quia vsque ad hoc generatio differetur; similiter etiam quilibet homo resurget in debita quantitate, nec erit vltra mors, aut aliqua deperditio fiet à partibus hominis: ergo frustra esset actus generatiuæ & nutritiuæ virtutis.

CONCLVSIO.

Cum in resurrectione prima perfectio, qua acquiritur vita animali, non spectetur, sed secunda, qua versatur circa consequutionem vltimi finis, id est, æternæ beatitudinis: consequens est vt resurrectio non sit futura in vita animali.

RESPONDEO dicendū, quòd resurrectio non erit necessaria homini propter primam perfectionem ipsius quæ consistit in integritate eorum, quæ ad naturam spectant: quia ad hoc homo peruenire potest in statu præsentis vitæ per actionem causarum naturalium: sed necessitas resurrectionis est ad consequendam vltimam perfectionem, quæ consi-

stit

q.75.a. 1. corp. & ar. sequent. stit in peruentione ad vltimum finem. Et ideo illæ operationes naturales quæ ordinantur ad primam perfectionem humanæ naturæ vel causandam, vel conseruandam, non erunt in resurrectione: & huiusmodi sunt actiones animalis vitæ in homine, & actiones mutuæ in elementis, & motus cæli: & ideo omnia hæc cessabunt in resurrectione. Et quia comedere & bibere; & dormire, & generare, ad animalem vitam pertinent; cum sint ad primam perfectioné naturæ ordinata; ideo in resurrectione talia non erunt.

* Vide Th. quolibeto. 3 arti. 5. AD primum ergo dicendum, quòd illa*comestio, qua Christus comedit, non fuit necessitatis, quasi cibis indigeret humana natura post resurrectionem; sed fuit potestatis, vt ostenderet se verã naturam resumpsisse, quam prius habuerat in statu illo quando cũ discipulis comederat & biberat: hæc autem ostensio non erit necessaria in resurrectione communi; quia omnibus notum erit: & ideo dicitur dispensatiue Christus manducasse, eo modo loquendi quo iuristæ dicunt, quòd Dispensatio est communis iuris relaxatio; quia Christus intermisit hoc quod est communiter resurgentium, scilicet non vti cibis, propter causam prædictam. Et propter hoc ratio non sequitur.

AD secundum dicendum, ꝙ differentia sexuum & membrorũ varietas erit ad naturæ humanæ perfectionem reintegrandam, & in specie, & in indiuiduo; vnde non sequitur quòd sint frustra, quamuis animales operationes desint.

AD tertium dicendum, quod prædictæ operationes non sunt hominis inquantum est homo, vt etiã Philosophus†dicit; & ideo in eis non consistit beatitudo humani corporis: sed corpus hu- †li.10.Ethic.ca.7.à med manum *glorificabitur ex redundantia à ratione à qua homo est homo, inquantum erit ei subditum. *Al.beatificabitur.

AD quartum dicendum, quod delectationes corporales, sicut dicit Philos.† in 7. & 10. Ethic. sunt medicinales, quia adhibentur homini ad tollendum fastidiũ vel etiam ægritudines; inquantũ in eis homo inordinate delectat ac si essent veræ delectationes, sicut homo habens infectum gustũ delectatur in quibusdam quæ sanis non sunt delectabilia. Et ideo non oportet, quod tales delectationes sint de perfectione beatitudinis, vt Iudæi & Saraceni ponunt, & quidam hæretici posuerunt, qui vocantur Ciliarchæ qui etiam secundum doctrinam Philosophi nõ videntur sanum habere affectum: solę enim delectationes spirituales secundum ipsum sunt simpliciter delectationes & propter se querendæ; & ideo ipsæ solæ ad beatitudinem requirũtur. †Aristot. li.7.ca.12. parũ à princ. & li.10. ex ca.5. & vltimo.

QVÆST. LXXXII.

De impassibilitate corporum beatorum resurgentium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de conditionibus beatorum resurgentiũ. Et primo, de eorum corporum impassibilitate. Secundo, de subtilitate. Tertio, de agilitate. Quarto, de claritate.

Circa primum quæruntur, quatuor.

¶ Primo, vtrum Sancti resurgentes, resurgent quo ad corpora, impassibiles.

¶ Secundo, vtrum æqualis impassibilitas omnibus inerit.

¶ Tertio, vtrum illa impassibilitas sensum in actu à corporibus gloriosis excludat.

¶ Quar-

¶ Quarto, vtrum sint in eis omnes sensus in actu.

ARTIC. I.

Vtrum corpora sanctorum post resurrectionem erunt impassibilia.

354 Tho. 4. dist. 44. q. 2. ar. 1 qō. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod corpora sanctorum post resurrectionem non erunt impassibilia. Omne enim mortale est passibile: sed homo post resurrectioné erit animal rationale mortale; hæc enim est definitio hominis, quæ nunquam ab eo separabitur: ergo corpus erit passibile.

¶ 2 Præterea, Omne quod est in potentia ad formam alterius, passibile est ab illo, quia secundũ hoc aliquid est passiuum ab alio, vt dicitur in primo de generatione: sed corpora sanctorum post resurrectionem erunt in potentia ad aliam formam: ergo erunt passibilia. Probatio mediæ. Quæcunque communicant in materia, vnum eorum est in potentia ad formam alterius, materia enim, secundum quod est sub vna forma, non amittit potentiam ad aliam formam: sed corpora sanctorum post resurrectionem communicabunt cum elementis in materia, quia ex eadem materia reparabuntur, ex qua nunc sunt: ergo erunt in potentia ad aliam formam, & sic erunt passibilia.

¶ 3 Præterea, Contraria nata sunt agere & pati adinuicem, vt in primo de generatione dicit Philosophus †: sed corpora Sanctorum post resurrectionem erũt ex contrarijs composita, sicut & nunc sunt: ergo erunt passibilia.

† Aristo li. 1 cap. 50. & sequẽtibus

¶ 4 Præterea, In corpore humano resurget sanguis & alij humores, vt supra dictum * est: sed ex pugna humorum adinuicem generantur ægritudines & huiusmo di passiones in corpore: ergo erunt corpora Sanctorum post resurrectionem passibilia.

* Q. 80. a. 3.

¶ 5 Præterea, Magis repugnat perfectioni, defectus in actu, quam defectus in potentia: sed passibilitas importat solum defectum in potẽtia: cum ergo in corporibus beatorum sint futuri aliqui defectus in actu, sicut cicatrices vulnerum in martyribus, vt in Christo fuerunt: videtur quòd nihil deperibit perfectioni eorum si ponantur habere corpora passibilia.

SED contra, Omne passibile est corruptibile, quia passio magis facta abijcit à substantia: sed corpora sanctorum post resurrectionem erunt incorruptibilia, vt dicitur primæ ad Cor. 15. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: ergo erunt impassibilia.

¶ Præterea, Fortius non patitur à debiliori: sed nullum corpus erit fortius corporibus Sanctorum, de quibus dicitur primæ ad Cor. 15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute: ergo erũt impassibilia.

CONCLVSIO.

Cum beatorum post resurrectionem corpus & quicquid in eo est, perfectè subijci animæ, atque animam Deo necessariũ sit; fieri non potest, vt eorum tunc corpus contra dispositionem illam qua perficitur ab anima, passibile sit.

RESPONDEO dicendum, quòd passio dupliciter dicitur. Vno modo, communiter; & sic omnis receptio, passio dicitur, siue illud quod recipitur sit cõueniens recipiẽti & perfectiuũ ipsius, siue contrariũ & corruptiuũ: & ab huiusmodi passionis remotione corpora gloriosa impassibilia nõ dicũt, cũ nihil quod est perfectio-

fectionis, ab eis sit auferendum. Alio modo passio dicit proprie, quam sic definit Dam*. in 2. lib. Passio est motus præter naturam: vnde immoderatusmotus cordis, passio eius dicitur, sed moderatus dicitur eius operatio. Cuius ratio est, quia omne quod patit, trahitur ad terminos agẽtis, quia agens assimilat sibi patiẽs & ideò patiẽs inquãtũ huiusmodi, trahit extra terminos pprios, in qbus erat: sic ergo, proprie accipiẽdo passionẽ, non erit in corporibus Sanctorum resurgentium potentialitas ad passionem; & ideo impassibilia dicentur. Huius autem impassibilitatis ratio à diuersis diuersimode assignatur. Quidam enim eam attribuunt conditioni elementorum, quæ aliter tunc se habebunt in corpore, quàm modo se habent. Dicunt enim, quòd elementa remanebunt ibi secundum substantiam, sed qualitates actiuæ & passiuę ab elementis auferentur. Sed hoc non videtur verum, quia qualitates actiuę & passiuæ sunt de perfectione elementorum: vnde si sine eis reparentur elementa in corpore resurgentis, essent minoris perfectionis q̃. modo sint. Et præterea cum qualitates illæ sint propria accidentia elementorum ex forma & materia ipsorum causata, * videtur valde absurdum, quòd causa maneat & effectus tollatur. Et ideò alij dicũt, ꝙ manebũt qualitates, sed non habebunt proprias actiones, diuina virtute id faciente ad conseruationem humani corporis. Sed hoc etiam non videtur posse stare, quia ad mixtionem requiritur actio & passio actiuarum & passiuarum qualitatum, & secũdum prædominium vnius vel alterius mixta, efficiuntur diuersæ complexionis: quod oportet ponere in corpore resurgentis, quia erunt ibi carnes & ossa, & huiusmodi partes; quibus omnibus nõ competit vna complexio. Et præterea secundum hoc impassibilitas non posset poni dos in eis, quia nõ poneret aliquam dispositionem in substantia impassibili, sed solum prohibitionem passionis ab exteriori, scilicet diuina virtute, quæ etiam posset idem facere de corpore hominis in statu huius vitæ.

li. 2. ca. 22. non procul a princ.

*q. 74. ar. 5. cor

¶ Et ideo alij dicunt, quòd in ipso corpore erit aliquid prohibens passionem corporum gloriosorum, scilicet natura quinti corporis, quam ponunt venire in cõpositionem humani corporis ad conciliandum elementa in harmoniam quandam, per quam possint esse debita materia animæ rationalis: sed tamen in statu huius vitæ propter dominium elementaris naturæ, corpus humanum patitur ad similitudinem aliorum elementorum; sed in resurrectione dominabit natura quinti corporis, & ideo corpus humanum reddetur impassibile ad similitudinem corporis cælestis. Sed hoc nõ potest stare, quia corpus quintum non venit materialiter ad compositionem corporis humani vt in 2.* li. ostensum est. Et præterea impossibile est dicere, ꝙ aliqua virtus naturalis, qualis est virtus corporis cælestis, transferat corpus humanum ad proprietatem gloriæ, qualis est impassibilitas corporis gloriosi, cum immutationem corporis humani Apostolus attribuat virtuti Christi: quia qualis cælestis, tales & cælestes, 1. Corinth. 15. & Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, &c.

Thom. in 2. Sent. di. 12. q. 1. ar. 1.

¶ Præterea, Non potest natura cælestis ita dominari in corpore humano, quin natura elementaris remaneat, cui ex essentialibus suis principijs passibilitas inest. Et ideo aliter dicendumest, quòd

omnis passio fit per victoriam agentis super patiens, aliàs nõ traheret ipsum ad terminos suos: impossibile est autem, quòd aliquid dominetur super patiens, nisi in quantum debilitatur dominium formæ propriæ supra materiam patientis, loquendo de passione, quæ est contra naturam, de qua nunc loquimur, non enim materia subijcit vni contrariorũ, sine hoc quòd tollatur dominium alterius super ipsam, vel saltem diminuatur. Corpus autem humanum & quicquid in eo est, erit perfecte subiectum animæ rationali, sicut anima perfecte erit sub iecta Deo: & ideo in corpore glorioso non poterit esse aliqua mutatio contra dispositionem illã, qua perficitur ab anima: & ita corpora illa erunt impassibilia.

AD primum ergo dicendum, quòd secundum Anselmum*, mortale ponitur in definitione hominis à Philosophis, qui non crediderunt hominem totum aliquando posse esse immortalem; quia non viderunt homines nisi secundum huius mortalitatis statum. Vel potest dici, quòd secundum Philosophum in octauo Metaph. quia differẽtię essẽtiales sunt nobis incognitæ, vtimur quandoque differentijs accidentalibus, ad significandum differẽtias essentiales, quæ sunt accidentalium causæ: vnde mortale in definitione hominis non ponitẽ quasi ipsa mortalitas ad essentiã hominis ptineat, sed quia illud quod est causa passibilitatis & mortalitatis secundum præsentẽ statum, scilicet compositio ex cõtrarijs, est de essentia hominis: sed tunc non erit causa eius, propter victoriam animæ super corpus.

*In lib. 2. Cur Deus homo ca. 11. parũ à principio.

Thom. 2. Sent. di. 12. q. 1. ar. 1.

AD secundum dicendum, ꝙ duplex est potentia, ligata & libera, & hoc non solum est verum de potentia actiua, sed etiam de passiua. Forma enim ligat potentiam materiæ, determinando ipsam ad vnum; & hoc secundum ꝙ dominatur super eam: & quia in rebus corruptibilibus non perfecte dominatur forma supra materiam, non perfecte potest ligare ipsam, quin recipiat interdũ per aliquam passionem, dispositionẽ contrariam formæ. Sed in sanctis post resurrectionem, omnino anima dominabitur supra corpus; nec illud dominium aliquo modo poterit auferri, quia ipsa erit immutabiliter Deo subiecta; quod non fuit in statu innocentiæ: & ideo in corporibus illis manet eadem potentia ad formam aliã, quæ nunc inest, quantum ad substantiã potẽtiæ; sed erit ligata ꝑ victoriam animæ supra corpus, vt nunquam in actum passionis exire possit.

AD tertium dicendum, quòd qualitates elementares sunt instrumenta animæ, vt patet in secundo de anima, quia calor ignis in corpore animalis regulatur in actu nutriendi per virtutem animæ. Quando autem agens principale est perfectum, & non est aliquis defectus in instrumento; nulla actio procedit ab instrumento nisi secundum dispositionẽ principalis agentis: & ideo in corporibus sanctorum post resurrectionem nulla actio vel passio poterit prouenire à qualitatibus elementaribus, quæ sit contra dispositionem animæ, quæ intendit cõseruare corpus.

AD quartum dicendũ, quòd secundum Augustinum † in epistola ad Consentium, valet diuina potentia de ista visibili atque tractabili natura corporum, quibusdam manentibus auferre, quas voluerit qualitates. Vnde sicut ab igne fornacis Chaldæorum abstulit virtutem comburendi, quantũ

† Est Epist. 146 iter princip. & med. to. 2.

ad aliquid, quia corpora puerorum illæsa seruata sunt, sed mansit quantū ad aliquid, quia ignis ille ligna comburebat: ità auferet ab humoribus passibilitatem & dimittet naturam. Modus autem quo hoc fiet, dictus est*.

In corp. huius ar

AD quintum dicendū, quòd cicatrices vulnerum non eruntin sanctis, nec in Christo fuerunt, in quantum important aliquem defectum; sed inquantum sunt signa constantissimæ virtutis, qua passi sunt pro iustitia & fide, vt ex hoc & ipsis, & alijs gaudium crescat: vnde dicit August†.22.de Ciui. Dei. Nescio quomodo sic afficimur amore martyrum beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt, & fortasse videbimus: non enim deformitas in eis, sed dignitas est quædam, quamuis in corpore non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit: nec tamen si aliqua martyribus amputata & ablata sunt mēbra, sine ipsis membris eruntin resurrectione mortuorum, quibus dictum est, Capillus de capite vestro non peribit.

†lib. 22 de Ciuitate.Dei cap. 20. in pric. to.5.

Luk.21.

ARTIC. II.

Vtrum impassibilitas in omnibus erit æqualis.

355 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd impassibilitas in omnibus erit æqualis. Quia primæ ad Cor.15.dicit Gloss. quòd æqualiter omnes habent quòd pati non possunt: sed ex hoc, quòd pati nō possunt, habent dotem impassibilitatis: ergo impassibilitas est æqualis in omnibus.

¶ 2 Præterea, Negationes nō recipiūt magis & minus: sed impassibilitas est q̄dā negatio vel priuatio passibilitatis: ergo non potest esse maior in vno, q̄ in alio.

¶ 3 Preterea, Magis album dicitur quod est nigro impermixtius: sed nulli corporum sanctorum admiscebitur aliquid de passibilitate: ergo omnia erunt æqualiter impassibilia.

SED contra, Merito debet respondere præmium proportionaliter: sed sanctorum quidam fuerunt alijs maiores merito: ergo cum impassibilitas sit quoddam præmium, videtur, quòd in quibusdam sit maior, quàm in alijs.

¶ Præterea, Impassibilitas diuiditur contra dotem claritatis: sed illa non erit æqualis in omnibus, vt patet 1.Cor. 15. ergo nec impassibilitas.

CONCLVSIO.

Impassibilitas non quidem secūdum se considerata, prout scilicet est negatio vel priuatio passibilitatis: sed secundum causam suam, quæ est dominium animæ super corpus, erit in vno maior, quàm in alio.

RESPONDEO dicendū, quòd impassibilitas potest dupliciter considerari: vel secundum se, vel secundum causam suam. Si secundum se consideretur, quia solam negationem vel priuationē importat, non suscipit magis & minus: sed erit æqualis in omnibus beatis. Si autem consideretur secundum suam causam, sic erit in vno maior, quàm in alio. Causa autem eius est dominium animæ super corpus, quod quidem dominium causatur ex hoc, quòd ipsa anima fruitur Deo immobiliter: vnde in illo qui perfectius fruitur: est maior impassibilitatis causa.

AD primum ergo dicendum, quod gloss. illa loquitur de impassibilitate secundum se, & non secundum causam suam.

AD

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis negationes & priuationes secundum se non intendantur nec remittantur, tamen intenduntur & remittuntur ex causis suis. sicut dicitur esse locus magis tenebrosus, qui habet plura & maiora obstacula lucis.

AD tertium dicendũ, quòd aliqua non solum intenduntur per recessum à contrario, sed etiã per accessum ad terminum, sicut lux intenditur. Et præterea etiã impassibilitas est maior in vno, quam in alio; quãuis in nullo aliquid passibilitatis remaneat.

ARTIC. III.

Vtrum impassibilitas sensum in actu à corporibus gloriosis excludat.

356 AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd impassibilitas sensum in actu à corporibus gloriosis excludat. Quia sicut dicit Philosophus† in secundo de Anima, sentire est quoddam pati: corpora autem gloriosa erunt impassibilia: ergo non sentient in actu. Aristot. li.2.tex. 118.

¶ 2 Præterea, Immutatio naturalis præcedit immutationem animalem, sicut esse naturale præcedit esse intentionale: sed corpora gloriosa ratione impassibilitatis non immutabuntur immutatione naturali: ergo nec immutatione animali, quæ requiritur ad sentiendum.

¶ 3 Preterea, Quandocunque fit sensus in actu, cum noua receptione fit nouum iudicium: sed ibi non erit nouum iudicium, quia non erunt ibi cogitationes volubiles: ergo non fiet ibi sensus in actu.

¶ 4 Præterea, Quando anima est in actu intẽnso vnius potentiæ, remittitur actus alterius potentiæ: sed anima summè erit intẽta ad actum virtutis intellectiuæ, qua Deum contemplabitur: ergo non erit aliquo modo in actu virtutis sensitiuæ.

SED contra est, quod dicitur Apoc.1. Videbit eum omnis oculus: ergo erit ibi sensus in actu.

¶ Præterea, secundum Philosophum* in primo de Anima, animatum ab inanimato distinguitur sensu & motu, sed ibi erit motus in actu, quia tanquam scintillæ in arundineto discurrent: Sapient.3 ergo & sensus in actu. Aristot. li.1.tex. 19.

CONCLVSIO.

Quoniam eadem speciei natura in homine & omnibus eius partibus in resurrectione remanebit, impassibilitas non excludet sensum in actu à corporibus gloriosis, spiritualiter tamen à rebus quæ sunt extra animam, immutabuntur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ aliquem sensum esse in corporibus beatorum omnes ponũt, aliàs corporalis vita sanctorum post resurrectionem assimilaretur magis somno, quàm vigiliæ, quod non competit illi perfectioni, eo quòd in somno corpus sensibile non est in vltimo actu vitæ; propter quod somnus dicitur vitæ dimidium, in primo* Ethic. Sed in modo sentiendi diuersi diuersa opinantur. Quidam enim dicunt, quòd corpora gloriosa sunt impassibilia, & propter hoc non receptibilia peregrinę impressionis, & multò minus, quàm corpora cælestia, quia non erit ibi sensus in actu per receptionem alicuius speciei à sensibilibus, sed magis extra mittendo. Sed hoc non potest esse, quia in resurrectione natura speciei manebit eadem in homine, & in omnibus partibus eius: huiusmodi autem est natura sensus, vt sit potentia passi- Li.1. ca. 13. parũ à medio

passiua, vt in secundo de anima probat Philosophus*. Vnde si in resurrectione sancti sentirent extra mittendo & nō recipiēdo, nō esset sensus in eis virtus passiua, sed actiua; & sic non esset eiusdē speciei cum sensu, qui nunc est, sed esset aliqua alia virtus eis data: sicut enim materia nunquam fit forma, ita potentia passiua nūquam fit actiua. Et ideo alij dicunt, quòd sensus in actu fiet per susceptionem, non quidem ab exterioribus* sensibus, sed per effluxum à superioribus viribus: vt sicut nunc superiores vires accipiunt ab inferioribus, ita è cōuerso tunc inferiores accipient à superioribus. Sed iste modus receptionis non facit vere sentire, q̄a omnis potentia passiua secundum suæ speciei rationem determinatur ad aliquid actiuum speciale: quia potentia inquantum huiusmodi, habet ordinem ad illud, respectu cuius dicitur: vnde cum proprium actiuum in sensu exteriori, sit res existens extra animam: & non intentio eius existēs in imaginatione, vel ratione, si organum sentiendi non moueat à rebus extra, sed ex imaginatione vel alijs superioribus viribus, nō erit verè sentire. Vnde non dicimus, quòd phrenetici & alij mente capti, in quibus propter victoriam imaginatiuæ virtutis fit huiusmodi defluxus specierum ad organa sentiendi, verè sentiant; sed quòd videtur eis, quòd sentiant. Et ideo dicendum est cum alijs, quòd sensus corporum gloriosorum erit per susceptionem à rebus, quæ sunt extra animam. Sed sciendum est, quòd organa sentiendi immutantur à rebus, q̄ sunt extra animam dupliciter. Vno modo, immutatione naturali; quando scilicet, organum disponitur eadem qualitate naturali, qua disponitur res extra animam quæ agit in ipsis; sicut cum manus fit calida ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ. Alio modo, immutatione spirituali; quando recipitur qualitas sensibilis in instrumento secūdum esse spirituale, id est, species siue intensio qualitatis, & nō ipsa qualitas; sicut pupilla recipit speciem albedinis, & tamen ipsa non efficitur alba. Prima ergo receptio non causat sensum, per se loquendo, quia sensus est susceptiuus specierum in materia præter materiam; id est, præter esse materiale, quod habebant extra animam: vt dicitur in 2. de anima*, & hæc receptio immutat naturam recipientis: quia recipitur hoc modo qualitas secundū esse suum materiale: vnde ista receptio non erit in corporibus gloriosis, sed secunda, quæ per se facit sensum in actu, & non immutat naturam recipientis.

*Lib. 2. text, 51. 74. & 121.

*Al. sensibilibus

*Aristotel. lib. 2. te. 121.

AD primum ergo dicendum, (quòd iā patet ex dictis*) quòd per hanc passionem: quæ est in actu sentiendi, quæ non est aliud, quàm receptio prædicta, non trahitur corpus extra naturalem suam qualitatem, sed spiritualiter perficitur: vnde impassibilitas gloriosorum corporum hanc passionem non excludit.

*In corp. ar.

AD secundum dicendum, q̄ omne passiuum recipit actionem agentis secundum suum modum: si ergo aliquid sit quod sit natū immutari ab actiuo, naturali & spirituali immutatione, immutatio naturalis præcedet immutationem spiritualem, sicut esse naturale præcedit esse intētionale: si autem natum sit immutari spiritualiter tantum, non oportet q̄ immutetur naturaliter: sicut de aere, qui non est receptiuus coloris secundum esse naturale, sed solum secundum esse spirituale: & ideo hoc solum modo immutat:

sicut

357

ſicut econuerſo corpora inanimata immutantur per qualitates ſenſibiles ſolum naturaliter, & non ſpiritualiter, in corporibus autem glorioſis non poterit eſſe aliqua immutatio naturalis, & ideo ibi erit ſpiritualis immutatio tantum.

AD tertium dicendum, quòd ſicut erit noua receptio ſpeciei in organo ſentiendi, ità erit nouum iudicium ſenſus communis: non autem erit nouum iudicium intellectus de hoc, ſicut fit in eo q̃ videt̃ aliquid q̃d prius ſciuit. Quod autem dicit Auguſt. *non erũt ibi cogitationes volubiles, intelligitur de cogitationibus intellectiuæ partis: vnde non eſt ad propoſitum.

*Li. vlt. & eſt 15 de Trin. c. 16. circa finem tom. 3.

AD quartum dicendum, ꝙ quando vnum duorum eſt ratio alterius, occupatio animæ circa vnum non impedit nec remittit occupationem eius circa aliud. Sicut medicus dum videt vrinã non minus poteſt conſiderare artis regulas de coloribus vrinarum, ſed magis. Et quia Deus apprehenditur à ſanctis, vt ratio omnium, quæ ab eis agentur vel cognoſcentur: ideo occupatio eorum circa ſenſibilia ſentiẽda, vel quæcunque alia contemplãda aut agenda, in nullo impediet diuinam contemplationem, nec econuerſo. Vel dicendum, quòd ideo vna potentia impeditur in actu ſuo: quando alia vehementer operatur, quia vna potentia de ſe non ſufficit ad tam intenſã operationem niſi ei ſubueniatur per id quod erat alijs potentijs vel membris influendum à principio vitæ, & quia in ſanctis erũt omnes potentiæ perfectiſſimæ, vna poterit ita intenſe operari, quòd ex hoc nullum impedimentum præſtabitur actioni alterius potẽtiæ: ſicut & in Chriſto fuit.

ARTIC. IIII.

Vtrum in beatis poſt reſurrectionem ſint omnes ſenſus in actu.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd non ſint ibi omnes ſenſus in actu. Tactus enim eſt primus inter omnes alios ſenſus, vt dicitur in 2. de *Anima; ſed corpora glorioſa carebunt actu ſenſus tactus, quia ſenſus tactus fit in actu per immmutationem corporis animalis, ab aliquo exteriori corpore, prædominante in aliqua qualitatum actiuarum vel paſſiuarum, quarum eſt tactus diſcretiuus; qualis tunc immutatio eſſe non poterit, ergo non erunt ibi omnes ſenſus in actu.

* Ariſt. lib. 2. de anima text. 17, & lib. 3. tex. 32. & ſeq.

¶ 2 Præterea, Senſus guſtus deſeruit actui virtutis nutritiuæ: ſed poſt reſurrectionem huiuſmodi actus non erit: † ergo fruſtra eſſet ibi guſtus.

† Supra q. 81. artic. vlt.

¶ 3 Præterea, Poſt reſurrectionem nihil corrumpetur, quia tota creatura veſtietur quadam virtute incorruptionis: ſed ſenſus odoratus in actu ſuo eſſe non poteſt, niſi aliqua corruptione facta, quia odor non ſentitur ſine aliqua fumali euaporatione; quæ in quadam reſolutione conſiſtit: ergo ſenſus odoratus non erit ibi in ſuo actu.

¶ 4 Præterea, Auditus deſeruit diſciplinæ, vt dicitur in lib. de ſenſu & ſenſato, ſed non erit poſt reſurrectionem beatis neceſſaria aliqua diſciplina per ſenſibilia, quia diuina ſapientia replebuntur ex ipſius Dei viſione: ergo non erit ibi auditus.

¶ 5 Præterea, Viſio fit ſecundum quod in pupilla recipitur ſpecies rei viſæ: ſed hoc non poterit eſſe poſt reſurrectionem in beatis: ergo non erit ibi viſus in actu, qui tamen eſt omniũ ſenſuũ nobi-

nobilior. Probatio mediæ. Illud quod eſt lucidum in actu, non eſt receptiuum ſpeciei viſibilis; vnde ſpeculum directe poſitum ſub radio Solis, non repræſentat ſpeciem corporis oppoſiti: ſed pupilla ſicut & totum corpus, erit claritate dotata: ergo non recipietur ibi aliqua ſpecies colorati corporis.

¶ 6 Præterea, Secundũ perſpectiuos omne quod videtur, ſub angulo videtur: ſed hoc non competit corporibus glorioſis: ergo non habebunt ſenſum viſus in actu. Probatio mediæ. Quã docunq; aliquid videtur ſub angulo, oportet aliquam eſſe proportionem anguli ad diſtantiam rei viſæ: quia quod à remotiori videtur minus videtur, & ſub minori angulo; vnde poſſet eſſe ita paruus angulus, ꝙ nihil de re videretur: ſi ergo oculus glorioſus videbit ſub angulo, oportet quòd videat ſub determinata diſtantia, & ita quòd non videat aliquid à remotiori, quàm modo videmus; quod videtur valde abſurdum: & ſic videtur, ꝙ ſenſus viſus, actu non erit in corporibus glorioſis.

SED contra, Potentia coniuncta actui eſt perfectior, quàm non coniuncta: ſed natura humana erit in beatis in maxima perfectione: ergo erunt ibi omnes ſenſus in ſuo actu.

¶ Præterea, Vicinius ſe habẽt ad animam potentiæ ſenſitiuæ quàm corpus: ſed corpus præmiabitur vel punietur ꝑꝑ merita, vel demerita animæ: ergo & oẽs ſenſus præmiabuntur in beatis, & punientur in malis, ſecũdum delectationem & dolorem vel triſtitiam, quæ in operatione ſenſus conſiſtunt.

CONCLVSIO.

Cum ex parte medij aut obiecti nullus quoad ſenſationem, ſit futurus poſt reſurrectionem defectus, niſi ex parte obiecti guſtus, omnes ſenſus in actu erunt poſt reſurrectionẽ, excepto ſolo guſtu; niſi forte & is per quandam immutationem linguæ ab adiuncto quodam humore, futurus ibi actu eſſe dicatur.

RESPONDEO dicendũ, quòd circa hoc eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd in corporibus glorioſis erunt omnes potentiæ ſenſuum, non tamẽ erunt in actu niſi duo ſenſus, ſcilicet tactus & viſus: nec hoc erit ex defectu ſenſuum, ſed ex defectu medij & obiecti: nec tamen erunt fruſtra, quia erunt ad integritatem humanæ naturæ, & ad commendandam ſapientiã Creatoris. Sed hoc non videtur verũ, quia illud quòd eſt medium in iſtis ſenſibus eſt etiam in alijs medium. In viſu enim eſt mediũ aer, qui etiam eſt medium in auditu & odoratu, ſicut patet in ſecundo* de Anima. Similiter etiã guſtus habet medium coniunctũ ſicut & tactus, cum guſtus ſit tactus quidam, vt in eodem libro† dicitur. Odor etiam erit ibi qui eſt obiectum odoratus: cum Eccleſia cantet, quòd odor ſuauiſſimus erunt corpora ſanctorum. Laus etiam vocalis erit in patria. Vnde dicitur ſuper illud* Pſal. 149. Exultationes Dei in gutture eorum: quòd corda & linguæ nõ deſinẽt laudare Deũ: Et idem etiam habetur ꝑ Gloſſã.† ſuper illud 2. Eſdræ 12. In cãtico & in cymbalis, & cætera.

¶ Et ideo ſecundum alios dicendum, quòd odoratus & auditus erunt ibi in actu, ſed guſtus non erit in actu, ita quod immutetur ab aliquo cibo vel potu ſumpto,

* Ariſt. lib. 2. de ani. tex. 76. & 97

† Ariſt. lib. 2. de ani. tex. 28. & 94

* Gloſſ. ordi. ſuper illud Pſ. 149. Exultationes.

† Gloſſ. ord. ibi.

sumpto, vt patet ex dictis * nisi forte dicatur, quod erit ibi gustus in actu per immutationē linguæ ab aliqua humiditate adiuncta.

*Quæst. 81. art. 4

AD primum ergo dicendum, quòd qualitates, quas tactus percipit, sunt illæ ex quibus constituitur animale corpus: vnde per qualitates tangibiles corpus animalis secundum statum præsentem natum est immutari immutatione naturali & spirituali ab obiecto tactus. Et ideo tactus dicitur maximè materialis inter alios sensus, quia habet plus de materiali immutatiōe adiunctū: non tamen immutatio materialis se habet ad actum sentiendi, qui perficitur spirituali immutatione nisi per accidēs. Et ideo in corporibus gloriosis, à quibus impassibilitas excludit naturalem immutationem, erit immutatio à qualitatibus tangibilibus spiritualis tantum, sicut etiam in corpore Adæ fuit, quia nec ignis vrere nec gladius scindere potuisset, & tamen horum sensum habuisset.

AD secundum dicendum, quod gustus secundum quod est sensus alimenti, non erit in actu, sed secundum quod est* iudicium saporum, esse poterit fortè, per modum prædictum.†

*Arist. lib. 2. de ani. tex. 76. & 97

*Al. indicatiuus.

†In fine corp. huius art.

AD tertium dicendum, quòd quidam posuerunt quòd odor nihil aliud est, quàm quædā fumalis euaporatio. Sed hæc positio non potest esse vera: quod patet ex hoc, quòd vultures currunt ex odore percepto ad cadauera ex locis remotissimis: cum tamen non esset possibile, quòd euaporatio aliqua pertingeret à cadauere ad tam remota loca, etiam si totum resolueretur in vaporē, & præcipue cum sensibilia in æquali distantia adquamlibet partē immutent. Vnde odor immutat medium quandoque & instrumentum sentiendi spirituali immutatione sine aliqua euaporatione pertingente ad organum: sed quòd aliqua euaporatio requiratur, hoc est, eo quod odor in corporibus est humiditate aspersus. Vnde oportet resolutionem fieri ad hoc quòd percipiatur. Sed in corporibus gloriosis erit odor in sua vltima perfectione nullo modo per humidū repressus: vnde immutabit spirituali immutatione, sicut odor fumalis euaporationis facit: & erit sensus odoratus in sanctis, quia nulla humiditate impedietur, & cognoscet non solum excellentias odoris: sicut nunc in nobis contingit propter nimiam cerebri humiditatem, sed etiam minimas odorum differentias.

† Arist. lib. 2. de ani. tex. 28. & 94

AD quartum dicendū, quòd in patria erit laus vocalis, quāuis quidam aliter dicant, quòd sola immutatione spirituali organum auditus immutabit in beatis: nec erit pp disciplinā qua scientiam acquirēt, sed pp perfectionē sēsus & delectationē; quo modo autē vox ibi formari poterit, dictum est in secundo libro.*

* Glossa ordin. super illud Ps. 149. Exultationes.

† Gloss. ord. ibi.

Tho. in 2. sent. dist. 2.

AD quintum dicendum, quòd intensio luminis non impedit receptionem spiritualem speciei coloris, dummodo maneat in natura diaphani: sicut patet, quòd quantumcunque illuminetur aer, potest esse medium in visu: & quanto est magis illuminatus, tanto per ipsum aliquid clarius videtur, nisi sit defectus ex debilitate visus. Quod autem in speculo directe opposito radio Solis non appareat species corporis oppositi, non est propter hoc, quod impediat receptio, sed propter hoc, quòd impeditur reuerberatio. Oportet enim ad hoc, quòd forma in speculo appareat, quòd fiat quædam reuerberatio ad aliquod corpus obscurum, & ideo plū-

bũ vitro adiungitur in speculo: hanc autem obscuritatem radius solis repellit, vnde non potest apparere species aliqua in speculo. Claritas autem corporis gloriosi non aufert diaphaneitatem à pupilla, quia gloria non tollit naturam: vnde magnitudo claritatis in pupilla magis facit ad * acumen visus, quàm ad eius defectum.

*Al. actũ

AD sextum dicendum, quòd quanto sensus est perfectior, tanto ex minori immutatione facta potest obiectum suum percipere: quanto autem sub minori angulo visus à visibili immutatur, tanto minor immutatio est, & inde est ꝙ visus fortior magis à remotis aliquid videre potest, quàm visus debilior, quia quanto à remotiori videtur, sub minori angulo videtur: & quia visus corporis gloriosi erit perfectissimus, ex paruissima immutatione poterit videre: vnde sub angulo multo minori videre poterit; quàm modo possit, & per cõsequẽs multo magis à remotis.

QVAEST. LXXXIII.

De subtilitate corporum beatorum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de subtilitate corporum beatorum.

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, vtrũ subtilitas sit proprietas corporis gloriosi.

¶ Secundo vtrum ratione huius subtilitatis possit esse in eodem loco cum alio corpore non glorioso.

¶ Tertio, vtrum per miraculum duo corpora possint simul esse in eodem loco.

¶ Quarto, vtrum corpus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco.

¶ Quinto, vtrum corpus gloriosum necessario requirat æqualem sibi locum.

¶ Sexto, vtrum corpus gloriosum sit palpabile.

ARTIC. I.

Vtrum subtilitas sit proprietas corporis gloriosi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd subtilitas non sit proprietas corporis gloriosi. Proprietas enim gloriæ excedit ꝓprietatem naturæ, sicut gloriæ claritas claritatem Solis, quæ est maxima in natura: si ergo subtilitas sit proprietas corporis gloriosi, videtur, ꝙ corpus gloriosũm futurum sit subtilius omni quod est subtile in natura: & ita erit ventis aereque subtilius; qđ est hæresis à Gregor. * in Constantinopolitana vrbe damnata, vt ipse narrat in 14. lib. Moral. 358

Tho. 4. dist. 44. q. 2. art. 2. q. 1. & seq.

*Li. 14. Moral. c. 31. 32. & 33.

¶ 2 Præterea, Sicut caliditas & frigiditas sunt quædam qualitates simplicium corporum, scilicet elementorum; ita & subtilitas: sed calor & aliæ qualitates elementorum non intendentur in gloriosis corporibus magis, quàm nunc, immo magis ad medium reducentur: ergo neq; subtilitas in eis erit maior, quàm nunc sit.

¶ 3 Præterea, Subtilitas inuenitur in corporibus propter paucitatem materiæ: vnde corpora, quæ habent minus de materia sub æqualibus dimensionibus, dicimus magis subtilia, vt ignem, aere; & aerem, aqua; & aquam, terra: sed tantum de materia erit in corporibus gloriosis, quantum nunc est: ergo tunc non erunt magis subtilia, quàm modo sint.

SED contra est, quod dicitur 1. Cor. 15. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale, id est spiritui simile: sed subtilitas spiritus excedit omnẽ subtilitatem

tilitatem corporis: ergo corpora gloriosa erunt subtilissima.

¶ Præterea, Corpora quanto sũt subtiliora, tãto sunt nobiliora: sed corpora gloriosa sũt nobilissima: ergo erunt subtilissima.

CONCLVSIO.

Cum ratione animæ glorificatæ corpus gloriosum dicatur spirituale, merito subtilitas est proprietas corporis gloriosi per effectum spiritualis potentiæ.

RESPONDEO dicendũ. ꝙ nomen subtilitatis à virtute penetrandi est assumptum, vnde dicitur in secundo * de generatione, ꝙ subtile est repletiuum partibus, & partium partibus. Quòd autem aliquod corpus sit penetratiuum, contingit ex duobus. Primo, ex paruitate quantitatis præcipue secundum profunditatem & latitudinem, non autem secundum longitudinem, quia penetratio fit in profundũ: vnde longitudo penetrationi nõ obstat. Secundo, ex paucitate materię, vnde rara subtilia dicimus: & q̃a in corporibus raris forma prædominatur materiæ magis, ideo translatum est nomen subtilitatis ad illa corpora quæ optime substant formæ, & perficiuntur ab ea completissimo modo, sicut dicimus subtilitatem esse naturæ in Sole & Luna & alijs huiusmodi: sicut etiam aurum vel aliquid huiusmodi potest dici subtile quando perfectissime cõpletur in esse & virtute suæ speciei. Et quia res incorporeæ quãtitate carent & materia, ideo nomen subtilitatis ad eas transfertur non solum ratione suæ substãtiæ, sed etiam ratione suæ virtutis: sicut enim subtile dicitur penetratiuum, quia pertingit vsq; ad intima rei; ita etiam dicitur aliquis intellectus subtilis, quia pertingit ad inspicienda intrinseca principia, & proprietates naturales rei latentes. Et similiter dicitur aliquis habere visum subtilem, quia aliquid minimum potest visu percipere: & similiter est de alijs sensibus. Et secundũ hoc diuersi diuersimode subtilitatem corporibus gloriosis attribuerunt. Quidam enim hæretici, vt Aug. † narrat, attribuerunt eis subtilitaté secundum modũ, quo spirituales substantiæ subtiles dicuntur; dicentes, ꝙ in resurrectione corpus vertetur in spiritum: & ratione huius corpora resurgentium Apostolus spiritualia nominat, 1. Cor. 15. Sed hoc non potest stare. Primo, quia corpus in spiritum transire non potest, cum non communicent in materia, quod etiam Boetius ostendit in lib. de Duabus naturis. * Secundo, quia si hoc esset possibile corpore in Spiritum cõuerso, non resurgeret homo, qui ex anima & corpore naturaliter constat. Tertio, quia si Apostolus sic intelligeret, sicut nominat corporalia spiritualia, pari ratione nominaret corpora animalia, quę in animam sunt conuersa: quod patet esse falsum. Vnde quidam hæretici dixerunt, quòd corpus in resurrectione remanebit, sed habebit subtilitatem secundum modum rarefactionis, ita ꝙ corpora humana in resurrectione erunt aerea, vel vento similia, vt Greg. narrat in 14. lib. Moral. * sed hoc etiam non potest stare, quia Dominus post resurrectionem corpus habuit palpabile (vt patet Luc. vlti. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere) quod præcipue subtile credendum est. Et præterea, corpus humanum cum carnibus & ossibus resurget, sicut & corpus Domini, vt dicitur Luc. vlt. Spiritus carnem & ossa nõ habet,

*Lib. 2. text. 10.

†Li. 13. de Ciui. Dei cap. 22. to. 5

* Aliquantulũ à medio.

* Li. 14. moral. c. 31. non remotè à princ. & habetur in arg. 1. huius art.

ficut me videtis habere: & Iob 19. dicitur. In carne mea videbo Deum saluatorem meum: natura autem carnis & ossis prædictam raritatem non patitur.

¶ Et ideo est assignandus corporibus gloriosis alius modus subtilitatis, vt dicantur subtilia propter completissimam corporis perfectionem: sed hanc completionem quidam eis attribuūt ratione quintæ essentiæ, quæ in eis tunc maxime dominabitur; quod esse non potest. Primo, quia nihil de quinta essētia potest venire in compositionē corporis, vt in tertio libro ostensum est. Secundo, quia dato ꝙ veniret in compositionem corporis humani, non posset intelligi ꝙ dominaretur magis tunc, quàm nunc supra naturam elementarem, nisi ita ꝙ esset in corporibus humanis plus secundum quantitatem de natura cælesti: & sic corpora humana non essent eiusdem staturæ, nisi forte minueretur natura elementaris in homine, qđ repugnat integritati resurgentiū, vel ita ꝙ natura elementaris indueret proprietates naturæ cælestis ex eius dominio in corpore, & sic naturalis virtus esset causa proprietatis gloriosæ; quod videtur absurdum.

¶ Et ideo alij dicunt, ꝙ dicta completio, ex qua corpora humana subtilia dicuntur, erit ex dominio animæ glorificatæ, quæ est forma corporis, super ipsum, ratione cuius corpus gloriosum spirituale dicitur, quasi omnino spiritui subiectum. Prima autem subiectio, qua corpus animæ subijcitur, est ad participandum esse specificum, prout subijcitur sibi vt materia formæ, & deinde subijcitur ei ad alia opera animæ prout anima est motor: & ideo prima ratio spiritualitatis in corpore est ex subtilitate, & deinde ex agilitate, & alijs proprietatibus corporis gloriosi. Et propter hoc Apostolus in spiritualitate tetigit dotem subtilitatis, vt Magistri exponunt: vnde etiam Gregorius * dicit in decimoquarto Moralium, ꝙ corpus gloriosum dicitur subtile per effectum spiritualis potentiæ. * Li. 14. c. 31. circa prin.

Et per hoc patet solutio AD obiecta, quæ procedunt de subtilitate, quæ est per rarefactionē.

ARTIC. II.

Vtrum ratione huius subtilitatis competat corpori glorioso esse in eodem loco cum alio corpore non glorioso.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ ratione huius subtilitatis competat corpori, ꝙ sit simul in eodem loco cum alio corpore non glorioso. Quia vt dicitur Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratū corpori claritatis suæ: sed corpus Christi potuit simul esse cū alio corpore in eodem loco: vt patet per hoc, ꝙ post resurrectionem intrauit ad discipulos ianuis clausis, vt dicitur Ioā. 20. ergo & corpora gloriosa ratione subtilitatis poterunt esse cum alijs corporibus non gloriosis in eodē loco. 359

¶ 2 Præterea, Corpora gloriosa erunt nobiliora omnibus alijs corporibus: sed quædam nunc ratione suæ nobilitatis possunt esse simul cum alijs corporibus, scilicet radij solares: ergo multo fortius hoc conueniet corporibus gloriosis.

¶ 3 Præterea, Corpus cæleste nō potest diuidi ad minus quantū ad substantiā sphærarum: vnde dicitur Iob 37. ꝙ cæli velut ære solidissimi firmati sunt: si ergo corpus gloriosum non poterit simul esse cum alio corpore in eodem loco ratione subtilitatis,

nunquam ad cælum empyreum ascendere poterit, quod est erroneum.

¶ 4 Præterea, Corpus quod non potest simul esse cum alio corpore, potest ex alterius obstaculo impediri in motu suo; vel etiam includi: sed hoc non poterit contingere corporibus gloriosis: ergo poterũt simul esse in codẽ loco cũ alijs corporibus.

*Li. 14. c. 31. circa prin.

¶ 5 Præterea, Sicut se habet punctus ad punctum, ita linea ad lineam, & superficies ad superficiem, corpus ad corpus; sed duo puncta possunt esse simul (ut patet quandoque duæ lineæ se tangunt) & similiter duæ lineæ in cõtactu duarum superficierũ, & duæ superficies in contactu duorum corporum: quia contigua sunt quorũ vltima sũt simul: vt patet 6. Phy.* ergo non est cõtra naturam corporis, quin possit esse simul cũ alio corpore in eodem loco. Sed quicquid nobilitatis natura corporis patitur, totum corpori glorioso præstabitur: ergo corpus gloriosum ex suæ subtilitatis proprietate habebit quòd possit esse simul cum alio corpore in eodem loco.

† Arist. li. 6. Physic. in princip. lib.

SED contra est, quod Boet.† dicit in libro de Trinitate, in numero differentiam varietas accidentium facit. Nam tres homines neque genere, neque specie, sed suis accidentibus distant: nã si omnino cuncta ab his accidentia separamus, tamen locus est cũctis diuersus, quem vnum fingere nullo modo possumus: ergo si ponantur duo corpora esse in vno loco, erunt vnum corpus numero.

† Non multum remotè à princ. libri.

¶ Præterea, Corpora gloriosa maiorem conuenientiam habebunt cum loco quàm spiritus angelici: sed spiritus angelici (vt quidã dicunt) non possẽt distigui numero, nisi essent in diuersis locis: propter hoc ponunt quòd necesse est eos esse in loco, & quòd ante mundum creari nõ potuerunt: ergo multo magis debent dicere, quòd duo corpora qualiacunque non possunt simul esse in eodem loco.

Arist. li. 4. Phys. text. 57. & 58.

CONCLVSIO.

Cum de ratione corporis materia formaq; constantis sit esse sensibile locique repletiuũ, nullo modo competere poterit corpori glorioso, vt ratione subtilitatis possit esse simul cum corpore nõ glorioso, nisi ex operatione diuinæ virtutis ad gloriæ perfectionẽ.

RESPONDEO dicendũ, quòd non potest dici quòd corpus gloriosum ratione suæ subtilitatis habeat, quòd possit esse cum alio corpore in eodem loco, nisi per subtilitatem auferatur ab eo id per quod prohibetur nunc esse simul cum alio corpore in eodem loco. Dicunt autem quidam, quòd prohibetur ab hoc in isto statu ratione corpulẽtiæ, per quam habet quòd repleat locum, quæ quidem corpulentia ab eo per subtilitatis dotem tolleretur. Sed hoc non potest stare propter duo. Primo, quia corpulentia quam dos subtilitatis aufert, est ad defectum pertinens, puta aliqua inordinatio materiæ non perfecte substantis suæ formæ. Totum enim quod ad integritatem corporis pertinet, in corpore resurget, tã ex parte formæ, quàm ex parte materiæ: quod autem aliquod corpus sit repletiuum loci, hoc habet per illud, quod est de integritate naturæ eius, & non ex aliquo defectu naturæ. Cum enim plenum opponatur vacuo, illud solum non replet locũ, quo posito in loco, nihilominus remanet vacuus locus.

In hoc corp.

a Arist. lib. 4. Phys. text. 76.
† Lib. 3. Met. text. 17.

Arist.li. 4. Phys. text.57. & 58.

Vacuum autem definitur in 4. Phys. † ꝙ est locus non plenus sensibili corpore: dicitur autem aliquod corpus esse sensibile ex materia & forma & naturalibus accidentibus, quæ omnia ad integritatem naturæ pertinent: cõstat etiam, ꝙ corpus gloriosum erit sensibile, etiam secundum tactum, vt patet in corpore Domini, Luc. vlt. nec enim ei deerit materia aut forma, aut naturalia accidentia, scilicet calidũ & frigidũ, & huiusmodi. Vnde patet, ꝙ corpus gloriosum non obstante subtilitatis dote replebit locum. Insania enim videtur dicere, ꝙ locus vbi erit corpus gloriosum, esset vacuus. Secundo, ratio eorum prædicta * non valet, quia coexistentiam corporis impedire in eodem loco est plus quàm replere locum. Si enim ponamus dimensiones esse separatas sine materia, illæ dimensiones non replent locum. Vnde quidam ponentes vacuum, dixerunt, vacuum esse locum, in quo sunt huiusmodi dimensiones sine aliquo sensibili corpore; & tamen istæ dimensiones prohibent ne sint simul cum alio corpore in eodem loco, vt patet per Philos.* in 4. Phys. & in 3. † Metaphys. vbi habet pro inconuenienti, ꝙ corpus mathematicũ qđ nihil est aliud quàm dimensiones separatæ, sit simul cum corpore naturali sensibili. Vnde dato, ꝙ subtilitas corporis gloriosi auferret ab eo hoc, quod est replere locum, non tamen sequeretur ꝙ propter hoc posset esse cũ alio corpore in eodem loco: quia remoto eo quod minus est, non propter hoc remouetur qđ plus est. Dicendum est ergo, ꝙ illud quod impedit corpus nostrum nunc, ne simul cum alio corpore sit in eodem loco, nullo modo poterit ab eo remoueri per dotem

In hoc corp.

* Arist. libr. 4. Phys. text.76. †Lib.3. Met. textu. 17.

subtilitatis. Nihil enim potest prohibere corpus aliquod ne sit simul situatũ cũ alio corpore in eodẽ loco, nisi in hoc, ꝙ in eo requirit diuersum sitũ: nihil. n. est impedimentum identitatis nisi ꝙ est causa diuersitatis. Hanc autem distinctionem situs non requirit aliqua corporis qualitas, quia corpori non debetur aliquis situs ratione suæ qualitatis: vnde remoto à corpore sensibili, ꝙ sit calidum aut frigidum aut graue, aut leue, nihilominus in eo remanet necessitas prædictæ * distinctionis, vt patet per Phylosophum † in 4. Physic. & etiam per se planum est. Similiter etiam materia non potest inducere necessitatem prædictæ distinctionis, quia materiæ non aduenit situs nisi mediante quantitate dimensiua. Similiter etiam neque forma situm habet nisi ex materia situm habente. Restat ergo, quòd necessitas distinctionis duorum corporum in situ causetur à natura quantitatis dimensiuæ, cui per se conuenit situs: cadit enim in definitione eius, quia quantitas dimensiua est quantitas habens situm: & inde est, ꝙ remotis omnibus alijs, quæ sunt in re, talis distinctionis necessitas inuenitur in sola quantitate dimensiua. Si enim accipiatur linea separata, oportet ꝙ si sint duæ lineæ, vel duæ partes vnius lineæ, ꝙ sint distinctæ in situ: aliàs linea addita lineæ non efficeret maius; quod est contra cõmunem animi conceptionem: & similiter est de superficiebus & corporibus mathematicis. Et quia materiæ debetur situs, inquantũ substat dimensioni, exinde prædicta necessitas ad materiam situatam deriuatur: vt sicut non est possibile esse duas lineas, vel duas partes lineæ, nisi sint distinctæ secundum situm: ita impossibile

* In hoc
† Lib.4. Physic. text.74.
eodem cap.

possibile est esse duas materias vel duas partes materiæ, nisi sit distinctio situs: & quia distinctio materiæ est principium distinctionis indiuiduorum, inde est quòd Boetius* dicit in li. de Trinita. quòd duobus corporibus, vnum locum fingere nullo modo possumus, vt hanc saltem accidentium varietatem distinctio indiuiduorum requirat. Subtilitas autem à corpore glorioso dimensionem non aufert; vnde nullo modo aufert sibi prædictam necessitatem distinctionis situs ab alio corpore: & ideo corpus gloriosum non habebit ratione suæ subtilitatis, quòd possit esse simul cum alio corpore, sed poterit simul cum alio corpore esse ex operatione virtutis diuinæ: sicut etiam corpus Petri non habuit ex aliqua proprietate indita, quòd ad vmbram eius sanarentur infirmi, sed hoc fiebat virtute diuina ad ædificationem fidei; ita faciet virtus diuina, vt corpus gloriosum possit simul cum alio corpore esse, ad perfectionem gloriæ.

Non multum remotè à princip. libri.

AD primum ergo dicendum, quòd corpus Christi non habuit ex subtilitatis dote quòd posset esse simul cū alio corpore in eodem loco, sed hoc factum est virtute diuinitatis post resurrectionem sicut in natiuitate: vnde Greg. in Homil.† dicit, Illud corpus Domini intrauit ad discipulos ianuis clausis, quòd ad humanos oculos per natiuitatem suam clauso exijt vtero Virginis. Vnde nō oportet quòd ratione suæ subtilitatis hoc conueniat corporibus gloriosis.

Ho. 26. in Euangelia nō procul à Princip. Homil.

AD secundum dicendum, ꝙ lumen non est corpus, vt in prima parte dictum est: vnde obiectio procedit ex falsis.

1. p. q. 67. arti. 2.

AD tertium dicendum, quòd corpus gloriosū transibit sphæras cælorum sine earum diuisione; non ex vi subtilitatis, sed ex diuina virtute, quæ eis ad nutū in omnibus subueniet.

AD quartum dicendum, quòd ex hoc, quòd Deus beatis ad nutū aderit in omnibus quæ volēt, sequitur ꝙ non poterunt includi vel incarcerari.

AD quintum dicendum, ꝙ sicut dicitur in 4. Phys.* Puncto non competit locus: vnde si dicat esse in loco, hoc nō est nisi ꝑ accidens, quia corpus cuius est terminus, est in loco; sicut autem totus locus respondet toti corpori, ita terminus loci respondet termino corporis. Contingit autem duorum locorum esse vnum terminum, sicut & duas lineas terminari ad vnum punctum, & ideo quamuis duo corpora non possint esse nisi in diuersis locis, tamen duobus terminis duorum corporum respondet idem terminus duorum locorum, & secundum hoc dicuntur vltima corporum se tangentium esse simul.

* Lib. 4. Physic. tex. 9. & li. 3. tex. 24.

* In hoc eodem cap. † Lib. 4. Physic. text. 74.

ARTIC. III.

Vtrum per miraculum fieri possit quòd duo corpora sint in eodem loco.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd nec etiam per miraculū fieri possit, quòd duo corpora sint in eodem loco. Non enim potest fieri per miraculum, ꝙ duo corpora sint simul duo & vnum; quia hoc esset facere contradictoria esse simul: sed si ponantur duo corpora esse simul, sequeretur, illa duo corpora esse vnum. ergo non est possibile hoc per miraculū fieri. Probatio mediæ. Sint duo corpora in eodem loco, quorum vnū dicatur A, & aliud B, aut ergo dimensiones A, erunt eædem cum dimensionibus loci, aut aliæ 360

aut aliæ. Si aliæ, ergo erunt aliquæ dimensiones separatæ, quia non potest poni, quòd dimensiones, quæ sunt inter terminos loci, non sint in aliquo subiecto, nisi sint in corpore locato. Si autem sunt eædem, ergo eadem ratione dimensiones B, erunt eædem cum dimensionibus loci. Sed quæcunque vni & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem: ergo dimensiones A & B, sunt eædem. Sed duorum corporum non possunt esse eædem dimensiones, sicut nec eadem albedo: ergo A, & B, sunt vnum corpus, & erant duo: ergo sunt simul vnum & duo.

¶ 2 Præterea, Contra communes animi conceptiones non potest aliquid miraculose fieri, vt scilicet pars non sit minor toto: quia contraria communibus conceptionibus directè contradictionem includunt. Similiter nec contra conclusiones Geometriæ, quæ à communibus animi conceptionibus infallibiliter deducuntur; sicut quòd triangulus non habeat tres angulos æquales duobus rectis. Similiter nec aliquid potest fieri in linea contra definitioné lineæ: quia separare definitionem à definito, est ponere duo cõtradictoria esse simul. Sed duo corpora esse in eodem loco est contra conclusiones Geometriæ & contra definitionem lineæ: ergo non potest fieri per miraculum. Probatio mediæ. Conclusio est Geometriæ, quòd duo circuli non se tãgant nisi in puncto: si autem duo corpora circularia essent in eodem loco, duo circuli designati in eis se tangerent secundum totũ. Similiter etiã est cõtra definitionem lineæ, quòd infra duo pũcta sit plus, quàm vna linea recta; quod fieret, si duo corpora essent in codé loco: quia infra duo puncta signata in diuersis supficiebus loci, essent duæ lineæ rectæ duorum corporum locatorum.

¶ 3 Præterea, Hoc videtur non posse fieri per miraculum, quòd corpus inclusum in alio corpore, non sit in loco, quia sic haberet locum communem & nõ ꝓprium, quod non potest esse: sed hoc sequeretur, si duo corpora essent in eodem loco: ergo hoc non potest fieri per miraculum. Probatio mediç. Sint duo corpora in eodem loco, quorum vnum secundũ quamlibet dimensionem sit maius alio, corpus minus erit inclusum in corpore maiore, & locus corporis maioris erit locus eius cõmunis: locũ autẽ propriũ non habebit, quia non erit aliqua superficies corporis actu signata, quæ cõtineat ipsum; quod est de ratione loci: ergo non habebit locum proprium,

¶ 4 Præterea, Locus proportionaliter respondet locato: sed nunquam potest fieri per miraculum, quòd idem corpus sit simul in diuersis locis, nisi per aliquam conuersionem, sicut accidit in sacramento altaris: ergo nullo modo potest fieri per miraculum, quòd duo corpora sint simul in eodem loco.

SED contra, Beata Virgo filium miraculose peperit: sed in illo benedicto partu oportuit duo corpora esse simul in eodem loco, quia corpus pueri exiens, claustra pudoris non fregit: ergo potest miraculose fieri, quòd duo corpora sint simul in eodem loco.

¶ Præterea, Hoc idem potest ostendi per hoc, quòd Dominus ad discipulos intrauit clausis ianuis, Ioan. 20.

CONCLVSIO.

Cum à Deo tanquã prima causa res conseruari possit, cessanti-

ſantibus cauſis ſecundis: fatendum eſt, miraculoſe fieri poſſe, vt duo corpora ſint ſimul in eodem loco

Art. præced. cor RESPONDEO dicendũ, quòd ſicut ex dictis* patet, propter hoc neceſſe eſt duo corpora in duobus locis eſſe, quia diuerſitas materiæ requirit diſtinctionem in ſitu: & ideo videmus, quod quando conueniunt duo corpora in vnum, deſtruitur eſſe diſtinctum vtriuſque, & acquiritur vtrique ſimul eſſe vnum indiſtinctum, vt patet in mixtionibus: nõ poteſt ergo eſſe, quòd duo corpora remaneant duo, & tamen ſint ſimul, & vtrunque conſeruet eſſe diſtinctum quod prius habebat, ſecundum quod vtrumque erat ens indiuiſum in ſe & diuiſum ab alijs. Hoc autem eſſe diſtinctũ dependet à principijs eſſentialibus rei, ſicut à cauſis proximis: ſed à Deo, ſicut à cauſa prima: & quia cauſa prima poteſt conſeruare rem in eſſe, ceſſantibus cauſis ſecundis, vt patet per primam* propoſitionem libri de cauſis; (Propoſitiõe primaliter opera Ariſt.) ideo diuina virtute & ea ſola fieri poteſt, vt accidens ſit ſine ſubiecto, vt patet in ſacramento altaris: & ſimiliter virtute diuina fieri poteſt, & ea ſola, quòd corpori remaneat eſſe diſtinctum ab alio corpore, quamuis eius materia non ſit diſtincta in ſitu ab alterius corporis materia: & ſic miraculoſe fieri poteſt, quòd duo corpora ſint ſimul in eodem loco.

AD primum ergo dicendum, quòd ratio illa eſt ſophiſtica, quia procedit ex ſuppoſitione falſi, vel petit principium. Procedit enim ratio illa ac ſi inter duas ſuperficies oppoſitas loci alicuius, eſſet aliqua dimenſio propria loco, cui oporteret quòd vniretur dimenſio corporis locati aduenientis. Sic enim ſequeretur, quòd dimenſiones duorum corporum locatorum eſſent vna dimenſio, ſi vtraque vnum fierent cum dimenſione loci. Hæc autem ſuppoſitio falſa eſt: quia ſecundũ hoc, quandocunque corpus acquireret nouum locum, oporteret aliquam immutationem fieri in dimenſionibus loci vel locati. Non enim poteſt eſſe, quòd aliqua duo fiant de nouo vnum, niſi altero eorum immutato: ſi autem, ſicut ſe rei veritas habet, loco non debentur aliæ dimenſiones, quàm dimenſiones locati; patet, quòd ratio nihil probat, ſed petit principium: quia ſecundum hoc, nihil eſt aliud dictum, quàm quòd dimenſiones locati ſint eædem cũ dimenſionibus loci, niſi quòd dimenſiones locati continentur infra terminos loci, & ſecũdum eorum menſuram diſtant termini loci, ſicut diſtarent proprijs dimẽſionibus, ſi eas haberent: & ſic dimenſiones duorum corporum eſſe dimenſiones vnius loci, nihil eſt aliud, quàm duo corpora eſſe in eodem loco; quod eſt principale propoſitum.

AD ſecundum dicendum, quod poſito, quòd duo corpora ſint ſimul in eodem loco per miraculũ, non ſequitur aliquid neque contra communem animi conceptionem, neque contra definitionem lineæ, neque contra concluſiones aliquas Geometriæ. Quia ſicut ſupra dictum* eſt, quantitas dimenſiua in hoc differt ab omnibus alijs accidentibus, quòd habet ſpecialem rationem indiuiduationis & diſtinctionis, quæ eſt ſibi & omnibus accidentibus communis, ſcilicet ex materia ſubiecta. Art. præced. cor Sic ergo vna linea poteſt intelligi diuerſa ab alia, vel quia eſt in alio ſubiecto, quæ conſideratio nõ eſt niſi de linea materiali: vel quia diſtat in ſitu ab alia, quæ conſideratio eſt etiã de linea mathematica-

matica, quæ intelligitur præter materiam: ſi ergo remoueatur materia, non poteſt eſſe diſtinctio linearum, niſi ſecundum ſitum diuerſum, & ſimiliter nec punctorum, nec ſuperficierum, aut quarumcunq; dimenſionũ: & ſic Geometria non poteſt ponere, ꝙ vna linea addatur alteri tanquã diſtincta ab ea, niſi ſit diſtincta in ſitu ab ea. Sed ſuppoſita diſtinctione ſubiecti, ſine diſtinctione ſitus ex diuino miraculo, intelliguntur diuerſæ lineæ, quæ non diſtant ſitu, propter diuerſitatẽ ſubiecti; & ſimiliter puncta diuerſa: & ſic diuerſæ lineæ deſignatæ, ĩ duobus corporibus, quæ ſunt in eodem loco, trahuntur à diuerſis punctis ad diuerſa puncta, vt nõ accipiamus punctũ ſignatum in loco, ſed in ipſo corpore locato: quia linea non dicitur trahi niſi à puncto quod eſt terminus eius: & ſimiliter etiam duo circuli deſignati in duobus corporibus ſphæricis exiſtentibus in eodem loco: quæ ſunt duo non propter diuerſitatem ſitus, aliàs non poſſent ſe tangere ſecundum totum, ſed ſunt duo ex diuerſitate ſubiectorum, & propter hoc ſe totaliter tangentes adhuc manent duo: ſicut etiam circulus ſignatus in corpore locato ſphærico tangit ſecundum totum, alium circulum ſignatum in corpore locante.

AD tertium dicendum, quòd Deus poſſet facere aliquod corpus non eſſe in loco; & tamen illa poſitione facta, nõ ſequitur quòd aliquod corpus non ſit in loco: quia corpus maius eſt locus corporis minoris, ratione illius ſuperficiei, quæ deſignatur ex contactũ terminorum corporis minoris.

AD quartum dicendum, ꝙ vnum corpus eſſe ſimul localiter in duobus locis, non poteſt fieri per miraculum (corpus enim Chriſti non eſt in altari localiter*) quamuis miraculosè poſſit fieri, quòd duo corpora ſint in eodem loco: quia eſſe in pluribus locis ſimul, repugnat indiuiduo, ratione eius, quòd eſt ens indiuiſum in ſe: ſequeretur enim quòd eſſet diſtinctum in ſitu: ſed eſſe cum alio corpore in eodem loco, repugnat ei quantum ad hoc, quòd eſt diuiſum ab alio: ratio autem vnius perficitur in indiuiſione: vt patet in 5. Metaphyſ.* ſed diuiſio ab alijs eſt de conſequentibus ad rationem vnius. Vnde quòd idem corpus ſit localiter ſimul in diuerſis locis, includit contradictionem, ſicut quòd homo careat ratione: ſed duo corpora eſſe in eodem loco, non includit contradictionem, vt ex dictis † patet: & ideo non eſt ſimile.

Tho. in 4. diſt. 10. q. 1. ad 1. in ſo. 1 arg. & ſeq.

Lib. 5. text. 11.

In hoc art.

ARTIC. IIII.

Vtrum vnum corpus glorioſũ poſſit eſſe cum alio glorioſo in eodem loco.

361

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd corpus glorioſum poſſit eſſe cum alio glorioſo in eodem loco. Quia vbi eſt maior ſubtilitas, ibi eſt minor reſiſtentia: ſi ergo corpus glorioſum futurum ſit ſubtilius, quàm non glorioſum, minus reſiſtet corpori glorioſo: & ita ſi corpus glorioſum poterit eſſe cum corpore non glorioſo in eodem loco, multo fortius cum corpore glorioſo.

¶ 2 Præterea, Sicut corpus glorioſum erit ſubtilius non glorioſo, ita vnum glorioſum erit ſubtilius alio: ſi ergo corpus glorioſum poterit eſſe ſimul cum nõ glorioſo, & corpus glorioſum magis ſubtile poterit eſſe cum glorioſo minus ſubtili.

¶ 3 Præterea, Corpus cæli eſt

corpus subtile, & erit tunc glorificatum Sed corpus gloriosum alicuius sancti poterit simul esse cum corpore cæli, quia poterunt ad terram descendere & ascendere pro suæ libito voluntatis: Ergo duo corpora gloriosa poterunt esse simul.

SED contra, Corpora gloriosa erunt spiritualia, id est, spiritibus quantum ad aliquid similia, sed duo spiritus non possunt esse simul in eodem loco (quamuis spiritus & corpus possint esse in eodem loco) vt in 1. li. dist. 37. dictum est. Ergo nec duo corpora gloriosa poterunt esse in eodem loco.

Tho. in 1. disti. 37. q. 3. artic. 3.

¶ Præterea, Duorum corporum existentium simul vnum ab alio penetratur: sed penetrari ab alio corpore, est ignobilitatis, quod omnino à corporibus gloriosis aberit: ergo non poterunt esse duo corpora gloriosa simul.

CONCLVSIO.

Quanquam diuina virtute fieri posset, vt duo corpora gloriosa esse possint in eodem loco (nam ratione suæ proprietatis hoc minimè fieri posset) quia tamen in beatis debitus ordo seruabitur, illud fieri conueniens nõ est, neque fiet. 361

RESPONDEO dicendũ, quòd corpus gloriosum ratione suæ proprietatis non habet, quod possit esse cum alio corpore glorioso in eodem loco, sicut nec vt sit simul cũ corpore nõ glorioso: diuina autẽ virtute fieri posset, vt duo corpora gloriosa essent simul, vel duo non gloriosa, sicut gloriosum & non gloriosum. Sed tamen non est conueniens quòd corpus gloriosum sit simul cum alio corpore glorioso; tum quia in eis seruabitur debitus ordo qui distinctionem requirit; tum quia vnum corpus gloriosum nõ se opponet alteri: & sic nunquã duo corpora gloriosa erũt simul.

AD primum ergo dicendũ, quòd ratio illa procedit ac si corpori glorioso inesset ratione suæ subtilitatis, quòd posset esse simul in eodem loco cum alio corpore; quòd falsum est.

Et similiter dicendum AD secundum.

AD tertium dicendum, quòd corpus cæli & alia corpora æquiuocè dicuntur gloriosa, inquantum participabunt aliquid gloriæ, & non quod eis conueniãt dotes corporum humanorũ glorificatorum.

ARTIC. V.

Vtrum ex sua subtilitate remoueatur à corpore glorioso necessitas existendi in æquali loco.

AD QVINTVM sic proceditur, Videtur, quòd ex sua subtilitate remoueatur à corpore glorificato necessitas existendi in æquali loco. Corpora enim gloriosa erunt cõformia corpori Christi, vt patet ad Philippenses 3. Sed corpus Christi non coarctatur hac necessitate, vt sit in loco æquali vnde continetur totum sub paruis vel magnis dimensionibus hostiæ consecratæ: Ergo & hoc idẽ erit in corporibus gloriosis. 362

¶ 2 Præterea, Philos † probat in 4. Phys. quòd duo corpora non sunt in eodem loco, quia sequeretur, quòd maximum corpus obtineret minimum locum, quia diuersæ partes eius poterũt esse in eadem parte loci; non enim differt vtrum duo corpora vel quæcunque, sint in eodem loco: sed corpus gloriosum erit simul in eodẽ loco cũ alio corpore, vt dicit cõmuniter. Ergo poterit

Arist. li. 4. te. 76.

terit esse in quouis paruo loco.

¶ 3 Preterea, Sicut corpus ratione sui coloris videtur, ita commensuratur loco ratione suæ quãtitatis: sed corpus gloriosum ita subiectum erit spiritui, quòd poterit videri & nõ videri, & præcipue ab oculo non glorioso, pro suæ libito voluntatis, vt in Christo patuit. Ergo ita quantitas subijcietur nutui spiritus, quòd poterit esse in paruo vel magno loco, & habere paruam vel magnam quantitatem ad libitum.

Arist. li. 4. text. 30. SED contra est, quòd Philo.* dicit in 4. Physic. quòd omne qđ est in loco, est in loco æquali sibi: sed corpus gloriosum erit in loco: ergo erit in loco æquali sibi.

¶ Præterea, Eædẽ sunt dimensiones loci & locati, vt pbat in 4.*. Phy. Si ergo locus esset maior locato, esset idem maius & minus seipso; qđ est inconueniens. Arist. li. 4. text. 76. & 77

CONCLVSIO.

Necessitas existendi in æquali loco, à corpore glorioso ex sua subtilitate minime tolletur, quia nec rarefieri nec densari vnquam poterit.

RESPONDEO dicendum quòd corpus non comparatur ad locum, nisi mediantibus dimensionibus proprijs, secundum quas corpus locatum circunscribitur ex contactu corporis locantis: vnde quòd corpus aliquod sit in minori loco, quàm sit sua quantitas, hoc non potest esse nisi per hoc, quòd quantitas corporis propria, efficitur aliquo modo minor seipsa: quod quidem non potest intelligi nisi dupliciter. Vno modo ex variatione quãtitatis circa eadem materiã, vt. s. materia quæ primo subest magnæ quantitati, postea subsit paruæ: & hoc quidã posuerunt in corporibus gloriosis, dicentes, quòd quantitas eis subest ad nutum, ita quòd cum voluerint, possunt habere magnã quantitatẽ, & cum voluerint, paruam. Sed hoc non põt esse, quia nullus motus, q fit secundum aliquid intrinsecũ rei, potest esse sine passione abijciẽte à substãtia: & ideo in corporibus incorruptibilibus, s. cælestibus, est solus motus localis, q non est secundũ aliquid intrinsecũ: vnde patet quòd mutatio quantitatis circa materiã repugnaret impassibilitati corporis gloriosi & incorruptibilitati. Et præterea sequeretur, q corpus gloriosum quandoq; esset rarius, & quandoq; spissius: quia cũ nihil diuidi possit ab eo de materia sua, quandoq; eadem materia esset sub paruis dimensionibus, & quandoq; sub magnis, & ita rarefieret & densaretur; qđ non potest esse. Alio modo potest intelligi, q quantitas corporis gloriosi efficiatur minor seipsa per variationem situs, ita scilicet q partes corporis gloriosi subintrent se inuicem, & sic redeat ad quãcunq; paruam quantitatem. Et hoc quidam posuerunt, dicentes, quòd ratione suæ subtilitatis corpus gloriosum habebit, quòd possit esse simul cum alio corpore non glorioso in eodem loco. Et similiter potest vna pars esse intra aliam, intantum quòd totum corpus gloriosum poterit intrare per minimum porum alterius corporis: & sic ponunt, quòd corpus Christi, quod exiuit de vtero Virginali, intrauit ianuis clausis ad discipulos. Sed hoc non potest esse, tum quia corpus gloriosum non habebit, q sit cum alio corpore simul, ratione subtilitatis; tũ quia etiam si haberet, vt esset simul cũ alio corpore, non tamen cum alio corpore glorioso, vt multi dicũt; tum quia repugnaret rectæ dispositioni corporis humani, quæ requirit determinatũ sitũ & distantiam partiũ. Vnde nec p miraculũ hoc

Vide Greg. homil. 26. in Euag.

hoc vnquam fiet. Et ideo dicendum, quod corpus semper erit in loco sibi æquali.

AD primum ergo dicendum, quòd corpus Christi in altaris sacramento non est localiter, vt dictum* est.

AD secundum dicendum, quòd probatio † Philosophi procedit ex hoc, quòd vna pars eadem ratione subintraret aliam: sed talis subintratio partium corporis gloriosi in inuicem non potest esse, vt dictum* est. Et ideo ratio non sequitur.

*Th. in 4. dist. 10. q. 1. art. 1. ad 5.

† loco notarũ i argumēt. & art. 3. huius q. ad 4.

AD tertium dicendum, quòd corpus videtur ex hoc, quòd agit in visum: quòd autem agat in visum vel non agat, nihil variat in ipso corpore: & ideo non est inconueniens, si possit quando vult videri, & quando vult, non videri: sed esse in loco non est actio aliqua procedens ab eo ratione suæ quantitatis, sicut videri ratione sui coloris. Et ideo nō est simile.

*In cor. art.

ARTIC. VI.

Vtrum corpus gloriosum ratione suæ subtilitatis sit impalpabile.

363 AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd corpus gloriosum ratione suæ subtilitatis sit impalpabile. Greg*. enim dicit in homil. in octaua Paschæ: Corrumpi necesse est quod palpatur, sed corpus gloriosum erit incorruptibile: ergo erit impalpabile.

*Homil. 26. in Euang. nō longe à princ.

¶ 2 Præterea. Omne quod est palpabile, resistit palpanti: sed quod potest simul esse cum alio, non resistit ei: cum ergo corpus gloriosum possit esse simul cum alio corpore, non erit palpabile.

¶ 3 Præterea, Omne corpus palpabile est tangibile: sed omne tãgibile corpus habet qualitates tãgibiles excedētes qualitates tãgentis: cum ergo qualitates tangibiles non sint in excessu, sed reductæ in maximam æqualitatem in corporibus gloriosis; videtur, quòd non sint palpabilia.

SED contra est, quòd Dominus in corpore glorioso resurrexit, & tamen corpus palpabile habuit, vt patet Luc. vlt. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet. Ergo & corpora gloriosa erunt palpabilia.

¶ Præterea, Hæc est hæresis Eutychij Constantinopolitani Episcopi, vt Greg. dicit 14. lib. Moral. qui dixit, quòd corpus nostrum in resurrectionis gloria erit impalpabile.

CONCLVSIO.

Cum Dominus post resurrectionem in corpore glorioso habuerit corpus palpabile, sequitur corpora gloriosa secundum naturam suam esse palpabilia.

RESPONDEO dicendũ, quòd omne corpus palpabile est tãgibile, sed non conuertitur: omne enim corpus est tangibile quod habet qualitates, quibus natus est immutari sensus tactus: vnde aer, ignis, & huiusmodi, sunt corpora tangibilia. Sed omne palpabile vlterius addit quòd resistat tangenti: vnde aer, qui nunquam resistit transeunti per eum, sed est facillimæ diuisionis, tangibilis quidem est, sed non palpabilis. Sic ergo patet, quòd palpabile dicitur aliquod corpus ex duobus, scilicet ex qualitatibus tangibilibus, & ex hoc quòd resistit tangenti, vt nō pertrãseat. Et quia qualitates tãgibiles sunt calidũ, & frigidum, & huiusmodi, quæ non inueniuntur nisi in corporibus grauibus, & leuibus, quæ habent contrarietatem adinuicem, ac per hoc sunt corruptibilia: ideo

cor-

corpora cælestia, quæ sunt secundum naturam incorruptibilia, sunt sensibilia quidem visu, sed non tangibilia, & sic etiam nec palpabilia. Et hoc est quod Gregorius * dicit, ꝙ corrumpi necesse est omne quod palpatur. Corpus ergo gloriosum habet à natura sua qualitates, quæ sunt natæ immutare tactum: sed tamẽ quia corpus est omnino subiectũ spiritui, in potestate eius est, vt secundum eas immutet tactum, vel non immutet. Similiter etiam secundum naturam sibi competit vt resistat cuilibet alteri corpori transeunti, ita ꝙ nõ possit esse cum eo simul in eodem loco: sed miraculose hoc potest diuina virtute contingere ad nutum ipsius, quòd sit cum alio corpore in eodem loco: & sic non resistet ei transeunti. Vnde secundum naturam suam palpabile est corpus gloriosum, sed ex virtute supernaturali hoc ei competit, vt cum vult non palpetur à corpore non glorioso: & ideo Greg.* dicit, ꝙ Dominus palpandam carnẽ præbuit, quam clausis ianuis introduxit, vt perfecte ostenderetur; post resurrectionem corpus suũ esse & eiusdem naturæ & alterius gloriæ.

Homil. 26. in Euang. non longe ab initio.

Homil. 26. in Euang. nõ longe à princip.

AD primum ergo dicendum, ꝙ incorruptibilitas gloriosi corporis non est ex natura componentium, secundum quam omne quod palpatur, necesse est corrũpi, vt ex dictis * patet. Et ideo non sequitur ratio.

In corp. arti.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis aliquo modo possit fieri, ꝙ corpus gloriosum sit cum alio corpore in eodem loco: tamen corpus gloriosum habet in potestate sua resistere cuilibet tangenti, cum voluerit: & sic palpari potest.

AD tertium dicendũ, quòd qualitates tangibiles in corporibus gloriosis, nõ sunt reductæ ad medium rei secundum æqui distantiam ab extremis acceptũ; sed ad medium proportionis secundum quod optime competit* complexioni humanæ in singulis partibus. Et ideo tactus illorum corporum erit delectabilissimus, quia potentia semper delectatur in conuenienti, & tristatur in excessu.

*Al. complexioni.

QVÆST. LXXXIV.

De agilitate corporum beatorum, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de agilitate corporũ beatorum resurgentium

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum corpora gloriosa sint futura agilia.

¶ Secundo, vtrum mouebuntur.

¶ Tertio, vtrum mouebuntur in instanti.

ARTIC. I.

Vtrum corpora gloriosa sint futura agilia.

376

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ corpora gloriosa non sint futura agilia. Illud enim quod de se agile est, ad motum non indiget aliquo deferente: sed corpora glorificata deferentur post resurrectionem in nubibus obuiam Christo in aera ab angelis, vt dicit Glos.* 1. Thessal. 4. Ergo corpora gloriosa nõ erunt agilia.

Tho. 4. dist. 44. q. 2. art. 3. q. 1. & seq.

* Gloss. ordin. & interlinearis.

¶ 2 Præterea, Nullum corpus quod mouetur cum labore & pœna, potest dici agile: sed corpora gloriosa hoc modo mouebuntur; cum motor eorum, scilicet anima moueat in contrarium naturæ eorum, aliàs mouerentur semper in vnam partem; Ergo non erũt agilia.

¶ 3 Præterea, Inter omnes operatio-

rationes animalis, sensus est nobilior & prior, quàm motus: sed non assignatur corporibus gloriosis aliqua proprietas, quæ perficiat ea ad sentiendum: Ergo nec debet eis attribui agilitas, per quam perficientur ad motũ.

¶ 4 Præterea, Natura dat diuersis instrumenta dispositionis diuersæ, secundum diuersas virtutes ipsorum; vnde non eiusdẽ dispositionis instrumenta dat animali tardo & veloci: sed Deus multo ordinatius operatur quàm natura. Cum ergo corpus gloriosum habeat membra eiusdem dispositionis in figura & quantitate, sicut modo, videtur quòd non habeat agilitatem aliam, quã modo habet,

SED contra est quòd dicitur 1. Cor. 15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute: glos.* id est mobile & viuum: sed mobilitas non potest dicere nisi agilitatem ad motum: ergo corpora gloriosa erunt agilia.

Colligitur ex gloss. interline

¶ Præterea, Tarditas maxime videtur spiritualitati repugnare: sed corpora gloriosa maxime erunt spiritualia, vt dicitur 1. Cor. 15. Ergo erunt agilia,

CONCLVSIO.

Cum corpus gloriosum sit omnino subiectum animæ glorificatæ, corpus gloriosum erit agile sicut anima, vt ei sit habile ad obediendum.

RESPONDEO dicendũ, quòd corpus gloriosum erit omnino subiectum animæ glorificatæ, non solum vt nihil in eo sit quod resistat voluntati spiritus (quia hoc fuit etiam in corpore Adæ) sed etiam vt sit in eo aliqua perfectio effluens ab anima glorificata in corpus, per quam habile redditur ad prædictam subiectionem: quæ quidem perfectio, dos glorificati corporis dicitut. Anima autem coniungitur corpori non solum vt forma, sed etiam vt motor: & vtroque modo oportet, quòd corpus gloriosũ animæ glorificatæ sit summe subiectum. Vnde sicut per dotem subtilitatis subijcitur ei totaliter inquantum est forma corporis, dans esse specificum: ita per dotem agilitatis subijcitur ei, inquantum est motor; vt scilicet sit expeditum & habile ad obediẽdum spiritui in omnibus motibus & actionibus animæ. Quidã tamen causam istius agilitatis attribuunt quintæ essentiæ quæ tunc in corporibus gloriosis dominabitur: sed de hoc frequenter dictum* est, quod non videtur cõueniens. Vnde melius est vt attribuatur animæ, à qua gloria in corpus emanat.

Supra q. 82. arti. 1. corp. & q. 83. artic. 1. corp. & in lib. 2. senté. dist. 12. q. 1. art. 1.

AD primum ergo dicendum, quòd corpora gloriosa dicuntur ferri ab angelis, & etiam in nubibus, non quasi eis indigeant; sed ad reuerentiam designandam, quã corporibus gloriosis & ab Angelis & ab omnibus creaturis defertur.

AD secundum dicendum, quòd quanto virtus animæ mouentis dominatur magis supra corpus: tanto minor est labor in motu, qui etiam fit contra naturam corporis. Vnde illi in quibus virtus motiua est fortior, & illi qui habent ex exercitio corpus magis habilitatũ ad obediendũ spiritui mouenti, minus laborant in motu. Et quia post resurrectionẽ anima perfecte dominabitur corpori, tum propter perfectionem propriæ virtutis, tum propter habilitatem corporis gloriosi, ex redũdantia gloriæ ab anima in ipsum, non erit aliquis labor in motu sanctorum, & sic dici poterunt corpora sanctorum agilia.

AD tertium dicendum, quòd per dotem agilitatis, corpus glo-

riosum reddetur habile, non solum ad motum localem, sed etiã ad sentiendum, & ad omnes alias animæ operationes exequendas.

AD quartum dicendũ, quòd sicut natura dat velocioribus animalibus instrumenta diuersæ dispositionis in figura & quantitate, ita Deus dabit corporibus sanctorum aliam dispositionem quam nunc habeant, non quidé in figura & quantitate, sed in ꝓprietate gloriæ, quæ dicitur agilitas.

ARTIC. II.

Vtrum sancti agilitate sua nũquam vtentur, ita quod moueantur.

365 AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd sancti agilitate sua nunquam vtentur, ita quòd moueãtur. Quia secundum Philos. *motus est actus imperfecti: sed in corporibus gloriosis nulla erit imperfectio: Ergo nec aliq̃s mot'.

Lib. 3. Phys. tex 6.

¶ 2 Præterea, Omnis motus fit propter indigentiam, quia omne quod mouetur, mouetur propter adeptionem alicuius finis, sed corpora gloriosa non habebunt aliquam indigentiam, q̃a vt August. †dicit; Ibi erit quicquid voles, non erit quicquid noles. Ergo non mouebuntur.

† Ex li. 13. de Trini. c. 7. to. 3.

¶ 3 Præterea, Secundum Philos. *in 2. de Cæl. & mun. Illud quod participat diuinam bonitatem sine motu, nobilius participat illam, quàm quòd participat illam cum motu: sed corpus gloriosum nobilius participat diuinam bonitatem, quàm aliud corpus: cum ergo quædam alia corpora omnino sine motu remaneant, sicut corpora cælestia; videtur quòd multo fortius corpora humana.

* Arist. lib. 2. de cælo, text. 64. & 66.

¶ 4 Præterea, Aug. dicit, quòd anima stabilita in Deo, stabiliet corpus suum consequenter: sed anima ita erit in Deo stabilita, quòd nullo modo ab eo mouebitur: ergo nec in corpore erit aliquis motus ab anima.

¶ 5 Præterea, Quanto corpus est nobilius, tanto debetur ei locus nobilior: vnde corpus Christi, quod est nobilissimum, habet locum eminentiorem inter cætera loca, vt patet Hebr. 7. Excelsior cælis factus: Gloss. * loco & dignitate, & similiter vnũquodque corpus gloriosum habebit eadem ratione locum sibi conuenientem secundum mensurã suæ dignitatis: sed locus conueniens est de pertinentibus ad gloriam. Cum ergo post resurrectionem gloria sanctorum nunquam variетur, neque in plus, neque in minus, quia tunc erunt omnino in termino, videtur, quòd corpora eorum nunquam de loco sibi determinato recedent, & ita non mouebuntur.

* Id habetur in Glossa interli. super illud 1. Cor. 15. Primitiæ Christus, &c.

SED contra est, quod dicitur Isa. 40. Current, & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient; & Sap. 3. Tanquam scintillæ in arundineto discurrent. Ergo erit aliquis motus corporum gloriosorum.

CONCLVSIO.

Sicut corpus Christi glorificatũ in ascensione motum est: ita & corpora gloriosa mouebũtur agilitate sua, vt eis libitum fuerit.

RESPONDEO dicendũ, quòd corpora gloriosa aliquando moueri necessarium est ponere: quia & ipsum corpus Christi motum est in ascensione. Et similiter corpora sanctorum, quæ de terra resurgent, ad cælum empyreum ascendent: sed etiam postquam cælos conscenderint, verisimile est, quòd aliquando mouebuntur pro suæ libito voluntatis vt

tis, vt illud quod habét in virtute, actu exercentes, diuinam sapiẽtiam commendabilem ostendãt; & vt etiam visus eorũ reficiatur pulchritudine creaturarum diuersarum, in quibus Dei sapientia eminenter relucebit. Sensus enim non potest esse nisi præsẽtium, quamuis magis à longinquo possint sentire corpora gloriosa, quàm non gloriosa: *nec tamen per motum aliquid deperibit eorum beatitudini, quæ cõsistit in visione Dei, quem vbiq; præsentem habebunt: sicut & de angelis dicit Gregor. † quòd intra Deum currunt quocunque mittantur.

Sup. q. 82. art. 4. ad 6.

† Greg. hom. 34 in euãg. super Luc. 15. c. circa mediũ. & Beda super illud Luc. 1. Ego sum Gabriel & est parum ante finẽ c. 1. secũd. ord. Bedæ. & Zacharias Chrisopolit. li. 1. Monotesseram circa illud Luc. 1. & refert lib. 3. Sent. dist. 37. Para. N.

AD primum ergo dicendum, quòd localis motus non variat aliquid eorum, quæ sunt intranea rei: sed est secundum id quod est extra rem: scilicet, locum. Vnde illud quod mouetur motu locali, est perfectum, quantum ad ea quæ sunt intra rem, vt dicitur* in 4. Phys. quamuis habeat imperfectionem respectu loci, quia dum est in vno loco, est in potentia ad alium locum; quia non potest esse actu in pluribus locis simul, hoc enim solius Dei est. Hic autem defectus non repugnat perfectioni gloriæ, sicut nec defectus quod creatura est de nihilo: & ideo manebunt defectus huiusmodi in corporibus gloriosis.

AD secundum dicendum, quod aliquis dicitur indigere aliquo simpliciter, & secundum quid. Simpliciter quidem indiget aliquis illo, sine quo non potest cõseruari in esse, vel in sua perfectione: & sic motus in corporibus gloriosis non erit propter aliquam indigentiam, quia ad hæc omnia sufficiet eis sua beatitudo. Sed secundum quid indiget aliquis illo, sine quo non potest aliquem finem intentum habere; vel non ita bene, vel tali modo: & sic motus erit in beatis propter indigentiam: non enim poterunt manifestare virtutem motiuam in seipsis experimento, nisi moueantur. huiusmodi enim indigentias nihil prohibet in corporibus gloriosis esse.

**Arist. libr. 8. Physic. text. 17. & 57.*

AD tertium dicendũ, quòd ratio illa procederet, si corpus gloriosum non posset etiam sine motu participare diuinã bonitatem, multo perfectius, quàm corpora cælestia: quod falsum est. Vnde corpora gloriosa non mouebuntur ad consequendam perfectam diuinæ bonitatis participationem, hanc enim habẽt per gloriam: sed ad demostrãdam virtutem animæ: per motũ autem corporum cælestium non posset demõstrari virtus eorum, nisi quam habent in mouendo corpora inferiora ad generationem & corruptionem, quod non competit illi statui: & ideo ratio non procedit.

AD quartum dicendum, quod localis motus nihil diminuit de stabilitate ab anima stabilita in Deo, cum non sit secundum aliquid intrinsecũ rei, vt dictum* est.

**Hoc articu. in respo. ad 1.*

AD quintum dicendum, quod locus congruus vnicuique glorioso corpori deputatus secũdũ gradum suæ dignitatis pertinet ad præmium accidentale: non tamen oportet, quòd diminuatur aliquid de præmio, quandocunque est extra locum suum, quia locus ille non pertinet ad præmium, secundum quod actu continet corpus locatum, cum nihil influat in corpus gloriosum, sed magis recipiat splendorem ab eo, sed secundum quod est debitus pro meritis: vnde gaudium de tali loco manet etiam ei, qui est extra locum suum.

366

Vtrum sancti moueantur in instanti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd moueantur in instanti. August.* enim dicit, quòd vbicũque voluerit spiritus, ibi erit & corpus: sed motus voluntatis, secundum quem spiritus vult alicubi esse, est in instanti. Ergo & motus corporis est in instanti.

*Li. 22. de ciui. Dei, ca. vlti. non procul. princip. tom. 5.

¶ 2 Præterea, Philos.† in 4. Physic, probat quòd non sit motus per vacuum, quia oporteret aliquid moueri in instanti: quia vacuum non resistit aliquo modo mobili: resistit autem plenum, & sic nulla proportio esset motus, qui fit in vacuo, ad motum qui fit in pleno, cum proportio in velocitate sit secundũ proportionem resistentiæ, quæ est in medio. Omnium autem duorum motuum, qui fiunt in tempore, oportet esse proportionales velocitates; quia omne tempus omni tempori proportionale est: sed similiter nullum spatium plenũ potest resistere corpori glorioso quod potest esse cum alio corpore in eodem loco, quocunque modo fiat, sicut nec vacuum alteri corpori. Ergo si mouetur, in instanti mouebitur.

† Arist. li. 4. tex. 71. & sequent.

¶ 3 Præterea, Virtus animæ glorificatæ quasi improportionaliter excedit virtutem animæ non glorificatæ: sed anima non glorificata mouet corpus in tempore. Ergo anima glorificata mouet corpus in instanti.

¶ 4 Præterea, Omne qđ mouetur æqualiter citò ad propinquum & distans, mouetur in instanti: sed motus corporis gloriosi est talis, quia ad quantumcunque distans spatium moueaẽ in tempore imperceptibili mouetur. Vnde August.* dicit in q̃stionibus de resurrectione, quòd corpus gloriosum vtraque interualla pari celeritate pertingit, vt radius Solis. Ergo corpus gloriosum mouetur in instanti.

Est Epistol. 49. non remotè à princip. tom. 2.

¶ 5 Præterea, Omne quod mouetur, vel mouetur in tempore vel in instanti: sed corpus gloriosum post resurrectionem non mouebitur in tempore: quia tũc tempus nõ erit: vt dicitur Apoc. 4. Ergo motus ille erit in instãti.

SED contra, In motu locali spatium & motus & tempus simul diuiduntur, vt demostratiuè probatur in 6. Physic* sed spatium quòd transit corpus gloriosum per suuum motum, est diuisibile: ergo & motus diuisibilis est & tẽpus diuisibile, instãs autem non diuiditur. Ergo & motus ille non erit in instanti.

Arist. li. 6. text. 37. 38. 39. & text. 11. & seq.

¶ Præterea, Non potest esse aliquid simul totum in vno loco & partim in alio; quia sequereẽ quòd altera pars esset in duobus locis simul; quod esse nõ potest, sed omne quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem, vt ostensum est in 6. Physic.* omne autem qđ motum est, totum est in termino ad quem est motus, non autem potest esse quòd simul moueatur & motum sit; sed omne quòd mouetur in instanti, simul mouetur & motum est. Ergo motus localis corporis gloriosi non poterit esse in instanti.

Arist. li. 6. text. 32.

CONCLVSIO.

Corpora gloriosa cum maneant in natura corporis, ideoque determinatum situm habeãt in tempore mouentur, & virtus animæ glorificatæ tantũmodo efficere potest vt in tẽpore sed propter breuitatem imperceptibili moueantur.

RESPONDEO dicendum, quòd

quòd circa hoc est multiplex opinio. Quidam enim dicunt, ꝙ corpus gloriosum transit de vno loco in alium, sine hoc, quod ꝑtranseat medium: & propter hoc potest corporis gloriosi motus esse in instanti, sicut etiam volũtatis, Sed hoc non potest stare, quia corpus gloriosum nunquam perueniet ad dignitatem naturæ spiritualis, sicut nunquam desinet esse corpus. Et præterea voluntas, cum dicitur moueri de vno loco in alium, non transfertur essentialiter de loco in locũ quia neutro locorum illorum essentialiter continetur; sed dirigitur in vnum locum, postquam fuerat directa per intentionem ad alium, & pro tanto dicitur moueri de loco ad locum.

Et ideo alij dicunt, quòd corpus gloriosum habet de proprietate naturæ suæ qua corpus est ꝙ pertranseat medium & ita quòd moueatur in tempore: sed virtute gloriæ, qua habet, infinitatem quandam supra naturam habet ꝙ possit non pertransire medium, & sic in instanti moueri. Sed hoc non potest esse quia implicat in se contradictionem; quod sic patet, Sit aliquod corpus quod moueatur de A, in B, & corpus motum sit Z, constat quòd Z, quã diu est totũ in A, non mouetur, similiter nec quando est totum in B, quia tunc motum est, ergo si aliquando mouetur, oportet, ꝙ neque sit totum in A, neque totum in B, ergo quando mouetur, vel nusquam est; vel est partim in A, & partim in B, vel totum in alio loco medio, puta in C, vel partim in A, & C, vel partim in C, & B. Sed non potest poni quòd nusquam sit, quia sic esset aliqua quantitas dimensiua, non habens situm, quod est impossibile. Neque potest poni quòd sit partim in A, & partim in B, & nõ sit in medio aliquo modo, quia cum B, sit locus distans ab A, sequeretur in medio interiacente, quòd pars C, quæ est in B, non esset continua parti, quæ est in A: ergo restat, quòd vel sit totum in C, vel partim in eo, & partim in alio loco, quod ponetur medium inter C, & A, puta D, & sic de alijs. Ergo oportet; quòd Z nõ perueniat de A, in B, nisi prius sit in omnibus D, medijs, nisi dicatur ꝙ peruenit de A, in B, & nunquã mouetur: qđ implicat cõtradictiõnẽ: quia ipsa successio locorum est motus localis: & eadẽ ratio est de qualibet mutatione quæ habet duos contrarios terminos, quorum vtrunque est aliquid positiuè. Secus autem est de illis mutationibus, quæ habent vnum terminum tantum positiuum, & alterum puram priuationem, quia inter affirmationẽ & negationem seu priuationem, non est aliqua determinata distantia. Vnde qđ est in negatione, potest esse propinquius vel remotius ab affirmatione vel e-conuerso, ratione alicuius quod causat alterũ eorũ; vel disponit ad ea: & sic dum id quod mouetur, est totum sub negatione, mutatur in affirmationem, & ecõ trario: vnde etiam in eis mutãs præcedit mutatum esse vt probatur in quinto * Physicorum. Nec est simile de motu Angeli, quia esse in loco, æquiuoce dicitur de corpore & de Angelo: & sic patet, quòd nullo modo potest esse quòd aliquod corpus ꝑ-ueniat de vno loco ad alium, nisi transeat omnia media.

Et ideo alij hoc concedunt, sed tamen dicunt quòd corpus gloriosum mouetur in instanti. Sed ex hoc sequitur quòd corpus gloriosum in eodem instanti sit in duobus locis simul vel pluribus, scilicet in termino vl-

Arist. li. 6. text. 40. & sequent.

timo, & in omnibus mediis locis, quod non potest esse. Sed ad hoc dicunt, quòd quamuis sit idem instás secundum rem, tamé differt ratione, sicut punctus ad quem terminantur diuersæ lineæ, sed hoc non sufficit, quia instans mensurat hoc quod est in instanti secundum rem, non secundum hoc quod consideratur. Vnde diuersa consideratio instátis non facit, quòd instás possit mensurare illa quæ non sunt simul tempore: sicut nec diuersa consideratio puncti potest facere, quòd sub vno puncto loci cótineantur quæ sunt distátia situ.

Et ideo alij probabilius dicũt quòd corpus gloriosum mouetur in tempore, sed imperceptibili propter breuitatem; & tamen ꝙ vnum corpus gloriosum potest in minori tempore idem spatiũ pertransire, quàm aliud: quia tépus quantumcunque paruũ accipiat, est in infinitũ diuisibile.

AD primum ergo dicendum, quòd illud quod parum deest, quasi nihil deesse videtur, vt dicitur in * 2. Phy. & ideo dicimus: Statim facio, quod post modicũ tempus fiet. & per hunc modum loquitur Aug. † quòd vbicunq; erit voluntas, ibi erit statim corpus. Vel dicendum, quòd voluntas nunquam erit inordinata in Beatis. Vnde nunquam volent corpus suum esse alicubi in aliquo instanti, in quo non possit ibi esse. Et sic quodcũq; instás volũtas determinabit, corp' erit in illo loco, qué volũtas determinat

Arist. li. 2. text. 56.

Lib. 22. de ciui. Dei ca. vlt. paulo à principio. 5.

AD secundum dicendum, ꝙ quidam contradixerunt illi propositioni, quam Philos. inducit in parte illa, vt Commentator ibidem dicit, dicentes, quòd non oportet esse proportiones totius motus ad totum motum, secundũ proportionem resistentis medij ad aliud medium resistens: sed oportet, quòd secundũ proportionem mediorum, per quæ trásitur, attendatur proportio retardationũ, quæ accidit in motibus ex resistentia medij. Quilibet enim motus habet determinatum tempus velocitatis & tarditatis ex victoria mouentis supra mobile, etiam si nihil resistat ex parte medij, sicut patet in corporibus cælestibus, in q̃bus non inuenitur aliquid quod obstet motui ipsorum, & tamen non mouentur in instanti, sed in tempore determinato secundum proportionem potentiæ mouentis ad mobile: & ita patet, ꝙ etiã si ponat aliq̃d moueri in vacuo, nõ oportebit, ꝙ moueatur in instanti; sed ꝙ nihil addatur tempori, q̃d debetur motui ex proportione p̃dicta mouentis ad mobile, q̃a motus non retardatur.

Sed hæc responsio (vt Commentator dicit) procedit ex falsa imaginatione. qua quis imaginatur, quòd tarditas quæ causatur ex resistentia medij, sit aliqua pars motus addita motui naturali, qui habet quantitatem secundum proportionem mouentis ad mobile: sicut vna linea additur lineæ, ratione cuius accidit in lineis, quòd non remaneat eadem proportio totius ad totã lineam, quæ erat linearum additarum adinuicem; vt sic etiam non sit eadem proportio totius motus ad totum motum sensibilem, quæ est retardationum contingentiũ ex resistétia medij. Quæ quidé imaginatio falsa est q̃a q̃libet pars motus habet tãtũ de velocitate, quantũ totus motus: non auté quælibet pars lineæ habet tantum de quantitate dimensiua quantum habet tota linea. Vnde tarditas vel velocitas addita motui, redundat in quãlibet partem eius, q̃d de lineis non contingit, & sic tardi-

tas addita motui, non facit aliã partem motus: sicut in lineis accidebat, quod additum est pars totius lineæ. Et ideo ad intelligendam probationem Philosophi, vt Commentator ibidẽ exponit, sciendum est, quòd oportet accipere totum pro vno, scilicet resistentiam mobilis ad virtutem mouentem, & resistentiam medij, per quod est motus: & cuiuscunq; alterius resistentis: ita quod accipiatur quantitas tarditatis totius motus secundum proportionem virtutis mouentis ad mobile resistens quocunq; mouet̃, vel ex se, vel ex alio extrinseco. Oportet enim semper quòd mobile resistat aliquo modo mouenti, cum mouens & motum, agens & patiens, inquantũ huiusmodi, sint contraria. Quandoque autem inuenitur resistere mobile mouenti ex seipso, quia habet virtutem inclinantem ad contrarium motum, sicut patet ex motibus violentis: vel saltem quia habet locum contrarium loco, qui est in intentione mouentis: cuiusmodi resistentia inuenitur etiam corporum cælestium ad suos motores, Quandoque autem mobile resistit virtuti mouentis ex alio tantum, & non ex seipso, sicut patet in motu naturali grauium & leuium: quia per ipsam formam eorum inclinãtur ad motum talem. Est enim forma impressio generantis, qđ est motor ex parte grauium & leuium ex parte autem materiæ nõ inuenitur aliqua resistentia neq; virtutis inclinantis ad contrarium motum, neque contrarij loci, quia locus non debetur materiæ nisi secundum quod sub dimensionibus consistens perficitur forma naturali. Vnde non potest esse resistentia, nisi ex parte medij: quæ quidem resistẽtia est motui eorum connaturalis, quandoque autem est ex vtroque, sicut patet in motibus animaliũ. Quando ergo in motu non est resistentia nisi ex parte mobilis, sicut accidit in corporibus cælestibus: tunc ipse motus mensuratur secundum proportionem motoris ad mobile, & in talibus non procedit ratio Philosophi: quia remoto omni medio, adhuc manet motus eorum in tempore. Sed in illis motibus, in quibus est resistentia ex parte medij, tantũ accipitur mensura temporis secundum impedimentum, quod est ex medio solum: vnde si subtrahatur omnino medium, nullum impedimentum remanebit: & sic vel mouebitur in instãti, vel æquali tempore mouebitur secundũ vacuum spacium & plenũ. Quia dato quòd moueatur in tẽpore per vacuũ, illud tempus in aliqua proportione se habebit ad tẽpus in quo mouet̃ p̃ plenũ. Possibile est autẽ imaginari aliquod corpus in eadẽ proportione subtilius corpore, quo spacium plenum erat, quo si aliud spatium impleatur æquale, in tam paruo tempore mouebitur per illud plenum sicut per vacuum. Primo, quia quantum additur ad subtilitatem medij, tantum subtrahitur de quantitate temporis, & quanto est magis subtile minus resistit: sed in alijs motibus, in quibus est resistentia ex ipso mobili & ex medio, quantitas temporis est accipiẽda secundũ proportionẽ mouẽtis potẽtiæ ad resistẽtiã mobilis & medij simul. Vnde dato, q̃ totaliter mediũ subtrahatur, vel non impediat, nõ sequitur, q̃ motus sit in instãti, sed q̃ tempus motus mẽsuratur tantũ ex resistẽtia mobilis; neq; erit inconueniẽs, si per idẽ tẽpus mouetur per vacuũ & per plenũ aliquo subtilissimo cor

pore imaginato: q̃a determinata subtilitas medij quàto est maior, tanto nata est facere tarditatem minorem in motu. Vnde potest imaginari tanta subtilitas, ꝙ erit nata facere minorem tarditatem, quam sit illa tarditas, quam facit resistentia mobilis, & sic resistentia medij nullam tarditatẽ adijciet ad motum. Patet ergo, quòd quamuis mediũ non resistat corporibus gloriosis, secundum hoc quòd possint esse cum alio corpore in eodem loco, nihilominus motus eorum non erit in instanti: quia ipsum corpus mobile resistet virtuti mouenti ex hoc ipso, ꝙ habet determinatum situm, sicut de corporibus cælestibus dictum est.

AD tertium dicendum, quòd quamuis virtus animæ glorificatæ excedat inæstimabiliter virtutem animæ non glorificatæ, nõ tamen excedit in infinitum, quia vtraque virtus est finita: vnde non sequitur, ꝙ moueat in instanti: si tamen esset simpliciter infinitæ virtutis, non sequeretur, ꝙ moueret in instanti, nisi separaretur totaliter resistentia, quæ est ex parte mobilis. Quamuis autem resistentia, qua mobile resistit mouenti per contrarietatem, quã habet ad talem motum ratione inclinationis ad contrarium motum, possit à mouente infinitæ virtutis totaliter* separari: tamẽ resistentia, quam facit ex contrarietate, quam habet ad locũ, ad quẽ intendit motor per motum, non potest totaliter † separari, nisi auferatur ab ea esse in tali loco vel tali situ. Sicut enim album resistit nigro ratione albedinis; & tanto magis, quãto albedo magis distat à nigredine: ita corpus resistit alicui loco per hoc, quòd habet locum oppositũ, & tanto est maior resistentia, quanto est distantia maior. Non autem potest à corpore remoueri ꝙ sit in aliquo loco vel situ, nisi auferatur ei sua corporeitas, per quam debetur ei locus vel situs. Vnde quandiu manet in natura corporis, nullo modo potest moueri in instanti, quantumcunque sit virtus mouens: corpus autem gloriosum numquam suam corporeitatem amittet: vnde nunquam in instanti moueri poterit.

* Al. superari.

† Al. superari.

AD quartum dicendum, quòd par celeritas in verbis Aug * est intelligenda, quantum ad hoc, ꝙ est imperceptibilis excessus vnius respectu alterius, sicut & tẽpus motus est imperceptibile.

*Citatis in arg. 4.

AD quintum dicendum, quòd quamuis post resurrectionem nõ erit tẽpus, quod est numerus motus cæli, tamen erit tempus consurgens ex numero prioris & posterioris in quocunque motu.

QVAEST. LXXXV.

De claritate corporum beatorũ in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de claritate corporũ beatorum resurgentium

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum claritas inerit corporibus gloriosis.

¶ Secundo, vtrũ claritas illa videri poterit ab oculo non glorioso.

¶ Tertio, vtrum corpus gloriosum necessario videbitur à corpore non glorioso.

ARTIC. I.

Vtrum corporibus gloriosis claritas conueniet.

367

Tho. 4. dist. 44. q. 2. art. 4. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd corporibus gloriosis claritas non conueniet. Quia sicut dicit Auicenna in 6. naturalium: omne corpus luminosum constat ex partibus peruijs: sed partes corporis gloriosi non erunt peruiæ, cum in aliquibus

quibus dominetur terra, sicut in carnibus & ossibus. Ergo corpora gloriosa non erunt lucida.

¶ 2 Præterea, Omne corpus lucidum occultat illud quod est post se: vnde vnum luminare post aliud eclipsatur, flamma etiam ignis prohibet videri quod est post se. Sed corpora gloriosa nõ occultabunt illud quod intra ea continetur; quia vt dicit Greg†. super illud Iob: Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, ibi, scilicet in cęlesti patria, vniuscuiusq; mẽtẽ ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet, patebitque corporalibus oculis ipsa etiam corporalis harmonia. Ergo corpora illa nõ erũt lucida.

lib. 18. Mor. ca. 36. in fine.

¶ 3 Præterea, Lux & color contrariam dispositionem requirunt in subiecto: quia lux est extremitas perspicui in corpore nõ terminato: sed color in corpore terminato, vt patet in lib. de Sensu & sensato*: sed corpora gloriosa erunt colorata: quia vt dicit August†. 19. de ciuit. Dei: pulchritudo corporis est partium conuenientia cum quadam coloris suauitate: pulchritudo autem corporibus cælestibus gloriosis deesse non poterit: ergo corpora gloriosa non erunt lucida.

Aristot. c. 3. paulo à prici. libri. istius.

† li. 22. de Ciui. Dei cap 19. à medio to. 5

¶ 4 Præterea, Si claritas erit in corporibus gloriosis oportet, quòd sit æqualis in omnibus partibus corporis: sicut omnes partes erunt eiusdem impassibilitatis, subtilitatis & agilitatis: sed hoc non est conueniens, quia vna pars habet maiorem dispositioné ad claritatem, quàm alia; sicut oculi, quàm manus, & spiritus quàm ossa, & humores quàm caro vel neruus. Ergo videtur, quod non debeant illa corpora esse lucida.

SED contra est, quod dicitur Matt. 13. Iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum; & Sap. 3. Fulgebunt iusti & tanquam scintillæ, &c.

¶ Præterea, Primæ Cor. 15. dicitur, Seminatur in ignobilitate, surget in gloria; quod ad claritatem pertinet: vt patet per sequẽtia, vbi corporum resurgentium gloriam comparat claritati stellarum. Ergo corpora Sanctorum resurgent lucida.

CONCLVSIO.

Ex scripturæ auctoritate verissimum habetur, corpora Sanctorum post resurrectionẽ lucida fore: quæ claritas à gloria animæ in corpus redundabit.

RESPONDEO dicendũ, quòd corpora Sanctorum fore lucida post resurrectionem, ponere oportet propter auctoritatem Scripturæ, quæ hoc promittit. Sed claritatis huius causam quidam attribuunt quintæ essentiæ, quæ tunc dominabitur in corpore humano: sed quia hoc est absurdum, vt sæpe dictum* est, ideo melius est, vt dicatur quòd claritas illa causabitur ex redundantia glorię animę in corpus. Quod enim recipitur in aliquo, non recipitur per modum influentis, sed per modum recipientis: & ideo claritas quæ est in anima spirituali, recipitur in corpore, vt corporalis. Et ideo secundum qđ anima erit maioris claritatis, secundum maius meritum: ita etiam erit differentia claritatis in corpore, vt patet per Apost. 1. Cor. 15 & ita in corpore glorioso cognoscetur gloria animæ: sicut in vitro cognoscitur color corporis quod continetur in vase vitreo, vt Greg†. dicit super illud Iob. Nõ adæquabitur ei aurum, vel vitrum.

Q. 82. ar 1. corp. & q. 83. ar. 1. cor & similiter. q. se. ar. 1. cor

† li. 18. cap. 30. post me. illius.

AD primum ergo dicendum, quòd Auicenna loquitur de illo corpore, quod habet ex natura compo-

cōponentiū claritatē: sic autem non habebit corpus gloriosum, sed magis ex merito virtutis.

AD secundum dicendum, ꝙ Greg* comparat corpora gloriosa auro, propter claritatem; & vitro, propter hoc, quòd transluцebunt. Vnde videtur dicendum quòd erunt simul peruia & clara. Quod enim aliquod clarum non sit peruium, contingit ex hoc, quòd claritas corporis causatur ex densitate partium lucidarum: densitas autem repugnat peruietati, sed tunc claritas erit ex alia causa, vt dictum* est. Densitas autē corporis gloriosi peruietatem non tollit ab eis, sicut nec densitas vitri à vitro. Quidam tamen dicunt, quòd comparantur vitro, non quia sint peruia sed propter hanc similitudinem, quia sicut illud quod in vitro clauditur, apparet: ita animæ gloria, quæ corpore glorioso claudetur, non latebit. Sed primum melius est, quia magis saluatur dignitas corporis gloriosi, & magis cōsonat dictis Greg†.

lib. 18. Mor. ca. 30. à medio illius.

In corp.

†lib. 18. Mor. ca. 30. à medio.

AD tertium dicendum, quòd corporis gloria naturam non tollet, sed perficiet: vnde color qui debetur corpori ex natura suarum partium, remanebit in eo. sed superaddetur claritas ex gloria animæ. Sicut etiam videmus corpora colorata ex natura sui, solis splendore relucere, vel ex aliqua alia causa, extrinseca seu intrinseca.

AD quartum dicendum, ꝙ sicut gloriæ claritas redundat ab anima in corpus secundū suū modum, & ibi est alio modo, ꝙ̄ sit in anima; ita in quālibet partē corporis redundabit secūdū suū modū. Vnde non est inconueniens, quòd diuersæ partes habeant diuersimode claritatem, secundum quod sunt diuersimode dispositæ ex sui natura ad ipsam: nec est simile de alijs dotibus corporis, respectu quarum partes corporis non inueniuntur habere diuersam dispositionem.

ARTIC. II.

Vtrum claritas corporis gloriosi possit videri à non glorioso oculo.

AD SECVNDVM sic 368
proceditur. Videtur, ꝙ claritas corporis gloriosi non poterit videri à non glorioso oculo. Oportet enim esse proportionem visibilis ad visum: sed oculus non glorificatus, non est proportionatus ad videndam claritatem gloriæ, cum sit alterius generis, quàm claritas naturæ. Ergo corporis gloriosi claritas non videbitur ab oculo non glorioso.

¶ 2 Præterea, Claritas corporis gloriosi erit maior, quàm nūc sit claritas solis: quia etiam solis erit tunc maior, quàm modo sit, vt dicitur: & multo maior erit claritas corporis gloriosi, ꝓpter quod Sol & totus mundus claritatē maiorem accipiet. Sed oculus non gloriosus, nō pōt inspicere Solem in rota sua propter magnitudinem claritatis. Ergo minus poterit inspicere claritatem corporis gloriosi.

¶ 3 Præterea, Visibile oppositum oculis videntis necesse est videri, nisi sit læsio aliqua in oculo: sed claritas corporis gloriosi opposita oculis non gloriosis, nō necessario videtur ab eis; quod patet de discipulis, qui corpus Domini post resurrectionem: viderunt claritatem eius non intuētes. Ergo claritas illa non erit visibilis ab oculo non glorioso.

SED contra est, quod dicit Gloss.* Philip. 3. super illud. Configuratum corpori claritatis suę. Assimilabitur claritati, quam

Gloss. interlin. ibidem.

habuit in transfiguratione: sed claritas illa visa fuit ab oculis discipulorum non glorificatis. Ergo & claritas corporis glorificati ab oculis non gloriosis, visibilis erit.

¶ Præterea, Impij videntes gloriam iustorum, ex hoc torquebuntur in iudicio, vt patet per hoc, quod dicitur Sap. 5. sed non plene viderent gloriam ipsorum, nisi claritatem corporum inspicerent. Ergo, &c. 368

CONCLVSIO.

Cum lux ex essentia sua nata sit mouere visum, & visus secundum substantiam suam natus sit percipere lucem, merito asserendum est, claritatẽ corporis non gloriosi, naturaliter ab oculo non glorioso videri posse.

RESPONDEO dicendum quòd quidam dixerunt, quòd claritas corporis gloriosi non poterit videri ab oculo non glorioso, nisi forte per miraculum. Sed hoc non potest esse nisi claritas illa æquiuoce diceretur, quia lux secundum id quod est, nata est mouere visum, & visus secundum id quod est, natus est percipere lucem, sicut verũ se habet ad intellectũ & bonũ ad affectum: vnde si esset aliquis visus, qui non posset* percipere aliquam lucẽ omnino, vel ille visus diceretur æquiuoce vel lux illa: quod non potest in proposito dici: quia sic p hoc, quòd dicuntur gloriosa corpora futura esse lucida, nihil nobis notificaretur: sicut qui dicit canem esse in celo, nihil notificat ei, qui non nouit nisi canem, quod est animal. Et ideo dicendum est, quòd claritas corporis gloriosi naturaliter ab oculo glorioso videri potest.

Aliàs *recipere.

AD primum ergo dicendum, quòd gloriæ claritas erit alterius generis, quàm claritas naturæ, quantum ad causam, sed non quantum ad speciem: vnde sicut claritas naturæ ratione speciei suæ est proportionata visui: ita & claritas gloriosa.

AD secundum dicendum, quod sicut corpus gloriosum non potest pati aliquid passione naturę, sed solum passione animæ, ita ex proprietate gloriæ non agit nisi actione animæ. Claritas autem intensa non offendit visum, inquantum agit actione animæ, sed secundum hoc magis delectat: offendit autem inquantum agit actione naturæ calefaciendo & dissoluendo organum visus, & disgregando spiritus: & ideo claritas corporis gloriosi, quamuis excedat claritatem Solis; tamen de sui natura non offendit visum sed demulcet, propter quod claritas illa comparatur claritati Iaspidis, Apoc. 21.

AD tertium dicendum, quòd claritas corporis gloriosi prouenit ex merito voluntatis: vnde voluntati subdetur, vt secundum eius imperium videatur vel non videatur. Et ideo in potestate corporis gloriosi erit, ostendere claritatem suam vel occultare: & hæc fuit opinio Præpositiui.

ARTIC. III.

Vtrum corpus gloriosum necessario videbitur à corpore non glorioso. 369

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd corpus gloriosum necessario videbitur à corpore non glorioso. Quia corpora gloriosa erunt lucida: sed corpus lucidum manifestat se & alia: ergo corpora gloriosa necessario videbuntur.

¶ 2 Præterea, Omne corpus quod occul-

occultat alia corpora post se existentia, de necessitate, visu percipitur ex hoc ipso, quòd alia, quæ sunt post occultantur: sed corpus gloriosum occultabit visui alia corpora post se existentia, quia erit corpus coloratum: ergo & de necessitate videbitur.

¶ 3 Preterea, Sicut quantitas est de his quæ insunt corpori, ita & qualitas per quam videtur: sed quantitas non suberit voluntati, vt corpus gloriosum possit esse maioris quantitatis vel minoris: ergo nec qualitas, per quam visibile est, vt possit non videri.

SED contra est, quòd corpus nostrum glorificabitur in conformitate corporis Christi, post resurrectionem: sed corpus Christi post resurrectionem non necessario videbatur, imo disparuit ab oculis discipulorum in Emaus, vt dicitur Luce vltimo: ergo & corpus glorificatum non necessario videbitur.

¶ Præterea, Ibi erit summa obedientia corporis ad animam: ergo corpus poterit videri vel non videri secundum voluntatem animæ.

CONCLVSIO.

Cum corpus gloriosum futurũ sit maxime obediens animæ: ideo in potestate corporis glorificati erit: vt videatur, vel nõ videatur.

RESPONDEO dicendũ, qoòd visibile videtur, secundum quod agit in visum. Ex hoc autẽ, quòd aliquid agit vel non agit in aliquod extrinsecum, non est aliqua mutatio in ipso: vnde sine mutatione alicuius ꝓprietatis, q̃ sit de perfectione corporis glorificati, potest contingere, quòd videatur & non videatur: vnde in potestate animæ glorificatæ erit, quòd corpus suum videatur vel non videatur, sicut & quælibet alia actio corporalis in animæ potestate erit: aliàs corpus gloriosum non esset instrumentum summe obediens principali agenti.

AD primum ergo dicendum, quòd claritas illa obediet corpori glorioso, vt possit eam ostendere vel occultare.

AD secundum dicendum, q̃ color corporis non impedit per uietatem ipsius, nisi inquantum immutat visum: quia visus non potest immutari simul duobus coloribus, vt vtrunque perfecte inspiciat; color autem corporis gloriosi erit in perfecta potestate animæ, vt per ipsum, immutet visum, vel non immutet. Et ideo erit in potestate eius, vt corpus quod est post se, occultet vel nõ occultet.

AD tertium dicendũ, quòd quantitas est inhærens ipsi corpori glorioso, neque posset quantitas immutari ad imperium animę, sine mutatiõe intrinseca corporis gloriosi, quæ impassibilitati eius repugnaret: & ideo non est simile de quantitate & visibilitate, quia etiã qualitas illa, per quam est visibile, non potest subtrahi ad imperium animæ: sed actio illius qualitatis suspẽdet, & sic occultabitur corpus ad imperium animæ.

QVÆST. LXXXVI.

De conditionibus corporum dãnatorum resurgentium, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER cõsiderandum est de conditionibus corporum damnatorum resurgentium.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent.

¶ Secundo, vtrum eorum corpora erunt corruptibilia.

¶Ter-

¶ Tertio, vtrum erunt impassibilia.

ARTIC. I.

Vtrũ corpora dãnatorũ cũ suis deformitatibus resurgent.

370 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgẽt. Illud enim quod in pœnam peccati inductum est, desinere non debet nisi peccato remisso: sed membrorum defectus qui accidunt per mutilationem, in pœnam peccati inducti sunt; & similiter etiam omnes aliæ deformitates corporales: ergo à damnatis, qui peccatorum remissionem non sunt consequuti, in resurrectione non remouebuntur.

Tho. 4. dist. 44. q.4. ar. 1 q. 1. & sequent.

¶ 2 Præterea, Sicut resurrectio Sanctorum erit ad vltimam * fœlicitatem, sic & resurrectio impiorum erit ad vltimam miseriã: sed sanctis resurgentibus non auferetur aliquid quod ad eorum perfectionem pertinere possit: ergo nec impijs resurgentibus aliquid auferretur quod ad eorum defectũ vel miseriam pertineat. Huiusmodi autem sunt deformitates: ergo, &c.

* Aliàs p-fectioné

¶ 3 Præterea, Sicut ad defectum passibilis corporis pertinet deformitas, ita & tarditas: sed à corporibus damnatorum resurgẽtium, tarditas non remouebitur, quia eorum corpora non erunt agilia: ergo eadem ratione nec deformitas remouebitur.

SED contra, Primæ ad Cor. 15. Mortui resurgent incorrupti, idest sine aliqua diminutione membrorũ. Gloss. † mortui, id est peccatores, vel generaliter omnes mortui resurgent incorrupti: ergo mali resurgent sine deformitatibus.

† Glossa ibidem.

¶ Præterea, In damnatis non erit aliquid quod sensum doloris in eis impediat: sed ægritudo impedit sensum doloris, inquantum per eam debilitantur organa sentiendi; & similiter defectus membri impediret ne esset vniuersalis dolor in corpore: ergo sine ipsis defectibus damnati resurgent.

CONCLVSIO.

Cum Deus naturæ auctor in resurrectione naturam humanam integre reparaturus sit, nulli erunt ex imbecillitate naturæ defectus, nisi quòd illi qui ex naturalibus principijs in humano corpore naturaliter consequuntur, in damnatis reperientur.

RESPONDEO dicendũ, quòd in corpore humano potest esse deformitas dupliciter. Vno modo, ex defectu alicuius membri, sicut mutilatos turpes dicimus, deest enim eis debita proportio partium ad totum; & de tali deformitate nulli dubiũ est, quòd in corporibus damnatorũ non erit: quia omnia corpora tã bonorum, quàm malorum integra resurgent. Alio modo deformitas contingit ex indebita partium dispositione, vel ex indebita quãtitate vel qualitate vel situ, quæ etiam proportionem debitã partium ad totum non patitur: & de talibus deformitatibus & similibus defectibus, sicut sunt febres, & aliæ huiusmodi ægritudines, quæ interdum sunt deformitatis causæ, August. † indeterminatum & sub dubio relinquit in Ench. vt in litera Magister * dicit. Sed apud Doctores modernos est duplex super hoc opinio. Quidam enim dicunt; quòd huiusmodi deformitates & defectus in corporibus damnatorum remanebunt considerantes eorum damnationem, qua ad summam miseriam deputantur, cui nihil incommoditatis

† In Enchiridio c.92. to. 3.

* l.4. Sẽt di. 44. § D.

ditatis subtrahi pôt uel debet. Sed hoc nõ videt rationabiliter dici. In reparatione .n. corporis rɔ surgẽtis magis attenditnaturę perfectio, quam conditio, quæ prius fuit. Vnde & qui infra perfectam ætatem decedunt, in statu ra iuuenilis ætatis resurgent, vt supra* dictum est. Vnde & illi q̃ aliquos defectus naturales in corpore habuerunt, vel deformitates ex eis prouenientes, in resurrectione sine illis defectibus vel deformitatibus reparabuntur, nisi peccati meritum impediret: & ita si aliquis cum defectibus resurget, hoc ei erit in pœnam. Modus autem pœnæ est secundum mensuram culpæ. Contingit autem quòd aliquis peccator damnandus minoribus peccatis subiectus, aliquas deformitates vel defectus habeat, quas non habuit aliquis damnandus, peccatis grauioribus irretitus: vnde si ille qui in hac vita deformitates habuit, cum eis resurgat, sine quibus constat quòd resurget alius grauius puniendus, qui eas, in hac vita non habuit; modus pœnæ non responderet quantitati culpę: sed magis videretur aliquis puniri pro pœnis, quas in hoc mundo passus fuit, quod est absurdum. Et ideo alij rationabiliùs dicunt, quòd Auctor qui naturam condidit, in resurrectione naturam corporis integre reparabit: vnde quicquid defectus vel turpitudinis ex corruptione vel debilitate naturæ siue principiorũ naturaliũ in corpore fuit, totum in resurrectione remouebit, sicut febris, lippitudo, & similia. Defectus autẽ, q̃ ex naturalibus principijs in humano corpore naturaliter consequuntur, sicut põderositas, passibilitas & similia, in corporibus damnatorũ erunt: quos defectus ab electorũ corporibus gloria resurrectionis excludet.

*q. 81. ar secũdo.

AD primum ergo dicendum, quòd cum pœna in quolibet foro infligatur secundum conditionẽ illius fori, pœnæ quæ in hac vita temporali infliguntur pro aliquo peccato, tẽporales sunt, & vltra vitæ terminum non se extendunt: & ideo quamuis peccatum non sit remissum damnatis, non tamen oportet quod easdem pœnas ibi sustineant, quas in hoc mundo sunt passi; sed diuina iustitia requirit, vt ibi pœnis grauioribus in æternum crucientur.

AD secundum dicendum, q̃ non est similis ratio de bonis & malis, eo quod aliquid potest esse pure bonum, non autem pure malum. Vnde sanctorum vltima felicitas hoc requirit, vt ab omni malo penitus sint immunes: sed vltima malorum miseria non excludit omne bonum, quia malum si integrum sit, corrumpit seipsum, vt Philos. † dicit in 4. Ethic. Vnde oportet quòd miseriæ damnatorum substernatur bonum naturæ in ipsis, quod opus est Conditoris perfecti, qui ipsam naturam in perfectione suæ speciei reparabit.

† Arist. li. 4. ca. 5. parum ante medium.

AD tertium dicendum, quòd tarditas est de illis defectibus, qui naturaliter cõsequũtur principia humani corporis, non autem deformitas: & ideo de eis non est similis ratio.

ARTIC. II.

Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

AD SECVNDVM sic proceditur, Videtur, q̃ corpora damnatorũ erunt corruptibilia. Omne enim cõpositũ ex cõtrarijs, necesse est corrũpi: sed corpora dãnatorum erunt ex contrarijs cõposita, ex quibus etiam nunc componunt, alias

aliàs non essent eiusdé speciei; & per consequens nec eadem numero: ergo erunt corruptibilia.

¶ 2 Præterea, Si corpora dãnatorum non erunt corruptibilia, aut hoc erit per naturã, aut per gratiam, aut per gloriam: nõ per naturam, quia sunt futura eiusdem naturæ, cuius & nunc sunt: nec per gratiam vel gloriã, quia talibus omnino carebunt; ergo erunt corruptibilia.

¶ 3 Præterea, Illis qui sunt in summa miseria, subtrahere maximam pœnarum videtur inconueniens: sed maxima pœnarũ est mors, vt patet per* Philos. in 3. Ethi. ergo à damnatis, qui sunt in summa miseria, mors remoueri non debet: ergo eorum corpora incorruptibilia erunt.

*Arist. li 3. cap. 6. post medium.

SED contra est, quod dicitur Apoc. 9. In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam; & desiderabũt mori, & fugiet mors ab eis.

¶ Præterea, Damnati puniuntur in anima & corpore pœna perpetua, Matth. 21. Ibunt hi in supplicium æternum, sed hoc esse non posset, si eorum corpora corruptibilia essent. Ergo eorũ corpora erunt incorruptibilia.

† Arist. li. 4. ca. 5. parum ante medium.

CONCLVSIO.

Cum corruptio sit mutatio quædam & motus principiũ post resurrectionem, & deerit & impedietur: nihil erit quo corpora damnatorum corrumpi possit.

RESPONDEO dicendũ, quòd cum in omni motu oporteat esse aliquod principium motus: dupliciter motus aliquis vel mutatio à mobili remouetur. Vno modo per hoc, quòd deest principium motus. Alio modo ꝑ hoc ꝙ impeditur principiũ motus. Corruptio autẽ mutatio quędam est: vnde dupliciter potest contingere, vt corpus quod ex conditione suorum principiorum corruptioné habet, incorruptibile reddat. Vno modo ex hoc ꝙ principium & corruptibilitaté mouens, totaliter tollitur; & hoc modo corpora damnatorũ incorruptibilia erunt. Cum enim primum cælũ sit alterans per motum suũ localé, & alia omnia agentia secunda in virtute ipsius agant, & quasi ab ipso mota; oportet ꝙ motu cæli cessante, nihil sit agens, qđ possit corpus per alterationé aliquã transmutare à naturali sua proprietate; & ideo post resurrectionem, cessante motu cæli, nulla qualitas erit sufficiens, vt corpus humanum alterare possit à sua naturali qualitate: corruptio auté est terminus alterationis, sicut & generatio; vnde corpora damnatorum corrumpi non poterunt: & hoc deseruit diuinæ iustitiæ, vt perpetuo viuentes, perpetuo puniantur, vt diuina iustitia requirit, vt infra* dicet: sicut & nunc corruptibilitas corporũ deseruit diuinæ prouidentiæ, ꝑ quam ex aliquibus corruptis alia generant. Alio modo cõtingit ex hoc ꝙ principiũ corruptionis impedit: & hoc modo corpus Adę incorruptibile fuit: quia contrarię qualitates in hominis corpore existentes continebant ꝑ gratiã innocentiæ, ne ad dissolutionem corporis agere possent: & multo plus continebuntur in corporibus gloriosis, quæ erunt omnino subiecta spiritui: & sic in corporibus beatorũ post resurrectioné communem coniungentur duo modi ꝑdicti incorruptibilitatis.

*Art. sequenti.

AD primum ergo dicendum quòd contraria, ex quibus corpora componuntur, sunt secunda principia ad corruptionem agentia. Primum enim agens est mo-

motus cæleſtis: vnde ſuppoſito motu cæli, neceſſe eſt vt corpus ex contrarijs compoſitum corrũpatur, niſi ſit aliqua cauſa potior impediens. Sed motu cæli remoto, contraria, ex quibus corpus componitur, non ſufficiunt adcorruptionem faciendam etiam ſecundum naturam, vt patet ex dictis*. Ceſſationem autem motus cæleſtis non cognouerunt Philoſophi: vnde pro infallibili habebant quod corpus compoſitum ex contrarijs corrumpatur ſecundum naturam.

In corp art.

AD ſecundum dicendum, quòd incorruptibilitas illa erit per naturam, non quòd ſit aliquod incorruptionis principium in corporibus damnatorum, ſed per defectum principij mouentis ad corruptionem.

AD tertium dicendum, quòd quamuis mors ſit ſimpliciter maxima pœnarum, ſecundum quid tamen nihil prohibet mortem eſſe in pœnarum remedium, & per conſequens, ablationem mortis in pœnarum augmentum. Viuere enim, vt dicit Philoſ. 9†. Ethic. videtur omnibus delectabile eſſe, eo quòd omnia eſſe appetunt, non oportet autem, vt ibidem dicitur, accipere malam vitam, neque corruptam, neque quæ eſt in triſtitijs: ſicut ergo viuere ſimpliciter eſt delectabile, non autem vita quæ eſt in triſtitijs: ita & mors quæ eſt priuatio vitæ, ſimpliciter eſt pœnoſa & maxima pœnarum, inquantum ſubtrahit primum bonum, ſcilicet eſſe cũ quo omnia alia ſubtrahuntur: ſed inquantum priuat malam vitam; & quæ eſt in triſtitijs, eſt in remedium pœnarum, quas terminat: & per conſequens mortis ſubtractio eſt in augmentum pœnarum, quas perpetuas facit. Si autem dicatur mors eſſe pœnalis propter corporalem dolorem, quem ſentiunt morientes, non eſt dubium quòd multo maiorem dolorem damnati continuè ſuſtinebunt. Vnde in perpetua morte eſſe dicuntur, ſicut ſcriptum eſt in Pſalmo 48. Mors depaſcet eos.

Ariſtot. li. 9. cap 9. à med

ARTIC. III.

Vtrum corpora damnatorum ſint futura impaſſibilia.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd corpora damnatorũ futura ſint impaſſibilia. Quia ſecundum Philoſophum* in 6. Topic. Omnis paſſio magis facta abijcit à ſubſtantia: ſed à finito, ſi ſemper aliquid abijciatur neceſſe eſt illud tandem conſumi, vt dicitur in primo* Phyſic. Ergo ſi corpora damnatorum erunt paſſibilia & ſemper patientur, quandoque deficient & corrumpentur, quod falſum eſſe oſtenſum eſt*. Ergo erũt impaſſibilia. 371

Ariſtot. lib. 6. Tobic.

*Ariſtot. li. 1. tex. 37.

Art. præced.

¶ 2 Præterea, Omne agens aſſimilat ſibi patiens: ſi ergo corpora damnatorum patientur ab igne, ignis ea ſibi aſſimilabit: ſed non conſumit aliter ignis corpora, niſi inquantum ea ſibi aſſimilans reſoluit. Si ergo corpora dãnatorum erunt paſſibilia, ab igne quandoque conſumentur: & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Animalia quæ in igne ſine corruptione dicuntur viuere, vt de Salamandra dicitur, ab igne non affliguntur: animal enim dolore corporis non affligitur, niſi corpus aliquo modo lædatur. Si ergo corpora dãnatorum in igne ſine corruptione remanere poſſint, ſicut & animalia prædicta, vt Auguſt*. in li. de Ciuitate Dei dicit: videtur quòd nullam afflictionem ibi ſuſtinebunt, quod non eſſet niſi eorum corpora impaſſibilia eſſent: ergo, &c.

li. 21. c. 4. & 10.

¶ 4 Præterea, Si corpora dãnatorum ſunt paſſibilia, dolor qui

qui ex eorũ passione proueniet, vt videtur, superare debet omnẽ præsentem corporum dolorem: sicut & sanctorum iucunditas superabit omnem præsentem iucunditatem: sed propter immensitatem doloris quandoq; contingit in hac vita animam à corpore separari: ergo multo fortius si corpora illa futura sunt passibilia, ex immensitate doloris, animæ à corpore separabũtur: & sic corpora corrumpentur, quod falsum est. Ergo corpora illa erunt impassibilia.

SED contra est, q̃d dr̃ 1. Cor. 15. Et nos immutabimur Gloss.* Nos boni tantummodo immutabimur gloriæ immutabilitate & impassibilitate. Ergo corpora dãnatorum non erunt impassibilia.

Glossa inter lineal. ibi.

¶ Præterea, Sicut corpus cooperatur animæ ad meritum, ita cooperatur ei ad peccatum: sed propter cooperationem prædictam non solum anima, sed etiam corpus post resurrectionẽ præmiabitur. Ergo & simili ratione damnatorum corpora punietur, quod non esset, si impassibilia forent: ergo erunt passibilia.

CONCLVSIO.

Corpora damnatorum etsi propter diuinam iustitiam ab igne numquam consumẽtur, passibilia tamen erunt sine naturalis dispositionis mutatione.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ principalis causa quare corpora damnatorum ab igne, non consumẽtur, erit diuina iustitia, qua eorum corpora ad pœnam perpetuã sunt addicta: sed diuinæ iustitiæ seruit etiam, naturalis dispositio ex parte corporis patiẽtis, & ex parte agentium, quia cũ pati sit recipere quoddam, duplex est modus passionis, secundum quod aliquid in aliquo recipi potest dupliciter. Potest enim aliqua forma recipi in aliquo subiecto secundum esse naturale materialiter, sicut calor ab igne recipitur in aere materialiter: & secundũ hunc modum receptionis est vnus modus passionis qui dicitur passio naturæ. Alio modo aliquid recipitur in alio spiritualiter, per modum intentionis cuiusdam, sicut similitudo albedinis recipitur in aere & in pupilla, & hæc receptio similatur illi receptioni, qua anima recipit similitudines rerum: vnde secundum hunc modum receptionis est alius modus passionis, qui vocatur passio animæ. Quia igitur post resurrectionem motu cæli cessante, non poterit aliquod corpus alterari à sua naturali qualitate, vt dictum * est: nullum corpus pati poterit passione naturæ: vnde quantum ad hunc modum passionis, corpora damnatorum impassibilia erunt, sicut & incorruptibilia. Sed cessante motu cæli, adhuc remanebit passio, quæ est per modũ animæ: quia & aer à Sole illuminabitur, & colorum differentias deferet ad visum: vnde & secundum hunc modum passionis corpora damnatorũ passibilia erũt: & quia in tali passione, sensus perficitur; ideo in corporibus damnatorum sensus pœnæ erit sine mutatione naturalis dispositionis. Corpora vero gloriosa etsi recipient aliquid, & quodammodo patientur in sentiendo, nõ tamen passibilia erunt, quia nihil recipient per modum afflictiui vel læsiui, sicut recipiens corpora damnatorũ, quæ ob hoc passibilia dicuntur.

Artic. præced. corp. & q. 82. artic. 3. corp. & ad 1.

AD primum ergo dicendum, ꝙ Philosophus loquitur de illa passione, per quam transmutatur patiens à sua naturali dispositione:

ne: talis autem passio non erit in corporibus damnatorum, vt dictum* est.

In corp. artic.

AD secundum dicendum, quod similitudo agentis est dupliciter in patiente. Vno modo per modum eundem, quo est in agēte sicut est in omnibus agentibus vniuocis, vt calidum facit calidum, & ignis generat ignem. Alio modo, per modum diuersū à modo, quo est in agente: sicut est in omnibus agentibus æquiuocis, in quibus quandoque cōtingit, quòd in agente est forma spiritualiter, quæ in patiēte materialiter recipitur, sicut forma quæ est in domo facta per artificem, est materialiter in ipsa, & in mente artificis est spiritualiter. Quandoque vero econuerso, est materialiter in agente, & recipitur spiritualiter in patiente sicut albedo materialiter est in pariete, à quo recipitr spiritualiter in pupilla: & in medio deferente: & similiter est in proposito, quia species, quæ materialiter est i igne, recipitur spiritualiter in corporibus damnatorū: & sic ignis sibi assimilabit damnatorum corpora, nec tamen ea consumet.

AD tertium dicendum, quòd secundum Philosophum * in libro de proprietatibus elementorum, nullum animal in igne viuere potest. Galenus etiam in libro de simplicibus medicinis dicit, quòd nullum corpus est quod tandem ab igne non consumatur, quamuis quandoque q̄dam corpora sint, quæ ad horam in igne sine læsione permaneant, vt patet de Ebeno. Vnde qđ inducitur de Salamandra, non est omnino simile; quia non posset perseuerare finaliter in igne sine corruptione, sicut corpora dānatorum in inferno. Neque tamen oportet, quòd quia corpora damnatorum ab igne inferni per corruptionem aliquam nō lædentur, quòd propter hoc ab igne non affligantur: quia sensibile non solum natum est delectare vel affligere sensum, secundum quod agit actione naturæ confortando vel corrumpendo organum, sed etiam secundū qđ agit actione spirituali: quia quādo sensibile est in debita proportione ad sentiendum, delectat: econtrario autem quando se habet in superabundantia vel defectu. Vnde & colores medij & voces consonantes sunt delectabiles, inconsonantes autem offēdunt auditum.

Nō mullum remotè à princi. libri.

AD quartum dicendū, quòd dolor non separat animam à corpore secundum quod manet tātum in potentia animæ, cuius est dolere: sed secundum quod ad passionem animæ mutatur corpus à sua naturali dispositione secundum modum, quo videmus, quod ex ira corpus calescit, & ex timore frigescit: sed post resurrectionem corpus non poterit trāsmutari à sua naturali dispositione, vt ex dictis* patet: vnde quātuscunque sit dolor, animam à corpore non separabit.

Art. 2. & 3. huius q. corp.

QVAEST. LXXXVII.

De cognitione, quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorum & demeritorum, in tres articulos diuisa.

POST Hæc agendum, est de his quæ sequuntur resurrectionem. Quorum prima consideratio erit de cognitione, quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorū & demeritorum. Secundo, de ipso iudicio in generali, tempore & loco i quo erit. Tertio, de iudicantibus & iudicatis. Quarto de for-

de forma in qua iudex veniet ad iudicandum. Quinto, de statu mũdi & resurgentium post iudiciũ.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum quilibet homo cognoscet in iudicio omnia peccata sua.

¶ Secundo, vtrum quilibet poterit legere omnia quæ sũt in conscientia alterius.

¶ Tertio, vtrum omnia merita & demerita vno intuitu q̃s videre poterit.

ARTIC. I.

Vtrum post resurrectionẽ quilibet cognoscet peccata quæ fecit.

373 Tho. 4. dist. 43. art vlti. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd post resurrectionem nõ cognoscet quilibet omnia peccata quæ fecit. Omne enim quod cognoscimus, vel de nouo per sensum accipimus, vel de thesauro memoriæ educitur: sed homines post resurrectionẽ sua peccata non poterunt sensu percipere, quia iam transierunt; sensus autẽ est tantũ præsentium: multa etiam peccata à memoria peccantis exciderunt, quæ non potuerunt de thesauro memoriæ educi. Ergo non omnium peccatorum quæ fecit resurgens, cognitionem habebit.

¶ 2 Præterea, Sicut in littera dicitur: Libri conscientiæ q̃dam sunt, in quibus merita singulorum leguntur: sed in libris non potest aliquid legi, nisi eius nota contineatur in libro: notæ autem quædam remanent peccatorum in conscientia, vt patet Rom. 1. in gloss.* quæ non videntur aliud esse, quàm reatus vel macula. Cum ergo multorum peccatorum macula & reatus à multis sit deletus per gratiàm, videtur quòd non omnia peccata quæ fecit, possit aliquis in sua conscientia legere: & sic idem quod prius.

(Est glo. Origenis in li. 2 Epi. ad Romanos non multum remotè ante med. tom. 2.)

¶ 3 Præterea, Crescente causa, crescit effectus: sed causa quæ facit nos dolere de peccatis, q̃ ad memoriam reuocamus, est charitas. Cum ergo in sanctis resurgentibus sit perfecta charitas, maxime de peccatis dolebunt, si ea ad memoriam reuocabuntur: quod non potest esse, quia fugiet ab eis dolor & gemitus, Apoca. 21. Ergo propria peccata ad memoriam non reuocabunt.

¶ 4 Præterea, Sicut se habebunt resurgentes damnati ad bona quæ aliquando fecerunt, ita se habebũt resurgentes boni ad peccata, quæ aliquando commiserunt: sed resurgentes damnati vt videtur, cognitionem de bonis, quæ aliquando fecerunt, nõ habebunt, quia per hoc eorum pœna multum alleuiaretur: ergo nec beati habebunt cognitionẽ peccatorum, quæ commiserunt.

SED cõtra est quod Augu.* dicit 20. de Ciuit. Dei, q̃ quædã diuina vis aderit, qua fiet, vt cũcta peccata ad memoriam reuocentur.

(Lib. 20. c. 14. à med. 10. 5.)

¶ Præterea, Sicut se habet humanum iudicium ad testimonium exterius, ita se habet diuinum iudicium ad testimonium conscientiæ, vt patet 1. Reg. 16. Homo videt ea quæ parent; Dñs autem intuetur cor: sed non posset perfectum iudicium humanũ esse de aliquo, nisi testes de omnibus, de quibus iudicandum est testimonium deponerent. Ergo oportet, cum diuinum iudicium sit perfectissimum, quòd consciẽtia teneat omnia, de quibus iudicandum est: sed iudicandum erit de omnibus bonis operibus & malis, 2 Corinth. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, &c. Ergo oportet

quod conscientia vniuscuiusque retineat omnia opera quæ fecit, siue bona siue mala.

CONCLVSIO.

Cum in die iudicij sua cuique conscientia testimonium vitæ redditura sit, & cogitationes vnumquemq; accusaturæ aut defensuræ sint, & omnia opera hominum in iudiciũ sint ventura; oportet vt quisque omnium operum suorum notitiam habeat.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut dicitur Ro. 2. In die illo cum iudicabit Dominus, testimonium vnicuique sua conscientia reddet, & cogitationes erunt accusantes, & defendentes: & quia oportet quòd testis accusator & defensor in quolibet iudicio, habeant eorum notitiam quæ in iudicio versantur, in illo autem cõmuni iudicio omnia opera hominum in iudicium venient, oportet, quòd omnium operum suorũ quisque tunc notitiam habeat: vnde conscientiæ singulorũ erũt quasi quidam libri continentes res gestas: ex quibus iudiciũ ꝓcedet: sicut etiã in iudicio humano registris vtimur, & isti sunt libri de quibus Apoc. 20. dicit: Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorũ: vt per libros qui dicunt sic aperti (vt Augustinus exponit 20.* de ciui. Dei) significentur Sancti noui & veteris Testamenti, in quibus Deus ostendit, quæ mandata fieri iussisset. Vnde vt Ricardus† de S. Victore dicit: Erunt corda eorum quasi quædam Canonum decreta. Sed per librum vitæ de quo subiungitur, intelliguntur conscientiæ singulorum, quæ dicuntur singulariter liber vnus, quia vna virtute diuina fiet, vt cunctis ad memoriam sua facta reuocẽtur: & hæc vis inquãtum ad memoriam homini reducet sua facta, liber vitæ dicit: vel per primos libros, conscientiæ intelliguntur: per secundum, sententia iudicis in eius prouidentia descripta.

*Lib. 20. c. 14. parũ à medi. to. 5.
†In tractatu De Iudiciaria potestate in finali iudicio, in me io illius.*

AD primum ergo dicendum, quòd quãuis multa merita & demerita à memoria excederint, tamen nullum eorum erit, quod nõ aliquo modo manebit in suo effectu, quia merita, quæ non sunt mortificata, manebũt in præmio quod eis redditur: quæ autẽ mortificata sunt, manent in reatu ingratitudinis, quæ augẽt ex hoc, quòd homo post gratiam susceptam peccauit. Similiter etiam demerita, quæ non sunt per pœnitẽtiam deleta, manent in reatu pœnæ, quæ eis debetur: quæ autem pœnitentia deleuit, manent in ipsa pęnitentiæ memoria, quam simul cum alijs meritis in notitia habebũt; vnde in quolibet homine erit aliquid ex quo possit ad memoriam sua opera reuocare, & tamen (vt Aug†. dicit) principaliter ad hoc diuina vis operabit.

AD secundum dicendum, ꝙ aliquæ notæ manẽt in conscientijs singulorum de operibus à se factis; nec oportet, quòd notæ iste sint reatus tantum, vt ex dictis* patet.

*†Li. 20. de Ciui. Dei, ca. 14. à medi. to, 5.
Hoc art. ad 1.

AD tertium dicendum, quòd quamuis charitas sit nunc causa dolendi de peccato, tamen Sancti in patria erũt ita perfusi gaudio, ꝙ dolor in eis locum habere non poterit: & ideo de peccatis non dolebunt, sed potius gaudebũt đ diuina misericordia, qua eis peccata sũt relaxata, sicut ẽt nunc angeli gaudẽt de diuina iustitia, qua fit vt deserti à gratia,

in

in peccato ruant illi, quos custodiunt, quorum tamen saluti sollicite inuigilant.

AD quartum dicendum, ꝙ mali cognoscent omnia bona q̃ fecerunt, & ex hoc non minuetur eorum dolor, sed magis augebitur: quia maximus dolor est multa bona ꝑdidisse, propter qđ dicit Boet.* in 2. de Consolatione, quòd summum infortunij genus est fuisse fœlicem.

*Lib. 2. Prosa 4. in prin.

ARTIC. II.

Vtrum quilibet poterit legere omnia, quæ sunt in conscientia alterius.

374 AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd non quilibet poterit legere omnia, quæ sunt in consciẽtia alterius. Resurgentium enim non erit limpidior cognitio, q̃ nunc sit angelorum, quorum æqualitas resurgentibus promittitur, Matt. 22. sed angeli non possunt inuicem in suis cordibus videre ea, quæ dependent à libero arbitrio: vnde indigent locutione ad ea inuicem innotescenda. Ergo resurgentes nõ poterunt inspicere, ea quæ continentur in conscientijs aliorum.

¶ 2 Præterea, Omne quod cognoscitur, vel cognoscitur in se, vel in sua causa, vel in suo effectu: sed merita vel demerita, quæ continentur in conscientia alicuius, non poterit alius cognoscere in seipsis: quia solus Deus cordi illabitur, & secreta eius intuetur. Similiter nec in causa sua: quia non omnes videbunt Deum, qui solus potest imprimere in affectum, ex quo procedũt merita vel demerita. Similiter etiam nec in effectu: quia multa demerita erunt, quorum nullus effectus remanebit, eis totaliter per pœnitentiam abolitis: ergo non omnia quæ sunt in consciẽtia alicuius, poterit quilibet alius cognoscere.

†Li. 20. de Ciui. Dei, ca. 14. à me di. to, 5.

Hoc art. ad 1.

¶ 3 Præterea, Ioan. Chrys. † dicit in littera.* Nunc si recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in cõspectu Dei ꝓnunties, & pro eis depreceris; citius illa delebis: si vero obliuiscaris, tunc eorum recordaberis nolens volens quando publicabuntur, in conspectu omnium amicorum & inimicorum, sanctorumque angelorum proferẽtur. Ex hoc accipitur, quòd illa publicatio pœna est negligentiæ, qua homo confessionem prætermittit: ergo illa peccata de quibus homo confessus est, non publicabuntur alijs.

¶ 4 Præterea, Solatium est alicui, si scit se habere multos socios in peccato, & minus verecundatur inde: si ergo quilibet peccatum alterius cognosceret, cuiuslibet peccatoris erubescẽtia multum minueretur, quod nõ competit: ergo non omnes omnium peccata cognoscent.

SED contra, Super illud 1. Cor. 4. Illuminabit abscondita tenebrarum, dicit glos. † Gesta & cogitata, bona & mala, tunc aperta erunt omnibus & nota.

¶ Præterea, Omnium bonorum peccata præterita æqualiter erunt abolita: sed quorundã Sanctorum peccata sciemus, sicut Magdalenæ & Petti & Dauid: ergo pari ratione aliorum electorum peccata scientur, & multo magis damnatorum.

†Ioan. CRrys. Hom. 31 super epist. ad Hebræ. circa illud cap. 12. Et pæniten tiæ locũ non inuenit, &c. & homil. 45. & 41. ad populũ Antiochenum to. 5. & Refertur de pænitẽ. distin. 1. cap. Nũc autem.

*Lib. 4. Senten. dist. 17. §. F. circa prin.

†Glossa interli. ibid.

CONCLVSIO.

Cum oporteat, in vltimo iudicio iustitiam diuinam omnibus apparere, necesse est etiam, vt cuilibet sua & aliorum præmiatio vel condemnatio manifesta sit, & per consequens omnium merita

vel demerita, ex quibus ſententia iuſta an iniuſta ſit, cognoſcitur.

RESPONDEO dicendum, ꝙ in vltimo & in communi iudicio oportet, ꝙ diuina iuſtitia omnibus euidenter appareat, quæ nunc in pleriſque latet, ſententia autem condemnantis vel præmiantis iuſta eſſe non poteſt niſi ſecundum merita vel demerita proferatur. Et ideo, ſicut oportet, ꝙ iudex & aſſeſſor iudicis merita cauſæ cognoſcant, ad hoc ꝙ iuſtam ſententiam proferãt: ita oportet ad hoc, ꝙ iuſta ſententia appareat, ꝙ omnibus ſententiam cognoſcentibus merita innoteſcant. Vnde quia, ſicut cuilibet nota erit ſua præmiatio, & ſua damnatio, ita & omnibus alijs innoteſcẽt: oportet, ꝙ ſicut quilibet ſua merita vel demerita reducet ad memoriam, ita etiam & aliena ſuæ cognitioni ſubiaceant: & hæc eſt probabilior & communior opinio, quamuis contrarium Magiſter in littera * dicat: ſcilicet, quòd peccata quæ ſunt per pænitentiam deleta, in iudicio alijs non patefient: ſed ex hoc quidem ſequeretur, quòd nec etiam pænitentia de peccatis illis perfecte cognoſcatur, in quo multum detraheretur Sanctorum gloriæ & laudi diuinæ, quæ tam miſericorditer Sanctos liberauit.

* Lib.4. Senten. diſt.43. §.D.

AD primum ergo dicendum, ꝙ omnia merita præcedẽtia, vel demerita, facient aliquam quantitatem in gloria vel miſeria hominis reſurgentis: & ideo exterioribus viſis poterunt cuncta in conſcientijs videri, & præcipue diuina virtute ad hoc operante, vt ſententia iudicis iuſta omnibus appareat.

AD ſecundum dicendum, ꝙ merita vel demerita poterunt alijs oſtendi in ſuis effectibus, vt ex dictis * patet: vel etiam in ſeipſis per diuinam virtutẽ, quamuis ad hoc virtus intellectus creati non ſufficiat.

* Artic. præſen. ad 1.

AD tertium dicendũ, quòd publicatiõ peccatorũ ad ignominiam peccantis eſt effectus negligentiæ, quæ committitur in omiſſione confeſſionis: ſed quòd peccata Sanctorum reuelentur, nõ poterit eis eſſe in erubeſcentiam, vel verecundiam: ſicut nec Mariæ Magdalenæ eſt in confuſionem, quòd peccata ſua publice in eccleſia recitantur, quia verecundia eſt timor ingloriationis: vt Damaſcenus * dicit, quæ in beatis eſſe non poterit. Sed talis publicatio erit eis ad magnam gloriam, propter pænitentiam quam fecerunt: ſicut & confeſſor approbat eum, qui magna ſcelera † ſua confitetur. Dicuntur autẽ peccata eſſe deleta, quia Deus non videt ea ad puniendũ.

* Lib.2. Orthodoxæ fidei.cap. 15.

† Al. fortiter.

AD quartum dicendũ, quòd ex hoc, ꝙ peccator aliorum peccata inſpiciet, in nullo ſuo confuſio minuetur, ſed magis augebitur, in alieno vituperio ſuũ vituperiũ magis agnoſcens: quod enim ex tali cauſa confuſio minuatur, contingit ex hoc, quòd verecundia reſpicit æſtimationẽ hominum, quæ ex conſuetudine redditur leuior: ſed tunc confuſio reſpiciet æſtimationem Dei, quæ ſecundum veritatẽ de quolibet peccato, ſiue ſit vnius tantum, ſiue multorum.

A R T I C. III.

Vtrum omnia merita vel demerita, propria & aliena, vno intuitu ab aliquo videbũtur

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd non omnia merita vel demerita propria & aliena ab ali quo

quo, vno intuitu videbuntur. Ea enim quæ sigillatim considerantur, non videntur vno intuitu: sed damnati sigillatim considerabunt sua peccata & ea plangent. Vnde dicunt Sap. 5. Quid nobis profuit superbia? &c. ergo non omnia videbũt vno intuitu.

*Lib. 2. c. 4. in decla. ratione loci 33.

¶ 2 Preterea, Philosophus dicit in secundo* Topicor. quòd non contingit simul plura intelligere: sed merita & demerita, propria & aliena non videbuntur nisi intellectu: ergo non poterunt simul omnia videri.

¶ 3 Præterea, Intellectus dãnatorum non erit post resurrectionem limpidior, quàm nunc sit beatorum & Angelorum, quãtum ad cognitionem naturalem, qua cognoscunt res per species innatas; sed tali cognitione angeli non vident plura simul: ergo nec tunc damnati poterunt omnia facta simul videre.

* Gloss. ord. ibi.

SED contra, Super illud Iob. 8. Induetur cõfusione, dicit gloss. *Viso iudice, mala omnia ante oculos mẽtis versabuntur, sed iudicem subito videbunt: ergo similiter mala, quæ commiserunt, & eadem ratione omnia alia.

†Li. 20. c. 14. à med. to. 5.

¶ Præterea, August. †20. de ciuit. Dei, habet pro inconueniẽti, quòd legatur aliquis liber materialis in iudicio, in quo facta singulorum sunt scripta, eo quòd nullus valeat æstimare illius libri magnitudinem, vel quanto tempore legi posset: sed similiter etiam non posset æstimari tempus quantum oporteret ponere ad considerandum omnia merita & demerita, sua & aliena ab aliquo homine, si successiue diuersa videat: ergo oportet ponere quòd omnia simul videat vnusquisque.

CONCLVSIO.

Et si in instanti aliquis visurus non sit singula merita vel demerita tã sua, quàm aliena, tamen breuissimo tempore auxilio diuinæ virtutis omnia particularia considerabit.

RESPONDEO dicendũ, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidã .n. dicũt, ꝙ omnia merita, & demerita simul aliquis videbit, sua & aliena in instanti, quod quidem de beatis facile credi potest, quia omnia in vno videbunt, & sic non est inconueniens, quòd simul plura videant. Sed de damnatis, quorum intellectus non est eleuatus, vt possint Deum videre, & in eo omnia alia, est magis difficile. Et ideo alij dicunt, quòd mali simul omnia videbunt in genere peccata, sua & aliena, & hoc sufficit ad accusationem illam, quæ debet esse in iudicio, vel ad absolutionem: non autem videbunt omnia simul descendendo ad singula. Sed hoc etiam non videtur consonum dictis Aug. †20. de ciuit. Dei, qui dicit, quòd omnia mentis intuitu enumerabuntur, quod autem in genere cognoscitur, non enumeratur. Vnde potest eligi media via, quòd singula considerabunt, non tamen in instanti, sed in tempore breuissimo diuina virtute ad hoc adiuuante, & hoc est quod dicit Aug. †ibidem, quòd mira celeritate enumerabuntur: nec hoc est impossibile; quia in quolibet paruo tempore sunt infinita instantia in potentia

†Li. 20. cap. 14. à med. tom. 5.

†Li. 20. de ciui. Dei, ca. 14. à medio tom. 5.

Et per hoc patet responsio ad obiecta in vtramque partem.

QVÆST. LXXXVIII.

De iudicio generali, tempore & loco in quo fiet, in quatuor articulos diuisa:

DEINDE considerandum est de iudicio generali, tempore & loco in quo fiet.

¶ Circa quod quærũtur quatuor.

¶ Primo, vtrum generale iudicium sit futurum.

¶ Secundo, vtrum quantum ad disceptationem fiet per vocalem locutionem.

¶ Tertio, vtrum fiet tempore ignoto.

¶ Quarto, vtrum fiet in valle Iosaphat.

ARTIC. I.

Vtrum generale iudicium sit futurum

376 Tho. 4. dist. 47. q. 1. art. 1. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd generale iudicium non sit futurum. Quia vt dicitur Nahum. 1. Non iudicabit Deus bis in idipsum: sed nunc Deus iudicat de singulis hominum operibus, cum post mortem vnicuiq; pœnas vel præmia pro meritis tribuit, & dum etiam quosdam in hac vita pro bonis vel malis operibus præmiat vel punit: ergo videtur, quòd non sit aliud iudicium futurum.

¶ 2 Præterea, In nullo iudicio executio sententiæ præcedit iudicium: sed sententia diuini iudicij quo ad homines est de adeptione regni, vel exclusione à regno, vt patet Matt. 25. ergo cum modo aliqui adipiscãtur regnum æternum, & quidam excludantur ab ipso perpetuo, videtur, quòd aliud iudicium non sit futurum.

¶ 3 Præterea, Propter hoc aliqua in iudicium oportet adduci, quia dubium est, quid de eis definiendũ sit: sed ante finẽ mundi determinata est vnicuiq; damnatorũ sua dãnatio, & cuiq; sanctorũ sua beatitudo ergo, &c.

SED contra, Matt. 12. dicitur; Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & cõdemnabunt eam: ergo post resurrectionem aliquod iudiciũ fiet.

¶ Præterea, Io. 5. dicit: Procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij: ergo videtur, quòd post resurrectionem aliquod iudiciũ sit futurum.

CONCLVSIO.

Quemadmodum in prima rerum productione immediate omnia processerũt à Deo, ita vniuersale iudicium futurum est, respondens primæ illi rerum productioni, quo dabitur vltima completio mundo.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut operatio pertinet ad rerum principium, quo producuntur in esse, ita iudicium pertinet ad terminum, quo res ad finem suum perducitur. Distinguitur autem duplex Dei operatio: vna, qua res primitus in esse produxit, instituens naturam, & distinguens ea, quæ ad completionem ipsius pertinẽt: à quo quidem opere Deus dicitur quieuisse, Genes. 2. Alia eius operatio est, qua operatur in gubernatione creaturarum, de qua Ioãnis 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Et ita etiam duplex eius iudicium distinguitur, ordine tamen conuerso. Vnum quòd respondet * operationi gubernationis, quæ sine iudicio esse non potest; per quod quidem iudicium vnusquisque singulariter pro suis operibus iudicatur, non solum secundum Al. operi.

quod sibi competit, sed etiam secundum quod competit gubernationi vniuersi: vnde differtur vnius præmiatio pro vtilitate aliorum (vt patet Hebr. 11.) & pœnæ vnius ad profectum alterius cedunt: vnde necesse est, vt sit aliud iudicium vniuersale correspondens ex aduerso primæ rerũ productioni in esse: vt videlicet sicut tunc omnia processerunt immediate à Deo, ita tunc vltima completio mundo detur, vnoquoque accipiente finaliter quod ei debetur secundum seipsum: vnde & in illo iudicio apparebit manifeste diuina iustitia quantum ad omnia, quæ nunc ex hoc occultantur, quòd interdum de vno disponitur ad vtilitatem aliorum, aliter quàm manifeste opera exigere videantur. Vnde etiam & tunc erit vniuersalis separatio bonorum à malis, quia vlterius non erit locus, vt mali per bonos, vel boni per malos proficiant; propter quem profectum interim commixti inueniũtur boni malis, quoadusque status huius vitæ per diuinam prouidentiam gubernatur.

AD primum ergo dicendum, quòd quilibet homo & est singularis quædam persona, & est pars totius generis humani: vnde & duplex ei iudicium debetur Vnum singulare; quod de eo fiet post mortem, quando recipiet iuxta ea quæ in corpore gessit, quamuis non totaliter, quia non quo ad corpus, sed quo ad animam tantum. Aliud iudicium debet esse de eo, secundum quod est pars totius humani generis; sicut aliquis iudicari dicitur secundum humanam iustitiam, quando etiã iudicium datur de communitate, cuius ipse est pars: vnde & tunc quando fiet vniuersale iudicium totius humani generis per vniuersalem separationem bonorum à malis, etiam quilibet per consequés iudicabitur: nec tamen Deus iudicabit bis in idipsum quia nõ duas pœnas pro vno peccato inferet, sed pœna quæ ante iudiciũ complete inflicta non fuerat, in vltimo iudicio complebitur, post quam impij cruciabuntur, quo ad corpus & animam simul.

Al. operi.

AD secundum dicendũ, quòd propria sententia illius generalis iudicij, est vniuersalis separatio bonorum à malis, quæ illud iudicium non præcedet: sed etiã nunc quo ad particularem sententiam vniuscuiusque, non plene præcessit iudicij effectus, quia etiam boni amplius post iudicium præmiabuntur, tum ex gloria corporis adiuncta, tum ex numero sanctorum completo: & mali etiã plus torquebuntur ex adiuncta pœna corporis, & impleto in pœnis numero damnatorum; quia quanto cum pluribus ardebunt, magis ardebunt.

AD tertium dicendum, quòd vniuersale iudicium magis directe respicit vtilitatem hominum, quàm singulos iudicandorum, vt dictum * est: quamuis ergo cuilibet homini ante iudicium erit certa notitia de sua damnatione vel præmio, non tamen omnibus hominum damnatio vel præmium innotescet, vnde iudicium vniuersale necessarium erit. In corp. huius ar.

ARTIC. II.

Vtrum iudicium fiet per locutionem vocalem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd iudicium illud quantũ ad disceptationem & sententiam fiet per locutionem vocalé. Quia vt Aug. dicit 20. de ciuit. Dei. Per quot dies futurum hoc iudicium tendatur, hoc incertum est. Sed non esset incertũ, si illa quæ in iudicio dicuntur futura, tan- 377

li. 20. c. 1 ante me tom. 5.

cum m

tum mentaliter complerentur. Ergo iudicium illud vocaliter fiet, & non solum mentaliter.

lib. 26. Mor. ca. 20. parũ ante me. vel secũdũ quosdam 24. †lib. 4. sent. di. 47. §. C. ante me.

¶ 2 Præterea, Greg*. dicit, & habetur in litera †: Illi saltem verba iudicis audient, qui eius fidem saltem verbo tenuerunt: hoc autem non potest intelligi de verbo interiori, quia sic omnes verba iudicis audient, quia omnibus & bonis & malis, nota erunt omnia facta aliorum. Ergo videtur, quòd iudicium illud vocaliter peragetur.

¶ 3 Præterea, Christus secundum formam hominis iudicabit, in qua corporaliter ab omnibus possit videri: ergo eadem ratione videtur, quòd corporali voce loquetur, vt ab omnibus audiatur,

Lib. 20. c. 14 post medium tom. 3.

SED contra, August*. dicit 20. de ciu. Dei, quòd liber vitæ, de quo Apocal. 20. quædam vis intelligenda est diuina, qua fiet, vt cuique opera sua, vel bona vel mala, cuncta in memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset vel excuset conscientia, atque ita simul & omnes & singuli iudicentur. Sed si vocaliter discuterētur merita singulorum, non possent omnes & singuli iudicari in maximo tempore: ergo videtur, quòd illa discussio non erit vocalis.

¶ Præterea, Sententia proportionaliter debet testimonio respondere: sed testimonium & accusatio & excusatio erit mentalis. Vnde Roman. 2. Testimoniũ reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die, cum iudicabit Deus occulta hominum. ergo videt, ꝙ illa sententia & totum iudicium, mentaliter compleatur.

CONCLVSIO.

Cum prope infinitum tempus requireretur in iudicio vniuersali, si per loquutionem fieret vocalem: probabilius est non per loquutionem vocalem, sed mentaliter futurum esse vltimum iudicium.

RESPONDEO dicendũ, quòd quid circa hanc quæstionẽ sit verum, pro certo definiri nõ potest, tamen probabilius æstimatur, quòd totum illud iudicium & quo ad discussionem, & quoad accusationem malorum & commendationem bonorum, & quo ad sententiam de vtrisque mentaliter perficietur. Si enim vocaliter singulorum facta narrarentur, inæstimabilis magnitudo temporis ad hoc exigeretur: sicut etiã Aug* dicit 20. de ciuit. Dei: ꝙ si liber, ex cuius scriptura omnes iudicabuntur, vt dicitur Apoc. 20. carnaliter cogitetur, quis eius magnitudinem aut longitudinem valeat æstimare, aut quanto tẽpore legi poterit liber, in quo scriptæ sunt vniuersæ vitæ vniuersorum? Non autem minus tempus requiritur ad narrandum oretenus singulorum facta, quàm ad legendum, si essent in libro materiali scripta. Vnde probabile est, quòd illa quæ dicuntur Matt. 25. non vocaliter, sed mentaliter intelligenda sunt esse perficiẽda. li. 20. c. 14. à me to. 5.

AD primum ergo dicendum quòd pro tãto dicit Aug*. quòd incertum est per quot dies hoc iudicium tendatur, quia non est determinatũ, vtrum mentaliter vel vocaliter perficiatur. Si enim vocaliter perficeretur, prolixum tẽpus ad hoc exigerẽt: si autẽ mentaliter, in momẽto fieri poterit. loco non tato in argum. 1

AD secundum dicendum, ꝙ etiam si iudicium fiat mentaliter* tantum, verbum Greg. saluari poterit: quia etsi omnibus innotescent sua & aliorum facta diuina virtute hoc faciente, quę in Euangelio locutio dicitur; tamẽ illi, Al. tamẽ

Illi, qui fidem habuerunt, quam ex verbis Dei conceperunt ex ipsis verbis iudicabuntur: quia dicitur Roman. 2. Quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Vnde quodam speciali modo dicetur aliquid his, qui fuerunt fideles, quod non dicetur infidelibus.

AD tertium dicendum, quòd Christus corporaliter apparebit, vt ab omnibus corporaliter iudex cognoscatur, quod quidē subito fieri poterit: sed locutio quæ tempore mensuratur, requireret immensam temporis longitudinem si vocali locutione iudicium perageretur.

ARTIC. III.

Vtrum tempus futuri iudicij sit ignotum.

378 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd tempus futuri iudicij nō sit ignotum. Sicut enim sancti Patres expectabant primum aduentum, ita nos expectamus secundum: sed sancti Patres sciuerunt tempus primi aduentus: sicut patet per numerum hebdomadarū, qui describitur Daniel. 9. vnde & reprehenduntur Iudæi, quòd tempus aduentus Christi non cognouerint: vt patet Lucæ 12. Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? ergo videtur nobis esse determinatum tempus secundi aduētus, quo Deus ad iudicium veniet.

¶ 2 Præterea, Per signa deuenimus in cognitionem signatorum: sed de futuro iudicio multa signa nobis proponuntur in Scriptura, vt patet Matth. 24. & Lucæ 21. & Marc. 13. ergo in cognitionem illius temporis possumus peruenire.

¶ 3 Præterea, Dicit Apostolus 1. Cor. 10. Nos sumus in quos fines seculorum deuenerunt. Et 1. Ioan. secundo, Filioli nouissima hora est, &c. Cum ergo iam longum tempus transierit ex quo hæc dicta sunt, videtur, quòd saltem nunc scire possumus, quòd vltimum iudicium sit propinquum.

¶ 4 Præterea, Tempus iudicij non oportet esse occultum, nisi propter hoc, quòd quilibet solicitius se ad iudicium pparet, dum determinatum tempus ignorat: sed eadē solicitudo remanet etiam si certum esset: quia cuique incertum est tempus suæ mortis: & sicut dicit August*. in epistola ad Hesychium: in quo quemque inuenerit suus nouissimus dies: in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies: ergo non est necessarium tempus iudicij esse occultum.

(*Est epi. 80. non multum remote à princ. to 2.*)

SED contra est, quod dicitur Marc. 13. De die illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater. Dicitur autem Filius nescire, inquantum nos scire non facit.

¶ Præterea, Primæ Thess. 5. Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet, ergo videtur, cum aduentus furis in nocte sit omnino incertus, quòd dies vltimi iudicij sit omnino incertus.

CONCLVSIO.

Cum sicuti initium, ita & finis mundi soli diuinæ potestati subijciatur, conuenienter eius cognitionem sibi soli Deus reseruauit.

RESPONDEO dicendū, quòd Deus per scientiam suam est causa rerum; vtrumque autem creaturis communicat, dum & rebus tribuit virtutem agendi alias res, quarum sunt causæ, & quibusdam etiam cognitionem rerum præbet, sed in vtroque aliqua sibi reseruat. Operat enim quædā, in qbus nulla creatura ei coope

catur: & similiter cognoscit quædam, quæ à nulla pura creatura cognoscuntur. Hæc autem nulla alia magis esse debent, quàm illa quæ soli diuinæ subiacent potestati, in quibus nulla creatura ei cooperatur, & huiusmodi est finis mundi, in quo erit dies iudicij. Non enim per aliquam causam creatam mundus finietur, sicut etiam mundus esse incepit immediate à Deo, Vnde decenter cognitio finis mundi soli Deo reseruatur, & hanc rationem videtur ipse Dominus assignare, Actu. 1. Non est (inquit) vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: quasi diceret, quæ soli potestati eius reseruata sunt.

AD primum ergo dicendum, quòd in primo aduentu Christus venit occultus, secundum illud Isaiæ 45. Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel saluator. Et ideo vt à fidelibus cognosci posset, oportuit determinare tempus determinatum: sed in secundo aduentu veniet manifeste, vt dicitur in Psal. 49. Deus manifeste veniet, &c. Et ideo circa cognitionem aduentus ipsius error esse non poterit; & propter hoc non est simile.

AD secundum dicendum, quod sicut dicit Augustinus in epistola de die iudicij, ad Hesychium*: Signa quæ in Euangelijs ponuntur, non omnia pertinent ad secundum aduentum, qui erit in fine: sed quædam eorum pertinent ad tempus destructionis Hierusalem. quæ iam præterijt: quædam vero & plura pertinent ad aduentum quo quotidie venit in Ecclesiam, eam visitans spiritualiter, prout nos inhabitat per fidem & amorem. Nec illa quæ in Euangelijs vel in Epistolis ponuntur ad vltimum aduentum spectantia ad hoc possunt valere, vt determinate tempus iudicij possit agnosci: quia illa pericula, quæ* pronuntiantur: nuntiantia vicinum Christi aduentum, etiam a tẽpore primitiuæ Ecclesiæ fuerunt, quandoque intensius, quandoque remissius: vnde & ipsi dies Apostolorum dicti sunt nouissimi dies, vt patet Act. 2. vbi Petrus exponit illud verbum Ioel. 2. Erit in nouissimis diebus, &c. pro tempore illo: & tamen ex illo tempore iã tempus plurimum transiuit, & quandoque plures, & quandoque pauciores tribulationes in Ecclesia fuerunt. Vnde non potest determinari, quantum tempus sit futurum, nec de mense nec de anno, nec de centum, nec de mille annis, vt August*. in eodem libro dicit. Etsi credantur in finem huiusmodi pericula magis abundare, non potest tamen determinari, quæ sit illa quantitas periculorum, quæ immediate diem iudicij præcedet, vel Antichristi aduentum. Cum etiam circa tempora primitiuæ Ecclesiæ fuerint persecutiones aliquæ adeo graues, & corruptiones errorũ adeo abundarent, quòd ab aliquibus tunc vicinus expectaretur, vel imminens Antichristi aduentus: sicut dicitur in Ecclesiast Hist. & in libro Hieronymi de viris illustribus.

AD tertium dicendum, quòd ex hoc, quòd dicitur, nouissima hora est, vel ex similibus locutionibus, quæ in scriptura leguntur, non potest aliqua determinata quãtitas temporis sciri. Nõ enim est dictum ad significandum aliquam breuem horam temporis, sed ad significandum nouissimum statum mundi, qui est quasi nouissima ætas, quæ quanto temporis spatio duret, non est definitum, cum etiam nec senio, quod est vltima ætas hominis, sit aliquis certus terminus definitus, cum

Epistol. 80. non multum remote ante me & deinceps, t. 2

Al. prenuntiantur.

Epistol. 80. post medium illius, to 2.

379

cum quandoque inueniatur dura re quantum omnes præcedentes ætates vel plus: vt dicit August. in lib. 83.* quæst. Vnde etiam Apost. 2. ad Thess. secundo, excludit falsum intellectum, quem quidam ex suis verbis conceperant, vt crederent diem Domini iam instare.

AD quartum dicendum, quòd etiam supposita mortis certitudine, dupliciter ad vigilantiam valet incertitudo iudicij. Primo ad hoc, quòd ignoratur vtrum etiã tantum differatur, quantum est hominis vita, vt sic ex duabus partibus incertitudo maiorem diligentiam faciat. Secundo, quantum ad hoc, quòd homo non gerit solum solicitudinem de persona sua: sed de familia, vel ciuitate, vel regno, aut tota Ecclesia, cui non determinatur tempus durationis, secundum hominis vitam; & tamen oportet vnumquẽque horum hoc modo disponi, vt dies Domini inueniat paratos.

ARTIC. IIII.

Vtrum iudicium fiet in valle Iosaphat.

379 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ iudicium non fiet in valle Iosaphat, aut in loco circunstante. Quia ad minus oportet omnes iudicandos in terra stare, eos autem tãtum eleuari in nubibus, quorum erit iudicare: sed tota terra promissionis capere nõ posset multitudinem iudicandorũ: ergo non potest esse, quòd circa vallem illam sit iudiciũ futurũ.

¶ 2 Præterea, Christo in humanitate datum est iudicium vt iuste iudicet, quia iniuste iudicatus est in prætorio Pilati, & sententiam iniusti iudicij in Golgotha suscepit: ergo loca illa magis debent ad iudiciũ determinari.

¶ 3 Præterea, Nubes fiunt ex resolutione vaporum: sed tunc nulla erit euaporatio vel resolutio: ergo non poterit esse, quòd iusti in nubibus obuiam Christo in aera rapiantur; & sic oportebit & bonos & malos esse in terra, & ita multo amplior locus requiretur, quàm sit vallis ista.

SED contra est quod dicitur Ioel. 3. Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis ibi.

¶ Præterea, Act. 1. dicitur: Quemadmodum vidistis eum ascẽdentem in cælum, ita veniet: sed ipse ascendit in cælum de monte Olìueti, qui præeminet valli Iosaphat: ergo & circa loca illa ad iudicandum veniet.

CONCLVSIO.

Sicut Christus ex monte Oliueti in cælum ascendit sic & circa illum locum eum descensurum probabile est, vt idem esse ostendatur qui descendit & ascendit.

RESPONDEO dicendum quòd qualiter illud iudicium sit futurum, & quomodo homines ad iudicium conuenient, non potest multum per certitudinem sciri: tamen probabiliter potest colligi ex Scripturis, quòd circa locum montis Oliueti descendet, sicut & inde ascendit: vt idem esse ostendatur, qui descendit & qui ascendit.

AD primum ergo dicendum, quòd magna multitudo in paruo spatio comprehendi potest. Sufficit autem ponere quantumcunque spacium circa locum illum ad capiendum multitudinem iudicandorum, dummodo ab illo spatio Christum videre possint, qui in aere præeminens, & maxima claritate refulgens: à longinquo inspici poterit.

AD

AD secundum dicendum, quòd quamuis Christus per hoc, quòd iudicatus est iniuste, iudiciariam potestatem meruerit: non tamen iudicabit in forma infirmitatis, in qua iniuste iudicatus est: sed in forma gloriosa, in qua ad Patrem ascendit. Vnde locus ascensionis magis competit iudicio. quàm locus vbi condemnatus est.

AD tertium dicendum, quòd nubes hic appellantur (vt quidā dicunt) quædam densitates lucis resplendentis à corporibus sanctorum, & non aliquæ euaporationes ex terra & aqua. Vel potest dici, quòd nubes illæ generabuntur diuina virtute, ad ostendendum conformitatem in aduentu ad iudicium & ascensionem; vt qui ascendit in nube, ad iudiciū veniat: nubes etiam propter refrigerium, indicat misericordiam iudicantis.

QVÆST. LXXXIX.

De iudicantibus & iudicatis in iudicio generali, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de iudicātibus & iudicatis in iudicio generali.

¶ Circa quod quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum aliqui homines iudicaturi sint cum Christo.

¶ Secundo, vtrum volūtariæ paupertati correspondeat iudiciaria potestas.

¶ Tertio; vtrum etiam angeli sint iudicaturi.

¶ Quarto, vtrum dæmones exequentur sententiam iudicis in damnatos.

¶ Quinto, vtrum omnes homines in iudicio comparebunt.

¶ Sexto, vtrum aliqui boni iudicandi sint.

¶ Septimo, vtrum aliqui mali.

¶ Octauo, vtrum etiam angeli sint iudicandi.

ARTIC. I.

Vtrum aliqui homines iudicabunt cum Christo. 380

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd nulli homines iudicabunt cum Christo, Ioan. 5. Pater omne iudicium dedit Filio, vt omnes honorificent, &c. sed honorificentia talis non debetur alicui, nisi Christo: ergo, &c. Tho. 4. dist. 47. q. 1. art. 2. q. 1. & sequēt.

¶ 2 Præterea, Quicunque iudicatur, habet auctoritatem super illud quod iudicat: sed ea, de quibus debet esse futurum iudicium, sicut merita & demerita humana, soli diuinæ auctoritati subsunt: ergo nulli competit de his iudicare.

¶ 3 Præterea, Iudicium illud non exercebitur vocaliter, sed mentaliter, vt probabilius æstimatur: sed hoc, quòd cordibus hominum omnium notificentur merita & demerita, quod est quasi accusatio vel commendatio, vel retributio pœnæ & præmij, quod est quasi sententiæ prolatio, sola diuina virtute fiet: ergo nulli alij iudicabunt nisi Christus, qui est Deus.

SED contra est, quod dicitur Matth. 19. Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel: ergo, &c.

¶ Præterea, Isaiæ 3. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui: ergo videtur, quòd etiā alij iudicabunt cum Christo.

CONCLVSIO.

Iudicabunt perfecti viri cūChristo, inquantum in eis continentur decreta diuinæ iustitiæ, ex quibus homines iudicabuntur: & inquantum Christi iudicis sententiam alijs patefacient.

RESPONDEO dicendū, quòd

quòd iudicare multipliciter dicitur. Vno modo, quasi causaliter, vt dicatur illud iudicare, vnde apparet aliquis iudicandus: & secundum hoc aliqui dicuntur iudicare comparatione, inquantum ex comparatione aliorum aliqui iudicandi ostenduntur, sicut patet Matthæi 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio, &c: sed sic iudicare ĩ iudicio, cõmuniter & bonorũ & malorũ est. Alio modo dicitur iudicare quasi interp̄tatiue. Interpretamur enim aliquem facere, qui facienti consentit: vnde illi qui consentient iudici, eius sẽtentiam approbando, iudicare dicentur: & sic iudicare erit omniũ electorum. Vnde dicitur Sapiẽt. 3. Iudicabunt iusti nationes. Tertio modo dicitur aliquis iudicare assessorie, & quasi per similitudinem, quia scilicet similitudinẽ iudicis habet inquantum sedet in loco eminenti sicut iudex, & sic assessores dicuntur iudicare. Et secundum hunc modum dicũt quidam, quòd perfecti viri, quibus iudiciaria potestas promittitur, Matth. 19. iudicabunt, scilicet per honorabilem confessionem. quia superiores cæteris apparebunt in iudicio, obuiantes Christo in aera. Sed istud non videtur sufficere ad promissionem Domini complendam, qua dicit: Sedebitis iudicantes. Videtur enim iudicium confessioni superaddere. Et ideo est quartus modus iudicandi, qui perfectis viris conueniet, inquantum in eis continentur decreta diuinæ iustitię, ex quibus homines iudicabuntur sicut si liber in quo continetur lex, iudicare dicatur. Vnde Apoc. 20. Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et per hunc modum hanc iudicationem Richardus* de sancto Victore exponit. Vnde dicit: Qui diuinæ contemplationi assistunt, qui in libro Sapientię quotidie legunt, velut in cordium voluminibus trãscribunt, quicquid perspicua veritatis intelligentia comprehendunt. Et infra, Quid vero sunt iudicantium corda, diuinitus in omnem veritatem edocta? nisi quædam Canonum decreta. Sed quia iudicare importat actionem in alium procedentẽ, ideo proprie loquendo, iudicare dicitur, qui sententiam loquendo in alterum fert. Sed hoc dupliciter contingit. Vno modo, ex propria auctoritate: & hoc est illius qui habet dominiũ in alios & potestatem, cuius regimini subduntur qui iudicantur. Vnde eius est in eos ius ferre: & sic iudicare est solius Dei. Alio modo, iudicare est sententiam alterius auctoritate latam, in aliorum notitiam ducere, quod est sententiam latam pronuntiare: & hoc modo perfecti viri iudicabunt, quia alios ducent in cognitionem diuinæ iustitiæ, vt sciant quid iuste pro meritis, eis debeatur; vt sic ipsa reuelatio iustitiæ, dicatur iudicium. Vnde dicit Richardus *de sancto Victore: Iudices corã iudicandis Decretorum suorum libros aperire, est ad cordium suorum inspectionem inferiorum quorumlibet visum admittere, sensumque suum in his quæ ad iudicium pertinent, reuelare.

in tractat de iudiciaria potestate in finali iudicio circa med.

in tractat, de iudiciaria potestate in finali iudicio, circa medium.

AD primum ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de iudicio auctoritatis: quod soli Christo conuenit.

Et similiter dicendum est AD secundum.

AD tertium dicendum, quòd non est inconueniens, aliquos Sãctorum alijs quædam reuelare, vel per modum illuminationis, sicut superiores angeli inferiores illuminant; vel per modum locutionis, sicut inferiores superioribus loquuntur.

ARTIC. II.

Vtrũ iudiciaria potestas correspondeat voluntariæ paupertati.

381 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ iudiciaria potestas non correspondeat volũtariæ paupertati. Hæc enim solum duodecim Apostolis est promissa, Matth. 19. Sedebitis super sedes duodecim iudicantes, &c. cum ergo non omnes voluntariè pauperes sint Apostoli, videtur, quòd non omnibus iudiciaria potestas respõdeat.

¶ 2 Præterea, Maius est offerre sacrificium Deo de proprio corpore, quàm de exterioribus rebus: sed Martyres & etiam Virgines offerunt de proprio corpore sacrificium Deo; voluntarie autem pauperes de exterioribus rebus: ergo sublimitas iudiciarię potestatis magis respondet martyribus & virginibus, quàm voluntariè pauperibus.

¶ 3 Præterea, Ioan. 5. Est qui accusat vos, Moyses, in quo vos speratis: Glossa *, quia voci eius non creditis. Et Ioan. 12. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die: ergo ex hoc, quòd aliquis proponit legem, vel verbum exhortationis ad instructionem morum, habet quòd iudicet contemnentes: sed hoc est doctorum: ergo doctoribus magis competit, quàm voluntarie pauperibus. Glossa ĩterlinearis ibi.

¶ 4 Præterea, Christus ex hoc, quòd iniuste iudicatus est, inquantum homo moruit, vt sit iudex omnium in humana natura: Ioan. 5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est: sed qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, iniuste iudicantur: ergo iudiciaria potestas magis competit eis, quàm pauperibus.

¶ 5 Præterea, Superior non iudicatur ab inferiori: sed multi licite diuitijs vtentes, erunt maioris meriti multis voluntariè pauperibus: ergo voluntariè pauperes non iudicabunt, vbi alij iudicabuntur.

SED contra, Iob. 36. Non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuet: ergo pauperum est iudicare.

¶ Præterea, Matth. 19. super illud: Vos, qui reliquistis omnia, &c. Dicit Glossa *, Qui reliquerunt omnia, & secuti sunt Deum, hi iudices erunt; qui licita habẽtes rectè vsi sunt, iudicabuntur: & sic idem quod prius. Glos. interl. ibi.

CONCLVSIO.

Non cuilibet pauperi datur iudiciaria potestas, sed ei qui omnibus relictis, Christum sequutus fuerit, iuxta perfectionem vitæ.

RESPONDEO dicendũ, quòd paupertati * datur iudiciaria potestas specialiter propter tria. Primo, ratione congruitatis, quia voluntaria paupertas est eorum, qui omnibus, quæ mundi sunt, contemptis, soli Christo inhęrent. Et ideo non est in eis aliquid quod eorum iudicium à iustitia deflectat. Vnde idonei ad iudicandum reddentur quasi veritatem iustitiæ præ omnibus diligentes. Secundo, per modum meriti, quia humilitati respondet exaltatio pro merito: inter omnia autem, quæ hominẽ in hoc mundo despectum faciũt, præcipuum est paupertas: vnde & pauperibus excellentia iudiciariæ potestatis promittitur, vt sic qui se propter Christum humiliat, exaltetur. Tertio quia paupertas disponit ad prædictum modum iudicandi. Ex hoc enim aliquis Sanctorum iudicare dicetur, vt ex dictis * patet, quia cor habebit Al. debetur, Ar. pec.

bit edoctum omni diuina veritate, †quam alijs potens erit manifestare: in progressu autem ad perfectionem primum quod derelinquendum occurrit, sunt exteriores diuitiæ, quia hæc sunt vltimo acquisita: quod autem vltimum in generatione est, est primum in destructione: vnde & inter beatitudines, quibus est progressus ad perfectionem, prima ponitur paupertas; & sic paupertati respondet iudiciaria potestas, inquantum est prima dispositio ad perfectionem prædictam Et hinc est, quòd non quibuscunque pauperibus etiam voluntariè, repromittitur potestas prædicta, sed illis qui relinquẽtes omnia, sequuntur Christum secundum perfectionem vitæ.

† Aliàs qua.

AD primum ergo dicendum, quòd sicut Aug.*dicit 20. de ciuitate Dei: Nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, duodecim solos homines, cum ipso iudicaturos putare debemus: alioquin quoniam in locum Iudæ traditoris Apostolum Matthiam legimus ordinatum; Paulus qui plus alijs laborauit, vbi ad iudicandum sedeat, non habebit: vnde duodenario numero significata est vniuersa iudicantiũ multitudo, propter duas partes septenarij, scilicet tria & quatuor: quæ in se ductæ faciunt duodenarium. Septenarius autẽ est numerus perfectus: vel propter hoc, quod consistit in duplici senario, qui est numerus perfectus: vel quo ad litteram 12. Apostolis loquebatur, ĩ quorum persona hoc omnibus eorũ sequacibus, promittebat.

Lib. 20. c.5. ante medium tom.5.

AD secundum dicendum, ꝙ virginitas & martyrium non ita disponunt ad retinendum in corde decreta diuinæ iustitiæ, sicut paupertas, sicut econtrario exteriores diuitiæ ex sua solicitudine suffocant verbum Dei: sicut dicitur Lucæ 8. vel dicendum ꝙ paupertas non solum sufficit ad meritum iudiciariæ potestatis: sed quia est prima pars perfectionis, cui respondet iudiciaria potestas: vnde inter ea quæ sequuntur ad paupertatẽ, ad perfectionem spectantia, possunt cõputari & virginitas & martyriũ & omnia perfectionis opera, non tamen sunt ita principialia sicut paupertas, quia principium est maxima pars rei.

AD tertium dicendum, quòd ille qui legẽ proposuit, aut exhortatus est ad bonum, iudicabit, causaliter loquendo, quia per comparationem ad verba ab ipso prolata, vel proposita alij iudicabuntur: & ideo non respõdet proprie potestas iudiciaria prædicationi vel doctrinæ: Vel dicendum, secundum quosdam, quòd tria requiruntur ad potestatem iudiciariam. Primo abdicatio temporalis * curarum, ne impediatur animus à sapientiæ perceptione. Secundo, requiritur habitus continens diuinam iustitiam scitam & obseruatam. Tertio, quòd illam iustitiã alios quis docuerit, & sic doctrina erit perfectio complens meritum iudiciariæ potestatis.

Al. creaturarum

AD quartum dicendũ, quòd Christus in hoc, quòd iniuste iudicatus est, seipsum humiliauit: oblatus est enim, q̃a voluit:* & meritũ humilitatis est iudiciaria exaltatio, qua ei omnia subduntur, vt dicitur Philip. 2. & ideo magis debetur iudiciaria potestas illis, qui voluntarie se humiliãt, bona temporalia abijciendo, propter quæ homines à mundanis honorantur; quàm his qui ab alijs humiliantur.

Isa. 53.

AD quintum dicendũ, quòd inferior non potest iudicare superiorem auctoritate propria,

sed tamen auctoritate superioris potest, sicut patet in iudicibus delegatis: & ideo non est inconueniens, si hoc quasi accidentale præmiū pauperibus detur, vt iudicent alios. etiam qui sunt excellētioris meriti respectu præmij essentialis.

ARTIC. III.

Vtrum Angeli debeant iudicare

382 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ angeli debeant iudicare. Matth.25 Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo: sed loquitur de aduentu ad iudicium: ergo videtur, ꝙ etiam angeli iudicabunt.

¶ 2 Præterea, Angelorum ordines nomina sortiuntur ex officio quod exercent: sed quidam ordo angelorum est ordo thronorum; quod videtur pertinere ad iudiciariam potestatem, thronus enim est sedes iudicis, solium regis, cathedra doctoris: ergo aliqui angeli iudicabunt.

¶3 Præterea, Sanctis post hāc vitam promittitur angelorum æqualitas: Matth.22. Si ergo homines hanc habebunt potestatē vt iudicent, multo fortius & angeli.

Sed contra, Ioan.5. Potestatē dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est: sed angeli non communicant in humana natura: ergo nec in iudiciaria potestate.

¶ Præterea, Non est eiusdem iudicare & esse iudicis ministrū: sed angeli erunt in iudicio illo vt ministri iudicis, vt dicitur Matth. 13. Mittet Filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala: ergo Angeli non iudicabunt.

CONCLVSIO.

Cū angeli nō sint humanæ naturæ participes, non cōpetit eis iudicare, sed Christo, qui vere homo est.

RESPONDEO dicendū, ꝙ assessores iudicis debent iudici esse conformes: iudicium autē Filio hominis attribuitur*, quia Ioan.5. secundum humanam naturam omnibus apparebit tā bonis, quàm malis, quamuis tota Trinitas iudicet per auctoritatem: & ideo etiam oportet, vt assessores iudicis humanam naturam habeant, in qua possint ab omnibus, bonis & malis videri: & sic angelis nō competit iudicare, quamuis angeli etiam aliquo modo possint dici iudicare, scilicet per sententiæ approbationem.

AD primum ergo dicendum, ꝙ sicut ex glossa ibidem patet: Angeli cum Christo venient, nō vt iudices, sed vt sint testes humanorū actuum, sub quorum custodia homines bene vel male egerunt.

AD secundum dicendum, ꝙ nomen throni attribuitur angelis ratione illius iudicij, quod Deus semper exercet, omnia iustissime gubernando, cuius iudicij angeli sunt quodammodo executores & promulgatores: sed iudicium quod de hominibus per hominem Christum fiet, etiam requirit homines assessores.

AD tertium dicendum, quòd hominibus promittitur Angelorum æqualitas, quantum ad præmiū essentiale: nihil tamen prohibet aliquod præmium accidentale exhiberi hominibus, quod angelis non dabitur, vt patet de aureola virginum aut martyrū: & similiter potest dici de iudiciaria potestate.

ARTIC. IIII.

Vtrum dæmones exequentur sententiam iudicis in damnatos.

383 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd post diem iudicij dæmones non exequentur sententiã iudicis in damnatos: quia secundum Apost. 1. Cor. 15. tunc euacuabit omnem principatum & potestatem & virtutem, ergo cessabit omnis prælatio, sed exequi iudicis sententiã, quandam denotat prælationem: ergo dæmones post diem iudicij non exequentur sententiam iudicis.

¶ 2 Præterea, Dæmones magis peccauerunt, quàm homines: ergo non est iustum, quòd homines per Dæmones torqueantur.

¶ 3 Præterea, Sicut dæmones suggerunt hominibus mala, ita angeli boni suggerunt bona: sed præmiare bonos, non erit officiũ bonorum angelorum, sed hoc erit ab ipso Deo immediate: ergo nec punire malos erit officium dæmonum.

SED contra est, quòd homines peccatores, se diabolo subdiderunt peccando: ergo iustum est vt ei subijciantur in pœnis quasi ab eo puniendi.

CONCLVSIO.

Quemadmodum beati beatos mutuo illuminant, vt angeli: per quos diuinæ illuminationes deferuntur: ita probabile est, quòd dæmones dãnatos torquebunt.

Lib. 4. sent. di. 47. §. E. RESPONDEO dicendũ, quòd circa hoc tangitur à Magistro* in littera duplex opinio, & vtraque videtur Dei iustitiæ competere: ex hoc enim ꝙ homo peccat, iuste dæmoni subijcit sed dæmon iniustè ei præest. Opinio ergo illa quæ ponit dæmones, in futurum post diem iudicij hominibus non præesse in pœnis, respicit ordinem diuinæ iustitiæ ex parte dæmonum punientium. Contraria vero opinio respicit ordinem diuinæ iustitiæ ex parte hominum punitorum: quæ autem earum verior sit, certum nobis esse non potest. Verius tamen æstimo, quòd sicut ordo seruabitur in saluatis, quo quidam à quibusdam illuminabuntur & perficientur, eo quòd ordines cælestis hiærarchiæ ꝑpetui erunt: ita seruabitur ordo in pœnis, vt homines per dæmones puniantur, ne totaliter diuinus ordo, quo angelos medios inter naturam humanam & diuinam constituit, annulletur. Et ideo sicuti hominibus per angelos bonos diuinæ illuminationes deferuntur ita etiam dæmones sunt executores diuinæ iustitiæ in malos. Nec ob hoc minuitur aliquid de dæmonum pœna, quia in hoc etiam, quòd alios torquent, ipsi torquebuntur, ibi enim miserorum societas miseriã nõ minuet, sed augebit. Hieron. in comment. super. c. 2. Ioel.

AD primum ergo dicendum, quòd prælatio illa, quæ dicitur euacuanda per Christum in futuro, est accipienda secundum modum prælationis, qui est secundum statum huius mundi, in quo & homines hominibus principantur, & angeli hominibus, & angeli angelis, & angeli dæmonibus, & dæmones dæmonibus, & dæmones hominibus; & hoc totum ad perducendum ad finem vel abducendum à fine: tunc autem cum omnia ad finem illum peruenerint, non erit prælatio abducẽs à fine, vel adducens ad finem, sed conseruans in fine boni vel mali.

AD secundum dicendum, quòd quamuis meritum dæmonum non requirat, vt hominibus præse-

præferantur, quia iniuste sibi homines subiecerunt: tamen hoc requirit ordo naturæ ipsorũ ad naturam humanam. Bona enim naturalia in eis integra manent,
Cap.4. in part. 4. à medi. illius vt Diony. *dicit 4. cap. de Diuinis nominibus.

AD tertium dicendũ, quòd angeli boni non sunt causa principalis præmij electis, quia hoc omnes immediate à Deo percipiunt; sed tamen quorundam accidentalium præmiorum angeli hominibus sunt causa, inquantũ per superiores angelos, inferiores & angeli & homines illuminantur de aliquibus secretis diuinorum, quæ ad substantiam beatitudinis non pertinent: & similiter etiam principalem pœnam damnati excipient immediate à Deo, scilicet exclusionem perpetuam à visione Dei; alias autem pœnas sensibiles non est inconueniens hominibus per dæmones infligi. In hoc tamen est differentia, quia meritum exaltat sed peccatum deprimit; vnde cũ natura angelica sit altior, quàm humana, quidam propter excellentiam meriti in tantum exaltabuntur, quòd talis exaltatio excedet altitudinem naturæ & præmij in quibusdam angelis; vnde etiam quidam angeli per quosdam homines illuminabuntur, sed nulli homines peccatores propter aliquem gradum malitiæ peruenient ad illam eminentiam, quæ debetur naturæ dæmonum.

ARTIC. V.

Vtrum omnes homines in iudicio comparebunt

384

Tho. 4. dist. 47. q. 1. art. 3. q. 1. & seq.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd non omnes homines in iudicio comparebunt. Quia dicitur Matth. 19. Sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim, tribus Israel: sed non omnes homines pertinent ad illas duodecim tribus: ergo videtur, quòd non omnes in iudicio comparebunt.

¶ 2 Præterea, Idem videtur per hoc, quòd dicitur in Psalmo 1. Non resurgent impij in iudicio: sed multi sunt tales: ergo videtur, quòd non omnes comparebunt.

¶ 3 Præterea, Ad hoc aliquis ad iudicium adducitur, vt eius merita discutiantur: sed quidam sunt qui nulla merita habuerũt sicut pueri ante perfectam ætatem decedentes: ergo illos in iudicio cõparere necesse non erit.

SED contra est, quòd dicitur Actuum 10. quòd Christus constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum: sed sub istis duabus differentijs comprehenduntur omnes homines. qualitercunq; viui à mortuis distinguantur: ergo omnes homines in iudicio comparebunt.

¶ Præterea, Apoc. 1. dicitur: Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus: hæc autem non essent, si non omnes in iudicio comparerẽt; ergo, &c.

CONCLVSIO.

Sicut Christus pro omnibus passus est (etsi non omnes passionis eius effectum sentiant) ita omnes homines in extremo iudicio comparere decet ad Christi in humana natura exaltationem videndam.

RESPONDEO dicendũ, quòd potestas iudiciaria Christo homini collata est in præmiũ humilitatis, quam in passione exhibuit: ipse autem in sua passione sanguinem pro omnibus fudit, quantum ad sufficientiam, licet non in omnibus effectum habuit, propter impedimentũ in aliqui-

aliquibus inuentum: & ideo cõgruum est vt omnes homines in iudicio congregentur ad videndum eius exaltationem in humana natura secundum quam constitutus est à Deo iudex viuorũ & mortuorum.

Lib. 20. c. 5. circa med. tom. 5. AD primum ergo dicendum, quòd sicut dicit Augustinus* 20. de ciuit. Dei: Non quia dictum est, Iudicantes duodecim tribus Israel, tribus Leui, quæ tertiadecima est iudicanda non erit, aut solum illum populum, sed etiam gentes cæteras iudicabunt; ideo autem per duodecim tribus omnes aliæ gentes significatæ sunt, quia per Christum in sorté duodecim tribuum sunt vocatæ.

AD secundum dicendum, quòd hoc quod dicitur, Non resurgẽt impij in iudicio: si referatur ad omnes peccatores, sic intelligẽdum est, quòd non resurgent ad hoc, quòd iudicent. Si autem impij dicantur infideles: sic intelligendum est, quòd non resurgẽt ad hoc, quòd iudicentur quia iã Ioan. 3. iudicati sunt: * sed omnes resurgent, vt in iudicio compareant ad gloriam iudicis intuendam.

AD tertium dicendum, quòd etiam pueri ante perfectam ætatem decedentes, in iudicio comparebunt, non vt iudicentur, sed vt videant gloriam iudicis.

ARTIC. VI.

Vtrum boni in iudicio iudicabuntur

385 AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd nulli boni in iudicio iudicabunt. Quia Ioan. 3. Qui credit in eum, non iudicatur: sed omnes boni crediderũt in eum: non ergo iudicabuntur.

Lib. 11. super Genes. c. 17. to. 3. ¶ 2 Præterea, Illi non sunt beati, quibus est incerta sua beatitudo, ex quo Augustinus* probat dæmones nunquã fuisse beatos; sed sancti homines nunc sunt beati: ergo certi sunt de sua beatitudine. Sed quod certum est non adducitur ad iudicium: ergo boni non iudicabuntur.

¶ 3 Præterea, Timor beatitudini repugnat: sed extremum iudicium quod tremendum maxime dicitur, non poterit fieri sine timore eorum, qui sunt iudicandi: vnde etiam Gregorius* dicit super illud Iob 41. Cum sublatus fuerit, timebũt angeli, & cætera; Consideremus quomodo tunc iniquorum conscientia concutietur, quando etiam iustorum vita turbatur: ergo beati non iudicabuntur. Lib. 34. moral. c. 4. à med.

SED contra, Videtur, quòd omnes boni iudicabuntur, quia dicitur 2. Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum siue malum: sed nihil est aliud iudicari: ergo omnes, etiam boni, iudicabuntur.

¶ Præterea, Vniuersale omnia comprehendit: sed illud iudicium dicitur vniuersale: ergo omnes iudicabuntur.

CONCLVSIO.

Beati omnes quantum ad præmiorum retributionem iudicabuntur: quantum vero ad meritorum discussionem, qui nullam notabilem alicuius mali meriti admixtionem habent, non iudicabuntur, at illi qui negotijs terrenis sunt impliciti, ita tamen vt sua peccata per eleemosynas expiarint iudicabuntur & saluabuntur.

RESPONDEO dicendũ, quòd ad iudicium duo pertinẽt scilicet discussio meritorum, & retributio præmiorum. Quantũ

ergo ad retributionem præmiorum, omnes iudicabuntur, & vnusquisque recipiet ex diuina sententia præmium merito respondens, sed discussio meritorum non fit nisi vbi est quædam meritorum commixtio, bonorũ cum malis. Illi autem qui ædificant super fundamentum fidei, aurum & argentum & lapides preciosos, diuinis seruitijs totaliter insistentes, qui nullam admixtionem notabilem alicuius mali meriti habent, in eis discussio meritorum locum non habet; sicut illi q rebus mundi penitus abiectis, solicita cogitant, solum quæ Dei sunt; & ideo saluabuntur, sed non iudicabuntur: illi vero qui ædificant super fidei fundamentũ ligna, fœnnm, stipulam qui adhuc scilicet amant secularia, & terrenis negotijs implicantur, ita tamen, q nihil Christo præponant. sed student peccata eleemosynis expiare, habẽt quidem commixtionem bonorũ meritorum cum malis: & ideo discussio meritorum in eis locum habet, vnde tales quantum ad hoc & iudicabuntur, & tamen saluabuntur.

AD primum ergo dicendum, quòd quia punitio est effectus iustitiæ; præmiatio autem misericordiæ; magis ideo iudicio, qđ est actus iustitiæ, antonomasicè punitio attribuitur, vt interdum iudicium pro ipsa cõdemnatione accipiatur: & sic intelligitur auctoritas inducta, vt per Glossam.* ibidem patet.

* Gloss. ord. ibi.

AD secundum dicendum, q discussio meritorum in electis non erit ad tollendum certitudinem beatitudinis à cordibus ipsorum iudicandorum, sed vt præeminentia bonorũ meritorũ ad mala ostendatur omnibus manifeste; & sic Dei iustitia comprobetur.

AD tertium dicendum, quòd Gregorius loquitur de iustis adhuc in carne mortali existentibus. Vnde supra præmiserat, Hi qui in corporibus reperiri poterunt, quamuis iam fortes atque perfecti adhuc in carne sint positi, non possunt in tanti terroris turbine nulla formidine concuti: vnde patet, quòd terror ille referendus est ad tempus immediate iudicium præcedens, * timendum quidem maxime malis: non autem bonis, quibus nulla erit mali suspicio.

Al. tremendũ.

¶ Rationes autem quæ sunt ad oppositum, procedunt de iudicio quantum ad retributionẽ præmiorum.

ARTIC. VII.

Vtrum mali iudicabuntur.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd nulli mali iudicabũtur. Sicut enim est certa infidelium damnatio, ita & eorum, qui in mortali decedunt: sed propter damnationis certitudinem dicitur Ioan. 3. Qui non credit, iam iudicatus est: ergo eadem ratione nec alij peccatores iudicabũtur 386

¶ 2 Præterea, Vox iudicis est valde terribilis eis, qui per iudicium condemnantur: sed sicut in littera ex verbis Greg.* habetur, ad infideles locutio iudicis non fiet, si ergo fieret ad fideles damnandos, ipsi infideles de sua infidelitate commodũ reportarent; quod est absurdum.

Lib. 26, Moraliũ c. 20.

SED contra, Videtur, quòd omnes mali sint iudicandi, quia omnibus malis infligetur pœna secundum quantitatem culpæ: sed hoc sine definitione iudicij esse non potest: ergo omnes mali iudicabuntur.

CONCLVSIO.

Improbi fideles propter fidei fundamentum, iudicium discussionis sustinebunt, infideles uero, solo iudicio quod retributionis dicitur, ueluti hostes condemnabuntur.

RESPONDEO dicendũ, quòd iudicium quod est pœnarũ retributio pro peccatis, omnibus competit: iudicium autẽ quod est discussio meritorum, solũ fidelibus, quia in infidelibus non est fidei fundamentũ; quo sublato, omnia opera sequentia perfecta rectitudine intentionis carent; vnde non est in eis aliqua permixtio bonorum operum vel meritorum ad mala, quæ discussionẽ requirat: sed fideles in quibus manet fidei fundamẽtum, ad minus fidei actum laudabilem habent, quamuis non sit meritorius sine charitate, tamen quantum est de se, est ordinatus ad meritum; & ideo in eis iudicium discussionis locum habet. Vnde ipsi fideles qui fuerunt saltem numero, ciues ciuitatis Dei, iudicabuntur vt ciues, in quos sine discussione meritorum sententia mortis non feretur, sed infideles condemnabuntur vt hostes qui consueuerunt apud homines absque meritorum *audientia exterminari.

Al. tremendũ.

386

Al. discussione.

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis eis qui in mortali decedunt, pro certo constet de eorum damnatione: quia tamen aliqua quæ pertinent ad bene merendum, habent annexa; oportet ad manifestationem diuinæ iustitiæ, vt discussio de eorum meritis fiat; per quam ostendatur, eos iuste à sanctorũ ciuitate excludi, cuius esse ciues numero, exterius videbantur.

Lib. 26. Moraliũ c.20.

AD secundum dicendum, quòd allocutio illa spiritualiter intellecta non erit aspera fidelibus condemnandis: quia in eis aliqua sibi placentia manifestabit quæ in infidelibus inueniri non possunt, quia sine fide impossibile est placere Deo, Heb. 11. Sed sententia comdemnationis, quæ in omnes feretur, omnibus terribilis erit.

¶ Ratio vero in contrarium adducta procedebat de iudicio retributionis.

ARTIC. VIII.

Vtrum angeli in futuro iudicio iudicabuntur.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quòd angeli in futuro iudicio iudicabuntur. Quia dicitur 1. Corint. 6. Nescitis, quoniam angelos iudicabimus? sed hoc nõ potest referri ad statum præsentis temporis: ergo referri debet ad futurum iudicium. 387

¶ 2 Præterea Iob 40. dicitur de Behemoth, per quem diabolus intelligitur: Videntibus cunctis præcipitabitur: & Marc. 1. exclamauit dæmon ad Christum Venisti ante tempus perdere nos? & gloss.* dicit ibidem, quòd Dæmones in terra Dominum cernentes, se continuo iudicandos esse credebant: ergo videtur, quod eis finale iudicium reseruetur.

Ex glos. Bedæ ibidem.

¶ 3 Præterea, Secundæ Petri 2 dicitur: Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari: ergo videtur, quòd angeli iudicabuntur.

SED contra, Deus non iudicabit bis in idipsum: sed mali angeli iam iudicati sunt; vnde dicitur Ioan. 16 Princeps huius mundi iam iudicatus est: ergo in futuro angeli non iudicabuntur.

¶ Præterea, Perfectior est bonitas vel malitia angelorum, quam aliquo-

aliquorum hominũ in statu viæ: sed quidam homines boni & mali non iudicabuntur, vt dicitur in littera: * ergo nec angeli boni vel mali iudicabuntur.

Lib. 4. sentent. dist. 47. §.C.

CONCLVSIO.

Cum in bonis angelis nihil mali inueniri possit, neque in malis angelis aliquid boni, nullo modo iudiciũ discussionis eis cõpetet, sed quãtũ ad propria merita iã iudicati sunt: iudicio tamẽ retributionis iudicabuntur, quantũ ad merita bona vel mala hominum, quos ad bene maleve merendum induxerint.

RESPONDEO dicendũ, quòd iudiciũ discussionis nullo modo habet locum neque in bonis angelis, neque in malis: quia neque in bonis potest aliquid mali inueniri, neque in malis aliquid boni ad iudicium pertinẽs. Sed si loquamur de iudicio retributionis, sic est distinguenda duplex retributio. Vna respondens proprijs meritis angelorum, & hæc à principio fuit vtrisque facta: vnde quidam in beatitudinẽ sublimati sunt, quidam vero in miseriam demersi. Alia retributio est, quæ respondet meritis bonis vel malis per angelos * procreatis: & hæc retributio in futuro iudicio fiet; quia boni angeli amplius gaudium habebunt de salute eorum, quos ad meritum induxerunt; & mali amplius torquebuntur, multiplicata malorũ ruina, qui per eos ad mala sunt incitati. Vnde directe loquendo, iudiciũ neq; ex parte iudicantiũ neq; ex parte iudicandorũ, erit angelorum, sed hominum: sed indirecte quodãmodo respiciet angelos, inquantum actibus hominum fuerunt commixti.

Al. procuratis.

AD primum ergo dicendum, ꝙ illud verbum Apostoli est intelligendum de iudicio comparationis, quia quidam homines quibusdam angelis superiores inuenientur.

AD secundum dicendum, ꝙ ipsi dæmones cunctis videntibus tunc præcipitabuntur, quia in perpetuum in inferni carcerem detrudentur, vt iam non sit eis liberum egredi extra; quia hoc eis non concedebatur, nisi secundum quod ordinabantur ex diuina prouidentia ad hominum vitam exercendam.

¶ Et similiter dicendum AD tertium.

QVAEST. XC.

De forma iudicis venientis ad iudicium, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de forma iudicis venientis ad iudicium.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum Christus in forma humanitatis sit iudicaturus.

¶ Secundo, vtrum apparebit in forma humanitatis gloriosa.

¶ Tertio, vtrum diuinitas possit sine gaudio videri.

ARTIC. I.

Vtrum Christus in forma humanitatis sit iudicaturus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ Christus in forma * humanitatis non sit iudicaturus. Iudicium enim auctoritatem requirit in iudicante: sed auctoritas super viuos & mortuos est in Christo, secundum quod est Deus, sic enim

enim est & Dominus & creator omnium: ergo in forma diuinitatis iudicabit.

¶ 2 Præterea, In iudice requirit potestas inuincibiliis. Vnde Eccles. 7. Noli quærere fieri iudex nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: sed virtus inuincibilis conuenit Christo secundum quod est Deus: ergo in forma diuinitatis iudicabit.

¶ 3 Præterea, Ioan. 5. dicit: Pater omne iudicium dedit Filio, vt omnes honorificent Filiũ sicut honorificant Patrem: sed honor æqualis Patri non debetur Filio secundum humanam naturam: ergo non iudicabit secundum formam humanam.

¶ 4 Præterea, Dan. 7. dicitur, Aspiciebam donec throni positi sunt, & ãtiquus dierũ sedit: throni autem iudiciariam potestatem designant, antiquitas autem de Deo dicitur ratione æternitatis, vt Dionys.* dicit in lib. de diuinis nominibus. ergo iudicare conuenit Filio prout est æternus: ergo non secundum quod homo.

li. 10. nõ remote à principio. Tractat. 19. in Ioan. à medio illius to. 5. & citatur à Magist. libr. 4. sent. di. 48. §. C.

¶ 5 Præterea, August. dicit,* & habetur in litera, quòd per verbum filium Dei, fit animarum resurrectio; per verbum factum in carne Filium hominis, fit corporum resurrectio: sed iudicium illud finale pertinet magis ad animam, quàm ad carnem: ergo magis conuenit Christo iudicare, secundum quod est Deus, quàm secundum quod est homo.

SED contra, Ioan. 5. dicitur, Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.

¶ Præterea, Iob 36. Causa tua quasi impij, iudicata est, Glossa, à Pilato: ideo causam iudiciumque recipies: Gloss. Vt iuste iudices: sed Christus secundum humanam naturam iudicatus est à Pilato: ergo secundum humanam naturam iudicabit.

¶ Præterea, Eius est iudicare, cuius est legem cõdere: sed Christus in humana natura apparens, nobis legem Euangelij dedit: ergo secundum eandem naturam iudicabit.

CONCLVSIO.

Cum vltimum iudicium hanc ob causam ordinetur, vt boni recipiantur in regnum cæleste, mali vero ab eo arceantur: recte & congrue Christus secundum humanam naturam est mundum iudicaturus, cuius redemptionis beneficio ad regnum cælorum admittimur.

RESPONDEO dicendũ, quòd iudicium, aliquod dominiũ in iudicãdo requirit: vnde Rom. 14. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? & ideo secundũ hoc Christo competit iudicare, secundum quod dominium super homines habet, de quibus principaliter erit finale iudicium. Ipse autem est noster dominus non solum ratione creationis, quia dominus ipse est Deus, Ipse fecit nos, & non ipsi nos*: sed etiam ratione redemptionis; quod ei competit secundum humanã naturã: vnde Rom. 14. In hoc Christus mortuus est, & resurrexit; vt & mortuorũ & viuorum dominetur. Ad præmium enim vitæ æternæ consequendum, nobis creationis bona non sufficerent, nisi redemptionis beneficium adderetur, propter impedimentũ quod naturæ creatæ superuenit ex peccato primi parentis. Vnde cum finale iudicium ad hoc ordinetur, vt aliqui admittantur ad regnum, & aliqui excludantur à regno; conueniens est, vt ipse Christus secundum humanam naturã cuius redemptionis beneficio ad regnum admittimur, illi iudicio præsi-

Psam. 99

lib. 1. de Trinit. Cap. 13. tom. 3.

Aug. tracta. 21. in Ioan. vltra med. tom. 9.

præſideat: & hoc eſt, quod dicitur Act. 10. quòd ipſe conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorum. Et quia per redemptionem humani generis non ſolum homines reparauit, ſed etiam vniuerſaliter, totam creaturam, ſecundum quod tota creatura, reparato homine, melioratur, ut habetur Coloſ. 1. Pacificans ꝑ ſanguinem crucis, eius ſiue quæ in terris, ſiueq̃ in cœlis ſunt: ideo nõ ſolum ſuper homines, ſed ſuper vniuerſam creaturam Chriſtus per ſuam paſſionem, dominiũ promeruit & poteſtatem iudiciariam. Mat. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.

AD primum ergo dicendum, quòd in Chriſto ſecundum diuinam naturam eſt auctoritas dominij, reſpectu vniuerſalis creaturæ ex iure creationis: ſed in ipſo ſecundum humanam naturam, eſt auctoritas dominij, quam promeruit per paſſionem; & eſt quaſi auctoritas ſecundaria & acquiſita, ſed prima eſt naturalis & æterna.

AD ſecundum dicendũ, quòd quamuis Chriſtus, ſecundum qđ homo, non habeat à ſe inuincibilem poteſtatem ex naturali virtute humanæ ſpeciei, tamen ex dono diuinitatis etiam in humana natura inuincibilẽ habet poteſtatem, ſecundum quod omnia ſunt ſubiecta pedibus eius, vt dicitur 1. Cor. 15. & Heb. 2. & ideo iudicabit quidem in humana natura, ſed ex diuinitatis virtute.

AD tertium dicendum, quòd Chriſtus non ſuffeciſſet ad humani generis redemptionem, ſi purus homo fuiſſet: & ideo ex hoc ipſo, quòd ſecundum humanam naturam genus humanum redimere potuit, ac per hoc iudiciariam poteſtatem conſecutus eſt; manifeſte oſtenditur, quòd ipſe eſt Deus, & ita æqualiter honorandus cum Patre, non inquantum homo, ſed inquantum Deus.

AD quartum dicendum, quòd in illa viſione Daniel. manifeſte totus exprimitur ordo iudiciariæ poteſtatis, quæ quidem ſicut in prima origine, eſt in ipſo Deo; & ſpecialius in Patre, qui eſt fons totius deitatis; & ideo præmittitur primo, quòd antiquus dierũ ſedit: ſed à Patre iudiciaria poteſtas traducta eſt in Filium non ſolum ab æterno, ſecundum diuinam naturam; ſed etiam in tempore, ſecundum humanam, in qua eam meruit: & ideo ſubiungitur in viſione prædicta, Ecce cum nubibus cæli quaſi Flius hominis veniebat, & vſque ad Antiquum dierum peruenit, & dedit ei poteſtatem & honorem & regnum.

AD quintũ dicendũ, q Auguſtinus loquit vt reducant per appropriationẽ quandam, vt .ſ. reducat effectus, quos Chriſtus in humana natura fecit, ad cauſas aliquo modo conſimiles: & quia ſecundum animam ſumus ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ſecundum carnem autem ſumus eiuſdẽ ſpeciei cum homine Chriſto: ideo ea quæ in animabus noſtris Chriſtus fecit, diuinitati attribuit: quæ vero in carne fecit vel facturus eſt, attribuit eius carni, quãuis caro eius, inquantum eſt diuinitatis organum, vt dicit Dam *. habeat etiam effectum in animabus noſtris, ſecundum illud quod dicitur Heb. 9. quòd ſanguis eius emundauit conſcientias noſtras ab operibus mortuis; & ſic etiam verbum caro factum eſt cauſa reſurrectionis animarum. Vnde etiã ſecundum humanam naturam cõuenienter eſt iudex non ſolum corporalium, ſed etiam ſpiritualium bonorum.

lib. 3. c. 15 à me.

ARTIC. II.

Vtrum Chriſtus in iudicio apparebit

rebit in forma humanitatis gloriosa.

389 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod Christus in iudicio non apparebit in forma humanitatis gloriosa, quia super illud Ioan. 19. Videbunt in quem transfixerunt, dicit Glossa*. Quia in ea carne venturus est, in qua crucifixus est: sed crucifixus est in forma infirma. ergo in forma infirmitatis apparebit, non in forma gloriosa.

Gloss. in terlin. ibid. & Aug. de verbis domini.

¶ 2 Præterea, Matth. 24. dicitur, quòd apparebit signum Filij hominis in cælo, id est, signũ crucis: vt Chrysosto*. dicit, videlicet, quod veniet in iudicio Christus non solum vulnerum cicatrices, sed etiam ipsam mortem exprobratissimam ostendens: ergo videtur, quod non apparebit in forma gloriosa.

*Ho. 77 in Mat. parũ ante med. tom, 2.

¶ 3 Præterea, Secundum hãc formam Christus in iudicio apparebit, quæ ab omnibus conspici possit: sed Christus secundum formam humanitatis gloriosam non poterit videri ab omnibus, bonis & malis; quia oculus non glorificatus non videtur esse proportionatus ad videndam claritatem corporis gloriosi: ergo non apparebit in forma gloriosa.

¶ 4 Præterea, Illud quod promittitur iustis in præmium, non conceditur iniustis: sed videre gloriam humanitatis promittitur iustis in præmium, Ioan. 10. Ingredietur & egredietur, & pascua inueniet, id est, refectionem, & in diuinitate & in humanitate: vt Augustinus* exponit, & Isaiæ 33. Regem in decore suo videbunt: ergo in iudicio non apparebit omnibus in forma gloriosa.

In lib. de spiritu & ani. ca. 9 to. 3.

¶ 5 Præterea, Secundum illã formã Christus iudicabit in qua iudicatus est. Vnde super illud Ioan. 5. Sic & Filius quos vult viuificat: dicit Glossa*. In qua forma iniuste iudicatus est, iuste iudicabit, vt possit ab impijs videri. Sed iudicatus est in forma infirmitatis: ergo & in eadem in iudicio apparebit.

Gloss. ordin. ibi.

SED contra est, quod dicit Luc. 21. Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate, maiestas autem & potestas ad gloriam pertinent: ergo in forma gloriosa apparebit.

Al. carne.

¶ Præterea, Ille qui iudicat, debet eminere illis qui iudicantur: Sed electi qui iudicabuntur à Christo, corpora gloriosa habebunt: ergo multo fortius iudex in forma gloriosa apparebit.

¶ Præterea, Sicut iudicari est infirmitatis, ita iudicare est auctoritatis & gloriæ: sed in primo aduentu, quo Christus venit ad hoc, quòd iudicaretur, in forma infirmitatis apparuit: ergo in secundo aduentu in quo veniet ad hoc vt iudicet, apparebit in forma gloriosa.

CONCLVSIO.

Sicut decuit Christum, vt pro nobis apud Patrem satisfaceret, formam serui accipere: sic conueniens est, vt in iudicio vltimo in gloria sua appareat, iustitiam Patris in homines demonstraturus.

RESPONDEO dicendum, quòd Christus dicitur Dei & hominum mediator, inquantum pro hominibus satisfacit & interpellat apud Patrem, & ea quæ sunt Patris, hominibus communicat: secundum quod dicitur Ioan. 17 Claritatẽ quã dedisti mihi, dedi eis: secundũ hoc autẽ vtrunq; ei conuenit, quod cũ vtroq; cõmunicat extremorũ. Inquãtũ.n. cũ hominibus cõmunicat, vices hominũ gerit apud Patrem; inquantum ve-

ro cum Patre communicat, dona Patris transmittit ad homines. Quia ergo in primo aduentu ad hoc venit, vt pro nobis satisfaceret apud Patrē, in forma nostræ infirmitatis apparuit: quia vero in secundo aduentu ad hoc veniet, vt Iustitiam Patris in homines exequatur demōstrare gloriā debebit, quæ inest ei ex cōmunicatione ad Patrem: & ideo in forma gloriosa apparebit.

AD primum ergo dicendum, quòd in eadem* forma apparebit, sed non similiter se habente.

Al. carne.

AD secundum dicendum, ꝙ signum crucis apparebit in iudicio non ad iudicium tunc existentis infirmitatis, sed præteritæ; vt per hoc iustior condemnatio eorum appareat, qui tantam misericordiam neglexerunt: & eorum præcipue, qui Christum iniuste persequuti sunt. Cicatrices autē quę in eius corpore apparebunt, non pertinebunt ad aliquam infirmitatem: sed erunt indicia maximæ virtutis, qua Christus per passionem & infirmitatem de hostibus triumphauit. Etiam exprobratissimam mortem ostendet, nō sensibiliter eam oculis ingerens, ac si tunc eam pateretur; sed ex his quæ apparebunt, scilicet, indicijs præteritæ passionis, homines in recogitationem præteritæ mortis adducet.

AD tertium dicendum, quòd corpus gloriosum habet in potestate sua vt se demonstret vel nō demonstret oculo non glorioso, vt patet ex his quæ dicta sunt*: & ideo in forma gloriosa, Christus ab omnibus poterit videri.

q. 85. ar. 2. ad 3.

AD quartum dicendum, ꝙ sicut amici gloria est delectabilis, ita gloria & potestas eius qui odio habetur, maxime contristat: & ideo sicut visio gloriæ humanitatis Christi erit iustis in præmium, ita inimicis Christi erit in supplicium: vnde Isa. 26. Videant & confundantur zelantes populi, & ignis (id est, inuidia) hostes tuos deuoret.

AD quintum dicendum, quòd forma accipitur ibi pro natura humana, in qua iudicatus est, & etiā iudicabit: non autem pro qualitate naturæ, quæ non erit eadem in iudicante, scilicet infirma, quę in iudicato fuit.

ARTIC. III.

Vtrum diuinitas à malis sine gaudio videri possit.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd diuinitas à malis sine gaudio videri possit. Cōstat enim quòd impij manifestissimæ cognoscēt Christum esse Deum: ergo diuinitatem eius videbunt: & tamē de visione Christi non gaudebūt: ergo sine gaudio videri poterit. 390

¶ 2 Præterea, Voluntas impiorū peruersa nō magis aduersatur humanitati Christi, quàm eius diuinitati: sed in hoc, quòd videbunt gloriam humanitatis, cedet eis in pœnam, vt dictum* est: ergo multo fortius si diuinitatem eius viderent, magis contristarentur, quàm gauderent.

Art. præced. in resp. ad 4.

¶ 3 Præterea, Ea quæ sunt in affectu, non de necessitate sequuntur ad ea quæ sunt de intellectu. Vnde Aug*. dicit Præcedit intellectus, & sequitur tardus aut nullus affectus: sed visio ad intellectum pertinet, gaudium autem ad affectum: ergo poterit esse diuinitatis visio sine gaudio.

*concio. 8. in Ps. 118. non procul à fin. to. 8.

¶ 4 Præterea, Omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis, & nō per modum recepti: sed omne quod videtur, quodammodo in vidente recipitur: ergo quāuis in se diuinitas sit delectabilissima, tamen visa ab illis qui sunt tristitia absorpti, non delectabit, sed magis contri-

contristabit.

¶ 5 Præterea, Sicut se habet sensus ad sensibile, ita se habet intellectus ad intelligibile: sed ita est in sensibus, quòd palato non sano pœna est panis, qui sano est suauis, vt dicit Aug*. & similiter accidit in alijs sensibus: ergo cum damnati habeant intellectum indispositum, videtur, quòd visio lucis increatæ magis afferret eis pœnam, quàm gaudiũ.

lib. 7. Confes. c.16. in princip. to.1.

SED contra est, quod dicitur Ioan.17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum; ex quo patet, quòd essentia beatitudinis in Dei visione consistit; sed de ratione beatitudinis est gaudium: ergo diuinitas sine gaudio videri non poterit.

¶ Præterea, Ipsa essentia diuinitatis est essẽtia veritatis: sed vnicuique est delectabile videre verum; vnde & omnes natura scire desiderant, vt dicitur in 1. Metaph*. ergo diuinitas sine gaudio videri non potest.

Initio li 1. Meta. tomo. 3.

¶ Præterea, Si aliqua visio nõ semper est delectabilis, contingit eam quandoque esse tristabilem: sed visio intellectiua nunquam est contristabilis, quia delectationi, quæ est in intelligendo, non opponitur aliqua tristitia, vt dicit Philosophus*, cum ergo diuinitas videri non possit nisi per intellectum, videtur, quòd diuinitas sine gaudio videri non possit.

li.1.Top 13.ca.to. 1.

CONCLVSIO.

Cum essentia eius quod est per essentiam bonum, non possit non delectare apprehensa: Deus qui essentialiter est ipsa bonitas, non potest sine gaudio videri.

RESPONDEO dicendum quòd in quolibet appetibili vel delectabili duo possunt considerari, scilicet id quod appetitur, vel quod est delectabile, & id quod est ratio appetibilitatis vel delectabilitatis in ipso: sicut autem secundum Boet. in lib. *de Hebdom. Id quod est, habere aliquid præterquã quod ipsum est, potest; ipsum vero esse nihil aliud præter se habet admixtum: ita id quod est appetibile vel delectabile, potest habere aliquid aliud admixtum, vnde non sit delectabile vel appetibile; sed id quod est ratio delectabilitatis, nihil habet admixtum, vel habere potest, propter quod non sit delectabilis, vel appetibilis: res autem quæ sunt delectabiles per participationem bonitatis, quæ est ratio appetibilitatis & delectabilitatis, possunt apprehensæ non delectare: sed id quod per essentiam suam est bonum, impossibile est, quòd eius essentia apprehensa non delectet. Vnde cum Deus essentialiter sit ipsa bonitas, non potest diuinitas sine gaudio videri.

il li. An omne qđ est, bonũ sit, non remotè à princip.

AD primum ergo dicendum, quòd impij manifeste cognoscẽt Christum esse Deum, non per hoc, quòd diuinitatem eius videant; sed propter manifestissima diuinitatis indicia.

AD secundum dicendum, ꝙ diuinitatem secundum quod est in se, nullus potest odio habere, sicut nec aliquis odio habere potest ipsam bonitatem: sed quantum ad aliquos diuinitatis effectus dicitur ab aliquibus odio haberi, inquantum scilicet aliquid agit vel præcipit quod est contrarium voluntati, & ideo visio diuinitatis nulli potest esse non delectabilis.

AD tertium dicendum, quòd verbum Aug. est intelligendum, quando id quod apprehenditur per intellectum præcedentem, est bonum per participationem, &

non

non per essentiam, sicut sunt omnes creaturæ: vnde potest in eis esse aliquid, quare affectus non moueatur. Similiter etiam in via Deus cognoscitur per effectus: & intellectus non attingit ad ipsam essentiã bonitatis eius: vnde non oportet, quòd affectus intellectum sequatur, sicut sequeretur si essentiam eius videret, quæ est ipsa bonitas.

AD quartum dicendum, quòd tristitia non nominat dispositionem, sed magis passionem: omnis autem passio à contraria causa fortiori superueniente tollitur, & non eam tollit: & ideo tristitia damnatorum tolletur, si Deum per essentiam viderent.

AD quintum dicendum, quòd per indispositionem organi tollitur proportio naturalis ipsius organi ad obiectum quod natum est delectare; & propter hoc delectatio impeditur: sed indispositio, quæ est in damnatis, non tollit naturalem proportionem, qua sunt ordinati ad * diuinam bonitaté, cũ imago semper in eis maneat: & ideo non est simile.

Al. beatitudinem

QVÆST. XCI.

De qualitate mundi post iudicium, in quinque articulot diuisa.

CONSEQVENTER cõsiderandum est de qualitate mundi & resurgentium post iudicium, vbi triplex consideratio occurrit. Prima, de statu & qualitate mundi. Secunda, de statu beatorum. Tertia, de statu malorum.

¶ Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrum innouatio mundi sit futura.

¶ Secundo, vtrum motus corporum cælestium cessabit.

¶ Tertio, vtrum corpora cælestia tunc magis fulgebunt.

¶ Quarto, vtrum elementa maiorem claritatem recipient.

¶ Quinto, vtrum animalia & plãtæ remanebunt.

ARTIC. I.

Vtrum mundus innouabitur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd mundus nunquam innouabitur. Nihil enim est futurum, nisi quod aliquando fuit secundum speciem; Ecclesiastæ 1. Quid est quod fuit? ipsum quod futurũ est: sed mundus nunquam aliam dispositionem habuit, quàm nũc habet, quantum ad partes essentiales, & ad genera & ad species: ergo nunquam innouabitur.

391 Thom. 4 di. 48. q. 2. ar. 1. & seq.

¶ 2 Præterea, Innouatio alteratio quædam est: sed impossibile est vniuersum alterari, quia omne alteratũ reducitur ad aliquod alterans non alteratum, quod tamen secundum locum mouetur; quòd non est extra vniuersum ponere: ergo non potest esse, quòd mundus innouetur.

¶ 3 Præterea, Genes. 2. dicitur, quòd Deus die septimo requieuit ab omni opere quod patrarat: & exponunt Sancti, quòd requieuit à nouis creaturis condendis. Sed in illa prima conditione non fuit alius mundus rebus impositus, quàm iste, quem nunc naturali ordine tenent: ergo nunquam alium habebunt.

¶ 4 Præterea, Ista rerum dispositio, quæ nunc inest rebus, naturalis est: si ergo in aliam dispositionem transmutentur, illa dispositio erit eis innaturalis. Sed illud qđ est innaturale & per accidens, non potest esse perpetuũ, vt patet in 1. Cæl. & mun*. Ergo etiam illa dispositio nouitatis quandoque ab ipsis remouebitur, & ita erit ponere circulationem quandam in mundo: sicut Empedocles

li. 1. com 15. to. 2.

lib.1. pe narchō. c.3. docles & Origenes* posuerunt: & quòd post hunc mūdum sit alius mundus iterum: & post illum iterum alius.

¶ 5 Præterea, Nouitas gloriæ in præmium rationali creaturæ datur: sed vbi non est meritum, ibi non potest esse præmium: cū ergo creaturæ insensibiles nil meruerint, videtur, quòd non innouabuntur.

SED contra est, quod habetur Isa. 65. Ecce, ego creo cælos nouos & terram nouam, & non erunt in memoria priora: & Apocal. 21. Vidi cælum nouum & terram nouam: primum enim cælum & prima terra abijt.

¶ Præterea, Habitatio debet habitatori congruere: sed mundus factus est, vt sit habitatio hominis; sed homo innouabitur: ergo similiter & mundus.

¶ Præterea, Omne animal diligit simile sibi Eccles. 13. ex quo patet, ꝙ similitudo est ratio amoris: sed homo habet aliquam similitudinem cum vniuerso, vnde & minor mundus dicitur: ergo homo vniuersum diligit naturaliter: ergo & eius bonum concupiscit, & ita vt satisfiat hominis desiderio, debet etiam vniuersum meliorari.

CONCLVSIO.

Cum mundus propter hominem factus esse credatur: conueniens est, vt sicut homo glorificabitur, sic & mundus innouetur.

RESPONDEO dicendū, quòd omnia corpora propter hominem facta esse creduntur: vnde & omnia dicuntur ei subiecta*. Psal. 8. Seruiunt autem homini dupliciter. Vno modo ad sustentationem corporalis vitæ: alio modo ad ꝑfectum cognitionis diuinæ, inquantum homo per ea quæ facta sunt, inuisibilia Dei conspicit, vt dicitur Rom. 1. Primo ergo ministerio creaturarū homo glorificatus nullo modo indigebit, cum eius corpus sit futurum omnino incorruptibile, diuina virtute id faciente per animam, quam immediate glorificat. Secundo etiam ministerio non indigebit homo quantum ad cognitionem intellectiuam, quia tali cognitione Deū Sancti videbunt immediate, per essentiam. Sed ad hanc visionem essentiæ, oculus carnis attingere non poterit: & ideo vt ei etiā solatium congruens de visione diuinitatis præbeatur, inspiciet diuinitatem in suis effectibus corporalibus, in quibus manifesta indicia diuinæ maiestatis apparebunt: & precipue, in carne Christi; & post hoc, in corporibus beatorum; & deinceps in omnibus alijs corporibus. Et ideo oportebit vt etiam alia corpora maiorem influentiā à diuina bonitate suscipiant, quàm nunc; non tamē speciem variantem, sed addentē cuiusdam glorię perfectionem: & hæc erit mundi innouatio; vnde simul mundus innouabitur, & homo glorificabitur.

AD primum ergo dicendum, quòd Salomon ibi loquitur de cursu naturali: quod patet ex hoc quod subditur, Nihil sub Sole nouum, cum enim Sol circulariter moueatur, oportet ea quæ Solis virtuti subsunt, circulationem aliquam habere, quæ consistit in hoc, quòd illa quæ priora fuerūt, iterum redeunt specie eadem, numero diuersa, vt dicitur in fine libri de Generatione*: ea vero li. 1. com quæ ad statum gloriæ pertinent, vlt. to. 2 Soli non subsunt.

AD secundum dicendum, quòd illa ratio procedit de alteratione naturali, quæ habet agēs naturale quod ex necessitate naturæ agit. Non enim potest

tale

tale agens variam dispositionem inducere nisi ipsum alio & alio modo se habeat: sed ea quæ diuinitus fiunt, procedunt ex libertate volũtatis; vnde sine aliqua immutatione Dei volentis, potest nunc hæc, nunc illa dispositio ab ipso in vniuerso existere, & sic ista innouatio non reducetur in aliquod principium motum, sed in principium immobile, scilicet Deum.

AD tertium dicendum, quòd *pro tanto dicitur Deus die septimo à nouis creaturis condendis cessasse, quia nihil postea factum est, quod prius non præcesserit in aliqua similitudine secũdum genus vel speciem, vel ad minus sicut in principio seminali, vel etiam sicut in potentia obedientiali. Dico ergo, quòd nouitas mundi futura præcessit in operibus sex dierum, in quadam remota similitudine, scilicet in gloria & in gratia angelorum, p̃cessit etiam in potentia obedientiæ, quæ tunc creaturæ est indita ad talem nouitatem suscipiendam, à Deo agente.

Al. propter hoc

AD quartum dicendum, ꝙ illa dispositio nouitatis non erit naturalis nec cõtra naturã, sed erit supra naturam, sicut gratia & gloria sunt supra animæ naturam & erit à perpetuo agẽte, quod eã perpetuo conseruabit.

AD quintum dicendum: quòd quamuis corpora insensibilia nõ meruerint illam gloriam, propriè loquendo: homo tamen meruit, vt illa gloria toti vniuerso conferretur, inquantum hoc ceditin augmentum gloriæ hominis: sicut aliquis homo meretur, vt ornatioribus vestibus induatur, quem tamen ornatum ipsa vestis nullo modo meretur.

ARTIC. II.

Vtrum motus corporum cælestiũ cessabit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ motus corporum cælestium in illa mundi innouatione non cessabit. Quia Genes. 8 dicit, Cunctis diebus terræ frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies non requiescent: sed nox & dies, & æstas & hyems efficiuntur per motum Solis: ergo nunquam motus Solis cessabit.

¶ 2 Præterea, Hier. 31. dicit. Hæc dicit Dominus qui dat Solem in lumine diei, ordinem Lunæ & stellarum in lumine noctis, qui turbat mare & sonant fluctus eius: Si defecerint leges istę corã me; tunc & semen Israel deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus, Sed semen Israel nunquã deficiet, sed in perpetuum permanebit: ergo leges diei & noctis, & fluctuum maris, quæ ex motu cæli causantur, in perpetuum erunt: ergo motus cæli nunquam cessabit.

¶ 3 Præterea, Substantia corporum cælestium semper erit: sed frustra est ponere aliquid, nisi ponatur illud propter quod est factum: corpora autem cælestia ad hoc sunt facta, vt diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos. Genes. 1. q̃d non possunt facere nisi per motum: ergo motus eorum semper manebit; aliàs frustra illa corpora remanerent.

¶ 4 Præterea, In illa mundi innouatione totus mundus meliorabitur: ergo nulli corpori remanenti auferetur id quod est de sui perfectione. Sed motus est de perfectione corporis cælestis, quia, vt dicitur in secundo de cælo & mundo*, illa corpora participant diuinam bonitatem per motum: ergo motus cæli non cessabit.

li. 2. com 66. & 63

¶ 5 Præ-

¶ 5 Præterea, Sol successiue illuminat diuersas partes mundi secundum quod circulariter mouetur: si ergo motus circularis cæli cesset, sequitur quòd in aliqua superficie terræ erit perpetua obscuritas, quod non conuenit illi nouitati.

¶ 6 Præterea, Si motus cessaret, hoc non esset nisi inquantũ motus aliquam imperfectionem in cælo ponit, vtpote lassitudinis, vel laboris; quod non potest esse, cum motus ille sit naturalis & cælestia corpora sint impassibilia, vnde in suo motu non fatigantur, vt dicitur in secundo† cæli & mundi: ergo motus cæli nunquam cessabit.

Lib. 2. com. 3. & 4. to. 2.

¶ 7 Præterea, Frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum: sed in quocunque situ ponatur corpus cæli, est in potentia ad alium situm: ergo nisi reduceretur ad actum, potentia illa frustra remaneret, & semper esset imperfecta. Sed non potest reduci in actum, nisi per motum localem: ergo semper mouebitur.

¶ 8 Præterea, Illud quod se habet indifferenter ad plura, aut vtrunque attribuetur ei, aut nullum: sed Sol indifferenter se habet ad hoc quòd sit in oriente vel Occidente, aliàs motus eius non esset vniformis per totum, quia ad locum vbi naturalius esset, velocius moueretur: ergo vel neuter situs attribuetur Soli, vel vterq;. Sed nec vterque nec neuter potest ei attribui nisi successiue per motum: oportet enim si quiescit, quòd in aliquo situ quiescat: ergo corpus Solis in perpetuum mouebitur, & eadem ratione omnia alia corpora cælestia.

¶ 9 Præterea, Motus cæli est causa temporis, si ergo motus cæli deficiat, oportet tempus deficere: quod si deficeret, deficeret in instanti: definitio autem instantis est in octauo Physic.* ꝙ est initium futuri & finis præteriti, & sic post vltimum instans temporis esset tempus; quod est impossibile. Ergo motus cæli nũquam cessabit.

Lib. 8. com. 11. tom. 2.

¶ 10 Præterea, Gloria non tollit naturã, sed motus cæli est naturalis ei: ergo per gloriam ei non tollitur.

¶ 11 SED contra est, quòd dicitur Apocalypsis decimo, ꝙ angelus qui apparuit, iurauit per Viuentem in secula, quòd tempus amplius non erit, scilicet postquam septimus angelus tuba cecinerit, qua canente: mortui resurgent: vt dicitur 1. Cor. 15. sed si non est tempus, non est motus cæli: ergo motus cæli cessabit.

¶ 12 Præterea, Isa. 60. Non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur: sed occasio Solis & diminutio Lunæ ex motu cæli causatur: ergo motus cæli quandoque cessabit.

¶ 13 Præterea, Vt probatur in secundo de Generatione,* motus cæli est propter continuam generationem in istis inferioribus: sed generatio cessabit completo numero electorum: ergo motus cæli cessabit.

* Lib. 2. com. 56. tom. 2.

¶ 14 Præterea, Omnis motus est propter aliquem finem, vt dicitur in secund. Met.* sed omnis motus, qui est propter finem, habito fine, quiescet: ergo vel motus cæli nunquam consequetur finem suũ, & sic esset frustra, vel aliquando quiescet.

Lib. 2. com. 8. tom. 3.

¶ 15 Præterea, Quies est nobilior, quàm motus quia secundum hoc quod res sunt immobiles, Deo magis assimilantur, in quo est summa immobilitas, sed corporum inferiorum motus terminatur naturaliter ad quietem:

ergo cum corpora cælestia sint multo nobiliora, eorum motus similiter ad quietē terminabit.

CONCLVSIO.

Cum corpora cælestia, sicut & alia, in hominum ministerium facta sint, & eorum ministerio homines glorificati nō amplius indigeant: motus cæli diuina voluntate id faciēte, homine glorificato cessabit

RESPONDEO dicendū, quòd circa istam quæstionem est triplex positio. Prima est Philosophorum, qui dicunt, quòd motus cæli semper durabit: sed hoc non est consonum fidei nostræ, q̃ ponit certum numerum electorū præfinitum à Deo, & sic oportet, quòd generatio hominū non in perpetuum duret, & eadem ratione nec alia q̃ ad generationē hominis ordinantur, sicut est motus cæli & variationes elementorū. Alij vero dicunt, quòd motus cæli cessabit secundum naturā: sed hoc etiam est falsum. Quia omne corpus q̄d naturaliter q̄escit, & naturaliter mouetur habet locū, in quo naturaliter quiescit, ad quem mouetur naturaliter, & à quo non recedit nisi per violentiam: nullus autem talis locus potest assignari corpori cælesti, quia non est magis naturalis Soli accessus ad punctū Orientis, quā recessus ab eo, vnde vel motus eius nō esset naturalis totaliter, vel motus eius non terminaē naturaliter ad quietem.

¶ Vnde dicendum est secūdū alios, quòd motus cæli cessabit in illa mundi innouatione, non quidem ex aliqua naturali causa, sed diuina voluntate faciente. Corpus enim illud, sicut & alia, in ministeriū hominis facta sunt dupliciter, vt prius dictum* est. Altero autem horū ministeriorū homo post statū gloriæ nullo indigebit; scilicet secundum quod corpora ei deseruiunt ad sustentationem corporalis vitæ: hoc autem modo seruit ei corpus cæleste per motum, inquantum per motum cæli multiplicatur genus humanum, & generantur plantæ & animalia, quæ vsui hominum sunt necessaria; & etiam temperies in aere efficitur conseruans sanitatem, vnde homine glorificato, motus cæli cessabit.

Art. præced. cor.

AD primum ergo dicendum, quòd verba illa intelliguntur de terra secundum statum istum, in quo potest esse generationis prīcipium, & corruptionis plantarum, quod patet ex hoc quod ibi dicitur, Cunctis diebus terræ sementis & messis: & hoc simpliciter concedendum est, ꝙ quandiu terra erit sementibus & messibus apta, motus cæli non cessabit.

¶ Et similiter dicendum AD secundum, quòd Dominus loquitur ibi de duratione seminis Israel, secundum præsentem statum; quod patet ex hoc quod dicit, Et semen Israel deficiet, vt non sit gens corā me cunctis diebus. Vicissitudo enim dierū post istū statum nō erit: & ideo etiā leges, de quibus fecerat mentionē, post istum statum non erunt.

AD tertium dicendum, quòd finis, qui ibi* assignatur corporibus cælestibus, est finis proximus quia est proprius eorū actus: sed iste actus vlterius ordinatur ad alium finem, scilicet ad ministerium humanum, vt patet per id quod habetur Deuter. 4. Ne forte oculis eleuatis ad cælum videas Solem & Lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cūctis gentibus, quæ sub cælo sunt: & ideo magis debet iudicium sumi de corporibus cælestibus secūdū mini-

Gene. 1.

ministerium hominũ, quàm secũdum finem in Genesi assignatum: corpora autem cælestia per modum alium in ministerium hominis glorificati cedent sicut prius dictum* est: & ideo non sequitur quòd frustra remaneant.

Quæst. 74. art. 4. corp. & ibi articul. 7. corp. & arti hoc & præc. huius q.

AD quartum dicendũ, quòd motus nõ est de perfectione corporis cælestis, nisi inquantum per hoc est causa generationis aut corruptionis in istis inferioribus; & secundum hoc etiam, motus ille facit corpus cæleste participare diuinam bonitatem, per quandam similitudinem causalitatis: non autem motus est de perfectione substantiæ cæli, quæ remanebit: & ideo non sequitur quòd motu cessante, aliquid de perfectione cæli tollatur, secundum quod remanebit.

AD quintum dicendũ, quòd omnia corpora elementorum habebunt in seipsis quandam gloriæ claritatem: vnde quamuis aliqua superficies terræ non illuminetur à Sole, nullo tamen modo remanebit ibi obscuritas.

AD sextum dicendum, quòd Rom. 8. super illud, Omnis creatura ingemiscit, &c. dicit Gl. Ambros. †expresse, quòd omnia elementa cum labore explent sua officia, sicut Sol, & Luna non sine labore statuta sibi implẽt spatia; quod est causa nostri, vnde quiescent nobis assumptis; labor autem ille (vt credo) non significat aliquam fatigationẽ vel * passionem illis corporibus accidentẽ ex motu, cum motus ille sit naturalis, nihil habens de violentia: vt probatur in primo de cælo & mundo, * sed labor ibi intelligitur defectus ab eo, ad qđ aliquid tendit: vnde quia motus ille ordinatus est ex diuina prouidentia ad conplendum numerum electorum, illo non completo, nondum assequitur illud ad quod ordinatus est: & ideo similitudinariè dicitur * labor, sicut homo qui non habet quod intẽdit: & hic etiam defectus à cælo tolletur impleto numero electorum. Vel etiam potest referri ad desiderium futuræ innouatiõis, quam ex diuina dispositione exspectat.

Amb. super illũ locum Paul. to. 5.

Gene. 1.

Al. pœnam.

*lib. 1. com. 9. & sequ. tom. 2.

Aliàs laborare.

AD septimum dicendum, quòd corpori cælesti non inest aliqua potentia, quæ perficiatur per locum, vel, quæ facta sit propter hunc finem, qui est esse in tali loco, sed hoc modo se habet potentia ad vbi in corpore cælesti, sicut se habet potentia artificis ad hoc, quòd faciat diuersas domos vnius modi; quarum si vnã faciat, non dicitur frustra potẽtiã habere. Et similiter in quocunque situ ponatur corpus cæleste, potentia quæ est in ipso ad vbi, non remanebit incompleta nec frustra,

AD octauum dicendũ, quòd quamuis corpus cæleste secundũ suam naturam æqualiter se habeat ad omnem situm, qui est ei possibilis, tamen si comparetur ad ea quæ sunt extra ipsum: non æqualiter se habet ad omnes situs; sed secundum vnum situm nobilius disponit respectu quorundam, quàm secundum alium: sicut quo ad nos nobilius disponitur Sol in die, quàm in nocte & ideo probabile est, cum tota innouatio mundi ad hominem ordinetur, quòd cælum in illa nouitate habeat nobilissimũ sitũ, qui est possibilis in respectu ad habitationem nostram. Vel secũdum quosdam, celum quiescet in illo situ, in quo factum fuit, aliàs aliqua reuolutio cæli remaneret incompleta. Sed ista ratio non videtur conueniens, quia cum aliqua reuolutio sit in cælo, quæ non finitur nisi in triginta sex millibus annorum,

sequeretur quòd mundus deberet tam diu durare; quod non videtur probabile.

¶ Et præterea secundum hoc posset sciri quando mundus finiri deberet, probabiliter enim colligitur ab Astrologis, in quo situ corpora cælestia sunt facta considerato numero annorum, q. computantur ab initio mundi; & eodem modo posset sciri certus annorum numerus, in quo ad dispositionem similem reuerteretur: tempus autem finis mundi ponitur esse ignotum.*

Matt. 24 & alijs locis.

AD nonum dicendum, quòd tempus quandoque deficiet motu cæli deficiente: nec illud nūc vltimum erit principiū futuri: dicta enim definitio non datur de nunc, nisi secundum quod est continuans partes temporis, nō secundum quod est terminans totum tempus.

AD decimum dicendum, ꝙ motus cæli non dicitur naturalis, quasi sit pars naturæ, eo modo quo principia naturæ naturalia dicuntur; nec iterum quòd habeat principiū actiuū in natura corporis: sed receptiuū tantū. Principiū autem actiuum eius est substātia spiritualis, vt dicit Cōment. in princ. Cæl. & mun. Et ideo non est inconueniens, si per nouitatem gloriæ motus ille tollatur: non enim eo ablato, natura corporis cælestis variabitur.

Lib. 1. de cælo & mundo, text. 2. com. 5

¶ Alias rationes concedimus, scilicet tres primas, quæ sunt ad oppositum quia debito modo cōcludunt. Sed quia aliæ duæ videntur concludere, quòd motus cæli naturaliter cesset, ideo ad eas respondendum est.

AD primam ergo earum dicēdum, quòd motus cessat habito eo, propter quod est, si illud sequatur motum & non concomitetur ipsum. Illud autē propter quod est motus cælestis secundū Philosophos, concomitatur motum, scilicet imitatio diuinæ bonitatis in causalitate, quam habet super inferiora; & ideo non oportet quòd naturaliter motus ille cesset.

AD secundā quæst. dicendū, ꝙ quāuis immobilitas sit simpliciter nobilior, quàm motus: tamen motus in eo, quòd potest consequi aliquam perfectam participationem diuinæ bonitatis est nobilior, quàm quies in illo, quòd nullo modo per motū posset illam perfectionem consequi: & hac ratione, terra quæ est infimum elementorum, est sine motu, quamuis ipse Deus, qui est nobilissimus rerū, sine motu sit, à quo corpora nobiliora mouentur; & inde est etiam, quòd motus corporum superiorum possent poni secundum viam naturæ perpetuari, & nunquam ad quietem terminari, quāuis motus inferiorum corporum ad q̄etem terminentur.

ARTIC. III.

Vtrum in corporibus cælestibus claritas augebitur ĩ illa innouatione.

391

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd in corporibus cælestibus claritas non augebitur in illa innouatione. Innouatio enim in corporibus inferioribus, erit per ignem purgantem: sed ignis purgans non pertinget ad corpora cælestia: ergo corpora cælestia non innouabuntur per maioris claritatis susceptionem.

¶ 2 Præterea, Sicut corpora cælestia per motum sunt causa generatiōis in istis inferioribus, ita & per lucem: sed cessante generatione, cessabit motus, vt dictum* est: ergo similiter cessabit lux cælestium corporum magis, quàm augeatur.

Art. præced. huius quæsti. cos.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Si innouato homine, corpora cælestia innouentur; oportet quòd eo deteriorato, fuerint etiam ea deteriorata: sed hoc non videtur probabile, cum illa corpora sint inuariabilia quantum ad eorum substantiam: ergo nec innouato homine innouabuntur.

¶ 4 Præterea, Si tunc deteriorata fuerint, oportet ꝙ tantum deteriorata fuerint, quantū dicuntur esse melioranda in hominis innouatione: sed dicitur Isa 30. quòd erit lux Lunę sicut lux Solis: ergo & in primo statu ante peccatū, Luna lucebat quātum nunc lucet Sol: ergo quandocunque Luna erat super terrā faciebat diem sicut nunc Sol. Quod manifeste apparet esse falsum per id quod dicitur Genes. 1. quòd Luna facta est vt præesset nocti Ergo homine peccante non sunt cælestia corpora diminuta in lumine, & ita nec eorum lumen augebitur (vt videtur) in hominis glorificatione.

¶ 5 Præterea, Claritas corporum cælestium ordinatur ad visum hominis, sicut & aliæ creaturæ: sed post resurrectionē claritas Solis non cedet in hominis vsum. Dicitur enim Isa. 60. Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec splendor Lunæ illuminabit te; & Apoc. 21. Ciuitas illa non eget Sole neque Luna, vt luceant in ea: ergo eorum claritas non augebitur.

¶ 6 Præterea, Nō esset sapiēs artifex, qui maxima instrumenta faceret ad aliquod modicum artificium construendum: sed homo est quoddam minimum, comparatione cælestium corporum, q̄ sua ingenti magnitudine, quasi incomparabiliter hominis quantitatem excedunt; imo etiam totius terræ quantitas se habet ad cęlum, vt punctus ad sphæram sicut Astrologi dicunt: cum ergo Deus sit sapientissimus, non videtur, quòd finis creationis cæli sit homo, & ita non videtur, quòd eo peccante, cælum deterioratū sit, nec eo glorificato, melioret.

SED contra est, quod dicitur Isa. 30. erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis septēpliciter.

¶ Præterea, Totus mundus innouabitur in melius: sed cælum est nobilior pars mundi corporalis; ergo in melius mutabitur. Sed hoc non potest esse nisi maiori claritate resplendeat; ergo maiorabitur & crescet eius claritas.

¶ Præterea, Omnis creatura quæ ingemiscit & parturit, expectat reuelationem gloriæ filiorum Dei, vt dicitur Rom 8. Sed corpora cælestia sūt huiusmodi, vt ibidem dicit Glos.* Expectāt gloriam Sanctorum: sed non expectarent, nisi ex hoc eis aliq.d accresceret: ergo claritas eis ꝑ hoc accrescet, qua præcipue decorantur. Gloss. Amb. in illum locum to. 5.

CONCLVSIO.

Corpora cælestia maiorem claritatem accipient in illa innouatione, vt quasi sensibiliter Deus ab homine videatur.

RESPONDEO dicendū, quòd ad hoc innouatio mundi ordinatur, vt etiam mundo innouato manifestis indicijs, quasi sēsibiliter Deus ab homine videatur. Creatura autem præcipue in Dei cognitionem ducit sua specie & decore, quæ manifestat sapientiam facientis & gubernantis. Vnde dicitur Sapien. 13 A magnitudine speciei cognoscibiliter poterit Creator horum videri. Pulchritudo autem cælestium corporum pręcipue consistit in luce: vnde Eccles. 43. dicitur Species cæli gloria stellarum mundum illuminans in excelsis

celsis Dominus. Et ideo præcipue quantum ad claritatem corpora cælestia meliorabunt: quãtitas autem & modus *meliorationis illi soli cognita est, qui erit meliorationis auctor.

Al. illuminationis.

AD primum ergo dicendum, quòd ignis purgans non causabit innouationis formam, sed disponet tantum ad eam, purgando à fœditate peccati, & ab impuritate commixtionis, quæ in corporibus cælestibus non inuenitur: & ideo quamuis corpora cælestia per ignem non sint purganda, sunt tamen diuinitus innouanda.

AD secundum dicendum, quòd motus non importat aliquam perfectionem in eo quòd mouetur secundum quod in se consideratur, cum sit actus imperfecti, quamuis possit pertinere ad perfectionem corporis, inquantum est causa alicuius: sed lux pertinet ad perfectionem corporis lucentis etiam in substantia sua considerati: & ideo postquam corpus cæleste desinet esse causa generationis, non remanebit motus, sed remanebit claritas eius.

AD tertium dicendum, quòd super illud Isa. 30. Erit lux Lunæ sicut lux Solis: dicit Glossa, *Omnia propter hominem facta, sunt in eius lapsu peiorata, & Sol & Luna suo lumine minorata: quæ quidem minoratio à quibusdam intelligitur secundum realem minorationem luminis. Nec obstat quòd corpora cælestia secundũ naturam sunt inuariabilia, quia illa variatio facta est à diuina virtute. Alij vero probabilius intelligunt, minorationem illam esse dicentes non secundum realem hominis defectũ, sed quò ad visum hominis, qui non tantum beneficium ex lumine corporum cælestium post peccatum consequutus est, quantum ante fuisset, per quem etiam modum dicitur Genes. 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi: quæ tamen etiam ante spinas & tribulos germinasset, sed non in hominis pœnam. Nec tamen sequitur, si lux cælestium corporum per essentiam minorata non est homine peccante, quòd realiter non sit augenda in eius glorificatione: quia peccatum hominis non immutauit statum vniuersi, cum etiam homo prius sicut & post, animalem vitã habuerit, quæ motu & generatione corporalis creaturæ indiget: sed glorificatio hominis statum totius corporalis creaturæ immutabit, vt dictum* est, & ideo non est simile.

Gloss. interlinearis ibid.

Quæst. 74. arti. 7. corp.

AD quartum dicendum, quòd minoratio illa, vt probabilius æstimatur, non fuit secundũ substantiam, sed secũdum effectum. Vnde non sequitur, quòd Luna existens super terram, diem fecisset, sed quòd tantum commodum ex lumine Lunæ homo tũc habuisset, sicut nũc habet ex lumine Solis. Sed post resurrectionem, quando lux Lunæ augebitur secundum rei veritatem, non erit alicubi nox super terram, sed solum in centro terræ, vbi erit Infernus: quia tunc, vt dicitur, Luna lucebit quantum lucet nunc Sol: Sol autem, in septuplũ plus, quàm modo luceat, corpora autẽ beatorũ, septies magis Sole: quãuis hoc non sit aliqua auctoritate vel ratione probatum.

AD quintum dicendum, quòd aliquid potest cedere in vsum hominis dupliciter. Vno modo, propter necessitatem; & sic nulla creatura cedet in vsum hominis: quia ex Deo plenam sufficientiã habebit: & hoc significatur Apoc. 21. in auctoritate inducta quæ dicit, quòd ciuitas illa non eget Sole neque Luna. Alius vsus est

vsus est ad maiorē perfectionē & sic homo alijs creaturis vtet, nō tñ quasi necessarijs ad perueniendum in finē, sicut nūc eis vtitur.

AD sextum dicendum, quòd ratio illa est Rabbi Moysi, qui omnino improbare nititur, mundum propter hominem esse factum. Vnde & hoc quod in veteri Testamento de innouatione mundi legitur, sicut patet in auctoritatibus Isaiæ inductis, dicit esse metaphorice dictum, vt sicut alicui dicitur obtenebrari Sol, quando in magnam tristitiā incidit, vt nesciat quid faciat (q. etiam modus loquendi consuetus est in Scriptura) ita etiam econuerso dicitur ei Sol magis lucere & totus mundus innouari, quando ex statu tristitiæ in maximam exultationem conuertit. Sed hoc dissonat ab auctoritatibus & expositionibus Sanctorū. Vnde rationi illi inductæ hoc modo respondendum est, quòd quamuis corpora cælestia maximæ excedant corpus humanum, tamen multo plus excedit anima rationalis corpora cælestia, q̃ ipsa excedant corpus humanū. Vnde non est inconueniēs, si corpora cælestia propter hominem facta esse dicantur, non tamen sicut ꝑꝑ principalem finem, quia principalis finis omniū est Deus.

ARTIC. IIII.

Vtrum elementa innouabuntur per receptionem alicuius claritatis.

394 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd elementa non innouabuntur per receptionem alicuius claritatis. Sicut enim lux est qualitas corporis cælestis propria, ita calidum, & frigidum, & humidum, & siccum, sunt propriæ qualitates elementorum: ergo sicut cælum innouatur per augmentū claritatis, ita debēt innouari elementa ꝑ augmentū qualitatum actiuarū & passiuarum.

¶ 2 Præterea, Rarum & densum sunt qualitates elementorū, quas elementa in illa innouatione non ammittent: sed raritas & densitas elementorum resistere videntur claritati: cum corpus clarum oporteat esse condensatum: vnde raritas aeris non videtur, quòd possit claritatem pati: & similiter etiam nec densitas terræ, quæ peruietatem tollit: ergo non potest esse, quòd elementa innouentur per alicuius claritatis additionem.

¶ 3 Præterea, Constat quòd damnati erunt in terra: sed ipsi erunt in tenebris non solum interioribus, sed etiam exterioribus: ergo terra non dotabitur claritate in illa innouatione, & eadem ratione nec alia elemēta.

¶ 4 Præterea, Multiplicatio claritatis in elemētis multiplicat calorem. Si igitur in illa innouatione erit maior claritas elementorum, quàm nunc sit, erit etiam per consequens maior caliditas: & sic videt, ꝙ transmutabuntur à suis naturalibus qualitatibus, q̃ insunt eis secūdum certā mensurā, quod est absurdū.

¶ 5 Præterea, Bonum vniuersi quod consistit in ordine & harmonia partiū, dignius est, quàm aliquod bonum alicuius naturæ singularis, sed si vna creatura efficiatur melior, tollitur bonum vniuersi, quia non remanebit eadem harmonia; ergo si corpora elementaria, quæ secundum gradum suæ naturæ, quem tenent in vniuerso, claritatis debent esse expertia, claritatem accipiant, magis ex hoc deperibit perfectio vniuersi, quàm accrescet.

SED contra est, qđ dicitur Apoc. 21. Vidi cælum nouum & terram nouam: sed cælum in-

nouabitur per maiorem claritatem: ergo & terra, & similiter alia elementa.

¶ Præterea, Corpora inferiora sunt in vsum hominis, sicut & superiora: sed creatura corporalis renouabitur propter ministerium, quod homini exhibuit, vt videtur dicere gloss. * Rom. 8. ergo etiam elementa clarificabũtur sicut corpora cælestia.

Gloss. Amb. in illum locũ to. 5.

¶ Præterea, Corpus hominis est ex elementis compositum: ergo partes elementorum, quæ sunt in corpore hominis, glorificato homine, glorificabuntur: sed eandem conuenit esse dispositionẽ totius, & partis: ergo & ipsa elementa cõuenit claritate dotari.

CONCLVSIO.

Cum oporteat corpora inferiora maxime perfici secundũ claritatem, in qua communicabunt cum cælestibus corporibus, elementa induentur claritate quadam, non tamen æqualiter.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut est ordo cælestium spirituum ad spiritus terrenos, scilicet humanos; ita etiam est ordo cælestium corporum ad corpora terrestria: cum ergo creatura corporalis sit facta propter spiritualem, & per eam regatur, oportet similiter disponi corporalia, sicut spiritualia disponuntur. In illa autem vltima rerum consummatione spiritus inferiores accipient proprietates superiorum spirituum; quia homines erunt sicut angeli in cælo, sicut dicitur Matthæi vigesimosecũdo; & hoc erit inquantum ad maximã perfectionem peruenient, secundum quod humanus spiritus cum angelico conuenit. Vnde etiam similiter cum corpora inferiora cum cælestibus non cõmunicet, nisi in natura lucis & diaphani, vt dicitur in secundo de Anima*: oportet corpora inferiora, maxime perfici secundum claritatem. Vnde omnia elementa claritate quadam vestientur, non tamen æqualiter, sed secundum suum modum; terra enim (vt dicitur) erit in superficie exteriori peruia, sicut vitrum; aqua, sicut crystallus; aer, vt cælũ; ignis, vt luminaria cæli.

*Lib. 2. cõment. 68. to. 2.

AD primum ergo dicendũ, ꝙ innouatio mũdi ordinaẽ ad hoc, ꝙ homo etiam sensu, in corporibus quodammodo per manifesta indicia diuinitatem videat. Inter sensus autem nostros spiritualior est visus & subtilior: & ideo quantum ad qualitates visiuas, quarum principium est lux, oportet omnia corpora inferiora maxime meliorari: qualitates autem elementares pertinẽt ad tactum qui est maxime materialis; & earum excessus contrarietatis magis est contristatiuus, quàm delectatiuus: excessus autem lucis, erit delectabilis, cum contrarietatem nõ habeat, nisi propter organi debilitatem; quæ tunc non erit.

Art. 1. huius q. corp.

AD secundum dicendum, ꝙ aer non erit clarus, sicut radios proijciens, sed sicut diaphanum illuminatum. Terra verò, quamuis ex natura sua opacitatem habeat, propter defectum lucis; tñ ex diuina virtute in sui superficie gloria claritatis vestietur, sine præiudicio densitatis ipsius.

AD tertium dicendum, quòd in loco inferni non erit terra glorificata per claritatem, sed loco huius gloriæ habebit pars illa terræ, spiritus rationales hominum & dæmonum; qui quamuis ratione culpæ sint infimi, tamen ex dignitate naturæ sunt qualibet qualitate corporali superio-

periores. Vel dicendum, quòd etiam si sit tota terra glorificata, nihilominus reprobi in tenebris exterioribus erunt, quia etiam ignis Inferni, qui quantum ad aliquid eis lucebit, quantum ad aliud eis lucere non poterit.

*Lib. 2. cōment. 68. to. 2.

AD quartum dicendum, quòd claritas illa erit in istis corporibus, sicut est in corporibus cælestibus, in quibus caliditatem non causat.; quia corpora ista tunc inalterabilia erunt, sicut modo sunt cælestia.

Art. 1. huius q. corp.

AD quintum dicendum, quòd non tolletur pp meliorationem elementorum, ordo vniuersi: quia etiam omnes aliæ partes meliorabuntur, & sic remanebit eadem harmonia.

ARTIC. V.

Vtrum plantæ & animalia remanebunt in illa innouatione,

395 AD QVINTVM sic ꝑceditur. Videtur, quòd plantę & animalia remanebunt in illa innouatione. Elementis enim non debet aliquid subtrahi, quod ad eorum ornatũ pertinet: sed animalibus & plantis elementa ornari dicuntur: ergo non auferentur in illa innouatione.

¶ 2 Præterea, Sicut elementa homini seruierunt, ita etiam animalia, & plantæ & corpora mineralia: sed elementa propter prędictum ministerium glorificabuntur: ergo similiter & animalia, & plantæ, & corpora mineralia glorificabuntur.

¶ 3 Præterea, Vniuersum remanebit imperfectum, si aliquid quod est de eius perfectione, auferatur: sed species animalium & plantarum & corporum mineralium sunt de perfectione vniuersi; cum ergo non debeat dici, ꝙ mundus in sua innouatione imperfectus remaneat, videtur, ꝙ oporteat dicere plantas & alia animalia remanere.

¶ 4 Præterea, Animalia & plãtæ habent nobiliorem formam quàm ipsa elementa: sed mundus in illa finali innouatione in melius immutabitur: ergo magis debent remanere animalia & plantæ: quàm elementa, cum sint nobiliora.

¶ 5 Præterea, Inconueniens est dicere, quòd naturalis appetitus frustretur: sed secundum naturalem appetitum animalia & plãtæ appetunt esse perpetua, & si nõ secundũ indiuiduũ, saltẽ secundũ speciẽ, & ad hoc ordinatur eorum generatio continua, vt in secundo de Generatione* dicit: ergo inconueniens est dicere, quòd istæ species aliquando deficient. *li. 2. cō 56. & seq. to. 2.

SED contra, Si plantę & animalia remanebunt, aut omnia, aut quædam. Si omnia, oportebit etiã animalia bruta quæ prius fuerunt mortua, resurgere, sicut & homines resurgent; quod dici non potest, quia cùm forma eorum in nihilum cedat, non potest eadem numero resumi. Si autem non omnia, sed quædam; cum non sit maior ratio de vno quàm de alio, quòd in perpetuum maneat, videtur, quòd nullum eorum in perpetuum remanebit. Sed quicquid remanebit post mundi innouationem, in perpetuum erit, generatione & corruptione cessante: ergo plãtę & animalia penitus post mundi innouationem non erunt.

¶ Præterea, Secundum Philosophum* in 2. de Generatione, in animalibus & plantis & huiusmodi corruptibilibus, speciei perpetuitas non conseruatur, nisi ex cõtinuatione motus cælestis: sed tunc ille cessabit: ergo non poterit perpetuitas in illis speciebus conseruari. *li. 2. cō. 56. to. 2.

¶ Præterea, Cessante fine, cessare

sare debet id quod est ad finem: sed animalia & plantæ, facta sunt ad animalem vitam hominis sustentandam, vnde dicitur Genes. 9. Quasi olera virentia dedi vobis omnem carnem: sed post illã innouationem, animalis vita in homine non erit: ergo nec plãtę, nec animalia remanere debent.

CONCLVSIO.

Cum nihil nisi quod ad incorruptionem ordinari possit, ad illã mundi innouationem pertineat: plantæ & animalia, quæ ad incorruptionem ordinari nõ possunt, nõ remanebunt in illa mundi innouatione.

RESPONDEO dicendũ, quòd cum innouatio mundi propter hominem fiat, oportet quòd innouationi hominis conformetur. Homo autem innouatus, de statu corruptionis in incorruptionem trãsibit, & perpetuę quietis; vnde dicitur primæ ad Corinth. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem: & ideo mundus hoc modo innouabitur, vt abiecta omni corruptione perpetuo maneat in quiete. Vnde ad illam innouationem nihil ordinari poterit, nisi quod habet ordinem ad incorruptionem: huiusmodi autem sunt corpora cælestia, elementa, & homines. Corpora.n. cælestia secundum sui naturã incorruptibilia sunt, & secundum totũ, & secũdũ partes: elementa vero sunt quidẽ corruptibilia secundum partes, sed incorruptibilia secundum totũ: homines vero corrũpuntur & secundum totum & secundum partes: sed hoc est ex parte materię, non ex parte formæ, scilicet animæ rationalis, quæ post corruptionem hominis remanet incorrupta. Animalia vero bruta, & plãtæ, & mineralia, & omnia corpora mixta corrũpuntur & secundũ totum & secundum partem; & hoc, ex parte materiæ, quæ formam amittit: & ex parte formæ, quæ actu non manet: & sic nullo modo habent ordinem ad incorruptionem: vnde in illa innouatione non manebunt, sed sola ea quæ dicta* sunt. In hoc corp.

AD primum ergo dicendum, quòd huiusmodi corpora dicuntur esse ad ornatum elementorũ, inquantum virtutes actiuę & passiuæ generales, quæ sunt in elementis, ad speciales actiones cõtrahuntur: & ideo sunt ad ornatum elementorum in statu actionis & passionis: sed hic status in elementis non remanebit: vnde nec animalia nec plantasr emanere oportet.

AD secundum dicendum, ꝙ nec animalia nec plantæ nec aliqua alia corpora in ministrando homini aliquid meruerunt, cum libertate arbitrij careant: sed pro tanto dicuntur quædam corpora remunerari, quia homo meruit, vt illa innouarentur, quæ ad innouationem ordinem habent: plantæ autem & animalia non habent ordinem ad innouationem incorruptionis*; vnde ex hoc homo non meruit vt innouarentur, quia nullus potest alteri mereri nisi id cuius est capax, nec etiam ipse sibijpsi. Vnde etiam dato, ꝙ animalia bruta mererẽtur in ministerio hominis, non tamen essent innouanda. In corp.

AD tertium dicendum, quòd sicut pfectio hominis multipliciter assignatur: est enim perfectio naturæ conditæ, & naturæ glorificatæ: ita etiam perfectio vniuersi est duplex. Vna, secundum statum huius mutabilitatis; altera secundum statum futuræ nouitatis. Plantæ autem & animalia sunt de perfectione illius secundum

dum

dum statum istum; non autem secundum statum nouitatis, cum ordinem ad eam non habeant,

AD quartum dicendum, ꝙ quamuis animalia & plantæ, quātū ad aliqua sint nobiliora quàm ipsa elementa; tamen quantum ad ordinem incorruptionis, elementa sunt nobiliora, vt ex dictis* patet. In corp. art.

AD quintum dicendum, quòd naturalis appetitus ad perpetuitatem qui inest animalibus & plātis, ast accipiendus secundum ordinem ad motum cæli, vt tantum scilicet in esse permaneant, quantum motus cæli durabit. Non enim potest esse appetitus in effectu, vt permaneat vltra causam suam: & ideo si cessante primi mobilis motu plantæ & animalia non remaneant secundum speciem, non sequitur appetitum naturalem frustrari.

QVÆST. XCII.

De visione diuinæ essentiæ per comparationem ad beatos, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER cōsiderandum est de his quę spectant ad beatos post iudicium generale. Et primo, de visione eorum respectu diuinæ essentiæ, in qua eorum beatitudo principaliter consistit. Secundo, de eorum beatitudine & eorum mansionibus. Tertio, de modo quo se erga damnatos habebunt. Quarto, de dotibus ipsorum, quæ in beatitudine eorum continentur. Quinto, de aureolis, quibus eorum beatitudo perficitur & decoratur.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum Sancti videbunt Deum per essentiam.

¶ Secundo, vtrum videbunt eū oculo corporali.

¶ Tertio, vtrum videndo Deum, videbunt omnia quæ Deus videt.

ARTIC. I.

Vtrum intellectus humanus possit peruenire ad videndum Deum per essentiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd intellectus humanus nō possit peruenire ad videndum Deum per essentiam. Quia Ioan. 1 dicitur, Deū nemo vidit vnquā: & exponit Chrys.* quòd nec ipsæ cælestes essentiæ, ipsa dico Cherubim & Seraphim, ipsum vt est, nunquam videre potuerunt: sed hominibus non promittitur nisi æqualitas Angelorum; Matt. 22. Erunt sicut Angeli Dei in cælo: ergo nec Sancti in patria Deū per essentiam videbunt. 366 Tho. 4. dist. 49. q. 2. ar. 1 2. & 5. Hom. 14 in Ioan. aliquantulū ab initio, tom. 3.

¶ 2 Præterea, Dion †. sic argumentatur in 1. c. de Diui. nominibus: Cognitio non est nisi existentium: omne autem existens finitum est, cum sit in aliquo genere determinatum; & sic Deus cū sit infinitus, est super omnia existentia: ergo eius non est cognitio, sed est super omnem cognitionem. Ca. 1. de diuinis nomin.

¶ 3 Præterea, Diony *. in 1. de mistica Theolog. ostendit ꝙ prfectissimus modus, quo intellectus noster Deo coniungi potest: est inquantum coniungitur ei vt ignoto: sed illud quod est visum per essentiam, non est ignotum: ergo impossibile est, vt intellectus per essentiam Deum videat. Ca. 1. in fine illius.

¶ 4 Præterea, Dionys. in epistola † ad Caium Monachum dicit quod suppositæ Dei tenebræ, quas abundantiam lucis appellat cooperiuntur omni lumini, & abscondūtur omni cognitioni. Et si aliquis videns Deum, intellexit qđ vidit, nō ipsū vidit, sed aliqđ eorum †In epi 1. ad Caium. quę incipit, Tenebrę

eorum quæ sunt eius: ergo nullus intellectus creatus poterit Deum per essentiam videre.

In epist. 5. quæest ad Dorothæú circa prin.

¶ 5 Preterea, Sicut Dionys.* dicit in epistola ad Dorothæum. Inuisibilis quidem est Deus existens propter excedentem claritatem: sed claritas eius sicut excedit intellectú hominis in via, ita excedit intellectú hominis in patria: ergo sicut inuisibilis est in via, sic erit inuisibilis in patria.

¶ 6 Præterea, Cum intelligibile sit pfectio intellectus, oportet esse proportionem inter intelligibile & intellectum, sicut inter visum & visibile: sed non est accipere proportionem aliquam inter intellectum nostrum & essentiam diuinam, cum in infinitú distent: ergo intellectus noster nó poterit pertingere ad videndam diuinam essentiam.

¶ 7 Præterea, Plus distat Deus ab intellectu nostro, quàm intelligibile creatum à sensu: sed sensus nullo modo potest pertingere ad creaturam spiritualem videndam, ergo nec intellectus noster poterit pertingere ad videndam diuinam essentiam.

¶ 8 Preterea, Quandocunque intellectus intelligit aliquid in actu, oportet quòd informetur per similitudinem intellecti, quæ est principium intellectualis operationis in tale obiectum determinatæ, sicut calor est principiú calefactionis: si ergo intellectus noster Deum intelligat, oportet quòd fiat per aliquam similitudiné informanté ipsú intellectum. Hoc autem nó potest esse ipsa diuina essentia, quia formæ & formati oportet esse vnum: diuina autem essentia ab intellectu nostro differt secundum essentiam & esse: ergo oportet quòd forma, qua informatur intellectus noster in intelligendo Deum, sit aliqua similitudo impressa à Deo in intellectum nostrum. Sed similitudo illa cum sit quid creatum, nó potest ducere in Dei cognitioné, nisi sicut effectus in causam: ergo impossibile est vt intellectus noster Deum videat, nisi per effectú ipsius. Sed visio Dei, quæ est per effectum eius non est visio Dei per essentiam: ergo intellectus noster non poterit Deum per essentiam videre.

In epist. 111. & etiá epi. 112. c. 7. & 8. to. 2

¶ 9 Præterea, Diuina essentia magis distat ab intellectu nostro quàm quicúque angelus vel intelligentia: sed sicut dicit Auicenna in sua Metaph. intelligentiam esse in nostro intellectu, non est essentiam intelligentem esse in intellectu nostro; quia sié scientia quam de intelligentia habemus, esset substantia, & non accidens: sed hoc est impressionem intelligentiæ esse in nostro intellectu: ergo & Deus non est in intellectu nostro, vt intelligatur a nobis nisi in quantú impssio eius est in intellectu. Sed illa impressionó pót ducere in cognitioné diuinæ essentiæ, quia cú in infinitum distet à diuina essentia, degenerat in aliam speciem multo amplius, quàm si species albi degeneraret in speciem nigri: ergo sicut ille, in cuius visu species albi degenerat in speciem nigri, propter indispositionem organi, non dicitur videre album: ita nec intellectus noster, qui solum per huiusmodi impressioné Deú intelligit, eum per essentiam poterit videre.

¶ 10 Præterea, In rebus separatis à materia idem est intelligens & quod intelligitur, vt patet in 3. de Anima*: sed Deus est maximè à materia separatus: cú ergo intellectus qui est creatus, non possit ad hoc pertingere, vt fiat essentia increata, non poterit esse quòd intellectus noster Deum per essentiam videat. lib. 3. de Ani. có. 15. to. 3.

¶ 11 Præ-

¶ 11 Præterea, Omne illud quod videt per essentiam, de eo scit quid est: sed de Deo intellectus noster nō pōt scire quid est, sed solum quid non est, sicut Dionys. dicit & Damas. ergo intellectus noster Deū per essentiam videre nō poterit.

¶ 12 Præterea, Omne infinitum, inquantum infinitum est, ignotum est: sed Deus est omnibus modis infinitus: ergo est omnino ignotus: ergo per essentiam ab intellectu creato videri nō poterit

¶ 13 Præterea, Aug*. dicit in lib. de videndo Deo: Deus est natura inuisibilis: sed ea quæ insunt Deo per naturam, non possunt aliter se habere: ergo non potest esse, quòd per essentiam videatur. In epist. 111. & etiā epi. 112. c. 7. & 8. to. 2

¶ 14 Præterea, Omne quod alio modo est, & alio modo videtur, non videtur secundum id quod est: sed Deus alio modo est, & alio modo videbitur à Sanctis in patria; est enim per modum suū, sed videbitur à Sāctis per modum eorum: ergo non videbitur à Sanctis secundum illud quod est, & sic non videbitur per essentiam.

¶ 15 Præterea, Illud quod per medium videtur, non videtur per essentiam: sed Deus in patria videbitur per medium quod est lumen gloriæ, vt patet in Psalmo 35. In lumine tuo videbimus lumē: ergo nō videbitur per essentiā.

¶ 16 Præterea, Deus in patria videbitur facie ad faciem vt dicitur 1. Cor. 13. sed hominem quē facie ad faciem videmus, videmus per similitudinem: ergo Deus in patria videbitur per similitudinem, & non per essentiam.

SED cōtra est, quod dicitur 1. Corinth. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, sed id quod videtur facie ad faciem, videtur per essentiam: ergo Deus per essentiā videbit à Sāctis in patria lib. 3. de Ani. cō. 15. to. 3.

¶ Præterea, 1. Ioan. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniā videbimus eum sicuti est: ergo videbimus eum per essentiā

¶ Præterea, Primæ Cor. 15. super illud, Cum tradiderit regnū Deo & patri: dicit Glossa *, scilicet vbi, in patria, essentia Patris & Filij & Spiritus sancti videbitur; quod solum mundis cordibus dabitur, quod est summa beatitudo: ergo beati Deum per essentiam videbunt. Gloss. ordin. ibi.

¶ Præterea, Ioannis decimo quarto dicitur, Si quis diligit me, diligetur à Patre, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum: sed illud quod manifestatur, per essentiam videtur: ergo Deus à Sanctis in patria per essentiam videbitur.

¶ Præterea, Exod. 33. super illud, Non videbit me homo, & viuet, Gregorius† improbat opinionem illorum qui dicebant, quòd in illa regione beatitudinis Deus in claritate sua conspici potest, sed in natura videri non potest: quia aliud non est eius claritas & eius natura. Sed natura eius est essentia eius. Ergo videbitur per essentiam suam. li. 18. Mo c. 37. aut in recentioribus ędition. ca. 18. & hom 14. in Ezec. à med.

¶ Præterea, Sanctorum desiderium non potest omnino frustrari: Sed Sanctorum desiderium commune est, vt Deum per essentiam videant, vt patet Exod. 33. Ostende mihi gloriam tuam; & in Psal. 79. Ostende faciem tuam, & salui erimus; & Ioann. 14. Ostende nobis Patrem, & sufficit nobis: ergo Sancti Deum per essentiam videbunt.

CONCLVSIO.

Cum finis vltimus & humanæ vitæ fœlicitas sit Deum videre, intellectum humanum ad diuinæ essentiæ visionem pertingere posse fatendum est.

RESPONDEO dicendū, quòd

quòd sicut secundum fidem ponimus, finem vltimum humanæ vitæ esse visionem Dei, ita Philosophi posuerunt vltimam hominis fœlicitatem esse intelligere substantias à materia separatas secundũ esse: & ideo circa hãc quæstionẽ eadẽ difficultas & diuersitas inuenit apud Philosophos & apud Theologos. Quidam enim Philosophi posuerunt, quòd intellectus noster possibilis nunquam potest ad hoc peruenire, vt intelligat substantias separatas, sicut Alpharabius in fine suæ Ethicæ, quamuis contrarium dixerit in libro de intellectu, vt Commentator refert in tertio de Anima*. Et similiter quidã Theologi posuerunt, quòd intellectus humanus nunquam potest ad hoc peruenire, vt Deum per essentiã videat. Et vtrosque adhoc monet distantia inter intellectum nostrum, & essentiam diuinam, & alias substantias separatas. Cum enim intellectus in actu sit quodammodo vnum cum intelligibili in actu, videtur difficile quomodo intellectus creatus aliquo modo fiat essentia increata. Vnde Chrysostomus † dicit, Quomodo creabile videt increabile? Et maior difficultas est illis adhuc, qui ponunt intellectum possibilem esse generabilem & corruptibilem, vtpote virtutem à corpore dependentem, non solum respectu visionis diuinæ, sed etiam respectu visionis quarumcunque substantiarum separatarum. Sed hæc positio stare omnino non potest. Primo, quia repugnat auctoritati scripturæ Canonicæ, vt Augustinus dicit in libro de Videndo Deo. Secundo, quia cum intelligere sit maxime propria operatio hominis, oportet quòd secundum eam assignetur sibi sua beatitudo, cum hæc operatio in ipso perfecta fuerit. Cum autem perfectio intelligentis, inquantum huiusmodi, sit ipsum intelligibile, si in perfectissima operatione intellectus, homo nõ perueniat ad videndã essentiã diuinam, sed ad aliquid aliud, oportebit dicere, quòd aliquid aliud sit beatificans ipsum hominẽ, quàm Deus: & cum vltima perfectio cuiuslibet sit in coniunctione ad suum principium, sequitur, quòd aliquid aliud sit principium effectiuum hominis, quàm Deus; quod est absurdum secundũ nos: & similiter est absurdum apud Philosophos, qui ponunt animas nostras à substantijs separatis emanare, vt in fine eas possimus intelligere. Vnde oportet ponere secundum nos, quòd intellectus noster quandoque perueniat ad videndã essentiã diuinã; & secundũ Philosophos, q̃d perueniat ad videndam essentiam substantiarũ separatarum. Quomodo autẽ hoc possit accidere, restat inuestigandum. Quidam enim posuerunt, vt Alpharabius & Auempace, quòd ex hoc ipso quòd intellectus noster intelligit, quæcunque intelligibilia pertingit ad videndam essentiam substantiæ, separatæ, & ad hoc ostendendum procedunt duobus modis. Quorum primus est, quòd sicut natura speciei nõ diuersificatur in diuersis indiuiduis, nisi secundum quod coniungitur principijs indiuiduãtibus: ita forma intellectiua hominis non diuersificatur apud me & te nisi secundum quod coniungitur diuersis formis imaginabilibus: & ideo quando intellectus separat formam intellectam à formis imaginabilibus, remanet quidditas intellecta, quæ est vna & eadem apud diuersos intelligentes, & huiusmodi est quidditas substantiæ separatæ. Et ideo quando intellectus noster ad summam abstractionẽ q̃dditatis cuiuscũq; peruenit,

lib. 3. de Anima commẽt 36.

† Hom. 14. in Io. an aliquantulum ab initio, tomo. 3.

uenit, intelligit per hoc quidditaté substantiæ separatæ, quæ est ei similis. Secundus modus est, quia intellectus noster natus est abstrahere quidditatem ab omnibus intelligibilibus habentibus quidditaté. Si ergo q̇dditas quã abstrahit ab hoc singulari habente quidditatem, sit quidditas nõ habens quidditatem, intelligendo eam, intelligit quidditatem substantiæ separatæ, quæ est talis dispositionis, eo ꝙ substantiæ separatæ sunt quidditates subsistentes, quæ non habent quidditates: quidditas enim simplicis est ipsum simplex, vt Auic. dicit. Si auté q̇dditas abstracta ab hoc particulari sensibili sit quidditas habens quidditatem, ergo quidditatem illã intellectus natus est abstrahere: & ita cum non sit abire in infinitum, erit deuenire ad quidditatem non habentem quidditatem, per quam intelligitur q̇dditas separata. Sed iste modus non videt̃ esse sufficiens. Primo, quia q̇dditas substantiæ materialis, quã intellectus abstrahit non est eiusdem rationis cũ q̇dditatibus substãtiarũ separatarũ, & ĩta per hoc, quòd intellectus noster abstrahit quidditatis rerum materialiũ, & cognoscit eas, non sequitur, quòd cognoscat quidditatem separatæ substantiæ, & præcipue diuinam essentiam, quæ maxime est alterius rationis ab omni quidditate creata. Secundo, quia dato quòd esset eiusdé rationis, tamé cognita q̇dditate rei compositæ, non cognosceretur quidditas substãtiæ separatæ nisi secundũ genus remotissimũ, qđ est substantia. Hæc auté cognitio est imperfecta nisi deueniatur ad propria rei. Qui.n. cognoscit hominem solum, inquãtum est animal, non cognoscit eum nisi secundum quid, & in potentia; & multo minus cognoscit eum, si non cognoscat nisi substãtiæ naturam in ipso. Vnde sic cognoscere Deum vel alias substantias separatas, non est videre essentiam diuinam, vel quidditaté substantiæ separatę: sed est cognoscere per effectum, & quasi in speculo.

Et ideo alius modus intelligendi substantias separatas ponitur ab Auicenna in sua Metaphy. scilicet quòd substantiæ separatę intelliguntur à nobis per intentiones suarum quidditatum, quæ sunt quædam earum similitudines non abstractæ ab eis, quia ipsæmet sunt immateriales, sed impssæ ab eis in animabus nostris. Sed hic modus etiam non videtur nobis sufficere ad visionem diuinam quam quærimus. Cõstat enim quòd omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis: & ideo similitudo diuinæ essentiæ impressa in intellectu nostro, erit per modũ nostri intellectus: modus autem intellectus nostri deficiens est à perfecta receptione diuinæ similitudinis defectus autem diuinæ similitudinis potest tot modis accidere, quot modis dissimilitudo inuenitur. Vno enim modo est deficiens similitudo quando participatur forma secundum eandem rationem speciei, sed non secundum eundem perfectionis modum: sicut est similitudo deficiens eius. q. parũ habet de albedine ad illum, qui multum habet. Alio modo adhuc magis deficiens, quando non peruenitur ad eandem rationem speciei, sed tantum ad eandem rationem generis: sicut est similitudo inter illum qui habet colorem citrinum, & illum qui habet coloré album. Alio modo adhuc est magis deficiens, quando ad rationé eandem generis nõ pertingit, sed solum secundum analogiam siue pro-

proportionem, sicut est similitudo albedinis ad hominem in eo, quòd vtrunque est ens, & hoc modo est deficiens omnis similitudo, quæ est in creatura recepta, respectu diuinæ essentiæ. Ad hoc autem quòd visus cognoscat albedinem, oportet quòd recipiatur in eo similitudo albedinis secundum rationem suæ speciei, quamuis non secundum eundem modũ essendi: quia habet alterius modi esse forma in sensu & in re extra animam & in intellectu. Si. n. fieret in oculo forma citrini, non diceret oculus videre albedinẽ. Et similiter ad hoc, quòd intellectus intelligat aliquam quidditatem, oportet quòd fiat in eo similitudo eiusdẽ rationis secundũ speciem, quamuis forte non sit idem modus essendi vtrobique: non enim forma existens in intellectu vel sensu, est principium cognitionis secundum modũ essendi, quem habet vtrobique, sed secundum rationem, in qua communicat cum re exteriori. Et ita patet, quòd per nullam similitudinem receptam in intellectu creato potest Deus intelligi, ita quòd essentia eius videatur immediate. Vnde etiam quidam ponentes diuinam essentiam per hunc modum videri, dixerunt quòd ipsa essentia non videbitur: sed quidam fulgor quasi radius ipsius. Vnde nec iste modus sufficit ad visionem diuinam, quam quærimus.

Et ideo accipiendus est alius modus, quem etiam quidam Philosophi posuerunt, scilicet Alexander & Auerroes in 3. de Anima. Cum enim in qualibet cognitione sit necessaria aliqua forma qua res cognoscatur aut videatẽ, forma ista qua intellectus perficitur ad videndas substantias separatas, non est quidditas quam intellectus abstrahit à rebus compositis, vt dicebat prima opinio; neque aliqua impressio relicta à substantia separata in intellectu nostro, vt dicebat secunda: sed est ipsa substantia separata, quæ coniungitur intellectui nostro, vt forma, vt ipsa sit quod intelligitur & qua intelligitur. Et quicquid sit de alijs substantijs separatis: tamen istum modum oportet nos accipere in visione Dei per essentiam, quia quacunque alia forma informaretur intellectus noster, non posset per eam duci in essentiam diuinam: quod quidem non debet intelligi, quasi diuina essentia sit vera forma intellectus nostri, vel quòd ex ea & intellectu nostro efficiatur vnum simplex, sicut in naturalibus ex forma & materia naturali: sed quia proportio essentiæ diuinæ ad intellectũ nostrum, est sicut proportio formæ ad materiam. Quandocunque etiam aliqua duo, quorum vnum est altero perfectius, recipiuntur in eodem receptibili, proportio vnius duorum ad alterum, scilicet magis perfecti ad minus perfectum, est sicut proportio formę ad materiam: sicut lux & color recipiuntur in diaphano, quorũ lux se habet ad colorem sicut forma ad materiam: & ita cum in anima recipiatur lux intellectiua, & ipsa diuina essentia inhabitans, licet non per eundem modum: essentia diuina se habebit ad intellectum sicut forma ad materiam. Et quòd hoc sufficiat ad hoc quòd intellectus per diuinã essentiam possit videre ipsam diuinam essentiã, hoc modo potest ostendi. Sicut enim ex forma naturali, qua aliquid habet esse, & materia efficitur vnum ens simpliciter, ita ex forma, qua intellectus intelligit, & ipso intellectu, fit vnum in intelligendo. In rebus autem naturalibus res ꝑ se subsistens non potest forma esse

li. 3. cõ. 36. & 5.

esse alicuius materiæ, si illa res habeat materiam partem sui: quia non potest esse, vt materia sit forma alicuius: sed si illa res per se subsistens sit forma tantum, nihil prohibet eam effici formam alicuius materiæ, & fieri quo est ipsius compositi: sicut patet de anima. In intellectu autem oportet accipere ipsum intellectum in potentia quasi materiam, & speciem intelligibilem quasi formam, & intellectus in actu intelligens erit quasi compositum ex vtroque. Vnde si sit aliqua res per se subsistens, quæ non habeat aliquid in se præter id quod est intelligibile in ipsa talis res poterit esse forma, qua intelligit intellectu: res autem quælibet est intelligibilis secundum id, quod habet de actu, non secundum id, quod habet de potentia, vt patet in 9. Metaphysi.* & huius signũ est, quòd oportet formam intelligibilem abstrahere à materia, & ab omnibus proprietatibus materiæ: & ideo cum diuina essentia sit actus purus poterit esse forma, qua intellectus intelligit, & hæc erit visio beatificans: & ideo dicit Magister * in 1. di. secundi Sent. q̄ vnio animæ ad corpus est quoddam exemplũ beatę vnionis, qua spiritus vnitur Deo.

*li. 9. cõmẽt. 20. tom. 3.

*lib. 2. Sent. di. 1. §. K. sub initium.

AD primum ergo dicendum, quòd auctoritas illa potest tripliciter exponi, vt patet per Augustinum in libro de Vidẽdo Deũ *. Vno modo, vt excludatur corporalis visio, qua nemo videt vel visurus est Deum in essentia sua. Alio modo vt excludatur intellectualis visio Dei per essentiã ab his qui in ista mortali carne viuunt. Alio modo, vt excludatur visio comprehensionis ab intellectu creato, & sic intelligit Chrysos.† Vnde subdit: Notitiã huiusmodi dicit euangelista certissimã considerationem & comprehensionem tantam, quantã habet Pater de Filio: & hic est intellectus Euangelistæ. Vnde subdit Vnigenitus, qui est, & c. p̄ cõprehẽsionẽ volens probare Filiũ esse Deũ.

*Epist. 112. c. 6. & 9. tom. 2.

†Hom. 14. in Ioan. parũ ite med. tom. 3.

AD secundum dicendũ, quòd sicut Deus excedit omnia existẽtia, quæ habẽt esse determinatũ, per essentiam suam infinitam; ita cognitio sua qua cognoscit, est super omnẽ cognitionem; vnde q̄ est ꝓportio cognitionis nostræ ad essentiã nostrã creatam, ea est ꝓportio cognitionis diuinæ ad essentiam suam infinitam. Ad cognitionẽ autem duo concurrũt, scilicet cognoscẽs, & quo cognoscitur. Visio autem illa, qua Deũ per essentiam videbimus, est eadem cum visione, qua Deus se videt ex parte eius quo videtur: q̄a sicut ipse se videt p̄ essentiam suam, ita & nos videbimus eum. Sed ex parte cognoscentis inuenitur diuersitas quæ est inter intellectum diuinum & nostrum. In cognoscendo autem id quod cognoscitur, sequitur formã qua cognoscimus; quia per formam lapidis videmus lapidem: sed efficacia in cognoscendo sequitur virtutem cognoscentis, sicut qui habet visum fortiorem, acutius videt: & ideo in illa visione nos idẽ videbimus quod Deus videt, scilicet essentiam suam; sed non ita efficaciter.

AD tertium dicendum, quòd Diony. ibi loquitur de cognitione, qua Deum in via cognoscimus per aliquam formam creatã, qua intellectus noster formatur ad Deum videndum: sed sicut dicit August. Deus omnem formam intellectus nostri subterfugit, quia quamcumque formam intellectus noster concipiat, illa forma non pertingit ad rationem diuinæ essentiæ: & ideo ipse non potest esse peruius intellectui nostro, sed per hoc eum perfectissime cognoscimus

ſcimus in ſtatu viæ, quod ſcimus eum eſſe ſup omne id qđ intellectus noſter cõcipere põt, & ſic ei coniungimur quaſi ignoto : ſed in patria idipſum p formam quæ eſt eſſentia ſua, videbimus, & coniungemur ei quaſi noto.

AD quartũ dicendum, quòd lux eſt Deus vt dicitur Ioan. 1. Lumen autẽ eſt impreſſio lucis in aliquo illuminato: & quia eſſẽtia diuina eſt alterius modi q̃ oĩs ſimilitudo ipſius impreſſa in intellectui : ideo dicit, ꝙ diuinæ tenebræ cooperiuntur oĩ lumini: qa ſcilicet eſſẽtia diuina, quã tenebras vocat, propter claritatis exceſſum, manet * indeterminata per impreſſionem intellectus noſtri, & p hoc ſequitur, quòd abſcondatur omni cognitioni : & ideo quicumque videntium Deũ aliquid mente concipit, hoc non eſt Deus, ſed aliquid diuinorum effectuum.

Al. non demonſtrata.

AD quintum dicendũ, quòd claritas Dei quãuis excedat omnem formã, qua nunc intellectus noſter informatur, non tamen excedit ipſam eſſentiam diuinam, quæ erit quaſi forma intellectus noſtri in patria: & ideo licet nũc ſit inuiſibilis, tamen tunc erit viſibilis.

AD ſextum dicendum, quòd quamuis finiti ad infinitum non poſſit eſſe proportio: quia exceſſus infiniti ſupra finitum non eſt determinatus : poteſt tamen eſſe inter ea ꝓportionalitas, quæ eſt ſimilitudo proportionum. Sicut enim finitum æquatur alicui finito, ita infinito infinitum: ad hoc autem quòd aliquid totaliter cognoſcatur, quãdoque oportet eſſe proportionem inter cognoſcẽtem & cognitũ: quia oportet virtutem cognoſcentis coæquari cognoſcibilitati rei cognitæ: æqualitas autẽ proportio quædam eſt: ſed quandoque cognoſcibilitas rei excedit virtutem cognoſcentis, ſicut cum nos cognoſcimus Deum, aut econuerſo ſicut cum ipſe cognoſcit creaturas; & tunc non oportet eſſe proportionem inter cognoſcentem & cognitum, ſed proportionalitatem tantum, vt ſcilicet, ſicut ſe habet cognoſcens ad cognoſcendũ, ita ſe habeat cognoſcibile ad hoc quòd cognoſcatur; & talis proportionalitas ſufficit ad hoc, quòd infinitum cognoſcatur à finito, vel econuerſo. Vel dicendum, quòd proportio ſecundum propriam nominis inſtitutionẽ ſignificat habitudinem quantitatis ad quantitatem ſecundum aliquem determinatũ exceſſum, vel adæquationem; ſed vlterius eſt tranſlatum ad ſignificandum omnem habitudinem cuiuſcũq; ad aliud: & per hunc modũ dicimus, quòd materia debet eſſe ꝓportionata ad formam; & hoc modo nihil ꝓhibet intellectum noſtrum, quamuis ſit finitus, dici proportionatum ad videndũ eſſentiam* diuinam, non tamen ad comprehendum eam: & hoc, propter ſuam immenſitatem.

Al. infinitam

AD ſeptimum dicendũ, quòd duplex eſt ſimilitudo & diſtãtia. Vna, ſecundum conuenientiã in natura: & ſic magis diſtat Deus ab intellectu creato, quàm intelligibile creatum à ſenſu. Alia eſt ſecundum proportionalitatem: & ſic eſt econuerſo; quia ſenſus nõ eſt proportionatus ad cognoſcẽdũ aliquod immateriale, ſicut intellectus eſt proportionatus ad cognoſcendum quodcumque immateriale: & hæc ſimilitudo requiritur ad cognoſcendum, non autem prima. Quia conſtat quòd intellectus intelligens lapidem nõ eſt ſimilis ei in naturali eſſe; ſicut ẽt viſus apprehẽdit mel rubeũ & fel rubeũ, quãuis nõ apprehendat mel dulce. Fellis enim

rubedo

rubedo magis cõuenit cum melle, inquantum est visibile, quàm dulcedo mellis cum melle.

AD octauum dicendum, quòd in visione, qua Deus per essentiã videbitur, ipsa diuina essentia erit quasi forma intellectus, qua intelliget: nec oportet, quòd efficiantur vnum secundum esse simpliciter, sed solum quod fiãt vnum, quantum pertinet ad actum intelligendi.

AD nonum dicendum, quòd dictum Auicennæ quantum ad hoc non sustinemus, quia ei etiã ab alijs Philosophis in hoc contradicitur: nisi forte velimus dicere, quòd Auicenna intelligit de cognitione substantiarum separatarum, secundum quod cognoscuntur per habitus scientiarum speculatiuarum & similitudinis aliarum rerum. Vnde hoc introducit ad ostendendum quòd scientia non est in nobis substantia, sed accidens: & tamen diuina essentia quamuis plus distet secundum proprietatem naturæ suæ ab intellectu nostro quàm substantia angeli, tamen plus habet de ratione intelligibilitatis: quia est actus purus cui non admiscetur aliquid de potentia, quod non contingit in alijs substantijs separatis. Nec illa cognitio, qua Deum per essentiam videbimus, ex parte eius quo videbitur, erit in genere accidentis, sed solum quantum ad actum ipsius intelligentis, qui nõ erit ipsa substantia intelligentis vel intellecti.

AD decimum dicendum, quòd substantia separata à materia, se intelligit, & intelligit alia: & vtroque modo potest verificari auctoritas inducta. Cum enim ipsa substantia naturæ separatæ essentia sit, per seipsam est intelligibilis & in actu, eo quòd est à materia separata: cõstat autem quòd quando substantia separata intelligit se, quòd omnino idem est intelligens, & intellectum. Non enim intelligit se per aliquam intentionem abstractam à se, sicut nos intelligimus res materiales: & hic videtur esse intellectus Philosophi in tertio de Anima, * vt per Commentatorem ibidem patet. Secundum autem quòd intelligit res alias intellectum in actu fit vnum cum intellectu in actu, inquantum forma intellecti fit forma intellectus, inquantum est intellectus in actu, non quòd sit ipsamet essentia intellectus, vt Auicenna probat in 6. de Naturalibus, quia essentia intellectus manet vna sub duabus formis, secundum quod intelligit res duas successiue ad modũ quo materia prima manet vna sub diuersis formis. Vnde etiam Commentator in tertio de Anima* comparat intellectum possibilem quãtum ad hoc materiæ primæ: & sic nullo modo sequitur, quòd intellectus noster videns Deum, fiat ipsa essentia diuina, secundũ quod ipsa comparatur ad ipsum quasi perfectio & forma.

Lib. 3. com. 15. tom. 2.

Lib. 3. com. 5. & 36.

AD vndecimum dicendum, quòd auctoritates illæ & omnes similes sunt intelligendæ de cognitione, qua cognoscimus Deũ in via, ratione prius posita.

AD duodecimum dicendum, quòd infinitum priuatiuè dictũ, est ignotum, inquantum huiusmodi, quia dicitur per remotionem complementi, à quo est cognitio rei. Vnde infinitum reducitur ad materiam subiectam priuationi, vt patet in tertio Physicorum. *Sed infinitum negatiue acceptum dicitur per remotionem materiæ terminantis: quia forma etiam quodammodo terminatur per materiã. Vnde infinitũ hoc modo est maxime de se cognosci-

Lib. 3. com. 59. tom. 2.

gnoscibile; & hoc modo infinitus est Deus.

AD decimumtertium dicendum quòd Augustinus* loquitur de visione corporali, qua Deus nunquam videbitur, quod patet ex hoc quod præmittitur. Sicut enim videntur ista quæ visibilia nominantur. Deum nemo vidit vnquam; nec videre potest, & est natura inuisibilis, sicut & incorruptibilis. Sicut autem secundum naturam suam est maxime ens, ita & secundum se est maxime intelligibilis: sed quòd à nobis quandoque non intelligatur, est ex defectu nostro. Vnde quod videatur postquam visus non fuit à nobis, non est ex mutatione sua, sed nostra.

Episto. 112. c. 6.

AD decimumquartum dicẽdum, quòd Deus in patria videbitur à Sanctis sicuti est, si hoc referatur ad modum ipsius visi; videbitur enim à Sanctis Deus habere illum modum quem habet. Sed si referatur modus ad ipsum cognoscentem, nõ videbitur sicuti est: quia non erit tanta efficacia intellectus creati ad videndum, quanta est efficacia essẽtiæ diuinæ ad hoc, quòd intelligatur.

AD decimumquintum dicẽdum, quòd medium in corporali visione & intellectuali inuenitur triplex. Primum est medium sub quo videtur, & hoc est quod pficit visum ad videndum in generali, non determinans visum ad aliquod speciale obiectum, sicut se habet lumen corporale ad visum corporalem, & lumen intellectus agentis ad intellectum possibilem, secundum quod est medium. Secundum est medium quo videtur: & hæc est forma visibilis, qua determinatur potentia visus ad speciale obiectũ, sicut per formam lapidis ad cognoscendum lapidem. Tertium est medium, in quo videtur, & hoc est id per cuius inspectionẽ ducitur visus in aliam rem, sicut inspiciendo speculum ducitur in ea quæ in speculo repræsentantur, & videndo imaginem ducitur in imaginatum; & sic etiã intellectus per cognitionem effectus, ducitur in causam, vel econuerso. In visione igitur patriæ non erit tertium medium, vt scilicet Deus per species aliorum cognoscatur, sicut nunc cognoscitur: ratione cuius dicimur nunc videre in speculo: nec erit ibi secundum medium, quia ipsa essentia diuina erit, qua intellectus noster videbit Deum: sed erit ibi tantum primum medium, quod eleuabit intellectũ nostrum ad hoc, quòd possit cõiũgi substantiæ increatæ modo prædicto, sed ab hoc medio non dicitur cognitio mediata, quia non cadit inter cognoscentem & rem cognitam, sed est illud quod dat cognoscenti vim cognoscẽdi.

AD decimumsextum dicendum quòd creaturæ corporales non dicuntur immediate videri nisi quando id qđ est in eis,* cognoscibile, visui ei coniungitur: non sunt autem † cognoscibiles per essentiã suam, ratione materialitatis, & ideo tũc immediate videntur, quando eorum similitudo intellectui coniungitur: sed Deus per essentiam suam cõiungibilis est intellectui, vnde non immediate videretur nisi essentia sua coniungeretur intellectui, & hæc visio immediate dicitur visio faciei. Et præterea similitudo rei corporalis recipitur in visu secundum eandem rationem, qua est in re, licet nõ secundum eundem modũ essendi: & ideo similitudo illa ducit in illam rem directe, non autem potest hoc modo ducere aliqua similitudo intellectũ nostrũ in Deum

*Al. coniũgibile. †Al. coniũgibiles.

In hoc art. Deum vt ex dictis* patet: & propter hoc non est simile.

ARTIC. II.

Vtrum sancti, post resurrectionem, Deum corporalibus oculis videbunt.

397 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd sancti, post resurrectionem, Deum corporalibus oculis videbunt. Oculus enim glorificatus maioris erit virtutis, quàm aliquis oculus non glorificatus: sed Beatus Iob oculo suo Deum vidit Iob 42. Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te: ergo multo fortius oculus glorificatus per essentiã Deum videre poterit.

¶ 2 Præterea, Iob decimonono; In carne mea videbo Deum Saluatorem meum: ergo in patria Deus corporalibus oculis videbitur.

lib.22. cap. 29. in med. tomo 5. †Al. acutius. ¶ 3 Præterea, Augustinus* 22. de Ciuitate Dei, loquens de visu oculorum glorificatorum, sic dicit: Vis præpollentior oculorum erit illorum: non vt † acrius videant, quàm quidẽ perhibentur videre serpentes vel aquilæ (quantalibet enim acrimonia cernendi eadem animalia vigeãt, nihil aliud possunt videre, quàm corpora) sed vt videant incorporalia. Quæcunque autem potẽtia cognoscitiua est incorporalium, potest eleuari ad videndum Deum: ergo oculi gloriosi Deum videre poterunt.

¶ 4 Præterea, Quæ est differentia corporalium ad incorporalia, eadem est econuerso: sed oculus incorporeus potest corporalia videre: ergo oculus corporeus potest videre incorporalia, & sic idem quod prius.

li. 5. ca. 24. à me. illius. ¶ 5 Præterea, Gregor.* in 5. Moralium super illud Iob 4. Stetit quidam; cuius non agnoscebam vultum, &c. sic dicit, Homo qui si præceptum seruare voluisset, carne spiritualis futurus fuerat factus est peccando etiam carnalis mente. Sed ex hoc, quod est mẽte factus carnalis, vt ibidem dicitur, solum ea cogitat, quæ ad animũ per corporum imagines trahit, ergo etiam quando carne spiritualis erit (quod post resurrectionem sanctis promittitur) etiam carne spiritualia videre poterit, & sic vt prius.

¶ 6 Præterea, Homo à solo Deo potest beatificari: beatificabitur autem non solum quantum ad animam, sed etiam quantum ad corpus: ergo non solum intellectu, sed etiam carne Deum videre poterit.

¶ 7 Præterea, Sicut Deus est præsens per suam essentiam in intellectu: ita etiam erit præsẽs in sensu, quia erit omnia in omnibus, vt dicitur 1. Corinth. 15. *lib. 1. in Luc.
sed videbitur ab intellectu ex hoc, quòd sua essentia ei coniungetur: ergo poterit videri etiam à sensu. tit. de angeli apparitione à medio tõ. 5.

SED contra, Ambrosius* dicit super Lucam: Nec corporalibus oculis Deus quæritur, nec circũscribitur visu nec tactu tenetur: ergo nullo corporali sensu Deus videbitur. † sup illud Isa. 1 Vidi Dominũ sedentem. Id ex eo refert Augus. epi. 112. circa finẽ.

¶ Præterea, Hierony.† dicit Non solum diuinitatem Patris, sed nec Filij, nec Spiritus sancti oculi carnis possunt aspicere, sed oculi mentis, de quibus dicitur, Beati mundo corde.

¶ Pręterea, Idem Hieron.* dicit, Res incorporalis corporalibus oculis non videtur: sed Deus est maxime incorporeus: ergo, &c. * Eodem loco nũc dicto.

¶ Præterea, August. † lib. de videndo Deum: Deum nemo vidit vnquam, vel in hac vita, sicut ipse est, vel in angelorum vita, sicut visibilia ista, q̃ corporali † Augu. Episto. 112. ca. 11. in fine illius tom. 2.

visione cernuntur: sed vita angelorum dicitur vita beata, in qua resurgentes viuent: ergo, &c.

¶ Præterea, Secundum hoc homo dicitur factus ad imaginẽ Dei, quòd Deum conspicere potest: vt August.* dicit: sed homo est ad imaginem Dei secundum mentem, non secundum carnem: ergo mente & non carne Deum videbit.

*Lib. 14 de Trin. c. 4. parũ à princip. to. 3

CONCLVSIO.

Cum visus coloris magnitudinisve tantummodo perceptiuus sit, beati post resurrectionem Deum illorum expertem nullo modo visu corporali per se videre poterunt: sed tantũ per accidẽs, in sensibilibus scilicet creaturis, & præcipuè in corpore Christi.

RESPONDEO dicendũ, quòd sensu corporali aliquid sẽtitur dupliciter. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem sentitur illud, quod per se passionem sensui corporali inferre potest: per se autem potest aliquid passionem inferre aut sensui, inquantum est sensus: aut huic sensui, inquantum est hic sensus. Quod autem hoc secundo modo infert per se passionem sensui, dicitur sensibile proprium, sicut color respectu visus & sonus respectu auditus. Quia autem sensus inquantum est sensus, vtitur organo corporali, non potest in eo aliquid recipi nisi corporaliter, cum omne illud quod recipitur in aliquo sit in eo per modum recipientis: & ideo omnia sensibilia inferunt passionem sensibus inquantum est sensus, secundum quod habent magnitudinem: & ideo magnitudo & omnia consequentia, vt motus & quies, & numerus, & huiusmodi, dicuntur sensibilia communia per se tantũ. Per accidens tamẽ sentitur illud, quod non infert passionem sensui, neque inquantum est sensus, neque inquantum est hic sensus, sed coniungitur his quæ per se sensui inferunt passionem: sicut Socrates & filius Darij, & amicus, & alia huiusmodi, quæ per se cognoscuntur; in vniuersali, ab intellectu, in particulari autem, à virtute cogitatiua in homine, æstimatiua autẽ in alijs animalibus. Huiusmodi autem tunc sensus exterior dicitur sentire, quamuis per accidẽs quando ex eo quod per se sentitur vis apprehensiua, cuius est illud cognitum per se cognoscere statim & sine dubitatione & discursu apprehendit: sicut videmus aliquem viuere ex hoc, quòd loquitur, quando autem aliter se habet, non dicitur illud sensus videre etiam per accidẽs. Dico ergo, quòd Deus nullo modo potest videri visu corporali, aut aliquo alio sentiri sensu, sicut per se visibile nec hic, nec in patria: quia si à sensu remoueatur id quod conuenit sensui inquantum est sensus, non erit sẽsus. Et similiter si à visu remoueatur illud quod est visus, inquantum est visus, nõ erit visus. Cum ergo sensus inquantum est sensus percipiat magnitudinem & visus inquantum est talis sensus, percipiat colorem, impossibile est, quòd visus percipiat aliquid quod non est color nec magnitudo, nisi sensus diceretur æquiuoce. Cum ergo visus & sẽsus sit futurus idem specie in corpore glorioso, non poterit esse, quòd diuinam essentiam videat, sicut visibile per se. Videbit autem eam sicut visibile per accidens, dum ex parte vna visus corporalis tantam gloriam Dei inspiciet in corporibus: & præcipue gloriosis & maxime

in corpore Christi; & ex parte alia, intellectus tam clare eum videbit, quòd in rebus corporalibus visis Deus percipietur, sicut in locutione percipitur vita: quamuis enim tunc intellectus noster non videat Deum ex creaturis, tamen videbit Deum in creaturis corporaliter visis. Et hunc modum quo Deus corporaliter possit videri. Augustinus * ponit in fine de ciuitate Dei, vt patet eius verba intuenti: dicit enim sic, Valde credibile est sic nos esse visuros mundana tunc corpora cæli noui & terræ nouæ, vt Deum vbique præsentem & vniuersa etiam corporalia gubernantem clarissima perspicuitate videamus; non sicut nunc inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur; sed sicut homines mox vt aspicimus non credimus viuere, sed videmus.

*Li. 22. cap. 29. declinādo ad finem, to. 5.

AD primum ergo dicendum, quòd verbum illud Iob, intelligitur de oculo spirituali, de quo dicit Apostolus Ephes. 1. Illuminatos habere oculos cordis nostri.

AD secundum dicendum, quòd illa auctoritas non intelligitur quòd per oculos carnis Deum sumus visuri; sed quia in carne existentes Deum videbimus.

AD tertium dicendum, quòd Augustinus loquitur inquirēdo in verbis illis, & sub conditione: quod patet ex hoc, quod præmittitur: *Longe itaque alterius erunt potentiæ, si per eos videbitur incorporea illa natura: & postea subdit; Vis itaque, &c. Postmodum determinat, vt dictum † est.

Ibid. nō longe an te citata verba.

†In cor. artic.

AD quartum dicendū, quòd omnis cognitio fit per aliquam abstractionem à materia; & ideo quanto forma corporalis magis abstrahitur à materia, tātò magis est principium cognitionis, & inde est quòd forma in materia existens nullo modo est cognitionis principium; in sensu autem, aliquo modo, prout à materia separatur; & in intellectu nostro, adhuc melius: & ideo oculus spiritualis, à quo remouetur impedimentum cognitionis, potest videre rem corporalem: non autem sequitur, quòd oculus corporalis, in quo deficit vis cognitiua, secundum quod participat de materia possit cognoscere perfecte cognoscibilia, quæ sunt incorporea.

AD quintum dicendū, quòd quamuis mens facta carnalis nō possit cogitare nisi accepta à sēsibus, tamen ea cogitat immaterialiter: & similiter oportet, quòd visus illud quod apprehendit semper apprehendat corporaliter. Vnde non potest cognoscere illa, quæ corporaliter apprehēdi non possunt.

AD sextum dicendum, quòd beatitudo est perfectio hominis inquantum est homo; quia homo non habet quòd sit homo, ex corpore, sed magis ex anima; corpora autem sunt de essentia hominum, inquantum sunt perfecta per animam: ideo beatitudo hominis non consistit principaliter nisi in actu animæ, & ex ea deriuatur ad corpus per quandā redundantiam, sicut patet ex his quæ dicta sunt. Quædam tamen beatitudo corporis nostri erit inquantum Deum videbit in sēsibilibus creaturis, & præcipue in corpore Christi.

AD septimum dicendum, quòd intellectus est perceptiuus spiritualium, non autem visus corporalis: & ideo intellectus poterit cognoscere diuinam essentiā sibi coniunctam, non autem visus corporalis.

ARTIC. III.

Vtrum sancti Deum videntes, oĩa videãt quæ Deus videt.

398 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd sancti videntes Deum per essentiam, omnia videant, quæ Deus in seipso videt. Quia sicut Isidor. * in lib. de Summo bono dicit, Angeli in verbo Dei omnia sciunt antequam fiant: sed sãcti angelis Dei æquales erunt, vt patet Matth. vigesimosecundo: ergo & sancti videndo Deũ, omnia vident.

Lib. 1. capi. 12. ante medium.

¶ 2 Præterea, Greg. *in 3. Dialog. dicit, quia illic omnes communi claritate Deum cõspiciũt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt; loquitur autem de beatis, qui Deum vidẽt per essentiam: ergo qui vident Deum per essentiam, omnia cognoscunt.

lib. 4. ca. 33. in fine.

¶ 3 Præterea, Sicut dicitur in 3. de Anima † intellectus cum intelligit maxima, magis potest intelligere minima: sed maximũ intelligibile est Deus: ergo maximè auget virtutem intellectus in intelligendo: ergo intellectus eum videns, omnia intelligit.

lib. 3. cõ. 7. tõ. 2.

¶ 4 Præterea, Intellectus non impeditur ab intelligendo aliquid, nisi inquantum illud superat ipsum: sed intellectum Deum vidẽtem nulla creatura superat: quia vt dicit Gregorius * in 2. Dialog. Animæ videnti Creatorem angusta fit omnis creatura: ergo videntes Deum per essentiam omnia cognoscunt.

lib. 2. ca. 35. à medio.

¶ 5 Prætetea, Omnis passiua potentia, quæ non est reducta ad actum, est imperfecta: sed in intellectu possibili animæ humanæ est potentia quasi passiua ad cognoscendum omnia, quia intellectus possibilis est: quo est omnia fieri, vt dicitur in 3. de Anima*: si ergo in illa beatitudine non intelligeret omnia, remaneret imperfectus; quod est absurdum.

*lib. 3. com. 18. tom. 2.

¶ 6 Præterea, Quicunque videt speculum, videt ea quæ in speculo †relucent: sed in verbo Dei omnia sicut in speculo * relucent, quia ipse est ratio & similitudo omnium: ergo sancti qui vident verbum per essentiam, vident omnia creata.

†Al. resultant. *Al. resultãt.

¶ 7 Præterea, Vt dicitur Prouerb. 10. Desiderium suum iustis dabitur: sed sancti desiderant omnia scire, quia omnes homines natura scire desiderant, & natura per gloriam non aufertur: ergo dabitur eis à Deo quod omnia cognoscant.

¶ 8 Præterea, Ignorantia est quædam pœnalitas præsentis vitæ: sed omnis pœnalitas per gloriam à sanctis aufertur, ergo & omnis ignorantia, & ita omnia cognoscent.

¶ 9 Præterea, Beatitudo sãctorum prius est in anima, quàm in corpore: sed corpora sanctorũ formabuntur in gloria ad similitudinem corporis Christi, vt patet Phil. 3. ergo & animæ perficientur ad similitudinem animæ Christi. Sed anima Christi in verbo omnia videt: *ergo & omnes animæ sanctorum videbunt omnia in verbo.

Thõ. in 3. sent. di. 14.

¶ 10 Præterea, Sicut sensus, ita intellectus cognoscit omne illud, cuius similitudine informatur, sed diuina essentia expressius indicat quamlibet rẽ, quàm aliqua similitudo alia rei: ergo cũ in illa beata visione essẽtia diuina fiat, quasi forma intellectus nostri; videtur, quòd sancti videntes Deum, omnia videant.

¶ 11 Præterea, Commẽtator dicit in tertio de Anima, *quòd si intellectus agens esset forma intellectus possibilis, intelligeremus omnia: sed diuina essentia clarius

lib. 3. c. 5. & 36.

clarius repræsentat omnia, quàm intellectus agés: ergo intellectus videns Deum per essentiam, omnia cognoscit.

¶ 12 Præterea, Propter hoc quòd inferiores angeli nunc non omnia cognoscunt, illuminãtur de ignotis à superioribus: sed post diem iudicij angelus nõ illuminabit angelũ, tũc enim omnis prælatio cessabit, vt dicit glossa * primæ Corinth. decimoquinto: ergo inferiores angeli omnia scient, & eadem ratione omnes alij sancti Deum per essentiam videntes.

SED contra, Sicut dicit Dionys. † in sexto Cæl. hierar. Angeli superiores, inferiores à nescientia purgant: angeli autem inferiores vidẽt essentiam diuinam: ergo angelus videns essentiam diuinam, potest aliqua nescire. Sed anima non perfectius videbit Deum, quàm angelus: ergo animæ videntes Deum non oportet quòd omnia videant.

¶ Præterea, Solus Christus habet spiritum non ad mensuram, vt dicitur Ioan. 3. sed Christo in quantum habet spiritum non ad mensuram, competit quòd in verbo omnia cognoscat: vnde ibidem dicitur, quòd Pater omnia dedit in manu eius: ergo nulli alij competit cognoscere omnia in verbo, nisi Christo.

¶ Præterea, Quanto aliquod principium perfectius cognoscitur; tanto plures eius effectus cognoscuntur per ipsum: sed quidã videntium Deum per essentiam, perfectius alijs cognoscent Deũ, qui est rerum omnium principiũ: ergo quidam alijs plura cognoscent, & ita non omnes omnia scient.

*Al. resultant. *Al. resultãt.

* Glossa ordinar. super illud, Cũ euacuauerit omnem principatũ.

† Ca. 6. eccles. hie. non longe à fine.

Thó. 3. Sent. di. 14.

lib. 3. c. 5. & 3.

CONCLVSIO.

Cum sancti in paradiso non sint comprehensuri Dei essentiam videntes Deum, non omnia videbunt quæ Deus videt.

RESPONDEO dicendũ, quòd Deus videndo suam essentiam, cognoscit omnia, quæ sunt & erunt, & fuerunt: & hæc dicĩt cognoscere notitia visionis: quia ad similitudinem visionis corporalis cognoscit ea quasi præsentia. Cognoscit insuper videndo suam essentiam, omnia quę potest facere, quamuis nunquam fecerit, nec facturus sit, aliàs non perfecte cognosceret potentiam suã; non enim potest cognosci potentia nisi sciantur potentiæ obiecta: & hæc dicitur cognoscere scientia vel notitia simplicis intelligentiæ. Impossibile est autem quòd aliquis intellectus creatus cognoscat omnia, videndo diuinam essentiam, quæ Deus potest facere: quia quanto aliquod principium perfectius cognoscitur, tãto plura sciuntur in illo; sicut in vno demonstrationis principio, ille qui est perspicacioris ingenij plures conclusiones videt, quàm alius, qui est ingenij tardioris. Cũ ergo quantitas potentiæ diuinæ attendatur secundum ea, quæ potest; si aliquis intellectus videret in diuina essentia omnia quæ Deus potest facere, eadem esset quantitas perfectionis in intelligendo, quæ est quantitas diuinæ potentiæ in producẽdo effectus, & ita comprehenderet diuinam* essentiam, quod est impossibile omni creato intellectui. Illa autẽ omnia, quæ Deus scit notitia visionis, aliquis intellectus creatus cognoscit in verbo, scilicet anima Christi †. Sed de alijs videntibus diuinam essentiam duplex est opinio. Quidam enim dicunt, quod omnes videntes Deum per essentiam, vident omnia q̃ Deus videt scientia visionis. Sed hoc repugnat sanctorum dictis, qui ponunt angelos aliqua ignorare, quos

*Al. potentiam.

†Tho. in 3. lib. Sent. di. 14.

quos tamen constat secundum fidem omnes Deum per essentiam videre. Et ideo alii dicunt, quòd alij à Christo, quamuis videant Deum per essentiam, non tamen omnia vident quæ Deus videt, eo quòd essentiam diuinam non cõprehendunt. Non est enim necessarium, quòd sciens causam, sciat omnes eius effectus, nisi causam comprehendat, quod non compe tit intellectui creato, & ideo vnusquisque videntium Deum per essentiam, tanto plura in eius essentia conspicit, quanto clarius diuinam essentiam intuetur: & in de est, quòd de his potest vnus alium instruere, & sic scientia angelorum & animarum sanctarum potest augeri vsque ad diem iudicij, sicut & alia, quæ ad præmium accidentale pertinent: sed vlterius non proficiet, quia tunc erit vltimus status rerum; & in illo statu possibile est quòd omnes omnia cognoscant, quæ Deus sciẽtia visionis nouit.

lib. 1. de summo bono, ca 12. ante medium AD primum ergo dicendum, quòd hoc quod Isidorus * dicit, quòd angeli sciunt in verbo omnia antequam fiant, non potest referri ad ea quæ Deus scit scientia simplicis intelligentiæ tantũ, quia illa nunquam fient: sed referendum est ad ea tantũ quæ Deus scit scientia visionis, de quibus etiam non dicit, quòd omnes angeli ea omnia cognoscant, sed forte aliqui: & illi etiam qui cognoscunt non perfectè omnia cognoscunt. In vna enim re est multas rationes intelligibiles considerare, sicut diuersas eius proprietates & habitudines ad res alias: & possibile est, quòd eadem re scita à duobus communiter, vnus alio plures rationes percipiat, & has rationes vnus ab alio accipiat. Vnde & Dionys. * dicit 4. cap. de diuin. nomin. quòd inferiores angeli docentur à superioribus rerum scibiles rationes: & ideo etiam angeli, qui omnes creaturas cognoscunt, non oportet, quòd omnia quæ in eis intelligi possunt, percipiant.

Cap. 4. non longe à prí.

AD secundum dicendum, quòd ex verbo illo Gregorij ostenditur, quòd in illa beata visione est sufficientia ad omnia intuenda ex parte diuinæ essentiæ, quæ est medium quo videtur, per quã Deus omnia videt: sed quòd non omnia videantur, est ex defectu intellectus creati, qui diuinam essentiam non comprehendit.

AD tertium dicendum, quòd intellectus creatus non videt diuinam essentiam secundum modum ipsius essentiæ, sed secundũ modum proprium, qui finitus est: vnde non oportet quòd eius efficacia in cognoscendo ex visione prædicta amplietur in infinitum ad omnia cognoscenda.

AD quartum dicendum, quòd defectus cognitionis non solum procedit ex excessu & defectu cognoscibilis super intellectum; sed etiam ex hoc, quòd intellectui non coniungitur id quod est ratio cognoscibilis; sicut visus non videt lapidem quandoque, ex hoc, quòd species lapidis nõ est ei coniuncta: quamuis autem intellectui Deum videntis coniungatur ipsa diuina essentia, q̃ est omnium ratio, non tamen coniungitur ei prout est omnium ratio. sed secundum quod est ratio aliquorum; & tanto plurium, quã to quisque plenius diuinam essentiam intuetur.

AD quintum dicendum, quòd quando potentia passiua est perfectibilis pluribus perfectionibus ordinatis, si perfecta sit sua vltima perfectione, non dicitur imperfecta, etiam si aliquæ dispositiones præcedentes ei desint. Omnis enim cognitio qua intellectus creatus perficitur, or

dinatur

dinatur ſicut ad finem, ad Dei co gnitionem : vnde videns Deum per eſſentiam, etiam ſi nihil aliud cognoſceret, perfectum intellectum haberet; nec eſt perfectio ex hoc, quòd aliquid aliud cum ipſo cognoſcit, niſi quatenus ipſum plenius videt. Vnde Auguſt. *in 5. Confeſſ. Infelix homo qui ſcit illa omnia creata, te autem neſcit: beatus autem qui te ſcit. etiam ſi illa neſciat. Qui vero te & illa nouit, non propter illa beatior, ſed propter te ſolum beatus eſt.

5. Cõ. c. 4. principio, to

AD ſextum dicendum, quòd ſpeculum illud eſt voluntarium; & ſicut oſtendet ſe cui vult, ita in ſe oſtendet quæ vult: nec eſt ſimile de ſpeculo materiali, in cuius poteſtate nõ eſt quod videatur, vel non videatur. Vel dicendum, quòd in ſpeculo materiali, tam res, quàm ſpeculum videntur ſub propria forma, quamuis ſpeculum illud videatur per formam à re acceptam. Lapis vero per propriam formam reſultantem in re alia: & ideo pp quam rationem cognoſcitur vnum, & aliud. Sed in ſpeculo increato videtur aliquid per formam ipſius ſpeculi, ſicut effectus videtur per ſimilitudinem cauſæ, & econuerſo & ideo non oportet, quòd quicunque videt ſpeculum æternum videat omnia quæ in ſpeculo reſultant: non enim neceſſe eſt, quòd videns cauſam, videat omnes effectus eius, niſi comprehendat cauſam.

AD ſeptimum dicendum, ꝙ ſanctorum deſiderium, quo omnia ſcire deſiderant, implebitur ex hoc ſolum, quòd Deum videbũt; ſicut deſiderium eorum quo omnia bona habere cupiunt, complebitur in hoc, quòd Deum habebunt. Sicut enim Deus in hoc, quòd habet perfectam bonitatem, ſufficit affectui, & eo habito, omnia bona quodammodo habentur; ita eius viſio ſufficit intellectui, Ioan. 14. Domine, oſtende nobis Patrẽ, & ſufficit nobis.

AD octauum dicendum, quòd ignorantia proprie accepta, in priuationem ſonat, & ſic pœna eſt: ſic enim ignorantia eſt neſciẽtia aliquorum quæ ſciri debent, vel quę neceſſe eſt ſcire: nullius autem horum ſcientia ſanctis deerit in patria. Quandoque autem ignorantia communiter accipitur pro omni neſcientia; & ſic angeli & ſancti in patria quædam ignorabunt, vnde Dionyſius* dicit, quòd angeli à neſcientia purgantur: ſic autem ignorantia non eſt pœnalitas, ſed defectus quidam: nec eſt neceſſe quòd omnis talis defectus per gloriam auferatur: ſic enim etiam poſſet dici, ꝙ defectus eſſet in Papa Lino, quòd non peruenit ad gloriam Petri.

Ca. 6. eccleſ. hierarc p. ſ à med.

AD nonum dicendum, quòd corpus noſtrum conformabitur corpori Chriſti in gloria ſecundum ſimilitudinem, non ſecundum æqualitatem: erit enim clarum ſicut & corpus Chriſti, ſed non æqualiter. Et ſimiliter anima noſtra habebit gloriam ad ſimilitudinem animæ Chriſti, ſed non ad æqualitatem: & ita habebit ſcientiam ſicut anima Chriſti, ſed non tantam, vt ſcilicet ſciat omnia ſicut anima Chriſti.

AD decimum dicendum, quòd quamuis eſſentia diuina ſit ratio omnium cognoſcibilium, non tamen coniungetur cuilibet intellectui creato, ſecundum quod eſt ratio omnium: & ideo ratio non ſequitur.

AD vndecimnm dicendum, ꝙ intellectus agens eſt forma proportionata intellectui poſſibili; ſicut etiam potentia materiæ, eſt proportionata potentiæ agentis naturalis: vt omne quod eſt

in potētia passiua materię, vel intellectus possibilis, sit in potētia actiua intellectus agētis, vel naturalis agētis: & ideo si intellectus agēs fiat forma intellectus possibilis oportet, ꝙ intellectus possibilis cognoscat omnia ad q̄ se extēdit virtus intellectus agētis. diuina autē essentia non est forma hoc modo nr̄o intellectui ꝓportionata: & ideo non est simile.

AD duodecimum dicendum, quòd nihil prohibet dicere, quòd post diem iudicij quando gloria hominum & angelorū erit penitus consummata, quòd omnes beati scient omnia, quæ Deus scientia visionis nouit; ita tamen quòd non omnes omnia videant in essentia diuina: sed anima Christi ibi plene videbit omnia, sicut & nunc videt; alij autē videbunt ibi plura vel pauciora secundum gradum quo Deum cognoscent; & sic anima Christi de his quæ præ alijs videt in verbo, omnes alias illuminabit. Vnde dicitur Apocal. 21. quòd claritas Dei illuminabit ciuitatem * Hierusalem, & lucerna eius est agnus. Et similiter alij superiores illuminabunt inferiores, non quidem noua illuminatione, vt scientia inferiorum per hoc augeatur, sed quadam continuatione illuminationis, sicut si intelligatur, quòd Sol quiescens illuminat aerem: & ideo dicitur Dan. 12. quòd qui ad iustitiam erudiūt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Prælatio autem ordinum dicitur cessatura quantum ad ea quæ nunc circa nos per eorum ordinata ministeria exercentur, vt patet etiam per glossam ibidem.

*Al. beatorum.

QVÆST. XCIII.

De sanctorum beatitudine, & eorum mansionibus, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de sanctorum beatitudine & eorum mansionibus.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum sanctorum beatitudo augeatur post iudiciū.

¶ Secundo, vtrum gradus beatitudinis appellentur mansiones.

¶ Tertio, vtrum diuersæ mansiones distinguantur penes diuersos gradus charitatis.

ARTIC. I.

An beatitudo sanctorum sit maior futura post iuditium, quàm ante.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd beatitudo sanctorum nō sit maior futura post iudicium, quàm ante. Quanto enim aliquid magis accedit ad similitudinem diuinam, tanto perfectius beatitudinem participat. sed anima à corpore separata, Deo similior est, quàm corpori coniuncta: ergo maior est beatitudo ante corporis resumptionem, quàm post.

399 Tho. 4. dist. 49. q. 1. ar. 4. q. 1. & sequent.

¶ 2 Præterea, Virtus vnita magis est potens, quàm multiplicata: sed anima extra corpus est magis vnita, quàm cum est corpori coniuncta: ergo virtus eius est maior ad operandum, & ita perfectius beatitudinem participat, quæ in actu consistit.

¶ 3 Præterea, Beatitudo consistit in actu intellectus speculatiui: sed intellectus in suo actu non vtitur organo corporali: & sic corpus resumptum, non efficiet vt anima perfectius intelligat: ergo beatitudo animæ non erit maior post resurrectionem, quàm ante.

¶ 4 Præterea, Infinito non potest esse aliquid maius, & ita infinitum cum aliquo finito non facit maius, quam infinitum ipsum:

sum: sed anima beata ante corporis resumptionem beatitudinem habet de hoc, quòd gaudet de bono infinito, scilicet Deo; post resurrectionem autem corporis nõ habebit de alio gaudium, nisi forte de gloria corporis, quod est bonum quoddam finitum: ergo gaudium eorum post corporis resumptionem non erit maius, quàm ante.

SED contra est, quod dicitur Apoc. 6. super illud, Vidi subtus altare animas interfectorum, &c. dicit‡ gloss. Modo animæ sanctorum sunt existentes subtus altare, id est in minori dignitate, quàm sint futuræ: ergo maior erit eorum beatitudo post mortem.

Gloss. ordinar. ib

299
Tho. 4. dist. 49. q. 1. ar. 4. q. 1. & sequent.

¶ Præterea, Sicut bonis beatitudo redditur pro præmio, ita & malis miseria: sed miseria malorum post resurrectionem corporum erit maior, quàm ante, quia non solum in anima, sed etiam in corpore punientur; ergo & beatitudo sanctorum erit maior post resurrectionem corporum, quàm ante.

CONCLVSIO.

Cum post resurrectionem glorificato etiam corpore, perfectior futura sit animæ cum corpore glorioso coniunctæ operatio, Sanctos beatiores esse, post iudicium, quàm ante fatendum est.

RESPONDEO dicendum quòd beatitudinem sanctorum post resurrectionem augeri quidem extensiue manifestum est, quia beatitudo tunc erit nõ solũ in anima, sed etiam in corpore. Et etiam ipsius animæ beatitudo augebitur extensiue, inquantum anima non solum gaudebit de bono proprio, sed etiam de bono corporis. Potest etiam dici, quòd ipsius animæ beatitudo intensiue augebitur. Corpus enim hominis dupliciter potest considerari. Vno modo secundum quod est ab anima perfectibile. Alio modo secundum quod est in eo aliquid repugnãs animæ in suis operationibus, prout non perfecte corpus per animam perficitur. Secundũ autem primam considerationem corporis coniunctio ipsius ad animam addit animæ aliquam perfectionem; quia omnis pars, imperfecta est, & completur in suo toto: vnde & totum se habet ad partem vt forma ad materiam. Vnde & anima perfectior est in esse suo naturali, cum est in toto, scilicet in homine coniuncto ex anima & corpore, quàm cum est pars separata. Sed vnio corporis quantum ad secundam ipsius considerationẽ impedit animæ perfectionem. Vnde dicitur Sapientiæ 9. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Si ergo à corpore removeatur omne illud, per quod animæ actioni resistit, simpliciter anima erit perfectior in corpore tali existens, quàm separata: quanto autem est perfectius in esse, tanto potest perfectius operari. Vnde & operatio animæ coniunctæ tali corpori, erit perfectior, quàm operatio animæ separatæ. Huiusmodi autẽ corpus erit corpus gloriosum, quod omnino subdetur spiritui, vnde cum beatitudo in operatione consistat, perfectior erit beatitudo animæ post resumptionem corporis, quàm ante. Sicut enim anima separata à corpore corruptibili perfectius potest operari, quàm ei coniuncta, ita postquam fuerit coniuncta corpori glorioso, perfectior erit eius operatio, quàm quando erat separata. Omne autem imperfectum appetit suam perfectionem; & ideo anima separata naturaliter appetit corporis coniunctionem, & pro-

pter hunc appetitum ex imperfectione procedentem, eius operatio qua in Deum fertur, est minus intésa. Et hoc est quod dicit Hiero*. quòd ex appetitu corporis retardatur, ne tota intentione pergat in illud summum bonum.

Aug. id habet 12 super Genes. cap. 35. to. 3.

AD primum ergo dicendum, quòd anima coniuncta corpori glorioso magis est Deo similis, quàm ab eo separata; inquantum coniuncta habet esse perfectius. Quanto enim aliquid est perfectius, tanto est Deo similius; sicut etiam cor, cuius vitæ perfectio in motu consistit, est Deo similius quando mouetur, quàm quando quiescit, quamuis Deus nunquam moueatur.

AD secundum dicendum, ꝙ virtus, quæ de sua natura habet quòd sit in materia, magis est potens in materia existens, quàm à materia separata; quamuis, absolute loquendo, virtus à materia separata sit potentior.

AD tertium dicendum, quòd quamuis in actu intelligendi anima corpore non vtatur, tamé perfectio corporis quodammodo ad perfectionem* operis intellectualis cooperabitur, inquantum ex coniunctione corporis gloriosi anima erit in sua natura perfectior, & per consequens, in operatione efficacior: & secundum hoc ipsum bonum corporis cooperabitur quasi instrumentaliter ad operationem illam, in qua beatitudo consistit; sicut etiam Philosophus ponit in 1. Ethic*. quòd bona exteriora cooperantur instrumétaliter ad fœlicitatem vitæ.

*Al. operationis.

Lib. 1. cap. 5. circa finem, & cap. 8. nõ longe à fine tom 5

AD quartum dicendum, quòd quamuis finitum infinito additũ nõ faciat maius, tamé facit plus: quia finitum & infinitum sunt duo, cum infinitum per se acceptũ sit vnum, extensio autem gaudij non respicit maius, sed plus. Vnde extensiue augetur gaudiũ, secundum quod est de Deo & de gloria corporis, respectu gaudij quod erat de Deo; gloria etiam corporis operabitur ad gaudij intensionem, quod est de Deo, inquã tum cooperabitur ad perfectiorem operationem, qua anima in Deum fertur. Quanto enim operatio conueniens fuerit perfectior; tanto delectatio erit maior, vt patet ex hoc, quod dicitur 4. Ethicorum.

ARTIC. II.

Vtrum beatitudinis gradus mansiones dici debeant.

400

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ beatitudinis gradus mãsiones dici non debeant. Beatitudo enim importat rationem præmij: sed mansio nihil significat q̃d ad præmium pertineat: ergo diuersi gradus beatitudinis mansiones dici non debent.

¶ 2 Præterea, Mansio locum significare videtur: sed locus quo sancti beatificabuntur, non est corporalis, sed spiritualis: scilicet Deus qui vnus est: ergo non est nisi vna mansio, & ita diuersi gradus beatitudinis mansiones dici non debent.

¶ 3 Præterea, Sicut in patria erunt homines diuersorum meritorum, ita nunc sunt in purgatorio, & in limbo patrũ fuerunt: sed in purgatorio & in limbo non distinguuntur diuersæ mansiones: ergo similiter nec in patria distingui debent.

SED contra est, quod dicitur Ioan. 14. In domo Patris mei mansiones multæ sunt, &c. quod Au*. exponit de varijs gradibus præmiorum.

Tra. 67. in Ioan. parũ ante medium tom. 9.

¶ Præterea. In qualibet ciuitate est ordinata mansionum distinctio: sed cælestis patria ciuitati comparatur, vt patet Apocal. 21. ergo oportet ibi diuersas mansiones

siones distinguere secundum diuersos beatitudinis gradus.

CONCLVSIO.

Sicuti in quolibet motu ipsa quies in fine motus mansio dicitur, ita & in beatis gradus beatitudinis mansiones recte appellantur

RESPONDEO dicendũ, ꝙ quia motus localis est prior omnium aliorum motuum; ideo secundum Philosophum * nomen motus & distantiæ, & omnium huiusmodi, deriuatum est à motu locali ad omnes alios motus: finis autem motus localis est locus, ad quem cum aliquis peruenerit, ibi manet quiescens, & in eo conseruatur: & ideo in quolibet motu ipsam quietem in fine motus dicimus collocationem vel mansionem: & ideo cum nomen motus deriuetur vsque ad actum appetitus & voluntatis, ipsa assecutio finis appetitiui motus, dicitur mansio aut collocatio in fine: & ideo diuersimodi consequẽdi finem vltimum diuersæ mansiones dicuntur, vt sic vnitas domus respondeat vnitati beatitudinis, quæ est ex parte obiecti, & pluralitas mansionum respondeat differentiæ, quæ in beatitudine inuenitur ex parte beatorum: sicut etiam videmus in rebus naturalibus, quòd est idem locus sursum, ad quem tendunt omnia leuia; sed vnumquodque pertingit propinquius, secũdũ qđ est leuius; & ita habent diuersas mansiones secundum differentiam leuitatis.

8.Phy f.co,55 & 56.to 4.

AD primum ergo dicendum, quòd mansio importat rationem finis, & per consequens, rationem præmij, quod est finis meriti.

AD secundum dicendum, ꝙ quamuis sit vnus locus spiritualis, tamen diuersi sunt gradus appropinquandi ad locum illum: & secundum hoc constituuntur diuersæ mansiones.

AD tertium dicendum, quòd illi qui erant in limbo, vel nunc sunt in purgatorio, nondum peruenerunt ad suum finem; & ideo in purgatorio vel in limbo non distinguuntur mansiones, sed solũ in paradiso & in inferno, vbi est finis bonorum & malorum.

ARTIC. III.

Vtrum diuersæ mansiones distinguãtur penes diuersos gradus charitatis

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd diuersæ mansiones non distinguantur penes diuersos gradus charitatis. Quia Matth. 25. dicitur: Dedit vnicuique secundum propriam virtutem: propria autẽ vniuscuiusque rei virtus est eius vis naturalis: ergo & dona gratiæ & gloriæ* distribuunt secundũ diuersos gradus virtutis naturalis.

**Al. distinguũtur.*

¶ 2 Præterea, in Psal. 61. dicitur: Tu reddes vnicuique iuxta opera sua: sed illud quod redditur, est beatitudinis mensura: ergo gradus beatitudinis distinguũtur secundum diuersitatem operum, & non secundum diuersitatem charitatis.

¶ 3 Præterea, Præmium debetur actui & non habitui; vnde fortissimi non coronantur, sed agonizantes, vt patet 1. Ethicor *. & secundæ Timoth. secundo: Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Sed beatitudo est præmium: ergo diuersi gradus beatitudinis erunt secundum diuersos gradus operum, & non secundum diuersos gradus charitatis.

lib. 1.Ethic. ca. 8.parũ ante medium, tomo,5.

SED contra est, quod quanto aliquis erit Deo magis coniunctus, tanto erit beatior, sed secundum modum charitatis est modus

dus coniunctionis ad Deum: ergo secundum differentiam charitatis erit & diuersitas beatitudinis.

¶ Præterea. Si simpliciter sequitur ad simpliciter; & magis ad magis: sed habere beatitudinem sequitur ad habere charitatē: ergo & habere maiorem beatitudinem sequitur ad habere maiorem charitatem.

CONCLVSIO.

Cum reddatur operibus inquantū charitate informata sunt, retributio gloriæ: penes diuersos charitatis gradus, in regno cælesti diuersæ mansiones distinguuntur.

RESPONDEO dicendū, quòd principium distinctiuum mansionum siue graduum beatitudinis est duplex, scilicet propinquum & remotum. Propinquum est diuersa dispositio, quæ erit in beatis, ex qua contingit diuersitas perfectionis apud eos in operatione beatitudinis. Sed principium remotum est meritum, quo talem beatitudinem consecuti sunt. Primo autem modo distinguunt̄ mãsiones secundū charitatem patriæ, quę quanto in aliquo erit perfectior, tanto eum reddet capaciorem diuinæ claritatis, secundum cuius augmentum augebitur perfectio visionis diuinæ. Secundo vero modo distinguuntur mansiones secundum charitatem viæ. Actus enim noster non habet quòd sit meritorius, ex ipsa substantia actus, sed solum ex habitu virtutis, quo informatur: vis autem merendi in omnibus virtutibus est ex charitate, quæ habet ipsum finem pro obiecto: & ideo diuersitas in merendo, tota reuertitur ad diuersitatē charitatis; & sic charitas viæ distinguet mãsiones per modū meriti.

AD primum ergo dicendum, quòd virtus ibi non accipitur solum pro naturali capacitate, sed ꝑ naturali capacitate simul cū conatu ad habendam gratiam: & tūc virtus hoc modo accepta, erit quasi materialis dispositio ad mēsuram gratiæ & gloriæ suscipiendæ: sed charitas est formaliter cōplens gloriam ad meritū: & ideo distinctio gradus in gloria accipitur penes gradus charitatis potius, quàm penes gradus virtutis prædictæ.

AD secundum dicendū, quòd opera non habent quòd eis retributio gloriæ reddatur, nisi inquantum sunt charitate informata: & ideo secundum diuersos charitatis gradus erunt diuersi gradus in gloria.

AD tertium dicendum, quòd quamuis habitus charitatis, vel cuiuscunque virtutis non sit meritum, cui debeatur præmium, est tamen principium, & tota ratio merendi in actu charitatis: & ideo secundum eius diuersitatem præmia distinguuntur; quamuis etiam ex ipso genere actus, possit aliquis gradus in merendo cōsiderari; non quidem respectu præmij essentialis, quod est gaudium de*Deo; sed respectu alicuius accidentalis præmij, quod est gaudium de aliquo bono creato. *Al. bono increato.

QVAEST. XCIIII.

De modo quo sancti se habebūt erga damnatos, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de modo quo sancti se habebunt erga damnatos.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum sancti pœnas dãnatorum videant.

¶ Secundo, vtrum eis compatiantur.

¶ Ter-

¶ Tertio, vtrum de eorum pœnis lætentur.

ARTIC. I.

Vtrum beati qui erunt in patria videbunt pœnas damnatorũ.

402

Tho. 4. dist. 50. q. 2. art. 4. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̃ beati qui erunt in patria nõ videant pœnas damnatorum. Maior enim est distantia damnatorum à beatis, quàm viatorũ: sed beati, viatorum facta nõ vident: vnde Isa. 63, Abraham nesciuit nos; dicit *Gloss. Nesciunt mortui etiam sancti quid faciunt viui etiam eorum filij: ergo multo minus vident pœnas damnatorũ.

*Gl. interlin. ibid. & habet Aug. de cura pro mortuis, cap. 13. & 15.

¶ 2 Præterea, Perfectio visionis, dependet à perfectione visibilis: vnde Philosophus dicit in †10. Ethicorum, quòd ꝑfectissima sensus visus operatio, est sensus maxime dispositi ad pulcherrimũ sub visu cadentiũ, ergo econtrario, turpitudo visibilis redundat in imperfectionẽ visionis. Sed imperfectio nulla erit in beatis: ergo non videbũt miserias damnatorum, in quibus est summa turpitudo.

†Li. 10. c. 4. circa med. tom. 5.

SED contra est, quòd dicitur Isa. vlt. Egredientur, & videbunt cadauera virorũ, qui præuaricati sunt in me, Gloss.* Electi egredientur intelligentia vel visione manifesta, vt ad laudem Dei magis accendantur.

Gloss. ordin. ibi.

CONCLVSIO.

Cum contraria iuxta se posita magis elucescant, beati in regno cælesti videbunt pœnas damnatorum, vt beatitudo illis magis complaceat.

RESPONDEO dicendũ, quòd à beatis nihil subtrahi debet quod ad perfectionem beatitudinis eorum pertineat. Vnũquodque autem ex comparatione contrarij magis cognoscitur; quia contraria iuxta se posita, magis elucescunt; & ideo vt beatitudo sanctorum eis magis cõplaceat, & de ea vberiores gratiás Deo agant, datur eis vt pœnam impiorum perfecte videant.

AD primum ergo dicendum, quòd glossa illa loquitur de sãctis mortuis secundum possibilitatem naturæ. Non enim oportet, vt naturali cognitione cognoscant omnia quæ erga viuos aguntur: sed sancti qui sunt in patria, omnia clare cognoscunt quæ agũtur, & apud viatores, & apud damnatos. Vnde Greg. dicit 12. lib. Moral. *De animabus sanctis sentiendum non est, hoc scilicet q̃d Iob †dicit, siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles nescient, &c. quia qui intus habent Dei claritatem, nullo modo credendum est, quòd foris sit aliquid quod ignorent.

Lib. 12. Moral. c. 13. circa prin.
† Iob. 14.

AD secundum dicendũ, quòd quamuis pulchritudo visibilis ad perfectionem faciat visionis, visibilis tamẽ turpitudo sine visionis imperfectione esse potest. Species enim rerum in anima, ꝑ quas contraria cognoscuntur, nõ sunt contrariæ, vnde etiam Deus qui perfectissimã cognitionẽ habet, oĩa pulchra & turpia videt.

ARTIC. II.

Vtrum beati compatiantur miserijs damnatorum

403

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd beati miserijs damnatorum compatiantur. Compassio enim ex charitate procedit: sed in beatis erit perfectissima charitas, ergo maxime miserijs dãnatorum compatientur.

¶ 2 Præterea, Beati nunquam erunt tantum elongati à compassione, quantũ Deus est; sed Deus quodammodo miserijs nostris compatitur, vnde & misericors dicitur,

dicitur, & similiter angeli: ergo beati compatientur miserijs dãnatorum.

SED contra, Quicunque alicui compatitur, fit miseriæ eius quodammodo particeps: sed beati non possunt esse participes alicuius miseriæ: ergo miserijs dãnatorum non compatiuntur.

CONCLVSIO.

Cum damnati non possint à sua miseria transferri, non possunt beati secundum rectam electionem miserijs eorum cõpati, ac proinde nec vnquam compatientur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ misericordia vel cõpassio potest in aliquo inueniri dupliciter. Vno modo per modũ passionis, alio modo per modum electionis. In beatis quidem non erit aliqua compassio in parte inferiori, nisi consequens electionem rationis: vnde non erit in eis compassio vel misericordia, nisi secundum electionem rationis. Hoc autẽ modo ex electione rationis misericordia vel cõpassio nascitur, prout scilicet aliquis vult malum alterius repelli: vnde in illis, quæ secundum rationem repelli non volumus, compassionem talem non habemus. Peccatores autem quamdiu sunt in hoc mundo in tali statu sunt, quòd sine præiudicio diuinæ iustitiæ, possunt in beatitudinem transferri à statu miseriæ & peccati: & ideo beatorum cõpassio ad eos, locum habet; & secundum electionem voluntatis, prout Deus, angeli, & beati eis compati dicuntur, eorum salutẽ volendo; & secundum passionem sicut compatiuntur eis homines boni in statu viæ existentes. Sed in futuro non poterunt transferri à sua miseria; vnde ad eorum miserias non poterit esse compassio secundum electionem rectã, & ideo beati q. erunt in gloria, nullam compassionem ad dãnatos habebunt.

AD primum ergo dicendum, quòd charitas tunc est compassionis principium, quando possumus ex charitate velle remotionem miseriæ alicuius: sed sancti ex charitate hoc velle non possunt de damnatis, cum diuinæ iustitiæ repugnet: vnde ratio non sequitur.

AD secundum dicendum, ꝙ Deus dicitur esse misericors, inquantum subuenit illis, quos secundum ordinem* sapientiæ & iustitiæ suæ conuenit à miseria liberari; non quòd damnatorum misereatur, nisi forte puniendo circa condignum.

*Al. ordinem,

ARTIC. III.

Vtrum beati lætentur de pœnis impiorum. 404

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd beati non lætentur de pœnis impiorum. Lætari enim de malo alterius, ad odium pertinet: sed in beatis nullum erit odium: ergo non lætabuntur de miserijs damnatorum.

¶ 2 Præterea, Beati in patria erunt summè Deo conformes: sed Deus non delectatur in pœnis nostris, ergo nec Beati delectabuntur in pœnis damnatorum.

¶ 3 Præterea, Illud quòd est vituperabile in viatore, nullo modo cadit in comprehensorẽ: sed in homine viatore maxime est culpabile, quòd* reficiatur aliorum pœnis, & maxime laudabile, vt de pœnis doleat: ergo beati nullo modo lętantur de pœnis damnatorum.

Al. lætetur de

SED contra est, qđ in Psalmo 5. dicitur: Lætabitur iustus cum viderit vindictam.

¶ Præ-

¶ Præterea, Isa. vlt. Erunt vsque ad satietatem visionis omni carni: satietas autem refectionem mentis designat: ergo beati gaudebunt de pœnis impiorum.

CONCLVSIO.

Sancti in regno cælesti non gaudebunt per se de pœnis damnatorum, sed per accidens, cõtemplando in eis diuinam iustitiam, & suam ab eis liberationem.

RESPONDEO dicendũ, quòd aliquid potest esse materia gaudij dupliciter. Vno modo per se, quando scilicet de aliquo gaudetur inquãtum huiusmodi: & sic sancti non lætabuntur de pœnis impiorum. Alio modo per accidens, id est ratione alicuius adiuncti: & hoc modo sancti de pœnis impiorum gaudebunt, cõsiderãdo in eis diuinæ iustitiæ* rectitudinem; & suam liberationem, de qua gaudebunt. Et sic diuina iustitia & sua liberatio erunt per se causa gaudij beatorum; sed pœnæ damnatorum per accidens.

*Al. ordinem,

AD primum ergo dicendum, quòd lætari de malo alterius, inquantum huiusmodi, pertinet ad odium, non autem lætari de malo alterius ratione alicuius adiuncti. Sic autem aliquis de malo proprio quandoque lætatur, sicut cum quis gaudet de proprijs afflictionibus, secundum quòd prosunt ei ad meritũ vitæ. Iacob. 1. Omne gaudiũ existimate fratres cum in tentationes varias incideritis.

AD secundum dicendum, quòd quamuis Deus non delectetur in pœnis, inquantũ huiusmodi, delectatur tamen in eis inquantum sunt per suam iustitiã ordinatæ.

AD tertium dicendum, quòd in viatore non est laudabile, quòd delectetur de aliorum pœnis secundum se; est tamen laudabile si delectetur de eis inquantum habent aliquid boni annexum. Tamen alia ratio est de viatore & comprehensore, quia in viatore passiones frequenter insurgunt sine iudicio rationis, & tamen tales passiones interdum sũt laudabiles, secundum quòd bonã dispositionem mentis iudicant: sicut patet de verecundia, & misericordia, & pænitentia de malo: sed in comprehensoribus non potest esse passio, nisi iudicium rationis consequens.

QVAEST. XCV.

De dotibus beatorum in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de dotibus beatorũ. ¶ Circa quod quærunturquinque.

¶ Primo, vtrum beatis sint assignandæ aliquæ dotes.

¶ Secundo, vtrum dos à beatitudine differat.

¶ Tertio, vtrum Christo competat habere dotes.

¶ Quarto, vtrum angelis.

¶ Quinto, vtrum conuenienter assignẽtur tres animæ dotes.

ARTIC. I.

Vtrum sint ponendæ aliquæ dotes in hominibus beatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd non sint ponẽdæ aliquæ dotes in hominibus beatis. Dos enim secundum iura datur sponso ad sustinenda onera matrimonij: sed sancti non gerunt figuram sponsi: sed magis figuram spõsæ, inquantum sunt Ecclesiæ membra: ergo eis dotes nõ dãtur.

405 Tho. 4. dist. 49. q. 4. art. 1. & seq.

¶ 2 Præterea, Dotes non dãtur secundũ iura à patre sponsi, sed à patre sponsæ: omnia autẽ* bona beatitudinis dãtur beatis à

*Al. dona

patre sponsi, scilicet Christi. Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectũ, &c. ergo huiusmodi dona, quæ beatis dãtur, non sunt dotes appellanda.

¶ 3 Præterea, In matrimonio carnali dantur dotes ad facilius toleranda onera matrimonij: sed in matrimonio spirituali non sũt aliqua onera, maxime secundum statum Ecclesiæ triumphantis: ergo non sunt ibi aliquæ dotes assignandæ.

¶ 4 Præterea, Dotes non dãtur nisi causa matrimonij: sed matrimonium spirituale contrahitur cum Christo per fidem secũdum statum Ecclesiæ militantis: ergo eadem ratione si beatis aliquæ dotes conueniant, conuenient etiam sanctis existentibus in via. Sed istis non conueniunt, ergo nec beatis.

¶ 5 Præterea, Dotes ad bona exteriora pertinent, quæ dicuntur bona fortunæ: sed præmia beatorum erunt de interioribus bonis: ergo non debent dotes nominari.

SED contra, Ephes. 5. dicitur: Sacramentum hoc magnum est, ego autẽ dico in Christo & in Ecclesia: ex quo habetur ꝙ spirituale matrimoniũ ꝑ carnale significat: sed in carnali matrimonio sponsa dotata traducitur in domum sponsi: ergo cum Sancti in domum Christi traducantur cũ beatificantur, videtur, quòd aliquibus dotibus dotentur.

¶ Præterea, Dotes in matrimonio corporali assignantur ad matrimonij solatium, sed matrimonium spirituale delectabilius est quàm corporale: ergo ei sunt dotes maxime assignandæ.

¶ Præterea, Ornamenta spõsarum ad dotem pertinent: sed sancti ornati in gloriam traducũtur, vt dicitur Isa. 61. Induit me vestimentis salutis, quasi sponsã ornatam monilibus suis: ergo sancti in patria dotes habent.

CONCLVSIO.

Aliquibus donis, quæ à Theologis dotes appellantur, ornabuntur beati, in paradiso.

RESPONDEO dicendũ, quòd absque dubio Beatis, quando in gloriam transferuntur, aliqua dona diuinitus dantur ad eorum ornatum: & hi ornatus à magistris dotes sunt nominati. Vnde datur quædã definitio de dote, de qua nunc loquimur, talis: Dos est perpetuus animæ & corporis ornatus, vitæ sufficiens in æterna beatitudine iugiter perseuerans. Et sumitur hæc descriptio ad similitudinem dotis corporalis, per quam sponsa ornatur, & prouidetur viro, vnde possit sufficienter sponsam & liberos nutrire: & tamen inamissibiliter dos sponsæ conseruatur, vt ad eam, separato matrimonio reuertatur. Sed de ratione nominis, diuersi diuersimode opinantur. Quidam enim dicunt, quòd dos non accipitur ex aliqua similitudine ad matrimonium corporale, sed secundum modum loquendi, quo omnem perfectionẽ seu ornatum cuiuscunque hominis, dotem nominamus. Sicut aliquis dicitur esse dotatus sciẽtia, qui scientia pollet. Et Ouid. vsus est nomine dotis dicens, Et quacunque potes dote placere, place.

Sed hoc non videtur vsquequaque cõueniens. Quia quandocunque aliquod nomen est impositum ad aliquid principaliter significandum, non consueuit ad alia transferri, nisi secundum aliquam similitudinem: vnde cũ secundum primam institutionẽ nominis, dos ad carnale matrimoniũ pertineat, oportet quòd in qualibet alia acceptione attẽ-

datur

datur aliqua similitudo ad principale significatum. Et ideo alij dicunt, quòd secundum hoc similitudo attenditur, quòd dos propriè dicitur donum, quod in matrimonio corporali datur spõsæ ex parte sponsi, quando *introducitur in domum sponsi, ad ornatum sponsæ pertinens: quod patet ex hoc, quod dixit Sichẽ Iacob & filijs eius, Genes. 34. Augete dotem, & munera postulate. Et Exod. 22. Si seduxerit q̃s virginem dormieritque cum ea; dotabit eam, & accipiet eam in vxorem. Vnde & ornatus qui à Christo sanctis exhibetur, quãdo traducuntur in domũ gloriæ dos nominatur. Sed hoc manifeste est contra id quod Iuristæ dicunt, ad quos pertinet de his tractare. Dicunt enim quòd dos proprie est quædam datio ex parte mulieris facta his qui sunt ex parte viri pro onere matrimonij quod sustinet vir, sed illud quod sponsus dat sponsæ, vocatur donatio† propter nuptias & secundum hunc modum accipitur dos tertij Regum nono, vbi dicitur, quòd Pharao rex Aegypti cepit Gazer, & dedit eam in dotem filiæ suæ vxori Salomonis. Nec contra hoc faciunt auctoritates inductæ; quãuis enim dotes à parente puellæ consueuerint assignari, tamen quandoq; contingit, quòd sponsus vel pater sponsi assignet dotes vice patris puellæ: quod contingit dupliciter. Vel pro nimio affectu ad sponsam, sicut fuit de Sichẽ qui voluit assignare dotem, quã debebat accipere, propter vehementem amorem filij sui ad puellam: vel hoc fit in pœnam sponsi vt virgini à se corruptæ dotem de suo assignet, quam pater puellæ debuerat assignare: & in hoc casu loquitur Moyses in auctoritate inducta. *Et ideo secundũ alios dicendum est, quòd dos in matrimonio corporali proprie dicitur, quod datur ab his qui sunt ex parte mulieris, his qui sunt ex parte viri, ad sustentanda onera matrimonij, vt dictũ* est. Sed tunc remanet difficultas quomodo hæc significatio possit aptari ad propositum, cum ornatus qui sunt in beatitudine, dẽtur sponsæ spirituali à parte spõsi: quod manifestabitur respondendo ad argumenta.

*Al. traducitur.

† §. est & aliud insti de donatio

*Loco in hoc corp. citato.

*Hoc eod. corp.

AD primum ergo dicendum, quòd dotes quamuis assignentur sponso in carnali matrimonio ad vsum, tamen proprietas & dominium pertinet ad sponsam, quod patet ex hoc, quod soluto matrimonio: dos remanet spõsæ secundum iura. & sic etiam in matrimonio spirituali, ipsi ornatus qui sponsæ spirituali dantur, scilicet Ecclesiæ in membris suis, sunt quidem ipsius sponsi inquantum ad eius gloriam & honorem cedunt, sed sponsæ inquãtum per eas ornatur.

AD secundum dicendum, q̃ pater sponsi, scilicet Christi, est sola persona Patris, pater autem sponsæ est tota Trinitas, effectus autem in creaturis ad totam Trinitatem pertinet. Vnde huiusmodi dotes in spirituali matrimonio, proprie loquendo, magis dãtur à patre sponsæ, quàm à patre sponsi. Sed tamen hæc collatio quamuis ab omnibus personis fiat, singulis personis potest appropriari per aliquem modum. Personæ quidem patris vt danti, quia in ipso est auctoritas ei etiam paternitas respectu creaturæ appropiatur, * vt sic idem sit pater sponsi & sponsæ: Filio vero appropriatur, inquãtum ꝓpter ipsum & ꝑ ipsum datur: sed Spiritui sãcto, inquantũ in ipso & secundũ ipsum dantur; amor enim est omnis dationis ratio.

*Tho. in 1. Sent. dist. 18.

AD tertium dicendum, quòd dotibus per se conuenit illud qđ per dotes efficitur, scilicet, solatium matrimonij : sed per accidens illud quod per eas remouetur, scilicet, onus matrimonij, quod per eas leuigatur. Sicut gratiæ conuenit per se facere iustum, sed per accidens quòd de impio faciat iustum. Quamuis ergo in matrimonio spirituali non sint aliqua onera, est tamen ibi summa iucunditas: & ad hanc ꝑficiendam iucunditatem dotes sponsæ conferuntur, vt scilicet delectabiliter per eas sponso cõiungatur.

AD quartum dicendũ, quòd dotes non consueuerunt assignari sponsæ quando desponsatur, sed quando in domum sponsi traducitur, vt præsentialiter sponsum habeat : quamdiu autem in hac vita sumus, peregrinamur à Domino. 2. Corin. 5. & ideo dona quæ sanctis in hac vita conferuntur, non dicuntur dotes; sed illa, quæ conferuntur eis, quando trãsferuntur in gloriã, in qua sponso pręsentialiter ꝑfruuntur.

AD quintum dicendũ, quòd in spirituali matrimonio interior decor requiritur, vnde dicitur in Psalmo 44. Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus, &c. sed in matrimonio corporali requiritur decor exterior : vnde non oportet, ꝙ dotes huiusmodi assignẽtur in matrimonio spirituali sicut assignantur in corporali.

ARTIC. II.

Vtrum dos sit idẽ ꝙ beatitudo.

406 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd dos sit idem quod beatitudo, Vt enim ex definitione dotis prædicta* patet, Dos est ornatus corporis & animæ, in æterna beatitudine iugiter perseuerans: sed beatitudo animæ est quedam ornatus eius: ergo beatitudo est dos.

*Circa initium corp. arti. præced.

¶ 2 Præterea, Dos dicitur illud, per quod sponsa delectabiliter sp̃oso cõiungitᵭ: sed in spirituali matrimonio beatitudo est hũiusmodi: ergo beatitudo est dos.

¶ 3 Præterea, Visio secundum Aug.* est tota substantia beatitudinis: sed visio ponitur vna de dotibus: ergo beatitudo est dos.

*lib. 1. de Trin. c. 8. à medi. to. 3.

¶ 4 Præterea, Fruitio beatũ facit: fruitio autem est dos: ergo dos facit beatum, & sic beatitudo est dos.

¶ 5 Præterea, Secundum Boetium* in libro de Consol. Beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus: sed status beatorũ perficitur ex dotibus, ergo dotes sunt beatitudinis partes.

*Lib. 3. de consolatio. prosa 2. circa princ.

SED contra, Dos datur sine meritis: sed beatitudo nõ datur, sed redditur pro meritis : ergo beatitudo non est dos.

¶ Præterea, Beatitudo est vna tantum, dotes vero sunt plures: ergo beatitudo non est dos.

¶ Præterea, Beatitudo inest homini secundum id quod est potissimũ in eo, vt dicitur in 1. Ethic.* sed dos etiam in corpore ponitur: ergo dos & beatitudo non sunt idem.

*Lib. 1. c. 7. à medio, to. 5.

CONCLVSIO.

Cum beatitudo in operatione quadam consistat, Dos vero sit potius qualitas vel dispositio quadam; illa realiter inter se differre certum est.

RESPONDEO dicendũ, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd beatitudo & dos sunt idem re, sed differunt ratione, quia dos respicit spirituale matrimoniũ, quod est inter Christũ & animã, nõ autẽ beatitudo. Sed hoc non potest esse (vt videᵭ) cũ beatitudo in ope-

in operatione consistat; Dos autem non sit operatio, sed magis sit qualitas vel dispositio quædam. Et ideo secundum alios dicendum, ꝙ beatitudo & dos etiã realiter differunt, vt beatitudo dicatur ipsa operatio perfecta, qua anima beata Deo coniungitur: sed dotes dicuntur habitus vel dispositiones vel quæcunque aliæ qualitates, quæ ordinantur ad huiusmodi perfectam operationem, vt sic dotes ordinentur ad beatitudinẽ magis, quàm sint in beatitudine, vt partes eius.

AD primum ergo dicendum, ꝙ beatitudo, proprie loquendo, non est animę ornatus, sed est aliquid quod ex ornatu animæ prouenit, cum sit operatio quædã: ornatus vero dicitur aliquis decor ipsius beati.

AD secundum dicendum, ꝙ beatitudo non ordinatur ad coniunctionem, sed est ipsa coniunctio animæ cum Christo, quæ est per operationem: sed dotes sunt dona disponentia ad huiusmodi coniunctionem.

AD tertium dicendum, ꝙ visio dupliciter potest accipi. Vno modo actualiter, id est pro ipso actu visionis: & sic visio non est dos, sed est ipsa beatitudo. Alio modo potest accipi habitualiter, id est pro habitu, à quo talis operatio elicitur: id est pro ipsa gloriæ claritate, qua anima diuinitus illustratur ad Deum videndum: & sic est dos & principium beatitudinis, non autem est ipsa beatitudo.

Et similiter dicendum AD quartum, de fruitione.

AD quintum dicendum, ꝙ beatitudo colligit omnia bona, non quasi partes essentiæ beatitudinis, sed quasi aliquo modo ad beatitudinem ordinata *.

*In cor.

ARTIC. III.

Vtrum competat Christo habere dotes.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd Christo competat habere dotes. Sãcti enim Christo per gloriam conformantur, vnde dicitur Philippen. 3. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ cõfiguratum corpori claritatis suę: ergo etiã Christus dotes habet.

¶ 2 Præterea, In spirituali matrimonio assignantur dotes ad similitudinem matrimonij corporalis: sed in Christo inuenitur quoddam matrimonium spirituale, quod est sibi singulare, scilicet duarum naturarũ in vna persona, secundum quod dicitur natura humana in ipso esse disponsata à verbo, vt patet ex gloss. * super illud Psal. 18. In sole posuit tabernaculum, &c. & Apoc. 21. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus: ergo & Christo competit habere dotes. Cassiod. super illud Ps. 18. in sẽtentia.

¶ 3 Præterea, Vt dicit Aug. † in libro de doctrina Christiana: Christus secundum regulam Thiconij propter vnitatem corporis mystici, quæ est inter caput & membra, nominat se etiam sponsam, & non solum sponsum: vt patet Isa. 61. Quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis: cũ ergo sponsæ debeãtur dotes, oportet, vt vĩ, in Christo dotes ponere. †Lib. 3. cap. 31. tom. 3.

¶ 4 Præterea, Omnibus membris Ecclesiæ debetur dos, cum Ecclesia sit sponsa. sed Christus est Ecclesiæ membrum, vt patet 1. Corinth. 12. Vos estis corpus Christi, & membra de membro, gloss. * id est, de Christo: ergo Christo debentur dotes. Glos. interlinearis ibi.

¶ 5 Præterea, Christus habet perfectam visionem, fruitionem, & dilectionem: hæc autem ponũ-

tur dotes: ergo, &c.

SED contra, Inter sponsum & sponsam exigitur distinctio personarum: sed in Christo non est aliquid personaliter distinctũ à filio, Dei q; est sponsus: vt patet Ioan. 3. Qui habet sponsam, sponsus est: ergo cum dotes sponsæ assignentur, vel pro sponsa, videtur, quòd Christo non competat habere dotes.

¶Præterea, Nõ est eiusdẽ dare dotes & recipere: sed Christus est q; dat dotes spirituales: ergo Christo nõ cõpetit dotes habere

CONCLVSIO.

Vel omnino non conuenit Christo ratio dotis, vel non ita proprie sicut alijs sanctis: ea tamen quæ dotes dicuntur, excellẽtissime illi conueniũt.

RESPONDEO dicendum ꝙ circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, ꝙ in Christo est triplex vnio. Vna, quæ dicitur cõsentanea, qua vniturDeo per connexionem amoris: alia cõdignatiua, qua humana natura vnitur diuinæ: tertia, qua ipse Christus vnitur Ecclesiæ. Dicũt ergo, ꝙ secundum duas primas vniones competit Christo habere dotes sub ratione dotis, sed quantum ad tertiam, conuenit ei id quod est dos excellentissime, non tamen sub ratione dotis: quia in tali coniunctione Christus est vt sponsus, sed Ecclesia vt sponsa, dos autem datur sponsæ quantum ad proprietatem & dominium, quamuis detur sponso ad vsum. Sed hoc non videtur esse conueniens. In illa enim cõiunctione, qua Christus vnitur patri per consensum amoris, etiã inquantum est Deus, non dicitur aliquod matrimonium esse, quia non est ibi aliqua subiectio, quã oportet esse sponsæ ad sponsũ. Similiter etiam nec in coniunctione humanæ naturæ ad diuinam, quæ est in vnione personæ, vel etiam per conformitatem voluntatis potest esse ratio dotis, propter tria. Primo, quia exigitur cõformitas naturæ inter spõsum & sponsam in matrimonio illo in quo dantur dotes; & hoc deficit in coniunctione humanæ naturæ ad diuinã. Secundo, quia exigitur ibi distinctio personarum: humana autem natura non est personaliter distincta à Verbo. Tertio, quia dos datur quando sponsa de nouo traducitur in domum sponsi, & sic videtur ad sponsam pertinere, quæ de non coniuncta fit coniuncta: humana autem natura, quæ est assumpta in vnitatem personæ à Verbo, numquam fuit quin esset perfecte coniuncta. Vnde secundum alios dicendum, ꝙ vel omnino non conuenit Christo ratio dotis, vel nõ ita propriè sicut alijs sanctis: ea tamen quæ dotes dicuntur, excellentissime ei conueniunt.

AD primum ergo dicendum, ꝙ conformatio illa est intelligenda secundum id quod est dos, & non secundum rationem dotis, quæ sit in Christo. Non enim oportet ꝙ illud in quo Christo conformamur, sit eodem modo in Christo & in nobis.

AD secundum dicendum, ꝙ natura humana non proprie dicitur esse sponsa in coniunctione illa qua Verbo coniungitur, cum nõ seruetur ibi personarũ distinctio, q̃ inter spõsum & spõsam requiritur. Sed ꝙ quandoque dicatur desponsata humana natura, secundum ꝙ Verbo cõiuncta est, hoc est inquantum habet aliquẽ actum sponsæ, quia scilicet inseparabiliter coniungitur; & q̃a in illa coniunctione humana natura est Verbo inferior, & per Verbũ regitur sicut sponsa per sponsũ.

AD

AD tertium dicendum, quòd hoc, quod aliquando dicitur Christus sponsa, non est quia ipse vere sit sponsa, sed inquantum sibi assumit personam sponsæ suę, scilicet Ecclesiæ, quæ est ei spiritualiter coniuncta: vnde nihil prohibet, quin per illum modum loquendi possit dici habere dotes, non quòd ipse habeat, sed quia Ecclesia habet.

AD quartum dicendum, quòd nomen Ecclesiæ dupliciter accipitur. Quandoque enim nominat tãtummodo corpus, quod Christo coniungitur sicut capiti: & sic tantum Ecclesia habet rationem spõsæ: sic vero Christus non est Ecclesiæ membrum, sed est caput influẽs omnibus Ecclesiæ membris. Alio modo accipitur Ecclesia secundum quod nominat caput & membra coniuncta: & sic Christus dicitur membrum Ecclesiæ, inquãtum habet distinctum officium ab omnibus alijs: scilicet influere alijs vitam; quamuis non multum proprie dicatur membrum, quia membrum importat† particularitatem quandam: in Christo autem bonum spirituale non est* particulatũ, sed est totaliter & integrũ. Vnde ipse est totum Ecclesiæ bonum, nec est aliquid maius ipso, & alijs, quàm ipse solus. Sic autem loquendo de Ecclesia, Ecclesia nõ solum nominat sponsam, sed sponsum & sponsam, prout per coniunctionem spiritualem est ex eis vnum effectum. Vnde licet Christus aliquo modo dicatur membrum Ecclesiæ, nullo tamen modo potest dici membrum sponsæ: & sic ei non conuenit ratio dotis.

†Al. partialitatẽ *Al. partitum.

AD quintum dicendũ, quòd in processu illo est fallacia accidentis; non enim illa Christo conueniunt, secundum quod habent rationem dotis.

ARTIC. IIII.

Vtrum angeli habeant dotes.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd angeli habeant dotes. Quia super illud Cant. 6. Vna est columba mea, dicit gloss. Vna est Ecclesia in hominibus & angelis: sed Ecclesia est sponsa, & sic membris Ecclesiæ conuenit habere dotes: ergo angeli dotes habent.

¶ 2 Preterea, Luc. 12. super illud: Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptijs; dicit* glossa: Ad nuptias Dominus iuit, cum post resurrectionem nouus homo angelorum multitudinem sibi copulauit: ergo angelorum multitudo est sponsa Christi: & sic angelis competunt dotes.

*Gloss. ordinar. ibid.

¶ 3 Præterea, Spirituale matrimonium in spirituali coniunctione consistit: sed spiritualis cõiunctio non est minor inter angelos & Deum, quàm inter homines beatos, & Deum: ergo cum dotes, de quibus nũc agimus, ratione spiritualis matrimonij assignẽt, videtur, ꝙ angelis cõueniãt dotes.

¶ 4 Præterea, Spirituale matrimonium requirit spiritualem sponsum & spiritualem sponsam: sed Christo, inquantum est summus spiritus, magis sunt conformes in natura angeli, quàm homines, ergo magis potest esse spirituale matrimonium angelorum ad Christum quàm hominum.

¶ 5 Præterea, Maior conuenientia exigitur inter caput & membra, quam inter sponsum & sponsam: sed conformitas quæ est inter Christum, & angelos, sufficit ad hoc quòd Christus dicatur caput angelorum: ergo eadem ratione sufficit ad hoc, quòd dicatur sponsus respectu eorum.

SED contra, Origenes* super Cantica, distinguit quatuor personas,

*In prologo in secundam expositionem 1 Cãtica nõlonge a prin.

sonas, scilicet sponsum & sponsam, adolescentulas & sodales spõsi, & dicit quòd angeli sunt sodales sponsi: cum ergo dotes non debeantur nisi sponsæ, videtur, ꝙ angelis dotes non conueniant.

¶ Præterea, Christus desponsauit sibi Ecclesiam per incarnationem & passionem, vnde figuratur per hoc quod dicitur Exod. quarto, Sponsus sanguinum tu mihi es: sed Christus per passionem & incarnationem non aliter fuit coniunctus angelis, quàm prius erat: ergo angeli non pertinent ad Ecclesiam secũdum quòd Ecclesia dicitur sponsa: ergo angelis non conueniunt dotes.

CONCLVSIO.

Cum inter sponsum & sponsam naturæ conformitas requiratur, & Christus neque secundum vnitatem speciei, neque secundum naturam humanã angelis sit conformis, dotis ratio non tam proprie angelis quàm hominibus conuenit.

RESPONDEO dicendũ, quòd ea quæ ad dotes animæ pertinent, non est dubium, angelis sicut & hominibus conuenire; sed secundum rationem dotis non ita eis, sicut hominibus, conueniunt: eo quòd non ita proprie conuenit angelis ratione sponsæ, sicut hominibus. Exigitur enim inter sponsum & sponsam naturæ conformitas, vt scilicet sint eiusdem speciei. Hoc autem modo homines cum Christo conueniunt, inquantum naturam humanam assumpsit; per quam assumptionem factus est cõformis in natura speciei humanę omnibus hominibus, angelis auté nõ est cõformis secũdũ vnitatem speciei, neque secũdum naturam diuinam, neque secundum humanam: & ideo ratio dotis non ita proprie conuenit angelis sicut hominibus. Cum tamen in his quæ metaphorice dicuntur; non requiratur similitudo quãtũ ad omnia, non potest ex aliqua dissimilitudine cõcludi, quòd metaphorice aliquid de aliquo non prædicetur; & sic ex ratione inducta non potest simpliciter haberi, quòd angelis dotes non conueniant: sed solum quòd non ita proprie, sicut hominibus ratione dissimilitudinis prædictæ. In hoc eodem cor.

AD primum ergo dicendum; quòd quamuis angeli pertineát ad vnitatem Ecclesiæ, non tamen sunt membra Ecclesiæ, secundum quod Ecclesia dicitur sponsa per conformitatem naturæ, & sic non conuenit eis proprie habere dotes.

AD secundum dicendum, ꝙ desponsatio illa large accipitur pro vnione, quæ non habet conformitatem naturæ in specie: & sic etiam nihil prohibet, large accipiendo dotes, ponere dotes in angelis.

AD tertium dicendum, quòd quamuis in matrimonio spirituali non sit nisi coniunctio spiritualis, tamen illos qui coniunguntur ad perfectam matrimonij rationé, oportet in specie naturæ conuenire, & propter hoc despõsatio ꝓprie ad angelos nõ ꝑtinet.

AD quartum dicendum, quòd illa conformatio qua angeli conformantur Christo inquantum est Deus, nõ est talis quæ sufficiat ad perfectam rationem matrimonij: cum non sit secundum conuenientiam in specie, sed magis adhuc remanet infinita distantia.

AD quintum dicendum, quòd nec etiam Christus proprie dicitur caput angelorum, secundum illam rationem, qua caput requirit conformitatem naturæ ad mẽbrum. Tamen sciendum, quòd licet caput & alia membra sint

partes

partes indiuidui, & vnius speciei, tamen si vnumquodque per se consideretur, cum alio est eiusdẽ speciei: manus enim habet aliam speciem partis à capite. Vnde loquendo de membris secundum se, non requiritur inter ea alia conuenientia, quàm proportionis, vt vnum ab alio accipiat, & vnum alij subseruiat: & sic conuenientia, quæ est inter Deum & angelos, magis sufficit ad rationem capitis, quàm ad rationem sponsi.

ARTIC. V.

Vtrum conuenienter ponantur tres animæ dotes.

409 AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd inconuenienter ponantur tres esse animę dotes, scilicet visio, dilectio, & fruitio. Anima enim coniungitur Deo secundum mentem, in qua est imago Trinitatis; secundum memoriam, intelligentiam & voluntatem: sed dilectio ad voluntatem pertinet, visio ad intelligentiam: ergo debet aliquid poni quòd memoriæ respondeat, cum fruitio non pertineat ad memoriam, sed magis ad voluntatem.

Tho. 4. di. 46. q. 4. ar. 5. q 1.

¶ 2 Præterea, Dotes beatitudinis dicuntur respondere virtutibus viæ, quibus Deo coniungimur, quæ sunt fides, spes, & charitas, quibus est ipse Deus obiectũ: sed dilectio respondet charitati, visio autem fidei: ergo deberet aliquid poni, quod pertineret ad spem, cum fruitio magis pertineat ad chariatem.

¶ 3 Præterea, Deo non fruimur nisi per dilectionem & visionem: illis enim dicimur frui, quæ diligimus ꝓpter se, vt patet per Aug*. in li. 1. de doctrina Christiana: ergo fruitio non debet poni alia dos à dilectione.

*l. cap. 4. tom. 3.

¶ 4 Præterea, Ad perfectionem beatitudinis requiritur comprehensio, 1. Corint. 9. Sic currite vt comprehendatis: ergo deberet adhuc quarta dos poni.

¶ 5 Præterea, Anselmus* dicit, quòd hæc pertinent ad beatitudinem animæ, sapientia, amicitia, concordia, potestas, honor, securitas, gaudiũ: & sic videntͬ ꝓdictæ dotes incõuenienter assignari.

In li. de similitudinibus, ca. 48.

¶ 6 Præterea, Aug.† in fi. de Ciui. Dei, dicit, quòd Deus in illa beatitudine sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabit: ergo laus ꝓassignatis dotibus annumerari debet.

†l. 22. ca vltim. inter prin. & med.

¶ 7 Præterea, Boetius* ponit quinque ad beatitudinem pertinentia in 3. de Consola. quæ sunt hæc; sufficientia, quam promittũt diuitiæ; iucunditas, quam promittit voluptas: celebritas, quam promittit fama: securitas, quam promittit potentia: reuerentia, quam promittit dignitas: & sic videtur quòd istæ potius deberent assignari dotes quàm prædicta.

*l. 3. pro 10. a me. illius.

CONCLVSIO.

Conuenienter tres assignatæ sunt animæ dotes, scilicet, visio, quæ fidei: comprehensio, quæ spei: fruitio quę charitati respõdet

RESPONDEO dicendum, quòd ab omnibus communiter tres ponuntur animæ dotes; diuersimode tamen. Quidam enim dicunt, quòd tres animæ dotes sunt, visio, dilectio, & fruitio; q̃dam vero dicunt, quòd sunt visio fruitio, & comprehensio: quidam vero ꝙ sunt visio, dilectio, & cõprehensio, omnes tamen hæ assignationes reducuntur in idem, & eodem modo earum numerus assignatur. Dictum* enim est, quòd dos est aliquid animæ inhærens, per quod ordinatur ad operationem, in qua consistit beatitudo. In qua quidem operatione duo requiruntur; scilicet ipsa substantia operationis, quę est visio;

Aliàs 2. huius q. corp.

&

& perfectio eius, quæ est delectatio. Oportet enim beatitudinem esse operationem perfectam. Visio autem aliqua est delectabilis dupliciter. Vno modo ex parte obiecti, in quantum id quod videtur, est delectabile. Alio modo ex parte visionis, inquantum ipsum videre, delectabile est; sicut delectamur in videndo mala, quamuis mala nos non delectent: & quia operatio illa, in qua vltima beatitudo consistit, debet esse perfectissima, ideo requiritur, quòd visio illa sit vtroque modo delectabilis. Ad hoc auté ꝙ visio illa sit delectabilis ex parte visionis reqritur, ꝙ sit facta connaturalis videnti per aliquem habitum; sed ad hoc, quòd sit delectabilis ex parte visibilis, requiruntur duo, scilicet quòd ipsum visibile sit conueniens, & quòd sit coniunctum Sic ergo ad delectabilitaté visionis ex parte sui requiritur habitus, qui visionem eliciat; & sic est vna dos, quæ dicitur ab omnibus visio: sed ex parte visibilis, requiruntur duo: scilicet conuenientia, quæ est per affectum; & quantum ad hoc ponitur à quibusdam dos, dilectio, & à quibusdam, fruitio, secundum quod fruitio ad effectum pertinet; illud enim quod summe diligimus, conuenientissimum æstimamus: requiritur etiam ex parte visibilis, coniunctio; & sic ponitur à quibusdã comprehésio, quæ nihil est aliud, quàm in presentia Deum habere, & in seipso tenere; sed secundum alios ponitur fruitio, prout est non spei (sicut est in via) sed iam rei, sicut est in patria. Et sic dotes respõdent tribus virtutibus Theologicis: scilicet visio, fidei; spei vero, comprehensio vel fruitio secundum vnam acceptionem: charitati vero, fruitio vel dilectio secundum assignationem aliam. Fruitio enim perfecta qualis in patria habebitur, includit in se dilectionem & comprehensionem & ideo à quibusdam accipitur pro vno, à quibusdam vero pro alio. Quidam vero attribuũt has tres dotes tribus animæ viribus, visionem scilicet, rationali; dilectionem, concupiscibili; fruitionem vero, irascibili, inquantum talis fruitio est per quandam victoriam adepta. Sed hoc non proprie dicitur: quia irascibilis & concupiscibilis non sunt in parte intellectiua, sed in parte sensitiua: dotes autem animæ ponuntur in ipsa mente.

AD primum ergo dicendum, quòd memoria & intelligentia, non habent nisi vnam operationem: vel quia ipsa intelligentia est operatio memoriæ: vel si intelligentia dicatur esse potétia quædam, memoria non exit in operationem, nisi mediate intelligentia, quia memoriæ est notitiam tenere, vnde etiam memoriæ & intelligentiæ non respondet nisi vnus habitus, scilicet notitia: & ideo vtrique respondet vna tantum dos, scilicet visio.

AD secundum dicendum, ꝙ fruitio respondet spei, inquantũ includit comprehensionem, quæ spei succedet: quod enim speratur, nondum habetur: & ideo spes quodammodo affligit propter distantiam amati, & propter hoc in patria non remanebit, sed succedet ei comprehensio.

AD tertium dicendum, quòd fruitio, secundum quod comprehensionem includit, distinguitur à visione & dilectione, alio tamen modo quàm dilectio à visione. Dilectio enim & visio diuersos habitus nominant, quorum vnus pertinet ad intellectum, alter vero ad affectum. Sed comprehensio, vel fruitio secundum quod ponitur pro comprehensione, non importat aliũ habitum ab illis duobus.

Sed

sed importat remotionem impedimentorum, ex quibus efficiebatur, vt non posset mens Deo quasi præsentialiter coniungi; & hoc quidem fit per hoc quod ipse habitus gloriæ animam ab omni defectu liberat, sicut quod facit eã sufficientem ad cognoscendum sine phantasmatibus, & ad prædominandum corpori, & ad alia huiusmodi, per quæ excluduntur impedimenta, quibus fit vt nunc peregrinemur à Domino.

AD quartum patet responsio ex dictis.

AD quintum dicendum, quòd propriè dotes sunt immediata principia illius operationis, in qua perfecta beatitudo consistit, per quam anima Christo coniungitur. Alia autem quæ* Anselmus enumerat, non sunt huiusmodi, sed sunt qualitercunque beatitudinem concomitantia: vel consequentia, non solum in comparatione ad sponsum, ad quem sola sapientia inter enumerata ab eo pertinet; sed etiam in comparatione ad alios pares, ad quos pertinet amicitia, quantum ad vnionem affectuum; & concordia quantum ad consensum in agendis: vel ad inferiores, ad quos pertinet potestas, secundum quod à superioribus inferiora disponuntur; & honor, secundum id quod ab inferioribus, superioribus exhibetur: & etiã per comparationem ad seipsum, ad quos pertinet securitas, quãtũ ad remotioné mali, & gaudium quãtum ad adeptionem boni.

*In l. de similitudinibus ca. 48.

AD sextum dicendum, quòd laus quæ ab Augustino * ponitur tertium eorum, quæ in patria erunt, non est dispositio ad beatitudiuem, sed magis ad beatitudinem consequens, ex hoc enim ipso quod anima Deo coniungitur, in quo beatitudo consistit, sequitẽ quòd in laudem prorumpat: vnde laus non habet rationem dotis.

*li. 22. de Ciuit. ca vltimo, inter pri & med. tom. 5.

AD septimum dicendũ, quòd illa quinque quæ enumerat Boetius, sunt quædam beatitudinis conditiones, non autem dispositiones ad beatitudinem vel beatitudinis actum, eo quòd beatitudo ratione suæ perfectionis sola & singulariter habet per seipsam quicquid ab hominibus in diuersis rebus quæritur, vt patet per Philos,* in primo & decimo Eth. & secundum hoc ostendit Boetius† illa quinq; in vera beatitudine esse: quia hæc sunt quæ ab hominibus in vera felicitate temporali quæruntur, quæ vel pertinent ad immunitatem à malo, sicut est securitas; vel ad consecutionem boni conuenientis, sicut iucunditas, vel perfecti, sicut sufficientia: vel ad manifestationem boni, sicut celebritas, inquãtum bonũ vnius est in notitia multorum; & reuerentia, inquantum illius notitiæ, vel boni signum aliquod exhibetur: reuerentia enim consistit in exhibitione honoris, qui est testimonium virtutis. Vnde patet quòd ista quinque non debent dici dotes, sed quædam beatitudinis conditiones,

*li. 1. ca 7, à me. to. 5.
†l. 3. de consol. pros. 10

QVÆST. XCVI.

De aureolis, in tredecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER cõsiderandũ est de aureolis ¶ Circa quod quæruntur tredecim.

¶ Primo, vtrum aureola differat a præmio essentiali.

¶ Secũdo, vtrũ differat à fructu.

¶ Tertio, vtrum fructus soli virtuti continentiæ debeatur.

¶ Quarto, vtrum conuenienter assignentur tres fructus tribus partibus continentiæ.

¶ Quinto, vtrum virginibus debeatur aureola.

¶ Sexto, vtrũ debeat martyribus.

¶ Septi-

¶ Septimo, vtrum debeatur doctoribus.
¶ Octauo, vtrum Christo debeat.
¶ Nono, vtrum angelis.
¶ Decimo, vtrum corpori humano debeatur.
¶ Vndecimo, vtrum conuenienter tres aureolæ assignentur.
¶ Duodecimo, vtrum aureola virginum sit potissima,
¶ Decimotertio, vtrum vnus alio intensius eandem aureolam habeat.

ARTIC. I.

Vtrum aureola sit aliud à præmio essentiali, quod aurea dicitur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd aureola non sit aliquod aliud præmiũ à præmio essentiali, qđ aurea dicit. Præmiũ.n. essentiale est ipsa beatitudo: sed beatitudo secundum Boetium *est status omnium bonorum congregatione perfectus: ergo præmium essentiale includit omne bonum quod habetur in patria, & sic aureola includitur in aurea.

410 Tho. 4, dist. 49. q. 5. artic 1.
*li. 3. de cõsolat. prosa 2. circa prĩ

¶ 2 Preterea, Magis & minus non diuersificant speciem: sed illi qui seruant consilia & præcepta, magis præmiantur, quàm illi qui seruant pręcepta tantum; nec in aliquo præmium eorum videtur differre, nisi quod vnum est altero maius, cum aureola nominet præmium, quod debetur operibus perfectionis: ergo videtur, quòd aureola non dicat aliquid distinctum ab aurea.

¶ 3 Præterea, Præmium respõdet merito: sed radix totius meriti est charitas: cum ergo charitati respondeat aurea, videtur, ꝙ in patria non erit aliquod præmium ab aurea distinctum.

¶ 4 Præterea, Omnes homines beati assumuntur ad angelorum ordines, vt dicit Greg*. Sed in angelis, licet quædam data sint quibusdam excellenter, nihil tamen ibi possidetur singulariter, omnia enim in omnibus sunt, nõ quidem æqualiter; quia alia aliis sublimius possident, quæ tamen omnes habent, vt etiam Gregor. dicit: ergo in beatis nõ erit aliqđ aliud præmium nisi omnium commune: ergo aureola non est præmium distinctum ab aurea.

Ho. 34. in Euan. circa me & hom. 21. ante med.

¶ 5 Præterea, Excellentiori merito excellentius præmium debetur: si ergo aurea debetur operibus, quæ sunt in præcepto, aureola vero his quæ sunt in consilio: aureola erit perfectior quàm aurea, & ita non deberet diminutiue significari: ergo videtur, quòd aureola non sit præmium distinctum ab aurea.

SED contra, Exod. 25. super illud, Facies & alteram coronam aureolam, dicit glos. * Ad coronã pertinet canticum nouum, quod virgines tantum coram agno concinunt: ex quo videtur, quòd aureola sit quędã corona non omnibus, sed quibusdam specialiter reddita. Aurea autem omnibus beatis redditur: ergo aureola est aliud quàm aurea.

Glos. ordinaria ibid.

¶ Præterea, Pugnæ quam sequitur victoria, debetur corona; 2. Timo. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit: ergo vbi est specialis ratio certaminis, ibi debet esse corona specialis. Sed in aliquibus operibus est specialis ratio certandi: ergo præ alijs aliquam coronam habere debent; & hanc dicimus aureolam.

¶ Præterea, Ecclesia militans descendit à triumphante, vt patet Apocalypsis 21. Vidi ciuitatem sanctam, &c. sed in Ecclesia militante specialia opera habentibus redduntur specialia pręmia; sicut victoribus corona, currentibus brauium; ergo similiter debet esse in Ecclesia triumphante.

Glos. ordinaria ibid.

CON-

CONCLVSIO.

Aureola cum gaudium quoddā de operibus quæ excellentis cuiusdam victoriæ rationem habent, significet, aureæ siue præmio essentiali additum: ab aurea siue gaudio quo quis de coniunctione ad Deum gaudet, distinguitur.

RESPONDEO dicendum, quòd pręmium essentiale hominis, quod est eius beatitudo, consistit in perfecta cõiunctione animæ ad Deum, inquantum eo perfecte fruitur, vt viso & amato perfecte: hoc autem præmium metaphorice corona dicitur, vel aurea; tum ex parte meriti quod cū quadam pugna agitur (militia enim est vita hominis super terrā, Iob.7.) tum etiam ex parte pręmij, per quod homo efficitur quodammodo diuinitatis particeps, & per consequens, regiæ potestatis, Apocalypsis quinto, Fecisti nos Deo nostro regnum, & cætera. Corona autem est proprium signum regiæ potestatis; & eadem ratione præmium accidentale, quòd essentiali additur, coronæ rationem habet: significat etiā corona perfectionem quandam ratione figuræ circularis, vt ex hoc etiam competat perfectioni beatorum. Sed quia nihil potest superaddi essentiali, quin sit eo minus: ideo superadditum præmium aureola nominatur. Huic autem essentiali præmio, quod aurea dicitur, aliquid superadditur dupliciter. Vno modo ex conditione naturæ eius, qui præmiatur; sicut supra beatitudinem animæ, gloria corporis adiungitur. Vnde & ipsa gloria corporis interdum aureola nominatur. Vnde super illud Exod. 25. Facies & alteram coronam aureolam: dicit quædam gloss.* ꝙ in fine aureola superponitur, cū in Scriptura dicatur, quod eis sublimior gloria in receptione corporū seruetur, sic autē nūc de aureola nō agit. Alio modo ex ratione operis meritorij; quod q-dē rationē meriti habet ex duobus, ex quibus etiā habet bonitatis rationē: scilicet ex radice charitatis, qua refert in finē vltimū, & sic debetur ei essentiale præmium, scilicet peruentio ad finē, quæ est aurea: & ex ipso genere actus, qđ laudabilitatē quandam habet ex debitis circunstātijs, & ex habitu eliciente, & proximo fine; & sic debetur ei quoddam accidentale præmium, quod aureola dicit: & hoc modo de aureola ad præsens intendimus. Et sic dicendum, quòd aureola dicit aliquid aureæ superadditum, id est quoddā gaudium de operibus a se factis, quæ habent rationem victoriæ excellētis; quod est aliud gaudium ab eo quo de coniūctione ad Deū quis gaudet, quod gaudium dicitur aurea. Quidam tamen dicunt, quòd ipsum præmiū commune quod est aurea, accipit nomen aureola, secundum quòd virginibus, vel martyribus, vel doctoribus redditur; sicut & denarius accipit nomen debiti ex hoc quòd alicui debetur, quamuis omnino idem sint debitum & denarius: non tamen ita quòd præmiū essentiale oporteat esse maius quādo aureola dicitur; sed quia excellentiori actui respondet, non quidem secundum meriti intensionem, sed secundum modum merendi: vt quamuis in vno sit æqualis limpiditas diuinæ visionis, in vno tamen dicetur aureola, non in altero; inquantum respondet excellentiori merito secundum modum agendi. Sed hoc videtur esse contra intentionē Gloss*. Exo. 25. si enim idem esset aurea & aureola, non diceretur aureola, aureæ superponi.

Gloss. ordinaria. ibid.

Glos. ordinaria ibid.

*Glo. ordi. super illud Exod. 25 & super illam, alteram coronā aureolam.

Et

Et prætereà cum merito reſpondeat præmium, oportet quòd illi excellentiæ meriti*, quæ eſt ex modo agendi, reſpondeat aliqua excellentia in præmio: & hāc excellentiā vocamus aureolā. Vnde oportet aureolā ab aurea differre.

AD primum ergo dicendum, quòd beatitudo includit omnia bona, quæ ſunt neceſſaria ad perfectam hominis vitam, quæ conſiſtit in perfecta hominis operatione: ſed quædam poſſunt ſuperaddi, non quaſi neceſſaria ad perfectam operationem, vt ſine quibus eſſe non poſſit; ſed quia his additis eſt beatitudo clarior. Vnde pertinent ad bene eſſe beatitudinis, & ad decentiam quandam ipſius: ſicut & felicitas politica ornatur nobilitate, & corporis pulchritudine, & huiuſmodi, ſine quibus tamen eſſe poteſt, vt patet in 1. Ethic. & hoc modo ſe habet aureola ad beatitudinem patriæ.

AD ſecundum dicendū, quòd ille qui ſeruat conſilia & præcepta, ſemper magis meretur, quàm ille qui ſeruat præcepta tantum, ſecundum quod ratio meriti conſideratur in operibus ex ipſo genere operum; non autem ſemper ſecundum quod ratio meriti penſatur ex radice charitatis, cum quādoq; ex maiori charitate aliquis ſeruet præcepta tantum, quàm aliquis præcepta & conſilia: ſed vt pluries accidit econtrario, quia probatio dilectiōis exhibitio eſt operis, vt Gregorius* dicit. Non ergo ipſum eſſentiale præmium magis intenſum, dicitur aureola; ſed id quod præmio eſſentiali ſuperaddit indifferēter, ſiue ſit maius præmium eſſentiale habentis aureolam, ſiue minus, ſiue æquale præmio eſſentiali non habentis.

Homil. 30. in Euang circa pric.

AD tertium dicendum, quòd charitas eſt primum principium merendi, ſed actus noſter eſt quaſi inſtrumentum quo meremur: ad effectum autem conſequendum nō ſolū requiritur debita diſpoſitio in primo mouente, ſed etiam recta diſpoſitio in inſtrumento: & ideo in effectu aliquid conſequitur ex parte primi principij, quod eſt principale, & aliquid ex parte inſtrumenti, quod eſt ſecundarium: vnde & in præmio aliquid eſt ex parte charitatis ſcilicet aurea; & aliquid ex genere operationis, ſcilicet aureola.

AD quartum dicendum, quòd angeli omnes in eodem genere actus ſuam beatitudinem meruerunt, ſcilicet in hoc quod ſunt conuerſi ad Deum & ideo nullum ſingulare præmium inuenitur in vno, quod alius non habeat aliquo modo: homines autem diuerſis generibus actuum beatitudinem merentur: & ideo non eſt ſimile. Tamen illud quod vnus videtur ſpecialiter habere inter homines, quodammodo omnes communiter habent, inquantum ſcilicet per charitatem perfectam vnuſquiſque bonum alterius ſuū reputat: non tamen hoc gaudium quo vnus alteri congaudet, poteſt aureola nominari, quia non datur in præmium victoriæ eius, ſed magis reſpicit victoriam alienam: corona autem ipſis victoribus redditur, non victoriæ congaudentibus.

AD quintum dicendū, quòd, maior eſt excellentia meriti, quæ conſurgit ex charitate, quàm illa quæ conſurgit ex genere actus: ſicut finis, ad quem ordinat charitas, eſt potior his quæ ſunt ad finem, circa quæ actus noſtri conſiſtunt. Vnde etiam præmium reſpondens merito ratione charitatis quantumcunque ſit paruum, eſt maius quolibet præmio reſpōdente actui ratione ſui generis: & ideo aureola diminutiue dicitur reſpectu aureæ.

ARTIC. II.

Vtrũ aureola differat à fructu.

411 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd aureola non differat à fructu. Eidem enim merito non debentur diuersa præmia: sed eidem merito respondet aureola & fructus centesimus, scilicet virginitatis: vt patet in gloss.* Matt. 13. ergo aureola est idem quod fructus.

Tho. 4. dist.49. q.5.art. 2.q.1.& seq.

*Glo. ordi.ibid.

¶ 2 Præterea, Aug. †dicit in libro de virginitate, quòd centesimus fructus debetur martyri, & idem debetur virginibus: ergo fructus est quoddam præmiũ commune virginibus & martyribus, Sed eisdẽ etiã debet aureola: ergo aureola est idẽ qđ fruct'.

†Cap. 45. to.6

¶ 3 Præterea, In beatitudine non inuenitur nisi duplex præmium, scilicet essentiale, & accidẽtale, quod essentiali superadditur, sed præmium essentiali superadditum, dicitur, aureola; qđ patet ex hoc quod Exodi 25. aureola coronæ aureæ superponi dicitur: sed fructus non est præmium essentiale, quia sic deberetur omnibus Beatis: ergo est idem quod aureola.

SED contra, Quæcunque nõ sunt eiusdem diuisionis, non sũt etiam eiusdem rationis: sed fructus & aureola non similiter diuiduntur, quia aureola diuiditur in aureolam virginum, martyrũ & doctorum, fructus autem in fructum coniugatorum, viduarũ & virginum: ergo fructus & aureola non sunt idem,

¶ Præterea, Si fructus & aureola essent idem: cuicunq; deberetur fructus, deberetur & aureola: hoc autem patet esse falsum, quia fructus debetur viduitati, non autem aureola: ergo &c.

CONCLVSIO.

Cum fructus hoc loco consistat in gaudio habito de dispositione ipsius operantis, & aureola in gaudio perfectionis operum, non est idem fructus quod aureola,

RESPONDEO dicendũ, quòd ea quæ Metaphorice dicuntur, possunt variè accipi secundum adaptationes ad diuersas proprietates eius, vnde fit transumptio. Cum autem fructus proprie in rebus corporalibus dicatur de terrænascentibus secundum diuersas conditiones q̃ in fructibus corporalibus inueniri possunt, diuersimode fructus spiritualiter accipitur. Fructus enim corporalis dulcedinem habet qua reficit, secundum quod in vsu hominis venit. Est etiam vltimum, ad quod operatio naturæ peruenit: est etiam id quod ex agricultura expectatur per seminationem vel quoscunque alios modos, Quandoque igitur fructus spiritualiter accipitur ꝑ eo quod reficit quasi vltimus finis: & secundum hanc significationem dicimur Deo frui: perfecte quidem in patria: imperfecte autem, in via; & ex hac significatione accipitur fruitio, quæ est dos: sic autem nunc de fructibus non loquimur. Quandoque autẽ sumitur fructus spiritualiter pro eo quod reficit tantum, quamuis non sit vltimus finis, & sic virtutes fructus dicuntur, inquantum mentem syncera dulcedine reficiunt: vt Ambro.* dicit; & sic accipitur fructus Galat. 5. Fructus autem spiritus, gaudium: &c. sic autem de fructibus nunc etiam non loquimur. Potest autem alio modo sumi fructus spiritualis, ad similitudinem corporalis, inquãtum corporalis fructus est quoddam commodum quod ex labore agriculturæ expectatur: vt sic

In li. de paradiso, c.13. tom.1.

fructus dicatur illud præmium quod homo consequitur ex labore quo in hac vita laborat: & sic omne præmium quod in futuro habebitur ex nostris laboribus, fructus dicitur; & sic accipitur fructus ad Romanos sexto, Habetis fructum vestrum in sãctificationẽ; finem vero, vitam æternam. Sic etiam nos nunc de fructu non agimus, sed agimus de fructu secundnm quod ex semine consurgit: sic enim de fructu Dominus loquitur, Matth. decimotertio, vbi fructum diuidit in tricesimum, sexagesimum, & centesimum: Fructus autem secundũ hoc potest prodire ex semine, quod vis sementina est efficax ad conuertendum humores terræ in suam naturam: & quanto hæc virtus est efficacior, & terra ad hoc paratior, tanto fructus sequitur vberior: spirituale autem semen quod in nobis seminatur, est verbum Dei: vnde quanto aliquis magis in spiritualitatem conuertitur à carne recedens, tanto est in eo maior fructus Verbi. Secũdum hoc igitur fructus differt ab aurea, & ab aureola: q̃a aurea cõsistit in gaudio quod habetur de Deo: aureola vero in gaudio qđ habetur de operum perfectione sed fructus, in gaudio quod habetur de ipsa dispositione operantis secundum gradum spiritualitatis, in quem proficit ex semine verbi Dei. Quidam tamen distinguunt inter aureolam, & fructum, dicentes, quòd aureola debetur pugnanti; secundum illud secundæ ad Timotheum secundo, Non coronabitur nisi qui legitime certauerit: fructus autem, laboranti secundum illud quod dicitur Sapientiæ 3. bonorum laborum gloriosus est fructus. Alij vero dicunt, quòd aurea respicit conuersionem ad Deum, sed aureola & fructus cõsistunt in his quæ sunt ad finem: ita tamen quòd fructus principalius respicit voluntatẽ, aureola autem, magis corpus. Sed cum in eodem sit labor & pugna, & secundum idem; & præmium corporis ex præmio animæ dependeat: secundum prædicta nõ esset differentia inter fructum: auream, & aureolam, nisi rationetã tum; & hoc non potest esse, cum quibusdam assignetur fructus, q̃bus non assignatur aureola.

AD primum ergo dicendum. quòd non est inconueniens; eidem merito secundum diuersa, quæ in ipso sunt, diuersa præmia respondere: vnde & virginitati respondet aurea, secundum quod propter Deum seruatur imperio charitatis; aureola vero, secundum quod est quoddam perfectionis opus habens rationem victoriæ excellentis; fructus vero secundum quod per virginitatẽ homo in quandam spiritualitatẽ transit, à carnalitate recedens.

AD secundum dicendum, q̃ fructus secundum propriam acceptionem, prout nunc loquimur non dicit præmium commune martyrio & virginitati: sed tribus continentiæ gradibus. Glossa* autem illa quæ ponit fructum centesimum martyribus respondere, large accipit fructum, secũdum quod quælibet remuneratio dicitur fructus; vt sic per centesimum fructum remuneratio designetur, quæ quibuslibet operibus perfectionis debetur. * Glossa citata in argum.

AD tertium dicendũ, quòd quamuis aureola sit quoddam accidentale præmium essentiali superadditum, non tamen omne accidentale præmium est aureola, sed præmium de operibus perfectionis, quibus homo maxime Christo conformatur, secundum perfectam victoriam: vnde non est inconueniens, quòd abstra-

ctioni à carnali vita aliquod aliud accidentale præmiũ debeatur, quod fructus dicitur.

ARTIC. III.

Vtrũ fructus debeatur soli virtuti continentiæ.

412 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd fructus non debeatur soli virtuti continentiæ. Quia 1. Corint. 15. super illud, Alia claritas Solis, &c. dicit Glo.* quòd claritati Solis illorum dignitas comparatur, qui centesimum fructum habent: Lunari autem, qui sexagesimum: stellis vero, qui tricesimum. Sed illa diuersitas claritatis, secundum intentionem Apostoli, pertinet ad quamcunque beatitudinis differentiam: ergo diuersi fructus non debent respondere soli virtuti cõtinentiæ.

Gloss. ordinaria ibi.

¶ 2 Præterea, Fructus à fruitione dicũtur: sed fruitio ꝑtinet ad præmiũ essentiale, qđ omnibus virtutibus rñdet: ergo, &c.

¶ 3 Præterea, Fructus labori debetur, Sapien. 3. Bonorum laborum gloriosus est fructus: sed maior est labor in fortitudine quàm in temperantia, vel in cõtinentia: ergo fructus non respõdet soli continentiæ.

* Glossa citata in argum.

¶ 4 Præterea, Difficilius est modum non excedere in cibis q̃ sunt necessarij ad vitam, quàm in Venereis, sine quibus vita cõseruari potest; & sic maior est labor parsimoniæ: quam continẽtiæ: ergo parsimoniæ magis respondet fructus, quàm cõtinẽtiæ.

¶ 5 Præterea, Fructus refectionem importat: refectio autem præcipue est in fine: cum ergo virtutes Theologicæ finem habeant pro obiecto, scilicet ipsum Deum, videtur, quòd eis fructus maxime debeat respondere.

Gl. ordinaria su perillud aliud tri gesimũ, aliud, & c.

SED contra, est quod habetur in Gloss.* Matth. 13. quæ fructus assignat virginitati, viduitati, & continentiæ coniugali, q̃ sunt continentiæ partes.

CONCLVSIO.

Cum continentia virtus à subiectione carnis, ratione cuius virtuti fructus respondet, præcipue hominem liberet: illi magis quàm alij virtuti, debetur fructus.

RESPONDEO dicendũ, quòd fructus est quoddam præmium quod debetur homini ex hoc, quòd à carnali vita in spiritualẽ transit, & ideo illi virtuti præcipue fructus respondet quæ hominem precipue à subiectione carnis liberat: hoc autem facit continentia, quia per delectationes Venereas anima præcipue carni subditur, adeo vt in actu carnali secundum Hieron.* nec spiritus prophetiæ corda tã gat prophetarum: nec in illa delectatione est possibile aliquid intelligere, vt Philosophus† dicit in 7. Ethic. Et ideo continẽtiæ magis respõdet fructus quàm alij virtuti.

In epist. ad Gerunt. de monogamia àmedi. to. 1*
† lib. 7. Ethi ca. 11. circa finem, to. 5.

AD primum ergo dicendum, quòd Glo. illa accipit fructum large, secundum quod quælibet remuneratio fructus nominatur.

AD secundum dicendum, ꝙ fruitio non sumitur à fructu secundum illã similitudinem, qua nunc de fructu loquimur.

AD tertium dicendum, quòd fructus, secundum quod nunc loquimur, non respondet labori, ratione fatigationis, sed secundum quod per laborem semina fructificant: vnde & ipsæ segetes labores dicuntur, inquantũ propter eas laboratur, vel labore acquirunt. Similitudo autem fructus secundum quod oritur ex semine magis aptatur continentiæ, quam fortitudini: quia

per passiones fortitudinis, homo non subditur carni, sicut per passiones circa quas est continentia.

AD quartum dicendum, ꝙ quamuis delectationes, quæ sunt in cibis, sint magis necessariæ illis quæ sunt in Venereis: non tamen sunt ita vehementes: vnde per eas anima non ita subditur carni.

AD quintum dicendû, quòd fructus non sumitur hic secundum quod frui dicitur qui reficitur in fine, sed alio modo dicto* & ideo ratio non sequitur.

*In præsenti artic. cor.

ARTIC. IIII.

413

Vtrum conuenienter assignentur tres fructus tribus continentiæ partibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter assignêtur tres fructus tribus continêtiæ partibus. Quia Gal. quinto ponuntur duodecim fructus spiritus, gaudium pax, &c. ergo videtur, quòd non debeant poni tres tantum.

¶ 2 Præterea, Fructus nominat aliquod præmium speciale; sed præmium quod assignatur virginibus, viduis, & coniugatis non est speciale, quia omnes saluandi continêtur sub aliquo horum trium: cum nullus saluetur qui continentia careat, & continentia per has tres sufficienter diuidatur: ergo inconuenienter tribus prædictis tres fructus assignantur.

¶ 3 Præterea, Sicut viduitas excedit continentiam coniugalem, ita virginitas vidualem: sed non similiter excedit sexagenarius tricenarium, & centenarius sexagenarium; neque secundum Arithmeticam proportionem, quia sexagenarius excedit tricenarium in 30. & centenarius sexagenarium in 40. neque etiam secundum proportionem Geometricam, quia sexagenarius se habet in dupla proportione ad tricenarium, centenarius vero ad sexagenarium, in superabundantia; quia continet totum & duas tertias partes eius: ergo inconuenienter aptantur fructus tribus continentiæ gradibus.

¶ 4 Præterea, Ea quæ in sacra Scriptura dicuntur, perpetuitatem habent Luc. 21. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, sed ea quæ ex institutione hominum sunt facta, quotidie possunt mutari: ergo ex his quæ ex institutione hominum sunt, non est accipienda ratio eorum quæ in Scriptura sacra dicuntur, & sic videtur quòd incôueniens sit ratio, quã* Beda assignat de istis fructibus dicens, quòd fructus tricesimus debetur coniugatis, quia in repræsentatione, quæ fit in abaco, 30. significantur per contactum pollicis & indicis secundum suã summitatem: vnde ibi quodammodo osculantur se, & sic tricenarius numerus significat coniugatorum oscula. Sexagenarius vero numerus significatur per côtactum indicis super medium articuli pollicis: & sic per hoc, ꝙ index iacet super pollicem opprimens ipsum, significat oppressionem, quam viduę patiuntur in mundo: cum autem numerando, ad centenarium peruenimus, ad dexteram à læua transimus: vnde per centenarium virginitas designatur: quæ habet proportionem angelicæ dignitatis, qui sût in dextra, scilicet in gloria, nos autem in sinistra, propter imperfectionem præsentis vitæ.

*Hiero. lib. 1. côtra Iouinianum, non procul à princi. habet partem to. 3.

CONCLVSIO.

Conuenienter assignantur tres fructus tribus continentiæ partibus

tibus: coniugali enim continentiæ tricesimus, viduali sexagesimus, virginali centesimus fructus debetur.

RESPONDEO dicendũ, quòd per continentiam cui fructus respondet, homo in quandam spiritualitatem adducitur, carnalitate abiecta. Et ideo secundum diuersum modum spiritualitatis, quam continentia facit, diuersi fructus distinguũtur. Est enim quædam spiritualitas necessaria & quædam superabũdans. Necessaria quidem spritualitas est in hoc, quòd rectitudo spiritus ex delectatione carnis non peruertatur: quod fit cum aliquis per rectum ordinẽ rationis vtitur delectationibus carnis, & hæc est spiritualitas coniugatorum. Spiritualitas vero superabundans, est per quam homo ab huiusmodi delectationibus carnis spiritum suffocantibus omnino se abstrahit. Sed hoc contingit dupliciter. Vel respectu cuiuslibet temporis ptæteriti, præsentis, & futuri, & hæc est spiritualitas virginum. Vel secũdum aliquod tempus, & hæc est spiritualitas viduarum. Seruantibus ergo continentiam coniugalem datur fructus trigesimus; vidualem sexagesimus; virginalẽ centesimus, ratione illa quam Beda* assignat: quamuis possit & alia ratio assignari ex ipsa natura numerorum: tricenarius enim numerus ex ductu ternarij in denarium surgit: ternarius enim est numerus omnis rei, vt dicitur in primo† de Cælo & mundo, & habet in se perfectionem quandam omnibus communẽ, scilicet principij, medij & finis: vnde conuenienter tricenarius numerus cõiugatis assignatur, in quibus supra obseruationem Decalogi, qui per denarium significatur non si additur aliqua perfectio nisi cõmunis, sine qua non potest esse salus. Senarius autem numerus ex cuius ductu in denarium sexagenarius surgit, habet perfectionẽ ex partibus, cũ constet ex omnibus partibus suis simul aggregatis: vnde conuenienter viduitati respõdet in qua inuenitur perfecta abstractio à delectationibus carnis quantum ad omnes circũstantias, quæ sunt quasi partes virtuosi actus: cum nulla enim persona & in nullo loco viduitas delectationibus carnis vtitur; & sic de alijs circunstantiis: quod non erat in continentia coniugali. Sed centenarius conuenienter respondet virginitati: quia denarius, ex cuius ductu centenarius surgit, est limes numerorum: & similiter virginitas tenet spiritualitatis limitem, quia ad eã nihil de spiritualitate adijci potest. Habet enim centenarius, inquantum est numerus quadratus perfectionem ex figura: figura enim quadrata secundum hoc perfecta est, quod ex omni parte æqualitatem habet, vt pote habẽs omnia latera æqualia: vnde competit virginitati in qua quantũ ad omne tempus æqualiter incorruptio inuenitur.

AD primũ ergo dicendũ, q ibi fructus non accipiuntur hoc modo, sicut hic de eis loquimur.

AD secundum dicendum, q nihil cogit, ad ponendum fructũ esse pręmium omnibus saluandis commune. Non solum enim essentiale præmium commune est omnibus, sed etiam aliquod accidẽtale, sicut gaudium de operibus illis, sine quibus non est salus. Potest tamen dici, quòd fructus non omnibus conueniunt saluãdis, sicut patet de his qui in fine pænitent, & incontinenter vixerunt: Eis enim non debetur fructus, sed essentiale pmium tantũ.

*Loco citato in argu. 10.4.

†Lib. 1. coment. 4. to. 2.

AD tertium dicendum, quòd distinctio fructuum magis accipitur secundum species & figuras numerorum, quàm secundū quantitates ipsorum; tñ etiam quantum ad quantitatis excessum potest aliqua ratio assignari. Coniugatus enim abstinet tantum à nō sua: vidua vero à suo & non suo & sic inuenitur ibi quædam ratio dupli, sicut sexagenarius est duplex ad tricenarium: centenarius verò supra sexagenarium addit quadragenarium, qui consurgit ex ductu quaternarij in denarium. Quaternarius autem est primus numerus solidus & cubicus: & sic conuenit talis additio virginitati, quæ supra perfectionem viduitatis, perpetuam incorruptionem adiungit.

AD quartum dicendum, quòd quamuis illa repræsentatio numerorum sit ex humana institutione, tñ fundatur aliquo modo super rerum naturam, inquantū secundum ordinem dictorum articulorum & contactuum, numeri gradatim designantur.

414 ARTIC. V.

Tho. 4. dist. 49. q.5.art. 3.q.1.& seq.

Vtrum aureola debeatur ratione virginitatis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd ratione virginitatis nō debeatur aureola. Vbi est enim maior difficultas in opere, ibi debetur maius præmium. Sed maiorem difficultatem patiuntur in abstinendo à delectationibus carnis viduæ, quàm virgines dicit enim Hieronymus, * quod quanto maior est difficultas ex parte quorundam à voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est præmium: & loquitur in commendationem viduarum. Philosophus etiam dicit in libro animaliū, † quod iuuenes corruptæ magis appetunt coitum propter rememorationem delectationis. Ergo aureola, quæ est maximum præmium, debetur magis viduis, quàm virginibus.

*Vide i epi. ad Geruntiam de Monogamia, à mdd. to. 1.

†Lib.7. de historia animal. ca. 1. circa med. to. 4.

¶ 2 Præterea, Si virginitati deberet aureola, vbi esset perfectissima virginitas, maxime inueniretur aureola; sed in beata Virgine est pfectissima virginitas, vnde & Virgo virginū nominat; & tñ ei nō debetur aureola, quia nullam pugnam sustinuit in continendo, cum corruptione fomitis non fuerit infestata: ergo virginitati aureola non debetur.

¶ 3 Præterea, Ei quod non est secundum omne tempus laudabile, non debetur præmium excellens: sed virginitatem seruare in statu innocentiæ non fuisset laudabile, cum tūc præceptū esset, Crescite & multiplicamini, & replete terrā: nec etiā tēpore legis, cū steriles erāt maledictæ: ergo virginitati aureola nō debet.

¶ 4 Præterea, Non debetur idem præmium virginitati seruatæ, & virginitati amissæ: sed pro virginitate amissa quandoq; debetur aureola: vt si aliqua inuita prostituatur à tyranno quia Christum confitetur: ergo virginitati aureola non debetur.

¶ 5 Præterea, Excellens præmium non debetur ei quod inest nobis à natura: sed virginitas innascitur cuilibet homini & bono & malo: ergo virginitati aureola non debetur.

¶ 6 Præterea, Sicut se habet viduitas ad fructum sexagesimū ita virginitas ad fructum centesimum, & ad aureolam: sed non cuilibet viduæ debetur fructus sexagesimus, sed solum viduitatem vouenti, vt quidam dicunt: ergo videtur, quòd nec cuilibet virginitati aureola debeatur, sed solum virginitati ex voto seruatæ.

¶ 7 Præterea, Præmium non re-

respondet necessitati, cum omne meritum in voluntate consistat: sed quidam sunt virgines ex necessitate, vt naturaliter frigidi & eunuchi: ergo virginitati nõ semper debetur aureola.

Gl. ordi. ibidem. SED contra est, quod habetur Exodi 25. Facies & alteram coronam aureolam. Gloss. *ad coronam pertinet canticum nouũ, quod virgines coram agno concinunt, scilicet qui sequuntur Agnum quocunque ierit: ergo præmium, quod virginitati debetur dicitur aureola

¶ Præterea, Isaiæ 56. dicitur Hæc dicit Dñs Eunuchis; & sequitur, Dabo eis nomen melius à filijs & filiabus: Gloss. * ꝓpriã gloriam excellentemque significat: sed per Eunuchos, qui seipsos castrauerunt propter regnũ cælorum, virgines designantur: ergo sequitur quod virginitati debetur aliquod excellens præmium, & hoc vocatur aureola.

Est glo. Augu. in lib. de Sancta virginitate cap. 25. in fine to. 6.

CONCLVSIO.

Cum per virginitatem singularis quædam victoria contra carnem obtineatur, virginibus quibus propositum fuit virginitatis perpetuo seruandæ, aureola merito debetur.

RESPONDEO dicendum quòd vbi est præcellens ratio victoriæ, ibi debetur aliqua specialis corona: vnde cum per virginitatem aliquis singularem quandam victoriam obtineat de carne, contra quam continue bellum geritur, vt patet ad Galatas 5. Spiritus concupiscit aduersus carnem, &c. virginitati specialis corona debetur, quæ aureola nominatur. Et hoc quidem communiter ab omnibus tenetur; sed cui virginitati debeatur aureola nõ similiter omnes dicũt. Quidã enim dicunt aureolam actui deberi; vnde illa quæ actu virginitatẽ seruat, aureolam habebit sit sit de numero saluandorum. Sed hoc non videtur esse conueniens. Quia secundum hoc illæ q̃ habent voluntatem nubendi, & tamen ante quam nupserint decedunt, haberent aureolam. Vnde alij dicunt quod aureola debeatur statui & non actui, vt illę tantum virgines aureolam mereãtur, quæ in statu virginitatis, perpetuæ seruandæ per votum se posuerunt. Sed hoc etiam non videtur conueniens, quia aliquis ex pari voluntate potest seruare virginitatem non vouens, sicut aliquis alius vouens. Et ideo aliter dici potest quod meritũ omne actui virtutis debetur à charitate imperato: virginitas autẽ secundum hoc ad genus virtutis pertinet, secundum quod perpetua incorruptio mentis & corporis sub electione cadit; vt patet ex his quæ dicta sunt, * & ideo illis tantum virginibus aureola propriè debetur, quæ propositũ habuerunt virginitatem perpetuo conseruandi, siue hoc propositum voto firmauerint, siue nõ. Et hoc dico secundum quod aureola proprie accipitur, vt præmium quoddam merito redditum, quamuis hoc propositum aliquando fuerit interruptum, integritate tamen carnis manente, dummodo in fine vitæ inueniatur, quia virginitas mentis reparari potest; quamuis non virginitas carnis. Si autem aureolã large accipiamus pro quocunq; gaudio quod in patria habebũt super gaudium essentiale: sic etiã incorruptis carne aureola respõdebit, etiam si propositum non habuerint perpetuo virginitatẽ seruandi. Non enim est dubium, quod de incorruptione corporis gaudebunt, sicut & innocentes de hoc quod immunes à pec-

Tho. in 4. disti. 33. q. 3.

cato fuerunt, quamuis etiam peccandi opportunitatem non habuerunt, vt patet in pueris baptizatis. Sed hæc nõ est propria acceptio aureolæ, sed valde cõis.

AD primum ergo dicendum, ꝙ in continendo, secundum aliquid, maiorem pugnam sustinẽt virgines; & secundum aliquid, viduæ (cæteris paribus) Virgines enim concupiscentia inflammat & experiendi desiderium, quod ex quadam quasi curiositate procedit, qua scilicet fit vt homo libentius videat quæ nunquam vidit; & etiam quandoque in eis concupiscentiã auget æstimatio maioris delectationis, ꝗ̃ sit secundum veritatem; & etiã consideratio eorum incommodorum, quæ delectationi huiusmodi adiunguntur. Et quantum ad hoc viduæ minorem sustinẽt pugnam; maiorem autem, propter delectationis memoriam; & in diuersis vnum alteri præiudicat secundum diuersas hominis conditiones & dispositiones, quia quidam magis mouẽtur hoc, quidam illo. Quicquid autem sit de quantitate pugnæ, hoc tñ certũ est quòd perfectior est victoria virginum quàm viduarum: perfectissimum enim genus victoriæ est & pulcherrimum, hosti numquam cessisse: corona autem non debetur pugnæ, sed victoriæ de pugna.

AD secundum dicendum, ꝙ duplex circa hoc est opinio. Quidam enim dicunt quod beata Virgo pro virginitatis præmio non habet aureolam, si aureola propriè accipiatur, secundum quod respicit pugnam: tamen habet aliquid maius aureola propter perfectissimum propositũ virginitatis seruandæ. Alij vero dicunt, quòd aureolam etiã sub propria ratione aureolæ habet, & excellentissimam: quamuis enim pugnam non senserit, pugnam tñ carnis aliquam habuit: sed ex vehementia virtutis, habuit adeo carnem subditam, ꝙ huiusmodi pugna ei insensibilis erat. Sed istud videtur inconuenienter dici, quia cum Virgo beata credatur omnino immunis fuisse à fomitis inclinatiõe propter eius sanctificationem perfectam, nõ est pium ponere aliquam pugnam à carne fuisse in ea; cum talis pugna non sit nisi à fomitis inclinatione, nec tentatio, quæ est à carne, sine peccato esse possit, vt patet per gloss. 2. ad Corint. 12. super illud, Datus est mihi stimulus carnis meæ, &c. Vnde dicendum est, quòd aureolam propriè habet, vt in hoc membris alijs Ecclesiæ conformetur, in quibus virginitas inuenitur: & quamuis non habuerit pugnã per tentationem, quæ est à carne: habuit tamen pugnam per tẽtationem, quæ est ab hoste, qui nec etiam ipsum Christum reueritus fuit, vt patet Matth. 4.

AD tertium dicendum, ꝙ virginitati non debetur aureola nisi inquantum addit quandã excellentiam super alios continentiæ gradus. Si autem Adam non peccasset, virginitas nullã perfectionem supra continentiam coniugalem habuisset; quia fuissent tunc honorabiles nuptiæ, & torus immaculatus, nulla cõcupiscentiæ fœditate existente: vnde virginitas tunc seruata non fuisset, nec ei tunc aureola deberetur. Sed mutata humanæ naturæ conditione, virginitas specialem decorem habet: & ideo ei speciale redditur præmium. Tempore etiam legis Moysi, quãdo cultus Dei per carnalem actum propagandus erat, non erat omnino laudabile à cõmixtione carnis abstinere: vnde nec tali proposito speciale præmium

mium redderetur; nisi ex diuino processisset instinctu, vt creditur de Hieremia & de Helia, quorum coniugia non leguntur.

AD quartum dicendum, quòd si aliqua per violentiam oppressa fuerit, propter hoc nõ amittit aureolam, dummodo propositum virginitatem perpetuo seruandi, inuiolabiliter seruet, illi actui nullo modo consentiens: nec per hoc etiam virginitatem perdit, & hoc dico siue pro fide, siue pro quacũque alia causa corrumpatur violẽter: sed si hoc pro fide sustineat hoc ei erit ad meritũ, & ad genus martyrij pertinebit. Vnde Lucia dicit, Si me inuitam violari feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam: non quòd habeat duas virginitatis aureolas: sed quia duplex præmium reportabit: vnum pro virginitatis custodia, aliud pro* iniuria quam passa est; dato etiam quòd taliter oppressa concipiat: nec ex hoc meritum virginitatis perdit. Nec tamen matri Christi æquabitur; in qua fuit cũ integritate mentis, etiam integritas carnis.

Al. martyrio qđ

AD quintum dicendum, quòd virginitas nobis à natura innascitur quantum ad id quod est materiale in virginitate: sed propositum perpetuæ incorruptionis seruandæ, ex quo virginitas meritũ habet, non est innatum, sed ex munere gratiæ proueniens.

AD sextum dicendum, quòd non cuilibet viduæ fructus sexagenarius debetur, sed ei solũ quę propositum viduitatis seruandæ retinet, quamuis etiam votum nõ emittat, sicut etiam de virginitate dictum est*.

*In cor. ar. & ad 4.

AD septimum dicendum, ꝙ si frigidi & eunuchi voluntatem habeant perpetuam incorruptionem seruare, etiam si facultas adesset coeundi, virgines sunt dicendi, & aureolam merentur: faciunt enim de necessitate virtutem. Si vero voluntatem habeant ducendi coniugem si possent, aureolam non merentur. Vnde dicit Aug*. in lib. de Sancta virginitate: Quibus ipsum virile membrum debilitatur, vt generare non possint, vt sunt eunuchi, sufficit cũ Christiani fiunt, & Dei præcepta custodiunt: eo tamẽ proposito sunt, vt coniuges si possent haberent; coniugatis fidelibus adæquari.

De S. vir c. 24. circa prin. tom. 6.

ARTIC. VI.

Vtrum martyribus aureola debeatur.

415

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ Martyribus aureola non debeatur. Aureola enim præmiũ est quod operibus supererogationum redditur. Vnde dicit Beda* super illud Exod. 25. Facies & alteram coronam, &c. de eorum præmio potest recte intelligi, qui generalia mandata spontaneæ vitæ perfectioris electione, transcendunt: sed mori pro confessione fidei quandoque est necessitatis, nõ supererogationis, vt patet ex hoc quod dicitur Roma. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: ergo martyrio non semper debetur aureola.

Glo. ordinaria ib. ex Beda.

¶ 2 Præterea, Secundũ Gre*. seruitia quanto sunt magis libera, tanto sunt magis grata: sed martyrium, minimum habet de liberalitate, cum sit pœna ab alio inflicta violenter: ergo martyrio aureola non debetur, quæ respondet merito excellenti.

Refert ĩ decretis, 28. q 1. c. Iam nunc. Simile habet Aug de Adulter. coniugijs c. 14.

¶ 3 Preterea, Martyrium non solum consistit in exteriori passione mortis, sed etiam in interiori voluntate: vnde Bernardus *distinguit tria genera martyrũ, scilicet voluntate, non nece, vt Ioannes; voluntate & nece, vt Stephanus; nece & non voluntate, vt Innocentes. Si ergo martyrio aureola

*In sermone in Naturali Sãcto rũ innocentium

reola deberetur, magis deberetur martyrio voluntatis quàm exteriori martyrio, cum meritum ex voluntate procedat: hoc autem nõ ponitur: ergo martyrio aureola non debetur.

¶ 4 Præterea, Afflictio corporis est minor quàm afflictio mentis, quæ est per interiores dolores & animæ passiones: sed interior etiam afflictio quoddam martyrium est: vnde dicit Hierony*. sermone de Assumptione: Ratione recte dixerim, Dei genitrix virgo & martyr fuit, quamuis in pace vitam finierit: vnde, Tuam ipsius animam pertransibit gladius, scilicet dolor de morte Filij: cum ergo interiori dolori aureola nõ respondeat, nec exteriori respondere debet.

(Inter med. et fin. illius, incipit, Cogitis me o Paula, tom. 2.)

¶ 5 Præterea, Ipsa pœnitentia martyrium quoddam est: vnde dicit Greg*. Quamuis occasio persecutionis desit, habet tamen & pax nostra martyrium suum, quia etsi carnis colla ferro non subijcimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus: pœnitentiæ autem quæ in exterioribus operibus cõsistit, aureola nõ debet: ergo nec etiam omni exteriori martyrio debet aureola.

(Homi. 3 in Euan in fine illius.)

¶ 6 Præterea, Illicito operi non debetur aureola: sed illicitũ est, sibiipsi manus inijcere, vt patet per Augustinum in primo libro de Ciuitate Dei*, & tamẽ quorundam martyria in Ecclesia celebrata sunt, qui sibi manus iniecerunt, tyrannorum rabiem fugientes; vt patet in Ecclesiastica Historia† de quibusdam mulieribus apud Alexandriam: ergo non semper martyrio debetur aureola.

(Li. 1. ca. 17. & 20 to. 5.)

(†Li. 8. c 12.)

¶ 7 Præterea, Cõtingit aliquãdo aliquem pro fide vulnerari, & postmodũ aliquo tempore superuiuere; hunc autem constat martyrem esse, & tamen ei (vt videtur) aureola non debetur, quia eius pugna non durauit vsque ad mortem: ergo non semper martyrio debetur aureola.

¶ 8 Præterea, Quidam magis affliguntur in amissione rerum tẽporalium, quàm etiam in propria corporis afflictione; quod patet ex hoc quòd multas afflictiones sustinent ad lucra conquirenda: si ergo eis propter Christum temporalia bona diripiantur, videtur quòd sint martyres; nec tamẽ eis, vt videtur, debetur aureola: ergo idem quod prius.

¶ 9 Præterea, Martyr videtur esse tantum ille qui pro fide occiditur: vnde dicit Isidor*. Martyres Græce, testes Latine dicũtur; quia propter testimonium Christi, passiones sustinuerunt, & vsq; ad mortem pro veritate certauerũt: sed aliquæ aliæ virtutes sunt fide excellẽtiores; vt iustitia, & charitas & huiusmodi, q̃ sine gratia esse non possunt; quibus tamẽ non debetur aureola: ergo videtᷣ ꝙ nec martyrio aureola debeatᷣ.

(Li. 7. Ethym. ca 11.)

¶ 10 Præterea, Sicut veritas fidei est à Deo, ita & quælibet alia veritas, vt dicit Ambr*. quia omne verum à quocunque dicatᷣ, à Spiritu Sancto est: ergo si sustinenti mortem pro veritate fidei debetur aureola, eadem ratione & sustinentibus mortem pro alia qualibet veritate; quod tamen non videtur.

(In illud ad Ro. 12. Nemo põt dicere Dñs Iesus, to. 5.)

¶ 11 Præterea, Bonum commune est potius bono particulari: sed si aliquis pro conseruatione reipublicæ moriatur in iusto bello, non debetur ei aureola: ergo etiam si occidatur pro conseruatione fidei in seipso; & sic idem quod prius.

¶ 12 Præterea, Omne meritũ ex libero arbitrio procedit: sed quorundam martyria celebrat Ecclesia, qui vsum liberi arbitrij nõ habuerunt: ergo aureolam non meruerunt: & sic non omnibus marty-

martyribus debetur aureola.

SED contra, Augustinus dicit in li. de Sāčta Virginitate*, Nemo quantū puto, ausus fuit p̄ferre virginitatē martyrio: sed virginitati debetē aureola: Ergo & martyrio.

Cap. 46. in fine, tom. 6.

¶ Præterea, Corona debetur certanti: sed in martyrio est specialis difficultas pugnæ: ergo ei debetur specialis aureola.

CONCLVSIO.

Quēadmodū virginibus, sic & martyribus aureola, debetur, tū propter victoriā passionum martyrij, tū pp causa pugnæ.

RESPONDEO dicendū, quòd sicut inest quædam pugna spiritui contra interiores concupiscentias, ita etiam inest homini quædam pugna contra passiones exterius illatas: vnde sicut perfectissimæ victoriæ, qua de concupiscentijs carnis triumphatur, scilicet virginitàti, debetur specialis corona, quæ aureola dicitur: ita etiam perfectissimæ victoriæ, quæ habetur de impugnatione exteriori, debetur aureola. Perfectissima autem victoria de exterioribus passionibus consideratur ex duobus. Primo, ex magnitudine passionis, inter omnes autem passiones illatas exterius, præcipuū locum mors tenet, sicut & in passionibus interioribus præcipue sunt venereorum concupiscentiæ: & ideo quando aliquis obtinet victoriam de morte & ordinatis ad mortem, perfectissimè vincit. Secundo, perfectio victoriæ consideratur ex causa pugnę, quādo videlicet pro honestissima causa pugnatur, quæ scilicet est ipse Christus. Et hæc duo in martyrio considerantur, quod est mors suscepta propter Christum, martyrem* vero non facit pœna, sed causa: & ideo martyrio aureola debetur, sicut & virginitati.

Li. 7. Ethym. ca 11.

In illud ad Ro. 12. Nemo pōt dicere Dn̄s Iesus, to. 5.

Al. enim

AD primum ergo dicendum, quòd sustinere mortem propter Christum, quantum est de se, est opus supererogationis, non enim quilibet tenetur fidem suam coram persequutore confiteri: sed in casu est de necessitate salutis, quando scilicet aliquis à persecutore † deprehensus, de fide sua requiritur; quam confiteri tenetur. Nec tamen sequitur quòd aureolam non mereatur; aureola enim non debetur operi supererogationis, inquantum est supererogationis, sed inquantum perfectionem quandam habet: vnde tali perfectione manente, etiam si non sit supererogatio, aureolam aliquis mereretur.

Al. app̄hensus.

AD secundum dicendum, q̄ martyrio non debetur aliquod præmium, secundum hoc quòd ab exteriori infligitur, sed secundum hoc quòd voluntarie sustinetur: quia non meremur nisi per ea quæ sunt in nobis: & quanto id quod aliquis sustinet voluntarie, est difficilius, & magis natum voluntati repugnare; tantò voluntas quæ propter Christum illud sustinet, ostenditur firmius fixa in Christo: & ideo ei excellentius præmium debetur.

AD tertium dicendum, quòd quidam actus sunt, qui in ipso actu habent quandam vehementiā delectationis vel difficultatis; & in talibus actus semper addit ad rationem meriti vel demeriti, secundum quod in actu oportet voluntatem variari, ex vehementiā actus, à statu, in quo prius erat: & ideo, cæteris paribus, actu luxuriam exercens, plus peccat quàm qui solum in actū consentit; quia in ipso actu voluntas augetur. Similiter & cum actus martyrij maximam difficultatem habeat: voluntas tamen martyrij non pertingit ad illud meritum: quod actui martyrij debetur ratione difficultatis: quamuis etiam

possit

possit peruenire ad altius prẽmiũ considerata radice merẽdi, q̃a aliquis ex maiori charitate potest velle sustinere martyrium, quàm altius sustineat. Vnde voluntariè martyr potest mereri sua voluntate præmium essentiale, æquale vel maius eo quod martyri debetur: sed aureola debetur difficultati, quæ est in ipsa pugna martyrij; vnde aureola voluntariè tantum martyribus debetur.

AD quartum dicendum, quòd sicut delectationes tactus, circa quas est temperantia, præcipuum locum tenent inter omnes delectationes interiores & exteriores, ita dolores tactus omnibus alijs doloribus præeminent: & ideo difficultati illi, quæ accidit in sustinendo dolores tactus, puta qui sunt in verberibus & huiusmodi, debetur aureola magis, q̃ difficultati sustinendi interiores dolores; pro quibus tamen non propriè dicitur aliquis martyr, nisi secundum quandam similitudinem; & hoc modo Hieronymus loquitur.

AD quintum dicendum, quòd afflictio pœnitentiæ propriè loquendo, non est martyrium: quia non consistit in his quæ ad mortem inferendam ordinantur, cum ordinetur solum ad carnem domandam: cuius mensuram si quis excedat, erit afflictio culpanda. Dicitur tamen propter quandam similitudinem afflictionis, martyrium: quæ quidem afflictio excedit martyrij afflictionem diuturnitate, sed exceditur intentione.

li.1. cap. 17. & 20 to. 5. AD sextum dicendum, quòd secundum Aug. in 1. de Ciuit. Dei,* Nulli licitum est sibijpsi manus inijcere quacunque ex causa, nisi forte diuino instinctu fiat ad exẽplum fortitudinis* extendendũ, vt mors contemnatur: illi autem de quibus obiectum est, diuino instinctu mortem sibi intulisse creduntur, & propter hoc eorum martyria Ecclesia celebrat.

*Al, ostẽdendũ.

AD septimum dicendũ, quòd si aliquis propter fidem vulnus mortale accipiat & superuiuat, non est dubium quin aureolam mereatur; sicut de beata Cęcilia patet, quæ triduo superuixit; & de multis martyribus, qui in carcere sunt defuncti. Sed etiam si vulnus non mortale accipiat, & tamen exinde mortem incurrat, creditur aureolam mereri (quamuis quidã dicant, quòd aureolam non meretur, si ex incuria vel negligentia propria mortem incurrat) non .n. ista negligentia eum ad mortem induxisset, nisi præsupposito vulnere, quod pro fide acceptũ est: & ita vulnus quod pro fide acceperat: est prima occasio mortis, vnde propter hoc aureolam non videtur amittere: nisi sit talis negligentia, quæ culpam mortalem inducat, quæ ei & auream aufert & aureolam. Si vero ex mortali vulnere suscepto non moriatur aliquo casu contingente, vel etiam vulnera non mortalia susceperit, & adhuc carcerem sustinens moriatur, adhuc aureolam meretur: vnde & quorundam Sanctorum martyria in Ecclesia celebrantur, qui in carcere mortui sunt, aliquibus vulneribus longe ante susceptis, sicut patet de Marcello Papa. Qualiscunque igitur afflictio propter Christum illata, vsque ad mortem continuetur; siue mors inde sequatur, siue non, aliquis martyr efficitur, & aureolam meretur. Si vero non continuetur vsque ad mortem, nõ propter hoc aliquis dicetur martyr, sicut patet de beato Syluestro; de quo non solennizat Ecclesia, sicut de martyre, quia in pace vitã finiuit, quamuis prius aliquas passiones sustinuerit.

AD octauum dicendum, quòd sicut temperantia non est circa dele-

delectationes in pecunijs, vel in honoribus & huiusmodi, sed solũ in delectationibus tactus quasi præcipuis: ita etiam fortitudo est circa pericula mortis, sicut circa præcipua, vt dicitur in tertio Ethicorum *. Et ideo soli iniuriæ quæ irrogatur circa corpus proprium, ex qua nata est mors sequi, debetur aureola. Si vero aliquis propter Christum res temporales siue famam, vel quicquid huiusmodi amittat, non efficitur propter hoc proprie martyr, nec meretur aureolam. Nec aliquis potest ordinatè res exteriores plus diligere, quàm proprium corpus: amor autem inordinatus non coadiuuat ad meritum aureolæ, nec etiam potest dolor de amissione rerum corporalium coæquari dolori de corporis occisione: & alijs huiusmodi.

*li. 3. ca 6. tom. 5

AD nonum dicendum, quòd causa sufficiens ad martyrium nõ solum est confessio fidei, sed quæcunque alia virtus non politica, sed infusa, quæ finem habeat Christum. Quolibet enim actu virtutis aliquis testis Christi efficitur, in quantũ opera quæ in nobis Christus perficit testimonia bonitatis eius sunt. Vnde aliquæ virgines sunt occisę pro virginitate, quam seruare volebant, sicut beata Agnes, & quędam alię, quarum martyria, in Ecclesia celebrantur.

AD decimum dicendum, quòd veritas fidei habet Christũ pro fine & pro obiecto. Et ideo confessio ipsius, aureolam meretur, si pœna addatur, non solum ex parte finis, sed etiam ex parte materiæ. Sed confessio cuiuscũque alterius veritatis non est causa sufficiens ad martyrium ratione materiæ, sed solum ratione finis: vtpote si aliquis vellet prius occidi pro Christo quàm quodcunque mendacium dicendo, contra ipsum peccaret.

AD vndecimum dicendum, ꝙ bonum increatum excedit bonũ omne creatum: vnde quicunque finis creatus, siue sit bonum commune, siue priuatum, non potest actui tantam bonitatem pręstare, quantam finis increatus, cum scilicet aliquid propter Deum agitur. & ideo cum quis propter bonum commune non relatum ad Christum, mortem sustinet, aureolam non meretur: sed si hoc referatur ad Christum, aureolam merebitur, vt martyr erit: vtpote; si rempub. defendat ab hostium impugnatione, qui fidem Christi corrumpere moliuntur, & in tali defensione mortem sustineat.

AD duodecimum dicendum, ꝙ quidã dicũt, ꝙ in innocẽtibus occisis pro Christo, virtute diuina acceleratus est vsus rationis, sicut & in Ioãne Baptista, dum adhuc esset in materno vtero; & secũdũ hoc verè martyres fuerunt, & voluntate & actu, & aureolam habẽt. Sed alij dicũt, ꝙ fuerũt martyres actu tantũ, & nõ voluntate: qđ videt̃ sentire Bern. distinguẽs tria genera martyrum, vt dictum* est, & secũdũ hoc innocẽtes sicut non pertingunt ad perfectã rationem martyrij, sed aliquid martyrij habent ex hoc, quòd passi sunt pro Christo; ita etiam & aureolam habent, non quidem secundum perfectam rationem, sed secundum aliquam participationem, inquantum scilicet gaudent se in obsequium Christi occisos esse, vt dictum * est de pueris baptizatis, quod habebunt aliquod gaudium de innocentia & carnis integritate.

*In ar. 5 huius ar

Ar. 5. huius q. in fi. corp.

ARTIC. VII.

Vtrum doctoribus aureola debeatur.

416

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd Doctoribus aureola non de-

debeatur. Omne enim præmium quod in futuro habebitur, alicui actui virtutis respondet: sed prædicare vel docere, non est actus alicuius virtutis: ergo doctrinæ vel prędicationi nō debet aureola.

¶ 2 Præterea, Docere & prædicare, ex studio doctrinæ proueniunt: sed ea quæ præmiantur in futuro, non sunt acquisita per humanum studium, quia naturalibus & acquisitis non meremur: ergo pro doctrina & prædicatione nullus in futuro aureolam promerebit.

¶ 3 Præterea, Exaltatio in futuro respondet humiliationi in præsenti, quia qui se humiliat, exaltabitur: sed in docendo & in predicando non est humiliatio, imo magis superbiæ occasio: vnde Glos.* dicit Mat. 4. quod Diabolus multos decepit honore magisterij inflatos: ergo videtur, quod prędicationi & doctrinæ aureola nō debeatur.

Gloss. ordin. sup illud, Tūc diabolus assumpsit eum &c.

SED contra, Ephes. 1. super illud: Vt sciatis quę sit supereminens &c. dicit Glos.† quoddā incremētum gloriæ habebunt sancti Doctores vltra illud quod cōmuniter omnes habebunt; ergo, &c.

† Gloss. ordinaria ibi.

¶ Præterea, Cant. 8. sup illud, Vinea mea corā me est: dicit Glos* ostendit quod singularis præmij doctoribus eius dispōat: ergo Doctores habebunt singulare præmium, & hoc vocamus aureolam.

* Gloss. ordinaria super illud Cāti. 8. tradidit eā custodibus.

CONCLVSIO.

Sicut virgines & martyres, ita doctores aureolam consequuntur, propter victoriam quam obtinent aduersus diabolum per prædicationē & doctrinā.

RESPONDEO dicendū, quod sicut per martyriū & virginitatem aliquis perfectissimam victoriam obtinet de carne & mundo: ita etiam perfectissima victoria contra Diabolum obtinetur, quando aliquis non solum diabolo impugnanti non cedit, sed etiam expellit eum; & non solum à se, sed etiam ab alijs: hoc autem fit per prædicationem & doctrinam: & ideo prædicationi & doctrinæ aureola debetur, sicut & virginitati & martyrio. Nec est dicendum, vt quidam dicunt, quod debeatur tantum prælatis quibus competit ex officio prædicare & docere: sed quibuscunque qui licite hunc actum exercent. Prælatis autem non debetur, quāuis habeant officium prædicandi nisi actu prædicent; quia corona non debetur habitui, sed pugnæ actuali, secundum illud 2. Timo. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit.

AD primum ergo dicendum, quòd prædicare & docere sunt actus alicuius virtutis, scilicet misericordiæ, vnde & inter spirituales eleemosynas computantur*.

AD secundum dicendū, quòd quamuis facultas prædicandi & docendi quādoque ex studio proueniat, tamē vsus doctrinæ ex volūtate procedit, quæ per charitatē informatur à Deo infusam; & sic actus eius meritorius esse potest.

† Tho. in. 4. di 37. q. 2. ar. 3. q. 2.

AD tertium dicendum, quòd exaltatio in hac vita non diminuit alterius vitæ præmium, nisi ei qui in tali exaltatione propriam gloriam quærit. Qui autem talem exaltationem in vtilitatem aliorum conuertit, ex ea sibi mercedem acquirit. Cum aūt dr, quòd doctrinæ debetur aureola, intelligendum est de doctrinis pertinentibus ad salutē, per quas diabolus à cordibus hominum expugnatur, sicut quibusdam spiritualibus armis; de quibus dicit 2. Cor. 10. Arma militiæ nostræ nō sunt carnalia, sed spiritualia.

ARTIC. VIII.

Vtrum Christo aureola debeatur.

417 Tho. 4. dist. 49. q.5. ar.4 q.1. & se
AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, ꝙ Christo aureola debeatur. Debetur enim aureola virginitati, & martyrio, & doctrinę: sed in Christo hæc tria præcipuè fuerunt: ergo Christo præcipue aureola debetur.

¶ 2 Præterea, Omne quod est perfectissimum in rebus humanis, præcipue Christo est attribuendum: sed præmium aureolæ, debetur excellentissimis meritis: ergo & Christo debetur.

In li. de habitu virginũ qui incipit, Disciplina custos.
¶ 3 Præterea, Cyprianus* dicit, quòd imaginem Dei virginitas portat: ergo virginitatis exẽplar in Deo est: & sic videtur, ꝙ Christo, etiam inquantum est Deus, aureola competat.

† Tho. in. 4. di 37. q.2. ar.3. q. 2.
SED contra, aureola est gaudium de conformitate ad Christum, vt dicitur, sed nullus conformatur, vel assimilatur sibijpsi, vt patet per Philosophum*: ergo Christo aureola non debetur.

L.10. Metaph. ex commẽt 11. & 10 tom.3.
¶ Præterea, Christi præmium nunquam est augmentatum: sed Christus ab instanti suæ conceptionis non habuit aureolam, quia tunc nunquã pugnauerat: ergo nũquam postea aureolam habuit.

CONCLVSIO.

Quanquam Christo aurea debeatur, cum strenue pugnauerit & vicerit; non tamen aureola debetur, quòd aureola quandam perfectæ victoriæ participationẽ denotet, quod Christo non conuenit, in quo ipsa perfectæ victoriæ plenitudo existit.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, ꝙ in Christo est aureola secundũ propriam aureolæ rationem, cum in eo pugna inueniatur & victoria: & per consequens corona, secundum propriam rationem. Sed diligenter considerando, quamuis Christo competat ratio aureæ vel coronæ: non tamen ei competit ratio aureolę. Aureola enim ex hoc ipso, ꝙ diminutiue dicĩt, importat aliquid quod participatiue, & nunquam secundum sui plenitudinem possidetur. Vnde illis cõpetit aureolam habere, in quibus est aliqua perfectionis victoriæ participatio, secundum imitationem eius, in quo perfectæ victoriæ ratio plena consistit. Et ideo cum in Christo inueniat huiusmodi principalis & plena victoriæ ratio, per cuius victoriam omnes alij victores constituuntur, vt patet Ioan. 16. Confidite, ego vici mundum; & Apoc. 5. Ecce vicit Leo de tribu Iuda: ideo Christo non competit aureolam habere, sed aliquid aliud; vnde omnes aureolæ originantur; vnde dicitur Apoc. 3. Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut ego vici, & sedeo in throno Patris mei. Vnde secundum alios dicendum est, ꝙ quãuis id quod est in Christo, non habeat rationem aureolæ, tamen est excellentius omni aureola.

AD primum ergo dicendum, quòd Christus fuit verissime Virgo, & Martyr, & Doctor: sed tamẽ præmium accidentale his respondens in Christo, nõ habet aliquã *nobilem quantitatem, in comparatione ad magnitudinem essentialis præmij: vnde non habet aureolam sub ratione aureolæ. Al. notabilem.

AD secundum dicendum, ꝙ aureola quamuis debeatur operi perfectissimo, quo ad nos; tamen aureola inquantum diminutiue dicĩt, significat quandã participationẽ pfectionis ab aliquo, in quo plenarie inuenĩt, & secundũ hoc

ad quandam minorationem pertinet; & sic in Christo non inuenitur, in quo omnis perfectio plenissime inuenitur.

AD tertium dicendum, ꝙ quãuis virginitas habeat aliquo modo exẽplar in Deo, nõ tamẽ habet exemplar vnius rationis. Incorruptio.n. Dei quã virginitas imitatur, non eadem ratione est in Deo & in aliquo virgine.

ARTIC. IX.

Vtrũ angelis aureola debeatur.

417 AD NONVM sic proceceditur. Videtur, quòd angelis aureola debeaẽ. Quia vt dicit Hieronymus* de virginitate loquens, In carne preter carnem viuere potius est vita angelica, quàm humana; & 1. Corin. septimo dicit Glossa†, quòd virginitas est vita angelica: cum igitur virginitati respondeat aureola, videẽ, quòd angelis debeatur,

In sermo de Assũptioné B.Mariç interpri & med. tomo.2.

† Gloss. ordinaria super illud pp instanté necessitatem.

¶ 2 Præterea, Nobilior est incorruptio spiritus, q̃ incorruptio carnis: sed in angelis inueniẽ incorruptio spiritus, q̃a nũquã peccauerũt: ergo eis magis debeẽ aureola, q̃ hominibus incorruptis carne, q̃ aliquando peccauerunt.

¶ 3 Præterea Doctrinæ debetur aureola: sed angeli nos docent purgando, illuminando, & perficiendo, vt Dionysius* dicit: ergo eis debeẽ aureola saltẽ Doctorũ.

Ca.6. ecclesiast. Hierar. parte 3. à medio

SED contra, 2. Timot. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit: sed in angelis non est pugna: ergo eis aureola nõ debetur.

¶ Prçterea, Aureola non debetur actui, qui per corpus nõ exercetur, vnde amantibus virginitatem, martyriũ & doctrinã, si exterius eis hæc nõ insint, aureola nõ debeẽ: sed angeli sunt spiritus incorporei: ergo aureolã nõ habẽt.

CONCLVSIO.

Cum id quod hominibus ex merito obtingit, angelis connaturale sit, & aureola cuilibet perfectioni in merito excellenti respõdeat: angelis aureolã nõ deberi aut cõpetere certum est.

RESPONDEO dicendũ, quòd angelis aureola nõ debetur: cuius ratio est, quia aureola respondet cuilibet perfectioni excellenti in merito: ea vero quæ in hominibus ad perfectioné meriti pertinent, angelis sunt connaturalia, vel etiam spectant ad communem eorum statũ, aut etiã ad ipsum p̃miũ essentiale: & ideo ratione eorũ, qua hominibus aureola debeẽ, ãgeli nõ habẽt aureolã.

AD primum ergo dicendum, quòd uirginitas dicitur esse vita angelica, inquantum per gratiam virgines imitantur id, quod angeli habent per naturam. Non enim virtutis est in angelis, quod omnino à delectabilibus carnis abstineant. cum huiusmodi delectationes in eis esse non possint.

AD secundum dicendum, ꝙ perpetua incorruptio spiritus in angelis præmium essentiale meretur: est enim de necessitate salutis cum in eis non possit subsequi reparatio post ruinam.

AD tertium dicendum, quòd illi actus, secundum quos angeli nos docent, pertinent ad gloriam eorum, & communem ipsorum statum: vnde per huiusmodi actus aureolam non merentur.

ARTIC. X.

Vtrum aureola etiam corpori debeatur.

419 AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd aureola etiam corpori debeatur. Præmium enim essentiale est potius, quàm accidentale: sed dos quç ad prçmium essentiale pertinet, non solum est in anima, sed etiam in corpore: ergo & aureola q̃ pertinet ad præmium accidentale.

Lib.22. de ciui. c.20. in princi. to.5.

¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, Peccato quod per corpus exercetur, respondet pœna in anima & corpore: ergo & merito, quod exercetur per corpus, debetur præmium & in anima & in corpore. Sed meritũ aureolæ per corpus exercetur: ergo aureola etiam debetur corpori.

¶ 3 Præterea, In corporibus martyrum quædam nitens virtutis pulchritudo apparebit in ipsis cicatricibus corporis. Vnde Augustinus dicit 22. de Ciuitate Dei. *Nescio quomodo sic afficimur amore martyrum beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt, & fortasse videbimus. Non enim deformitas ĩ eis, sed dignitas quædam erit; quamuis in corpore, nõ corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Ergo videtur, quòd aureola martyrum etiam in corpore sit; & eadẽ ratione de alijs.

Lib.22. de ciui. c.20. in princi. to.5.

SED contra, Animæ, quæ modo sunt in Paradiso, habent aureolas, nec tamen habent corpora: ergo proprium subiectum aureolæ non est corpus sed anima.

¶ Præterea, Omne meritum est ab anima: ergo præmium totum in anima esse debet.

CONCLVSIO.

Cum aureola sit gaudium de his operibus, quorum gratia,
419 *ea debetur, proprie in mente esse dicitur, quamuis etiam aliquis decor ex gaudio aureolæ in corpore resultet.*

RESPONDEO dicendũ, quòd aureola proprie est in mẽte. Est enim gaudium de operibus illis quibus aureola debetur Sed sicut ex gaudio essentialis præmij, quod est aurea, redundat quidam decor in corpore, q est gloria corporis: ita ex gaudio aureolæ resultat aliquis decor in corpore, vt sic aureola principaliter sit in mente, sed per quandam redundantiam refulgeat etiam in corpore, vel in carne.

Et per hoc patet responsio AD obiecta.

Tamen sciendum est, quòd decor cicatricum, quæ in corporibus martyrum apparebunt, non potest dici aureola: quia aliqui martyres aureolam habebunt, in quibus huiusmodi cicatrices nõ erunt, vt pote illi qui sunt submersi, aut famis inedia, vel squalore carceris interempti,

ARTIC. XI.

Vtrum conuenienter designentur tres aureolæ, virginum, martyrum, et prædicatorum.

AD VNDECIMVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd inconuenienter designẽtur tres aureolæ, virginum scilicet, martyrum, & prædicatorum. Aureola enim martyrum respõdet virtuti fortitudinis eorum; aureola virginum, virtuti temperantiæ; aureola vero Doctorũ virtuti prudentiæ: ergo videtur, quod debeat esse quarta aureola quæ respondeat virtuti iustitiæ. 420

Tho.4. dist. 49. q,5. art. 5.q. 1. & seq.

¶ 2 Præterea, Exod. 25. dicit Glossa, quod corona aurea additur cum per Euangelium his qui mandata custodiunt, vita æterna promittitur, Matth. 19. Si vis ad vitã ingredi, serua mãdata. Huic aureola superponitur, cum dicitur: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: ergo paupertati debetur aureola.

¶ 3 Præterea, per votum obedientiæ aliquis se subijcit Deo totaliter: ergo in voto obedientiæ maxima perfectio consistit: & ita videtur

videtur, quòd ei aureola debeatur.

¶ 4 Præterea, Multa sunt etiam alia supererogationis opera, de quibus homo in futuro speciale gaudium habebit: ergo multæ sunt aliæ aureolæ præter tres prædictas.

¶ 5 Præterea, Sicut aliquis diuulgat fidem prædicando & docendo, ita scripta compilãdo: ergo & talibus quarta aureola debetur.

CONCLVSIO.

Cum uirgines, martyres, & doctores in perpetua pugna sint & uictoriam ex ea consequãtur, eis conuenienter assignata sunt tres aureolæ.

RESPONDEO dicendũ, quòd aureola est quoddam priuilegiatum præmium priuilegiatæ victoriæ respondens. Et ideo secundũ priuilegiatas victorias in tribus pugnis, quæ cuilibet homini imminent, tres aureolæ sumuntur. In pugna enim quæ est contra carnem, ille potissimam victoriam obtinet, qui à delectabilibus venereis quæ sunt præcipua in hoc genere omnino abstinet; cuiusmodi est virgo: & ideo virginitati aureola debet. In pugna vero qua contra mundum pugnatur, illa est præcipua victoria, cum à mundo persecutionem vsque ad mortem sustinemus: vnde & martyribus, qui in ista pugna victoriam obtinét, secunda aureola debetur. In pugna vero, qua contra diabolum pugnatur, illa est præcipua victoria cum aliquis hostem non solum à se, sed etiam à cordibus aliorum remouet, quod fit per doctrinam & prædicationem: & ideo Doctoribus & prædicatoribus tertia aureola debetur. Quidam verò distinguunt tres aureolas secundũ tres vires animæ, vt dicãtur tres aureolæ respõdere potissimis trium virium animæ actibus. Potissimus enim actus rationalis est veritatem fidei, etiam in alios diffundere; & huic actui debetur Doctorum aureola. Irascibilis vero actus potissimus est, etiã mortem propter Christum * superare; & huic actui debetur aureola martyrum. Concupiscibilis vero actus potissimus est à maximis delectabilibus carnis abstinere penitus, & huic debetur aureola virginum. Alij vero aureolas tres distinguunt, secundum ea, quibus Christo nobilissime conformamur. Ipse enim mediator fuit inter Patrem & mundum. Fuit ergo Doctor, secundum quod veritatem, quam à Patre acceperat mundo manifestauit. Fuit autem Martyr, secundum quod à mundo persequutioné sustinuit. Fuit vero Virgo, inquantum puritaté in seipso seruauit. Et ideo Doctores, Martyres, & virgines ei perfectissime conformantur: vnde talibus debetur aureola.

* Al. sustinere.

AD primum ergo dicendum, quòd in actu iustitiæ non attenditur aliqua pugna, sicut in actibus aliarum virtutum. Nec tamé hoc verum est, quòd docere sit actus prudentiæ; imo potius est actus charitatis vel misericordiæ secundum quod ex tali habitu inclinamur ad huiusmodi actus exercitium; vel etiam sapientiæ vt dirigentis. Vel potest dici, secundum alios, quòd iustitia circuit omnes virtutes: & ideo ei specialiter aureola non debetur.

AD secundum dicendum, quòd paupertas quamuis sit opus perfectionis, non tamen tenet summum locum in aliqua spirituali pugna. Quia amor corporalium minus impugnat, quàm concupiscentia carnis, vel persecutio inflicta in corpus proprium. Vnde paupertati non debetur aureola

sed debetur, ei iudiciaria potestas ratione humiliationis, quæ consequitur paupertatem: Glossa autem inducta large accipit aureolã pro quolibet præmio quod redditur merito excellenti.

Et similiter dicendum AD tertium & quartum. Al. sustinere.

AD quintum dicendũ, quòd etiam scribentibus sacram doctrinam, debetur aureola: sed hæc non distinguitur ab aureola doctorum: quia scripta componere quidam modus docendi est.

ARTIC. XII.

Vtrum aureola uirginum sit potissima inter alias.

421 AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd aureola virginum sit inter alias potissima. Quia Apocal. 14. de virginibus dicitur, quòd sequunt agnũ quocũq; ierit, & quòd nemo poterat dicere canticũ, quod virgines cantabãt: ergo virgines habét excellentiorem aureolam.

¶ 2 Præterea, Cyprianus de virginibus dicit, quòd sint illustrior portio gregis Christi: ergo eis maior aureola debetur.

¶ 3 Item, Videtur, quòd potissima sit aureola martyrum.

Quia dicit Haymo, quòd non omnes virgines coniugatas præcedunt, sed hi specialiter, qui in tormento passionis, virginitate insuper custodita coæquantur martyribus coniugatis: ergo martyrium dat virginitati preæminentiam super alios status: & sic martyrio potior aureola debetur

¶ 4 Item, Videtur, quòd potissima debeat Doctoribus; quia Ecclesia militans exéplata est ab Ecclesia triumphante: sed in Ecclesia militante maximus honor debetur Doctoribus, 1. ad Tim. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeãtur, maxime qui præsunt in verbo & doctrina: ergo in Ecclesia triũphãte talibus potior aureola debet.

CONCLVSIO.

Cum martyrum pugna fortissima sit, uehementissimeque affligat simpliciter loquendo & aureola eorum est omniũ potissima.

RESPONDEO dicendũ, quòd præeminentia aureolæ ad aureolã potest dupliciter attédi. Primo, ex parte pugnæ, vt dicatur aureola potior, quæ fortiori pugnæ debetur: & per hunc modum aureola martyrum alijs aureolis supereminet quodam modo, & aureola virginum alio modo; pugna enim martyrum est fortior secundum seipsam, & vehementius affligens; sed pugna carnis est periculosior, inquantum est diuturnior, & magis nobis imminet è vicino. Secundo, ex parte eorũ, de quibus est pugna: & sic aureola Doctorũ inter oés est potior, quia huiusmodi pugna versatur circa intelligibilia: aliæ vero pugnæ circa sésibiles passiones. Sed illa eminétia quæ attendit ex parte pugnæ, est aureolæ essétialior, quia aureola secundũ propriã rationé respicit victoriã & pugnã. Difficultas autem pugnæ quæ attenditur ex parte ipsius pugnæ, est potentior, quàm illa quæ attenditur ex parte nostri, inquantum est nobis vicinior: & ideo simpliciter loquendo, aureola martyrum inter omnes est potior. Et ideo dicitur Mat. 5. in* Gloss. quòd in octaua beatitudine, quæ ad martyres pertinet, scilicet, beati qui persequutioné patiuntur, &c. omnes aliæ perficiuntur: & propter hoc etiã Ecclesia in connumeratione Sãctorum, martyres Doctoribus, & virginibus præordinat: sed quantũ ad aliquid, nihil prohibet alias aureolas excellentiores esse. Gloss. ordinar. super illud Matt. 5. Beati qui persecu.

Et per hoc patet solutio AD obiecta.

ARTIC. XIII.

Vtrum vnus alio aureolam excellentius habeat.

422 AD DECIMVMTERTIVM sic proceditur, Videtur, quòd vnus aureolã virginitatis vel martyrij, vel Doctoris, excellentius alio non habeat, Quia ea quæ sunt in termino, nõ intenduntur neq; remittuntur: sed aureola debetur operibus, quæ sunt in termino perfectionis: ergo aureola non intenditur neque remittitur.

¶ 2 Præterea, Virginitas nõ suscipit magis & minus, cum importet priuationem quandam, priuationes autem non intendãtur nec remittantur: ergo nec p̃mium virginitatis, scilicet aureola virginum, intenditur & remittitur.

SED contra, Aureola superponitur aureæ: sed aurea est intensior in vno, quàm in alio: ergo & aureola.

CONCLVSIO.

Cum meritum sit causa præmij consequens est vt sicut merito meritum est maius, sic aureola vna maior altera esse dicatur.

RESPONDEO dicendũ, quòd cum meritum sit quodammodo præmij causa, oportet diuersificari præmia, secundum q̃d merita diuersificantur: aliquid enim intenditur & remittitur p̃ intensionem & remissionem suæ causæ, meritum autem aureolæ potest esse maius & minus; vnde & aureola potest esse maior & minor. Sciendum tamen, quòd meritum aureolæ potest intendi dupliciter. Vno modo, ex parte radicis: alio modo, ex parte operis. Cõtingit enim esse aliquos duos quorum vnus ex minori charitate maius tormentum martyrij sustinet, vel magis prædicationi instat: aut etiam magis à delectabilibus carnis se elongat. Intensioni ergo meriti quæ attenditur penes radicem, non respondet intensio aureolæ, sed intensio aureæ: sed intensioni meriti, quæ est ex genere actus, respondet intensio aureolæ. Vnde potest esse, quòd aliquis, qui minus in martyrio meretur quantum ad essentiale præmium, habebit pro martyrio maiorem aureolã.

AD primum ergo dicendum, quòd merita quibus debetur aureola: non attingunt ad terminũ perfectionis simpliciter, sed secundum speciem, sicut ignis est specie subtilissimum corporum, Vnde nihil prohibet vnam aureolam alia esse excellentiorem, sicut vnus ignis est alio subtilior.

AD secundum dicendum, q̃ vna virginitas potest esse maior alia propter maiorem recessum à virginitatis contrario, vt dicatur in illa esse maior virginitas, quæ magis occasiones corruptionis vitat: sic enim priuationes intendi possunt; vt cum dicitur homo magis cæcus, quia magis elõgatur à visu.

QVAEST. XCVII.

De pœna damnatorum, in septẽ articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de pertinentibus ad damnatos post iudicium. Et primo de pœnis damnatorum & igne, quo eorum corpora cruciabuntur. Secũdo, de his quæ pertinent ad eorum affectum & intellectum. Tertio, de iustitia & misericordia Dei, respectu damnatorum.

¶ Circa primum quæruntur septem.

¶ Primo, vtrum damnati in inferno sola pœna ignis affligantur.

¶ Secundo, vtrum vermis eorũ, quo affliguntur, sit corporalis.

¶ Tertio, vtrum fletus in eis existens, sit corporalis.

¶ Quarto, vtrum tenebræ eorũ sint corporales.

¶ Quinto, vtrum ignis, quo affliguntur, sit corporalis.

¶ Sexto, vtrum sit eiusdem speciei cum igne nostro.

¶ Septimo, vtrum ignis ille sit sub terra.

ARTIC. I.

Vtrum damnati in inferno sola pœna ignis affligantur.

423 Tho. 4. dist. 50. q. 2. art. 3. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd damnati in inferno sola pœna ignis affligantur. Quia Matthæi 25. vbi eorum damnatio exprimitur, fit mentio solum de igne, cum dicitur, discedite à me maledicti in ignem æternum.

¶ 2 Præterea, Sicut pœna purgatorij debetur peccato veniali, ita pœna inferni debetur mortali, sed in purgatorio non dicitur esse nisi pœna ignis, vt patet per hoc, quod dicit 1. Cor. 3. Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit: ergo nec in inferno erit, nisi pœna ignis.

¶ 3 Præterea, Pœnarum varietas refrigerium præstat, sicut cum de calido, transfertur quis ad frigidum: sed nullum refrigerium est ponere in damnatis: ergo non erunt diuersæ pœnæ, sed sola pœna ignis.

SED contra est, quod dicitur in Psal. 10. Ignis & sulfur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.

¶ Præterea, Iob 24. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium.

CONCLVSIO.

Sicut per multa & varia damnati peccarunt, ita conueniẽs est, vt multipliciter, & ex multis affligantur.

RESPONDEO dicendũ, quòd secundum Basilium, in vltima mundi purgatione fiet separatio in elementis; vt quicquid est purum & nobile, remaneat superius ad gloriam beatorum; quicquid vero est ignobile & fœculentum, in infernũ proijciatur ad pœnam damnatorum: vt sicut omnis creatura erit beatis materia gaudij, ita damnatis ex omnibus creaturis tormentũ accrescat, secundum illud Sap. 5. Pugnabit cum illo orbis terræ contra insensatos. Hoc etiam diuinæ iustitiæ competit, vt sicut ab vno recedentes per peccatum in rebus materialibus, quæ sunt multæ &* vanæ, finem suum cõstituerunt, ita etiam multipliciter & ex multis affligantur. * Al. variæ

AD primum ergo dicendum, quòd quia ignis est maxime afflictiuus, propter hoc, quòd abũdat in virtute actiua: ideo nomine ignis omnis afflictio designatur, si sit, vehemens.

AD secundum dicendum, quòd pœna purgatorij non est principaliter ad affligendum, sed ad purgandum: vnde per solum ignẽ fieri debet, qui maxime habet vim purgatiuam: sed damnatorũ pœna non ordinatur ad purgandum; vnde non est simile.

AD tertium dicendum, quòd damnati transibunt ex vehemẽtissimo calore ad vehementissimũ frigus, sine hoc, quòd in eis sit aliquod refrigerium, quia passio ab exterioribus non erit per trãsmutationem corporis à sua pristina naturali dispositione, vt contraria passio ad æqualitatem

vel temperiem reducendo, refrigerium causet, sicut nũc accidit: sed erit per actionem spiritualẽ secundum quod sensibilia agunt in sensum, prout sentiuntur imprimendo formas illas, secundũ esse spirituale in organum, & nõ secundum esse materiale.

ARTIC. II.

424 *Vtrum vermis damnatorum sit corporalis.*

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd vermis quo affliguntur damnati, sit corporalis. Quia caro non potest affligi per vermem spiritualem: sed caro damnatorũ affligetur per vermem, Iudith 16. Dabit ignem & vermes in carnes eorum. & Eccles. 7. Vindicta carnis impij ignis & vermis: ergo vermis ille erit corporalis.

*Li. 21. de ciui. Dei, c. 9. to. 5.

¶ 2 Præterea, Aug.* dicit 21. de Ciu. Dei, Vtrumque (id est, ignis & vermis) pœna erunt carnis: ergo, &c.

†Li. 20. de ciui. Dei, ca. 22. to. 5.

SED contra est, quòd Aug. dicit† 20. de Ciu. Dei: In pœnis malorum inextinguibilis ignis, & viuacissimus vermis. Ab alijs aũt aliter atq; aliter exponitur. Alij vtrũq; ad corpus, alij vtrũque ad animã retulerũt, alij proprie ad corp' ignẽ, tropice ad animã vermẽ, qđ esse credibilius vĩ.

CONCLVSIO.

Cum post diem iudicij nullum corpus mixtum remansurũ sit præter corpus hominis: vermis qui damnatis assignatur, non erit materialis, sed spiritualis, qui conscientiæ remorsus dicitur.

RESPONDEO dicendũ, quòd post diem iudicij in mundo innouato, non remanebit aliquod animal, vel aliquod corpus mixtum, nisi corpus hominis tãtum, eo quòd non habeat aliquẽ ordinem ad incorruptionem, nec post illud tempus sit futura generatio & corruptio. Vnde vermis qui in damnatis ponitur, nõ debet intelligi esse corporalis: sed spiritualis, qui est conscientiæ remorsus; qui dicitur vermis inquantum oritur ex putredine peccati, & animam affligit; sicut corporalis vermis ex putredine ortus affligit pungendo.

AD primum ergo dicendum, quòd ipsæ animæ damnatorum dicuntur carnes eorum, pro eo quòd carni subiectę fuerunt. Vel potest dici etiam, quòd per vermem spiritualem caro affligetur secũdũ qđ passiones animæ redũdãt in corp', & hic & in futuro.

AD secundum dicendum, ꝙ Augustinus loquitur sub quadã comparatione. Non enim vult simpliciter asserere, quòd ille vermis sit materialis, sed quod potius esset asserendum: ignem & vermem materialiter intelligi, quàm quòd vtrumque spiritualiter tantum intelligatur, quia sic nullam pœnã corporalẽ dãnati sustinerent: vt patet seriẽ verborũ eius ibidem inspicienti.

ARTIC. III.

Vtrum fletus, qui erit in damnatis, sit corporalis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd fletus, qui erit in damnatis, erit corporalis. Quia Lucæ 13. dicit quædam glossa, quòd ꝑ fletum quẽ Dominus reprobis* comminatur, potest probari vera corporum resurrectio; quòd non esset, si fletus ille tantum esset spiritualis: ergo, &c. 425

*Al. immittet.

¶ 2 Præterea, Tristitia quæ est in pœna, respondet delectationi, quæ fuit in culpa, secundũ illud Apoc. 18. Quantum glorificauit se & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum

ctum: sed peccatores in culpa habuerunt delectationem interiorem & exteriorem : ergo etiam habebunt fletum exteriorem.

SED contra, Fletus corporalis fit per quandam resolutioné lachrymarum : sed à corporibus damnatorum non potest fieri ꝑpetua resolutio: cum nihil in eis per cibum restauretur ; omne enim finitum consumitur , si aliquid ab eo cõtinue abstrahatur: ergo in damnatis non erit corporalis fletus.

CONCLVSIO.

Ratione resolutionis lachrymarum fletus non erit in damnatis: ratione vero commotionis & turbationis capitis & oculorum, in damnatis fletus corporalis esse poterit.

RESPONDEO dicendũ, quòd in fletu corporali duo inueniuntur. Quorum vnum est, lachrymarum resolutio : & quantũ ad hoc fletus corporalis in dãnatis esse non potest : quia post diem iudicij quiescente motu primi mobilis, non erit aliqua generatio vel corruptio, vel corporalis alteratio: in lacrymarum autem resolutione oportet esse illius humoris generationem, q. per lachrymas distillat: vnde quã tum ad hoc, corporalis fletus in damnatis esse non poterit. Aliud quod inuenitur in corporali fletu, est quædam commotio & turbatio capitis & oculorũ: & quantum ad hoc, fletus in damnatis esse poterit post resurrectionem; corpora enim damnatorum non solum ab exteriori affligentur, sed etiam ab interiori, secundũ, quod corpus immutatur ad passionem animæ, in bonum vel malum: & quantum ad hoc , fletus carnis resurrectionem indicat, & respondet delectationi culpæ, q̃ fuit in anima & in corpore.

Et per hoc patet responsio AD obiecta.

ARTIC. IIII.

Vtrum damnati sint in tenebris corporalibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd damnati non sint in tenebris corporalibus. Quia vt dicit Gregor. in 9. lib. Moral.* sup illud Iob 10 . Sed sempiternus horror inhabitat: quamuis ignis ille ad consolationem non luceat, tñ vt magis torqueat ad aliq̃d lucet. Nam sequaces, quos secum traxerunt de mundo reprobi, flãma illustrãte visuri sunt: ergo nõ erunt ibi tenebræ corporales. 426 Lib. 9. c. 49. à medio.

¶ 2 Præterea, Damnati vidẽt pœnam suam, hoc enim est eis in augmentum pœnæ : sed nihil videtur sine lumine: ergo non sũt ibi tenebræ corporales.

¶ 3 Præterea, Damnati habebunt ibi potentiam visiuam post corporum resumptionem : sed frustra in eis esset, nisi aliquid viderent: ergo cum nihil videatur, nisi in lumine, videtur, quòd non sint omnino in tenebris.

SED contra est, quod dicitur Matthæi vigesimosecundo. Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: super quod dicit Gregor. *Si ignis ille lucem haberet; in tenebras exteriores nequaquam mitti diceretur. Lib. 9. Moral. c. 46. à medio.

¶ Præterea, Basilius dicit sup illud Psal. 28. Vox Domini intercidentis flammam ignis ; quòd virtute Dei separabitur claritas ignis ab eius virtute adustiua, ita quòd claritas cedet in gaudiũ beatorum, & vstiuum ignis in tormentũ damnatorum: ergo dãnati habebunt tenebras corporales. *Sup. q. 86. & 58

Quædam vero alia, quæ ad pœnam damnatorum pertinent, determinata sunt.* Tho. in 4. dist. 44. q. 3.

CONCLVSIO.

Vt dispositio inferni miseria dānatorum conueniat, erunt in ea tenebræ corporales, cum quadam tamen luce: vt videant damnati ea quæ animam torquere possunt.

RESPONDEO dicendū, quòd dispositio inferni erit talis quòd maxime miseriæ damnatorum competat. Vnde secundum hoc sunt ibi lux & tenebræ, ꝓut maxime spectant ad miseriam dānatorum. Ipsa autem visio secundum se delectabilis est; vt enim dicitur in principio Metaphysicæ,* sensus oculorum est maxime diligibilis, eo quòd per ipsum plura cognoscimus: sed per accidens contingit visionem esse afflictiuam, inquantum videmus aliqua nobis nociua, vel nostræ voluntati repugnantia: & ideo in inferno hoc modo debet esse locus dispositus ad videndum, secundum lucem & tenebras, vt nihil ibi perspicue videatur, sed solummodo sub quadam vmbrositate videantur ea quæ afflictionem cordi ingerere possunt. Vnde simpliciter loquendo, locus est tenebrosus. Sed tamen ex diuina dispositione est ibi aliquid luminis, quantum sufficit ad videndum illa, quæ animam torquere possunt: & ad hoc satisfacit naturalis situs loci; quia inter ræ medio vbi infernus ponitur non potest esse ignis nisi fœculētus & turbidus, & quasi fumosus. Quidam autem tenebrarum harū causam assignant ex commassatione corporum damnatorum, q̄ præ multitudine ita replebunt locum inferni, quòd ibi nihil de aere manebit: & sic non erit ibi aliquid de diaphano, quod possit esse subiectum lucis & tenebræ: nisi oculi damnatorum qui erūt obtenebrati.

Lib. 1. Meta. circa prin. to. 3.

Et per hoc patet responsio AD obiecta.

ARTIC. V.

Vtrum ignis inferni erit corporalis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd ignis inferni, quo cruciabuntur corpora damnatorum non erit corporeus. Dicit enim Damascenus in quarto libro in fine.* Tradetur diabolus & dæmones, & homo eius, scilicet Antichristus cum impijs peccatoribus in ignem æternum, non materialem, qualis est qui apud nos est, sed qualem nouit Deus. Sed oē corporeū est materiale: ergo ignis inferni nō erit corporeus. 427

Tho. 4. dist. 44. q. 3. art. 2. q. 1. & seq.

Lib. 4. ortho. fi dei, in fine illius

¶ 2 Præterea, Animæ dānatorum à corpore separatæ, ad ignē inferni deferuntur: sed August. dicit 12. super Genes. ad litterā* Spiritualē arbitror esse, scilicet locū, ad quē anima defertur post mortē, non corporalē: ergo etiā ignis ille non erit corporeus.

Lib. 12. c. 32. nō procul à princip. to. 3.

¶ 3 Præterea, Ignis corporeus in modo suæ actionis non sequitur modum culpæ in eo, quòd igne crematur: sed magis ad modum humidi vel sicci; in eodem enim igne corporeo videmus affligi iustum & impium. Sed ignis inferni in modo suæ actionis vel afflictionis, sequitur modum culpæ in eo, qui punitur: vnde dicit Gregorius in quarto Dialog.* Vnus quidem est gehēnæ ignis: sed non vno modo omnes cruciat peccatores: vnusquisque enim quantum exigit culpa, tantum sentiet de pœna: ergo ignis ille non est corporeus.

Lib. 4. c. 43.

SED contra est, quod dicitur 4. Dialog.* Ignem gehennæ corporeū esse nō ambigo, in quo certum est corpora cruciari.

Lib. 4. c. 29. à med. illius.

¶ Præterea, Sapientiæ quinto dicitur: Pugnabit orbis terrarū

contra insensatos: sed non totus orbis terrarum contra insensatos pugnaret, si solummodo spirituali pœna & non corporali punirentur: ergo punientur igne corporeo.

427 Tho. 4. dist. 44. q. 3. art. 2. q. 1. & seq. Lib. 4. ortho. fidei, in fine illius

CONCLVSIO.

Cum corpori non possit adaptari pœna nisi corporea, ignis inferni erit corporeus, maxime cũ dicatur, reprobos post resurrectionem in ipsum detrudendos esse.

RESPONDEO dicendũ, quòd de igne inferni multiplex fuit opinio. Quidam enim Philosophi, vt Auicen. resurrectionem non credentes, solius animæ post mortem pœnam esse crediderunt. Et quia eis inconueniens videbatur, vt anima, cum sit incorporea igne corporeo puniret; negauerũt igné corporeũ esse, quo mali punirent; volẽtes q̃ quicquid dicitur de pœna animarum post mortem, per aliqua corpora futura, metaphorice dicatur. Sicut enim bonarum animarum delectatio & iucunditas non erit in aliqua re corporali, sed in spirituali tantum erit, scilicet in consequutione sui finis: ita afflictio malorum spiritualis erit tantum, in hoc scilicet, quòd tristabuntur de hoc, quòd separabũtur à fine, cuius inest eis desiderium naturale. Vnde sicut omnia, quæ de delectatione animarum post mortem dicuntur, quæ videntur ad delectationem corporalem pertinere, sicut quòd reficiantur vel rideãt, & huiusmodi: ita etiam quicquid de earũ afflictione dicitur, quod in corporalem punitionem sonare videatur, per similitudinem debet intelligi; sicut quòd in igne ardeant, vel fœtoribus affligant, & huiusmodi. Spiritualis enim delectatio & tristitia, cum sit ignota multitudini, oportet, quòd per delectationes & tristitias corporales figuraliter manifestetur, vt homines magis moueantur ad desiderium vel timorem. Sed quia in pœna damnatorum non solum erit pœna damni, quæ respondet auersioni quæ fuit in culpa; sed etiam pœna sensus, quæ respondet conuersioni: ideo non sufficit prædictum modum punitionis ponere: & ideo etiam ipse Auicenna alterum modum superaddidit: dicẽs, q̃ animæ malorũ post mortem non per corpora, sed per corporum similitudines puniantur: sicut in somnis propter similitudines prædictas in imaginatione existentes, videtur homini, quòd torqueatur pœnis diuersis. Et hunc etiam modum punitionis videtur ponere Augustinus in duodecimo super Genesim ad literã *, sicut ibidem manifeste patet. Sed hoc videtur inconuenienter dictum esse. Imaginatio enim potentia est quædam vtens organo corporali: vnde non potest esse, quòd visiones huiusmodi imaginariè fiant in anima separata à corpore, sicut in anima somniantis. Vnde etiam Auicenna, vt hoc inconueniens euitaret, dixit, q̃ animæ separatæ à corpore, vtebãtut quasi pro organo aliqua parte cælestis corporis cui corpus humanum oportet esse cõforme ad hoc, quòd perficiatur anima rationali quæ est similis motoribus cælestis corporis; in hoc sequutus quodammodo opinionem antiquorum Philosophorum, qui posuerunt animas redire ad orbes stellarum. Sed hoc est omnino absurdum, secundum doctrinam Philosophi: quia anima vtitur determinato organo corporali, sicut ars determinatis instrumẽtis: vnde non potest transire de corpore in

Lib. 12. c. 32. nõ procul à princip. to. 3.

Lib. 4. c. 43.

Lib. 4. c. 29. à med. illius.

li. 12. ca 32. to. 3

in corpus,quod Pythagoras po-
L.1.com nit,vt dicitur in 1. de anima*.
53.to, 2 Qualiter autem ad dictum Augu-
stini sit respondendum, infra di-
cetur. Quicquid autem dicatur
de igne, qui animas separatas
cruciat,de igne tamen, quo cru-
ciabuntur corpora damnatorum
post resurrectionem, oportet di-
cere,quòd sit corporeus,quia cor
pori non potest conuenienter a-
daptari pœna, nisi sit corporea.
lib. 4. c. Vnde Greg.in 4.Dialog*. ex hoc
29. ipso probat igné inferni esse cor-
poreum, quod reprobi post resur
rectionem in eum detrudentur.
Augustinus etiam, vt habetur in
li.4.sen. litera*,manifeste confitetur igné
dist. 44. illum, quo cruciabuntur cor-
paragr. pora, esse corporeum. Et de hoc
F. ad præsens est quæstio. Qualiter
auté animę dãnatorũ ab igne isto
corporeo cruciẽt,aliàs dictũ*est.
*Sup.q. AD primum ergo dicendum;
70.ar.3. quòd Damascen†.non negat sim-
& id ip pliciter illum ignem materialem
sum ha- esse, sed quòd non est materialis
bet S. talis, qualis apud nos est, eo
Thomas quòd quibusdam proprietatibus
di.44.q ab hoc igne distinguitur. Vel di-
3.art.3. cendum,quòd quia ignis ille non
q.3. materialiter alterat corpora; sed
†Li. 4. quadam spirituali actione agit
orth. fi- in ea ad punitionem: ideo dici-
de,in fi- tur non materialis esse, non quã
ne illius tũ ad substantiã,sed quãtũ ad pu
Al. offi- nitionis*effectum in corporibus,
cium. & multo amplius in animabus.

AD secundum dicendum, ꝙ dictum Aug.potest hoc modo accipi, vt pro tanto dicatur locus ille, ad quem animæ deferuntur post mortem, non esse corporeus, quia anima in eo corporaliter non existit, per modum scilicet,quo corpora existunt in loco:sed alio,modo spirituali; sicut angeli in loco sunt.Vel dicendum,quòd Aug. loquitur opinando & non determinando,sicut frequenter facit in libro illo.

AD tertium dicendum, quòd ignis ille erit instrumentum diuinæ iustitiæ punientis. Instrumentum autem non solum agit in virtute propria, & per proprium modum,sed etiam in virtute principalis agentis, & secundum quod est regulatum ab eo. Vnde quamuis ignis secundum propriam virtutem non habeat quòd aliquos cruciet secundum magis vel minus,secundum modum peccati; habet tamen hoc secundum quòd eius actio modificatur ex ordine diuinæ iustitiæ. Sicut etiam ignis fornacis modificatur ex industria fabri in sua actione,secundũ quod competit ad*effectũ artis. *Al. officium.

ARTIC. VI.

Vtrum ignis inferni sit eiusdem speciei cum igne nostro.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd 428
ignis ille nõ sit eiusdem speciei cum igne isto corporeo, quem videmus. Augustinus, *lib.20.
enim dicit*,&habetur in litera† de ciuit
Ignis æternus cuiusmodi sit, ho- c.16.pa
minem scire arbitror neminem, rũ à pri
nisi forte cui spiritus diuinus o- tomo.5.
stendit:sed naturã istius ignis om †Lib.4.
nes, vel fere omnes, sciunt: ergo Sent.di.
ignis ille non est eiusdem speciei 44.para
aut naturæ cum igne nostro. F.

¶ 2 Præterea, Gregorius di- *lib.15.
cit 15.Moral.*exponés illud Iob Moral.
vigesimo,Deuorabit eũ ignis,q̃ nõ ca.14 in
succenditur:ignis corporeus vt esse princi.
valeat,corporeis indiget fométis nec valet,nisi succésus,esse, & nisi refotus,subsistere.Accõtra gehénæ ignis,cũ sit corporeus,& in se missos reprobos corporaliter exurat,nec studio humano succenditur,nec lignis nutritur,sed creatus semel durat inextinguibilis, & successione non indiget, & ardore non caret:ergo non est eiusdem naturę cum eo,qué videmus.

¶ 3 Præterea,Aeternũ & cor

ruptibile non sunt eiusdem ratio nis, cum nec etiam in genere com municent, secundum Philosophũ in 10. * Metaphys. sed iste ignis est corruptibilis, ille autem æter nus, Matth. 25. Discedite à me ma ledicti in ignem æternum: ergo non sunt eiusdem naturæ.

Lib. 10. Metaph com. 26 tom. 3.

¶ 4 Præterea, De natura hu ius ignis nostri est vt luceat; sed ignis inferni non lucet; vnde Iob 18. Nonne lux impij extinguetur? ergo vt prius.

SED contra, Secundum Philosophum † in 1. Topic. Omnis aqua omni aquæ, est idem specie: ergo eadem ratione omnis ignis, omni igni, est idem specie.

Li. 1. ca. s. paulo à princi pio, to. 1

¶ Præterea, Sapien. 11. dicit: Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur: sed homines peccant per res sensibiles huius mundi: ergo iustum est, vt per easdem pu niantur.

CONCLVSIO.

Sicut corpora damnatorum eiusdem speciei erunt, cuius modo sunt, ita & ignis quo torquentur damnati in inferno, eiusdem est speciei cum igne qui apud nos est: licet quasdam proprietates diuersas habeat.

RESPONDEO dicendũ, quòd ignis propter hoc quòd est maximæ virtutis in agendo, inter reliqua elementa; alia corpora pro materia habet, vt dicitur in 4 Metheor*. Vnde & ignis dupliciter inuenitur: scilicet in materia propria, prout est in sua sphæra: & in materia aliena; siue terrestri, vt patet in carbone; siue aerea, vt patet in flamma. Quocunque autem modo ignis inueniatur, semper est idem in specie, quantum ad naturam ignis pertinet. Potest autem esse diuersitas in specie, quantum ad corpora q̃ sunt materia ignis: vnde flamma & carbo differunt specie, & similiter lignum igneum, & ferrum ignitum: nec differt quantum ad hoc, siue ignita sint per violentiam, vt in ferro apparet; siue ex principio intrinseco naturali, vt accidit in sulfure. Quòd ergo ignis inferni, quantum ad hoc, quod habet de natura ignis, sit eiusdem speciei cum igne, qui apud nos est, manifestum est: vtrum autem ille ignis sit in propria materia existens; aut si in aliena, in qua materia sit; nobis ignotum est: & secundum hoc potest ab igne, qui apud nos est, specie differre materialiter consideratus: quasdam tamen proprietates differentes habet ab igne nostro, vt quòd successione non indiget, nec lignis nutritur. Sed istæ differentiæ non ostendunt diuersitatẽ in specie, quantum ad id quod pertinet ad naturam ignis.

*Methe. in sũ. pri. ca. 2 circa me dio. to 2

AD primum ergo dicendum, quòd August*. loquitur, quantum ad id quod est materiale in igne illo; non autem quantum ad ignis naturam. *loco no tato in arg.

AD secundũ dicendum, quòd ignis iste qui apud nos est, lignis nutritur, & ab homine succenditur, quia est artificialiter & per violentiam in alienam materiam introductus: sed ignis ille, lignis non indiget, quibus foueatur: quia vel in propria materia existit, vel est in materia aliena, non per violentiam, sed per naturam à principio intrinseco. Vnde non est ab homine succensus, sed à Deo, qui naturam illam instituit: & hoc est quod dicitur Isaię trigesimo, Flatus Domini sicut torrens sulfuris succendens eam.

AD tertium dicendum, quòd sicut corpora damnatorum erunt eiusdem speciei, cuius & modo sunt; quamuis modo sint corruptibilia, tunc autem erunt

erunt incorruptibilia, ex ordine diuinę iuſtitiæ, & pp quieté motus cæli: ita eſt etiã & de igne inferni, quo corpora illa punient.

AD quartum dicendum, quòd lucere non conuenit igni ſecundumm quemlibet modum exiſtendi, quia in propria materia exiſtens non lucet. Vnde non lucet in propria ſphęra, vt Philoſophi dicunt: ſimiliter etiam in aliqua materia aliena ignis exiſtens non lucet, ſicut cum eſt in materia opaca terreſtri, vt in ſulfure: & ſimiliter eſt etiam quando ex aliquo groſſo fumo eius claritas offuſcatur. Vnde quod ignis inferni non luceat, non eſt ſufficiens argumentum ad hoc, quòd non ſit eiuſdem ſpeciei.

ARTIC. VII.

Vtrũ ignis inferni ſit ſub terra.

429 AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd ignis ille non ſit ſub terra: Quia Iob 18. de homine damnato dicitur: Et de orbe transferet eum Deus: ergo ignis ille quo damnati punientur, non eſt ſub terra, ſed eſt extra orbem.

¶ 2 Præterea, Nullum violentum & per accidens, poteſt eſſe ſempiternum: ſed ignis ille erit in inferno in ſempiternum: ergo non erit ibi per violentiam, ſed naturaliter: ſed ſub terra non poteſt eſſe ignis, niſi p violentiã: ergo ignis inferni nõ eſt ſub terra.

¶ 3 Præterea, In igne inferni omnia corpora damnatorum, poſt diem iudicij cruciabuntur: ſed illa corpora locum replebũt: ergo cum futura ſit maxima multitudo damnatorum, quia ſtultorum infinitus eſt numerus, Eccleſiaſtici 1. maximum oportet eſſe ſpatium, in quo ignis ille contineatur. Sed inconueniens videtur dicere, infra terram eſſe tantam concauitatem, cum partes terræ naturaliter ferantur ad medium: ergo ignis ille non erit ſub terra.

¶ 4 Præterea, Sapient. 11. Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur: ſed mali ſuper terram peccauerunt: ergo ignis eos puniens non debet eſſe ſub terra.

SED contra eſt quod dicitur Iſaiæ 14. Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum aduentus tui: ergo ignis inferni ſub nobis eſt.

¶ Præterea, Greg*. dicit in 4. Dialog Quid obſtet non video, q ſub terra infernus eſſe credatur. li. 4. dia cap. 42. in fine.

¶ Præterea, Ionæ 2. ſuper illud, Proieciſti me in corde maris Gloſſ.† interlinearis, id eſt, in inferno: pro quo dicitur in Euangelio, Matthæi 12. in corde terræ, quia ſicut cor eſt in medio animalis, ita & infernus in medio terræ eſſe perhibetur. Gloſ. inter. ibi.

CONCLVSIO.

Etſi nullus niſi à Spiritu ſancto edoctus, vbi infernus conſtitutus ſit, certo cognoſcat: tamen vt animæ quæ carnis amore peccarunt, id recipiant quod carni mortuæ exhiberi ſolet; conuenienter ſub terra eſſe creditur.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut †Auguſtinus dicit, & habetur in litera *, in qua parte mundi infernus ſit, ſcire neminé arbitror, niſi cui diuinus Spiritus reuelauit. Vnde Gregorius in quarto Dialog†. ſuper hac quæſtione interrogatus, reſpondit: Hac de re temere definire non audeo. Nonnulli namque in quadam parte terrarum infernum eſſe putauerunt Alij vero hunc ſub terra eſſe exiſtimant. Et hanc opinionem probabiliorem, oſtendit dupliciter. Primo, ex ipſa nominis ratione, ſic dicens. Si idcirco infernum dicimus, quia inferius ia-

†Aug. libro 20. de Ciu. Dei. ca. 16. to. 5.
*Mag. li. 4. ſent. di. 44. § P. in fine
†Gre. libro. 4. dialog. c. 42. in princ.

cet:

Al. à cę lo est. cet: quòd terra ad cęlum est, hoc esse infernus debet † ad terram. †Al. à. terra. Secundo, ex hoc quòd dicitur Apocalyp. 5. Nemo poterat neque in cælo neque in terra, neque subtus terram aperire librum: vt hoc quod dicitur in cælo, referatur ad angelos: hoc quod dicitur, in terra, referatur ad homines viuétes in corpore: hoc quod dicitur subtus terram, referatur ad animas existentes in inferno. Augu- li.12. ca 34. circa medio.3. stinus † etiam in libro 12. super Genes. ad literam, duas rationes tangere videtur, quare congruum sit, infernum esse sub terra. Vna est, vt quoniam defunctorum animæ carnis amore peccauerunt, hoc eis exhibeatur, quòd ipsi carni mortuæ solet exhiberi, vt scilicet sub terram retrudantur. Alia est, quòd sicut est grauitas in corporibus, ita tristitia in spiritibus; & lætitia, sicut leuitas. Vnde sicut secundum corpus, si ponderis sui ordinem teneant, inferiora sunt omnia grauiora, ita secundum spiritum inferiora sunt omnia terrestria: & sicut conueniens locus gaudio electorum est cęlum empyreum, ita conueniens locus tristitiæ damnatorũ est, in finitum terræ. Neque mouere de- li.12. super Gen. ad lit. c.33 et 34. to 3. bet, quod Augustinus* ibidem dicit, quòd inferi sub terris esse dicuntur vel creduntur, quia vt in libro Retractationum † hoc retractans dicit. Mihi videor dicere †lib. 2. retractationum, cap. 24. in fine, tomo. 1. debuisse magis, quòd sub terris sint inferi, quàm rationem reddere, cur sub terris esse dicantur siue credantur. Quidam tamen Philosophi posuerunt, quòd locus inferni erat sub orbe terrestri, tamen supra terræ superficiem ex parte opposita; & hoc videtur Isidorus sensisse, cum dicit, quòd Sol & Luna in ordine quo creati sunt, stabunt, ne impij in tormentis positi, fruantur luce eorũ: quæ ratio nulla esset, si infernus infra terram esse dicatur, quali er tamen hæc verba possint exponi, patuit supra* Pythagoras vero po- Q.91. ar 2. suit locum pœnarum in sphæra ignis, quam in medio totius orbis esse dixit, vt patet per Aristotel. in secundo cæli & mundi. Sed tamen conuenientius his, quæ in scriptura dicuntur, est: vt sub terra esse dicatur.

AD primum ergo dicendum, quòd verbum illud Iob, De orbe transferet eũ Deus, intelligendũ est de orbe terrarũ: idest, de hoc lib. 14 Moral. ca. 11. medio. mũdo & hoc modo exponit Gregorius † dicēs, De orbe q̃ppe trãsfert, cũ superno apparente iudice, de hoc mundo tollitur, in quo peruerse gloriatur. Nec est intelligendum, quòd orbis hic accipiatur pro vniuerso, quasi extra totum vniuersum sit locus pœnarum.

AD secundum dicendum, q̃ in loco illo conseruatur ignis in æternum ex ordine diuinæ iustitiæ; quamuis secundum naturam suam non possit extra suum locũ aliquod elementum in æternum durare, præcipue statu generationis & corruptionis manente in rebus. Ignis autem ibi erit fortissimæ caliditatis, quia calor eius erit vndique congregatus propter frigus terræ ipsum vndique circunstans.

AD tertium dicendum, quòd infernus nunquam deficiet in amplitudine, quin sufficiat ad dãnatorum corpora capienda; infernus enim Prouerb. 30. inter tria insatiabilia ponitur: necest inconueniens, quòd intra viscera terrę tanta concauitas conseruetur diuina virtute, quæ damnatorum omnium corpora possit capere.

AD quartum dicendum, quòd hoc quod dicitur. Per quę peccat quis, per hæc & torquetur, non est necessarium, nisi in principalibus instrumentis peccandi; quia enim

enim homo in anima peccat & in corpore, in vtroque punietur: non autem oportet, quòd in quo loco quis peccauit, in eodem puniatur, cum alius sit locus, qui viatoribus & damnatis debetur. Vel dicendum, quòd hoc intelligitur de pœnis, quibus homo punitur in via; secundum quod quælibet culpa suam pœnam habet annexam, prout quisque inordinatus animus sibi est pœna; vt dicit Augustinus*.

li.1.Cōfe. ca.12 in fine, tom.1.

QVAEST. XCVIII.

De uoluntate & intellectu damnatorum, in nouem articulos diuisa.

CONSEQVENTER cōsiderandum est de pertinentibus ad affectum & intellectum damnatorum.

¶ Circa quod quæruntur nouem.

¶ Primo, vtrum omnis voluntas damnatorum sit mala.

¶ Secundo, vtrum aliquando pœniteant de malis quæ fecerunt.

¶ Tertio, vtrum magis vellent non esse quàm esse.

¶ Quarto, vtrum vellent alios non esse damnatos.

¶ Quinto, vtrum impij habeant Deum odio.

¶ Sexto, vtrum ipsi demereri possint.

¶ Septimo, vtrum possint vti sciētia hic acquisita.

¶ Octauo, vtrum cogitent aliquādo de Deo.

¶ Nono, vtrum ipsi videant gloriam beatorum.

ARTIC. I.

Vtrum omnis uoluntas damnatorum sit mala.

430 Tho. 4. dist. 50. q.2. ar,1 q.1. &sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd non omnis voluntas damnatorū sit mala. Quia vt dicit Dionys.† 4.c.de Diu. nom. dæmones bonum & optimum concupiscunt scilicet esse, viuere, & intelligere: cum ergo damnati homines nō sint peioris conditionis, quàm dæmones, videtur quòd & ipsi bonam voluntatem habere possint.

†Ca. 4. parte. 4 non remote à fine.

¶ 2 Præterea, Malum, vt dicit Dion.* est omnino inuoluntariū: ergo si damnati aliquid volunt, illud volunt inquantum est bonū vel apparens bonum: sed voluntas quæ per se ordinatur ad bonum, est bona: ergo damnati possunt habere voluntatem bonam.

*li.4.de diuinis nominibus, parte 4.aliquantulum ante finé.

¶ 3 Præterea, Aliqui erunt damnati, qui in hoc mundo existentes, aliquos virtutum habitus secum detulerunt, vtpote Gentiles, qui habuerunt virtutes politicas: sed ex habitibus virtutum elicitur laudabilis voluntas: ergo in aliquibus damnatis poterit esse laudabilis voluntas.

SED contra, Obstinata voluntas nunquam potest flecti, nisi in malum: sed damnati homines erunt obstinati sicut & dæmones: ergo voluntas eorum nunquam poterit esse bona.

¶ Præterea, Sicut se habet voluntas beatorum ad bonum, ita se habet voluntas damnatorum ad malum: sed beati nunquam habēt voluntatem malam: ergo nec damnati aliquam habent voluntatem bonam.

CONCLVSIO.

Quamuis dānati naturali, quā retinent uoluntate, bonum aliquod uelint, quia tamen ab ultimo recte rationis fine (unde bonitas uoluntatis petēda est) perfecte sunt auersi, nullam in eis bonam esse uoluntatem dicendum est.

RESPONDEO. dicendū, quòd in damnatis potest duplex voluntas considerari, scilicet voluntas deliberatiua, & voluntas naturalis.

ralis. Naturalis quidem non est eis ex ipsis, sed ex auctore naturæ, qui in natura hanc inclinationem posuit, quæ naturalis voluntas dicitur: vnde cum natura in eis remaneat, secundum hoc bona poterit in eis esse voluntas naturalis. Sed voluntas deliberatiua est eis ex seipsis, secundum quod in potestate est eorum, inclinari per affectũ ad hoc vel illud: & talis voluntas est in eis solum mala; & hoc ideo, quia sunt perfecte auersi à fine vltimo rectæ voluntatis, nec aliqua voluntas potest esse bona, nisi per ordinem ad finem prædictum. Vnde etiam etsi aliquod bonum velint, non tamen bene volunt illud, vt ex hoc voluntas eorum bona dici possit.

AD primum, ergo dicendum, quòd verbum Dionysij intelligitur de volũtate naturali: quæ est inclinatio naturę in aliquod bonum: sed tamen ista naturalis inclinatio per eorum malitiam corrumpitur, inquantum hoc bonum quod naturaliter desiderant, sub quibusdam malis circunstantijs appetunt.

AD secundum dicendũ, quòd malum, inquantum est malum, non mouet voluntatem, sed inquantum est æstimatum bonũ. sed hoc ex eorum malitia procedit, vt id quod est malũ, æstiment vt bonũ: & ideo voluntas eorũ est mala.

AD tertium dicendum, quòd habitus virtutum politicarum nõ remanent in anima separata, eo ꝙ virtutes illæ perficiant solum in vita ciuili, quæ non erit post hãc vitam, si tamen remanerent, nunquam in actum exirent: quasi ligatæ ex obstinatione mentis.

ARTIC. II.

Vtrum damnati pœniteant de malo quod fecerunt.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ damnati nunquam pœniteant de malis quę fecerunt. Quia dicit Bernardus in Cãticis, quòd damnatus semper vult iniquitatem suã quã fecit: ergo nunquam de peccato commisso pœnitet.

¶ 2 Præterea, Velle se non peccasse, est bona voluntas: sed dãnati nunquam habebunt bonam voluntatem: ergo damnati nunquam volent se non peccasse: & sic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Secundum Damas. † hoc est hominibus mors, quod angelis casus: sed angeli voluntas post casum est inuertibilis hoc modo, vt non possit recedere ab electione, qua prius peccauit: ergo & dãnati non possunt pœnitere de peccatis à se commissis.

†lib. 2. ort. fid cap. 4. in fine.

¶ 4 Præterea, Maior erit peruersitas damnatorum in inferno, quàm peccatorum in hoc mundo: sed peccatores aliqui in hoc mundo, non pœnitent de peccatis commissis, vel propter excęcationem mentis, sicut hęretici; vel propter obstinationem, sicut qui lætantur, cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis, vt dicitur Prouer. 2. ergo, &c.

SED contra, Sapientiæ 5. de damnatis dicitur: Intra se pœnitentiam agentes.

¶ Præterea, Philosophus * in nono Ethicorum dicit, quod pœnitudine replentur praui, mox enim tristantur de hoc, in quo prius delectati sunt: ergo damnati cum sint maxime praui, magis pœnitent.

*li. 9: ca 4. nõ remote ante fi. to. 5.

CONCLVSIO.

Cum damnati nunquam iniquitatem ipsam odio habeant, sed solummodo pœnam refugiãt: nõ per se, sed per accidens

cidens tantum, de iniquitate commissa pœnitent.

RESPONDEO dicendũ, quòd pœnitere de peccato, contingit dupliciter. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem de peccato pœnitet, qui peccatum inquantum est peccatũ, abominatur. Per accidens vero, qui illud odit ratione alicuius adiuncti, vtpote pœnæ vel alicuius huiusmodi. Mali igitur non pœnitebũt, ꝑ se loquẽdo, de pecatis, q̃a volũtas malitiæ peccati in eis remanet: remanẽt autẽ per accidẽs, inquantum affligentur de pœna, quam pro peccato sustinent.

AD primum ergo dicendum; quòd damnati iniquitatem volunt, sed pœnã refugiunt: & sic per accidens de iniquitate commissa pœnitent.

AD secundum dicẽdum, quòd velle se non peccasse propter turpitudinẽ iniquitatis, est bona volũtas: sed hoc nõ erit in dãnatis.

AD tertium dicendum, quòd sine aliqua auersione voluntatis continget, quòd damnati de peccatis pœniteant: quia non hoc refugient in peccatis, quòd prius appetiuerunt, sed aliquid aliud, scilicet pœnam.

AD quartum dicendum, quòd homines in hoc mundo quantumcunque obstinati, per accidens de peccatis suis pœnitent, si pro eis puniantur: quia vt dicit Augustinus in libro 83. Quæstionum†, quod videmus etiam ferocissimas bestias dolore pœnarum à maximis voluptatibus abstinere.

† q. 36. inter prin. & me to. 4

ARTIC. III.

Vtrum damnati recta & deliberatiua ratione vellent non esse.

432 AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd damnati recta ratione & deliberatiua* non possint velle non esse. Augustinus† enim dicit in libro de Libero arbitrio: Considera quantum bonum est esse, quod beati & miseri volunt. Maius enim est miserum esse, quàm omnino non esse.

*Al. deliberata

† li. 1. & 3. cap. 7 paulo à pri. to. 1

¶ 2 Præterea, Augustinus* sic ibidẽ arguit, prælectio supponit electionem: sed non esse, non est eligibile, cũ non habeat apparentiam boni; cum nihil sit: ergo non esse, non potest esse magis appetibile damnatis, quàm esse.

* li. 1. de li. arbi. ca. 8. to. 1.

¶ 3 Præterea, Maius malum magis est fugiendum: sed non esse est maximum malum, cum tollat totaliter bonum, eo quòd nihil relinquat: ergo non esse est magis fugiendum, quàm miserum esse; & sic idem quod prius.

SED contra est, quod dicitur Apocalypsis nono: In diebus illis desiderabunt homines mori, & fugiet mors ab eis.

¶ Præterea, Damnatorum miseria omnem huius mundi miseriam excedit: sed ad vitandã miseriam huius mundi, appetibile est aliquibus mori. Vnde dicitur Eccles. 41. O mors quàm bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, & deficit ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili, qui perdit sapientiam: ergo multo fortius est damnatis appetibile, non esse, secundum rationem* deliberatiuam.

* Al. deliberatã.

CONCLVSIO.

Non vellent damnati non esse, inquantum non esse consideratur secundum se, quia illud non est appetibile: inquantum vero consideratur vt est ablatiuum pœnalis vitæ aut alicuius miseriæ, non esse potest desiderari à damnatis.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ non esse, potest dupliciter considerari:

derari: Vno modo secundum se; & sic nullo modo est appetibile, cum non habeat rationem boni, sed sit boni pura priuatio. Alio modo potest considerari, inquantum est ablatiuum pœnalis vitæ vel miseriæ; & sic non esse accipit ratione boni, carere .n. malo est quoddam bonum, vt dicit Philosophus *in quinto Ethicorum & per hunc modum melius est damnatis nõ esse, quàm miseros esse. Vnde Matt. 26. dicitur, †Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. & Hierem. 20 super illud: Maledicta dies in qua natus sum, & c. dicit Glossa Hierony. *Melius est non esse, quàm male esse: & secundum hoc, damnati possunt præeligere non esse secundum deliberatiuam rationem.

* lib. 5. c. 1. circa medium tomo 5.
†Gl. ordi. ibid.
*Hiero. in hunc locũ to. 5.

AD primum ergo dicendum, quòd verbum Augustini est intelligendum, quod non esse, per se non est eligibile, sed per accidens; inquantum scilicet est miseriæ terminatiuum: quod enim dicitur quod esse & viuere ab omnibus appetitur naturaliter, non oportet hoc accipere, quantum ad malam vitam, & corruptam, & eam, quę, est in tristitijs vt dicit Philosophus †in 9 Ethicorum.

lib. 9. c. 9. à medio illius to. 5.

AD secundum dicendum, quod non esse non est eligibile per se, sed per accidens tantum, vt dictum *est.

*In cor. art. & ad 1.

AD tertium dicendum, quòd licet nõ esse, maximè sit malum, est tamen valde bonum, inquantum priuat miseriam, quæ est maximum malorum: & sic non esse eligitur.

ARTIC. IIII.

Vtrum damnati in inferno uellent alios esse damnatos qui non sunt damnati.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd damnati in inferno non vellent alios esse damnatos, qui non sunt damnati. Quia Luc. 16. dicitur de diuite, quòd orabat pro fratribus suis, ne venirent in locum tormentorum: ergo & eadem ratione, damnati alii nõ vellent ad minus carnales suos amicos in inferno damnari.

¶ 2 Præterea, Affectiones in inferno inordinatæ à damnatis non auferuntur: sed aliqui damnati inordinate aliquos non dãnatos dilexerunt: ergo non vellent eorum malum, quod est esse damnatos.

¶ 3 Præterea, Damnati non desiderant augmentum suę pœnę: sed si plures damnarentur, maior esset eorum pœna, sicut etiam multiplicatio beatorum amplificat eorum gaudium: ergo damnati non vellent saluos damnari.

SED contra est, quod super illud Isaiæ 14. Surrexerunt de solijs, dicit Gl. †Solatiũ est malorũ multos socios habere pœnarũ. Gloss. ordinaria ibi.

¶ Præterea, In damnatis maxime regnat inuidia: ergo dolent de felicitate beatorum, & eorum damnationem appetunt.

CONCLVSIO.

Sicut beati propter perfectam charitatem gaudent de bono omnium: ita damnati propter cõsummatum odium gaudẽt de malis, & dolent de bono: & sic vellent secum omnes bonos esse damnatos.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut in Beatis in patria erit perfectissima charitas, ita in damnatis, perfectissimũ odium. Vnde sicut Sancti gaudebunt de omnibus bonis, ita & impij de omnibus bonis dolebunt: vnde & felicitas Sanctorum ab eis con

ſiderata, maxime eos affligit; vnde dicitur Iſa. 26. Videant & cõfundantur zelantes populi & ignis hoſtes tuos deuoret: vnde vellent oés bonos eſſe dãnatos.

AD primum ergo dicendum, quòd tanta erit inuidia in damnatis, quòd etiam propinquorũ gloriæ inuidebunt, cum ipſi ſint in ſumma miſeria: cum etiam in hac vita hoc accidat creſcente inuidia. Sed tamen minus inuident propinquis, quàm alijs, & maior eſſet eorum pœna, ſi omnes propinqui damnarentur, & alij ſaluarentur, quàm ſi aliqui de ſuis propinquis ſaluarentur. Et exinde fuit, ꝙ diues petijt fratres ſuos à damnatione eripi; ſciebat enim quòd aliqui eriperentur: maluiſſet tamen fratres ſuos cum aliis omnibus damnari.

AD ſecundum dicendum, ꝙ dilectio quæ non fundatur ſuper honeſtum, facilè reſcinditur, & præcipuè in malis hominibus, ut Philoſophus dicit in nono Ethicorum. †Vnde damnati nõ ſeruabunt amicitiam ad eos, quos inordinate dilexerũt. Sed in hoc uoluntas eorum remanebit peruerſa, quod cauſam inordinatæ dilectionis adhuc diligent.

† Lib. 9. c. 4. à medi. to. 5.

AD tertium dicendũ, quòd quamuis ex damnatorum multitudine pœna ſingulorum augeatur, in tantum tamen ſuperexcreſcent odium & inuidia, quòd magis eligent torqueri cum multis quàm eſſe ſoli.

ARTIC. V.

Vtrum damnati habeant Deum odio.

434 AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd damnati non habeant Deum odio. Quia, vt dicit Dionyſ. *4. ca. de Diui. nominibus, omnibus diligibile eſt pulchrũ & bonum, quod eſt omnis boni & pulchritudinis cauſa: hoc autem eſt Deus: ergo Deus à nullo poteſt odio haberi.

* Cap. 4. part. 1. ante medi. & parte 4. à med.

¶ 2 Præterea, Nullus poteſt ipſã bonitaté odio habere, ſicut nec ipſam malitiam velle; malũ enim eſt omnino inuolũtarium, vt Dion. dicit †4. cap. de Diui. nominib. Deus autem eſt bonitas ipſa: ergo nullus ipſum odio poteſt habere.

† Cap. 4. part. 4. aliquantulũ ante ſi.

SED contra eſt, quod dicitur in Pſal. 73. Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper.

CONCLVSIO.

Damnati Deum odio proſequũtur, cum illum non percipiãt in ſe, ſed in effectu ſuæ iuſtitiæ, qui eſt illis in pœnam.

RESPONDEO dicendũ, quòd affectus mouetur ex bono vel malo apprehenſo. Deus auté apprehenditur dupliciter: ſcilicet in ſe; ſicut à Beatis, qui eum per eſſentiam vident: & per effectus, ſicut à nobis & damnatis. Ipſe igitur in ſeipſo cum ſit per eſſentiam bonitas, non poteſt alicui voluntati diſplicere: vnde quicunque eum per eſſentiam videt, eum odio habere nõ poteſt. Sed effectuũ eius aliqui ſunt voluntati repugnantes, inquantum contrariantur alicui: & ſecundum hoc aliquis non in ſeipſo, ſed ratione effectuum Deum odire poteſt. Damnati ergo Deũ ꝑcipientes in effectu iuſtitiæ, qui eſt pœna, eum odio habent; ſicut etiam pœnas, quas ſuſtinent.

AD primum ergo dicendum, quòd verbum Dionyſij eſt intelligendum de appetitu naturali; qui tamen in damnatis peruertitur, per id quod additur ex deliberata voluntate, vt dictũ *eſt.

* Art. 1. huius q.

AD ſecundum dicendum, ꝙ ratio illa procederet, ſi damnati Deum in ſeipſo conſpicerent, inquantum eſt ꝑ eſſentiã bonus.

ARTIC. VI.

Vtrum damnati demereantur.

435 AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ dānati demereantur. Damnati enim habent voluntatē malā, vt dicitur in littera*: sed per malam voluntatem, quam hic habuerunt, demeruerunt: ergo si ibi non demereantur, ex sua damnatione commodum reportant.

*lib. 4. sent. distin. 50. §.A.

¶ 2 Præterea, Damnati sunt eiusdem conditionis cum dæmonibus: sed dæmones demerentur post suum casum, vnde serpenti, qui hominem ad peccandum induxit, est à Deo pœna inflicta, vt dicitur Gene. 3. ergo & damnati demerentur.

¶ 3 Præterea, Actus inordinatus ex libertate arbitrij procedens, non excusatur quin sit demeritorius, etiam si aliqua necessitas adsit, cuius aliquis sit sibi causa: ebrius enim meretur duplicem maledictionē, si ex ebrietate aliquod aliud peccatum cōmittat, vt dicitur in 3. Ethic. † Sed ipsi damnati fuerunt sibi causa propriæ obstinatiōis, per quā necessitatem patiuntur peccandi: ergo cum eorum actus inordinatus ex libero arbitrio procedat; non excusantur à demerito.

†lib. 3. c. 1. ante medium tomo. 5.

SED contra, Pœna cōtra culpam diuiditur: sed peruersa voluntas in damnatis ex obstinatione procedit, quæ est eorum pœna: ergo peruersa voluntas in damnatis non est culpa, per quā demereantur.

¶ Præterea, Post vltimum terminum non relinquitur aliquis motus siue profectus, in bonum vel in malum: sed damnati maxime post diem iudicij ad vltimum terminum suæ damnationis peruenient; quia tunc finē habebūt duæ ciuitates, vt August. † dicit: ergo damnati post diem iudicij peruersa voluntate non demerebūtur, quia sic cresceret eorum damnatio.

Enchir. ca. 111. in prin. tom. 3.

CONCLVSIO.

Cum meritum & demeritum ordinentur ad aliquod bonū vel malum consequendum, neq boni merebuntur (quia bona voluntas in eis non erit meritum, sed præmium) neque mali demerebūtur, quia eorum mala voluntas non erit demeritum, sed pœna.

RESPONDEO dicendū ꝙ de damnatis ante diem iudicij & post, distinguendum est. Omnes enim communiter confitentur ꝙ post diem iudicij non erit aliquod meritum vel demeritū: & hoc ideo est, quia meritū vel demeritū ordinatur ad aliquod bonum, vel malum vlterius consequendum: post diem autem iudicij erit & vltima consummatio bonorum & malorum, ita quod nihil erit addendum vlterius de bono, vel de malo. Vnde & bona voluntas in Beatis non erit meritum, sed præmium: & mala voluntas non erit in damnatis demeritum, sed pœna tantum Operationes enim virtutum sunt p̄cipue in felicitate, & earum contrariæ sunt præcipue in miseria, vt dicitur in primo Ethic.* Sed ante diem iudicij quidam dicūt, & Beatos mereri, & damnatos demereri. Sed hoc non potest esse respectu præmij essentialis vel pœnæ principalis, cum quantum ad hoc vterique ad terminū peruenerint. Potest tamen hoc esse respectu p̄mij accidentalis, vel pœnæ secundariæ; quæ possunt augeri vsque ad diem iudicij: & hoc præcipue in dæmonibus vel angelis bonis; quorum officio ali-

lib. 1. c. 10. patū ante medi. to. 5.

aliqui trahuntur ad ſalutem, ex quo beatorum angelorum gaudium creſcit; vel ad damnationē ex quo creſcit pœna dæmonum.

AD primum ergo dicendum, quòd hoc eſt ſummum incommodum, ad ſummum malorum perueniſſe, ex quo contingit in dānatis quod demereri nō poſsūt: vnde patet quòd ex peccato cōmodum non reportant.

AD ſecundum dicendum, q̄ ad damnatorum hominum officium non pertinet ad damnationem alios pertrahere, ſicut pertinet ad officium dæmonum; ratione cuius demerentur, quantū ad ſecundariam pœnam.

AD tertium dicendum, quòd propter hoc nō excuſantur à demerito, quia neceſſitatem peccādi habeant: ſed quia ad ſummum malorum peruenerunt: tamen neceſſitas peccandi, cuius cauſa ſumus, excuſat à culpa, inquantum eſt neceſſitas quædam; quia omne peccatum oportet eſſe voluntarium: ſed quod non excuſet, hoc eſt inquantum à voluntate præcedente proceſſit, & ſic totū demeritum ſequentis culpæ videtur ad primam culpam pertinere.

ARTIC. VII.

Vtrum damnati poſſint vti notitia, quam in hoc mundo habuerunt.

436 Tho. 4. diſt. 60. q 2. art. 2. q. 1. & ſeq.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd damnati non poſſint vti* notitia, quam in hoc mundo habuerunt. In conſideratione enim ſcientiæ eſt maxima delectatio, ſed in eis non eſt ponenda aliqua delectatio: ergo non poſſunt vti ſcientia prius habita ſecundum aliquam conſiderationem.

*Al. ſciētia.

¶ 2 Præterea, Damnati ſunt in maioribus pœnis quàm ſint aliquæ pœnæ huius mundi: ſed in hoc mundo, dum aliquis eſt in maximis tormentis conſtitutus, non poteſt conſiderare aliquas intelligibiles concluſiones abſtractus à pœnis quas patitur: ergo multo minus in inferno.

¶ 3 Præterea, Damnati ſunt ſubiecti tempori: ſed longitudo temporis eſt cauſa obliuionis: vt dicitur in 4. Phyſico.* ergo damnati obliuiſcentur eorum quæ hic ſciuerunt.

lib. 4. cō ment. 128. to. 2.

SED contra eſt, quod Luc. 16. dicitur diuiti damnato, Recordare quia recepiſti bona, &c. ergo conſiderabunt ea quæ hic ſciuerunt.

¶ Præterea, Species intelligibiles, ī anima ſeparata remanēt, vt ſupra dictum eſt: ſi ergo eis vti non poſſent, fruſtra remanerēt in eis.

CONCLVSIO.

Damnati habebunt actualem conſiderationem eorum quæ ſciuerūt, ut inde triſtitia, nō autem lætitia afficiantur.

RESPONDEO dicendū, quòd ſicut propter perfectam Sanctorum beatitudinem nihil erit in eis quòd non ſit gaudij materia, ita nihil erit in damnatis quod non ſit eis materia & cauſa triſtitiæ: nec aliquid quod ad triſtitiā poſſit pertinere, deerit, vt ſit eorum miſeria conſūmata. Conſideratio autem aliquorum notorum quantum ad aliquid, inducit gaudium; vel ex parte cognoſcibilium, inquantū diliguntur: vel ex parte ipſius cognitionis, inquantum eſt conueniens & perfecta. Poteſt etiam triſtitiæ eſſe ratio, & ex parte cognoſcibilium, quæ nata ſunt contriſtari, & ex parte ipſius cognitionis, prout eius imperfectio cōſideratur; vt pote cū aliquis conſi-

conſiderat ſe deficere in cognitione alicuius rei, cuius perfectam cognitionem appeteret: ſic ergo in dānatis erit actualis conſideratio eorū quæ prius ſciuerūt vt materia triſtitiæ, non aūt vt delectationis cauſa. Conſiderabunt enim & mala quæ geſſerunt, ex quibus damnati ſunt, & bona* delectabilia, quę amiſerūt, & ex vtroque torquebuntur, & ſimiliter torquebuntur de hoc quod conſiderabunt notitiam, quā de rebus ſpeculabilibus habuerunt, imperfectam eſſe, & ſe amiſiſſe ſummam eius perfectionem, quam potuerant adipiſci.

Al. dilecta

AD primum ergo dicendum, quòd quamuis conſideratio ſciētiæ ſit per ſe delectabilis, tamen ex aliquo accidente poteſt eſſe triſtitiæ cauſa, vt ex dictis * patet: & ſic erit in damnatis.

AD ſecundum dicendum, ꝙ in hoc mundo anima coniungitur corruptibili corpori; vnde per hoc quod corpus affligitur conſideratio animæ impeditur: ſed in futuro, anima non ita trahetur à corpore: ſed quantumcūque corpus affligetur, tamen anima ſemper conſiderabit lucidiſſimè illa quæ ei poterunt eſſe cauſa mœroris.

AD tertium dicendum, quòd tempus eſt cauſa obliuionis per accidens, inquantum motus, cuius eſt menſura, eſt cauſa tranſmutationis: ſed poſt diē iudicij non erit motus cæli, vnde nec obliuio eſſe poterit ex quantacunq; diuturnitate: ſed ante diem iudicij anima ſeparata non mutatur à ſua diſpoſitione per motū cæli.

ARTIC. VIII.

Vtrum damnati aliquando cogitabunt de Deo.

437 AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur, quòd aliquando damnati cogitabunt de Deo. Quia non poteſt haberi odio actu, niſi id de quo cogitatur: ſed damnati Deū odio habebunt vt in littera dicitur †: ergo de Deo aliquando cogitabunt. Mag. in 4. lib. Sét. diſ. 50. §. B.

¶ 2 Præterea, Damnati habebunt remorſum conſcientiæ: ſed conſcientia patitur remorſum de actis contra Deum: ergo de Deo aliquando cogitabunt.

SED contra, Perfectiſſima hominis cogitatio eſt qua cogitat de Deo: ſed damnati erunt in ſtatu imperfectiſſimo: ergo de Deo non cogitabunt.

CONCLVSIO.

Nullo modo poſſunt damnati de Deo ſecundū ſe, hoc eſt quatenus ipſe bonitatis principiū exiſtit, cogitare; per accidens vero, ſecundum ſcilicet Dei effectus veluti ſi puniat, aut huiuſmodi aliquid praſtet, damnati de Deo cogitabunt.

RESPONDEO dicendū, quòd Deus poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo, ſecundum ſe, & ſecundum id quod eſt ei ꝓprium, ſcilicet eſſe totius bonitatis principium: & ſic nullo modo cogitari poteſt ſine* delectatione: vnde ſic nullo modo à dānatis cogitabitur. Alio modo, ſecundum aliquid quod eſt ei quaſi accidentale in effectibus eius, vtpote punire, vel aliquid huiuſmodi: & ſecundum hoc cōſideratio de Deo poteſt triſtitiā inducere: & hoc modo damnati de Deo cogitabunt. Al. dilectione.

AD primum ergo dicendum, quòd damnati non habent Deū odio; niſi ratione punitionis & prohibitionis eius, quod malæ eorum voluntati conſonat: vnde non conſiderabunt eum, niſi vt punitorem & prohibitorem.

Et per hoc patet etiā ſolutio

AD secundum: quia conscientia non remordet de peccato, nisi inquantum est diuino præcepto contraria.

ARTIC. IX.

Vtrum damnati gloriam Beatorum videant.

438 AD NONVM sic proceceditur. Videtur, quòd damnati gloriã beatorum non videant. Magis enim distat ab eis gloria beatorũ, quàm ea quæ in hoc mundo aguntur: sed ipsi non vident q̃ circa nos aguntur: vnde dicit Gregorius† 12. Moralium super illud Iob 14. Siue nobiles fuerint filij eius &c. Sicut hi qui adhuc viuunt mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui qui corporaliter vixerunt vita in carne positorũ qualiter circa eos disponat, ignorãt: ergo multo min' possunt videre gloriã beatorũ.

Lib. 12. Mor. ca. 13. in princip.

¶ 2 Præterea, Illud quod cõceditur Sanctis in hac vita pro magno munere, nunquam concedetur damnatis: sed Paulo ꝓ magno munere, est concessum videre vitam illam, qua sancti æternaliter cum Deo viuunt: vt dicitur secundæ Corinth. 12. in glos. ergo damnati Sanctorum gloriã non videbunt.

SED contra est, quod dicitur Luc. decimosexto, quod diues in tormentis positus vidit Abraham & Lazarũ in sinu eius.

CONCLVSIO.

Damnati ante diem iudicij bonos in gloria sua vident, sed post diem iudicij visione Beatorum triuabuntur.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut in littera dicitur, dãnati ante diem iudicij videbunt beatos in gloria, non tamen hoc modo quòd gloriam eorum, qualis sit, cognoscant, sed solum cognoscent eos esse in gloria quãdam inæstimabili: & ex hoc turbabuntur, tum propter inuidiam dolentes de felicitate eorum, tũ propter hoc quòd ipsi talem gloriam amiserunt: vnde dicitur Sapientiæ 5. de impijs: Videntes turbabuntur timore horribili. Sed post diem iudicij, omnino beatorum visione priuabuntur, nec tamen ex hoc eorum pœna minuetur, sed augebitur: quia memoriam habebunt gloriæ beatorum, quam in iudicio viderunt, vel ante iudicium; & hoc erit eis in tormentum: sed vlterius affligentur in hoc quòd videbunt se indignos reputari etiam videre gloriam, quam Sancti merentur habere.

AD primum ergo dicendum, quòd ea quæ in hac vita aguntur, non ita affligerent damnatos in inferno si viderentur, sicut Sãctorum gloria inspecta. Vnde nõ ita ostenduntur damnatis ea q̃ hic aguntur. sicut Sanctorum gloria, quamuis etiam eorũ quæ hic aguntur ostendantur eis ea, ex quibus tristitiã habere possũt.

AD secundum dicendum, ꝙ Paulus inspexit vitam illam, in qua Sancti cum Deo viuunt eam experiendo, & in futurum perfectius sperando, quod non est de damnatis. Et ideo nõ est simile.

QVAEST. XCIX.

De misericordia & iustitia Dei respectu damnatorũ, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de misericordia & iustitia respectu damnatorum.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrum ex diuina iustitia inferatur peccatoribus pœna æterna.

¶ Secundo, vtrum per diuinam miseri-

misericordiam omnis pœna tam hominum quàm dæmonum terminetur.

¶ Tertio, vtrum saltem pœna hominum terminetur.

¶ Quarto, vtrum saltem pœna Christianorum.

¶ Quinto, vtrũ illorũ qui opera misericordiæ fecerunt.

ARTIC. I.

439 *Vtrũ ex diuina iustitia inferatur peccatoribus pœna æterna*

Tho. 4. dist. 46. q. 1. ar. 3 c. firmiter §. fi. de sum. trinit. & fide catho.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd ex diuina iustitia non inferatur peccatoribus pœna æterna. Pœna enim non debet excedere culpam. Deuteronom. 25. Pro mensura peccati erit & plagarũ modus: sed culpa est temporalis: ergo pœna non dēt esse æterna.

¶ 2 Præterea, Duorum peccatorum mortalium vnum est altero maius, ergo vnum debet maiori pœna quàm alterum puniri: sed nulla pœna est maior quàm æterna, cũ sit infinita: ergo non cuilibet peccato mortali debeť pœna æterna; & si vni non debetur nulli debetur, cum eorum distantia non sit infinita.

¶ 3 Præterea, A iusto iudice non infertur pœna nisi ad correctionem, vnde 2. Ethicorũ* dicit quòd pœnæ sunt quædam medicinæ: sed quod impij in æternũ puniantur, hoc non est ad correctionem eorum: nec aliquorum aliorum, cum tunc non sint aliqui futuri, qui per hoc corrigi possint: ergo secundum diuinam iustitiam non infertur pro peccatis pœna æterna.

*lib. 2. c. 3. ante medium to. 5.

¶ 4 Præterea, Omne quod nõ est per se volitum, nullus vult nisi propter aliquam vtilitatem: sed pœnæ non sunt à Deo per se volitæ, non enim delectatur in pœnis: cum ergo nulla vtilitas accidere possit ex pœnæ perpetuatione, videtur, quod perpetuam pœnam pro peccato non inferet.

¶ 5 Præterea, Nihil quod est per accidens, est perpetuum, vt dicitur in primo Cæli & mũdi: sed pœna est eorum quæ sunt ꝑ accidens, cum sit contra naturã: ergo non potest esse perpetũa. lib. 2. commẽ. 18. to. 2.

¶ 6 Præterea, Iustitia Dei hoc requirere videtur, vt peccatores ad nihilum redigantur, quia per ingratitudinem meretur quis beneficia amittere; inter cætera autem Dei beneficia est ipsum esse: vnde uidetur iustum, ut peccator qui ingratus Deo existit, ipsum esse amittat. Sed si in nihilum redigantur, eorum pœna non potest esse perpetua: ergo non uidetur esse consonum diuinæ iustitiæ, ut peccatores perpetuò puniantur.

SED contra est, quod dicitur Matt. 25. Ibunt hi, scilicet peccatores, in supplicium æternum.

¶ Præterea, Sicut se habet ꝓmium ad meritum, ita pœna ad culpam: sed secundum diuinam iustitiam merito temporali debetur præmium æternum; Ioan. 6. Omnis qui uidet Filiũ, & credit in eum, habet uitam æternã: ergo & culpæ temporali secundum diuinam iustitiam debetur pœna æterna.

¶ Præterea, Secundũ Philosophũ in quinto Ethicorũ,* pœna taxatur secundum dignitatem eius, in quem peccatur; unde maiori pœna punitur qui percutit alapa principem, quàm aliũ quẽcunque. Sed quicunque mortaliter peccat, cõtra Deum peccat, cuius præcepta transgreditur, & cuius honorem alij impertitur, dum in alio finẽ constituit: maiestas autem Dei est infinita: ergo quicunque peccat mortaliter, dignus est infinita pœna; & lib. 5. c. 5. to. 5.

& ita vr, ꝙ iustè ꝓ peccato mortali aliquis perpetuo puniatur.

CONCLVSIO

Cum peccatores peccent contra Deum qui æternus est, conueniens est vt poena æterna eis ex diuina iustitia inferatur.

RESPONDEO dicendũ, quòd cum pœna duplicem habeat quantitatem, scilicet secundum intensionem acerbitatis, & secũdum durationem temporis: quantitas pœnæ respondet quãtitati culpæ secundum intensionem acerbitatis, vt secundum q̃d grauius quis peccauit, secundum hoc grauior pœna ei infligatur; vnde Apocalyp. 18. Quantũ glorificauit se, & in delitijs fuit, tãtum date illi tormentũ & luctũ: non autem respondet duratio pœnæ durationi culpæ, vt dicit
lib. 21. c. 11. to. 5. August. † 21. de ciuitate Dei. Non enim adulterium quod in mométo temporis perpetratur. momentanea pœna punitur etiã secundum leges humanas. Sed duratio pœnæ respicit dispositionem peccantis: quandoque enim ille qui peccat in aliqua ciuitate, ex ipso peccato efficitur dignius, vt totaliter à ciuium consortio repellatur: vel per exiliũ perpetuum, vel etiam per mortem: quandoque vero non redditur dignus vt totaliter à societate ciuium excludatur: & ideo vt possit esse conueniens membrũ ciuitatis, pœna ei prolongatur vel breuiatur, secundum quod expedit eius curationi, vt in ciuitate conuenienter & pacifice viuere possit. Et ita etiam secundum diuinam iustitiam aliquis ex peccato redditur dignus penitus à ciuitatis Dei consortio separari, quod fit per omne peccatum, quo contra charitatem peccat, quæ est vinculum ciuitatem prædictam vniens: & ideo pro peccato mortali, quod est cõtrarium charitati, aliquis est in æternum à societate Sanctorum exclusus, & æternæ pœnæ addicitur. Quia vt Augustinus dicit in libro prædicto, *quod est de lib. 21. de ciui. c. 11. à medio. tom. 5.
ciuitate mortali ista homines supplicio primæ mortis, hoc est de ciuitate illa immortali homines supplicio secundæ mortis auferre. Quod autem pœna, quam ciuitas mundana infligit, perpetuã non reputatur, hoc est per accidens, vel inquantum homo perpetuo non manent, vel inquantũ etiam ipsa ciuitas deficit. Vnde si homo in perpetuum viueret, pœna exilij vel seruitutis, quæ per legem humanam infertur, in eo perpetuo maneret: qui vero hoc modo peccant, vt tamen inde nõ reddantur digni totaliter separari à sanctæ ciuitatis consortio, sicut peccantes venialiter tanto eorum pœna erit breuior, vel diuturnior, quanto magis vel minus purgabiles erunt, secundum quod eis peccata vel plus vel minus inhæserunt: q̃d in pœnis huius mundi & purgatorij secundum diuinam iustitiã seruatur. Inueniuntur etiam & aliæ rationes à Sanctis assignatæ; quare iuste pro peccato temporali aliqui pœna æterna puniãtur. Vna est quia peccauerunt cõtra bonum æternum, dum contépserunt æternam vitam: & hoc etiam est quod Augustinus in ꝑdicto †libro dicit. Factus est ma †lib. 21. de ciui. c. 12. circa initiũ, to. 5.
lo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset æternum. Alia ratio est quia homo in suo æterno peccauit. Vnde Greg* dicit in quarto Dialo. Ad magnã iustitiã iudicãtis pertinet, vt nunquã careant supplicio q in hac vita nunquã voluerũt carere peccato. Et si obijciatur quòd quidam peccantes mortaliter, proponunt vitam suã in *lib. 34. moral. c. 12. & lib. 4. Dialog. cap. 44.

melius

melius commutare, & ita secundum hoc non essent digni æterno supplicio, vt videtur: dicendum est secundum quosdam, quòd Gregorius loquitur de voluntate quæ manifestatur per opus: qui enim in peccatum mortale propria voluntate labitur, se ponit in statu, à quo erui non potest, nisi diuinitus adiutus. Vnde ex hoc ipso quod vult peccare; vult consequenter in peccato manere perpetuo: homo enim est spiritus vadens, scilicet in peccatum, & nõ rediens per seipsum. Sicut si aliquis se in foueam proiiceret, vnde exire non posset nisi adiutus, posset dici quòd in æternum ibi manere voluerit, quantumcunque aliud cogitaret. Vel potest dici & melius, quòd ex hoc ipso quod mortaliter peccat, finem suum in creatura constituit: & quia ad finem vitæ tota vita ordinatur, ideo & ex hoc ipso totam vitam suam ordinat ad illud peccatum, & vellet perpetuò in peccato manere, si hoc sibi esset impune. Et
†li. 34. ca.11.in fine & 4. Dialo ca.44. hoc est quod Gregorius † in 34. libro Moralium, super illud Iob. 41. Aestimabit abyssum quasi senescentem dicit: Iniqui ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluissent quippe sine fine viuere: vt sine fine potuissẽt in suis iniquitatibus permanere, nã magis appetunt peccare quàm viuere. Potest & alia ratio assignari quare pœna culpæ mortalis sit æterna: quia per eam contra Deum, qui est infinitus, peccatur. Vnde cum non possit esse infinita pœna per intensionem, quia creatura non est capax alicuius qualitatis infinitæ; requiritur quòd sit saltem duratione infinita. Est etiã quarta ratio ad hoc idem: quia culpa manet in æternum, cum culpa non possit remitti sine gratia, quam homo non potest post mortem acquirere: nec debet pœna cessare, quamdiu, culpa manet.

AD primum ergo dicendum, quòd sicut iam dictum* est, pœna non debet æquari culpæ secundum quantitatem durationis, vt videtur etiam secundum leges humanas accidere. Vel dicendum sicut Gregor.*soluit, quòd quamuis culpa sit actu temporalis, voluntate tamen est æterna. In corp. art. * Locis in corp. art. citatis.

AD secundũ dicendũ, ꝙ quãtitati peccati rñdet quãtitas pœnæ secundũ intensionem: & ideo peccatorũ mortaliũ inæqualiũ, erunt pœnæ inæquales intensione, æquales autem duratione.

AD tertium dicendum, quòd pœnæ, quæ infliguntur his, qui à ciuitatis societate non penitus eiiciuntur sunt ad correctionem eorum ordinatæ: sed illæ pœnæ, per quas aliqui totaliter à ciuitatis societate exterminantur, nõ sunt ad correctionem eorum; possunt tamen esse ad correctionem & tranquillitatem aliorum, qui in ciuitate remanent, & ita damnatio æterna impiorũ est ad correctionem eorum, qui nunc sunt in Ecclesia. Non enim pœnæ sunt ad correctionem solum, quando infliguntur, sed etiam quando determinantur.

AD quartum dicendũ, quòd impiorum pœnæ in perpetuum duraturæ non erunt omnino inutiles. Vtiles enim erunt ad duo. Primo ad hoc, quòd in eis diuina iustitia conseruatur: quæ est Deo accepta propter seipsam. Vnde Gregorius † in 4. Dialo: Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non sedatur. Secundo, ad hoc sunt vtiles, vt de his electi gaudeant, dum in his Dei iustitiam contemplantur, & dum cognoscunt se euasisse. Vnde in Psal. 57 †Lib.4. Dial.ca. 44 circa medium

Lætabi-

Letabitur iustus cũ viderit vindictã. & Isaiæ vltimo: Erunt (scilicet impij) vsq; ad satietatem visionis, scilicet Sanctis, vt glos.
* Gloss. int. ibi. dicit. Et hoc est quod Greg* dicit in 4. Dial. Iniqui omnes æter-
†lib. 4. Dialog. cap. 44. in med. no supplicio deputati, sua quidé iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebũt. s. vt iusti omnes & in Deo videant gaudia q̃ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt: quatenus tanto magis in æternum diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternũ mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt.

AD quintum dicendum, quòd quamuis pœna per accidens respondeat animæ, tamen per se respõdet animę culpa infectę: & q̃a culpa in perpetuum in ea manebit; ideo etiã pœna erit ꝑpetua.

AD sextum dicendum, quòd pœna respondet culpæ proprie loquendo, secundum inordinationem quæ inuenitur in ipsa, & non secundum dignitatem eius in quem peccatur, quia sic cuilibet peccato responderet pœna infinita intensione: quamuis ergo ex hoc quòd aliquis peccat contra Deum, qui est auctor essendi, mereatur ipsum esse amittere, considerata tamen ipsius actus inordinatione, non debetur ei amissio esse: quia esse præsupponitur ad meritum & demeritum, nec per inordinationem peccati, esse tollitur vel corrumpitur. Et ideo non potest esse debita pœna alicuius culpæ, priuatio ipsius esse.

ARTIC. II.

440 Tho. 4. dist. 46. q. 2. ar. 3. q. 1. & sequẽt.

Vtrum per diuinam misericordiam omnis pœna terminetur tam hominũ quàm dæmonũ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd per diuinam misericordiam omnis pœna terminetur tã hominum quàm etiam dæmonũ. Sapientiæ 11. Misereris omnium Domine, quoniam omnia potes: sed inter omnia etiam dæmones cõtinenť q̃ sunt Dei creaturæ: ergo & ipsorũ demonũ pęna finieť.

¶ 2 Præterea, Romanorum 11. * Conclusit Deus omnia sub peccato, vt omniũ misereretur: *Ad Ro 11. & Galat. 3.
sed Deus dæmones sub peccato conclusit, id est concludi permisit: ergo videtur, quòd etiam dæmonum quandoque misereatur.

¶ 3 Præterea, Sicut dicit Anselmus † in libro, Cur Deus homo: Non est iustum, vt Deus creaturam, quam fecit ad beatitudiné omnino perire sinat: ergo videtur, cum quælibet creatura rationalis creata fuerit ad beatitudinem, non esse iustum, vt omnino perire permittatur. †lib. 2. ca. 4. in medio.

SED contra est, quod dicitur Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: ergo æternaliter punientur.

¶ Præterea, Sicut boni angeli effecti sunt beati ꝑ conuersioné ad Deũ, ita mali ãgeli effecti sũt miseri ꝑ auersioné a Deo. Si ergo miseria malorũ angelorũ finiatur quãdoq;, & beatitudo bonorũ finé habebit, q̃d est inconueniés.

CONCLVSIO.

Nulla pœna hominum aut dæmonum per diuinam misericordiam terminabitur, tum ex Scripturæ testimonio, tum ex hac ratione, quod alioquin ex vna parte diuina misericordia nimis extenderetur ex altera vero nimis coarctaretur.

RESPONDEO dicendũ, quòd error Origenis fuit (vt August*. vicesimoprimo de Ciuitate Dei dicit) quòd dæmones quan- *li. 21. de ciuit ca. 17. & 23. to. 5

doque

dòque per Dei misericordiam liberandi sunt à pœnis. Sed iste error est ab Ecclesia reprobatus propter duo. Primo, quia manifeste auctoritati sacræ Scripturæ repugnat, quæ habetur Apocalypsis vicesimo: Diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnū ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum, per quod in Scriptura significari æternitas consueuit. Secundo, quia ex vna parte Dei misericordiam nimis extendebat, & ex alia parte nimis eam coarctabat. Eiusdem enim rationis esse videtur bonos angelos in æterna beatitudine pmanere, & malos angelos in æternū puniri. Vnde sicut ponebat dæmones & animas dānatorū quādoq; à pœna liberādas ita, ponebat angelos & animas beatorū quādoq; à beatitudine ī huius vitę miserias deuoluēdas.

AD primum ergo dicendum, quòd Deus quantum in ipso est, miseretur omnibus: sed quia eius misericordia sapientiæ ordine regulatur, inde est, quòd ad quosdam non se extendit, qui se misericordiæ fecerunt indignos; sicut dæmones & damnati, qui sunt in malitia obstinati. Tamen potest dici, q etiam in eis misericordia locum habet inquantum citra cōdignum puniuntur, non quod à pœna totaliter absoluant.

AD secundum dicendum, q intelligenda est distributio pro generibus singulorum & non pro singulis generum, vt intelligatur auctoritas de hominibus secundum statū viæ, * qua scilicet & Iudęorum & Gentilium misertus est, sed non omnium Gentilium, vel omnium Iudæorum.

*Al. qa

AD tertium dicendum, quòd Anselmus intelligit non esse iustum quantum ad decentiam diuinæ bonitatis; & loquitur de creatura secundum genus suū. Non enim est conueniens diuinæ bonitatis; vt totum vnum genus creaturæ deficiat à fine, propter quem est factum. Vnde nec omnes homines nec omnes angelos damnari conuenit, sed nihil prohibet quin aliqui vel ex hominibus vel ex angelis in æternum pereant: quia diuinæ voluntatis intentio impletur in alijs, qui saluantur.

ARTIC. III.

Vtrùm diuina misericordia patiatur homines in æternum puniri

AD TERTIVM sic pceditur. Videtur, quòd diuina misericordia nō patiatur saltem homines in æternum puniri. Quia Genesis sexto dicitur: Non permanebit spiritus meus in homine in æternū, quia caro est: & accipitur ibi spiritus pro indignatione, vt patet per Glos.*ibidem. Cum ergo indignatio Dei non sit aliud quàm eius pœna, non punietur æternaliter. 441

Glossa, ordinaria ibi.

¶ 2 Præterea, Charitas Sanctorum hoc facit in præsenti, vt pro inimicis exorent: sed tunc habebunt * perfectiorem charitatem: ergo tunc orabunt pro inimicis damnatis. Sed orationes eorum esse cassæ non poterunt, cum sint maxime Deo accepti: ergo in precibus Sanctorum diuina misericordia damnatos quandoque à pœna liberabit.

Al. maiorem.

¶ 3 Præterea, Hoc quod Deus pœnam damnatorum æternam prædixit, ad prophetiam comminationis pertinet: sed prophetia comminationis non semper impletur, quod patet per hoc quod dictum*est de subuersione Niniue, quia non fuit subuersa, sicut prædictum fuerat per prophetā, qui ex hoc etiam contristatus fuit: ergo videtur, quòd multo

Ionæ 3.

alio-

amplius per diuinam misericordiam comminatio pœnæ æternæ mutabitur in mitiorem sententiam, quando in nullius tristitiã, sed in omnium gaudium cedere poterit.

¶ 4 Præterea, Ad hoc facit, quod in Psalmo 76. dicitur: Nunquid in æternum proijciet Deus; sed ira Dei est eius punitio: ergo Deus in æternum homines non puniet.

¶ 5 Præterea, Isaiæ decimoquarto, super illud: Tu auté proiectus es, &c. dicit Glossa† : Et si omnes animæ aliquando habebunt requiẽ, tu nunquã: & loquit de diabolo: ergo videtur, quòd omnes animæ humanæ aliquando requiem habebunt à pœnis.

Glossa interlinearis ibi.

SED contra est, quod dicitur Matthæi vigesimoquinto, simul de electis & reprobis: Ibunt hi (scilicet reprobi) in supplicium æternum; iusti autem, in vitam æternam: sed inconueniens est ponere quòd iustorum vita quandoque finiatur: ergo inconueniẽs est ponere quòd reproborũ supplicium terminetur.

¶ Præterea, Sicut dicit Dama. *hoc est hominibus mors quod est angelis casus: sed angeli post casum irreparabiles fuerunt: ergo & homines post mortem: & sic reproborum supplicium nũquam terminabitur.

li, 2. orthod. fidei cap. 4. ĩ fine.

CONCLVSIO.

Cum sicuti dæmones ita & homines sine charitate decedentes in malitia obstinati sint, vtrisque pœna inferni perpetua erit.

RESPONDEO dicendũ, quòd (sicut Augustinus† dicit vicesimo primo de Ciuitate Dei) quidam in hoc ab errore Origenis declinauerũt, quòd dæmones posuerũt in perpetuũ puniri, sed omnes homines quandoque liberari à pœna, etiam infideles. Sed hæc positio omnino est irrationabilis. Sicut enim dæmones sũt in malitia obstinati, & ita perpetuo puniendi, ita & hominum animæ q. sine charitate decedunt: cum hoc hominibus sit mors, qđ est angelis casus, vt Damasc. dicit.

li. 21. c. 17. & 18 to. 5.

AD primum ergo dicendum, quòd verbum illud est intelligendum de homine secundum genus suum: quia ab humano genere quandoque Dei indignatio est remota per Christi aduentum: sed illi qui in hac reconciliatione, quæ facta est per Christum, noluerunt permanere, in seipsis diuinam iram* perpetrauerunt: cum non sit nobis aliquis modus reconciliationis concessus, nisi per Christum.

Al. perpetuauerunt.

AD secundum dicendũ, quòd sicut Augustinus* dicit 21. de Ciuitate Dei. Et Gregorius† 25. Moralium, & 4. Dialogo. quòd Sancti in hac vita omnino pro inimicis exorant, vt conuertãtur ad Deum, cum adhuc conuerti possint. Si enim esset nobis notum quòd essent præsciti ad mortem. non magis pro eis quàm pro dæmonibus oraremus: & quia post hanc vitã decedentibus sine gratia, tempus conuersionis non erit, nulla pro eis fiet oratio, nec ab Ecclesia militante, nec à triumphante. Hoc enim modo pro eis orandum est, vt Apostolus dicit 2. Tim. 2. vt Deus det illis pœnitentiam, & resipiscant à diaboli laqueis.

li. 21. de Ciuit. ca 24. to. 5 †li. 34. Moral. cap. 6. à med.

AD tertium dicendum, quòd prophetia comminatoria pœnæ tunc solum immutatur, quando variantur merita eius, in quem comminatio facta est. Vnde Hieremię decimooctauo dicitur: Repente loquar aduersum gentem, & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam

illud: si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui vt facerem ei. Vnde cum damnatorum merita mutari non possint, comminatio pœnæ semper in eis implebitur: nihilominus tamen prophetia comminationis semper, quantum ad aliquem intellectum impletur: quia vt dicit Augustinus in prædicto * libro. euersa est Niniue, quæ mala erat, & bona ædificata est, quæ non erat: stantibus enim mœnibus atque domibus, euersa est ciuitas in perditis moribus.

li.21.de Ciuit.ca 24.à medio to.5

AD quartum dicendum, quod illud verbum Psal. 76. pertinet ad vasa misericordiæ, quæ se indignos misericordia non fecerunt: quia in hac vita, quæ quædam ira Dei est, propter vitę miserias vasa misericordiæ mutat in melius. Vnde sequitur in Psalm. 76. Hæc mutatio dexteræ excelsi. Vel dicendum, quòd hoc intelligitur de misericordia aliquid relaxante, non de misericordia totaliter liberante, si extendatur etiam ad damnatos. Vnde non dicit, Continebit ab ira misericordias suas, sed in ira: quia non totaliter pœna tolletur, sed ipsa pœna durante misericordia operabitur eam diminuendo.

AD quintum dicendum, quod gloss. illa non loquitur simpliciter: sed sub hypothesi impossibilis, ad exaggerandum peccati magnitudinem ipsius diaboli, vel Nabuchodonosor.

ARTIC. IIII.

Vtrum pœna Christianorũ damnatorum per diuinam misericordiam terminetur.

442 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd saltem Christianorum pœna per diuinam misericordiã terminet. Quia Marc. vlt. Qui credidерit & baptizatus fuerit, saluus erit: sed hoc est omnium Christianorum: ergo omnes Christiani finaliter saluabuntur.

¶ 2 Præterea, Ioan. 6. dicitur Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitã æternã: sed hic est cõmunis cibus & potus Christianorũ: ergo omnes Christiani finaliter saluabũt.

¶ 3 Præterea, 1. ad Corint. 3. Si cuius opus arserit, detrimentũ patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem; & loquitur de illis, in quibus fuit fundamentum fidei Christianæ; ergo omnes tales finaliter saluabũtur.

SED contra est, quod dicitur 1. ad Corint. 6. Iniqui regnum Dei non possidebunt: sed quidam Christiani sunt iniqui; ergo non omnes Christiani ad regnum peruenient; & ita perpetuo punient.

¶ Præterea, 2. Petri. 2. dicitur: Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato: sed illi qui viam veritatis non cognouerunt, æternaliter puniẽtur: ergo & Christiani, qui ab agnita retrocesserunt.

CONCLVSIO.

Christiani soli, qui in fide catholica finaliter perseuerabũt, & ab alijs criminibus repe- rientur finaliter absoluti, à pœna æterna erunt immunes.

RESPONDEO dicendũ, quòd quidam fuerunt (vt dicit Aug. † in prædicto libro) qui nõ omnibus hominibus promiserũt absolutionem à pœna æterna, sed solis Christianis: & in hoc diuersificati sunt. Quidam enim dixerunt, quòd quicunque sacramenta fidei perceperunt, ab æterna pœna erunt immunes: sed hoc est contra-

† li. 21. ca. 20. & 21. to. 5

contrarium veritati; quia quidã sacramenta fidei recipiunt, & fidem non habent, sine qua impossibile est placere Deo, Heb. 11. Et ideo alij dixerunt, quòd solum illi ab æterna pœna erunt immunes, q̃ sacramẽta fidei sunt cõsecuti, & fidẽ catholicã tenuerunt.

Sed contra hoc esse videtur, quòd aliquando aliqui catholicam fidẽ tenent: & postea ab ea recedunt, qui non minori pœna sunt digni, sed maiori: quia 2. Petr. 2. Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti. Planum est etiam plus peccare hæresiarchas; qui de fide catholica recedentes, nouas hæreses fingunt, q̃ illos, qui à principio aliquã hæresim sunt secuti.

Et ideo alij dixerunt, quòd illi soli ab æterna pœna sunt immunes, qui in fide catholica finaliter perseuerant, quantumcunque alijs criminibus inuoluãtur. Sed hoc manifeste contrariatur Scripturæ, quia Iacobi primo dicit: Fides sine operibus mortua est: & Matth. 7. Nõ omnis qui dicit mihi, Domine, Domine intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei q̃ in celis est: & in multis alijs locis, Scriptura peccantibus æternas pœnas comminatur. Vnde non omnes finaliter in fide persistentes, à pœna æterna erũt immunes, nisi & ab alijs criminibus inueniantur finaliter absoluti.

AD primum ergo dicendum quòd Dominus ibi loquitur de fide formata, quæ per dilectionẽ operatur, in qua quicunque decesserit, saluus erit. Sed huic nõ solũ opponitur infidelitatis error, sed q̃dlibet peccatũ mortale.

AD secundum dicendum, quòd verbum Domini intelligitur non de illis, qui tantum sacramentaliter edunt, qui indigne quandoque sumentes, iudicium sibi manducant & bibunt; vt dicitur primæ ad Cor. 11. sed loquitur de mãducantibus spiritualiter, qui per charitatẽ ei incorporant; quam incorporationem facit sacramentalis comestio, si quis digne accedat. Vnde quantũ est ex virtute sacramẽti, ad vitam æternam perducit, quã uis aliquis se possit tali fructu priuare per peccatum, etiampost quam digne sumpserit.

AD tertium dicendum, quòd fundamentum in verbis Apostoli intelligitur fides formata, super quam qui peccata venialia ædificauerit, detrimentum patietur: quia pro eis punietur à Deo: ipse tamen saluus erit finaliter, quasi per ignem, vel temporalis tribulationis, vel pœnæ purgatoriæ, quæ post mortem erit.

ARTIC. V.

Vtrũ omnes illi, qui operantur misericordiæ opera, punientur æternaliter.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur, quòd illi omnes, qui opera misericordiæ faciunt, non puniẽtur æternaliter, sed solum illi, qui opera misericordiæ negligunt Iacob. 2. Iudiciũ sine misericordia illi q̃ non fecit misericordiam: & Matth. 5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.

¶ 2 Preterea, Matth. 25. ponitur disceptatio Domini cum reꝓbis & electis: sed illa disceptatio nõ est nisi de operibus misericordiæ: ergo solũ ꝓ operibus misericordię omissis, aliq̃ ætenaliter punient; & sic idẽ q̃d prius.

¶ 3 Præterea, Matt. 6. dicit: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus de. no. & s. quit: Si. n. dimiseritis hominibus, &c.

&c. ergo videtur, quòd misericordes, q alijs peccata dimittunt, ipsi veniã peccatorum consequẽt; & sic non æternaliter punient.

¶ 4 Præterea, 1. Timo. 4. sup illud: Pietas ad omnia vtilis est, dicit Gloss. Ambros. †Omnis summa disciplinæ Christianæ in misericordia & pietate est, quã aliquis sequens, si lubricum carnis patiatur, sine dubio vapulabit, sed non peribit: si quis autem solum exercitium corporis habuerit, perennes pœnas patietur: ergo illi qui insistunt operibus misericordiæ, & peccatis carnalibus detinentur, non in æternum punientur; & sic idem quod prius.

Ambr. sup hũc locũ Pauli.

SED contra est, quod dicitur primæ ad Corin. 6. Neque fornicarij, neque adulteri, &c. regnum Dei possidebunt: sed multi qui se exercent in operibus misericordiæ, sunt tales: ergo non omnes misericordes ad regnum æternum peruenient, & ita aliqui eorum æternaliter punientur.

¶ Præterea, Iacob. 2. dicitur, Quicunque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus: ergo quicunque seruat legem quo ad opera misericordiæ, & negligit alia opera reatum de transgressione legis incurret; & ita æternaliter punieẽ.

CONCLVSIO.

Cũ nihil sine charitate ad vitã æternã prodesse possit; nec fides nec opera misericordiæ eripiẽt à pœna æterna eos, qui cum peccato mortali decesserint.

RESPONDEO dicendũ, q sicut August. dicit in libro † prædicto: quidam posuerunt, non omnes qui catholicam fidem tenẽt, à pœna æterna esse liberandos, sed solum illos, qui operibus misericordiæ insistunt, quãuis etiã alijs criminibus sint subiecti. Sed istud non potest stare, quia sine charitate non potest aliquid Deo esse acceptum, nec sine ea prodest aliquid ad vitam æternam. Contingit autem aliquos operibus misericordiæ insistere, q charitatem non habent: vnde his nihil prodest ad vitam æternam promerendam, vel ad immunitatem æternæ pœnæ, vt patet primæ ad Corint. 13. Et præcipue hoc apparet absurdũ in raptoribus, qui multa rapiunt, & tamen aliqua misericorditer largiunẽ. Et ideo dicendum, quòd quicunque cum peccato mortali decedunt, nec fides, nec opera misericordiæ eos liberabunt à pœna æterna, etiam post quantumcunque spatium temporis.

li. 21. de ciuit. ca vlt. to. 5

AD primum ergo dicendum; quòd illi misericordiam consequentur, qui misericordiam ordinatè impendunt: non autem ordinatè misericordiam impendũt, qui seipsos in miserendo negligunt, sed magis se impugnant male agẽdo; & ideo tales misericordiam penitus absoluentem non consequentur: & si consequantur misericordiam de peccatis debitis aliquid relaxantem.

AD secundum dicẽdum, quòd non propter hoc ponitur disceptatio solum de operibus misericordiæ, quia pro eorum neglectu tantummodo, aliqui punientur æternaliter: sed quia illi ab æterna pœna liberabuntur post peccata, qui p opera misericordiæ sibi veniã impetrauerũt, faciẽtes sibi amicos de mammona iniquitatis.

AD tertium dicendum, quòd illud à Domino dicitur de his, qui petunt sibi debitum relaxari non autem de illis qui in peccato persistunt: & ideo soli pœnitẽtes per opera misericordiæ consequenẽ veniã penitus liberãtẽ.

AD quartum dicendum, quòd gloss. Ambros. loquitur de lubrico venialis peccati, à quo aliqs post

post purgatorias pœnas, quas vapulationem dicit, per opera misericordiæ absoluetur. Vel si loquatur de lubrico mortalis peccati, est intelligendum quantum ad hoc quòd adhuc in vita ista existentes illi, qui ex fragilitate in carnalia peccata incidũt, per opera misericordiæ ad pœnitentiam disponuntur. Vnde talis nõ peribit, id est, disponetũ per talia opera ad non pereundũ, gratia introducta à Domino; qui est benedictus in sæcula sæculorũ. Amen.

SVPPLEMENTI Tertiæ partis Summæ Theologicæ B. Thomæ Aquinatis ad vetera manuscripta exemplaria, & præterea etiam ad eiusdem B. Thomę Scriptum in quartum Sẽtentiarum (vnde ad verbum propemodum desumptum est) summa cum diligentia collati, atque nunc demum Romæ recogniti. FINIS.

Regestum Supplementi tertiæ partis.

† †† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ.

Omnia folia, †† Semifolium.

R O M Æ,
In AEdibus Populi Romani.
M D LXXXVI.

D.J.M.